
NAZIONALE
13
7 F
36

OBSERVATIONES CANONICÆ,

Ciuiles, Criminales, & Mixtæ

DOMINICI DE ZAVLIS

NOBILIS FAVENTINI,

ET EPISCOPI VERVLANI,

Tàm Iuri communi, & Legibus vniuersalibus, quàm Statutis Ciuitatis Fauentiæ accommodatæ.

TOMVS SECVNDVS.

ROMÆ, M.DC.XCV.

Ex Typographia Reuerendæ Cameræ Apostolicæ.

SVPERIORVM PERMISSV.

ILLVSTRISSIMÆ
CIVITATI
FAVENTIÆ
Patriæ Suæ Dilectissimæ.

DOMINICVS DE ZAVLIS
Episcopus Verulanus.

BSERVATIONVM mearum vtrumque volumen vti IVRIS, & FILII Tui TVVM erat antequàm traderem. Primum tamèn Sanctissimo Christiani Orbis Antistiti, & Principi nostro Optimo Maximo sacrari non minùs Tua, quàm mea in eum obsequia postulauere. Secundum nùnc Tibi voueo, & vt illud, qualecumque munusculum sit, benignè suscipias, & foueas impensissimè exoro. Summum indè præsidium operi, quod Patriæ Nomini inscriptum, professione pietatis aut laudatum erit, aut excusatum. Ast ego excusationem solam exposco, non laudes. Tacit. in Agricol.

His

His TU ſanè digna es, quæ à me præcipuè extollaris, ſed ea eſt illarum amplitudo, vt cunctæ recenſeri vix poſsint, & aliquas referre cæterarum iniuria foret, ac ſine vlla verborum ope *Semper bonos, Nomenque Tuum, Laudeſque manebunt*. Intereà me Tibi fælicia, fauſtaquè omnia ominantem mutuo amore proſequere.

Tacit. Ibid.

Virgil. in 1. Æneid.

Imprimatur.

Si videbitur Reuerendiss. Patri Sac. Apost. Pal. Magist.

Sperellus Episc. Interamnen. Vicesg.

Approbatio Illustriss. & Reuerendiss. D. MARCELLI SEVEROLI Signaturæ Iustitiæ Votantis.

COMMENTARIA, quibus Illustrissimus, & Reuerendiss. D. Episcopus Verulanus DOMINICUS DE ZAVLIS, Ius Municipale Ciuitatis Fauentiæ illustrat, & exornat, diligentèr perlegi, & nedum nihil, quod sanæ Doctrinæ sit aduersum, continere perspexi, sed grauissimis, ac celeberrimis, vniuersi Iuris materijs, quarum vsus & fructus, quam latissimè patet, esse referta, atque singulari studio, perspicuè, solidè, acurratèque, omnia in ijs esse pertractata. Ideoque vt in lucem emittantur, quamplurimum esse profuturum censeo. Hac die prima Ianuarij 1695.

Marcellus Seuerolus &c.

Imprimatur.

Fr. Thomas Maria Ferrari Ord. Prædicatorum Sac. Apost. Palatij Magister.

In editione Obseruationum legalium

AD STATVTVM VRBIS FAVENTIÆ

ILLVSTRISS. & REVERENDISS. DOMINI

D. DOMINICI ZAVLI

EPISCOPI VERVLANI

In eius Prenoschema.

EPIGRAMMA.

CRediderim lucem præclara Fauentia, leges
ZAVOLVS vt profert, mox retulisse suam;
Luce dedit Moyses, profert hic luceque legem,
Legis Monte solet lucis adesse iubar.
Hic roseæ flammæ rubicant, hic lilia canent,
Lux alba est, & lex candida sola micat.
Hinc Themis imbriferas linquit benè conscia nubes,
Et putat Orbigenis flore fauere nouo.
Lilia mixta rosis, dixit, mihi serta parabunt
Virtus tabificam nescit ad Ora luem.
I nunc docta themis celebres latura triumphos
Flores ad plausus ZAVOLVS ipse dabit.

Magistri Fr. Francisci Mariæ Bichi Fauentini, Mercenarij.

ILLVSTRISS., ac REVERENDISS. DOMINO

D. DOMINICO DE ZAVLIS

NOBILI FAVENTINO

EPISCOPO VERVLARVM,

Ob Ius Patriæ municipale eruditissimis annotationibus decoratum.

DESIDERII BISLETI I.V.D. VERVLANI

deuinctissimi Serui,

HEXASTICHON.

ANtistes ZAVLVS natalia Iura recludit,
Exornat, patrij ductus amore Soli.
Quid Babilon iactas Miris circumdata muris
Quid septingeminis Roma superba iugis,
ZAVLA se iactet vallata Fauentia lege.
Vrbis quàm Ciuis cura profectò minor.

PRO-

P R O G R A M M A:

DOMINICO DE ZAVLIS DICATVM EST.

Anagramma litterale purum.

ET ZODIACO LVCEM TV NIMIS ADDIS.

D I S T I C H O N.

Zodiacum Themidi fulget, dùm tu nimis addis
Lucem, cum Populos mitia Iura doces.

Super idem Anagramma

E P I G R A M M A.

TV dubijs domitis fanè dùm Iura resoluis
Das lucem Sacris, Ciuica quæque paras.
Dùm prælis aptas opus, impia crimina certans
Zodiaco Iuris tu nimis addis opes.

PP. Augustinianorum Discalceat. S. Mariæ ad Niues Frusinonis.

FAVENTIÆ PATRIÆ SVÆ

Ob Ius municipale illustratum

AB ILLVSTRISSIMO, & REVERENDISSIMO DOMINO

DOMINICO DE ZAVLIS

EPISCOPO VERVLANO.

ANNIBAL DE BERTONIIS.

ACcipe legales augusta Fauentia Cartas;
Intùs enim Astreæ Nobile pignus habes;
Munera sunt Ciuis, nomen metire legendo,
Grande satis ZAVLI nomina monstrat opus.
Nec mirare, ferat ZAVLI quod pagina leges;
Imperio natum pandere Iura decet.

All'Illustrissimo, e Reuerendissimo Monsig.

DOMENICO ZAVLI

VESCOVO DI VEROLI

Per le sue Osseruationi

ALLO STATVTO DI FAENZA,

SONETTO.

Ricca di leggi Auguste inalzi al Polo
Sparta i Licurghi, & i Soloni Athene;
Preggio maggiore il Fauentino Suolo
Dalli Statuti tuoi ZAVOLI ottiene.
Dall'Etherea magione io scorgo à volo
Seggio à riporre in terra Astrea, che viene;
Di tua rara virtù se parto è solo
Formar Secoli d'oro; Età serene.
Quindi se trino Monte erge, e comprende,
Tuo Stemma, e solleuar opre non vane,
Mà Campidogli alla Giustitia intende.
Dirò; Se apprese il suol leggi sourane
Sopra il Monte di Sina, hoggi n'apprende
Da saggi Monti tuoi le leggi humane.

Del P. Maestro Fr. Francesco Maria Bichi da Faenza Mercenario.

A Monsig. Illustrissimo, e Reuerendissimo

DOMENICO ZAVLI

VESCOVO DI VEROLI

Per la ristampa dello Statuto della sua Patria con le sue Osseruationi.

DEL SIG. PAOLO PELLEGRINI
Gentilhuomo di Veroli.

SONETTO.

GRECIA non vantar più, ch'i tuoi prudenti
Essori à te coll'alto lor sapere
Fisse habbian leggi, e ne che l'altre Genti
L'habbian chieste à Prouincie anche straniere.
Ne più bandite ò trombe i dotti accenti
Di questi Illustri Eroi con voci altere,
Poiche il ZAVLI con modi più eloquenti
Esprime à prò de'suoi leggi più vere.
Vere, mentre la tua feconda penna
Dogmi, non da Gentil, come Solone,
Mà da vero Fedel verga, & accenna.
Gloria dunque n'haurai, e qual Giasone,
Che d'oro ornò la sua felice Antenna,
Li tuoi Monti ornarai d'auree Corone.

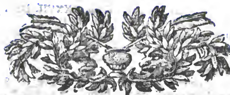
INDEX

INDEX RVBRICARVM.

LIBER QVINTVS.

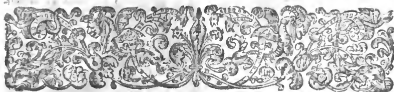
LIBER SEXTVS.

LIBER SEPTIMVS.

INDEX
ARGVMENTORVM, ET MATERIARVM,
Quæ in Tomo Secundo continentur.

EX LIBRO V.

LIBER QVINTVS

Statutorum Ciuitatis Fauentiæ.

De Officio Iudicum damnorum datorum, & de modo, & forma procedendi.

RVBRICA PRIMA.

STATVIMVS, & ordinamus, quod Iudices damnorum datorum poteſtatem, arbitrium, & baliam, ac omnimodam iuriſdictionem habeant cognoſcendi de quibuſcunque damnis datis, & in futurum dandis, in quibuſcunque bonis cuiuſcunque qualitatis, & conditionis ſitis in Ciuitate, Comitatu, & Diſtrictu Fauentiæ, & de denunciationibus, & accuſationibus, quæ de cœtero fient, ſuper talibus damnis datis, & dandis in bonis ſupradictis, & ſuper talibus denunciationibus, & accuſationibus procedendi, cognoſcendi, & eas terminandi ſummariè, ſimplicitèr, ſine ſtrepitu, & figura Iudicij, & ſola facti veritate inſpecta, & omni alia iuris, & Statutorum ſolemnitate ommiſſa, dùm tamen tales accuſationes reperiantur ſcriptæ, & adnotatæ per vnom ex Notarijs ad dictum officium deputatis, in ſuo libro actorum cum die datæ accuſationis, & cum nominibus accuſantium, & accuſatorum, & loci, & vbi damnum datum eſſe diceretur. Poſteà autèm citentur accuſati, ſeù denunciati perſonalitèr, vel ad domum habitationis eorum cum termino trium dierum ad ſe defendendum ab accuſationibus contrà eos datis, & adnotatis. Declarantes nullam accuſationem dari poſſe poſt bimeſtre numerandum à die dati damni, aliàs accuſatio non admittatur, & admiſſa non valeat; credatur autèm accuſatori de tempore damni dati cum Sacramento de nouo præſtando, niſi contrarium probaretur, teneanturque dicti Iudices Communis accuſationes prædictas expedire infrà dies 40. continuos à die contradictionis factæ accuſationi, quibus 40. diebus elapſis inſtantia ſit ipſo iure deſerta, & accuſati abſoluantur; & accuſatores in expenſis condemnentur, vbi verò nulla fuerit contradictio, ſeù excuſatio, elapſis decem diebus teneantur committere exequutionem, & ſi non commiſerint poſſit accuſatum accuſator grauari facere per milites Poteſtatis, & non per alios executores, & alitèr executio facta non teneant: Ipſę autèm quæſtiones, & cauſæ damnorum datorum terminari, & expediri debeant abſoluendo, vel condemnando per dictos Dominos Iudices infrà tempora prædicta (vt ſuprà dictum eſt) priùs tamen

citatis accusatis, saltèm semèl personalitèr ad allegandum, & posteà ad audiendum sententiam vna die pro alia: Probationes autèm fieri possint parte etiam absente, dummodò legitimè citata, aliàs accusati absolui possint, & debeant, & quidquid factum fuerit non seruata forma prædicta, ipso iure sit nullum; nulla tamèn alia solemnitas iuris, aùt Statutorum Fauentiæ requiratur tàm in procedendo, quod in iudicando in causis prædictis. Insupèr volumus quod quilibet accusans, & accusatus habitans in Comitatu, vel Districtu Fauentiæ tempore eorum accusationis, vel responsionis, si petatur, eligere debeant locum in Ciuitate Fauentiæ, vbi velint in dicta causa accusationis ad earum processum, & sententiam citari, aliàs non audiantur qui in prædictis fuerint contumaces, & contrà eos sic procedatur, ac si non comparuissent, & se non excusassent; vbi autèm causæ dictarum accusationum per procuratorem agitarentur, sufficiat procuratori citari ad omnes actus iudiciales eadem die, vna hora pro alia, & pro eadem hora, si reperiatur in Palatio, vel in Platea, præterquàm ad sententiam, ad quam vna die pro alia citatio requiratur, & si semèl contumax fuerit accusatus, non audiatur, nisi refectis expensis Nunciorum anteà factis, & quod à sententijs supradictis accusationibus latis liceàt vtrique parti semèl tantùm appellare, & non vltrà. Locus autèm residentiæ dictorum Dominorum Iudicum competens, & idoneus sit, & esse intelligatur Massaria vetus, quæ est sub Palatio Communis Fauentiæ residentiæ Domini Potestatis dictæ Ciuitatis, vel alius locus dicti Palatij vbi, & quando locus dictæ Massariæ esset occupatus, vel impeditus.

SVMMARIVM.

1 *Pœnæ damnorum datorum spectant ad Communitates Status Ecclesiastici titulo oneroso cum eisdem priuilegijs, & prærogatiuis, quæ competebant Commissario generali damnorum datorum olim deputato à* Sixto V. *vide ibi.*

Pœnæ damnorum datorum spectant titulo oneroso ad Communitatem Fauentiæ, *quæ proindè habet iura Fisci, & Principis num.* 1.

Ciuitas Fauentiæ *emit, seù redemit à Camera Officia Notariatus actorum Ciuilium Gubernatoris, & Potestatis ac damnorum datorum num.* 1.

Ciuitatis Foroliuij *emit, seù redemit à Camera Officia Notariatus actorum Ciuilium, & damnorum datorum num.* 1.

2 *Statuta, & Edicta laicalia super damnis datis an comprehendant Rusticos, & Laboratores retinentes, vel conducentes animalia Ecclesiæ, & personarum Ecclesiasticarum.*

Ecclesiastici an possint conueniri coram Iudice sæculari in causis damnorum datorum num. 2.

Ecclesiastici an teneantur ad pœnam, an verò tantùm ad emendationem damni dati cum eorum animalibus num. 2.

Coloni, & Custodes animalium Ecclesiasticorum an possint conueniri coram Iudice sæculari in causis damnorum numer. 2.

3 *Pœna in causis damnorum datorum spectant ad Communitatem, quamuis Iudex Ecclesiasticus processerit.*

4 *Declaratio* Sac. Congregationis Immunitatis *emanata per viam legis generalis de ordine Summi Pontificis seruanda est.*

5 *Iudex damnorum datorum eligitur quolibet anno, & tàm in procedendo, quàm in condemnando seruare tenetur dispositionem Statuti, & Capitula super damno dato.*

6 *A sententia lata, seù decreto emanato in causa damni dati non permittitur appellatio suspensiua.*

7 *Limita quandò alitèr disponitur à Statuto, proùt disponit illud* Fauentiæ.

OBSERVATIO.

Damnorum datorũ pœnæ spectant ad nostram Communitatem, sicut
1 ad alias Status Ecclesiastici, & quidèm titulo oneroso, nàm postquàm illæ de anno 1589. abdicatæ fuerant per *Sixtum V.* ab omni-

omnibus Communitatibus Ditionis Ecclesiasticæ (exceptis Vrbe, & Ciuitate Bononiæ) & omnibus emolumenta ex iurisdictione, & pœnis huiusmodi damnorum prouenientia, & exigi, ac incurri solita iuxtà formam Statutorum, Consuetudinum, Reformationum, Bannimentorum publicatorum, & publicandorum Cameræ Apostolicæ aplicatæ fuerant, erectum fuit ab eodem *Sixto* Officium sub titulo Commissarij Generalis damnorum datorum ad instar aliorum Romanæ Curiæ Officiorum illudque sub die 24. Maij dicti anni locatum per Reu. Cameram Horatio Burgio ad decennium pro annua responsione scut. 3000. cum varijs pactis, priuilegijs, & prærogatiuis, vt in Capitulis impressis in fine Constitutionis eiusdem *Sixti* desupèr editæ, & quorum aliqua recensentur per *Cobell. ad Bullam Boni Regim. cap.* 42. *nu.* 35. *cum seqq.* sed quia quotidianis extorsionibus Subditi grauabantur à Conductore, eiusque Ministris, proindè *Clemens VIII.* mediante eius *Bulla* vix elapso triennio affictus, de anno 1592. sub die 10. Maij huiusmodi officium vnà cum dicta locatione extinxit, & Communitates Status Ecclesiastici in locum supradicti Commissarij *in omnibus*, & per omnia subrogauit cum eisdem prærogatiuis, & annua responsione scut. 8000. applicata pro solutione fructuum locorum Montium, expresse iniuncto, quod ipsæ pœnæ damnorum datorum nequaquàm immutentur, sed cuiusque loci Statuta seruentur, vt ex lectura eiusdem *Bullæ*, & prosequitur *Cobell. vbi suprà num.* 39. nostra verò Communitas posteà emit, seù redemit à Reuerenda Camera Officium Notariatus actorum ciuilium Illustrissimi Gubernatoris, & D. Potestatis, nec non aliud damnorum datorum reportata ab ea cessione omnium Iurium pro pretio scut. 1650. vt ex instrumento stipulato die 20. Nouembris 1565. à Hieronymo de Tacano Notario Cameræ; similem redemptionem eorumdem Officiorum ciuilium, & damnorum datorum fecit etiàm Ciuitas Foroliuij, vt testatur *Rot. diuers. decis.* 763. *in princip. par.* 1.: Imò vlteriùs nostra Communitas titulo damnorum datorum annuatim contribuit scuta 119. 69. & proindè tanquàm emptrix eorumdem damnorum datorum habet Iura Fisci, & Principis *Gratian. Discept. forens.* 970. *num.* 25.

Circà exercitium iurisdictionis supèr damnis datis variæ ortæ fuerunt disputationes intèr Curias Ecclesiasticas, & Sæculares, controuertente Curia Ecclesiastica:

2 Statuta, & Ædicta Laicorum comprehendere Rusticos, & Laboratores retinentes, vèl conducentes Animalia Ecclesiæ, & Personarum Ecclesiasticarum, & pœnas exigi posse à Clericis, aliisque Ecclesiasticis personis, ac ab earum Colonis, & Custodibus Animalium, supèr quibus, ac alijs articulis, & presertim an Ecclesiastici teneantur ad pœnam, an verò ad emendationem dumtaxàt damni làtè scripserunt *Fermosin. in cap. quia* 11. *quæst.* 9. *nu.* 9. *& 10 de Iudic. Surd. cons.* 301. *num.* 88. *Vermigliol. cons.* 336. *Cobell. cit. cap.* 42. *num.* 33. *cum pluribus seqq. Carleual. de Iudic. lib.* 1. *tit.* 1. *disput.* 2. *quæst.* 3. *num.* 155. *cum seqq. Pignatell. consultat.* 96. *&* 168. *tom.* 1. *iuncta consultat.* 26. *tom.* 3. *Hermosill. ad Lopez gloss.* 1 *leg.* 3. *tit.* 5. *par.* 5. *num.* 69. *cum seqq. pag. mihi* 405. 2. *impress. Lugdunen. Nouar. de Grauam. Vassallor. grauam.* 44. *cum seqq. tom.* 1. *Oter. de Pascuis cap.* 12. *cum seqq. Donat. Anton. de Marin. Resolut. Iuris lib.* 1. *cap.* 220. *num.* 11. *Marius Cutell. de Prisca, & recent. Eccles. libertat. lib.* 2. *quæst.* 81. *Panimoll. in Annot.* 8. *ad decis.* 12. *& decis.* 55.

Et desupèr emanarunt varijs temporibus resolutiones *Sac. Congregationum supèr Controuersijs iurisdictionalibus Sacr. Conc. Trident. & Episcoporum, & Regularium, & Boni Regiminis* recensitæ per *Patrem Thomam del Bene in addit. ad eius tract. de Immunit. Ecclesiastic. in verbo Damna data, Cobell. loc. cit. Barbos. Repert. dec. Apostolic. in verbo Damnum collectan.* 238. *Pignatell. & Panimoll. vbi suprà.*

Superuenit posteà de anno 1680. declaratio emanata à *Sanctæ Memor. Innocentio XI.* mediante organo *Sacræ Congregationis supèr Controuersijs iurisdictionalibus* sequentis tenoris.

La Santità di N. S. non intende che li Ministri, e Lauoratori di Persone Ecclesiastiche per le pene de danni dati siino conuenuti altroue, che nel Tribunale Ecclesiastico, ne che intorno à dette pene soggiacciano à Statuto laicale, mà perchè la Sa. Me. di Clemente VIII. concedette gl' emolumenti di tali pene alle Communità dell' Stato Ecclesiastico per vna certa risposta annua, che le medeme fanno alla Reuer. Camera (à finche resti prouisto all' indennità loro) hà sua

Beatitudine comandato, che VS. per Editto publico dichiari le pene, nelle quali deuono incorrere li Miniſtri, e Lauoratori delle Perſone Eccleſiaſtiche per li danni, che fanno con li Animali de medemi, e venendo il caſo del danno dato proceda ſommariamente alle pene comminate per Editto, ap-
3 *plicandole ſempre à beneſitio di coteſta Communità, ò ſuo Affittuario, regolandoſi al ſolito nella quantità della pena, in modo che la Communità non riceua alcun pregiudizio; Così dunque eſeguiſca, e Dio la conſerui. Roma li 6. Luglio 1680.*

Come Fratello
G. Card. Carpegna.
I. Patriarcha d'Antiochia Segr.

Et prædicta declaratio tanquàm poſterior, & emmanata per viam Legis generalis de Ordine Summi Pontificis attenditur,
4 & ſeruatur, proùt ſeruari debet, *Fagnan. in cap. quoniàm num. 9. de Conſtitut. Ciarlin. Controu. forenſ. cap. 227. nu. 12. lib. 3. & Diana Reſolut. moral. par. 11. tract. 2. reſolut. 42.*

In noſtra Ciuitate eligitur quolibet anno Iudex damnorum datorum, qui tàm in procedendo, quàm in condemnando ſer-
5 uare tenentur diſpoſitionem *Statuti, & Capitula ſupèr damno dato à Sac. Congregatione Boni Regiminis confirmata ſub die 15. Maij 1684. & impreſſa in Appendice pag. 116. cum ſeqq.* Maximè cum in prædicta *Conſtitutione Clementis VIII.* expreſsè mandetur, quod cuiuſque loci Statuta ſeruentur.

Poſtquàm verò Iudex pronunciauerit non eſſet permittenda appellatio ſuſpenſiua, cum verſemur in cauſa indigente celeri
6 expeditione ad *text. in l. final. ff. de Appellat.* & firmat *Vermigliol. conſ. 336. nu. 9.* quod & diſpoſitum legitur *in L.L. Hiſpaniarum*, quarum verba referuntur per *Oter. de Paſcuis cap. 12. nu. 26.* Nihilominùs à noſtro *Statuto* permittitur vtrique
7 parti ſemèl appellare.

Poſt hæc ſcripta vtile exiſtimauimus addere reſolutionem controuerſiæ ortæ inter *Illuſtriſs., & Reuerendiſs. D. Silanum* doctiſſimum, & zelantiſſimum Epiſcopum Ciuitatis Caſtellanæ, & Communitatem, illiuſque Conſeruatores ſuper eo quod ſtante *Statuto* Ciuitatis diſponente, quod animal damnificans in fragranti repertum poſſit à damnificato occidi, & diuidi intèr Pretorem, ſeù Conſeruatores, Communitatem, & occidentem, prætendebatur à Communitate, quod fabricato deſuper proceſſu per Tribunal Eccleſiaſticum, cui per Canonicum damnificatum à multitudine porcorum, & occiſorem porci denunciatum fuerat damnum, non potuiſſet Epiſcopus medietatem porci occiſi in eleemoſynam tradi mandare Monaſterio Monialium, remanente altera medietate occidenti, ſed diuiſionem faciendam ad formam Statuti, & à *Sac. Congregatione Immunitatis Eccleſiaſticæ ſub die 16. Martij 1694.* reſcriptum fuit *portiones animalium, de quibus agitur non ſpectare ad Gubernatorem, neque ad Conſeruatores.*

De Saltuarijs.

RVBRICA II.

PRo euidenti publica vtilitate, vt bona hominum exiſtentia in Comitatu Fauentino benè cuſtodiantur, & à nemine damnificentur, & ſic neceſſarium fore arbitrantes, vt cuſtodes habeantur, & deputentur ſupèr huiuſmodi cuſtodia, quos cuſtodes communis vſus, & antiqua conſuetudo Saltuarios vocat. A. Statuimus ergò, & ordinamus, quod per Antianos dictæ Ciuitatis; & generale Conſilium ſingulis annis de menſe Octobris eligantur ſupèr cuſtodia bonorum omnium dictæ Ciuitatis, & ſupèr damnis, quæ dabuntur in, & ſupèr dictis bonis ſexdecim Saltuarij, qui durent vno anno, qui annus incipiat ſecundùm determinationem præfati conſilij, & Antianorum, quibus Saltuarijs ſit, & intelligatur conceſſa facultas exercendi dictum officium, & pœnas inuentionum de dictis damnis exigendi iuxtà formam, & taxam Statutorum Fauentiæ diſponentium ſupèr damnis datis, vel etiam poſſit eis locari dictum officium damnorum datorum exercendum iuxtà, & ſecun-

secundùm formam dictorum Statutorum per dictum Consilium, & Antianos, & pœnæ dictorum damnorum datorum applicari possint eisdem Saltuarijs provt eis videbitur expedire: Qui Saltuarij teneantur, & debeant primò iurare in manibus Dominorum Antianorum pro tempore de legalitèr eorum officium exercendo sine fraude, vel dolo aliquo, & dicto recepto iuramento bini ire per totum dictum Comitatum ad videndum, & inuestigandum de damnis datis per personas, & animalia quorumcumque, quibus duobus credatur de inuentione, nisi probatum fuerit contrarium, super qua probatione Iudices se diligentèr habeant ad instantiam conquerentis benè rimando fraudem, dolum, vel falsum, separatim eos interrogando, & alia faciendo, quæ eorum arbitrio videbuntur conuenire, & si in falso reperti fuerint, sint ipso officio priuati, & quilibet in pœnam librarum vigintiquinque bonon. ipso facto condemnetur, ad quam soluendam cogantur, & detineantur in carceribus, quàm si non soluerint infrà decem dies fustigentur per Plateam Communis, & teneantur etiam personas, & animalia quasque, & quæcunque inuenerint damnum dare denunciare, & describi facere inuentiones ipsas per Notarium ad officium damnorum datorum deputatum infrà duos dies post dictas factas inuentiones immediatè sequentes, pœna solidorum viginti pro quolibet eorum, & qualibet inuentione de facto ab eis, & quolibet eorum per Iudices damnorum datorum auferenda, & Communi Fauentiæ applicanda pro dimidia, & pro alia dimidia Iudicibus prædictis; Et si ipsi Saltuarij aliquam personam inuenerint damnum dare, quàm non cognoscerent, vel sibi non indicarent veridicè nomen suum, possint capere, & illum in carceribus ponere, & tùnc puniatur talis in pœnam dupli de damno, de quo inuentus est, & pro nomine denegato, vel non veridicè indicato etiàm puniatur in solidis 20. bonon. vltrà dictam pœnam, & similitèr puniatur fugiens à conspectu Saltuariorum ne capiatur, vel cognoscatur; Si autèm inuenerint animalia damnum dantia sine custodia, & ignorent cuius sint, debeant ea ducere, & ponere supèr hospitio B expensis cuius sint, & tùnc etiam Dominus animalium duplum soluat pœnæ, quam soluere debuisset, si ipsa animalia fuissent indicata, & notificata ipsis Saltuarijs cuius sint. Et ad vitandam maiorem expensam quilibet interrogatus à Saltuarijs de eo, qui damnum dedit, vel cuius sunt animalia inuenta in damno, teneatur eis dicere quis sit damnum dans, vel cuius sint animalia inuenta, sub pœna solidor. 20. bonon. pro quolibet, & qualibet vice qua non dixerit, & non indicauerit prædicta, vel si repertum fuerit talem interrogatum mendacium dixisse, & in hoc Iudices habeant plenam auctoritatem decidendi, cognito tantùm de mera veritate, & considerata qualitate, & vicinitate personarum, & alijs indicijs animum eorum mouentibus. Teneanturque ipsi Saltuarij notificari Domino animalium, & Patrifamilias personæ accusatæ infrà tres dies quandò veniat ad se defendendum ab accusatione data, & eo non veniente infrà dictam tertiam diem exequutio pœnarum fiat ad instantiam Saltuariorum, & quilibet de familia accusari possit grauari, & detineri ad soluendum, dùm tamèn excesserit ætatem 14. annorum. Et non possit aliquis grauari pro aliqua accusatione, quæ non sit, & reperiatur per Notarium descripta, pœna cuicunque alitèr grauari facienti librarum quinque bonon. cuius pœnæ tertia pars sit Iudicum, aliæ duæ partes applicentur Communi Fauentiæ, & teneatur etiàm reficere grauato expensas, & damna, proùt per Iudices fuerit declaratum, & ad id compellantur, & grauentur incontinenti, & realitèr, & personalitèr. Et

cum

cum sæpè numero accusationes, & denunciationes damnorum datorum indecisæ pendeant Officialium incuria, & negligentia, ob id volumus, & statnimus, quod Depositarius Communis Fauentiæ teneatur singulo anno curare, & facere, vt fiat liber vnus omnium accusationum, & denunciationum pendentium super damnis illatis datarum per ipsos Saltuarios, & alios quoscumque, quos sic denunciatos, & accusatos Iudices damnorum huiusmodi citari facere teneantur ad faciendum eorum legitimas defensiones infrà terminum quinque dierum, & eodem termino elapso, et nulla legitima defensione facta dicti Iudices, & Depositarius compellere teneantur dictos accusatos, et denunciatos, etiàm nulla alia condemnatione expectata, seù fienda ad soluendum pœnas dictarum accusationum, et denunciationum iuxtà formam Statutorum Fauentiæ.

SVMMARIVM.

1 *Saltuarij sunt Custodes Agrorum, quibus data est etiàm facultas includendi pecudes in fundis inuenta.*

2 *Saltuarij, seù Custodes iurare debent de custodia bona fide, & sollicitè facienda, & de accusando, seù notificando quamlibet personam, & animal damnificans.*

3 *Custodes duplicis sunt speciei, nàm alij non solùm custodiunt Agros, & bona ne damnificentur, verùm etiàm pignorant, & capiunt animalia pro pœnis damni dati, ac faciunt alios actus iurisdictionales; alij verò simplicitèr custodiunt.*

4 *Custodes Agrorum opponere quinàm possint. Saltuarij à particularibus præpositi custodia gratia proprijs prædijs tanquàm instrumentum fundi considerantur num. 4.*

Saltuarius præpositus custodia Agrorum Mensa Episcopalis, gaudet fori priuilegio num. 4.

5 *Saltuariorum electio spectat ad Communitatem.*

6 *Consuetudo deputandi à Communitate Saltuarios, seù Custodes est seruanda.*

7 *Salarium Saltuarijs, seù Custodibus debetur, & quidèm à Communitate.*

8 *Maximè quandò Communitas habet pascua, seù ius pascendi in toto Territorio.*

9 *Ecclesiastici an teneantur contribuere solutioni salarij Saltuariorum, seù Custodum.*

10 *Saltuarijs, seù Custodibus à publico deputatis plena fides est adhibenda, quandò medio iuramento deponunt aliquem in annexa comprehendisse, seù animalia damnum dantia inuenisse, vide ibi Decl. num. 11.*

12 *Animalia damnum dantia possunt capi, includi, & retineri tam à Saltuarijs, & alijs Officialibus deputatis, quàm ab ipso Domino fundi damnificati, donèc pro damno illato satisfiat, vel caueatur Decl. num. 15. & 16.*

13 *Amplia procedere quamuis ipsis animalibus Agri colantur. Vide ibi.*

14 *Animalia damnificantia si aufugerunt possunt capi in alieno fundo.*

17 *Animalia damnificantia si capta fuerint, quandò sint restituenda.*

18 *Animalia omnia damnificantia non debent capi, & retineri, sed solùm aliqua pars eorum, quæ sufficiat pro refectione damni, & solutione pœnæ, ac expensarum.*

19 *Pignoratio pro damnis datis ab animalibus facienda est in alijs bonis existentibus penès Custodem, seù Dominum animalium, non autèm ipsorum animalium.*

OBSERVATIO.

A SAltuarij sunt Custodes agrorum, quibus data est etiàm facultas includendi
1 pecudes in fundis inuentæ, vt probat *Feltman. de Inclusione animal. cap. 4. sect. 1. num. 1. cum seqq. Carpan. ad Statut. Mediolan. tom. 2. cap. 367. cum seqq.* vbi Saltuarij vocantur Camparij, & in *eodem cap. 367. num. 6. vers. qui Campari* aduertit quod tempore acceptationis eorum Officij iurare tenentur de custodia bona
2 fide, & solicitè facienda, & de accusando, seù notificando quamlibet personam, & animal damnificans; Custodes autèm sunt in duplici differentia: alij enìm non
3 solum custodiunt prata, nemora, aliaquè bona ne damnificentur; Verùm etiam exercent actus ad iurisdictionem pertinentes pignorando, seù animalia pro pœnis damni dati capiendo, faciendoque alios actus iurisdictionales, vndè istorum appositio, tanquàm de mero imperio spectat ad Dominum,

minum, seù Principem iurisdictionem in loco habentem; Alij verò agros, vineas, prata, & similia loca simplicitèr custodiunt ab eorum ingressu, alios coercendo, absquè eo quòd damnificantes ob id pignorare valeant, aut pignorum absque auctoritate Iudicis adiudicationem facere, & istos tàm Oppida, Ciuitates, & loca in pro-
4 prijs defensis, aut pascuis, quàm quilibet priuatus apponere potest, cum nulla iurisdictio ad id sit necessaria, nàm de huiusmodi rerum, & bonorum naturali defensione tantùm tractant, personas damnificantes Iudici pro pœna soluenda, vel reficiendo damno denunciando, vt distinguendo tenet *Capiblaneb. de Baron. to. 2. pragm 10. cap. 70. num. 20. cum sequent.* quem sequitur *Lagunez de Fructib. par. 1. cap. 16. num. 78. cum seqq.* & isti Saltuarij à particularibus præpositi custodię gratia proprijs prędijs, tanquàm Instrumentum fundi considerantur per *text. in l. Instrumenta fundi in fine, & l. Quæsitum §. Saltuarium ff. de Fundo instruct. & instrum. legat.* firmat *Pignatell consult. Canon. 122. nu. 5. par. 4.* Qua ratione Saltuarius præpositus custodię agrorum Mensæ Episcopalis, & ex illo exercitio pro maiori parte anni viuens gaudet priuilegio fori, vt relatis resolutionibus *Sac. Congregationis Immunitatis* respondit *Pignatel. vbi supra n. 4. cum seq.*

Saltuarij, de quibus in pręsenti *Rubrica*, & in *Capitulationibus super damno dato cap. 3. tit. de Saltari impress. in Appendice pag.* 118. sunt primæ speciei, eorumquè
5 electio spectat ad Communitatem vigore eiusdem *Statuti*, & *Capitulorum* ac etiàm *de Iure*, *Oter. de Pasc. cap. 19. nu. 11.* & si deficeret dispositio *Statuti*, sed concurreret inueterata consuetudo deputandi per
6 Communitatem tales Custodes cum facultate damnificantes capiendi, pignorandi, & pœnas exigendi, ea esset seruanda *Auendan. de Exequen. mandat. lib. 1. cap. primo num. 12. vers. & adeò Oter. cit. num. 11. & Lagunez. d. cap. 16. num. 85.*

Illis debetur salarium, & quidèm à Communitate, cum eorum ministerium redundet etiàm in eius vtilitatem ratione
7 pœnarum, quæ ei applicantur vt reprobato *Auendano* tenet *Cobell. ad Bullam Boni Regim. cap. 42. num. 31. vers. attamèn cùm sequent.* & testatur quod in Tabellis Communitatum inter publicas impensas adnotatur sęper salarium Custodū iuncto *num. 79. cum seq.* vbi subdit id maximè procedere quandò illa Vniuersitas habet pascua, seù ius pascendi in toto Territo-
8 rio & *Oter. dicto cap. 19. num. 5.* An autèm ad illius solutionem cõtribuere teneantur
9 Clerici, & Ecclesiasticæ personæ, & quæ ad hunc effectum concurrere debeant vide *Zaceb. de Salar. quæst. 5. nu. 12. cum seqq.* & præsertim *num. 20. cum seqq. Panimoll. in annot. 1. num. 7. ad eius decis. 6.* vbi firmat teneri concurrere quandò habent curam prædiorum tàm Laicorum, quàm Ecclesiasticorum.

Eisdem Saltuarijs, seù Custodibus tanquàm Officialibus à publico deputatis
10 plena fides est adhibenda, quandò medio iuramento deponunt aliquem in noxa comprehendisse, seù animalia damnum dantia inuenisse ad *tet. in l. final. C. de Ponderatorib. & auri illation. lib. 10.* plenè *Oter. de Pascuis. cap 10. nu. 12. cum seq. Guzman. de Euiction. quæst. 9. num. 22. Capyc. dec. 45. num. 3.* quod iuramentum in quolibet actu non est necessarium, quandò in principio suscepti Officij præstitit generale iuramentum, vt cum *Bald in l Hac edictali §. his illud num. 5. C. de Secund. nupt.* & alijs tenet *Chassan. in Consuetud. Burgũd. rubr. 1. §. 6. sub n. 4. vers. sed redeundo*, licèt eo relato contrarium dicat *Ripol. de Magistrt. Logiæ maris cap. 21. num. 31.* vbi docet quod depositio solius Custodis vineæ est sufficiens ad probandum furtum vuarum, dummodò expressè iuret de illo furto particulari, nulla habita ratione illius in principio præstiti dè benè, & fidelitèr exercendo.

Aduertendo tamèn eis plenam fidem esse adhibendam quandò tota pęna Communitati, aut Fisco, aut alio applicatur
11 *Bart. in l. Ictus fustium num. 3. ff. de His qui notant infam.* vt declarat *Guzman. vbi suprà, & Oter. loc. cit. cap. 19. num. 12. in fine.* Vèl si ei aliqua portio applicaretur, quæ esset modica, cum pro minima pœna nemo mentiri, & peierare præsumatur, vt cum *Barbat. cons. 12. num. 15. & Caletoin Addit. ad Paeian. de Probat. lib. 1. num. 48. litt.* L. declarat *Oter. dicto nu. 12. in fine* vbi de summa trium, vel quatuor argentorum, & *Guzman. citat. quæst. 9. num. 23. Chassan. in Consuetud. Burgund. rubr. prima §. 6. verbo Sont creux num. 9.* vel si ageretur de re modica, ac leui crimine vt tradunt *Oter. cit. num. 12. in fine, & Guzman. allegat. num. 23.* vel concurreret

reret

reret depositio alicuius Testis attestantis de damno, aut ipse Officialis cæperit, prout disponit de Custodibus vinearum nostrum *Statutum lib. 5. sub Rubr. 39.* ac retinuerit animalia damnificantia, vt declarat, *Nouar. de Grauam. Vasall. to. 1. grauam. 57. num. 2.* Vel demùm nisi subsit aliqua causa in contrarium, nàm ea concurrente, non creditur Saluario, quàmuis alioquìn ex dispositione *Statuti* ei fides esset præstanda, vt dixit *Rot. coram Coccin. decis. 215. num. 4.*

Quoties reperiuntur animalia damnum
B dantia possunt capi, & includi, seù reti-
12 neri tàm à Saltuarijs, & alijs Officialibus deputatis *Feltman. de Inclusion. Animal. cap. 10. num. 1. cum seqq. Carpan. ad Stat. Mediolanen. tom. 2. cap. 469. num. primo*; quàm ipso Domino fundi, in quo damnum fuit illatum, quousquè pro damno illato satisfiat, vel caueatur ad *text. in l. Ratis ff. de Incend. ruin. naufrag. l. Hoc amplius 9. §. de his, & §. Horatius ff. de Damno infect. l. De pecorib. C. de Leg. Aquil.* & post relatam contrariam opinionem adducit *Oter. de Pasc. cap. 13. num. 18. cum duobus seqq.* tenet *Menoch. de Recuperan. possess. remed. 9. nu. 282. Thcr. vot. par. 1. vot. 38. num. 14.* vbi *num. 18.* aduertit, ne Magistratus officium vsurpasse videatur committendo vim priuata, cautius erit, si denuncietur Curiæ, prout in Burgundia, & in alijs locis seruari testatur *De Luca in Animaduers. ad Gratian. discept. 80. nu. 3.* Eo magis vigente Statuto, vel Consuetudine id permittente vt firmant *Antonell de Loco legal. lib. 3. cap. 20. quæst. 2. num. 18. Boss. Tract. var. tit. de Damn. dat. in fine Cepoll. de Seruit. Iurispascen. num. 30. Gratian. disceptat. 80. num. 8. & decis. Marcb. 57. num. 12. Romaguer. ad Conciol. ad Statut. Eugub. lib. 6. rubr. 10. num. 6.*

Etiàmsi cùm animalibus ipsis agri co-
13 lantur, nàm imputare sibi debet Dominus, si illa mediàte cautione de damno reficiendo, vel mediante actuali refectione damni ea non liberauit, vt tenet *Feltman. dicto cap. 10. loc. citat.* vbi aduertit militare diuersam rationem in executione, quàm in inclusione, quià dùm in executione pro debito animalia ad agriculturam destinata capiuntur, ea distrahuntur, aut creditori adiudicantur, & proindè prohibetur super illis executio, cum exindè resultet præiudicium agriculturæ; in inclusione verò licet ea redimere, & sic recuperare: Verùm hæc diuersitas rationis non videtur subsistere, quia sequuta inclusione si non præstetur cautio, aut non redimantur, vtpotè quià Dominus nolit, vel non possit, paritèr animalia distrahuntur in præiudicium agriculturæ.

Nec non etiàm possunt capi in alieno fundo, quàm aufugerunt à terris damnifi-
14 catis, dùm capi nolebant tradit *Maffi in Addit. ad Capyc. dec. 45. circà med. vers. quid si animal aufugit.*

Aduerte quòd dictum est de inclusione, & retentione permissa Domino fundi damnificati procedit, quandò ignoratur quis-
15 nàm sit Dominus animalium damnificantium; nàm quousquè sciat, licita est retentio, cum priùs quærendum sit de persona, contrà quam possit moueri actio, quàm de iure, nàm non potest haberi actio efficax, dùm ignoratur contrà quem sit dirigenda, secùs autèm si sciat cuius sint animalia, cum tùnc illicò absquè remedio retentionis possit suas mouere actiones contrà Dominum animalium pro damno, & pœna, vt declarant *Barbos. in l. De pecoribus num. 3. cum seq. C. de Leg. Aquil. Cancer. Var. resol. par. 2. cap. 10. numer. 86.* latè *Oter de Pasc. cap. 13 nu. 21. cum duobus seq. Fuluius Benigni in Add. ad Statutum Agriculturæ Vrbis cap. 4. litt. F. vers. limita Merlin. de Pignor. lib. 1. tit. 3. quæst. 14. num. 12. cum seq.* vbi quod alioquìn læderetur iurisdictio Iudicis, cum pignora capere sit species iurisdictionis *Carpan. dict. cap. 369. num. 7. & 9. Surd. de Aliment. tit. 8. priuil. 62. num. 2. cum seq.* vbi firmat quod reperto Domino non poterit retineri animal pro damno dato, sed solùm pro pabulo interim præstito *Gratian. discept. 80. num. 2, cum seqq. & numer. 11.* nisi vigeat Statutum, seù Consuetudo, quod animalia inuenta damnum dantia possint retineri, nàm isto casu indistinctè competet retentio, vt concordantibus relatis firmat *Oter. d. cap. 13. num. 24. Gratian. vbi suprà num. 8. cum seq Romaguer. in addit. ad Conciol. ad Statut. Eugub. lib. 6. Rubr. 10. num. 6. & Sabell. in Sum. diuers. tract. §. Animal. num. 2. vers. quod de consuetudine.*

Idemque procedit, quò ad Custodes, & Saltuarios habentes ex Statuto, Lege, vel Consuetudine facultatem capiendi, & re-
16 tinendi animalia, quæ repetta fuerunt damnum dare, nàm ea quoquè indistinctè poterunt capere, & retinere, donèc reficiatur

ciat ut damnum, & soluatur pœna incursa, vel fiat depositum, vel præstetur cautio,
17 aut detur pignus mortuum; altero enim ex istis concurrentibus, animalia restitui debent, vt relatis *Auendan. de Exeq. mandat. par. 1. cap. 1.* iuncto *cap. 4. num. 30. vers. sed quæro aliquis, & Azeued. in l. 12. tit. 7. lib. 7. nouæ Recop. num. 4.* tradit *Oter. de Pasc. cap. 19. num. 14. Scialoya de Foro compet. cap. 26. num. 37.*

Benè verum est, quod non debet retinere omnia animalia, sed solùm aliquam
18 congruam partem, cuius pretium sufficiat pro refectione damni, & solutione pœnæ, & expensarum, ne omnia animalia in hospitio consumentur.

Et magis æquum etiàm est, quod pignoratio fiat in alijs bonis existentibus penès
19 Custodem, seù Dominum animalium; *Oter. de Pasc. cap. 19. num. 14.*

Quod Capitularij teneantur ad emendationem damnorum datorum in eorum Scholis.

R V B R I C A III.

STatuimus, & ordinamus cum aliquod damnum datum fuerit in pertinentij, Scholarum Fauentiæ, & ignoretur quis dederit, aùt cuius fuerint animalia damnum dantia, quod tunc per Dominum, vel aliqnem de eius Familia, aùt per eiu Laboratorem, vel alium de Familia Laboratoris possit accusari Schola, & Homines ipsius in generali de dicto damno iuramento prædictorum, vel alterius eorum si dicatnr per iurantem damnum vidisse, & credatur accusantis iuramento vsque ad solidos viginti, si iuramento dixerit esse damnificatum in tanta quantitate, vèl ab indè infrà, si autèm dicat damnum excedere dictam quantitatem, tùnc Iudices vadant, vèl vnus eorum vadat, aùt mittere debeant duos bonos Viros ad videndnm dictum damnum, quorum æstimationi, & relationi cum iuramento eorum stari debeat, requisito, vèl monito Capitulario ad interessendum, seù videndum dictum damnum cum ipsis Æstimatoribus, & Capitularius dictæ Scholæ, in qua damnum datum fuerit cogatur ad emendationem damni damnum passo tantùm, & non ad aliam pœnam, vsque ad quantitatem suprascriptam. Si autem Capitularius, vel alius nomine Scholæ vellet inuestigate, & docere de damnum dante, si petierit debeat infrà terminum quinque dierum denunciare damnificantem, vèl animalia cuius fuerint, quæ damnum dederint, quod si liquidò apparuerit de damnificante, vèl cuius fuerint animalia, cogatur talis denunciatus damnnm emendare ipso facto. Si autèm intèr Scholam, & seù Capitularium esset super hoc controuersia cum denunciato cogatur, si conuictus fuerit ipse denunciatus per sententiam emendare damnum passo secundùm quod iudicatum fuerit damna, & expensas reficere. Si autèm non fuerit conuictus cogatur, captus ipse damnum emendare sine aliqua dilatione, quod quidem damnum probari possit per homines dictæ Scholæ, in qua damnum datum fuerit. Volumus iamèn pro exoneratione Hominum Scholarum, & in odium delinquentium, & damnificantium quod si quandocumque ante quàm facta fuerit exactio emenditæ damni pro parte Scholæ, etiam post dictos quinque dies fieret denunciatio damnificantis, quod tùnc ipsa emenditæ exactio diferatur, vsque quo denunciatus fuerit per sententiam conuictus, vel absolutus, & si conuictus fuerit, teneatur ad damni emendationem, & ad reficiendum damna, & expensas Scholæ, & damnificati secundùm taxationem per Iudices fiendam. & quod nullus possit accusare Scholas

pro fermentibus ablatis à mense Iulij vltrà. Insupèr si quandò aliqua accusatio ab aliquo, seù aliquibus instituta esset contrà aliquam Scholam de damno dato in possessionibus, seù terris, quas accusatores assererent esse in pertinentijs Scholæ, aduersùs quàm talis accusatio instituta esset Capitulario, seù alio Procuratore, vel Defensore ipsius Scholæ comparente, & negante ipsam possessionem, seù terram esse in pertinentijs talis Scholæ, tùnc de hoc stetur Extimo Communis Fauentiæ, quod sufficiat quo ad id pro plena probatione, vbi in eo contineretur possessionem, seù terram huiusmodi esse in pertinentijs illius Scholæ, aliàs vbi per dictum Extimum de hoc stare non possit, teneantur Capitularij, Procuratores, seù Defensores Scholæ sic accusatæ ostendere, & liquidare infrà decem dies sibi ad hoc per Iudicem, seù Iudices damnorum datorum assignandos, in qua Schola sita sit talis possessio, in qua damnum datum diceretur, citatis tamèn ad hoc Capitulario, & Sindico alterius Scholæ, in qua allegaretur possessionem, seù terras huiusmodi sitam esse expensis Capitularij, seù Scholæ vt suprà accusatæ. Si autèm pro parte Scholæ diceretur etiàm minus esse damnum quantitatis solidorum viginti. Iudices semper possint de hoc cognoscere, & terminare, prò vt æquum eis videbitur, faciendo damnum etiàm reuideri per vnum vel duos, vt eis videbitur conuenire, & declarantes, quod collectæ, quæ imponerentur supèr huiusmodi emenditis damnorum ponantur supèr fumantibus habitantium in ipsa Schola tantùm, non obstante aliquo Statuto loquente de collectis imponendis.

SUMMARIUM.

1 *Ocularis inspectio, & euidentia rei omne genus probationis superat, & cauillandi materiam tollit.*

2 *Oculari inspectione probatur damnum datum.*

3 *Testibus probatur damnum datum.*

4 *Attestatione Officialium deputatorum probatur damnum datum.*

5 *Liquidatur damnum datum ex depositione Testium.*

6 *Liquidatur damnum datum relatione Peritorum, & Æstimatorum.*

8 *Maximè si fuerunt de communi consensu partium electi.*

9 *Vel fuerunt ad hunc effectum à Consilio, seù Publico Ciuitatis deputati.*
Peritis in arte standum est num. 6.
Periti præferuntur Testibus num. 7.

10 *Peritus, & Æstimator vnius sufficit pro liquidatione damni dati, quandò talitèr disponit Constitutio, seù Statutum.*

11 *Etiamsi non præcedat electio partium, vel Iudicis.*

12 *Periti eligendi sunt à partibus mandante Iudice, præuia citatione, & num. 13.*

14 *Et si vna pars renuat, vel negligat eligere suum Peritum, tunc Iudex illum deputat ex officio.*

15 *Tertius Peritus à partibus eligendus est, quandò Periti hinc indè electi discordant in eorum relatione.*

16 *Iudex non potest assumere partes tertij Periti.*

17 *Non potest quis in causa partes Iudicis, & Testis sustinere.*

18 *Iudex eligit tertium Peritum ex officio, quandò partes sunt morosæ in eum eligendo.*

19 *Tertius Peritus an teneatur adhærere relationi vnius ex præcedentibus Peritis hinc indè electis.*
Rot. coram Manzaned. decision. 460. num. 1. impugnatunum. 19.

20 *Concordante tertio Perito in sua relatione cum vno duorum Peritorum hinc indè electorum, tùnc duæ relationes, seù peritiæ præferendæ sunt alteri.*

21 *Relationi tertij Periti ab alijs Peritorum hinc indè electorum discordantis standum est. Contrarium nu. 22. Decl. nu. 23.*

22 *Peritior eligendus est, quandò tertius Peritus discordat ab alijs.*

24 *Discordantibus relationibus trium Peritorum, tùnc coaceruanda est tota summa in eis contenta, & in tres partes diuidenda, desumendo vnam partem pro iusto valore. Contrarium num. 27. Declara num. 28.*

25 *Periti extendunt eorum arbitrium augendo, & minuendo in relatione valorem, prout affectio*

affectio ergà eos, qui illos elegerunt alluciнat.

28 *Tertius Peritus mediam viam ſolet tenere.*

29 *Periti accedere debent ad locum differentia prauia citatione partium ad intereſſendum prò diebus, & horis certis.*

30 *Limita quandò citatio à partibus fuit remiſſa.*

31 *Periti relationem, ſeù peritiam tradere poſſunt etiàm die feriato abſque eo quod requiratur citatio. Vide num. 32.*

Citatio ad videndum referre Peritos an, & quandò requiratur num. 31. cum ſeq.

33 *Damnum taxari, & liquidari debet ſecundùm tempus, quo fuit illatum, habito reſpectu ad herbam, non ſecundùm futurum, & ſuperuenturum menſſis.*

OBSERVATIO.

Oculari inſpectione, & euidentia rei, quæ omne genus probationis ſupe-
1 rat, & cauillandi materiam tollit *Crauett. conſ.* 104. *num.* 12. *Ciriac. contr.* 580. *nu.* 52. *Conciol. ad Statut. Eugub lib.* 6. *Rubr.* 7. *numer.* 6. vbi ſubdit quod poteſt fieri quandocunque etiàm poſt concluſum in cauſa *Franciſcus Palma conſultat.* 46. *num.* 21. *Afflict. deciſ.* 216. *num.* 3. *Barz. deciſ.* 2. *num.* 57. *Rota coràm Ludouiſ. dec.* 575. *numer.* 6. *& coràm Dunozet. iun. deciſ.* 1008. *num.* 13 probatur damnum datum,
2 vt reſpondit *Rota in eadem deciſ.* 1008. *loc. cit.*

Probatur etiàm depoſitione Teſtium
3 *Hermoſill. ad Lopez gloſſ.* 4. *leg.* 10. *tit.* 1. *par.* 5. *num.* 326. *pag. mihi* 163. *ſecundùm impreſſ. Lugdunen.*

Nec non atteſtatione, ſeù depoſitione Officialium ad hunc effectum à Publico
4 deputatorum, vt firmatum fuit vt ſuprà in *antecedenti obſeruatione num.* 10.

Liquidatur verò præ cęteris depoſitione Teſtium, vt tradit *Oter. de Paſc. cap.* 15.
5 *numer.* 19.

Liquidatur etiàm relatione Peritorum, & Æſtimatorum, quibus ſtandum eſt ad
6 *Text. in l.* 1. *ff. Si Menſor falſum mod. dixerit*, & in ſpecie firmat *Oter. de Paſc. cap.* 15. *num.* 22. cum alijs adductis ſuprà in *Obſeru. ad Rubr.* 50. *num.* 1. *lib.* 3. *Rot. coràm Dunozet. deciſ.* 1008. *num.* 14., &
7 ipſi præferuntur Teſtibus *Ridolphin. Prax. par.* 1. *cap.* 8. *num.* 114. *Rota coràm Ludouiſ. deciſ.* 161. *num.* 8. *ibique Beltramin. num.* 10. *coràm Celſo deciſ.* 236. *num.* 13.

Eò certiùs ſi Periti, ſeù Æſtimatores fuerunt de communi conſenſu partium electi iuxtà indiuidualem reſolutionem *Sac. Con-*
8 *gregationis Epiſcoporum, & Regularium*, de qua teſtatur *Thomas del Bene in addit. ad tract. de Immunit. in verbo Damna data circà finem*: vel quandò fuerunt ad hunc effectum à Conſilio, ſeù Publico Ciuitatis
9 deputati, quorum fidei tanquàm approbatæ ſtari debet, vt tenet *Oter. d. cap.* 15. *numer.* 21. *cum ſeq. Pacion. de Locat. cap.* 34. §. 5. *num.* 28.

Imò etiàm ſufficit vnicus, ſi talitèr diſponat Conſtitutio, Lex municipalis, ſeù
10 Statutum notat *Anton. Gomez. tom.* 2. *de Contract. cap.* 9. *circa finem*, quem refert, & ſequitur *Oter. vbi ſupra num.* 22 *verſ. quandòque vnicus Officialis, ſeù Æſtimator*, & dictum fuit ſupra in *Obſeruat ad Rubr* 50. *num.* 9. *lib.* 3 Abſque quo præcedat electio
11 partium, vèl Iudicis, vt firmanr *adducti in dicta Obſeru. ad Rubr.* 50. *num.* 8.

Quandò verò deficiunt Æſtimatores publici, tunc de conſuetudine eligendi ſunt Periti à partibus, mandante Iudice, vt
12 tradit *Cagnol. in l.* 2. *num.* 259. *C. de Reſcind. vendit. D. Pacion. de Locat. & conduct. cap.* 24. *num.* 76. *cum alijs adductis ſupra in dicta Obſeruat. ad Rubr.* 50. *num.* 3. præuia citatione, quæ neceſſaria eſt, vt docent *Iaſon. in §. quædam num.* 79. *Inſtit. de Action.*
13 *Cagnol. vbi ſuprà num.* 260. *& Pacion. loc. cit. num.* 77. *Annot. ad dicta Rubr.* 50. *num.* 6. iuxtà praxim traditam per *Ridolphin Prax. par.* 1. *cap.* 8. *num* 11. Et ſi vna pars renuat, vèl negligat eligere ſuum Peritum, tunc
14 Iudex illum deputat ex officio, iuxtà praxim traditam ab ipſo *Ridolphin. ſub nu.* 11. *Pacion. de Locat. cap.* 34. §. 5. *num.* 15. *cum alijs adductis in citat. Obſeru. ad Rubr.* 50. *num.* 4.

Cum autèm rariſſimè contingat, quod Periti à partibus hinc indè electi concordent in eorum relationibus, proindè illis diſcordantibus eligendus eſt ab ipſis par-
15 tibus tertius Peritus *Ridolphin. loc. cit. num.* 120. *Pacion. dicto cap.* 34. §. 5. *num.* 70.

Nec Iudex poteſt aſſumere partes Periti, tùm quià materia, de qua agitur poteſt eſſe extranea ab illius profeſſione, &
16 cognitione, tùm etiàm quia cum Peritus conſideretur etiàm tanquàm Teſtis, abſurdum eſt, quod quis in cauſa partes Iudicis, & Teſtis ſuſtineat *Grattan. diſceptat.* 235. *num.* 38. *cum ſeq.* & reſpondit, *Rot. coram Merlin. deciſ.* 678. *per tot. & coram*

ram Priolo decis.243. num.14. Pacion. vbi supra num.73. vbi reprobat *Ioseph Ludouic. decis.Perusin.28. num.21.* contrarium sententiem.

Et si partes sint morosæ in eligendo,
18 tunc suppleatur à Iudice ex officio cum eligendo, vt prosequitur *Ridolph. vbi suprà Pacion. dicto §.5. num.74. & dicta Obseruat. ad Rubr.50. num.5. Rot. coram Merlin. decis.678. num.2.*

Sequuta tertij Periti electione, dubitari potest, an in eius relatione teneatur adhærere vni ex præcedentibus Peritis nec nè, nàm quod vni ex eis adhærere teneatur dixit *Rot. coram Manzaned. decis.460.*
19 *num. 1.* Contrarium verò videtur veriùs, & in praxi seruatum, & quidèm duplici ratione, nempè prima, quià vt plurimum inutilis esset electio tertij Periti, eiusque relatio, cum Iudex posset ex se ipso cognoscere quænam ex duabus relationibus esset attendenda vti validioribus fundamentis munita; secunda verò quià primis duobus Peritis congruit potiùs nomen, vèl terminus partialium defensorum, tertio verò Perito congruit nomen, & terminus Assessoris, & instructoris Iudicis, qui non tenetur adhærere vni ex Aduocatis partium, vt animaduertit *Cardin. de Luca de Iudic. discurs.33. num.26. versic. & merito.*

Quandòque tamèn tertius Peritus cum altero ex duobus Peritis concordat in sua peritia, seù relatione, sed quandòque etiàm ab ipsis discordat; Quotiès enim concordat, tùnc præualere debent duæ re-
20 lationes vniformes alteri singulari, & vnicæ *Pacion. cit. §.5. num.83. Rot. coram Coccin. decis.745. num.1.*

Sed si discordet controuertitur, an sit standum eius relationi, nàm affirmatiuam opinionem tenent *Soccin. sen. consil. 54. num.2. versic. tertius, & vltimus casus lib.1.*
21 *Rot. coram Bichio decis.291. num.9. coram Peutinger. decis.231. num.1. post med. par.1. decis.111. num.1. cum tribus seqq. par.7. & in decis.178. num.5. cum seq. par.14.* Contrariam verò, quod eius relationi non sit standum, sed deueniendum sit ad electio-
22 nem peritionis sequuntur *Menoch. consil.343. num.29. Gabriel consil.168. num.106. Rot. in recent. decis.554. num.3. par.2. coram Buratt. decis.56. num.5. ibique Adden. litt. C.*

Alij prædictas opiniones conciliando, distinguentes tradunt primam opinionem procedere, quandò tertius Peritus electus fuit ex dispositione Legis, vèl Statuti, &
23 Iudice cogente, secundam verò in Perito electo de partium voluntate, vt post *Surd. consil.453. num 60. cum seqq.* tradit *Adden. ad Buratt. dicta decis.56. num.8. Escobar. de Ratioc. cap.32. num.23. Cardin de Luca de Iudic. discurs.33. num.26. Rot. coram Dunozet. iun. decis.934. num.4. ac decis.947. num.2. coram Peutinger. decis.231. num.2. cum duobus seqq.*

Non desunt etiàm qui docent in discordia trium Peritorum coaceruandas esse omnes summas in eorum relationibus
24 contentas, & deindè tota summa sic coaceruata diuidenda in tres partes, quarum vna capiatur pro iusto valore, iuxtà originalem theoricam *Salycet. in l. Hac edictali num. 10. vers. videtur igitur C. de Secund. nupt.* desumptam ex *l. si fundum 35. in fine* iuncta *l. seq. in princ. ff. Mandati,* quam alijs relatis sequuti sunt *Rodoer. in consil.44. sub num 57. Gizz. in Addit. ad Capyc. Iatr. decis.42. num.13. Munoz. de Ratioc. comput.24. num.4.* vbi in fine subdit *& tu eam digito ligabis, quia ad multa prodesse poterit, Pacion. de Locat. cap.34. §.5. num. 90.* alios adducit *Scoppa in Addit. ad Gratian. disceptat.32. num.1. cum tribus seqq. Benign. in Addit. ad Statut. Agriculsur. Vrbis cap.44 litt. D. in fine,* vbi in specie de æstimatione damni dati, & concordantibus relatis censuit *Rot. in recent. decis.114. num.7. cum seq. par.17.*

Iste modus firmandi valorem secundùm quotidianam experientiam non est improbabilis, cum regulariter Periti ob affectio-
25 nem erga illos, à quibus fuerunt electi extendant eorum arbitrium augendo & minuendo valorem, prout affectio eos allucinat; Iudex verò, seù tertius Peritus ab eo in discordiam aliorum electus soleat
26 mediam viam inter vnam & alteram relationem tenere; Nihilominùs illum non canonizarem pro regula certa, non solùm quià in contrarium valdè vrgere vi-
27 detur *text. in l. Diem proferre 23. §. si plures ff de Recept. arbitr. & l. Inter partes 38. in fine ff. de Re iudic.* & per has *LL.* de opinione *Salyceti* dubitauit *Petrus Gerard. de Petra Sancta singular.25. num.2 vers. cogitata*: Verùm etiàm quià sæpè contingit, vnum ex Peritis à partibus electis vti virum timoratæ conscientiæ, & ab affectione, ac corruptione alienum referre verum, & iustum valorem, alterum verò

etro-

erroneè excedere, vèl in augumento, vèl in diminutione, & tertiam mediam viam sequendo non approbaret relationem iuſtam, nec improbaret iniuſtam, ac erroneam, & conſequentèr coaceruatio, & diuiſio, de quibus ſuprà per neceſsè non conferunt ſemper ad dignoſcendum iuſtum, & verum valorem, ſolummodò autèm in praxi ſequerer prædictas coaceruationem, & diuiſionem, quandò ex circumſtantijs, qualitate Peritorum, veriſimilitudine, alijſque probationibus ſaltèm daretur vehemens fumus, ſeù probaretur exceſſus in augumento, & reſpectiuè in diminutione valoris relationis duorum priorum Petitorum à partibus electorum, & reſpectiuè tertij, nam tunc præuia coaceruatione ſubſequens diuiſio veriſimilitèr redderetur iuſta, ac ex ea reſultaret probatio veri valoris.
28

Antequàm verò Periti referant, debent accedere ad locum, vbi illatum eſt damnum præuia citatione partium ad intereſſendum pro die, & hora certa *Cagnol. in dicta l.2. num.261. C. de Reſcind. vendit. Aldobrand. conſ.59. num.6. lib. 1. Gratian.diſceptat.874.num.33.cum ſeq.Pacion. dicto cap.34. §.5.num.35. cum duobus ſeqq.* vbi limitat quandò citatio à partibus fuit remiſſa, & *Ridolphin. cit.cap.8.n.130.* vbi tradit praxim.
29
30

Et poſtquàm acceſſerunt, ac videtunt poſſunt quandòcunque tradere eorum Peritiam, ſeù relationem etiàm die feriato, abſquè eo quod requiratur citatio, cum ea non fiat in forma iudicij *Bart. in l. Theopompus num. 11.cum ibi Addit.in verbo reſpondeo ff.de Dot.prælegat.* & in ſpecie *Fulu.Benign.in Addit.ad Statut.Agricultura Vrbis cit. cap. 41. litt. O.* Quæ tamèn concluſio non tranſit ſine controuerſia, vt videre eſt penès *Pacion. de Locat. & conduct. cap.24. num. 83. cum ſeq. iuncto cap.34. §.5.num.51.cum ſeqq.* vbi tamèn poſt relatam vtramque opinionem concludit quod quandò pars fuit ſemèl citata ad videndum eligi Peritum, ſeù aliàs electioni interfuit, vèl Periti electi fuerunt ab ipſis partibus, ſeù de earum conſenſu, vèl ſi partes interfuerunt æſtimationi per eoſdem factæ, vèl ad intereſſendum citatæ non requiratur alia citatio in ipſa relatione, & concordantes cumulat.
31
32

Non ommittendo quod damnum taxari, & liquidari debet ſecundùm tempus, quo fuit illatum, habito reſpectu ad herbam, non ſecundùm futurum, & ſuperuenturum meſſis, cum multa accidere valeant, per quæ maturitas impediti, & ad nihilum reduci valeat, iuxtà veriorem opinionem per *text. in l.Omnis hereditas §.nunquàm creſcit ff deReg iur.* & iuxtà originalem theoricam *Bald.in conſ.182.nu.4. cum ſeq.iuncto num.7.lib.1.* quem ſequitur *Crauett. conſ.40. num.10. Menoch. de Arbitr.Iudic.caſ.149. num.21. Mareſcott.Variar.reſolut.lib.2.cap.16.num.7.Cancer.Variar. reſolut. cap. 13. num. 14. verſ.ſimilitèr damnum datum* latè *Oter. de Paſc. cap.13. num. 4. cum ſeqq. Romaguer in Addit. ad Conciol. ad Statut. Eugub. lib.6. rubr. 10. num. 10. Fragoſ. de Regim. Reipubl. par.1. lib.7. diſputat. 19. num.46. verſ.dicendum tamèn,Gratian.deciſ.57.à num.5.ad 13.ibique Scoppa num.5.cum ſeqq.Giurb.dec.105. num.5.*
33

De Salario Notariorum damnorum datorum.

RVBRICA IV.

INprimis pro qualibet accuſatione ſcribenda in actis denarios duodecim, & tantundem accipiatur de productione accuſationis in ſcriptis productæ à qualibet ſingulari perſona, ſiuè Vniuerſitate: de cancellatione verò tantundem accipere poſſint ſi cauſam expreſſit in cancellatione: de accuſatione verò data per Saltuarios nihil accipere poſſint; pro cancellatione autèm ipſius, à quolibet accuſato denarios ſex ſi pœna illius accuſantis non excedat ſolidos X. bononenorum, ſi verò exceſſerit tunc verò vnum bononenum pro qualibet cancellatione accipere poſſint; de qualibet verò appodiſſa de grauando denarios, IIII. tantùm, quomodocumque qualitercumque, & à quocumque fiat. Pro quacumque autèm ſatiſdatione ſolidum vnum tantùm, niſi fuerint plurès fideiuſſo-

deinssores, quia tunc sex denarios pro quolibet accipere valeant. Pro examine verò testium solidos duos tantùm pro quolibet teste computata Iudicis portione, nisi pœna accusationis excederet summam librarum V. accipere possint. De alijs verò scripturis, quæ fierent in processu, si pœna excedat supradictam summam, tantùm accipiant, quantùm in ciuili Causa permittitur, & si non excedat dimidiam tantùm accipere possint. Pro citationum relationibus nil accipere valeant, saluo tamen in prædictis Iudicum damnorum datorum moderamine, quibus Notarij parere teneantur.

SVMMARIVM.

1 *Merces Notarijs est de iure debita.*
2 *Notario Actuario Tribunalis damni dati merces debetur iuxtà taxam, de qua ibi remissiuè.*
3 *Notarius exigere non potest mercedem vltrà taxam etiàm sub prætextu consuetudinis introducta.*
4 *Notarius exigens mercedem vltrà taxam crimen concussionis, seù quasi committit.*

OBSERVATIO.

1 SAlarium, seù merces Notarijs est de Iure debita *Gloss. in l. Argentarijs in prinċ. ibique Bart. ff. de Eden. Dec. in l. 1. num. 23. ff. eodem, & in cap. 1. de Probat. Zacch. de Salar. quæst. 78. num. 1.* Et quidem iuxtà taxam statutam in *Capitulis*
2 *damni dati cap. 1x. insertis infrà in Appendice pag. 122.* absque eo quod vltrà eam quidquam exigere valeant sub prætextu
3 consuetudinis introductæ *l. 1. §. ergo iubemus C. de Offic. Præfect. Prætor. l. In sacris scrinijs C. de Proxim. sacr. scriniorum lib. 12. Bald. in auth. sed hodiè C. de Episcop. & Cleric. Molin. de Iust. & Iure disput. 83.* quos refert, & sequitur *Zacch. dicta quæst. 78. num. 30.* Alioquin crimen
4 concussionis, seù quasi committunt, vt firmatum fuit suprà in *Obseruat. ad Rubr.* LIV. *lib. 111. num. 25.*

De modo emendandi damna data per Scolas, & qui teneantur.

RVBRICA V.

STatuimus, & ordinamus, quod si quod damnum dabitur super aliquibus bonis in aliqua Scola, quod omnes homines dictæ Scolæ, & seù habitantes in ea teneantur ad emendationem dicti damni. Nec laboratores dictorum bonorum cogi possint ad emendationem dicti damni directè, vel indirectè, nisi priùs constiterit dictos laboratores, vel eorum familiam, seù eorum animalia tale damnum dedisse, quo casu tùnc laboratores teneantur ad eorum emendationem; & collectæ, quæ imponerentur pro tali emendatione distribui debeant pro fumante tantùm, & non pro Extimo. Nec liceat hominibus dictæ Scolæ aliquid directè, vel indirectè in contrarium quoquo modo attentare, seù ordinare in fraudem huius Statuti, propter quod aliqui de dicta Scola magis grauentur, quàm alij pro tali condemnatione damni dati, aut aliqui immunes habeantur ab huiusmodi onere. Et Scola, quæ contra prædicta disposuerit, siuè ordinauerit pœna quinque librarum bononenorum puniatur, & dispositio sit ipso iure nulla, & nihilominùs vniuersa Scola talem emendationem soluere compellatur.

SVMMA-

SVMMARIVM.

1 *Author, & Malefactor damni copulatiuè vnà cum damno debet probari, vt locus sit condemnationi ad refectionem, & pœnam.*

2 *Pastori, vèl Domino gregis viciniori in dubio imputandum est damnum illatum.*

3 *Statutum mandans damnum datum in Oppido, Castro, & Villa resarciendum esse à Vicinis, quandò locum habeat remissiuè, & num.*4.

5 *Statutum disponens, quod Communitas teneatur resarcire damnum illatum, dum ignoratur delinquens valet, & est iustissimum, & quare n.*7. *&* 8. *Contrarium n.*10. *Decl. n.*11.

6 *Statutum* Cremonæ *disponit quod si aliquod damnum, vèl incendium in aliqua Villa datum fuerit, quod illi de Villa debeant denunciare Malefactorem, alioquin ijdem teneantur ad emendationem damni.*

8 *Damnum habitatorum culpa datum præsumitur.*

9 *Bannitis, & Sicarijs cuiquam damna inferrentibus si in Ciuitatibus, Terris, Castris, & locis, si ipsa Ciuitates, & Communitates locorum eos non deprehenderint, & tales delinquentes impunè euaserint, illæ Communitates, & Vniuersitates tenentur ad refectionem damni parti lasæ, & tantudem Camera Apostolicæ ex dispositione* Bullæ B. Pij V. *vide ibi remissiuè.*

10 *Statutum disponens vnum pro alterius delicto puniri repugnat naturali rationi, & æquitati, ac Iuri humano, & Diuino, ac tanquam iniquum, & irrationabile non valet. Decl. n.*11.

Puniri quis non debet sine culpa n. 10.

Pœna suos tenet Authores n. 10.

12 Amaya in l. Prouidendum num. 27. cum seq. C. de Decurionib. lib. 10. reprobatur.

13 Deus *infligit pœnas temporales etiam innocentibus pro peccatis ab alijs commissis.*

14 *Causa legitima ad hoc vt Statutum mandans pro damno dato teneri vicinum, Villam, vel Communitatem, quando dicatur.*

15 *Statutum mandans pro damno dato teneri vicinum, Villam, vel Communitatem procedit dumtaxat damnificatore non inuento, & non procedit quandò datur, & de nocte fuit datum n.*7.

16 *Agens pro refectione damni contra Vicinum vèl Dominum confinium, vèl contra Communitatem probare debet Malefactorem non inuentri.*

OBSERVATIO.

Non sufficit de damno, nisi etiàm copulatiuè doceatur de illius Au-
1 thore, seù Malefactore ad hoc vt deueniri valeat ad condemnationem, tàm quo ad refectionem, quàm quoàd pœnam, vt animaduertit *Oter. de Pasc cap.* 14. *n.*1.

Sed quià aliquandò clàm, de nocte, & occultò damnum infertur absquè eo quod positiuè probari valeat quænam animalia, & armenta illud intulerint, tùnc proceden-
2 dum est cum præsumptione dictante, in dubio damnum imputandum esse Pastori, vèl Domino gregis viciniori, qui armenta magis propinqua loco damni adducere solebat, vt firmat *Luc. de Pen. in l. Quemadmodùm vers. nonagesimo præsumitur C. de Agricol. & Censit. & in l. Quicunque in verbo vicinos C. de Omni ag o deserto lib.* 11. latè, ac eruditè comprobat *Oter. loc. cit. num.* 2. *Mercus, Cato de Re rustica lib.* 1. *& Columell. eod. tract. cap.* 3. *lib. primo*, & de Statutis mandantibus damnum in
3 Oppido, Castro, & Villa datum resarciendum esse à vicinis, eò quià præsumatur Incolas ipsos damnum dedisse latè firmat *Menoch. de Præsumpt. lib.* 5. *præsumpt.* 31. *num.* 19. *cum duobus seqq.* vbi *num.* 22.
4 *cum quatuor seqq.* declarat, & limitat in quatuor casibus.

Occurrit etiàm in varijs locis mediante Statuto particulari disponente, quod Vniuersitas, seù Communitas teneatur resar-
5 cire damnum illatum, dùm ignoratur delinquens, quod quidèm Statutum valet, vt docent *Bart. in l. Diuus ff. de Testam. milit. Ias. in l. De quibus num.* 56. *ff. de Legib.* & respondit *Bald. cons.* 174. *vol.* 2. vbi *de Statuto Cremonæ* disponente, quod si aliquod damnum, vèl incendium in aliqua
6 Villa datum fuerit, quod illi de Villa debeant denunciare Malefactorem, alioquin teneantur ad emendationem damni, & iustissimum est, vt tradit *Bald. in l. Si quis non dicam rapere sub num.* 17. *C. de Episcop. & Cleric. & in l. Ne quid §. facinora ff. de Incend. ruin. & naufr. Bursatt cons.* 222. *num.* 8. *Bero. cons.* 213. *num* 7. *cum seq. vol.* 3.

vol. 3. Carpan. ad Statut. Mediolan. tom. 2. cap. 375. num. 6. vbi *num. 20. cum duobus seqq.* notat, quod si in Statuto addita sint vorba *clam*, *vèl de nocte* tollitur disceptatio Scribentium, An Villa, & Vniuersitas teneatur, quandò damnum datum est clàm, vèl de nocte, cum talibus verbis deficientibus Statutum habeat locum in eo qui tenetur ad damnum ex custodia, non in subsidium *Surd. decis. 340. num. 3. duobus seqq. par. 2.*

Eiusdem autèm Statuti tres rationes à DD. assignantur, nempè prima quià præ-
8 sumitur datum damnum facto, & culpa ipsorum habitatorum, vt tradit *Calcan. cons. 63. num 3.* cui subscripsit *Roccbus Curt. in cons. subsequenti Menoch. de Arbitr. iudic. lib. 2. centur. 4. cas. 345. num. 15. Carpan.* vbi suprà *num. 7. Magon. decis. Florentin. 123. num 14.*

Altera verò ad hoc, vt habitantes curent loca esse tuta à damnis, vt considerant *Bart. & Bald. in l. prima §. summa ff. de Iis, qui deiecerint, & effuderint, Gramatic. cons. 22. num. 3. cum seq.* quos refert *Menoch. d. cas. 345. num. 16. Oter. de Pasc. cap. 14. num. 6. Marta de Iurisdict. par. 4. cas. 96.* vbi vlteriùs firmat Clericos non teneri contribuere ex dispositione Statutorum laicalium *Carpan. d cap. 375. num. 10. Surd. decis. 340. num. 3. cum seqq. par. 2.*

Et tertia, vt magis reprimatur improborum audacia, & nè depopulationes, & deprædationes fiant, quæ publicam vtilitatem respiciunt, & operantur, vt tale Statutum censeatur iustum *Gratian. discept. 469. num. primo cum seqq. Osasch. decis. 88. num. 25.*

Qua ratione *B. Pius V.* ad tollendas homicidarum, bannitorum, & sicariorum nequitias, & crimina confirmando Constitutiones Pontificum antecessorum, mandauit, quod si illi in Ciuitatibus, Terris, Castris, & locis cuiquam damna aliqua
9 intulerint, ipsisque damnis talitèr illatis à Ciuitatum Communitatibus, ac Terrarum, Castrorum, & locorum huiusmodi Vniuersitatibus capti, & deprehensi non fuerint, sed talitèr delinquentes impunè euaserint, Communitates, ac Vniuersitates ipsæ, præter refectionem damnorum parti læsæ, eiusque hæredibus, teneantur etiàm tantundem quantum damna æstimata fuerint Reuerendæ Cameræ Apostolicæ persoluere, vt in eius *Constitutione in Bullar. nouo la 10. §. 10. vol. 2.* confirmata à *Sixto V. in eius Constitutione la 6. §. 7. eod. vol.* & refert *Farinacc. quæst. 24. num. 198.* vbi *numeris seqq.* varias declarationes, ampliationes, & limitationes harum Constitutionum adducit, ac *Oter. de Pasc. cap. 14. num 3. Gratian. discept. 469. num. 12. Cobell. ad Bull. Boni Regim. cap. 14. num. 80. cum seqq.* vbi resoluit varias quæstiones.

Contrarium verò quod similia Statuta disponentia vnum pro alterius delicto puniri tanquàm repugnantia naturali rationi,
10 & æquitati, ac *Iuri humano, & Diuino* non permittenti quem puniri sine culpa, cum pœna suos teneat authores, vt latè comprobat *Farinacc. quæst. 24. num primo cum seq. iuncto num. 150.* sint iniqua, & irrationabilia, & vti talia non valeant, nec sint seruanda tradunt *Bald. in l Sancimus C. de Pœnis, & alij adducti per Amayam in l. Prouidendum 15. num. 27. C. de Decurion. lib. 10. Surd. decis. 340. num. primo par. 2.*

Nihilominùs tenenda est prima opinio pro validitate, & iustitia huiusmodi Sta-
11 tutorum, quandò concurrit legitima, & rationabilis causa, cum loco culpæ, quæ requiritur ad pœnam infligendam succedat, contraria verò, quotiès cessat talis causa, vt distinguendo firmant *Bald. in d. l. Sancimus vers. posset, Eugen. cons. 69. num. 2. Farinacc. loc. cit. num. 152.* vbi concordantes *Gratian. discept. 469. num. 4. 5. & 7. iuncto num. 25.* plenissimè discusso articulo tenet *Gutierez. Canonic. qq. lib. 2. cap. vlt. num. 26.* vbi tamèn declarat procedere quò ad alias pœnas præter corporis afflictiuas *Osasch. decis. 88. n. 23. vers. non obstant cum seqq.*

Quamuis *Amaya in l. Prouidendum n. 27. cum seq. C. de Decurionibus lib. 10.* tradat quod etiàm concurrente aliqua rationabili causa, adhùc ea non possit vincere, & su-
12 perare aliam longè superiorem naturæ, & iuri conuenientissimam, nè quis pro alterius delicto teneatur, fundatam etiàm in auctoritate *Iustiniani in Auth. vt nulli Iudicum §. quoniam verò* ibi *Quoniam verò contingit adulteria, & homicidia, aut alia qualibet crimina in Prouincijs committi iubemus peccantes teneri, & non alios pro alijs, & num. 19. cum duobus seqq.* respondit *Leg b.* quæ militare videntur pro iustitia Statutorum: Etenim veriùs est causam publicæ vtilitatis vincere, vt firmant *DD allegati*, & comprobatur auctoritate *B. Pij V. & Sixti V. Constitutionibus*. Acce-

ce-

cedente potissimè, ipsum *Deum Omnipotentem* pœnas temporales infligere etiàm
13 innocentibus, pro peccatis ab alijs commissis, vt ex testimonio *Sacræ Scripturæ* in varijs locis recensitis per *Ybanez. de Faria ad Couar. Var. resol. lib. 2. cap. 8. num. 10. cum seq.* vbi etiàm refert *Sanctos Patres*, aliosque *Interpretes* idem tenentes.

Ad hoc autèm vt legitima causa concurrere dicatur, requiritur quod alitèr non possit consuli vtilitati, & necessitati pu-
14 blicæ, quam mediante dispositione talis Statuti; Nec damnum Communitatis, seù priuatorum sit maius damno publico, vt aduertit *Gratian. d. discept. 469. num. 26.* Non enim omnis vtilitas, vèl necessitas publica suffragatur, sed debet esse talis, quæ præponderet vtilitati priuatæ, cui assistit naturalis ratio, & æquitas vetantes, nè quis pro alterius delicto puniatur, vt ponderat *Gratian. loc. cit. num. 26. cum seq.*

Aduertendum talia Statuta mandantia pro damno dato teneri vicinum, Villam,
15 vèl Communitatem procedere dumtaxàt damnificatore non inuento, & ità de consuetudine seruari testatur *Calcan. cons. 63. post num. 4. Carpan. ad Statut. Mediolan. vol. 2. cap. 375. num. 102. Oter. de Pasc. cap. 14. num. 7. Osasch. decis. 88. num. 31.* vbi cum *Angel.* docet, quod quandò non ignoratur delinquens tùnc non debet quis grauari odio alterius, sed debent intelligi Statuta in duobus casibus, scilicèt quandò ignoratur à quo damnum fuerit illatum vèl scitur, & is, qui damnum intulit non est soluendo.

Vndè qui agit pro refectione damni, &
16 intendit sibi persolui, vèl à vicino, vèl à Domino confinium, vèl à Communitate, probare prius debet Malefactorem inueniri non posse, vt relatis *Corn. cons. 123. n. 2. Alexand. cons. 47. num. 2. vol. 6. Crauet. cons. 12. in fine lib. primo* prosequitur *Oter. vbi suprà num. 7.*

De damnis personalitèr datis.

RVBRICA VI.

Personaliter damnificantes refrænare, ac punire volentes, eorumque temeritatem, & dolum acrius pœnis cohibere cupientes, qui ratione non vtuntur, Statuimus, & decernimus, quod si quis alterius vineam absque Domini, vel alterius de Domini familia præsentia, vel licentia per prius habita ingressus (A) fuerit à calendis Martij vsquequò vinea fuerit vindemiata soluat solidos xv. alio autèm tempore solidos septem, si in lazarijs extra vineam existentibus dimidiam dictarum pœnarum dictis temporibus persoluat. Si damnum in ea dederit herbam, vel foliam vitium faciendo duplum soluat eius, quod suprà dictum est dictis temporibus. Si vitem deuastauerit, (B) vel deferri curauerit in vinea, vel lazaria, aut super arborem existentem, vltra pœnam ingressus, soluat pro qualibet vice solidos decem. Et si vitem ex vinea, vel lazaria, vel ex arbore rapuerit, vel extirpauerit, vltra pœnam ingressus, pro qualibet vite in solidis viginti puniatur, si vuas exportarit, soluat pro quolibet racemo solidos quinque vltra pœnam ingressus vineæ, vel lazariæ. Et si quo tempore quis arundines, vel palos ex vinea asportauerit pœna solidorum viginti puniatur, & in eandem pœnam incurrat, qui inuentus fuerit portare vites, arundines, vel palos, (C) nisi requisitus ostenderit de suo accepisse, vel de alieno de Domini, vel alicuius de eius familia præsentia, vel consensu, Portantes vero (etiam ab eorum vineis) vltra tres racemos, prout consueuit portari per quamlibet personam, quinque solidos bonon. pro quolibet racemo soluere debeant. Et qui non permiserit se perquirri, & videri ab Officialibus super ipsis vuis asportandis fugiendo, vel recusando, puniatur ac si inuentus esset habere quinque racemos, siue (vt aiunt) grappos vltrà tres vt suprà permissos, & simili pœna puniatur qui vuas deiecerit ne videretur eas indebitè portare, & hoc

& hoc non intelligatur de muscatello, & lugliatica, cum licere volumus asportare de suis, & ad vendendum, & pro eorum vsu ad libitum, dum tamèn sint maturæ. Nullus etiam portare possit vuam immaturam, vel de alieno accipere sub pœnis prædictis, nisi cum appodissa, & licentia officij Dominorum Antianorum. Si quis autèm vinum nouum, vel mustum fecerit ante publicam vindemiatum ordinationem in centum solidis bonon. puniatur, & liceat Officialibus deputatis à Communitate perquirere in domibus, & alijs locis pro inueniendo vinum, vèl mustum huiusmodi. Si vilis, vel abiecta persona inuenta fuerit in vineis damnum dare, si condemnationem non soluerit in termino trium dierum, ponatur ad catenam publicam Palatij domini Potestatis versus plateam, & ibi permanere debeat catenatus à manè vsquè per totum diem. Licentiam tamen damus, & impartimur omnibus garauellare (D) volentibus, per octo tantùm dies post expletas vindemias, vineas ingredi, & in vineis, & lazarijs racemos colligere dicto tempore, dùm tamèn aliud damnum non inferant, quo casu de damno dato puniri debeant secundùm formam Statutorum. Venatoribus verò liceat cum canibus, & personis tantùm ire per vineas, & lazarias vindemiatas impunè vsque ad Kalendas Martij, dummodò pedestres eant. Qui autèm fructus arborum alterius, vèl folia (E) earum acceperit, in solidis decem bonon. qualibet vice puniatur. Si quis verò in hortis, vineis, & arboribus in Ciuitate seù Burgis damnum, vel deuastationem intulerit, condemnetur ipse, & quilibet simùl, vèl coniunctim inferens damnum huiusmodi in libris quinqe bonon. si de die id fuerit; si autèm noctis tempore pœna talis duplicetur Communi tantùm Fauentiæ pro dimidia applicanda, & pro alia dimidia Accusatori, si Accusator interuenerit pro huiusmodi qnasi maleficio, & danno commisso, & ad emendationem Domino damni, secundùm quod iurauerit ipse Dominus, salua semper auctoritate Iudicum damnorum datorum moderandi ipsam damni emendationem, quandò videretur iurans debitam emendationis metam excessisse. Pro simplici verò ingressu contra Domini voluntatem pœnæ prædictæ dimidientur. Si quis in hortum vèl canetum pedester iuerit, solidos quinque soluere teneatur, si autèm damnum dederit, solidos decem soluat. Si in prato damnum dederit herbam faciendo, in solidis decem bonon. pœna puniatur. Si in silua, vel salicto ligna inciderit, vèl acceperit in solidis quindecim puniatur. Si verò in aliqua terra sata, vèl seminata damnum dederit herbam faciendo, vel euellendo, in decem solidis bononen. puniatur, si solum pedester per eam iuerit, in quinque solidis puniatur, & si quis repertus fuerit portare herbam puniatur, ac si repertus fuerit in actu damni dictæ herbæ, nisi ostenderit illo tùnc accepisse de loco non vetito, & seù sibi licito, ad quod videndum Officiales ire teneantur, & si in mendacio repertus fuerit, in duplo puniatur. Si quis autèm plantam (F) aliquam arborum deuastauerit, inciderit, vèl ruperit, si planta fuerit vnius anni, in solidis viginti puniatur; si secundi anni, in libris tribus bonon. puniatur; si autèm fuerit tertij anni, vel ab indè suprà, solidis centum bonon. pœna puniatur, & quod de planta dictum esse intelligimus, etiam & idem obseruari, & fieri in arboribus naturalitèr natis, quàmuis non plantatis declaramus, quarum pœnarum pro arboribus, vt suprà impositarum medietas sit Domini, alia Communis. Si verò ignoretur de damno dato in plantis, & arboribus, vèl cuius fuerint animalia, quæ arbores decoriauerint, aùt deuastauerint, tùnc Scola, & seù per homines Scolæ, in qua damnum datum fuerit, quarta pars dictarum pœnarum Domino arborum pro emendatione sui damni persoluatur. Et si intus circlam.

per habitantes in d. circla pro porta, ad quam responderent habitantes pro Capellis Fauentiæ, & prædicta quarta pars pœnæ Domino damni persoluatur. Declarantes, quod prædictæ omnes pœnæ intelligantur esse appositæ pro qualibet vice, qua damnum datum sit, & pro qualibet persona, & pro qualibet arbore, vèl vite, & pœnæ ipsæ duplicentur, & exigi possint, si de nocte damnum datum fuerit, aùt in aliquo prædictorum contrafactum fuerit. Pœnarum autèm omnium pro damnis datis tàm à personis, quàm ab animalibus impositarum exactio, & exequutio fieri possit, & debeat incontinenti sine alio processu, vèl declaratione, & de facto, & tàm realitèr, quàm personalitèr grauari possint in Comitatu, & in circlis habitantes, & quilibet de familia eius, cuius persona, vèl animalia reperta fuerint damnum dedisse. In Ciuitate autèm Paterfamilias tantùm, & ille, qui inuentus fuerit in damno grauari debeat, eo tamèn saluo quod cum Iudicibus damnorum datorum eis videretur cognoscendum esse de causa damni dati, tùnc non fiat ipsa exequutio, nisi proùt diffinitum esset per sententiam, ipsa tamèn cognitio saltèm infrà mensem fieri debeat, alioquìn talis exequutio impediri non possit modo aliquo, saluo si non appellaretur à declaratione Iudicum ad Dominos Antianos pro tempore, quæ appellationis causa terminetur etiàm infrà mensem, aliàs in exequutione procedatur, si confirmata fuerit Iudicum sententia. Quarum omnium pœnarum exequutio locum habeat, & fieri possit pro tempore vnius anni, à die accusationis computandi, quo anno elapso quis molestari non possit. Excepto tamèn si super huiusmodi accusatione litigaretur, quo casu annus incipiat à die finitę litis.

SVMMARIVM.

1 *Transiri non potest per fundum vicini inuito Domino.*

2 *Transiri non potest per Vineam alterius, præsertim si adsit vua.*

3 *Rumpere quis non potest sepem vicini.*

4 *Limita occasione euacuationis, & exonerationis corporis, seù secessus causa transiri potest per fundum vicini, quamuìs pretiosissimis frugibus satum vnà cum equo occasione euacuationis, quam in via publica non sine verecundia id facere ei non licet num. 4.*

Reus exiens ab Ecclesia causa exonerandi ventrem quandò gaudeat Immunitate Ecclesiastica num. 4.

5 *Intrans fundum alienum delictum committit.*

6 *Vuam, poma, pira, cerasas, aliorumue fructus ex aliena vinea surripiens furti actione tenetur. Decl. num. 7. 8. & 13. Vide num. 14.*

8 *Vuam ex aliena vinea surripiens, vt statim eam sibi comedat, non tenetur actione furti, nec alia pœna. Decl. n. 12.*

9 *Statutum disponens non licere Viatoribus surripere vuam ex aliena vinea ad effectum ibidem comedendi non valet. Decl. num. 12.*

10 *Peregrinus capiens herbam ex fundo alieno pro equo non tenetur actione furti. Decl. num. 12.*

11 *Statutum puniens damnum dantem non comprehendit eum, qui comedit ficus ad Solem positos. Decl. n. 12.*

13 *Furtum vuarum probatur ex vestigijs pedum furis facta confrontatione, vt ibi.*

15 *Furans rosmarinum, rosas, lilia, gelsumines, & alios flores, ac herbas odoriferas, & medicinales, qua pœna puniatur.*

16 *Fures vuarum, aliorumque fructuum reperti in vineis ad furandum possunt statìm absquè processu duci per Ciuitatem cum vuis, vèl fructibus ad collum, vèl poni ad berlinam, vèl denudati subsùs torturam in publica platea cum vuis ad collum, vèl sub pedibus Vide ibi, & n. 17.*

17 *Delictum non potest esse tàm notòrium, vt non competat aliqua defensio.*

18 *In delicto notorio coram Iudice commisso quomodò procedatur.*

19 *Incisores vitium grauissimum facinus committunt.*

Incisores vitium tamquàm latrones puniuntur in pœnam vltimi supplicij num. 19. Vide num. 20.

20 *Incisores arborum fructiferarum quomodò puniantur, & n. 25.*

OBSERVATIO.

A 1 In Nulto Domino quis non potest transire per fundum vicini *l. Per agrum 11. ibique Barbos.* & communiter *Scribentes C. de Seruit. & aqua*: Præsertim si ibi adsit vinea cum vua, cum tunc promptius fit
2 damnum; Et multò minùs potest quis rumpere sepem agri vicini, cum idem iu-
3 dicetur de sepe, ac de arbore *Florian. de Sancto Petro in l. Seruitutes §. traditio sub num. 6. ff. de Seruit. rustic. prad.* quem refert, & sequitur *D. Pacichell. de Distant. cap. 4. memb. 1. num. 9.* nisi occasione euacuationis, ac exonerationis corporis, seù secessus causa, nam isto casu homini permissum est, nedùm rumpere sepem fundi vicini, sed etiàm per eundem, quàmuis pretiosissimis frugibus satum transire vna cum equo, dùm in via publica non sine verecundia id facere ei non licet, vt probat *Feltman de Inclusion. animal. cap. 16.* & huiusmodi causa adeò legitima, & necessaria iudicatur, vt etiàm Reus egressus ab Ecclesia ad exonerandum ventrem, statim regressurus, cum moralitèr non censeatur egressus è loco Sacro, gaudere debet Immunitate Ecclesiastica, dummodò

dò in domibus extraneorum non ſe reci-
piat, ſed tantùm progrediatur per ſpatium
triginta paſſuum *can. deffiniuit cauſ.* 17.
quæſt. 4. *Del Bene de Immunit. Eccleſ.*
cap.16.dub 25.ſect.2. tom.2. Pannimell. An-
not.1.num.3 ad eius deciſ.95.

Intrans autèm fundum alienum deli-
ctum committit *Gregor. Tholoſan. Syntag-*
5 *mat. iur. vniuer. lib.37.cap.7.num.7.par.3.*
& ſi poſitiuè probetur, quod qui tranſiuit
per vineam alterius damnum intulerit,
vuam, poma, pira, ceraſas, alioſque fru-
6 ctus ſurripuerit, tenetur actione furti per
Text. in l.Verum §. eorum nomine l.Fullo
§.frugibus ff. de Furtis Bonifac. de Furt.
§ nobilis num.2. Gregor. Tholoſan. Syntag-
mat. iur. vniuer. lib.37. cap.9. par.3. Fari-
nacc. quæſt.168.num.17. & Baſilico deciſ.26
num.1.

Aduerte, quod ſi vuæ, alijque fructus
tempore ſurreptionis erant crudi, & im-
7 maturi tenebitur actione *legis Aquiliæ*
iuxtà *Text. in l.Si Seruus 27. §. ſi oliuam,*
& §.ſeq. ff ad Leg. Aquil. Berlich. Concluſ.
par.5. concluſ.53.num.9. Carpan. ad Statut.
Mediolan. tom.2. cap.371. num.8. verſic. ſi
enim ſint immaturi.

Si autèm erant maturi, tùnc diſtinguen-
dum eſt, nam aut ſurripuit vt ſtatim illos
8 comederet abſquè aſportatione extrà
fundum, & vineam, & ſic excluſo animo
lucri, non tenetur actione furti, nec alia
pœna puniendus, cum id ſit permiſſum
etiàm de *Iure Diuino*, vt in *Deuteronom.*
cap.23. num.24. ibi: *Ingreſſus vineam*
proximi tui comede vuas quantum tibi
placuerit; foras autèm ne efferas tecum ſi
intraueris ſegetem amici; franges ſpicas,
& manu conteres, falce autèm non metes
cap. diſcipulos diſtinct.5. de Conſecrat. Af-
flict. in cap. vnic. §.quicunque num.2. ver-
ſic. nota primo cum ſeq. de Pace tenen. eiuſ-
que violat. Harprecth. in §.Furtum num.19.
Inſtitut. de Obligat. quæ ex delict naſc Gre-
gor Tholoſan. Syntagmat. Iur. vniuer. lib.37
cap.7. num.6. Carpzou. Prax. crimin. par.2.
quæſt.83. num.33 Gratian. diſceptat. forenſ.
cap.80. num.16. cum ſeqq. vbi *num.19.* ſub-
dit non valere Statutum interdicens huiuſ-
9 modi facultatem Viatoribus, tanquàm
contra *ius Diuinum*, & *num.20.* addit idem
procedere in herba, quam licèt capere
10 peregrinanti pro eius equo *Surd. de Ali-*
men. tit.8. priuileg.39. num.8. Carpan. ad
Statut. Mediolan. tom.2 cap.371. num.7.
vbi etiàm *num.10.* ſubdit, quod ſi Statu-
tum puniat damnum dantem in loco alie-
11 no non comprehendit eum, qui come-
dit ficus, qui ad Solem deſiccarentur, &
refert *Bonacorſ. in QQ. crimin. in verbo de*
Damno dato verſic. ſi Statutum puniret tra-
dit *Berlich. dicta concluſ.53. num.10. Baſi-*
lico cit. deciſ.27. num.2. cum ſeq. Vivian. de-
ciſ.488. num.9. vbi firmat tranſeunti per
viam publicam licitum eſſe herbam colli-
gere pro equo, quatenùs poteſt iuxtà viam
ipſam protendere brachium.

Quod intelligendum eſt concurrente
neceſſitate, vtpotè quia capiantur grami-
12 na pro equo delaſſato, & refectione in-
digente, nec alia media ſuppetant, vt re-
latis *Coraſ. in l.1. num.137. ff. de Seruit.*
Boer. ad Conſuetud. Bitoric. tit.10. §.4.
add. & Ioh. Thomas de Noxa animal.
cap.15. num.27. declarat *Fritſch. Concluſ.*
pract. Miſcell. tit. de Meſſe cap.13. num.9.
& de Viatoribus tranſeuntibus fame op-
preſſis, quibus licèt aliquot ſpicas, vuam,
& poma euellere, & comedere, vt pro-
ſequitur *Fritſch. vbi ſuprà num.12. cum*
ſeq. cum de Iure naturali pauperibus in
extrema neceſſitate poſitis ſobuenire te-
neamur *ex firmatis infra ſub num.34.*

Sed ſi tales vuas, & fructus ſurriperit
ad effectum aliundè tranſportandi lucri,
13 faciendi cauſa, eo caſu actione furti tene-
bitur *dicta l.Si Seruus 27. §.ſi oliuam ver-*
ſic. ſed ſi collecta cum §.ſeq. ff ad Leg. Aquil.
l.Fullo 92. §.frugibus ff de Furt. & diſtin-
guendo firmat *Berlich. loc. cit. num.11.*
vbi *num.12.* ſubdit, quod non punitur pœ-
14 na ordinaria mortis, ſed alia extraordi-
naria *Rendel. de Vinea, & vindem cap.10.*
de Tutela fructuum vbi in *verſic. & nota-*
tu quoque allegat *Alberic. de Roſate in*
l.Iudicia C. de Re iudic. aſſerentem quen-
dam Iudicem condemnaſſe furem ad veſti-
gia pedum cognitum, eò quià remanſerant
in terra humida ſigna vbi vuarum fructum
commiſerat, itaque ducto ad locum
Reo, formaque pedis concordata illum
condemnauit.

Prędicta etiàm procedunt contra Furan-
tes roſmarinum, roſas, lilia, gelſuminos, ac
alios flores, & herbas odoriferas, ac me-
15 dicinales vt docent *Berlich. vbi ſuprà*
num.1. cum ſeqq. Carpzou. dicta quæſt.83.
num.33. & Baſilico allegat. dec.27. nu.3.

Et talibus furibus repertis per Birrua-
rios, ſeù Officiales Rectorum Ciuitatis in
16 vineis, ad furandum vuas, alioſque fru-
ctus abſquè proceſſu poteſt per Iudicem
man-

mandari eos duci cum vuis ad collum per Ciuitatem, vt ab omnibus derideantur, vel poni ad catenam, seù berlinam, iuxtà praxim traditam per *Angel.in l.Ictus fustium num. 2. ff. de His qui not. infam.* quam sequuntur *Baiard. ad Clar. lib. 5. §. final. quæst. 8. num. 14. Scacc. de Iudic. lib. 1. cap. 78. num. 19. & Dominus Vreeol. Consult. forens. cap. 42. num. 13. vol. 1.* vbi subdit vidisse in Ciuitate Forolivij istos Latrunculos in fragranti cum vuis repertos statim subtus tortura poni in publica platea denudatos cum iisdem vuis ad collum, vel sub pedibus, & aliquando, vbi concurrebat notabilis vuarum quantitas furata, habitis prius duobus, vel tribus ictibus funis relaxatos fuisse: Tutiùs tamen, erit, si sũmariè aliqualis formetur processus, cum nullum maleficium adeò sit no-

17 torium, vt non competat aliqua excusatio, vt cum *Guazzin. ad Defens. Reor. defens. 31. cap. 1. num. 5.* suadet *D. Vreeol. loc. cit. num. 16.* & cumulatis concordantibus aduertit *Caualcan. de Brachio Regio par. 1. num. 206. cum seqq.* vbi docet, quod Index in delicto notorio coram se commisso

18 debet mandare Notario, quod statim se roget de tali delicto, eiusque qualitatibus, omnia per extensum scribendo, ipso Iudice dictante in præsentia adstantium casui notorio, & eis audientibus legantur quæ scripta erunt, aduertens quod Notarius dicat *Vos Testes, & ego Notarius rogatus &c* & comprobatur à *Mattheù de Re crim. controu. 28. num. 23. cum seqq. iuncto numer. 43.*

B Incisores vitium grauissimum, atque atrocissimum facinus committunt, vt dicit

19 *Cobell. ad Bullam boni Regim. cap. 14. nu. 100. cum seq.* & ideò tanquàm Latrones puniuntur iuxtà *text. in leg. Sciendum 2. ff. de Arborib. furtim cæsar. Rot. coram Dunozet. iun. decis. 1008. num. 10.* & quidèm de iure in pænam vltimi supplicij iuxtà *gloss. in dicta l. Sciendum, Clar. Pract. crim. lib. 5. quæstion. 68. num. 43. Farinac. quæst. 20. num. 113. Caball. Var. resolut. cas. 21. num. 1. & seqq. cent. 1. Conciol. ad Statut. Eugub. lib. 6. rubr. 15. num. 1. Cortiad.* alios cumulans *decis. 109. num. 16.* vbi testatur etiam id seruari in Principatu Cathaloniæ. Hæc tamèn pæna capitalis in praxi non seruatur, sed imponitur pæna extraordinaria, modò trium ictuum fu-

20 nis, modò fustigationis, & modò triremium iuxtà facti, & personarum qualitatem, vt tradit *Clar. & Farinacc. loc. citat. Conciol dicta rubr. 15. num. num. 4.* vbi etiam *Romaguer. num. 9. Sabel. Sum. tract. verbo Arbor. num. 4. & Card. de Luca de Iurisdict. discurs. 81. num. 3.* vbi *num. seq.* subdit inferre pænam criminalem quotiès concurrat animus iniuriandi, & damnificandi *Berlich. Conclus. par. 5. conclus. 52. num. 43.* & alios refert *Cortiad. dicta dec. 109. num. 16. vers. in aliquibus autem Regnis non imponitur*, quod consonat cum dispositione *Bannimentorum Generalium Status Ecclesiastici cap. 71.* ibi; Desiderando S. E. prouedere con ogni opportuno rimedio alli mali, e danni eccessiui, che intende, che continuamente si fanno per lo Stato Ecclesiastico, ordina, e commanda, che niuna persona in modo alcuno tagli viti, oliui, & altri arbori fruttiferi nelli Giardini, ò Possessioni altrui sotto pena se sarà di giorno di trè tratti di corda in publico senza alcuna remissione, e se sarà di notte della Galera per cinque anni e più, e meno ad arbitrio di S. E. oltre la refettione del danno, che hauerà patito la parte.

Eoquè certiùs imponitur pœna extraordinaria, quandò damnum est leue; nàm etiàm vbi attenditur dispositio Iuris communis, vel Lex, aùt Statutum particulare imponens pœnam mortis pro incisione arborum, & vitium, adhùc eo casu imponitur pœna mortis, si damnum sit magnum, secùs si sit leue, vt prosequendo declarat *Cortiad. loc. cit. num. 17.* vbi *num. 18. cum Azeued. leg. 6. num. 31. cum seq. lib. 8. Recopil.* subdit damnum esse leue, nisi incisio excedat decem arbores, sed supèr hoc articulo vide *Ciarlin. Controu. lib. 1. cap. 2. num. 57. cum seqq.*

Tenetur etiàm damnificans ad refectionem damni, idèst ad eos fructus, quos co-

21 rum Dominus verisimilitèr quotannis percipere potuisset deductis expensis, donèc vsquè aliæ vites fuerint subrogatæ, ex quibus tantumdem fructum percipi valeat, vt per *tex. in cap. fin. de Iniur. & l. Nihil interest ff. de Sicar.* latè comprobat *Aldouin. cons. 43. num. 4.* docet *Barbos. de Offic. & Potest. Episcop. par. 3. alleg. 51. num. 81. Conciol. loc. cit. num. 3. & Rot. coram Dunozett. Iun. cit. decis. 1008. num. 6. cum seq.* Nàm in vnoquoque delicto duplex

22 actio oritur, nempè vna pœnalis ad pœnam, & vindictam, altera ad repetitionem damni, & interesse, vt firmat *Berlich. cit.* con-

conclus. 52. *numer.* 14. *versic. propterea.*
Sed quià quantitas fructus incerta esse
potest, vel quià vineæ in dies deterioran-
23 tur, & vites citiùs senescunt, quàm aliæ
arbores *Post. resolut.* 17. *num.* 51. *Pucion.*
de Locat. & conduct. cap. 19. *nu.* 158. *iun-*
cto num. 161. vel ratione casuum fortui-
torum, vel quià non semper quotannis
vites fructum producunt; idcircò liqui-
datio, & taxatio remittenda est arbitrio
boni viri, vt subdit *Barbos. loc. cit.* Et quod
damnum datum ex arboris incisione præ-
cisè regulari non debeat iuxtà valorem de
24 tempore incisionis, sed habito respectu ad
vtilitatem in futurum allaturam, æstimato
dubio euentu, etiàm per iuramentum Do-
mini relatis *Purpurat. cons.* 430. *num.* 5.
Bursatt. cons. 70. *num.* 31. *cum seqq. Ansald.*
cons. 5. *num.* 23. *Fulgin. de Iure Emphyt.*
tit. de var. caducit. quæst. 2. *num.* 4. docet
Gobb. consult. 5. *num.* 88.
Cæterum quò ad nostram Ciuitatem,
eiusque Territorium attendi debent tàm
25 quò ad modum procedendi, quàm quò ad
pœnam, & refectionem damni *Capitula-*
tiones super damno dato *impress.* *infrà in*
Appendice pag. 116.
Pali vinearum diuidendi sunt inter lo-
catorem, & conductorem, habita ratio-
26 ne ad tempus, quo sunt duraturi; vt tra-
C dit *Gargiar. cons.* 73. *num.* 4. per doctri-
nam *Castr. in l. Domos hæreditarias* 61. *n.* 6.
ff. de Legat. primò, vbi firmat, quod Vi-
neam conducens ad quinquennium, si po-
nat ibi palos duraturos per decennium re-
petit pro dimidia, si verò annuales, non re-
petit.
Nedùm permissum est spicas post me-
D tentium terga, & post vindemiam factam
27 racemos colligere, vt ex *Sacra pagina*
in Ierem. cap. 6. *num.* 9. ibi: *vsque ad ra-*
cemum colligent quasi in vinea reliquias
Israel & ex *l. Sylua* §. *stipula ibique Alciat.*
de Verb. & rer. signific. absquè eo quod
agi valeat ad refectionem damni, vt tra-
dit *Capiblanch. de Baron. par.* 1. *pragmat.*
8. *num.* 364. Nàm racemi omissi, & ne-
glecti ampliùs in dominio vel possessione
28 Domini non existunt, sed tanquàm pro
derelictis habiti, quasi Dominus eos in
potestate sua ampliùs habere voluerit ad
text. in leg. 1. *ff. Pro derelict.* deferendo
29 enim rem propriam, eam facimus com-
munem omnibus, adeòut primo occupanti
cedat, si derelinquamus negligendo, &
animo abijciendi §. *penult. Instit. de Rer.*
diuis. & *l. Si id, quod ff. Pro derelict.* Præser-
tim si Dominus rem, quam facilè recupe-
30 rare potest, nihilominùs negligit, quo
casu eo magis animus derelinquendi præ-
sumitur, quasi noluerit amplius in nume-
ro rerum suarum habere; & animus dere-
linquendi ex coniecturis colligitur, vt in
puncto racemationis racidem ando respon-
dit *Nicolaus Mylerius in eius Metrologia*
cap. 20. *tit. de Iure statuendi circa torcula*
&c. §. 14. *per tot* vbi firmat, quod nec
racematio potest prohiberi, & de libertate
31 colligendi spicas in agro derelictas, tenet
Fritsch. Concl. pract. Miscell. tit. de Messe
cap. 5. *nu.* 3. *cùm seqq.*
Verùm iniunctum est huiusmodi spicas,
& racemos relinqui pauperibus, & pere-
32 grinis vt in *Leuitic. cap.* 19. *num.* 10. ibi:
Cumque messueris segetes terræ tuæ non ton-
debis vsque ad solum superficiem terræ, nec
remanentes spicas colliges, neque in vinea
tua racemos, & grana decidentia congre-
gabis sed Pauperibus, & Peregrinis carpen-
da dimittes, Ego Dominus Deus vester, &
in *Deuteronom. cap.* 24. ibi: *Quando mes-*
sueris segetem in agro tuo, & oblitus mani-
pulum reliqueris, non reuerteris, vt tolles
eum; sed aduenam, & pupillum, & vi-
duam auferre patieris, vt benedicat tibi Do-
minus Deus tuus in omni opere manuum
tuarum, quæ lex *Mosayca* est seruanda,
vel quia nos admonet, vt pauperum ratio-
nem habeamus, & deterat nos ab illibera-
li, ac sordida frugum collectione; vel quia
tanquàm fundata in ratione morali obli-
gationem inducit, vt respondit *Fritsch.*
loc. cit. num. 10. *cum seq.* Idquè in pluribus
locis seruari testatur *Fuluius Benign. in An-*
notat. ad Statut. Agricultura Vrbis cap. 82.
litt. E; Vndè non est mirum, si *Gregorius*
Tholosan. Syntagm. Iur. Vniu. lib. 37. *cap.* 7.
num. 5. *cum seqq. par.* 3. asserat durum
33 esse illam *legem Iustitiani*, qua cauetur,
quod deprehensus in furto stipulæ alienæ
in duplum restituat, & aliam, in qua
mandatur quod ingrediens tempore mes-
sis fundum alienum, vt fasciculos, vel spi-
cas aut, legumina furetur, plagis affectus
vestibus exuatur.
Contrariam tamèn opinionem, quod
potiùs huiusmodi spicæ, & racemi post
messem, & vindemiam intèr fructus con-
34 numerentur, & adeò ad Dominum fundi
spectent, vt possit alijs prohibere collectio-
nem, tanquàm veriorem latissimè tenet *Lan-*
guez de Fructib. par. 1. *cap.* 7. *num.* 15.

cum

cum pluribus seqq. vbi quinque fundamentis hanc opinionem comprobat, *& num. 32. cum seqq.* firmat non obstare *S. Scripturam in locis suprà allegatis* animaduertendo, præcepta antiquæ legis alia esse iudicialia, quæ ad Iustitiam hominibus exhibendam, Iusque vnicuique tribuendam pertinebant; Alia cæremonialia, quæ ad cultum Diuinum, reuerentiam, & honorem ergà Deum statuebantur; Et alia moralia, quæ ex Iuris naturalis ratione emanabant, ne quis aliquid à lege naturali alienum agerer; Et quò ad præcepta iudicialia, & cæremonialia per nouam Legem Euangelicam cessasse, & vim præceptorum ammisisse; Moralia paritèr non habent vim legis ex ipsius antiquæ legis authoritate, sed ex eo solùm, quòd sint à natura ipsa constituta, & ita à *Christo Domino* Lege Euangelica eadem ratione naturali confirmata: vt autèm racemi, & spicę Viduis, Peregrinis, & Pauperibus relinquantur ad Ius naturale non pertinet, sed solùm in voto liberæ charitatis consistit, quià non aliter Iure naturali necessariè pauperibus subuenire adstringimur, quàm si eos in extrema necessitate constitutos inspiciamus, ibique concordantes *Theologos*, & *Canonistas* adducit.

Hinc eo certiùs Magistratus ex certa causa publicam vtilitatem respiciente spicarum collectionem prohibere, aut restringere valet, vt limitat *Fritsch.* vbi supra *nu. 12. cum seq.*

Folia arborum proùt illa mororum, & E mirtorum *gloss. in l. Plenum* §. *folijs ff. de Vsu, & habitat.* sunt in fructu *Barbat. de Diuis. fruct. par. 1. cap. 17. nu. 111. cum seq. Lagunez de Fructib. par. 1. cap. 4. nu. 48.* vbi circà solutionem decimæ *Giurbam*

35 reprobat, *Rot. coram Zarate dec. 90. nu. 3.* nàm Sericum, quod vermium fructus est, licèt hominis labore proueniat, ortum tamèn ab ipsis mororum frondibus habet; eis nàmque vescuntur vermes ipsi, & sine eis confici non posset Sericum, proindè si hominis labor interueniat, negari non potest ratione originis fructus terræ esse, proùt ad effectum solutionis decimæ respondit *Giurb. obseruat. 39. nu. 24.* & quod ex folijs mororum alantur vermiculi serici conficientes bombyces, quibus mediantibus ars serica in varijs Regionibus, & Ci-

36 uitatibus cum magno commodo, & publica vtilitate fuit introducta notat *Knipischild. de Iurib. & Priuil. Ciuit. Imperial. lib. 1. cap. 16. num. 70.* quorum vermiculorum naturam, alimenta, curam, & vtilitatem latè docet *Klock de Ærar. lib. 2. cap. 6.*

Dubitari potest an Clerici cum folijs suarum arborum possit in proprijs ædibus arti sericæ operam dare, vel idem opus

37 alteri ad medietatem committere proùt interrogata *Sacra Congregatione Concilij* respondit licere Clerico arborum in proprijs bonis existentium folia alicui laico concedere eo pacto, vt lucrum, quod ex bombycibus proueniet inter vtrumq; diuidatur, ac paritèr eidem licere earumdem arborum folijs per se ipsum absquè officij sui dumtaxat detrimento, ac pro sua, & familiæ substentatione arti sericæ operam dare, dùm tàmèn in artificio huiusmodi

38 personas non suspectas adhibeat, & quò ad hoc Episcopi licentiam, quæ gratis detur, obtineat, vt testatur, *Fagnan. tùnc eiusdem Sac. Congregationis à Secretis in cap. multa num. 41. cum seq. Nè Clerici, vel Monachi.*

Arborum, & plantarum non fructiferarum incisores non possunt conueniri crimi-

39 nalitèr, nisi in duobus casibus, nempè primò si sint designati ad confines terminandos, & secundò si fiat in despectum, vèl in iniuriam Domini earum, vt notat *Foller. in Constit. Regni rub. de Offic. Iustit nu. 89.* quem refert, & sequitur *Carpan. ad Stat. Mediolan. vol. 2. cap. 375. num. 9.*

Si autèm sint fructiferæ tùnc criminalitèr conueniuntur, alijs relatis firmat *Panimoll. dec. 78. num. 27.* & de Iure communi tanquàm Latrones puniuntur per *text.*

40 *in l. Sciendum ff. Arborum furtim cæsar. Carpan. ad Statut. Mediolan. vol. 2. cap. 66. num. 6. & cap. 371. num. 8.* Etiàm vsq; ad mortem, vt tradit *gloss. in dicta l. Scien-*

41 *dum*; Quotiescumque tamen id egerint more Latronum dolosè, & ad iniuriam, ac causa celandi, vt ad *text. in l. Facienda ff. Arbor. furt. cæsar.* firmat *Card. de Luca de Iurisdict. disc. 81. num. 4.* cum alijs adductis suprà occasione incisionis Vinearum *num. 20.*

Attamèn in praxi proceditur tantùmodò ad pænam extraordinariam iuxtà facti,

42 & personarum circumstantias, vt tenet *Card. de Luca vbi supra n. 3.* cum alijs allegatis supra circà incisores Vinearum *n. 20.*

Maximè concurrente dispositione Bannimentorum generalium cap. 71. quorum verba relata fuerunt suprà *num. 20.*

Sem-

Sempèr tamèn tenebitur ad refectionem
43 damni ex adductis suprà *num.* 21. pro cuius liquidatione attendendum est iuramentum damnum passi, vt respondit *Rot coram Dunozet. iun. dec.* 1008. *nu.* 17.

Post hæc scripta in lucem prodierunt *Obseruationes Criminales Domini mei Ray-*
44 *naldi tom.* 2. vbi in *cap.* 15. §. 2. materiam incisionis arborum egregiè examinat, vndè in quauis contingentia ille adeundus, illiusque opinio sequenda.

De damnis datis à Bestijs.

R V B R I C A VII.

STatuimus, & ordinamus, quod quælibet persona, quæ accusata fuerit de damno dato ab eius Equo, seù Mulo, aùt Boue, vel Asino, si in vinea, aùt eius ripa, seù capitali, à medio mensis Martij, vsquequò vinea fuerit vindemiata, soluat pro quolibet prædictorum animalium, & qualibet vice solidos viginti bonon., quolibet vero alio tempore soluat solidos decem. Si verò damnum (A) datum fuerit in horto quolibet tempore, soluat solidos decem bonon. In silua verò, seù salicto primi anni, seu vt aiunt noueletæ, solidos quinque bonon., si in caneto totidem. In omnibus autèm alijs seminatis solidos sex bonon. In prato verò à Kalendis mensis Martij vsquequò pratum sectum fuerit solidos quinque bonon. Nulla tamèn persona accusari possit, si eius animalia cuiuscunque conditionis existant, reperta fuerint in pratis sectis, nisi pratum huiusmodi esset, vt suprà aliquo modo signatum, quo casu vt suprà possit accusari. Excipimus tamèn porcos, aùt sues, qui nullo modo in dictis pratis vllo vnquàm tempore pascere, aùt intrare queant sub dictamet pœna. Volumus itèm, & ordinamus quod si quis accusatus fuerit de damno dato ab eius pecude, si in vinea à medio mensis Martij, vsque quo fuerit vindemiata soluat pro qualibet pecude solidos quinque, quolibet verò alio tempore solidum vnum bonon. Si verò daretur damnum in ripa, seù capitali vineæ intrà vineam, quolibet tempore denarios sex bonon. Si verò in horto, quolibet tempore solidos duos bonon. Si autèm in prato à Kalendis mensis Aprilis vsquequò pratum fuerit sectum denarios sex bonon. si in caneto per totum mensem Maij totidèm soluat, in salicto, seù silua primi anni, seù noueleta soluat pro qualibet pecude solidum vnum, & denarios sex bon. In omnibus verò alijs seminatis denarios sex. Si verò anseres, seù anates (B) damnum dederint in aliqua terra seminata, soluat Dominus earum pro qualibet ansere, seù anate solidum vnum bonon. pro qualibet verò gallina, capone, vel gallo denarios tres pro quolibet qualibet vice. Decernimus insupèr, & ordinamus, quod si aliqua persona accusata fuerit de damno dato ab eius capra, vel hirco, si in vinea à Kalendis mensis Aprilis vsquè ad Kalendas mensis Iunij, soluat pro qualibet capra, seù hirco solidos vigintiquinque bonon. qualibet vice, à Kalendis verò mensis Iunij vsquequò vinea fuerit vindemiata solidos decem bonon. quolibet verò alio tempore in vinea, seù eius ripa, vel capitali intus vineam solidos tres bonon. Si verò in horto, salicto, seù silua primi anni solidos decem bonon. In caneto verò à Kalendis mensis Aprilis vsque ad Kalendas mensis Septembris solidos quinque bonon. quolibet verò alio tempore solidum vnum bonon. Si verò in trisigo à Kalendis mensis Aprilis vsque ad Kalendas mensis Iulij solidos tres bonon; Alio verò tempore solidos duos bonon. Si in prato à Kalendis mensis Martij vsquequò pratum fuerit sectum solidum vnum. Si verò damnum datum fuerit in plantis non fructiferis primi, vel secundi, aùt tertij anni solidos quinque. In plantis fructiferis à dictis

tribus annis in anteà solidos decem bonon. Statuimus præterea, & ordinamus quod quælibet persona, quæ accusata fuerit pro damno dato ab eius sue, aùt porco, si in vinea, aùt eius ripa, seù capitali intus vineam, à Kalendis mensis Aprilis vsquequò vinea vindemiata fuerit, soluat pro quolibet sue, aùt porco qualibet vice solidos decem bonon. quolibet verò alio tempore solidos tres bonon. Si verò in horto damnum datum fuerit solidos decem bonon. & si in caneto à Kalendis mensis Aprilis, vsque ad Kalendas mensis Septembris solidos tres, alio verò tempore solidum vnum. Si autèm in trifigo, lino, legumine, vel prato, seù alia terra seminata solidos quinque bonon. Si verò damnum datum fuerit per suilles, seù porcellos lactantes soluatur in omnibus casibus, ac si damnum datum esset à pecudibus, & suprascriptæ pœnæ in singulis casibus prædictis duplicentur in Bestijs Forensium.

SVMMARIVM.

1 *Dominus pecudum, aliorumque animaliũ in alieno fundo depascentium, vèl aliter damnificantium tenetur ad damni emẽdationem, tàm in foro poli, quàm in foro fori.*

2 *Damnificato, qua actio competat contrà Dominum animalium damnificantium.*

3 *Dominus animalis damnificantis potest vel dare idem animal pro noxa, vel damni æstimationem soluere.*

4 *Dominus animalium damnificantium tenetur ad pœnam:*

Animal damnum dans non potest occidi n. 4.

Occidi potest animal damnificans, si vigeat Statutum, vèl Consuetudo num. 4.

5 *Oues, aliaque animalia tempore hyemali à locis, & contradis frigidis, ac herbis carentibus traducuntur ad loca, & contradas calidas, seu tepidas, ac pascuorum abundantes, vt in Apulia, & in territorio Vrbis, ac in Prouincijs Maritima, & Campania, & Patrimonio Diui Petri, tempore verò æstiuo reconducuntur ad Montaneas.*

6 *Fida est vectigal impositum super animalibus.*

In Regno Neapolitano Fida nuncupantur etiam Dohana Menepecudum, ac Vectigal Pecuarium *num. 6.*

7 *Fida est pretium illius seruitutis, ac earum commoditatum, quæ à Principe dantur Pastoribus in fundo manendo, & redeundo cum eorum animalibus à pascuis.*

8 *Fida est impositio debita Principi pro animalibus pascentibus in pascuis alienis.*

9 *Fida Romanorum tempore erat vectigal cognitum, ac exigebatur.*

Locus certus tempore Romanorum assignatus fuerat pro pascendis pecoribus n. 9.

10 *Fida vectigal in Regno Neapolitano confirmatum, & respectiuè ampliatum fuit à Regibus.*

11 *Fida descriptio remissiuè.*

12 *Fida Status Ecclesiastici differt à Fida Regni Neapolitani, & n. 13.*

13 *Dohanerius Reu. Cameræ Apostolicæ non tenetur subministrare pasculum Affidatis, sed solum præstare securitatem.*

Dohanerius Regni Neapolis tenetur præstare affidatis pascua, & securitatem, & ad hunc effectum emit à particularibus Vassallis omnes herbas n. 13.

14 *Quantitas Fidæ in Regno Neapolis.*

15 *Fidæ redditus numeratur inter primarios Reu. Cameræ Apostolicæ.*

16 *Pontifices inuigilarunt, ne Fidæ redditus diminuatur.*

Prohibitum est cuique personæ, Collegio, Vniuersitati &c. vendere, ac quouis modo alienare aliquid de pascuis, tenutis, bannitis, & herbaticis ad se pertinentibus, & infrà limites Dohanæ sitis absquè expressa licentia Dohanerij n. 16.

Prohibitum est cuicunque personæ, Collegio, Vniuersitati &c. introducere aliquod genus animalium ad pascendum in proprijs tenutis, & herbaticis intra limites Dohanæ sitis absquè expressa licentia Dohanerij n. 16.

17 *Domini tenutarum, & pascuorum sitorum intrà limites Dohanæ tenentur vendere pascua, tenutas, bannitas, & herbatica Dohanerio pro iusto, & rationabili pretio.*

18 *Damnum, molestiam, aut impedimentum dantes personis, animalibus, rebus, & bonis directè, vèl indirectè conducenti-*

bus

bus animalia ad pascendam in Dobanam tenentur ad refectionem damni expensarum, & interesse, ac etiam ad pœnam dupli.

19 *Conducentes animalia in Dobanam ad pascendum benignè recipi, & beneuolè tractari debent, ac liberè transire, & exire permitti.*

20 *Communitates tenentur ad refectionem damnorum, & interesse, ac ad pœnam dupli ob damnum, molestiam, aut impedimentum illatum in eius terris, & tenimentis, personis, aut animalibus, aut rebus, aut bonis, dùm conducuntur animalia ad pascendam in Dobanam.*

21 *Conducentes animalia in Dobanam ad pascendum in quolibet territorio in ipso eorum itinere permanere possunt per triduum, quo durante ad aliquam damni emendam non tenentur, nisi in seminatis, vineis, & similibus damnum dederint, & quidem studiosè num. 22. Vide num. 97.*

Affidati pascere non possunt cum eorum animalibus in vineis, vèl agris satis, & vbi extant fructus num. 23.

24 *Sed elapso triduo tenentur, nedum ad emendationem damni, sed etiàm ad pœnas, sicut cæteri alij, etiamsi per dictum tempus Affidati cum belluis permanserint in proprijs domibus, & regionibus.*

25 *Affidati damnum studiosè dantes tenentur non solum ad emendationem damni, verùm etiam ad pœnam num. 22. Vide num. 97.*

26 *Æstimatio, valor, quantitas, & qualitas damni probatur ex depositione iurata conducentium animalia in Dobanam ad pascendum, ac eorum famulorum, & pastorum.*

Nomina, & Cognomina, ac persona damnum inferentes conducentibus animalia ad pascendum in Dobanam probantur ex depositione iurata eorumdem, ac eorum famulorum, & pastorum n. 27.

27 *Conducentes animalia in Dobanam ad pascendum non tenentur ad solutionem alicuius gabellæ pro passu, vèl transitu, & illam exigentes incurrunt pœnas, de quibus ibi remissiuè.*

Conducentes animalia in Dobanam ad pascendum tenentur solum ad solucionem Fidæ Cameræ, seù eius Dobanerio num. 27.

28 *Fraudes circà solutionem Fidæ quomodò existentur remissiuè.*

Licentia Dobanerij requiritur tàm in accessu, quàm in recessu conducentium animalium ad pascendum in Dobanam conductorum sub pœna illorum ammissionis.

29 *Fructus pecudum vulgo nuncupat.* il trattuto delle pecore *est quædam contributio, quæ in Regnò Neapolis soluitur per Regem Dominis locorum, per quæ transeunt animalia.*

30 *Ministri vulgo nuncupati* Passagieri *retinentur à Dobanerio Patrimonij in varijs locis, in quibus transeunt animalia, ne illa permittant exire absque bulletta, quæ supponit solutionem Fidæ.*

31 *Stanga erat virga, quæ per Dobanerium retinebatur in quibusdam locis, & vijs ad impediendum Vergarijs, alijsque Custodibus animalium ingressum antè numerationem, & recessum ante solutionem Fidæ.*

32 *Decimas ex animalibus apud Leuitas exigebatur mediante appositione virgæ Pastoris in certo loco arcto, & angusto, per quem singulatìm ea transire debebant, & illud, quod decimo loco egrediebatur pro decima debebatur.*

33 *Loca intrà stangam, & extrà stangam quæ dicantur.*

Tenutæ, & loca comprehensa in Dobana Patrimonij, seù Fidæ, quæ sint remissiuè num. 33.

34 *Ciues ex priuilegio tenentur ad solutionem Fidæ maioris, prout Forenses.*

35 *Veruices, Castrati nuncupati, qui vltra duos menses intrà Dobanæ pertinentias permanent tenentur ad solutionem Fidæ.*

36 *Domini Tenutarum existentium intrà Dobanam Patrimonij non possunt quidquam innouare, ac prætendere plusquàm per Dobanerium sit solui solitum.*

37 *Omnes, & singuli etiam Prouinciales pascuorum Vrbis, Campaniæ, Maritimæ, & Patrimonij quomodolibet subiecti pro quibuscunque animalibus, etiàm porcis in pascuis alienis pascentibus, siuè intrà stangam, siuè extrà eam, ad solutionem Fidæ teneantur.*

38 *Forenses circà solutionem Fidæ dicuntur etiam Ciues cum priuilegio, vel ex domicilio.*

Forenses soluunt Fidam ad rationem iuliorum sexaginta sex pro qualibet centenario animalium minutorum, & iuliorum duorum pro qualibet bellua magna, ad-

num. 78. Vide num. 97.

69 *Fori priuilegio gaudent Affidati.*

70 *Forum Affidatorum Regni Neapolis est vèl Regia Dohana, vèl R.C.S.*

71 *Assessores tres cum amplissima iurisdictione deputantur à Dohanerie Patrimonij, nempè vnus in Vrbe, & alter in Ciuitate Viterbij, & tertius in Prouincia Campania, & Maritima. Vide ibi, & num 97.*

72 *Inhibitiones Fidæ expediuntur tàm ab Assessore Dohanerij, quàm ab Eminentissimo Camerario, Illustrissimo Dohanarum, & Grascia Præside, ac à DD. Consulibus Agriculturæ. Vide num. 97.*

73 *Fori priuilegio, vt Affidati gaudeant, debent possidere bellnas paruas, nempè pecudes, vel sues, vel cappellas in numero triginta, vel belluas magnas, vid. Boues, vel Vaccinas, vel Bubalas, vèl Equas in numero decem, in quo non connumerantur Equi, & Muli.*

74 *Priuilegia Fidæ non suffragantur pro paruo numero Animalium affidatorum.*

75 *Immunitate, & exemptione non gaudent in Regno Neapolis Affidati non habentes propria Animalia in numero ducentum, nec cum eis accedentes ad pascua Apuleæ per Regiam Cameram locata.*

76 *Supranumerarijs, & extraordinarijs non debentur priuilegia.*

77 *Exequi non potest mandatum contrà Affidatum, qui, vel ante, vel in ipso actu præsentauit inhibitionem Fidæ, etiamsi prætendatur ipsum non gaudere priuilegijs Affidatorum. Vide num. 97.*

Attentatum committitur, si non obstante præsentatione inhibitionis Fidæ mandatum exequatur contrà Affidatum, etiamsì inhibitio non substineretur num. 77.

76 *Deferentes Grasciam ad Vrbem benignè sunt tractandi, ac fauoribus prosequendi, non autèm angarijs molestandi.*

80 *Lex generalis pro spretu inhibitionum Fidæ non est promulganda, & quare n. 81.*

81 *Reuocatio inhibitionum iniustè extortarū facilè obtinetur.*

82 *Leges antiquas mutantes, aut corrigentes pro abusibus corrigendis in noua, & maiora incommoda quotidiè incidunt.*

83 *Minus malum experitur Leges, vel Consuetudines in aliqua parte vitiosas tolerando, seù quadam dissimulatione permittendo, quàm nouas maiores difficultates, & damna inferrentes condēdo.*

84 *Remedia incerta, aut quæ sint grauiora, & periculosiora ipsorum malorum, adhibenda non sunt pro curatione Reip.*

85 *Vitia semper erunt, donec homines erunt.*

86 *Mercatura prohibenda non est ob abusum aliquorum Mercatorum.*

Pecunia damnanda non est, vt auaritia extirpatur num. 86.

Panni banniendi non sunt, vt fastus retundatur num. 85.

Fœminæ sepelliendæ non sunt, vt libidine non concitentur viri num. 86.

Oculi eruendi non sunt, ex quo cum eis peccatur num. 87.

Lingua adimenda non est, ex quo cum ea peccatur num. 87.

Nihil prodest, quod lædere non valeat n. 87.

Nihil est adeò sanctum, ac benè diuinitùs prouisum, quod in perniciem suam abuti non possit humana fragilitas, & malitia num. 87

88 *Princeps leges nouas facilè ferre non debet, sed summa maturitate enixè ponderare tenetur, an Reip. vtile, effectu promptum, eidemque Principi gloriosum futurum sit.*

89 *Leges vtiles plus Reipublicæ prosunt, quam arma.*

Leges erroneæ, & inconsultæ plus damni afferunt, quàm homines occidere num. 89.

90 *Nouitates calamitatibus pondus adijciunt.*

91 *Nouitates periculosæ sunt.*

Arbores annosas è loco suo euellere, & in alium transplantare difficile est nu. 91.

92 *Remp. ad aliam viuendi normam traducere, dimissis eius inueteratis Institutis, non licet.*

Euentus varios res noua semper habet n. 92.

93 *Malè præsumitur contrà illos, qui regimina, & administrationes Ciuitatis innouare nituntur.*

94 *Præsumitur contrà Iudicem, qui aduersus antiquam Curiæ praxim, & stylum nouam citationis, & in Ius vocationis formam inducit.*

95 *Eligendi sunt Iudices doctrina, & integritate excellentes ad euitanda infinita damna, alioquin ex mala eorum electione contingentia. Iudices docti, & integri, vel non concedunt inhibitiones iniustas, vel eas concessas facilè reuocant nu. 95.*

Damna resultantia ex multiplicitate inhibitionum, earumque præsentatione cessant mediante electione Iudicum doctrina, & integritate excellentium num. 5.

96 *Birruarij exequentes mandata non obstante præsentatione inhibitionum, puniendi sunt,*

sunt, ac cogendi ad refectionem damnorum, & expensarum, alioquin reportarent utilitatem ex propria culpa, & dolo mediante exactione captura:

Tertius reportare nō debet pœnam ex facto alieno num. 96.

Tertio præiudicare non debent attentata ab alio commissa num. 96.

97 *Fidam grossam soluentes, & habentes requisita necessaria priuilegio Fori gaudēt quo ad executionem personalem, ipsasque res, seu bona affidata, & tantummodò in causis, ac negotijs quomodocunq; concernentibus Fidam, vel ab ea dependentibus, & non in alijs.*

Affidati Vrbis Romæ, Latij, Sabinæ, ac Maritimæ, & Campaniæ soluunt Fidam paruam num. 97.

Fidā paruam soluentes Fori priuilegio gaudent, & inhibitiones suffragantur quo ad Affidatos tantùm, & in causis Fidā concernentibus, nec non quò ad personas solùm ex professo incumbentes seruitio gregis, & animalium affidatorum num. 97.

Priuilegium Affidatorum suffragatur vsque quò permanserint ad depascendum cum animalibus intra Stangam, seù Dohanam, & per tres dies postquàm reuersi fuerint ad eorum domos, & Prouincias num. 97.

Affidati exempti sunt à Represalijs nu. 97.

Affidati immunes sunt à pœnis damnorum datorum, dummodò non probentur studiosè commissa num. 97.

Damnorum datorum studiosè ab Affidatis cognitiò spectat ad Iudices locorum n. 97.

Inhibitiones Fidæ concedendæ tantùm sunt ab Eminentissimo Camerario, & Grasciæ Præside iuxtà formam, de qua ibi, aliàs non suffragantur num. 97.

Appellatio à decretis moderationis inhibitionis Fidæ non admittitur in Suspensiuo num. 97.

Moderatione inhibitionis Fidæ obtēta omnes aliæ inhibitiones per Affidatum obtentæ non suffragantur, & possunt sperni n. 97.

98 *Anser appellatus fuit à Germanis Gaza.*

Anser animal pugnacissimū appellatur n. 98.

Anser animal improbum est num 98.

99 *Anseres, Pauones, Gallinæ, & similia animalia si damnum dederint, Dominus tenetur ad illius emendationem.*

100 *Anseres, Anatæ necari possunt, si vigeat Statutū disponens, quod includens alienū animal in suo fundo possit illud occidere. Ampliæ, vt ibi. vide ibi.*

Stercus Anserum, & Anatum est valdè nociuum agris num. 100.

101 *Animalia irrationabilia puniuntur aliquandò ad exemplum, & in detestationem patrati criminis, ac ad illius memoriam abolendam. Limita n. 102.*

102 *Animalia iniuriam facere non videntur. Imperium in belluas non exercetur.*

103 *Locustæ, brucus, & similia excommunicantur, & anathematizantur.*

Locustarum generationem, corporis formam, alia ad materiam vidè remissiuè n. 103.

104 *Locustæ generationem sumunt ex limo terræ.*

Locustæ hùc, & illùc errantes volant, nec in vno loco sempèr permanent.

Ventus vrens passim locustas leuat, & ad longinqua loca etiàm transmare conducit num. 104.

105 *Locustæ depascuntur, deuastant, & deuorant omnia earum edacitate.*

106 *Locustæ præsagia sunt, vel pestis, vel belli, vel penuriæ.*

107 *Locustæ ponuntur inter casus sterilitatis.*

Remissio affictus facienda est ob damnum illatum à Locustis num. 107.

108 *Remissio affictus debetur si ob iustum timorem Locustarū conductor deserit agros colere.*

109 *Locustæ ponuntur inter casus inopinatos, & insolitos. Declara num. 110.*

111 *In locationibus agrorum Vrbis solet conueniri circà casum Locustarum.*

Conuentio circà casum Locustarum inita inter Locatorem, & Conductorem est seruanda num. 111.

112 *Restaurum debetur Conductori ob damnum intolerabile ex causa Locustarum.*

113 *Pacto inito inter Locatorem, & Conductorem de facienda remissione pensionis succedente casu fortuito, tunc facienda est, quamuis damnum non sit intolerabile, & notabile.*

114 *Pensio integra Conductori est remittenda, si omnes fructus, & segetes fuerunt à Locustis deuoratæ.*

115 *Pactum negatiuè conceptum inter Locatorē, & Conductorem de non petenda remissione pensionis sustinetur eueniente casu fortuito, non autèm si ex facto Locatoris, vel quem ipse impedire poterat, itaut locator ad remissionem non teneatur.*

116 *Fugantur Locustæ vi ventorum, dùm eorū flatu in mari, vel in flumine delatæ submerguntur.*

Ex

OBSERVATIO.

A DOminus pecudum, aliorumque Animalium in alieno fundo de-
1 pascentium, vel alitèr damnificantium, tenetur ad damni emendationem, tàm in foro poli, vt latissimè examinato articulo respondit *Gutierez Canonic. quæst. lib. 2. cap. 27.*, quàm in foro fori, & quidèm vtroque iure, competente damnificato contrà Dominum Animalium damnificantium actione de pastu per *Text. in dicto §.*
2 *Si glans*, vel actione *legis Aquiliæ cit. l. final. Cod. ad leg. Aquil.* vel actione de pauperie, si animalia dederint damnum faciendi foueas in prato per *Text. in leg. 1. ff. Si quadrup. Pauper. fecisse dicatur*, vel actione ad exhibendum, vt in *leg. Iulianus §. glans ff. Ad exhiben.* tradit *Oter. vbi suprà numer. 2. cum seq.* & latissimè mandatum examinat *Ioannes Thomas de Noxa animalium, & Dauid Meuius in Ius Lubecense lib. 3. tit. 11. tom. 2.*

Poterit tamèn Dominus, vel animal
3 damnificans pro noxa dare, vel damni æstimationem soluere, vt innouando legem 12. tabul. disponitur in *dicta l. 1. in princ. ff. de*

ff. Si quadrup. Pauper. fecisse dicatur leg. Si Seruus C. de Noxal. action. & tradit *Carpzou. Prax. crim. par. 3. cap. 131. nu. 17. Thor. Vot. par. 1. vot. 38. nu. 6. iuncto nu. 9. 13. 21., & 27.*, & plenissimè *Thoma d. tract.*

Prætèr emendationem damni tenetur etiàm ad pœnam inflictam, vel à Statuto,
4 vel à Bannimentis, vt prosequitur *Oter. vbi suprà num.* 2. Sed non potest animal damnum dans occidi tàm de *Iure Canonico* argumento *Text. in cap. si læserit de Iniur. & damn. dat. ibique Abb. num.* 3. quàm Ciuili *l. Quintus Mutius* 39. *& l. Quamuis* 40. *ff. ad leg. Aquil. vbi gloss.* ibi *si inuenias animal alterius in Agro tuo ipsum occidere non debes, sed expellere sine damno Antonell. de Loc. legal. lib. 3. cap. 20. quæst. 2. nu.* 14.: Secùs verò si vigeat Statutum, vel Consuetudo permittens illud occidi, vt tradit *Antonell. de Loco legal. lib. 3. cap. 20. quæst. 2. num.* 17.

Quid dicendum de animalibus damnificantibus occasione eorum accessus ad Dohanam ad pascendam, vel permanentia in ea, vel recessus ab ea, resolutio pendet ab examinatione materiæ Fidæ, quæ est quotidiana in Vrbe, vndè præsciendum est, primò quod Greges Ouium, aliaque animalia tempore hyemali à locis, &
5 contradis frigidis, & herbis carentibus, vt est Prouincia Aprutina, & similes traducuntur ad loca, & contradas calidas, seù tepidas, ac pascuorum abundantes, vt in Apulia, vbi eo tempore viget clementissimum Cęlum, ac vberrimum pasculum, prout etiàm in Territorio Vrbis, ac in Prouincijs Maritimæ, & Campaniæ, & Patrimonio Diui Petri, tempore autèm æstiuo reconducuntur ad Montaneas, vt quotidiana experientia docet, ac tradit *Rebuff. in l. 1. sub num. 1. & 3. in fine C. de Pasc. public. vel priuat. lib. 11. Freccia de Subfeud. lib. authorit. 46. numer. 12. cum seq. Moles decis. tit. de Dohana Menepecudum Apuliæ quæst. 6. §. 1. numer. 1. cum sequent.*

Impositum est autèm supèr istis animalibus quoddam vectigal, quod in Vrbe
6 Fida nuncupatur, in Regno verò Neapolitano vocatur etiàm *Dohana Menepecudum, ac vectigal. pecuarium*, vt per *Mole. loc. cit. eod. §. 1.*, quod est pretium illius seruitutis, ac earum commoditatum, quæ à Principe dantur Pastoribus in eundo
7 manendo, & redeundo cum eorum animalibus à pascuis, vt ponderando verba *Bullæ Gregorij XIII. la 69. in Bullar. veteri* docet *Spad. cons. 7. sub num. 16. vol. 1.* vel est impositio debita Principi pro
8 Animalibus pascentibus in pascuis alienis.

Quod vectigal etiàm tempore Reipublicę Romanorum erat cognitum, ac exi-
9 gebatur, certumque locum publicum pro pascendis pecoribus olim fuisse assignatum probat *Freccia loc. cit. sub nu. 14. cum seq.* quem refert *Card. de Luca de Regal. discurs. 94. sub num. 12. de Ponte de Potest. Proreg. tit. 4. de Regalib. imposit. §. 8. nu. 56.* & comprobat *Moles loc cit. alleg. nu. 2. cum seqq. Scyaloia de Foro competen. cap. 20. sub num. 1.* In Regno verò Neapolita-
10 no confirmatum fuit per *Regem Fędericum II.* & deindè per *Regem Alphonsum I.* ampliatum, vt tradit *Scyaloia d. cap. 20. nu. 1.* & firmat *Freccia, & Moles vbi suprà* cum certis legibus, & conditionibus, de quibus idem *Moles §. 2.* & fuisse desumptum *ex l. 1. & tot. tit. C. de Pasc. public. & priuat. lib. 11.* tenet *de Ponte cit. §. 8. nu. 46. cum seqq. ac nu 56.*

Aduertendo, quod Fidæ, quæ soluitur in Statu Ecclesiastico non conuenit descrip-
11 tio facta per *Knichen. de Superioritatis eiusue possess. velque actib. cap. 3. nu. 338. cum seq. & à Card. de Luca de Regal. discurs. 94. num. 2. & discurs. seq. numer. 3.* Nàm iste illam desumpsit ex DD. Regnicolis loquentibus de Fida Regni Neapoli-
12 tani, quæ diuersimodè soluitur: Etenim Dohanerius Reu. Cameræ Apostolicæ non tenetur subministrare pasculum Affidatis, sed solùm præstare securitatem; vtrumque
13 verò præstare Dohanerius Regni, ideircò Rex ad hunc effectum emit à Vassallis pro certa annua responsione omnes herbas, quas posteà Dohanerius subministrat Animalium Dominis, qui viceuersa tàm ratione priuilegiorum passus liberi, quàm
14 fori, & pasculi soluunt scuta duodecim carolenorum vndecim pro singulo centenario pecudum Regni, & Forensium scuta sex; aliorum verò animalium, quæ nuncupantur *grossi* scuta viginti quinque, vt docet *Moles decis. tit. de Dohana Menepecudum quæst. 6. §. 2. per tot.*, & præsertim *num. 4. & §. 3. num.* 13.

Præsciendum est etiàm secundò, quod Summi Pontifices non ignari redditus ex Dohana pecudum pascuorum Vrbis, Cam-
15 paniæ, Maritimæ, & Patrimonij intèr Cameræ Apostolicæ primarios contineri, vt ex

ex infrà recensendis Bullis Apostolicis patebit, attentè sempèr iuuigilarunt nè diminuerentur, varia remedia, & diligen-
16 tias adhibendo, & præsertim *Pius II.* sub grauissimis pęnis prohibuit, tàm omnibus, & singulis Comitibus, Populis, Vniuersitatibus, Baronibus, Dominis, cuiuscumque status, gradus, ordinis, & conditionis, aùt dignitatis, tàm Clericis, quàm Laicis, Capitulis, Collegijs, & quibusuis alijs Vniuersitatibus nè vendant, ac quouis modo alienent alicui personæ, Communi, Collegio, & Vniuersitati aliquid de pascuis, tenutis, bannitis, & herbaticis ad se pertinentibus, & infrà limites Dohanæ præfatæ consistentibus, atq; in eisdem, aùt eorum aliquo introducere, aùt fidare aliquod genus animalium ad pascuandum, quàm cuicunque sub eisdem pęnis emere, aùt aliquod genus animalium in eis introducere, locumue certum pascendi assignare (quod fidare dicitur) sine Dohanerij pro tempore existentis expressa licentia, sed sub eisdem pęnis teneantur omnia, &
17 singula pascua, tenutas, bannitas, & herbatica vendere, & concedere Dohanerio pro Camera Apostolica, & in vsum, ac vtilitatem Dohanæ huiusmodi ementi pro iusto, & rationabili pretio, vt in eius *Constitutione in Bullario veteri in ordine la 6.* confirmata à *Gregorio XIII. in eius Constitutionibus impressis in eadem Bullario veteri la 46. & 69.*

Idem *Pius II.* consulendo etiàm conducentibus animalia in dictam Dohanam plurima damna, & impedimenta, quę illis, eorumque animalibus inferrebantur per
18 Communitates, Vniuersitates, Comites, Barones, Dominos, & particulares personas inueniendo, stando, & recedendo sub certis pęnis mandauit omnibus, & singulis mediatè, & immediatè Sedi Apostolicæ subiectis cuiuscunque status, gradus, ordinis, vel conditionis, aùt dignitatis, Clericis, & Laicis etiàm Capitulis, Collegijs, & quibuscunque alijs Vniuersitatibus, quatenùs sub prætextu alicuius consuetudinis, aut quauis alia ratione, occasione, vel causa directè, vel indirectè conducentibus animalia cuiuscunque generis ad pascendum in Dohanam præfatam, damnum, molestiam, aùt quoduis aliud impedimentum in personis, animalibus, rebus, & bonis vniuersis eorum in veniendo, stando, & redeundo nullatenùs inferre audeant, vel præsumant, sed huiusmodi animalia conducentes benignè recipiant,
19 & beneuolè pertractent, & sine iniuria prorsus, aùt aliquo impedimento reali, vel personali per eorum Ciuitates, Terras, Loca, & tenimenta liberè transire, & exire permittant, aliàs teneantur ad refectionem omnium damnorum expensarum, & interesse, ac etiàm ad pœnam dupli æstimationis eorumdem damnorum illatorum Cameræ Apostolicæ applicandam, quas
20 pœnas quæcumque Communitas, in cuius terris, & tenimentis damnum illatum fuerit incurrat, vt in eius *Constitutione in d. Bullar. in ordine la 9.*; Itaùt in quolibet Territorio in ipso eorum itinere per triduum permanere, seù moram trahere per-
21 mittant, quo triduo durante ad aliquam damni emendam nisi in seminatis, vineis & similibus damnum dederint non teneantur, vt conuentum legitur in Instrumento
» Appaltus *cap* 23. ibi: Possano gl'Affidati
» per seruitio, e commodo loro allargarsi,
» e stare per trè giorni per ogni Territorio,
» non facendosi danni à seminati, vigne, &
» altre cose simili, come è solito, e facendo
» danno siano tenuti all'emendatione del
» danno, e non alla pena; & disponitur in *Bannimento generali Dohanæ Patrimonij Eminentissimi Camerarij publicato sub die 4. Februarij 1681.* ibi: Dichiarando che
» gl'Affidati possino stare trè giorni per ogni
» Territorio, non facendo danno alli semi-
» nati, vigne, e altre cose simili come il so-
» lito, e facendo danno siano tenuti all'emen-
» da del danno, e non alla pena tanto in ve-
» nire à detta Dogana, stare, e tornare,
» quanto anco mentre stanno nelle loro Ter-
» re, e Case proprie in qualsiuoglia Prouin-
» cia, Terre, e Luoghi dello Stato Ecclesia-
» stico, e per tutto il tempo della loro Fida
» conforme alli loro priuilegij antichi, & al
» Breue della fel. mem. di Gregorio XIII., & ex alio antecedenti *Bannimento Eminentissimi Camerarij publicato sub die 22. Maij 1671.* supèr obseruatione priuilegiorum, & exemptionum Affidatorum ibi:
» Item che sotto l'istesse pene non ardischi-
» no far pagare à detti Affidati pena alcuna
» delli danni, che dessero con li loro anima-
» li, mentre stanno in Dogana, mà il danno
» solo da stimarsi conforme si contiene nelle
» loro patenti, & fide, al quale ne meno sia-
» no tenuti non essendo in detto modo sti-
» mato, e quando sono in viaggio tanto nel
» venire, quanto nel tornare non ardischino
» farli pagare ne pena, ne danno daro, ec-

22 certo se non fosse dato studioso in vigne,
„ seminati, & in cose simili. mà si lascino
„ pascere li loro animali, mentre sono in
„ viaggio liberamente secondo il solito sen-
„ za alcun pagamento, & impedimento per
„ tutti li Territorij, in qualsiuoglia de quali
„ possino liberamente per trè giorni pernot-
„ tare, e pascere; Ac ex literis parentalibus,
quæ à Dohanerio dantur Affidatis ibi: E
„ di più li promettiamo, che facendo danno
„ alcuno con loro Bestiame tanto in venen-
„ do, stando, e tornando à detta Dogana,
„ quanto anco mentre staranno alle loro
„ Terre, e Case proprie in qualsiuoglia
„ Prouincia, e Terre, e Luoghi dello Stato
„ Ecclesiastico, e per tutto il tempo della
„ loro fida non possino essere constretti à pa-
„ gare pena, mà solo d'emendare il danno
„ da stimarsi da doi huomini communemen-
„ te eletti per le parti, quali non essendo d'
„ accordo li promettiamo Noi, ò nostri man-
„ dati stimarli, & accordarli.

Quod autèm non possint pascere in vi-
23 neis, vel agris satis, & vbi extant fructus firmat *Capye. latr. consultat.* 83. *num.* 25. *cum seq.*

Elapso verò triduo tenentur ad emendationem damni, ac ad pœnas sicuti cæteri alij, etiàmsi per dictum tempus Affidati cum belluis permanserint in proprijs Do-
24 mibus, & Regionibus, cum illud fuerit assignatum pro faciliori accessu ad loca pascuorum, & recessu ab illis, vt respondit *Sacra Congregatio boni Regiminis de anno* 1606. cuius resolutiones referendo declarat *Cobell. ad Bullam boni Regiminis cap.* 50. *num.* 170. *vers. declara cum seq. & Conciol. ad Statut. Eugub. lib. 6. rubr.* 38. Et quod teneantur ad solutionum similium pœnarum pro tempore, quo permanent in eorum propria Patria, seù alijs locis Status Ecclesiastici pro eorum animalibus affidatis, quæ conduxerunt, & retinuerunt intrà limites, & stangam dictæ Dohanæ Patrimonij, illaque posteà reconduxerunt ad eorum Patriam, seù alia quæcumque loca Status Ecclesiastici tempore æstiuo ad effectum illa mense Septembris intrà eandem Dohanam reconducendi, & retinendi per totum mensem Maij declaratum fuit *sub die* 13. *Octobris* 1660. mediante sententia per *Auditorem fel. record. Cardinalis Carraccioli* tùnc *Grasciæ Præsidis* per acta Mazzatelli in causa vertente intèr D. Principem Prænestis, & Salustium de Angelis, ac Vniuersitatem Affidatorum.

Verùm cum postmodùm emanauerint prædicta *Bannimenta* fundata in Capitulis appaltus Chirographo Papæ muniti, eorum dispositio est attendenda, & sic Affidati hodiè non tenentur ad solutionem alicuius pœnæ pro damnis per eos, vel illorum animalia datis, sed tantùm ad eorū emendationem pro toto tempore, quo permanent in Fida, vid. intrà limites Dohanæ,
25 nisi damnum studiosè datum fuerit, nàm isto casu tenentur etiàm ad pœnam cum proprius dolus, & culpa nemini patrocinari debeat, nec Lex debet esse vinculum iniquitatis *ex vulgatis*.

Aduertendo quòd circà æstimationem, & valorem, ac quantitatem, & qualitatem
26 damni, ac circa nomina, personasquè auferentium, & inferrentium ipsum damnum animalibus plena fides adhibenda est depositioni iuratæ conducentium eadem animalia, ac illorum famulorum, & pastorum, vt sequendo disposita per Antecessores mandauit *Gregorius XIII. in eius Bulla impress. in Bullar. veteri la* 46. & de similibus Constitutionibus Regni Neapolis tradunt *Borell. de Magistrat. & dict. lib.* 4. *cap.* 6. *nu.* 25. *cum seq. Nouar. de Grauam. Vassall. grauam.* 42. *num.* 3. *Sanfelic. dec.* 8. *num.* 8. *par.* 1.

Paulus IV. quoquè ad facilitandam introductionem animalium in Dohanam sub nonnullis pænis prohibuit omnibus exa-
27 ctionem Gabellæ pro passu, vel transitu animalium tàm in aduentu, quàm in reditu, volens solummodò teneri ad solutionem Fidæ fauore Cameræ, seù Dohanerij, à quo recipienda sit bulletta, vt in eius *Constitutione in Bullar. veteri in ordine la prima*, quod confirmauit etiam *Gregorius XIII. in dicta Constitutione* 46. vndè contrà Dominum Ducem Mutum prætendentem Gabellam passus pro belluis transeuntibus per eius Territorium Terræ Rignani sententiatum fuit fauore Vniuersitatis Affidatorum, Dohanerij, & Cameræ Apostolicæ Commissarij in Tribunali Eminentissimi Camerarij sub *die* 20. *Octobris* 1646. *per acta Mazzatelli*.

Ad euitandas tamèn fraudes, quæ circa solutionem Fidæ committi possunt in præ-
28 iudicium Dohanerij traditur modus, & praxis per *Moles. decis. tit. de Dohana Menepecudum quæst.* 6. §. 2. *cum seqq.* Et præsertim requiritur licentia ipsius Dohanerij tàm in accessu, quàm in recessu animalium sub pæna ammissionis animalium

iuxtà

iuxtà dispositionem *Bannimentorum Dohana*, vt in terminis bulle&tini tradendi à Dohanerijs Regni Neapolis docet *Molef. dec. tit. de Dohana Menepecudum quaest. 6. §. 6. num. 13.* vbi *num. 2. & per tot.* notat, quod in illo Regno soluitur per Regem
29 quædam contributio vulgo *il tratturo delle Pecore* Dominis locorum, per quæ transeunt animalia.

Hinc per Dohanerium in diuersis locis, per quæ transeunt animalia quæ introducuntur, & exeunt à Dohana, seù Fida re-
30 tinentur Ministri vulgò nuncupati *Passagieri*, qui non permittunt exire animalia absque bulletta Dohanerij, quę supponit præcedentem solutionem Fidæ sequutam in manibus Ministri ad talem effectum deputati, secundum verò antiquam traditionem retinebatur per Dohanerium in quibusdam locis, & vijs virga vulgo nuncu-
31 pata *Stanga*, qua mediante impediebatur vergarijs, alijsque Custodibus animalium ingressus antè illorum numerationem, & respectiuè recessus, priusquàm de solutione Fidę docerent ad similitudinem praxis exigendi decimam ex animalibus deductæ ex *Leuitico*, restringendo scilicèt ea in certo loco habente arctum, & angustum
32 egressum, per quod ope virgæ Pastoris singulatim transire debebant, & illud, quod decimo loco egrediebatur siuè macilentum, siuè obesum, & pingue in sortem Leuitarum pro decima transibat, vt eum *Oleastro* notat *Nicolaus le Maistre de Bonis, & possessionib. Ecclesiar. lib. 1. cap. 10. vers. modum verò pag. 51.* vbi etiam refert verba *Leuitici*, & *Paraphrasis caldaica*. Ex prædicta enim appositione, & retentione Stanghæ traxit originem terminus intrà
33 *Stangam*, & extra *Stangam*, quod scilicèt intrà Stangam continerentur loca comprehensa in Fida, seù Dohana recensita in *Bulla Gregorij XIII. la 69. in Bullar. veteri*, in cuius executionem emanarunt *Bannimenta Eminentissimi Camerarij de anno 1647. sub die 26. Aprilis*, quæ innouari solent in principio cuiuslibet noui Appaltus; extra Stangam verò comprehendantur loca extra Fidam, seù Dohanam.

Sed quia his remedijs, & prouisionibus non obstantibus, valdè iste prouentus in præiudicium Rauerendæ Cameræ, & Publici diminuebatur, ex quo multi Aduenæ, & Forenses fauoribus, & intercessionibus
34 obtinentes ciuilitatem Vrbis, se à Fida maiore eximere satagebant, idcircò *Innocentius VIII.* mandauit, quod non attenta tali ciuilitate ad solutionem integræ Fidæ teneantur, proùt cæteri Forenses, vt in eius *Constitutione impress. in Bullar. veteri la 6.* innouata per *Iulium III.* in sequenti eius Motu proprio: *Iulius Episcopus &c. motu proprio &c. Cum inter alios Camera Apostolicæ redditus diuersis etiam Romana Curiæ Officialium Collegijs sint annui redditus, qui ex Dohana Patrimonij vulgaritèr nuncupata percipiuntur, conueniatque non solùm pro Officialium prædictorum, sed etiam pro ipsius Camera, quæ Officialibus prædictis obligata existit interesse redditus huiusmodi non solùm manutenert, sed etiàm pro posse augeri. Et licèt inter alias Tenutas in pertinentijs Patrimonij existentes ad diuersas personas, Collegia, Vniuersitates, Ecclesias, & Loca pia spectantes vsui dictæ Dohanæ ex eius prouentibus earundem Tenutarum Dominis certæ annuæ pecuniarum summæ solui consueuerunt fuerit, & sit quadam Tenuta vulgaritèr nuncupata Montis Romani, & pro manutentione dictę Dohanæ fel. rec. Innocentius Papa Octauus Prędecessor noster ad obuiandum fraudibus, quæ plerumque in præiudicium Dohanæ prędictæ fiebant, statuerit, & ordinauerit, quod omnes per Priuilegium, seù aliàs quomodolibet facti Romani Ciues non obstante acquisita Ciuilitate huiusmodi, & illius Priuilegijs, nihilominus ad soluendam consuetum Dohanæ prædictę obligarentur, & licet etiàm insupèr secundùm decretum aliàs in plena Camera factum pro veruecibus, Castratis nuncupatis, qui vltrà duos menses*
35 *intrà eiusdem Dohanæ pertinentijs permanserint, eidem Dohanæ debitum sit persoluendum, nihilominus non desunt, qui in dies Dohanerijs, & Agentibus Dohanę prędictę in præmissis se opponere, eosque impedire satagant. Nos igitur pro Officialium, & Cameræ præfatæ indemnitate, modernorumq; & qui erunt pro tempore eiusdem Dohanæ Dohaneriorum quiete oppositiones, & impedimenta huiusmodi penitùs remouere, & tollere volentes, Motu simili &c. omnes, & quascunque lites, & causas super præmissis, & quolibet præmissorum inter Dohanerios, seù etiàm Cameram præfatam ex vna, & quoscunq; alios ex altera parte forsan pendentes ad Nos auocamus, & penitùs extinguimus, partibusque ipsis desupèr perpetuum silentium imponimus. Volumusque, statuimus, & ordinamus, quod de cætero in perpetuum omnes illę Tenutæ quę fuerint*

fuerint vsui dictæ Dohanæ, vt præfertur, deputatæ, eisdem modo, & forma perma-
36 *nere, & perseuerare, nec ab illorum Dominis desupèr quicquam innouari, aut plusquàm sit eos per Dohanerios solui consuetum peti possit. Quodquè circà exemptionem Ciuium Romanorum non originariorum, & circa solutionem debiti Dohanæ præfatę ordinatio Innocentij Prędecessoris, & Decretum Camerale prædictum respectiuè inuiolabiliter obseruari debeant. Mandantes dilectis filijs Guidoni Ascanio S. Eustachij Diacono S.R.E.Cardinali Camerario nostro, & Thesaurario Generali Præsidentibusque, & Clericis Cameræ, vt præmissa obseruent, & ab alijs inuiolabiliter obseruari faciant, & mandent. Præsentesque, quarum solam signaturam Regula contraria non obstante sufficere, & vbiq; in iudicio & extrà, fidem facere volumus, de subreptionis, obreptionis, intentionis nostræ defectu, seu alio vitio infringi, notari, redargui nullatenùs posse. Sicque per pranominatos, & alios quoscunque Iudices quacunque persulgeant dignitate, & auctoritate fungantur etiàm Sac. Palatij Apostolici Causarum Auditores, et S.R.E. Cardinales etiàm de latere Legatos sublata &c. ac irritum, & inane &c. iudicari, & interpretari debere decernimus. Præmissis ac Constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis tàm sub plumbo, quàm per Breue sub quibusuis verborum expressionibus, & alijs quantumcunque fortissimis, & insolitis derogatoriarum derogatorijs, irritantibusque, & alijs decretis illorum, ac præmissorum, & aliorum omnium & singulorum. sic forsàn latiùs generalitèr, vel specialitèr de necessitate exprimendis, tenores, perindè, acsi specifica indiuidua mentio, ac de verbo ad verbum expressio facta foret, non per clausulas generales idem importantes pro plene, & sufficientèr expressis, & supradictis, cæterisque in contrarium facientibus non obstantibus quibuscunque cum clausulis opportunis, & consuetis: Placet motu proprio &c.*

Declarauit etiàm *Gregorius XIII.* quod non solùm Forenses, & qui extrà Prouincias Dohanæ prædictæ subiectas degunt Fidam huiusmodi Dohanerijs soluere teneantur, sed etiàm omnes, & singuli Pro-
37 uinciales in præfatis Prouincijs pascentum Vrbis, Campaniæ, Maritimæ, & Patrimonij quomodolibet subiecti tàm intrà, quàm extrà Stangam, & tàm si bullectam sibi dari fecerint, quàm non prò quibusuis animalibus etiàm porcis in pascuis alienis pascentibus, ità & talitèr quod nemo siuè sit Romanus, siuè Forensis, siuè Districtualis, vel Prouincialis ex prædictis Prouincijs Dohanæ prædictæ subiecti, siuè intrà stangam, siuè extrà eam à tali solutione Fidæ sub quouis prętextu cuiusuis consuetudinis, præscriptionis, non vsus, permissionis, seù quauis alia ratione, occasione, vel causa nullatenùs exemptus sit, vt in *dicta eius Constitutione in ordine la 46.*

Hac adhibita distinctione, quod nempè à Forensibus, inter quos comprehenduntur Ciues ex priuilegio, vel ex domi-
38 cilio soluitur ad rationem iuliorum sexaginta sex pro quolibet centenario animalium minutorum, nempè pecudum, caprarum, & suum, & iuliorum duorum pro quolibet bellua magna, nempè equa, boue, vaccina, & bubala, addito in totum alio iulio pro quadam Gabella applicata fauore Populi Romani; à Romanis verò originarijs ad rationem iuliorum duodecim cum dimidio pro quolibet centenario
39 belluarum minutarum, & medietatis vnius iulij pro qualibet bellua magna, ac vlterius iulium vnum pro dicta Gabella Populi Romani: Et si Affidati volunt ad annum paginam, seù cartam, vel litteras patentes Fidæ, soluere debent iulios qua-
40 tuor pro illius expeditione; Si vero pro semestre soluere tenentur iulios duo, seposita electione spatij temporis in eorum arbitrio.

Nec ad effugiendam Fidam maiorem debitam à Forensibus admittuntur fictitiæ assignationes, aliæq; simulationes in frau-
41 dem Dohanerij, proùt resolutum fuit à *Tribunali Cameræ Apostolicæ 27. Nouembris 1673. in Romana Fidæ coram Eminentissimo Costaguto tunc Cam. Apost. Clerico* in qua denegata fuit Christophoro Nicolao appellatio suspensiua à mandato contrà eum relaxato ab Illustrissimo Thesaurario pro solutione maioris Fidæ, quamuis Massaria pecudum empta fuisset ex pecunijs dotalibus fauore Magdalenæ Vxoris Ciuis originarię Vrbis, eique assignata à Viro, adhoc vt se, & filios aleret, sicuti etiàm in alia *Romana Fidę sub die 4. Maij 1676. coram Eminentissimo Astallio tunc Cameræ Apostolicæ Clerico* resolutum fuit, Augustinum de Tertijs Forensem teneri ad solutionem Fidæ maioris pro Mas-
42 saria donata Iacobo eius filio infanti nato

in

in Vrbe ab Achille Patruo, quia cum vsus fructus dictæ Massariæ tanquàm peculij aduentitij spectaret ad Augustinum Patrem, solutio huiusmodi vectigalis debetur ab vsufructuario, vti onus impositum
43 personis pro re eodem modo, quo vsufructuarius tenetur ad solutionem collectarum *Pacific. de Saluian. inspect. 3. cap. 4. num. 529. Koppen. decis. 6. num. 3. part. 2.* vbi num 8. subdit procedere, etiamsi proprietarius sit persona immunis *Nicolaus Antonius Marotta de Collect. cap. 7. n. 11. impress. penès Ioannem Franciscum Marottam Disceptat. forens. Castill. de Vsufruct. cap. 56. num. 14. cum seq.* & firmauit *Rot. in Rauennaten. Bonorum 12. Iunij 1676. coram bo. mem. Albergato S. tertio onera*: iuncta vlteriùs non leui suspicione simulationis, quæ ponderatis omnibus circumstantijs concurrebat.

Eximuntur tamèn Forenses à solutione Fidæ maioris, quotiès intrà districtum, seù Prouinciam etiàm habitauerint maio-
45 ri anni parte, vt in *capit. 25.* Appaltus Dohanæ Patrimonij stipulati cum D. Luca Antonio Roncha de anno 1680. ibi: *Che alli Cittadini aggregati alle cittadinanze di qualsiuoglia luogo di detta Prouincia per priuilegio non debba suffragare in cosa alcuna detto Priuilegio in pregiuditio delle Dogane, se loro non habitaranno nelli luoghi doue sono aggregati con la sua Fameglia la maggior parte dell'anno.* Eoque magis, si inibi contraxit domicilium, habitando cum tota familia, possidendo bona stabilia & alia similia domicilium importantia, exercendo, & gerendo, prout in causa *Romana, seù Atatrina Fidæ fauore Francisci Diotalleui contra eundem Roncam* pronunciatum fuit in Tribunali *Eminentissimi Camerarij* cuius sententia canonizata fuit *à Tribunali Cameræ coram Illustrissimo de Afflic* rescribendo sub *die 23. Februar. 1685. I n deuolutiuo.*

Ad solutionem Fidæ verò tenentur omnes ij, qui exeunt à proprio Territorio, & vnà cum animalibus se conferunt ad pascendum in Territorium alterius Castri, seù Terræ, licèt vtrumque Castrum sit eiusdem Status, seù Principatus, prout fuit pronunciatum *de anno 1633. in Tribunali Cameræ per bon. mem. Serram* eiusdem Cameræ Apostolicæ Clericum, quę sententia per pactum canonizatur in Instrumento appaltus solito Chirographo Summi Pontificis confirmato apponendo sequens Capitulum: Che persona alcuna non habbia ardire cauare bestiame, nè d'Estate, nè d'Inuerno fuori del Territorio suo per mandarlo in quello d'altri senza saputa, è licenza in scriptis del Doganiero, che se li darà gratis, acciò si paghi la Fida douuta in qualsiuoglia tempo, & il Territorio di ciascuno s'intenda quel del luogo doue è, & habita la maggior parte dell'anno, ancorche si mandino in altri luoghi dello Stato del medesimo Barone, ò Signore in conformità della sentenza data in Camera da Monsignor Serra dell'anno 1633 sotto li 3. Ottobre per gl'atti del Giordani Notaro di Camera. Dichiarandosi che passato S. Giouanni di Giugno s'intenda douersi pagare la Fida dell'Estate come è solito. Proptercà non obstante deducta contrà Iustitiam dictæ sententiæ per *Card. de Luca de Regal. discurs. 95.* sed si animalia per transcursum exierint à proprio Territorio damnum inferrendo in alieno Territorio, tenentur solùm ad emendationem damni, non autèm ad pœnam, vt resoluit Eminentissimus, & Reuerendissimus Dominus Cardinalis Imperialis, dùm omnium plausu exercebat Thesaurariatum Generalem, vt ex ex eius Epistola scripta D. Gubernatori Verularum tenoris sequentis.

Molt'Illustre e Molt'Eccellente Signore.

Quando sia vero, quanto rappresentano coll'annesso Memoriale Domenico Paniccia, Gio: Battista d'Amico, e compagni, si compiacerà V.S. di non dare ad essi loro alcuna molestia ad instanza di Giuseppe Bensoni Commissario Caualcante del Signore Ronca Doganiere del Patrimonio, mentre per il semplice trascorso de loro bestiami per pascere ne' territorij d'altri luoghi confinanti con quello di cotesta Città non deuono soggiacere alle pene, mà solamente tenuti all'emenda del danno, e resto.

Di V.S. Roma 18. Agosto 1688.

Affettionatissimo per seruirla

G R. *Imperiale Tes. Gen.*

Tenentur ad solutionem Fidæ etiam S. R. E. Cardinales, vt sequendo dispositionem *dicta Bulla Gregorij XIII. la 69.*
47 *circà medium*, in qua mandauit Constitutiones, Bullas, priuilegia, & decreta circà hanc materiam iàm emanata ab omnibus, & quibuscunque &c. etiàm Cardi-

dinalatus honore &c. perfulserint, & perfulgeant &c. obseruari debere canonizauit *Tribunal Cameræ sub die 5. Iulij 1677. coram fel. mem. D. meo Cardinali de Caualerijs tunc Cameræ Apostolicæ Clerico in Romana Fida inter fel. recordat. D. Cardinalem Vldericum de Carpinea, & bo: mem. Iacobum de Romanis Dohanerium*, resoluendo pro infirmatione sententiæ Eminentissimi Camerarij, qui absoluerat D. Cardinalem, & sic pro solutione Fidæ; concessa tamèn noua audientia aduersùs prædictam resolutionem causa terminata fuit per concordiam mediante interpositione eiusdem *D. mei Cardinalis de Caualerijs*, cuius arbitrio pro exactione tantummodò medietatis Fidæ maioris se submisit Dohanerius.

Hinc indubitantèr tenentur animalia quorumuis Clericorum, & Ecclesiastico-
48 rum ad solutionem Fidæ, vndè non applicantur *resolutiones Sacræ Congregationis Immunitatis* relatæ per *Pignattell. consultat. 26. num. 15. cum seqq. par. 3.* in quibus firmatum fuit esse exempta, cum non loquantur in terminis *dictæ Constitutionis Gregorij XIII.*, sed particularium Statutorum locorum, in quibus vèl ratione defectus potestatis, vèl voluntatis non sunt comprehensa. Cæterùm quotiès agitur de Fida, quæ non sit Vectigal neque Collecta, sed sit pretium herbarum depastarum ab animalibus, tunc etiàm Clerici, & Ecclesiasticæ personæ volentes depascere eorum animalia tenentur ad solutionem Fidæ, vt tradit *Iason. in l. 1. in prima lectur. sub num. 19. vers. aduertit tamèn, & in secunda lectur. nu. 25. C. de Sacrosanct. Eccles.* vbi firmat, quod si Communitas habeat loca pasturæ in fundis priuatorum, & Clericus velit immittere sua animalia ad ibi depascendum, tenetur soluere Communitati, comprobat *Abb. cons. 6. per tot.* quos refert, & sequitur *Roccha Episcopus Isclanus Disputat. select. volum. 2 cap. 170. num. 3. cum seq.* & quod Clerici volentes mittere eorum animalia ad pascua Vniuersitatis teneantur ad onera à Statuto Vniuersitatis imposita docet *Fagnan. in cap. cum in cunctis nu. 20. de His, quæ fiunt à maior. part. Capitul.* & resoluit *Sac. Congregatio boni Regiminis in Farfen. solutionis Pascui, seù Taxæ sub die 22. Nouembris 1687.* rescribendo *Ecclesiasticos non teneri, nisi pro animalibus depascentibus, & non esse cogendos ad pascendum.*

Non tenentur tamèn soluere Fidàm Ciues, & Incolæ Vrbis quandò æstiuo tempore transmittunt animalia ad Montes
49 intrà districtum existentes, & ità super manutentione in quasi possessione transmittendi eorum animalia ad pascendum quolibet anni tempore de loco ad locum, & de Territorio ad Territorium Vrbis districtum absquè vlla solutione Fidæ, seù obligatione petendi licentiam à Dohanerio pronunciatum fuit per bo: mem. *D. Metellum Talpam Auditorem Eminentissimi Caraccioli tunc Reu. Cam. Apost. Clerici, & Grasciæ, ac Dohanarum Præsidis de mense Octobris 1656.* & in petitorio lata fuit sententia *de mense Iulij 1672. per bo: mem. D. Ioannem Baptistam Raulinum Auditorem Illustrissimi Saluiati paritèr tunc Grasciæ, & Dohanarum Præsidis*, in qua pronunciatum fuit Ciues, & Incolas prædictos non teneri ad solutionem Fidæ ob transmissionem eorum animalium ad pascendum quolibet anni tempore de loco ad locum, & de Territorio ad Territorium, in qua causa pro Dohanerijs scripsit *Eminentissimus de Luca de Regal. discurs. 34.* qui de prædicta sententia testatur.

Eximuntur etiàm à solutione Fidæ boues aratorij, & equæ laborantes, & respectiuè triturantes in Tenutis proprijs,
50 aut in proprio laborerio ex dispositione *cap. Appaltus*, ibi: Che alla Fida siano tenute tutte le sorti de bestiami tanto grossi, quanto minuti, che s'introducono nelli Territorij, ò Tenute d'altri, come si dispone nella Constitutione di Gregorio XIII. eccetto li boui aratorij, e le caualle per le trite, quando lauoraranno, e tritaranno respettiuamente nelle tenute proprie, ouero nel proprio lauoro. Et quod Vassalli grauentur, quandò Barones exigunt Fidam pro bobus per eos ab exteris conductis pro cultura terrarum reddititiarum eis-
51 dem Baronibus respondit *Nouar. de Grauam. Vassall. grauam. 39.*

Aduertendo quod quàmuis Bobaterij Veliterni prætenderent vigore præfati *Capituli* Appaltus, quod exemptio exten-
52 datur etiam ad illud tempus, quo à laborerio quiescunt boues, & equæ destinatæ ad arandum, & respectiuè triturandum extrà proprium territorium; Nihilominùs in causa *Romana, seù Veliterna Fidæ sub die 21. Iunij 1677. coram bonæ memoriæ R. P. Domino Raggio à Tribunali* Cam-

Cameræ resolutum fuit, boues *aratorios*, & equas triturantes teneri ad solutionem Fidæ tempore, quo actu non laborant in proprijs laborerijs, quæ resolutio mihi visa fuit iusta, ponderando dictionem illam *quandò* adiectam verbo futuri temporis
53 *lauoraranno, e triraranno*, quæ cum importet conditionem *Surd. cons. 298. nu. 35. Larrea decis 52. num. 18. par. 2 Rot. coram Ludouis. decis. 428. num. 2. coram Bichio decis. 196. num. 8. & coram Arguelles decis. 97. num. 3. cum seq.* antè implementum eiusdem conditionis nulla oritur obliga-
54 tio, vèl actio *l. Cedere d em ff. de Verb signific. Surd. loc. cit. num. 36.* & prosequitur *Rot. coram Ludouis num. 3.*

Et quatenùs prædicta dictio tanquam adiecta executioni non reddat dispositionem conditionalem, & accipiatur tempo-
55 raliter tantùm, vt tradit *Honded. cons. 53. num 58 vol 2.* quem sequitur *Rot. coram Bich dicta decis. 196. num. 9.* eò clariùs restringitur exemptio ad tempus culturæ, & triturationis, eo modo, quo dictio *quous-*
56 *què* denotat temporalitatem, ac est limitatiua temporis *Bart. in l final. sub num. 2. ff ad S.C Tertull. Dec. cons. 637. n. 12. ac 14. Menoch cons. 274 num. 10. Cattan. consil. 8. num. 20. Bertazzol. de Clausul. instrumen. clauf. 15. gloss. 4. num. 1.* & faciunt tradita per *Rot coram Carill. decis. 166. num 4.*

Accedente, quod qualitas adiecta verbo debet verificari secundùm tempus ver-
57 bi per *text. in l. In delictis §. extraneus ff. de Noxal. & in l. Titius 26. ff. de Milit. testamen.* cum alijs vulgaris: Et quidèm ve-
58 rè & realitèr, ac actu ad *Text. in l. Quod pupillæ 30. ff Quemad dies legat. cedat Barbastren. de Intrus. quæst. 22. num. 6. cum seq. Larrea dicta decis. sub eodem num. 18. cum seq.*

Notando in proposito, quod moderatè introducendus est numerus bobum, & equarum pro cultura, & trituratione, ne sub isto prætextu exindè resultet præiudi-
59 cium Dohanerio, nàm alioquin competit exactio Fidæ, ad tradita per *Couar. Pract. qq. cap. 37. num. 1. Cancer. Variar. resolut. par. 3. cap. 4 num. 65. vers. vnum cum seqq. Nouar. de Grauam. Vassall grauam. 38.* vbi concordantes. Ad effectum verò dignoscendi, an numerus animalium introductorum sit excessiuus, nec ne, eligendi sunt Periti, quorum iudicio standum est, vt prosequitur *Nouar. vbi suprà grauam. 38. num. 1. cum seq.*

Circà summam, & quantitatem verò Fidæ soluendam seruandæ sunt Constitutiones, Statuta, & Consuetudo loci illam ta-
60 xantes, vt docet *Rebuff. in l. 1. circà finem C. de Pasc. public. vèl priuat lib. 11. Sanfelic. decis. 8. sub num 14. par. 1.* absque eo quod taxa alterari possit, aliàs grauantur Vassal-
61 li, vt docet *Nouar. de Grauam. Vassall. grauam. 41. num. 1.* Et existenti in quasi
62 possessione percipiendi Fidam pro animalibus aliqua pascua intrantibus datur manutentio *Posth. de Manutent. obseruat. 10. num. 74.*

In Statu Ecclesiastico sicuti non cadit disputatio cuinam sit soluenda, cum Reuerendæ Cameræ Apostolicæ, & pro ea
63 Dohanerio debeatur, non autèm Baronibus Feuda, & bona intra Dohanam possidentibus iuxtà dispositionem dd. *Constitutionum Pij II.* ac aliorum Summorum Pontificum, vt respondit *Spad cons. 7. per tot. & præsertim à num. 15. vers anim. aduertendumque est vsquè in finem vol. 1.* ità nec circa quantitatem, cum debeatur ad rationem, de qua suprà *num. 38. & 39.*

Quid autèm sit dicendum circa Barones Regni Neapolitani, an scilicet possint affidare animalia in territorijs Vassallo-
64 rum, itavt Fida eis sit soluenda ab Exteris pro animalibus pascua sumentibus in Feudo vide *Nouar. de Grauam. Vassallor. grauam. 37. cum seqq. Capoblanc. de Baron. pragm. 11. Monach. ad Minad. decis. 32. num. 18 Adden. ad Reuerter. decis. 472. Capyc. latr. consultat. 83. Hieronymus Calà in respons. 3. impress. post eius tract. de Restitut. in integrum min. quandoque denegan.* vbi *num. 3.* tenet, quod Ius Fidæ, & Disfidæ
65 sit de Dominio Feudi *Sanfelic. decis. 8.* Quatenùs verò Baronibus sit soluenda, notandum est, quod ipsi non possunt affidare animalia Exterorum in tanto nume-
66 ro, & quantitate, vt vsus pascendi Vassallis restringatur *Caput. de Regim. Reipubl. cap. 1. §. 2. num. 122. vers sicut. Borell. de Magistrat. Ædict. lib. 4. cap. 6 num. 33. cum seqq.*

Præsciendum est etiam terriò, quod Affidati, *vt sincero animo, & bilari mente, absque aliqua trepidatione, vel timore ad ipsam Dohanam accedere, & in illa stare*
67 *valeant*, vt sunt verba præcisa *dictæ Bullæ Gregorij XIII. la 46. antè finem*, decorati fuerunt varijs priuilegijs, de quibus suprà, alijsque expressis in litteris paten-
68 tibus, seù Fida concedi solita per Dohanerium,

nerium, cuius fit mentio in genere in *cit. Constitutionibus Gregorij XIII.* & in specie
69 eis conceditur priuilegium fori, vt legitur in eadem Fida, Capitulis Appaltus muniti speciali chirographo Papæ tenoris sequentis, ibi: *Prætereà pro faciliori dd. Dobanarum gubernio, & administratione, Iuriumque debitorum consecutione omnes, & singulos Pij II. Pauli II. Leonis X. Alexandri VI. Pauli IV. Gregorij XIII. & omnium aliorum Prædecessorum nostrorum Romanorum Pontificum Constitutiones pro dictis Dobanis, & illarum Affidatis emanatas, nec non omnia, & singula priuilegia iurisdictiones, immunitates, & exemptiones, fasultates, gratias, & iura quæcumquè tam per eosdem Prædecessores nostros, quàm per ipsamCameram vigore quarumuis litterarum patentium, Statutorum, & Bannimentorum. seù quarumuis aliarum prouisionum, tam ipsis Dobanis Thesaurariæ, illarumque Dobanerijs, & Thesaurarijs, Officialibus, Agentibus, & Ministris, quàm omnibus Affidatis, eorumque bonis, rebus, animalibus, quomodolibet concessas, & indulta, illorumque omnium, & singulorum tenores hic pro expressis, & de verbo ad verbum insertis habentes, harum seriè paritèr. Confirmamus, approbamus. innouamus, ac de nouo concedimus, & indulgemus, & præcipuè statuimus, & mandamus, quod ipse Dobanerius, & eius Agentes, & Ministri tanquàm ipsius Cameræ Officiales eiusdem Cameræ Apostolicæ iurisdictioni immediatè, & priuatiuè, quò ad omnes subsint, & nullus alius Iudex tam Ordinarius, quàm Delegatus, etiam S.R.E. Cardinales de Latere Legati, Vicelegati, seù Gubernatores in eorum Causis, & negocijs se ingerere, aut intromittere valeant ipsæque Dobanerius, ac eius Auditor, vel Assessor in omnibus Causis fraudum dd. Dobanarum & damnorum datorum in suis Tenutis, ac in omnibus Affidatorum Causis actiuis, & passiuis Ciuilibus, Criminalibus, & mixtis (infradicendis tantùm exceptis) etiàm damnorum datorum, tam cum quibusuis particularibus personis, quàm cum quibusuis Communitatibus, & Vniuersitatibus, eorumque incidentibus, dependentibus, annexis, & connexis sint Iudices competentes priuatiuè quò ad omnes alios Iudices, tam Ciuiles, quàm Criminales, tamOrdinarios, quàm Delegatos, & Commissarios etiàm Legatos, Vicelegatos, Gubernatores, & præsertim, quò ad Consules Artis Agriculturæ, & Magistros Iustitiarios Vrbis, qui in quibusuis Affidatorum, & ipsius Dobanerij Causis etiàm sub prætextu damnorum datorum, & aliarum rerum in Capitulis, & Statutis Artis Agricolturæ, & Iustitiariorum comprehensarum nullo modo se ingerere possint, etiàm si damna studiosè data fuisse prætenderetur, vel appareret, itàut Affidati ad pœnam etiàm tenerentur, quia has quoque Causas à dicto Dobanerio, siuè eius Assessore, vel Auditore in prima Instantia, in alijs verò in Camera nostra cognosci volumus, alios verò Iudices, & Tribunalia etiàm si deputati essent à Congregatione super bono Regimine, ac subleuaminis ad easdem procedero posse etiàm sub prætextu præuentionis omninò prohibemus; Inhibentes propterea iisdem, & præsertim dictis Consulibus Artis Agricolturæ, eorumque Assessori, & Notario, ne in dictis Causis damnorum etiam studiosè datorum procedere valeant, quibus etiam Inhibitionem sub pœna scutorum quingentorum auri, nullitatis, & attentatorum, itàut præuentionem nunquam inducere possint, iuxtà formam prædictorum Capitulorum fieri posse à dilecto filio nostro S.R.E. pro tempore existente Camerario, seù à Camera nostra totiès, quotiès opus fuerit. Volumus, & mandamus, quodquè nullus alius Iudex tam Ecclesiasticus, quàm Secularis iurisdictionem dicti Dobanerij, aut Assessoris, vel Auditoris in prima instantia, etiam sub prætextu cuiuscumque obligationis Cameralis, seù alterius priuilegij valeat impedire, sed ipse Dobanerius, siue eius Auditor, vel Assessor possit, & debeat in omnibus Causis prædictis vsquè ad sententiam inclusiuè summariè, & sola facti veritate inspecta, etiam non obstantibus quacumque inhibitione, & impedimento cuiusuis Iudicis, Tribunalis, & Congregationis procedere, exceptis tamen Causis homicidij voluntarij, læsæ Maiestatis, furti, vltrà tamen summam scutorum quinquaginta, ac omnibus alijs Criminibus ex quibus pœna mortis, aut mutilationis membrorum infligenda veniret, quæ causæ per eorum Iudices competentes cognosci, & decidi debeant, cum interuentu tamèn Dobanerij, seù illius Assessoris, quatenùs interesse, & interuenire velit, & non aliàs vsu quocumque in contrarium, & alijs non obstantibus*, & in *Bannimento Generali Dobanæ publicato*
» *4. Februarij* 1681. ibi: Item, che nessuna
» persona Giudice, ò Officiale di qualsiuoglia stato, grado, e dignità si sia, benche
» deputato dalla Congregatione del buon

Gouer-

» Gouerno possa conoscere in modo alcuno
» le cause d'essi Affidati tanto attiue, quan-
» to passiue, ciuili, criminali, e miste etiam
» li danni dati anco studiosi, ancorche do-
» uessero pagare le pene, ne quelle decide-
» re, eccetto esso Doganiere, ò Giudice, ò
» vero Assessore da deputarsi da esso, quale
» sia Giudice Competente priuatiuè quò ad
» omnes alios, eccettuando però dalle cause
» criminali, crimen læsæ Maiestatis, heresia,
» homicidio volontario, e furto che ecce-
» desse la somma di scudi cinquanta, quali
» si riseruano al loro Giudice competente
» coll'interuento del Doganiere, ò suo As-
» sessore, volendoui interuenire, sotto pena
» di scudi 500. d'applicarsi &c. Et de Affida-
tis Regni Neapolis, quorum forum est, vèl
70 Regia Dohana, vèl R.C.S. *A' Ponte de Po-
test. Proreg. tit. 4. de Regalib. impos. §. 8.
num. 48. cum seqq. Moles cit. quæst. 6. §. 2.
num. 3. Gizz. in Addit. ad Capyc. latr. de-
cis. 54 nu. 13. cum seq. Nouar. de Elect. for.
quæst. 47. nu. 2. cum seq* & latissimè *Scyaloia
de Foro compet cap. 20.*

Ad quem effectum per Dohanerium de-
71 putantur tres Assessores cum præfata am-
plissima, & priuatiua iurisdictione, nempè
vnus in Vrbe, quatenùs tamèn accedat
approbatio Illustrissimi Thesaurarij, quæ
non debet concedi ob præiudicium resul-
tans propriæ iurisdictioni, & ne multipli-
centur inutilitèr Tribunalia; Alter in
Ciuitate Viterbij, cuius meminit *Cobell.
ad Bullam boni Regim. cap. 50. num. 171.
vers. insuper cum seq.* Et tertius in Pro-
uincia Campaniæ, & Maritimæ, sed huius-
modi deputatione non obstante adhuc ab
Eminentissimo Camerario, & ab Illustris-
72 simis Thesaurario, & Grasciæ, & Dohana-
rum Præside, ac à DD. Consulibus Agri-
culturæ expediuntur fauore eorumdem
Affidatorum inhibitiones.

Sed huiusmodi inhibitiones nequeunt
impedire, quin Curia Ecclesiastica valeat
procedere in causis ad eius Forum spe-
ctantibus, & si Assessor auocaret ad se cau-
sam, potest Iudex Ecclesiasticus contrà eum
procedere, vt ex sequentibus resolutioni-
bus *Sac. Congregationis Immunitatis.*

*In Sacra Congregatione super Immuni-
tate Ecclesiastica, & controuersijs iurisdi-
ctionalibus habita die 2. Octobris 1691. fue-
runt proposita pro parte Episcopi Anagnini
infrascripta dubia, & resoluta prout infrà.*

» Primo. Se ne' casi di trasgressione dell'
» Editto di esso Vescouo fatto publicare di
» concerto con il Gouernatore Laico per
» ouuiare alli danni, che dalli Garzoni, &
» animali degl'Ecclesiastici, e da Laici s'in-
» feriuano alli Pignoni di grano esistenti ne'
» beni di persone Ecclesiastiche, possa la
» Curia Vescouale procedere senza atten-
» dere l'Inhibitione della Fida, e di Pietro
» Paolo Graziani, che come stato deputato
» per quarto Assessore delle Dogane della
» Fida in quella Città, hà eretto nuouamen-
» te vn Tribunale sopra i danni dati.

» Secondo. Se parimente detta Curia pos-
» sa procedere contro il prefato Assessore,
» quando pretenda auuocare à se le Cause
» ne' casi particolari della trasgressione,
» come sopra.

» Terzo. Se debba non solo ordinarsi la
» remorione del Tribunale eretto dal detto
» Graziani, atteso il non hauere potuto gl'
» Appaltatori delle Dogane deputarlo per
» quarto Assessore, mentre non hanno fa-
» coltà d'eligerne se non trè, come si dispo-
» ne nel Capitolo 21. dell'Istromento dell'
» Affitto, mà ancora prouedersi all'Attenta-
» to, che detto quarto Assessore hà com-
» messo per hauere con ordine del Tribuna-
» le dell'Eminentissimo Sig. Cardinal Ca-
» merlengo fatto restituire, non ostante
» l'Inhibitione della predetta Curia Vesco-
» uale à Padroni gl'animali stati per ordi-
» ne della detta Curia Ecclesiastica arresta-
» ti, come trouati à far danno ne' beni di due
» Chierici.

*Sacra Congregatio respondit. Ad primum,
& secundum affirmatiuè. Quoad tertium
ad D. Secretarium cum Auditore Eminen-
tissimi Camerarij.* Et *sub die 8. Iulij 1692.*
confirmauit eandem resolutionem, vt ex
Epistola sequenti scripta Illustrissimo, &
Reuerendissimo Maserio Nobili Perusino,
ac doctissimo, & vigilantissimo Episcopo
Anagnino.

Illustre, e Molto Reu. come Fratello.

» Esaminatosi da questa Sacra Congrega-
» tione dell'Immunità Ecclesiastica le nuo-
» ue istanze fatte per parte di V. S. e di Pie-
» tro Paolo Graziani asserto Assessore della
» Dogana della Fida in cotesta Città, l'EE.
» loro sono state costanti nella resolutione
» presa sotto li 2. Ottobre dell'anno prossi-
» mo scorso, e di più hanno decretato, che
» aboliti gl'atti fatti auanti detto Graziani
» per la turbatiua inferita alla di lei giuris-
» ditione con hauere ordinata la restitutio-

„ ne d'vna caualla, che si riteneua in pegno
„ dal Depositario, come fatta carcerare dal-
„ la Corte Ecclesiastica di V.S. con altri ani-
„ mali del Canonico Graziani ritrouati à
„ danneggiare in vna Tenuta di cotesto Ca-
„ pitolo. Ella con le facoltà, che quì se le
„ comunicano lo assolua etiam in forma pri-
„ uata dalle Censure per tal causa contro di
„ lui fulminate. Il che tutto se le significa,
„ perche così si contenga; E Dio la prospe-
„ ri. Roma 8. Luglio 1692.

Di V.S.

Come Fratello
Il Card. di Carpegna.
N. Grimaldi Segret.

Animaduertendo, quod ad hoc, vt Affidati in Statu Ecclesiastico gaudeant priuilegio fori, requiritur, quod saltèm possi-
73 deant belluas paruas, nempè pecudes, vèl sues, vèl cappellas in numero triginta, vèl belluas magnas vid. boues, vel vaccinas, vèl bubalas, vèl equas in numero decem, in quo non connumerantur equi, & muli: Nàm priuilegia Fidæ non suffra-
74 gantur pro paruo numero animalium, vt relato *A' Ponte de Potest. Proreg.* tradit *Capiblaneb. de Baron. priuileg.* 8. *par.* 2 *n.* 167. quem sequitur *Cobell. ad Bullam boni Regim. dict. cap.* 50. *num.* 172. *in fine* iuncto *num.* 293. Vndè deficiente numero prædicto animalium non deberent concedi litteræ patentales, & inhibitiones, quæ tunc fraudulenter obtinentur ad se confouendum in delictis, in grauissimum præiudicium animarum, & Publici, ac eo casu Affidati nequeunt allegare priuilegium fori, vt de non gaudentibus immunitate, &
75 exemptione, ex quo non habeant propria animalia in numero ducentum, necnon cum eis recedant ad pascua Apuleæ per Regiam Cameram locata tradit *Nouar de Elect. for. quæst.* 47. *num.* 4. *vers. declara Cobell. ad Bullam boni Regim. capit.* 50. *num* 293. *& Scyaloia dict. cap.* 20. *num.* 14. *cum seq.* Cùm habeantur tanquàm extraor-
76 dinarij, & supranumerarij, quibus non debentur priuilegia, vt per *tex. in l. final. C. de Apparit. Magistr. milit. lib.* 11. loquendo de Cauallarijs tenet *A' Ponte allegat.* §. 8. *num.* 53. *cum seq. & Nouar. d. quæst.* 47. *num.* 6. Non ideò tamen id iudicandum erit ab Aduersario, exequi curando man-
77 datum expeditum contrà Affidatum, non obstante præsentatione inhibitionis Fidæ sequuta vèl antè, vèl in ipso actu executionis, sed adeundus erit Index inhibitionis, qui illam reuocabit, quotiès non concurrant necessaria requisita: Si enim ape-
78 riretur via spernendi huiusmodi inhibitiones, Affidati trepidantes, & timentes apprehensionem, vèl capturam personæ, seù bonorum recusarent accedere cum eorum animalibus ad Dohanam, vèl saltèm difficilius venirent contrà mentem, & dispositionem tot Summorum Pontificum qui ad alliciendos, præsertim forenses varia priuilegia eis indulserunt, præ oculis habentes, quod ex maiori concursu animalium, non solùm augetur Vectigal Fidæ fauore Reuerendæ Cameræ, quod redundat in beneficium publicum ob faciliorem solutionem fructuum locorum Montium, & Officiorum, pro quibus fuit destinatum; Verùm etiàm exindè resultat commodum Dominis Tenutarum, prædiorum, & pascuorum, ac euidens vtilitas Vrbis, & omnium ad eam confluentium ob maiorem abundantiam carnis, casei, lactis, lanæ &c. vt aduertit *Gregorius XIII. in d eius Bulla la* 69. *circà med.* Vndè optimè applicatur, quod descentes Grasciam ad Vrbem
79 benignè tractandi sunt, ac fauoribus prosequi debent, vt deinceps alliciantur, non antèm angarijs molestari, vt relato *Platone in lib. de Repub. & tex. in l.* 1. *ff. de Nundin.* tradit *Caput. de Regim. Reip. capit.* 7. §. 14. *sub num.* 25. *Seanarol. de Visit. Carcerat. lib.* 3. *cap* 5. *n.* 64. *Matien. ad LL. Hispan. tit.* 25. *gloss.* 3. *per tot. pag.* 484.

Et quamuis non desint, qui affectant gaudere priuilegijs Affidatorum, vtendo inhibitionibus iniustè extortis; attamèn non est promulganda Lex generalis per-
80 mittens spretum huiusmodi inhibitionum, constituendo aduersarium Iudicem in causa propria; nàm periculum retrahendi ab introductione animalium in Dohanam operari valet, quod per eam non dicatur porrectum remedium, sed medium productiuum maioris damni; præponderant namque lucra, & commoda suprà recensita ex maiori concursu animalium, quàm damnum resultans ex abusu, vèl iniustitia etiàm quamplurium inhibitionum Fidæ,
81 cùm istarum reuocatio facilè obtineatur à iustis Iudicibus, sed concursus animalium, qui etiàm ex vana, & errónea voce, & credulitate inobseruantiæ inhibitionum Fidæ impediri potest, vt in simili cum *Anna Sen.* alle-

allegat. 21. aduertit *Card. de Luca de Regal. discurs.* 107. *sub num.* 7. *vers. & de Appaltatore*, & faciunt firmata per *Rot. in Bononien. Pecuniaria, seù Affictus Gabellarum* 30. *Decembris* 1659. *coram Verospio impress. penès Actolin. resol.* 44. *sub num.* 25. eadem facilitate aliundè non valet resarciri, vndè conueniret, quod animaduertit *Plato lib.*4. *de Rep.* de Leges corrigentibus, aut mutantibus, vt nouis, quæ subindè
82 pullulant abusibus corrigendis occurrant, quod ij in noua, & maiora incommoda quotidiè incidant, & sequitur *Solorzan. de Iure Indiar. lib.* 1. *cap.* 4. *num.* 86. Propterea minus malum experitur, Leges, vèl Consuetudines in aliqua parte vitiosas to-
83 lerando, seù quadam dissimulatione permittendo, quàm nouas maiores difficultates, & damna inferrentes condendo, cum minus malum comparatiuè ad maius habeat rationem boni ad *can. duo mala dist.* 13. *& can iurauit Caus.* 22. *quæst.* 4. comprobat *Barbos. axiom.* 141. *num.*6. *cum seq. Borell. de Magistrat. Edict. lib.* 2. *cap.* 2. *num.* 104. *Solorzan. d. tract. lib.* 2. *cap.* 30. *num.* 106. *in fine cum seq.* & priùs *capit.* 1. *num.* 24. Pro curatione enim Reip. non
84 sunt adhibenda remedia incerta, aut quæ sint grauiora, & periculosiora ipsorum malorum, quorum reparatio desideratur incidendo in id, quod dixit *Ouid. lib.* 3. *de Ponto eleg.* 7. ibi:

Curando fieri quadam maiora videmus
Vulnera, quæ melius non tetigisse fuit

& comprobando prosequitur *Solorzan. cit. cap.* 30. *num.* 109. *cum seqq.* vbi *num.* 141. notat, quod semper vitia erunt dùm ho-
85 mines erunt, *& lib.*4. *cap.*8. *num.* 27. *cum duobus seqq.*

Hinc mercatura non est prohibenda ob abusum aliquorum Mercatorum, nec pe-
86 cunia damnanda, vt auaritiæ occurratur, nec pretiosi panni banniendi, vt fastus retundatur, nec fœminæ sepeliendæ, ne libidine concitentur viri, nec vineæ extirpandæ ob aliquorum ebrietatem, nec oculi
87 eruendi, nec lingua adimenda, ne cum eis peccemus, cùm nil prosit, quod lædere non valeat, nihilque est adeò sanctum, ac benè diuinitus prouisum, quod in perniciem suam abuti non possit humana fragilitas, & malitia, vt eleganti ssimè alijs pluribus exemplis cumulatis aduertit *Quintilian. lib.*2. *Inst. orat. cap.* 16. & cum *D. Chrisostomo homil.* 3. *in princ. ad Corinth.* conclu-

dit *Acosta libr.* 3. *de Procur. Indor. salut. cap.* 22. *Petr. Gregor. libr.* 6. *de Rep. cap.* 2. *num.* 21. *& lib.* 13. *ferè per tot.* & præcipuè *cap.* 19. *Solorzan. de Iure Indiar. lib.* 1. *cap.* 4. *n.* 90. *cum seq. Mager. de Aduocat. armata cap.* 1. *num.* 328.

Nec ideò Princeps procliuis esse debet ad nouas Leges ferendas, sed summa maturitate enixè ponderare tenetur, an Reip.
88 vtile, effectu promptum, eidemque Principi gloriosum futurum sit, vt admonet *Tacit. lib.* 2. *Histor.* ibi: *omnes, qui magnarum rerum consilia suscipiunt, æstimare debent, an id, quod inchoatur Reip. vtile ipsi gloriosum, aut promptum effectu, aut certè non arduum sit*, & comprobat *Solorzan. d. tract. lib.*4. *cap.* 12. *num.*69 *cum seqq.* vbi etiàm notat, quod quemadmodùm Leges
89 vtiles plus Reipublicæ prosunt, quàm arma, ità erroneæ, & inconsultæ plus damni offerunt, quàm homines occidere.

Nouitates enim sunt, quæ calamitatibus pondus adijciunt, vt cum *Senec. Epi-*
90 *stol.* 91. notat *Knipschild. de Iurib. & priuil. Ciuit. Imperial. lib.* 5. *cap.* 3. *sub num* 55. Vndè sunt periculosæ, & eo modo, quo
91 difficile est arbores annosas, quæ iàm latè radices egerunt è loco suo reuellere, & in alium transplantare, ità Rempublicam suis insuctam, inueteratamque Institutis ad aliam viuendi rationem, seù nor-
92 mam traducere non licet, quia maximi rerum nouarum motus indè consequantur, vt iuxtà illud *Cornelij Galli*, *Euentus varios res noua semper habet* alijs relatis comprobat *Knipschild. d. cap.* 3. *num.* 53. *cum seq. Menoch. de Præsumpt. lib.*5. *præsumpt.* 34. *num.* 2. *cum seqq. Hermosill. ad Lopez. gloss.* 2. *prol. part.* 5. *num.* 102. *tom.* 1.

Atque ideò malè præsumitur contrà illos, qui regimina, & administrationes Ciuita-
93 tis innouare nituntur, vt ex *Bald. & Angel. in l. In rebus ff. de Constit. Princip. Menoch. loc. cit. num.* 5. *Knipschild. vbi antè sub num.* 54. Et quod præsumatur contrà Iudicem, qui aduersùs antiquam Curiæ
94 praxim, & stylum nouam citationis, & in Ius vocationis formam inducit tradunt *Angel. in l. vltima C. de Canon. largit. lib.* 10. *Felin. in cap.* 2. *in verbo Stylus de Rescript. Iaf. in l.* 1. *S.* 1. *num.*3. *ff. Si quis Ius dicenti non obtemp.* quos cum alijs refert, & sequitur *Menoch. vbi sup. n.*6.

Verùm autèm, ac singulare remedium cir-

circà subiectam materiam videtur sola ele-
95 ctio Iudicum, qui doctrina, & integritate sint excellentes, prout ad euitanda infinita mala, quæ Reipublicæ obueniunt, & quæ eligentibus adscribi possunt generalitèr admonet Principes *Fontanell. decis. 221. num. 25.* cum à similibus Iudicibus speranda sit, vèl denegatio huiusmodi inhibitionum, vèl saltèm eis concessis, facilis illarum reuocatio, quotiescunque non doceatur de necessaria iustificatione.

Non minor etiàm vtilitas resultabit ex rigorosa punitione Birruariorum, qui proprio marte sæpè attentant, ac ex propria
96 culpa, & delicto præmium consequuntur mediante exactione capturæ, creditor verò innocens condemnatur ad refectionem damnorum, expensarum, & interesse, quamuis, tertius non debeat reportare pœnam facti alieni, & eius culpa grauari, vt in specie attentatorum aduertit *Rot. in Terraconen. Sacristiæ 14. Maij 1677. coram Vbago §. Et in omnem casum.* Et ideò acritèr reprehendi debent illi Iudices, qui non puniunt Birruarios vltrà restitutionem capturæ, mandando refici damna, & expensas factas occasione attentatæ executionis, ac etiàm corporalem pœnam infligendo, nullâ habita ratione, quod redarguatur de excessu, nàm *habet aliquid ex iniquo omne magnum exemplum, quod contrà singulos vtilitate publica rependitur* iuxtà verba *Cornel. Tacit. lib. 14. Annal. cap. 44.* Nec alienum erit à iustitia, si Iudices id negligentes, cogantur de proprio soluere expensas, & reficere damna tanquàm deficientes in eorum Officio.

Dùm prædicta erant Typis mandanda, superuenit decretum emanatum à Congregatione particularitèr deputata, & à *Summo Pontifice* approbatum sub *die* 10. *Augusti* 1692. tenoris sequentis.

Licet in Decretis Sacræ Congregationis super Reformatione editis tempore fa: me:
97 *Vrbani VIII. & confirmatis per fa: mem: Innocentium XI. in eius Constitutione incipien. Decet Romanum Pontificem, intèr cætera sancitum fuerit, quod quibuscumque soluentibus Fidam grossam, habentibus tamèn requisita necessaria, seruentur solitæ Inhibitiones, omnibus verò alijs Fidæ, & Inhibitiones non suffragentur, nisi respectu rerum Fidam concernentium: Nihilominus quià contrà, seù præter intellectum eorumdem Decretorum, & priuilegiorum Affidæ plures irrepserunt abusus nimis administrationi Iustitiæ, ac felici regimini præiudiciales; Congregatio Particularis, vt infrà, à Sanctissimo Domino Nostro Innocentio Diuina Prouidentia Papa XII. deputata, & approbata, re mature discussa, & auditis interesse habentibus declarauit.*

Quod soluentibus Fidam grossam (habentibus tamèn, vt suprà, requisita necessaria) priuilegium Fori suffragetur dumtaxat quoàd executionem personalem, ipsasque res, seù bona affidata, & tantummodò in causis, & negocijs quomodocumque, & qualitercumque eandem Fidam concernentibus, vèl ab ea dependentibus, & non in alijs.

Soluentibus verò Fidam paruam, prout sunt Affidati Vrbis Romæ, Latij, Sabinæ, ac Maritimæ, & Campaneæ, idem Fori Priuilegium, & Inhibitiones suffragentur paritèr quoàd res affidatas tantùm, & in causis (vt suprà) Fidam quomodocumque concernentibus: Quo verò ad personas, nullo modo idem priuilegium, vèl Inhibitiones iuuent, nisi ex professo, seù principalitèr incumbant seruitio Gregis, & animalium affidatorum.

Rursùs declaratum fuit, quod priuilegium Affidatorum soluentium tàm Fidam grossam, quàm paruam veniendo, stando, & redeundo duret, & durare debeat, durante ipsa Fida, nempè vsquequò permanserint ad depascendum cum eorum animalibus intrà Stangham, seù Dohanam, ac vlteriùs per tres dies, postquàm reuersi fuerint ad eorum Domos, & Prouincias, & non vltrà; excepto casu Repræsaliarum, in quo etiamsi reuersi fuerint, & permanserint in eorum Domibus, & Prouincijs, adhùc debeant gaudere exemptione à prædictis Repræsalijs; Prout etiàm in eorum Domibus, & Prouincijs censeantur, & sint immunes à pœnis damnorum datorum, dummodò non probentur studiosè commissa: Eorumdem verò damnorum cognitio in hoc casu spectet tantummodò ad Iudices locorum.

Inhibitiones Affidæ in posterùm non concedantur à Dohanerio, neque ab eius Assessoribus, sed dumtaxàt à Camerario, & Grascia Præside, seruata tamèn forma, & cum præcisa insertione præsentium Decretorum, aliàs Inhibitiones præfatæ impunè valeant contemni.

A Decretis moderationis præfatarum Inhibitionum nullus Iudex, aùt Tribunal, etiàm

etiàm Cameræ Apostolicæ, admittat Appellationes suspensiuas, nequè concedat superseßerias ad impediendam executionem Mandatorum.

Obtentà autèm moderatione vnius Inhibitionis vigore Priuilegiorum Affida, omnes aliæ Inhibitiones similes per Affidatum expedita, aùt expedienda coràm eodem, vèl diuerso Iudice nulla sint, & inualida, & absquè incursu attentatorum poßint impunè sperni. Die 10. Augusti 1692.

Factà relatione Sanctißimo præfatorum Decretorum, Sanctitas Sua approbauit, eaque seruari mandauit in omnibus Curijs, & Tribunalibus tàm Vrbis, quàm Status Ecclesiastici.

Ansaldus de Ansaldis Sanctiß. D. N. Auditor.

B Anser olìm à Germanis *Gaza* fuit ap-
98 pellatus, vt cùm *Plinio* tradit *Feltman. de Inclusion. animal. cap. 21. sect. prima n. 2.* Istud animal pugnacissimum appellatur à *Petronio in Satyr. par. 81.* & improbum dicitur à *Virgilio Georgic. lib. 1.* ibi

Nec tamèn hæc cùm sint hominumque boumque labores
Versando terram experti nihil improbus Anser
Strimonièque graues, & amaris intyba fibris:
Officiunt &c.

vt refert *Feltman. loc cit. nu. 3. & numeris seqq.* ampliat ad domesticos.

Si Anseres, Pauones, Gallinæ, & similia damnum dederint, pro damni emen-
99 datione tenentur Domini *Borell. de Magistrat. Addit. lib. 4. cap. 6. num. 57. cum seq.*

Et si vigeat Statutum disponens quod includens alienum animal in suo fundo possit illud occidere, possunt necari Anse-
100 res, nullo habito respectu, an ager sit frugibus satus, nec nè, stercus enim anserinum valdè ei est noxium, efficitque nè reuiuiscat eà æstate, nisi pluuia abundet; vt notat *Feltman. loc. cit. sect. 2. & 3.* vbi tamèn tradit quod Dominus priùs est denunciandus, & *sect. 6.* subdit hæc omnia procedere etiàm in Anatibus.

Puniuntur etiàm aliquandò ipsamet animalia irrationabilia, & bruta, quorum occasione delicta commissa, sunt ad exemplum, & in detestationem patrati criminis, ac ad illius memoriam abolendam, vt de coniunctione carnali in *Leuitic. cap. 20. num. 15. & 16.* ibi, *qui cum iumento, & pecore coierit, morte moriatur, pecus quoque occidite. Mulier quæ succubuerit cuilibet iumento simul interficietur, cum eo sanguis eorum sit super eos, ibique Diuus Augustinus, vt in can. mulier Caus. 15. quæst. prima,* & tradunt *Carpzou. Prax. crimin. par. 3. cap. 101. num. 20. cum seq. Solorzan. de Crimin. Parricidij lib. primo cap. 2. Franciscus Fernandez de Minano Basis Pontificia iurisdictionis tract. 2. fundam. primo quæst. 3. §. 2. num. 37. Quesada, & Pilo contrmicou. 14. num. 20. Pegas in Ordinat. Regni Portugal. ad lib. primum tom. 5. tit. 68. §. 28. cap. 7. & Thor. Vot. decisiu. par. prima vot 38. num. primo cum duobus seqq.* & in eadem causa *vot. 5. num. 38. cum seqq.* vbi distinguendo firmat, id non pro-
cedere in cæteris delictis ab ipso solo ani-
101 mali commissis, vt homicidio, vulnere, non solùm quià animalia iniuriam facere non videntur, verùm etiàm quià imperium in belluas non exercetur *Ioannes Thoma de Noxa animal. cap. 27. num. 27. cum seqq.* vbi id admittit in casibus obscœnis, & atrocibus.

Paritèr excommunicantur, & anathematizantur Locustæ, brucus, aliaque simi-
102 lia portenta, quæ inferunt multa, & grauissima mala, & damna in agris, & vineis secundùm opinionem *Chassanei*, vt infrà dicam, qui autèm funditus scire desiderat Locustarum generationem, descriptionem, species, corporis, formam, cæteraque plenissimè de materia adeat *Aldrouandum de Insectis lib. 4. cap. primo iuxtà secundam impressionem Bononiæ de anno 1638. Quinonnes de Locustis. Patan. eod. tractat.*

Huiusmodi animalia ex limo terræ originem sumunt, hùc, & illùc errantes vo-
103 lant, nèc in vno loco sempèr permanent quià ventus vrens passim eas leuat, & ad longinqua loca etiàm trans mare conducit iuxtà illud *Exodi cap. 10.* ibi *ventus vrens leuabit Locustas, quæ ascenderunt super vniuersam terram Ægypti, & sederunt in cunctis finibus Ægyptiorum innumerabiles. Fermosin. in cap. Ecclesia Sanctæ Mariæ quæst. 11. num. primo cum tribus seqq. de Constit.* earùm edacitate omnia depascun-
104 tur, deuastant, & deuorant, siuè segetes, siuè plantas, siuè nemora, siuè prata, vt in *Deuteronomio cap. 28. num. 38. cum seq.* ibi *sementem multam iacies in terram, &* modi-

modicum congregabis , quià Locusta deuorabunt omnia &c. in libro Iudicum cap. 6. n. 5.
ibi Ipsi enim , & vniuersi greges eorum veniebant cum tabernaculis suis, & instar Locustarum vniuersa complebant , innumera multitudo hominum , & camelorum , quidquid tetigerant deuastantes. Dauid. in Psalm. 103. Feria Sabbathi ibi dixit, & venit Locusta , bruchus , cuius non erat numerus, & comedit omne fænum in terra eorum, & comedit omnem fructum terræ eorum can. reuertimini 67. Caus. 16. quæst. prima ibi verùm , aùt Locusta veniat , aùt bruchus , aùt erugo , aut eruca , & labores hominum vastabunt. l. Excepto 18. ibi edaci Locustarum pernicie C. Locati , & tradunt Fermosin. vbi suprà Amaya Obseru. Iur. lib. 3. cap. 3. num. 6. cum seq. Aldrouand. loc. cit. vbi de eorum victu , & damnis pag. 421. cum seq. iuncta pag. 427. litt. B. Cened. QQ. canonic. 19. num 2. Chassan. cons. primo num. primo , suntque præsagia , & prodi-
106 gia , vèl pestis , vèl belli , vèl penuriæ, vt varijs exemplis comprobat Aldrouand. sub cit. cap. primo pag. 421. cum seqq. & præsertim pag. 425. vbi quod non pestem solummodò , sed , & bellum portendunt , & quod periculum pestilentię afferant cum Oros. lib. 5. Histor. cap. 11. & alijs tradit Amaya vbi suprà num. 8. Menoch. de Recuper. remed. 12. num. 36. Aldrouand. cit. cap. 4. vbi loquendo de earum victu , & damnis pag. 421. cum seqq. refert varijs temporibus aerem corrupisse , vèl quià vno agro , ac arborum frondibus depastis in alium transuolantes ad instar nubis densissimæ depopulabantur , passim humi nascentia , fætore grauissimo post se relicto , vèl quià ventorum flatu in mari , aut flumine submersæ, & deindè refusione Oceani in litus reiectæ , seù alitèr extinctæ putredinem aeris ex fætore peperint, & comprobant Diuus Hieronym. Coment. in Ioel, cap. 2. Matthia Knthner de Peste lib. primo pag. 34. ac Card. Gastald. de Auert. & profig. pest. cap. 249. num. 52. cum seq.

Vndè ponuntur intèr casus sterilitatis ,
107 vt prosequitur Amaya loc. cit. sub num. 8. qua ratione facienda est conductori remissio affictus , vt per text. in l. Excepto 18. C. Locati tradunt Sebastian. Medic. de Casib. fortuit. par. 2. quæst. 10. num. 39. D. Pacion. de Locat. & conduct. cap. 46. n. 69. cum seq. & Magon. Decis. florentin. dec. 67. num. 11. cum seqq. vbi num. 22. cum seq. firmat, quod si ob iustum timorem Locu-
108 starum conductor desierit agros colere , adhùc debetur illi remissio , Amaya Obseruat. Iur. lib. 3. cap. 3. num. 12. Balmaseda de Collectis quæst. 53. num. 4. & respondit Ioannes Antonius Molignauus altercat. 98. num. 17. cum seqq. ac intèr casus inopina-
109 tos , & insolitos Amaya vbi suprà eod. num. 8. Menoch. d. remed. 12. num. 36. & de Arbitr. Iudic. cas. 80. num. 9. Valasch. de Iure emphyt. qu. 27. n. 25.

Aduerte tamèn hunc casum olìm forsàn numerari intèr casus insolitos , & ino-
110 pinatos in agro Romano , verùm cum in hoc sæculo pluriès euenerit , nempè de anno 1577. & de anno 1612. in Pontificatu Pauli V. de anno 1644. Sede Vacante per obitum Vrbani VIII. de anno 1652. per totum annum 1655. pro quarum extirpatione sumptus ascendit ad scuta 50. m circitèr , de anno 1687. & de anno 1688. in quo hæc scribebam , talis ampliùs non est iudicandus , sed solitus, & qui præuideri valet , proìt præuidetur , dùm re-
111 gularitèr in locationibus agrorum, & tenutarum expresè solet conueniri circa' hunc casum , quæ conuentio est seruanda Fermosin. in cap. Ecclesia S. Mariæ qu. 11. num. 31. de Constitution.

Et si nullum intèr contrahentes intercessit pactum adhùc conductori , qui absquè sua culpa damnum intolerabile passus
112 est in fructibus causa Locustarum debetur restaurum tanquàm casus fortuitus per text. in l. Si merces §. vis maior , & l. Ex conducto §. primo ff. Locat. ibiquè Scribentes, & in puncto l. Excepto C. Locati respondit Ioannes Antonius Molignauus altereat. 98. num. 7. Paschal. de Virib. patr. pot. par. 4. cap. 6. num. 95. Narbon. ad Leg. recompilat. lib. 4. tit. 4. leg. 57. gloss. vnic. nu. 50. cum seq. Thesaur. QQ. forens. lib. 3. qu. 79. num. 2. Magon. Decis. florentin. decis. 67. num. 11. cum seqq.

Inito verò pacto de facienda remissione pensionis , succedente casu fortuito , tùnc ad hoc vt pactum aliquid operetur vltrà
113 Ius commune , facienda est remissio , quamuìs damnum non sit intolerabile , & notabile , vt tradit Giurb. obseru. 24. n. 15. vers. declara quinto D. Pacion. de Locat. & conduct. qu. 24. n. 3. & in puncto Molignau. loc. cit. n. 8. cum seq.

Et si omnes fructus , & segetes fuerunt à Locustis deuoratæ integra pensio erit remit-

114 mittenda, nàm ineſt contractui locationis conditio, ſi fructus colligantur *d. leg. Ex conducto §. primo verſ. ſed ſi ager. Antonius Faber in tit. de Locat. deffinit.* 22. in ſpecie firmant *Molignan. loc. cit. num.* 14. *cum ſeq. & Balmaſed. de Collect. quaſt.* 53. *num.* 4.

Si autèm pactum negatiuè conceptum ſit, nempè de non petenda remiſſione penſionis, cùm verſetur in caſu impedimenti,
115 prouenientis ex caſu fortuito, non autèm ex facto locatoris, vèl quem ipſe impedire potuerit, ſuſtinebitur, ità vt locator ad remiſſionem non teneatur *l. Si quis fundum* 10. *ff. de Locat. Valaſc. de Iure emphyt. q.* 270. *num* 34. *verſ. ſecundus caſus, Caſtill. Controu. iur. lib.* 3 *cap.* 3. *ſub num.* 62. & diſtinguendo tenet *D. Pacion. de Locat. d qu.* 49. *num.* 24.

Fugantur Locuſtæ vi ventorum, nàm mediante eorum flatu in Mari, ſeù Flumi-
116 ne delatæ ſubmerguntur; extirpantur etiàm varijs modis latè recenſitis *à Plin. Hiſtor. natural. lib.* 11. *cap.* 29. *ab Vliten. Aldrobadin in Ornytologia lib.* 10. *cap.* 5. *& lib.* 12. *cap.* 6. *à Bartholomao Patan. de Locuſt s, à Quinonnes eodem tract. cap.* 3. *ab Aldrouand. loc. cit. in §. Vt fugentur pag.* 426. *cum ſeq. & in Pragmatica edita à Prorege Neapolis die* 8. *Octobris* 1652. *ac impreſſa penès Rouit. tit. de Bruchis pragmat.* 1. Nàm quò ad Matres ſtatim moriuntur ac peperint, tunc vermiculo cir-
117 cà fauces innaſcente, qui eas ſtrangulat *Aldrouand. vbi ſupra, Chaſſan. conſ.* 1. *ſub num.* 1 Quò verò ad partum extirpantur, oua obterendo, deindè fętum, poſtremò adultas, vt cum *Plin d. cap.* 29. tradit *Fermoſin. loc. cit. num.* 5. Etenim cùm pa-
118 riant de menſe Auguſti oua condenſa, quæ ſub terra durant hyeme, donèc vſquè ſubſequenti menſe Aprilis ex eis emittuntur paruæ, nigricantes, & ſine crutibus, penniſque reptantes Locuſtæ, quæ paulò pòſt maiores efficiuntur *Ariſtotil. de Hiſtor. animal. lib.* 5. *cap.* 17. *Aldrouand. d. lib.* 4. *cap.* 1. *ac Chaſſan. d. conſ.* 1. *num.* 1. *Hyppolit. Rimin. conſ.* 40. *num.* 29. *vol.* 1. & in
119 primo, ac ſecundo anno quidèm non volitant, nec grauitèr damnificant, ſecus verò in tertio, & quarto, qui eſt vltimus annus earum vitæ ſecundùm opinionem aliquorum, ſed iuxtà aliorum ſententiam incertum eſt tempus earum vitæ. Perquiruntur enim oua regularitèr in menſibus
120 Septembris, & Octobris, illaque conteruntur, & concremantur, *Rimin. loc. cit. num.* 30 *cum alijs ſupra allegat.* Occiduntur etiàm poſtquàm ſunt natæ, & adhuc
121 non volitant, vel introducendo ibi ſues, (non tamèn prægnantes, nec paruuli ob periculum eorum mortis) qui auidè illas perquirunt, & comedunt, prout practicatum fuit de anno 1688. in Agro Romano, quod remedium tamèn cautè videtur practicandum, nàm cùm tale alimentum ſit peſſimæ conditionis caro ſuina ob contractam illam malam qualitatem ex proximo eſu eius facilè poteſt præiudicari ſaluti humanæ, nam alimenta praua, & corrupta humanum corpus alterant, & quamuis in primis coctionibus digerantur, ſuas tamèn retinent malignas vires, quibus ſanguinem, & ſolidas etiam partes corporis immutant, & inficiunt *Campeg. de Re cibar lib.* 1. *cap.* 11. *&* 19. *Prauidell de Peſte tit. de cater. ad ſalubrit. Ciuit. pertin. §. dum diximus, Ripa eod. tract. in pralud. num.* 7. *&* 20. *Marchin eod. tractat. lib* 1. *cap.* 1. *num* 9. *Vrſell. concluſ* 113. *num.* 17. *& Card. Gaſtald. de Auert. & profllig. peſt. cap.* 250. *num.* 1. *cum ſeq.* Tale remedium tamèn de anno 1689. in quo vigebant in aliquibus Tenutis Agri Romani non fuit practicatum, quià experientia agnitum fuit, quod Sues illas ſaltirantes inſequendo paulatim introducebant de vno ad aliū Agrum, ità vt breui tempore poſſet totum territorium inficiari, & corrumpi. Vel extendendo pannos lineos albos ſupra terram, ad quos paulatim introducuntur ab Operarijs mediantibus ſcopis, aùt alijs ſimilibus inſtrumentis, & hoc remedium eſt tutiùs, & faciliùs, prout expertum fuit de anno 1689. in Agro Romano, cùm Locuſtæ huiuſmodi colorem album amantes ſtatim currant, & ſuperimponant, deindè eiſdem pannis inſimùl iunctis, illiſque percuſſis, omnia ea animalia deſcendunt in Sacculum in medio panni conſitum, ibiquè comprimuntur, & occiduntur, & poſteà comburuntur, vèl in foueis ſepelliuntur, & ità practicatū etiàm fuiſſe de anno 1648. in Territorio Valliſoletano, ac in Prouincia Caſtellæ, teſtatur *Fermoſin. in cap. Eccleſia S. Maria qu.* 11. *ſub num.* 4. *de Conſtitution.* Idemquè modus ſeruatur quoquè, quando grandiores factæ volitant.

Ad prædictum effectum habita notitia huiuſmodi animalium mediante Edicto pu-

publico pœnali DD. Consulum Agricul-
122 turæ Vrbis iniungitur Dominis Terrarum, & Tenutarum expurgatio, & ne ob controuersiam inter Locatorem, & Conductorem cuinam ex eis incumbat onus expurgandi differatur expurgatio in graue
123 præiudicium publicum, præcæteris expressè in eodem Edicto subditur. In ordi„ ne poi alle spese, che si faranno, si do„ ueranno ripartire, e pagare frà li Padroni „ delle Tenute, & Affittuarij, e Lauotatori „ in conformità d'vn decreto generale fatto „ dal sudetto Tribunale dell'Agricoltura „ li 27. Aprile 1654. Dichiarando però che „ il peso, e cura di spurgare debba essere de „ Padroni, e non altrimente degl'Affittua„ rij, e Locatori, à quali volendo fare, e „ facendolo con effetto saranno fatte resti„ tuire le spese per la rata, che toccarà à „ Padroni subito, con vna semplice citatio„ ne, dandoli anco facoltà di potersli rite„ nere nell'Affitti, e risposte à loro arbitrio. Tenor autem dicti Decreti est qui sequitur. *Mandarunt expurgari Tenutas, Casalia, & Terras tàm ad Ecclesiasticas personas, Capitula Ecclesiarum, loca Pia, Hospitalia, quàm ad quoscunque alios spectantia, & pertinentia, & tàm sata, quàm sodiua à Grillis sumptibus proprijs, pro quibus possint se reualere contrà Dominos pro medietate, & contrà Laboratores pro tertia parte pro rata satorum diuidenda inter Dominos, & Affictuarios pro medietate, & in casum non expurgationis mandarunt expurgationem fieri per vicinos sumptibus eorumdem Dominorum, vèl per Cameram Agriculturæ ex officio, & respectu quantitatis illarum ad effectum illas repetendi, seù agendi pro illarum solutione stari notulæ iuratæ eorumdem vicinorum, seù Ministris ab ipsis deputandis, casu quo expurgare noluerint nisi infrà duos à die affixionis per Mandatarium ad Valuas Officij nostri, omni &c.*

Valerius de Sancta Cruce Cons.
Ludouicus Casalius Cons.
Marius Gabriellius Cons.
Petrus Vanninus Cons.

Nàm illi, in quorum prædijs huiusmodi animalia reperiuntur compelli valent, etiàmsi priuilegiati, & Ecclesiastici, vt eo-
124 rum expensis propria prædia mundent, nè alij vicini inficiantur, vt tenet *Bobadil. in Politic. lib.2.cap.18. fallent. 18. nu.292. Mexia inPragm. taxa panis conclus.5.n.44.* & latè *Fermosin. in cap. Ecclesia S. Mariæ 10. qu.11. num.8. cum seqq.* & præsertim *num.13. cum seqq.* vbi *num.19.* aduertit, talem compulsionem faciendam esse per Iudices Superiores Ecclesiasticos *de Constitution.* nàm Iudex laicus super illis non potest exercere iurisdictionem, eo modo, quo Statutum laicale de expellendis Locustis non comprehendit Ecclesiasticos, vt firmat *Mart. de Iurisd. par.4. centur.1. cas.2. num.11.* Taliter enim cessat controuersia in Vrbe, cui incumbat onus expur-
125 gandi, & an ex publico ærario, vel priuato sit facienda, quam examinant *Fermosin. loc.cit. Narbon.in Leg.57.tit.4.lib.2. recompil. gloss. vnic. num. 4. cum seqq.* qui tenet expensam faciendam esse ex ærario Principis, cùm agatur de debellatione Depopulatorum agrorum, & extirpatione Hostium publicorum, quod redundat in vtilitatem totius Principatus, & Reipub. ob euidens periculum penuriæ, & pestis, *Bobadill. in Politic.lib.2.cap.18.fallent.18. num.292. & lib.5.cap.4.num.41. Auendan. de Exequen. mandat. par.2. cap.10. nu.26. Villadieg. in Politic. cap.5. §. 30. num.32. 76. cum seq. Mexia de Taxa panis concl.5. num. 44. cum seqq. Balmaseda de Collect. qu.53. num.1. iuncto num.6. cum seqq.* qui cum *Bobadill. dicto num.292. & Mexia*
126 tenet, quod quotiès imponitur collecta pro extirpatione Locustarum, omnes quamuis priuilegiati soluere, & contribuere tenentur, quià etiàm in eorum vtilitatem resultat *Cobell. ad Bullam boni Regim. cap.42. num 87.*

Pro facienda autèm perquisitione, & extirpatione aliàs sedente *Paulo V.* à Congregatione Annonæ missos fuisse Com-
127 missarios sumptibus ipsius Annonæ, cum amplissimis facultatibus cogendi rusticos ad illas occidendas, soluta competenti mercede de visu testatur *Cobell. d. cap.42. num.86.* Vt plurimum tamèn de-
128 putantur à Tribunali Agriculturę Commissarij, & non minùs ad earum debellationem hominum agmina colliguntur, quàm si aduersùs Hostes dimicandum foret, vt de *Cn. Sicinio Prætore à Romanis* designato ad extirpandam immensam quantitatem Locustarum à Mari vento repente in Apuliam illatam refert *Tit. Liuius, lib.2 dec.5.* & tradunt *Amaya obseru. lib.3. cap.3. num.6. Io: Antonius Molignanus Legal. altercation.98. num.2. Rimin.d. cons.*

cons. 40. num. 29. cum seq. Menoch. de Re-cuper. possess. reme. 1. 12. num 13. cum duobus seqq. & Magon. decis. Florentin. 67. num. 12.

Publicari enim solet in Vrbe Edictum,
129 In quo praecipitur omnibus etiam Ecclesiasticis, & priuilegiatis, Che debbano » spurgare, e far spurgare prontamente le » loro Tenure, Casali, possessioni, terre, » e territorij dalle Locuste, ò Grilli dentro, » e fuori del suo distretto, quando siano, e » si scoprissero in esse, douendo subitamente incontinenti, e senza tardanza veruna » dar principio à detto spurgo, e quello seguitare fino alla totale esterminatione » d'esse, per riparare securamente alli pregiuditij, che potrebbero fare nelle prossime raccolte, sotto pena alli trasgressori » di scudi 500. d'oro d'applicarsi la metà » alla Rev. Camera Apostolica, e l'altra » metà alla Camera dell'Agricoltura, & altre pene anche corporali ad arbitrio, all' » esecutione delle quali si procederà irremissibilmente senza ammettere scusa, ricorso, ò appellatione, oltre che siano tenuti à rifare à Vicini tutti li danni, che » mostraranno hauer patiti per difetto di » detta espurgatione, la quale si farà anco » fare ex officio à spese di quelli, che mancaranno d'espurgare, & alla refettione di » dette spese, e rifacimenti di danni patiti » si procederà manu Regia, e facto subitamente, rimosso ogni ricorso, & appellatione; & affinchè detta espurgatione segua onninamente, si dà anche facoltà à » Vicini di potere espurgare nelle terre d'altri Vicini, quando però nel termine di trè » giorni prossimi non hauranno posto mano » allo spurgo ne' luoghi tocchi da detti animali, e rispetto alle spese, & espurgatione, si starà alla nota giurata, che si darà » da Vicini, che hauranno spurgato senz'altra proua, e giustificatione, & testatur *Cad. de Luca de Seruitut. disc. 46. num. 1. cum seq.*

Nec per vnicam diligentiam in expur-
130 gando dicitur satisfactum, sed cùm agatur de respicientibus certum effectum, ac tractum successiuum, iniuncta dicitur earumdem diligentiarum continuatio toties, quotiès casus euenerit, vt tenet *Cad. de Luca vbi supra num. 4.* Intelligendo ta-
131 mèn de diligentijs moralibus, vt respondit *Card. de Luca eodem discurs. 46. num 5. cum seqq.*

Anathematizantur etiam, & excomunicantur Locustae secundùm opinionem
132 *Chassan.* latissimè comprobatam in *consil. 1. per tot.* & praesertim *num. 80. vers. partem tamen affirmatiuam vsque in finem*, vbi ponit etiàm formulas monitorij & sententiae ferendae, aliaque ad praxim necessaria ad validam excommunicationem fulminandam, & testatur de facto latas fuisse quatuor sententias, quibus mediantibus liberatos fuisse populos à vexatione talium animalium, & relata auctoritate *Hieronymi Grati* prosequitur *Aldrouand. loc. cit. pag. 427.*

Verùm quià censetur superstitiosum, & à ratione omninò alienum, quod excommunicatio, quae est poena, quae fertur in
133 animam, & est gladius spiritualis, quo quis separatur à communione fidelium & bonis spiritualibus Ecclesiae priuatur, ferri possit contra huiusmodi animalia, dum solus homo baptizatur, mortalis,
134 & baptizanti subiectus excommunicari possit, idcircò opinio *Chassanei* reprobatur à *Nauarr. lib 5 de Sent excom. cons. 5. nu. 1.*
135 *& in Manual. cap. 27. num. 13. vers. quare superstitionis est, Soto de Iust. & Iur. lib. 5. qu. 12. art. 2. & in lib. 3. qu. 3. art. 3. Vgolin. de Censur. Eccles. tabul. 1. cap. 17. num 2. cum seqq. Rodriguez tom. 1. C. S. conscient. cap. 78. num 3.* latè discusso articulo, & alijs relatis respondit *Cened. Canonic. qq. 19. per tot.* qui sub *num. 10.* cumulatis concordantibus, aduertit quod liberatio à vexatione huiusmodi animalium non fuit subsequuta ex bonitate, & virtute sententiarum relatarum à *Chassaneo loc. cit.* sed ex potestate Diabuli, qui abstulit illa animalia de terris, vel occidit ea etiàm subito ad persuadendum credentibus illam liberationem prouenire ex efficacia praefatorum processuum, & sententiarum, & sic continere, & manutenere confidentes in eis in peruersis superstitionibus, & inuocationibus, & amicitia Daemonum, qui vt plurimùm cupiunt haberi, & adorari pro Dijs, & benefactoribus nostris *Clar. lib. 5. §. fin. qu. 99. num. 8. in fine*, vbi dicit numquàm vidisse in practica obseruari opinionem *Chassanei*, *Leo in Thesaur. for. Eccles. par. 4. cap. 3. Duard in Bulla Coenae Domini cap. 1. qu. 3 num. 90. P. Theophilus Raynaudus de Monitorijs Ecclesiastic. cap. 12.* qui post registratam formulam sententiae excommunicationis, tenet esse abusum, & nugacitatem iudicium instituere cum illis bestiolis, easque admonere, & excommunica-

nicare *Molignanus d. alterat. 98. num. 4.* larissimè *Ioannes Thoma de Noxa animalium cap. 27. à num. 40. vsquè in finem.*

Religiosè tamèn vti possumus contrà illa animalia aqua benedicta, precibus, adiurationibus, & exorcismis iuxtà Ritum, de quo infrà in *Obseruat. ad rubr. 39. hoc eodem libro* humilitèr implorando auxilium
136 Diuinæ Clementiæ aduersus Dæmones, quibus in vltionem delictorũ nostrorũ permitti diuinitùs solet, huiusmodi incursionibus nos infestare, vt referunt *Sot. lib. 5. quæst. 12. art. 2. in fine, & lib. 8. quæst. 3. art. 3. Vega in Sylua lib. 5. cas. 102. Rodriquez d. cap. 78. in fine, Nauarr. cit. cons. 5. nu. 14.* vbi aduertit, quod in his exorcismis, & orationibus non debet fieri mentio excommunicationis, & anathematizationis, quarum nec ipsa animalia, nec Dæmones capaces sunt, quos cum alijs refert, & sequitur *Cened. d. quæst. 19. num. 7.*

Nàm Minister Ecclesiæ pro potestate sibi in Satanam concessa, execratus eius malignitatem, vrget illum in nomine *Domini* vt recedat, desinatque illa animalia mouere in damnum mortalium. Et quia plerumque annuente *Deo* non dispar exitij, aùt successionis talium animalium effectus sequitur, quandò cum homo excommunicatus abscedit, deseritque aliorum hominum comercium, ac etiàm quia solemnitas
137 adiurationis aliquatenus respondet solemnitati, quæ intèr excommunicandum seruatur, propterea vulgus eo deuenit, vt talem Satanæ bruta illa mouentis execrationem, & adiurationem arbitretur, esse excommunicationem, eoque nomine illam appellet iuxtà præcisa verba *Patris Raynaudi loc. cit. sub num. 4. & num. 5. cum seqq.* refert varios casus liberationis reportatæ mediante huiusmodi adiuratione pro excommunicatione à vulgo sumpta.

Cum enim huiusmodi animalia vt plurimum missa sint à Deo irato tanquàm maledictio in Populo audire nolenti vocem
138 eius, ac mandata illius contemnente, & sic proptèr scelera nostra vti flagellum in pœnam nostrorum peccatorum, & scelerum, vt in *Deuter. cap. 28. num. 38. cum seq. in libr. Iudic. cap. 6. num. 5.* testatur *Regius Propheta in Psalm. 77.* ibi *misit in eos iram indignationis suæ, indignationem, & iram, & tribulationem immissiones per Angelos malos, & dedit ærugini fructus eorum, & labores eorum Locustæ, & occidit in grandine vineas eorum, & moros eorum in pruina, & tradidit grandini iumenta eorum, & possessiones eorum igni* aduertit *Amaya cit. cap. 3. num 5. Balmaseda de Collect. quæst. 53. num. 1. & Cobell. ad Bull. boni Regim. cap. 42. nu. 87. vers. verùm quià.* Ideò vt auertatur ira Dei, & preces nostras placatus admittat, & flagella suæ iracundiæ, quæ pro peccatis nostris meremur
139 auertat, recurrendum est ad validum remedium publicarum orationum, & pœnitentiarum, nec non processionum, quas *Sancta Mater Ecclesia* ad hunc effectum instituit, vt tradunt *Auendan. de Exequen. mandat par. 2. cap. 10. num 27. Leo in Thesaur. For. Eccles par. 4. cap. 3. nu. 31. cum seqq. Cobell. loc. cit. num. 89. Garz. de Expens. cap. 21. num. 36. cum seqq.* vbi multa de Litanijs in huiusmodi supplica-
140 tionibus decantari solitis, de quibus etiàm loquitur *Card. Baron. in Annal. tom. 1 sub anno Christi 58. Pontificatus B. Petri pag. 534.* asserens hunc precandi ritum antiquissimum tàm in Orientali, quàm in Occidentali Ecclesia fuisse, & quod varijs temporibus reportata fuerit liberatio ad intercessionem Religiosorum, & Sanctorum Virorum relatis exemplis restatur *Aldrouand loc. cit. pag. 427.* & de *Stephano VI. Pontifice Cardin. Baronius Annal. tom. 10. anno 885. pag. 661. litt. A. & B.*, testatur legisse in antiquo *Codice Vaticanæ Bibliothecæ* sequentia verba: *Cum clades itaquè Locustarum, quæ Prædecessoris sui Adriani vid totam Patriam penè consumpserat malo multiplicato germine n. sci cœpissent, & omnia repleuissent, misertus ille Papa afflicti Populi primùm quidèm diuulgauit, vt si quis de ijs vnum sextarium caperet, & sibi attulisset quinque, vel sex denarios ab eo perciperet. Hoc autèm Populi audientes cœperunt hùc, illùc discurrere, easque capere, & misericordiosissimo Patri portare, sed cum illas tali argumento delere nequisset, ad Domini misericordiam confugiens in Oratorium* B: *Gregorij, vbi eius lectus habetur iuxtà Ecclesiam Principis Apostolorum veniens se se cum lacrymis in orationem dedit, cumque diutiùs orasset surrexit, & aquam proprijs manibus benedi-*
141 *cens Mansionarijs præmonente, vt in nomine Domini agros suos circumeant, & hanc aquam spargant per sata, & vineas, petentes Diuinum sibi suffragari subsidium, quo facto tanta Omnipotentis Dei subsequuta est misericordia, vt vbicumque ipsa aqua aspersa est nulla penitùs Locusta remanserit, & circum*

tircum quaque vicini audientes ad Vrbem confluunt subueniri sibi deposcunt, omnem terram in pulueris modum Locustis coopertã clamitant, quos benignus Papa benignè commonuit de Cœlo auxilium petere debere contrà flagellum imminens.

Benedicuntur etiàm Populus, & agri, nàm benedicere est alicui bonum precari
142 à Deo, à quo est omne bonum, non quidèm, vt ipsa benedictio ex opere operato, aùt infallibilitèr impetret, quod precatur, sed quod nomine Ecclesiæ facta magnam vim habeat ad illud impetrandum, vt docet *Lezana Oper. Moral. tom. 2. verbo Benedictio num.* 1. ad effectum autèm absoluendi,& benedicendi Populos,& agros
143 ex Apostolicę Sedis indulto traditur formula à *Leone in Thesaur. For. Eccles. part.* 4. *cap.* 3. *num.* 43. & in *Rituali Romano in fine*, ibi enìm à Delegato auctoritate *Dei Omnipotentis, & Beatorum Apostolorum Petri, & Pauli à Sanctissimo D N. Papa* sibi concessa absoluit Populos, & omnes illius loci ab omni vinculo excommunicationis, suspensionis interdicti, alijsque Ecclesiasticis sententijs, censuris, & pœnis etiàm *in litteris die Cœna Domini* solitis legi contentis per eos incursis, quas modo ignorant, & restituit eos omnes communioni, & vnitati Fidelium, & *Sanctis Sacramentis Ecclesiæ*; Nec non benedicit agros;implorata verò à *Deo* auersione illius iræ, & benedictione, potest exindè etiàm sperari increpatio contrà talia animalia, vt in *Can. reuertimini* 67. *Caus.* 16. *quæst.* 1. ibi, *& increpabo pro vobis deuorantes Locustas, videlicèt, & reliqua, quæ prædiximus, & non corrumpent fructum terræ vèstræ.*

Quandò, & in quantum credatur Iuramento Accusatoris de, & super damnis datis.

RVBRICA VIII.

Sancimus; & firmamus, quòd si quis aliquem in iudicio accusauerit, & proprio iuramento affirmauerit, se inuenisse talem accusatum sibi damnum dantem, vèl eius animalia tale damnum inferrentia in ipsius accusantis bonis stabilibus cuiusuis generis, & dicto suo iuramento dixerit sibi damnum datum fuisse vsquè ad summam, & quantitatem solidorum viginti bonon. tali accusatori sic iuranti vsquè ad dictam quantitatem credatur, & idem permittatur cuilibet laboratori, & colono etiam partiario, & cuilibet de ipsius domini, seu coloni familia, sic iuramento suo firmanti inuenisse aliquem dicto eius domino in eius bonis damnum dare. Quibus casibus tali iuramento accusatoris vsquè ad quantitatem prædictam credatur, & vltrà etiam exigatur,si legitimè aliter quàm per iuramentum constiterit DD. Iudicibus damnorum datorum de maiore quantitate damni dati. Teneantur etiàm dicti coloni quorumcunque bonorum denunciare infrà triduum secuturum immediate à die dicti damni dati Dominis bonorum huiusmodi quoscunque inuenerint ipsi, aut aliquis de ipsorum familia dare damnum personalitèr, vel cum ipsorum animalibus in vineis possessionibus, & bonis à se quomodolibet conductis, sub pœna solidorum viginti pro quolibet, & qualibet vice incurrenda, & tali denunciatione, de qua supra facta talibus denunciantibus spectet, & pertineat dimidia emendationis damni prædicti, & idem intelligatur quandò accusaretur aliqua Scola de damno sibi in bonis prædictis dato, quandò non constaret quis damnum dederit, cui accusatori cum iuramento credatur vsquè ad dictam quantitatem solidorum viginti, & non vltrà, nec ad aliam pœnam teneatur. Si autèm damnum fuerit à viginti solidis suprà vsquè ad solidos quinquaginta bon. tantum, tùnc vltra iuramentum prædictum talis accusans huiusmodi damnum probare teneatur, etiam per vnum Testem omni exceptione maiorem, sin autem per euidentiam rei, aut alio legitimo modo constare posset

tale damnum datum non fuisse, vèl non tantæ quantitatis, tùnc tali iuramento neglecto veritati rei omninò standum esse decernimus. In dubio tamèn tali accusatori cum iuramento prædicto vsquè ad dictam taxatam quantitatem credi volumus, & mandamus.

SVMMARIVM.

1 *Iuramento damnum passi standum esse Statutum disponere valet.*

2 *Statutum disponens stari iuramento damnum passi est odiosum, & contrà Ius.*

Testis in causa propria quis esse non potest tàm in ciuilibus, quàm in criminalibus num. 2.

3 *Statutum disponens stari dicto damnum passi intelligendum est non de simplici dicto, sed iuramento roborato.*

4 *Statutum disponens standum esse dicto damnum passi non valet, nisi in modico.*

6 *Testis debet esse talis qualitatis, vt repulsari nequeat, quandò Statutum disponit, quod vltrà iuramentum damnum passi requiratur depositio vnius Testis.*

7 *Damnificatus debet esse omni exceptione maior, ac persona legalis, & bona qualitatis, ac fide digna, ad hoc, vt illius iuramento stetur.*

8 *Infamis damnificati iuramento non statur circà damnum passum.*

9 *Iuramento damnum passi statur quandò agitur ciuilitèr, non autèm criminalitèr.*

10 *Damnum probari debet per euidentiam facti, quandò agitur criminalitèr, non obstante dispositione Statuti, quod stetur iuramento damnum passi.*

11 *Iuramentum damnificati in criminalibus non admittitur.*

Statuto mandante standum esse iuramento damnum passi cum vno Teste fide digno, vel indicijs, quæ ex vnico Teste de visu resultarent Iudex non poterit infligere pœnam corporalem num. 11.

12 *Causa damni dati an sit ciuilis, vel criminalis remissiuè.*

Causa pro damno casuali est ciuilis, nec intrat pœna num. 12.

13 *Substantia damni debet probari non obstante Statuto disponente stari iuramento damnum passi, nàm tùnc solùm admittitur eius declaratio super quantitate. Limita num 14.*

15 *Positiones non admittuntur contrà damnificantem, quandò agitur criminalitèr secùs si ciuilitèr.*

16 *Statutum disponens credi iuramento damnum passi non extenditur contrà Tertium, etiàmsi ille teneatur ex delicto alterius.*

17 *Probatio per iuramentum non admittitur, quandò quis conuenitur ex delicto alterius.*

18 *Statutum disponens stari iuramento damnum passi non habet locum in furtis.*

19 *Nec super dependentibus à damno dato, vel accessorijs eius. Decl. vt ibi.*

20 *Contrarium probari potest eius, quod damnificatus iurauit, non obstante Statuto disponente stari iuramento damnum passi. Limita num. 5. Vide num. 22.*

21 *Inueniens animal in proprio fundo potest illud ducere ad Iustitiam causa mulctæ, seù emendæ, & tùnc eius iuramento creditur.*

23 *Et contrarium dicitur probatum per inspectionem loci. Ampl. num. 24.*

25 *Iuramento damnum passi non statur, si per inspectionem loci Iudex viderit damnum non fuisse illatum.*

26 *Iudex potest non adhibere fidem iuramento damnum passi, quandò cognoscit illud calumniosè præstitum; Vel si viderit ipsum velle deierare.*

OBSERVATIO.

1 IVramento damnum passi standum esse Statutum disponere valet, vt cum *Phanuc. de Iuram in lit. par. 3. cap. 2. post num. 10. ante med. & Cott. in Memorial. in vers. Statuto Ciuitatis Mediolani cautum reperitur in princ.* tenet *Farinac. in Fragment. par. 2. in verbo iuramento damnum passi num. 1137. & Giurb. in Consuetud. Messanen. cap. 2. gloss. 7. num. 3.*

Quod tamen Statutum est odiosum, cum damnum passus efficiatur Iudex in Causa
2 propria, vt tradit *Carpan. ad Statut. Mediolan. vol. 2. cap. 375. num. 156. Farinac. vbi suprà num. 1140. in fine.* Ac est contra Ius, nàm absurdum reputatur in Iure, quòd quis admittatur in Testem in causa propria, tàm in ciuilibus, quàm in criminalibus, vt firmat *Dec. cons. 83. sub num. 3. vers. et primò quià, Conciol. Resolut. crim. verbo Accusatio resolut. 6. num. 1. cum seq.* & in specie in *Annotat. ad Statut. Eugub. lib. 6. rub. 8. num. 1. cum duobus sequent.* Ideòque strictè est intelligendum, vt docent

cent *Dec. vbi ſuprà*, *& Farinac. dicto nu.*
11. in fine.

Et ſi diſponat ſtandum eſſe dicto dam-
num paſſi intelligendum eſt non de ſimpli-
3 ci dicto, ſed iuramento roborato, vt tra-
dit *Carleual. de Iudic. lib. 1. tit. 3. diſput. 8.*
ſect. 6. ſub. num. 110. verſ. quod etiàm
Giurb. dicta gloſſ. 7. num. 6. & Gratian.
dec. 166. num. 7.

Aduerte tamèn primo diſpoſitionem ta-
4 lis Statuti non valere niſi in modico, vt
cum *Plot. de In lit. iuran.* §. 48. *num.* 8.
cum ſeqq. notat *Cancer. Var reſol. par.* 2.
num. 244. vbi ſubdit, quod in duobus
cauſis conſecutus fuit honorem, & non
ſine commodo, & quod Statutum diſpo-
nens ſtari iuramento damnum paſſi ſubſti-
neatur ſaltèm ratione paruitatis materiæ
tradit *Conciol. ad Statut. Eugub. lib.* 8 *ru-*
br. 8. *num.* 4. *cum ſeq.* Ideòque noſtrum
Statutum diſponens ſtari illius iuramento
vſquè ad ſummam viginti ſolidorum ſicuti
concordat cum diſpoſitione *Iuris commu-*
nis, ex qua creditur Sacramento alicuius
de modica ſumma *Plot. in l. Si quando nu.*
763. *C. Vnde vi*, & tenet *Carpan. ad Sta-*
tut. Mediolan. tom. 2. *cap.* 371. *num* 66.
vbi etiam *num. ſeq.* ſubdit, quod ſtante
5 modica ſumma non poterit deindè exad-
uerſo probari contrarium, ità cum magna
prudentia in hac eadem *Rubrica* ſancitum
eſt, quod quando agitur de damno ſuprà
ſummam viginti ſolidorum vltrà iuramen-
rũ damnificati requiratur etiàm depoſitio
6 vnius Teſtis omni exceptione maioris, cum
agatur de maiori præiudicio, vt de ſimi-
li Statuto Mediolani animaduertit ibi *Car-*
pan. vol. 2. *cap.* 375. *num.* 163. Et quod
Teſtis debeat eſſe talis qualitatis, vt re-
pulſari nequeat tenet *Nouar. de Grauam.*
Vaſſall. grauam. 57. *num.* 4. *tom.* 1.

Aduerte ſecundò, quod damnificatus
debet eſſe omni exceptione maior, ad hoc
7 vt illius iuramento ſtetur, docet *Salycet. in*
l. Iudicio ff. de Accuſat. Angel. in l. Pupil-
laris ff. de Pupillar. Franc. Curt. in Repetit.
leg Admonendi num 201. *verſ. quod eſt no-*
tandum pro Statutis ff. de Iure iuran. vbi
admonet id fore perpetuo calamo ſignan-
dum *Farinac. conſ.* 20. *ſub num* 1. *vol.* 1.
& relato *Boſſ. de Captura num.* 47. tradit
Scyaloia de Foro compet. cap. 26. *num.* 12.
& quod debeat eſſe perſona legalis, & bo-
næ qualitatis *Roman. in l. Damnum* 3. *ff. de*
Damn. infect. Conciol. ad Statut. Eugubin.
lib. 6. *rubric.* 8. *num.* 8. fide digna, tradit
Chaſſan. ad Conſuetud. Burgund. Rubr. 1.
§. 6 *verb Par leurs ſerments ſub num.* 5. &
integræ vitæ *Scopp. ad Gratian. deciſ* 57.
num. 11. Vndè ſi damnum paſſus eſt infa-
8 mis non ſtatur eius iuramento, vt relato
Salycet. in l. In Iudicio ff. de Accuſation. &
Gramatic. conſ. crim. 71. *num.* 61. tradit
Scyaloia vbi ſuprà.

Aduerte tertiò, quod Statutum diſpo-
nens iuramento ſtari damnum paſſi habet
locum quandò agitur ciuilitèr; ſecùs ſi
9 criminalitèr, quia in criminalibus proba-
tiones debent eſſe luce meridiana clario-
res, vt cum *Marſil. de Bannit. in verbo*
Villis num. 54. *cum ſeq.* tradit *Bart. in leg.*
final. num. 4. *ff de In lit. iuran. Maſcard.*
de Probat. concluſ. 472. *num.* 42. *& Car-*
pan. ad Statut. Mediolan. vol. 2. *cap.* 375.
num. 161. quandò enìm agitur criminali-
tèr, debet ante omnia conſtare de corpo-
10 re delicti per euidentiam facti, prout re-
gulare eſt in quolibet crimine, vt tradit
Iaſon. in l. Si quando num. 36. *C. Vnde vi*
Crauett. conſ. 211. *num.* 3. *iuncto conſ.* 260.
num. 1. *Bonacoſſ. QQ crim. verbo de Dam-*
no dato verſ. itèm nota Magon. deciſ. Flo-
rentin. 123. *num.* 2. *& ſub num.* 11. *verſ.*
non obſtat; nec ſimilia iuramenta in cri-
11 minalibus admittuntur *Bart. in l. final.*
num. 5. *ff. de In lit. iuran.* maxime ſi age-
retur ad effectum maioris, vel minoris
pœnæ, vt declarat *Curt. in l. Admonendi*
num. 349. *verſic. quià autem agitur ff. de*
Iure Iuran. quem ſequitur *Maſcard. d. cta*
concluſ. 472. *num.* 45. & ſi vigore Statuti
ſtandum eſſet iuramento damnum paſſi
cum vno Teſte fide digno, vel indicijs ad
plenam probationem, quæ reſultarent ex
vnico Teſte de viſu omni exceptione ma-
iori adhùc non poterit infligi pœna cor-
poralis, vt cum *Boſſ. Marſil. & Baiard.*
tenet *Guazzin. ad Defenſ. Reor. defenſ.* 33.
cap. 14. *num.* 9.

Quandò verò cauſa damni dati ſit ciui-
12 lis, vel criminalis vide *Vermigliol. conſil.*
336. *Conciol ad Stat. Eugub. lib.* 6. *rubr.*
6. *num.* 1. vbi remiſſiuè, & *rubr.* 8. *n.* 12.
Queſada, & Pilo contr. 7. *nu.* 2. *Farinacc.*
quæſt. 100. *num* 37. *& Cortiad. deciſ.* 35.
num. 79. vbi cum *Nouar. de Grauam. Vaſ-*
ſall. par. 2. *grauam.* 64. *nu.* 1. *cum duobus*
ſeqq. poſt relatam vtramque opinionem,
diſtinguendo docet, quod quando dam-
num datum fuit cum iniuria, & violentia,
cauſa eſt criminalis, ſed ſi ſine violentia
eſt ciuilis *Capiblanch. de Baron. lib.* 2. *cap.*

45. *num.* 4. vbi, firmat, quod pro damno dolosè, vel culposè illato potest oriri actio criminalis *Pignatell. consultat.* 96. *sub nu.* 10. *tom.* 1. vbi postquàm firmauit, quod pro damnis casualibus non debet solui pœna, sed Dominus animalium liberetur reficiendo damnum, tradit, quod ista actio est solùm ciuilis, & non datur à Lege ex maleficio, vel quasi, sed solum propter pauperiem illatam, ità vt non possit agi de pœna, quæ solùm consideratur, quandò agitur criminalitèr.

Aduerte quartò quod non obstante Statuto disponente stari iuramento damnum passi, adhùc debet priùs probari substantia 13 damni, nempè illud verè datum fuisse. & sic constare debet de corpore delicti vel per euidentiam facti, vel mediante depositione Testium, quò verò ad personam damnificantis statur iuratæ declarationi damnificati in odium ipsius delinquentis, & ita intelligendum esse Statutum per *tex. in l. Si quando Cod. Vndè vi, vbi Bartol. & Bald. vtrobiq; num* 4. respondit *Dec. cons.* 83. *sub num.* 3. *Censal. cons.* 9. *num.* 2. *impress. post eius decis. Conciol ad Statut. Eugubin. lib.* 6. *rubr.* 8. *nu.* 3. *ibiq; Romaguer. nu.* 13. *Sub ll. Tract. var. in verbo Damnum nu.* 12. *vers. intelligitur Gratian. discep.* 171. *num. penult. Scopp. ad eundem Gratian. decis* 57. *num* 11. *Mascard. de Probat dicta conclusion.* 472. *num.* 24. *cum seq.* iuncto. *nu.* 48. *Scacc. de Iudic. lib.* 1. *cap.* 71. *nu.* 3. *vers. si verò versùs finem princ. Benign ad Statut. Agricultur. Vrbis cap.* 41. *litt. A.* & admisit *Rot. in Recent. decis.* 239. *num* 14. *par.* 7. optimè firmat *D. meus Raynald. Obseruat. crimin. tom.* 2. *cap.* 15. §. 2. *num.* 156. *cum seqq.* post hæc scripta impress. vbi *nu.* 158. admonet Iudicem vt sit cautus in transmittendo Notarium ad locum ad effectum describendi quantitatem, & qualitatem damni, ac super illis ibidem examinandi Testes, & *num.* 146. *cum seqq* docet quod damnificatus iurare debet de visu proprio in actu damnum dantem, & tale iuramentum non sufficit, quod præstetur de temporis accusationis, nàm tùnc iuratur accusationem esse veram, & non calumniosam sed posteà deferri debet iuramentum à Iudice. Quodque debeat priùs constare de damno in genere verè. & non fictè firmat. *Carpan. ad Statut. Mediolan. to.* 2. *cap.* 371. *num.* 21. vbi de Statuto disponente *quod super damno dato credatur aduersus Fictabilem, vel Partiarium, vel Conductorem Sacramento Domini seù Locatoris vsq; ad quantitatem librarum* 16. *Imperialium, & ab indè supra credatur ei cum vno Teste idoneo.*

Præsertìm quandò Statutum disponit, quod stetur dicto damnificati vsq; ad certam summam, vt animaduertit *Dec. vbi suprà vers. et hoc modo.*

Limita tamèn quotiès verba Statuti sunt effrenata, & apta comprehendere, nedùm 14 quantitatem damni, sed etiàm substantiam *Baron. de Effect. minor. ætat. effect.* 168. *num.* 3. & ex firmatis per *Rot. in rec. dec.* 239. *num.* 15. *par.* 7.

Ad probandam verò substantiam damni non admittuntur positiones contrà 15 damnificantem, quandò criminaliter agitur, secùs si ciuilitèr, vt declarando respondit *Scacc de Iudic. lib.* 2. *cap.* 7. *q.* 30. *num.* 565. *Micalor. de Position. capit.* 30. *num.* 12. vbi *num seq.* declarat procedere, etiàmsi ille, qui damnum recepit ageret solum ad damni emendationem, nàm adhùc Officialis, & Iudex damnorum datorum posset, emendato etiàm damno, agere ad pœnam vigore Statuti illam imponentis.

Aduerte quintò, quod tale Statutum disponens credi iuramento damnum passi 16 non extenditur contrà Tertium, etiàmsi ille teneatur ex delicto alterius, vt firmat *Adden. ad Bar. in l. In actionibus sub num.* 17. *litt. A. ff. de In litem iuran. Carpan. ad Statut. Mediolan to.* 2. *cap.* 371. *num.* 26. *& cap* 375. *num.* 106. *Mascard. dicta conclus.* 472. *num.* 21. vbi redditrationem, quià non concurrit odium delinquentis, & probatio per iuramentum non admitti-17 tur quandò quis conuenitur ex delicto alterius *Romaguer. ad Statut. Eugub. lib.* 6. *rubr.* 8. *num.* 14. Vndè isto casu eò certiùs debet aliundè probari damnum fuisse datum, quàm ex iuramento damnum passi, vt firmat *Carpan. dicto num.* 106.

Aduerte sextò quod huiusmodi Statu-18 tum non habet locum in furtis *Dec. dicto cons.* 83. *sub num.* 4. *vers. quartò Scyaloia de Foro compet. cap.* 26. *sub num.* 12. *Magon. dec. Lucens.* 27. *num.* 24. *cum seqq.* Nàm appellatione damni non venit furtum vèl robaria, cum sint species separatæ, vt tradit *Carpan. dicto cap.* 375. *num.* 54.

Sicuti non habet locum super dependen-19 tibus à damno dato, vel accessorijs eius, quandò illud loquitur de damno dato; secùs autèm si diceret in causa damni dati,

ti, nàm isto postremo casu venirent etiàm dependentia, & accessoria, vt declarando docet *Carpan. dicto cap. 371. num. 22.*

Aduerte septimò, quod non obstante dispositione huiusmodi Statuti, nihilominus per aduersarium probari valet contra-
20 tium eius, quod ille iurauit, cum probatio desumpta ex tali iuramento tanquàm irregularis admittat probationem in contrarium *Carpan. ad Statut. Mediolan. to. 2. cap. 371. num. 45.* plenissimè *Hermosill. ad Lopez gloss. 4. leg. 10. tit. 1. par. 5. num. 365.* iuncto *num. 415. cum seq.* vbi etiàm plures concordantes *secundùm impress. Lugdunen. pag. 167. & 171. vol. 1. Giurb. in Consuetud. Messan. cap. 2. gloss. 7. num. 11. Mascard. de Probat. conclus. 472. nu. 34. cum seqq. Tiraquell. de Retract. lignag. §. 4. gloss. prima num. 1. vbi num. 3.* testatur hanc opinionem esse communem *Cobell. ad Bullam boni Regim. cap. 14. nu. 89.* vbi subdit procedere, nisi aliter expressè caueatur *Scopp. ad Gratian. decis. 57. num. 10.* & idem *Gratian. d. sexpt. 80. num. 10.* vbi quod licet de consuetudine seruetur, quod si quis inueniat animal in pro-
21 prio fundo, possit illud ducere ad Iustitiam causa mulctæ, seù emendæ, & eo casu credatur iuramento capientis animal, quandò non habet lucrum confiscationis, vel aliquam partem, nihilominùs admittitur probatio in contrarium, & quod dispositio prædicti Statuti intelligatur, nisi contrarium probetur *Chassan. in Consuetud. Burgund. Rubr. 1. §. 6. verbo Par Leurs termens num. 6.* quicquid sit, quandò Statutum disponit, quod credatur iuramento
22 damnum passi, & vltrà non possit inquietari, vt relato *Cepoll. cautel. 104.* docet *Scyaloia dicto cap. 26. num. 12. vers. nisi Statutum dicat.*

Contrarium autèm probari valet per inspectionem loci, ex qua appareat non esse
23 tantum damnum proùt iuratum *Ias. in leg. Videamus §. final. num. 15. ff de In lit. iuran. Carpan. d. cap. 371. num. 47. cum seq.* vbi subdit, quod probatio per inspectio-
24 nem loci non est sublata, etiàm quod dictum sit in Statuto, quod non possit probari contrarium *Mascard. vbi suprà nu 38.* Vndè si is, qui prætenditur damnum dedisse instet, quod Iudex accedat super faciem loci ad effectum inspiciendi damni,
25 tùnc non statur dicto damnum passi, si Iudex viderit damnum non fuisse illatum, vt cum *Viu. Com. opin. lib. 1. opin. 292.* tradit *Scyaloia de Foro compet. cap. 26. num. 12. in fine.*

Hinc Iudex potest non adhibere fidem iuramento damnum passi, quandò cogno-
26 scit illud calumniosè præstitum *Cotta in suis Memorab. in verbo Damnum vers. Statutum prædictum, & in verbo Statuto Ciuitatis Mediolani cautum reperitur ad finem Carpan. d. cap. 371. num. 42.* vel si viderit, ipsum velle deierare vt tradit *Mascard. d. conclus. 472. num. 46.*

De deferentibus ligna, vel harundines alicuius, & de emendatione damnum passi in prædictis.

RVBRICA IX.

NVllus deferat ligna, seu arundines de possessionibus, seu terris alienis, nisi de licentia Domini, vel possessoris, de qua licentia data, vel non, vbi resticaretur in dubium credatur sacramento Domini, seu possessoris prædicti, & si quispiam contrafecerit pro sic delatis per eum soluat pro pœna solidos decem bonon. pro qualibet vice cum asello, vel aliqua bestia solidos viginti, super barotio quadraginta, & super curru centum solidos bononenorum paruorum. Et Saltuarij possint contrafacientes accusare, & similiter Dominus, seu possessor pro eius ex hoc damno, & quicunque eius famulus, vel familiaris, siuè etiàm colonus, factor, nuncius, seù procurator, ita quàm sacramento Domini, seu possessoris, seu famuli, vel familiaris, coloni, factoris, nuncij, seu curatoris sacràmento credatur, quantum est pro eius damno, & eius respectu tantùm, non autèm prætextu, & respectu pœnæ, si quicunque, vèl alius ex eis suo iuramento affirmauerit se talem sic deferentem inuenisse, & hoc vsquè ad valorem viginti solidorum bonon. Ab indè verò supra, tùnc vltra iuramentum prædictum teneatur

pro-

probare per vnum Testem vsquè ad decem libras bonon. à decem verò libris supra per duos Testes. Et in quolibet dictorum casuum teneatur talis deferens, seu qui, vt supra, repertus fuerit deferre domino, & possessori prædicto satisfacere de eius damno, vt suprà liquidando, accedente iuramento, & probatione de quibus supra, singula singulis congruè referendo. Et quòd liceat domino, & possessori prædicto, alijsque pro eo vt supra agentibus, & cuilibet eorum talem deferentem, sicque deferre repertum, & quemcunque alium inuentum sibi dare damnum in re domini, seù possessoris prædicti, si eum non cognouerit retinere, & præsentare personalitèr Potestati puniendum, & eiusdem sic reperti, seù inuenti pannos, res, & ferramenta, quæ habuerit, vel habebat, possit talis dominus, seù possessor, & alius quicunque ex prædictis pro eo agens propria auctoritate auferre impunè, dummodò eos, eas, & ea præsentauerit dicto domino Potestati ea die, vel sequenti proxima.

SVMMARIVM.

1 *Nemo potest incidere ligna in alieno fundo.*
2 *Domino tantùm competit incisio arborum in proprio solo.*
3 *Incidens ligna in alieno fundo ad pœnam, & ad damni emendationem tenetur.*
4 *Actio duplex oritur in quolibet delicto nempè ad vindictam, & ad emendationem damni, & interesse.*
5 *Actio furti competit contrà incidentem arbores in alieno fundo.*
6 *Maximè si incisæ sunt arbores eximij fructus, & miram culturæ diligentiam requirentes, prout vites, & similes.*
7 *Vèl si arbores furti causa cæsæ, contrectatæ, & asportatæ sunt.*
8 *Arbores scindens in alieno fundo non plectitur eadem pœna ordinaria, qua latrones plectuntur.*
9 *Pœna grauior imponitur illi, qui arbores, quibus aggeres fluminis corroborantur, excidit.*
Pœna grauior imponitur Conductori bonorum Fisci, qui arbores in bonis conductis excidit num. 9.
10 *Actiones variæ competunt contrà excidentem arbores in fundo alieno.*
11 *Plures excidentes eundem arborem in alieno fundo omnes in solidum tenentur, nec vnius solutio alium liberat.*
12 *Mandatarius excidens arbores in alieno fundo de mandato alterius an, & quandò teneatur.*
13 *Damnum illatum ex incisione arboris in alieno fundo quomodò æstimetur.*
14 *Ius lignandi acquiritur, vel ex concessione, vel ex pacto, vel ex consuetudine, & præscriptione.*
15 *Præscriptio immemorabilis requiritur ad acquirendum ius lignandi in alieno fundo.*
Præscriptio immemorabilis requiritur ad acquirendum seruitutem discontinuam num. 15.
16 *Scientia, & patientia aduersarij in acquirenda seruitute discontinua non requiritur, quandò concurrit immemorabilis præscriptio, secùs si viginti, vel triginta annorum. Vide ibi.*
17 *Præferrendi sunt in incisione lignorum illi, in quorum Territorio sunt ligna, & arbores Exteris, quibus competit ius lignandi.*
18 *Incisio lignorum denegatur habentibus ius lignandi, quandò Dominus fundi illis indiget.*
19 *Moderatè debet vti iure lignandi is, cui competit, ne aliorum vsui sit impedimento.*
Ius pascendi habens commune cum alijs ità moderatè eo vti debet, ne aliorum vsui sit impedimento, ideoquè si vnus habeat modicas possessiones, & teneat magnam quantitatem bestiarum, itaùt habentes multas possessiones non possint vti pascuo pro eorum bestijs, tùnc isti possunt intentare iudicium Communi diuidundo numer. 19.
20 *Vassallis an, & quandò competat ius lignandi in Territorijs, & bonis Baronum.*
21 *Prælato, Beneficiario, Vsufructuario, & fideicommissario an, quando, & quas arbores liceat incidere remissiuè.*

OBSERVATIO.

1 Ligna incidere in alieno solo, seù fundo nemo potest *l. 1. §. si Seruus §. & in Sylua ff. ad Leg. Aquil. leg. Si alius*

§.

§. *at qui arbores ff. Quod vi, aùt clàm, Aldouin conſ.* 46.*nu.*18.*Giurb. obſer.*62.*nu.*1.

Nàm ad ſolum Dominum ſpectare ſolet
2 arborem inciſio *l. Arboribus ff. de Vſufr. l. Diuortio* §. *ſi fundum ff. Solut. matr. Giurb. vbi ſuprà, Ciarlin. controu.* 51. *numer.* 11. *Intrigl. deciſ.* 6. *num.* 8.

Vndè ligna in alieno fundo incidens ad damni emendationem compellitur, & pœ-
3 nam patitur, nàm in quolibet delicto du-
4 plex oritur actio, vna nempè pœnalis ad pœnam, & vindictam, & altera ad emendationem damni, & intereſſe *ad text. in l. Locatio* §. *quod illicitè ff. de Publican. & vectigal. Boſſ. Tract. crim. in rubr. de Furtis num.* 37. *Berlich. Concluſ. par.* 5. *concluſ.* 52. *nu.* 14. *verſ. propterea, Carpzou. Prax. crim. par.* 2. *quæſt.* 83. *num.* 16. abſquè eo quod vna pœna alteram abſumat, vt proſequuntur *Berlich.*, *& Carpzou. in locis mox allegatis*.

Et quidèm actione furti, quandò animo fraudandi quis ex alieno fundo arbores
5 decerpſerit, vt reſpondit *Vulpian. in leg. Verum* 25. §. *eorum ff. de Furt. l. Sciendum* 2. *& l. Facienda* 8. *ff. Arborum furtim cæſor. Pariſ. conſ.* 3. *num.* 24. *vol.* 1. *Farinac. de Furt. quæſt.* 168. *nu.* 17. *Bonifac. de Furt.* §. *mobilis num.* 7. *& nu.* 10. plenè reſpondit *Gutierez Canonic. quæſt. lib.* 2. *cap.* 27. *num.* 6. *cum ſeqq.*

Maximè ſi inciſæ ſunt arbores, quæ eximium fructum ferunt, & miram culturæ di-
6 ligentiam requirunt, quales ſunt vites, vt firmat *Berlich. d. concluſ.* 52. *num.* 41. *Seſſ. deciſ.* 112. *num.* 1. *tom.* 1.

Vèl ſi arbores furti cauſa exciderit, con-
7 trectauerit, & aſportauerit *Specul. in tit. de Iniur. & damno dato* §. *ſequitur nu.* 28. & proſequitur *Berlich. vbi ſuprà num.* 51. *Seſſ. vbi ſuprà num.* 2.

Non tamèn punitur eadem pœna ordi-
8 naria, qua latrones plectuntur, ſed extraordinaria arbitrio Iudicis, cum propriè non ſint latrones, ſed tanquàm latrones appellentur in *d. l. Sciendum*, vt animaduertendo reſpondit *Menoch. de Arbitr. lib.* 2. *centur.* 6. *caſ.* 579. *num.* 4. *verſ. & quamquàm Berlich. vbi ſuprà num.* 43. vbi *num. ſeqq.* ſubdit grauiorem pœnam imponi illi, qui arbores, quibus aggeres fluminis corroborantur, & quaſi colligantur exciderit,
9 ſicuti etiàm conductori bonorum Fiſci, qui arbores in bonis conductis exciderit: paritèrque ei, qui arbores pro conſtituendis finibus poſitis inciderit.

Ceſſante actione furti, adhùc competunt variæ ſpeciales actiones, vt puta ex
10 *edicto Prætoris* actio ciuilis arborum furtìm cæſarum in duplum, ex *lege Aquilia* in ſimplum, & ex *interdicto, quod vi, aùt clàm*, vt latè probat *Berlich. d. concluſ.* 52. *num.* 2. *cum ſeq. & Carpzou. vbi ſuprà num.* 2. Quæ actiones ſimul non competunt, ſed vna alteram abſumit, ità tamèn vt vna finita ad reſiduum, quod in priori non continetur conſequendum, reliquis experiri liceat *Menoch. de Arbitrar. d. caſ.* 579. *num.* 3. *Berlich. & Carpzou. loc. mox citat.*

Et ſi plures eandem arborem furtìm inciderint, omnes, & ſinguli in ſolidum te-
11 nentur, nec ſolutio vnius alium liberat iuxtà *text. in leg. Si plures* 6. *ff. Arbor. furt. cæſar.* nàm in pœnalibus omnes in ſolidum tenentur, & quod vnus præſtat, alium non releuat *leg. Item Mela* 11. §. *Si plures & §. ſeq. ff. Ad leg. Aquil. leg. Si plures* 34. *ff. de Iniur.* & in ſpecie tradit *Carpzou. dict. quæſt.* 83. *num.* 10. *Berlich. cit. concluſ.* 52. *numer.* 36. *cum ſeq. Queſad. diſſertat.* 4. *num.* 9.

Non tamèn excidens arbores de mandato alterius incurrit pœnam à Statuto
12 contrà excidentes ligna præfixam, & ea ratione, quia mandatum in his quæ poſſunt eſſe de genere permiſſorum excuſationem mandatario legitimam præſtant, ſciſſio autèm lignorum non eſt de genere prohibitorum, ſed permiſſionis beneplacitum valet ſortiri, iſtique Operarij in caſibus ſimilibus operas ſuas locare conſueuerũt, & reſpectu artis ſuæ dederunt operam rei licitę, vt ratiocinando reſpondit *Roland. conſ.* 54. *num.* 6. *cum ſeq. vol.* 1. quem ſequitur *Queſada diſſert.* 4. *num.* 32. *cum ſequent.*

Quæ concluſio non eſt ſempèr vera, cum limitetur quādò Mandatarius ſcit nullum ius liguandi competere, vel quandò demandatum fuit quod omnes arbores ſcinderentur, & deuaſtarentur, quo caſu tanquàm mandatum nimis rigidum, & tyrannicum, & in vindictam, ac in iniuriam alteriùs iniunctum non debet, nec poteſt abſque dolo exequi, proùt reſolutum fuit à *Conſilio Aragonenſi penès Seſſ. deciſ.* 112. *num.* 11. *verſ. verùm cum ſeq. vol.* 1.

Damnum autèm liquidatur, & æſtimatur quanti Domini intereſt non lædi,
13 ipſorum arborum pretium deducendo, & eius, quod ſupereſt faciendo æſtimationem *leg.*

leg. Facienda 8. *ff. Arbor. furt. cæsar.* vt puta si arbor non incisa valet decem, & ligna arboris incisæ valent duo, tùnc his duobus deductis reliqua octo æstimantur, & duplicantur, itaùt sexdecim soluere teneatur, vt docet *Specul. in tit. de Iniur. & damn. dato §. sequitur num.* 28.

Potest tamèn sicùt in alijs seruitutibus tàm realibus, quàm personalibus acquiri ius lignandi, vel ex concessione, vel ex
34 pacto, vel ex consuetudine, seù præscriptione, vt tradit *Fritsch. de Iure lignan. d. membr. 2. num.* 1.

Animaduertendo, quod ad acquirendam mediante præscriptione seruiturem lignandi tanquàm habentē causam discontinuam, quià non potest percipi commo-
35 dum, nisi facto hominis, & quatenùs vtitur homo, qui sempèr, & continuò non potest esse in actu operandi, requiritur immemorabilis *Aldouin. cons.* 46. *num.* 81. *Giurb. obseruat.* 62. *num.* 4. *cum seq. Cancer. Var. resol. par.* 3. *cap.* 4. *num.* 46. *ac num.* 50. *cum seq.*, & generalitèr quod in seruitutibus discontinuis requiratur immemorabilis firmat *Card. de Luca de Seruit. discus.* 22. *num.* 6. *Rot. in recent. decis.* 101. *numer.* 5. *par.* 4. *tom.* 2. *decis.* 300. *num.* 8. *cum seqq. par.* 9. *coram Cerro dec.* 838. *num.* 5.

Et concurrente immemorabili non requiritur scientia, & patientia Aduersarij
36 ad acquirendam seruitutem, vt respondit *Laderch. cons.* 116. *num.* 5. *Schrader. cons.* 13. *num.* 99. vbi firmat procedere etiàm contrà ipsummet Principem, *& Giurb. d. obseru.* 62. *num.* 12., licèt contrarium teneant *Galeott. Controu. lib.* 2. *controu.* 42. *num.* 8. *cum seq. & Ques. ad. differt.* 4. *nu.* 25. *cum duobus seqq.*

Nàm tùnc solùm requiritur scientia, & patientia Domini fundi seruientis, quandò concurrit præscriptio decem, viginti, & triginta annorum iuncto animo vtendi seruitute sibi debita, vt respondit *Rot. d. decis.* 101. *num.* 12. *cum seqq. d. decis.* 300. *nu.* 15. *cum seqq iuncta dec.* 347. *nu.* 17. *cum duobus seqq. par.* 9. *& coram Cerro cit. decis.* 838. *num.* 6. *cum seq.*

De Fossatis, Carrarijs, & terminis non mouendis.
RVBRICA X.

CVpientes nemini damnum, iniuriamue fieri, Statuimus, & ordinamus, quòd nulli liceat in Fossatis, (A) seù Carrarijs aliquid innouare, fossata in totum effodiendo, vel carrariam ad culturam reducendo, absque consortis licentia, vel consensu sub pœna librarum quinque bonon. & nihilominùs per contrafacientem innouata ad pristinam formam reducantur, nisi vicino, vel consorti requisito, qua requisitione facta liceat requirenti post lapsum decem dierum, requisito non concurrente totum effodi facere, & terram, quæ extrahitur, in bonis suis impunè projici facere, & si contrafacientis notitia non haberetur, Scola, in qua nouitas talis commissa fuerit, nouitatem ipsam ad antiquùm, pristinumque statum reintegrare teneatur tantùm. Prohibemus etiam terminos (B) poni, vel appositos amoueri absquè conuicini licentia, vel consensu, aut Iudicis auctoritate & prohibitionis huiusmodi contemptor in libris 25. bonon. puniatur, & termini positio, vel amotio nullius sit efficaciæ, vel momenti, & quo firmius præmissa obseruentur, quoslibet ad accusationem hortamur, & admitti volumus, in præmiumque dimidiam pœnæ pollicemur, ac dari volumus, & sit præcisum.

SVMMARIVM.

1 *Fossata communia præsumuntur intèr vicinos, nisi constet, quod ab vno tantùm possideantur.*

Vicini possunt vti fossatis ad vsum destinatum num. 2.

2 *Fossata in confinio posità sunt pro medietate Dominorum, qui à lateribus prædia possident.*

3 *Vicinus non potest fossatum commune tam alijs occipare, restringere, vèl quoquo modo formam alterare, & mutare in præiudicium aliorum consortium, alioquin actione finium regundorum agi valet.*

4 *Vicini concurrere debent ad expurgationem Fossari communis.*

5 *Vnusquisque tenetur expurgare Fossata adia-*

adiacentia proprio fundo pro modo, & latitudine illius. Limita num. 6.

7 *Communia omnia erant in primæuo mortalium ſæculo.*

8 *Diuiſio rerum, & dominiorum introducta fuit ad conſeruandam inter Ciues quietem, & pacem publicam, & ad hoc vt vnuſquiſque circà culturam agrorum propenſior redderetur.*

Communio excludere ſolet quietem, & pacem num. 8.

Negligi plerumque ſolet, quod communitèr poſſidetur num. 8.

9 *Inuenti, & poſiti fuerunt termini poſt introductam diuiſionem bonorum.*

10 *Actio Finium regundorum, & crimen de termino originem ſumpſit poſt introductam diuiſionem bonorum.*

11 *Romani ediderunt varias Leges contrà Violatores, & amouentes terminos, de quibus ibi.*

12 Numa Pompilius, *quas pœnas impoſuit contrà amouentes terminos.*

13 *Maledictionis pœna in Sacris Litteris impoſita fuit contrà amouentes terminos.*

14 *Clerici amouentes terminos maiori excommunicatione puniuntur.*

15 *Pœna contrà amouentes terminos de iure ciuili quæ ſint num. 16. & 17.*

16 *Remedia contrà turbantes terminos quot fuerint introducta.*

17 *Pœna amotionis terminorum eſt extraordinaria diſcreto Iudicis arbitrio regulanda.*

OBSERVATIO.

A Foſſata inter prædia, ſicuti præſumuntur communia inter vicinos, niſi conſtet quod ab vno tantùm ex eiſdem vici-
1 nis poſſideantur, ità quilibet ex eis poteſt vti ad vſum deſtinatum, vt docent *Falic. allegat. 4. num. 1. cum ſeq. iuncto num. 8 Conciol. ad Statut. Eugub. lib 6. rubr. 22. num. 3 ibique Romaguer. num. 8. Pecch. de Aqueduct. cap. 11. quæſt. 9. num. 12. lib. 2. & lib. 4. quæſt. 84. num. 3.* vbi quod foſſata in confinio ſunt pro medietate Dominorum,
2 qui à lateribus prædia poſſident *Polidor. Ripa obſeruat. 256. num. 1.* vbi ſubdit eo magis procedere ſi foſſatum non deſeruiat pro confine, ſed pro ſecatorio *Sperell. dec. 178. num. 84. cum ſeq. par. 2.*

Nec vnus ex eis valet illa occupare, reſtringere, vèl quoquo modò formam al-
3 terare, & mutare in præiudicium ſocij, alioquin agi poteſt actione Finium regundorum tradit *Pecch. dicta quæſt. 9. num. 11.*

Et ad illorum expurgationem ijdem
4 vicini concurrere debent, iuxtà diſpoſitionem *text. in l. Si tertius 6 §. ſi ex plurium ff de Aqua pluu. arcen.* Prout vnuſquiſque tenetur expurgare foſſata adiacentia ſuo fundo pro modo, & latitudine illius,
5 ne ex illorum repletione aqua ſtagnet, & vicino noceat, ad *text. in l. In ſumma 2. §. apud Labeonem, & §. apud Alphenum ff. de Aqua pluu. arcen. Menoch de Arbitrar. caſ. 128. num. 2. Caſt. de Rat. quæſt 135. num. 3. in princ.* cum alijs adductis per *Rot. in Leodien. Riuulorum 4. Februarij 1678. §. nec facit coram Reuerendiſſimo Bourlemont.* Quod tamèn non procedit, quando inter partes alitèr fuit conuentum; nàm
6 iſto caſu non eſt locus diſpoſitioni *Iuris communis,* ſed attendi debet pactum, quod derogat Legibus, vt reſpondit *Rot. in dicta Leodien. 5 Iulij 1677 § Sinè dubio coram Reuerendiſſimo Bourlemont, confirmata 4. Februarij 1678. coram eodem dicto §. Nec facit verſ. quià cum obligatio.*

B In primæuo mortalium ſæculo cum omnia eſſent communia, ideòque ſicuti nec
7 meum, nec tuum in vſu erat, ita delictum termini moti omninò incognitum erat, vt aduertit *Nicolaus Mylerius in eius Metrologia cap. 14. §. 1. num. 2.* Sequuta verò rerum, & dominiorum diuiſione ob numerum perſonarum auctum, ad conſeruandam inter Ciues quietem, & pacem pu-
8 blicam, quas communio ſolet excludere *l. Cum Pater 77. §. dulciſſimus ff. de Legat. 2.* Et ad hoc, vt vnuſquiſque circà culturam agrorum propenſior redderetur, cum plerumque negligi ſoleat, quod communitèr poſſidetur ſecundum *Theodoſian. & Valentinian. in l Meminimus §. naturale C. Quand. & quib. quarta pars lib. 10.* vt proſequitur *Myler vbi ſuprà §. 19. num. 1. cum ſeq.* inuenti, & poſiti fuerunt termini
9 iuxta *l. Ex hoc iure 2. vbi Caſtr. alijque Scribentes ff. de Iuſt. & iure, Pacichell. de Diſtant cap. 4. memb. 2. num. 13. verſ. vndè Romani cum ſeq.* & ab indè citrà actio Finium
10 regundorum, & crimen de termino originem ſumpſit *Ioan. Bonifac. de Furt. § poſſeſſione 9. num. 65. Hieronym de Monte de Finib. cap. 15. num. 1.*

Variæ Leges à Romanis editæ fuerunt contra Violatores, & amouentes termi-
11 nos, ſeù limites, vt ij ſint pacis præſides, & amicitiæ Cuſtodes, nempè *Mamilia,*

Roscia, *Peducea*, *Allinca*, *Fabia*, *Sempronia*, *Iulia*, quarum dispositionem latè refert *Gibalin.deVniuers.rer.buman.negotiat. lib.4. cap.4. artic.4. consectar.5. num.8. & Numa Pompilius Romanorum Rex II.* de
12 lapidibus terminalibus legem sanxit; *Vt vnusquisque sua sorte contentus esset, nec res alienas appeteret cauit, lege determinandis præsidijs lata: hosque lapides Ioui Terminali Sacros esse voluit* adiecta contrà Terminorum motores graui pœna, *Si quis verò sustulisset, aut suo loco mouisset Terminos, eum qui tale quid patrare ausus fuerit, huic Deo Terminali sacrum esse sanxit, vt cuilibet impunè eum interficere tanquàm sacrilegum liceret, & purus ab eo piaculo esset*, vt tradit *Dionys. Halicarnass. Roman. antiquit. lib.2. in fine* quem refert *Mylerius in eius Metrologia cap. 15. §. 1. num. 1. in fine cum seq.* In *sacris Litteris* etiam horrenda maledictionis pœna impo-
13 sita fuit, vt in *Deuteron. cap.19. num.14.* iuncto *cap.27.n.17.& Prouerb.cap.2.nu.28.*

De *Iure Canonico* Clericus finales terminos mouens maiori excommunicatione
14 punitur *cap. tanta 14. distinct.86. & cap. tanta 11. Caus. 1. quæst.7.* De *Iure* verò *Ciuili* varia pœna secundum varietatem Imperantium, & diuersitatem temporum
15 imposita, vt aduertit *Myler.in dicto tit.de Pœna termini motoris §.4.& 5.vtrobique num 1.* Et præcipuè quatuor remedia pro turbatis finibus fuerunt introducta, nem-
16 pè Primum actio Finium Regundorum, de qua *in tit.ff.& Cod.Finium regund.* Secundum ex *l.Si constiterit 4. C.Finium regund.* vbi determinatum legitur, quod quandò post litem contestatam in actione Finium regundorum aliquis occupat rem propria auctoritate antè sententiam latam, tenetur restituere id, quod occupauit, & tantumdem etiam de suo fundo. Tertium est pœna pecuniaria quinquaginta aureorum pro singulo termino dolo malo amoto extrà proprium agrum per *Text.in l. Agraria ff.deTermin.mot.*additis in fine illis verbis *pœna plectendi sunt pro persona, & conditione & factorum violentia*, & hæc actio est popularis vnicuique de populo competens *Damhouder. in Prax.crim cap.127. num.1. cum seqq. Plot. de In lit. iur. §. 44. num. 2.* Quartum est pœna corporalis in personam eorum, qui terminos positos effodiunt, & euellunt, quæ regulatur secundùm qualitatem personæ, & circumstantias facti, & temporis, vt respondit *Modestinus in l.1.* ibi: *Terminorum auulsorum non mulcta pecuniaria est, sed pro conditione admittentium coerctione transigendum est*, & *Diuus Adrianus in l.2.* ibi: *De pœna tamèn modus ex conditione personæ, & mente facientis magis statui potest ff de Termin. mot.* Nam aliquandò relegantur, aliquandò ad opus publicum mittuntur, & aliquandò verberibus ceduntur iuxta dispositionem *text. in dicta l.2.* ibi: *Nam si splendidiores personæ sunt, quæ conuineuntur non dubiè occupandorum alienorum finium causa id admiserunt, & possunt ad tempus, vt cuiusque patietur ætas relegari; Si iunior in longius, Si senior recisius; Si verò alij negotium gesserint, & ministerio functi sint, castigari, & ad opus publicum biennio dari. Quod si per ignorantiam, aut fortuitò lapides furati sunt sufficiet eos verberibus cedere ff.deTermin.mot.*

Cæterum pœna amotionis terminorum esse debet extraordinaria à discreti Iudicis arbitrio regulanda ex qualitate
17 personæ, & circumstantijs facti, loci, & temporis, vt decisum fuit ab *Imperatore Alexandro Seuero in l.1.* ibi: *Eos, qui terminos effoderunt extraordinaria animaduersione coerceri debere Præses Prouinciæ non ignorabit ff.de Accusat.* iuxtà distinctionem casuum, de quibus latissimè *Farinacc.de Furt.quæst.168 num.90.cum pluribus seqq.Menoch.de Arbitrar.cas.393.Myler.dicto cap.15. §.4. circà finem cum § seq. num.1.& in §.7.num.2.cum seqq.*vbi secundùm varietatem casuum firmat diuersas conclusiones iuncto §.12. vbi cum *Menochio* contrà *Farinaccium* defendit, amouentem terminos finales non animo furandi, nec prædium vicini occupandi, sed animo dumtaxat nocendi, ac seminandi rixas, & discordias inter vicinos per limitum confusionem arbitrariè esse puniendum *Paeichell de Distant.cap.4.memb.2.sub num.18.* vbi *in fine* firmat, quod pœna arbitraria pro circumstantiarum grauitate pœna vsquè ad mortem extendi valet.

Quod nemo audeat bona alterius ingredi, vel exindè aliquid exportare.

RVBRICA XI.

SAncimus, volumus, & firmamus, vt ruralia bona custodiantur, quòd nullus audeat, vel præsumat bona aliena, seù ab aliquo possessa ingredi, nec ex eis ligna, aut

aut fructus aliquos amouere, ſeù exportare abſque expreſſa poſſeſſoris licentia; ſub pœna ſolidorum viginti bonon. pro qualibet vice. Liceat tamen impunè cuilibet ingredi, & ire per terras ab alio poſſeſſas, & frumento, ſeù alio genere ſegetis non ſeminatas, tranſeundo tantùm, ac etiàm prata quæcunque, poſtquam ex eis fænum fuerit ammotum, & id liceat vſquè ad Kalendas Maij tantum. Nulli quoque liceat portare ligna, aut arundines aliquas in Comitatu, ſeù Diſtrictu, aut in Ciuitate in collo, vel in capite abſque Domini licentia pœna ſolidorum viginti pro quolibet, & qualibet vice, & id præcauere teneantur Cuſtodes Portarum, qui denunciare Iudicibus damnorum datorum teneantur ſub pœna ſolidorum 15. bon. pro quolibet Cuſtode ſic non denunciante pro qualibet vice. Et ſi in aliqua domo, ſeù albergo, ſeu horto repertum fuerit frumentum, ſpicæ, vuæ, ſeù muſtum, aut ligna aliqua, vel arundines, & habitator dictæ domus, albergi, & tecti illius; & eas ex bonis alienis, ſeu ab aliquo poſſeſſis exportauerit, ſeù ſi bona non habeat, ex quibus huiuſmodi recoligere non poſſit, nec conſtet à quo, ſeù à quibus ea emerit, ſeù habuerit, talis habitans puniatur, ac ſi accuſatus, & inuentus fuiſſet, & creditur in omnibus præmiſſis accuſatori cum vno Teſte fide digno, & teneantur exploratores damnorum datorum ſcrutari diligentèr bis quolibet menſe in domibus, & albergis quibuſcunque per Scolas Comitatus Fauentiæ, & intus circlam exiſtentes, & ſit præciſum.

SVMMARIVM.

1 *Actione iniuriarum, quæ eſt criminalis agi poteſt contrà turbantem poſſeſſionem alterius. Decl. num 4.*
Actio ciuilis, & criminalis cumulari poteſt in iudicio turbatæ poſſeſſionis nu. 1.
2 *Ingredi propria auctoritate poſſeſſionem bonorum alterius prohibitum eſt.*
3 *Criminaliter agitur vigore* Conſtitutionis Ægidianæ, *&* Bannimentorum Generalium *contrà turbantem poſſeſſionem alterius. Decl. num. 4. Subdeclara n. 5.*
Dolus an, & quandò requiratur ad hoc, vt criminaliter agi valeat contrà turbantem poſſeſſionem alterius n. 4. & 5.
Culpa lata an, & quandò ſufficiat, vt agi valeat criminalitèr contrà turbantem poſſeſſionem alterius num. 5.
6 *Dolus requiritur ad incurrendam pœnam, maximè corporalem.*
Verbum præſuma *appoſitum in Bannimentis, vt incurratur pœna requiritur dolus num. 6.*
7 *Actio criminalis non intrat contrà turbantem poſſeſſionem alterius, quandò ipſe prætendit id aliqua ratione facere potuiſſe.*
8 *Cauſa excuſantes à dolo turbantem poſſeſſionem alterius remiſſiuè.*
9 *Dolus contrà turbantem poſſeſſionem alterius ex quibus arguatur remiſſiuè.*
10 *Agens criminalitèr pro turbata poſſeſſione, quæ probare debeat.*
11 *Actio pro Spolio ſine vi ſequuto intrat actio criminalis. Limita, vt ibi.*
12 *Spolium cum armis vt dicatur factum, ſufficit quod ſpoliator venerit cum illis, licèt eis vſus non ſit.*
13 *Operarij conducti, qui de turbatoris mandato ignorantèr, & bona fide alterius agrum ararunt, alioſque actus turbatiuos fecerunt nullam pœnam incurrunt; Secùs ſi habebant ſcientiam fundum eſſe alienum, quàm conducentis, & fecerint actum illicitum de genere prohibitorum, & fuerint interpellati vt deſiſterent, vel de nocte, & armati acceſſerunt.*

OBSERVATIO.

Tvrbata poſſeſſione agi poteſt criminalitèr contrà turbantem actione
1 iniuriarum, quæ eſt criminalis, vt tenent *Bald. in cap licet cauſam de Probat. & in conſ 493. circà med. lib. 2. Farinac conſ. 49. num. 3. vol. 1. & quæſt. 100. num. 38. & num 40. Menoch. de Retin poſſeſſ. remed. 3. num. 549. Cancer. Var. reſolut. par. 2. cap. 7. num. 3. Gratian. diſcept. 154. num. 4. Fontanell. de Pact. nuptial clauſ. 4. gloſſ. 22. par. 1. num. 48. cum ſeq. & deciſ. 81. num. 12. Vin. deciſ. 498. num. 12 lib. 3.* vbi etiàm firmat, quod

quod vtrumque iudicium, tam Ciuile, quàm Criminale cumulari potest, ea ratione quià iudicium criminale in consequentiam iudicij ciuilis deducitur, & firmatum fuit *in Annot. ad Rubr. 25. lib. 4. num. 8.*

Prohibitum enim est de Iure communi alterius possessionem bonorum propria
2 auctoritate ingredi per *text. in l. penult. & vlt. C. Vnde vi.*

Et præsertim agitur criminalitèr pro turbatione possessionis vigore *Constitutionis Ægidianæ lib. 4. cap. 67.* vt latè docet
3 *Boccacc. de Interdict. vti possid. cap. 12. num. 2. cum seqq. & Bannimentorum Generalium Status Ecclesiastici cap. 69. & cap. 70.* quorum verba referuntur supra in *Obseru. ad Rubr. 25. lib. 4.*

Quod procedit concurrente dolo, ratione cuius tantummodò turbatio videtur
4 posse puniri, vt tradit *Pecch. de Aqueduct. lib. 1. cap. 7. quæst. 5. num. 2.* vbi tenet, quod quandò non adest vis, aut dolus, vel atrox violentia, non intrat actio criminalis, & multò minùs, si quis iusto errore fuerit motus, & *Mascard. de Probat. conclus. 1196. num. 28. cum duobus seqq.* qui *num. 31 cum seqq* sequendo opinionem *Bart. in l. 1. §. non autem num. 3. ff Si quis test. lib. esse &c.* contrà *Bald.* distinguendo tenet,
5 quod si actor in turbatorem experiri velit vigore Statuti imponentis pœnam corporalem, requiritur dolus necessariò probandus, nec sufficit lata culpa; Sicuti etiàm si vigore Statuti imponentis pœnam pecuniariam, & punientis turbationem illatam personæ his verbis *Si quis turbauerit aliquem in sua possessione* paritèr requiritur dolus, quià turbatio non potest inferri in persona sine effectu turbantis; Si verò puniat turbationem illatam in rem, vt si dicat, *si quis alterius possessionem turbauerit, aut si quis ingressus fuerit possessionem alterius* tunc sufficit lata culpa, quæ hoc casu dolo æquiparatur, & huiusmodi distinctionem *Bart.* sequitur *Conciol. ad Statut. Eugub. lib. 4. rubr. 39. num. 5.*

Et regulare est, quod exceptis casibus in Iure expressis, non sufficit lata culpa, sed ad incurrendam pœnam, maximè cor-
6 poralem, requiritur dolus, ne quis indebitè puniatur pro eo, quod mala fide non contingit, vt firmant *Cauat. de Conuersat. cum Bannito num. 103. impress. penès Carpan. ad Statut. Mediolan. tom. 2. Farinac. quæst. 31. nu. 11. cum seq. Sess. in responso Syndicatus post eius tractat. de Inhibit. num. 16. in fine cum seq. & D. Raynald. in eius Syntaxi rerum crim. cap. 4 §. 1. num. 21. vers. secundò quia tom. 1.*

Eò certiùs requiritur dolus, & malitia, si in Statuto, seù in Constitutione legatur verbum *præsuma*, prout legitur in Bannimentis Generalibus *loc. cit.* vt docent *Farinacc. quæst. 87. num. 32 Cauat. de Interpretat. Statut. cons. 9. num. 1. Ciriac. controuers. 248. num. 12.* & *Bellett. Disquisit. Cleric. par. 2. tit. de Pœnis Cleric. §. 54. num. 17.*

Cessante enim dolo, vtpotè quia ipse prætendat id aliqua ratione facere potuis-
7 se, tunc actio Criminalis non intrat *Crauet. cons. 280. num. 3. vers. & quibus fundamentis Cancer. Variar. resolut. par. 3 cap. 4. num. 255. cum seq. Mascard. de Probat. conclus. 1197. num. 12. vers. pluримæ verò cum seqq.* vbi variæ referuntur causæ excusantes à dolo, quas in numero duodecimo
8 reassumit *Menoch. cit. remed. 3. num. 426. cum pluribus seqq.* & idem *Mascard. num. 4 cum seqq.* è conuerso adducit coniecturas,
9 & præsumptiones dolum arguentes.

Vndè pro parte Actoris probari debet,
10 se possedisse turbationis tempore *Menoch. dicto remed. 3. num 556. cum seq. Conciol. ad Statut. Eugub. lib. 4. rubr. 39. num. 2 cum seq. Paitell. expedit. 20. in princ. & Falic. allegat. 102. num. 1. par. 2.* Nec non ipsa turbatio pro secundo extremo, vt tradit *Menoch. vbi supra num 559. Conciol. Paitell. & Falic. loc cit.* Ac vltrà prædicta duo extrema etiàm in iudicio criminali necessaria, requiritur tertio loco probatio doli, quia pro turbatiua ad effectum agendi criminalitèr necessaria est violentia, iuxta *text. l. Si quis in tantam*, ibi: *violentèr inuaserit C. Vndè vi, Obseruat. suprà ad Rubr. 25. lib. 4. num. 8. in fine*, quæ sine dolo non infertur, vt eum *Bellapertic.* post relatam contrariam opinionem videtur sequi hanc sententiam *Farinac. quæst. 175. num. 75. Boccacc. de Interdict. vti possid. cap. 12. num. 18. iuncto cap. 14 nu. 21.* qui in *cap. 11.* latè etiàm refert diuersos modos turbandi *Bonfin. in Annot. ad Bannimenta Generalia Status Ecclesiastici cap 70. num. 4. versic. si verò quis criminale, & Magon. decis. Lucens. 54. num. 4.*

Quamuis etiàm sine vi Spolium sequutum sit, adhùc intrat actio criminalis, iux-
11 ta opinionem, quam tenent *Farinac. quæst. 100. num. 40. alijque adducti à Cortiad.*

tiad. decis 35. num. 73. qui tamèn *num. seq.* sequendo praxim, & stylum Cathaloniæ tenet aliam opinionem, nempè pro Spolio commisso sine armis intrare solum actionem ciuilem.

Aduertendo, quod violentia, vt dicatur facta cum armis, sufficit, quod spoliator venerit cum illis, quamuis eis vsus non sit, iuxtà *gloss.* singularem *in l. 1. verbo domi*, ibi: *nota mirabile, quod reputatur vis solùm habere arma, vel domi, vèl portare ff. ad Leg. Iul. de Vi public. Sanchez de Matrimon. lib. 4. disputat. 5. num. 5. Fontanell. de Pact. nuptial. claus. 4. gloss. 22. par. 1. num. 50 cum seqq.* vbi tamèn testatur, quod in Cathalonia criminalitèr tunc solùm proceditur, quandò committitur spolium cum armis.

Nullam tamen pœnam incurrunt Operarij conducti, qui de turbatoris mandato 13 ignorantèr, & bona fide alterius prædium ararunt, aliosque actus turbatiuos fecerunt; Secùs autèm si habebant scientiam fundum esse alienum, quàm conducentis, & fecerint actum illicitum de genere prohibitorum, & fuerint interpellati ad hoc vt desisterent, vèl de nocte, & armati accesserunt, nam in istis casibus stante scientia, ac dolo de turbatiua possunt puniri, vt tradunt *Menoch dicto remed. 3. num. 314. ibi Farinac. quæst. 97. num. 131. cum seqq. Antonell. de Loco legal. lib. 3. cap. 20. quæst. 3. num 28. Conciol Resolut. crim. in verbo Operarij resolut. vnica, & ad Statut. Eugub. lib. 3. rubr. 39. num 6. cum seq. Bonfin. in Annot. ad Bannimenta Generalia cap. 70. num. 9. & Sperell. decis 24. n 6. cum seq. par. 1.*

De præceptis de non ingrediendo fiendis.

RVBRICA XII.

ITem sancimus, & ordinamus, quòd liceat cuilibet possessori bonorum stabilium suorum, & à se possessorum præcipi facere, etiam de mandato Iudicis illi, quem idem possessor nominauerit de non ingrediendo bona sua, seù à se possessa, idque dictus Iudex aditus concedere teneatur, præcipiendo etiàm sub pœna librarum decem bonon. vel maiori Iudicis arbitrio, nec talis nominatus audeat bona huiusmodi solus, vel cum alijs, seu eum eius bestijs ingredi vbicunque sint posita bona huiusmodi in Comitatu, seu Districtu Fauentiæ, & si tali præcepto neglecto, ille, cui præceptum fuerit, contrafecerit, omni exceptione cessante puniatur in pęnam dicti præcepti quamprimùm constiterit de huiusmodi inobedientia, ac de dicti possessoris pacifica possessione, & ad probandum de tali contrauentione sufficiat iuramentum accusatoris id de visu deponentis cum alio Teste idoneo, & sit pręcisum, nisi de iure ostendat sibi id licere, dummodò id ostenderit legitimè antedictũ spretum præceptum, quo spreto super suo iure non audiatur, nisi dicta pœna soluta.

SVMMARIVM.

1 *Possessor turbari in sua possessione timens potest reportare præceptum pœnale de non ingrediendo.*

Præceptum pænale de non ingrediendo in certis bonis potest fieri à Iudice, quandò dubitatur de turbatione num. 1.

2 *Contrauenies præcepto Iudicis potest puniri.*

OBSERVATIO.

POssessor timens ab alio turbari in sua possessione bonorum potest curare, vt illi à Iudice competente fiat pręceptum 1 de non ingrediendo in illis bonis sub certa pœna, quod quidem præceptum valet ex firmatis per *Scacc. de Iudic. lib. primo, cap. 58. num. 2.*

Et contraueniens potest puniri, quià faciens contrà præceptum sibi factum à Su-2 periore ne dùm dicitur in culpa, sed etiam in dolo, vt respondit *Farinacc. consil. 153. num. 4. vol. 2.*

Quando procedi non possit contrà damnificantem, & de damnis inspiciendis.

RVBRICA XIII.

SAncimus quoque, & firmamus procedi non posse, nec debere contrà damnificantes eum eorum personis, seu bestijs bona ab alijs possessa, quandò talia damna illata

na illata fuerint de expressa licentia possessoris huiusmodi bonorum præcedente, & pro plena probatione habeatur talis possessoris iuramentum iurantis talem licentiam dedisse antè dictum damnum datum, vel nisi talis licentia in actis manu Notarij Actuarij damnorum datorum scripta appareat, vel per Testes fide dignos id legitimè probetur, & hoc non vendicet locum in Colonis partiariis, seu Actuariis, aut in Operariis ad laborandum conductis, quibus casibus simplici dicto dicti possessoris, seu eius nuncii, & pro eo agentis credatur; & si aliqua dubitatio, seu quæstio oriri contigerit de quocunque damno dato, Iudices ad hoc deputati ad requisitionem partis petentis, eiusque expensis teneantur mittere, & destinare duos per ipsos Iudices eligendos, & deputandos, vel personalitèr accedere ad dictum damnum videndum, quandò esset de recenti datum, ità quod de eius veritate per aspectum, & accessum ad locum de veritate damni apparere possit, quorum relationi iuratæ super æstimatione dicti damni stetur, & hoc ne quis cogatur soluere maiorem quantitatem quam sit damni dati æstimatio vera, & hoc non vendicet locum in accusationibus Saltuariorum, & aliorum officialium, nisi quandò ipsis Iudicibus videretur id conuenire, vel quandò allegaretur huiusmodi officiales modum in accusando, vel denunciando excedere. Declarantes tamen quod fratres, & fratrum filii dumtaxàt possint propter diuisionem bonorum inter eos factam pro bonis contiguis inter ipsos conuenire, ne accusentur de damnis sibi per eos, vel eorum familiares, animalia, & colonos inuicem datis, & dandis.

SVMMARIVM.

1 *Puniri non potest damnificans pro damno illato cum licentia Domini.*

2 *Iniuria non fit scienti, & volenti.*

OBSERVATIO.

Concurrente licentia Domini non potest quis puniri pro damno illato, 1 cum tunc damnum facere non videatur, vt respondit *Nouar. de Grauam. Vassall. to. 1. grauam. 50. num. 3. cum duobus seqq.* Nàm 2 scienti, & volenti non fit iniuria *l. prima, §. vsque adeò, ff. de Iure iuran. l. prima, ff. de Act. empt. l. Nemo præsumitur, ff. de Regul. Iur. cap. Scienti eod. tit. in 6.*

De Laboratoribus possessionum expellendis, etiam non finito tempore locationis.

RVBRICA XIV.

Item quod cum plurimæ fraudes, & malitiæ comittantur, & fiant per laboratores (A) terrarum, & possessionum contrà homines quorum possessiones existunt, seu locationes ipsarum in damnum, & præiudicium eorumdem. Vt igitur omnis materia fraudibus præcludatur, Statuimus, & ordinamus, quod omnes, & singuli Laboratores terrarum vinearum, & possessionum quarumlibet, & quorumcunque hominum Ciuitatis, & Districtus Fauentiæ cogantur, & debeant dimittere eas Dominis, seu Locatoribus earum, & ipsas vacuas dimittere personis, bestiis, familiis, & rebus omnibus ipsorum Laboratorum finito tempore locationis, (B) & concessionis, & non præsumat talis Laborator, vel aliquis de sua familia personalitèr, vel cum eorum bestiis ipsum Dominum, seu Locatorem possessionis, vel ipsam possessionem in aliquo molestare, vel damnificare arboribus, vel aliis per se, vel per alios quoquo modo sub pœna librarum 25. bonon. vltrà conuentionalem pœnam in quolibet casu prædictorum. Liceat tamen Dominis possessionum, seu Locatoribus earum antè tempus (C) conductionis, & locationis finitæ eorum pos-

sessio-

ſeſſionem aliis concedere, & locare, non obſtantibus pactis primæ locationis, quibus etiam durantibus poſſit Dominus Laboratorem expellere, quandò coram D. Poteſtate, ſeù alio Iuſdicente Ciuitatis Fauentiæ iuret Dominus, ſiuè Locator, quod ſuſpectum habeat talem ſuum Laboratorem partiarium, etiam nulla alia expreſſa, vel oſtenſa cauſa, ſed ſolùm iuramentum ipſius Locatoris ſuper dicta ſuſpicione ſufficiat, etiàm pro plena probatione, idque liceat dictis Locatoribus, non obſtantibus quibuſcunque conuentionibus, pactis, inſtrumentis, & obligationibus, etiam iuramento vallatis, & tunc ad petitionem Domini, cuius fuerit poſſeſſio, ſeù Locatoris præcipiatur Laboratori prædicto pro ſe & ſua familia, ſi habitauerit in ipſa poſſeſſione, quod infrà decem dies à die facti præcepti de ipſa poſſeſſione diſcedat cum familia, & rebus ſuis, vel ſi ibi non habitauerit quod de cætero in ea non intret, vel laboret ſub pœna librarum decem bonon. Et in ſingulis dictorum caſuum ſi mandatum, ſeù præceptum ſibi factum non ſeruauerit, vel ſi in ipſa poſſeſſione damnum dederit Laborator per ſe, vel alium, vel ſuam familiam condemnetur per D. Poteſtatem in decem libris bonon. & Domino damni ad emendationem ſui damni, & nihilominùs poſſeſſionem relaxet, & ad id compellatur per Poteſtatem, ſeù alium Iuſdicentem realitèr, & perſonalitèr. Et ad probationem omnium, & ſingulorum prædictorum ſufficiat iuramentum Domini poſſeſſionis, ſeù Locatoris, dummodò talis iurans ſit maior quatuordecim annorum, ſi autem minor annorum fuerit, ſufficiat tunc iuramentum eius Tutoris, vel Curatoris, reſeruata tamen ipſis Laboratoribus, ſic vt ſupra ſuſpectis iuratis facultate colligendi fructus pendentes ſuis debitis temporibus, quorum partem debitam prædictus Laborator teneatur Domino, ſeu Locatori integralitèr portare, & aſſignare iuxtà formam Statutorum, ac Conuentionum inter eos initarum. Diſponentes tamèn, quod ſi talis Laborator incepiſſet laborare dictas res conductas expelli non poſſit niſi primo ei de ſuo labore à Domino, vel Locatore, ſeu nouo Conductore rei integrè fuerit ſatisfactum, & ſit præciſum.

SVMMARIVM.

1 Colonorum ſpecies, remiſſiuè.
Coloni Eccleſiæ, & Eccleſiaſticorum an, quando, & ad quæ onera teneantur, remiſſiuè num. 1.
2 Coloni ſunt qui nummis colunt, ſoluendo Domino fundi quid in pecunia, vel in certa quantitate fructuum.
3 Coloni conductitij ſunt, qui recepta mercede agros colunt.
4 Coloni partiarij quinam dicantur.
Laboratores quinam dicantur num. 4.
5 Societas dicitur contracta inter Dominum, & Colonum partiarum cum participatione locationis. Vide n. 8.
6 Colonus partiarius non poteſt carcerari, nec tenetur niſi in quantum facere poteſt ne egeat. Vide nu. 7.
9 Colonus partiarius poſſeſſionem non habet, ſed nudam detentationem, tenendo bona nomine Domini.
10 Manutentio competit Colono partiario in ſua detentatione reſpectu fructuũ pendentium durante Colonia.
11 Colonus partiarius non eſt Dominus ſuæ partis fructuum, donèc ſunt pendentes, cum ſint Domini. Vide nu. 14.
12 Colonus partiarius Dominus ſuæ portionis fructuum efficitur, quandò ſunt à ſolo ſeparati. Vide num. 14.
13 Actio perſonalis tantum competit Colono partiario antè recollectionem fructuum pro conſecutione ſuæ portionis. Vide num. 14.
14 Pars colonica in venditione prædij an, & quando cõprehendatur, remiſſiuè.
15 Actio ad pœnas, de quibus in l. Si quis in tantam C. Vndè vi *non competit contra Dominum expellentem Colonum partiarium propria auctoritate.*
16 Diuiduntur regularitèr fructus inter Dominum, & Colonum partiarium æqualitèr.

Modus diuidendi fructus inter Dominũ, & Colonum pendet à pactis, & locorum Consuetudine num. 17.

17 *Quota pars fructuum quanta esse debeat inter Dominum, & Colonum partiarium attendenda est Consuetudo, Statutum, & conuentio.*

18 *Expensas necessarias pro cultura, & recollectione fructuum deducere non potest Colonus partiarius.*

Colonus partiarius tenetur ad expensas culturæ, & recollectionis fructuum num. 18.

19 *Semen ponere tenetur Colonus partiarius, nisi aliter fuerit conuentum, vel concurrat Consuetudo. Vide numero 20. & 21.*

21 *Pacta varia stipulantur inter Dominũ, & Colonum partiarum iuxtà qualitatem terræ.*

22 *Regalias soluere, seù tradere tenetur Colonus partiarius Domino.*

Regaliæ debitæ à Colonis partiarijs, in quibus consistant num. 22.

Regaliæ à Colonis partiarijs debitæ practicantur in Lombardia nu. 22.

23 *Rusticus, qui sua sponte, & nulla præcedente obligatione per multos annos certis temporibus par caponum attulit Domino, non potest cogi ad continuationem præstationis.*

24 *Vassalli cogi non possunt præstare xenia, & munera Baronibus.*

25 *Clerus cogi non potest per Episcopum ad ei tradendum strenas, & munera, sed solum recipi valent à sponte dantibus. Ampl. num. 31.*

26 *Episcopus, qui coegit Clerum ad solutionem strenarum, & munerum tenetur ad restitutionem, & refectionem expensarum, & damnorum.*

27 *Strenæ etymologia.*

Strenæ voluntariæ sunt, & sine querimonijs tradendæ num. 27.

28 *Strenæ originem habent à superstitiosis gentilitatibus.*

Abusus Strenarum eliminandus est ab Ecclesiasticis num. 28.

29 *Strenarum, & munerum abusus in Vrbe occasione* Festi Natalitij Domini Nostri.

30 Feragosto *vnde originem traxerit.*

32 *Consuetudo soluendi non inducitur in materia facultatiua, voluntaria, & quæ omninò pendet à liberalitate concedentis, itaut in futurum teneatur, etiamsi per mille annos facta fuerit solutio.*

33 *Nisi præcedat probibitio, & Subditi soluendo acquiescant per tempus optum ad præscribendum.*

34 *Strenæ, & munera non debentur Depositarijs locorum Montium.*

35 *Consuetudo tollitur ex contrarijs Bannimentis.*

36 *Depositarij locorum Montium, quam vtilitatem recipiant ex depositaria.*

37 *Colonus non restituens prædium elapso tempore Coloniæ, sed cõtinuans percipere fructus actione furti tenetur.*

38 *Colonus partiarius non potest expelli à Colonia, quandò bona sterilia ad culturam reduxit proprio labore, & impensis. Imo nec eius hæredes. Ampl. procedere etiam in bonis Ecclesiæ num 39.*

39 *Bona sterilia Ecclesiæ possunt absquè Beneplacito Apostolico concedi in emphyteusim perpetuam vt ad culturam reducantur.*

Colonus, seù conductor qui bona sterilia Ecclesiæ ad culturam reduxit non potest nec ipse, nec eius hæredes expelli num. 39. Decl. & limita vt ibi.

Concessio perpetua bonorum Ecclesiæ facienda est hæredibus, & successoribus illius, qui ea ad culturam reduxit num. 39.

An autem pro eodem priori canone, seù potius pro maiori ab alijs oblato sit facienda, vide num. 39. in fine.

Text. in cap. ad aures de Rebus Eccles. alien. vel non *quandò, locum habeat num. 39.*

Beneplacitum Apostolicum non requiritur in concessione in perpetuum bonorum sterilium Ecclesiæ, vt ad culturam reducentur, num. 39. Decl. & limita vt ibi.

40 *Colonus partiarius expelli non potest durante tempore Coloniæ. Limita num. 41. 42. 48.*

43 *Colonus Partiarius malè versari dicitur in re Colonica, si arbores fructiferas inciderit.*

Colonus partiarius incidens arbores fructiferas cadit à iure suo num. 43.

44 *Quercus, nuces, sylua cædua, & aliæ quæ de per se naturalitèr sine plantatione nascuntur, dicuntur arbores fru-*

fructifera, & non poſſunt incidi à Colono partiario.

Conſuetudo loci attenditur circà modum culturæ num. 44.

44 *Colonus partiarius malè verſari dicitur in re Colonica, ſi debito tempore terras non coluerit, & neceſſaria laboreria non fecerit.*

45 *Colonus partiarius colere tenetur prædium benè, & diligentèr, etiam ſi id non promiſerit eo magis ſi id promiſerit, vel vigeat Statutum tempus, & regulam culturæ preſcribēs n. 47.*

46 *Colonus partiarius curare debet, vt opera ruſtica non ſolùm per agricolas peritos, ſed etiam congruo tempore fiant, ne intempeſtiua cultura deteriorem fundum faciat.*

48 *Colonus partiarius expelli poteſt antè tempus, ſi defecit in confectione laboreriorum, vel malè, ac incongruo tempore ea confecerit, abſque eo quod Dominus teneatur probare negatiuam, cum ſufficiat productio inſtrumenti, vel Statuti cum lapſu temporis; ſecùs ſi non concurrat conuentio, ſed obligatio deducatur ex diſpoſitione Iuris communis.*

49 *Colonus expelli non poteſt ob non facta laboreria præſcripta à Statuto, ſed ſolùm incurrit pœnam applicandam Domino. Vide nu. 51. & 54. & 57.*

50 *Pœna impoſita à Iure communi tollitur per pœnam impoſitam à Statuto.*

52 *In delictis agitur ne dum ad pœnam pacti applicandam, ſed etiam ad publicam vindictam.*

53 *Expulſio Coloni malè verſãtis in re Colonica non poteſt propriè dici pœna.*

55 *Statutum interpretandum eſt vt lædat Iuscommune minuſquàm fieri poteſt.*

56 *Statutum corrigere valens Ius commune in vno, vel pluribus, ità interpretari debet, vt in vno tantū illud corrigat.*

58 *Rubrica Statuti non cenſetur correcta per alias ſubſequentes rubricas.*

Statutum interpretandum eſt vt non contineat contrarietatem num. 58.

59 *Colonus expellitur etiam antè tempus ſi malè ſe gerat, & praxis huiuſmodi expulſionis, & num. 66.*

60 *Immiſſio fideicommiſſario debetur, non obſtante exceptione melioramentorum, quandò non fuerunt intrà terminum præfixum liquidata.*

61 *Ruſtici, ſeù Coloni viuere olim ſolebant ſecundùm quandam ſimplicitatem, & naturalem puritatem.*

62 *Suſpicio viget contra Ruſticos, ſeù Colonos quod ex eorum mala qualitate Dominus ſemper remanſurus ſit in damno.*

Colonus ergo fur num. 62.

63 *Coloni dimittuntur in Feſtis Natalitijs, ſed non diſcedunt niſi in fine Octobris ſequentis.*

Coloni dimiſſi ſtudent damno, & iniurijs erga Dominos num. 63.

64 *Coloni ſunt duræ ceruicis.*

65 *Colonorum territorij Fauentiæ, Imolæ, & Briſighellæ confederatio, quæ poſtea fuit aboleta.*

67 *Diſponi poteſt per Statutum, quod fieri poteſt per pactum.*

Appellatione pacti venit Statutū n. 67.

Valet argumētum à Statuto ad pactum, & è contra num. 67.

68 *Valet pactum, quod de damnis, & intereſſe, eorumque quantitate ſtetur iuramento damnum paſſi.*

69 *Obligans ſe in forma Cameræ conſentit ſe poſſe excommunicari.*

70 *Statutum ſeruandum, ac ſecundùm illud iudicandum, quamuis aliquibus viſum fuerit durum.*

Executio Iuris non infert iniuriā n. 70.

71 *Melioramentum appellatur Verulis ius perpetuæ Coloniæ, quod præſcriptum prætenditur.*

72 *Coloniæ perpetuæ præſumptio deducitur, ex quo Colonus conſueuit in contractum deducere ius Coloniæ, ſeù melioramentorum, vendendo, donando, permutando, in dotem aſſignando &c. irrequiſito Domino.*

73 *Colonus præſcripſiſſe cenſetur, ſeù præſumptiuè probatur ius perpetuæ Coloniæ, nec expelli poteſt, quandò conſtat de vniformi annua reſponſione, antiquiſſimo, & imperturbabili vſu roborata, abſque eo, quod probetur certa initij conuentio in contrarium: Ampl. num. 73. & 77.*

74 *Contrarium in Colono partiario, eo quia cenſetur facta reconductio de anno in annum, niſi conſtet ipſum mutaſſe cauſam ſuæ poſſeſſionis, & cæperit retinere bona vti Colonus perpetuus, & num. 75. quæ opinio reprobatur num. 77.*

76 *Secus in Colono, qui nummis colit.*
78 *Colonus partiarius Socius impropriè, non propriè dicitur.*
79 *Maximè quandò solitus fuit illud ius Coloniæ alienare irrequisito Domino fundi.*
80 *Colonia perpetua in bonis Ecclesiasticis præscribi potest concurrente centenaria, vel immemorabili præscriptione; secùs ea non concurrente n. 81.* Bulla Vrbani VIII. super præiudicialibus Ecclesiarum, & personarum Ecclesiasticarum in Bullar. nouo la 159. vol. 4. *præseruat immemorabilem, & centenariam, quæ sufficit, si fuerit completa de tempore motæ litis num. 80. Limita vt ibi.*
81 *Locatio perpetua bonorum Ecclesiæ absquè Beneplacito Apostolico est prohibita.*
82 *Pæscriptio Coloniæ perpetuæ excluditur dato initio Coloniæ, seù locationis temporalis, etiamsi continuauerit per mille annos, & quare. Limita num. 83.*
84 *Colonus, & Conductor bonorum ad breue tempus non acquirit vtile dominium, sed solum simplicem detentationem.*
85 *Et tantumodò acquirit actionem personalem aduersus locatorem, seù Dominum, vt frui patiatur re locata.*
86 *Melioramenta facta per Colonum, seù Conductorem ad breue tempus cedunt solo, & solum ei competit actio repetendi expensas contrà Dominum. Conductor ad longum tempus acquirit dominium vtile in bonis conductis num. 86.*
87 *Probatio melioramentorum in genere debet esse plena, & concludens.*
88 *Præfigitur terminus ad liquidandum melioramenta in genere probata; si in termino præfixo non liquidentur, conceditur manutentio locatori, præstita cautione de reficiendis melioramentis postquàm fuerint liquidata.*
89 *Melioramenta consistentia in plantatione vitium, & arborum, vt dicantur probata, quæ requirantur.*
90 *Melioramenta consistentia in plantatione vitium, & arborum consideranda sunt de tempore, quo facta fuerunt, nulla habita ratione eorum incrementi, & quare.*
91 *In refectione melioramentorum consistentium in plantatione vineæ, facienda tantùm est æstimatio plantularum præuiarum compensatis cæteris laboribus cum fructibus perceptis.*
92 *Fructus per Colonum, seù Conductorem percepti ex vitibus, & arboribus plantatis non imputantur in melioramentis.*
93 *Conductor facit fructus suos melioramentorum bona fide factorum.*
94 *Maximè procedit in melioramentis bona fide factis antè motam litem.*
95 *Fructus lite pendente percepti ex melioramentis anteà factis spectant ad meliorantem.*

OBSERVATIO.

A
1 Colonorum variæ sunt species recensitæ per *Gloss. in Rubr. C. de Agricol. & Censit. & Colon. lib.* 11. *Bursatt. consf.* 330. *num.* 37. *vol.* 2. *Caluin. in Lexicon. Iuris in verbo Colonus, Pacion de Locat. cap.* 5. *num.* 2. *Pignatell. consult.* 50. *tom.* 2. vbi examinat an, & ad quę onera, & collectas teneantur Coloni Ecclesiasticorum *Panimoll. annot.* 7. *ad eius decis.* 6. vbi latè examinat eandem materiam circà Colonos Ecclesiarum, & Ecclesiasticorum.

Verùm quià maior pars eorum ampliùs non est in vsu, alijque ab alijs parùm differant, cùm multæ conuentiones de colendis agris diuersis nominibus appellentur, contractus tamèn sit idem, vt notat *Caluin. Lexicon. Iuris in verbo Colonarius contractus, quò hodiè,* quem sequitur *Pacion. vbi suprà num.* 2. *in fine*; Ideò restringendo materiam ad quotidianos, & mo-
2 dernos Colonos, quorum aliqui sunt, qui nummis colunt nempè soluendo Domino fundi quid in pecunia, & isti propriè dicuntur conductores, vèl soluendo in certa quantitate fructuum, vèl quid similè, & isti quoque dicuntur conductores, sed impropriè, vt tradit *Tondut. de Pension. cap.* 4. *num.* 5. prosequitur alijs relatis *D. Pacion. d. cap.* 5. *num.* 4. *cum seqq.*

Alij sunt, qui recepta mercede agros
3 colunt, & nuncupantur Coloni conductitij, locando ipsi operas suas *Bursatt. dicto consf.* 330. *num.* 4. *Pacion. loc. cit. n.* 10.

Alij sunt, qui agros colendos recipiunt pro certa fructuum quota, nempè tertia, vèl

4 vèl media, vèl quarta, diuidendo quasi
Socij cum Domino fundi fructus recolle-
ctos, & isti vocantur Coloni partiarij, seù
laboratores, vt tradunt *Gloss. in l. Si apes*
26. in verbo qui nummis ff. de Furt. Bald. in
l. Cum duobus 52. § si in coerenda num. 2. ff.
Pro Socio Soc. sen. cons. 218. num. 7. lib. 2.
Mantic. de Tacit. lib. 5. tit. 2. num. 19. Bur-
satt. dicto cons. 330. num. 40. vers. secun-
di Fenzon. ad Statut. Vrbis libr. primo
cap. 123. num. primo cum seq. D. Pacioni
loc. cit. cap. 5. num. 11. Donat. Anton. de
Marin. Var. resol. lib. primo cap. 259. n. 3.
Tondut. loc. alleg. Gobb. consultat. 2. n. 78.

Cùmque Dominus ponat terras, Co-
5 lonus verò instrumenta, operas, & expen-
sas in quærendis fructibus, proindè intèr
eos dicitur contracta Societas *Adden. ad*
Paitell. expedit. 54. in princ. Mantic. vbi
suprà, Conciol. ad Statut. Eugub. lib. 6. ru-
br. 39. num. 2. vbi etiàm firmat, quod tan-
quàm Socius non tenetur Domino nisi in
quantum facere potest, & *Caroc. de Locat.*
par. 4. in tit. de Remiss. merced. quæst. 4.
num. 3. cum seq. Fenzon. loc. cit. & saltèm
censetur inducta societas quò ad lucrum,
& damnum fructuum cum participatione
locationis, & sìc censetur inita quædam
Societas impropria, & velata sub contra-
ctu locationis inclusa, vt per *text. in l Si*
merces 28. §. vis maior ff. Locat. latè *Bur-*
satt. loc. cit. num. 41. tenet *Pigaut. ad Stat.*
Ferrariæ lib. primo rubr. 30. num. 1. &
num. 20. licet subdat, quod ideò tan-
quàm Socius non potest carcerari, nec
tenetur, nisi in quantū facere potest habita
6 ratione nè egeat; tamèn cum *Felic. de*
Societ. cap. 31. num. 35. & Mauson. de
Caus. execut. limit. 17. testatur contrarium
7 de consuetudine practicati, siuè ob Do-
minorum sæuitiam, siuè ob depravatos
mores Rusticorum *Pacion. d. cap. 5. num.*
15. cum pluribus seqq. vbi *num. 24. cum seq.*
concludit, quod iste contractus regulari
8 debet cum regulis Societatis quoad lu-
crum, & damnum, in reliquis verò cum
regulis locationis, & conductionis, itaut
Colono tanquàm socio, & participi bonæ,
& malæ fortunæ non debetur vlla remissio
in casu infortunij *Bald. in l. Licet num. 10.*
C. Locat. & conduct. Menoch. cons. 669.
num. 13.

Nullam tamèn possessionem habet Co-
lonus partiarius, sed tenet bona nomine
9 Domini, & sic nudam tantùm detentatio-
nem habet ex allegatis per *Valasc. consul-*
tat. 192. num. 3. cum seq. tom 2. Posth. de
Manut. obseru. 52. num. 13. cum seq. qui
num. 17. tradit ei competere manutentio-
10 nem in sua detentatione respectu fru-
ctuum pendentium durante colonia, & in
resol. 70. num. 11.

Imò Colonus partiarius, seù laborator
11 non est Dominus suæ partis fructuum,
donèc sunt pendentes, cùm tùnc sint Do-
mini tanquàm pars rei, sed solùm efficitur
Dominus suæ portionis, quandò sunt à
12 solo separata, vt respondit *Roman. cons.*
309. num. 2. cum duobus seqq. Ridolphin.
Prax. par. 2. cap. 13. num. 71. cum seqq.
Marta Vot. Pisan. 139. num 4. Rot. in rec.
dec. 187. n. 2. cum seqq. par. 1.

Competente dumtaxàt Colono antè re-
collectionem fructuum actione persona-
13 li Pro socio, vel Ex conducto contrà Do-
minum pro consecutione suæ portionis, vt
respondit *Roman. loc. cit. num. 3. Ridolphin.*
allegat. cap. 13. num. 71. cum seqq. vbi vl-
teriùs examinat, an, & quando in vendi-
14 tione prædij comprehendatur etiàm por-
tio colonica, & *Rot. dicta decis. 187. n. 2.*
Quæ tamèn opinio *Romani* non transit sine
controuersia, vt videre est penès *Ciroch.*
discept. 82. num. 33. vers. nec facit cum
seq.

Atquè ideò quatenùs non possideat, si
à Domino propria auctoritate expellatur,
non competit actio contrà eundem Domi-
15 num ad pœnas, de quibus in *l. Si quis in*
tantam C. Vnde vi, vt firmat *Farinac. de*
Furt. qu. 175. n. 111.

Regularitèr autèm, nisi alitèr fuerit
conuentum, diuiduntur fructus inter eos
16 pro æquali ad *text. in d. l. Si merces §. vis*
maior ff. Locat. D. Pacion. d. cap. 5. nu. 35.
vers. fructus respondit *Rot. in Perusina*
Bonorum Sancti Arcangeli 23. Ian. 1565.
§. Quod quidèm coràm bon: mem: Albergato
confirmata *coràm Reuerendissimo Emerix*
vt in recent. decis. 426. num 2. par. 14.

Inita verò conuentione, vèl concurren-
17 te dispositione Statuti, aùt consuetudinè
pro traditione maiori, vèl minori quota
ea est attendenda, cùm modus diuidendi
fructus pendeat à pactis, & locorum Con-
suetudine *Pigant. ad Statut. Ferrariæ lib. 6.*
rubr. 8. num. 25. Absquè eo quod Colo-
nus deducere valeat expensas necessarias
18 pro coltura, & recollectione, cùm ipse
ad illas teneatur *Bursatt. dicto cons. 330.*
num. 50. & reprobato *Garz. de Expens.*
cap. primo num. 22. & cap. 14. num. 23.
pro-

prosequitur *Pacion. de Locat. dicto cap. 5. num. 27. cum seqq. Romaguerr. in Addit. ad Conciol. ad Statut. Eugub. lib. 6. rubr. 39. num. 16. Pigant. ad Statut. Ferrariæ lib. primo rubr. 30. num. 13. Carpan. ad Stat. Mediolan. cap. 381. num. 7. cum seq. & cap. 402. num. 12. vol. 2. Mantic. de Tacit. lib. 5. tit. 2. num. 33. Emanuel. Mendez. de Castro de Annon. ciuil. notab. primo num. 20. Surd. decis. 201. num. 3. Francisc. Marc. decis. 211. num. 6. par. 2.* respondit *Rot. in rec. decis. 571. n. 13. par. 3. coràm Coccin. dec. 2071. n. 5.*

Et quod Colonus partiarius teneatur ponere semen, & sic non valeat deducere illud ex massa communi, maximè quan-
19 dò consequitur medietatem fructuum, nisi alitèr fuerit conuentum, vèl concurrat Consuetudo notat *Innoc. in cap. tua nobis ibique Abb. num. 3. de Decim. Bald in l. prima num. 9. quæst. 7. vbi etiàm Cyn & Iacob. de Aret. in fine ff. Pro soc. Menoch. conf. 258. num. 38. Natt. conf. 243. num. 3. Romaguer. vbi suprà num. 16. Pacion. vbi suprà num. 28. Ridolphin. Prax. par. 2. cap. 13. num. 70. Surd. d. decis. 201. nu. 3.* respondit *Rot. in recent. dec. 359. n. 3. par. 2.*

Sed quò ad semen, vt plurimum contrarium seruatur in Territorio Fauentiæ, nàm vterquè concurrere solet pro medie-
20 tate ad impensam, seù contributionem seminis, vt de simili vsu, & obseruantia in Ducatu Ferrariæ testatur *Pigant. dicto lib. primo cap. 31. num. 3. vers. tamèn*, & qui ex eis illud subministrauit potest deducere occasione diuisionis frumenti ex communi aceruo, vt de Domino, qui posuit semen tradit *Carpan. ad Statut. Mediolan. tom. 2. cap. 383. n. 7.*

Aduertendo tamèn diuersimodè stipulari pacta iuxtà diuersitatem, & qualita-
21 tem prædiorum; Nàm si terra erit fertilis, itiri solent pacta Domino vtiliora, si verò sterilis tùnc è conuerso ità Dominus vltrà terras, domum, & pascua aliquandò ponat etiàm boues, & aliquandò minus, vt tradit *Odd. conf. 34. num. 20.* quem & sequitur *D. Pacion. d. cto cap. 5. num. 35.* vbi refert *decisionem in Firmana, seù Maceraten. Dotis 24. Ianuarij coram Pirouano* firmantem, quod aliquandò Colonus detrahit semen ex communi aceruo.

Intèr alia pacta grauatur Colonus one-
22 re soluendi Domino Regalias consistentes nedùm in pecunia, sed etiàm in rebus comestibilibus, quarum regaliarum solutio practicatur in Lombardia, vt testatur *Rot. coram Coccin. decis. 1714. n. 9.*

Si autèm Rusticus sua sponte, & nulla præcedente obligatione per multos annos
23 certis temporibus par caponum attulit Domino, non potest cogi ad continuationem præstationis eum ex actu merè facultatiuo, & familiaritatis nulla acquiratur actio, non obstante quouis temporis cursu, vt in terminis firmant *Salicet. in l. Si certis annis num. 9. in fine C. de Pact. Menoch. de Arbitr. iudic. cas. 160. num. 17. & in conf. 143. num. 29. ac conf. 201. n. 64.* (quidquid in contrarium dixerit *in dicto tract. lib. 2. cas. 194. num. 69.*) *Castill. Controu. tom. 7. tit. de Tert. decim. cap. 32. num. 3. cum seq. & Rot. in recent. dec. 19. num. 13. cum seq. par. 19.* & quod Vassalli
24 cogi non possint præstare xenia, & munera Baronibus, quæ per plures annos ex mera liberalitate præstiterant latissimè tenet *Capyc. Galeott. Contr. lib. 2. contr. 42. per tot. & Nouar. de Grauam. Vassallor. grauam. 10.* vbi reprobat *Capiblanch. de Baron. lib. 2. cap. 4.* qui pro Cliente contrarium conatus est defendere.

Idemque dicendum de Strenis, & muneribus, ad quæ cogi non valet Clerus per
25 Episcopum ad illi ea tradendum, & soluendum; nàm tanquàm prouenientia à mera liberalitate non transeunt in obligationem, sed tantùm recipi possunt à sponte dantibus, vt resoluit *Sacra Congregatio Episcoporum, & Regularium in Reatina 6. Martij 1596. Hydruntina 25. Iunij 1612. Ruben. 6. Iunij 1614* Lauellen. *15. Iunij 1640. Montis Pelusij 11. Decembris 1652.* & iterùm in *Hydruntina referente el. mem. Cardinali Columna 5. Decembris 1681.* cum alijs resolutionibus relatis per *Vulp. in Prax. for. Eccles. cap. 14. num 20. & Nicol. in Floscul. in verbo Donatio n. 18.* Et si coegerit ad solutionem, tenetur tàm ad restitutionem exacti, quàm ad refectio-
26 nem expensarum, & damnorum, vt resoluit eadem *Sacra Congregatio in dicta Reatina* ibi — Perciò questi miei Illustrissimi Signori hanno risoluto, che V.S. debba subito restituire al detto Canonico non solo scudi cinque sborsati per il suderto donatiuo, mà insieme anco tutte le spese, e danni, che per detta causa possa hauer patito. Non però lasciarà V S. di rescriuere quanto le occorre per discolpa sua; perche altrimente le Signorie loro Illu-

„ strissi-

» strissime hanno animo di farne qualche ri-
» gorosa dimostratione.

Et suadet ipsius vocabuli etymologia,
27 nàm dicitur *Strena quasi sine trena, idest sine lamentatione*, quià voluntaria, & sinè querimonijs tradendæ sunt *Gloss. in can. legant 37. distinct. Macr. in Dictionar. Sacr. verbo Strena vers. cuius etymon. Rouit. in Pragmat. prima de Porter. sub n. 3. Nouar. d. grauam. 10. num. 2. cum seq.*

Eoquè magis eliminandus est huiusmodi abusus ab Ecclesiasticis tanquàm originem trahens à superstitionis gentilitati-
28 bus, vt in *can. non obseruetis 16. Caus. 26. quæst 7. & in Concilio Antisiodorensi celebrato de anno 190. sub Gregorio I. Baronius in notis ad Martyrologium die prima Ianuarij sub num. primo latè Amaya in tit. Cod. de Auro coronar. num. 8. cum seqq. iuncto num. 15. vers. quod in causa fuit lib. 10. Gregor. Tholosan. Syntagm. Iur. tom. primo lib. 3. cap. 6. num. 3. Vulpe vbi suprà num. 21. Macr. loc. allegat.* vbi subdit, quod in Vrbe tantus inoleuit seruilis
29 insolentiæ abusus, vt quasi de iure sibi debitum prouentum prætendat, vndè intolerabiles Curialibus, Montistis, Aulicis, & litigantibus sunt prorsùs tales Ministrorum importunitates, & notat quod talia donatiua à tempore Augusti introducta sunt, quę hodiè Feria Augusti, & vulgaritèr *Fe-*
30 *ragosto* dicitur, & latè *Author Anonymus in libello Gallico idiomate impresso Lugduni de anno 1674. & inscripto De l'Origine des Estrenes.*

Etiamsi prætendatur vigere solitum fauore Episcopi iuxtà *resolutionem eiusdem Sacræ Congregationis in dictis Ruben. &*
31 *Montis Pelusij*. Nàm cùm versemur in materia facultatiua, voluntaria, & quæ
32 omninò pendet à liberalitate concedentis, non inducitur consuetudo, quæ in futurum astringat, maximè cùm non agatur fauore Ecclesiæ, & piæ causæ quamuis per mille annos liberalitas illa fuerit
33 practicata, nisi præcedat prohibitio, & Subditi soluendo acquiescant per tempus aptum ad præscribendum, vt in terminis munerum, & strenarum firmant *Nouar. cit. grauam. 10. num. 6. cum seqq Donat. Anton. de Marin. Var. resol. lib. primo resolut. 78. num. 10. cum seq. latè Capyc. Galeott. d. controu. 42. Thor. in Compend. decis. par. 2. in verbo Munera, & Card. de Luca de Feud. discurs. 51. num. 3. cum seqq.* vbi *num. 5.* firmat requiri imemorabilem, aùt exactionem cum subsequuta acquiescientia.

Prædicta omnia benè applicantur strenis, & muneribus, quæ soluuntur Depositarijs locorum Montium in *Festiuitate*
34 *Natiuitatis Domini Nostri IESV Christi* ad rationem duorum obulorum pro quolibet loco; Etenìm cùm nulla præcedat obligatio, sed potiùs in contrarium vigeat dispositio *Bannimenti fel. rec. Domini Cardinalis Hieronymi Vidoni* olìm Thesaurarij emanati de anno 1627. iuxtà mentem *Congregationis Montium* ibi.
» Intendendosi, che alcuni Cassieri de' Depositarij de' Monti nel pagamento de' frutti, che fanno a' Montisti non pagano intieramente le somme douute, mà con varie maniere ritengono à essi Montisti qualche parte di quelli frutti, che deuono pagare sotto pretesto di mancie, ò altre recognitioni, & alcuni altri con differire il pagamento d'essi frutti, e con altri modi, che inducono detti Montisti à darli contro loro voglia detre mancie, e recognitioni; Al che volendosi prouedere in conformità della mente dell'Illustrissima Congregatione de' Monti col presente Editto prohibiamo, ordiniamo, e comandiamo à tutti, e singoli Cassieri, e deputati al pagamento de' frutti di qualsiuoglia Monte, che non ardischino ritenere à Montisti rata, e parte alcuna delli frutti, che li deuono pagare conforme alle liste sotto pretesto di mancia, ò altra recognitione, nè differire il pagamento, ò vsar strapazzo, ò atti tali da indurre detti Montisti à darli contro voglia mancia, recognitione, ò donatiuo alcuno sotto pena &c. permettendosi à essi Cassieri, e deputati douere essere contenti di riceuere quello, che se li darà da' Montisti spontaneamente senza domandarlo;

Nec non alterius *Bannimenti Eminentiss. D. Card. Fransoni* tùnc Thesaurarij de mandato Summi Pontificis sub die 4. Februarij 1658. emanati ibi.
» Volendo la Santità di Nostro Signore con quella paterna cura &c. prouedere anco, che li frutti de' Monti si paghino prontamente tanto alli Romani, quanto alli forastieri, e che li Montisti, non siano aggrauati dalli Depositarij, e loro Cassiere sotto pretesto di mancie, e si tolga ogn'altro abuso sopra di ciò introdotto contro la forma degl' Editti altre volte publicati, perciò Noi d' ordine espresso di Sua Beatitudine datoci à bocca, e per l'offitio del nostro

„ nostro Tesoretato commandiamo, che tut-
„ ti, e singoli Depositarij de' Monti debba-
„ no per tutto il tempo &c. pagare pronta-
„ mente in contanti alli Montisti che sono,
„ e saranno creditori tanto Romani, quan-
„ to forastieri, e così presenti in Roma, co-
„ me absenti mediante li loro legitimi Pro-
„ curatori la rata douuta à ciascheduno
„ d'essi à suoi debiti tempi conforme alle
„ liste da darseli dalli Computisti secondo
„ il solito, e loro obligationi ad ogni sem-
„ plice requisitione d'essi Montisti, e loro
„ legitimi Procuratori senza tergiuersatio-
„ ne, ò dilatione alcuna anco riscossi, ò non
„ riscossi gl'assegnamenti, altrimente ricu-
„ sando, ò mancando di pagare ad alcuno
„ qualsiuuglia somma ò grande, ò piccola
„ che sia s'intenderanno, e saranno incorsi
„ nella pena &c. E perche s'intende, che
„ da' Cassieri si vadano introducendo abusi
„ per causa delle mancie, che pretendono
„ dalli Montisti contro quello, che si dispo-
„ ne nell'vltimo Editto sopra questa mate-
„ ria dell'anno 1634. nel quale s'ordina à
„ Cassieri, ò Deputati il pagamento de' frut-
„ ti de' Monti, e niuno ardisca pigliare cosa
„ alcuna, ò per recognitione, ò per corte-
„ sia, ò per mancia, ò donatiuo, ò sotto
„ qualsiuoglia titolo, ò pretesto dalli Mon-
„ tisti, ò loro Ministri, ò Procuratori, an-
„ corchè di spontanea volontà gl'offerisca-
„ no, ò diano, e perciò hauendo Sua Santità
„ particolar premura, che si tolga ogn'ag-
„ grauio, e che li Montisti con ogni pron-
„ tezza conseguischino il loro douere; Et
„ all'incontro non volendo impedire la li-
„ bertà di chi volesse dare alcuna cosa, inhe-
„ rendo più tosto all'Editto antecedente al
„ predetto, cioè nel 1627. nel quale si per-
„ mette à medemi Cassieri, e Depositarij di
„ riceuere quello gli si darà dalli Montisti
„ spontaneamente, senza domandarlo &c.
„ Confermiamo, e rinouiamo il detto Edit-
„ to del 1627. mà con questa limitatione,
„ che detta mancia liberamente offerta non
„ possa essere più d'vn baiocco per loco di
„ Monte dagl' habitanti in Roma, ne più di
„ doi da' forastieri sotto pena &c. Vtique
dd. Depositarij locorum Montium non possunt Montistas inuitos ad solutionem strenæ cogere, prout contrà eos actitèr inuehit *Macrus in eius Dictionar. Sacr. sub verbo Strena*, cùm nullus titulus sufficiens ad acquirendam actionem concurrat, sed agatur de actibus facultatiuis, & à mera liberalitate soluentium dependentibus, qui obligationem non pariunt, vt firmant *Nouar. Donat. Anton. de Marin. Capyc. Galeot. Thor. & Card. de Luca suprà allegati*, & in puncto contrà D. Barloccium Depositarium Montis Bentiuoli resoluit *Tribunal Cameræ* fauore D. Marchionis Francisci Ruspuli in Causa *Romana Strenæ proponente tunc Illustriss. de Iudice sub die* 18. *Iunij* 1685. rescribendo non esse exequendum mandatum relaxatum in Tribunali Illustrissimi Thesaurarij pro vno anno obulo pro quolibet loco Montis, ac quæuis prætensa Consuetudo interrupta fuit ex publicatione præfatorum Banni-
35 mentorum *Gratian. discept.* 79. *nu.* 9. *Staiban. resolut.* 98. *num.* 137. *cum seq. Capon. discept.* 333 *nu.* 6. *vers. & ideò tom.* 5. *& Mastrill. decis.* 121. *n.* 31. *cum seq.*

Nulla habita ratione, quod huiusmodi Strenæ exigantur in recompensationem laboris; nàm cùm Depositarij præter residuorum commodum retineant apud se ad minus etiàm duo bimestria fructuum lo-
36 corum Montium, ac semestre Montistarum Ianuensium, quibus soluere solent fructus in Nundinis, & sic ad eorum commodum negotientur magnam summam pecuniarum ad Montistas spectantium, vtiquè recipiunt excessiuam mercedem absque eo quod vlteriori onere grauandi sint; Istudque lucrum vrendi, & fruendi pecunia Montistarum est adeò considerabile, vt Depositariæ à Reuerenda Camera concedantur Appaltatoribus pro eorum subleuamine; vèl venduntur alijs Negotiatoribus eorum vita durante pro certo pretio iuxtà qualitatem Depositariæ.

Colonus tempore elapso non restituens
B Domino prædium, & continuans percipe-
37 re fructus furti tenetur, vt respondit *Celsus in l. Infitiando in fine*, ibi. *Si Colonus post lustrum conductionis anno ampliùs fructus inuito Domino perceperit, videndum ne Messis, & vindemiæ furti cum eo agi possit. Et mihi dubium non videtur, quin fur sit; & si consumpserit rem surreptam repeti eam ab eo possit ff. de Furt. Bonifac. de Furt. in §. possessionis num.* 4. *& Farinac. de Furt. quæst.* 68. *par.* 1. *n.* 10.

Colonus parriarius, qui bona sterilia
C proprio labore, & impensa ad fertilitatem
38 reduxit non potest à Colonia expelli, nec pensio augeri iuxtà *tex. in l. Quicunque la* 2. *C. de Omn. agr. desert. libr.* 11. *Ruin. consil.* 157. *num.* 14. *cum seq. vol.* 1. *Bursatt. cons.* 330. *num.* 142. *Cyriac. controu* 679. *num.* 5.

num. 5. Carpan. ad Statut. Mediolan. cap. 402. num. 13. vol. 2. & Valasc consult. 192. nu. 14. Mantic. de Tacit. lib. 5. tit. 2. n. 58. & Rota coram eodem Mantic. decis 17. num. 4. repetita inter diuers. decis. 781. n. 2. par. 4. & coram Priolo decis. 277. num. 2. cum seqq. iuncta decis. 393. num. 1. cum duobus seqq. ac in Rauennaten. Emphyteusis 15. Martij 1669. coram Eminentissimo Carpineo impress. penès Torr. de Pact. futur. success decis. 79. n. 23. cum seq.

Etenim cùm Colonus, seù Conductor terras steriles, desertas, & infructiferas sua industria non minùs diligenti, quàm laboriosa ad statum culturæ, & fertilitatis reduxerit, æquitas politica, simul ac legalis repugnat ipsum, eiusque posteros, & hæredes fructibus collati laboris fraudari, nè doleant diligentes operam suam agri dedisse culturæ, nèc diligentiam suam sibi damnosam intelligant iuxtà rationem adductam in his terminis per *tex. in l. final. §. similitèr C. de Alluu. & palud.* & comprobat *tex. in d. l. penult. C. de Omn. agr desert. lib. 11.* & allegata *l. Quicumquè*, & firmant *mox supracitati*.

Idquè procedit etiàmsi agatur de bonis
Ecclesiæ, quæ quamuis alioquin absque
Beneplacito Apostolico alienari non pos-
sint ex dispositione *tex. in cap. nulli de Reb.*
Eccles. alien. vèl non, & Extrauag. Am-
bitiosè de Reb. Eccles. non alien. quandò
39 sterilia sunt, sicuti possunt concedi in
emphytheusim perpetuam ea lege vt ad
culturam reducantur iuxtà dispositionem
tex. in cap. ad aures de Reb. Eccles. alienan.
vèl non docet *Petr. Barbos. ad leg. 2. n. 376.*
cum seq. C. de Præscript. Ità si sterilia erant,
& ad culturam redacta sunt à primis Co-
lonis, seù Conductoribus non possunt ipsi
expelli, nèc valet pensio augeri *Mantic.*
de Tacit. lib. 5. tit. 2. num. 59. vbi subdit,
quod in consulendo, & iudicando ab hac
sententia non est recedendum *Petr. Bar-*
bos. in d. l. 2. num 378. vbi declarat, ve-
rum esse, quandò id gestum fuit de con-
sensu Ecclesiæ, licèt nulla præcessetit pro-
missio ex parte eiusdem Ecclesiæ: Nèc
non possunt in emphytheusim perpetuam
concedi sub annuo canone illis, quorum
parentum labore ad culturam redacta sunt
ex dispositione prædict. *cap. ad aures*, vt
firmant *Augustin. Barbos. in eodem cap. ad*
aures num. 1. Illustriss. Antonell. de Temp.
legal. lib. 2. cap. 49. num. 12. Rota coram
Ottbobon. decis. 210. n. 12. cum seq. & decis.
247. n. 16. ac coram Priol. dec. 277. n. 7. iuncta decis. 393. n. 11.

Limitatur tamèn primò, quandò de tempore contractus ea bona Ecclesiastica dari poterant alijs cum maiori vtilitate, vt cumulatis concordantibus firmat *Augustin. Barbos. loc. cit.*

Limita secundò, quandò bona non erant de tempore concessionis totalitèr sterilia, & infructifera, sed afferebant aliquam vtilitatem, vt distinguendo firmat *Petr. Barbos. vbi suprà n. 382.*

An autèm fieri debeat concessio Successoribus inchorantis, tàm pro eodem, quàm pro minori canone ab alijs oblato vide *Petr. Barbos in cit. l. 2. nu. 386. cum seqq. & Gratian discept 813. n. 37 cum seqq.*

Rursùs non poterit etiàm inuitus expel-
40 li durante tempore coloniæ, cùm hoc in-
sit ex natura contractus, vt cum *Couar.*
Var. resol. lib. 2. cap. 15. tradit *Carpan. ad*
Statut. Mediolan. tom. 2. cap. 379. n. 312.
vbi subdit, quod nec Colonus potest de-
serere coloniam, *& numm. seqq.* tradit li-
mitationes.

Verùm hæc conclusio limitatur quo-
tièscumque Colonus contrà legem con-
41 tractus facit, nàm tùnc expelli valet, quià
firma, & rata esse debent ea, de quibus
conuenitur *Tobias Non. cons. 58. num 19.*
& probat *Clar. in § Emphyteusis quæst. 26.*
num. 2.

Vel si malè versatur in re colonica per
text. in auth. qui rem C. de Sacrosanct. Ec-
42 *cles. & l. Æde in fine vers. aut in male C. Lo-*
cat. Bursatt. cons. 91. num. 3. volum 1. Ciar-
lin. controuers. 2. num. 3. Ioseph Ludouic. de-
cis 22. num. 5. cum seq. Cornazzan. decis. Lu-
cens. 65. n. 1. Rot. coram Seraphin. dec. 1142.
num. 2. & decis. 1185. num. 1. vbi de Colono
perpetuo.

Malè autem versati in re colonica dici-
43 tur, si arbores fructiferas inciderit *Caroc.*
de Locat., & Conduct. tit. de Caus. recusat.
quæst. 7. num. 5. Panimoll. decis. 78. num. 14.
vbi firmat, quod ideò ex hac causa cadit
à Iure suo.

Prout etiam sunt quercus, & nuces,
sylua, cædua, & aliæ quæ de per se natu-
44 raliter sine plantatione nascuntur *Caroc.*
dicta quæst. 7. num. 5. vers. dicuntur arbores
Conciol. ad Statut. Eugub. lib. 6. rubr. 39.
num. 10.

Sicuti etiàm malè versari dicitur, si debito tempore terras non coluerit, & necessaria laboreria non fecerit, iuxtà disposi-

fitionem *Iuris*, vèl *Statuti*, vèl pacti, vèl loci Consuetudinem, quæ circà modum culturæ attenditur, vt aduertit *D.Pacion. de Locat. cap.29. num.72.*; Etenim cum Colonus partiarius teneatur colere prædium benè, & diligentèr *Pigant. ad Statut. Ferrariæ lib.6. rubr.8. num.1.* vbi de Statuto mandante terras mazaticas quinquies ad minùs computata Seminatoria, arari, terrasque restipulatorias tribus vicibus, *ac num.19.* etiam quod id non promiserit, vt relato *Carocc. de Locat. tit de*
45 *Socio perso.exerc. num.5.* tradit *Conciol. ad dicta rubr.39. num.8.* nam antè omnia curare debet, vt opera rustica non solùm per agricolas peritos, sed etiàm congruo tem-
46 pore fiant, ne intempestiua cultura deteriorem fundum faciat, vt tradit *text.in l.Si merces 28.§.conductor ff.Locat.D.Pacion.de Locat.cap.29.num.70. cum seq.iuncto n.75. Kocben.de Iure viciniæ par.2.cap.4.num.4. Pigant. dicta rubr. 8. num. 19.* Et multò magìs quandò particulari pacto promise-
47 rit, vèl vigeat Statutum imponens certas obligationes, aç præscribens regulam, tempus, & modum, prout disponit nostrum *Statutum in Rubr.16,17,18, & 20. hoc eodem libro 5.* quotiès enim Colonus defecit in confectione laboreriorum, vèl malè, aç incongruo tempore ea confecerit
48 poterit expelli ante tempus, absquè eo quod Dominus teneatur probare negatiuam, cum sufficiat ipsum producere instrumentum, seù apocam continentem obligationem Coloni, vèl allegare dispositionem Statuti cum lapsu temporis præscripti, quibus cum iustificata remaneat eius intentio circà obligationem Coloni, proindè eidem Colono incumbit onus probandi se benè versatum in re colonica, & debita laboreria confecisse; Secùs autèm si non concurrat conuentio, vèl pactum, vèl Statutum, sed deducatur obligatio ex sola dispositione Iuris communis, nam hoc casu Dominus tenetur probare negatiuam tanquàm fundamentum suæ intentionis, vt in terminis similis Statuti Bononiæ respondit *Alex.consf.129.volum.2.iuncto consf.79. volum 4. in eadem causa emanato, Mantic. de Tacit lib.3.tit.9.num.50. Pigant.ad Statut.Ferrar.lib.6. rubr.8.num.11.Carpan.ad Statut. Mediolan. cap.381. num.8. iuncto cap.402. num.14. cum seq.volum.2. Sabell. Tractat var. in §.Colonus num.4. Conciol. ad dictam rubr.39.nu 9.* respondit *Rot.Florentina penès Magon. decis.101.per tot. & Rota Bononien. penès Benintend. decis. 16. num.1.cum seq.*

Nec obstat, quod Colonus non possit expelli ob non facta laboreria præscripta
49 à Statuto, sed solùm incurrere pœnam applicandam Domino loco damnorum, & interesse, iuxtà dispositionem *Rubr.17.hoc eodem Libro*, cum pœna expulsionis, quatenùs sit inflicta ex dispositione Iuris com-
50 munis cesset, & tollatur per pœnam impositam à Statuto *in dicta Rubr.17.* iuxtà veriorem, & communiorem opinionem, quam reprobata contraria, & cumulatis concordantibus tenent *Giurb. consil. 25. num.5.cum seq.Guazzin.ad Defens Reorum defens.33.cap.19.nu.1. cum seq.Conciol.Resolut. crim. in verbo Pœna resolut. 1.* vbi etiàm ponit quatuor ampliationes, *& ad Statut. Eugub. lib.4.rubr.23.num.3. cum seq* Etenim cessare videtur obiectum, ponderando, quod pœna imposita à Statuto respicit solùm restaurationem damni, &
51 interesse Domini, vt expressè legitur *in cit.Rubr.17.* ibi: *sub pœna pro qualibet tornatura, & vice solidorum viginti bon. locatori possessionis applicandorum pro suo damno, & interesse.*

In delictis verò agi valet, nedum ad pœnam parti applicandam pro suo in-
52 teresse; verùm etiàm ad publicam vindictam ratione præiudicij Reipublicæ resultantis ob neglectam culturam ex adductis in *Annot. ad Rubric.17. num. 10. cum seq.*

Rursùs reducendo controuersiam ad Iudicium ciuile, pròut agendum est, vtpotè quia expulsio Coloni malè versantis in re
53 colonica non potest propriè dici pœna ad tradita per *Mantic. de Coniectur.lib.11. tit.18. num.3.* & firmat *Corbul. de Iure emphyt.tit.de caus.priuat ob rei deterior. nu 6.* quem sequitur *D. Pacion. de Locat.cap.54. num.4.* cum Statutum nihil aliud determi-
54 net, quàm restaurationem damni, illiusque taxationem, non exindè remansit sublata dispositio Iuris communis, quin Colonus in casu neglectæ culturæ expelli possit, cum Statutum ita interpretandum sit,
55 vt lædat Ius commune minùs quàm fieri possit, vt tradunt *Iason. cæterique Scribentes in l.Omnes populi ff.de Iust.& iure Alex. consf.29.num.7.lib.4. Mascard.de Gen Stat. interpret.conclus.4.num.52.Carpan.ad Statut. Mediolan. in prælud. num.253. Ciriac. controuers.25.num.13 & Conciol.* paritèr *in prælud. ad Statut. Eugub. num. 11. iuncto num.126.*

num. 126.; Adeòut valens Ius commune
56 corrigere in vno, vèl pluribus talitèr interpretari debeat, vt in vno tantum illud corrigat *Roland.conf.*97.*num.*21.*lib.*2. *Paris.conf.*110.*num.*3.*volum.*3.*Mascard.dicto tract.conclus.*12.*num.*2. *D.Pacion.de Locat. cap* 49.*num.*119.*Rot.diuers.decis.*779.*nu.*3. *par.*1.*decis.*161.*num.*13.*par.*2.*& in recent. decis.*42.*num.*5. *par.*12. & in puncto consimilis *Statuti Ferrariæ* præscribentis formam culturæ,& in casu contrarij damnan-
57 tis ad certam pœnam loco damnorum, & interesse fauore Domini, quod præter huiusmodi solutionem adhùc Colonus expelli valeat tenet *Pigant. ad Statut. Ferrariæ lib.*6. *rubr.*8. *num.*12. vbi etiàm alios allegat.

Vltrà quod in hoc cessat omnis difficultas, quia cum vigeat particularis dispositio nostri *Statuti in hac Rubr.*14. *hoc eodem Libro* circà expulsionem Colonorum, non
58 censeatur Illi derrogatum per dictas subsequentes *Rubricas* disponentes de obligationibus eorumdem Colonorum, sed vna *Rubrica* cum alijs se compatitur, & ità intelligi debent, ne quid contrarium inter se contineant *Fenzon. ad Statut. Vrb. lib.*1. *cap.*113.*num.*69.

Hinc iuxtà inueteratam, & inconcussam obseruantiam dispositionis huius *Statuti* malè se gerente Colono, Dominus præuio iuramento in actis præstito ad formam *Sta-*
59 *tuti* obtinet à Iudice præceptum de euacuando, reseruata tamèn facultate Colono colligendi fructus pendentes debitis temporibus, etsi tantùm incæperit laboreria præfigitur ei competens terminus ad ea liquidanda, quibus liquidata non potest expelli antè eorum solutionem; Si autèm intrà terminum præfixum ea non liquidauerit, non retardabitur euacuatio, reseruato iure illorum valorem consequendi statim ac fuerint liquidatum, quemadmodùm practicatur, quandò contrà Fideicommissarium petentem immissionem in bonis fideicommisso subiectis opponitur exce-
60 ptio melioramentorum, vt docet *Argel. de Legit.contradict.quæst.*13. *artic.*8. *n.*92. *Rot.in recent.decis.*217.*num* 5.*par.*4.*tom.*2. *coram Bich. decis.*304. *num.*10. *vers.melioramentorum cum seqq.*, & alibi passim.

Nec nostrum *Statutum* redargui valet de iniquitate; Etenim præsciendum est,
61 illam simplicitatem, & quandam naturalem puritatem, secundùm quam Rustici olim viuere solebant ad *text. in l.Athletæ*

Tom.II.

§.de Rusticis ff.de Excusat.Tut. & in l.Vtili 5.*C.de Defens.Ciuit.*& tradit *Menoch de Præsumpt.lib.*5.*præsumpt.*4.*num.*5.in desuetudinem abijt, vt experientia docuit, ac notat *Gryphiandr. in Œconom legal. lib.* 1. *cap.*17.*num* 238., & potiùs contrà eos viget suspicio, quod ex eorum mala qualitate Dominus sempèr remansurus sit in
62 damno ex vulgato dicterio *Colonus ergo fur*, vt cum *Carocc. de Locat. & conduct. par.*5.*tit.de Recusat.quæst.*12.*num.*1.*& Adden. ad Paitell. expedit.*54.*num* 25. tradit *Conciol. ad Statut. Eugub. rubr.*39. *num.*1. *lib.* 6.

Eòque faciliùs dubitari valet de nostris Colonis, qui cum à Dominis dimitti so-
63 leant in Festis Natalitijs (quod nobis videtur nimis anticipatè, & intempestiuè, cum æquè benè consultum esset vtrique parti, si de mense Maij dimitterentur) absque eo quod discedant à prædijs ante finem Octobris sequentis, egrè ferentes eorum dimissionem, vt plurimum student potiùs damno, & iniurijs ergà Dominos, quàm eorum vtilitati, & beneuolentiæ: Præsertim cum regularitèr sint duræ ceruicis,
64 nec libentèr succumbant Dominorum auctoritati; Imò in principio sæculi præteriti, vt formidabiliores efficerentur, maior pars Colonorum huius territorij inierunt
65 cum illis territorij Imolæ, & Brisighellæ quandam confœderationem instrumento firmatam, In qua omnes inuicem se obligauerunt concurrere ad pœnas condemnationum, quas vnusquisque ex confœderatis passurus esset à Ministris Iustitiæ; Sed quia compertum fuit talem confœderationem, & conuentionem præbere fomentum delictis, mediante particulari Ædicto Rectoris Prouinciæ impresso penès *Constitutionem Magalottam secundùm editiones antiquas* abolita quidèm fuit, non tamèn exindè totalitèr extincta remansit, sed benè continuauit in multis ex eorum successoribus illa praua qualitas disposita ad insultus, iniurias, & excessus ergà eorum Dominos, prout comprobatur ex quampluribus processibus varijs temporibus desupèr fabricatis. Ad reprimendam igitur illorum audaciam, meritò nostri Statuentes consulendo quieti publicæ decreuerunt, prout in præfata *Rubrica*, cuius
66 dispositio, & si censeri valeat facta in præiudicium, & odium particularium, & singularium personarum, attamèn non dicitur continere iniquitatem, cum Statuentes

moti fuerint ex rationabili causa, & ob bonum, ac vtilitatem publicam, vt animaduertit *Peregr. cons.* 103. *num.* 14. *vol.* 1. & *Loseus de Iure Vniuersit. par.* 3. *cap.* 15. *num.* 13.

Additur in corroborationem posse disponi per Statutum id, quod fieri potest
67 per pactum, cum valeat argumentum à Statuto ad pactum, & è contra *Cardin. de Luca de Locat. discurs* 47. *num.* 7. *D. Pacion. eodem tract. cap.* 64. *num.* 131. *Gratian. discept.* 348. *num.* 28. *Torre de Pact. futur. success. lib.* 1. *cap.* 12. *num.* 5. qui etiam cum *Carpzou. eodem lib.* 1. *cap.* 14. *num.* 60. tradit pacti appellatione venire Statutum.

Vndè quemadmodum valet pactum, quod de damnis, & interesse, eorumque
68 quantitate stetur iuramento damnum passi, vt tradunt *Dyn. & Bart. in l. final. ff. de Prator. stipulat. Straec. de Mercatur. tit. de Contract. Mercator. num.* 6. *Seraphin. de Priuileg. iuramen. priuileg.* 31. *num.* 8. latè *Narbon. ad LL. Recompilat. lib.* 5. *tit.* 18. *leg.* 13 *gloss.* 4. *num.* 1 *cum seqq.* vbi plures concordantes cumulat, & *Surd. decis.* 259, *num.* 7.

Nec non quod quis promittendo cum vinculo obligationis Cameralis consentit se posse pro executione huiusmodi obliga-
69 tionis excommunicari, sicut legitur in extensione, & formula eiusdem obligationis *impress. apud Galles. de Obligat. Camerali, & apud Salust. Tiber.* vt tradit *Ridolphin. in Prax. par.* 1. *cap.* 14. *num.* 270. quæ est maior pœna, quæ sit in *Ecclesia Dei*, cum ea mediante homo tradatur Satanæ, vt ex auctoritate *Diui Augustini* registrata *in can. corripiatur* 17. *Caus.* 24. *quæst.* 3. docent *Sayr. de Censur. lib.* 1. *cap.* 1. *num.* 13. *Genuen. Practicabil. Ecclesiast. quæst.* 685. *sub num.* 7. *cum seq. Sperell. decis.* 160. *num.* 3. *cum pluribus seqq. Panimol. in Annot.* 1. *num.* 1. *ad eius decis.* 96. & cæteri passim de hac materia tractantes; Ita multò magis potest per Statutum disponi, quod iurato per Dominum Colono suspecto possit, quandocunque expelli, quod est valdè minùs.

Et quamuis durum & rigidum aliquibus visum fuerit, adhùc cum ita sit scriptum, seruandum est, ac iudicandum secundùm
70 illud, non de illo, absquè eo quod dici valeat iniuriosum, cum executio Iuris non inferat iniuriam, nec Iudices clementiores esse debeant ipsa Lege, vt comprobando respondit *Ciroch. discept.* 43. *num.* 22. *cum duobus seqq. Torre de Pact. futur. success. lib.* 1. *cap.* 12. *nu.* 27. & respondit *Rot. coram Merlin. decis.* 853. *num.* 8. *cum seq.*

In proposito prædictæ materiæ Coloni partiarij necessarium adnotare existimaui, quod in territorio Verulano, & aliarum Terrarum nostræ Diœcesis multi prætendentes se præscripsisse ius Coloniæ perpe-
71 tuæ, quod melioramentum appellant ad eorum libitum (quod vt plurimùm contingit in bonis Ecclesiæ) alienant, vendunt, in dotem assignant, diuidunt, permutant, & sic in contractum deducunt ius Colo-
72 niæ irrequisito Domino, ex qua obseruantia argumentum perpetuæ Coloniæ desumitur per *Rot. coram Mantic. decis* 17. *num.* 12. repetita inter *diuers. decis.* 781. *n.* 8. *par.* 4. & *coram Priolo decis.* 277. *num.* 5. ea ratione quià aliàs non conueniret simplicibus, & temporalibus colonis libera dispositio irrequisitis Dominis.

Verùm ad tollenda æquiuoca aduertendum est præscriptionem Coloniæ perpetuæ, vigore cuius Colonus tradens, seù soluens solitam annuam responsionem consistentem in quota fructuum recollectorum
73 expelli nequit, tunc locum habere posse, quandò constat de vniformi annua responsione antiquissimo, & imperturbabili vsu roborata absquè eo, quod probetur certa initij lex, seù conuentio in contrarium, cum tunc præscripta censeatur, seù facta præsumatur Colonia perpetua, iuxtà *text. in l. Cum satis* 22. §. *cum autem C. de Agricol. & Censit. lib* 11. quem ad hunc propositum explicat *Ruin. cons.* 151. *sub num.* 19. *versic. nec obstat text. lib.* 4. & commendat *Adden. ad Rot. in recent. decis.* 14 *num.* 6. *iuncto n.* 7. *vers. atque cum seq. par.* 3. *Marzar. cons* 16. *per tot. Ciriac. controuers.* 679. *num.* 2. & 3. *vers. nihilominùs*, qui testatur hanc opinionem numero, & grauitate DD. longè præponderare contrariæ, & *num. seq* fir-
74 mat eò magis procedere, si à principio fuit coacta conductio *Petr. Barbos. in l.* 2. *n.* 304. *C. de Præscript.* 30. *vel* 40. *ann.* qui *nu.* 306. *cum seq.* aduertit, quod ex huiusmodi longissima detentatione, & vniformi solutione responsionis præsumptiuè probatur facta Colonia perpetua, non autèm inducitur illius præscriptio, dùm Colonus non possidet, sed detinet, & sine possessione non inducitur præscriptio, reiecta contraria opinione excludente præscriptionem in Colono partiario, licèt longissimo tem-
74 pore fundum coluerit, eo quià censetur facta conductio de anno in annum, iuxtà *text.*

text. in l. Item quæritur §. qui impleto ff. Locat. itàut finito tempore locationis, & conductionis, sicuti est in libertate Coloni ab ea discedere, ità & Domini eum expellere, nisi fortè constet, quod talis Colonus mutauerit causam possessionis, & cœperit retinere bona vti Colonus perpetuus, &
75 pro ea causa expressè soluerit vniformem responsionem per longissimum tempus, vt respondit *Honden. consf.84. volum.1.* quem refert, & sequitur *Episcopus Antonell. de Tempor. legal. lib.1. cap.18. num.10 cum duobus seqq.* Addentes vlteriùs, quod Colo-
76 nus partiarius socius appellatur, & in societate non admittitur perpetuitas, sed morte finitur; Secùs in Colono, qui minùs colit, vèl aliquid certum quolibet anno locatori soluit, vt relatis *Rimin. sen. Honded. & alijs* distinguendo obseruat idem *Antonell. loco cit num.9.* Nam contrarium resolutum fuit à *Rota in allegata decis.17. Man-*
77 *ticæ* emanata in eadem causa, in qua scripsit *Hondedeus loco cit & Eugen. consil.28. lib.2.* vbi agebatur de Colono partiario respondente tertiam partem fructuum, *& coram Priolo in citat. decis.277. & 393.* in quarum casu Coloni tradebant tertiam partem fructuum pro bonis in colle sitis, & medietatem pro bonis in planitie existentibus. Etenim licèt eo casu Dominus ponat fundum, & Colonus opera sua, attamèn non dicitur propriè contracta socie-
78 tas, sed impropriè, cum habeat adiunctam locationem, vt docet *Pacion. de Locat. cap.5. num.17. cum seqq.* & præsertim *num. 21.* & respondit *Rot. coram Mantic. decis.17.* repetita inter *diuers. decis.781. n.7. & coram Priolo decis.277. num.5. in fine.*

Eòque magìs excluditur societas, quotiescumque constat, Colonos illud ius, quod habent titulo venditionis, permuta-
79 tionis, dotis, donationis &c. solitos esse in alios transferre, quod non potest conuenire societati, quæ ad alias personas non transfertur *l. Nemo ff. Pro socio*, & in puncto respondit *Rot. in decis. allegatis suprà n 72.*

Prædictaque præscriptio Coloniæ perpetuæ procedit, nedùm in bonis prophanis, sed etiàm in bonis Ecclesiasticis, non
80 obstante *Bulla Vrbani VIII. super præiudicialibus Ecclesiarum impress. in Bullario la 159. volum.4* quotiès concurrit vèl immemorabilis, vèl centenaria, quas eadem *Constitutio in fine* (prætetquàm in ijs casibus, in quibus per Sacra Concilia vniuersalia, vèl Constitutiones, & Ordinationes Apostolicas illa reprobatur, seù illi derogetur, vt ibi limitatur, quod præcipuè verificari potest contrà Laicos imponentes Gabellas, aliaque onera Ecclesijs, & Ecclesiasticis personis contrà dispositionem *Bullæ in Cœna Domini*, quæ tollit quamcunque præscriptionem etiàm immemorabilem) præseruat, vt notat *Pacion. de Locat. cap.14. §.11. num.2.* & aduertit in specie *Adden. ad Rot. dicta decis.14. num.35. par.3.* respondit *Rot. coram Priolo dicta dec.277. num.7. vers. defectus cum seq.* iuncta *decis.393. num.9.* quæ centenaria, vt suffragetur, non requiritur, quod fuerit completa de tempore motæ litis, vt respondit *Pacion. cit. §.11. num.3. versic. verùm cum seqq. & Rot. in recent. decis.328. n.3. par.17. & decis.33. num.10. cum seq par.18.* Non concurrente verò centenaria, aut immemo-
81 rabili, non potest prætendi acquisitum ius perpetuæ Coloniæ, cum bonorum Ecclesiæ perpetua locatio prohibita sit absquè Beneplacito Apostolico ex *cap. nulli de Reb. Eccles. alien. vèl non alien. & extrauag. Ambitiosè de Reb. Eccles. non alien.* vt cum *Honded. consf.85. num.37. cum seq. volum.1.* tradit *Antonell. de Tempor. legal. lib.1. cap.18 num. 12.* alioquìn de facili bona Ecclesiæ alienarentur in perpetuum sine solemnitatibus, vt punctualitèr aduertit *Adden. ad Rot. dicta decis.14. num.10.*

Aduertendum tamèn, ius perpetuæ Coloniæ, quod mediante præscriptione acquisitum prætenditur, excludi quotiescumque constat de præambulo titulo locatio-
82 nis, seù Coloniæ temporalis, quia tunc terminato tempore locationis, seù Coloniæ, si continuetur, præsumitur continuatio secundùm antecedentem titulum temporalitèr, & consequentèr facta tacita relocatio, seù Colonia ad alium annum, & sic de anno in annum, & de laborerio ad laborerium, iuxtà dispositionem *text. in l. Item quæritur § qui impleto ff. Locat.* quàmuis continuasset per mille annos, vt concordantibus relatis firmat *Petr. Barbos. in l.2. num.310. cum duobus seqq. C. de Præscript.30. vel 40. ann.* & respondit *Rot. in recent. decis.14. num.1. vers. quod maximè procedit, ibiquè Adden. num.5. cum duobus seqq. & num. 29. par 3.* vbi restatur, hanc opinionem esse communiorem, receptiorem, veriorem, & magis iuridicam *decis.219. num.18. par.10. coram Priolo dicta decis.393. num.4.* Nam ex titulo præambulo, præsumitur conductorem, seù Colonum

num

num continuasse suam possessionem,& pluribus adductis prosequitur *Adden. ad Rot. ad dicta decis.14.nu.36.* & sequendo hanc opinionem ità iudicabimus,dùm casus contingerit reprobata contraria opinione
83 *Bald.in l.Malè agitur in secunda lectura num. 7. vers.si verò conductio C. de Praescript.30. vel 40. ann.* cum alijs relatis per *Adden.ad Rot.dicta decis.14.num.3.* Etenim solummodò est admittenda, quandò constat, quod post terminatam locationem temporalem Colonus soluerit annuam praestationem per longissimum tempus ex nouo titulo perpetuae Coloniae, vt declarando respondit *Rota Florentina penès Magon.decis.2.num.4. vers. quibus non obstantibus cum seq.*

Constito itàque de primordiali titulo locationis temporalis, & sic exclusa praescriptione, seù praesumpta probatione Coloniae perpetuae, ac firmata Colonia, seù locatione de anno in annum, & de laborerio in laborerium, restat examinandus articulus refectionis melioramentorum per Colonum, seù conductorem factorum, circa quem praemittendum est, talem Colonum, seù conductorem ad breue tempus
84 non acquisiuisse vtile dominium, sed tantummodò simplicem detentationem bonorum, cum huiusmodi locatio non mutet dominium rei locatae,vt decreuit *Vulp.in l. Non solet 42.ff.Locat. Mantic.de Tacit.lib.5 tit.7. num.3. & Rot. in recent. decis. 351. num.5.par.11.* Quinimò eidem Colono, seù Conductori nullum tribuit ius in re locata, sed solummodò actionem personalem
85 aduersùs locatorem, vt frui patiatur re locata *Bart.in l.Emptorem 9 num.1.C.Locati,Gomez Variar.resolut.tom.2.cap.3.num.9. & Rot.coram Caualer.decis.612.num.2.* & proindè melioramenta tanquàm facta in re stabili aliena cedunt solo, itàut non
86 possit dici Conductorem, & Colonum eorum dominium retinere,sed tantummodò illi competit contrà Dominum bonorum locatorem actio repetendi expensas factas, vt egregiè declarando inter conductorem ad longum tempus, cui acquiritur dominium vtile, & Conductorem ad breue tempus tenet *Pacion. de Locat. & Conduct. cap.35. §.3. num.75. vers. in casibus cum tribus seqq.*

Ad hoc autèm, vt consequi valeat eius creditum, praecipuè requiritur, quod probatio melioramentorum in genere sit ple-
87 na,& concludens tanquàm respiciens substantiam crediti, quae debet esse certa, adeòut si contrà illam aliquid opponatur, nec actio, nec retentio competit, vt docet *Pacion. dicto cap.34.§.4. num.33.* Et praemissa tali probatione, ac successiuè praefixo ei termino ad liquidandum, si liqui-
88 datio facta non fuerit, conceditur Domino, seù locatori manutentio praestita cautione de reficiendis melioramentis postquàm fuerint liquidata, sed deficiente probatione melioramentorum in genere, tunc non retardatur manutentio per exceptionem melioramentorum absquè tali cautione *vulgatis iuribus.*

Aduertendo, quod si agatur de melioramentis consistentibus in plantatione vitium, & arborum, vt dicantur probata, duo tempora sunt consideranda, nempè
89 tempus, in quo fundus fuit traditus, & tempus, in quo ex post facto fuit melioratus, vt dixit *Rot.coram Coccin.decis.826. num.1.coram Royas decis.182.num.8.* & alibì passim. Nec non quid impensum, & quid melioratum, alioquin non dicuntur probata, vt aduertit *Rot.coram Bich. decis.161.num.31.* habito respectu ad impensam, & ad tempus, quo sunt duratura, & sic facta collatione impensi, & meliorati, quod minùs est debet refici, vt concordantibus relatis respondit *Rot. coram Coccin.decis.2135.num.5.cum seq & dec.2165. num.7.cum seqq.& coram Royas decis.116. num. 7.* Et quod melioramenta in praedijs rusticis consistentia in plantationibus vitium,& arborum consideranda sint de tem-
90 pore, quo fuerunt facta, quoniàm non est habenda ratio incrementi valoris eorum fauore meliorantis, dùm illud potiùs procedit ex ipso fundo, quàm ab eius industria, iuxta *gloss.* communitèr receptam *in l. Fundo verbo plùs pretij ff. de Rei vindic.* tradit *Fragos.de Regim.Reipubl.par.3.lib.6. disputat.10. §.4. num.11. vers. sed quid si meliorationes,* & allegatis *Vrsill.ad Afflict. decis.87.num.3.post med.vers circà praefata tamèn, Carpan.ad Statut. Mediolan. lib.1. cap.417.num.748.& 753.Barz.decis.Bononien.23. num.16.post med.* docet *Pacion.de Locat. cap.34. §.4. num.32.* vbi cum *Felin. cons.42.num.9.* docet, quod in refectione melioramentorum consistentium in plan-
91 tatione vineae facienda tantummodò fit aestimatio plantularum praeuiarum, compensatis caeteris laboribus cum fructibus perceptis.

Non tamèn fructus ex arboribus, & vitibus

tibus plantatis per Colonum, seù Conductorem percepti imputandi, seù compen-
92 sandi sunt cum melioramentis, cum fructus melioramentorum spectent ad meliorantem tàm ex dispositione Iuris communis per *text. in l. final. vbi gloss. in verbo si per mulierem ff. de Fund. dotal.* quàm ex æquitate *l. Curabit C. de Act. empt.* quæ habet locum in casu, quo agitur de melioramentis factis in stabilibus de sui natura fructiferis, ne Dominus fundi locupletetur cum aliena iactura, vt respondit *Marescott. Variar. resolut. lib. 2. cap. 112. num. 52. cum seqq. Fragos. de Regim. Reipubl. cit. §. 4. num 9. in fine*, & *Rot. in recent. decis. 250. num. 2. cum seq. par. 15.* & quod Conductor, qui bona fide meliorauit, faciat fructus
93 suos pro rata melioramentorum reiecta contraria opinione, & cumulatis concordantibus respondit *Rot. coram Cerro decis. 484. num. 6. & 8.* vbi etiàm testatur hanc opinionem esse æquiorem, & veriorem, & refert *Nigrum de Except.* dicentem eam non iustam non nisi iniustus, & rigorosus Iudex negabit.

Idquè maximè procedit quò ad fructus bona fide consumptos antè motam litem, quos bonæ fidei possessor non restituit,
94 nec cum meliorationibus compensat, vt docet *Marescott. cit. cap. 112. num 58.*

Addo quod non leuis est controuersia inter *DD.* an malæ fidei possessor teneatur ad fructus perceptos ex proprijs meliora-
95 mentis, in qua licèt *Rota* aliàs anceps nihil determinauerit, vt videre est penès *Coccin. decis. 1208.* Attamèn postmodùm articulo discusso resoluit, fructus lite pendente perceptos ex melioramentis anteà factis spectare ad meliorantem *coram eodem Coccin. decis. 1273.*, quem posteà secuta est in *recent. decis. 564. num. 12. cum seq par. 18. tom. 2.* vbi *in fine* subdit non esse attendenda ea, quæ per modum discursus adducta fuerunt per *Bich. decis. 406. num. 35. cum seqq.* repetita in *recent. decis. 6. sub num 32. cum seqq par 11.*

De impedientibus Laboratores, & de Areis claudendis.

RVBRICA XV.

ITem Statuimus, & ordinamus, quod quicunque prohibuerit, vel quoquo modo contradixerit verbo, vel facto, ne quis laborator possit, aut valeat possessionem, seu terras alicuius conducere ad laborandum, vel conductas colere, condemnetur in vigintiquinque libris bonon. pro qualibet vice, & de tali contradictione probare sufficiat iuramento Domini, seu Possessoris talis rei, cum depositione tamèn vnius Testis de veritate, vel trium de fama publica. Insuper Statuimus, quod quicunque laborator, seu quilibet alius, qui habitaret aliquam domum, aream, vel curtem sitam iuxtà possessionem, seù bona alicuius teneatur claudere cum clausura altitudinis à terra duorum pedum ad minus, & clausam tenere dictam aream, & curtem, ita quod eius animalia (cuiuscunque generis) non possint in bonis vicinorum suorum, & quæ ipse, siue alter laboraret ingredi sub pœna solidorum vigintiquinque bonon. pro qualibet vice, qua accusati fuerint sine aliqua condemnatione facienda per Iudices damnorum datorum, & ad soluendum damnum passo emendationem damni, de quo credatur ipsi passo vsquè ad quantitatem viginti solidorum, si hoc iurauerit, & ab indè supra quantum probauerit per Testes sine aliqua solemnitate seruanda.

SVMMARIVM.

1 *Scopelismum quid sit.*
Scopelismi pœna, quæ sit, num. 1.
Culturam agrorum impediens, qua pœna puniatur, num. 1. & 3.
2 *Verba vsque ad pœnam mortis apposita in Lege, Statuto, vel Constitutione, quando pœna remissa fuit arbitrio Iudicis, stant exclusiuè ad mortem.*
3 *Publicè expedit agriculturam non deseri.*

OBSERVATIO.

AD instar Scopelismi, quod est speciale Arabiæ crimen, vt tradit *Geor-*

Georgius Mars-Mann. in eius Metrologia cap. 5. sub n. 25. emanauit dispositio huius *Rubricæ*, nàm sicuti in Arabia plerique
1 inimicorum solebant in prædium inimici ponere Scopulos, seù lapides indicantes, quod si quis eum agrum coluisset malo letho periturus esset insidijs eorum, qui Scopulos posuissent, quæ res rantum terrorem habebat, vt nemò ad eum agrum accedere auderet crudelitatem timens eorum, qui Scopelismos fecerant, vndè Præsides grauitèr punire solebant vsquè ad pœnam capitis, quià & ipsa res mortem comminabatur, iuxtà verba *tex. in l. Sacculary 7. ff. de Extraordin. crimin.* docet *Antonius Mattheius de Criminib. tit. 5. de extraordin. crim. cap. 1. de Scopelismo n. 2. cum seq. & D. meus Raynaldus in eius Obseru. crim. cap. 7. num. 90. cum seqq. vol. 1.* vbi contrà eundē *Mattheium* tenet, quod quando Lex remittit pœnam arbitrio Iudi-
2 cis tunc illa verba vsque *ad pœnam capitis* stant exclusiuè ad mortem: Ità à nostro *Statuto* imponitur impedientibus culturam agrorum pœna pecuniaria, quæ est valdè mitis respectu grauitatis delicti, nàm
3 grauitèr offenditur Proximus, & Respub. impediendo culturam, cùm publicè intersit agriculturam non deseri, vt aduertunt *Mattheius loc. cit. sub num. 3. & D. Raynald. vbi suprà num. 92.*

De obligationibus Colonorum circa fructus, & paleas.

RVBRICA XVI.

STatuimus, quod Coloni (A) terrarum, vel possessionum hominum Ciuitatis Fauentiæ, vel eius Comitatus, aut Districtus, ad petitionem possessorum earum, quas colunt teneantur, & ad id per Potestatem, vel eius Vicarium, vel Iudicem aliquem Communis Fauentiæ compellantur ad voluntatem Locatorum terrarum, seu possessionum huiusmodi dimidiam fructuum illarum, vel partem dictis Locatoribus tangenrem deferre in manipulis, siue couis in eadem Scola, vbi tales possessiones, vel terræ sitæ essent, videlicet ad locum vbi mandauerit Locator, & etiam extrà dictam Scolam, dum tamèn non conducantur extrà Scolā per medium milliare, vel vltrà, & volentibus Locatoribus vltrà conduci teneantur Coloni, ita tamèn quod Colonis sic conducentibus vltrà medium milliare satisfiat à Locatoribus de tali vlteriori conductione, & ipsos fructus triturare, mundare, & aptare omnibus expensis ipsorum Colonorum infrà congruum terminum. Et quod tales Coloni etiam teneantur dare, assignare, & deferre Dominis, seù Locatoribus dimidiam, & partem suam de omnibus prædictis eisdem Locatoribus. Ac etiam teneantur dicti Coloni habitantes in alienis possessionibus tempore eorum recessus de eis, dimittere ibidem paleas Dominis, seu Locatoribus dictarum possessionum sub pœna librarum quinque bonon. cuilibet contrafacienti pro qualibet vice vltra paleam. Liceat tamèn ipsis Colonis per eorum animalia rodere super dictis possessionibus, de quibus discedunt dimidiam palearum recollectarum super eis de eo anno, quo recedunt, quam tamèn dimidiam si Locator voluerit habere teneatur ipse Colonus relaxare pro pretio concedenti dicto Locatori. Laboratores verò terrarum teneantur dimidiam palearum Locatori Fauentiam conducere, vel ad aream possessionis dicti Locatoris absquè vlla mercede.

SVMMARIVM.

1 *Colonus partiarius transportare tenetur ad aream manipulos frumenti, aliarumque bladarum ad effectum triturandi.*

Trituratione frumenti, & bladarum sequuta deuenitur ad mensurationem, & diuisionem inter Dominum, & Colonum, num. 1.

2 *Colonus partiarius deferre tenetur portionem dominicalem ad domum Domini suis sumptibus. Decl. num. 3.*

Limita quò ad solutionem gabellæ.

4 *Colonus partiarius deferre tenetur portionem domi-*

dominicalem ad domum Domini proprio periculo. Limita vt ibi.

5 *Plauſtri euerſio ſine culpa ducentis accidere non ſolet.*

6 *Colonus partiarius tenetur ad pretium frumenti à Magiſtratu taxatum, ſi illud non detulit ad domum Domini tempore debito.*

7 *Dominus poteſt facere præceptum Colono partiario, nè fructus colligat ipſo, vèl eius Miniſtro abſente, vèl ſaltèm abſq; præcedenti interpellatione.*

8 *Parochus, ſeù Curatus poteſt Cuſtodes apponere, vèl prohiberi facere, nè fructus ex agris auferantur, niſi ſoluta priùs decima.*

9 *Iuramentum in litem ad probandam quantitatem datur contrà Colonum partiarium, qui ſpreto Statuto, aut conſuetudine, aut pacto, aut præcepto recollexit fructus inſcio Domino.*

Colonus, qui non denunciauit Domino recollectionem fructuum non priuatur, nec expellitur, num.9.

10 *Colonus partiarius colligere, & ad domum propriam aſportare poteſt fructus inſcio Domino, abſquè eo quod redargui valeat de furto, ceſſante prohibitione legis, aùt hominis.*

11 *Colonus partiarius egens frumento pro metendo, & ſegetes colligendo, ſi excuſſerit certam quantitatem ſpicarum inſcio Domino, non poteſt accuſari de furto.*

12 *Palea fundamentum habet cum frumento, radicemque communem.*

13 *Palea Annonæ appellatione venit.*

14 *Palea computatur inter fructus, ſicut ſtramen, ligna, aliaque huiuſmodi.*

15 *Palea diuidenda æqualitèr inter Dominum, & Colonum partiarium. Vide ibi.*

16 *Colonus partiarius alere tenetur de propria boues pro cultura neceſſarios.*

17 *Conſuetudo, Statutum, & pactum circà diuiſionem paleæ inter Dominum, & Colonum ſunt ſeruanda.*

18 *Conſuetudo noua, & vltima antiquæ contraria, eſt attendenda.*

19 *Palea tota inſeruit pro alimonia bobum Colonorum.*

20 *Coloni retinent boues ad Collaticum.*

Collaticum bobum eſt licitum, & quotidiè practicatur, num.20.

21 *Periculum bobum ad collaticum datorum, ad quem ſpectet remiſſiuè.*

22 *Creditor collatici præfertur cuicunque creditori etiàm anteriori ſuper fructibus recollectis. Limita num.23.*

24 *Creditores mercedis pro ſecatione, trituratione, & recollectione frumenti, præferuntur alijs Creditoribus.*

25 *Creditor penſionis horrei, in quo repoſitum, & conſeruatum fuit frumentum præfertur alijs creditoribus.*

Creditor vltimus, qui mutuauit pecuniam pro perficienda, & habitabili reddenda domo præfertur alijs creditoribus, qui mutuarunt pecuniam pro ea ædificanda, num.25.

OBSERVATIO.

A MEſſe ſequuta, tenetur Colonus partiarius nedùm trāſportare ad areā, quæ vt pluriuùm reperitur in eodem prædio, manipulos frumenti, aliarumque bladarum ad effectum triturandi, & vt abſoluta trituratione deueniatur ad menſurationem, & diuiſionem, ac facta diuiſione, incumbit onus Colono deferendi portionem dominicalē ad domum Domini proprijs ſumptibus, iuxrà naturam Coloniæ partiariæ, vt diſpoſitum legitur in ſequenti *Rubrica*, & reſpondit *Burſatt. conſ.330. num.51.*

Quod onus deferendi fructus ad domū Domini habet locum, quandò ſunt eiuſdem Territorij; aliàs ſecùs vt declarant *Pigant. ad Statut. Ferrariæ lib.1. rubr.30. num.12. verſ. & de Iure communi, Conciol. ad Statut. Eugub. lib.6 rubr.39. num.7. ibiq; Romaguer. n.12. cum ſeq.*

Non tamèn inter ſumptus compræhenditur onus ſolutionis gabellæ, eo quià hæc eſt debitum Domini ergà Principem, non Coloni *Bald. in l. Acceptam num.42. C. de Vſuris, Iaſ. in l. Fructus num.14. ff. Solut. matr. D. Pacion. de Locat. cap.38. num.28.* Etiamſi ſe obligaſſet aſportare omnes fructus ſuis ſumptibus, nàm adhùc non tenetur ad gabellam, ex ratione mox allegata, vt proſequitur *Pacion. nu.29.* & reſpondit *Donat. Anton. de Marin. Quotid. reſol. lib.1. cap.259. num.4. & Romaguer. in Addit. ad Conciol. ad Statut. Eugub. cit rubr.39 n.15.* vbi *num.13. cum ſeq.* firmat, quod tenetur etiàm deferre proprio periculo, ſed ſi fructus perierint abſque mora, & culpa Coloni, ipſe remanet liberatus: Aduertendo ſecundùm *Pigant. ad Statut Ferrariæ lib.1. rubr.32. num.8.* quod, ſi plauſtrum euerteretur, in quo repoſita eſſent quæ ad Do-

Dominum ducuntur, vt vinum, oleum,&c. effunderetur, probanda esset exactissima diligentia, cùm euersio plaustri sine culpa
5 accidere non soleat, ibique allegat *Rimin. iun.cons.441.n.34.& Ciriac.cōtr.166.n.18.*

Cæterùm, si tempore debito non detulerit ratam frumenti Domino,poterit con-
6 trà eum agi ad pretium à Magistratu taxatum, vt respondit *Rot. coram Peutinger. decis.494.num.5.cum.seq.*

Ad hoc autem, vt innotescat Domino præcisa quantitas fructuum, & tollatur occasio fraudis, consuli solet vel mediante dispositione Statuti, vèl consuetudine, vèl pacto, & istis deficientibus, adhùc potest ipse Dominus facere Colono præceptum,
7 nè illos ipso, aut Ministro absente, vèl saltèm absque præcedenti certioratione colligat *Plot. de In lit. iur. §. 4. num. 11. Pacion. de Locat. cap.33. num.22. Fenzon. ad Statut. Vrb. lib.1. cap.123. num.3. cum seq. Cancer. Var resol.par.3.cap.13.n.372. Caball.cons.crim.169.Franch.dec.117.ibique Carolus Antonius de Luca n.1. cum seq.* vbi concordantibus relatis dicit idē procedere ad fauorem Curati, qui ad excludendas
8 fraudes potest Custodes apponere, vèl prohibere facere, nè fructus ex agris auferantur, nisi soluta priùs decima; Rationi enim congruit, vt is, cuius interest, assistat actui, qui geritur, vt firmat *Valasc. de Iure emphyt. qu 30. sub num. 15: vers. postremo in Colono partiario*, & comprobando tenet *Fenzon. ad Statut.Vrb. alleg. cap.123 num.2.in fine cum seqq.*

Et si Colonus spreta dispositione Statuti, aùt consuetudine, aùt pacto, aùt præcepto colligat fructus inscio Domino ad-
9 uersùs eum datur iuramentum in litem ad effectum probandi quantitatem, vt firmant *Plot. loc. cit. & Pacion. vbi suprà num.23.* Non tamen exindè inducitur priuatio, & expulsio, vt tradit *Gratian. discept. 152. num.4.*

Cessante verò prohibitione legis, aùt hominis Colonus partiarius inscio Domino non solùm potest colligere fructus, sed
10 etiàm valet illos ad domum propriam asportare, absque eo quod accusari possit de furto, quià non censetur id egisse animo furandi, sed potiùs iuris sui conseruandi gratia, ad *tex. in l. Meritò, ff. Pro socio, Fab. in §.Furtum est num.1. Instit de Oblig. quæ ex delict.nasc. Farinac.de Furt.qu.174. num.26.Pacion.allegat.cap.33. num.25. & Muta decis.43.n.24.*

Prout cessat etiàm actio furti, si Colonus egens frumento pro metendo, & se-
11 getes recolligendo excussit certam quantitatem spicarum inscio Domino, dùm per fallaciam, & dolo malo non fecit, prout in dubio præsumendum est per *text. in d. l. Merito*, & tenet *Adden. ad Sanfelic. decis.388. vers. in dubio tamen.*

Palea fundamentum habet cum frumen-
12 to, radicemque communem, iuxtà verba
B *Homiliæ S.Augustini Episcopi lib.99. Euangelic. in Matth. cap 11. to. 4.* Annonæ ap-
13 pellatione venit *Fulgos.cons.116.* & inter fructus computatur sicut stramen, ligna,
14 aliaque huiusmodi *Capiblanch. de Baron. lib.1.pragm.14.num.11.Vrceol.Consult.forens.cap.3.n.60.vol.1. De Luca ad Franch. decis.103.num.1.* qui loquitur ad effectum solutionis decimæ, *Pacion. de Locat.cap 5. num.36.* Ideòque æqualiter diuidenda inter Dominum, & Colonum *Pacion. vbi
15 supra nu.37.& Conciol ad Statut. Eugub. lib.6. rubr.39 num.6.Ioseph Ludouic decis. Perus.par.1. decis.14. num.8. in fine cum seq.* vbi relato *Petro de Vbald.* aduertit maximè procedere quandò non constat per Colonum proiectum fuisse letamen, quo casu palea diuidenda esset arbitrio boni viri; Et quidèm optima ratione, non solùm quià tanquàm fructus debetur portio Domino ex *mox allegatis*, verùm etiàm quia cùm Colonus subministrare teneatur omnes expensas, vtique debet de proprio
16 alere boues ad culturam necessarios, vt relato *Petr. de Vbald. in tract. de Duobus fratr. par.11. qu.9. vers. tamèn in contrarium* firmat *Ioseph Ludouic. cit. decis 14. num.7.*

Nisi alitèr disponat Statutum, aut fuerit conuentum, aut diuersa vigeat Con-
17 suetudo, quæ seruanda est, vt tradunt *Pacion.loc.cit. Fuluius Benign.in Addit. ad Statut. Agricultur. Vrbis cap. 82. litt. D. Conciol.loc.cit.* Et si concurrat Consuetudo noua antiquæ contraria, vltima est atten-
18 denda, vt firmat *Ioseph Ludouic. loc. cit. num.11.*

Viget autèm consuetudo in territorio Fauentiæ, quod tota palea inseruiat pro
19 alimonia bobum Colonorum, vel quorum ipsi pro cultura prediorum retinēt ad Collaticum à Dominis prædiorum, vèl ab alijs pro certa annua quantitate, seù specie
20 nempè frumenti, prout quotidiè practicatur, vt per *Corn. cons. 108. num. 4. lib. 1. Carocc. de Locat. tit. de Collaticis bobum*,

seu

ſeù Iugatico, vt per *Aldobrandin. conſ.* 131. *nu.* 17. *lib.* 2. *Pacion. de Locat. cap.* 12. *nu.* 3. *cum duob. ſeqq.* quod licitum eſt, vt firmat *Poſth. reſolut.* 53. *nu.* 14. latè *Micalor. de Fratrib. par.* 3. *cap.* 59. *num.* 38. *verſ & ſupradicta, cum pluribus ſeqq.* vbi examinat articulum, & contrariam opinionem reprobat; ad quem autèm ſpectet periculum
21 bobum vide *D. Pacion. d. tract. num.* 5. *cum ſeqq. & Poſth. vbi ſuprà num.* 15. *cum ſequentibus*.

Addo in hoc propoſito collatici, quod illius creditor præfertur cuicunque creditori etiàm anteriori ſuper fructibus recol-
22 lectis, vt firmat *Sabell. Var. reſol. cap.* 66. *num* 22. *vbi num.* 24. limitat quandò concurrit creditor ſeminis, & expenſarum pro
23 cultura, nàm tùnc tenet priuilegia conquaſſari, & cæteris paribus eſſe ſeruandum ordinem temporis, & regulam, Qui prior tempore potior eſt in iure.

Verùm eſt aduertendum, id ita indiſtinctè non procedere, cum potiùs vltimi
24 creditores præferantur pura mercenarij pro ſecatione, & tituratione, & recollectione frumenti, & ſegetum, nàm expedit ijs priuilegium porioritatis concedi, vt faciliùs inueniantur ad publicam vtilitatem, cum tales operationes promptè, & celeritèr ſint faciendæ, adeò vt ſæpius vnius diei mora in ſecando, & ſecatum recolligendo ob ſuperuenientiam ventorū aquilonarium, pluuiarum, & imbrium ingens damnum cauſari ſoleat, vltrà quod dicti fructus non dicuntur niſi deductis expenſis neceſſarijs, vt firmat *tex. in l. Quod priuilegium*, ibi: *Planè ſumptus cauſa, qui neceſſario factus eſt ſemper præcedit; nàm deducto eo, bonorum calculus ſubduci ſolet, ff. Depoſit. Buccaferr. reſponſ* 92. *num.* 39. *cum ſeqq. Carleual. de Iudic. lib.* 1. *tit.* 3. *diſput.* 32. *num.* 1. & docet *Card. de Luca de Credit. diſc.* 16. *num.* 12. *cum ſeq.* Nec non
25 Dominus pro penſione horrei, in quo frumentum conſeruatum, & ſaluatum fuit, iuxtà originalem doctrinam *Rip. in l. Priuilegia num.* 1. *in fine*, ibi: *ergò vltimus debet præferri, quià is eſt, qui cauſam totius pignoris ſaluauit, ff. de Priuil. credit*, & tradit *Gait. de Credit. cap.* 4. *qu.* 11. *nu.* 1556. *Carleual. cit. tit.* 3. *diſput.* 29. *num.* 5. *& d. diſput.* 32. *nu.* 1. & de vltimo creditore, cuius pecunia erogata fuit in perficiendo ædificio, illoque habirabili reddendo relatis *Banderan. de Priuil. credit. cap.* 2. *in fine Curia Philipp. par.* 2. *lib.* 2. *cap.* 12. *nu.* 16. *Caraſc. ad Leg. Regni cap* 11. *num.* 179. *A Coſta de Priuil. credit. reg.* 2. *ampl.* 3. *num.* 11. *cum ſequentibus* reſpondit *Roccha Epiſcopus Iſclanus Diſputat. ſcelect. volum.* 2. *cap.* 138. *num.* 3. *verſ. in reliquis cum ſequent.*

De Cultura per Colonos adhibenda, & de fructibus per eos cuſtodiendis, & triturandis.

R V B R I C A XVII.

ITem ſtatuimus, & ordinamus, quod Coloni partiarij, ſeù Laboratores prædia poſſeſſiones, & terras, quas colendas duxerint, teneantur quatèr congruis temporibus eas arare, (A) & congruo tempore, videlicet ſaltèm per totum menſem Octobris quinto ſulco illas ſeminare, ſaluis tamèn aliis conuentionibus inter eos, & Locatores factis, & initis ſub pœna pro qualibet tornatura, & qualibet vice, qua omiſerint eas (vt ſupra) colere, & arare ſolidorum viginti bonon. Locatori poſſeſſionis applicandorum pro ſuo damno, & intereſſe. Simili pœna teneatur conducens vineam ad colendum, ſi eam diligentèr putare, & bis debitis temporibus ligonizare omiſerit, pro qualibet vice, ac qualibet tornatura Locatori vineæ, pro ſuo damno, & intereſſe applicanda, & pro illo anno, quo ſic ceſſauerit talis Colonus, nihil habeat ex fructibus dictæ vineæ. Si verò tantùm vna vice in ligonizando ceſſauerit quartam partem dictorum fructuum dictæ vineæ habeat, ſaluis ſemper dicta pœna, & aliis pœnis conuentionalibus. Si verò Coloni, & Laboratores prædicti tenerentur ex pacto ponere fimum, ſeu letamen in dictis poſſeſſionibus, & vineis, & non poſuerint, teneantur ſoluere Domino pro qualibet ſalma ſolidos quinque bonon. & pro quolibet curru ſolidos quindecim, & antequàm dictum

fimum, seù letamen in ipsis terris, seù vineis spargatur, debeat locator requiri per ipsos Laboratores, quodque teneantur, & debeant dicti Coloni suis expensis, & laboribus singulo recollectu in area possessionis, seu terrarum Locatoris portare vnam, seu duas cappas grani, seù frumenti, accipiendo illas de quolibet aceruo, siue pignono frumenti existentes in agro, manipulum, seù couum vnum frumenti, easque triturare debeat in dicta area, seu alibi pro vt dictis Domino, seù Locatori videbitur, & eo frumento triturato debeant dicti Coloni illud in præsentia Domini, seù eius Nuncii mensurare, & eius mensuræ, cuius repertæ fuerint ipsæ cappæ (vt supra) trituratæ debeant, ac teneantur dicti Laboratores de residuo frumenti triturandi in eadem mensura Dominis, seù Locatoribus prædictis respondere. Insupèr obligati sint prædicti Coloni tempore messium requirere Dominos, vt vadant ad videndum, & numerandum cappas, & aliam quantitatem frumenti, & bladi, quæ de possessionibus colligentur, antequam frumentum, & blada extrahantur de agro, & debeant ipsi laboratores omnem quantitatem frumenti, fabarum, ordei, & speltæ triturasse, ac mundasse, & mensurasse, ac ad domum Domini, seù Locatoris detulisse in, & per totum diem decimam quintam mensis Augusti ad plus, sub pœna solidorum decem bonon. pro qualibet cappa in prædictis omnibus, & singulis casibus. Teneantur etiam dicti Coloni terrarum, & vinearum notificare Locatoribus prædictis qualibet vice, qua laborauerint, seù arauerint dictas terras, & vineas infrà tertiam diem, & Coloni vinearum notificent infrà dictum tempus de putatione, & ligonizatione pro qualibet vice, si volunt ire ad videndum terras, & vineas (vt suprà) per eos laboratas pœna solidorum decem bonon. pro qualibet tornatura terræ; & vineæ solidorum viginti bonon. pro qualibet vice, qua omiserint denunciare (vt suprà) & Laboratores vinearum non debeant vindemiare sine licentia Locatoris sub pœna librarum decem bonon. pro medietate Locatori applicanda, & pro alia medietate Communi Fauentiæ.

SVMMARIVM.

1 *Agricultura est vnus ex cardinibus humanæ vitæ.*
Agricultura est neruus totius Reipublicæ, num. 1.
Ciuitas crescere non potest sine agris, & eorum fructibus, nèc sine abundantia cibi frequentiam habere, num. 1.
2 *Infans ali non potest sinè Nutricis lacte, nequè ad vitæ crescentis gradus perduci.*
3 *Exercitio Agriculturæ nihil dulciùs, nihil vberiùs, nihil homine libero dignius.*
4 *Romani reliquerunt in gentis hominibus sola duo studia, nempè Agriculturam, & bellicam artem, & quarè.*
5 *Exercitium Agriculturæ est antiquissimum à primo* Parente *omnibus hæreditarium.*
6 Cain *fuit primus Agricultor.*
7 Noè *inuenit arandi artem ad minuendum laborem hominibus.*
8 *Nobilissima est ars Agriculturæ, ità vt quamplures ab aratro ad Dictaturam, & Consulatum vocati fuerint, & terminata dignitate ad aratrum redierint.*
Reges ipsi, & Imperatores Agriculturam exercuerunt, num. 8.
9 *Agricultura non præiudicat nobilitati, quandò exercetur in proprijs fundis.*
Agricultura non numeratur inter artes mecanicas, num. 9.
Artes mecanicæ homines obscuros reddunt, num. 9.
Qui parcè seminat, parcè & metet, num. 9.
10 *Agros vberiores reddere bonum publicum respicit.*
Ciuitas populo, & hominibus redditur copiosior, quò magis alimentis, & cibarijs affluit, num. 10.
Principis interest Statum, & Regnum *populatum habere num. 10.*
11 *Agrum incultum antiquitùs retinens, puniebatur.*
Vineam, & arborem derelinquens, antiquitùs puniebatur, num. 11.
22 *Priuilegia varia concessa sunt Agriculturæ, & Agricultoribus, de quibus ibi remissiuè.*

13 Exe-

13 *Executio super bobus animalibus, & instrumentis aratorijs fieri non potest pro quouis debito, etiam fiscali, n.18. & 25.*

14 *Animalia aratoria intelliguntur ea, cum quibus maiori parte anni agricultura exercetur.*

15 *Boues aratorij molestari non possunt.*

16 *Agricultores sunt nerui totius Reipub.*

17 *Agricultores exempti esse debent à publicis muneribus.*

18 *Agricultores carcerari non possunt occasione represalia, nec pro quouis debito, etiam fiscali.*

Agricultor carcerari non potest vigore mandati relaxati contrà Reum principalem pro pœna pecuniaria, quamuis fideiusserit de iudicatum soluendo in causa criminali, num.18.

Represalea exequi non potest contrà Agricultores, etrumquè animalia, boues, & equas necessarias, num.18.

19 *In causis Agricultorum summariè, & celeritèr est procedendum.*

20 *Iudices antiquitùs manebant in Portis Ciuitatis, vt citiùs, ac promptiùs redderent Ius Agricolis, & quarè.*

21 *Agricultores quinam dicantur remissiuè.*

22 *Agricultores Vrbis suppositi fuerunt, vnà cum rebus ad artem spectantibus iurisdictioni Consulum eiusdem artis.*

Statuta Agricultura Vrbis confirmata fuerunt à B. Pio V. *num.22.*

23 *Inhibitiones Agricultura conceduntur tàm à Consulibus, quàm ab Eminentiss. Camerario, & ab Annona Præfecto.*

24 *Agriculturam exercentes intrà quadraginta ab Vrbe milliaria, tàm seminum, quàm messium tempore non possunt carcerari, nec executionem pati, etiam prò debito obligatione Camerali vallato, secùs in alijs temporibus, & n.28. & n.31.*

26 *Boues, & instrumenta aratoria sub tacitis hypotecis non comprehenduntur.*

27 *Bobus, & instrumentis aratorijs competunt priuilegia, quæ bonis dotalibus concessa fuerunt.*

Inhibitiones Agricultura conceduntur sollummodò serenti saltèm octo rubra tritici, num.28.

28 *Inhibitiones Agricultura impediunt executionem, tàm quò ad personam Agricultorum, quàm quò ad fructus de tempore sementationum, & messium, secùs quò ad alia bona non prouenientia ex Agricultura.*

29 *Declara procedere quò ad debita contracta post incaptum exercitium Agriculturæ; secùs si antè. Contrarium num.30.*

31 *Forum, seù Tribunal Abbatis Sacchi nuncupatum prò causis pauperum Mercenariorum, Terrarum, Vinearum, Hortorum, seù Viridariorum cultorum, Operariorum, ac quoquomodò Laboratorum, & similium Vrbis, eiusque Districtus erectum in Vrbe fuit ab* Vrbano VIII. *& cum quibus facultatibus, vide ibi.*

Index in causis Mercenariorum Vrbis, eiusque Districtus, quas facultates habeat, num.31.

32 *Præcepta Agricultura sunt benè colere; agris, aeris, aqua, terra, & industria rationem habere.*

33 *Syderum cognitionem habere debet Agricultor, & quarè.*

34 *Cognitionem qualitatis terræ Agricultor habere debet, cum diuersa laboreria secundùm diuersitatem terrarum requirantur.*

35 *Frumentum non seminatur quolibet anno in eodem loco, sed alternatim seminantur frumentum, & segetes.*

36 *Colono, vèl Conductori non licet in vltimo anno restipulare, nempè serere pradia, quæ in superiori anno sata fuerunt, nè terræ exfructentur in præiudicium Domini, aliàs tenetur ad interesse, & damna, num.38.*

37 *Conductor vineæ non potest in vltimo anno relinquere plura capita vitium ad effectum percipiendi maiorem quantitatem vuæ ratione præiudicij, quod inferreretur Domino in sequentibus annis, in quibus minor quantitas vuæ produceretur, aliàs tenetur ad damna, & interesse, num.38.*

38 *Vinea si non putetur, vel non cultiuetur, desiccatur.*

39 *Vinea deterioratur ex defectu culturæ, etiã modici temporis.*

OBSERVATIO.

Agricultura est vnus ex cardinibus humanæ vitæ, & neruus totius Reipublicæ, tanquàm genus humanum nu-
1 triens, nàm Ciuitas sinè agris, & eorum fructibus crescere non potest, nec sine abũdantia cibi frequentiam habere, eo modo, quo infans natus sinè Nutricis lacte nequit
2 ali, nequè ad vitæ crescentis gradus perduci, vt docent *Scipio Amirat. Discurs. politic.*

litic. lib. 3. cap. 3. Dionis. Halicarnas. Roman. antiqu. lib. 2. Aristotil. Politic. lib. 6. cap. 4. & lib. 7. cap. 8. *Vitru. de Architectura lib. 2. in princ. vers. vt enim, Cardin. Srtia Pallauicin. in Histor. Concil. Trid. lib.* 13. *cap.* 4. *in fine. Thomas Garzonus in eius opere inscripto Piazza vniuersale discurs.* 56. & ex nostris *Amaya in leg. Exemplo* 36. *num.* 17. *Cod. de Decurion. lib.* 10. *Gulielm. de Benedict. in cap. Raynuccius verbo, & vxorem nomine Adelasiam dec.* 5. *nu.* 345. *vers. cum igitùr de Testam. Klock de Ærar. lib.* 2. *cap.* 1. *numer.* 1. *cum duobus seqq. Solorzan. de Iure Indiar. tom.* 2. *lib.* 1. *cap.* 7. *numer.* 16. vbi plures concordantes.

Eius exercitio nihil vberiùs, nihil dul-
3 ciùs, nihilquè homine libero digniùs teste *Ciceron. lib. 3. Offic. Plin. epistol.* 47. *lib.* 9. *Gulielm. de Benedict. loc. cit. Tiraquel. de Nobilitat. cap.* 32. *nu.* 5. ità vtcecinit *Horat. in libro Epodon. Ode* 2.

Beatus ille, qui procùl negotijs
Vt prisca gens mortalium.
Paterna rura totus exercet suis,
Solutus omni fœnore
Nec excitatur Classico Miles truci,
Nec horret iratum mare,
Forumque vitat, & superba Ciuium
Potentiorum limina,

vt exornat *Vrsell. conclus.* 82. *num.* 2. qui erroneè prædictos versus attribuit Valerio Maximo, & *Antunez Portugal. de Donat. Reg. vol.* 2. *lib.* 3. *cap.* 43. *num.* 24. Vndè Romani duo sola studia ingenuis homini-
4 bus reliquerunt, agriculturam scilicèt, & bellicam artem, vtporè ad sustinendam, & conseruandam Rempublicam necessarijssimæ, & vtilissimæ, cum agricultura inseruiat Militum alimentis, & militia tutelæ eiusdem Reipublicæ, vt testatur *Dionis. Halicarnass. cit. lib.* 2. *Klock vbi suprà num.* 11.

Quod exercitium cæteris est antiquissimum à primo Parente omnibus hæredita-
5 rium, vt in *Genes. cap.* 3. *vers.* 17. ibi *Adæ verò dixit Dominus Deus quià audisti vocem Vxoris tuæ, & comedisti de ligno, ex quo præceperam tibi ne comederes, maledicta terra in opere tuo, in laboribus comedes ex ea eunctis diebus vitæ suæ. Spinas, & tribulos germinabit tibi, & comedes hèrbam terræ. In sudore vultus tui vesceris panem, donèc reuertaris in terram, de qua sumptus es*, & in *vers.* 23. ibi, *& emisit eum Dominus Deus de Paradiso voluptatis, vt operaretur terram*, Cain autèm fuit primus
6 Agricultor, vt tradit *Gulielm. de Benedict. in d. cap. Raynuccius in verbo, & Vxorem nomine Adelasiam decis.* 5. *num.* 346. iunctò *num.* 358. *de Testament.* sed quià homines
7 multùm laborabant in agricultura, quam proprijs manibus, vngulis, & digitis exercebant, *Noë* inuenit arandi artem, in qua plus animalia, quàm homines laborant, vt prosequitur *Gulielm. de Benedict. d. num.* 358.

Ac est quoquè ars nobilissima, ità vt quàmplures ab aratro ad Dictaturam, & Consulatum vocati fuerint, & terminata, seù deposita dignitate Consulari, & Dictatoria ad aratrum redierint, & Reges ipsi, ac Imperatores manus aratro occalluerint, quos referunt *Gregor. Tholosan. lib.* 4. *de Rep. cap.* 8. *num.* 4., *& in Syntagmin. iurvniu. lib.* 18. *cap.* 23. *Augustinus Gallus in eius libello inscripto Le dieci giornate della vera Agricultura, giornata sesta circà princ.* vbi de *Diocletiano Imperatore, & Ciro Rege Persarum, Klock de Ærar. lib.* 2. *cap.* 1. *num.* 7. *cum seq.* iunctò *num.* 23. *cum seqq. Knipschild. de Iuribus, & priuil. Ciuit. Imperial. lib.* 2. *cap.* 16. *nu.* 28. *Tiraquel. de Nobilit. quæst.* 32. *num.* 5. *Gryphiandr. in Œconom. legal. lib.* 1. *cap.* 17. *numer.* 12. *cum seqq.*

Vndè non præiudicat Nobilitati, cum non numeretur intèr mechanicas artes,
9 quæ homines obscuros reddunt, dùm exercetur in proprijs fundis, vt constantèr tenet *Tiraquell. vbi suprà nu.* 2. *cum seqq. Menoch. cons.* 9. *nu.* 18. *vol.* 1. *Griphyandr d. cap.* 17. *num.* 8. *cum seqq. Guidopap. decis.* 41. iunctà *decis.* 392. vbi testatur ità decisum.

Adeòque diligens ratio habenda est agriculturæ, vt per Principem, seù Reipublicæ moderatorem deputandæ sint personæ, quæ Agricolis incumbant, ac diligentèr inspiciant, an prædia, agri, vineæ, horti, syluæ &c. colantur, & arbores plantentur, ac plantatæ custodiantur, vt docet *Alex. ab Alex. Dier. genial. lib.* 3. *cap.* 11. *vers. ac festis, Kloch. de Ærar. lib.* 2. *cap.* 1. *num.* 47. *cum seqq. Knipschild. de Iurib. & priuil. Ciuit. Jmperial. lib.* 2. *cap.* 16. *num.* 31. Idque præcepit *Constantinus Imperator in l.* 1. *Cod. de Agricol. & Censit. lib.* 11. ac laudat *Cicero in Verrem. orat.* 8. ibi: *Ille verò tùm se Metellum minimè fore putasset, si te vlla in se immitatus esset, qui ab Vrbe Roma, quod nemo vnquàm post hominum memoriam fecit, cum sibi in Prouinciam profici-*

ficiſcendum putaret litteras ad Siciliæ Ciuitates miſit, per quas hortatur, & rogat, vt arent, & ferant in beneficium Populi Romani, cum notum ſit, quod *qui parcè ſeminat, parcè & metet, & qui ſeminat in benedictionibus, de benedictionibus & metet* iuxtà verba *Oraculi Euangeliei*; ſecundùm verò vulgare dicterium, *chi non ſemina non raccoglie*.

Nam agros vberiores reddere bonum publicum reſpicit, & quò magis Ciuitas
10 alimentis, & cibarijs affluit, eo magis redditur hominibus, ac Populo copioſa, & Principis ſummoperè intereſt Statum, & Regnum populatum habere, & hoc eſt, quod dicit *Iuſtinian. in l. vnic. §. penult. Cod. de Caduc. toll.* vt aduertit *Pech de Aquæduct. cap. 7. quæſt. 3. num. 14. cum ſeqq lib. 1.*

Et proindè antiquitùs ſi quis agrum ſuum ſordeſcere paſſus fuiſſet, eumque
11 indiligentèr curaſſet, ac neque araſſet, neque purgaſſet, ſiuè quis arborem ſuam, vineamque habuiſſet derelictam impunitus non euadebat, ſed opus erat Cenſorium iuxtà verba *Gallij lib. 4. cap. 12.* relata à *Cobell. ad Bullam boni Reg. cap. 25. num. 14.*

Hinc ad augendam agriculturam, & ne deſerantur Tenutę, ſeù terrena coli ſolita, procuranda eſt multitudo Agricultorum, vt aduertit *Carolus Tapia de Abundantia par. 2. remed. 3.* ad quorum fauorem ad hunc effectum varia, & ampliſſima conſti-
12 tuta ſunt priuilegia, de quibus *Clemens VII. in eius Bullar. nou. la 5. B. Pius V. in Bulla la 16. Paulus V. in Bulla la 70. in l. Executores cum l. ſeq. & Auth. Agricultores C. Quæ res pign. oblig. poſſ. ac tot. tit. C. de Agricol. & Cenſit., & Colon. libr. 11. ibique Scribentes, Gulielm. de Benedict. in cap. Raynuccius in verbo, & vxorem nomine Adelaſiam deciſ. 5. num. 338. cum ſeqq. de Teſtam. Lucas de Penna in l. prima, & l. Nunquàm circà finem Cod. de Agricol. & Cenſit. lib. 11. Iacob de Colantes in Commentar. ad Pragmatic in fauorem rei frumentariæ, Agricolarum, & rerum, quæ Agriculturæ deſtinatæ ſunt, Caput. de Regimin. Reip. cap. 7. §. 14. num. 22. Fulu. Benign. in Annot. ad Statut. Agricultur. Vrbis, Solorzan. de Iure Indiar. tom 2. lib. 1. cap. 7. num. 16. cum ſeqq. Scanarol. de Viſit. Carcerat. lib. 2. §. 4. cap 2. & §. 10. ſub cap. 12. Gryphiandr. Æconom. legal. lib 1. cap. 17. Kloch. de Ærar. lib. 2. cap. 1. Ramirez de Lege Regia Aragon. §. 14. Salgad. de Regia protect. par. 2. cap. 4. num. 96 Parexa de Inſtrum. edit. lib. 2. reſolut. 9. à num. 105. Balmaſeda de Collect. quæſt 98. Narbon. ad LL. recompilat. lib 4. tit. 21. leg. 25. gloſſ. prima cum ſeqq.* alijque Scriptores de Re agraria tractantes recollecti per *Wilalmium Goeſium cum Notis Nicolai Rigaltij, & per Chriſtophorum Pellerum in addit. ad Kloch. de Ærar. lib. 2. cap. primo num. primo*.

Præcipuè quod ſuper bobus, ac Inſtrumentis aratorijs fieri nequeat executio, vt
13 dictum fuit ſuprà in *Obſeru ad Rubr. 12. lib. 3. nu. 12. cum ſeqq* & reſpondit *Ignatius de Villar in eius Sylua Reſponſ. lib. 2. reſponſ. 16. cap. 1. num. 1.* qui ſuper declaratione inſerta *in fine eiuſdem reſponſi 16.* notat *num. 8.* quod animalia aratoria in-
14 telliguntur ea, cùm quibus maiori parte anni agricultura exercetùr.

Nec Boues aratorij tanquàm Socij in
15 Agricultura poſſint mactari, vt firmatum fuit ſuprà in *Obſeru. ad Rubr. 41. ſub nu. 23. lib. 4.*

Pariterquè Agricultores, qui ſunt nerui
16 totiùs Reipublicæ, vt tradit *Amya in l. Exemplo 36. num. 17. C. de Decurion. lib. 10.* exempti eſſe debent à publicis mune-
17 ribus *ad tex. in l. prima C Ne Ruſticani ad illam obſequium aduocentur lib. 11. & in l. 1. C. de Agricol. & cenſit. lib. 11. ibiq; Lucas de Penn. Fritſch. Concluſ. pract. miſcell. tit. de Meſſe cap. 9. num. 1. cum ſeq. Didacus Balmaſeda de Collect. quæſt. 98. num. 16. Boer. deciſ. 322. ſub num. 11.* Nec non ipſi cum eorum animalibus, bobus, & equabus neceſſarijs ab omni repreſalia
18 tàm in Vrbe, quàm extrà liberi, & exempti ſunt, nec occaſione alicuius debiti, vel obligationis, etiàm in forma Cameræ, Ripæ, & Ripettæ moleſtari, capi, pignorari, nec eorum animalia, vel frumenta tolli, pignorari, ſeù auferri poſſunt iuxtà *Bullam Clementis VII. in Bullar. nou. la 5. §. 6.* cuius diſpoſitio concordat cum *text. in auth. Agricultores C. Quæ res pign. oblig. poſſ.* prohibente carcerationem Agricultorum, quod procedit etiàm pro debito fiſcali, cum agatur de Lege, & conſtitutione generalitèr loquente tenet *Ignatius de Villar. in eius Sylua reſponſ. lib. 2. cap. 2. num. 25. cum ſeq. & num 31. verſ. ſed ijs non obſtantibus cum ſeqq* tenet quòd nec poſſint carcerari vigore mandati relaxati contrà Reum principalem pro pœna pecuniaria,

niaria, quamuis fideiusserint de iudicatum soluendo in causa criminali.

In eorum causis etiàm ne à cultura agrorum distrahantur summariè,& celeritèr est
19 procedendum §. *si verò Auth. de Quæstor. Renat. Coppin. de Priuileg. Rustic. libr. 3. par. 1. capit. 1. in princip. Collantes dicto tract. lib. 3 cap. 6. num. 1.* quos refert, & sequitur *Massin. de Confiscat. bon. quæst. 18. num. 4.* Imò Iudices antiquitùs mane-
20 bant in portis Ciuitatis, vt citiùs, ac prompriùs redderent ius Agricolis, ne illis daretur occasio vagandi per Ciuitatem, & tempus perdendi in præiudicium culturæ agrorum, vt sequendo *Tap. de Abundantia par. 2. remed. 3.* prosequitur *Massin. loc. cit. num. 5.* cum neque momento temporis ab agricultura diuerti possint Agricolæ *l. Colonis C. de Agricol. & censit. lib. 11. Selorzan. dicto cap. 7. num. 26 & Balmased. de Collect. quæst. 98. num. 17.*

Eadem ratione ne culturæ agrorum incumbentes (qui quales sint descripti le-
21 guntur *in capit. 22. Statuti Agriculturæ Vrbis*, & à *Narbona in LL. recompilat. lib. 4. tit. 21. leg. 25 gloss. 12. num. 4* vbi tenet, quod sub nomine Agricultorum ad effectum priuilegij venit etiàm qui mercede accepta aliena prædia colenda suscipit per diuersa Tribunalia vexentur litibus, ac ab eorum exercitio retrahantur per *Beatum Pium V.* præuia confirmatione eorum-
22 dem Statutorum in eius *Bulla la 16. in Bullar. nou.* suppositi fuerunt vnà cum rebus ad artem spectantibus iurisdictioni *Consulum eiusdem Artis Agriculturæ* tanquàm peritiorum: Nihilominus tamen conceduntur inhibitiones Agriculturæ ab
23 *Eminentissimo Camerario*, ab *Illustrissimo Annonæ Præfecto*, & à *DD. Consulibus Agriculturæ* tanquàm iurisdictionem cumulatiuam habentibus. Posteà verò per eundem *B. Pium V. in eius Bulla la 19. §. 7.* dispositum fuit eos, qui Agriculturam pro communi bono laudabilitèr intrà quadraginta ab Vrbe milliaria exercent dignis fauoribus, & priuilegijs prosequi volentem tàm
24 Messium, quàm Seminùm tempore, dùm scilicèt colligendo, vel seminando tritico verisimilitèr occupantur ab omni executione etiàm ex obligatione in forma Cameræ processerit tutos omninò, & saluos forè, dummodò aliundè quàm ex Agriculturæ fructibus soluere non possint, & *in §. 8.* prohibet boues aratorios, omniaque instrumenta ad Agriculturam neces-
25 saria omni tempore, ac perpetuò pro quauis ciuili obligatione auferri, aut alia ratione impediri; Declaratque insupèr in tacitis quibuscunque hypotecis à quocunq; quauis de causa inductis prædictos boues,
26 aliaque instrumenta huiusmodi minimè comprehensa fore, & in summa prædictis rebus Agriculturæ inseruientibus tànquàm commoditatis, imò necessitatis publicæ instrumentis omnia priuilegia concessit,
27 quæ bonis dotalibus de iure concessa esse reperiuntur vt dictum fuit suprà in *Obseru. ad Rubr. 12. num. 13. lib. 3.* Postmodùm ex resolutione Congregationis particularis deputatæ à *sa. mem. Vrbano Octauo*, & deindè approbata, & confirmata à *sa. mem. Innocentio XI.* in eius *Bulla* emanata *super confirmatione Decretorum Congregationis Reformationis Tribunalium Vrbis*
28 *&c. quartò kal. Iulij 1689.* sancitum fuit *Inhibitiones Agriculturæ serentibus ordea & alia blada, vel legumina non concedantur, sed solummodò vnicuique serenti saltèm rubra octo tritici quolibet anno. Et quoad tempora seruentur respectu seminum à die prima Octobris vsquè, & per totum mensem Nouembris; respectu verò Messium à die prima Iunij vsque ad 15. Augusti tantum iuxtà Decretum aliàs emanatum tempore f. l. rec.* Pauli Papæ V. Quò verò ad personas *Debitorum etiàm si aliundè habeant vndè soluant suffragentur vtroque tempore vid. messium, & sem. num. Super bonis autèm quibuscunque ex Agricultura non prouenientibus, vel non inseruientibus pro Agricultura executiones fieri possint quocunque tempore etiàm messium, & seminum non obstantibus inhibitionibus*, & de simili *lege Hispaniarum* concedente tempus sex mensium, nempè à principio Iulij per totum mensem Decembris tradit *Narbon. ad LL. recompilat. lib. 4 tit. 21. leg. 25. gloss. 12. num. 1.* Inuiolabilitèr enim obseruatur in Vrbe, quod Agricultores in suprà præfinitis temporibus non possint carcerari pro debitis ciuilibus, nisi agatur de debito contracto antequàm esset Agricola, & priuilegium superuenerit ex eius facto, vt distinguendo tenet *Ignatius del Villar. in eius Sylua respons. lib. 2. respons. 16. cap 2. num. 3. cum seqq.* vbi testatur hanc esse veriorem opinionem, & sequitur *Narbon. in dicta leg. 25. gloss. 13. num. 5. cum seqq.* ex duplici ratione; Tùm quia ex mutatione conditionis personæ qualitas actionis originalis non mutatur; Tùm etiàm quia pri-

priuilegium Agriculturæ sicut cæteræ leges, & priuilegia, futura respiciunt, sed non ad præterita extenduntur, ac trahuntur. Quod quidèm procedere potest de Iure communi, non autèm attenta dispo-
30 sitione dictæ *Constitutionis Pianæ*, quià generalitèr loquitur, ac ex eius contextu comprehenduntur quoquè debita anteà contracta; Benè quidèm possunt carcerari in reliqua anni parte, vt de simili *Lege Regia* respondit *Ignatius de Villar. in eius Sylua respons. lib. 2. respons. 16. capit. 2. num. 1.*

Valdè etiàm confert publicæ vtilitati, & commodo Agricolarum Tribunal pro Mercenarijs in Vrbe erectum; cum enim *bo:*
31 *me. Abbas Octauius Sacchus* natione Calaber, ne pauperes Mercenarij per Tribunalia dilationibus, & subterfugijs defatigarentur, charitate motus aditet eorum debitores, eisque partim blandis, & partim acribus verbis solutionem mercedis suaderet, idque ad aures *Sa. Me. Vrbani VIII.* peruenisset animaduertens id maiori fructus calore iurisdictionis peragi potuisse, proindè idem Pontifex mediante eius Breui motu proprio expedito deputauit Iudicem prædictum Abbatem Sacchum pauperum Mercenariorum terrarum, vinearum, hortorum, seù viridariorum cultorum operariorum, & quoquo modo laboratorum, ac personarum similium, quæ in Vrbe, eiusque Districtu præfati consequi debent aliquam mercedem, cum facultate partes audiendi, & differentias terminandi summariè, simplicitèr, & de plano sola facti veritate inspecta, sine strepitu, & figura iudicij, ac cum extraiudiciali tantùm causæ cognitione, nec non debitores quoscunque cuiusuis ordinis, gradus, & conditionis etiàm Ecclesiasticæ, Regularis, claustralisuè existant etiàmsi de illis expressa, & specifica mentio fieri deberet, vocatis ad se vocandis, quoties agatur de mercede scuta quinque non excedente per schedulam, vel alio modo sibi beneuiso ad soluendam mercedem conuentam compellendum, seù non præcedente pacto debitam amicabilitèr componendi, & contrà eosdem soluere recusantes, seù non comparentes mediante schedulæ eius manu subscripta per quoscunq; Executores Tribunalium Vrbis eiusque Districtus ad captionem pignorum, illorumque subhastationem, & deliberationem vsquè ad integram solutionem Mercenariorum deueniendi, omni, & quacunque appellatione, reclamatione, recursu, etiàm restitutionis in integrum remotis, si autèm summam scutorum quinque excederet, & partes in facto non concordarent, nec ad concordiam deuenire vellent, ità vt requireretur processus iudicialis, & testium examen, tùnc easdem partes ad Tribunal Gubernatoris mandauit remitti: Habilitauit etiàm eundem Abbatem ad recipiendum deputationes Tribunalium Vrbis in causis particularium, perindè ac si esset Iudex Ordinarius; nec non locum cum voto in *Congregatione Visitationis Carcerum Vrbis*, proùt habent alij eiusdem Visitationis Deputati concessit. Prædictam iudicaturam multis abhinc annis eadem charitate laudabilitèr exercet *Dominus Abbas Sebastianus Baptistinus* vnà cum appellationum Capitaneatu,

Vt autèm Agricultura rectè exerceatur non debent ignorari illius præcepta, quæ
32 sunt benè colere, agri, aeris, aquæ, terræ, & industriæ rationem habere, vt docet *Varro de Re Rustic, lib. 1. cap. 5.* quem sequitur *Kloch. de Ærar. lib. 2. cap. 1. num. 12. ibique Christophorus Pellerius in addit.* Vndè Agricultura esse non debet absque
33 syderum cognitione, cum ab Agricultore habenda sit ratio crescentiæ lunæ, aeris, & ventus in operibus agrarijs peragendis, vt prosequitur *Kloch. vbi suprà numer. 13.* semota tamèn superstitione tanquàm improbata in *Ecclesiastic.* vbi ait, *qui obseruat ventum non seminat, & qui considerat imbres non metet*, vt animaduertit *Gryphiandr in Æconom. legal. lib. 1. cap. 17. num. 67.*

Necnon concurrere debet cognitio qualitatis terræ arandæ; nàm pro diuersitate terrarum varia laboreria fiunt, cùm
34 pinguis, & mollis ager non tàm sæpè, neque tàm profundè aretur, proùt durus, & sterilis, qui plerumque ter, vèl quatèr repetendus est, vt relato *Petro Crescent. lib. 2. cap. 18. cum seq.* docet *Gryphiandr. d. cap. 17. n. 68.*

Nec quolibet anno seminatur frumentum in eodem loco, sed alternatim, cùm regularitèr medietas terrarum inseruiat
35 pro semine frumenti, alia verò, vèl quiescat, vèl inseruiat pro fabis, alijsque segetibus, vt de Prouincia Romandiolæ testatur *Vrceol. Consultat. forens. cap. 3. n. 60. in fine vol. primo*, & quod cessante consuetudine in contrarium non liceat Conductori, vèl Colono in vltimo anno restipulare,

lare, nempè iterum serere prædia, quæ
36 in superiori anno sata fuerunt, nè terræ
exfructentur in præiudicium Domini fir-
mant *Pigant. ad Statut. Ferrariæ lib. 6.
rubr. 8. num. 28. D. Pacion. de Locat. cap. 29.
num. 84. cum seq. Marta vot. 149. num. 1.
cum seq. Surd. decis. 131. num. 6. cum seq.
Ioseph Ludouic. decis. Penusin. 62. num. 1.
cum seqq. par. 2. Vincen. de Franch. dec. 96.
num. primo*. Proùt dicitur de Conductore
vineæ, qui in vltimo anno non potest re-
37 linquere plura capita vitium in vinea, vt
percipiat maiorem quantitatem vuæ, cùm
exindè resultet damnum vineæ, & præiu-
dicium recollectioni sequentis anni, in
quo minor quantitas vuæ produceretur
*Castr. in l. Et hæc distinctio §. cùm fundum
ff. Locat. Fulgin. de Iure emphyt. in tit. de
var. caducit. quæst. 2. num. 39. cum seq.
Carpan. ad Stat. Mediol. tom. 2. cap. 402.
num. 17. D. Pacion. loc. mox. cit. num. 83.
Franch. & Ioseph Ludouic. vbi suprà*, alio-
38 quin tenebitur ad id, quod interest Do-
mino *Fulgin. loc. cit. & Giurb. ad Consue-
tud. Messan. cap. 15. gloss. 4. num. 9.* vbi
num. 20. tradit, quod si vinea non pute-
tur, vèl non cultiuetur dessicatur, & *Gra-
tian. Discept. forens. cap. 546. num. 22.*
docet vineam deteriorari ex defectu cul-
39 turæ etiàm modici temporis, & idem fir-
mat *Fulgin. vbi suprà* si per longum tem-
pus non cultiuetur.

De Arboribus plantandis, & Fossatis faciendis per Colonos.

RVBRICA XVIII.

SAncimus, & ordinamus, quod quilibet Colonus singulo anno teneatur plantare (A) super possessionibus, & terris, quas colunt duas plantas arborum pro singula tornatura, videlicèt de arboribus existentibus in prædiis, seù terris huiusmodi, & eis non existentibus de dandis sibi per Locatores. Ac etiam singulo anno teneantur plantas quaslibet per quemcunque plantatas custodire, sub pœna solidorum quinque pro qualibet planta.

Item obligatus sit, & intelligatur dictus Laborator Fossata (B) non facta de nouo facere, & facta reficere, vbicunqne opus fuerit, & necesse sub pœna quinque solidorum pro qualibet pertica Fossati non facti, seù non refecti, applicanda Domino possessionis pro eius interesse, saluis tamèn conuentionibus, & pactis inter Dominum, & ipsum Colonum initis.

SVMMARIVM.

1 *Arbores noua sunt subrogandæ deficientibus, vèl auulsis veteribus.*

2 *Fructus ex arboribus siuè in folijs, siuè in pomis, siuè in oblectamento colliguntur.*

3 *Coloni plantare tenentur singulo anno duas plantas arborum pro qualibet tornatura terra.*

4 *Conductor obligatus plantare arbores censetur etiàm obligatus eas emere suis sumptibus.*

5 *Colonus negligens in plantando arbores tenetur ad refectionem omnium damnorum, & interesse, taxandum, vt ibi.*

6 *Fossata conficiuntur, ne aqua in prædijs restagnentur, sed vt naturalem habeant decursum.*

7 *Refectio, & purgatio fossatorum an spectet ad Dominum, an verò ad Colonum, & Conductorem, & n. 8.*

8 *Consuetudo Regionis attendenda est circà refectionem, & purgationem fossatorum.*

9 *Fossata restituenda sunt à Conductore expurgata, proùt illi consignata fuerunt. Maximè si conuentum fuit, quod debeat conseruare fossata eo modo & forma, quibus erant tempore ingressus, si tùnc erant expurgata.*

Conductor restituere debet rem in eo statu, in quo illi tradita fuit n. 9.

OBSERVATIO.

A DEficientibus, vèl auulsis arbori-
bus, nouæ per bonum Patrem
1 famil. sunt subrogandæ, vt docet *Gry-
phiandr. in eius Œconom. legal. lib. primo
cap. 17. num. 130.* nè fructus diminuatur,
sed potiùs augeatur, cùm ex arboribus, siuè
2 in folijs, siuè in pomis, siuè in oblectamen-
to fructus colligantur ad *tex. in l. Plenum
ff. de*

ff. de Vsu, & habitat. Lagunez. de Fruct. par. prima cap. 4. num. 48. cum seqq. & de cupressis, alijsque arboribus ratione amenitatis fructiferis tradit *Leotard. de Vsur. quaest. 50. num. 27. cum seq.* Vndè cauti, & prudentes Statuentes decreuerunt, Colonos singulo anno teneri plantare duas
3 plantas arborum pro qualibet tornatura terræ ex plantis existentibus in prædijs, & eis non existentibus sibi per Dominos dandis, alioquin si non fuisset decisum, vbi nàm plantæ essent desumendæ, ac per Dominum essent tradendæ, tùnc de proprio emi deberent à Colonis, nàm Con-
4 ductor obligatus plantare arbores censetur etiàm obligatus eas emere suis sumptibus tanquàm actus necessarius ad plantationem, vt respondit *Buccaferr. cons. 80. num. 23. cum seqq.*

Negligente autèm Colono adimplementum propriæ obligationis omittendo plantationem, tenetur ad refectionem om-
5 nium damnorum, & interesse, ad tradita per *Rot. coram Dunozet. iun. decis. 1008. num. 11.* quæ taxari debent, habito respectu ad illam maiorem quantitatem fructuum percepturam, si debito tempore plantatæ fuissent, & creuissent ad tradita per *Bursatt. cons. 70. num. 31. vers. præterea.*

Nè aquæ in prædijs restagnentur, sed
B naturalem habeant decursum, conficiun-
6 tur fossata, quæ vèl respiciunt perpetuam vtilitatem agri, seù longiorem cursum temporis, quam sit conductio, & Colonia, & tùnc eorum refectio, & purgatio
7 ad Dominum spectat ad *tex. in l. prima §. de eo ff. de Aqu. pluu. arc.* distinguendo respondit *Bart. in l. Impensæ 14. ff. de Impens. in reb. dat. fact. & in cons. 193. n. 2. vers. si verò hoc non apparet, Ruin. cons. 88. num. 2. cum seq. vol. primo, Rol. à Valle cons. 28. num. 24. vol. primo, Carpan. ad Statut. Mediolan. tom. 2. cap. 381. num. 5. Pacichell. de Distant. cap. 8. sub num. 20. cum seq. Conciol. ad Statut. Eugub. lib. 6. rubr. 22. num. 2. ibique Romaguer. num. 6. Pacion. de Locat. cap. 34. §. primo n. 47. vers. & quoniam cum seqq.*

Si verò fiant, & expurgentur ad præsentis temporis vtilitatem, & ad hoc vt pinguior recollectio fiat durante conductione, & Colonia, isto casu ad Conductorem, seù Colonum spectat onus, vt declarando respondit *Bart. in l. Prædia 27. §. penult. ff. de Fund. instruct. & in d. cons. 193. n. 2. vers. si verò, Ruin. Roland. Carpan. Pacion. & Pacichell. loc. cit.* vbi subdit rationem, quià cùm Colonus fundum colere debeat fossata sunt de fundi cultura, tanquàm respicientia præsentem vtilitatem, & *D. Gobb. de Aquis quaest. 30. num. 33.*

Aduertendo tamèn esse attendendam consuetudinem Regionis; vigente enim
8 consuetudine, secundùm eam videtur intèr partes conuentum, vt respondit *Bart. cit. l. Impensæ vbi suprà, & in cons. 193. n. 2. vers. sed concludendo dico, Cyriac. contr. 229. sub num. 42.*

Cæterum à Conductore sunt restituenda expurgata, prout illi consignata fuerunt, cùm debeat restituere rem in eo statu, in quo fuit illi tradita, aliàs tenetur
9 ad interesse *Ruin. d. cons. 88. sub num. 3. vers. puto etiàm aduertendum vol. primo, Rimin. iun. cons. 411. num. 21. iuncto nu. 34. Cyriac. vbi supra num. 43. & Gobb. loc. cit. num. 35.*

Et sine vlla difficultate, quandò expressè conuentum fuit quod Conductor debeat conseruare fossata eo modo, & forma, quibus erant tempore ingressus si in principio ei tradita fuerunt expurgata, vt respondit *Gargiar. cons. 73. nu. 5.* quem sequitur *D. Gobb. d. n. 35.*

Quandò bona locata intelligantur reconducta.

RVBRICA XIX.

Statuimus, & ordinamus, quod Conductores quotumcunque bonorum mobilium, & immobilium, vel semouentium teneantur saltèm per vnum mensem antè finitam locationem, vel conductionem denunciare Locatoribus, vel eorum hæredibus, an velint prosequi in dicta locatione pro eodemmet tempore, quo primo conduxerant, aliàs ipsis non notificantibus intelligantur ipsa bona reconduxisse pro eodemmet tempore, quo conduxerant, & cum eisdem pactis, conuentionibus, & obligationibus, prout primo conduxerant. Et similitèr singulis annis

(vt supra) notificare teneantur aliàs semper reconduxisse intelligantur (vt suprà) & hoc quandocunquè placuerit talis reconductio Locatori, aut eius hæredibus.

1 *Locatio tacitè renouatur lapso termino locationis expressa, quandò Conductor continuat retinere prædium conductum, non contradicente locatore.*

2 *Conductor ad tempus non potest finito tempore licitè retinere prædium absque renouatione conductionis.*

3 *Omnis interpretatio sumenda est ad exclusionem delicti.*

4 *Locator patiendo Conductorem remanere in fundo, censetur consentire renouationi locationis.*

5 *Locatio tacita nudo consensu partium conualescit.*

6 *Renouatio tacita locationis an, quandò, quomodò, & quibus pactis inducatur, remissiuè.*

Colonia tacitè renouata quandò dicatur, remissiuè n.6.

Conductor executiuè an conueniri possit pro tacita reconductione, remissiuè n.6.

Pacta apposita in conductione an censeantur repetita in tacita reconductione remissiuè n.6.

OBSERVATIO.

Renouatur locatio etiàm tacitè, quandò Conductor continuat lapso ter-
1 mino locationis expressæ, retinere prædium conductum, non contradicente Locatore iuxtà *tex. in l. Itèm quæritur* 14. §. *qui impleto cum l. seq. ff. Locat. & in l. Legem* 16. *C. eod.* idque ex dupli ratione, nempè prima, quià Conductor ad tempus non potest finito tempore licitè retinere absquè
2 renouatione conductionis, nàm alioquin retinendo delinqueret, vndè præsumendum est quod potiùs eam renouauerit ad euitandam præsumptionem delicti, ad quem effectum capienda est omnis inter-
3 pretatio *l. Meritò ff. Pro soc.* & tradit *Bart. in d.* §. *qui impleto num.* 3. *vers. decisio ibi, & Castr. num. primo post med.* Altera est, quia locator faciendo, & patiendo Conductorem remanere in fundo, censetur
4 consentire, vt illum retineat eo modo, quo priùs, & similitèr conductor eodem modo velle retinere, quod sufficit, nàm iste
5 contractus nudo consensu conualescit iuxtà *tex. in l. Qui ad certum* 15. *ff. Locat.* Verùm quià hanc materiam latissimè, & doctissimè examinauit *Pacion. de Locat. cap.* 64. vbi *num.* 102. *cum duobus seqq.* discu-
6 tit, an inducatur tacita Colonia, & an conductor pro tacita reconductione possit executiuè conueniri, ac an pacta præcedentia censeantur repetita in reconductione examinant *Moccia Sylua casuum forensium cap.* 58. *& Milazo assertion.* 46. ideò in casuum contingentia ad eos recurrendum erit.

De Iis, ad quæ tenentur Coloni factis seminibus.

RVBRICA XX.

Sancimus, & ordinamus, quod Coloni terrarum antequàm seminent, teneantur omne lætamen existens in area, & stabulis possessionis portare super terris seminandis, & factis seminibus carrarias releuare, & fossata dictis seminibus facere competentèr, & ipsas semitas congruis temporibus roncare, ac tempore debito metere, recolligere, & triturare eorum proprijs expensis, & laboribus, & locatori partem suam deferre Fauentiam, vel in eius Comitatu, seu Districtu ad domum habitationis dicti Locatoris in horreum suum, factoq; paleari paleas dimittere prout in alio Statuto de paleis disponente, ac etiàm si quod lætamen esset in area, vel stabulis possessionis, illud totum ibidem relinquere, etiam si eos contingeret discedere ex dictis possessionibus, pœna in prædictis omnibus, & singulis casibus suprascriptis, & pro qualibet vice librarum quinque bonon. vltra emendationem damni, & interesse Locatoris.

SVMMARIVM.

1 *Lætamen lætificat agros, & lætas segetes facit.*

Lætamen tanquàm pabulum reficit terram, & plantas n.1.

2 La-

2 *Lætaminis naturam, prerogatiuas, vtilitatem & alia remiſſiuè.*

3 *Vſus ſtercorandi agros eſt antiquiſſimus.*
Stipularum combuſtio non poteſt prohiberi per Barones Vaſſallis, aliàs grauantur num. 4.

4 *Stipularum combuſtione impinguantur agri. Vide ibi.*

5 *Stipula nihil aliud ſunt niſi culmi cum ſpica non collecti, quos cum otium adeſt, Ruſtici deindè metunt, vel incendunt.*

6 *Combuſtionis Stipularum mos eſt antiquiſſimus.*

7 *Combuſtio Stipularum eſt actus permiſſus à Iure, & Conſuetudine, & ideò non eſt punibilis.*

8 *Ignis in Stipulis non poteſt immitti niſi poſt certum tempus à Lege, Statuto, Conſtitutione, aut Conſuetudine præſcriptum.*

9 *Ignis in Stipulis in Regno Neapolitano non poteſt immitti ante diem 15. Auguſti.*
Ignis in Stipulis in agro Romano, quo tempore poſſit immitti n. 9.

10 *Ignis in Stipulis immittendus eſt præuia circumſpectione aeris, ne ſit ventoſa, nec non circum circa facta expurgatione, alijſque circumſtantijs ſeruatis, ne ignis agrum egrediatur.*
Ignem immittens in Stipulis proprijs ſi exindè fundo alterius damnum inferetur an, & quandò teneatur ad illius reſectionem n. 10.
Seruus immittens ignem in Stipulis cum damno vicini quandò teneatur Dominus vide ibi n. 10.

11 *Combuſtio Stipularum non practicatur in Prouincia Romandiolæ.*
Stramen ex Stipulis colligitur in Prouincia Romandiolæ pro alimento animalium tempore hyemali n. 11.

OBSERVATIO.

1 LÆtamen dicitur, quia lætificat agros, & lætas ſegetes facit, iuxtà deſcriptionem *Ciampoli in eius opere inſcripto il Zoroaſtro Roma impreſſ. anno 1667. pag. mihi 82.* & tanquam pabulum reficit, vt relatis verſibus Virgilij Georgica ibi.

Ne ſaturare fimo pingui pudeat ſola, neuè Effætos cinerem immundum iactare per agros.

& illis verbis Columellæ *Omni ſolo præſens medicina eſt, vt ſtercore adiuues, & abſumptas vires hoc veluti pabulo reficias*, ac documento *Catonis ſterquilinium magnum ſtude, vt habeas, ſtercus ſedulo conſerua.* notat *Ciampol. loc. cit. pag. 79. cum ſeqq.* vbi latè illius prærogatiuas exponit diligentiam, & modum in illo faciendo, recolli-
2 gendo, & diſtribuendo, vtilitatemque publicam ex eo reſultantem refert, & per ſæcula priùs pleniſſimè, & doctiſſimè examinauit *Petrus Creſcent. de Agricultura lib. 2. cap. 12. cum ſeq. iuncto lib. 11. cap. 13. Tanara l'Economia del Cittadino in Villa lib. 2. pag. 121. cum ſeqq. ſecundùm impreſſ. Venetam anni 1665. Auguſtinus Gallus in eius libello inſcripto Le dieci giornate della vera Agricoltura giornata 1. pag 23. cum ſeq.*

Vſus ſtercorandi agros eſt antiquiſſimus, cum ſecundùm traditionem Poetarum in-
3 troduxerit *Saturnus*, vt refert *Gulielm. de Benedict. in cap. Raynuccius in verbo, & Vxorem nomina Adelaſiam deciſ. 5. nu. 357. de Teſtam.*

Impinguatur etiàm, ac fertilior redditur terra ex cinere facta mediante combuſtione ſtipularum, vt latè comprobant *Nouar. de Grauam. Vaſſall. tom. 2. grauam. 34. num. 1. cum ſeqq.* vbi *num. 6.* firmat, quod ideò Vaſſalli grauarentur ſi à Baronibus prohiberetur *Borell. conſ. 7. num 5. Laguez. de Fructib. par. 1. cap. 7. ſub num 24.* quod controuertit *Tanara vbi ſuprà pag. 127.* tenens huiuſmodi combuſtionem in agro Romano fieri ad alium effectum, & præcæteris ad hoc, vt terra à ſterpibus, alijſque expurgata faciliùs exſiccetur à So-
4 le. Quæ ſtipulæ, nihil aliud ſunt, niſi culmi cum Spica non collecti, quos cum
5 otium adeſt, Ruſtici deindè metunt *l. Sylua cædua § ſtipula ff. de Verb. ſignificat.* & docet *Fulu. Benign. in Annot. ad Statut. Agricultur. Vrbis cap. 82. litt. E.* vel incendunt, qui mos comburendi ſtipulas eſt an-
6 tiquiſſimus, vt probatur ex *text. in l. Qui occidit §. in hac actione ff. Ad leg. Aquil.* & tradunt *Luberus de Incend. cap. 1. num. 2. Nouar. de Grauam. Vaſſallor. loc. cit. num. 1. Thor. vot. 27. num. 1. cum ſeq.* & conſequenter tanquàm actus permiſſus à Iure, & con-
7 ſuetudine non eſt punibilis *ex mox allegandis.*

Immitti tamèn non poteſt ignis, niſi poſt certum tempus à Lege, Statuto, Conſtitu-
8 tione, aut conſuetudine præſcriptum *Panimoll. dec. 55. n. 23.* alioquin contrà immittentem poteſt procedi *Nouar. vbi ſuprà n. 9.* prout in Regno Neapolitano non poteſt immit-

9 immitti ante diem 15. Augusti ex dispositione *cap. Regni Pridem*, vt tradit *Nouar. dicto grauam. 34. nu. 7. cum seq. dictus Thor. vot. 27. num* 8. & in agro Romano non solet immitti antè diem primam Augusti ex *Statuto Agriculturæ Vrbis cap.* 81. licèt, vt asserit *ibi Adden.* huiusmodi Statutum post Reformationem Kalendarij factam à *Sanct. mem. Gregorio XIII.* de anno 1583. fuerit reformatum per *Decretum Generalis Congregationis Nobilium de Arte*, & præscriptum tempus pro die 10. Augusti, quod impugnare conatur *Vermigl. cons. 334. num. 2. vers. non etiàm, cum duobus seqq.* vt notat *Panimoll decis. 55. num. 24.* sed veritas est, quod *DD Consules Agriculturæ* quolibet anno decernunt diem, qua immitti potest ignis, habito respectu ad recollectionem factam, ac de eorum mandato super hoc publicatur Ædictum.

Et tunc temporis etiàm immittendus est ignis præuia circumspectione aeris, ne sit
10 ventosa, nec non circùm circà facta expurgatione, alijsque circumstantijs concurrentibus, ne ignis agrum egrediatur, quibus diligentijs adhibitis, si ex superuenienti vi ventorum ignis egrediatur, & fundo alterius damnum inferat, non tenetur ignem immittens ad refectionem damni, minùsque ad pœnam, cum non concurrat neque dolus, neque culpa in tali actu à Iure, & consuetudine permisso, vt in puncto decidit *text. in l. Qui occidit §. in hac quoque*, ibi: *At si omnia, quæ opportuit, obseruauit, vel subita vis longiùs ignem produxit caret culpa ff. Ad l. Aquil. Vermigliol. dicto cons. 334. num. 1. Farinacc. quæst. 110. num. 141. Rendell. de Vinea, & vindem. cap. 9. de vitium pedamentis §. de eo verò, Cardin de Luca de Seruit. discurs. 46. num. 9. Rouit. decis. 59. Panimoll. dicta decis. 55. num. 19. cum seqq.* Secùs autèm si tempore ventoso, & nulla præmissa debita diligentia ignem imposuerit in suis stipulis, ex quo damnum vicino fuit illatum, isto enim casu dicitur in culpa, vt distinguendo respondit *text. in dicta l. Qui occidit eodem §. in hac*, ibi: *Nam si die ventoso id fecit culpa Reus est, nam & qui occasionem præstat damnum fecisse videtur; in eodem crimine est, & qui non obseruauit ne ignis longiùs procederet, Farinac loc. cit. num. 143. Rendell. vbi suprà* subdens, quod si per Seruum id acciderit, tunc tenetur Dominus, si eius culpa concurrat, secùs è conuerso *Nouar. dicto grauam. 33. num. 11. cum seq. Thor. cit. vot. 27. num. 2. cum seq. Rot. coram* Ludouis. *decis. 278. per tot.* & præsertim *num. 8. cum seqq.* & penès *Farinacc. volum. 1. consil. decis. 19. num. 1.* vbi *num seq.* subdit, quod eo casu immittens ignem die ventoso non potest excusari ex iussu Domini, qui præceperat ea die ignem immitti.

Prædicta combustio non practicatur in Prouincia Romandiolæ, cum ibi ex stipu-
11 lis recolligatur stramen inseruiens tempore hyemali pro alimento animalium, quod stramentum etiàm inter fructus connumeratur *l. Plenam §. 1. vers. idem Nerua ff. de Vsu, & habit. Barbat. de Diuis. fruct. cap. 17. num. 117. Lagunez de Fructib. par. 1. cap. 4. num. 47.*

De pœna ducentium Currum, Barotium, vel Aratrum, per Possessionem alicuius.

RVBRICA XXI.

NVllus audeat per Agrum, Pratum, vel Siluam, Canetum, & Vineam alicuius, Currum, Barotium, aut Aratrum ducere sub pœna solidorum viginti in terris, Prato, vel Silua pro qualibet vice, in Vineis autèm, vel Caneto librarum quinque bonon. pro quolibet, & qualibet vice, & prædicta non intelligantur in stipulis manzaticis, & faldis terris, in quibus impunè prædicta liceant, nisi Dominus prohibuerit.

SVMMARIVM,

1 *Transiri non valet per fundum vicini inuito Domino. Limita num. 2, 3, 5, 6.*

2 *Destructa via publica transiri potest per fundum vicini,*

3 *Vtilitas publica magis attenditur, quàm priuatum damnum.*

Publica vtilitas, & necessitas æquiparantur num. 3.

Necessitatis causa multa admittuntur, quæ aliàs non admitterentur num. 3.

4 *Ani-*

4 *Animalia immittens per fundum vicini non puniatur si via sit occupata. Vide ibi.*
Viam non habens ad effectum eundi ad fundum proprium, vicinus tenetur illam concedere soluto pretio per locum et minùs damnosum; secùs si aliundè possit habere, licèt longiorem num. 5.
5 *Iter per agrum vicini venditoris permissum est ad effectum eundi ad fundum emptum, quandò aliundè iri non potest, absquè solutione pretij; Secùs si vicinus non sit venditor. Vide ibi.*
6 *Iter ad sepulchrum per agrum vicini permittitur, quandò aliundè non potest transiri. Vide ibi.*
7 *Cadauera olìm sepeliebantur extrà Vrbem, & quarè.*
8 *Pœna aureorum quadraginta imposita olìm erat sepelientibus cadauera in Vrbe.*
9 *Cœmeterium est locus destinatus pro sepultura cadauerum.*
10 *Sepultura cadauerum olìm permissa fuit in atrio, aut in porticu, aut in exedris Ecclesiæ.*
11 *In Ecclesia sepeliri olìm non poterant cadauera, & quarè; Secùs hodiè.*
12 *Posteà permissum fuit dignissimis, & præstantissimis viris tantùm.*
13 *In Ecclesia cuilibet licet habere sepulturam, & quarè.*
Text. in l. Si quis sepulchrum ff. de Religios. & sumpt. fun. *quandò locum habeat, & alia ad materiam num. 14. cum seqq.*
14 *Vtilitas publica versatur fauore Ecclesiæ, & Religionis.*
15 *Vicinus cogi potest ad vendendum situm, seù domum pro constructione, & ampliatione Ecclesiæ, & Monasterij. Contrarium num. 17. Limita vt num. 16. remissiuè, & num. 20. ac 25. Vide n. 18. & seqq. quæ requirantur num. 21. cum seqq.*
18 *Nemo cogitur inuitus ad vendendum. Limita num. 15. Sublim. num. 16. Vide eodem num. 18. & seqq.*
19 *Ecclesia est cultrix iustitiæ, & æquitatis.*
21 *Retractus coactiuus, vt competat pro constructione, vèl ampliatione Ecclesiæ, seù Monasterij, quæ requirantur, & num. 22. cum seqq.*
22 *Retractus coactiuus situs, seù domus pro constructione, seù ampliatione Ecclesiæ, vèl Monasterij competit, non obstante via vicinali intermedia, secùs si sit publica.*
23 Rot. in recent. decis. 213. par. 2. *in quibus terminis loquatur.*
27 *Nemo cogitur vendere rem suam ex causa publicæ vtilitatis, habita fide de pretio.* Limita num. 28.
29 *Coactus vendere rem suam occasione retractus non potest cogi ad pretium inuestiendum, nec ad cauendum de euictione rei venditæ.*
30 *Retrahere volens tenetur emere totam rem, nec potest cogi ad venditionem partis. Contrarium num. 31.*
31 Scot. cons. 3. *reprobatur.*

OBSERVATIO.

TRansiri non valet per fundum vicini
1 inuito Domino, vt tradit *Bald. in l. Per agrum num. 1. C. de Seruit., & aqua,* ac suprà firmatum fuit in *Obseru. ad Rubr. 6. num. 1. hoc eodem libro:* Verùm si via publica perpetuò destructa sit tunc per fundum vicini transiri potest, redigendo illum
2 agrum in viam publicam propter publicam vtilitatem per text. in *l. Si locus*, ibi: *cum via publica, vel fluminis impetu, vel ruina amissa est, vicinus proximus viam præstare debet ff. Quemad. seruit. amitt.* firmat *Bald. vbi suprà, Ann. singul. 582. Styaldia de Foro compet. cap. 26. num. 121.* vbi dicit, idem procedere si sit lutosa *Capiblanch. de Baron. pragmat. 1. num. 179. Valasc. consultat. 22. num. 4. Capon. discept. 371. num. 24. volum. 5 Surd. decis. 42. num. 11.* ea ratione quia magis publica vtilitas, quàm priua-
3 tum damnum attenditur, & publica vtilitas, & necessitas æquiparantur, ac multa necessitatis causa admittuntur, quæ aliàs non admitterentur, vt prosequitur *Capiblanch. vbi suprà, & num. 180.* Et quidèm soluto pretio, dum quis ad rem suam tradendam seù vendendam cogi non possit nisi pretio soluto; vt reiecta contraria opinione tenet *Capiblanch. dicta pragm. 1. num. 123. iuncto num. 180. vers. contraria cum seq. Valasc. & Capon. loc. cit. Mastrill. decis. 280. num. 20.*
Sicuti etiàm si via sit occupata, ità vt transiri non valeat, & aliquis oues suas, vèl animalia per fundum vicini immittat, vt transeant, non punitur de introitu in agrum alienum, prout alioquìn puniretur ex dispositione *Statuti*, vt notat *Bald. in l. Si locus ff. Quemad. seruit. ammit. & in dicta l. Per agrum num. 1. Surd. loc. cit.* dummodò ciuilitèr immittat, ità quod à damno

no in quantum possit, custodiat, vt declarat *Bald. in locis proximè allegat. & Surd. vbi suprà Franc. Marc. decis. 336. n. 2. par. 1.*

Rursùs si quis ad fundum emptum alia via, quàm per agrum vicini venditoris ire
5 non posset, tunc iter illi permissum est ad *text. in l. Item sic §. qui habet haustum, & in l. Via §. quaecumque seruitus ff. de Seruit. rustic praed.* respondit *Possent. Singular. centur. 3. singul. 298. num. 1.* Et eo casu emptor non tenetur ad solutionem pretij seruitutis; Contrarium tamèn, quod imò venditor non teneatur tradere seruitutem itineris, nisi in contractu expressum sit tenent adducti per *Mantic. de Tacit. lib. 4. tit. 9 num. 20. iuncto tit. 16. num. 23.* & sequitur *Pech. de Aqueduct. cap. 11. quaest. 12. num. 4. lib. 2.* Vèl nisi fundus venditus sit cum accessibus, & aggressibus suis, vt declarat *Mantic. dicto tit. 16. num. 24.*

Si verò vicinus non sit venditor, tunc idem vicinus eatenùs solùm tenetur ad iter praestandum, quatenùs solutum fuerit iustum pretium, & determinatus locus opportunus per Iudicem, vt distinguendo respondit *Possent. loc. cit. Gratian. disceptat. forens. 681. num. 44.* Et quod quandò quis non habet viam eundi ad fundum proprium, vicinus teneatur illam concedere soluto pretio super suis bonis per locum ei minus damnosum saltèm de aequitate tenent *Abb. cons. 403. num. 7. volum. 2. Beer. decis. 322. num. 11. cum seq.* quos refert, & sequitur *Conciol. ad Statut. Eugub. lib. 6. rubr. 20. n. 4.* Secùs si aliundè possit habere licèt longiorem, vt prosequitur *Conciol. num. 5.* & firmat *Antonell. de Loco Legal lib. 2 cap. 23. num. 13.*

Paritèr *si quis habeat sepulchrum, viam tamèn ad illud non habeat, & à vicino ire*
6 *prohibeatur Imperator Antoninus cum Patre rescripsit iter ad Sepulchrum peti precario, & concedi solere, vt quotiès non debetur, impetretur ab eo, qui fundum adiunctum habet: Praeses etiàm compellere debet iusto pretio iter ei praestari, ita tamèn, vt Iudex etiàm de opportunitate loci prospiciat ne vicinus magnum patiatur detrimentum*, vt refert *Vulpianus* per praedicta verba in *l. Si quis sepulchrum ff. de Religios. & sumpt. funer.* & tradunt *Valenzuel. cons. 18. num. 6. volum. 1. Capon. discept. forens. 371. num. 23. volum. 5.*

Aduertendum pro intelligentia praedicti *text. in l. Si quis sepulchrum*, quod tunc huiusmodi controuersia vigere poterat, quià olim tàm apud Romanos, quàm apud alias Nationes cadauera non sepeliebantur in Vrbe, sed extrà in agris ad eui-
7 tandum foetorem, & aeris putrefactionem, vt tradunt *Petr. Victorin. lib. 14. Variar. cap. 21. Liu lib. 6. prima decad. Cicer. lib. 4. Epistolar. epistol. 55. Alexander ab Alexandr. lib. 3. cap. 2. vers. Romani verò, & lib. 4. cap. 18. vers. neque intrà maenia, & lib. 6. cap. 14. vers. posteà lege*, latè, & eruditè *Ioan. Baptista Asinius in l. 2. §. in locum per tot.* & praesertim *num. 27. cum seqq. ac n. 58. cum seqq. ff. de Religios. & sumpt. funer.* cum alijs relatis per *Valenzuel. loc. cit. num. 7. cum duobus seqq. D. Paciehell. de Distant. cap. 7. sub num. 4. & 5.* vbi etiàm alias rationes adducit *Lauor. Elucubrat. tit. 2. de Prisco, & recenti funerandi more cap. 5. nu. 84. cum seqq.* vbi aliam rationem refert, nempè ad cauendam pollutionem Sacrorum publicorum. Imò imposita erat poena aureo-
8 rum quadraginta, vt in *l. Praetor ait §. Diuus Adrianus ff de Sepulcr. violat Dulphus de Sepultur. cap. 4. num. 5. Fragos. de Regim. Reipubl. par. 3. lib. 5. disputat. 8. §. 17. num. 512. cum seq.* Et talis mos nedùm seruabatur à Gentilibus, verùm etiàm practicatus fuit à Christifidelibus, dum constat habuisse sepulchra extrà Vrbes, donèc in dies augescente Christiana Religione, ne passim ferarum more cadauera conderentur, destinatus fuit ad talem effectum sepeliendi
9 cadauera locus propè Ecclesiam intrà situm triginta passuum appellatum coemeterium, vt tradit *Asinius vbi suprà num. 67. cum seqq.* prosequitur *Valenzuel. num. 9. in fine, Dulph. vbi suprà num. 5. vers. hac enim cum seq. Fragos. dicto §. 17. num. 515. D. Paciebell loc cit. num. 9. & Lauor. dicto cap. 5. num. 103.*, qui *num. 110. cum seqq.* plura de Coemeterijs, de quibus alia vide penès *Barbos. Vot decisiu. lib. 3. vot. 103.* Ac etiàm permissa sepultura in atrio, aut in porti-
10 cu, aut in exedris Ecclesiae, vt in *can. praecipiendum §. prohibendum Caus. 13. quaest. 2. Lauor. loc. cit. num. 106. in fine* vbi *nu. 108.* tradit, quae dicantur Exedrae, & *Paciebell. vbi suprà*, Prohibita tamèn in ipsa Ecclesia, existimantes Maiores nostri tur-
11 pè esse cadauera humani in eo loco, in quo quotidiè Diuina celebrantur Officia, & *Deus* colitur, vèl quia locus ille specialitèr dicatus est *Deo*, vt in *dicto can praecipiendum §. prohibendum, & in l. Nemo Apostolorum, ibique gloss. in verbo concessum C. de*

de Sacrosanct. Eccles. Asin. vbi supra nu.72. Lauor. num.106. & Dulph. de Sepultur. dicto cap.4. num.7. vers. sed & si. Paulò post verò pro dignissimis, ac præstantissimis Viris, qui pietatis laude, & rerum gestarum magnitudine celebriores fuerunt, aliquandò concessum fuit, posse etiàm in Ec-
12 clesia sepeliri, vt in *can. nullus Caus. 13. quæst.2.* prosequitur *Asin. loc. cit. num.74. Lap allegat.83. Lauor. loc. cit. num.105. & Fragos. dicto §.17. num.521.* vbi respondit, *Basilium Græcorum Imperatorem* fuisse primum, qui in Ecclesia fuit sepultus, & ex eo Ecclesiam, dictam fuisse Basilicam.

Deindè quod priùs dignitatis, & sanctitatis contemplatione paucis concessum fuerat, ità paulatim relaxatum fuit, vt omnibus etiàm hodiè, nulla dignitatis,
13 aut sanctitatis habita ratione, liceat in Ecclesia habere sepulchra, hancque consuetudinem inualuisse ratione suffragij animarum, quod exindè sperari valet, dum qui ad Ecclesiam accedunt, si maiorum suorum sepulchra intuentur, facilè accidit, vt pro eorum animabus preces effundant, vt aduertit *D. Gregorius in can cum grauia Caus.13. quæst.2. Asin. loc. cit. num.76. cum seq. & Lauor. loc. cit. num.107. vers. verùm, ac Fragos. sub dicto num.521.*

Extincto itaque more sepeliendi cadauera in agris, inutilis euasisset dispositio *dictæ leg. Si quis sepulchrum*, nisi exindè ex vnanimi consensu Iuris Consultorum ex identitate, seù maioritate rationis deductum esset, quod fauore Ecclesiæ, & Re-
14 ligionis, circà quam paritèr, publica versatur vtilitas ad *text. in l.1. §. huius studij, ibique gloss. in verbo In sacris ff. de Iust. & Iure* cogi potest Dominus agri, vèl domus ad vendendum pro constructione, & am-
15 pliatione Monasterij, & Ecclesiæ, vt relatis rationibus eorum argumentationis docet *Asin. in dicta l. Si quis sepulchrum 12.* & alijs relatis firmant *Francesc. de Eccles. Cathedr. cap.10. à num.123. Caren. variar. resolut.2. Marant. controuers.28. par.2. Bottiglier disertat. forens.27. num.27. Pegas. Comment. ad Ordinat. Regn. Portugal. tum.2. ad Regim. Senat. Palat. §.39. gloss.96. cap.3. sub num.4. pag.199. Donad. de Renunc. lib.2. cap.15. Barbos. vot. decis.102. à num 40. lib.3. latè Guzman. de Euict. quæst.52. n.36. cum seqq. Marott. disceptat.35. nu.26. & 27. Capon. controuers. forens.1. num.4. cum seqq.* vbi adducit plures ampliationes, quarum nonnullæ non sine discussione sunt ample-
16 ctendæ, & *disceptat. forens.371. num.20. cum seqq. vol.5. Thesaur. Q.Q. forens. lib.1. quæst.64. num.6. D. Ioan. Dominitus Pansutus controuers.25. Carocc decis.26. Giurb. decis.86. Gizzarell. decis.37. ibique Addentes Tapia decis.7. Nouar. decis.237. Sperell decis.58. par.1. Franch. decis.223. Leo decis.60. Rota coram Manzaned. decis.391. in recent. decis.212. iuncta decis.372. & decis. 676. vtrobique num 1. par.1.*

Huiusmodi tamèn beneficium pro noua constructione, & erectione, aut ampliatione Monasterij, & Ecclesiæ impugnatur de
17 stricto Iuris rigore à *Couar. Variar. resolut. lib.3. cap.14. num.8. vers. sic nec*, ponderando quod *Iuris Consultus in dicta l Si quis sepulchrum*, vndè desumitur istud beneficium, loquitur de constituenda tantummodò seruitute itineris, seù viæ in re priuati omninò necessaria ad vsum sepulcri, firmo remanente vicino dominio ipsius rei, & nihilominùs ibi admonetur Iudex, vt adhùc prospiciat, ne vicinus magnum patiatur detrimentum, quàmuis agatur de sola seruitute imponenda, vndè elicitur, quod Iuris Consultus nequaquàm respondisset, esse cogendum vicinum ad venditionem fundi pro noua constructione, vèl ampliatione, dùm tam circumspectè respondit, quandò agebatur de imponenda dumtaxàt seruitute viæ, & itineris sequitur *Valenzuel. dicto cons.18. num.137. vol.1.*

Aduertendum tamèn, quod cum huiusmodi beneficium sit exorbitans ex *Iure communi*, iuxtà cuius dispositionem, quilibet est Moderator, & arbiter rei suæ *ex*
18 *vulgatis*, ac nemo inuitus cogitur ad vendendum *l. Inuitus C. de Contraben. empt. l. Neque emere C. de Iure delib. l. Non enim ff. Rerum amotar*, & pro eo nulla competat actio, sed solùm imploratio Officij Iudicis, & remedium extraordinarium, proindè exerceri non debet, nisi cum magna æquitate, & circumspectione, ac de bono, & æquo, vt firmant *Merend. Controuers. Iur. lib.1. cap.30. num.15. Nouar. qq. can.32. Thesaur. Q.Q. forens. lib.1. cap.64. in fine, D. Franciscus Antonius Tranchedin. consultat.19. num.70.* & respondit *Rot. in recent. decis 372. num.2. par.1.*

Præsertim fauore Ecclesiæ, quæ est cul-
19 trix iustitiæ, & æquitatis, vt ponderant *Valenzuel. cons.18. num.31.* qui respondit pro exclusione retractus Capellæ de Iurepatronatus ad effectum ampliandi Sacristiam Ecclesiæ *Marott. disceptat.35.*

sub num.31. cum seq. Nouar. loc.cit. Tranchedin. vbi suprà num.72. Rota d.decis.372. num.2.

Et præcæteris ponderari debet, an domus retrahenda sit antiquior Ecclesia, seù Monasterio; Etenim constito, quod sit antiquior, Agentes pro Ecclesia, & Monasterio meliùs considerare debebant à
20 principio situs capacitatem, alioquin si eo casu concederetur retractus, lata via aperiretur fraudibus, dùm potest emi aliqua parua domus, & situs sub spe, & animo posteà dilatandi fimbrias, etiàm contrà charitatem in præiudicium vicinorum, vt ponderauit *Rot. cit. decis.372. num.18. Gratian. disceptat.742. num. 25. cum seq. Nouar. Q Q forens par.2.quæst.50.num.90.* quo sequitur *Marott. dicta disceptat.35.sub num.36.*

Vndè plura concurrere debent; & Primò requiritur præcisa necessitas, vt firmant *A Ponte de Potest.Proreg.tit.de Abun-*
21 *dant Ciuit num.18. Menoch. consil.1206. num.8.15.& 19. Gratian.discept.742.n.25. cum seq.Marott.disceptat.35.nu.31. & 35. cum seq.Ciriac.controuers.231.num.1.cum seq. iuncto num.15. Nouar. qq. forens. 51. par.2. Thesaur. Q Q forens.lib.1.quæst.64. num.9. Capon.controuers.1. num 41. Tranchedin. consultat.19. num.75. Franch.dicta decis.223.num.6.Castill decis.132.*

Et talis, vt Ecclesia, seù Monasterium non habeat situm sufficientem, & condecentem, ac alio modo præcisæ necessitati illius prouidere nequeat *Guzman de Euict. quæst.52. num.29. cum seq.iuncto num.39. Daniel de Nobilib.disput.29.num 22.Ciriac. controuers.231. num.2. & 14.Tranchedin. loc.cit.num.75.Carocc.decis.26.nu.7. Giurb. decis.86.num.14.*

Nam non est indulgendum immoderato appetitui quorumdam Religiosorum, qui potiùs incumbentes propriæ commoditati, quæ multòties transit in luxum, iucunditatem, & amœnitatem, quàm maiori *Dei* gloriæ ab ipsis affectatæ, & neglectis actibus charitatis, & iustitiæ, tentant vexationibus expellere à proprijs, & auitis domibus Dominos; Idcircò si priuata domus, priuatusue ager petatur ad constructionem Ecclesiæ, quæ & si valdè vtilis sit, non tamèn concurrat præcisa moralis necessitas, aut ad ampliationem Ecclesiæ, & Monasterij iàm constructi, quæ paritèr ampliatio quàmuis multum sit vtilis pro habitatione maioris numeri Monachorum, quibus augetur cultus Diuinus; nihilominùs cum Ecclesia, & Monasterium absquè tali ampliatione, adhùc Reipublicæ Christianæ, & cultui Religionis seruire valeat (quicquid dicendū sit de auctoritate Principis Supremi), non poterit isto casu Iudex compellere Dominum ad venditionem propriæ domus, vt respondit *Couar.Variar.resolut.lib.3 dicto cap.14. num. 8. circà finem vers.Tertiò si priuata, Merend controuers. lib.1. cap.30. num.13. Ciriac.controuers 231.num.17. Barbastren. Pastoral. Regular. par.2. quæst.15.num.10. Tranchedin. consultat.19. num. 76. cum seq.*

Secundò requiritur contiguitas, vt tradunt *Marott. dicta disceptat.35.sub n.31.*
22 *cæterique suprà allegati*, quæ mediantè via vicinali intermedia ad effectum retractus non excluditur, sed adhuc ille competit *Rimin.iun.cons.382 num.50.Menoch. cons.709. num.15. Ioan.de Amicis cons.81. num.10.cum seq.Vrsell.conclus.62. num.28. Afflict de Iure protbomis.§.9.num.12. circà med & ibi Rumm. in Addit.in primo notab. num 12. Marc. Mantua in simili tractat. num 54. Rendell. paritèr eodem tract. gloss. Via publica num.3. vers.sed si Riuus priuatus, & in § seq.num.4.vers.idem de priuato flumine, riuo, & torrente Cepoll. de Seruit. rust.præd.cap.3.num.34. Carpan. ad Statut. Mediolan.lib.1.cap.417.num.477. & 481. Ciroch.disceptat.29.num 27.Afflict.decis.62 num.1. Viuian. decis.488.num.7. Marlian. decis.64. Boer.decis.322.num.1. Ricc.collect.2300 vers.item an via,Rot.coram Ninot. decis.58. num.20.* secùs tamen dicendum est, si adsit via publica, quæ tollit cohærentiam, vt habetur in *Imperiali Constitutione Friderici super retractu*, quæ incipit *Sancimus in §.vltim. ibique Scribentes Afflict. dicto tract.loc.cit.num.1. Muta in Consuetud.Panor.cap.26.num.21.& in cap. Regni Scicilia tom.4. in cap. Regis Alphonsi 194.num.14.& cap 199.Franciscus Palma consultat.20.num.7.cum seqq.* Non obstante quod *Rota in recent. decis.213. par. 2.*
23 concesserit retractum domus, quàmuis adesset via publica intermedia, quià in illo casu agebatur de amplianda via publica, pro qua militabat dispositio *Bullæ Gregorij XIII. super retractu*, & multum conferebat Breue concessum à *Gregorio XIV.* Regularibus Sanctæ Andreæ retrahentibus, ac ponderatum fuit, quod Ecclesia Sanctæ Andreæ est de insignioribus,

bus, & nobilioribus Vrbis, vt ex le-
ctura.

Tertiò, quod vicinus non patiatur ma-
gnum detrimentum, iuxtà dispositionem
24 *text. in dicta l. Si quis sepulchrum*, ibi: *ne
vicinus magnum patiatur detrimentum*,
*Couar. dicto cap. 14 circà finem, Gratian. di-
sceptat. 896. num. 7. Marott. dicta discept. 35
num. 31 & 35. Thesaur. Q.Q. forens. lib. 1.
quæst. 64. num. 9. Capon. controuers. forens. 1.
num. 41. Guzman. de Euict. dicta quæst. 52.
num. 56. Giurb. decis. 86. num. 10. Rot. in re-
cent. decis. 372. num. 3. par. 1.*

Quod contingit præcipuè, quandò præ-
tenditur retractus antiqui Palatij alicuius
25 nobilissimæ familiæ, vt pro illius exclu-
sione respondit *Rot. dicta decis. 372.* quam
sequuntur *Donat. Anton. de Marin. ad Re-
uerter. decis. 284. num. 5. Capon disceptat. fo-
rens. 371 num. 31. vol. 5.*

Quartò requiritur solutio iusti pretij,
vt deciditur in *dicta l. Si quis sepulchrum*,
26 ibi: *iusto pretio*, *ibique Asin. num. 2. Valen-
zuel. cons. 18 num. 10. volum. 1. Thesaur. loc.
cit. num. 10. Capon. controuers. 1. nu. 42. ver-
sic. secundò, cæterique suprà allegati, Ma-
strill. decis. 280. num. 20.* vbi *numeris seqq.*
docet modum, & quid attendendum in ta-
xando iustum pretium *Giurb. decis. 86. n. 11.*
vbi *num seq.* examinat, an teneatur solue-
re pretium ab alijs oblatum; vtrumque
etiàm discutiunt *Capon. dicta controuers. 1.
num. 43. & Guzman. de Euict. d. quæst. 52.
num. 57. cum seq.*

Nullus enim cogi valet ad vendendum
rem suam etiàm ex causa publicæ vtilita-
27 tis, habita fide de pretio *gloss. in l. 1. verbo
necessitatem C. de Com. Seru. manum* sequitur
ibi Bald. respondit *Valasc. consultat. 22. in
fine, Capon. controuers. 1. num. 44. in fine cum
seq. Guzman. vbi suprà num. 63. Giurb. dicta
decis. 86. num. 16. circà finem vers. qui si ex
causa* vbi limitat, nisi extrema, & ineuita-
28 bilis necessitas vrgeat, nàm ea necessitas,
quæ cogit inuitum vendere, eadem per-
mittit, vt cogatur pretij solutionem dif-
ferre, alioquin frustrà cogeretur, si Eccle-
sia de præsenti non esset soluendo, nec suc-
curreretur instantaneæ, ac vrgenti neces-
sitati.

Minùsque cogi valet ad pretium rein-
uestiendum, nec ad cauendum de euictio-
ne rei venditæ, vt firmant *Vincent. de An-
na allegat. 78. num. 3. Hermosill. ad Lopez
gloss. 1. l. 3. tit. 5 partit. 5. num. 55. cum seq.
Baron. de Effect. inim. effect. 79. num. 34. Al-
29 timar. Obseruat. ad Rouit. decis. 24. à nu 41.
D. Carolus Antonius de Luca ad Franch. de-
cis. 297. in fine, & Rot. coram Millin. de-
cis. 189. sub num. 5. vers. & placuit.* Dum-
modò alitèr non disponatur à particulari
Statuto, Lege, & Constitutione, vèl vi-
geat consuetudo particularis, prout in ter-
minis consuetudinis loquitur *Guzman. de
Euict. quæst. 2. num 39.*

Addi potest quintum nempè, quod qui
vult retrahere tenetur emere totam rem
nec potest cogere ad venditionem partis;
30 nam id augeret incommodum, & dam-
num *l penult. ff. de Act. empt.* & docet
*Thesaur. Q.Q. forens. lib. 1. quæst. 63. nu. 11.
Capon. controuers. 1. num. 44. Guzman. loc.
cit. num. 59. Donat. Anton. de Marin. ad
Reuerter. decis. 284. num. 7. Giurb. dicta de-
31 cis. 86. num. 13.* Licet contrarium teneat
Scott. cons. 3.

De emendatione soluenda damnum passo.

RVBRICA XXII.

QVilibet accusatus per Officiales, vèl Saltuarios damnorum datorum de aliquo damno dato personaliter, vèl à bestijs, vèl alitèr quomodocumque in possessionibus, vèl bonis alicuius sitis in Comitatu, vèl Districtu Fauentiæ, teneatur soluere damnum passo vltra pœnam, quam soluere tenetur ex forma Statutorum loco satisfactionis damni dati, quantum est dimidia dictæ pœnæ ipsi damnum passo, reseruato ipsi Domino iure probandi maius damnum, & ad id compellatur realitèr, & personalitèr, & de facto sine aliqua condemnatione, & hoc Statutum sit præcisum.

SVMMARIVM.

1 *Damnum dans tenetur soluere quantùm importat dimidia pars pœnæ à Statuto præscriptæ etiàm antè liquidationem illius.*

2 *Pactum, quod ad executionem procedi possit*

possit, liquidatione non facta, valet.
3 *Quod fieri potest per pactum, valet etiam per Statutum.*
4 *Fructus annuus animalium minutorum, vt sunt Porci, Pecudes, Capræ, & similia, ascendit ad valorem Matris.*

OBSERVATIO.

NE subterfugijs damnificans euitet refectionem damni illati, prouidè Statuentes decreuerunt, quod pendente illius liquidatione interim soluat, quanti importat dimidia pars pœnæ à Statuto in
1 eo casu inflictæ, quod fieri potuit; nam sicuti pacto conueniri valet, quod possit procedi ad executionem, liquidatione
2 non facta, vt tenet *Bart. in l. Creditores in qu. 3. vers. sed an possit adhiberi C. de Pign.* quem in terminis refectionis damnorum, & interesse sequitur *Gallesi. de Oblig. Camer. qu. 35. num. 10. cum seq. & Scacc. de Appellat. qu. 17. limit. 9. num. 35. cum seq.* ita & per Statutum disponi potest, cùm firma sit conclusio, quod quicquid fieri
3 potest per pactum, valeat etiam fieri per Statutum *Euerard. in Loco à pacto ad legem num. 1. cum seqq.* & alijs ommissis *Torre. de Pact. futur. success. lib. 1. cap. 12. num. 43.*

Notandum in proposito liquidationis damni, quod annuus fructus animalium
4 minutorum, vt sunt Oues, Porci, Capræ, & huiusmodi regularitèr ascendit ad valorem matris in anno, vt tradit *Siluestrin. in Summ. verbo Societas 2. num. 1. in fine.*

De damnis emendandis per Homines Suburbiorum, & per Exploratores damnorum datorum in casibus infrascriptis, & de pœna Saltuariorum, & familiarium Officialium damna inferentium.

RVBRICA XXIII.

SAncimus quoque, & firmamus, quod homines habitantes intus circlam, & extrà Ciuitatem teneantur emendare damna data intus circlam extrà dictam Ciuitatem damnum passo pro dimidia absque alia solutione, & hoc si incertum sit quis tale damnum intulerit, & eo modo, & forma prout, & sicut in superioribus Statutis decretum, & sancitum fuit in Capitularijs, & hominibus Scolarum de damnis in eorum Scolis illatis, quibus hominibus intus circlam sic habitantibus liceat accusare omnes infrà circlas damnum dantes, quorum iuramento credatur, dummodò sint duo insimùl, & quilibet ex Saltuarijs, seù familiaribus Iudicum damnorum datorum possit per quemlibet accusare de singulis damnis per eos illatis, & in omni casu, quo alius quilibet accusare possit, & credatur Accusatori in hoc casu iuranti, dummodò habeat alium Testem fide dignum pro eo legitimè deponentem, & tales Saltuarij, & exploratores, & familiares prædicti damnari debeant ad soluendum duplum eius, quod quilibet alius soluere teneretur ex forma Statutorum Fauentiæ super tali damno disponentium, quibus tamèn Saltuarijs, & familiaribus prædictis impunè liceat ingredi, & ire per bona quæcunq; quorumcunque bonorum, absque tamèn damni illatione pro inueniendo, & agnoscendo damnum in ipsis bonis inferentes, vel etiàm animalia ibidem damnum dantia exindè expellant.

SVMMARIVM.

1 *Habitantes, & habitatores differunt inter se.*

OBSERVATIO.

ABbundè examinatum fuit suprà in *Obseru. ad Rubr. V. hoc eodem libro* circà refectionem damni faciendam per Communitatem, Villam, & Vicinum, quæ omnia congruè applicari possunt præsenti *Rubricæ*, vndè superfluum est idem hic denuò repetere.

Addendo solùm occasione verbi *habitantes* hic appositi, quod differunt inter se
1 *habitantes*, & *habitatores*, nàm habitatores dicuntur cum familia; habitantes verò sinè, vt alijs relatis docet *Carpan. ad Statut. Mediolan. vol. 2. cap. 375 num. 97. cum seq.*

De

De damnis datis à minoribus octo annorum.

R V B R I C A XXIV.

VOlumus quoque, & statuimus, quod damna illata per maiorem annorum octo non excedentem ætatem annorum decem, (A) dumtaxat emendentur absque pœnæ solutione, si verò talis damnum inferens excesserit ætatem annorum decem, & ad damni illati, & ad pœnæ integræ solutionem compellatur, & in quolibet casuum prædictorum Pater pro filio, (B) & filia teneatur, & eo tùnc defuncto mater, & auus, & quilibet alius eum in domo secum retinens, & eius curam gerens, eumque gubernans teneantur, & cum filij alicuius denunciantur, in tali accusatione inseri, & exprimi debeant nomen denunciati, eiusque Patris, seu Patroni, cum quo denunciatus habitare dicatur, & idem obseruetur in alijs accusationibus dandis super damnis datis.

S V M M A R I V M.

1 *Infantes, Impuberes, & minores, qua pœna puniantur in eorum delictis remissiuè.*

2 *Statutum mandans, qua pœna puniendi sint infantes, impuberes, & minores est attendendum.*

3 *Nemo puniri valet pro delicto alterius.*

Statutum mandans Patrem teneri ad pœnam pro delicto filij exorbitat à Iure communi, num. 3.

Pœna suos tenet auctores, num. 3.

4 *Statutum mandans Patrem teneri pro delicto filij valet, quoàd pœnam pecuniariam, non autèm corporalem.*

5 *Statutum mandans Patrem teneri ad pœnam pecuniariam pro delicto filij est iustum, & æquum, concurrente causa, vèl aliqua culpa, vèl negligentia ipsius Patris, quæ autèm quandò concurrat, vide ibi.*

6 *Pater non tenetur ad pœnam pecuniariam pro delicto filij, non obstante Statuto id disponente, quandò filius est soluendo.*

O B S E R V A T I O.

A INtricatam, & valdè inter DD. agitatam controuersiam, An, quandò, & qua pœna puniendi sint minores, impuberes, & infantes pro delictis ab eis commissis,
1 latissimè examinatam à *Farinac. quæst. 92. Conciol. Resolut. crim. in verbo Minor reso lut. 1.* Carpzou. *Pract. crim. par. 3. qu. 143. Ba ron. de Effect. minor ætat. effect. 10. & suprà in Obser. ad Rub. XX. lib. 4.* prudentèr sustulerunt nostri Statuentes in præ-
2 senti *Rubrica*, cuius dispositio attendenda est, vt de simili *Statuto Eugubij* firmat *Conciol. ad idem lib. 4. rubr. 13. in princ. & n. 2.*

Exorbitat quidèm à *Iure communi* Sta-
B tutum mandans Patrem pro delicto filij teneri ad pœnam, cùm nemo puniri debeat
3 pro delicto alterius, sed pœna suos tenere debet Authores *l. Sancimus 22. C. de Pœnis, cum alijs relatis per Honded. cons. 95. num. 28. & 33. vol. 1. Farinac. qu. 24. in princ. & Conciol. Resolut. crim. in verbo Pater resolut. vnic. num. 1.* Nihilominùs valet quoàd pœnam pecuniariam tantùm, non
4 autèm corporalem, vt sequendo insignem *gloss. in Rubr. C. de Decret. Decurion. lib. 10.* communitèr tenent ommissis antiquioribus *Couar. Var. resol. lib. 2. cap. 8. num. 7.* alios concordantes refert, & sequitur *Faria ibi num. 81. Farinac. d. qu. 24. num. 189. cum seq. Clar. Prax. crim qu. 86. num. 5*

Imò est iustum, & æqunm, si concurrat causa, nempè vt tollatur delictum, & re-
5 primatur hominum audacia, nèue damna inferantur, vt distinguendo firmat *Ruin. cons. 8. num. 1. cum seq. lib. 5. Osasch. decis. 88. num 25.* Sicutì etiàm quandò aliqua culpa, vèl negligentia Patri adscribi valet, quemadmodùm intelligenda esse huiusmodi Statuta disponentia vnum pro alio teneri firmant *Franciscus Aretin cons. 57. nu. 2. Crauet. cons. 3. num. 16. Farinac. d. qu. 24. n. 201. cum seq. Osasch. loc cit. num. 5.* iuncto *n. 24. cum seq. & n. 26. vers. vel potest*; Concurrere enim videtur culpa, vel negligentia
6 Patris, dùm diligentèr custodire tenetur filios, maximè pueros, & teneræ ætatis, nàm si eius partes adimpleuisset, verisimilitèr filius damnum non intulisset; Aut saltèm concurrit legitima causa pro validitate, & æquitate Statuti, nàm stante eius dispo-

dispositione Parentes eò magis studebunt, vt filij bonis moribus imbuantur, & potiùs in bono, quàm in malo versentur, vt tradit *Roman. in l. Si filiofam. la 2. nu. 27. vers. quò ad vltimum ff. Solut. matrim. Ruin. loc. cit. & Faria vbi suprà n. 83. in fine.*

Non tenebitur tamèn Pater ad solutionem pœnæ pecuniariæ, si filius soluendo sit *Caball. Resolut. crim. cas. 250. num. 32.* 7 quem refert, & sequitur *Faria ad Couar. Var. resol. lib. 2. cap. 8. nu. 85.*

De damnificantibus inquirendis.

RVBRICA XXV.

Volumus quoque, & sancimus quod Iudices damnorum datorum, & alij Officiales, seù Saltuarij super huiusmodi damnis deputati, & deputandi teneantur in principio eorum officij diligentèr inquirere per Parochias Ciuitatis, & eius Suburbiorum, & per Scholas Comitatus, & Districtus Fauentiæ de omnibus, & singulis solitis diffamatis damna inferre, seù dari facere in & super bonis hominum dictæ Ciuitatis, Comitatusque, & Districtus, quos omninò cogere iuris remedijs debeant, & teneantur idoneè cauere sub pœna librarum vigintiquinque bonenorum, vèl maiori dictorum Iudicum arbitrio de se præsentando coram eis quotiès fuerint requisiti, & de non inferendo damnum aliquod in alienis bonis, & si prædictam satisdationem non præstiterint, relegentur à dicta Ciuitate Comitatu, & Districtu pro tempore declarando per dictos Dominos Iudices, & qui si inuenti fuerint damnum dare duplum soluant eius, in quo condemnarentur, quandò pro damnificantibus non essent diffamati, & eos quilibet accusare possit, cuius iuramento cum alio Teste fide digno credatur.

SVMMARIVM.

1 *Morbus curari perfectè non potest absquè praecedenti cognitione causa efficientis, & applicatione congrui remedij.*

2 *Gubernator, seù Magistratus nouus indagare debet, nedùm quaenam delicta sint frequentiora; verùm etiàm causam, & originem, & applicare remedia opportuna.*

3 *Cautio de benè viuendo praestanda est à Discolis, & Rixosis, num. 3.*
Cautio de benè viuendo, seù de se repraesentando est prouidentia quadam, qua mediante aueritur nè quid mali accidat, num. 3.

4 *Pater pro filio discolo, & rixoso, & Consanguineus pro Consanguineo, an cogi possit ad cauendum de illum repraesentando.*

5 *Exilium, seù Exfractus seditiosis, & facinorosis hominibus cauendus.*

6 *Seditiosi, & Facinerosi rigorosè puniendi sunt.*

7 *Nemò nisi spontè est malus.*
Voluntas secundùm naturam boni est, praeter verò naturam mali, num. 7.

8 *Natura vult bonum, prater naturam verò, & ex mentis quadam euersione malum.*
Virtus, & vitium voluntaria sunt absquè eo quod vlla necessitas ad mala perpetranda cogat, num. 8.

OBSERVATIO.

AD perfectam curationem morbi perueniri non valet, nisi priùs causa efficiens illius cognoscatur, eaque detecta,
1 congrua remedia diligentèr applicentur, vt quotidiana comprobat experientia. Eadem prorsùs regula seruanda est à nouo Magistratu, & Gubernatore; nàm ministerio assumpto, indagare debet non so-
2 lùm quaenam delicta inibi sint frequentiora, verùm etiàm eorum causam, & originem, vt plurimùm prouenientem à mala qualitate quarumdam personarum, quibus proindè cognitis succurrendum est proportionatis remedijs; & præsertim ad compescenda inconuenientia, & delicta criminosorum, & scelestorum hominum iudicatur optimum remedium cautio de
3 benè viuendo, seù de se repræsentando, quæ est prouidentia quædam, qua mediante

diante auertimus, & vitamus ne quid mali accidat, vt cum *Cicer. lib. 4. Tuscul. tradit. Scanarol. de Visit. carcerat. lib. 1. §. 11. cap. 1. num. 5.* Ad eam enim præstandam adstringi valent Discoli, & Rixosi iuxtà praxim deductam ex *l. Congruit. ff. de Offic. Præsid. & l. æquissimum ff. de Vsufruct.* vt aduertit *Bursat. cons. 141. num 53. vol. 2. Herculan. de Caut. de non offend. cap. 22. num. 1. cum seq. Guazzin. eodem tract. §. 3. quæst. 14. num. 1. Scanarol. dicto §. 11. cap. 3. num. 37. & Farinac. in Fragment. part. 1. in verbo Cautio num. 55.* vbi *num. 57.* refert, quod cum in Terra Tulpharum multa committerentur crimina, latrocinia, & homicidia, *bo. mem. R. P. D. Petrus Donatus Cesius Cameræ Apostolicæ Clericus*, & illius Terræ Gubernator de anno 1567. cogi mandauit omnes iuuenes de eadem Terra magis suspectos ad cauendum de se repræsentando ex quacunque causa, & quia dicebant se non habere fideiussores, iussit Pa-
4 tres obligari pro filijs, Consanguineos pro Consanguineis, & vnum pro altero, subdens, quod licet hæc prouisio à principio visa fuisset rigorosa, & forsàn non iuridica, peperit tamèn optimum effectum, quia indè posteà in illis partibus non sic frequentèr commissa fuerint delicta, & præsertim omnia enormia, prout anteà committebantur.

Practicatum etiàm fuit in simili casu seditiosorum, & Ciuium, & Nobilium vtriusque sexus exilium, seù extractus à tota Le-
5 gatione à quodam prudentissimo, & vigilantissimo D. Cardinali Legato nùnc defuncto, qua ratione inibi à multis odio prosecutus fuit.

Addo in proposito prædictorum malorum hominum, quod licet eis ratio ex prauitate morum læsa sit, nihilominùs hoc il-
6 los nec etiam in minimo debet excusare, quominùs delinquendo summo cum rigore, ac seueritate puniantur, cum nullus ni-
7 si spontè malus sit, nàm voluntas secundùm naturam boni est, præter verò naturam mali, & vult natura quidèm bonum,
8 præter naturam verò, & ex mentis quadam euersione malum, vndè tàm virtus, quàm virium voluntaria sunt, nec vlla necessitas ad mala perpetranda cogit, vt cum *Aristotil. Moral. eundem. lib. 3. cap. 11. cum seq.* & alijs optimè ratiocinando comprobat *Zacch. Q. Q. medicolegal. lib. 2. tit. 1. quæst. 6. num. 68. cum seqq.*

De non emendis lignis per exercentes Fornacem in Foro publico ante horam tertiarum.

R V B R I C A XXVI.

Item ordinamus, quod fornacem exercentes per se, vèl alium aliquo tempore in foro Communis Fauentiæ ante horam tertiarum (A) non emant ligna, pœna librarum quinque bonenorum pro qualibet vice, & quilibet accusare possit dictum ementem coram Domino Potestate Fauentiæ, seù Iudicibus damnorum datorum, qui punire possit dictum ementem sine alia condemnatione facienda, & quarta pars dictæ pœnæ applicetur Accusatori, (B) residuum verò distribuatur iuxtà ordinationes Ciuitatis Fauentiæ.

S V M M A R I V M.

1 *Ligna ementes in Foro pro exercitio fornacis ante horam tertiam qua pœna puniantur.*

2 *Delatori, seù Accusatori an censeatur præiudicatum quò ad eius portionem pœnæ ob gratiam liberalem, seù Indultum generale concessum per Principem, remissiuè.*

O B S E R V A T I O.

Quæ dicta sunt circà prohibitionem factam Tricolis, seù Reuenditoribus
A suprà *in Obseru. ad Rubr. 59. lib. 4.* opti-
1 mè congruunt dispositioni præsentis *Rubrica*, vndè ad ibi deducta remittimus.

Delatori, seù Accusatori an censeatur
B præiudicatum quò ad ratam, seù portio-
2 nem pœnæ sibi debitam, quotiès Princeps Gratiam liberalem facit Accusato, prout contingere solet occasione publicæ lætitiæ, nempè ob natiuitatem Principis, vel ob eius assumptionem ad Principatum, & alijs similibus casibus, in quibus concedi solet Indultum generale videndus *Amaya in l. vnic. num. 73. cum seq. C. de Pœn. fiscal. credit. præfer. lib. 10.* qui articulum latè examinat.

De

De Aggeribus Fluminum non impediendis.

RVBRICA XXVII.

STatuimus, & ordinamus, quod aliquis non debeat in aggeribus (A) Fluminum ligonizare, arare, serere, seù alia facere, ex quibus impediatur Fluminis cursus, & iter euntium. Possint tamen illi quorum sunt dicti aggeres in eis vites, cannas, & alias arbores (A) ad eorum libitum ponere, illasque custodire, & ipsarum fructus recipere, dummodò non diruant ipsos aggeres, & cursum aquæ, ac iter prædictum non impediant, & qui contrafecerit incurrat pœnam librarum quinque bonon. pro qualibet vice, & quilibet possit contrafacientes denunciare, & habeat medietatem dictæ pœnæ, & ei credatur cum iuramento, & vno Teste de visu deponente, seù cum tribus de fama, & hoc nisi fuerit Officialis publicus, seù Saltuarius Communis Fauentiæ, qui habere non possit nisi quartam partem dictæ pœnæ, & quicunque bona habuerit iuxtà dictum aggerem teneatur manutenere, & eleuare ipsum aggerem quoties necesse fuerit, & Officiali videbitur expensis cuius est ipse agger, seù terra iuxtà dictum aggerem.

SVMMARIVM.

1 *Ægyptus fœcundatur incremento Nili, non pluuijs.*

2 *Nilus aggeribus coercetur, ne effundatur antequàm incrementum duodecim cubitus excesserit.*

3 *Nili aggerem rumpens, vèl perforans, qua pœna puniatur.*

4 *Aggeres fluminis rumpens, qua pœna puniatur, & num. 6.*

5 *Clusas publicas rumpens, & deuastans, qua pœna puniatur.*

7 *Aggeres fluminis rumpens ad refectionem damni tenetur.*

8 *Ripa fluminis publici est publica quò ad vsum, sed quò ad proprietatem spectat ad habentem prædia adiacentia, & quarè num. 11. Amplia num. 9.*

10 *Arbores in Ripa fluminis publici existentes spectant ad habentem prædium adiacens.*

11 *Ripa fluminis publici si corrodatur cedit damno habentis prædium contiguum, quod efficitur ripa, & ripæ vicem sustinet.*

OBSERVATIO.

A QVia Ægyptus non pluuijs, sed incre-
1 mento Nili fæcundatur, vt in *Deuteronom. cap. 11. num. 10. cum seq. Plin. lib. 5. cap. 9. & Georgius Mars-Mann in eius Metrologia cap. 5. num. 9. cum seq.* placuit illius aquam aggeribus coerceri, atque mandari ne effundatur antequàm incrementum
2 duodecim cubitus excesserit, & qui ante constitutum tempus, rumpendo aggerem, legem violauerit, extrà ordinem arbitrio
3 Iudicis qualitate personæ, & alijs facti circumstantijs inspectis puniri decreuit *Vulpian. in l penult. ff. de Extraordin. crim.*

Cum autèm post translatum Constantinopolim Imperium ferè omnes prouentus, & frumenta ex Ægypto exportarentur, necessè fuit attentius animaduertere, & mediante noua Constitutione grauiori pœna delinquentes punire, ne totum Imperium, quod absque frumento Ægyptiorum sustineri non poterat, fame periret; Vndè ab *Imperatoribus Honorio, & Theodosio* Statutum fuit, rumpentem Nili aggeres puniri pœna concremationis, vt in *l. vnic. C. de Nil. agger. non rump.* vt egregiè docet *Amaya Obseruat. Iur. lib. 3. cap. 4.* Quamuis *Georgius Mars-Mann in eius Metrologia dicto cap. 5. num. 20. cum duobus seqq.* conciliando prædictas *LL.* tradat *Vulpianum* loqui de eo, qui ad sui commodum rumpit aggerem priuatum vicini, postquam ibi aqua Nilotica erat recepta, & inclusa; *Imperatores* verò *Honorius, & Theodosius* loquuntur de eo, qui aggeres Nili perforat, vt in fossas suas aquam Niloticam deriuet, antequàm sufficienti incremento tota Ægyptus sit irrigata ob damnum publicum exindè resultans.

Prædicta pœna extenditur etiàm ad rumpentes aggeres aliorum fluminum secun-
4 dum opinionem *gloss. in eadem l. vnic. in verbo*

verbo Conſcijs. Maximè ſi fractio aggerum aliorum fluminum afferat maximum damnum, vt ſequendo hanc opinionem exemplificat in flumine Padi *Cyn.* quem refert, & ſequitur *Salyc in Rub. Cod. de Nili Agger. non rump. num. 1. in fine*, & quod vltimi ſupplicij pœna debeat affici, qui ex mera malitia, ac vindicandi libidine aggeres coercendo flumini obiectas rumpit, & diſſoluit, vt ijs effractis vicinos agros, & campos effuſa inundatio occupet, & corrumpat magno diſpendio tàm priuatorum, quàm Reipublicæ tradit *Antonius Perez in dicta l. vnic. num. 3.*

Quinimò ad rumpentes, ſeù deuaſtantes
5 Cluſas publicas, quales ſunt in Ciuitatibus
Maris Ianuæ, & Venetiarum extendit *Bald: in l. Data opera C. Qui accuſ. non poſſ. num 9. in fine* ea ratione, quia poteſt idem exitus ibi ſequi, ac in Ægypto de aggeribus Nili, vt ſubdit *ibid. Bald.*

Nihilominùs cum nunquàm ob rupturam aggerum aliorum fluminum contingere valeat tam graue damnum, & euidens periculum Principatus, & Imperij, pròut
6 in aggeribus Nili, properea militante di-
uerſa ratione, congruum eſt quod non debeat infligi eadem pœna, vt reprobata opinione *Cyni* animaduertit *Amaya loc. cit. num 25. cum ſeqq.* & præſertim *num 37. cum ſeqq.* ſed intret pœna Iudici arbitraria, vt tenent *Dambouder Prax. crim. cap. 105. num. 4 cum ſeq Menoch. de Arbitr. iudic. lib. 2. caſ. 386. num 5 cum ſeq. Sabell. Prattic. vniuerſal. §. Fiumi num. 6. & Stypman. de Iure maritim. & nautic. par. 2. cap. 5. num. 401.* vltrà refectionem damni, ad quod tenetur aggeres rumpens, vt tradit *Bruneman. in dicta l. vnic. num. 2. C. de Nili agger. non rump.*

Quàmuis flumen ſit publicum, eiuſque
B ripa ſit acceſſoria, attamèn eius naturam
in totum non aſſequitur, nam ea quidèm
publica quoque eſt quò ad vſum, non
8 autèm quò ad proprietatem, cum iſta ſpe-
ctet ad eum, qui habet prædia adiacentia *§. Riparum Inſtitut. de Rer. diuiſ. Bart. in Tyberiad. par. 1. in verbo Agro ſub num. 4. Rip. in l. Quominùs num. 64. cum ſeq. ac num. 67. ff. de Flumin. Surd conſ. 376. num. 1. & 20. Pech. de Aquaduct cap. 4. quæſt. 6. num. 69. Ciroch. diſceptat. forenſ. 80. num. 56. Cardin. de Luca de Regal. diſcurſ. 138. nu. 5. D. Antonius Gobb. conſultat. 103 num. 1. vbi num. ſeq.* relatis concordantibus ampliat
9 etiàmſi inter Ripam fluminis, & prædium
priuati via publica intercedat *Antunez Portugal. de Donat. Reg. tom. 2. par. 3 cap. 4. num. 54* Vndè arbores in eadem Ripa exiſtentes ſpectant ad Dominum prædij adia-
10 centis *dicto §. Riparum l. Riparum 5. vbi
Bald. in fine, & in Rub. ante num. 13 ff. de Rer. diuiſ Curt iun. conſ. 250. nu. 24 Sixtin. de Regal. cap. 5. num 2. Montan. eod tract. in verbo Ripatica ſub num. 2. verſ. reſpectu verò arborum pag. mihi 64. Pech. d. quæſt. 6. num. 80 Gobb. vbi ſuprà n. 7. Franc. Marcb. deciſ. 346. num. 3.*

Proprietas autèm Ripæ vicino competit ex æquitate recompenſatiua ob varia
11 incommoda, quæ patitur, & præſertim ſi
ripa corrodatur à flumine cedit damno eiuſdem vicini, cuius prædium ripa efficitur, & ripæ vicem ſuſtinet, vt aduertit *Surd. dicto conſ. 376. num. 20. & Gobb. loc. cit. n. 24. cum duobus ſeqq.*

De Circla terminanda, & manutenenda, & de damno in ea dato, & habitantibus extrà eam.

RVBRICA XXVIII.

SAncimus, & ordinamus, quod homines cuiuſcunque Capellæ habentes Fumantes extrà Ciuitatem, & intrà circlas teneantur dictam circlam terminare, manutenere, & euacuare ita, & taliter quod curſus aquarum liber ſit, & non impediatur, & hoc vbicunque, & quandocunque videbitur Aquarolis, ſeù alijs Officialibus Communis Fauentiæ ſuper hoc deputatis, & omne damnum datum in ea, ſeù ipſius ripis debeat emendari, & talis emendatio dari debeat ipſis Capellanis, in quorum Capellis fuerit damnum datum. Nullus tamen poſſit laborare dictam circlam, aut eam explanare, & diruere, pœna librarum quinque bonon. pro qualibet vice, & in quolibet caſuum prædictorum. Diffinitio autem circlæ huiuſmodi ſit iſta, videlicet à dicta circla, ſeù ab Eccleſia, & ponte S. Iuliani incluſiuè infrà verſus Ciuitatem

tatem vsq; ad Foueas portæ Imolensis à quadriuio existente vltrà Ecclesiam S.Gregorij, vbi incipit Scola quattire gij,infrà versus Ciuitatem vsque ad Foueas portæ Hospitalis, à ponte S.Pauli vsque ad portam Rauennatem, à ponte verò Sarnulæ vsque ad portam Montis, seù Montanariam, & à via imperatoris, quæ incipit à strata portæ Montanariæ, & tendit versus flumen Hamonis, diuidens inter campum Canonicæ Sancti Petri de Fauentia, qui est à latere superiori dictæ viæ, & campum Sanctæ Perpetuæ, qui est intus circlam versus Ciuitatem vsquè ad Foueas dictæ portæ. Et quod omnes habitantes extrà circlam prædictam sint de scolis Comitatus Fauentiæ, & intelligantur subesse villis, & Capitularijs, ac scolis in quibus habitant, & quilibet teneatur se facere scribi in illa scola, in qua positus est ille fundus, in quo domus habitationis illius posita est, & in eius extimo describi, in quo dictus fundus est descriptus, quibus libris extimorum, & eorum determinationi, tam in prædictis, quam in alijs similibus stari debeat, & quod omnes habitantes infrà circlam sint de illis capellis, & eis respondeant iuxtà determinationem dictorum librorum extimorum Communis Fauentiæ, & si per libros non appareat sit proximioris Capellæ.

SVMMARIVM.

1 *Circla accipitur pro vigilijs, & excubijs vulgaritèr appellatis la* Ronda.
Custodiæ Vrbium inuigilantes muros circumeunt num. 1.

2 *Regula* S. Benedicti *mandat deputari Seniores qui circumeant Monasterium horis, quibus vacant Fratres lectioni.*

3 A cerchi *accipitur in Vrbe pro eo loco, in quo erat Circlus maximus.*

OBSERVATIO.

Circla vulgaritèr *Cerchia* accipitur pro Vigilijs, & excubijs vulgariter ap-
1 pellatis *la Ronda* à circumeundo, quia qui Vrbium custodię inuigilant muros circumeunt, vt latè explicando comprobat *Carolus du Fresnè in eius Glossario in verbo Circa Cerchia*: Pròut in simili statutum est in Regula *S. Benedicti*, in qua manda-
2 tur deputati Seniores, qui circumeant Monasterium horis, quibus vacant Fratres lectioni & de alijs similibus Sratutis Religionum prosequitur *Fresnè in verbo Circam etiàm, & in verbo Circa perindè*. In Vrbe *à Cerchi* accipitur pro eo loco,in quo
3 erat Circlus maximus, de quo videri poterunt *Scriptores*.

Circla verò, cuius meminit nostrum *Statutum* in præsenti *Rubrica*, & in *Rubrica 38. lib.4.* erat foueum circundans Ciui-
4 tatem, & Burgos, inrrà quod circà annum millesimum totus populus habitabat ad euitandum periculum incursionum, quas patiebatur à vicinis hostibus, cum quibus continuò præliabatur, adeò vt pro circumuallatione haberetur, ac inseruiebat, pròut antiquum Poruerium Vrbis, & si aliquis Colonus ratione commodioris culturæ agrorum, vèl alius intrepidè vltrà Circlam habitare volebat, pro eius maiori securitate erigebat ex terra parapectum tunc vulgò nuncupatur *Tombe*, quarum adhùc remanent, aliqua vestigia. Extincto deindè timore incursionum vicinorum, cæperunt ædificari domus pro Agricultoribus per totum territorium, & ab indè circà sicuti cessauit rigorosa custodia Circlæ, ita purum, & nudum nomen illius remansit.

De Scolis Comitatus Fauentiæ terminandis, & de cantricis, fossatis, riuis, & pontibus per easdem scolas faciendis, & manutenendis.

RVBRICA XXIX.

Statuimus, & ordinamus, quod homines Scolarum Comitatus, & Districtus Fauentiæ, eorum scolas, & pertinentias earum terminatas, distinctas, & cofinatas, in earum finibus tenere debeant intersignijs notis, & termini s benè apparentibus

& prout

& prout superioribus temporibus terminatę, & distinctę esse consueuerunt, itá quod vna ab alia benè distincta cognoscatur, & quod in finibus earum circumcirca in pluribus varijs, & diuersis locis cuiuslibet scolæ, videlicet in locis magis apparentibus teneantur figere, & ponere, ac fixos, & positos manutenere terminos, & lapides, itá quod à transeuntibus videri possint, & in casu differentiæ dictorum confinium stetur declarationi, & decisioni Dominorum Antianorum pro tempore præsidentium regimini Communis Fauentiæ, teneatur etiam quælibet dictarum scolarum infrà eius fines omnia sua fossata, tracturos, cantricos, & riuos, itá & taliter facta, & factos manutenere quod aquæ possint liberè fluere, & vbi in eis pons aliquis necessarius fuerit, teneatur pontes oportunos facere, expensis videlicet illius scolæ, infrà cuius fines fieri pontes expediret, vsque ad quantitatem librarum quinque bonon. & ab indè suprà expensis scolarum conuicinarum, ad quarum vtilitatem magis expediret tales pontes fieri, vsque ad quantitatem librarum quindecim bon. & ab indè suprà expensis Communis Fauentiæ, nisi vbi aliter expresè ex forma alicuius Statuti prouisum esset.

Super quibus omnibus, & singulis exequendis superesse debeant Aquaroli, seù Superstites viarum, & pontium Communis Fauentiæ, qui teneantur in prædictis superesse, & ex eorum officio curare itá quod prædicta fiant, & exequutioni mandentur in locis oportunis, & congruis temporibus, sub pœna librarum decem bon. pro singulo, & quolibet eorum negligente, & prædicta non exequente. Et quilibet possit contrafacientes, & negligentes denunciare, & accusare, & accusator habeat dimidiam dictæ pœnæ, & alia dimidia sit Communis Fauentiæ.

S V M M A R I V M.

1 *Terminorum appositione pax, & tranquillitas resultat, & conseruatur.*
Diuisione pax, & tranquillitas resultat, & conseruatur n.1.
2 *Parochiarum diuisio facta fuit à* Dionysio Pontifice, *& quare.*
3 *Diuisio Ecclesiarum in Vrbe facta fuit ab* Euaristo.
4 *Parochiarum diuisio de iure præsumitur.*
5 *Parochiarum diuisio facta à* Dionysio *fuit localis in Vrbe.*
Diuisionem Parochiarum esse faciendam Dionysius *dictanit Episcopis, talis tamèn monitio extrà Vrbem vbique non habuit effectum num.5.*
6 *Diuisio Parochiarum demandata fuit per* Sac. Conc. Trident. *Episcopis.*
7 *Diuisio Diœcesum quando facta fuerit.*
8 *Episcopus visitare tenetur suam Diœcesim, & intrà quod tempus.*
9 *Episcopus negligens in visitando Diœcesim potest cogi per Archiepiscopum mediantibus censuris.*
10 *Episcopus visitare potest Abbatias existentes intrà limites suæ Diœcesis cùm habeat intentionem fundatam ex Iuris assistentia.*
11 *Ampl. primo procedere etiàm respectu Abbatiarum Nullius.*
12 *Ampl. secundò procedere etiàm respectu membri, & Granciæ alicuius Abbatiæ, quæ sit Nullius, vèl Regularis, dùm illi inseruiunt Sacerdotes, & Clerici sæculares.*
13 *Ampl. tertiò procedere tàm in concernentibus curam animarum, & Sacramentorum administrationem, si Ecclesia sint curata, quàm in alijs extrà curam, & administrationem Sacramentorum.*
Limita in Abbatia habente vtramque iurisdictionem temporalem scilicèt, & spiritualem num. 18.
13 *Episcopus visitare non potest Monasteria posita in eius Diœcesi, in quibus viget Regularis obseruantia, sed monere debet Superiores, & quomodò.*
15 *Episcopus visitare potest Ecclesias Regularium quò ad respicientia curam animarum, & administrationem Sacramentorum. Limita num. 17. & 18.*
16 *Visitationi, Iurisdictioni, & correctioni Episcopi subsunt exercentes curam animarum, siuè Sæculares, siuè Regulares.*
Ecclesia S. Hippolyti Fauentiæ, quamuis Parochialis non potest visitari ab Episcopo,

scopo, ex quo ibi residet Pater Generalis Ordinis Camaldulensis num.17.

19 *Abbatia potest esse Nullius Diœcesis, & omninò extrà cuiuscunque Diœcesis fines tribus modis, nempè origine, priuilegio, & præscriptione.*

20 *Episcopus vicinior tanquàm Sedis Apostolicæ delegatus potest visitare Abbatiam Nullius, & extrà suam Diœcesim positam.*

21 *Sed tenetur id expressè declarare.*

22 *Et se continere infrà limites visitationis, alioquin progrediens ad ea, quæ causæ cognitionem, & iudicialem indaginem requirunt nullitèr procedit.*

23 *Abbatia Nullius, & extrà Diœcesim potest visitari tàm ab Episcopo viciniori, quàm ab Abbate Commendatario. Vide ibi.*

Ecclesia potest à pluribus visitari n.23.

24 *Episcopus vicinior potest visitare Castra, & loca Nullius Diœcesis, atque illorum Ecclesias sæculares, non autèm Abbatiam Regularem, licèt sæculari commendatam, ac Ecclesias Regulares, si eis à Regularibus inseruiatur.*

Amplia etiàmsi in Ecclesia Abbatiæ Regularis commendatæ exerceatur cura animarum, & Sacramentorum administratio num.29.

25 *Abbatia Regularis commendata non desinit esse Regularis.*

26 *Commenda Abbatiæ non est verè, & propriè Titulus. Decl. n.27.*

Commendatarius dicitur propriè Prælatus, sed quasi Depositarius, & non habet proprietatem, nec possidet nomine proprio, ac non contrahitur matrimonium intèr Commendatarium, & Ecclesiam, prout intèr Ecclesiam, & Abbatem num. 26. Decl. n.27. & 28.

28 *Commenda temporalis, & ad nutum non est ampliùs in vsu.*

OBSERVATIO.

Diuisione, & terminorum appositione pax, & tranquillitas resultat, &
1 conseruatur ex *adductis suprà in Obseru.ad Rubr. 37. num. primo lib. 3.* qua ratione, ac vt magis cultus Diuinus augeretur an-
2 no 270. *Dionysius Pontifex* distinxit, & per suos certos limites separauit, ac designauit Parochias Vrbis, singulis Presbyteris singulas assignando Parochias, vt traditur in *can. Ecclesias ibique Gloss. & Barbos. Caus.13. quæst. prima cap. pastoralis de Iis, quæ fiunt à Prælat. Bursatt. cons.126. n.30. vol. 2. Bertrand. cons. 350. num. primo vol. 2. par. prima, idem Barbos. de Offic. & potest. Episcop. par. prima tit. primo cap. 7. num. 7.* vbi etiàm reprobat attribuentes hanc diuisionem *Magno Constantino, Lotter. de Re benef. lib. primo quæst. 8. num.18. & quæst. 20. num. 71. cum seq. Francesc. de Eccles. Cathedral. cap. 2. num. 131. cum seqq.* vbi notat, quod *Euaristus* antè dictam diuisionem *Dionysij* diuiserat in Vrbe
3 Ecclesias Presbyteris, *Rot. coram Coccin. decis. 454. num. 3. iuncta decis. 1887. n.4. ac coram Royas decis.343. num.6.* vbi quod
4 talis diuisiò de iure proindè præsumitur, *Peutinger. decis.62. num.3.*

Prædicta distinctio Parochiarum fuit
5 quidèm localis in Vrbe; *Dionysius* tamèn adeò sibi de ea complacuit, vt etiàm alijs Episcopis faciendam dictauerit, vt aduertit *Lotter. loc. cit.* sed talis monitio vbiquè extrà Vrbem non habuit effectum, vt prosequitur *Lotter. vbi suprà*, & animaduertit *Rot. in Conchen Decimarum dell' Infantado 7. Febr. 1618. coram Martino Andrea* per ipsum relata: Vndè in ijs Ciuitatibus, & Locis, in quibus Parochiæ non fuerant diuisæ, & certos fines non habebant, nèc earum Rectores proprium populum, quem regerunt, sed promiscuè petentibus Sacramenta ministrabant à *Sac. Concil. Trident.*
6 *sess. 24 cap.13. de Reformat.* demandatum fuit Episcopis *pro tutiori animarum eis commissarum salute, vt distincto populo in certas, propriasque Parochias vnicuique suum perpetuum, peculiaremque Parochum assignent, qui eas cognoscere valeat, & à quo solo licitè Sacramenta suscipiant, aut alio vtiliori modo, prout loci qualitas exegerit, prouideant. Idemque in ijs Ciuitatibus, ac locis, vbi nullæ sunt Parochiales quamprimùm fieri curent non obstantibus quibuscunque priuilegijs, & consuetudinibus etiàm immemorabilibus* iuxtà præcisa verba eiusdem *Sac. Concilij*.

Diuisio quoquè Diœcesum attributa fuit eidem *Dionysio à Platina in eius vita*,
7 sed illius opinio reprobatur à *Lotter. de Re beneficiar. lib. primo quæst.10. num. 8.* cùm iàm de tempore *Apostolorum* Diœceses finibus essent disiunctæ, vt probat *Bursatt. d. cons. 126. num. 11. vol. 2.* & comprobando firmat *Lotter. vbi suprà num. 5. cum seqq. & Frances de Eccles. Cathedral. cap. 33 num.44.*

Intèr

Intèr præcipuas sollicitudines pro rectò regimine gregis sibi commissi Episcopus visitare tenetur quolibet anno per se ip-
8 sum suam Diœcesim, aùt si legitimè impeditus fuerit per suum generalem Vicarium Visitatorem, & si quotannis totam propter eius latitudinem visitare non poterit, saltèm maiorem eius partem ità tamèn vt tota biennio per se, vèl Visitatores suos compleatur iuxta dispositionem *Sac. Concil. Trident. sess. 24. cap. 3. in princip. de Reformat.* & tradit *Frances de Eccles. Cathedral. cap. 6. num. 73.* si autèm negligens fuerit, per Archiepiscopum cogi po-
9 terit mediantibus censuris, latè *Cardinal. Bellarmin. in Declarat. ad Concil. d. cap. 3. in obseruationibus doctrinæ verbo quotannis*, & prosequitur *Frances vbi proximè num. 75.*

Vt plurimum tamèn occasione visitationis contingunt controuersiæ cum Abbatibus Commendatarijs Abbatiarum existentium, vèl Nullius, vèl in Diœcesi Episcopi, sed ipse habet intentionem funda-
10 tam ex Iuris assistentia vigore decreti *Concilij Aurelianensis* registrati in *can. Omnes Basilicæ 16 quæst. 7.* ibi. *Omnes Basilicæ, quæ per diuersa loca constructæ sunt, vèl quotidiè construuntur in Episcopi potestate consistunt in cuius territorio positæ sunt cap. Venerabilis, & cap. cùm dilectus de Religios. Domi cap. Episcopus de Offic. ordinar. in 6. Lotter. de Re benefic. lib. primo qu. 21. n. 4. Rot. in rec. dec. 41. par. 5. & dec. 340. num. 1. par. 15.*

Adeòut etiàm Abbatia, quæ sit Nullius
11 dùm sita est in aliqua Diœcesi spectat ad Episcopum, intrà cuius limites sita est, facultas visitandi, ordinandi, & concedendi dimissorias iuxtà dispositionem *Sac. Concilij Tridentini sess. 23. cap. 10. de Reformat.* ut distinguendo docet *Fagnan. in cap. nullus num. 26. de Paroch. & alien. Paroch.* respondit *Rot. coram Coccin. decis. 786. n. 9.* vbi testatur ità resolutum à *Sacra Congreg. Concilij*.

Quinimò id procedit etiàm respectu membri, & Granciæ alicuius Abbatiæ,
12 quæ sit Nullius, vèl Regularis, dùm illi inseruiunt Sacerdotes, & Clerici sæculares, cùm membra non gaudeant eadem exemptione, qua gaudet Monasterium principale, iuxtà determinationem *Innocentij III. in eius decreto registrato à Gonzalez. Tellez. ad cap. ex ore num. 3. de Priuileg.* & respondit *Rot. in d. decis. 340. num. primo* iuncto *num. 4. vers. cùm igitur & coram Peutinger. decis. 189. num. 9.* & declarauit *Sac. Congregatio Concilij de anno 1602. in Nouarien.* in qua disputato dubio, An Ecclesia Sancti Martini siue cura posita in Vico Pombiæ, in qua Patres Iesuitæ habentes eorum Collegium in Oppido Aronæ celebrari faciunt, sicùt tenentur per Presbyterum sæcularem, pertineat ad visitationem Episcopi respondit, *Si Ecclesia huiusmodi sit Sacularis posse vtiquè ab Episcopo visitari, tametsi ad Regulares pertineat, & ab eis dependeat, dùm tamèn per Saculares illi deseruiatur* prout reperitur in septimo ex autographis libris positionum eiusdem *Sac. Congregationis* existen in Archiuio Vaticano *pag. 383.* vt ex attestatione humanissimi, & doctissimi *Illustrissimi, & Reuerendissimi Domini Antonij Altouiti* iàm præfatæ Sacræ Congregationis Secretarij dignissimi, & deindè ad Segretariam S. Congregationis Episcoporum, & Regularium promoti.

Et facultas visitandi tùnc non solùm competit in his, quæ curam animarum, & Sacramentorum administrationem con-
13 cernunt, si Ecclesiæ sint curatæ secundum dispositionem *Sac. Conc. Trident. sess. 25. cap. 11. de Regular.* verùm etiàm in alijs extrà curam, & administrationem Sacramentorum, vt tenet *Fagnan. in d. cap. nullus n. 28. vers. porrò*.

Notandum tamèn, quod in Monasterijs, in quibus viget Regularis obseruantia,
14 Episcopus caret iurisdictione visitandi, & solùm paternis admonitionibus prouidere debet, vt eorum Regularium Superiores iuxtà instituta Regularia debitam viuendi rationem obseruent, & obseruari faciant, quod si admoniti intrà sex menses eos non visitauerint, vèl correxerint, tùnc Episcopus etiàm vt delegatus Sedis Apostolicæ eos visitare, & corrigere potest, prout ipsi Superiores, vt dispositum fuit à *Sac. Conc. Trid. sess. 21. cap. 8. de Reformat.* & tradit *ibi Barbos. num. 10. & de Potestate Episcopi par. 3. alleg. 74. num. 16.* prætèr quàm quò ad respicientia curam animarum personarum sæcularium prętèr eas, quæ sunt de illorum Monasteriorum, seù locorum familia, & administrationem Sa-
15 cramentorum, circà quæ Episcopo competit iurisdictio visitandi etiàm Ecclesias Regularium iuxtà dispositionem *Sac. Concilij Trident. sess. 25. cap. 11. de Regular.* & tradit *Rodriquez. QQ. Regular. tom. 1. quæst.*

quæst. 36. art. 4. Marcus Antonin. Var. re-
solut lib. primo resolut. 17. num. 3. latè
Barbos. de Offic. & potest. Episcop. par. 3.
allegat. 74. num. 18. cum seqq. & in Collec-
tan. Concil. ad d. cap. 11. num. 4. cum
seqq. iuncto num. 18. vbi refert verba Con-
stitutionis Gregorij XV. super iurisdictio-
ne, & correctione Episcopi in Regulares
curam animarum habentes, & repetit Pa-
nimollan annot. 1. ad dec. 84. num. 18. cum
seqq. respondit Rot. coram Bich. decis. 267.
num. primo.

Et eius iurisdictioni, visitationi, & cor-
rectioni subsunt exercentes curam anima-
16 rum siuè Sæculares, siuè Regulares ex di-
spositione Sac. Conc Trid d. cap. 11. plenè
Barbos & alij supracitati.

Limitatur tamèn quò ad Ecclesiam, vbi
Pater Generalis habet Sedem principalem
ordinariam, prout est Ecclesia S. Hippoly-
17 ti nostræ Ciuitatis Fauentiæ, quæ est Se-
des ordinaria, & principalis Generalis Ca-
maldulensis, vt ex dispositione Sac. Concil.
Trid. d. cap. 11. tradit Fagnan. in cap. nul-
lus num 40. de Paroch. & alien. Parochian.
& testatur talitèr declaratum fuisse à Sac.
Congregatione.

Prout etiàm limitatur si Abbatia habeat
vtramque iurisdictionem temporalem sci-
18 licèt, & spiritualem, vt docet Barbos. in
Collectan. Concil. ad d. cap. 11. n. 6.

Si autèm Abbatia sit Nullius Diœcesis,
& omninò extrà cuiuscumque Diœcesis,
fines, quod contingere potest tribus mo-
19 dis, nempè origine, priuilegio, & præ-
scriptione, quos latè examinat Fagnan. in
cap. nullus num. 12. cum seqq. de Paroch.
& alien. Parochian. tùnc Episcopus Vici-
nior potest illam tanquam Sedis Apostoli-
20 cæ delegatus dumtaxat visitare ex dispo-
sitione Sac Concil. Trident. sess. 24 cap 9.
de Reformat. vt docet Fagnan. in dicto cap.
nullus num. 32. Barbos. ad Concil. in d.
cap. 9. & de Offic. & potest. Episc. par. 3. al-
legat. 74. num. 5.

Idquè expressè tenetur declarare, vt
relata resolutione Sac. Congregationis in
21 Causa Cassinen. prosequitur Fagnan. in cit.
num. 32. & se continendo infrà limites vi-
sitationis, nàm si progrederetur ad ea,
quæ Causæ cognitionem, atquè iudicialem
22 indaginem requirunt, atquè instructo pro-
cessu causas ordinarias cognosceret, nulli-
tèr procederet, vt aduertit Fagnan. in di-
cto cap. nullus num. 48. cum duobus
seqq.

Absquè eò quod impediatur Abbas
Commendatarius quin, & ipse quoque
23 possit visitare, cùm non improbetur, vt
vna Ecclesia à pluribus visitetur, vt patet
ex Sac. Conc. Trid. sess 24. cap. 3. de Refor-
mat. & aduertit Fagnan. in dicto cap. nul-
lus num. 30. cum seq. vbi notat Sac. Congre-
gationem Concilij putasse æquum, quod
Archiepiscopus Vrbinaten. tanquam vici-
niorem se abstineret à visitatione Abbatiæ
Castri Durantis.

Aduertendo Episcopum viciniorem
posse visitare Castra, & Loca Nullius Diœ-
24 cesis, atquè illorum Ecclesias sæculares,
non autèm Abbatiam Regularem licèt Sæ-
culari commendatam, ac Ecclesias Regu-
lares, siuè in eis vigeat Regularis obser-
uantia, siuè non, vt ex mente Sac. Congre-
gationis Concilij docet Fagnan. in d. cap.
nullus num. 33. cum seq. vbi subdit, Regu-
lares Ecclesias censeri etiàm Monasterio
vnitas, vèl ab eo dependentes, si eis à Re-
gularibus deseruiatur, & in cap. in Eccle-
sijs num. 18. cum seq. de Capell. Monach.
vbi subdit, quod per commendam factam
25 Abbatia non desinit esse Regularis, cùm
Cõmenda non sit verè, & propriè Titulus,
26 nec Cõmendatarius dicitur propriè Præ-
latus, sed quasi depositarius, & non ha-
bet proprietatem, nec possidet nomine
proprio, ità vt inter Ecclesiam, & Com-
mendatarium non contrahatur matrimo-
nium, sicut intèr Ecclesiam, & Abbatem,
& concordantes allegat: Intellige tamèn
tùnc Cõmendatarium depositario compa-
rari, & ex fructibus alimenta, & expen-
27 sas percipere in retributionem eius regi-
minis, & gubernij, quandò Commenda est
temporalis, quæ non dat titulum neque
possessionem ad tex. in l. Cõmendare 186.
ff. de Verb. signific. Gloss. in cap. nemo 15.
verbo Cõmendare de Electione in 6. Roman.
cons. 350. num. 6. ibique Mandos. litt. B.
Loter. de Re benef. lib. 2. quæst. 48. n. 209.
& lib. 3. quæst. 8. num. 115. cum quatuor
seqq. vbi num 119. subdit, hanc Commen-
dam temporalem, & ad nutum ampliùs
28 non esse in vsu Amostaz. de Caus. pijs lib. 8.
cap. 5. num. 16. cum Rota in rec. decis. 141.
sub num. 6. par. prima secùs dicendum est
de Commendatario perpetuo, qui verus
Prælatus dici valet ob transfusam in eum
liberam potestatem, & iurisdictionem ad-
ministrandi ad vtilitatem propriam tàm in
temporalibus, quàm in spiritualibus, vt
latè probat Barbat. cons. 3. num. 18. & 25.
lib 2.

lib. 2. Loter. de Re benef. lib. primo quæst. 17. num. 10. cum seq. iuncto *lib. 3. d. quæst. 8. num. 120. cum seq. Amostaz. loc. cit. nu. 14. & seq. Tondut. QQ. & resol. benef. par. 2. cap. 1. §. 12. n. 7. & Rot. cit. decis. 141. sub num. 6.*

Etiàmsi Ecclesia Abbatiæ Regularis commendatæ sit Nullius & sita extrà Diœcesim, exerceatque curã animarum, & Sa-
29 cramentorum administrationem nàm *Sac. Concil. Trident. cap. 11. sess. 25. de Regularibus* dat facultatem visitandi Monasteria curata Episcopo, in cuius Diœcesi sunt sita, & quidèm ordinaria auctoritate quò ad concernentia curam, & administrationem prædictas, non autèm delegata, ideòque non extenditur ad Ecclesias Nullius, quæ non sunt in Diœcesi, nec de Diœcesi, vt plenè docet *Fagnan. in cit. cap. nullus sub num. 35. cum seqq. vbi sub num. 39.* testatur ità resolutum à *Sac. Congregatione Concilij*.

De milliaribus, & eorum mensura.

RVBRICA XXX.

STatuimus, quod milliare intelligatur quingentarum perticarum esse, & quandò esset quæstio de distantia alicuius loci ad Ciuitatem Fauentiæ, incipiatur aperticatio pro milliari à platea magna dictæ Ciuitatis.

SVMMARIVM.

1 *Milliare est mensura mille passuum.*

2 *Itinera olìm distinguebantur per milliaria, vno lapide erecto pro quolibet milliari, inciso numero milliariorum, & vide ibi.*

3 *Passus mensura quomodò fiat, & n. 4.*

4 *Pes constat ex quatuor palmis, quorum quisque ex quatuor digitis constatur.*

6 *Pes sexdecim digitos minores transuersos amplectitur, & secundùm alios solummodò quindecim.*

7 *Digitus minor continere debet crassitudine quatuor grana hordeacea.*

8 *Digitus maior, seù pollex constat latitudine digiti vnius cum eius vna tertia parte, & tanquàm duodecima pars pedis, vncia vocatur.*

Vncia est duodecima pars pedis n. 8.

9 *Pes intelligendus est secundùm consuetudinem Ciuitatis, & loci, in quo viget controuersia.*

10 *Consuetudo loci attendenda est circà mensuras.*

11 *Pedis mensura incisa poni solet in loco publico, prout in Palatio Capitolino Vrbis cernitur.*

12 *Mensura pedis liprandi in Ciuitate Mediolani quomodò intelligatur, & vide ibi.*

13 *Cubitus mensura varia est secundùm varietatem locorum.*

Brachij mensura varia est secundùm varietatem locorum n. 13.

14 *Leuca est nomen à Gallia originem trahens.*

15 *Leuca significat in Gallia mille, & quingentos passos, idèst vnum milliare cum dimidio.*

In Hispania verò significat tria milliaria num. 15.

16 *Milliare sumendum est secundùm vsum cõmunem, & vulgarem.*

17 *Milliare duplex est, nempè legale, & vulgare.*

18 *Canna est mensura in Vrbe vsitata per Architectos, Fabros murarios, ac Mercatores fundacales. Vide n. 19.*

Canna continet palmos decem n. 18.

Palmus est vnciarum decem n. 18.

Vncia diuisio n. 18.

19 *Canna, qua vtuntur Architecti est diuersa ab ea, qua vtuntur Mercatores fundacales.*

20 *Petia est mensura, qua vtuntur Agrimensores in mensurandis vineis Vrbis.*

Petia continet quinque centum, & viginti nouem cannas quadratas palmorum decem pro qualibet n. 20.

21 *Rubrum est mensura, qua mensurantur Tenutæ, prata, & alia terra agri Romani.*

Rubrum continet petias septem n. 21.

22 *Catena, qua mensurantur Tenutæ, prata, & aliæ terræ agri Romani composita est ex decem staiolis longitudinis palmorum quinque cum tribus quartis.*

Catena est palmorum quinquaginta septem cum dimidio, & catena requadrata in superficie est palmorum trium millium tercentorum sex n. 22. Vide ibi.

23 *Staioli vndecim mille, & biscentum constituunt*

tuunt rubrum terra.

24 *Mensuratio terrarum in tota Prouincia Romandiola fit per tornaturas.*

Tornatura terra continet perticas decem requadratas n.24.

Pertica est virga oblonga continens decem pedes n.24. Vide ibi.

25 *Pes est unciarum decem, & secundùm mensuram Romanam Architectonicam est palmi unius vltrà septem octauas partes alterius pedis.*

26 *Ædificia,& tabula mensurantur per perticas quadratas pedum decem pro qualibet*

27 *Cubiti mensura quanam sit.*

28 *Mensuratio milliariorum, vt fieri possit statuendus est tàm terminus à quo,quàm ad quem.*

Mensuratio fieri an,& quandò debeat à muris Ciuitatis,& quandò à Suburbys n.28. 29. 30. & 31.

29 *Continentia Ciuitatis accipiuntur pro Suburbijs.*

32 *Mensuratio per terram recto tramite an potiùs per vias frequentatas,vèl per aerem, vèl secundùm vulgi opinionem an, & quandò sit facienda.*

33 *Mensuratio facienda est per lineam rectam si verò per lineam rectam fieri non valeat, facienda est per aerem, Statuto disponente, quod nullus possit esse Potestas, qui sit vicinus per quinquaginta milliaria.*

34 *Contrarium quod tùnc mensuratio facienda sit per loca solita, & consueta.*

Statuta interpretanda sunt secundùm communem vsum loquendi.

34 *Mensuratio facienda est per vias frequentatas, plenas, & consuetas, quandò agitur de dietis assignatis ad comparendum.*

36 *Citatus habens duas vias vnam scilicèt per Montes, qua sit breuior, & aliā per planitiem, qua sit longior, debet potiùs venire per planitiem, quàm per montem. Vide ibi.*

37 *Iter vnius diei appellatur dieta.*

38 *Dieta alia est legalis, alia vulgaris.*

39 *Dieta legalis continet viginti milliaria passum in singulis diebus.*

40 *Arbitrio Iudicis remittitur perpensis facti circumstantijs quot milliaria contineat dieta, & n.45.*

41 *Dieta continet sex leucas, vèl ad summum septem.*

42 *Dieta per mare est quinquaginta milliariorum; quid verò in materia assecurationis vide ibi.*

43 *Due dieta dicuntur si sit vnum milliare vltrà viginti.*

44 *Vulgaris dieta que sit.*

Vulgaris dieta est attendenda potiùs, quam legalis, quandò in lege, vèl Statuto fit mentio de dieta num. 45. Limita n. 46. & 47.

46 *Dieta legalis attenditur, quandò agitur de committenda causa appellationis.*

47 *Dieta legalis attenditur, quandò agitur ad effectum reseruationis beneficiorum.*

48 *Delegatio Iudicis an fiat vltrà vnam,duo,vèl tres dietas, an potiùs restricta sit ad vnā tantùm, & vide ibi quandò requiratur particularis commissio ad hoc vt Reus vocari valeat vltrà vnam, vèl vlteriores dietas.*

Regulæ Cancellariæ de duabus dietis *materiam. Vide n.48.*

49 *Statuto prohibente ædificari nouum Molendinum in eodem flumine, quod non distet ab alio iàm ædificato centum perticis, mensuratio fit tortuosa per littora fluminis, non per aerem, nec per terram.*

50 *Cursus fluminis per Molendina fit deterior, & alteri damnum affertur.*

51 *Statuto disponente, quod illi dicantur vicini, qui sunt propinqui per vnum milliare considerata distantia, ad hoc vt vox audiri valeat, tùnc mensuratio facienda est per aerem.*

52 *Mensuratio facienda est per viam breuiorem, quam pedester tenere posset per agros, & semitas, & vbi per terram fieri non valeat, facienda est per aerem, quandò agitur de Bannito à Territorio per tot milliaria. Vide ibi.*

53 *Mensuratio facienda est per aerem quandò agitur de distantia præscripta à Constitutionibus Apostolicis ab vno Conuentu erecto ab alio ædificando.*

54 *De Statutis præscribentibus certam distantiam intèr vnam, & alteram apotecam Artificum remissiuè.*

Mensuratio fit per viam consuetam, & practicatam, quandò agitur de distantia intèr vnam, & alteram apotecam Artificum num.54.

55 *Locum esse, vèl non esse in Districtu probatur ex vulgi opinione, non ex mensuratione. Vide ibi.*

Districtus quousque extendatur probatur ex vulgi opinione num. 55.

Mensuratio denegatur, quandò de distantia constat ex vulgi opinione n.55.

56 Cir-

56 *Circuitus Ecclesiarum ruralium per spatium triginta passuum gaudet Immunitate Ecclesiastica, & num. 59.*

57 *Limita non procedere fauore illius, qui adhùc non fuerat ab Ecclesia receptus, Contrarium veriùs n. 58. & 59.*

OBSERVATIO.

Milliare est mensura mille passuum, vt docent *Gloss. in l. In itinere 3. verbo*
1 *millia ff. de Verb. signific. Alciat. in l. Mille passus 154. num. 6. ff. de Verbor. significat. Castr. in l. 1. num. 1. ff. Si quis caution. &c. ibiq; Ias. pariter num. 1. Couar. Var. Resol. lib. 2. cap. 20. numer. 5. vers. olim, Marchesan. de Commission. par. 2. de Commissione auocat. Causar. §. 4. numer. 11. Fenzon. ad Statut. Vrb. lib. 1. cap. 197. numer. 101. Tanara in eius Opere inscripto l' Economia del Cittadino in Villa lib. 6. pag. mihi 416. Guazzin. de Defens. Reor. defens. 6. cap. 4. nu. 55. Georgius Marsmann in eius Milcologia cap. 3. num. 3. Viu. decis. 488. sub num. 10. lib. 3.* Olim enim distinguebantur
2 itinera per milliaria, vno lapide erecto pro quolibet milliari, inciso numero milliariorum, vt noscerent Viatores iter peragratum, & quid illis remaneret, ideoq; quintus v. g. ab Vrbe lapis dicebatur locum distare quinque milliaribus, vt per *text. in l. Propter litem §. 1. ff. de Excusat. Tut.* tradunt *Caluin. Lexicon. Iuris in verbo Lapis pro milliario Couar. vbi suprà, & Fenzon. loc. cit. num. 110. & Marsmann d. cap. 3. num. 6. & 7.* Passus verò sic dictus,
3 quia dilatatis brachijs, & manibus hæc dimensio conficitur, vt tradit *Alciat. vbi suprà num. 4.* quem sequitur *Fenzon. loc. cit. nu. 104.* vel secundùm alios significat spatium dimensum passis, & extensis pedibus vno anteriori, altero autem posteriori, & tribus intermedijs, vt refert *Couar. d. cap. 20. n. 5. vers. olim in fine*, & hanc vti meliorem deriuationem, & allusionem sequitur *Almeida in Annalysi si excellentiarum in Iure numeri quinarij cap. 17. sub num. 6. Georgius Marsmann in eius Metrologia cap. 6. num. 4. in fine & 6.* vbi norat, quod isto passu vtimur ad mensuranda milliaria; Ad sensum *IurisConsultorũ* continet quin-
4 que pedes *Gloss. in can. sicut Caus. 17. quæst. 4. verbo Passus, & in d. leg. Itinere 3. verbo Passuum ibique Bart. Alciat. d. nu. 4. Castr. d. nu. 1. Fenzon. loc. cit. nu. 103.* optimè *Tanara loc. cit.* ibi: *Dalli grani ne viene ogni peso, e misura. Quattro grani fanno vn dito, due deta sono vn' oncia, e mezzo, quattro deta sono la palma d'vna mano, cioè oncie trè, con quattro palme, cioè oncie dodici si forma vn piede, e cinque piedi sono vn passo geometrico, mille de quali fanno vn miglio* subdens sequentes versus.

Quatuor in granis digitus componitur vnus,
Et quater in palmis digitus, quater in pede palmus,
Quinque pedes passum faciunt &c.

Del Bene de Immunit. Eccles. cap. 16. dub. 9. sect. 8. num. 3. Bonac. Oper. Moral. tom. 3. tit. de Excomunicat. in particular. extrà Bull. in Cœna Domini disp. 2. quæst. 3. punct. 16. §. 4. num. 8. vbi paritèr de Immunitate Ecclesiastica *Guazzin. d. nu. 55. Farinac. de Immunit. Eccles. cap. 18. num. 286. D. Pacichell. de Distant. cap. 5. sub numer. 23. Almeida, & Marchesan. loc. cit. Tondut. QQ. & Resolut. ciuil. par. 2. cap. 140. nu. 6. & Marsmann d. cap. 6. num. 8. & d. cap. 3. num. 10. Cortiad. decis. 63. num. 5.* Pes autèm secundùm iuridicam intelligen-
5 tiam, non autèm proùt est postrema pars corporis humani, constat ex quatuor palmis, quorum quisque ex quatuor digitis conflatur *Alciat. vbi suprà num. 1. Budæus in Annotat. in Pandect. ad leg. vltim. ff. Si mens. fals. mod. dix. Fenzon. vbi suprà nu. 105. cumseq.* Ità vt pes secundùm aliquos longitudine sexdecim digitos minores
6 transuersos amplectatur *Alciat. loc. cit. nu. 1. Couar.* alios referens, & existimans errore forsàn numeri alios reduxisse ad quindecim digitos *in cit. cap. 20. sub nu. 5. Almeid. d. cap. 17. sub num. 7.* subdens *num. 9.* hanc esse meliorem sententiam, quàm etiàm tenet *Georgius Marsmann in eius Metrologia cap. 4. sub num. 3. Menoch. de Arbitr. iudic. lib. 2. centur. 1. cas. 2. num. 12. Pacichell. d. cap. 5. num. 26. Viu. dicta decis. 488. num. 10.* secundùm verò alios quindecim tantùm amplectarur, vt tradit *Gloss. in can. sicut antiquitus 17. quæst. 4. in verbo Passus* vbi *Barbos. nu. 3.* plures alios laudans, & eandem *Glossam* sequitur *Fenzon. loc. cit. num. 107. Farinac. de Immunit. Eccles. cap. 18. uum. 286. Marchesan. vbi suprà nu. 12. Escobar. Var. comput. cap. 12. num. 10.* vbi refert *Columelam, & Parladorum, & Del Bene loc. cit. eod. num. 3. Cortiad. loc. cit. num. 8.* vbi *num. 9.* subdit loci consuetudinem esse attendendam.

Et vnusquisque digitus minor continere debet crassitudine quatuor grana hordea-
7 cea, vt notat *Almeid. vbi proximè sub nu. 9.* quem sequitur *Pacichell. d. cap. 5. num. 23. in fine, Viu. sub d. num. 10. vers. quod digitus Marsmann in Metrologia cap. 2. num. 3.*

Digitus verò maior, seù pollex constat
8 latitudinè digiti vnius cum eius vna tertia parte, & tanquàm duodecima pars pedis vncia vocatur, vt prosequitur *Marsmann d. cap. 2. num. 4.*

Aduertendum tamèn est pedem intelligendum esse secundùm consuetudinem Ci-
9 uitatis, & loci, in quo viget controuersia, vt docet *Bart. in d leg. In itinere numer. 1. ff. de Verb. signific.* quem sequitur *Viu. loc. cit. Pacichell. vbi suprà num. 26.* & generalitèr quod circà mensuras attendenda sit
10 consuetudo loci latissimè firmat *Marsmann in Milcologia cap. 7.*

Nàm solet in loco publico poni incisa mensura pedis, proùt in Palatio Capitoli-
11 no Vrbis cernitur, vt sæpius egomet vidi, & testatur *Pacichell. sub nu. d. 26.* & sicut in Ciuitate Mediolani viget *Statutum cap. 350. tom. 2.* mandans mensuram pedis Li-
12 prandi esse intelligendam de vncijs nouem ad brachium lignaminis vbi *Carpan.* notat, ibi pedem Liprandum sic appellatum fuisse à pede *Regis Lintprandi* Longobardorum Regis, qui ex Annalibus antiquis fertur habuisse pedem tantæ magnitudinis.

Proùt dicitur de cubitu, seù brachio, qui secundùm diuersitatem locorum va-
13 riat, quoque eius mensura, vt in proposito prosequitur *Carpan. loc. citat.* notans, quod in Ciuitate Mediolani diuersa est mensura brachij pannorum ab illo rerum sericarum.

Et de leuca, quæ est nomen à Gallia originem trahens, vt notat *Alciat. in d. leg.*
14 *Mille Passus num. 6. Couar. sub d. num. 5.* quos sequitur *Almeid. cit. cap. 17. nu. 11.* ibi significat mille, & quingentos passus, id
15 est vnum milliare cum dimidio, apud Hispanos verò tria milliaria, vt prosequitur *Almeid. eod. numer. 11. cum seq. Parlador. Rer. quotid. lib. 2. cap 19.*

Ac de milliari, quod secundùm vsum communem, & vulgarem est sumendum;
16 adeò vt si communitèr dicatur, quod hinc vsquè Bononiam sint octuaginta milliaria, talis vulgaris mensura est attendenda, quà muis non sint mille passuum, vt docet *Castr. in d. l. 1. numer. 4. ff. Si quis cautioh. iud. sist.* duplex enim est milliare, nempè legale, quod in iure determinatum; & vulgare, quod cuique Regioni commune est,
17 & quod pro locorum diuersitate variari solet, vt firmat *Kopp. dec. 16. num. 4. cum sequent.*

In Vrbe circà mensurationem ædificiorum, seù Vrbanorem prædiorum vtuntur Architecti, & Fabri Murarij quadam men-
18 sura *Canna* nuncupata, quæ continet palmos decem, quorum quilibet est vnciarum duodecim: Vnciæ verò diuiduntur in octauum, sextum, quartum, tertium, medium palmum duos tertios, tres quartos, & quinque sextos.

Proùt etiam ea vtuntur Mercatores fundacales ad effectum mensurandi pannos, &
19 tes tàm sericas, quàm laneas, & lineas; intèr prædicta verò, & hanc intercedit differentia, cum ista canna contineat palmos octo, vnusquisque tamèn est longior palmi cannæ Architecti, ità vt hæc canna excedat illam Architecti in tertia parte palmi cannæ Architecti.

In rusticis verò quò ad vineas, Agrimensores vtuntur mensura petia nuncupata,
20 vulgò *pezza* continens quinque centum, & viginti nouem cannas quadratas palmorũ decem pro qualibet canna, qua vtuntur Architecti, sed quò ad tenutas, prata, & alias terras mensuratio fit, vel per rubra,
21 quorum vnumquodque continet petias septem; vel per catenam, quæ composita est ex decem staiolis longitudinis palmo-
22 rum quinque cum tribus quartis partibus alterius palmi, ità vt longitudo talis catenæ sit palmorum quinquaginta septem cum dimidio, & quælibet catena requadrata in superficie est palmorum trium millium tercentorum sex; multiplicatis verò dictis palmis tribus mille tercenrum sex per catenas centum, & duodecim constituitur rubrum terræ, proùt multiplicatis dictis palmis tribus mille tercenrum sex iuxtà mensuram cannæ Architecti, ter mille septingentæ, & tres cannæ constituunt
23 rubrum terræ; sicuti etiàm staioli vndecim mille, & biscentum constituunt rubrum.

In hac autèm nostra Ciuitate, ac in tota Prouincia Romandiolæ, quò ad terras men-
24 suratio fit per tornaturas, quarum quælibet continet perticas decem requadraras; pertica verò, aùt decempeda virga est oblonga decem continens pedes, vndè decempeda

peda

peda dicta est. Et Pertica dicitur quasi pertica à portando: Manu namque Mensoris ad agros metiẽdos virga mensuralis portatur, vt docet *Viu. d. decis.* 488. *sub numer.* 10. *versic. Pertica lib.* 3. *Georgius Marsmann in eius Metrologia cap.* 7. *numer.* 1. *cum seq. vbi numer.* 9. aduertit, quod his temporibus multiformes habentur perticæ, quæ nec passus conficiunt binos, nec decem sunt pedum, & in Milcologia *cap.* 10. *num.* 9. *Guid. Pancirol. Thesaur. var lection. cap.* 65. *circà med.* Pes autèm no-
25 ster est vnciarum decem, & secundùm mensuram Romanam Architectonicam est palmi vnius vltrà septem octauas partes alterius vnciæ: Sed quò ad ædificia, & ta-
26 bulas mensuratio fit per perticas quadratas pedum decem pro qualibet.

Mercatores fundacales verò in dimetiẽdis mercibus, vtuntur cubitu apud Mathematicos *vlna* appellatio, vt tradit *Marsmann in Metrologia cap.* 5. *num.* 2.
27 *cum seqq.* vulgò nuncupato *braccio*, quod est spatium ab extremis vnguibus in medium brachij angulum protenders secundùm *Guid. Panzirol. Thesaur. var: lection. lib.* 1. *cap.* 65. *circà med. & Marsmann d. cap.* 5. *num.* 1. ac communitèr est pedum Geometricorum duorum, seù octo palmorum, vèl viginti quatuor vnciarum digitorum, vt triginta duorum, vt prosequitur *Marsmann vbi suprà num.* 6. Sed secundùm Consuetudinem nostræ Ciuitatis est spatium ab extremis vnguibus vsque ad extremitatem humeri protendens, ac est eiusdem longitudinis, proùt ille Bononiæ, nempè palmorum duorum, & vnciarum vndecim vltrà sextam pa[illegible] alterius vnciç.

Vt autèm mensuratio milliariorum rectè fiat statuendus est tàm terminus à quo,
28 quàm terminus ad [illegible]uem: Terminus enim à quo exprimitur à *I.C. in leg. Mille passus* 154: ibi: *Mille passus non a muro Vrbis, sed a continentibus ædificijs numerandi sunt ff. de Verb. signific. & Bart. in l.* 1. *numer.* 3. *cum sequ. ff. Si quis caut. Rot. in Bononien. Distantiæ* 17. *Iunij* 1669. *coram cl. mem. Card. Taya impress. penès D. Pacichell. de Distant. cap.* 45. *num.* 3.

Et continentia Vrbis iuxtà propriam, & strictàm significationem accipiuntur pro suburbijs idest pro ipsis ædificijs, quæ Vrbi
29 iuncta, & contigua sunt nempè Burgo vt docet *Marsmann. in eius Milcologia cap.* 8. *num.* 7. *iuncto num.* 18.

Sed quotièsCiuitas non habet continentia ædificia, seù suburbia, proùt Roma, tùnc mensuratio facienda est à Muris Ciuitatis,
30 vt loquendo de terminatione Districtus Vrbis aduertit *Fenzon. ad Statutũ eiusdem Vrbis lib.* 1. *cap.* 197. *nu.* 116. *vers. verum hodiernis temporibus cum seq.*

Idemq; procedit, quandò in aliqua dispositione fit mentio nominis appellatiui tantùm, vel etiàm simùl nominis appella-
31 tiui, & proprij Ciuitatis, vt puta Ciuitatis Fauentiæ, nàm isto casu non à Suburbijs, & continentibus Ciuitatis, sed ab illius Muris facienda est mensuratio, quià appellatione Ciuitatis secundùm propriam, & genuinam vocabuli significationem tantùm id comprehenditur, quod Murorum ambitu continetur, vt respondit *Bart. in l.* 2. *num.* 2. *ff. de Verbor. signific. Petrus Rebuff. in leg. Mille passus* 154. *eod. tit.* latè probat *Marsmann in eius Milcolog. cap.* 9. *sub num.* 4. *vers. attamen cum seq.*

Statuendus est etiàm mensurationis modus, an per terram rectò tramite, an per
32 vias frequentatas, an verò per aerem, & an secundùm vulgi opinionem; circà quod variant DD. secundùm diuersitatem materiæ, & intentionis Legislatoris, & Statuentium, vt animaduertit *Peregr. cons* 103. *num.* 10. *vers. primùm vol.* 1.

Etenìm si versetur in casu Statuti disponentis, quod nullus possit esse Potestas
33 Ciuitatis, qui sit vicinus per quinquaginta milliaria, eo casu ad dignoscendam distantiam mensuratio facienda est per lineã rectam, & si non valeat fieri mensuratio per terram, vt potè spinosam, facienda est per aerem secundùm opinionem *Bart. in leg.* 1. *num.* 6. *ff. Si quis caution. in iudic. sist. &c.* vbi in proposito notat, ità determinatum fuisse in quadam *Extrauaganti Clementis*, in quo statutum fuerat, quod Monasteria Mendicantium non possint esse propinqua intrà certum spatium, *& in leg. In itinere* 3 *sub num.* 3. *ff. de Verbor. signific. ac in tractat. de Testimon. in verbo Viceua num.* 55., quàm opinionem sequuntur *adducti ibidem per Addent.* & præsertim *Angel. Salyc Roman. & Fulgos.*

Sed contrarium, quod potiùs habenda sit ratio mensuræ vulgaris, & per loca so-
34 lita, & consueta, quàm per aerem, cum Statuta interpretanda sint secundùm communem vsum loquendi expresè contrà *Bartolum* tenet *Castr. in dicta l.* 1. *nu.* 4. *in fine*, vbi subdit hunc casum habuisse Florentiç, & prædictam *Extrauagantem* ser-

ſeruari in ſuis terminis, quem ſequuntur
*Iaſ. ibid. ſub num. 3 in fine verſ ſoluo cum
ſeq.* add-cens tria fundamenta *Alciat. in
l. In itinere 3. ſub nu. 3. ff de Verb. ſignific.*
vbi aduertit vſum repugnare, & Statutum
reſpicere homines, qui per aera non voli-
tant *Alex. conſ. 22. num. 6. cum ſeq. lib. 4.
Antonell. de Loc legal. lib. 1. cap. 1. nu. 17.*
Paritèr menſuratio facienda eſt per vias
frequentatas planas, & conſuetas, quandò
agitur de dictis aſſignatis ad comparen-
35 dum, vt tenent *Bartol in dicta l. 1. nu. 5.
& Iaſon. numer. 3. ff. Si quis caution. &c.
Parlador Rer. quotid lib. 2. cap. 19. Her-
moſil. ad Lopez tom. 2. gloſſ. 2. leg. 24. tit. 5.
par. 5. ſub num 44. ſecundum impreſſ. Lu-
gd. pag. 543. Cabed. dec. 13. n. par. 1.* Et
citatus habens duas vias, vnam ſcilicèt per
36 montes, quæ ſit breuior, & aliam per pla-
nitiem, quæ ſit longior, debet potiùs ve-
nire per planitiem, quàm per montem, vt
tradit *Specul. in tit de Citat. §. 1. verſ. quod
ſi Reus*, quem ſequuntur *Bald. Angel. ac
alij*, & præſertim *Iaſ. in d. l 1. num. 7. ff.
Si quis caution. &c.* quamuis varia ſit con-
ſuetudo, cum ea præferatur, quæ eſt de pla-
nitie, & ſi alia ſit breuior, vndè Bononien-
ſis Romam vocatus, per Flaminiam, & Pi-
cenum ibit, licèt per Etruriam citiùs per-
uenire poſſit, vt docet *Alciat. in l. In iti-
nere 3. num. 4. ff. de Verb. ſignific.*
In propoſito aduertendum eſt, quod iter
37 vnius diei appellatur *Dicta*, *Fermoſin. in
cap. ex parte 15. quæſt. 18. num. 9. de Foro
compet. Gemin. conſ. 37. numer. 4. Amyden.
de Stylo Datariæ lib. 1 capit. 5. §. 9. ſub
num. 19. Marcheſan de Commiſſion. par. 2.
de Commiſſion. auocat. cauſ. §. 4. numer. 6.
Barboſ. de Clauſ. vſu freq. clauſ. 53. nu. 6.
Petr. in Ritu magn. Cur. rit. 151. num. 2.*
Et dicta alia eſt legalis, alia vulgaris,
38 vt tradit *Fragoſ. de Regim. Reip. par. 2. lib.
4 diſp. 11. §. 2. num. 45.*
Legalis enim dicitur ea, quæ continet
viginti millia paſſuum in ſingulis diebus
39 iuxtà *tex. in leg.* 1, ibi: *Vicena millia paſ-
ſuum in ſingulos dies dinumerari Prætor iu-
bet præter cum diem, quo cautum promit-
titur, & in quem ſiſtere in iudicium opor-
tet ff. Si quis caution. &c. & in l. In itine-
re 3. ff. de Verb. ſignific. & vtrobique Scri-
bentes Fermoſin. & Gemin. loc. cit. & Fra-
goſ. dicto §. 2. nu. 45. Barboſ. dicta clauſ.
53. nu. 6. Scacc. de Commerc. §. 1. quæſt 1.
num. 161. Petra vbi ſupra Rot. in rec. dec.
285. num. 4. & num. ſeq.* ſubdit, quod
perpenſis facti circunſtantijs arbitrio Iudi-
40 cis remittitur *par.* 18. ſeù ſex leucas, vel
ad ſummum ſeptem, vt docent *Parlador.
41 Rer. quotid. cap 19 num. 9. lib. 2 Fragoſ.
dicto §. 2. nu. 46. Barboſ. cit. clauſ. 53. nu. 6.*
Per Mare verò erit quinquaginta millia-
42 riorum *Felin in cap cum olim num. 7. de
Except. Marcheſan. dicto §. 4 n. 20. Barb.
cit. clauſul. 53. num. 8. Griphyandr. de In-
ſul. cap. 14. nu. 24. Scacc. de Commerc. §. 1.
quæſt. 1. num. 161.* vbi tamèn in materia
aſſecurationis dicit, hanc menſurationem
ei non placere, nec illam indiſtinctè admit-
tit *Rot. coram Royas dec. 81. num. 17. cum
ſeq.* Adeòut ſi ſit vnum milliare vltrà vigin-
43 ti, pro duabus dictis connumerantur iux-
ta *reſponſum Vulpiani in dicta l. in Itinere
Bart. in dicta l. 1. num. 3. ff Si quis caut.
ibique Iaſ num. 2.*
Vulgaris verò Dicta eſt illla, quæ ſe-
cundùm vſum vulgi, & hominum, ac
locorum conſuetudinem determinata eſt,
44 vt docet *gloſſ. in cap. nonnulli in verbo vl-
trà duas de Reſcript. ibique Abb. Fermoſin.
in cap. ex parte 15. quæſt. 18. num. 9. de
Foro compet. Fragoſ. dicto num. 45. Menoch.
de Arbitrar. lib. 2. caſ. 206. num. 3. cum
ſeq.* vbi tamen docet, quod Iudicis arbi-
trio eſt remittendum, conſiderata qualita-
45 te viarum, & perſonarum, & iſta potiùs
attendenda eſt, quàm legalis, quandò in
Lege, vel Statuto fit mentio de dicta, vt
docet *gloſſ. in cap. cupientes §. 1. verbo com-
modè de Election. in 6.* quàm ſequitur *Iaſ.
in dicta l. 1. num. 4. ff. Si quis caution. &c.
& Fragoſ dicto §. 2. nu. 40. cum ſeq. ac n. 45.*
Quod non procedit, quandò agitur de
committenda cauſa appellationis ad for-
mam *Sac. Conc. Trid. ſeſſ. 13. cap. 2. de
46 Reformat.* ob diſtantiam Metropolitani
vltrà duas dictas, nàm tunc intelligitur
de dictis legalibus iuxtà expreſſam eius
diſpoſitionem, ibi *vel vltrà duas legales
dictas diſtet.*
Proùt nec etiàm ad effectum reſeruatio-
nis Beneficiorum apud Sanctam Sedem
47 vacatorum per obitum Beneficiati intrà
duas dictas iuxtà *text. in cap. præſenti 34.
de Præbend. & Dignit. in 6.* cum ibi pari-
tèr expreſsè loquatur de dictis legalibus.
Aduertendum eſt etiàm, quod licèt ani-
moſus omnium Syndicator *Amyden de Sty-
lo Datariæ lib. 1. cap. 15. §. 9. num. 19.*
docuerit, quod delegatio Iudicis, quæ
ex diſpoſitione *text. in cap. Statutum §. cum
verò de Reſcript. in 6.* non fiebat vltrà vnam
dic-

dictam à fine Diœcesis numerandam,
48 fuerit extensa ad duas dietas per *tex. in in cap. nonnullis de Rescript.* ex quo intrà illud spatium vnius dietę aliquandò difficile erat reperire Iudicem commissarium in dignitate constitutum : Attamèn eius dictum non subsistit, cum ipse anteponat dispositionem *dicti cap. Statutum* dispositioni *dicti cap. nonnulli*, dùm contrarium dicere debuisset, nàm *cap. nonnulli* emanauit in *Concilio generali* sub *Innocentio III.*, & *cap. Statutum* emanauit in *Concilio Lugdunensi* sub *Innocentio IV.*, quod optimè agnouerunt *Abb. in dicto cap nonnulli num. 3. ibique Felin. num. 30. & 35.* firmantes; quod terminus duarum dietarum hodiè redactum est ad vnam dietam ex dispositione *cit. cap. Statutum §. cum verò*; Et concurrit etiàm *Constitutio Bonifacij VIII.* de vna Dieta, cuius meminit *glossell. marginalis ad dict. cap. Statutum, & Munnoz de Computat capit. 12. num. 1.* nisi potiùs dicere debuisset, quod duæ dietę assignatæ fuerunt à *Bonifacio VIII.* in eius *Regula de duabus Dietis*, cuius meminit *Marchesan. de Commission. auocat. caus. par. 2. §. 4. num. 22. Barbos. de Claus. vsu freq. claus. 53. num. 3.* Vndè quandò desideratur, quod Reus vocetur vltrà vnam, duo, vel vlteriores dietas requiritur particularis Commissio cum derogatione, quæ conceditur, sed cum clausula *dummodò non vltrà tres dietas*, ac expeditur Breue commissionis iuxtà formulam traditam per *Marchesan. de Commission. par. 1. de Commiss. appellat. extrà Romanam Curiam cap. 6. num. 1. cum seqq. iuncto nu. 97. cum seq., & par. 2. dicto §. 4. num. 22. Amyden. de Stylo Dataria loc. cit. Barbos. d. claus. 53. num. 2.*

Redeundo ad modum mensurationis, à quo digressi sumus, si versetur in casu Statuti prohibentis ædificari nouum Molen-
49 dinum in eodem flumine, quod non distet ab alio iàm ędificato centum perticis, mensuratio fit tortuosa per littora fluminis, non per aerem, nec per terram, eo quia Statuentes credere potuerunt, quod non dimisso huiusmodi spatio, non possit commodè Molendinum superiùs molere ob defectum congrui decursus aquæ, & sic distantia considerata fuit respectu cursus aquę, quæ decurrit per Ripas inflexas, non per rectitudinem, vt respondit *Alex. cons. 22. per totum lib. 4.* quem sequuntur *Ias. in l. 1. num. 6. ff. Si quis cautien. &c., & Felin. in cap. olim num. 5. de Except.* distinguendo tenet *Peregr. consil. 103. sub num. 12. vol. 1. Hermosill. ad Lopez gloss. 2. leg. 24. tit. 5. par. 5. sub num 4. secundùm impress. Lugdunen. pag. 543.* per Molendinum enim fit cursus fluminis deterior, & alteri
50 affertur damnum, vt notat *Stypman. de Iure Flumin. num. 145. impress. penès Fritschium. de Iure fluuiatico par. 1. in princ.*

Quotiès verò distantia consideratur ad hoc, vt vox de loco ad locum peruenire valeat, vtpotè quia Statutum disponat,
51 quod illi dicantur vicini, qui sunt propinqui per vnum milliare, tùnc mensuratio facienda est per aerem, vt firmat *Alex. dicto cons. 22. num. 5.* & distinguendo notat *Antonell. de Loco legali lib. 1. cap. 2. nu. 15. cum duobus seqq. Carpan. ad Statut. Med. vol. 2. cap. 375 num. 167.*

Facienda est etiàm mensuratio per viam breuiorem, quam pedester tenere posset
52 per agros, & semitas, & loca in via non publica, & vbi per terram fieri non valeret, quia aquæ publicæ intermediarent, facienda est per aerem, quandò agitur de Bannito à Territorio per tot milliaria, vt plenè respondit *Peregr. dicto cons. 103. per tot., & in fine* testatur ita resolutum, sed resolutio præcipuè fundata fuit in verbis *legis Senatus*, ex quarum lectura resultabat talitèr faciendam esse mensurationem. Vndè seclusa particulari Cōstitutione, Statuto, & lege non discederem ab opinione *Castr. in dicta leg. 1. nu. 4. ff. Si quis caut. in iudic. sist. & illius Sequacium*, cum distantia consideretur habito respectu ad hominum commercium, qui per aera non volitant, sed per vias frequentatas regularitèr ambulant. Paritèr mensuratio facienda est per aerem mediante cordula per directum transducta, vbi aliàs rectè mensurari loci dispositio non permitteret,
53 quandò agitur de distantia præscripta à *Constitutionibus Apostolicis* ab vno Conuentu iàm erecto ab alio ædificando iuxta dispositionem *Bullæ Clementis V.* & successiuè aliorum *Summorum Pontificum* super huiusmodi distantia emanatarum, vt de prædicta *Constitutione Clementis* loquitur *Bart. in dicta l. 1. num 6. ff. Si caution. &c. in l. In itinere 3. sub num. 3. ff. de Verb. signific. & in tractat. de Testimon. in verbo Vicena num. 55.* ac de ea, & alijs *Constitutionibus* tradit *Lezan. Oper. moral. in Summa qq. Regular. volu. 2. in verbo Monasteria Regularium num. 19. Pacichell.*

ckell. de Distant. cap.6. membr.2. num. 10.
Diuersimodè tamèn practicatur in Vrbe,
quandò agitur de distantia præscripta à
Statutis intèr vnam, & alteram apotecam
54 alicuius artis ad euitandam æmulationem
ex vicinitate Artificum prouenientem, vt
de varijs similibus Statutis Bononiæ, &
Vrbis loquitur *Pacichell. de Distant.cap.6.
membr.* 3. nàm mensuratio fit per viam
consuetam, & practicatam, quandò in Vrbe
vigent huiusmodi controuersiæ intèr
Vermicellarios, & Barbitonsores.
Non sempèr tamèn deuenitur ad mensurationem,
sed quandocumque denegatur,
quotiès constat ex vulgi opinione de-
55 distantia loci, vt de probando certum
locum esse in districtu Vrbis, cum tunc talis
probatio reputetur irreleuans, vtpotè
quia attendendus sit communis vsus, nàm
præsumendum est à certa mensuratione
antiquorum exordium accepisse, vt respondit
Rota coram Seraphin. dec. 1370. *&
decis.* 1482. quas sequitur *Hermosill. ad
Lopez gloss.* 2. *leg.* 24. *tit.* 5. *par.* 5. *nu.*45.
secundùm impress. Lugdunen.pag. 543. *volum.*
2. *& Rubeus in eius Singular. par.* 6.
circà Statut. interpræt. ad cap. 195. *lib.* 1.
Statuti Vrbis vol. 2. & standum est illi vulgi
opinioni, donèc vsq; mediante alia vulgi
opinione probata, non autem aliundè, contrarium
constet, vt firmant *mox allegati*.
Post hæc scripta sequuta fuit carceratio
Alexandri Anuersæ vulgo nuncupati *Bocca
nera* Verulani vigore capiatur Curiæ
secularis Frusinonis in die Festiuitatis B.
Virginis Mariæ de Niue 5. Augusti 1692.
intrà spatium triginta passuum ab Ecclesia
rurali Conuentus Patrum Augustinianorum
discalceatorum mensuratum; Vndè
tanquàm carceratus in loco immuni, (cum
tale spatium sit immune, ad differentiam
Ecclesiarum, quæ sunt intrà Ciuitates,
Terras, & Castra per *text. in cap. quisquis*
17. *quæstion* 4. & distinguendo firmat *Del
Bene de Immunit. tom.* 2. *cap.* 16. *dub.* 9.
sect. 8. *num.* 1 *cum seqq.* vbi etiàm ponit
mensuram passuum cum alijs concordantibus
relatis à *Panimoll. decis.* 88. *nu.*7.)
statim insteti reportari in eodem loco capturæ
pro reintegratione Immunitatis Ecclesiæ;
Verùm quia prætendebat Curia
sæcularis carcerationem non potuisse dici
factam in loco immuni, vel quia inibi tùnc
exercebatur Mercatus, seù Nundinæ; vel
quia agebatur de carcerato, quem Eccle-
57 sia nondùm receperat iuxtà distinctionem
relatam à *Pignatell. consult.* 25. *num.* 10.
tom. 6. quam tenet *Del Bene de Immunit.
Eccles. dicta sect.* 8. *num.* 7. quæ tamen
opinio, quàmuis acerrimi defensoris Immunitatis
Ecclesiasticæ non est vera, sed
est communitèr reprobata, & quidèm op-
58 tima ratione quià confugiens ad loca immunia
habetur perindè, ac si confugeret
ad eandem Ecclesiam, cuius circuitus cum
gaudeat eadem locali immunitate, quo
gaudet ipsa Ecclesia, confugiens debet
esse tutus non minus in Ecclesia, quàm in
eius circuitu, etiàmsi primo loco in eodem
se receperit, dùm ex se ipso locus immunis
fit, vt firmat *Panimoll. cit. decis.* 88. *num.*
37. Vndè retento eodem Alexandro in
Carceribus Frusinonis nomine, ac dispositioni
meæ, quia quolibet anno poterat
contingere idem casus occasione eiusdem
Festiuitatis, vnanimi consensu nempè tàm
*Illustrissimi, & Reuerendissimi D. Caroli
Firmani Bichi* tùnc Campaniæ, & Maritimæ
Gubernatoris ergà Immunitatem
Ecclesiasticam obsequentissimi, & nunquàm
satis laudati ob eius incomparabilem
morum honestatem, prudentiam, vigilantiam,
integritatem, & pietatem, quàm
mei, habitus fuit recursus ad *Sac. Congregationem
Immunitatis* pro decisione, quæ
59 emanauit fauorabilis Carcerato, vt ex sequenti
illus Epistola mihi directa, vigore
cuius statim reportatus fuit carceratus in
eodem loco capturæ.

*Illustre, e molt'Reuerendo Monsignore
come Fratello.*

» Riferitosi in questa Sagra Congregatio-
» ne dell'Immunità Ecclesiastica il dubio
» concordemente propostosi per parte delli
» Procuratori Fiscali della Corte Vescoua-
» le di V. S., e della laicale di Frosinone,
» se ad Alessandro d'Auersa carcerato dall'
» Essecutori della detta Corte laica dentro
» lo spatio delli trenta passi intorno la Chie-
» sa Rurale del Conuento de' Padri Agosti-
» niani Scalzi di detto luogo di Frusinone,
» in tempo, che non vi staua come refugia-
» to, mà negotiaua per la fiera, che sotto
» li 5. del corrente quiui si faceua, soffraghi
» l'Immunità del luogo, l'EE. loro hanno
» risoluto, che goda, e che perciò V.S. or-
» dini, che vi sia restituito. Così faccia se-
» guire; E Dio la prosperi.
Di V.S. Roma 19. Agosto 1692.
Come Fratello.
G. Cardinale di Carpegna.
N. Grimaldi Segretario.

De

De cantrico, & foſſato ſantino faciendo, & aptando.

RVBRICA XXXI.

ORdinamus, & decernimus, quod homiues ſcolarum S. Andreæ, Granaroii, S. Lucæ, Caſſanighi, Felixij, & S. Petri in Lacuna, teneantur vbi expedierit, & requiſiti fuerint, vel eis fuerit iniunctum per Antianos, ſiue Poteſtatem Fauentiæ, vel per eius Officiales facere, & aptare, ac ità factum, & aptatum tenere cantricum quod eſt incipiendo à ponte Moranighi, & finiendo vſque ad flumen Senni, & etiam foſſatum ſantinum, quod tendit ad dictum cantricum, debeat per homines dictarum ſcolarum ità fieri, & factum teneri vſquè in finem Comitatus, & Diſtrictus Fauentiæ, quod aquæ per dictum cantricum, & foſſatum poſſint libere fluere, & decurrere, abſque aliquo impedimento damno, & præiudicio agrorum exiſtentium circumcircà cantricum, & foſſatum huiuſmodi. Et hoc pro euidenti vtilitate viarum, & poſſeſſionum hominum Ciuitatis, & Comitatus Fauentiæ, & maximè dictarum ſcolarum. Et quod deſuper eligi poſſint per Dominos Antianos pro tempore dictæ Ciuitatis Fauentiæ duo, ſeù plures homines de dicta Ciuitate ad huiuſmodi laboreria facienda, ſeù fieri facienda, quotieſcunque dictis Dominis Antianis videbitur expedire, qui ſic eligendi quæcunque ſibi iniuncta per dictos Dominos Antianos, aut per dictum Dominum Poteſtatem, ſeù alium luſdicentem ſuper prædictis, & pro executione prædictorum teneantur exequi cum effectu ſub pœna librarum decem bonon. pro ſingulo, & quolibet eorum contrafaciente, vel non exequente, & pro qualibet vice, qua contrafecerint, vel neglexerint prædicta facere, vel exequi.

SVMMARIVM.

1 *Cantrigum eſt foueum manufactum recipiens aquam, de qua ibi.*
2 *Cantrigum repletum reperitur multis ab hinc annis, vndè ſæpè contingunt inundationes.*
3 *Expurgationi foueorum ab inundatione agros præſeruantium inuigilandum eſt à Superioribus.*
4 *Foueorum, ſeù foſſarum conſtructio, & expurgatio eſt neceſſarijſſima ad euitandas inundationes agrorum.*
Foſſata ſunt receptacula aquarum nu. 4.
5 *Aqua vtilis eſt terræ, illamque reddit fructibus copioſiorem. Lim. nu. 6.*
6 *Aqua exceſſiua abundans valdè præiudicat fructibus.*
Corpus humanum vino roboratur nu. 6.
Vinum immoderatè ſumptum vires debilitat, & ad perniciem illas redigit num. 6.
7 *Concurrere debent ad excauationem, & expurgationem fouei omnes illi, qui ſentiunt commodum.*
Et omnes enumerati à Statuto nu. 7.
8 *Fouei purgatio, & refectio incumbit illi, ad quem ſpectat ipſum foueum.*
9 *Aqueductus publicus excauari, & expurgari debet expenſis publicis, ſeù communibus.*
10 *Niſi adſit conſuetudo illum excauandi, ſeù expurgandi expenſis aliquorum, quæ eſt attendenda.*

OBSERVATIO.

CAntrigum eſt foueum manufactum recipiens aquam deſcendens à parte
1 ſuperiori inter Cirelam, & Pontem fluminis Senij verſus Caſtrum Bononienſe, eamque ducit ad flumen Gadi, vt patet ex diligenti deſcriptione geografica Aquarum fluminum &c. Prouinciæ Romandiolæ facta per *Petrum Mariam Cauinam Fauentinum*, & typis impreſſa de anno 1678.

Verùm multis ab hinc annis adeò eſt re-
2 pletum, vt ſæpè contingant inundationes agrorum non ſine grauiſſimo damno, cui ſiuè per negligentiam, ſiuè per impotentiam poſſidentium terras non paratur remedium mediante expurgatione, proùt in-
3 uigilandum eſſet à Superioribus, & Magiſtratibus curam aquarum habentibus: Nàm conſtructio, & expurgatio huiuſmodi foueorum eſt neceſſarijſſima, tanquàm receptacula

4 taeula aquarum iuxtà *text. in leg. vnic. §. Fossa ff. Vt in flumin. publ. nauig. lic. Franc. Marc. decis.* 110. *num.* 17. *par.* 2. ac emissoria, & scolatica earum *Pecch. de Aqueduct. cap.* 10. *num.* 2. *tom.* 2. quæ alioquin ab agris superioribus descendendo, & ad loca inferiora defluendo omnes agros inferiores inundarent, vt aduertit *Bursatt consi.* 87. *sub num.* 18. *vol.* 1. in euidens damnū agrorum; licèt enim aqua sit valdè vtilis
3 terræ, illamque reddat fructibus copiosiorem, vt præter quotidianam experientiam tradit *Pecch de Aqueduct cap.* 9. *quæst.* 17. *num.* 8. *Rot. coram Seraphin. decis.* 480. *nu.* 5. Nihilominùs excessiua abundantia illius valdè præiudicat, cum reddat terram ste-
6 rilem eo modo, quo corpus humanum vino roboratur, sed si nimis eo vtatur, tantò magis vires debilitantur, & ad perniciem rediguntur, vt notat *Pecch. dicta quæst.* 17. *num.* 8. *cum tribus seqq.*

Ad eius autèm excauationem, & expurgationem concurrere debent omnes enu-
7 merati à nostro *Statuto*, vt de simili Statuto respondit *Rot. Bononien. penès Barz. dec.* 57. *num.* 4. *cum seq.* & optima quidèm ratione. quia exindè sentiunt commodum iuxtà regulam, Quod qui sentit commodum, sentire debet & incommodum, vt in his terminis respondit *Rimin. sen. consilio* 276. *num.* 27. *Cyriac. controu.* 576. *num.* 21. *cum seq.* vel etiàm quia eorum est, quo
8 casu ad ipsos purgatio, & refectio pertinet, vt cum *Cepoll. de Seruit. Rustic. præd. cap.* 4. *tit. de Seruit. aqueduct. numer.* 92. *vers. si verò loquimur* firmauit *Rot. Bononien. coram Barzio loc cit. num.* 3. *vers. & cum eorum sit.*

Verùm si ageretur de aqueductu, seù fouea publica, tùnc expensis publicis,
9 seù communibus excauari, seu expurgari debet *Florian. in l. Si fistulas ff. Si seruitus. vindic. Cepoll. dicto cap.* 4. *num.* 90. vbi etiam subdit, quod si viget consuetudo excauandi expensis aliquorum, ea est atten-
10 denda, quos sequitur *Cyriac. dicta controu.* 576. *num.* 25. *cum seqq.* idemque firmat *D. Gobb. in tract. de Aquis quæst.* 19. *num.* 14. & 18. *cum seqq.*

De Fossatis iuxtà vias publicas faciendis, & manutenendis.
RVBRICA XXXII.

ITem statuimus, & firmamus, quod omnes Coloni, etiàm partiarij, bonorum in Districtu, aut Comitatu Fauentiæ existentium iuxtà, & propè vias publicas, & quæ sunt infrà tertium lapidem versus Ciuitatem facere teneantur Fossata ampla pedum trium, & profunditatis aliorum duorum pedum, terram omnem ad viam huiusmodi proijciendo, & ea sic tenere, & id Dominus bonorum huiusmodi obseruare teneatur, quando tali careret Colono, & hæc sub pœna solidorum decem bonenorum pro qualibet vice, qua contrafieri contigerit, & semper etiàm ad prædicta omninò facienda compellantur, & nihilominus si quis bona huiusmodi ingressus fuerit antequam prædicta fecerit, non possit modo aliquo accusari, nec à quouis Iudice condemnari, dummodò in via publica iri non possit, & sic eundo ex industria damnum aliquod non intulerit, & idem etiam obseruetur, vt scilicèt damnari aliquis non possit, sic aliorum bona ingrediendo, aut in illis, vel per illa eundo, quandò viæ publicæ vsus luto, aut aqua impediretur, ità quod commodè per eas iri non posset. Viarum autèm vicinalium Fossata fieri etiàm debeant ea eruendo solùm per vnum pedem cum dimidio, & etiàm ad prædicta obseruanda Forensium Coloni, seù ipsimet Forenses cogi, & compelli possint, & valeant.

SVMMARIVM.

1 *Fossata conficiuntur, & expurgantur, ne aquæ in prædijs restagnentur, sed naturalem habeant decursum.*

2 *Fossata viæ publicæ adiacentia sunt illorum, qui propè ibi possident prædia adhærentia, eicèt vsus sit publicus.*

3 *Fossata tāquàm pars prædij adiacentis cōprehendūtur in prædij venditione.*

5 *Domino fundi adiacentis incumbit onus conficiendi, & expurgandi fossata.*

5 *Appultus viarum extrà Vrbem intrà spatium quadraginta miliariorū stipulatus*

pulatus fuit per annos viginti quinque cum magna vtilitate publica.

6 *Appaltatores viarum extrà Urbem, quæ fossata expurgare, & expurgata conseruare teneantur.*

OBSERVATIO.

COnficiuntur, & expurgantur fossata, ne aquæ in prædijs restagnentur, sed
1 naturalem habeant decursum, vt firmatum fuit suprà ad *Rubr. 18. num. 6. hoc eodem libro*. Et cum fossata viæ publicæ adiacentia sint illorum, qui propè ibi pos-
2 sident prædia adherentia, licet vsus eorum sit publicus *Maluas. cons. 78. nu. 12. cum seq. vol. 1. Pecch. de Aqueduct. cap. 11. nu. 2. lib. 2. D. Gobb. de Aquis quæst. 30. nu. 9. vers. Proptereàque cum seq. Tranchedin. resolut. 83. num. 2.*, ac tanquàm pars fundi adiacentis comprehendatur in prædij
3 venditione vt prosequitur *Tranchedin. vbi suprà num. 3. cum seq. & Gobb. loc. cit. nu.* 17. consequentèr illis etiàm incumbit
4 onus conficiendi, & expurgandi, vt firmatū fuit suprà in *Obser. ad d. Rubr. 18. n. 7.* & de simili Statuto Mediolani penès *Carpan. ad idem Statutum tom. 2. cap. 250.* Circà huiusmodi fossata in Instrumento Appaltus generalis viarum extrà Vrbem intrà spatium quadraginta milliaria dura-
5 turi per annos viginti quinque stipulati die 13. Iulij 1680. cum magna vtilitate publica, quotiès rigorosè inuigiletur pro adimplemento Appaltatorum *in cap.* 5. conuentum fuit: Li sudetti Appaltatori siano tenuti solamente à far pulire, spurgare,
6 e mantenere netti quelli fossi, che sono necessarij, e seruono per riceuere l'aqua di dette strade, e per loro mantenimento, mà per quelli fossi, che seruono per le tenute, casali, vigne, e terreni adiacenti, e che riceuono lo scolo dell'aque di dette tenute, siano tenuti, & obligati li vicini Padroni, e possessori d'esse tanto à darli esito nelle loro tenute, e beni come sopra, come ancora di risare, spurgare, e pulire come sopra gl'altri fossi adiacenti, che riceuono l'aque, e scoli delle tenute, e beni sudetti, e trascurando di risarli, spurgarli, e pulirli come sopra doppo intimati, & assegnatoli termine congruo ad arbitrio di Monsignor Presidente, e Signori Mastri di strade possino li detti Appaltatori risarli, spurgarli, e pulirli à tutte spese, & interessi di detti Padroni, e possessori, e per le spese, che haueranno fatte, e doppo tassate che saranno da vn Perito da eleggersi dalli medemi Monsig. Presidente, e Sig. Mastri di strade, habbino, e li competa la medema mano Regia, e priuilegio, che se li concede per le strade, e ponti.

De Pontibus, & Vijs fiendis, & manutenendis.

RVBRICA XXXIII.

CVm expediat Pontes, (A) & Vias (B) publicas manuteneri, & reparari. Propterea Statuimus, ordinamus, & firmamus Scolas Comitatus Fauentiæ, & eorum homines teneri facere, & manutenere omnes Pontes existentes in eorum scolis, eorum proprijs sumptibus, cura, laboribus, & expensis, & si contigerit Pontem lapideum, aut ligneum in aliqua scola de nouo fieri, aut etiam reparari, & ob id grauis impensa requiratur, tùnc talis impensa fiat per eos, per quos faciendam esse declarabitur per officium Magnificorum Dominorum Antianorum Ciuitatis Fauentiæ pro tempore præsidentium, & eo modo, & forma per eos declarandis, & tùnc grauem impensam requiri intelligatur quandò, & quotiès per dictos Dominos Antianos declarabitur grauem impensam fiendam, & adhibendam esse, in qua tamen declaratione fienda per dictos Dominos Antianos illud per eos obseruetur, quod homines illius scolæ magis in huiusmodi impensis grauentur, in qua Pons huiusmodi fieri, vèl refici contingat, non obstante aliquo statuto aliter, vel in contrarium disponente, & similitèr teneantur scolarum Incolæ aptare, & reparare in eorum scolis omnes Vias publicas, ità quod earum vsus pareat, & per eas commodè iri possit, etiàm cum curribus. Et si qui Pontes, aut aliqua strata publicè

sè indigeant refectione, seù reparatione aliqua aptari, & manuteneri debeant per homines scolarum illarum, quæ dictis Pontibus, & Vijs magis adherent, & quorum Pontium, & Viarum huiusmodi vsus magis continuatur. Et vt Viæ commodius manuteneantur sancimus omnes, & singulos habentes in scolis bona teneri ipsi, vel eorum Coloni Fossata oportuna facere iuxtà stratas, & vias huiusmodi, sub pœna librarum decem bon. incurrenda, quandocunq; ad mandatum Domini Potestatis, aut Officialium damnorum datorum hæc non facerent, & toties committenda, & exigenda quotiès tali mandato non obtemperauerint.

SVMMARIVM.

1. *Pontibus viarum semitæ vtilitèr prorogantur, dùm transitus alioquin redditur impossibilis.*
2. *Pontium constructio necessaria, & vtilissima est ad publicum, & priuatum commercium.*
Causa constructionis pontium celeritatem desiderat. num. 2.
3. *Pontis constructio supèr vijs, & fluminibus publicis fieri non potest absquè licentia Principis, seù Magistratus,*
4. *Contribuere tenentur omnes bona possidentes per æs, & libram ad constructionem, & reparationem pontium, habita debita proportione. Limita num. 7. & 9.*
Amplia procedere non obstante priuilegio, & immunitate à publicis oneribus num. 6,
Amplia 2. etiàm Clerici, & Ecclesiasticæ personæ num. 8.
5. *Vicini contribuere tenentur pro fabrica Pontis, ex quo vtilitatem sentire valent.*
9. *Limita, quandò prædia adiacentia sunt inculta, & sterilia,*
10. *Viæ aliæ sunt publicæ, aliæ priuatæ, & aliæ vicinales.*
11. *Viæ publicæ* Basilicæ *à Græcis appellantur.*
Viæ publicæ Prætoriæ, *seù* Regiæ, *seù* Militares, *seù* Consulares *à Latinis nuncupantur num. 11.*
12. *Viæ* Prætoriæ, *&* Consulares, *quare sic dictæ.*
13. *Viæ publicæ aliæ sunt intrà Ciuitatem, & aliæ extra eam.*
14. *Via publica dicitur tùnc quandò copulatiuè concurrunt tria, de quibus ibi.*
15. *Via publica non probatur ex Testibus deponentibus, quod publicè per omnes itum fuerit.*
16. *Via publica non dicitur ex eo, quod publicè talis tenetur, & itum est per omnes.*
17. *Via publica præsumitur, quotiès incipit à publico, & desinit in publicum, nisi exaduerso probetur facta ex collatione agrorum priuatorum.*
18. *Secùs si habeat introitum à prędijs, & agris priuatorum, & in illis intermoriatur.*
Via priuata dicitur quotiès habet introitum à prędijs, & agris priuatorum, & in illis intermoritur num. 18.
19. *Via publica censetur, quandò probatur quod pluriès per eam* Sanctiss. Eucharistiæ Sacramentum *ad infirmos pro Viatico, & Cadauera mortuorum ad Ecclesiasticam Sepulturam delata sunt.*
20. *Refectio, reparatio, & restauratio viarum extrà Ciuitatem ad quos spectet,*
21. *Refectio, munitio, & reparatio viarum publicarum extrà Ciuitatem facienda est expensis communibus, imponendò collectam per æs, & libram, vel per capita.*
22. *Publicè expedit, vt viæ reficiantur, muniantur, & purgentur.*
23. *Forenses contribuere tenentur ad solutionem collectæ impositæ pro munitione, & reparatione viarum publicarum.*
24. *Omnes contribuere tenentur ad munitionem, & reparationem viarum, non obstante quocunque priuilegio, & exemptione ab oneribus, & num. 29. limita num. 25.*
25. *Immunitas à munitione, & reparatione viarum publicarum concedi potest & valet.*
26. *Clerici, & Ecclesiastici tenentur contribuere pro refectione, & munitione viarum publicarum, & num. 29. Decl. num. 27. 28. & 42.*

29 Cle-

OBSERVATIO.

A Pontibus viarum semitę vtilitèr prorogantur, dùm alioquin transitus red-
1 ditur impossibilis *Brugiott. in Epitom. viar. cap. 2. num. 255.*, & tanquàm opus, nedùm vtilissimum, sed necessarium ad publicum, & priuatum cōmercium eius cau-
2 sa celeritatem desiderat *l. Omnes C. de Operib. public. Rimin. sen. cons. 31. num. 8.*

Eorum constructio absque licentia Principis, seù Magistratus deputati fieri non potest super vijs, & Fluminibus publicis
3 per *text. in l. 2. §. meritò ff. Ne quid in loco publico Gratian. disceptat. 84. num. 24. Brugiott. vbi suprà num. 270. cum alijs adductis in Obseruat. ad rubr. 14. num. 19. & seqq. lib. 7.*

Ad constructionem, & reparationem autèm pontium pro communi vtilitate, &

& necessitate ædificatorum contribuere tenentur omnes bona possidentes per æs,
4 & libram, habita proportione contiguitatis, ac maioris, vel minoris commoditatis, ita vt oneris incōmodum à commodo regulam desumat iuxtà dispositionem *tex. in l. Per Bithyniam 2. Cod. de Immunit. nemin. conced. lib. 10.* vbi optimè *Bart. nu. 1. cum seq. Peregr consil. 102. num. 7. vol. 1. Cobell. ad Bullam Boni Regim. cap. 38. num. 50. cum seqq. Auendan. de Exequen. mandat. par. 2. cap. 3. num. 8.*

Et quod ad fabricam Pontis à Ciuitate
5 factam teneantur contribuere vicini, qui ex illo vtilitatem sentire valent notat *Alberic. in Rubr. ff. de Muner. & honor. num. 23. Auendan. vbi supra.* Non obstante
6 priuilegio, aut immunitate à publicis muneribus ex *mox allegatis, &* expressè disponitur in Bulla reuocatoria exemptionū edi solita per Summos Pontifices, prout in illa *Clementis X. in Bullar. nou. vol. 5. in ordine la 21. sub §. 1.*, & aliorum Successorum Pontificum.

Nisi specialitèr concessa sit per Summum Pontificem immunitas ab huiusmodi
7 contributione, cum tunc nulla interer disputatio, nec potestatis, nec voluntatis, nec interpretationis, vt distinguendo docet *Card. de Luca in Supplement. ad Micellan. Ecclesiast. disc. 48 nu. 8.*

Adeò vt etiàm Clerici, & Ecclesiastici teneantur, cùm ipsi quoque exinde vtilitatem, & commodum reportent. pro eo-
8 rùm bonis per *tex. in leg. Ad instructionem Cod. de Sacr. sanct. Eccles. Luc. de Penn. in l. final Cod. de Exactor. tribut. public. lib. 10. Bald. cons. 312. num. 2. in fine cum seq. vol. 3. Roland. cons. 2. num. 1. cum tribus seqq. vol. 4. Peregrin. dicto consil. 10. sub num. 7.*

Et nisi prædia adiacentia inculta, & sterilia sint, qua ratione ex ponte nullum
9 commodum reportetur à Domino huiusmodi terrarum, vt aduertit *Card. de Luca de Regalib. discurs. 141. sub num. 12.*

Viæ aliæ sunt publicæ, aliæ priuatæ,
10 & aliæ vicinales, vt in *l. Prætor ait 2. §.*
B *viæ autem ff. Ne quid in loco public.* & docent *Bart. in leg. Per Bithyniam num. 3. ff. de Immunitat. nemin. conced. Rosental de Feud. cap. 5. conclus. 20. num. 1. cum seq. Ripol. de Regal. cap. 40. Antunez Portugal. de Donat. Reg. tom. 2. par. 3. cap. 3. nu. 3. Antonell. de Loc. legal. lib. 2. quæstion. 1. num. 6. Viu. decis. 488. num. 1. lib. 3. Surd. dec. 42. num. 1.*

Viæ autèm publicæ, quæ à Græcis *Basilicæ* à latinis verò *Prætoriæ*, seù *Regiæ*,
11 seù *Militares*, seù *Consulares* nuncupantur, vt docet *gloss. in dicta leg. Prætor ait §. viæ autem in verbo quas Græci, Rosental. loc. cit. Scipio Theodor. allegat. 82. sub numer. 1. Kochen. de Iure vicinia par. 2. cap. 1. num. 1. cum seq. Card. de Luca in relat. Roman. Cur. disc. 38. sub num. 1.*

Desumendo talem denominationem à Consulibus, seù Prætoribus, quorum
12 auctoritate constitutæ fuerunt, vt de Flaminia, Cassia, Clodia, Annia, Augusta, Albana, Latina, Aurelia, Pompeia, Domitia, Cornelia, & alijs tradit *Camill. Borell. de Præstant. Reg. cathol. capit. 7. num. 8.* quem sequitur *Antunez vbi supra sub num. 6. D. Pacichel. de Distant. cap. 6. memb. 10. sub num. 1.*

Aliæ sunt infrà Ciuitatem, & aliæ ex-
13 trà eam, vt tradit *Bart. loc. cit.*

Ad hoc vt via dicatur publica, tria copulatiuè concurrere debent, nempè primò,
14 quod solum sit publicum, secundò quod per eam publicè eatur, & tertiò deniquè, quod ducat, vel ad Ciuitatem, vel ad flumen, vel ad mare, vel ad aliam viam publicam, vt per *tex. in dicta l. Prætor ait §. viæ autem publicæ ff. Ne quid in loc. public.* originalitèr docet *Rip in l. Quominùs publico num. 92. ff. de Fluminib. Menoch. consil. 448 num. 9. Rimin. iun. cons. 382. num. 52. cum seqq. vsque ad 61. Catan. cons. 42. num. 14. Scipio Theodor. allegat. 82. num. 3. cum seqq. Sixtin. de Regalib. lib. 2. num. 18. cum quatuor seqq. Antunez Portugal. de Donat. Reg. tom. 2. par. 3. cap. 3. num. 2. & 4. Ramirez de Leg. Reg. §. 26. num. 31. D. Pacichell loc. cit. nu. 2. in fine Andreas Knichen. de Saxon. non prouocan. Iur. cap. 5. num. 180. cum seqq. Nouar. de Grauam. Vassall. par. 2. grauam. 66. num. 9. & 10. Surd. decis. 41. num. 3. cum seq. Roccha disputat Iuris Select. cap. 162. num. 22. vol. 2. Censal. decis. Lucens. 69. num. 90.*

Itaùt non sufficiat probari per Testes, quod publicè per omnes itum fuerit per
15 eam, vt notat *Mathesilan. singular. 92.* quem sequuntur *Menoch. loc. cit. eodem num. 9. D. Pacichell. de Distant. capit. 6. memb. 10 sub num. 2. Surd. decis. 42. num. 3. cum alijs adductis per Censal. dec. Lucens. 69. num. 17. cum seq.*

Minusquè probare, quod via sit publica,
16 quia publicè tenetur, & itum est per omnes,

ner, cum etiàm per vias priuatas publicè eatur, vt firmat *Cepol. de Seruitut. rustic. præd. cap. 3 num. 17. Tondut. Q.Q. & Resol. Ciuil. par. 2. cap. 133. num. 1. Franc. Marc. dec. 594. num. 3. par. 1. Antunez. loc. cit. num. 2. cum seq.*

Quotiès tamèn via incipit à publico, &
17 definit in publicum præsumitur publica, nisi ex aduerso probetur facta ex collatione agrorum priuatorum per *tex. in dicta leg. Prætor ait 2. §. viæ autem versic. has ergo* ibi: *Has ergo quas post Consularem excipiunt in Villas, vel in aliàs Colonicas ducentes putem, & ipsas publicas esse ff. Ne quid in loc. public.* firmant *Rimin. sen. cons. 431. num. 20. & 22. Antunez vbi suprà num. 5. Tondut. loc. cit. num. 10. Antonell. loc. cit. Ciriac. controu. 667. num. 28. vol. 4. Pacichell. loc. cit. num. 3. Io: à Sande Decis. fris. lib. 5. tit. 5. deffinit. 1. sub num. 1. Cortiada decis. 107. num. 28. Surd. decis. 42. num. 3. Rot. coram Caualer. decis. 631. num. 5. & in recent. decis. 287. nu. 6. par. 9.*; secùs si habeat introitum à prędijs
18 & agribus priuatorum, & in illis intermoriatur, nàm isto casu præsumitur priuata, & dicens contrarium tenetur probare, vt alijs relatis declarando firmat *Pacichell. loc. cit. num. 3. vers. aut via introitum.*

Prout etiàm quandò probatur quod pluriès per eā *Sanctissimum Eucharistię Sacra-*
19 *mentum* ad Infirmos pro viatico, & cadauera mortuorum ad Ecclesiasticam sepulturā delata sunt, tùnc enim naturā viæ publicę acquirit, etiàmsi à sui initio priuata via verè fuisset, vt per *text. in l. 1. in princip. ibiq; gloss. & §. qui inferendi cum §. seq. vers. item si mihi in fundum ff. de Mort. infer. & sepulchr. edifican. ibiq; Scribentes* respondit *Catan. cons. 42. num. 10.*

Ad quos autèm spectet reparatio, restauratio, & refectio viarum procedendum
20 est cum distinctione intèr vias Vrbicas, & intrà Ciuitatem, de quibus infrà *Obseru. ad Rubric. 14. lib. 7.* & intèr eas, quæ sunt extrà Ciuitatem. Quo enim ad istas munitio, & refectio facienda est expensis
21 communibus imponendo collectam per æs, & libram pro quantitate patrimonij, vel per capita iuxtà *tex. in dicta leg. Per Bithyniam 2. ibiquè gloss. in verbo huiusmodi muneribus Cod. de Immunit. nemin. conced. lib. 10. vbi etiam Bart. num. 3. & Amaya num. 4. & 5. Salyc. in l. Neminem Cod. de Sacros. Ecclesijs, Gryphiandr. Æconom. legal. lib. 2. cap. 16. num. 43.*

Quod innouatum etiàm fuit per *Theodosium in l. Antiquatis 5. de Itiner. munien. in Cod. Theodosian.* ibi: *Antiquatis omnibus; vel personalibus rescriptis, vel per adnotationes elicitis per Bithyniam, cæterasq; Prouincias possessores, & reparationi publici aggeris; & cæteris eiusmodi muneribus pro iugorum numero, vel capitum, quæ possidere noscuntur adstringi cogantur.*

Ea ratione quià conuenit publicæ vti-
22 litati, vt vię reficiantur, muniantur, purgentur, & curentur, vt notat *Amaya in l. Per Bithyniam num. 6.*

Ad quam contribuere tenentur etiàm Forenses bona ibi possidentes, vt consuluit
23 *Rimin. iun. cons. 10. Peregr. dicto consil. 102. sub num. 7. vol. 1. Kloch. de Contribut. cap. 9. num. 71.*

Ac omnes alij, non obstante quocunq; priuilegio, & exemptione ab oneribus, & contributionibus, vt sancitum fuit per *Valentinianum in leg. Viarum 3.* ibi: *Viarum munitione nullus habeatur immunis, & eorum prædiorum Actores, qui fortè iniuncto onere priuilegiorum contemplatione parere minimè voluerint nostrę Domui vindicentur de Itiner. munien. in Cod. Theodo-*
24 *sian. ibiquè Gothofred.* firmant *Amaya in dicta leg. Per Bithyniam num. 1. cum seqq. Kloch. de Contribut. cap. 9. num. 62. cum seq.* Dumodò expressè concessa non sit immunitas à munitione viarum, quæ vtiquè
25 concedi potest, vt respondit *Roland. à Valle cons. 2. num. 7. vol. 4.*

Nec non tenentur Clerici, & Ecclesiasticæ personę de ordine tamèn, & manda-
26 to Iudicis Ecclesiastici, quandò agitur de expensis in refectione, & munitione viarum publicarum, vt tenent *Barbos. in leg. Ad instructionem nu. 1. Cod. de Sacrosanct. Eccles. & de Iure Eccles. vniu lib. 1. cap. 39. num. 43.* plenè *Thomat. de Collect. §. Non obstat 3. num 24. cum seqq. Gutierez allegat. 10. num. 2. cum alijs,* quos refert, & sequitur *Antunez Portugal. de Donat. Reg. vol. 2. par. 3 cap. 3. num. 55. versic. & sic etiàm Clerici.*

Quod intellige procedere in vijs, pontibus, & similibus refertis munitis primario,
27 & principalitèr pro vtilitate, & necessitate priuatā etiàm bonorum Ecclesiasticorum, etiàmsi secundario redundet in beneficium publicum, cum ipsi non debeant locupletari cum aliena iactura *Fagnan. in cap. non minùs num 12. & 13. de Immunit. Eccles.* distinguendo respondit *Cardin.*

de

de Luca de Regal. discurs. 59. *numer.* 5. & repetit *in supplement. ad Miscellan. Ecclesiastic. discurs.* 48. *numer.* 10. *cum sequent.*

Secùs si ageretur de refectione, & munitione viarum, & pontium primario, &
28 principalitèr respiciente vtilitatem, & necessitatem publicam in vniuersum pro maiori facilitate, & commoditate cōmercij, omniumque itinerantium, siuè habeant agros, & casalia, siue non habeant, nàm cum isto casu consideretur tanquàm species gabellæ, & vectigalis, sunt exempti, Clerici,& Ecclesiasticæ personæ, nisi concurrant sex desumpta ex *Abb. cons. 3. par.* 1. nempè primum assensus Pontificius; secundum consensus simultaneus Episcopi, & Cleri, tertium iusta causa publicæ necessitatis, vel vtilitatis, quartum quod illa promiscuè respiciat, tàm Ecclesiasticos, quàm Laicos, quintum vt subsidij ratio ità exigat, ex quo Laicorum vires non suppetant, & sextum quod huiusmodi exactio fiat cum auctoritate Iudicis Ecclesiastici, vt concordantibus relatis firmat *Fagnan. loc. cit. num.* 23. *cum seqq.* & distinguendo plenè respondit *Card. de Luca d. discurs.* 59. *nu.* 12. *vers. Quo verò cum seqq.* vbi aduertit, quod deficientibus prędictis requisitis, cum Ecclesiastici supportent onera spiritualia, nempè vigiliarum, orationum, ieiuniorum, aliorumque spiritualium exercitiorum tàm circà preces *Deo* fundendas pro obtinenda diuina protectione, & custodia, quàm circà administrationem Sacramentorum,& curam Animarum, quibus non subiacent laici, & sic cum laici laicalibus oneribus, & Ecclesiastici spiritualibus subiaceant, intrant reciproca compensatio, ità vt Ecclesiastici non sint vlteriùs grauandi, & repetit *in supplement. ad Miscellan. Ecclesiastic. loc. cit.* & tenent *Mart. de Iurisdict. par.* 4. *centur.* 1. *cas.* 1. *num.* 47. *vers. Ego autem cum seqq. iuncto cas.* 9. *num.* 13. *cum seqq. & Del Bene de Immunit. Eccles. cap.* 8. *dub.* 11. *sect.* 9. *num.* 4.

Iuxtà prædictam distinctionem præuia discussione articuli in *Congregatione particulari* deputata à *Sancta Memoria Innocentio XI.* emanauit sub *die* 13. *Decembris*
29 1677. sequens resolutio, quæ etiàm ab eo approbata fuit, non obstantibus deductis in respōso in fine huius Obseruationis impresso. *Omnes, & quoscunque quantumuis exemptos, & priuilegiatos tàm ex priuilegijs clausis in Corpore Iuris, quàm ex particularibus, etiàm DD. Clericos, & Officiales Cameræ teneri, & obligatos esse ad taxas, & contributiones, quæ pro refectionibus, vel nouis constructionibus pontium, & viarum, alijsque similibus expensis tàm intrà, quàm extrà Vrbem fiant ad ratam, & proportionem domorum, & Casalium, ac Tenutarum, & Vinearum, aliorumque prædiorum tàm Vrbanorum, quàm Rusticorum adiacentium, vel quæ aliàs ex dicta refectione, vel constructione priuatam reportent vtilitatem, vel commoditatem ad rationem certæ summæ pro quolibet iugere, vel petia, seù domo, aliouè prædio tàm Vrbano, quàm Rustico, & eo modo, quo tenentur omnes alij possessores Casalium, & Vinearum, aliorumque prædiorum Vrbanorum, & Rusticorum in eadem taxa, vel contributione descriptorum, perindè ac si nulla adessent priuilegia, quæ declaratum est non suffragari pro taxis, & contributionibus factis à die assumptionis Sanctissimi D. N., & pro alijs modo quo suprà inposterum faciendis*, & ità seruatum fuit, & seruatur.

Imò ipsemet Princeps ad reparationem Viarum contribuere tenetur iuxtà rescrip-
30 tum *Honorij in l. Dudum* 4. *de Itiner. munien. in Cod. Theodosian. vol.* 5. ibi: *Dudum quidèm fuerat constitutum, vt Illustrium patrimonia dignitatum ab instauratione itinerum haberentur excepta; Verùm propter immensas vastitates viarum certatìm studia cunctorum ad reparationem publici aggeris conducibili deuotione volumus festinare, nulla ad instructum munitionis huiusce dignitate, aut priuatorum priuilegiorum in qualibet studiosiùs adpetita: Etiàm istud adiungimus, vt domos etiàm Clementiæ nostræ, quas vetusta, & innumera ad huius oneris curatione priuilegia vindicabant par conditio, & sollicitudo constringat.*

Viæ vicinales dicuntur, quæ ad vicos ducunt, vel sunt in vicis constructæ ex col-
31 latione agrorum duorum, vel plurium, aut expensis communibus pro eorum seruitio iuxtà *tex. in l. Prætor ait* 2. *§. Viæ autem vers. vicinales ff. Ne quid in loc. public.* & tradunt *Scipio Theodor. allegat.* 82. *sub num. primo cum seq. Antonell. de loco legal. lib.* 2. *quæst.* 1. *num.* 9. *Capyc. latr. consultat.* 64. *num.* 18. *Antunez. Portugal. loc. cit. num.* 10. *Surd. decis.* 42. *num.* 14. *vers. via autem vicinalis cum seq. Roccha Disput. Iuris*

ris ſceleƈt. vol. 2. *cap.* 171. *num.* 1. *cum ſeq.*
& cap. 177. *num.* 5. *Rota in Rec. deciſ.* 61.
num. 5. *cum ſeq. par.* 17. & proindè via vi-
cinalis non poteſt ab vno ex conſortibus
31 claudi, itaut alijs vicinis prohibitus ſit
tranſitus, cum viæ vicinales omnibus vi-
cinis patere debeant *Menoch. conſil.* 449.
num. 15. *Paitel. expedit.* 68. *num* 33. *cum*
ſeq. Ciarlin. controu. 90. *num.* 13. *cum ſeqq.*
& proſequitur *Rocch. loc. cit. ſub num.* 5.
& 6.

Huiuſmodi verò viæ vicinales poſſunt
eſſe publicæ, & priuatæ: Publicæ quando
33 memoria hominum non extat ex collatio-
ne agrorum priuatorum conſtructas fuiſſe
iuxtà diſpoſitionem *tex. in l. Via vicinales*
ff. de Loco, & itiner. public. Antunez. Por-
tugal. vbi ſupra ſub eodem num. 10. *Capyc.*
latr. d. conſultat. 64. *num.* 19. *Franciſcus*
Palma conſultat. 53. *num.* 15. *verſ. & licet*
vbi *num. ſeq.* firmat, memoriam non exta-
re eſſe probandum ab eo, qui in ea ſe fun-
dat *Catan. conſil.* 42. *num.* 14. *verſ. aut eſt*
cum ſeq. Kochen. loc cit. Surd. cit. deciſ. 42.
num. 15. vbi aduertit prædictum *tex.* loqui
etiam quando via abſque vllo exitu inter-
moritur, diſtinguendo reſpondit *Roccha*
Diſput. Iuris ſceleƈt. vol. 2. *cap.* 162. *nu.* 13.
cum ſeq.

Et iſto caſu eum ſint iuris publici non
poteſt ſuper illis fieri ponticellum ab eo,
34 qui vtrinque habet prædia, nec claudi,
etiam omnibus vicinis conſentientibus, vt
tenet *Surd. cit. deciſ.* 42. *ſub. num.* 15.

Priuatæ verò viæ vicinales dicuntur,
quando extat memoria, ſeù conſtat ſolùm
35 eſſe alienum, & non publicum, vt puta
factæ ab vno, vel pluribus collatis fundis,
vt diſtinguendo docet *Surd. cit. deciſ.* 42.
num. 16.

Priuatæ verò viæ duobus modis intelli-
36 gi poſſunt, nempè primò quatenùs eſt ius
eundi, & dicitur ſeruitus iuxtà *tex. in l. Præ-*
tor ait 2. *§. viæ priuatæ*, ibi *viæ priuatæ ſo-*
lum alienum eſt, ius tamen eundi, & agendi
nobis competit, vbi *gloſſ. in verbo Competit,*
ff. Ne quid in loco public.

Et eo caſu refectio, & munitio incumbit
37 illi, qui habet ſeruitutem, nàm qui dat
viam, ſolumodò pati debet, vt in *l. Refe-*
ctionis ff. Commun. præd. Bart. in l. Per Bi-
thyniam ſub n. 3. *ff. de Immunit. nem. conced.*

Secundo verò modo accipiuntur pro ijs,
quæ in ſolo alicuius ſunt, licèt alteri fortè
38 inſeruiant, & appellari etiàm agrarias,
quia ideò ab initio conſtitutæ ſunt, vt in
proprium agrum ducant; vel etiàm acce-
39 piuntur pro factis ex collationibus priua-
torum quotiès tamèn de hoc extet memo-
ria *d. l. Prætor ait §. Viarum ff. Ne quid in*
loco public. Capyc. latr. d. conſult. 64. *nu.* 18.
vbi *nu* 17. aduertit, tales etiam dici, quan-
dò vna eius pars in viam publicam exitum
habet, alia verò pars abſque vllo exitu
intermoritur *Kochen. de Iure vicinia par.* 2.
cap. 1. *num.* 1. *cum ſeq. Scipio Theodor. al-*
legat. 82. *ſub num.* 1. *Antonell. de Loc. legal.*
lib. 2. *quæſt.* 1. *nu.* 10. *Surd. deciſ.* 42. *nu.* 16.
vbi eas vocat priuatas vicinales; Et huius
ad eoſdem priuatos, & particulares ſpe-
40 ctat munitio, vt in *d. §. viarum*, & decla-
rando tenet *Bart. in cit. l. Per Bithyniam*
ſub num. 3. ſicut ad ipſos ſpectat domi-
41 nium, ità vt poſſint vendi, & claudi, vt te-
net *Surd. d. deciſ.* 42. *ſub num.* 16. *Rota in*
Recent deciſ. 61. *num.* 5. *par.* 17.

Romana Exemptionis.

Immunitas, ſeù exemptio à Taxis im-
ponendis pro inſtructione, & reparatione
Viarum non eſt, neque inſolita, nequè
noua, hanc enim ex diſpoſitione *Iuris Ci-*
42 *uilis* competere Clericis, & Eccleſiaſti-
cis perſonis, quandò impenſa facta pro ſi-
mili inſtructione, ſeù reparatione ſolui de-
bet per Taxam impoſitam perſonis pro re-
bus, quidquid ſit, quandò onus eſt reale
tantùm diſtinguendo tradit *Bartol. in l. Ad*
inſtructiones C. de Sacroſan Eccleſ. & clarus
eſt *textus in Auth. Item nulla Communi-*
tas C. de Epiſcop., & Cleric. per quem fuiſſe
correctam *dictam legem Ad inſtructionem*
firmat *Marchin. de Bell. Diuin cap.* 4. *tit.*
An Eccleſiaſt. poſſ. collect. pro expenſ. peſt.
num. 3.

Quàm exemptionem licèt practicatam
non videamus in Vrbe vigore particula-
rium, & localium Conſtitutionum, ea ta-
mèn inuiolabilitèr obſeruatur in Taxis
impoſitis Communitatibus, tam intrà,
quàm extrà diſtrictum exiſtentibus, à qui-
bus Clerici, & Eccleſiaſticæ perſonæ ſunt
prorsùs immunes, ità vt occaſione Anni
Sancti, in quo ſolent refici omnes Viæ Sta-
tus Eccleſiaſtici cum grauiſſima impenſa,
vt facilior Populo ex externis Regionibus
ad Vrbem confluenti pateat acceſſus, opus
fuerit ſupplicem libellum porrigere *ſan.*
mem. Clementis X., vt ad Taxas prædictas,
etiam Eccleſiaſticos contribuere manda-
ret, & ſtante ſpeciali reſcripto Sanctitatis
Suæ

Suæ inter illos repartitæ fuerunt, idemque fuit etiàm practicatum in cæteris anteactis annis Sanctissimi Iubilæi, vt est notorium.

Hanc autèm immunitatem à Taxis Viarum, vt supra, tàm de Iure, quàm vigore consuetudinis, & obseruātiæ Clericis competentem Summi Pontifices illibatam, &
43 intactam semper inuiolabilitèr præseruarunt Clericis R. C. A. vigore specialis priuilegij per Eminentissimum Camerarium viuæ vocis oraculo à Sanctissimo ipsi desupèr facto, & ex decreto in plena Camera matura deliberatione præhabita edito, necnon etiàm vigore specialium litterarum Apostolicarum eidem Camerario directarum occasione collationis Clericatuum per viam contractus onerosi, & irreuocabilis, ac propter merita, & continuos labores, quos subeunt in obeundis muneribus ipsis iniunctis concessi, in quo inter cæteras exemptiones exprimitur ista de qua agitur, ibi: *nec non &c. Viarum, & Pontium pro illorum reparatione, siue noua constructione Taxarum, & Collectarum, etiam in Vrbe, & eius Districtu existentium*, & ibi: *Item Romana Curiæ Officialibus, nec non etiam Tyberis, & aliorum quorumcunque fluminum, & quorumuis passuum, Pontium, Viarum, Portarum, Turrionum, & aliorum locorum Custodibus, & Officialibus Substitutis, Agentibus, & Ministris, Barroncellis quoque executoribus, Subexequutoribus quibuscumque, ac pro tempore existentibus, nec non quarumcumque Ciuitatum Ordinarijs, Vicarijs, Officialibus, Rectoribus, Exactoribus, & alijs omnibus, & singulis ad quos spectat, & in futurum spectabit, quibusuè præsentes nostræ litteræ exhibitæ fuerint inhibemus, & in virtute sanctæ Obedientiæ, ac sub mille Ducatorum auri Cameræ Apostolicæ applican., mandati executiui, & in subsidium excommunicationis, suspensionis, & interdicti, alijsque Ecclesiasticis Sententijs, Censuris, & pœnis strictè præcipiendo mandamus ne te, tuosque Agentes, Ministros, Famulos, & Colonos, Partiarios, Affictuarios, Laboratores, Agricolas, tuaque bona prædicta quacumque contra prædictarum nostrarum litterarum formam, & tenorem causa, & occasione supradictorum onerum, Gabellarum, Collectarum, subsidiorum, & aliorum quorumcumque onerum quomodolibet nuncupatorum, vt præfertur tàm per Communitates, Vniuersitates, Respublicas, Ordinarios, & Dominos Temporales antedictos, quam ipsam Sedem, & Cameram Apostolicam quomodolibet hactenus, & in posterum, & in futurum impenendornm impediant, vel perturbent; quinimò &c.*

Dictamque Immunitatem, & exemptionem vt supra concessam Summi Pontifices voluerunt competere Reuerendæ Cameræ Apostolicæ Clericis, non solum durante Clericatus officio, verùm etiàm post illius
44 dimissionem, & quousquè ipsi vixerint, ibi: *Te pari modo, & absque alia difficultate, distinctione, & differentia, ac omni, & quocumque impedimento, & contradictione cessante etiàm à die admissionis prædictæ, etiamsi quandocumque præfatum Clericatus Officium dimiseris, & in futurum quoàd vixeris vti, frui, potiri, & gaudere omninò posse, & debere paritèr concedimus, & indulgemus.*

Et sine difficultate respectu illorum, qui Clericarum Cameræ emerunt in Pontificatu *san. mem. Clementis Decimi*, in cuius initio præuio diligenti examine commisso *Eminentissimo Cardinali Gasparo de Carpinea* tùnc Prodatario, alijsque Officialibus Sanctitatis Suę super introitibus Clericatus, inter quos connumerata fuit exemptio à Taxis Viarum, vt testatus est idem *Eminentissimus Carpineus*, firmatum fuit
45 pretium in scutis 42000. auri, vnde beneficio Principis iuuari debent, non autèm molestiam, aut vexationem subire, vt bene probat *Solorzan. de Iure Indiar. tom. 1. lib. 2. cap. 24. num. 47. cum seqq.*

Comprobauit etiàm obseruantia optima Priuilegiorum, & Constitutionum interpres; nullo enim tempore in Taxis pro in-
46 stitutione, seù refectione Viarum in dictis fuerunt adscripti Clerici Reuerendæ Cameræ Apostolicæ, etiàmsi illos, vel ex causa venditionis, vel promotionis prædictum Clericatus Officium dimisisse contigerit, & si ex incuria, & errore Officialium Magistratus aliquandò fuerunt in illis descripti, illicò etiàm fuerunt deleti, nec prò eis vllo vnquàm tempore quidquam soluerunt, vt patuit ex diligenti perquisitione librorum Magistratus, qui est
47 verus modus probandi negatiuam, *Mandell. consil. 789. num. 2. Cyriac. contr. 512. num. 1. Capyc. latr. consult. 68. nu 8. & 10. cum seqq.*

Cum igitur hodie in dubium reuocari contingat, an Clerici Reuerendæ Cameræ Apostolicæ sint manutenendi, & conseruandi

uandi in eorum antiquiſſima, & immemorabili quaſi poſſeſſione immunitatis, vt ſuprà illis competentis à Taxis prædictis, vel potiùs poſſit, aùt debeat *SS.D.N.* illam reuocare, crederem de Iure reſpondendum manutenendos eſſe in quaſi poſſeſſione non ſoluendi Taxas Viarum, & Cameram Apoſtolicam (quatenùs eidem Sanctiſſimo placeat antedicta priuilegia reuocare) teneri ſoluere ratam, ſeù ratas, in quibus Clerici prædicti pro eorum bonis in futurum taxari contigerit. Quia quamuis de Iure diſputent *DD.* an ſupremus Princeps
48 poſſit etiàm ſine cauſa priuilegium Immunitatis concedere per quod portio exempti accreſcat, & cedat in damnum, & præiudicium cæterorum ſubditorum, vt videre eſt ex relatis per *Kloc. de Contrib. cap. 16. ſect. 1. ex num. 21. & ſeqq.* certum tamèn eſt id ſupremo Principi licere legitima cauſa ſubeunte, quam exemplificant eſſe cauſam meritorum, hoc enim caſu cæteros ſubditos priuilegij onus in ſe ſuſcipere teneri firmat alijs relatis, idem *Kloc. loco ſupracitato nu. 37. Faiard. alleg. Fiſcal. 49. num. 148. & ſeqq.* Ergò multò fortiùs, & abſque vllo difficultatis principio id eſt affirmandum, quandò Princeps prædictam immunitatem conceſſit non ſolùm ex cauſa meritorum, ſed etiàm in vim contractus onerosi; cauſa enim receptionis pretij, quod in Cameræ beneficium verſum præſumitur, vtique præualere debet cauſæ meritorum.

Potuit ergò Princeps huiuſmodi exemptionem concedere, àn autèm poſſit, & debeat illam reuocare, acrior eſt quæſtio, in qua quamuis non deſint *Doctores*, & quidèm numero, & auctoritate non leues fir-
50 mantes, ſupremum Principem non poſſe Ius ex contractu, & titulo oneroſo quæſitum auferre, ea ratione, quia Princeps contrahens cum ſubdito ſubmittit ſe legibus contrahentium, & habetur pro priuato, iuxtà *gloſſam* communiter approbatam in *Clemen. prima in fine de Cauſ. poſſ. & propriet.* Nàm licèt *Deus* poteſtati Principis Leges ſubiecerit, illis tamèn contra-
51 ctuum vincula, quæ ſunt Iuris gentium, & conſiſtunt in naturali ratione quæ ſuadet promiſſa ſeruari debere, non ſubmiſerit, ſed Princeps quoque ligatur vinculo rationis naturalis, vt benè *Zaſ. conſ. 10. num. 27. vol. 2. & conſ. 15. nu. 159. & ſeqq. vol. 1. & in Schol. l. 2. §. nouiſſimè in verſ. ratū coll. 3. ff. de Origin. Iur. Brun. conſ. 117. num. 145.* qui ait, quod etiàm ex cauſa neceſſitatis publicæ ſuperuenientis poſt contractum non poteſt Princeps Iura contractus lædere, ac fidem datam violare
52 *Bald. in l. Princeps in prima lect. ff. de Legib.*, vbi quod ſi Princeps non ligaretur ſua conuentione, nemo ſecùm contraheret, & *in conſ. 327. num. 2. vol. 1.* vbi addit, quod iàm nullus eſſet contractus cum Principe, ſi reuocatio ab illius voluntate penderet, *Decian. conſ. 288. nu. 7. & per tot.* & eſſe communem opinionem teſtatur *Pariſ. conſ. 82. nu. 48. cum ſeq. vol. 1. Cephal. conſ. 549. nu. 45. & 59. vol. 4.* vbi hoc ampliat etiàm de plenitudine poteſtatis, & ex iuſta cauſa, & probat *Decian. conſil. 600. Iaſ. conſ. 10. num. 1. cum ſeqq. vol. 3.* qui paritèr ampliat, nedùm in ipſo Principe,
53 ſed etiàm in ſucceſſore, ad *tex. in cap. 1. in verbo Prædeceſſores tuos de Probat.* vbi omnes *DD.* notant, quod ſucceſſor teneatur ſeruare contractuum licitum factum per prædeceſſorem cum alijs plena manu congeſtis per *Maſtrill. de Magiſtrat. lib. 3. cap. 4. à nu. 331. vſque ad 345.* plenè omnia comprobat *Fragoſ. de Regim. Reip. par. prima lib. 1. diſput. 2. ſub num. 99. cum pluribus ſeqq. Solorzan. de Iure Indiar. tom. 1. lib. 3. cap. 3. nu. 19. & per Add. ad deciſ. 217. à nu. 446. vſque ad 491. par. 9.*

Attamèn ſequendo opinionem magis communem, & conſonam Summi Pontificis auctoritati, de qua (iuſta præſertim
54 ſuadente cauſa) nefas eſt dubitare, pro certo, & indubitabili admittimus, poſſe Principem, & præcipuè Summum Pontificem priuilegium ab ipſo, vel à ſuis Prædeceſſoribus conceſſum etiàm per viam contractus, & titulo oneroſo reuocare, ſi iuſta, & rationabilis cauſa concurrat, quàm omnes *Doctores* in publica, vel vtilitate, vel neceſſitate conſiſtere vno ore fatentur, vt patet ex cumulatis per eumdem *Maſtrill. de Magiſtratib. d. lib. 3. cap. 4. nu. 346. & ſeqq. Petr. de Poteſt. Princip. cap. 32. dubit. 2. princip. num. 26. & ſeqq.* qui tamèn *à num. 56. & ſeqq.* contrariam opinionem acritèr defendit *Cæſar. de Afflict. Contr. Iur. cap. 22. ex num. 4. & ſeqq.* nouiſſimè *Actolin. Reſol. forenſ. reſol. 1. ex nu. 75. & ſeqq. Bonaccin. Oper. moral. tom. 2. diſput. 1. q. 3. punct. 8. §. 3. n. 2. & 3. Caſtropal. Oper. moral. par. 1. tract. 13. diſput. 4. punct. 21. §. 2. nu. 1. fol. 260. Meroll. Diſput. moral. tom. 3. diſput. 6. cap. 7. nu. 144. verſ. oportet tamèn fol. 176.*

Quæ publica vtilitas, vel necessitas ad
istum effectum superuenire debet post con-
55 tractum, vel si vigebat ante contractum,
Principi tùnc esset ignora, vt docet *Cephal.*
conf. 302. nu. 138. cum seq. Ias. conf. primo
num. 29. cum seq. vol. 1, Osasch. decis. 90.
num. 15.

Sed pro certiori, & magis indubitabili
est etiam admittendum, quod etiam tali
casu teneatur Princeps ad restitutionem
56 ratæ pretij proportionabilis immunitati,
seù priuilegio per ipsum reuocando, vel ad
recompensationem æstimationis, & valoris
Iuris ablati, vt pro indubitato concludunt
Doctores, & præcæteris *Castrens. in l. fin.*
nu. 1. C. Si contr. ius, vel util. publ, vbi etiam
Ias. num. 2. & seq. & in l. Barbarius n. 38.
& 44. ff. de Offic. Præt. vbi ampliat etiam
legem condendo *Roland. conf. 69. num. 46.*
cum seqq. vol. 2. & conf. 71, vol. 3, Paris.
conf. 1. nu. 111. vol 1, Rouit. conf. 79. nu. 53.
vol. 1. Castald. de Imperat. quæst. 98. nu. 8.
Guttier. in l. Nemo potest num. 73. ff de Le-
gat. primo, vbi etiamsi causa sit iustissima,
57 cum alijs quos sequuntur, & referunt
Mastrill. de Magistrat. lib. 1, cap. 27, nu. 38.
& d. lib. 3. cap. 4. num. 352. & plurib. seqq.
Petr. de Potest, Princip. loco sup. cit, nu. 255.
latissimè *Cæsar, de Afflict, d, cap. 22. nu. 37.*
& plurib, seqq. Actolin. d. resol. 1. nu. 80.
Bonaccin. Oper moral. loco supracitato nu. 3.
Sanchez. de Matrim. lib. 8. disput. 33. nu. 9.
Salas de Legib. disput. 17, sect. 14, num. 70.
& disput. 10. sect. 18. num. 126. Castropal.
vbi supra eodem §. & num. Merall. pariter
in d. cap. 7. nu. 167. vers nihilominus, Giu-
ripar. de Iur Pontif. defens. disput. 4. qu. 5.
cap. 1. num. 1. & 2. fol. 214. Tamburin. de
Iure Abbatum tom. 1. disput. 16. quæst. 12.
num. 21. cum seq. vbi reprobatur contra-
rium tenentes *Mansi consultat. 49. nu. 10.*
cum seqq.

Hæc autèm rata pretij, seù compensatio,
quia dignosci non potest, quæ, & quanta
esse debeat, alio modo regulari non de-
58 bet, quàm mediante solutione ratæ, seù
ratarum, in quibus futuris perpetuis tem-
poribus Clericos pro eorum bonis taxari
contigerit.

Ex quibus, &c.

Post compositam hanc obseruationem
59 prædicta disputatio sublata fuit, dum *Deo*
inspirante pro maiori decore Sanctæ Sedis
Apostolicæ, & virtutis incitamento *à Sum-*
mo Pontifice Innocentio XII. suppressa fuit
venalitas Officiorum causarum Curiæ Ca-
meræ Apostolicę Generalis Auditoris, nec
non eiusdem Cameræ Thesaurarij Gene-
ralis, duodecim Clericorum, & Præsiden-
tis medianre eius *Bulla edita Decimo Kal.*
Nouembris 1692. tenoris sequentis.

INNOCENTIVS EPISCOPVS

Seruus Seruorum Dei

Ad perpetuam rei memoriam.

A*D hoc vnxit* Nos Deus *oleo lætitiæ præ consortibus nostris, vt iustitiam, quæ est præparatio Sedis nostræ, incessantibus studijs diligamus, quod tunc laudabilitèr, vt par est, nullo nostrorum meritorum suffragio, sed ineffabili* Omnipotentis Dei *bonitate, & prouidentia adimplemus, cum via regia incedentes, neque ad dexteram declinantes, neque ad sinistram aliqualitèr deuiantes, ius suum vnicuique tribuere, eosque, quos præsertim iuri nedùm in causis priuatorum, sed Fisci nostri dicendo, necnon Sedis, & Cameræ Apostolicæ bonis, iuribus, & reditibus administrandis, & tuendis respectiuè in partem solicitudinis euocamus, personarum acceptione non facta, diuitiarum sorte posthabita, ac meritorum, & virtutum collatione dumtaxàt librata, vndequaque dignos, & præstantiores eligere satagimus.*

At dùm ad præcipua Romanæ Curiæ Prælatorum, nimirùm causarum Curiæ Cameræ Apostolicę Generalis Auditoris, ac eiusdem Cameræ tùm Thesaurarij Generalis, tùm duodecim Clericorum Præsidentium, necnon alterius Præsidentis vacabilia, & interdùm fructifera Officia, quæ rationibus olìm suadentibus causis, seù grauibus tunc vrgentibus necessitatibus aliàs decuit recepto pretio concedi, & successiuè durantibus, & plerunque adauctis ijsdem necessitatibus, vèl causis, opus, seù opportunum visum fuit, similibus concessionibus instaurari, mentis nostræ oculos sedula meditatione conuertimus; exindè viros alioquin dignos, soluendo tamen pretio huiusmodi impares, aliquando prætermitti necesse esse, non sine graui animi nostri mærore perpendimus.

Hinc vt sola virtutum præstantia in huiusmodi Officialium circumspecta, & iusta electione præponderet, atque contrà præfatam Romanam Curiam obloquendi;

& obla-

& oblatrandi inuidis, & infensis eius detractoribus calumniosa huiusmodi tollatur occasio, quantum Nobis ex *Alto conceditur prouidere volentes, iustum Officiorum prædictorum, & cuiuslibet illorum prettum, quin etiam quidquid pro expeditione in eorumdem Officiorum acquisitione fuerat expensum, ascendens in totum ad summam decies centenorum, & viginti millium septingentorum sexdecim scutorum monetæ Romanæ, vnicuique ex præfatis Officialibus pro sui Officij valore, & expensis prædictis, in primis & ante omnia, prout in nostro die vndecima currentis mensis Octobris desuper confecto, & manu nostra subscripto Chirographo, cuius tenorem haberi volumus pro expresso, vberiùs continetur, restitui mandauimus.*

In cuius exequutionem, cum pretij, & expensarum huiusmodi integra, & effectiua restitutio, ijsdem Officialibus in id consentientibus, subsequuta fuerit, Officiorum prædictorum venalitati in posterùm occurrere volentes: Motu proprio, ex certa scientia, & matura deliberatione nostris, deque Apostolicæ potestatis plenitudine, memoratorum Officiorum venalitatem tenore præsentium penitùs, & omninò tollimus, supprimimus, extinguimus, remouemus, & abolemus: Volentes, & mandantes, vt huiusmodi Officia antehàc in perpetuum, seù ad vitam concedi solita, in posterùm ad Nostrum, & Romani Pontificis pro tempore existentis, & dictæ Sedis Apostolicæ beneplacitum, viris vitæ, & morum integritate præstantibus, litterarum scientia præditis, rerumque humanarum experientia insignibus, ad maiorem Dei gloriam, *Romanæ Curiæ, & Prælaturæ decorem, necnon virtutis incitamentum, & præmium gratis, & nullo recepto pretio concedantur.*

Volumus tamen, & decernimus, omnia, & singula emolumenta tàm ordinaria, quàm extraordinaria, iura, bona, fructus, redditus, & prouentus certos, & incertos dictæ Sede tàm plena, quàm vacante vndecunquè prouenientes etiam ex annatis, quindennijs, minutis, seruitijs, mulctis, pœnis, compositionibus, sigillis, expeditionibus, ac literis patentalibus, necnon iocalia, & regalias solui solitas à quibusuis personis, & Communitatibus, & præsertim à Camera Apostolica, illiusque Appaltatoribus, Thesaurarijs, Censuarijs, aut Feudatarijs in quocunq; anni tempore, & signanter in Vigilia, ac Festo Sanctorum Apostolorum Petri, & Pauli, *ac in* Natiuitate Sanctissimi Domini Nostri Iesu Christi, *& denique oluentiones, & responsiones quascunque quocunque nomine nuncupatas, quæ priùs in compensationem pretij persoluti memoratis Officialibus respectiuè debebantur, & soluebantur, penitùs, & omninò cessare debere, illaque omnia, & singula pro indemnitate eiusdem Cameræ Apostolicæ vrgentibus necessitatibus pressæ, & nuper etiam pretij, & expensarum restitutione præfatis Officialibus, vt præfertur, facta magis grauatæ, motu, scientia, deliberatione, ac potestatis plenitudine paribus restituimus, reunimus, incorporamus, & applicamus.*

Decernentes easdem præsentes literas, etiam ex eo, quod præfati causarum Curiæ Cameræ Apostolicæ Generalis Auditor, ac eiusdem Cameræ Thesaurarius Generalis, *duodecim Clerici Præsidentes, ac alter Præsidens, & alij quicunque in præmissis quomodolibet ius, vel interesse habentes, seù habere prætendentes, eisdem præmissis non consenserint, aut vocati, seù auditi non fuerint, tametsi suorum indultorum, vel priuilegiorum vigore consentire, vocari, seù audiri semel, vel pluriès quoquomodo debuissent, aut ex alia quacunque quantumuis iuridica, & priuilegiata causa, de vllo subreptionis, vel obreptionis, seù nullitatis vitio, aut intentionis nostræ, vel interesse habentium consensus, alioque quocunque etiam quantumuis magno sei mali, & substantiali defectu notari, impugnari, redargui, retractari, in ius, vel controuersiam reuocari, ad terminos iuris reduci, seù aduersùs illas aperitionis oris, restitutionis in integrum, aliudue quodcunque iuris, facti, vel gratiæ remedium intentari, vel impetrori nullatenùs posse, sed semper, & perpetuò validas, firmas, & efficaces existere, & fore, suosque plenarios, & integros effectus sortiri, & obtinere debere, & ab omnibus, ad quos spectat, & pro tempore quandocunque, & quomodocunque spectabit, inuiolabilitèr obseruari; sicque & non alitèr per quosc unque Iudices ordinarios, & delegatos quauis auctoritate, præeminentia, aut potestate fungentes, & functuros, etiam præfatæ Cameræ Clericos Præ-*

Præsidentes, causarum Palatij Apostolici Auditores, & S. R. E. Cardinales, etiam de latere Legatos, sublata eis, & eorum cuilibet quauis aliter iudicandi, & interpretandi facultate iudicari, & definiri debere; Irritum quoque & inane, si secus super his à quoquam scientèr, vel ignorantèr contigerit attentari.

Non obstantibus, quatenùs opus sit, de iure quæsito non tollendo, alijsque Nostris, & Cancellariæ Apostolicæ Regulis, & fel. rec. Symmaci, Pauli Papæ Secundi, Pauli Papæ Quarti, & aliorum Pontificum Prædecessorum Nostrorum de rebus Ecclesię non alienandis, & alienatis recuperandis, ac recol. mem. Pij Papæ Quarti *similiter Prædecessoris Nostri de gratijs qualecunque interesse dictæ Cameræ concernentibus intrà certum inibi expressum tempus exhibendis, & registrandis, itaut easdem præsentes literas ibidem exhiberi, & registrari nunquam necessè sit, alijsq; quibusuis Constitutionibus, & Ordinationibus, ac Tribunalium, Officiorum, & Officialium præfatorum etiam iuramento, confirmatione Apostolica, vel quauis alia firmitate roboratis statutis, consuetudinibus, & decretis etiàm Cameralibus, & Consistorialibus, necnon quibuscunque eorumdem Officiorum erectionibus, & concessionibus etiam præsentium Possessorum tametsi aliàs factis ad vitam, seù in perpetuum, ac etiam ex causa onerosa, seù correspectiua, vel per viam contractus, seù vim contractus habente; priuilegijs quoque, indultis, & literis Apostolicis Tribunalibus, Officijs, seù Officialibus præfatis sub quibuscunque tenoribus, & formis cum quibusuis etiam derogatoriarum derogatorijs, alijsque efficacioribus, & efficacissimis, & insolitis clausulis, & decretis in genere, vel in specie, etiam motu, & potestatis plenitudine similibus, aùt aliàs quomodolibet per Nos, & Romanos Pontifices Prædecessores Nostros in contrarium eorumdem præmissorum concessis, ac etiam pluriès confirmatis, innouatis, & approbatis: Quibus omnibus, & singulis etiamsi pro illorum sufficienti derogatione de illis, eorumque totis tenoribus specialis, specifica, indiuidua, ec de verbo ad verbum, non autem per clausulas generales idem importantes mentio, seù quæuis alia expressio habenda, aut aliqua alia exquisita forma ad hoc seruanda foret, tenores huiusmodi, ac si de verbo ad verbum, nihil penitùs omisso, & forma in illis tradita obseruata, exprimerentur, & insererentur, ijsdem præsentibus pro plenè, & sufficientèr expressis, & insertis habentes, illis aliàs in suo robore permansuris, ad præmissorum effectum harum serie specialitèr, & expressè motu, scientia, deliberatione, & potestatis plenitudine paribus derogamus, & derogatum esse volumus, cæterisque contrarijs quibuscunque.*

Nulli ergo omninò hominum liceat paginam hanc nostram suppressionis, extinctionis, remotionis, abolitionis, voluntatis, mandati, decretorum, restitutionis, reunionis, incorporationis, applicationis, & derogationis infringere, vel ei ausu temerario contraire, si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem Omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri, & Pauli Apostolorum *eius se nouerit incursurum. Datum Romæ apud* S. Mariam Maiorem *Anno Incarnationis Dominicæ millesimo sexcentesimo nonagesimo secundo Decimo Kal. Nouembris Pontificatus Nostri Anno Secundo.*

B. Card. Prodatarius. I. F. Card. Albanus.
Visa de Curia I. Sacripantes.
D. Ciampinus.
Loco ✝ plumbi.
Registrata in Secretaria Breuium.

De Flumine Hamonis reparando.

RVBRICA XXXIV.

ITem Volumus, et firmamus, quod Flumen (A) Hamonis muniatur, et reparetur per homines scolarum infrà stratam existentium ab Ecclesia Madrariæ, vsque ad locum Gazzi ab vtraque parte Fluminis, vbicunque, et quandocunque oportunum fuerit, et necessarium, et teneatur Dominus Potestas facere assignari cuilibet scolæ, ratam, et partem sibi tangentem pro tali reparatione, et munitione, et hoc ne Flumen prædictum exeat alueum suum, (B) et extra fluat, idemque obser-

ueetur

uetur in aliis Fluminibus fluentibus, et transeuntibus per Comitatum, aut Districtum Fauentiæ, et quandocunque fuerit oportunum, seù necessarium Domini Antiani pro tempore Præsidentes teneantur officialem vnum super prædictis deligere.

SVMMARIVM.

1 *Flumen dicitur à fluendo.*
Flumen est decursus aquæ sub certo alueo intrà suas ripas, n. 1.
2 *Flumina alia sunt publica, alia priuata.*
3 *Flumen publicum dicitur, quod est perenne, ideSt, quod semper fluit.*
4 *Flumina publica alia sunt nauigabilia, alia non.*
5 *Flumen priuatum dicitur, quod non semper fluit, sed solùm in hyeme aquas pluuiales recipit, & vocatur torrens.*
6 *Flumen priuatum dicitur, quod est proprium, alicuius priuati, vèl quià nascitur in proprio Feudo, vèl per propria prædia ducitur opere manufacto, vèl constat de concessione Principis.*
7 *Flumen priuatum dicitur quamuìs inseruiat publicæ aquarum euacuationi, quandò probatur illud esse priuatum.*
8 *Flumen priuatum est in dominio priuatorum, & in commercio, proùt aliæ res priuatæ.*
9 *Flumen priuatum reparari, & expurgari debet à Domino illius,*
Dominus fluminis priuati, potest de eo disponere, proùt de alijs rebus proprijs num. 9.
Expensæ conseruationis rei spectant ad Dominum, num. 9.
10 *Pro reparatione fluminis publici omnes concurrere debent. Limita n. 11.*
11 *Alueus consideratur velùt venter fluminis.*
Alueus appellatur lectus fluminis, n. 12.
13 *Alueus sequitur causam, & naturam fluminis.*
14 *Alueus derelictus fluminis publici efficitur priuatus.*
15 *Dominium aluei fluminis derelicti acquiritur Dominis prædiorum adiacentium, tàm quò ad dominium, quàm quò ad possessionem, facta inter eos diuisione pro modo latitudinis prædiorum.*
16 *Idemque procedit, si partem Aluei dimiserit.*
17 *Alueus nouus, quem flumen postmodùm ad pristinum, & naturalem rediens, vèl aliò cursum dirigens dereliquit, an spectat ad antiquos Dominos, an potiùs ad vicinos possessores remissiuè.*
18 *Alluuio est incrementum latens.*
19 *Alluuio acquiritur Dominis prædiorū adiacentium faciendo diuisionem prò modo latitudinis eorumdem prædiorum.*
21 *Et ipsis Dominis prædiorum acquiritur tàm dominium, quàm possessio alluuionis.*
Alluuio fit tàm per accretionem, quàm decretionem, n. 20.
22 *Diuisionis Aluei à flumine derelicti, & Alluuionis inter habentes prædia coherentia modus remissiuè.*

OBSERVATIO.

A FLumen à fluendo dictum, est decursus aquæ sub certo Alueo intrà suas ri-
1 pas, vt tradunt *Cepol. de Seruit. Rustic. præd. cap. 31. num. 2. Franciscus Stypman de Iure nautic. & maritim. cap. 5. num. 3. ac n. 5. Antunez Portugal de Donat. Reg. tom. 2. par. 3. cap. 4. n. 1.*

Diuiditur in publicum, & priuatum iuxtà *text. in l. 1. §. fluminum cum seq. ff.*
2 *de Fluminib. Bart. in tract. de Fluminib. seù Tyb. alluu. § Flumen numer. 1. cum duobus seqq. Rip. in l. Quominus num. 1. ff. de Fluminib.*

Publicum, quod est perenne, ideSt quod semper fluit, vt tradunt *Bart. & Rip. vbi*
3 *supra Rot. coram Coccin. decis. 1885. nu. 8.* est de Regalibus Principis iuxtà *tex. in cap. vnic. Quæ sint Regalia in tit. de Feudis Stypman. loc. cit. num. 57. cum seq. Guidopap. decis. 577.*

Fluminum publicorum autèm duæ sunt species, nempè quædam sunt nauigabilia,
4 quædam non, iuxtà *tex. in d. l. 1. §. non autem, Rip vbi suprà sub eodem n. 1.*

Priuatum verò potest esse duobus modis, nempè vel quià perpetuò non fluat, sed solùm in hyeme aquas pluuiales reci-
5 piat, & propriè vocatur torrens *dict. l. 1. §. torrens Rip. & Bart. loc. cit. sub eodem num. 1. Altograd. cons. 4. num. 141. vol. 2. Pecb. de Aqueduct. cap. 2. num. 19. cum seq. D. Pacichell. de Distant. cap. 8. nu. 13. cum duobus seqq D. Senator Antonius Gobbius consultat. decis. 203. num. 12. Rot. coram Ninot. decis. 58. n. 19.*

Vèl quià est proprium alicuius priuati, quod contingit, quandò nascitur in pro-
6 prio feudo, vt stagnum, vèl lacus, vèl per propria prædia ducitur opere manufacto, vt declarat *Rip. loc. cit. sub d. num. 1.* Aut con-

constat de concessione Principis tanquàm
de re priuata, vt respondet *D. Gobb. d. consultat.* 103. *num.* 13. *vers. iunctis præsertim
cum seq.*

Nec qualitas priuati fluminis tollitur ex
eo, quod inseruiat publicæ aquarum eua-
7 cuationi, quià non indè sequitur, quod sit
iuris publici respectu proprietatis, & do-
minij, sed solùm quò ad simplicem passi-
uam seruiturem tantum, vt respondit *D.
Gobb. loc. cit. num.* 11. *vers. eò etiàm nul-
latenùs cum seq. D. Pacichell. vbi suprà
num.* 15. *& Rot. coràm Ninot. cit. decis.* 58.
num. 21.

Cumquè flumen priuatum sit in domi-
nio priuarorum, & commercio proùt cæ-
8 teræ res priuatæ *d. l.* 1. *§. nihil*, ibi: *Nihil
enim differt à cæteris locis priuatis flumen
priuatum, ibique Angel. in §. hoc interdi-
ctum ff. de Fluminib. Stypman loc. cit. nu.* 9.
cum seq. Antunez Portugal vbi supra nu. 5.
iuncto num. 48. *& D. Senator Gobb. d. con-
sult.* 103. *num.* 18. vbi alios Concordantes
cumulat. Proindè sicut Dominus potest
disponere de flumine priuato, proùt de
alijs rebus proprijs, vt tradit *Antunez d.
9 num.* 48. ità ad eum spectat illius cura, re-
paratio, & expurgatio, proùt tenetur face-
re expensas pro conseruatione aliarum
rerum propriarum, cum expensæ pro con-
seruatione rei spectent ad Dominum.

Ad differentiam fluminis publici, ad
cuius reparationem omnes concurrere te-
10 nentur vt firmatum fuit suprà in *Obseru.
ad Rubr. XXXVIII. lib. IV. num.* 10. *cum
11 seq.* nisi aliquid speciale statutum fuerit,
proùt de fluminibus Belgij, & Holsatiæ
iura specialia sancita fuisse circa eorum
aggeres testatur *Stypman d. cap.* 5. *nu.* 413.
& à nostro Statuto quoque determinatum
fuit, quinàm concurrere debeant.

B Alueus consideratur velùt venter flu-
12 minis, & sicut stomachus continet vinum,
ita alueus supra se continet aquam, ideò-
que alueus appellatur lectus fluminis, quià
flumen ibi cubat, vt tradit *Bart. in d. tract.
Tyberiad. tit. de Alueo in princ.* quem se-
quitur *Capol. de Seruitut. Rustic. præd. cap.*
34. *num.* 1. *Arias. de Mesa Var. resol. lib.* 2.
cap. 42. *num.* 1. *Antunez Portugal de Do-
nat. Reg. vol.* 2. *par.* 3. *cap.* 4. *sub num.* 36.

Hinc resultat, quod causam, & natu-
ram fluminis sequitur; & iudicatur de Al-
13 ueo, proùt de flumine, vndè si flumen est
de regalibus, & publicum, ità & eius
Alueus *l.* 1. *§. similì modo ff. de Fluminib.*
cum. alijs mox allegatis. Verùm si flumen
14 solitum Alueum in totum dimittat, tùnc
Alueus derelictus desinit esse publicus, &
efficitur priuatus, vt prosequitur *Antunez
loc. cit. num.* 58.

Et illius dominium acquiritur Domi-
nis prædiorum adiacentium, facta intèr
15 eos diuisione pro modo latitudinis corun-
dem prædiorum adiacentium iuxtà *text.
in §. quod si naturale Instit. de Rer. diuis. &
l. Adeò* 7. *§. quod si toto ff. de Acquir. rer.
domin. Cepol. d. cap.* 34. *num.* 3. *Arias de
Mesa Var. resol. lib.* 2. *cap.* 42. *num. primo,
& cap.* 44. *per tot. Antunez. Portugal. alle-
gat. cap.* 4. *num.* 38. *Viu. decis.* 498. *num.
primo, Anell. decis.* 21. *num. primo ibique
Thor. in Addit. paritèr num. primo*, & re-
spondit *Rot. in recent. decis.* 202. *num.* 6.
cum seq. par. 15. Quinimò ipse Dominus
absque alia apprehensione efficitur statim
ipso iure possessor verus aluei *Post. de Ma-
nutent. obseru.* 73. *num.* 85. Ea ratione quià
quemadmodùm qui propè flumen prædia
possident, plurima sustinent incommoda
prouenientia ex aquarum inundationibus
agrorum conuulsionibus, & riparum mu-
nitionibus, meritò Alueus derelictus ra-
tione vicinitatis acquiritur illis, qui in-
commoda sentiunt, cùm nihil magis natu-
rali rationi conueniat, quàm vt eum se-
quantur commoda, quem sequuntur in-
commoda, vt comprobat *Antunez Portu-
gal. loc. cit. num.* 38. *vers. Quod summa
cum seq. & num.* 40. Concordantibus rela-
16 tis firmat idem procedere, si partem aluei
dimittit.

Maior difficultas versatur circà decisio-
nem, An Alueus nouus, quem flumen
postmodùm ad pristinum, & naturalem
17 rediens, vèl aliò cursum dirigens dereli-
quit, spectet ad antiquos Dominos, an
potiùs ad vicinos possessores quæratur,
quem articulum latè examinat *Arias. de
Mesa Var. resol. lib.* 2. *cap.* 45. *cum seqq.
Stayn. decis.* 10. *n.* 2. *Viu. decis.* 498. *nu.* 15.
cum seqq. lib. 3.

Prædicta regula seruanda est in alluuio-
18 ne, quæ est incrementum latens *l. prima
§. primo ff. de Aqua quotid. l. Adeò* 7. *§. præ-
tereà ff. de Acquiren. rer. domin.* Nàm in
isto quoque casu diuisio facienda est pro
19 modo latitudinis prædiorum adiacentium
iuxtà *text. in d. l. Adeò eod. §. prætereà
ibique Gloss. in verbo adijcit.* & tradunt
Bart. in d. eius Tyberiad. par. 2. *de Insula
verbo pro modo latitudinis, & in par.* 3.
verbo

verbo Alucus, Mazzol. conf. 118. à num. 8.
Cyriac. controu. 376. num. primo cum seq.
Stypman. cit. cap. 5. num. 476. cum seqq.
Arias de Mesa Var. resol. cap. 42. num. pri-
mo cum seqq. respondit *Rot. in cit. dec. 202.*
num. 7. cum seq. vbi notat quod alluuio fit
tàm per accretionem, quàm per decretio-
10 nem, hoc est siuè flumen ponat, & adij-
ciat, siuè paulatim retrocedat. Et Do-
minus prædij adiacentis acquirit absque
vllo ministerio hominis, nedùm domi-
21 nium, verùm etiàm possessionem, cùm
dicatur pars, & accessorium prædij cohę-
rentis, & ideò sine noua apprehensione
possideatur ab illo, vt alijs relatis firmat
Cyriac. d. controu. 376. num. 7. vbi num. 8.
cum seq. tradit secùs dicendum esse, si in-
tercederet Alueus, quià tùnc opus esset
apprehensione *Poss. de Manut. obseru. 73.*
num. 86. & Rot. coram Coccin. decis. 1816.
num. 5.

Circà modum autèm diuidendi Alueum
à flumine derelictum, & alluuionem intèr
22 habentes prædia coherentia vide *Bart. in*
Tyberiade, Carolum Caracc. tract. primo de
Alluuion. Scayn. decis. 117. num. 21. cum
seq. & Rot. in dicta decis. 202. num. 15.
cum seqq.

De Vijs publicis.

RVBRICA XXXV.

Statuimus, et ordinamus, quod omnes Viæ publicæ, quæ reperientur quoquo modo occupatæ sine legitima licentia, et auctoritate reducantur ad pristinum statum per eos, qui eas ità occupatas tenent, infrà spatium vnius mensis postquam ei fuerit iniunctum per Dominos Antianos, seù per Officiales dicti Communis eorum mandato sub pœna librarum decem bonon. committenda, et cum effectu exigenda, si infrà prædictum tempus præmissa non obseruauerit. De cætero autèm nulli hominum liceat occupare Vias publicas sine auctoritate, et expresso assensu in scriptis obtento Consilij generalis, aut Dominorum Antianorum pro tempore Præsidentium vnà cum adiunctis, et accedente assensu maioris partis vicinorum, et non alitèr, et hoc sub pœna librarum vigintiquinque bonon. Vicinales verò Viæ in Comitatu occupari non possint, nisi accedente omnium conuicinorum interesse habentium, et Dominorum Antianorum pro tempore præsidentium consensu, et non alitèr, et sit præcisum.

SVMMARIVM.

1 *Via publica Regale ius est. Decl. n. 2.*
3 *Vsus via publica ad quemlibet de populo spectat.*
4 *Vsus via publica, nec à Principe absque iusta causa prohiberi potest. Vide ibi.*
5 *Ædificare nemo potest super via publica absque licentia Principis, vèl Magistratus ad id facultatem habentis.*
6 *Alterare, vèl angustiare nemò potest viam publicam, aliàs ad quid teneatur num. 13.*
7 *Claudere nemo potest viam publicam, aliàs ad quid teneatur num. 13. Ampl. num. 8.*
9 *Interdictum* nè quid in loco publico *competit contrà claudentem viam publicam.*
10 *Mutare nemo potest viam publicam, aliàs ad quid teneatur n. 13.*
Occupare nemò potest viam publicam aliàs ad quid teneatur num. 10. & 13. Limita vt ibi.
11 *Scala, nec primus gradus scalarum potest poni in via publica etiàm non habente exitum.*
12 *Solum publicum debet esse liberum vsquè ad Cælum.*
14 *Publica loca tueri omnium, & singulorum interest.*
15 *Interdictum* nè quid in via publica, vèl alio loco publico *fiat cuilibet de populo competit, & in prima parte est prohibitorium, in secunda verò restitutorium.*
16 *Iudex auctoritate propria demolire valet quicquid factum fuit in via, quod publicum lædat.*
17 *Interdictum* nè quid in via publica, vèl loco publico *fiat vt locum habeat,* *qua*

quæ concurrere debeant, remissiuè.

18 *Facultas ædificandi soprà solùm, & viam publicam ex Statuto, vèl Consuetudine, vèl ex licentia Principis, aut Magistratus intelligenda est sine damno vicini.*

19 *Licentia aliquid faciendi in publico itâ debet concedi, vt sine iniuria cuiusque fiat.*

20 *Princeps concedere potest, vt quis in via publica, vèl loco publico ædificare possit in præiudicium tertij.*

OBSERVATIO.

Via publica est ius Regale *cap. vnic. Quæ sint regalia vbi communitèr*
1 *Scribentes, Mastrill. de Magistrat. lib. 3. cap. 10. num. 266. Besold. Thesaur. pract. litt. L. sub num. 19. Rosental de Feud. cap. 5. conclus. 20. num. primo, & 4. Antunez Portugal. de Donat. Reg. lib. 3. cap. 3. num. 1.* vbi cumulat concordantes *Tondut. QQ. & resolut. ciuili par. 2. cap. 133. num. 11. Hodiern. ad Surd. decis. 42. vbi num. 2. cùm Montan. de Regalib. vers. via publica* tenet id esse intelligendum quò ad protectionem.

Quod limitatur in vis publicis intrà Ciuitatem, nàm istæ sunt Ciuitatis, & Vniuersitatis, earumque cura ad Magistratum
2 pertinet §. *Vniuersitatis ibique Gloss. in verbo similia, & Piccard. num. primo Instit. de Rer. diuis.* vt tenent *Becc. cons. 15. nu. 5. iuncto num. 21. Cancer. Var. resol. par. 2. cap. 2. num. 99. vers. neque via Besold. in Politic. lib. primo cap. 12. §. primo num. 4. vers. viæ etiàm publicæ in fine, Capiblanch. de Baron. pragm. 8. par. 2. num. 44. cum seq.* plenè comprobando respondit *Ioseph de Rosa consultat. 1. num. 3. eum seqq.*

Et quamuis vsus viæ publicæ ad quem-
3 libet de populo spectet *Molin. disput. 707. num. primo, & seq.* quem refert, & sequitur *Mastrill. vbi suprà n. 271. Franc. Marc. decis. 594. n. 7.*

Itàut nec etiàm à Principe illius vsus transeuntibus absque iusta causa prohiberi valeat, vt tenent *Afflict. in dicto cap. vnic.*
4 *verbo via publicæ num. primo, Quæ sint regalia, Peregr. de Iure Fisci lib. primo tit. primo num. 22. Sixtin. de Regal. lib. 2. cap. 2. num. 28. cum duobus seqq. Antunez Portugal. loc. cit. num. 12.* vbi *num seq.* subdit causas iustas, nempè si debitum vectigal. soluere recusent; Vèl seruentur Arcana Principatus, vèl si propter multitudinem timeatur illius inuasio, vèl si hostes sint.

Attamèn nemo potest absque licentia Principis, vèl respectiuè Magistratus expressam ad id facultatem habentis super
5 ea ædificare ad *text. in l. Seruitutes §. publico ff. de Seruit. l. Prohibere 3. § planè vers. sed si à Principe ff. Quod vi, aut clàm Afflict. in dicto cap. vnic. verbo via publicæ nu. 2. Quæ sint regalia* prosequitur *Mastrill. d. cap. 10. num. 270.* & consonant *Capitula Grascia impress. infrà in Appendic. pag. 91. num. 115, cum seqq.*

Eamque alterare, vèl angustiare *Tondut. loc. cit. num. 12. Cyriac. controu. 677.*
6 *num. 28. Censal. decis. Lucens. 69. num. 7. cum seq.*

Nequè eam claudere *l. Prætor ait. 2. §. ait Prætor ff. Nè quid in loco public. Gloss.*
7 *in l. prima ff. de Locat. & itin. public. Mastrill. dicto cap. 10. num. 273. Antunez Portugal. loc. cit. num. 46.* vbi cum *Tondut.* subdit procedere, etiàmsi clausura
8 nemini noceat, adeò vt si claudatur de consensu omnium vicinorum, adhùc alius de alia contrata agere potest nè claudatur, & contradictio illius præualet omnibus alijs consentientibus *Franc. Marc. dec. 336. num. 15. par. prima Surd. decis. 42. num. 7.* vbi cum *Afflict.* notat quod contra claudentem agi potest *interdicto, Nè quid in lo-*
9 *co publico.*

Aut mutare *Arias de Mesa Var. resolut. lib. 2. cap. 49. n. 14. Cyriac. loc. cit. Franc.*
10 *Marc. d. dec. 336. n. 15. iuncta dec. 596. ad finem par. prima.*

Vèl occupare *d. l. Prætor ait in princip. Antonell. de Loc. legal. lib. 2. quæst. prima num. 7. Surd. decis. 42. sub num. 7. Rot. in recent. decis. 82. num. 15. par. 18.* quod etiàm disponitur in *dd. Capitulis Grasciæ §. 115. cum duobus seqq.* vbi limitatur quò ad Fabros murarios, & similes, quibus permissum est tenere in via res ad eius exercitium necessarias.

Minùs scala, nec primus gradus scalarum possit poni in via publica etiàm non
11 habente exitum *Gratian. vbi suprà num. 26. Antunez loc. cit. num. 47. Antonell. d. quæst. prima num. 8. Surd. dicta decis. 42. num. 7. in fine cum seq.* Ea ratione quià solum publicum esse debet liberum
12 vsquè ad Cœlum *Specul. de Caus. possess. & propriet. §. nunc dicendum num. 34. ibique Io: Andr. §. priuata num. 16. Antunez loc. cit. num. 48.*

Ali-

Alitèr verò faciens, vèl tenetur ad re-
13 stituendam viam veterem destructam, & præstandum interesse *Hended. conf.* 100. *num.* 58. *vol.* 2. *Cyriac. contr.* 667. *num.* 31. Vèl subire onus præbendi viam per suum agrum *Alberic. Florian. & Fulgos. in l. Si locus* §. *final. ff. Quemad. seruit. amitt.* quos refert, & sequitur *Cyriac. loc cit.*

Et cùm omnium, & singulorum intersit
14 publica loca tueri *d. l. Prætor ait* §. *primo* proindè cuilibet de populo competit *interdictum nè quid in via publica, vèl alio*
15 *loco publico fiat* quod in prima parte est prohibitorium in secunda verò restitutorium, vt in eadem *l. Prætor ait* 2. §. *hoc interdictum, Cepol. de Seruit. rustic. cap.* 3. *num.* 66. & notat *Antunez Portugal. n.* 48. *vers. & notabis cum seqq.* vbi aduertit, quod Iudex propria auctoritate demolire
16 valet quicquid factum fuit in via, quod publicum lædat. Quæ autèm concurrere debeant, vt locum habeat *Interdictum nè quid in loco publico, vèl via publica*
17 *fiat* vide penès *Viu. decis.* 488. *num.* 18. *lib.* 3.

Et si ex Statuto, vèl consuetudine, vèl ex licentia Principis, aut Magistratus competat facultas ædificandi supra solùm, &
18 viam publicam, ea intelligenda est sine damno vicini, iuxtà dispositionem *text in l. Prætor ait* §. *Si quis à Principe ff. Ne quid in loc. public. Cepoll. de seruit. Vrb. præd. cap.* 41. *de stillicid. seù tecto sub num.* 2. *Capye. latr. dicta consultat* 64. *num.* 23. plenissimè *Reuerendissimus Roccha Disputat. Iuris select. volum.* 2. *cap.* 174. *num.* 1. *cum seqq. Antunez Portugal. de Donat. Reg. tom.* 2. *par.* 3. *cap.* 3. *num.* 34. *versic. Et nota cum seq.*

Imò particularitèr animàduertendum est, quod quotiès aliquid in publico fieri
19 permittitur, ita oportet permitti, vt sine iniuria cuiusque fiat, vt admonet *Vulp. in dicta l. Prætor ait* 2. §. *Si quis versic. Nam quotiès.*

Cæterùm si Princeps expressè concesserit, vt quis in via, vèl loco publico possit
20 ædificare in præiudicium tertij sustinebitur rescriptum, vt firmatur *in dicta l. Prætor ait* §. *Si quis à Principe in fine*, & alijs relatis tenet *Antunez Portugal. loc. cit num.* 37.

De danda via non habenti.

RVBRICA XXXVI.

ORdinamus, quod cuilibet non habenti viam per quam commodè iri possit ad prædium, seu ad alia bona sua, quilibet Iusdicens in Ciuitate Fauentiæ compellere possit, & debeat conuicinos suos, seu alterum eorum, per quorum, vel cuius possessiones commodius iri possit ad prædicta bona, seu prædia, ad petitionem ipsius iusto pretio, vel permutatione dare ipsam viam secundùm quod æstimatum fuerit per duos bonos viros à partibus eligendos vnum videlicèt pro qualibet parte, & in casu discordiæ, æstimatores Communis intelligantur electi loco tertij, & summariè de plano, & sine strepitu, & figura iudicij, & omni iuris solemnitate ommissa, prædicta fiant, & exequantur.

SVMMARIVM.

1 *Via publica mutationi, & interitui subiecta sunt.*
2 *Via publica ammissa, & destructa impetu fluminis, vèl alia causa, vicinus de fundo proprio contiguo viam præstare tenetur.*
3 *Et si recusset potest per Iudicem compelli.*
4 *Soluto tamèn pretio per Fiscum, seu Vniuersitatem.*
5 *Viam, seù iter volens per fundum vicini ex quo alitèr non potest se conferre ad eius prædium, tenetur soluere pretium seruitutis.*
Vicinus itineris seruitutem tradere tenetur vicino, qui aliundè non potest se conferre ad eius prædium, soluto tamèn pretio seruitutis num. 5.

OBSERVATIO.

MVtationi, & interitui viæ publicæ quoquè obnoxiæ sunt, vt expe-
1 rientia testatur, vndè eueniente casu, quod fluminis impetu, ruina, chasmate, aut alio

alio casu ammissa sit, vicinus de fundo pro-
2 prio contiguo viam præstare tenetur, iuxta text. in l Si locus 14. ibi: *cum via publica, vel fluminis impetu, vel ruina ammissa sit, vicinus proximus viam præstare debet ff. Quemad. seruit. amitt.* & firmant *adducti suprà in Obseruat. ad Rubr.* 21. *num.* 1. *hoc eodem libr. Antonell de Loco legal. lib.* 2. *par.* 1. *num.* 11.

Et si recuset potest per Magistratum compelli, vt tradit *Gail obseruat.* 56. *num.* 1.
3 *cum seq. lib.* 2. & vtramque conclusionem firmat *Fritsch: us tract. var. par.* 1. *cap.* 15. *de Ammissione viæ num.* 3.

Soluto tamèn pretio à Fisco, seù Vniuersitate, vt respondit *gloss. in dicta l. Si lo-*
4 *cus verbo præstare*, & firmatum fuit suprà *in Obser. ad dictam Rubr.* 21 *sub num.* 3. & reiecta contraria opinione tenet hanc vti receptiorem *Antunez Portugal. de Donat. reg. volum.* 2. *par.* 3. *cap.* 3 *num.* 52. *vers. Verùm contraria*.

Si autèm quis velit iter, seù viam per fundum vicini ex quo aliter non potest se
5 conferre ad eius prædium, tunc sicuti vicinus tenetur tradere seruitutem itineris ratione publicæ vtilitatis, ne fundus incultus remaneat, aut alias inutilis reddatur, vt aduertit *Boer. decis.* 322 *sub num.* 10. ita ipse tenetur ad solutionem pretij huiusmodi seruitutis, vt firmatum fuit suprà *in dicta Obseruat. ad Rubr.* 21. *num.* 5.

De Aquarolis eligendis, & deputandis.

RVBRICA XXXVII.

Sancimus quoque, & statuimus, quod singulo anno de mense Decembris, vel aliàs quandocumque fuerit expediens in generali consilio eligantur, & deputentur ad scrutinium fabarum albarùm, & nigrarum, duo experti viri, qui præesse debeant manutentioni stratarum, pontium, & viarum publicarum, ne ab aquis inundentur, & qui incumbere, & vigilare debeant, ne aquæ in Comitatu, & districtu Fauentiæ nocumentum inferant, neve fluminum aquæ alucum solitum exeant, aut aliter detrimentum, aut damnum faciant in dicto Comitatu, & districtu, seu cursum viarum publicarum impediant, & vbicumque opportunum fuerit tracturos necessarios fieri procurent, ne aquæ terras, nemora, vineasve, aut bona aliqua inundant, aut eis damnum inferant, & in prædictis omni solertia, & diligentia se exercere teneantur, & vbicumque fuerit necessarium teneantur refici, & reparari facere vias publicas, & possint pro prædictorum executione Scolarum incolas, dummodò proximiores, adhibere, & is præcipere, etiam sub pœna dummodò pœna per eos imponenda non excedat solidos viginti bonenorum, quando fuerint iussi ductores bouum, si verò operarii solidos decem bonenorum pro singula vice, & pro quolibet iubendo, cuius pœna dimidia dictis Officialibus applicetur, quam tamen pœnam exigere non valeant sine scientia, & iussu Dominorum Antianorum pro tempore præsidentium expresso, & quorum officium annale esse decernimus, nisi aliter per dictum generale Consilium decerni contigerit.

SVMMARIVM.

1 *Viarum publicarum apud Romanos semper magna cura fuit.*

Curatores viarum publicarum sub varijs nominibus vid. Censorum, Viocurium, Ædilium Curulium, & Curatorum viarum designati fuerunt à Romanis, ad hoc, vt earum instructioni, refectioni, & reparationi, ac purgationi præessent num. 1.

2 *Ædilium officium est incumbere instructioni, & refectioni, ac reparationi viarum publicarum.*

3 *Deputatio Curatorum viarum, seù Magistrorum Viarum, seù Ædilium est omninò necessaria, & quarè.*

4 *Grasserij Fauentia eligantur quolibet anno in die festo* Sancti Thomæ, *& habent auctoritatem circà instructionem reparationem, & purgationem viarum.*

5 *Præ-*

5 Præſes viarum quolibet anno in Vrbe ſorte extrahitur ex Collegio Clericorum Cameræ Apoſtolicæ. Vide num. 26.

6 Magiſtri Viarum deputantur à Pontifice quolibet anno num. 5.

Iuriſdictio, & auctoritas Magiſtrorum Viarum Vrbis remiſſiuè num. 6.

7 Cardinalis Camerarius concedit ſitus, & loca publica in Vrbe. Decl. num. 9.

Magiſtri Viarum concedunt vnà cum Eminentiſſimo Camerario ſitus, & loca publica num. 7.

8 Magiſtri Viarum licentiam concedunt pro directione fili ſitus publici à Cardinali Camerario conceſſi.

9 Pretium retractum ex conceſſione ſitus, & loci publici deponendum eſt in Sacro Monte Pietatis, vèl alibi, & erogandum in opus publicum.

10 Pontifex concedit ſitus, & loca publica in Vrbe mediante chirographo, cuius executionem committit, vel Cardinali Camerario, vèl Præſidi, & Magiſtris viarum.

11 Magiſtris viarum competit facultas concedendi ſitus publicos acquiſitos, vèl ex cauſa directionis viarum, vèl demolitionis domorum.

12 Facultas in certis caſibus conceſſa cenſetur in alijs denegata.

13 Magiſtri Viarum Vrbis tradunt licentias retinendi currus, carectas, barotias, aliaque ſimilia inſtrumenta, & pro illis exigunt emolumenta.

Procurator Fiſcalis Tribunalis Magiſtratus Viarum Vrbis participat ex emolumentis, quæ percipiuntur ex licentijs pro retentione curruum, carectarum, barotiarum, aliorumque ſimilium inſtrumentorum num. 13.

Notarius Tribunalis Magiſtratus Viarum Vrbis participat ex emolumentis, quæ percipiuntur ex licentijs pro retentione curruum, carectarum, barotiarum, aliorumque inſtrumentorum ſimilium.

14 Carectini, & carectulæ inſeruientes pro mera, ſimplici, vero, & abſoluto vſu proprio Domini non ſubiacent ſolutioni emolumenti alioquin debiti Magiſtri Viarum.

15 Magiſtratus Viarum Vrbis origo, eiuſque iuriſdictio quænam olim eſſet.

16 Officium Aſſeſſoris Magiſtrorum Viarum Vrbis ſuppreſſus fuit.

17 Cardinali Camerario conceſſa fuit iuriſdictio priuatiuè quò ad alios in cauſis Iuris Congrui, ſeù retractus, illique annexis, & dependentibus.

18 Præſes Viarum cognoſcit cauſas Iuris Congrui, & retractus in gradu appellationis.

19 Præſidis Viarum iuriſdictio, & facultates num. 20. cum ſeqq.

20 Magiſtratus Viarum iuriſdictio, & facultates, & num. 21. 22.

21 Cardinalis Camerarij iuriſdictio in platea Agonis præſeruata fuit dumtaxàt durante vita Eminentiſſimi Cardinalis Alterij.

Iuriſdictio in platea Agonis diſmembrata fuit à Cardinali Camerario, & vnita Tribunali, & Magiſtratui Viarum num. 21.

23 Ad ſolutionem Taxarum, & impoſitionum pro vijs, & Pontibus omnes nemine excepto tenentur.

24 Appellatio ſuſpenſiua in cauſis Taxarum viarum non admittitur, ſed ſolùm in deuolutiuo.

25 Præſcriptio à ſolutione Taxarum Viarum, quandò intret.

26 Electio Præſidis Viarum non ſit ad annum, ſed ad beneplacitum Summi Pontificis.

27 Appultus expurgationis Vrbis, nec non vnius iulij pro qualibet apoteca, & curruum, & rhedarum, ac ciſiorum vulgo Caleſſi à quo ſit faciendus.

28 Taxa emolumentorum Tribunalis Magiſtratus Viarum, eiuſque Miniſtrorum tenenda eſt affixa.

29 Exactorum Taxarum Viarum officium, & obligationes.

30 Emolumenta omnia, etiàm ex pretio ſituum publicorum in beneficium Tribunalis, ſeù Magiſtratus Viarum, ſeù implementum eius onerum, & præſertim in expurgationem Viarum conuertantur.

31 Emolumentum ſcutorum quatuor centum aſſignatum fuit cuilibet Magiſtro Viarum.

32 Magiſtri Viarum reuidere, & recognoſcere debent ſaltèm ſemèl in anno proprijs ſumptibus vias Conſulares diſtrictus Vrbis.

Præſidis Viarum iuriſdictio ſuper vijs tam Conſularibus, quàm non Conſularibus, & tam in diſtrictu, quàm extrà nu. 32. & 33.

OBSERVATIO.

APud Romanos tanta habita fuit cura, & ratio viarum publicarum; vt ſub

varijs nominibus, iuxtà diuersitatem temporum designati fuerint, qui earum instru-
1 ctioni, refectioni, & reparationi, ac purgationi præessent, ad hoc, vt subditi commodè, & tutò comeare possent, nempè Censores, Viocuri, Aediles Curules, Curatores viarum, de quibus *Tit. Liu. lib 41. cap.27. Dion. lib 54. Histor. Dionys. Halicarnas. lib 11. Roman. antiquit. Amaya in l. per Bithyniam num.6. C. de Immunit. nemin conced lib.10. Petr Gregor. Syntagm. Iur. vniuer. lib.3. cap.13. nu.4. Brisson. Oper. variar. lib 4. cap.12. de Viarum Curatoribus, Fritschius tract. var. par.1. cap.14. de reparatione via. Mastrill de Magistrat. lib.3 cap.10. num.277. cum seq. Kloeb. de Contribut. cap.9. num.29. Knipschild. de Iurib. & priuil. Ciuit. Imperial. lib.5. cap.26. num.25. Besold. Thesaur. pract. litt. L. sub num.19.*

Hodiè paritèr ad Officium Aedilium hoc
2 spectat *Caput. de Regim. Reipubl. cap. 7. §.16 num.5. cum seq. Pegas ad lib.1. ordinat. Regn. Portugal. tom.6. tit 68. §.18. num.1. cum seq. Fragos. de Regim. Reipubl. par.1. lib. 7. disputat. 21. num.9.*

Deputatio huiusmodi Officialium pro constructione, reparatione, restauratione, & purgatione viarum omninò est necessa-
3 ria, cum id respiciat Maiestatem Principis, & Reipublicæ, ac salubritati aeris conferat, vt aduertit *Caput. de Regim. Reipubl. dicto cap.7. §.29. in fine*, vbi subdit, licèt sæpè sit refugium prædæ, & *Romaguer. ad Conciol. in Addit. ad Statut. Eugub. lib.5. rubr. 24. num. 4.* & dictum fuit suprà in *Obseruat. ad Rubr. 62. num.4. cum seq. lib.4.*

Prout, iuxtà dispositionem præsentis *Rubricæ* deputantur quotannis à Consilio Generali in die *Festo S. Thomæ* Aediles,
4 Grasserij nuncupati, de quorum auctoritate, & iurisdictione, vide *Obseruat. ad Rubr. 10. lib. 1.* & præcipuè circà nostram materiam *Capitula super officio Grasciæ nu. 108. cum pluribus seqq. impress. infrà in Appendice pag. 90.*

In Vrbe quoquè in principio cuiuslibet anni per sortis extractionem eligitur Præses Viarum ex Collegio Reuer. Cameræ
5 Apostolicæ Clericorum, nec non à Summo Pontifice deputantur duo Aediles, seù Magistri Viarum ex numero Nobilium Virorum, de quorum auctoritate, & iuris-
6 dictione cum scripserit *Brugiott. in Epitom. Viar. cap.3. & Cardin. de Luca in Relat. Romanæ Curiæ discurs. 38.* inutilè est eorum dicta repetere, notando solùm, quod Eminentissimus Cardinalis Camerarius concedit situs, & loca publica in Vrbe vigore facultatum sibi concessarum à *Gregorio XV.* in eius motu proprio emanato
7 de anno 1621. fauore *Eminentissimi Cardinalis Ludouici Ludouisij* eius Nepotis super iurisdictione Camerariatus, ibi: *Concessiones situum, & locorum publicorum in Vrbe fiant per litteras patentes dicti Ludouici Cardinalis, & pro tempore existentis Camerarij*, quæ concessio, seù licentia subscribitur etiàm à Magistris Viarum, & si ab eis non subscribatur, forsàn data opera alicuius Ministri Tribunalis ad effectum consequendi duplex emolumentum, posteà ipsi Magistri Viarum concedunt separatam licentiam pro directione fili situs per Eminentissimum Camerarium conces-
8 si, ac in ea deputanr Architectum pro illius exequtione. Moderatè tamèn Eminentissimus Camerarius vtitur huiusmodi auctoritate, quandò nempè agitur de me-
9 dico situ, & loco publico concedendo, cuius pretium deponi debet in Sacro Monte Pietatis, vèl alibi ad effectum illud erogandi in opus publicum; nam alioquin remittit instantiam Summo Pontifici rescribendo à tergo memorialis *Adeat Sanctissimum*, qui concedere solet situm me-
10 diante particulari Chirographo, cuius executionem committit, vèl *Eminentissimo Camerario*, vèl *Præsidi*, & *Magistris Viarum*.

Vigore motus proprij *Pauli III.* registrati penès *Bard. de Iure prothomis.* & *Statuti Vrbis lib.3. cap.49. versic Si quis loca* competit etiàm facultas *Magistris Via-*
11 *rum* concedendi situs publicos acquisitos, vèl ex causa directionis viarum, vèl demolitionis domorum, quæ facultas cum fuerit ad prædictos duos casus restricta vi-
12 detur in alijs denegata *Posth. de Manutent. obseruat. 47. num.4. in fine, & Rota post eum decis. 86. num.6.*

Ab eisdem *Magistris Viarum* ratione ministerij, & laborum, quos impendunt in publicam vtilitatem exiguntur nonnulla emolumenta: Verùm quià à quibusdam controuertebatur solutio emolumenti, so-
13 lui soliti pro licentijs retinendi currus, carectas, barotias, aliasque similia instrumenta, & super huiusmodi articulo acritèr disceptatum fuerat in Tribunali Cameræ, ad tollendas omnes controuersias mediante singulari solita vigilantia, & dili-

ligentia *D. Antonij Velli* mihi arctiſſima amicitia coniuncti, & nunquàm ſatis laudati obtentum fuit ſub die 30. Martij 1690. à Summo Pontifice *Alexandro VIII.* Chirographum confirmatorium facultatis exigendi prædictum emolumentum, cuius ratà ſpectat etiam tam ad Procuratorem Fiſcalem, quàm ad Notarium tenoris ſequentis.

„ Reuerendiſſimo Cardinal Camerlengo, „ Eſſendoci ſtato eſpoſto per parte del Marcheſe Martio Ginnetti, e Lelio Falconieri „ al preſente Maeſtri delle Strade della Noſtra Città di Roma, e ſuo Diſtretto, che li „ Maeſtri di Strade pro tempore ſono ſtati ſempre ſoliti di concedere, e diſtribuire „ publicamente le licenze che ſi dicono del „ legno à quelle perſone di qualſiuoglia ſtato, grado, e conditione, che hanno hauuti, & eſercitati Carri, Carrette, Barozze, „ è ſimili Inſtrumenti, e per loro emolumenti onorarij di eſigere per ciaſcuno, e ciaſcuna di eſſi, & eſſe reſpettiuamente giulij „ dodici in ciaſcun anno, de' quali vn giulio per ciaſcuno, e ciaſcuna di eſſi, & eſſe „ ne ſpetti al Procuratore Fiſcale del Tribunale delle Strade, & vn altro giulio al Capo Notaro dell'Offitio del medemo Tribunale, e contro quelli che non haueſſero „ preſa tal licenza, e pagati detti emolumenti di procedere Manu Regia tanto per „ il pagamento de' medemi emolumenti, „ quanto anche per le pene contenute ne' „ Bandi in diuerſi tempi publicati, mà che „ eſſendogli poi da alcuni che hanno Carri, „ Barozze, e ſimili Inſtrumenti ſtata controuerſa la facoltà di dare dette licenze e „ di eſſigere detti emolumenti, ne habbino „ eſſi Maeſtri di Strade riportato à loro fauore da Monſignor Litta all' hora Preſidente delle Strade il mandato de manutenendo, e la ſentenza, che à detti Maeſtri „ di Strade pro tempore compete il Ius, e „ facoltà di concedere dette licenze, e di „ eſſigere detti emolumenti, e che detto „ mandato de manutenendo ſia ſtato poi anche confermato dalla piena Camera, nel „ di cui Tribunale ſia ſtata poi introdotta „ anche vn' altra noua lite ſimile ad Inſtanza di quelli che hanno, & eſſercitano „ Carrette pretendendo anche queſti di non „ prender più dette licenze, e pagare li ſudetti emolumenti, e che tanto nell' vna, „ quanto nell' altra cauſa e lite la Camera „ habbia decretato nel giuditio poſſeſſorio, „ che li Maeſtri di Strade pro tempore diano la ſigurtà de reſtituendo in caſum ſuccumbentiæ, e che reſtino tuttauia dette „ liti pendenti in petitorio nella medema „ Camera, e hauendoci ſupplicato di opportuno rimedio. Noi perciò bene, & „ à pieno informato del ſolito pratticato „ per il paſſato, e delle ragioni di ambe le „ Parti tanto in poſſeſſorio, quanto anche „ in petitorio, & in riguardo delle continue „ fatiche, che li Maeſtri di Strade, & altri „ Officiali ſudetti fanno per il ſeruitio publico, e per altri giuſti motiui, e cagioni, „ che ci muouono l'animo di Noſtro Moto „ proprio, certa ſcienza, e con pienezza della noſtra aſſoluta poteſtà, hauendo quì per „ eſpreſſi à ſufficienza tanto li tenori del ſudetto decreto, ò mandato de manutenendo, e della ſudetta ſentenza di Monſignor „ Litta, & anco della conferma di detto „ mandato de manutenendo emanato dalla „ piena Camera, e quello, e quella reſpettiuamente confermando, & approuando „ come ſe di parola in parola foſſero quì inſeriti, quanto anche li ſudetti decreti, e riſolutioni di dar ſigurtà in caſum ſuccumbentiæ lo ſtato delle ſudette cauſe, e liti, „ e ragioni, e motiui di ambe le Parti, l'importanza delle medeſime liti e cauſe la „ qualità, e nomi de' Litiganti, e tuttociò „ che foſſe neceſſario d'eſprimerſi primieramente auochiamo à Noi le ſudette liti, e „ cauſe con tutti li loro anneſſi, e conneſſi „ incidenti, & emergenti della detta noſtra „ Camera, e ſuo Tribunale, e quelle con „ tutti li ſuoi atti e proceſſi, riſolutioni, e „ decreti ſudetti di dar ſigurtà de reſtituendo in caſum ſuccumbentiæ, così auocate „ nello ſtato, e termine, che hora ſi trouano „ le irritiamo, & annulliamo con tutti, e „ ſingoli atti ſopradetti, dichiarandoli di „ neſſuno effetto, e valore & in tutto, e per „ tutto le ſopprimemo, & eſtinguemo e reducemo in ſtato come ſe mai foſſero ſtate „ introdotte aſſoluendo, e liberando pienamente eſſi Maeſtri di Strade dalla preteſa „ reſtitutione di tali emolumenti percetti „ per il paſſato, e ſucceſſiuamente vogliamo, e commandiamo che tanto per il „ paſſato, quanto per l'auuenire li Maeſtri „ di Strade, che ſono ſtati per il paſſato, e „ che ſono di preſente per il tempo, che non „ hanno potuto eſſigere detti emolumenti „ per cauſa di dette liti, e che ſaranno in „ futuro in perpetuo poſſino e debbano liberamente Manu Regia, & more Camerali priuatiuè quòad omnes alios, nel modo,

,, do, e forma, che si è practicato per il pas-
,, sato auanti l'introduttione di dette liti, e
,, cause, dare e distribuire dette licenze, &
,, esigere li sudetti emolumenti non solo per
,, li sudetti Carri, Barrozze, e Carrette, &
,, altri Instrumenti simili, mà anche per li
,, Carrettini, Carrettole, & altri simili In-
,, strumenti introdotti doppo in forma più
,, piccola come surrogati in luogo di detti
,, Carri, Carrette, e Barrozze da tutte, e
,, singole persone di qualsiuoglia stato, gra-
,, do, e conditione anche priuilegiate, e pri-
,, uilegiatissime proportionatamente, eccet-
,, tuando però quella, e quelle Carrettini,
14 e Carrettole che seruono, e seruiranno
,, per mero, semplice, vero, & assoluto vso
,, proprio, dandogliene noi la facoltà e li-
,, cenza amplissima anche per via di noua
,, concessione e di nuouo chiaro espresso, &
,, amplo priuilegio, quale vogliamo serua-
,, in ogni futuro tempo per vero, giusto, e
,, legitimo titolo tanto per queste, quanto
,, anche per l'altre licenze di qualsiuoglia
,, sorte solite concedersi dalli Maestri di
,, Strade, e per legitima percettione delli so-
,, liti emolumenti di tutte dette altre licenze
,, ancora, al quale effetto vogliamo, e di-
,, chiariamo, che anche queste siano com-
,, prese in questo nuouo priuilegio, e nuoua
,, concessione in caso che ne sia bisogno,
,, acciò la facoltà, & autorità di poter con-
,, cedere tutte le sudette, & altre licenze so-
,, lite à concedersi, e di essigere li sudetti so-
,, liti emolumenti non gli si possa da alcuno
,, in auuenire più controuertere, & impu-
,, gnare sotto qualsiuogli a causa, e pretesto,
,, e li medemi emolumenti vogliamo possi-
,, no appropriarseli secondo il solito per lo-
,, ro vso proprio, eccettuati però li sudetti
,, giulij, che per ciascun Carro, Barrozza,
,, Carretta, Carrettino, Carrettola, & altri
,, Instrumenti simili come sopra, e per tutte
,, le altre licenze solite concedersi da essi
,, Maestri di Strade vogliamo si paghino alli
,, sudetti Procuratore Fiscale, e Notaro del
,, Tribunale delle Strade oltre all'altri emo-
,, lumenti soliti che gli spettano; e la su-
,, detta essigenza di detti emolumenti possa-
,, no, e debbano farla oltre all' altre Tasse,
,, e pagamenti ordinarij, e straordinarij, che
,, li sudetti Instrumenti deuono contribuire,
,, e pagare per la Tassa dell' accommoda-
,, mento delle Strade, e per la Tassa, che si
,, dice della ferratura applicata per benefi-
,, cio publico allo spurgo, e politia della
,, medema nostra Città di Roma, & oltre
,, ad altre noue Tasse, e pagamenti che so-
,, prauenissero in auuenire, e sopra tutte, e
,, singole cose sudette, e per la loro libera,
,, e speditta essecutione diamo, e concedia-
,, mo à Voi ampla, e libera facoltà, e giu-
,, risditione priuatiuè quoad omnes alios di
,, prendere, e fare tutte quelle prouisioni,
,, e risolutioni per il plenario effetto in per-
,, petuo di questa nostra noua concessione,
,, e priuilegio, con far publicare Bandi, &
,, Editti, e procedere ad ogni atto giuditia-
,, le, & extragiuditiale, che stimarete ne-
,, cessarij, & opportuni, e che à Voi pare-
,, ranno, e piaceranno prohibendo noi si in
,, sospensiuo, come in deuolutiuo ogni appel-
,, latione, e ricorso, e così eseguirete, essen-
,, do questa la mente, e volontà nostra es-
,, pressa; Volendo, e decretando che il pre-
,, sente nostro Chirographo, e quanto in
,, esso si contiene habbia il suo effetto, vi-
,, gore, & essecutione con la sola nostra sot-
,, toscrittione ammesso, e registrato che sa-
,, rà in Camera in conformità della Bolla di
,, Pio Quarto de Registrandis, e che contro il
,, medesimo Chirographo, e tutto ciò che in
,, esso si contiene non si possa mai opporre di
,, surrettione, & obrettione ne altro vitio,
,, e nullità, togliendo Noi da adesso per al-
,, l'hora ogni facoltà, autorità, e giurisdit-
,, tione ad ogni, qualunque Giudice Ordi-
,, nario, Commissario, e Delegato, alla Ca-
,, mera, e Rota, & ad ogn'altro Giudice, e
,, Tribunale, anche Cardinali Legati à La-
,, tere di poter giudicare, decidere, inter-
,, petrare, glosare, decretare, risoluere in
,, contrario, irritando, & annullando Noi
,, da adesso per allhora tutto ciò che si faces-
,, se giudicasse, decidesse, interpetrasse,
,, glosasse, e decretasse, e risoluesse, altri-
,, mente, benchè non siano stati citati ne
,, chiamati, ne sentiti li sudetti litiganti, &
,, altri qualsisiano in qualsiuoglia modo in-
,, teressati, e non ostanti le Bolle di Simaco,
,, Paolo II., e III. Paolo IV., e qualsisiano
,, altre Bolle Costitutioni, & Ordinationi Apo-
,, stoliche, Leggi Ciuili, e Canoniche, vsi,
,, stili, consuetudini, li Statuti, e Riforme di
,, Roma in quella parte fossero contrarij à
,, questo nostro Chirographo, & altri qual-
,, sisiano Statuti, e Riforme, e Leggi muni-
,, cipali, e Regole della nostra Cancellaria
,, de Iure quesito non tollendo, e qualsisia
,, altra cosa, che facessero in contrario, alle
,, quali tutte, e singole hauendo li loro te-
,, nori qui per espressi à sufficienza come se
,, di parola in parola fossero inseriti per que-

sta

„ sta volta, & à questo effetto espressamente
„ deroghiamo non solo in questo, ma in
„ ogn'altro miglior modo. Dato dal No-
„ stro Palazzo Apostolico di Monte Caual-
„ lo questo di 30. Marzo 1690.

Alexander Papa VIII.

Post hæc scripta emanauit *Constitutio Sanctissimi Domini Nostri Innocentij XII.* super Confirmatione, Reformatione, & Coceessione respectiuè iurisdictionis, & facultatibus Tribunalis, & Magistratus Viarum tenoris sequentis; electusque fuit in Præsidem Viarum *Illustrissimus, & Reuerendissimus Dominus Grimaldus Cameræ Apostolicæ Clericus*, in quo præter excelsam nobilitatem, summa vigilantia, singularis integritas, & iustitia refulgent, ac in hoc munere, sicùt in omnibus alijs ab eo exercitis, ad vtilitatem publicam, visus est priùs egisse, quàm agere.

INNOCENTIVS EPISCOPVS
Seruus Seruorum Dei

Ad perpetuam rei memoriam.

Sacerdotalis, & Regiæ Vrbis Nostræ ad illud sublimatæ fastigium, vt per Beati Petri Sedem Caput Orbis effecta, latius præsideat religione Diuina, quàm vnquam imperauerit dominatione terrena, venustati, decori, & commodis etiam temporalibus eò Nos conuenit ampliori cura prospicere, quò ipsam, vbi præcipuorum Apostolorum glorificatus est exitus, & quam in communem patriam Christianus populus vniuersus agnoscit, singulari dilectione gerimus in paternæ visceribus Charitatis: Dum verò in eadem Sede, meritis licèt imparibus, superna dispositione locati, Romanorum Pontificum prædecessorum nostrorum exemplo, ad Vrbem præfatam considerationis nostræ oculos principaliter conuertimus, eius etiam districtus, aliorumque Nobis, & Romanæ Ecclesiæ etiam in temporalibus subiectorum locorum commodioribus vijs, alijsque vtilitatibus in Subditorum nostrorum, & quorumcunque Romipetarum beneficium respectiuè consulere non prætermittimus.

Aliàs siquidem fel. recor. Martinus Papa V. Prædecessor Noster, cùm rei euidentia edoctus fuisset, quod præfata Vrbis, eiusque districtus ex defectu officij
15 *Magistrorum, quod antiquitus pro viarum, stratarum, platearum, & locorum tàm publicorum, quàm priuatorum, necnon ædificiorum lapideorum, & ligneorum, parietum, tignorum, bancorum, tectorum, tabulatorum, mænianorum, apothecarum, & pontium, portarum, transituum, aquarum decursuum, canalium, & meatuum, necnon vrbanorum, & rusticorum prædiorum, pratorum, hortorum, atque vinearum finium, restaurationum, seruitutum, & libertatum administratione institutum, & ordinatum fuerat, in præmissis grandem patiebatur deformitatem; Necnon accepisset, nonnullos ciues, & incolas res fœtidas, & corruptas in vias, stratas, plateas, & loca publica, & priuata huiusmodi projcere, seu alienare, & in vsus proprios deducere, & propterea huiusmodi deformitatibus, excessibus, & incommodis possetenus occurrere cupiens, Officium Magistratus huiusmodi iuxtà illius institutionem auctoritate Apostolica suscitauit, reintegrauit, & restituit; Duos quoque Vrbis, & districtus præfatorum Viarum Magistros ad suum beneplacitum deputauit, cum solitis ab antiquo iurisdictionibus, potestatibus, honoribus, priuilegijs, libertatibus, atque oneribus vniuersis in præmissis, & circa ea concernentibus, dependentibus, & annexis, etiam cum facultate faciendi Submagistros, necnon huiusmodi excessus reparandi, corrigendi, & emendandi absque cuiusuis vocatione, seu citatione, sed iuxtà datam illius à Domino prudentiam, etiam per demolitionem quorumcunque ædificiorum, necnon præmissorum occasione grauatos absque lite, sed summariè, simpliciter, de plano, & quibuscunque tunc expressis non obstantibus releuandi, restituendi, & reponendi, contradictores quoque, & rebelles priuandi, banniendi, arrestandi, incarcerandi, omniaque, & singula faciendi, & exercendi, quæ Magistri illorum Prædecessores facere, & exercere potuerunt, seu etiam debuerunt, & aliàs prout in eiusdem Martini Prædecessoris secundò Kal. Aprilis Pontificatus sui anno octauo expeditis literis plenius continetur.*

Successiuè alij Romani Pontifices Prædecessores nostri, & præsertim similis recordationis Sixtus IV. Anno Incarnationis Dominicæ millesimo quadringentesimo octuagesimo Pridie Kal. Iulij, Leo X. Anno eiusdem Incarnationis millesimo quingentesimo decimoseptimo quartò Nonas Nouembris, & Pius IV. Anno Incarnationis præfatę millesimo quingente-

gente-

gentesimo sexagesimo quinto Decimò Kal. Septembris per suas respectiuè editas literas S. R. E. Camerario, & præfatis Viarum Magistris, plerasque coniunctim, aliquas verò separatim exercendas iurisdictiones, facultates, & functiones confirmarunt, ampliarunt, & respectiuè concesserunt. Quas, & alias huiusmodi literas cum decreto Cameræ Apostolicæ de Inquilinis in emptione domorum præferendis, tametsi recol. memoriæ Pius V. etiam Prædecessor noster per quasdam suas motus proprij Cedulas sub Datum quartò Idus Aprilis, & quintò Nonas Iulij Pontificatus sui anno sexto, quo ad Ius congrui, & noua (non tamen Sacra, aut publica) construenda ædificia, ad terminos Iuris communis reduxerit, nihilominus piæ mem. Gregorius Papa XIII. similiter Prædecessor noster per alias suas Anno Incarnationis præfatæ millesimo quingentesimo septuagesimo quartò Kalendis Octobris editas literas, prædictis memoratorum Sixti, Leonis, ac Pij IV. & Pij V. literis, quatenus ad aliquid eorum, quæ in ijsdem suis literis continebantur, pertinebant, & de aliquo eorum statuebant, & disponebant, antiquatis, abrogatis, & penitus reuocatis, & sublatis plurima innouauit, statuit, decreuit, & ordinauit circa ædificia, & ornatum dictæ Vrbis, ac coactas, seu voluntarias venditiones, & Ius congrui, seu retractus earumdem venditionum occasione competens, seu institutum, tum in eadem Vrbe, tum intra tria, & respectiuè duodecim à præfata Vrbe milliaria, cum multis facultatibus, & iurisdictionibus plerumque à præfatis Camerario, & Viarum Magistris coniunctim exercendis.

Aliæ quoque, & quidèm multiplices iurisdictiones, facultates, curæ, & functiones in quampluribus siue prædictorum, siue aliorum Romanorum Pontificum Prædecessorum nostrorum Chirographis, literis in forma Breuis, ac motus proprij cedulis, necnon in eiusdem Vrbis à Sede Apostolica confirmatis Statutis eidem S. R. E. Camerario, Præsidi, & Magistris Viarum præfatis aliquando aliquibus mixtim, & aliquando omnibus insimul concessæ, seu demandatæ fuerunt, exercitium tamen iudicialis, & contentiosæ iurisdictionis in ijs, quæ dictis Viarum Magistris iniuncta fuerant, penès eorum Assessorem ab eadem Apostolica Sede deputatum existere consueuit.

Hinc Nos abusibus, qui desuper irrepserant, occurrere, iustitiæ administrationi in præmissis plenius consulere, ac præfatæ Vrbis ornatui, necnon eiusdem, illiusque districtus, & Ditionis Ecclesiasticæ respectiuè viarum, locorum, & aliorum quorumcunque in præfatis literis, & ordinationibus quoquo modo contentorum instructioni, conseruationi, reparationi, restaurationi, & expurgationi, quantùm Nobis ex Alto conceditur, vberius respectiuè prouidere cupientes; Ac propterea omnium præfatarum, & aliarum, si quæ sint, literarum tam sub plumbo, quàm in forma Breuis, motus proprij cedularum, chirographorum, ordinationum, & Statutorum quorumcunque circà præmissa existentium tenores, ac si de verbo ad verbum inserti essent, pro plenè, & sufficienter expressis habentes, de dilectorum filiorum nonnullorum Romanæ Curiæ Prælatorum, & Virorum pietate, doctrina, prudentia, & rerum vsu præstantium specialiter ad id à Nobis deputatorum, qui rem maturè examinarunt, consilio, ac etiam Motu proprio, ex certa scientia, & matura deliberatione nostris, deque Apostolicæ potestatis plenitudine, memoratas literas, cedulas, chirographa, ordinationes, & statuta in ijs, quæ præsentibus, & omnibus, & singulis hic contentis quoquo modo non aduersantur, earumdem tenore præsentium approbamus, confirmamus, & innouamus, illisque perpetuum, & inuiolabilis firmitatis robur adijcimus, & ab omnibus, & singulis, ad quos spectat, & pro tempore spectabit, penitùs, & omninò obseruari volumus, & mandamus.

Decernentes, omnes, & singulas huiusmodi literas, sanctiones, statuta, & ordinationes, tam speciales Tribunalis, seù Magistratus, quàm generales, & in parte de eodem Tribunali, seu Magistratu tractantes, necnon omnes, & singulas iurisdictiones, facultates, curas, functiones, & administrationes huiusmodi quoquo modo concessas, non aliter, quàm ad formam harum præsentium obseruari, exequi, & intelligi posse, & debere, perinde acsi ab initio institutæ, & respectiuè concessæ, attributæ, directæ, & demandatæ fuissent personis, modis, ac

formis

formis in præsenti nostra in perpetuum valitura Constitutione contentis, quam, supplendo omnem, & quamcunque alioquin necessariam, seu opportunam expressionem, ac sublatis omnibus, & quibuscunque contrarijs, diuersis, seu differentibus, omnino, & inuiolabiliter seruari, adimpleri, & exequi volumus, & mandamus.

Reformationem verò Tribunalis, seu Magistratus huiusmodi à iurisdictionis norma, & distinctione incipientes, præuia pretij, ac impensæ expeditionis restitutione iam facta ei, qui Magistrorum Viarum Assessoris Officium hactenus obtinuit, officiū huiusmodi penitùs, & omnino
16 *supprimimus, abolemus, & abrogamus.*

Iurisdictionem in omnibus, & singulis causis Iuris congrui, seu retractus, cum omnibus, & singulis ab eo depen-
17 *dentibus, annexis, & connexis, in quibus ante hàc memorati Camerarius, ac Magistrorum Viarum Assessor insimul procedebant, in posterum ad eumdem Camerarium priuatiuè quò ad alios spectare; Huiusmodi autem causas in gradu appel-*
18 *lationis ijsdemmet modis, & formis, quibus hactenus obseruatum fuit, ad Præsidem Viarum deuoluendas esse, & ab illo ad Tribunal Cameræ supradictæ appellandum esse decernimus.*

In reliquis omnibus causis, & negocijs, eorumque annexis, connexis, & dependentibus, omnem, & quamcunque neces-
19 *sariam, & opportunam iurisdictionem pro tempore existenti Viarum Præsidi, priuatiuè quò ad alios, concedimus, & ad eumdem, à quo ad Cameram præfatam pariter appelletur, spectare volumus, & mandamus.*

Magistris tamen Viarum tam in Vrbe, quàm in eius districtu præfatis occasione, seu in actu vias eiusdem districtus inui-
20 *sendi, facultatem coercendi contrauenientes constitutionibus, bannimentis statutis, & ordinationibus Tribunalis, seu Magistratus, necnon ipsorum Magistrorum, vel alterius eorum præceptis, seu iussibus, vsque ad eorumdem contrauenientium carcerationem, ac etiam excarcerationem, in forma tamen extraiudiciali, prout etiam procedendi in simili forma contra huiusmodi contrauenientes ad pignorationem pro mulctis, & pœnis pecaniarijs in præfatis bannimentis contentis, ac eorumdem pignorum restitutionem, (reseruatis semper prædicto Viarum Præsidi vlteriori cognitione, & recursu,) præseruamus, & quatenus opus sit, etiam concedimus.*

Iisdem quoque Viarum Magistris curam, superintendentiam, & administrationem instruendi, reficiendi, restaurandi, manutenendi, mundandi, & expurgandi vias, plateas, & loca Vrbis, necnon confirmandi, eligendi, & amouendi Architectos, submagistros, operarios, & artifices prædicto Magistratui Viarum inseruientes, saluo semper iure Præsidi eosdem ex iusta causa remouendi, prout etiam facultatem licentias hactenus ab ijsdem dari solitas, & in posterum pro indemnitate Magistratus, & Officialium iuxtà modum præscribendum registrandas, & sigillo Præsidis præfati gratis muniendas, concedendi, saluo ad memoratum Præsidem, auditis Magistris præfatis, ab huiusmodi licentiarum denegatione, seu indebita concessione recursu, similiter præseruamus, & quatenus opus sit, concedimus.

Eidem Præsidi Procuratorem Fiscalem, Ratiocinatorem, & Exactores quarumcumque taxarum, vel exactionum tam in Vrbe, quàm in eius districtu supradictis, necnon Mandatarium, & Viarum Commissarium, cum Magistrorum præfatorum consilio, & Baroncellum ad eius libitum deputandi, & amouendi facultatem concedimus; reseruata tamen Venerabili Fratri nostro Palutio Episcopo Prænestino eiusdem S. R. E. Cardinalis de Alterijs nuncupato dictæ Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Camerario prædictos Procuratorem Fiscalem, Ratiocinatorem, & Mandatarium, donec vixerit, deputandi, & amouendi.

Adhæc omnes, & singulas iurisdictiones, facultates, curas, & emolumenta quæcunque pro tempore existentibus eiusdem S. R. E. Camerarijs in platea
21 *Agonis competentes, & competentia, seù ab illis exerceri, & percipi hactenus consuetas, & consueta, ex nunc prout ex tunc, sequuto obitu memorati Palutij Episcopi Cardinalis, & Camerarij, cui pariter, donec vixerit, nullum ius huiusmodi adimere volumus, & declaramus, ab eodem Camerariatus Officio penitùs, & omnino dismembramus, & separamus, illasque, & illa Tribunali, & Magistratui Viarum sub cura, regimine, & iuris-*

*iurisdictione solius pro tempore existen-
tis Præsidis Viarum ad limites, & for-
mam præsentium, absque vlla prorsus
inter dictam Agonis, & alias plateas Vr-
bis differentia, seu distinctione restitui-
mus, seu vnimus, annectimus, & incor-
poramus, & restitutas, seu vnitas, & an-
nexas, & incorporatas esse volumus, &
mandamus.*

*Ex nunc autem omnes, & singulas iu-
risdictiones, facultates, curas, & admini-
strationes huiusmodi cuicunque personæ
etiam præfatæ S.R.E. Cardinali, etiam
eiusdem S. Romanæ Ecclesiæ Vicecancel-
lario, Collegijs, Capitulis, Locis pijs,*
22 *Basilicis, & Ecclesijs etiam Patriarcha-
libus, & quibuscunque quauis dignitate,
vel præeminentia tam Seculari, quàm
Ecclesiastica fungentibus, etiam speciali,
& indiuidua mentione dignis, super pla-
teis, vijs, & locis Vrbis præfatæ quoquo
modo concessas, vel competentes, necnon
emolumenta, de quorum percipiendorum
valido, & subsistenti iure, quod respe-
ctu aliorum, quàm Ecclesiarum, & Lo-
corum piorum, ex titulo verè, & propor-
tionatè oneroso, & correspectiuo esse de-
beat, legitimè non constiterit, suppri-
mus, abolemus, & abrogamus, ac ab
ijsdem, seu eorum officijs, vel muneribus
separamus, & dismembramus, illasque,
& illa modo, & forma præmissis ex nunc
Tribunali Viarum sub cura, regimine,
& iurisdictione pro tempore existentis
Præsidis Viarum huiusmodi restituimus,
seu vnimus, annectimus, incorporamus,
& quatenus opus sit, de nouo concedimus.*

*Præterea inhærentes aliàs factis, chi-
rographis, & ordinationibus Tribunalis,
& Magistratus huiusmodi, quæcunque*
23 *priuilegia, & exemptiones, & quasuis
literas patentes ibidem reuocatas, & præ-
sentibus aduersantes nullatenus suffra-
gari declaramus, illaque, & illas iterum
reuocamus, cassamus, & annullamus;
Volentes, & mandantes, omnes, & sin-
gulos, nemine prorsus excepto, in ijsdem
Chirographis specificatos, seu comprehen-
sos etiam Palatij nostri Apostolici, &
cuiuscunque Iudicis, & Tribunalis, ta-
metsi speciali, & indiuidua nota digno-
rum, necnon dictæ S.R.E. Cardinalium,
Basilicarum, Ordinum, Congregatio-
num, & Societatum etiam Iesu mini-
stros, & Officiales quoscunque, & qui-
busuis literis patentibus munitos, ac
Neophitos, & milites etiam auxiliato-
res Arcis S. Angeli, & Alabardarios
nuncupatos Gubernatoris Vrbis quoscun-
que, & quotcunque etiam in minori, &
modico, seù minimo numero, ad solutio-
nem, & contributionem quarumcunque
taxarum, & impositionum, æquè ac alios
non priuilegiatos, teneri, & obligatos
esse, necnon iurisdictioni Tribunalis, &
Magistratus huiusmodi, ac omnibus, &
singulis illius constitutionibus, & ordi-
nationibus quibuscumque pariter esse, &
remanere subiectos. Prout etiam præfa-
ta chirographa, & ordinationes innouan-
tes, & ampliantes, à decretis, mandatis,
& sententijs super solutione quarumcun-
que taxarum, seu contributionum à Tri-
bunali, seu Magistratu præfatis imposi-
tarum, & imponendarum, & respectiuè
super affictuum, seu appaltuum ab Affi-
ctuarijs, seu Appaltatoribus debitorum,
seu debendorum solutione, necnon super
rationibus per administratores, seu œco-
nomos reddendis, ac super restitutione,
vel solutione eorum, quæ per eosdem ad-
ministratores, seu œconomos exacta fue-
rint, nullam admittendam esse appella-
tionem, seu recursum in suspensiuo, sed*
24 *in deuolutiuo tantùm, itaut quæcunque
appellationes, & recursus, seu citatio-
nes, inhibitiones, supersessoriæ, & de-
creta in vim appellationum, seu recur-
suum huiusmodi faciendæ, seu facienda,
absque vllo attentatorum, pœnarum, seu
nullitatū incursu, possint impunè sperni.*

*Solutiones quarumcunque taxarum,
pro quibus iudicialiter mediante conte-*
25 *statione litis, vel saltem tentata aliqua
executione mandatorum, actum non fue-
rit, triennio ex nunc quoad præteritas,
& à die impositionis quoad futuras taxas
computando, præscribantur.*

*Cæterum Præses Viarum huiusmodi
non amplius ad annum in Camera prædi-
cta, vt moris erat, sorte extrahatur,*
26 *sed à Nobis, seù Romano Pontifice pro
tempore existente, ad nostrum, & eius-
dem pro tempore existentis Romani Pon-
tificis, & dictæ Sedis beneplacitum, in po-
sterum deputetur. Ex Magistris verò
Viarum non amplius vterque insimul,
sed alteruter tantùm, vt vnus semper
pendentibus Magistratus negotijs instru-
ctus remaneat, dimittatur.*

*Appaltus expurgationis Vrbis, nec-
non vnius iulij, qui singulis trimestribus*

pro

*pro qualibet apotheca soluitur, itidem-
que curruum, seu rhedarum, ac cisiorum
27 vulgò calessi locari solitorum, à præfato
Palutio Episcopo Cardinale, & Came-
rario pariter donec vixerit, insimul cum
Præside, & Magistris Viarum huius-
modi. Alij verò appaltus, affictus, &
contractus, ac post obitum memorati Pa-
lutij Episcopi Cardinalis etiam dicti ap-
paltus expurgationis Vrbis, & præfati
iulij, necnon curruum, seu rhedarum,
& cisiorum prænominatorum in Congre-
gatione singulis hebdomadis pro negotijs
dicti Tribunalis, seu Magistratus fa-
cienda cui ijdem Præses, Magistri Via-
rum, & alij Ministri de more intersint,
apertis semper in supradictis congressi-
bus cedulis oblationum, & facta delibe-
ratione meliorem conditionem facienti
respectiuè concludantur, & stipulentur.*

*Renouetur, seu fiat, facta imprimatur,
tur, & impressa in locis à Præside præ-
fato præscribendis exponatur, & reti-
28 neatur distincta, & moderata Taxa
omnium, & singulorum emolumentorum
tam Tribunalis, seu Magistratus, quàm
singulorum eius ministrorum, seu officia-
lium, nihilque prorsus præter, vel con-
trà eamdem, sub pœnis arbitrio memora-
ti Præsidis infligendis, percipiatur, vel
exigatur.*

*Teneantur singuli exactores sub pœna
falsi distinctè, & diligenter annotare
29 omnes, & singulas taxas, & quoscun-
que earumdem debitores, prout etiam
omnes, & singulas etiam minimas exa-
ctiones, ac personas, à quibus exegerint,
intrà quindecim dies post quamlibet, li-
cèt minimam exactionem, computandos,
istaque omnia diligenter, fideliter, & di-
stinctè describere in libris in Officio No-
tarij Tribunali retinendis, & cuicunque
quomodolibet interesse habenti promptè
exhibendis.*

*Omnia, & singula emolumenta Tribu-
nalis, seu Magistratus etiam ex taxa
curruum, & cisiorum præfatorum loca-
30 ri solitorum, necnon ex pretio situum
publicorum, in beneficium Tribunalis seu
Magistratus, vel implementum eius one-
rum, & præsertim in expurgationem via-
rum conuertantur.*

*Magistri Viarum nulla prorsus etiam
minima, ac etiam sponte oblata, tum in
pecunia, tum in qualibet specie, & tam
ordinaria, quàm extraordinaria, certa,
31 & incerta emolumenta ratione eorum
muneris, seu quarumcunque licentiarum,
accessuum, & functionum posthac amplius
exigere, seu percipere quoquomodo va-
leant, sed solo annuo stipendio scut. qua-
dringētorū monetæ Romanæ pro quolibet
eorum, ex emolumentis Magistratus ex-
trahendo, quod illis constituimus, & as-
signamus, omnino debeant esse contenti.*

*Viæ consulares districtus Vrbis pro-
prijs sumptibus, & expensis personaliter
reuideantur, & recognoscantur saltem
32 semel in anno pro qualibet via per dictos
Magistros Viarum, quo verò ad Præsi-
dem præfatum eius arbitrio, & vltrà
huiusmodi accessus, in quibus necessita-
tibus, reparationibus, & commoditati-
bus huiusmodi viarum debeant ijdem res-
pectiuè consulere, & prouidere, semper
inuigilent, ac certiorari satagant de
omnibus earumdem viarum necessitati-
bus, & incommodis etiam per literas cir-
culares Gubernatoribus, & Communi-
tatibus, seu Vniuersitatibus Ciuitatum,
Terrarum seu Locorum, in quorum ter-
ritorijs viæ præfatæ consistunt, vt res-
ponsiones, & aliæ informationes desu-
per habitæ, in Congregatione præfata,
ad effectum opportunè desuper prouiden-
di, referantur, & examinentur.*

*Præsidis Viarum superintendentia,
& facultates vias consulares ditionis Ec-
clesiasticæ extra præfatum districtum
33 existentes comprehendant, & eiusdem
ditionis Gubernatores subiecti sint ordi-
nationibus memorati Præsidis, qui de
viarum præfatæ ditionis instructione, &
refectione, restauratione, & manuten-
tione, non tamen in iudicialibus, debeat
esse solicitus: In districtu verò omnem
suam iurisdictionem in vijs tam consula-
ribus, quàm non consularibus respecti-
uè valeat exercere.*

*Decernentes, easdem præsentes literas,
& in eis contenta quæcunque, etiam ex
eo, quod omnes, & singuli supradicti,
ac alij quicunque in præmissis quomodoli-
bet ius, vel interesse habentes, seu habere
prætendentes, cuiusuis status, gradus,
ordinis, præeminentiæ, vel dignitatis,
seu alias specifica, & indiuidua mentio-
ne, & expressione digni existant, ijsdem
præsentibus non consenserint, nec voca-
ti, seu auditi fuerint, tametsi suorum in-
dultorum, vel priuilegiorum vigore con-
sentere, seu vocari, & audiri semel, vel
plu-*

pluries quoquo modo debuissent, aut ex alia quantumuis iuridica, & priuilegiata causa, colore, prætextu, & capite etiam in corpore iuris clauso, vllo vnquam tempore de subreptionis, vel obreptionis, seu nullitatis vitio, aut intentionis nostræ, vel interesse habentium consensus, alioque quolibet etiam quantumuis magno, & formali, ac substantiali defectu notari, impugnari, infringi, in controuersiam reuocari, ad terminos iuris reduci, seu aduersus illas aperitionis oris, restitutionis in integrum, aliudue quodcunque iuris, facti, vel gratiæ remedium intentari, vel impetrari nullatenus posse, sed semper, & perpetuò validas, firmas, & efficaces existere, & fore, suosque plenarios, & integros effectus sortiri, & obtinere debere, & ab omnibus, ad quos spectat, & pro tempore quandocunque, & quomodocunque spectabit, inuiolabiliter obseruari; sicque, & non aliter per quoscunque Iudices ordinarios, & delegatos quauis auctoritate, præeminentia, aut potestate fungentes, & functuros, etiam Causarum Palatij Apostolici Auditores, & dictæ S. R. E. Cardinales etiam de latere Legatos, sublata eis, & eorum cuilibet quauis aliter iudicandi, & interpretandi facultate, iudicari, & definiri debere: Irritum quoque, & inane, si secus super his à quoquam quauis auctoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari.

Non obstantibus omnibus, & singulis præmissis, & quatenus opus sit, nostra, & Cancellariæ Apostolicæ regula de iure quæsito non tollendo, necnon præfati Pij IV. Prædecessoris, de gratijs qualecunque interesse Cameræ Apostolicæ concernentibus, in dicta Camera intrà certum inibi præscriptum tempus præsentandis, & registrandis, necnon alijs quibuscunque Apostolicis, ac etiam in Generalibus Concilijs editis, & edendis Constitutionibus, Ordinationibus, ac Vrbis, & Curiæ Romanæ, & Cameræ Apostolicæ, eiusdemque Curiæ Tribunalium, quarumcunque Ecclesiarum etiam Patriarchalium S. Ioannis in Laterano, Principis Apostolorum, & S. Mariæ Maioris, Monasteriorum, Hospitalium, Locorum piorum, necnon Ordinum, Congregationum, & Societatum, etiam Iesu, & quibusuis alijs, etiam iuramento, vel alia quauis firmitate roboratis, statutis, vsibus, stylis, consuetudinibus, & decretis, etiam nouis reformationibus quibuscunque, legibus, & canonibus, priuilegijs quoque, indultis, & litteris Apostolicis sub quibuscunque verborum tenoribus, & formis, & cum quibusuis etiam derogatoriarum derogatorijs, alijsque efficacioribus, efficacissimis, & insolitis clausulis, & decretis in genere, vel in specie etiam motu, scientia, & potestatis plenitudine similibus, vel ad quorumuis instantiam, ac etiam consistorialiter, aut alia quomodolibet per Nos, & Romanos Pontifices Prædecessores nostros in contrarium eorumdem præmissorum concessis, ac etiam pluries confirmatis, innouatis, & approbatis, quibus omnibus, & singulis etiamsi pro illorum sufficienti derogatione de illis, eorumque totis tenoribus specialis, specifica, indiuidua, ac de verbo ad verbum, non autem per clausulas generales idem importantes mentio, seu quæuis alia expressio habenda, aut aliqua alia exquisita forma ad hoc seruanda foret, tenores huiusmodi, ac si de verbo ad verbum, nihil penitùs omisso, & forma in illis tradita obseruata, exprimerentur, & insererentur, ijsdem præsentibus pro plenè, & sufficienter expressis, & insertis habentes, illis aliàs in suo robore permansuris, ad præmissorum effectum harum serie specialiter, & expressè motu, scientia, deliberatione, & potestatis plenitudine paribus specialiter, & expressè derogamus, & derogatum esse volumus, & mandamus, necnon omnibus illis, quæ ijdem Prædecessores nostri in præmissis quibuscunque eorum literis, & chirographis voluerunt non obstare cæterisque contrarijs quibuscunque.

Volumus autem, quod postquam præsentes valuis Ecclesiæ Lateranensis, & Basilicæ Principis Apostolorum, & in Acie Campi Floræ de Vrbe per aliquem ex nostris Cursoribus affixæ, & publicatæ fuerint, omnes, & singulos tam in Vrbe, quàm in Districtu, & Ditione præfatis existentes, perindè obligent, & arctent, ac si vnicuique eorum personaliter, & nominatim intimatæ fuissent; Quodque earum transumptis etiam impressis, manu Notarij publici subscriptis, & sigillo alicuius personæ in dignitate ecclesiastica constitutæ munitis, eadem prorsus fides in iudicio, & extrà adhibeatur,

beatur, quæ ijsdemmet præsentibus, si exhibitæ, vel ostensæ fuissent, adhiberetur.

Nulli ergo omnino hominum liceat, paginam hanc nostrarum approbationis, confirmationis, innouationis, voluntatum, mandatorum, decretorum, suppressionum, abolitionum, abrogationum, præseruationum, concessionum, declarationum, dismembrationum, seperationum, restitutionum, vnionum, annexionum, incorporationum, reuocationis, cassationis, annullationis, constitutionis, assignationis, derogationis, aliorumque præmissorum infringere, seu ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem Omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri, & Pauli Apostolorum eius se nouerit incursurum. Datum Romæ apud S. Mariam Maiorem Anno Incarnationis Dominicæ millesimo sexcentesimo nonagesimo secundo, Quartò Kal. Decembris Pontificatus nostri anno secundo.

B. Card. Prodatarius. I. F. Card. Albanus.

De arboribus nocumentum inferentibus incidendis.

RVBRICA XXXVIII.

ITem declaramus, volumus, & ordinamus, quod quicumque habet, seu habebit in Comitatu, aut districtu Fauentiæ terras aliquas aratorias, seu vineatas habentes arbores aliquas iuxtà conuicini sui bona, quæ afferant vmbram, & nocumentum bonis ipsius conuincini teneatur quandocũque ad id requisitus fuerit, seu à Iudice monitus, aut iussus huiusmodi arbores euellere, & incidere, ne vicino damnum inferatur, & hoc quandò tales arbores sint in confinio bonorum conuicini, vel ab eis distent minori spatio pedum decem perticæ fossato intermedio non existente, eo autem existente spatio pedum quinque perticæ, & si quis siluam habuerit in dictis districtu, & Comitatu iuxtà, & propè aliquam vineam teneatur, & debeat eam incidere, & penitùs euellere, & eam sic tenere per spatium dictorum decem pedum perticæ versus vineam huiusmodi, & alias arbores, etiam penitùs, & radicitùs euellere in confinio existentes, nullo temporis cursu, nullaque præscriptione obstante, & qui requisitus à conuicino id facere distulerit, aut in hoc Iudicis mandato non obtemperauerit, & spatio quindecim dierum continuorum sic cessauerit, librarum decem bononen. pœnæ subiaceat pro qualibet vice sic cessauerit, & inobediens fuerit, & nihilominùs ad prædicta iuris remedijs omninò compellatur. In riuis verò, & tracturis, & cantricis non liceat plantare in aliqua ripa eorumdem à cursu aquæ vsque, & per totam ripam pendentem, & aliter plantare possint ad requisitionem vicini, seu de mandato Dominorum Antianorum, vel alterius Officialis Communis Fauentiæ remoueri, eas conuertendo in vsus, & vtilitatem Communis Fauentiæ pro reficiendis pontibus, & alijs necessarijs ipsius Communitatis, & in prædictis, & quolibet prædictorum procedi debeat per Dominu n Potestatem, seu alium Iudicem ad id competentem summariè, simpliciter, sine strepitu, & figura iudicij, solaque facti veritate inspecta, & sit præcisum.

SVMMARIVM.

1 *Distantia, seù interstitium in plantatione arborum, quæ nàm requiratur de Iure communi.*

2 *Distantia in plantatione arborum non seruata ad formam præscriptam à* Statuto Fauentiæ, *instante vicino arbores penitùs sunt euellendæ.*

3 Statutum Florentinum lib. 4. dè vigis incidendis *disponit, quod arbores non producentes fructus comestibiles ad hominum vsum, existentes propè agrum vicini per octo brachia incidi debeant. Vide num. 4.*

5 *Rami arboris si super vicini fundo adeò pendeant, vt illi noceant, tùnc Dominus arboris ad altitudinem quindecim pedum à terra requisitus à vicino damnificato tenetur circumcidere, & num. 7.*

Amplia

Amplia procedere non obstante allegatione praescriptionis num. 11.

Et si requisitus recuset, poterit vicinus damnificatus propria auctoritate id facere num. 9.

Cautiùs tamen erit, si eo casu Iudex adeatur actione negatoria intentata num. 10.

6 *Vmbra est per Sole carens propter aliquod Corpus densum obiectum valdè fructibus officiens.*

8 Statutum Melchiniæ *disponit, quod Dominus arboris ramos, qui ex ea in vicini fundum propendent, detruncare teneantur.*

11 *Arbor in eodem statu semper non permanet.*

OBSERVATIO.

AN interstitium quinque, vel potiùs
duorum pedum in plantatione ar-
1 borum de Iure communi requiratur super
intelligentia *text. in l. final. ff. Fin. regund.*
inter *DD.* maxima est controuersia, sed
quia articulus de more pleníssimè exami-
natus fuit à *R.P.D meo Seuerolo* in eius do-
ctissimo responso *impresso penès D. Paci-
chell. de Distant. post disc. in ordine la 34.
à num. 13. vsque in finem,* vbi scribens ad-
uersùs eandem *decisionem* emanatam *co-
ram Cardinale Cerro* firmat, esse reducen-
dum ad duo pedes, vèl quià *text. in dicta
l. final.* corruptè in aliquibus Codicibus
loquatur de quinque pedibus, vèl quate-
nùs etiàm esset intelligendus de quinque
pedibus, proùt litteraliter legitur, adhùc
ex communi vsu, & contraria consuetu-
dine generali abrogatus sit, & reducta
distantia ad duo pedes; Quæ disputatio
sublata fuit ex dispositione nostri *Statuti*
præscribentis in præsenti *Rubrica* certam
2 distantiam, qua non seruata instante vi-
cino arbores penitùs sunt radicitus euel-
lendæ iuxtà *Gloss. in l. prima verbo redige-
re vers. sed oppono C. de Interdict. ibique
Salycet. num. 3 circà med. in quarta oppo-
sitionè Ansald. cons. 54. per tot.* qui loqui-
tur in terminis *Statuti Florentini lib. 4. de
vigis incidendis* disponentis, quod arbo-
3 res non producentes, fructus comestibi-
les ad hominum vsum existentes propè
agrum vicini per octo brachia incidi de-
beant *Caluin. de Æquit. lib. 2. cap. 120.
num. primo cum seqq. Ruginel. de Arbor.
cap. 7. Pacichell. de Distant. cap. 11. num. 10.
& R.P.D. Seuerol. vbi suprà num. 14. vers.
subsistent Card. de* Luca *in supplement. de
Seruit. discurs* 111. *num. 3.* qui respondit
non intrare dictam dispositionem *Statuti
Florentini* in casu sibi proposito, quamuis
agèretur de Vlmis, & Populis vulgò nun-
4 cupatis *pioppi* de per se fructus comestibi-
les non producentibus, dùm inseruiunt
pro vitibus altis substentandis tanquàm
famuli, seù socij inseparabiles earum *Vin.
decis. 242. num. 2. & Rot. in cit. decis. 34.
num. 4. repetita inter impressas eiusdem
Cardinalis Cerri decis. 913. pariter nu. 5.*

Si autèm sufficiens distantia intercedat,
sed tamen rami arboris suprà vicini fun-
5 dum adeò pendeant, vt illi noceant ratio-
ne eorum vmbræ, quæ nil aliud est, quàm
aer sole carens propièr aliquod Corpus
6 densum obiectum valdè fructibus officiens
iuxtà descriptionem quam tradit *Ansald.
loc. cit. num. primo*, & notat *Pacichell. vbi
suprà num. 16. Vrsell. conclus. 136. nu. 34.
Magon. decis. Florentin. 6. num. 2.* qui lo-
quitur de *dicto Statuto Florentino*, tùnc
Dominus à vicino damnificato requisitus
tenetur huiusmodi ramos ad altitudinem
7 quindecim pedum à terra circumcidere,
vt sequendo dispositionem *leg. 12. cap.* ibi
*nè vmbra arboris vicino prædio noceat
quindecim pedes altius ramos arboris cir-
cumcidito* sancitum fuit in *leg. prima ff. de
Arbor. cadend. Aldouin. cons. 12. num. 11.
Pacichell. loc. cit. num. 25. cum seq. Borell.
Summ. decis. tom. primo tit. 46. num. 136.
Conciol. ad Statut. Eugub. lib. 6. rubr. 27.
num. primo, Christinaeus ad Leg. Munici-
pal. Melchinianen. tit. 14. art. 42. num. 2.*
vbi loquitur *de Statuto Melchiniæ* dispo-
8 nente, quod Dominus arboris ramos, qui
ex ea in vicini fundum propendent, de-
truncare teneatur, aut propendentium fru-
ctuum semissem vicino concedere.

Et si Dominus arboris requisitus contu-
max fuerit in præcidendo ramos nociuos,
9 poterit vicinus Dominus fundi propria au-
ctoritate id facere, vt declarat *Bart. in d. l.
prima in princ. ff. de Arbor. caden.* tradit
*Alex. in l. prima § nunciatio num. 8. ff de
Oper. nou. nunciat. Borell. loc. cit. nu. 136.
cum seq. Pacichell. loc. cit. num. 18. Sperell.
decis. 57. num. 19.* Cautiùs tamèn proce-
detur, si Iudex adeatur actione negato-
10 ria intentata *Neuizan. cons. 58.* quem se-
quitur *Scapp. de Iure non script. lib. 3. cap.
101. Romaguer in addit. ad Conciol. ad Sta-
tut. Eugub. d. rubr. 27. num. 6. & Brill.
ad Consuetud. Neapolit. tit. 19. cap. vnic.
num. 10. cum seqq.*

Nèc

Nèc Dominus arboris quamuis annosæ & longissimo tempore toleratæ poterit allegare præscriptionem ad impediendam in-11 cisionem, quià cùm arbor in eodem statu sempèr non permaneat, sed iuxtà naturalem motum continuò crescant rami illius & sic non concurrat continua possessio, proindè sicuti quotidiè grauant eorum vmbra, ità etiàm quotidiè vicinus poreft conqueri, vt reiecta contraria optimè renent *Ruginel. de Arbor. d. cap. 7. num. 27. Pacichell. cit. cap. 11. num. 13. Magon. allegat. decis. 6. num. 3. vers. & quamuis*, & respondit *Rot. in cit. decis. 913. num. 17. coram Cerro*, vbi reprobatur *Giouagn. cons. 30. vol. 2.* qui contrarium responderat.

De Vindemijs.

RVBRICA XXXIX.

QVoniam vbi non est ordo, sæpissimè solet esse confusio, eapropter Statuimus, & ordinamus deinceps nulli personæ Ciuitatis Fauentiæ eius Comitatus, & Districtus, nec etiam Forensibus habentibus Vineas (A) in territorio Fauentino licere vindemiare (B) aliquam vineam, & vites in agris existentes, antequam per Consilium generale Ciuitatis Fauentiæ fuerit statutus ordo vindemiarum, pœna cuilibet contrafacienti librarum decem bononien. cuius pœnæ quarta pars accusatori applicetur. Qui ordo fieri debeat in Consilio generali dictæ Ciuitatis in festo Sancti Bartholomæi, seu anteà, vel post, prout deliberatum per magnificos Dominos Antianos, vnà cum adiunctis, saluo quod si fuerint vineæ rubolæ, quod tunc liceat, cuicunque eas liberè, & impunè vindemiare quandocunque post festum Assumptionis Beatæ Virginis. Nulli autem personæ liceat vuas portare, vel asportari facere à sua vinea, vel aliena, nisi quando vindemiaret, vel vindemiauerit, sine licentia Magnificorum Dominorum Antianorum, seu illorum Prioris pro tempore præsidentium. De qua licentia apparere debeat per appodissam vnius ex Cancellarijs Communis Fauentiæ, qui pro dicta appodissa accipere non valeat nisi denarios quatuor, & non vltrà directè, vel indirectè sub pœna librarum quinque bononen. tàm dictis contrafacientibus, quàm dictis Cancellarijs. Nulli tamen vindemiatori liceat asportare vuas de aliena vinea, etiam cum appodissa, nisi deferret pro Domino vineæ, & nisi repertus fuerit cum Domino vineæ, vel cum aliquo de eius familia in vinea, vel in itinere. Si quis autem alienam vineam vindemiauerit puniatur pœna librarum vigintiquinque bononenorum applicandorum pro duobus tertijs Communi Fauentiæ, pro alia tertia parte inuentori, seu accusatori, (C) nisi fuerit Officialis publicus, & nihilominùs satisfacere teneatur, & cogi debeat de facto ad satisfactionem damni dam num passo secundùm æstimationem fieri faciendam per AEstimatoris Communis Fauentiæ, seu Officiales damnorum datorum. Si verò quis fuerit inuentus portare vuas sine prædicta appodissa contrà formam præsentis Statuti puniatur pœna solidorum quinque bononenorum pro quolibet grappo, quod si maximam vuarum quantitatem ex aliena vinea attulerit, & non soluerit dictam pœnam infrà decem dies, fustigetur per Ciuitatem. Possit tamen quilibet ex vinea propria, vel aliena de voluntate Domini portare tres grappos vuarum impunè, & præsumatur de propria vinea, nisi contrarium probetur. Insuper ordinamus, quod omni anno in principio mensis Augusti Antiani tunc Præsidentes regimini Ciuitatis Fauentiæ, teneantur eligere, & deputare quatuor homines idoneos, & sufficientes super custodia (D) vinearum, vuarum, & fructuum, quorumcunque possessionum Ciuitatis,

tatis, & Districtus Fauentiæ. Qui Officiales virtute præsentis Statuti potestatem, & baliam omnimodam intelligantur habere in prædictis omnibus, & singulis expedientibus pro custodia vinearum, vuarum, fructuum, & lignorum quorumcumque, & quarumcumque possessionum tàm in inquirendo, quàm in inuestigando, reperiendo, referendo, denunciando, & accusando, & describi faciendo eorum accusationes, & relationes, quorum officium incipiat, & incipere debeat immediatè facta eorum electione prima die, qua incæperint ire ad exercendum dictum eorum officium, teneanturque omni die ire extrà Ciuitatem, & Districtum præsertim in locis vbi sunt vineta ad inuestigandum, & perquirendum pro dantibus damnum, & quos repererint damnum dare, vel in aliquo delinquere, teneantur, & debeant eadem die inuentionis vel saltem sequenti reportare, seù denunciare Notarijs deputatis ad discum regis sub pœna solidorum xxv. bononen. pro qualibet vice, & nihilominùs reportare teneantur, & eorum relationibus scriptis per dictos Notarios credatur, si fuerint duo simul, vel plures in inuentione, vel secum habuerint vnum ex Saltuarijs, & aliter non. Notarij autem deputati ad banchum regis teneanrur incontinenti relationes, & denuncias Officialium, & Saltuariorum describere iu eorum libro, & curare quod pœnæ exigantur cum effectu pro portione tangente Communi Fauentiæ, & quod etiam exigatur emendatio damni, & soluatur damnum passo, & dicti Notarij solidos duos bononen. tantum accipere possint, & valeant pro qualibet libra accusationum, & exactionum, quas fecerint, & dicti quatuor Officiales vt supra electi habere debeant pro eorum salario libras quattuor bononen. pro quolibet eorum singulo mense à Communi Fauentiæ, si verò non possint inueniri per dictos Dominos Antianos aliqui volentes exercere tale officium, vel qui non viderentur idonei sibi ad huiusmodi Officium, vel si reperirentur, sed vellent maius salarium, tunc liceat dictis Dominis Antianis prouidere prout eis melius videbitur expedire, & constituere, ac deputare super dicta custodia vinearum, & fructuum, dummodò ipsi Custodes non sint pauciores quatuor. Et nihilominùs quilibet ipsorum intelligatur habere auctoritatem, & potestatem inuestigandi quoscunque repererint damnum dare, dummodò in inuentione sint duo ad minus, vel si vnus fuerit habeat vnum testem de visu, & tunc eis, & eorum accusatoribus, & relationibus credatur, & adhibeatur plena fides, & recipiantur, & describantur per Notarios regis vt suprà, & habeant dicti tales accusantes dimidiam inuenrionum suarum. Decernentes insupèr, & statuentes, quod omnes habentes canes extrà Ciuitatem debeant in Kalendis Augusti illis apponere vnum vncinum ad collum canis, (E) ità quod vncinus tangat terram, cum canis progreditur, illumque habere, & portare continuè debeat vsque quò vindemiæ fuerint completæ, sub pœna solidorum quinque pro quolibet, & qualibet vice, qua canis repertus fuerit absque vncino.

S V M M A R I V M.

1 *Inuentor plantationis vinearum quinam fuerit remissiuè*

Noe *fuit primus, qui plantauit vineam, num. 1.*

2 Licurgus *vites extirpari mandauit.*

Domitianus *probibuit in Italia plantationem vitium, & mandauit succidi Vineta, relicta ad summum dimidia parte, & quarè num. 2. & 3.*

3 *Plantatio vitium quarè prohibita fuerit.*

Priuilegium de non pignorandis, & in executionem capiendis bona, & instrumenta ad agriculturam spectantia, non habet locum circà ea, quæ ad culturã vinearum destinata sunt.

5 Pro-

5 Probus *permiſit Gallis, Hiſpanis, & Britannis vites habere.*
6 *Vſus Vinearum peruenit ad Romanos poſt alias Nationes.*
Romani agricultura frumenti, ſegetum, & bladarum incumbebant, non vinearum, num.6.
7 *Vineæ in Agro Romano, & Vrbis diſtrictu exceſſiuè auctæ fuerunt in damnũ agriculturæ, & quarè.*
8 *Vineæ Agri Romani multotiès incertos, quandoquè nullos fructus faciunt, & aliquandò expenſa ſuperat fructus.*
Introductio vini forenſis in Vrbe eſt prohibenda, & potiùs grauandum vinum Agri Romani, num.8.
9 *Ad reintegrandam agriculturam in agro Romano, quæ requirantur.*
10 *Vites putari debent quolibet anno, & quarè.*
Putatio vitium initium habuit ab Aſino, num.10.
11 *Vitis viuere poteſt vſquè ad ſexaginta annos.*
12 *Remedia varia percepta fuerunt ab animalibus.*
13 *Cultura vinearum remiſſiuè.*
14 *Infortunia geli, nebulæ, grandinis, &c. deuaſtant vineas, & earum fructus.*
Vermes, & bruchus deuaſtant vites, & earum pampina, & quarè num.14.
15 *Preces, quæ* DEO *effundendæ ſunt pro liberandis vineis à vermibus, & à bruchis.*
16 *Exorcizantur vermes, & bruchus deuaſtantes vineas iuxtà formulam, de qua ibi.*
17 *Frumentum excellit cætera pro vita humana*
18 *Fructus vineæ conſiſtit in vino.*
19 *Vinum eſt digniſſimus liquor.*
Vinum habet cum corde ſympathiam, nu.19.
20 *Vitis cum Sole habet maximam ſympathiam.*
21 *Vini virtutes, & prærogatiuæ.*
22 *Species vinorum remiſſiuè.*
23 *Vindemia fieri poteſt à quolibet quandocunquè ſibi placuerit, niſi alitèr à Statuto, vèl conſuetudine caueatur.*
24 *Prohiberi debet, nè vindemiæ fiant, niſi certo ſtatuto tempore, & quarè.*
25 *Statutum prohibens nè vindemiæ fiant, niſi certo tempore, valet.*
26 *Vindemians antè tempus à Statuto præfixum tenetur ad pœnam inflictam, & ad refectionem damni, & intereſſe vicinis.*
27 *Meſſes, & Vindemia dilationem non recipiunt.*
Appellatio ſuſpendere non poteſt Meſſem, & Vindemiam, n.27.
28 *Delatoris qui ſint.*
29 *Delatores Officium eſt odioſum.*
Delatores puniti fuerunt grauitèr ſub optimis Principibus, n.29.
30 *Delatorum turba magna fuit, eſt, & erit.*
31 *Delatoribus fides quænam præſtanda ſit, & quid per Principem, & Magiſtratum agendum.*
32 Nero *Delatoribus omnibus fidem adhibens interdùm crudelitèr Delatos* vita, *& bonis priuauit.*
Cæſar *coniurationem in ſe ipſum Delatoribus credere noluit, n.32.*
33 *Accuſator calumnioſus puniendus eſt pœna talionis, hoc eſt eadem pœna, qua puniretur accuſatus, ſi delictum probaretur. Vid. n.43.*
34 *Delictum, & infamiam incurrit, qui per calumniam alteri imputare conatur.*
35 *Talionis pœna ſignificat pacem vindicatam.*
36 *Talionis pœna ſignificat ſimilitudinem ſupplicij.*
Talionis pœna conſtituta fuit à S. Damaſo Papa, *n.37.*
37 *Talionis pœna introducta fuit ad temeritatem Accuſatorum refrænandam.*
38 *Talionis pœna conformis eſt nedùm Iuri naturali, ſed etiàm Diuino, & æquitati, n.40.*
39 Aman *laqueo ſuſpenſus fuit, quoniàm innocentem* Mardocheum *ſuſpendi calumnioſè curauerat.*
41 *Accuſator calumnioſus deliberatè, & appenſatè accuſationem proponit ad differentiam aliorum criminum, quæ multotiès ſine intentione, & animi deliberatione committuntur.*
Accuſatio, denunciatio, & inquiſitio, quomodò inter ſe differant remiſſiuè, n.42.
Accuſator inſcribere ſe olim debebat idèſt ſe obligare ad eandem pœnam, ſi non probauerat, quam Reus accuſatus debuiſſet pati, ſi probaſſet, n.42.
42 *Talionis pœna contra Delatores ab Aula receſſit, & quarè.*
43 *Accuſator calumnioſè aliquẽ accuſans pœna extraordinaria punitur arbitrio Iudicis.*
Et quandoque ob grauitatem delicti, etiàm pœna mortis punitur.
45 *Delatoribus aſſignatur à Fiſco certa quota, ſeù portio pœnæ, & bonorum incamerandorum ad effectum eos alliciendi.*
46 *Delatoribus portio, ſeù quota pœnæ, ſeù bonorum Fiſco applicandorum non debetur, niſi de manu Fiſci, & ſic poſt-*

quàm pœna iàm fuerit actualitèr Fisco soluta, vèl bona incamerata, & incorporata.

Officiales capere debent de manu Fisci portionem, seù quotam eis debitam pro pœnis, & incameratione bonorum, n.46. & 47. Limita n.48.

49 *Incameratio facta dicitur, quandò pecunia fuit exacta, & n.51.*

50 *Bona Fisco applicata dicuntur mediante eorum incorporatione, & n.52.*

Incorporatio est rerum, & bonorum nomine Fisci occupatio, & in corpus bonorum illius redactio, n.50.

52 *Incameratio, seù incorporatio bonorum Fisco, non dicitur facta per solam sententiam declaratoriam, sed requiritur realis assecutio possessionis. Ampl.n.53.*

53 *Incameratio,seù incorporatio bonorum Fisco, vt dicatur facta,requiritur actualis apprehensio, etiamsi Fisco bona ipso iure applicata sint.*

54 *Vèl quod inter bona Principis fuerint descripta.*

55 *Vèl quod illa Princeps nomine proprio donauerit, aùt alienauerit.*

56 *Decima, seù portio debita Iudici, seù Officiali, an debeatur condemnanti, an potiùs successori, de quo tempore facta fuit incameratio, seù incorporatio.*

57 *Salarium Custodibus vinearum non potest solui ex pecunia publica, sed soluendum à Dominis vinearum, & quarè.*

58 *Contrarium seruatur in Statu Ecclesiastico, & quarè.*

59 *Pœna contrà damnum dantes spectant ad Communitates Status Ecclesiastici.*

60 *Custodibus vinearum quanàm fides prestanda sit.*

61 *Canes in Erisia tenere debent collo suspensum baculum.*

OBSERVATIO.

A I Nuentor plantationis vinearum, quinam fuerit valdè controuersum est, vt 1 videre est penès *Rendel. de Vinea par. 2. tit.de Vinearum cultura cap. 2. & Philippum Iacobum Sachs de Vite, & vino cap.3. lib. 1.* Quodque fuerit *Noe* primus, qui plantauerit vineam allegata *Genes. in cap.9.* tradit *Mandos.in Prax. Commission. pag.14. in verbo Vinea*: Benè quidèm conueniunt Authores *Licurgum Regem Thraciæ* legem tulisse extirpandarum vitium,
2 & postmodùm *Domitianum* prohibuisse in Italia plantationem earum, & mandasse succidi vineta, relicta ad summum dimidia parte, vt tradunt *Sutton. in Vita Domitian, Eusebius in Cronicis, Philostratus in Appollonis Tianai vita, & Ludouic. Cal. lib. antiq.lect.11.cap.11. Couar.Pract. qq. lib. vnic. cap. 37. sub num. 4. vers.* Sic *denique*, vbi de simili Regio Ædicto pro Regno Granatensi *Rendel.dicto cap.2. versic. tam grata quidem, & Solorzan. de Iure Indiar.tom.2.lib.1.cap.7. num.50. cum seqq.* iuncto *num.59.* & nouissimè doctissimus *Lagunez de Fructib.par.1.cap.7. num. 104.cum seq.* Huiusmodi autèm Constitutionis ea fuit ratio, quia ex nimio vinearum Studio arua negligebantur, & è con-
3 uerso ad hoc, vt ex vberiori, & faciliori pastu animalium maior copia carnium esset,& ex cultura agrorum resultaret abundantia frumenti, quæ pro victu humano magis necessaria sunt, quàm vinum,quod iudicatum fuit potiùs ad voluptatem, quàm ad Reipublicæ sustentationem, & conseruationem pertinere, vt animaduertunt *Couar.loc.cit.Lagunez.vbi suprà num. 105.& Solorzan.dicto cap.7.num.61.cum seqq.* vbi ideò cum *Parlador.& Collantes* subdit, quod priuilegium de non pigno-
4 randis, & in executionem capiendis bonis, & Instrumentis ad Agriculturam spectantibus, non habet locum circa ea, quæ ad culturam vinearum destinata sunt.

Probus verò *Imperator* posteà permisit Gallis, Hispanis, & Britannis vites habe-
5 re, vt tradunt *Eutropius in Vita ipsius Probi,Sabellic.Æneid.7.lib.7.cum alijs suprà allegatis*, & randèm vsus vinearum perue-
6 nit etiàm ad Romanos, qui priùs agriculturæ frumenti, segetum, & bladarum rantummodò incumbebant, vt testatur *Plin. Histor.natural.lib.4. c 4.* quem refert *Rendel.dicto cap.2.versic.Vinearum*: Hodiernis verò temporibus contrarium practicatur, dùm numerus Vinearum in agro Ro-
7 mano, & Vrbis districtu excessiuè auctus fuit in graue damnum agriculruræ frumenti, & bladarum, quod quidèm ex varijs causis euenit, & præcipuè tàm ob abundantiam pecuniarum exterorum, quæ difficiliores reddunt occasiones inuestimenti Ciuibus Romanis, quàm ob diminutos fauores, prærogariuas, & priuilegia ergà Agriculrores, quorum multi derelinquerunt Agriculturam, alij decoxerunt, & alij Vineatores euaserunt, vt pauperiores citiùs efficiantur, cum ex Vineis agri Romani

ni multòties non tantùm incerti, & nulli
8 fructus percipiantur, ſed quod peius eſt, expenſa illos ſuperet, vndè Vineas habentes imitari videntur illos, qui laborant, vt in præcipitium vadant, & hinc emananit vulgare dicterium, *chi hà Vigna hà tigna*, vt animaduertit *Adden. ad Rot. in recent. deciſ.*81. *num.*109. *par.*8. quem refert, & ſequitur *Rot. coram Cerro deciſ.*598. *num.*3. vbi etiam teſtatur de propria experientia, & in *recent. deciſ.*203. *num.*5. *par.*17. & niſi prohibeatur introductio vini forenſis, quæ prohiberi deberet, potiùs in aliqno grauando vinum Agri Romani, & Caſtrorum, ac Ciuitatum adiacentium, quatenùs tamèn aliundè ſuppleri non poſſit oneribus, qnibus ſunt deſtinati prouentus Dohanarum, ſemper ibit de malo in peius, & Subditi eo magis depauperabuntur cum extractione pecuniæ ab Vrbe per exteros.

Ad reintegrandam igitùr agricultaram
9 requiritur diligens ſtudium, & abundantia gratiarum, & priuilegiorum ergà Agricultores, & quidèm ſollicitè, ne ſerò Medicina paretur.

Pro conſeruatione verò vinearum præcipuè requiritur quolibet anno vitium putatio, quæ originem traxit ab Aſino, qui cum eſu pampinos abraſiſſet docuit primum Incolis Ciuitatis Naupliæ vulgò nnncupatæ *Napoli di Romania* putationem ſarmentorum vtilem fore, alioquin vitis tanquàm humidiſſima plura gignens ſuperuacanea ſarmenta breni tempore petiiſſet, vt refert *Sachs dicto tract. de Vite, & vino lib.*1. *cap.*3. *num.*8. *verſ. Putationem*, qui in *cap.*6. *num.*1. notat, quod vſque ad ſexaginta annos viuere poteſt, & in ſene-
11 ctute feracem conſeruari; Nec eſt mirandum de tali origine, cum non deſint varia remedia, quæ caſu ab animalibus percepi-
12 mus, iuxta exempla recenſita à *Kircher. de Arte magnetic. lib.*3. *par.*1. *præluſ.* 1. *de occultis natura operationibus, earumque cauſis pag. mihi* 531. *& à Paracelſ. Theſaur. Secr. cap.*71. 72. 76. 88, 89. 95. 103. 110.

Cætera verò de cultura vinearum videri poterunt apud *Plin. Hiſtor. natural. Gar-*
13 *zon. Piazza vniuerſale, Columell. de Re ruſtic. Creſcent. de Agricultur. Rendel. de Vinea, & Sachs de Vite cum alijs allegatis ab ipſo, Sachs cap.*5. *verſ. laborioſi*.

Multòties poſt facta laboreria, & expenſas præter infortunia geli, nebulæ, grandinis &c. ſæpè vites, & pampina deuaſtan-
14 tur à vermibus, & bruchis, prout præfagitur in *Deuteron. cap.* 28. ibi: *Vineam plantabis, effodies, & vinum non bibes, nec colliges ex ea quidpiam, quia vaſtabitur vermibus*, & cum id contingere ſoleat ob crimina Chriſtifidelium, ideò ad iram *Dei Omnipotentis* placandam, effundendæ ſunt preces cum ſequenti Oratione
15 *Preces noſtras quæſumus Domine elementer exaudi, vt qui iuſtè pro peccatis noſtris affligimur, & hanc vermium perſecutionem patimur, pro tui nominis gloria ab ea miſericorditer liberemur, vt procul à tua clementia expulſi nullis noceant, & has Vineas in quiete dimittant, quatenùs ex eis ſurgentia, & orta tua Maieſtati deſeruiant, & noſtræ neceſſitati ſubueniant per Chriſtum Dominum noſtrum &c.*

Fit etiàm Exorciſmus, vt infrà, effuſis priùs precibus à Sacerdote pro toto popu-
16 lo: *Exorcizo vos peſtiferos vermes per Deum Patrem Omnipotentem per Ieſum Chriſtum filium eius, & Spiritum Sanctum, vt confeſtim ab his vineis recedatis, & ad ea loca transfeatis, in quibus nemini nocere poſſitis pro parte Omnipotentis Dei, totius Curia Caleſtis, & Eccleſia Sancta. Vos maledicens, quocunque ieritis ſitis maledicti, deficientes de die in diem in vos ipſos, & decreſcentes, nec de vobis reliquia inueniantur niſi neceſſaria ad ſalutem, & vſum humanum, quod praſtare dignetur, qui venturus eſt iudicare viuos, & mortuos, & ſaculum per ignem*, iuxtà formulas penès *Rendel. de Vinea, & vindem cap.*4.

Quatenùs poſt varia pericula, & continuas expenſas tandèm recolligatur fructus animadnertendum eſt, quod quamuìs frumentum ob ſuam bonitatem, & neceſſitatem pro vita humana cætera excellat, vt
17 dixit *gloſſ. final. in l. Frugem ff. de Verb. ſignific.* Nihilominùs vinnm in quo conſiſtit
18 fructus vineæ, vt dixit *Rot. in recent. deciſ.*408. *num.*77. *par.*16. cenſendum eſt dignſſimus liquor, cum habeat cum corde
19 indicibilem ſympathiam, & mediante eius calore cor laxetur, & titilletur, ac ex tali motu reſultet lætitia *Valleſ. Phil. ſacr. cap.*27. *& Sachs de Vino cap.*4. *verſic. ſit autèm*, & priùs in *tractat. de Vite cap.*5. *verſic. abſque radiorum ſolarium*, vbi aduertit, quod maxima eſt vitis cum Sole ſym-
20 pathia, ſubdens, quod cor vtpotè ſolare rectè confortatur ſolaribus, & triſtitia, vtpotè Saturnina rectè propulſatur ſolaribus Saturno antipathicis; Vlteriùs ſom-
21 no feſſum animum reſtaurat, mentem acuit

acuit, consilia sugerit, Militum animos
roborat, mentis candorem reuelat; vt cumulatis concordantibus firmat *Sach d. cap. 4.*
per tot. quotiès tamèn moderatè vtatur.

Augentur etiàm eius prærogatiuæ, ponderando, quod illud omninò necessarium
est pro Sacrificio Missæ, quo mediante
conuertitur in sanguinem *Christi*, vt aduertit *Afflict. ad Constitut. Neapolit. lib. 1.*
rubr. 42. num. 15. quem refert *Solorzan in*
cit. cap. 7. num. 69. Qui verò plura alia desiderat circà virtutes, tam vini puri, & simplicis Medici; ac Vinacciæ adeat *Sachs*
dicto tract. de Vino; vbi etiàm refert, &
examinat omnes species vinorum, prout il-
22 los Regni Neapolis ennumerat *Rendel.*
de Vino sect. 1. impress. post eius tractat. de
Vinea, & vindem., & de omnibus speciebus vinorum iocosè cecinit *D. Franciscus*
Redus in eius opusculo inscripto Bacco in
Toscana Ditirambo.

Cuilibet arbitrarium est, vindemiam fa-
B cere tempore sibi beneuiso, nisi Statuto,
aut consuetudine alitèr caueatur, vt tra-
23 dit *Fritschius in eius Miscellan. conclus.*
pract. tit. de Messe cap. 2. sub num. 4. Consultiùs tamèn est, quod statuatur, ne fiant
24 vindemiæ nisi certo tempore, nam exindè duplex vtilitas publica resultat, & primò obuiatur, ne vinum fiat acerbum *Auendan. de Exequen. mandat. par. 1. cap. 19.*
num. 18. vers. quintò infertur Oter. de Officialib. par. 2. cap. 7. sub num. 6. & *Mylerius in*
eius Metrologia cap. 20. tit. de Iure statuend.
circà torcula &c. §. 10. num. 2. Secundò ne
vicini alijs damnum inferant vindemiando antè præfinitum tempus, vt relato *Pappon. Arrest. lib. 6. tit. 1. arrest. 12.* tradit *Myler loc. cit.* Valet enìm tale Statutum, ne vin-
25 demiæ fiant nisi certo tempore, vt ex *Cepoll. de Seruit.* tradit *Cobell. ad Bull. boni*
Regim. cap. 21. n. 43. & Fulu. Benign. in Annot
ad Statut. Agricultur. Vrbis cap. 82. litt. A.

Qui autèm ante præfinitum tempus vindemiauerit tenetur pœna à Statuto insli-
26 cta, & ad refectionem damni, & interesse
vicinis *Myler. loc. cit. §. 12. num. 1.* & quod
Statutaria pœna plectatur tradit *Fritschius*
allegat. cap. 2. num. 4.

Cæterùm cùm messes, & vindemiæ dilationem non recipiant, proptereà appellatio, vt tempus earum suspendatur non
27 operatur effectum suspensiuum, cum resultet periculum in dilatione, vt firmat
Salgad. de Regia protect. par. 3. cap. 1. n. 69.

Delatores sunt, qui occultè spe præ-
C mij, & lucri, seù ob aliam causam spontè
28 denunciant crimina, vèl bona vacantia,
ac alia ad Fiscum pertinentia, vt docet
Amaya in Rubr. Cod de Delator. num. 1. iuncto num. 12. & num. 21.

Et quamuis eorum ministerium fuerit,
& sit odiosum, adeòut sub optimis Princi-
29 pibus grauitèr varijs pœnis fuerint coerciti, vt plenè, & eruditè prosequitur *Amaya*
vbi suprà num. 3. cum seq.

Attamèn sicuti fuit, & est, ità in futu-
30 rum sempèr erit magna turba eorum.

Antequàm verò Princeps, & Magistratus fidem illis præstent moderatè, & gra-
31 uitèr cuncta inuestigare debent, inuestigata deliberare, & deliberata exequi, recto iudicio omnia temperando, non vt
Nero, qui fidem omnibus Delatoribus
adhibens delatos interdùm bonis, & vita
32 crudelitèr priuabat, & è contra *Cæsar* noluit credere in se ipsum aliquos coniurasse, imò nec illorum nomina scripta legere
voluit, vt notat *Ramirez ad leges Regias*
§. 9. num. 9.

Sed si probetur, quod accusator calumniosè aliquem accusauerit eadem pœ-
33 na puniendus erit, qua puniretur accusatus, si delictum probaretur, iuxta rationem traditam per *Honorium, & Theodosium in l. final. C. de Accusat. in l. final. C. de*
Calumniat. & per Constantinum in l. Si quis
ad se 7. C. Ad leg. Iul. de Vi public. quia non
debet esse impunita licentia mentiendi,
cum calumniantes poscat ad vindictam similitudo supplicij, nam æquum est, vt
quis infamiam, & delictum incurrat, quod
34 per calumniam alteri imputare conatur,
cum quisque iuris in alium statuerit ratio
expostulat, vt eo iure vtatur, iuxtà *text.*
in l. 1. & toto tit. ff. Quod quisque Iuris, vt
latè comprobat *Amaya loc. cit. num. 12. in*
fine, & num. 14. cum seq. & sic infligenda
35 est pœna talionis, quæ significat parem
vindictam secundum dispositionem *Legum 12. tabularum*, vt cum *Fest. lib. 18. Pegna in Commentar. ad director. Eymer. par. 3*
comm. 4. in princ. & Gell. lib. 20 cap. 1. Noct.
Attic. docet *Scacc. de Iudic. lib. 1. cap. 51.*
num. 12. vèl significat similitudinem suppli-
36 cij, vt cum *Isid lib. 5. cap. 25* tradit *Caballin. super Constitut. Marchiæ lib. 4. cap. 1. in*
gloss. inscriptione quem refert *Scacc. vbi sup.*

Quę pena talionis constituta fuit à *S. Damaso Papa*, vt testatur *Sancta Mater Ecclesia in secunda lectione*, quæ recitatur in
eius festo, ibi: *Pænam talionis constituit*

ijs,

ſis, qui alterum falſi criminis accuſaſſent,
ac introducta fuit ad Accuſatorum temeri-
37 tatem refrænandam propter delicti graui-
tatem, vt tradit *Farinac. quæſt.16. num.2.*
Et eſt conformis, nedùm Iuri naturali, ſed
38 etiàm Diuino, nam in *Exod.cap.21.,Deu-
teronom. cap. 19. Leuit.cap.24. Matthæi
cap.5.* legitur: *Non miſereberis eius, ſed
animam pro anima, oculum pro oculo, den-
tem pro dente exiges*,& in *Libro Eſter.cap.8.
Aman* traditur laqueo ſuſpenſum fuiſſe,
39 quoniàm innocentem *Mardocheum* ſuſ-
pendi calumniosè curauerat, vt proſequi-
tur *Farinac. loc. cit. ſub eodem num.2. Me-
noch.de Arbitr.iudic.lib.2.centur.4.caſ.322
num.9.cumſeqq.*

Ac conuenit etiàm æquitati, cum accu-
ſatum ſua calumnia in vitæ diſcrimine po-
40 nat, vt aduertit *Clar.Prax.crim. quæſt.81.
n.1.&* 2.quem ſequitur *Menoch.d.caſ.322.
num.* 3. & ipſe Accuſator ſemper delibe-
ratè, & penſatè calumnioſam accuſatio-
41 nem proponit, ad differentiam aliorum
criminum, quæ multòties ſine intentione,
atque deliberatione committuntur, ſed ob
aliquam cauſam, & animi inconſideratam
affectionem, prout Homicida ira accenſus
occidit, Fur ob aliquam neceſſitatem ſur-
ripit, Blaſphemus linguæ lubricu maledi-
cit, vt notat *Menoch. loc.cit. n.15. cumſeq.*

Verùm cum experientia docuerit, quod
propter grauitatem pœnæ prædictæ, cui
mediante inſcriptione accuſationis,& pro-
42 miſſione de proſequenda accuſatione, in
qua ſi defeciſſent, ſe ſubijciebant, cum
inſcribere idem ſit, ac ſe obligare ad ean-
dem pœnam, ſi Accuſator non probaue-
rit, quam Reus accuſatus debuiſſet pati, ſi
probaſſet, vt diſtinguendo inter denun-
ciationem, inquiſitionem, & accuſatio-
nem tradit *Fagnan. in cap. qualiter, &
quando il ſecondo num.82.de Accuſat.* mul-
ti ab accuſando ſe continebant, nolentes
ſe huiuſmodi pœnæ ſubmittere, proindè
ne delicta remaneant impunita ab Aula re-
ceſſit, & de generali conſuetudine pœna
43 extraordinaria arbitrio Iudicis puniuntur,
vt latè firmant *Farinac. dicta quæſt.16.
num.3.cum ſeqq.* qui licet alleget *Bullam
B.Pij V.* renouantem antiquam pœnam ta-
lionis, & dicat eam eſſe attendendam,
tamèn ſub *num.7.* circà mortem naturalem
pœnam arbitrariam eſſe concludit, ac te-
ſtatur ſemper, ita ſeruari vidiſſe *Scacc. cit.
cap.51.ſub num.13.cum ſeq.ac num.16.Me-
noch. loc. allegat. num.2.in fine cum ſeq.&
Guazzin.ad Defenſ. Reorum defenſ. 3 cap.
13.num.1.vbi num.*2.concordantibus rela-
tis firmat, propter grauitatem delicti quan-
44 dòque etiàm pœna mortis puniri, & *Iba-
nez de Faria ad Couar.Variar.reſolut.lib.2.
cap.9.num.11.*

Ad alliciendos autem Delatores,à Fiſco
eis aſſignatur certa quota, ſeu portio pœ-
45 næ, ſeu bonorum incamerandorum, non
vt intereſſe debitum, ſed pro præmio con-
ſtituitur, vt firmat *Leo deciſ. Granaten.27.
num.14.* Ea tamèn non debetur, niſi poſt-
quàm pœna fuerit actualiter Fiſco ſoluta,
46 vèl bona incamerata, & incorporata, ità
vt de manu Fiſci portionem ſuam recipere
debeat, iuxtà diſpoſitionem *Bullæ Sixti V.
la 93.§.10.cum ſeq.in Bullar.nou.volum.2.*
confirmatæ per *Clementem VIII. in eius
Bulla la 5.eodem Bullar.vol.3.& Bullæ Pau-
li V.la 88.in eodem Bullario volum 4.* & ta-
liter in Statu Eccleſiaſtico ſeruatur *Spad.
conſ.165.num.3.volum.1.& Cardin.de Lu-
ca in Supplemen. ad tract. de Regal. diſcurſ.
124.in princ.*Idque procedit etiàm de Iure
communi, ſecundùm quod vniuerſa con-
47 demnatio per Fiſcum exigitur, & poſteà
ab eius manu recipitur per Officiales *Al-
beric. de Roſate in l.Senatus cenſuit §.Sena-
tus Adriani num.4.ff de Iure Fiſci,Peregrin.
de Iure Fiſci lib.2.tit.1.ſub num.16. verſic.
practica,Cancer.Variar.reſolut.cap.11.num.
43.par.2.Caball.Reſolut.crim.caſ 202.nu.2.
Creſp.obſeruat.80.num.2.& Antunez Por-
tugal par.3.cap.43 num.94.volum.2.* Quod
48 limitatur, quandò Delator poſſidet, cum
tunc detracta eius portione, reſiduum Fiſ-
co reſignat, vt diſtinguendo docet *Pere-
grin loco mox allegat.*

Et vt incamératiò dicatur facta requiri-
tur, quod pecunia fuerit per Fiſcum exa-
49 cta, vt relato *Bald.in l.Nec damnoſa n.1.
in fine C. de Precib. Imperator. offeren* tra-
dit *Farinac. in Fragment. par.1. litt.B. ſub
num.116.*& bona Fiſco applicata dicuntur
mediante eorum incorporatione, quæ ni-
50 hil aliud eſt, quàm ipſarum rerum, & bo-
norum nomine Fiſci occupatio, & in cor-
pus bonorum illius redactio ad *text. in l.Si
quando 3.ibique Cuiac. verſic. addendum
eſt C.de Bonis vacan.lib.10.* vt docet *Maſ-
ſin.de Confiſcat.quæſt.41.nu.6.* & latè com-
probat *Antunez Portugal. vbi ſupra vbi
num.ſeq* refert ſolemnitates, quæ olim ſer-
uabantur in huiuſmodi incorporatione, &
nùnc in deſuetudinem abierunt, & reſpe-
51 ctu pecuniæ incorporare idem eſt, quod
exi-

exigere, vt exemplificat Bald. in l. Nec dam-
nosa num. 1. in fine ibique Iason. num. 1. C.
de Precib. Imperat. offer. & respondit Fari-
nac. cons. 148. num. 22. volum. 2.

Non suffragante ad hunc effectum sen-
tentia declaratoria, cum vlterius requira-
52 tur realis assecutio possessionis, vt respon-
dit Farinac. cons. 138. num. 18. & 22. vol. 2.
& in Fragment. loc. cit. Massin. vbi supra
num. 10. & Rot. in Fauentina Confiscationis
bonorum Capitanei Ioannis Baptistæ Seuera-
li coram Ludouis. decis. 114. num. 2.

Etiàm si bona Fisco ipso iure applicen-
tur, nam adhuc pro inducenda incorpora-
tione requiritur actualis apprehensio pos-
53 sessionis, vt cum Gabr. Quemada quæst.
hæretic. 16. aduertit Farinac. in Fragment.
vbi suprà dicto num. 116. circà princ. Mas-
sin. dicta quæst. 41. num. 12. Giurb. ad Consue-
tud. Messanen. cap. 5. gloss. 6. num. 12. cum
seq. & Antunez Portugal. loc. cit. num. 97.
cum seq. Vèl quod inter bona Principis
54 fuerint descripta per text. in l. Si quandò
ibique gloss. in verbo rationales Bart. num. 2.
& Bald. num. 1. C. de Bonis vacant. lib. 10.
respondit Vermigliol cons. 91. num. 3. & Fa-
rinac. sub dicto num. 116. & cons. 148. nu. 8.
Vèl illa Princeps nomine proprio donaue-
55 rit, aut alienauerit, cum ex isto actu sup-
ponatur præcedens incorporatio, vt dixit
Rot. coram Seraphin. decis. 998. num. 2.

Hìnc sæpè dubitari contingit super con-
secutione decimæ, seù portionis debitæ,
Officiali Principis super bonis confiscatis,
56 an scilicet debeatur Officiali condemnan-
ti, an potiùs eius successori, de quo tem-
pore facta fuit incameratio, seù incorpo-
ratio, & fauore primi Officialis videtur re-
soluendum, cum debeatur ratione labo-
rum, quos impendit in fabricatione pro-
cessus, in discussione causæ, & in illius
expeditione, vt respondit Soccin. cons. 51.
lib. 1. Giurb. cons. 75. num. 30. Massin. dicta
quæst. 41. num. 50. Nouar. pragm. 1. de bonis
proditor. collectan. 1. n. 11. Mastrill. dec. 12.
n. 11. cum seqq. Rot. diuers. dec 777. n. 2. par. 1.

Contrariam tamèn opinionem latissimè
comprobando tenet Larrea allegat. 37. à
num. 8. vsque ad finem, & in specie num. 14.
loquitur de Delatore.

Sed pro recta resolutione distinguendum
est, tùnc deberi primo Officiali, quandò
exercebat Officium, seù iurisdictionem ti-
tulo oneroso, secùs si titulo lucratiuo, vt
per text. in l. Susceptores C. de Suscept. lib. 10.
distinguendo respondit Farinac. cons. 148. n. 2.
iuncto n. 20. vol. 2. Spad. cons. 165. n. 1. vol. 1.

Indistinctè tamèn ex vniuersali consue-
tudine Status Ecclesiastici, iuxta Constitu-
tiones Sixti V. Clementis VIII. & Pauli V.
non competit participatio Fiscalibus, &
alijs Officialibus, nisi postquàm actu exe-
gerint, & actualitèr in bursam Fiscalem
redegerint ex Spad. & Cardin. de Luca su-
prà allegat. num. 46. Quod limitandum est
in casu, quo post declaratam confiscatio-
nem concessa fuit per Principem Reo, qui
pœnam passus est, vèl alteri, qui eam sol-
uere tenetur, dilatio ad soluendum, nàm
tùnc fauore primi Officialis habetur pecu-
nia pro incamerata, dum per Officialem
non stetit, quin pœna exigeretur, vt res-
pondit Farinac. cons. 107. vol. 2. quem se-
quitur Cardin. de Luca in Supplement. dicto
discurs. 124. vers. quarè.

Quamuis Salarium præstandum Custo-
D dibus vinearum non possit solui ex pecu-
57 nia publica, eo quià commodum custodiæ
resultat primò, & principalitèr fauore par-
ticularium personarum, & ad vtilitatem
Dominorum vinearum, ad quos cura
suorum bonorum pertinet, secundariò ve-
rò redundet in vtilitatem publicam ratione
maioris abundantiæ vini secundum opi-
nionem Auendan. de Exequen. mandat. par.
2. cap. 10. num 23. cum duobus seqq. quem
sequitur Gabr. Berart. de Visit. temp. cap. 23.
num. 93. & 94. in exempl. 23. Attamèn talis
58 opinio non seruatur in Ditione Ecclesia-
stica, in qua eorum salarium soluitur ab
Vniuersitatibus, & quia isti Custodes, &
Denunciatores prosunt æquè principali-
tèr tam Ciuibus, quàm Vniuersitatibus,
cum Ciues ex huiusmodi denunciationibus
damnum dantium recipiant emendatio-
nem damni passi, Vniuersitates verò emolu-
menta pœnarum, in quas incidunt damni-
ficantes, iuxta dispositionem Capitulorum
super damnis datis cap. 7. impress. infrà in
Appendice pag. 121. cum ad eas spectent ex
59 concessione facta à Camera Apostolica
titulo oneroso vigore Motus proprij Cle-
mentis VIII. vt eo reprobato, respondit
Cobell. ad Bullam boni Regim. cap. 42. nu. 31.
vers. pro affirmatiua cum seq.

Quæ autèm fides præstanda sit huius-
60 modi Custodibus dictum fuit suprà in
Obseru. ad Rubr. 2. hoc eod. lib. n. 10. cum seq.

In Frisia quoquè particulari lege cau-
E tum est, quod ne Ruri canes feris insi-
dientur, baculos collo suspendere debet
61 eorum Dominus, aliàs à Principis Mini-
stris internecioni traduntur, vt testatur
Feltman de Inclus. anim. cap. 22. sect. 1. n. 2.

LIBER

LIBER SEXTVS

Statutorum Ciuitatis Fauentiæ.

De Aestimis, & eorum Officialibus.

RVBRICA PRIMA.

Tatuimus, & ordinamus, ad laudem Omnipotentis Dei, & Almæ Virginis Mariæ, quod omnes, & singuli habitantes in Ciuitate, & Comitatu Fauen. teneantur describi facere caput æstimi (A) in Parochia, seu Scola, in quo habitant per Notarios ad id deputatos, & ibi scribi, & anotari omninò curare, & facere omnia bona immobilia quam tenent, & possident in Comitatu Fauen. quouis modo, iure videlicet titulo, ponendo, & poni faciendo huiusmodi bonorum confines, & situm, & ibi onera quæcunque subire. Et teneantur Capellani Parochialium Ecclesiarum, & Capitularii Scolarum dictæ Ciuitatis, Comitatus, & Districtus, denunciare omnes, & singulos prædicta non obseruantes Officialibus æstimorum huiusmodi sub pœna lib. 3. bon. pro quolibet, & qualibet vice, qua contrafactum fuerit. Et quandocumque fuerit sancitum, & deliberatum in generali Consilio dictæ Ciuitatis, mensurari debeant per agrimensores eligendos, & per alios Officiales ad id in dicto Consilio destinandos, omnia & singula bona immobilia Comitatus, & Districtus Fauentiæ, cum quibus etiam accedere debeant duo Notarii eligendi ad dictam mensurationem faciendam, & etiam in dicta mensuratione vocari, & adesse debeant capitularii, & quatuor idonei, & experti viri illius Scolæ in qua talis mensuratio fieri continget, cum quibus possint diligenter indagari de pretio bonorum mensurandorum, & de eorum finibus, & fundis, & qui Officiales etiam possint capitulariis, & omnibus quibuscunque, etiàm sub pœna præcipere, & pœnas huiusmodi exigere, & pro veritate habenda iuramentum eis deferre quandocumque oportunum eis esse videbitur, & ità quamlibet petiam terræ apretiare debeant, & teneantur talem valorem per Notarios prædictos describi facere, in qua tamen mensuratione, & apretiatione non debeat haberi ratio aliqua fossatorum terrarum, & bonorum prædictorum, & quæ mensurari, seu eis pretium imponi, aut eorum descriptio fieri minimè volumus, domus autem, areæ, & viridaria, quos, & quæ quis habeat, & teneat pro suo vsu, aut eius colonorum minime mensurari, aut apretiari debeant, nisi tale viridarium perticas quinque terræ excedat, & quilibet etiam Forensis habitans, & possidens immobilia describi debeat in libro æstimorum, nec possit aliquis cuiusuis generis etiam Forensis habitans in Ciuitate, seu Comitatu Fauentiæ æstimari in minori quantitate solidorum 20. & quandocunque dictis Officialibus videbitur oportunum, teneantur quilibet Capellani, & Scolarum Capitularii denunciare omnes habitantes in eorum Capellis, & Scolis, qui non habeant eorum æstimum descriptum, etiam sub pœna imponenda eis per dictos Officiales, seu alios Iusdicentes in Ciuitate Fauentiæ. Et quandocunque contingerit aliquos in communio ne aliqua comorantes ad diuisionem bonorum communium deuenire, vel seorsùm habitare teneantur infrà mensem à die eorum diuisionis, seù à die, quo seorsùm habitare cęperint sibi describi facere caput æstimi separatim cum omnibus bonis sibi obuentis in dicta diuisione,

vel

vel separatim quæsitis sub pœna librarum 5. bonon. Et nihilominus omnino ad hæc compellantur iuris remediis oportunis, nam quemlibet habitanrem in Ciuitate, Comitatu, aut Districtu Fauentiæ caput Æstimi habere sancimus, nisi in casibus, & personis ex forma Statutorum nostrorum exceptis. Molendina quoque quæ quis habet, & possidet in Ciuitate Fauentiæ, aut extrà omnino æstimentur, & describi debeant ad æstimum illius, qui ea possidet, nulla contradictione obstante. Nec aliquis Ciuis, aut Districtualis Fauen. vel etiam Forensis habens æstimum in Communi Fauen. audeat, vel præsumat facere ad eius æstimum adscribi, seu adscripta tenere bona alteriùs, seu ab alio possessa, sub pœna lib. 5. bon. & si descripta sint ea delere ex suo æstimo omnino, & ad æstimum ea tenentis, & possidentis describi facere omnino compellantur, & teneantur sub eademmet pœna, nisi alia bona essent alienata in alium quomodolibet exemptum de Iure, vel ex forma Statutorum Fauentiæ, quo casu talis alienans ea sic conscripta ad eius æstimum tenere debeat, & pro eis onera quandocunque subire tali alienatione non obstante.

SUMMARIUM.

1 *Descriptio facultatum Subditorum appellatur Æstimum, seù Catastrum.*

2 *Æstimum, & Catastrum sunt nomina sinonyma cum unum accipiatur pro alio.*

3 *Fieri debet Catastrum præsentibus, vel legitimè citatis possessoribus, nisi fraude absint.*

4 *Consuetudo Regionis seruanda est in confectione Catastri.*

5 *Confectio Catastri in Statu Ecclesiastico ordinata fuit ab* Innocentio XI.

Assignatio Bonorum medio iuramento iniungitur Subditis ad effectum confectionis Catastri num. 5.

6 *Fit Catastrum pro habenda notitia possessorum bonorum, & diuitiarum Ciuium ratione onerum diuidendorum pro rata.*

7 *Conficitur Catastrum ad effectum imponendi Collectam.*

8 *Mercatores describi non debent in Catastro pro eorum pecunijs, creditis, & mercibus, & effectibus, & quare num. 9.*

9 *Facultates Mercatorum, vt plurimum consistunt in opinione hominum.*

10 *Secreta domus, & patrimony non sunt pandenda, & maximè Mercatorum.*

11 *Conficitur per us. & libram Catastrum ad effectum imponendi collectam iuxtà vires patrimony.*

12 *Catastra Fauentiæ confecta fuerunt varijs temporibus, vt ibi.*

13 *Conficitur Catastrum ad varios effectus, de quibus ibi.*

14 *Descriptus in Catastro, immunitatis exceptione non potest effugere solutionem Collecta, quotiès sciens descriptionem intrà decendium non appellauit. Decl, num. 15.*

16 *Grauatus in Catastro solùm infrà annum potest conqueri, aliàs non auditur. Vide num. 17.*

17 *Dispositio* text. in l. Qui grauatos C. de Censib. lib. 11. *non est ampliùs in vsu.*

18 *Catastrum legitimè confectum fidem facit pro Communitate, seù Fisco in materia Taxarum, seù Collectarum.*

19 *Catastrum legitimè confectum tanquàm promissio, & quasi contractus habetur in materia Taxarum, & Collectarum.*

20 *Describi patiens in Catastro eo ipso se obligat ad solutionem descripta quantitatis.*

21 *Et contrahitur obligatio tàm personalis, quàm realis, qua fundum sequitur.*

22 *Bona descripta in Catastro remanēt obligata Communitati, seù Fisco pro oneribus.*

23 *Descripto in Catastro neganti se dedisse notulam, seù partitam, vèl consensum descriptioni non creditur, nisi probetur de tempore accatastrationis bona per alium fuisse possessa.*

24 *Pretia rerum tractu temporis variare solent.*

25 *Catastrum renouandum, & nouum conficiendum alapso certo tempore.*

26 *Collectas inaqualitèr distribui iniquissimum est.*

Grauari vnum pro alio in solutione onerum, & Collectarum iniquissimum est nu. 26.

26 *Catastrum reuideri, & reformari debet singulo quinquennio.*

28 *Catastrum reducendum est ad æqualitatem totiès, quotiès opus fuerit.*

29 Re-

29 *Reductio, reformatio, & renouatio Catastri peti potest ab vnoquoque de populo. Ampliа num.* 30.

Ditiores non opprimere pauperes Reip. interest num. 30.

31 *Agrimensorum origo est antiquissima, & quodnam esset eorum officium.*

32 *Agrimensores eligebantur quandòque à Contrahentibus, quandòque à Iudice, & quandoque publicè constituti erant.*

Agrimensores reputabantur ad instar Iudicum num. 32.

33 *Agrimensores eliguntur ad mensurandos, & limitandos agros, ac ad discernendum, an ex prædio aliqua pars fuerit vsurpata.*

34 *Mensuratio facienda est per Agrimensores deputatos, vel à Lege, seu Statuto, vel à Iudice, vel à Partibus, vt valida sit.*

35 *Electus ad mensurandum, & æstimandum prædium habet etiàm facultatem illud terminandi.*

36 *Agrimensor iurare debet partibus præsentibus de benè, & elegantèr exercendo officio, & mensurando. Limita, vt ibi.*

37 *Citatio partium pro diebus, & horis certis requiritur ad legitimam mensuram faciendam per Agrimensores.*

Alioquin mensuratio non præiudicat nu. 37.

38 *Merces Agrimensoribus debetur.*

39 *Merces Agrimensori à quonam soluenda sit, vt dignoscatur, distinguendi sunt varij casus, de quibus ibi.*

40 *Agrimensorum delicta, & pœna, remissiuè.*

OBSERVATIO.

A DEscriptio facultatum Subditorum apud *Iuris Consultos* appellatur Æsti-
1 mum, seù Catastrum, vt docet *Gloss. in l.* 1. *verbo descriptiones C. de Apoc. public. &c. lib.* 10. *David Meuius ad Ius Lubecense par.* 2. *tit.* 3. *art.* 3. *nu.* 8. *cum duobus seqq. tom.* 1. *& Cobell. ad Bull. bon. Regim. cap.* 35. *num.* 23. quæ nomina sunt synonima, cum
2 Catastrum accipiatur pro Æstimo, & è contra vt tradunt *Menoch. consf.* 1144. *nu.* 3. *Ciarlin. controu.* 223. *num.* 5. *vers. vndè cum seq. Kloch. de Contribut. cap.* 17. *nu.* 29. *& num.* 125. notat, Æstimum ita dictum esse, quia æstimationem patrimonij cuiusque continere debet.

Vt autèm validum sit, faciendum est
3 præsentibus, vel legitimè citatis possessoribus nisi fraude absentes sint, vt per *text. in l. Per æquatores C. de Censib.* docet *Kloch. d. cap.* 17. *nu.* 27. *ac Meuius loc. cit. nu.* 11. Et si vigeat particularis consuetudo Regionis circà modum illius confectionis ser-
4 uanda est, vt prosequitur *Kloch. vbi supra num.* 28. & aduertit *Card. de Luca de Regal. discurs.* 101. *num.* 7.

In Statu Ecclesiastico mandante *fa. me. Innocentio XI.* per organum *Sacræ Congregationis Boni Regiminis* pro confectione
5 Catastri Communitatibus, ordinata fuit possessoribus bonorum stabilium assignatio medio iuramento, vbi deficiebat Catastrum, ad euitandas intolerabiles expensas, alioquin necessarias pro mensuratione, & æstimatione eorumdem bonorum, quod est conforme dispositioni Iuris communis ad *tex. in l. Formulam* §. *primo cum seqq. ff. de Censib.* tradit *Oter. de Officialib. par.* 2. *cap* 20. *num.* 48. *Meuius vbi supra num.* 11. *&* 20.

Fit enim Catastrum pro habenda notitia possessorum bonorum, & diuitiarum
6 Ciuium ratione onerum diuidendorum, vt exigantur, & supportentur pro rata quemlibet tangente *Kloch. de Contribut. cap.* 20. *num* 368. & dixit *Rot. in Rec. decis.* 402. *nu.* 6. *par.* 18. *tom primo* cum vt plurimum
7 conficiatur ad effectum imponendi Collectam latè *Menoch. consf.* 1144. *num* 5. *vers. est enim cum pluribus seqq.* quæ est sequela Catastri, vt tradit *Kloch. de Contribution. cap.* 16. *num* 84.

Non tamèn Mercatores, & Negotiatores pro eorum pecunijs, effectibus, & mer-
8 cibus describendi sunt in Catastro, nàm talitèr impediretur publicum commerciū, & daretur causa decoctioni plurium Mercatorum, quià cum eorum facultates, & creditum, vt plurimum consistant in opi-
9 nione hominum, si ex huiusmodi publica descriptione constaret de tenuitate eorum crediti, & facultatum, vtique statim Creditores vrgerent, & sic in fugam Mercatores debitores ponerent in euidens præiudicium publici commercij, & Reip. secundùm communiorem sententiam, quam ob hanc, & alias plures rationes sequendo responderunt *Alciat. consf.* 48. *nu.* 6. *vers. dico autem cum seqq. lib.* 5. *Flamin. de Rubeis consf.* 1. *Crauet. consf.* 497. *Mandel. Alb. consil.* 38. *cum seq.* latissimè *Andreol. controu.* 266. *per tot.* vbi reprobantur contrarium tenentes, & conferunt tradita per *Meuium vbi suprà in princ. cit. n.* 3. *cum duob. seqq.*

Vltrà quod iuri, & æquitati non est con-
10 sentaneum secreta domus, & patrimonij pan-

pandere ad *tex. in l. 2. C. de Alienat pupill. præstan. & l. 2. verf. quidem. tùm durum C. Quando, & quibus quarta pars lib. 10.* aduertunt *Ciriac. contr. 77. nu. 11. & Klocb. de Contribut. cap. 20. num. 357. cum seq.* maximè Mercatorum, vt ponderauit *Rota coram Coccin. decis. 1901. in fine.*

Et hinc licet ab eodem *Innocentio XI.* tùnc paritèr demandata etiàm fuisset descriptio fundacorum, & bonorum, ac facultatum Mercatorum; Attamèn ab huiusmodi ordine posteà recessum fuit ob graue damnum, quod commercio publico resultaret.

Regularitèr autèm Catastrum conficitur per æs, & libram ad effectum imponendi Collectam iuxtà vires patrimonij,
11 vt per *tex in leg. vltima Cod. Sine causa, vel reliq; &c. l. Indictiones 3. Cod. de Annon. & tribut. lib. 10. l. Per Bithyniam C. de Immunitat. nemin. conced. lib. 10.* firmant *Lancellott. Gallia conf. 6. num. 6. Menoch. dicto conf. 1144. num. 6.* vbi concordantes *Ciriac. controu. 156. num. 18. Klocb. de Contribut. cap. 17. num. 48. & cap. 20. num. 356.*

Prout confectum fuit illud nostri Territorij de anno 1477. necnon de anno 1519.
12 de quo vltimo testatur *Bero conf. 77. num. 13. vol. 3.* Post impositionem etiàm subsidij triennalis factam de anno 1543. resolutum fuit à Consilio generali esse deueniendum ad nouam perticationem, seù mensurationem Territorij, & in executionem resolutionis inceptà, & pro maiori parte completa fuit de anno 1547. sed absque effectu; Renouatum etiàm fuit de anno 1575. nouum æstimum cum Camplonis, alijsque libris optimè dispositis, qui conseruantur in Archiuio, excepto Camplono, seù Libro quarterij Portæ Montanariæ, ac alio libro Ecclesiasticorum, cum de anno 1602. in infortunio incendij passi in Officio Æstimi in cinerem conuersi fuerint; vndè de anno 1604. ad nouum Æstimum, quod integrum conseruatur deuentum est. Iterùm vigore Ædicti publicati de anno 1656. de mandato *sa. mem. Alexandri VII* deuentum fuit ad mensurationem, & æstimationem bonorum stabilium totius Territorij, quibus terminatis deuentum fuit de anno 1666. ad earum publicationem; Sed quià ob varios recursus habitos reiecta fuit prædicta æstimatio, firma remanente huiusmodi vltima mensuratione, ideò supèr hac mensuratione compositi fuerunt noui libri habità ratione ad æstimationem factam de anno 1604. quod fuit approbatum à *Sacra Congregatione boni Regiminis*, & ità ad præsens seruatur.

Quià verò ad varios effectus confici potest Catastrum, nempè vel ad effectum
13 imponendi collectā supèr Capitibus Subditorum, vel supèr proprietate bonorum, vel supèr fructibus eorum, vel supèr mercimonijs &c. ideò iuxtà finem, & effectum facienda est in eo descriptio, vt firmat *Menoch. d. conf. 1144. n. 5. verf. enim cum seq. Card. de Luca de Regal. disc. 101. nu. 8.*

Notandum est, quod descriptus in Catastro, immunitatis exceptione non pote-
14 rit effugere solutionem collectæ, quotiès sciens descriptionem factam intrà decem dies non appellauit, cum tùnc renunciasse eius priuilegio censeatur iuxtà doctrinam *Angel. in l. 1. §. si quis Tutor num. 2. ff. Quando appell. sit*, quàm sequuti sunt *Alex. conf. 101. num. 10. vol. 1. Menoch. conf. 702. num. 9. Klocb. de Contribut. cap. 13. num. 51. cum seq.* vbi dicit hoc esse menti tenendum, quià pauci sciunt practicare, & *cap. 18. num. 27.* iuncto *cap. 20. num. 407. cum seq. Cobell. ad Bullam boni Regim. cap. 35. num. 217.* Quod intellige procedere quandò versatur in actu momentaneo, nempè in solutione collectæ
15 pro vnica vice tantùm debita, fecùs si contineat effectum successiuum, nàm isto casu non censetur renunciatum exemptioni iuxtà originalem distinctionem *Bartol. in l. final in fine ff. de Constit. Princip. Gayl. obseruat. 60. num. 11. & Fontanell. de Pact. nuptial. claus. 4. gloss. 10. par. 1. nu. 131. cum seq.*

Sicuti etiàm dicitur, quòd grauatus in æstimo solùm intrà annum possit conqueri, nàm eo elapso ampliùs audiri non de-
16 beat iuxtà *text. in l. Qui grauatos Cod. de Censib. lib. 11.* cum alijs, quos refert, & sequitur *Menoch. conf. 1144 num. 78. cum seq;* Verùm vltrà quòd dispositio *d. tex.*
17 *in l. Qui grauatos* non est ampliùs in vsu, testatur *Raudens. Var. resolut. cap. 73. nu. 16. Claper. conf. 36. quæst. 2. nu. 18.* quos refert, & sequitur *Andreol. controu. 266. num. 14.* limitatur in varijs casibus, de quibus *Andreol. vbi suprà num. 15. cum seqq. & Thesaur. decis. 239. num. 11. cum seq.* quas limitationes examinat in suo casu *Menoch. conf. 1144. num. 80. cum seqq.*

Notandum etiàm, quod legitimè confecto Catastro, tùnc fidem facit pro Commu-

18 munitate, ſeù Fiſco in materia Taxarum, ſeù Collectarum, vt alijs ommiſſis firmat *Ciarlin. controuerſ.* 223. *num.* 7. *cum ſeq. lib.* 3. Itaùt tanqnàm promiſſio, & quaſi
19 contractus habeatur *Kloch. de Contribut. cap.* 17. *num.* 37. & 40. *iuncto num.* 83.

Imò ſit expreſſa conuentio, cum ità ſe in æſtimo deſcribi patiantur, eo ipſo ſe
20 obligent ad ſolutionem deſcriptæ quantitatis *Bald. in l. Si negotium ff. de Negot. geſt.* & proſequitur *Kloch. dicto cap.* 17. *num.* 38. et contrahatur obligatio tàm perſonalis, quàm realis, quæ fundum ſequi-
21 tur in quemcunq; tranſeat, vt firmat *Kloch de Contribut. cap.* 13. *num.* 50. & *cap.* 17. *num.* 40. & *ſub num.* 83. *D. Gobb. conſult.* 144. *num.* 47. Adeoùt eo ipſo, quod bona ſunt deſcripta in Cataſtro remaneant
22 obligata Communitati, ſeù Fiſco pro oneribus ad *tex. in l.* 1. *in fine Cod. Si proptèr public. penſit.* tradit *Bald. in leg. Exemplo nu.* 2. *Cod. de Probat. Ciarlin. d. contr.* 223. *num.* 7. *cum ſeqq.*

Nec credatur deſcripto neganti ſe dediſſe notulam, ſeù partitam, vel conſen-
23 ſiſſe deſcriptioni, cum ſempèr præſumatur pro Cataſtro, niſi probetur, quod de tempore accataſtationis bona per alium eſſent poſſeſſa, vt proſequitur *Ciarlin. dicta contr.* 223. *num.* 23. *cum ſeq.*

Aduertendum tamèn, quod cum tractu temporis bonorum pretia variare ſoleant,
24 & hinc reſultet inęqualitas, & læſio, proindè elapſo certo tempore reformandum, & renouandum eſt Cataſtrum, nouumquè
25 conficiendum ad effectum reducēdi onera ad iuſtitiam, & æqualitatem, vt vnuſquiſquè ſubeat onera ſecundùm vires Patrimonij, cum iniquiſſimum ſit collectas
26 inæqualitèt diſtribui, & alium pro alio grauari ad *text. in l. Omne Territorium* 4. *Cod de Cenſib. & Cenſitor. lib.* 11. *ibique Io: de Platea* reſpondit *Bald. conſ.* 387. *volum.* 3. *Natt. conſ.* 433. *num.* 4. *vol.* 2. & *in conſ.* 265. *Ciriac. controu.* 156. *num.* 5. *cum ſeq. Kloch de Contribut. cap.* 17. *num.* 121. *cum ſeqq.* & *Knichen in Encyclopedia cap.* 10. *num.* 108. *cum ſeq.* Et quod reuideri, & reformari debeat ſingulo quin-
27 quennio, proùt ſeruatur in Statu Mediolani firmant *Lancellott. Gallia conſ.* 27. *num.* 75. *Menoch. dicto conſil.* 1144. *num.* 88. *verſ. caterum cum duobus ſeqq. Knichen. vbi ſuprà num.* 108. *cum ſeq. Kloch. de Contribut. citat. cap.* 17. *num.* 122. *Cardin. de Luca de Regalib diſc.* 101. *nu.* 8. & 9. *Tom. II.*

Ac etiàm totiès, quotiès opus fuerit il-
28 lud ad æqualitatem reducere ad *text. in l. Omne Territorium C. de Cenſib. & cenſit. lib.* 11. tradit *Kloch de Contribut. cap.* 17. *num.* 127.

Quod peti poteſt ab vno quoque de populo, cum agatur de publico intereſſe
29 *Feſtaſ. de Collect. par.* 1. *cap.* 1. *num* 21. quem ſequitur *Ciriac. controu.* 156. *num.* 9. *cum duobus ſeqq.* vbi ampliat procedere, non obſtante quouis lapſu temporis, ac
30 etiam tranſactione, & *Kloch allegat. cap.* 17. *num.* 109. *cum ſeq.* vbi ſubdit quod intereſt Reipublicę ne ditiores opprimant pauperes, & vt æqualitas intèr omnes ſeruetur.

Agrimenſorem origo eſt antiquiſſima,
B cum tàm apud Egyptios, quàm Romanos
31 eſſent in vſu prò decidendis, & terminandis varijs controuerſijs limitum, & aliorum, de quibus latè *Giballin. de Vniu. rer. human. negotiat. lib.* 4. *cap.* 4. *artic.* 4. *conſectar.* 5. *num.* 1. *cum ſeq.* vbi etiàm *nu.* 6. adducit pluta de ijs ſtatuiſſe *Ius Gallicum*. Eligebantur quandoq; à contrahentibus,
32 quandòquè à Iudice, & quandòquè publicè conſtituti erant, vt docet *Giballin. dict. conſectar.* 5. *in princip.* Et ij non tanquàm viles Operarij, ſed ad inſtar Iudicum reputàbantur, itaùt id, quod in gratiam recepti beneficij rependebatur, non merces, ſed honorarium dicebatur iuxtà *tex. in leg.* 1. *ff. Si menſ. falſ. mod.* & aduertit *Gibalin. loc. cit. num.* 4.

Modernis temporibus eliguntur ad men-
33 ſurandos, & limitandos agros, ac ad diſcernendum, an ex prædio aliqua pars fuerit vſurpata, vt docet *Hermoſill. ad Lopez gloſſ.* 2. *leg.* 24. *tit.* 5. *par.* 5. *num.* 55. *pag.* 544. *ſecundùm impreſſ. Lugdunen.* Eorum officium eſt publicum, & ad plura ſummè vtile, & neceſſarium, vt tradit *Oter. de Official par.* 2. *cap.* 21. *num. primo*, quod videtur procedere in Agrimenſoribus à publico electis.

Vt autèm valida ſit menſuratio, facienda eſt per Agrimenſores deputatos, vel à
34 Lege, ſeù Statuto, vel à Iudice, vel à partibus, alioquin nullum habet effectum, cum non ſpectet, niſi ad eos, qui officium habent, & auctoritatem reſpondit *Cephal. conſ.* 36. *num.* 2. *vol.* 1. & *Gratian. diſcept.* 512. *num.* 8., & quotiès quis eſt electus ad menſurandum, & æſtimandum prędium,
35 habet etiàmfacultatem illud terminandi, cum abſquè terminatione non poſſit, nec

mensurari, nec æstimari, vt dixit *Rot. in rec. decis.* 158. *num.* 1. *cum seqq.* iunctâ *decis.* 254. *par.* 8. *& coràm Carill. dec.* 220. *num.* 3. *vers. & quatenùs cum seq.*

Requiritur etiàm, quod Agrimensor partibus præsentibus iuret de benè, & ele-
36 gantèr exercendo officio, & mensurando, vt concordantibus relatis tradit *Oter. de Official. dicto cap.* 21. *num.* 7. *cum seq.* qui tamèn *num.* 9. limitat, quotiès ille de partium consensu fuit electus; maximè quandò de tempore, quo ad officium Agrimensoris electus fuit, iurauit; nàm tùnc in singulis relationibus iurare non tenetur; tamèn subdit *ibidem* verius existimare, quod in omni casu Agrimensores iurare teneantur, non tamèn in præsentia partis; & videnda sunt, quæ dicta fuerunt suprà in *Obseruat. ad Rubr.* 50. *num.* 12. *cum seq. lib.* 3. de Æstimatoribus, quæ æque benè congruunt Agrimensoribus.

Requiritur quoque ad legitimam mensuram faciendam citatio partium pro die-
37 bus, & horis certis, in quibus si non comparuerint, vel altera earum non comparuerit, poterit nihilominùs Agrimensor mensuram facere, vt relato *Abb. in cap. quia iudicante num.* 6. *de Præsumpt.* docet *Oter. d. cap.* 21. *num.* 11. omissa autèm citatione, mensuratio non præiudicat non citato *Ciriac. controu.* 320. *numer.* 15. *in fine.*

Sequuta mensuratione, deberi Agrimensori mercedem, sicut alijs operam pro-
38 priam præstantibus nulli dubium est, sed difficultas est, cuinam incumbat onus eam soluendi; pro cuius articuli resolutione crederem distinguendos esse nonnullos
39 casus, nempe si contingat, quod de consensu partium facta sit mensuratio, tanquàm in instrumento venditionis conuenta, & reseruata, tùnc vterque tàm emptor, quàm venditor concurrere debet, vt alijs relatis firmant *Gratian. discept.* 549. *num.* 31., *& Bonden. collect.* 19. *num.* 73.

Idemque procedit si mensura facienda sit ad effectum diuisionis bonorum communium, nàm eo quoque casu communitèr contribuendum est pro expensa, licet ad instantiam vnius solummodò petitus fuerit Agrimensor, cum vtrique intersit, mensurationem fieri ad tradita per *Hieronym. de Monte de Finib. cap.* 26. *numer.* 11. quem refert, & sequitur *Munoz Escobar. de Ratioc. cap.* 49. *num.* 9. etiàmsi altera pars contradixerit, vt firmat *Oter. dict. cap.* 21. *num.* 11. *& Boer. decis.* 51. *numer. finali.*

Proùt etiàm communitèr concurrere debent, quotiès non controuertitur quidèm quantitas iugerum terræ ad vnumquemque spectans, sed vterque prætendit alterum occupasse maiorem quantitatem iuxtà casum *Gloss. in l. Si irruptione* §. *ad officium in verbo mittere, & in verbo locis ff. Fin. regund.* quam sequitur *ibidem Alberic.*

Si verò vnus eorum prætendat, alterum maiorem quantitatem, quàm sibi debeatur possidere; tùnc crederem, distinguendum esse intèr occupationem, seù vsurpationem de facto factam, & possessionem adeptam mediante titulo præcedenti emptionis, dationis insolutum &c. Etenìm primo casu, quia alteri per alterum non debet inferri iniqua conditio, & culpa occupantis deuentum fuit ad mensurationem, proindè expensis illius etiam succumbere debet, vt potè, quia dedit illi causam ad tradita per *Munoz d. cap.* 42. *sub num.* 6. *cum seq.*; secundo verò casu, cum bona fide, & iusto titulo possideat, non videtur posse cogi ad solutionem, nec ad contributionem solutionis mercedis Agrimensoris, sed ad illam tenetur agens ad rescissionem venditionis, dationis in solutum &c. cum læsio, seù excessus in mensura sit fundamentum eius intentionis, nàm expensæ, quæ ab Actore fiunt pro iustificanda sua intentione non sunt reficiendæ, vt firmat *Gratian. discept.* 725. *num.* 26. *cum seq.* quod tamèn declara quotièscunque Reus statìm facta mensuratione, & sic probata intentione Actoris, eiusque bono iure à lite cessauit; secùs autèm si adhùc perseuerauit in lite, eo quià isto casu constat de malo eius animo litigandi, & præsumitur, quod si etiàm priùs vidisset iura aduersarij, nihilominùs eodem modo iniquè litigasset, ex quo illis visis non destitit, vt elegantèr docet *Dec. in l. Qui in alterius num.* 8. *vers. sed si Reus, & num.* 9. *vers. secùs videtur ff. de Regul. Iur. Natt. cons.* 232. *num.* 4. & respondit *Rota coram Celso decis.* 74. *num.* 7.

De delictis verò, & pœnis Agrimenso-
40 rum vide *D. meum Raynaldum in eius Obseruat. crim. tom.* 2. *cap.* 18. §. 29. *numer.* 82. *cum seqq.*

De Officialibus, & Notarijs singulo anno ad æstima eligendis, & de eorum Officio, & Salario.

RVBRICA II.

SAncimus etiàm, & firmamus, quod singulo anno de mense Decembris, vel alio tempore, prout opportunum fuerit, eligantur per Magnificos Dominos Antianos Ciuitatis prædictæ pro tempore Præsidentes, duo superstites, & calculatores æstimorum, & duo boni experti, & legales Tabelliones ætatis annorum saltem triginta supèr cura dictorum æstimorum, quorum officium annale esse decernimus, quod possint, & valeant bona quæcumque ad æstimum descripta apretiare, si opus erit, & cum eadem æstimatione de æstimo vnius cancellare, & ad æstimum alterius, ad quem spectent iustis titulis, & de causis, ponere, & scribere, quæ tamèn positio, & scriptura fiat, & fieri debeat per dictos Notarios tantùm, cùm consilio, & mandato dictorum superstitum, seù alterius eorum: Et quotiescumque contingerit fieri caput æstimi teneantur, & debeant dicti Notarij illud scribere, & ponere in illa Cappella, seù Scola, in qua ille talis habitat, & moram trahit, & seù vbi ex forma Statutorum Fauentiæ scribi debet, describendo eius nomen, pronomen, & cognomen, & annum, mensem, & diem, quibus tale caput æstimi fiet, & fieri contigerit. Non possit tamen æstimum alicuius cancellari de vna Cappella, vel Scola, & poni in alia sine ascensu Dominorum superstitum, & nisi exprimatur legitima causa, & annus, mensis, & dies, quibus prædicta fiant. Et si contigerit aliquem velle æstimum eius in aliqua Scola Comitatus Fauentiæ descriptum exindè cancellari, & in aliquam ex Parochijs, Cappellis nuncupatis Ciuitatis Fauentiæ describi, etiàmsi in Cappella habitaret, nisi continuè in ipsa Ciuitate habitauerit per annos decem, & vltrà continuos cum tota familia sua, bouum, & omni rurali exercitio penitùs dimisso, & nisi accedente expresso assensu generalis Consilij legitimè obtento, fieri non possit, & si secùs fieri contigerit, teneantur Notarij, & superstites æstimorum postquàm eis innotescerit dictum æstimum de Cappella delere, illudque rescribere in Scola, in qua talis plùs exercitij, & personarum conuersationis, & residentiæ haberet pœna libr. 10. bon. incurrenda per talem sic describentem pro qualibet vice, qua fuerit contrafactum. Si autèm contigerit aliquam petiam terræ cancellari de æstimo vnius, & poni ad æstimum alterius, id fiat de mandato vnius saltèm ex dictis superstibus, & in ipsa cancellatione apponere debeant dicti Notarij, seù alter eorum, qui id fecerit, annum, mensem, & diem, & causam dictæ cancellationis, & ad cuius æstimum eam descripsit, & posuit, & de cuius mandato, describendo etiàm ipsius Notarij describentis nomen, & cognomen in qualibet scriptura facienda de, & supèr additione, mutatione, cancellatione, aut positione alicuius æstimi, aut eius partis, seù alicuius particularis petiæ terræ. Ponendo etiàm in fine descriptionis ipsius petiæ terræ, quàm descripsit ad æstimum alicuius ex cuius æstimo eam extraxit: Nec Notarij huiusmodi possint, aut valeant de æstimis aliquod cancellare, mutare, vel detrahere, nisi de licentia dictorum superstitum: Nec ipsi superstites possint aliquid delere propria manu, sed solùm per manus dictorum Notariorum electorum, seù alterius eorum, & si in prædictis, seù aliquo prædictorum contrafactum extiterit talis contrafaciens pœnæ libr. 5. bon. subiaceat pro quolibet eorum, & qualibet vice, qua fuerit contrafactum omninò exigenda, & nihilominùs errorem à se commissum emendare teneatur,

cuius

cuius pœnæ dimidia accusatori detur. Quorum Officialium merces sit, & eam esse decernimus denariorum sex pro qualibet petia terræ ad æstimum descripta, & non vltrà, & totidèm pro eius cancellatura. Pro delendo verò in totum caput æstimi in casibus, in quibus cancellari possit, solui debeant solùm solidi 6. bon. & solidi tres bon. à quocunque, cui de nouo æstimum, & eius caput describetur. Et qui eius æstimum mutat de vna Parochia, seù Cappella, & ad aliam, vel de vna Scola in aliam, soluere debeat, & teneatur denarios tres pro singula petia terræ describenda, & pro capite dicti æstimi solid. 11. bon. & non vltrà, quæ salaria æqualitèr diuidantur inter dictos Superstites, & Notarios, eorum tamen officium diligentèr exercentes.

SVMMARIVM.

1 *Censitores personarum, & bonorum descriptionem olìm faciebant iuxtà iuratam assignationem factam.*

2 *Peræquatorum officium, quodnàm olìm esset vide ibi.*

3 *Inspectorum officium quodnàm olìm esset. Vide ibi.*

OBSERVATIO.

Ndictis tributis, pro eorum exactione facienda, ne quid in fraudem legis, & integrè, ac æqualitèr ab omnibus soluerentur, antiquitùs nominari solebant quidam Officiales *Censitores* nuncupati, qui personarum, & bonorum descriptionem
1 faciebant iuxtà iuratam assignationem bonorum tàm mobilium, quàm stabilium semouentium, Filiorum, Vxoris, Seruorum &c. quàm vnusquisque de mandato eorundem Censitorum facere tenebatur *l. 2. §. post deindè ff. de Orig. Iur. l. Omne Territorium Cod. de Censib. & Censit. lib. 11. Aul. Gell. lib. 4. cap. 30. Oter. de Official. par. 2. cap. 20. num. 34. vers. tertiò constituo cum seqq.*

Erant etiàm alij Officiales *Peræquatores*
2 appellati eidem ministerio inseruientes, qui de mandato Censitorum homines, & Territoria peræquabant bona æstimando, taxando, & emendando, vt releuarentur prædia, & bona, quibus onus tributi grauius impositum erat, & vt grauarentur ea, quę leuius erant æstimata, ad hoc vt ęqualitèr fieret census, seù tributi impositio, vt notat *Gloss. & alij in d. Rubr. Cod. de Censib. & Censitor. Roland. consf. 66. num. 54. cum seqq. volum. 1.* vbi etiàm admonet, Peræquatores deputandos esse viros timoratæ vitæ, & conscientiæ, & prosequitur *Oter. vbi suprà num. 37. cum seqq.*, & docet *Kloch de Contribut. cap. 17. num. 12. cum seqq.*

Tandèm ad eundem effectum mittebantur à *Censitoribus* alij Officiales *Inspectores*
3 nuncupati, ad inspicienda Prouincialium prædia, an si rectè, & iustè essent adæquata, æstimata, & taxata à *Peręquatoribus l. Peræquatores Cod. de Censib. & Censit. lib. 11. leg. Sancimus 6. Cod. de Aduoc. diuers. Iudic. leg. Qui grauatos Cod. eod.* & docet *Oter. loc. cit. num. 39.*

De æstimis Infantium, & Impuberum.

RVBRICA III.

SI contingerit Infantes, aut Impuberes aliquos post mortem eorum partis, aut alterius eorum ascendentis superesse cum æstimo librarum 15. infrà, & non vltrà, qui etiàm non habitent in eadem domo, & familia cum eorum Tutore, aut attinente aliquo, tunc caput æstimi huiusmodi Infantium, & Impuberum, seù dictorum eorum patris, & ascendentis defuncti, poni, & scribi possit, ac debeat ad æstimum talis Tutoris, seù coniuncti, & attinentis prædicti, cancellando, & delendo dictorum Infantium, & Impuberum, seù dicti eorum patris, & ascendentis caput æstimi. Quod tamen æstimi caput (eis Puberibus factis) ad eorum æstimum rescribi, & poni debeat. Et ad hæc cogi possint iuris remedijs tàm ipsi

facti

facti Puberes, quàm etiàm illi ad quorum æstimum, dum sic Infantes, & Impuberes erant, dictum eorum caput adscriptum fuit. Et prædicta etiàm vendicent locum, & obseruentur in æstimis furiosorum, & dementium.

SVMMARIVM.

1 *Possessore bonorum mutato describendus esset nouus possessor in Catastro ad euitandam confusionem.*

2 *Sed id nonseruatur.*

3 *Bona peruenta à Seculari ad Ecclesiam cum destinatione ad Cultum Diuinum, & Officium Spirituale sunt immunia ab omnibus gabellis, & oneribus præexistentibus.*

4 *Ecclesiastici, & Ecclesia, ad quam bona à Sæcularibus peruenerunt, tenentur ad onera priùs imposita, quandò copulatiuè concurrunt ea, de quibus ibi.*

5 *Ecclesiastici, & Ecclesia non tenentur ad onera Cameralia, etiàm comprehensiua Ecclesiasticorum, quandò libertatem non soluendi præscripserunt.*

6 *Ecclesia, & Ecclesiastici non tenentur ad onera, & impositiones pro bonis acquisitis à sæcularibus, quamuis ea descripta sint in Catastro de consensu eorumdem Ecclesiasticorum absque assensu Summi Pontificis.*

7 *Episcopus, seù alius Iudex Ecclesiasticus potest, & debet compellere laicos ad delendum ab Æstimo, seù Catastro bona per Ecclesiasticos, & Ecclesias à Secularibus acquisita.*

OBSERVATIO.

VT confusio euitetur, mutata persona possessoris bonorum in Ca-
1 tastro descriptorum describendus esset in eo nouus Dominus, & possessor: Verùm, vt plurimum ex incuria possessorum id
2 negligitur, nec ab Officiali coguntur; vndè eo magis confusio augetur contrà dispositionem huius Statuti.

Aduertendum tamèn est, quod non omnis nouus acquirens describendus est, ad hoc vt deindè ab eo exigi valeant Gabellæ, & onera; Etenim si bona à perso-
3 na seculari ad Ecclesiam perueniant cum destinatione ad cultum diuinum, & officium spirituale, vt situs Ecclesiarum, & Cœmeterium pro Sepulturis, Hortus iuxtà Ecclesiam, tùnc sunt immunia ab omnibus tributis, Gabellis, & oneribus præexistentibus; vt cumulatis concordantibus firmauit *Rota in famigerata Alben. Gabellæ, seù onerum 28. Iunij 163., coràm Merlino intèr eius impress. decision. 902. num. 40.*

Et solùm Ecclesiastici, & Ecclesia, ad quam à persona seculari bona peruenerunt, tenentur ad onera priùs imposita,
4 quotiès copulatiuè sequentia concurrunt, nempè quod onera sint vera, realia, ipsis fundis infixa, imposita supèr bonis proptèr bona, non autèm personis proptèr bona, quod sint perpetua, certa, & inuariabilia, non autèm ex aliquibus causis vrgentibus, & illis cessantibus remouenda iuxtà magistralem *decisionem Rotæ in Brundusina Gabellæ 13 Februarij 1609. coram Penia, & in d. dec. 902. num. 55. cum sequent.* quas passim sequitur *Sacra Congregatio Immunitatis Eccles. vt in resolutione relata per Pignatell. consult. 54. num. 43. vol. 2. ibi: Sacra Congregatio &c. aliàs censuit bona per Ecclesiasticos possessa gaudere exemptionibus, à quibusuis impositionibus, & oneribus, quæ non sunt copulatiuè certa, realia, & inuariabilia iuxtà decisionem in Brundusina Gabellæ coram bo. mem. Penia, & concordantes, nec non ab impositionibus Cameralibus, etiàm comprehensiuis Eccle-*
5 *siasticorum, quandò Ecclesiastici libertatem eas non soluendi præscripserunt iuxtà Decretum anno 1600. tempore Sa. Memor. Clementis VIII. editum. Datum hac die 21. Aprilis 1640. & num. 72.* refert præcæteris *resolutionem in Fauentina 2. Iulij 1647.*, idemque tenet *Del Bene in addit. adtract. de Immunit. Eccles. verbo Clericus vers. bona per Ecclesiasticos possessa &c.* & quod Ecclesiastici attenta quasi possessione immemorabili eximantur à Gabella macinæ, respondit eadem *Sacra Congregatio in Consentina 12. Februarij 1646.* vt refert *Pignatell. consultat. 121. in fine volum. 4.*

Et quamuis bona sint descripta in Ca-
6 tastro, nihilominùs non tenentur Ecclesia, & Ecclesiastici ad onera imposita antè acquisitionem bonorum, nisi interueniat assensus Summi Pontificis, etiàm si descriptio in Catastro facta fuisset de consensu Ecclesiasticorum, cum non possint submit-

mittere iurisdictioni Laicorum, & præiudicare immunitati sibi competenti, vt firmat *Pignatell. d. consultat. 54. numer. 46.* & respondit *Rot. coram Merlin. cit. decis. 902. nu. 68. cum pluribus sequent.*

7 Hinc Iudex Ecclesiasticus compellere potest, ac debet laicos ad delendum ab Æstimo, seù Catastro Communitatis bona per Ecclesiasticos acquisita, vt respondit *Pignatell. consult. 55. vol. 2.*

De Mendicantibus, & Miserabilibus personis non æstimandis.

RVBRICA IV.

SAncimus quoque, & decernimus miserabiles personas, & maximè mulieres viduas non habentes in domo filios, aut descendentes masculos maiores ætatis annorum decem, & octo, qui, & quæ immobilia bona non habeant vltrà domum propriæ habitationis, non teneri, nec compelli possint ad solutionem collectarum aliquarum, quæ imponerentur pro æstimo, & fumante. Nec etiam ad aliquas collectas Cappellarum, aut Scolarum, nec ad onera realia, vel personalia cogi possint, aut compelli modo aliquo, sub pœna libr. 3. bon. pro quolibet contrafaciente, & incurrenda quotiescunque, & quandocumque extiterit contrafactum, & si æstimati forent, possint per Notarios deputatos deleri habita plena fide de prædictis.

SVMMARIVM.

1 *Deus summoperè dilexit pauperes, & miserabiles Mendicantes.*

2 *Omnes Mendicantes non sunt digni eleemosyna.*

Mendicitas alia est licita, alia illicita, n. 2.

Mendicitas licita appellatur, quandò pauperes necessitate cogente, vtpotè quia omninò inualidi, & ad laborem minimè idonei mendicant, vt ab alijs alantur, num. 2.

3 *Mendicitas illicita dicitur, quandò ex cupiditate habendi diuitias, vèl victum otiosè aliqui mendicant, licèt habeant aliundè vndè viuant, vèl ex proprio labore possint sibi victum parare.*

Mendicitas valida, quæ dicatur, n. 3.

Mendicantes validi, quinàm dicantur, num. 3.

4 *Mendicitas illicita, quarè prohibita sit.*

5 *Pœna contra Mendicantes validos quanàm sint, & n. 7. & n. 9. Vide n. 11.*

6 *Validi Mendicantes minùs delinquunt, qui simpliciter mendicant nihil aliud fingentes, quàm qui mendicant simulando infirmitatem, & similia.*

8 *Mendicantes validi, & otiosi sunt deteriores Cingaris, nec aliud sunt, quàm manipulus furum, & sentina pessimorum hominum.*

9 *Mendicans validus, & non vagabundus quis esse potest, & quis talis dicatur.*

10 *Mendicantes validi, vèl propter humilitatem, vèl quia ratione eorum nobilitatis erubescentes palàm eleemosynam petere, clàm, & occultè mendicant.*

S. Alexius omnibus suis per Christum dimissis, gaudebat se etiam ab eius seruis eleemosynam accipere, quod practicatum etiam fuit à S. Arsenio, & alijs num. 10.

11 *Mendicantibus validis nobilibus, quomodò succurratur Fauentiæ.*

Societas S. Gregorij vulgò nuncupata de poueri vergognosi in Ciuitate Fauentiæ erectio institutum, & administratio, num. 11.

12 *Miserabiles personæ sunt in duplici differentia, nempè diuites, & pauperes.*

Viduæ, pupilli, & similes quamuìs diuites, dicuntur miserabiles personæ, & gaudent electione fori, n. 12.

13 *Viduæ, pupilli, & similes tenentur ad solutionem Collectarum, & onerum.*

14 *Miserabiles personæ bonis, & facultatibus carentes, non tenentur ad contributionem collectarum ratione bonorum impositarum.*

15 *Religiosi, qui nec in communi, nec in particulari possident non tenentur ad solutionem gabellæ.*

Patres Ordinis S. Francisci Minoris Obseruantiæ non tenentur ad solutionem gabellarum in pecunia debitarum, nu. 15. 19. & 20. Ampl. n. 24. & 31.

16 Re-

16 Regulares Mendicantes ex priuilegio possident bona, & pecunias in communi.

Patres Dominicani, Franciscani, Augustiniani, Carmelitani, Iesuita, & similes possident bona, & pecunias in communi, num. 16.

Patres S. Francisci Minoris Obseruantia sunt ità mendicantes, vt nec in particulari, nec in communi possidere volent bona, & pecunias, sed ex eleemosinis sibi datis, vel statim quasitis victum, & alimenta comparentes, & tanquàm altissimam paupertatem profitentes nil aliud habent; quàm mendicitatem, & num. 18. & 51.

18 Ordo, & Regula S. Francisci Minoris Obseruantia, est strictior quecunque alio, ac magis stricta illa Apostolorum.

20 Pauperes non tenentur ad solutionem gabella.

21 Patres S. Francisci Minoris Obseruantia, sunt exempti à solutione gabellarum, pro rebus vsui proprio inseruientibus, & illas exigentes incurrunt pœnam excommunicationis.

22 Eleemosyna causa rebus traditis non debetur gabella.

23 Gabella quatreni carnis, & Scannatora in Vrbe, à quibus sit soluenda.

Patres Ordinis S. Francisci Minoris Obseruantia non tenentur soluere gabellam quatreni carnis, & Scannatura, n. 15, 19. 20. & 23.

24 Patres Ordinis S. Francisci Minoris Obseruantia, & Capuccini, non tenentur ad solutionem gabella, quamuis in illius impositione comprehensi sint Mendicantes di qualsiuoglia sorte, & num. 26. & 50.

Dictio, Qualsiuoglia, restringenda est secundùm subiectam materiam, n. 24.

25 Inuestitura feudalis facta pro heredibus, & successoribus quibuscunque, non comprehendit extraneos, nec fœminas.

26 Patres S. Francisci Minoris Obseruantia, non tenentur ad solutionem gabella vini, fœni, & palea.

27 Sententia in iudicatum transacta, facit de albo nigrum, & prò veritate habetur.

28 Pro rebus traditis Patribus S. Francisci Minoris Obseruantia, prò eleemosyna non debetur gabella.

29 Resolutiones Sac. Congregationis confirmata à Summo Pontifice, sunt decisiua, & habent vim legis vniuersalis.

30 Et obligant tàm in foro fori, quàm in foro Poli.

32 Solutio vsurarum non praiudicat soluenti, quin possit eas repetere, vèl in sortem imputare.

33 Renunciatum non censetur priuilegio per actum contrarium coactè factum.

34 Solutione gabellarum facta per aliquos Religiosos, non praiudicatur Religioni alioquin exempta.

Et sufficit, quòd respectu aliquorum Conuentuum sit in vsu, n. 36.

35 Priuilegio exemptionis non continenti effectum momentaneum, sed successiuum per solutionem aliquandò factam non fuit illatum praiudicium in futurum.

37 Card. de Luca de Regal. disc. 57. impugnatur.

38 Opinio reprobata non est attendenda.

Doctor contrà magis communem respondens non est attendendus, num. 38.

39 Clausula, Sicque per quoscunque Iudices os claudit, vt nihil contrà priuilegium possit opponi.

40 Petitorium absorbet possessorium, quandò clarè constat de bono iure.

41 Decretum irritans appositum, tanquàm habens annexam inhibitionem reddit nullum, & attentatum quicquid contrà tenorem dispositionis, cui est adiectum, gestum fuit etiàm parte non opponente.

42 Partita libri gabella scripta à Conductore, non probant illius solutionem.

43 Solutiones gabella, qua non percentiunt tempus proximum illius impositioni, non deseruiunt pro obseruantia interpretatiua.

44 Papa potest plusquàm Regula Religionis.

Papa vendere potest possessiones Ecclesia ob suam necessitatem, n. 44.

45 Papa in spiritualibus est omnia, & super omnia.

46 Patres S. Francisci Mineris Obseruantia, & Capuccini habent solum nudum vsum de his, qua titulo eleemosyna eisdem largiuntur omnimodò illorum dominia in Sedem Apostolicam translato.

47 Patres S. Francisci Minoris Obseruantia, & Capuccini, possunt soluere gabellam dimittendo penès Gabellarium ratam rei gabellabilis correspondentem quantitati gabella.

48 Voluntas reponitur sub rationabili parte anima.

Voluntas Principis prasumitur conformis rationi, n. 48.

Princeps voluisse censetur id solùm, quod ipsa ratio dictat, & est æquum, nu. 48, & 49.

49 *Princeps sub verbis generalibus non censetur comprehendere quod est iniquum.*

52 *Quod specialitèr denominatur, videtur esse diuisum à genere, nec ideò venit sub nomine generali,*

Speciale fortiùs est, quàm generale, nu. 52.

53 *Specialitas derogat generalitati.*

Specialitèr derogatum plùs operatur, quàm quod in genere prædicatur, n. 53.

54 *Verba generalia cum clausula derogatoria, si de alijs oporteret facere mentionem, non tollunt prouisionem specialissimam in contrarium.*

Verba vniuersalia restringuntur ad ea, de quibus est vniuersalitèr cogitatum, num. 54.

55 *Verba generalia non comprehendunt casum impossibilem de iure.*

56 *De alimentis non est soluenda gabella.*

57 *Patres S. Francisci Minoris Obseruantiæ, vltrà exemptionem Iuris communis à solutione gabellæ, habent alias duas, nempè vnam Iuris naturalis, vt nihil possidentes, & alteram Iuris Diuini.*

OBSERVATIO.

OMnipotens Deus summoperè dilligit pauperes, & miserabiles men-
1 dicantes, vt comprobatur ex varijs locis *Sacræ Scripturæ*, & præcipuè ex *Deuteronom. cap. 15. Ecclesiast. cap. 7. Matth. cap. 19. & 25.* vbi *Dominus noster Beatos* appellat, & Regni sui possessores, qui opes suas in egenum contulerint, hospitesque collegerint, ac alibi passim, ità vt dixerit, *Quod vni ex minimis meis fecistis mihi fecistis.*

Non omnes tamèn Mendicantes digni
2 sunt eleemosyna, sed distinguenda est mendicitas licita ab illicita, vt docet *Ricc. decis. Cur. Archiep. 284. numer. 1. part. 2.* Animaduertendo, quod licita mendicitas appellatur ea, quandò pauperes necessitate cogente, vtpotè quia debiles, aùt omninò inualidi, ac ad laborem ratione vitij corporis, aùt senectutis minimè idonei mendicant, vt ab alijs alantur, de qua mendicitate loqui *Sacram Scripturam* tenent *Gutierez Prax. crim. quæst. 148. num. 3. Ricc. loc. cit. nu. 2. & 6. Antunez. Portugal. de Donat. Reg. volum. 2. par. 3. cap. 41. num. 13. & Peguer. decis. 4. numer. 4.* Et in his diuitum liberalitatem esse exercendam comendatur in *Sacra pagina Deuteron. d. cap. 15.* ibi: *Non deerunt pauperes in terra habitationis tuæ, id circò ego præcipio tibi, vt aperias manum fratri tuo egeno, & pauperi, qui tecum versatur in terra*, & dicit *Dominus* per *Isaiam Prophetam cap. 58.* ibi: *Frange esurienti panem, & egenos, vagosque induc in domum tuam, cum videris nudum operi eum, & carnem tuam ne despexeris*, & *Dominus noster Iesus Christus Matth. cit. cap. 25.* vt prosequitur *Antunez. vbi suprà, & Ricc. loc. cit. num. 1. cum seq.*

Illicita verò dicitur, quandò ex cupiditate habendi diuitias, vel victum otiosè
3 mendicant licet habeant aliundè, vndè viuant, vèl ex proprio labore possint sibi victum parare, & mendicitas valida appellatur, cum se fingant debiles, & morbosi, & se gerant quasi non habentes, nec facultates, nec artem, vt sine labore viuant iuxtà *tex. in l. vnic. ibique gloss. in verbo inertibus Cod. de Mendicant. valid. lib. 11.* & docent *Gutierez. loo. cit. num. 4. Antunez Portugal. d. cap. 41. num. 14. & Peguer. vbi suprà num. 5.*

Hinc illicita hæc mendicitas duplici
4 ratione prohiberi solet, & debet, nempè primò, ne prætextu eleemosynæ otiosorum hominum foueatur inertia; altera verò ne panis à validis Mendicantibus verè debilibus, & infirmis auferatur, vt notant *Peguer. cit. dec. 4. num. 5. vers. quam etiam, & Ricc. d. decis. 284. num. 7. cum seq.* Vndè Magistratus officio incumbit sedulò inquirere, quinàm verè sint pauperes, & ad eleemosynæ collectionem digni, & quinàm indigni. vt admonet *Knipschild de Iurib. & Priuil. Ciuit. Imperial. lib. 5. cap. 24. num. 9.*

Contrà autèm istos Mendicantes vali-dos *Imperatores Valentinianus, & Theo-*
5 *dosius* pœnam irrogarunt, vt in *d. l. vnic. Cod. de Mendicant. valid.*, & quod tradendi sint ministerio operum publicorum, in quibus valeant insimùl laborare, & ali ad *tex. in Auth. de Quæstore vers. si verò huius terræ* docet *Knipschild de Iurib. & Priuil. Ciuit. Imperial. lib. 5. cap. 25. num. 20. Kochen de Iure vicinia par. 2. cap. 1. n. 17.*; vbi quod cogendi sunt ad purgationem viatum, ideò valdè æquum, & iustum est, quod à Magistratu publicetur lex, per quam cogantur ad opus publicum, vèl priuatum, & si operari nolint ex Ditione

exul-

extulentur, & si reuertantur fustigentur, & contumaces ad trieremes, vel aliò, mittantur, vt scribit *Kloch de Ærar. lib. 2. capit.* 102. *nu.* 20. *eum seq.* quem sequitur *Knipschild. loc. mox cit. Peguer. d. decis.* 4. *sub num.* 5. *cum seq.* & *Plato de Legib. dialog.* 11. *relat. à Pragof. de Regim. Reipub. par.* 1. *lib.* 7. *disp.* 21. *sub num.* 7. contrà istos Mendicantes validos censuit, vt nullus in Ciuitate Mendicus esset, & quicunque eleemosynam petere tentauerit, victumque inexplebilibus precibus colligere cœperit à rerum venalium Curatoribus è Foro eijciatur, ab ædilibus Magistratibus ex Oppidis expellatur, ex tota deniquè Regione exterminetur.

Varijs etiàm pœnis per Principes afficiuntur, de quibus *Caball. resolut. crimin.* 178. *num.* 5. *cum seqq.* vbi quod simulantes se infirmos, fingentesque se pallidos fucatis coloribus tenentur pœna falsi *Gutierez quæst.* 148. *sub num.* 4. cum alijs adductis per *Antunez Portugal. vbi suprà nu.* 14. *eum duobus seqq.* vbi refert pœnas impositas in *dicta l. vnic. Ber ich. conclus.* 44. *num.* 31. *par.* 4. vbi cum *Damoud. Practic. crim. cap.* 110. *num.* 55. *cum seqq.* tradit, quod Mendicantes validi, qui veris pauperibus à faucibus debitas eleemosynas eripiunt, etiàm pœnam furti incurrunt, *Peguer. dicta decis.* 4. *num.* 5. & *Ricc. loc. cit. num.* 4., qui vlteriùs testatur accepisse à mendicantibus, ipsos debilitare filios, vt mendicent, quod cum valdè Rempublicam lædat, ei competit actio contrà debilitantes pueros, vt debilitati mendicent, aduersus quos latè, & acritèr scripsit *Senec. in eius Controu. lib.* 10. *controu.* 4. *per tot.*

Notandum circà otiosos, & validos
6 Mendicantes, quod minus delinquunt, qui simplicitèr mendicant nihil aliud fingentes, quàm qui mendicant simulando infirmitatem, defectus naturæ, & calamitates, & similia, & sic homines decipiendo, ac ad hunc effectum litteris, & sigillis alienis falsis abutendo, nam isti pœna fustigatio-
7 nis, & relegationis perpetuæ plectẽdi sunt, cum falsitatis imaginem habeat hoc crimen, & furto sit simillimum *Carpzou. Practic. criminal. par.* 2. *quæst.* 93. *num.* 72. *cum seqq.* vbi firmat id procedere, etiamsi litteris, & sigillis non abutantur, & sequitur *Knipschild. dicto cap.* 25. *num.* 24. vbi *num.* 25. subdit, quod huiusmodi hominibus otiosis, & validis mendicantibus similes, imò etiàm deteriores sunt Cingari,
8 ex quo nil aliud sint quàm manipulus furum, & sentina pessimorum hominum, & *Coler. dec.* 179. *num.* 3. *par.* 1.

Notandum quoquè contingere posse quem esse validum Mendicantem, sed non
9 vagabundum, vtpotè quia sit integri, & sani corporis, ac in arte sua laboret, & tamèn sine necessitate hostiatim mendicet: iste etiàm dicitur illicitus mendicans, quià verè esurientibus panem aufert, sed tamèn non tàm acritèr puniri solet, vt cum *Sancto Thoma* 2. 2. *quæst.* 187. *art.* 5. tradit *Peguer dicta decis.* 4. *num.* 10. *vers. potest tamèn*, vbi testatur, quod quidam condemnati fuerunt, vt ducerentur vestiti palam, & publicè per loca solita, ac bannirentur in perpetuum à Prouincia.

Notandum paritèr reperiri aliquos Mendicantes validos non subiectos prædictis
10 pœnis, vel quia causa humilitatis laudabiliter mendicant, proùt practicatum fuit à *Sancto Alexio*, qui omnibus suis per per *Christum* dimissis gaudebat se etiàm ab eius seruis eleemosynam accipere, idemque practicatum fuit à *Sancto Arsenio*, ac ab alijs *Sanctis Viris*, vt prosequitur *Peguer. dicta dec.* 4. *num.* 4. *vers. aliam quoquè*: Ac cernimus practicare à multis etiàm nobilibus viris, qui eleemosynam quærunt pro pauperibus tàm Laicis, quàm Religiosis, ac prò alijs operibus pijs, qui actus reputatur heroicus non damnabilis, vt respondit *Bordon. Oper. moral. vol. pr. cap.* 49. *num.* 4. *versic. respondeo*; Vel quia ratione eorum nobilitatis erubescentes palàm eleemosynam petere, iuxtà illus *Matth. cap.* 8. *fodere non valeo, & mendicare erubesco* clàm, & occultè mendicant, vt aduertit *Menoch. de Arbitrar. iudic. cas.* 432. *num* 24. *centur.* 6. & *Addit ad Peguer. cit. dec.* 4. *in fin.*

Istis mendicantibus validis nobilibus Fauentinis succurritur per Societatem *San-*
11 *cti Gregorij* vulgò nuncupatam *de poueri vergognosi* ad hunc effectum erectam de anno 1517. à *fel. rec. R. P. D. Iacobo Passo* Couciui, & vigilantissimo Episcopo Fauentino, deindè varijs pijs dispositionibus, & præsertim illa *bo. mem. D. Cæsaris Nonij* supèr qua disceptatum fuit in *Rota vt in recent. decis.* 104. 190. & 231. *par.* 7. notabilitèr auctam facultatibus, quæ singulari vigilantia administrantur, & earum fructus laudabili prudentia, & charitate distribuuntur à duodecim ex Nobilioribus, & Sapientioribus Ciuitatis, quorum vnus est

est Canonicus Cathedralis, alter Parochus, cæteri verò Laici.

Propius accedendo ad materiam præsentis *Rubricæ* aduertendum est, miserabiles personas esse in duplici differentia,
12 nempè diuites, & pauperes, miserabiles enim primæ speciei sunt Viduæ, Pupilli, continuò morbo laborantes, & similes recensiri per *Rebuff. de Sent.prouis.art.3.gloss. vlt.num.2, cum seqq. Marchesan. de Commiss.par.2.§.2. de Commissione auocat. causar. n. 17. cum seqq. Scacc. de Appell q. 7. num.* 138. *Nouar. de Elect.for. sect. 2. & sect. 3. quæst.* 30. *Thesaur. decis.* 177. *n.*1. qui & si diuites, adhùc tamèn vel ratione sexus, vèl ratione ætatis, vèl ratione morbi digni sunt miseratione, prout ad effectum electionis, & variationis fori loquuntur *mox allegati*, sed non exindè remanent
13 exempti à solutione collectarum, & onerum impositorum super eorum bonis, ratione quorum dumtaxat debentur.

Miserabiles verò secundæ speciei tanquam bonis, & facultatibus carentes non tenentur ad contributionem collectarum
14 ratione bonorum impositarum *ad tex. in l. cura* 4. §. *inopes, ff. de Muner. & bonor. Pasetb. cons.* 27. *nu.* 14. *Roman. cons.*369. *num.* 32. & alijs relatis firmat *Kloeb. de Contribut. cap.* 13. *sect.* 2. *num.* 58. vbi subdit, quod in Aestimo scripti deleri debent.

Pari modo cogi nequeunt ad solutionem gabellæ in pecunia debitæ Religiosi, qui nec in communi, nec in particulari possident, prout sunt Fratres Ordinis Sancti Francisci Minoris Obseruantiæ per ea, quæ vt infrà scripsi *in Romana exemptionis Gabellæ quatreni Carnis, & scannaturæ in supremo Tribunali Cameræ*, proponente *Illustrissimo Domino de Aste de anno* 1689. in qua sub *die* 28. *Martij* rescriptum fuit *Dilata, & audiatur Commissarius Cameræ, & sub die* 1. *Iulij Non liquet*, ex quo doctissimus, & vigilantissimus, ac adhùc tribus Summis Pontificibus valdè carus R. P. D. Nuptius Commissarius Cameræ se obtulit probare solutiones factas etiàm de tempore proximo impositioni gabellæ, & sic obseruantiam interpretatiuam, quæ an fuerit probata, & qualis fuerit exitus causæ ignoro, cum promotus fuerim ad Episcopatum Verulanum ex summa munificentia Sanctiss. D. Alexandri VIII., circa cuius excelsas virtutes, & merita dùm in Sacrum Purpuratorum Collegium adscriptus erat, aliqua innui in Epistola Dedicatoria impressa apud *Coccinum decis. vol* 2. quæ posteà comprobata fuerunt mediante eius promotione ad Summum Pontificatum, & gloriosè tunc gestis.

Romana Exemptionis Gabellæ quatreni Carnis, & Scannaturæ.

ORta controuersia inter DD. Dohanerios, & Patres Ordinis S. Francisci Minoris obseruantiæ super solutione quatreni Carnis, & Scannaturæ, disputatur dubium *An constet de exemptione Gabellæ quatreni Carnis, & Scannaturæ ad fauorem Patrum S. Francisci Minoris Obseruantiæ*, quod ad fauorem PP. nostrorum Principalium speratur resoluendum, non enim cum non versemur in casu Regula-
16 rium Mendicantium ex priuilegio, quales sunt Patres Dominicani, Franciscani, Augustiniani, Carmelitani, Iesuitæ, & similes, quibus ab eorum Regula non est interdicta possessio bonorum, & pecuniarum in communi, vt docent *Lezzan. Oper. moral.tom.* 2. *cap.* 1. *sub num.* 1. *Bordon. pariter Oper.moral. tom.*2. *resolut.* 29. *num.*2 6. Sed in casu PP. Minorum de Obseruantia, qui sunt ità Mendicantes ex Regula, vel
17 Constitutionibus eius Ordinis, vt nec in particulari, nec in communi possidere valeant bona, & pecunias, sed ex eleemosynis sibi datis, vel ostiatim quæsitis victum, & alimenta comparantes, & tamquàm altissimam pauperitatem profitentes, nil aliud habent pro dote, quàm mendicitatem, vt dispositum fuit à S.Francisco in eius Regula de anno 1212. ab Innocentio III approbata *cap.* 4. ibi: *Præcipio firmitèr Fratribus, vt nullo modo denarios, vel pecuniam recipiant pro se, vel interpositam Personam, tamen pro necessitatibus Infirmorum, & alijs Fratribus induendis per Amicos Spirituales Ministri tantum, & Custodes sollicitam curam gerant secundùm loca, & tempora, & frigidas regiones sicuti necessitati viderint expedire, & sempèr saluo, vt (sicut dictum est) denarios, vel pecuniam*
18 *non recipiant*, ; & in puncto decisum fuit per *Gregor. X. in cap. vnico* §. *confirmatos, &* §. *sanè de Religios. domib. in* 6. *testatur Nicolaus III. in cap. exijt qui seminat de Verb. significat. Clemens V. in Clement. exiui vbi Ancaran. num.* 1. notat hunc Ordinem esse strictiorem quocunque alio de

Verb.

Verb. significat. Sac. Concil. Trident. sess. 25. cap. 4. de Reformat., & tradunt *gloss. in capit. vnico verb. Mendicantes de Excess. Prælat. in 6. gloss. in cap. quorumdam in verb. Mendicantium de Elect. in 6. Pagnan. in cap. in præsentia nu. 40. & 87. cum seqq. de Probat. Bartol. in tractat. Minor. lib. 1. distinct. 1. cap. 1. in princip. & num. 6*, vbi aduertit eorum Regulam esse magis strictam, quàm fuit illa Apostolorum, *ac distinct. 4. cap. 1. sub num. 18. & num. 21. Ioannes Baptista Confect. in Collect. priuil. Ordin. mendic. tit. de Mendicant. Ordin. cap. 3. & 5. Mart. de Success. legal. par. 3. quæst. 13. artic. 1. num. 9.* vbi ex d. *Clem. exiui §. proindè, & §. eupientes vers. quia igitur* aduertit, quod *S. Franciscus in sua Regula* expressit modum paupertatis dicens *Fratres nihil sibi approprient, nec domum, nec locum, nec aliquam rem, sed tanquàm Peregrini, & aduenæ in hoc seculo in paupertate, & humilitate Domino famulantes vadant pro eleemosyna confidentes & Rot. coràm Mantic. decis. 215. nu. 6.*

Accessit etiàm pro maiori corroboratione, & rigorosa obseruantia prædictæ Regulæ mandantis profiteri altissimam pau-
19 pertatem confirmatio Nicolai III. Clementis V. & successiuè aliorum Pontificum ac tandèm sub die 20. Nouembris 1679. Regnantis Summi Pontificis mediante eius Constitutione clausula *Sublata, & Decreto irritanti*, alijsque prægnantissimis clausulis derogatorijs munita *impressa in Orbe Seraphico tom. 4. pag. 224.* Proindè cum absquè violatione Regulæ reddatur impossibilis solutio controuersæ Gabellæ in pecunia, non in quota debitæ, nostri Principales ratione eorum altissimæ paupertatis non tenentur ad illius solutionem iuxtà *text. in l. Cura §. inops ff. de Muner. & honor. l. Ad subeundum Cod. de Decurion. lib.*
20 *10.* prout de Pauperibus in genere firmat *Sanchez Consil. moral. lib. 2. cap. 4. dub. 15. Petr. Gerar. de Petra Sancta singular. 73. per tot., & singular. 100. num. 14. Tepat. de Tribut. & collect. tit. 585. colum. 2. in princip. §. pauperes tit. de Iur. immunitat. & tit. 587. col. 2. sub. §. 7. versic. pauperias Velasc. de Priuileg. pauper. par. 1. quæstion. 37. num. 11. Leoncill. eodem tractat. priuileg. 171. num. 3. Balmased. de Collect. quæst. 50. num. 9.* & in terminis Ordinis Patrum Mendicantium firmant *Barbat. in cap. officij de Testament. Petr. de Vbald. de Collect. numer. 38. Mart. de Iurisdiction. par. 4. cent. 1. cas. 9. num. 5. Lezz. in. Oper. moral. tom. 1. cap. 3. num. 14.* & in puncto Patrum Sancti Francisci Minoris Obseruantiæ sancitum fuit à Paulo III. in eius
21 Breui, in quo eximuntur à solutione Gabellarum pro rebus vsui proprio inseruientibus, ac inhibetur exactio sub pœna excommunicationis latæ sententiæ, & latiùs à *Paulo IV. in eius Bulla in ordine la 4. in Bullar. veteri* clausula *Sublata, & Decreto irritanti* munitis, & docent *Thomat. de Collect. §. si quispiam num. 1. præsertim in fine vers. si verò non habeant inter tractat. magn. tom. 12. fol. 131. & Bertachin. de Gabell. par. 7. principal. nu. 2. & 23. vers. vlteriùs eod. vol. 12. fol. 63.*

Eo magis, cum præter qualitatem altissime paupertatis præscriptam in prædicta Regula, concurrat etiàm titulus Eleemosy-
22 næ, quo animalia nostris Principalibus traduntur, nàm pro traditis ex causa eleemosynæ tamquàm Omnipotenti Deo factæ non debetur Gabella, ne in eleemosynæ diminutionem Gabella à Deo exigatur, vt ex doctrina *Bald. in l. Illud 16. numer. 1. in fin. versic. faciunt etiàm ista ad Statut. Gabell. Cod. de Sacrosf. Eccles.* tenent *Cyriac. controuers. 94. num. 28 iunct. numer. 34. cum seq. Parlador. Rer. quotid. lib. 1. cap. 3. §. 1. num. 15. & 17. & Guttier. de Gabell. quæst. 74. num. 7. cum seqq.* & relatis resolutionibus *Sac. Congregationis Immunitatis* respondit *Pignatell. consultat. tom. 1. consultat. 479. & consultat. 121. num. 31. tom. 4.*

Nec obstat, quod in Bulla Beati Pij V. erectionis controuersæ Gabellæ mandetur,
23 quod ad illius solutionem teneatur *idem Summus Pontifex eiusque Successores, ac S. R. E. Cardinales, omnesquè, & singula aliæ tàm Ecclesiasticæ, quàm Seculares, etiàm exempta cuiuscunque dignitatis, gradus, status, ordinis, honoris, & conditionis existentes, ac quouis priuilegio munite dictæ Vrbis, & Romanæ Curiæ personæ &c.*: Etenim cum prædicta verba congruè adaptari possint comprehensioni quorumuis Religiosorum Mendicantium ex priuilegio, qui in communi possident, incongruum est, quod trahantur etiàm ad comprehensionem nostrorum Principaliũ altissimam paupertatem profitentium, ne eorum Regulæ derogatum censeatur, vndè capienda est ea interpretatio, quæ potiùs illius robori, & firmitati famulatur, quàm destructioni, vt egregiè animaduertit *Rot.*

coràm

coràm Penia dec 1214. num. 8. secundùm
impress. Lugdun.
Præsertim quià præsumendum non est,
Regnantem Summum Pontificem, qui
tàm enixè inuigilat Obseruantiæ Regula-
rium, & antecedentèr de anno nempè
1679. mediante eius Constitutione strictè
iniunxerat nostris Principalibus professio-
nem altissimæ paupertatis, prohibendo
possessionem bonorum, & pecuniarum,
voluerit postmodùm in Instrumento Ap-
paltus Dohanarum stipulato die 28. Octo-
bris 1684. eos ad solutionem controuersæ
Gabellæ adstringere, reuocando, & abro-
gando legem à D. Francisco in eius Regu-
la præscriptam, cuius Obseruantia ab ipso
cum tanta sollicitudine, & studio deside-
ratur, ad tradita per *Rotam in recent. de-*
cis. 342. num. 6. par. 4. & dec. 148. n. 14.
par. 19.
Et finè difficultate cum illis Constitutio-
nibus Apostolicis confirmantibus dictam
regulam, & alijs eximentibus nostros Prin-
cipales à solutione Gabellarum non fuerit
derogatum, præuia illarum speciali men-
tione, prout requiritur, attenta clausula
Sublata & *Decreto irritanti*, quibus sunt
munitæ, vt respondit *Rot. in recent. decis.*
54. num. 3. par. 13. Maximè cum exem-
ptio eis concessa fuerit ratione altissimæ
paupertatis, vt de simili exemptione res-
pondit *Ruin. cons. 226. per tot. & præsertim*
num. 5. cum seqq. lib. 1.
Quinimò si in impositione Gabellæ es-
sent comprehensi Mendicantes *di qualsi-*
24 *uoglia forte*, adhuc non comprehenderen-
tur nostri Principales, sed illa dictio *qual-*
siuoglia restringenda esset secundum subie-
ctam materiam *Rebuff. de Concord. tit. de*
Form. mandat. Apostolic. in versic. quibus-
cumque, & Caualcan. de Vsufruct. mulier.
relict. cap. 9. n. 106. ne Regulę, quam pro-
fitentur derogetur, vt in simili de inuesti-
tura feudali non comprehendente neque
25 extraneos, neque fœminas, quàmuis facta
pro hæredibus, & successoribus quibu-
scumque, eò quià capienda sit ea interpre-
tatio, per quam dictio illa *quibuscum-*
que referatur ad habiles, ne natura feudi
violetur, alijs omissis latissimè probat *Rot.*
coram Coccin. decis. 2283. num. 48. cum
duobus seqq. & in puncto Gabellæ vini, fe-
26 ni, & paleæ, ad cuius solutionem tenen-
tur Mendicantes *di qualsiuoglia forte* reso-
lutum fuit fauore nostrorum Principalium
ratione eorum altissimæ paupertatis in
causa *Romana Gabellæ vini, feni, & paleę*
in *Tribunali Illustrissimi Thesaurarij de*
anno 1667. vt ex sententia, & discusso ar-
ticulo in gradu appellationis ab hoc *Su-*
premo Tribunali resolutum fuit pro iusti-
tia dictæ sententiæ, & re iudicata sub *die-*
bus 21. Iunij 1677. prima Iulij 1678. &
23. Iunij 1684. proponente *Eminentissimo*
Domino meo Cardinali de Caualerijs tùnc
Cameræ Apostolicæ Clerico, qui proindè
mandauit illam exequi, ac expensas taxa-
uit, supèr quo articulo emanauit *Votum bo:*
me: celeberrimi I.C.R.P.D. Petri Francisci de
Rubeis Fisci, & Cameræ Apostolicæ Aduo-
cati infrà registrandum, & sic eum agatur
de sententia, quæ in iudicatum transiuit,
27 facit de albo nigrum, & pro veritate ha-
tur *l. Ingenuum ff. de Stat. homin. l. Res iu-*
dicata ff. de Regul. iur. Surd. cons. 61. nu-
mer. 2. cum duobus seqq. Thomat decis. 297.
num. 7. cum seqq. par. 2. Rot. in recentior.
decis. 425. num. 19. par. 5. tom. 2. quàm
ab Illustrissimis Thesaurarijs pro tempore,
qui pluriès demandarunt pro frumento
macinando, alijsque rebus traditis nostræ
Religioni pro eleemosyna non solui Ga-
28 bellam, vt ex litteris, quæ dantur ac etiàm
resolutum fuit à *Sacra Congregatione boni*
Regiminis, & sublevaminum de anno 1659.
præuia relatione facta Summo Pontifici
Alexandro VII. necnon à *Sacra Congrega-*
tione Immunitatis de anno 1658. in causa
Valentina, cuius resolutio confirmata fuit
ab eodem Alexandro VII., quę resolutio-
29 nes sunt decisiuæ, & habent vim legis
vniuersalis, vt firmant *Fagnan. in cap. quo-*
niam num. 9. de Constit Gonzalez Tellez
in Comment. ad Decretal. in princ. sub nu.
57. Honded. cons. 76. num. 26. vol. 2. Ri-
dolphin. in Prax. par. 1. cap. 17. num. 84.
cum seqq. vbi vlteriùs subdit obligare tàm
30 in foro fori, quàm in foro poli *Possent. Sin-*
gul. cent. 4. singul. 334. num. 4. Dian. Re-
solut. moral. par. 11. tract. 2. resolut. 42.
& Ciarlin. controuers. capit. 227. num. 12.
lib. 3.
Paritèr etiàm non releuant assertæ solu-
tionis, vt præfertur factę, & Chirographum
31 sanct. mem. Clementis X. qui pro certa
quantitate animalium occasione Capituli
Generalis exemptionem specialem à præ-
dicta Gabella nostris PP. concessit. Nàm
dictum Chirographum potiùs retorquetur,
quia si nostris Principalibus pro ea vice
tantùm concessa fuisset exemptio à solutio-
ne Gabellæ, ad quam alioquin tenerentur
vtiq;

viiq; Dohanerij releuari debuiſſent à Camera, & conſequentèr demandata fuiſſet bonificatio totidem ſummæ Dohanerio, ſed cum in Chirographo Pontifex addiderit illam clauſulam *come ſarà di ragione*, per neceſſe reſultat, ipſum voluiſſe vllo modo præiudicare exemptioni quatenùs competeret noſtris Principalibus, ſed cuique intacta iura ſeruare voluiſſe, proùt de Iure, iuxtà naturam dictæ clauſulæ *Rot. in recent. decis. 276. num. 18. par. 11.*

Prætereà ſicuti non remaneret abolita Regula altiſſimã paupertatem præſcribens, ſi à Summo Pontifice abſque ſpeciali derogatione illius, & Conſtitutionum Apoſtolicarum eam confirmantium demandata eſſet retentio pecuniarum, & ſolutio Gabellæ attenta clauſula *Sublata, & Decreto irritanti*, aliiſque prægnantiſſimis clauſulis in eiſdem Conſtitutionibus confirmatoriis appoſitis, vt prętèr ſuprà allegatos tradit *Felin. in cap. cum acceſſiſſent numer. 30. verſic. quartò limita de Conſtitut, & Menoch. de Præſumpt. lib. 6. præſumpt. 41. num. 10.* Ità eo minùs habenda eſt ratio prædicti Chirographi noſtros principales pro ea vice tantùm eximentis à ſolutione Gabellæ. Potiſſimè quià cenſetur petita huiuſmodi exemptio potiùs ad euitandas notorias vexationes de facto, & manu Regia Dohaneriorum occaſione Capituli Generalis ipſis odioſi ob maiorem quantitatem conſumptionis Carnis tùnc neceſſariæ, quàm ad effectum renunciandi exemptioni ipſis de iure, & ex Priuilegio competenti, & fatendi debitum, vt in
32 ſimili de ſolutione vſurarum, quæ cum à lege præſumatur coactè facta, ne ſoluens vexaretur pro reſtitutione ſortis principalis, non præiudicat ſoluenti, quin poſſit eas repetere, vel in ſortem imputare, vt reſpondit *Rot. in recent. decis. 69 num. 17. par. 9. tom. 1. vbi plures concordantes alle-*
33 *gantur*, & quod non cenſeatur renunciatum Priuilegio per actum contrarium coactè factum concordantibus relatis firmat *Menoch. dicta præſumpt. 41. num. 14. cum ſeq. & Gallerat. de Renunc. lib. 5. cap. 6. num. 25.*

Vltrà quod cùm præter rigorem Regulæ prohibentis retentionem pecuniarum
34 etiàm in communi concurrat vlteriùs dictum Priuilegium Pauli III. & Pauli IV, eximens totum Ordinem à ſolutione Gabellarum, per incautos Miniſtros, & Superiores nullatenùs potuit illi quomodolibet præiudicari ad *text. in cap. ſi diligenti, & cap. contingit de Sentent. excommunicat. Abb. conſil. 33. num. 3. lib. 2.* tradit *Dian. par. 4 tract. 1. reſol. 101. Gallerat. de Renunciat. centur. 1. renunc. 6. num. 7.* & in ſpecie notat *Sperell. decis. 37. per tot. Rot. in recent. decis. 39. num. 68. & ſeqq. part. 6. decis. 348. num. 17. par. 9. tom. 2. decis. 300 num. 5. par. 14. & coram Eminentiſs. Cerro decis. 163. num. 27.*

Addito quod, cum Priuilegium exemptiuum non contineat effectum momenta-
35 neum, ſed ſucceſſiuum, per ſolutionem aliquandò factam non fuit illatum præiudicium in futurum iuxtà originalem diſtinctionem *Bart. in l. final. in fin. ff. de Conſtitut. Princip.* quàm ſequuntur *Gail. obſeruat. 60. num. 11. & Fontanell. de Pact. nuptial. clauſ. 4. gloſſ. 10. par. 1. num. 131. cum ſeq.* Eò magis, quia tanquàm toti Religioni conceſſum non cenſetur ammiſſum, & ei renunciatũ per ſolutionem ab aliqui-
36 bus factam, nàm ſufficit, quod reſpectu aliquorum Conuentuum ſit in vſu, ad hoc, vt in ſuo primæuo vigore permaneat, vt in ſpecie reſpondit *Rot. coràm Seraphin. decis. 951. num. 1. cum ſeqq.*

Deniquè non refragratur *Card. de Luca de Regal. diſcurſ. 56.* tunc pro Dohanerijs ſcribens, tum quià loquitur ſinè auctoritate *Rot. in recent. decis. 74. num 20. par.*
37 *16.* Tum quià contrà eius ratiocinium deciſum fuit, vt ipſemet fatetur, vndè tamquàm opinio reprobata non eſt attendenda *Rot. in recent. decis. 464. numer. 9. par. 5. to. 2.* proùt de Doctore contrà ma-
38 gis communem opinionem reſpondente dixit *Rot. in rec. decis. 72. num. 9. par. 7.* & præualere debet dictum *votum bo: mem: R. P. D. de Rubeis de anno 1667*, editum pro veritate.

Conſtito autem ex ſuprà firmatis incontinenti de exemptione noſtrorum Principalium ex diſpoſitione *Regulæ*, & *Conſtitutionum Apoſtolicarum* continentium clau-
39 ſulam *Sicque per quoſcumq; Iudices*, vltrà clauſulam *Sublata*, quæ os claudunt, vt nihil contrà priuilegium poſſit opponi proùt reſpondit *Rot. coram Coccin. decis. 2168. num. 2.* quaſi poſſeſſio exigendi, quatenùs probaretur, nec eſſet vitioſa, adhùc Dominis Aduerſarijs non ſuffraga-
40 retur, cum iſto caſu petitorium abſorbeat poſſeſſorium, vt firmat *Poſth. de Manut. obſeruat. 42. nu. 146. cum ſeqq.* ac reſpondit *Rot. penès Tondut. de Penſ. decis. 47. num.*

num. 19. vbi concordantes. Multò magis concurrente vitio, dum decretum irritans
41 appositum tàm in dictis Apostolicis Confirmationibus Regulæ, quàm in alijs eximentibus a solutione Gabellarum tamquàm habens annexam inhibitionem, reddit nullum, & attentatum quidquid contrà tenorem dispositionis cui est adiectum, gestum fuerit, etiàm parte non opponente, vt firmat *Antunez de Donat. Reg. par. 2 lib. 1. cap. 32. num. 74. cum seqq. iuncto num. 76. vers. habet, Leo decis. 95. num. 18. & Rot. coràm Coccin. decis. 1810. num. 3. 5. & 7.*

Nec assertæ solutiones exaduerso datæ suffragantur pro inducenda prætensa obseruantia interpretatiua, tùm quia non probantur ex partitis exhibitis, cum fuerint extractæ ex libris Conductoris Gabellæ, qui cum non fuerint scripti à persona
42 à publico deputata non probant solutionem, vt plenè firmant *Gait. de Credit. cap. 2. tit. 2. num. 66. cum seqq. & Roccha Disputat. select. cap. 77. num. 10. vol. 1.* Tùm etiàm quià non percutiunt tempus
43 proximum impositioni Gabellæ, proùt requiritur ad hoc, vt exindè resultet obseruantia interpretatiua, vt ommissis alijs respondit *Rot. coram Coccin. decis. 466. num. 6. coram Ludouis. decis. 225. num. 1.* Sed tempus post decursum annorum centum, & vltrà, vndè tales assertæ solutiones potiùs censendæ sunt extorsiones metu manus Regię factæ à pauperibus, & incautis Religiosis: Et tandèm quià non potuit per solutionem ignoranter factam ab aliquibus Religiosis præiudicari exemptioni competenti toti Religioni ex *Dian. Sperell. & Rot. suprà allegat.*

Quare &c.

Romana solutionis Gabellæ.

Votum bonæ memoriæ
R.P.D. PETRI FRANCISCI DE RVBEIS

Factum Anno 1667. in Congregatione Cameralium.

CVm verba Chirographi à Sanctissimo pro Indulgentijs Sedis Apostolicæ signati super impositione noui Vectigalis baiocchorum quinque in singulos cados vini Castrorum, qui introducuntur in Vrbem sint eiusmodi.

Da pagarsi da tutte, e singole Persone indifferentemente di qualsiuoglia stato, grado, e conditione, Secolari, Ecclesiastiche, Regolari delle dodici Congregationi, ò Mendicanti di qualsiuoglia sorte, luoghi Pij, e qualsiuoglia Priuilegiati, & esenti anco compresi nel Corpo della Ragione commune tanto per titolo gratioso, quanto per veramente oneroso, Camerali, Cardinali, e l'istesso nostro Palazzo.

Nec nullatenus dubitandum sit de potestate Papæ, qui secundùm *Bald. in Auth. ingressi num. 36. C. de Sacrosanct. Eccles.*
44 plus potest, quam Regula, ac vt idem inquit *in l. Multa num. 2. C. de Bonis, quæ liberis*, ob suam necessitatem potest etiam vendere possessiones Ecclesiæ, qui proptereà in *l. Barbarius num. 46. ff. de Offic. Prætoris*, ait, quod in spiritualibus est om-
45 nia, & super omnia, si certò constaret eum voluisse sub dicta generalitate verborum comprehendere etiàm Fratres Minores Sancti Francisci de Obseruantia, & Cappuccinos, quamuis positos in altissima
46 paupertate, & habentes solummodò nudum vsum de his, quæ titulo Eleemosynæ eisdem largiuntur omnimodò illorum Dominio in Sedem Apostolicam translato; quia nihilominus possent dictum Vectigal præstare, vel in ipsa specie, cuius vsum obtinent, dimittendo penès Gabellarios ra-
47 tam vini correspondentem valori dictorum quinque baiocchorum pro quolibet cado, vel in quantitate si Gabellarij hanc exigere malint ex pecunia ad hoc quæsita per eleemosynam iuxtà animaduersionem *Card. Zabarell. in Clem. Exiui §. Porrò in fine vers. etsi duo transeunt de Verbor. significat.* loquentis de pedagio soluendo à Religiosis Ordinis Minorum in pecunia pro transitu fluminis, quem refert, & sequitur *Bertacchin. de Gabellis par. 7. nu. 23. tract. tom. 12. fol. 64.*

Ideò est solummodò indaganda hoc casu super illorum comprehensione voluntas Summi Pontificis, quam *Bald. in Rubr. C. de Vindict. liberorum*, dicit reponi sub
48 rationali parte animæ, vt illa semper in Principe præsumatur conformis rationi, vt id solum voluisse censeatur, quod ipsa ratio dictat, hincque idem *Bald. in l. Si quando nu. 4. C. de Inoffic. testam.* dixerit, quod Princeps sub verbis generalibus non intelligitur velle concedere, quod esset
49 iniquum, & in *l. 1. ff. de Const. Princip.* postquam *num. 4.* asseruit, quod non licet de illius potestate disputare, ac *num. 9.* quod eius voluntas quandoque est lex naturæ,

turæ, subdiderit *num.* 13. Principis esse
placere, quod iustum, & æquum est, nec
aliter præsumendum.

Quæ voluntas non videtur posse certò
liquere ex sola generalitate verborum
Mendicanti d'ogni sorte, vtpotè verifica-
50 bili in Mendicantibus, qui ex permissio-
ne Regulæ, vel ex priuilegio, aut de facto
possident bona immobilia iuxtà *cons. An-
char.* 109. *&* *Boer. cons.* 33. & quidem in
singulis quatuor Ordinibus, qui tales de-
clarantur in *cap. vnico de Religios. Domibus
in* 6. nempè Prædicatorum, Minorum Con-
uentualium, Carmelitarum, & Eremita-
rum Sancti Augustini, cunctisque alijs, qui
postmodum superuenerunt, ac in nouissi-
mis Clericis secularibus, quorum pluri-
mæ existunt species, cum ferè omnes in
Communi possideant bona immobilia, etsi
nequeant proprium singulariter habere in
particulari.

Sicque dicta vniuersalis *ogni*, latinè *om-
nis* adiecta nomini *sorte* significanti spe-
ciem, verificatur in quolibet Ordine, &
qualibet Religione, & Congregatione
Mendicantium possidente bona in com-
muni, absque eo quod includat Fratres
51 Minores de Obseruantia, quos etiam *Bald.
in auth. ingressi nu.*46. *C. de Sacros. Eccles.*
ait, esse prorsus incapaces in particulari,
& in communi, & in hoc ab alijs differre,
adeò vt tanquàm Mendicantes speciei di-
uersæ à cæteris non veniant sub generali
nomine cæteris competente, nam quod
52 specialitèr denominatur, videtur esse di-
uisum à genere, nec ideò venit sub nomi-
ne generali ex theorica *Bald. in l. Empto-
rem num.* 15. *C. Locati*, qui etiam in *l. Si
quis mihi* §. *iustum nu.* 3. *ff. de Acquir. hæ-
red.* ait, speciale fortiùs esse, quam gene-
rale in *auth. habita nu.*56. *C. Ne filius pro
patre*, quod specialitas derogat generalita-
53 ti, & in *l.*2. *num.*1. *C. de Seruo pignori da-
to*, quod specialiter declaratum plus ope-
ratur, quam quod in genere prædicatur,
sicque cessat argumentum in contrarium
ductum, tàm à verbo generali *Mendicanti*,
quam ab adiectiuis *d'ogni sorte*, cum satis,
superque sit illud tanquam genus repræ-
sentare in qualibet specie simili non dissi-
mili, & in qua militat eadem non diuersa
ratio, adeò vt *Bald. in Addict. ad l. Præ-
sumptionem num.*1. *C. de Præscrit.* 30. *an-
norum* scripserit, quod verba generalia
54 cum clausula derogatoria, si de alijs opor-
teret facere mentionem, non tollunt pro-
uisionem specialissimam in contrarium,
qui paritèr in *l. Emptor* §. *lucius nu.*1. *ff de
Pactis*, docuit, verba vniuersalia restringi
ad ea, de quibus est vniuersalitèr cogita-
tum.

Nec videtur prætermittendum, quod
verba generalia non comprehendunt ca-
55 sum impossibilem de iure, vt *Bald. notat.
in l.*2. *num.*2. *ff. de Pact. dotal.*, qualis est
solutio gabellæ de re non sua, & quatenus
habetur nudus eius vsus, obstat quod de
56 alimentis non est soluenda gabella ex ani-
maduersis per *Bald. in l. Cum hi* §. *eam
transactionem num.*4. *ff. de Transact.*

Omisso autem dicto de *Guttierez de Ga-
bell. quæst.* 74. *num.* 7. & infra, quod Fra-
tres Minores vltrà exemptionem iuris
57 communis sublatam verbis dicti Chiro-
graphi, habeant quoque duas alias; Vnam
iuris naturalis, vt nihil possidentes, & al-
teram iuris diuini.

Ex quibus, &c.

De permutantibus cum Ecclesijs, seù Ecclesiasticis personis bona, in æstimis descripta.

RVBRICA V.

VT fraudibus obuietur, ordinamus quod quicunque habens aliqua bona quæ permutare voluerit cum Ecclesia, seù Ecclesiasticis personis non audiatur volens bona sua de æstimo Communis delere, nisi prius curauerit vt bona quæ sibi in permutatione dantur ab Ecclesiasticis personis in æstimo Communis Fauentiæ describantur, & quicunque contrafecerit in pœnam libr.25. bonon. ipso iure incurrat, & Notarius qui cancellauerit dicta forma non seruata, eadem pœna plectatur, & officio priuatus perpetuo existat. Idem obseruari volumus si res recepta in permutatione ab Ecclesiasticis non ascenderet ad tantam æstimationem, quanta erat res data Ecclesiasticis, nisi suppleatur, ita quod æstimum Communis non minuatur.

SVMMARIVM.

1 *Statutum laicale, seu lex Principis sacularis prohibens immobilia vendi, alienari, & transferri in Ecclesias, & Ecclesiasticas personas, ad hoc vt in futurum subiaceant oneri collectarum, prout anteà subiacebant, non valet, & quare nu.2. Vide nu.6. & 7.*

2 *Ecclesia, & Ecclesiastica persona habent facultatem emendi bona à quocunque.*

3 *Statuentes prohibentes immobilia vendi, & alienari in Ecclesias, & Ecclesiasticas personas sunt ipso iure excommunicati.*

4 *Scriptores Statutorum prohibentium bona immobilia vendi, & alienari in Ecclesiam, & Ecclesiasticas personas, Consiliarij, Potestates, Consules, & Rectores locorum, ac secundùm ea Statuta iudicantes sunt ipso iure excommunicati.*

5 *Prohibita alienatione bonorum in Ecclesias, & Ecclesiasticas personas per Principes seculares, quo remedio vsi fuerunt Summi Pontifices, & Sancti Patres.*

OBSERVATIO.

Statutum laicale, seù lex Principis secularis prohibens bona immobilia vendi, alienari, & transferri in Ecclesias,
1 & Ecclesiasticas personas ad hoc, vt in futurum subiaceant oneri collectarum, pròut anteà subiacebant ex defectu potestatis, & tanquàm contra libertatem, & Immunitatem Ecclesiasticam non valet, vt sancitum fuit per *Bonifacium VIII. in cap. final. de Immunit. Eccles. in 6.* & tenent *Dec. in cap. Ecclesia S. Mariæ num.65. de Constit. Barbos. in d. cap. Ecclesia S. Mariæ num. 29. & in tract. de Iure Eccles. vniu. lib.2. cap.3. num.216. cum seqq. ac in Vot.26. num.60. cum seqq. Mart. de Iurisdict. par.4. centur. prima cas.6. num.38. cum duobus sequent. Oliua de Foro Eccles. par.1. quæst.28. nu. 18. cum seqq. Del Bene de Immunit. Eccl. cap.8. dub.11. sect. 1. num.1. cum seqq. & sect.2. ac sect.13.* & pluribus cumulatis concordantibus hanc vti veriorem opinionem amplectentibus firmat *Antunez Portugal. de Donat. Reg. tom.2. par.3. cap.43. nu.36. cum seqq.*

Nàm illis adimitur ea facultas, quam de Iure habent emendi bona immobilia quæ-
2 cunque *l. Illud, & l. final. C. de Sacrosanct. Eccles.* vt aduertit *Antunez Portugal. vbi suprà num.37.* & quod exindè eis prohibeatur id, quod nec de Iure naturali, nec de vtroque Iure Ciuili, & Canonico est prohibitum, imò permissum tradit *Del Bene allegat. sect. 1. num. 1. cum seq.*

Et taliter Statuentes, & mandantes sunt
3 ipso iure excommunicati, vt decisum fuit in cit. *cap. final. de Immunit. Eccles. in 6.* & tradit *Del Bene d. sect. 1. num. 8. Mart. de Iurisd. par.2. cap.44. num. 1.* vbi extendit ad Scriptores statutorum, Consiliarios,
4 Potestates, Consules, atque Rectores locorum, vbi Statuta edita sunt, necnon secundùm illa iudicantes, ac redigentes iudicata in publicam formam.

Quandò autem in retroactis seculis euenit casus huiusmodi prohibitionis factæ à Principibus secularibus, *Sancti Patres*, &
5 *Summi Pontifices* conquesti sunt, vnde Leges, & dispositiones contrariæ reuocatæ fuerunt, prout reuocata fuit contraria dispositio facta à *Valentiniano Imperatore* aduersus quam scripsit *D. Hieronymus in epistola 2. ad Nepotianum* ibi *pudet dicere Sacerdotes idolorum mimos, & aurigas, & Scorta hæreditates capere, & solis Clericis, & Monacis hoc esse prohibitum.* Idem decretum latiùs reprobauit *S. Ambrosius*, relationi *Symachi* Vrbis Præfecti respondens, vt ex eius *epistola ad Valentinianum Imperatorem impressa in eius operibus tom. 3. lib. 5. epist.31. quæ incipit Cum autem Clarissimi*, idemque dispositum fuit præcæteris in *Concilio Constantiense*, vt in *Confirmatione Constitutionum Federici II. & Caroli V.* quæ habentur *in fine eiusdem Concilij*. Nec non in *Concilio generali Lateranensi sub Leone X. sess.10. in princ.* vt refert *Mart. de Success. legal. par.3. quæst.13. art. 1. num. 2. cum duobus seqq.*

Nec admittenda est limitatio adducta per *Antunez Portugal. d. cap.43. num. 44. cum seqq.* nempè quod valeret si Statutum,
6 vel lex lata esset, ne immobilia transferantur in Ecclesias ob publicam vtilitatem, & conseruationem Reip. ex iusta causa defensionis Regni, quod aliter sustineri nequiret, & si omnia bona stabilia in Ecclesiam transirent, Secularium substantia esset admodum tenuis, & non sufficerent ad onera supportanda, deficerentque tributa, sine quibus Resp. stare non posset: Etenim cum non agatur de remedio ad-
7 hibendo imminenti, & momentaneo periculo Reip. & Principatus, quod nullam etiàm minimam dilationem patiatur, sed de damno, quod paulatim, & longo temporis cursu forsàn contingere potest Princi-

cipa-

cipatui, non potest Princeps secularis condere legem Immunitati Ecclesiasticæ præiudicialem absq; Beneplacito Sedis Apostolicæ. Cæterum cognitio, quod omnia bona stabilia transitura fint in Ecclesias, & Ecclesiasticas personas reseruatum est præscientiæ *Omnipotentis Dei*, ac ornatis speciali gratia spiritus prophetici. Imò contrarium comprobatur experientia tot seculorum, ex quibus *Ecclesia Dei* fundata est, vt respondit *Del Bene de Immunit. Eccles. cap.* 8. *dub.* 11. *sect.* 9. vbi alios *DD.* refert, & præsertim eos, qui responderunt pro defensione Censurarum *Pauli V.* contra Remp. Venetam.

De non alienando Bona aliqua æstimata in æstimis Communis Fauentiæ alicui iurisdictioni Fauen. non suppositò sine licentia Consilij generalis.

RVBRICA VI.

NE æstimum Communis Fauentiæ ita minuatur vt oneribus publicis in futurum succurrere non valeamus, Statuimus, & ordinamus quod de cætero nullus cuiuscunque conditionis existat etiàm Forensis audeat bona aliqua in æstimo Communis Fauentiæ descripta quocunque titulo inter viuos alienare in aliquem iurisdictioni Communis Fauentiæ non suppositum sine Consilij generalis eiusdem Ciuitatis assensu, seu expressa licentia præcedente ipsum contractum, aliàs contractus sit ipso iure nullus, & pœna librarum quinquaginta bonon. ac etiam simili pœna puniatur Notarius, qui de tali contractu fuerit rogatus absque dicta licentia. Et Notarij æstimorum, seu aliquis eorum non possit delere dicta bona de æstimo alicuius alienantis nisi prius fuerint conscripta ad æstimum acquirentis, & suppositi iurisdictioni Communis Fauentiæ, seù habentis dictam licentiam, & si secùs fieri contingat, alienans nihilominus collectas dictorum bonorum soluere compellatur, & dicta bona perpetuò remaneant obligata dicto Communi pro solutione quorumcunque onerum, & dictorum bonorum laboratores cogi possint ad collectarum, aliorumque onerum solutionem.

SVMMARIVM.

1 *Statuto laicali prohibente alienationem bonorum in non Subditos non comprehenduntur Ecclesiæ, vel Ecclesiasticæ personæ.*

2 *Iudex Ecclesiasticus cogere potest laicos, qui prohibuerunt alienationem bonorum in non subditos ad declarandum se in huiusmodi Statuto prohibitiuo non comprehendere Ecclesias, nec Ecclesiasticas personas.*

3 *Seculares contrahentes cum Ecclesiasticis non tenentur ad solutionem gabellæ eorum ratam tangentis dùm agitur de gabella pro contractibus imposita à Communitate, seù alia potestate laicali.*

4 *Cognitio an res extracta, & asportata spectet ad Ecclesiasticum pertinet ad Iudicem Ecclesiasticum.*

OBSERVATIO.

PRohibente Statuto laicali generalitèr alienationem bonorum in non Sub-
1 ditos non comprehenduntur Ecclesia, nec Ecclesiasticæ personæ, nàm præsumitur, Statuentes noluisse in generali dispositione comprehendere personas, de quibus, etiàmsi voluissent in specie disponere, non potuissent, vt firmant *Franc. in cap. vltimo vers. quid autem de Immunit. Eccles. Socc. iun. cons.* 76. *num.* 30. *lib.* 3. tenet *Del Bene de Immunit. Eccles. cap.* 8. *dub.* 11. *sect.* 1. *num.* 10. *& Antunez Portugal. de Donat. Reg. vol.* 2. *par.* 3. *cap.* 43. *num.* 40.

Et ad tollendam omnem ambiguitatem potest Iudex Ecclesiasticus talitèr statuen-
2 tes cogere, vt declarent se in huiusmodi Statutis non comprehendere Ecclesias, & Ecclesiasticos, vt docet *Anchar. in cap. final. post med. de Immunit. Eccles. in* 6. firmat *Del Bene vbi supra num.* 15. *cum alijs allegatis supra in Obseruat. ad Rubr.* 13. *num.* 10. *cum seqq. lib. primo.*

In proposito notandum est, quod nec seculares contrahentes cum Ecclesiasticis comprehenduntur, nàm si per Communitatem

tatem imposita fuerit gabella super contractibus non poterit exigi pro parte tangente secularem contrahentem cum Ecclesiastico, ex quo per indirectum grauaretur
3 Ecclesiasticus, & sic læderetur Immunitas Ecclesiastica, vt ommissis *DD.* auctoritatibus superabundat sequens resolutio *Sacræ Congregationis Immunitatis* emanatæ in *Reatina* fauore Fratrum Sancti Dominici, & Ecclesiasticorum sub *die 9. Aprilis* 1647. ibi *Sacra Congregatio censuit Oratores, & alias personas Ecclesiasticas pro contractibus emptionum, & venditionum gaudere exemptione à gabella nuncupata de contratti, etiàm pro parte tangente venditores, seù emptores laicos, non obstantibus pactis, capitulis, & conuentionibus per Communitatem cum Appaltatoribus factis*, cuius resolutionis meminit etiàm *Pignatell. consult. 121. num. 21. par. 4.* Attenta prædicta resolutione, cum quidam laicus emisser in Ciuitate Verulis certam quantitatem frumenti à Canonico Blasio Suffio, & Appaltator gabellæ Communitatiuæ contractuum mediante carceratione emptoris, Nobis occasione Visitationis Diœcesis absentibus, adstrinxisset ad depositum, sub die 5. Decembris 1691. declarauimus, ipsum gaudere exemptione à gabella nuncupata de contratti, etiam pro parte ipsum emptorem tangente, relaxauimus mandatum de restituendo summam depositatam, & aboleri omnia acta desuper in Curia Gubernatoris facta.

4 Notandum pariter quod si prohibita à laica potestate exactione certarum rerum, sequatur extractio ab Ecclesiasticis, siuè ab eorum famulis laicis, & controuertatur an res extractæ, & asportatæ spectent ad Ecclesiasticos, cognitio huius articuli spectat ad Iudicem Ecclesiasticum, vt censuit *Sacra Congregatio Immunitatis in Ciuitatis Plebis*, vt in resolutione registrata penès *Panimol. in annot. 3. num. 3. cum seq. ad eius decis. 17.*

De Collectis imponendis per Commune Fauentiæ.

RVBRICA VII.

Quotiescunque contigerit aliqua de causa per Commune Fauentiæ imponi aliquam collectam generalem, imponi non possit, nisi prius obtenta fuerit per Consilium generale dictæ Ciuitatis legitimè congregatum per maiorem partem fabarum suffragantium, & alitèr posita nullius sit momenti, nec exigi possit, nec aliquis ad eam soluendam cogi valeat. Quæ collecta imponi debeat specificè videlicèt tantùm pro fumante, & tantùm pro libra æstimi, proùt dicto Consilio generali videbitur, & omnes tàm habitantes in Ciuitate, quàm in Territorio cuiuscumque gradus, seù conditionis existant habentes caput æstimi, fumantes habere intelligantur, & ipsam collectam sic vt suprà legitimè, positam Communi Fauentiæ soluere teneantur. Vbi verò aliqua collecta foret imponenda per, & intèr homines Cappellarum Ciuitatis, seù Scolarum Comitatus, vel Districtus Fauentiæ, talis collecta imponi debeat pro duabus partibus æstimo, & pro alia tertia parte fumantibus. Et fumans in ea Cappella, seù Scola esse intelligatur, vbi, seù in qua tùnc quis habitat, & ad ipsam collectam imponendam singuli de Cappella, seù Scola per Cappellanos, seù Capitularios saltèm ad domum requiri debeant vt in earum Ecclesijs congregentur, seù alio in loco ad id idoneo, & ipsa collecta imponi debeat per dictos sic vt suprà congregatos de consensu eorumdem, vel saltem maioris partis eorum, quandò congregati sint, & esse debeant ad minùs sex de dictis Cappellis, seù Scolis pro huiusmodi collecta imponenda. Statuentes item quod nullus Cappellanus, seù Capitularius exigere possit, & valeat aliquam collectam, vt suprà legitimè impositam per, & inter homines alicuius Cappellæ, seù Scolæ, nisi primò approbata fuerit collecta huiusmodi per Dominos Antianos Ciuitatis Fauentiæ pro tempore præsidentes, ac etiàm subscripta manu vnius ex Scribis di-

dæ

ctæ Communitatis, & eius sigillo consueto signata, seù per alium Officialem specialiter per Commune Fauentiæ ad id deputatum, & exigens (approbatione prædicta non facta) pro quolibet, & qualibet vice pœnam librarum quinque bonon. incurrat, & duplum eius quod receperit ei, à quo prædictam collectam non approbatam exegerit, restituere compellatur, & eadem pœna plectatur Miles Domini Potestatis, seù alius quilibet executor Ciuitatis, seù Districtus Fauentiæ, qui dictam collectam, vt suprà non approbatam exegerint, vel pro tali exactione grauauerint, & in eorum sindicatu de hoc sindicari debeant. Teneantur insupèr omnes, & singuli prædicti Cappellani, & Capitularij, imposita, & approbata vt suprà dicta collecta, singulos dictarum Scolarum, & Cappellarum interpellare saltèm semel, vt collectam prædictam, seù aliud onus subire, ac soluere debeant antequàm ipsos grauare faciant per aliquem executorem, aliàs autèm grauari faciendo eos, non facta dicta interpellatione, puniantur pro qualibet vice, & quolibet grauato in solidis viginti bonon. & credatur iuramento talis sic grauati, & non interpellati. Facta autèm huiusmodi interpellatione non soluentes grauari possint realitèr, & personalitèr per dictos milites, & executores, ad quod ipsi miles, & executores teneantur sub pœna librarum quinque bon. si requisiti à dictis Cappellanis, & Capitularijs, seù agentibus pro Communitate pro collectis impositis non grauauerint. Nullus insupèr Ciuis, Comitatinus, seù Districtualis teneatur ad solutionem alicuius collectæ imponendæ per dictum Commune, seù per Cappellas, & Scolas eiusdem occasione aliquorum bonorum possessorum per prædictos extrà Territorium, & iurisdictionem dictæ Ciuitatis, nec prædicta teneantur facere describi in æstimo Communis Fauentiæ, & si de facto aliqua bona ex prædictis ad dictum æstimum essent descripta vigore præsentis Statuti declaramus ea fore cancellanda, & pro non scriptis habeantur, ac censeantur.

S V M M A R I V M.

1 *Tributum dictum est à Contributione, vel à Tribubus secundùm aliquos, & secundùm alios à tribus generibus gentium, ex quibus Romanus Populus compositus erat, n. 2. & 3.*

4 *Tributum originem traxit à Iure Diuino.*

5 *Tributa, & vectigalia nata penè sunt cum ipsis Regibus.*

Tributa, & vectigalia, tanquàm nerui Reipublicæ, & Principatus iudicantur, num. 5.

Principi onus defensionis, & gubernij Subditorum incumbit, num. 5.

Subditi tenentur subministrare Principi omnia necessaria ad dignitatem substinendam, num. 5.

6 *Tributum ab* Augusto Imperatore *originem habuit.*

7 Augustus *Imperator ad effectum impositionis Tributi mandauit numerari, & describi Vassallos.*

8 S. Ioseph, *vnà cum* Beatissima Virgine *grauida, ac partui proxima, & tempore hyemali à Ciuitate* Nazareth *se transtulit in* Bethlem *distantem spatio triginta leucarum, vbi describendus erat ex Edicto Augusti Imperatoris pro solutione tributi.*

9 *Et quia tunc temporis ob concursum multitudinis populi, diuersoria erant occupata in Spelunca subtùs Mænia Ciuitatis se recepit, ibique natus est* Saluator Mundi.

10 Deus *Tributum solui Cæsari mandauit.*

Deus *Tributum soluit Cæsari, & quarè, num. 10.*

Tributum cessauit, cessante Imperio Romano, num. 11.

Tributi loco suffecta est Collecta, n. 11.

12 *Tributi nomen comprehendit omnes species vectigalium, gabellarum, & Collectarum.*

13 *Gabellarum, & Collectarum impositio, & exactio est sublimioris dominij, & eminentiæ symbolum.*

14 *Et ad ordinariam superioritatis iurisdictionem refertur.*

15 *Ac tanquàm de Regalibus maioribus ad* Prin-

Principem non recognoscentem superiorem spectat.

16 *Habens auctoritatem imponendi vectigalia non potest illud imponere mulieribus existentibus in Lupanari.*

17 *Gabellarum, Tributorum, & Collectarum emolumenta, & fructus qua de causa debeantur Principi.*

18 *Reges, & Principes respectu Subditorum, habentur tanquam Patresfamilias ergà filios.*

Reges, & Principes inuigilare tenentur pro vtilitate Subditorum, n.18.

19 *Principes imponere non possunt gabellas, nisi prauia v.genti, & extrema necessitate.*

20 *Excutiendo prius proprium patrimonium, & suum ærarium expendendo.*

21 *Diuitiæ, & thesauri Regum, & Principum non sunt Fiscus, sed Subditi, diuites, & quarè.*

22 *Subditis nimis oneribus grauati subleuari debent, alias strangulati remanent.*

Vniuersitates ab excessiuam impositionem onerum ad talem impotentiam rediguntur, vt Ciuitates, & loca depopulata remaneant, & vulnus insanabile efficiatur, num.22.

23 *Parsimonia in Principe, & Subditis est necessaria.*

Sumptus superfluos Princeps prohibere debet, num.23.

24 *Diuitiæ magnæ non tàm multa accipiendo, quàm non multos sumptus faciendo colliguntur.*

25 *Gabellæ imponuntur, vel super bonis, & rebus humano generi necessarijs, vel super rebus minùs necessarijs, & potiùs ad oblectamentum, & quæ sint, vide ibi.*

26 *Gabellæ imponendæ sunt potiùs super rebus non omninò necessarijs vsui humano, quàm necessarijs.*

27 *Exemptio à solutione gabellarum alia prouenit ex dispositione Iuris, & Sacrorum Canonum, alia ex priuilegio, alia ex consuetudine, & præscriptione.*

28 *Exemptio Ecclesiæ, & Ecclesiasticarum personarum à solutione onerum, & gabellarum an, & quando competat remissiuè.*

29 *Colonis Ecclesiarum, & Ecclesiasticarum personarum an, & quando competat exemptio à solutione onerum, gabellarum, & collectarum.*

30 *Exemptio ob numerum duodecim filiorum à solutione gabellarum, & onerum, an, & quando competat remissiuè.*

31 *Exemptio ob numerum duodecim filiorum restringitur in Vrbe quousquè duodecim illi superstites in communi viuant, ac ad res, & bona pro vsu proprio.*

32 *Pro vsu proprio quandò res, & bona inseruire dicantur.*

33 *Exemptus à solutione gabellæ pro vsu suo, censetur etiàm exemptus pro vsu eius familiæ.*

34 *Bona assignata pro dote, & manso in fundatione Ecclesiæ, Beneficij, Abbatiæ, Monasterij, &c. sunt exempta à solutione gabellarum, Datiorum, & Tributorum. Limita n.35.*

36 *Dos, & Mansus Ecclesiæ assignatus in prima fundatione debet esse talis, vt sufficiat pro victu, & vestitu Sacerdotum, Clericorum, & aliorum Ministrorum ei inseruientium.*

OBSERVATIO.

TRibutum à contributione dictum esse putauit *Caius in l. Ager 27. §. final.*
1 *ff. de Verb. signif. Petr. Barbos. in l. Comperit num. 8. C. de Præscript. 30. vel 40. Gutierez. de Gabell. quæst. prima num. 4. Antunez Portugal. de Donat. reg. tom. 2. par. 3. cap. prima num. primo.* Alij dictum
2 aiunt à tribus generibus gentium, ex quibus Romanus Populus compositus erat, vt tradit *Alberic. in Dictionar. verbo Tributum*, quem refert *Otalor. de Nobilitat par. prima cap. 2. num. 4. & Mart. de Iurisdict. par. 4. centur. prima cas. 11. num. primo*: Alij à tribubus dictum, quià ea primum
3 pecunia, quæ populo imperata est tributim à singulis exigebatur, iuxtà opinionem *Marc. Varr. lib. 4. de Ling. latin.* quem sequitur *Antunez loc. cit. Amaya in Rub. de Annon. & trib. num. 8. lib. 10. Boler. de Decoct. debit. fiscal. tit. 5. quæst. 11. sub num. 6. vers. sed meliùs, & Rodrig. de Priuil. credit. par. prima art. 5. n. 19.*

A' Iure Diuino Tributum originem tra-
4 xit iuxtà illud *Apostoli ad Romanos cap. 13.* ibi *reddite omnibus debita, cui tributum, tributum, cui vectigal, vectigal, Genes. cap. 47.* ibi *quintam partem Regi dabitis, & Reg. lib. 3. cap. 4. & Matth. cap. 22.* ibi *reddite, quæ sunt Cæsaris, Cæsari, & quæ sunt Dei Deo*, firmat *Larrea allegat. 59. num. 4. cum seq. & Anastazz. de Caus. pijs lib. 7. cap. 8. num. 4.* Et cum ipsis Regibus
5 penè nata sunt vectigalia, & tributa, nàm

tan-

tanquàm nerui Reip. & Principatus iudicantur, cum Principibus, quibus incumbit onus defensionis, & gubernij congruè debeantur à Subditis necessaria ad muneris sui dignitatem sustinendam, *Amaya in l. Omnes 4. num primo C. de Annon. & tribut. lib. 10. Larrea allegat. 59. num. primo, Antunez Portugal. de Donat. Reg. tom. primo par. 2. cap. 24. num. 80. & tom 2. par. 3. cap. 1. n. 3.*

Quod verò Tributum ab *Augusto Imperatore* originem habuerit tradit *Cassan. in*
6 *Consuetud. Burgund. de Iustit. & iurisdict.* §. 4. *num.* 20. *Marott. de Collect. cap.* 2. *num.* 4. & ad effectum talis impositionis mandauit numerari, & describi Vassallos,
7 vt docet *Gloss. in l. prima verbo descriptiones C. de Apoc. public. & c. lib.* 10. & habetur in *Sacris paginis* in *Luc. cap.* 2. ibi *factum est autèm in diebus illis exijt Edictum à Cæsare Augusto*, & notat *Cassan. vbi suprà, Archid in can magnum* 11. *qu. prima, & Mart. de Iurisdict. par.* 4. *centur. prima cas.* 11. *num.* 4. *vers. item Octauianus Augustus cum seq. & Oter. de Officialib. par.* 2. *cap.* 20. *num.* 4. *cum seq.* Ac in executionem huiusmodi Edicti *S. Ioseph* cùm tùnc
6 in Nazaret degeret vnà cum *Beatissima Virgine Maria* iàm grauida, & partui proxima, non obstante tempore hyemali, & distantia triginta, vèl triginta duarum leucarum, se contulit pro facienda tali descriptione in Bethlem, cùm *Ioseph* tanquàm ortus de Domo *Dauid* deberet ibi describi, ac tributum soluere; Verùm quià ob concursum multitudinis populi ex causa talis descriptionis diuersoria occu-
9 pata erant, in spelunca subtus mænia Ciuitatis idem *Patriarcha Ioseph cum Virgine* se recepit, ibiquè natus est *Saluator Noster*, ac orta salus Mundi, vt in *in Luc. cit. cap.* 2. & prosequitur *Oter. vbi suprà sub num.* 5. Et *Deus* nedùm solui præcepit tri-
10 butum Cæsari, sed ipse quoquè soluit, vt in *d. can. magnum* ibi, *Si enim censum filius Dei soluit, vbi Gloss. in verbo soluit* notat soluisse non ex debito, sed nè scandalizaret alios, & tradunt *ibidem Archidiac. & Cassan. loc. cit.*

Cessante Imperio Romano cessauit tributum, & eius loco suffecta est collecta,
11 vt tradunt *Castr. in l. Placet num.* 4. *vers. hodie, & num.* 5. *C. de Sacrosanct. Eccles. Io: de Amic. cons.* 8. *num.* 52. *iuncto cons.* 146. *num.* 5. quem refert, & sequitur, & *Marott. de Collect. cap.* 2. *sub n.* 4.

Nomen tamèn tributi est generale comprehendens omnes species vectigalium ga-
12 bellarum, & collectarum, vt tradunt *Amaya in Rubr. C. de Annon. & Tribut. num.* 7. *lib.* 10. *Barbos. in cap.* 2. *num.* 2. *de Censib. Antunez Portugal. de Donat. Reg. tom.* 1. *par.* 3. *cap. primo num.* 2. *& num.* 30. quarum impositio, & exactio est sublimioris
13 dominij, & eminentiæ symbolum, vt notat *Knichen de Superioritatis, eiusue possess. vèl quasi actib & c. cap.* 3. *num.* 323. Ac ad ordinariam superioritatis iurisdictionem
14 refertur *Surd. cons.* 275. *num.* 11. *vers. & talem, Knichen. vbi suprà num.* 322. Cùm tanquàm de regalibus maioribus ad Principem non recognoscentem superiorem solùm competat, vt decisum fuit ab *Ale-*
15 *xandro III. in cap. innouamus 10. de Censibus ibiquè communitèr Scribentes, Balmased. de Collect. quæst.* 5. *num primo Fragos. de Regim. Reip. par. prima lib.* 3. *disp* 8. §. *primo num. primo, Petra de Potest. Princip. cap.* 5. *num.* 74. *cum seq. vbi num.* 79. *cum Angel. in Auth. de Leno. in fine princ.* notat, quod habens auctoritatem imponendi vectigalia non potest illa imponere
16 mulieribus existentibus in lupanari, quià illud lucrum nefandissimum est *Antunez Portugal. de Donat. Reg. tom. primo par.* 2. *cap.* 24. *num.* 79. *cum seq. Panimoll. in annot. prima num. primo cum seq. ad dec.* 13. *& Amostazz. de Caus. pijs lib.* 7. *cap.* 8. *num.* 3.

Et debentur Principi fructus, & emolumenta tributorum gabellarum, & collectarum ex duplici causa nempè tàm in si-
17 gnum subiectionis, nàm ideò tributa præstantur, quià exindè resultat probatio subiectionis, vt cum *Epistola S. Augustinus ad Romanos registrata in cap.* 2. *de Censib.* tradunt *Amaya in l. Omnes num. primo, &* 2. *C. de Annon. & tribut. lib.* 10. *Antunez Portugal. d. cap.* 24. *num.* 80. *& tom.* 2. *par.* 3. *cap. primo num.* 3. quàm in stipendium, & remunerationem regiminis, ac laboris, quem Princeps substinet, & pro substinendis sumptibus necessarijs domui Regiæ pro subministrandis alimentis Militibus ad defensionem status conductis, pro salario Magistratuum, quibus mediantibus Rex, & Princeps Subditis iustitiam ministrare tenetur, & pro alijs publicis operibus subeundis, cum his omnibus correspectiua sit solutio vectigalium, & tributorum, vt notat *Pater Nicolaus Pallauicinus in eius opere inscripto Difesa del Pontificato Romano*,

no, e della Chiesa Catolica tom. primo lib. 6. cap. 14. num. primo, ibi *le ricchezze, e i tesori del Principato, che si traggono da i tributi de popoli, sono quel latte, che diè la natura, e assegnò à i Sourani la Politica per alimento della propria grandezza*, & docent *Amaya loc. cit. Antunez d. cap 24. num. 80. cum seq. & d. cap. primo num. 3. Larrea allegat. 59. num. primo cum seq. & num. 21.* latè *Bobadill. in Politic. lib. 5. cap. 5. num. 2. cum seq. & P. Gregor. de Rep. lib. 3. cap. primo, Cabed. par. 2. decis. 49. num. primo.*

Animaduertendum est, quod cùm Reges, & Principes respectu Subditorum
18 habeantur tamquàm Patres ergà filios, qui pro eis bonum consilium capere solent, eorumque vtilitati tenentur inuigilare, & tanquàm Pastores ad oues, quorum est tondere pecus, non deglubere, seù ad viuum radere *Roland. cons. 91. num. 42. lib 2. Valenzuel. cons. 99. num. 49. vers. & ratio est vol primo, Simanc. de Rep. lib. 9. cap. 24. Fragos. de Regim. Reip. par. prima in introduct. probem. §. 3. num. 28. Solorzan. de Iure Indiar tom. primo lib. 2 cap. 23. num. 144. & tom. 2. lib. 1. cap. 15. num. 57.* Proindè cautè, & non nisi præuia vrgenti, & extrema necessitate deuenire debent ad
19 impositionem gabellarum, collectarum, aliorumque onerum, vt latissimè alijs relatis firmant *Larrea allegat. 59. num 6. cum seqq. & num. 25. cum seqq. Antunez. Portugal. allegat. cap. 24. num. 96. cum pluribus seqq.* Excutiendo priùs proprium patrimonium, & suum ærarium expen-
20 dendo, antequàm ad tributorum impositionem deueniant, vt tenet *Cyn. in l. Neminem C. de Sacrosan. Eccles. Isern. in cap. vnic. num. 14. ad finem, Quæ sint Regalia, Larrea allegat. 59. num. 27. Antunez loc. cit. n. 91. Cabed. dec. 49. n. 3. par. 2.*

Ponderando, quod veræ diuitiæ, & the-
21 sauri Regum, & Principum non sunt Fiscus, sed Subditi diuites, & benè se habentes; illis enim facultatibus abundantibus, quandò opus fuerit, Princeps omnes eorum opes promptas, & cumulatas habebit ad *text. in Auth. Vt Iudices sinè quoquo suffrag. § cogitatio igitur collat. 2. Bald. cons. 409. sub num. 5. lib. 5.* egregiè, & eruditè ratiocinatur *Valuenzuel. d. cons. 99. num. 49. Decian. respons. 25. num. 63. vol. primo, Solorzan. d. cap. 15. num. 58.* vbi cum *Scipione Amirato ad Tacitum* subdit, quod pingue pecus Pastori prodest *Hieronym. Trachet lib. primo de Principe cap. 14.*

Et si aliqui subditi nimis grauati fuerit àut onus sufferre non valeant, subleuari
22 debent ad *text. in l. Qui grauatos C. de Censib. & Censitor. lib. 11.* vt prosequitur *Valenzuel. d. cons. 99. n. 46. cum seq.*

Optimum autèm, & maximum Vectigal, & præcipuum thesaurum Princeps
23 conflabit, si in se, & suis Vassallis parsimoniam amauerit, sumptusque superfluos, quantùm fieri potest euitauerit, ac respectiuè prohibuerit; nàm diuitiæ magnæ non
24 tàm multa accipiendo, quàm non multos sumptus faciendo colliguntur, vt inquit *Dion Cassius lib. 52. Senec. de Tranquillit. vit. cap. 9.* ibi *Placebit autèm hæc nobis mensura, si priùs parsimonia placuerit, sinè qua nec vllæ opes sufficiunt, nec vllæ non satis patent; præsertim cum in vicinio remedium sit, & possit ipsa paupertas in diuitias se aduocata frugalitate conuertere: Assuescamus à nobis remouere pompam, & vsu rerum ornamenta metiri. Cibus famem domet, potio sitim, libido, qua necesse est, fluat. Discamus membris nostris inniti, cultum, victumque non ad noua exempla componere, sed vt maiorum suadent mores, discamus continentiam augere, luxuriam coercere, gulam temperare, iracundiam lenire, paupertatem æquis oculis aspicere, frugalitatem colere, etiàmsi non pudebit desiderijs naturalibus paruo parata remedia adhibere, spes effranatas, & animam in futura eminentem veluti sub vinculis habere, id agere, nè diuitias à nobis potiùs, quàm à fortuna petamus &c. Cicero lib. 4. de Rep. Bobadill. Politic. lib. 5. cap. 5. num. 9. cum seq. Adam Cantzen. lib. 8. Politic. cap. 9. & 13. Solorzan. d. cap. 15. n. 56. & cap seq. n. 74. cum seq.*

Aduertendum paritèr duo esse genera rerum, ex quibus regularitèr exigitur gabella, seù vectigal; quædam enim sunt
25 necessariæ humano generi, videlicèt frumentum, aqua, oleum, caro, sal, vestimenta; Quædam verò minùs necessariæ, & potiùs inseruientia vsibus opulentiorum, prout Rheda, vestes sericæ, monilia, vasa aurea, & argentea, nix, quibus secundùm hodiernos deprauatos mores addi potest tabaccum, aquauita, Coccolata, aleæ lusoriæ &c. Vndè supèr his rebus minùs necessarijs, & ad merum oblectamentum,
26 & voluptatem, ac luxum, & luxuriam introductis, imponenda potiùs sunt vectigalia, quàm supèr rebus omninò necessarijs,

vt

vt optimè admonet *Martinus Schookius de Seditionib. ſeù de Reip. diſcordijs domeſticis lib. 3. cap. 2. circà med. verſ. cæterùm pag. 873.*

Aduertendum demùm circà exemptionem eorum, qui prætendunt non teneri ad ſolutionem onerum, collectarum, & gabellarum, aliorumque onerum eſſe diuerſæ ſpeciei, nempè alia proueniens ex diſ-
27 poſitione Iuris, & ſacrorum Canonum, alia ex priuilegio, alia ex conſuetudine, & præſcriptione, & funditùs examinatur ab ijs, qui ex profeſſo materiam tributorum, collectarum, & gabellarum tractant, & præcipuè circà exemptionem Eccleſiarum,
28 & Eccleſiaſticarũ perſonarum, alijs quamplurimis omiſſis tractant *Adden. ad Rot. in Rec dec. 30. par. 4. tom. 2. & dec. 414 part. 9. tom. 2. Mart. de Iuriſd. p. 4. cent. 1. caſ. 11. Panimoll. deciſ. 100. Rot. in famigerata Alben. Gabella 28. Iun. 1630. coràm Merlino repetita in rec. dec. 339. par. 6. coràm Celſo dec. 259. in rec. dec. 30. p. 4. tom. 2. dec. 412. par. 9. dec. 101. part. 14.* & de eo-
29 rum Colonis *Fagnan. in cap. non minus de Immun. Eccleſ. Lotter. de Re benef. lib. 1. quæſt. 31. num. 51. cum ſeq. Panimoll. Annot. 7. ad dec. 6. P. Gobb. conſultat. 2.* vbi de Colonis Eccleſiaſticorum circà partem colonicam, & *conſult. 3.* vbi de Conductoribus bonorum Eccleſiaſticorum, *Theſaur. dec. 116.*

Et circa exemptionem ob numerum
30 duodecim filiorum competentem *per tex. in l Semper §. demonſtratur ff. de Iure Immunit. & in l. Si quis la 2. C. de Decurion. lib. 10.* materiam examinant *Roland. conſ. 66. lib. 1. & conſ. 52. lib. 2. Menoch. conſ. 486. Natt. conſ. 539. lib. 3. Io: Franc. à Ponte conſ. 16. cum ſeq. Hodiern. ad Surd. deciſ. 223. Zacch de Salar. q. 6. num. 1. cum ſeqq Kloch de Contrib. tit. de Forenſ. pauper. & numer. liber. cap. 13. ſect. 3. de ijs, qui numero liberorum ſunt immunes, Danza de Pugn. Doctor. tom. 2. tit. de Patre onuſt. &c. Marott diſcept. 21. Rub. de Valid. Legal. cap. 63. num. 70. cum ſeqq. Andreol. controu. 283. Tondut. Q.Q. & reſolut. ciuil cap. 26. Conciol. allegat. 58. Panimol. in Annot. 1. num. 10. ad deciſ. 100. Ganauer. deciſ. 41. & Theſaur. deciſ. 267.* & nouiſsimè plures quotidianas quæſtiones doctiſſimè examinauit *D. Aduocatus Ageta in eius Annot. ad deciſ. Moles §. 7. tit. de Immundit. par. 2. ad quæſtionem primam cum ſeqq.* Quæ exemptio, ſeù immu-

31 nitas in Vrbe reſtringitur quouſquè duodecimo illi ſuperſtites in Communi viuet, ac ad res, & bona pro vſu proprio ex diſpoſitione *Bulla Pii IV. in ordine la 27. in Bullar. nou. tom. 2.* Quæ autèm dicantur
32 inſeruire pro vſu proprio diffinitum fuit in *l. In lege cenſoria 203. ff. de Verb. & rerum ſignific.* Non ommittendo, quòd exemptus à ſolutione gabellæ pro vſu ſuo cenſeatur etiam exemptus pro vſu eius
33 familiæ, *Barboſ. in l. Vniuerſi n. 12. C. de Vectigal. & Commiſſ.* & reiecta contraria opinione, ac ſequendo hanc vti magis æquam, veram, communem, & vſu quotidiano receptam tenet *Ciarlin. controuerſ. 146. num. 8. iuncta controu. 187. n. 24. cum ſeq. & num. 26. cum ſeq.* tradit de quibus familiaribus ſit intelligendum.

Præcipuè verò bona, & patrimonia aſ-
34 ſignata pro dote, & Manſo in primæua fundatione Eccleſiæ, Beneficij, Abbatiæ, Monaſterij &c. non ſubiacent gabellis, Datijs, & Tributis, nec alijs quibuſcumque oneribus tàm Communitatis, quàm Cameralibus, ſed ab omnibus vniuerſalitèr ſunt exempta, & immunia, & ita fuiſſe introductum ab initio naſcentis Eccleſiæ, & continuatum vſque in præſens probatur ex *Sacrorum Conciliorum decretis, & Summorum Pontificum Conſtitutionibus, & in can. 63. Concil. Meldenſ. in Can. 50. Concil. Vvormacienſ. cap. 40. in Concil. Guarmacienſ. vt in Can. Sancitum cauſ. 23. q. 8. & in cap. 1. de Cenſib. &c. in Capitular. Herardi Archiepiſc. Turonenſis cap. 40. in Canonib. Iooacij Lingonienſis in præfat. in Conc. Colonienſ. anno 887. cap. 4. in Exceptis Egberti Archiepiſcopi Eboracenſis c. 25. apud Reginen. lib. 1. c. 24. Burchard. lib. 3. cap. 52.* & fusè oſtendunt *Nicol. de Maiſtrè de Bon. & poſſeſs. Eccleſ. lib. 3. cap. 3. Carolùs Dufreſnè in Gloſtar. ad Scriptores med. & in fin. latinit. tom. 2. in verb. Manſus Eccleſiaſticus pag. 399.* tradunt *Fagnan. in cap non minus num. 8. de Immunit. Eccleſ. Barboſ. vot. deciſiu. 41. num. 6. & in Summ. Apoſtolic. dec. 345. num 6. ac de Iure Eccleſ. vniu. lib. 1. cap. 39. §. 5. num. 8. Cobell. in Collectan. Bullar. concernen. in te reſse Communitatum Status Eccleſiaſtici fol. 170. cum ſeq. Pignatell. conſultat. 15. num. 23. tom. 3.* & ita ſempèr iudicatum fuit in omnibus Tribunalibus Vrbis, & ſignantèr *per Sac. Congregationem Immunitatis Eccleſiaſt. Sac. Conc. Tridens. & Boni Regiminis*, vt animaduertunt Scribentes in

d. cap. 1. de Censib., & signantèr *Barbos. n. 4. vers. sed hac communis cum seq. Pirbingh. sub n. 44. vers.* porrò, & ea ratione *Gonzal. Tellez in Commentar. ante finem. Del Bene in nouiss. addit. ad eius tractat. de Immunit. Eccles. in verbo Bona data pro erectione locorum piorum.*

In Statu tamèn Ecclesiastico sunt exempta, præterquàm à tribus gabellis
35 Cameralibus, vt patet ex sequenti resolutione *Sac. Congregationis boni Regiminis emanata sub die 3. Augusti 1682. in Causa Aquipendij* " ibi " Essendo tenuti Giacomo, e Bernardino Alberici Canonici della Catedrale d'Oruieto di contribuire per li beni di prima erettione, e loro patrimonij sacri al pagamento delli trè pesi priuilegiati solamente, cioè agl'Vtensiglij della Soldatesca di leua per il passato fino al tempo della suppressione, mancanza della gabella della Carne, e della macina, così voi ordinarete, che segua, non permettendo, che per l'altre Collette riceuano molestia alcuna per detti Beni.

Hodiè verò restringitur obligatio ad gabellam macinatus tantùm, dùm gabella nuncupata *degl'Vtensigli della Soldatesca di leua* vnà cum tertia parte gabellæ Carnis, nempè vnius quadrantis ex tribus, qui soluebantur pro qualibet libra, extincta fuerit mediante Chirographo signato de mense Decembris 1686. *à fa: me: Innocentio XI.* & cæteræ partes extinctæ fuerint *a Successore Pontifice Alexandro Octauo*, mediante eius Chirographo sub die 19. Nouembris 1689. subscripto.

Notandum, quod dos, & Mansus Ecclesiæ, qui pro prima illius fundatione, & ere-
36 ctione assignatur, debet esse talis, vt sufficiat pro victu, & vestitu Sacerdotum, Clericorum, & aliorum Ministrorum ei inseruientium, vt reiectis opinionibus veterum Canonistarum, qui forsàn non benè versati erant in Historia Ecclesiastica firmant *Carolus Dufresnè in d. Glossario in eadem voce Mansus Ecclesiasticus*, & *Gaspar Ziegler de Dote Eccles. cap. 7. num. 7. & seq. & num. 38. cum seqq. & cap. 8. num. 1. & 41. ac cap. 9. num. 49. Cuias lib. 1. de Feud. tit. 1. & Granieto in d. cap. 1. de Cens. n. 2. vers. quare hac.*

De Collectis Forensium soluendis.

RVBRICA VIII.

Qvia sæpè contingit Commune Fauentiæ defraudari in collectis hominum forensium, Statuimus, & ordinamus, quod omnes, & singuli habentes prædia, seu possessiones in Comitatu, & Districtu Fauentiæ teneantur soluere debitas collectas Communi Fauentiæ; & ipsis forensibus non soluentibus, eorum coloni, seù laboratores teneantur collectas debitas per dictos forenses soluere, & ad id grauari possint per agentes dicti Communis. Valeant tamen dicti coloni, seù laboratores, ipsis forensibus non soluentibus collectas huiusmodi, vendere de fructibus ad ipsos forenses spectantibus dictorum bonorum talium forensium vsquè ad quantitatem collectæ per eos debitæ. Si autèm nullus adsit colonus, seù laborator, qui prædia forensium colat, & in alieno habitet Territorio, tùnc, & eo casu Capitularius Scolæ, in qua sita sunt talia bona teneatur accipere de fructibus dictorum bonorum, & fructibus non existentibus, incidere teneatur, & debeat de arboribus ipsorum bonorum vsquè ad summam collectarum. Statuentes etiàm, & ordinantes quod eædem collectæ, & onera in omnibus, & per omnia imponantur per Commune Fauentiæ, seù eius agentes forensibus habentibus prædia, seù possessiones in Comitatu, & Districtu Fauentiæ, prout & sicut impositæ, seù imposita fuerint quomodocumquè Ciuibus, seù Comitatinis, & Districtualibus Ciuitatis Fauentiæ habentibus possessiones, seù prædia in alieno Territorio per Commune, seù eius Officiales loco vbi sita essent prædia huiusmodi; ad quas, seù ad quæ (vt suprà) grauari possint, & cogi coloni (non soluentibus Dominis) & ipsis

ipsis colonis non soluentibus Capitularij vt suprà. Teneantur insupèr Cappellani Cappellarum, & Capitularij Scolarum Ciuitatis Comitatus, & Districtus Fauentiæ deputati supèr exactionibus collectarum manifestare Officialibus Communis Fauentiæ bona non soluentium collectas.

SVMMARIVM.

1 *Forenses collectari non possunt, nec ratione personæ, nec ratione bonorum, num. 2. & num. 5. Limita num. 6. 9. 10. & 11. & 12. Sublim. 7.*

2 *Obligatio pro Collecta principalitèr dirigitur in personam.*

Persona tanquàm dignior bonis attenditur, num. 2. & 3.

4 *Collecta imponitur personæ pro rebus.*

6 *Forenses collectantur, vbi possident bona de generali consuetudine vigente in tota Italia. Declara n. 7.*

8 *Forenses collectari non possunt pro reparatione Ecclesiæ Parochialis.*

Forensis collectari non potest pro refectione, & constructione Campanarum, quamuis ibi bona possideat, num. 8.

9 *Forenses Collectas reales soluere tenentur.*

12 *Collecta Ciuitati Imolæ per forenses, quandò sit soluenda.*

Ciuis originarius Ciuitatis Imolæ, qui alibi cum tota familia se ad habitandum contulerit, quandò teneatur ad collectas per forenses soluendas, nu. 12.

13 *Statutum priuans successione, vel hæreditate mulierem nubentem forensi extrà Patriam non habet locum, quandò Mulier collocata fuit in matrimonium per Patrem, fratres, vèl alios.*

14 *Materia Collectarum, est odiosa.*

Materia Collectarum strictè est interpretanda, num. 14.

OBSERVATIO.

FOrenses collectari non possunt ratione personæ, vt tradit *Bart. in l. Li-* 1 *bertus §. sola ratio num. primo ff. ad Municipal. & in l. Rescripto §. final. num 4 vers. collecta ff. de Muner. & honor. Felin. in cap. Ecclesia S. Mariæ sub num. 76. vers. & hinc de Constit. Alex. cons. 68. num. primo cum seq. vol. 2. Natt. cons. 150. num. 4. Panimoll. annot. prima ad decis. 100. num. 1. cum seq. Sperell. decis. 35. num. 17. Zacch. de Salar. quæst. 43. num. 6. cum seq. & Episcopus Roccha Disput. select. cap. 82. num 1. tom. 2.* Nec ratione bonorum *Bart. in leg. prima num. 34. C. de Mulier. in quo loco lib. 10. Alex. cons. 68. num. 2. lib. 2. & cons. 52. in princ. volum. 5. Natt. cons. 555. num. 1. Neuizan. cons. 66. per tot. Mar. Antonin. Variar. resolut. lib. 2. resolut. 56. num. 3. Zacch. vbi suprà num. 7. vers. nec ratione* 2 *bonorum*; Nàm cum obligatio pro Collecta principalitèr dirigatur in personam, ea tanquàm dignior bonis attenditur 3 *Bald. in l. vnic. num. 44. vers. dicimus etiam C. Eo quod cert. loc., Oldrad. cons. 169. Natt. cons. 105. num. 85. & cons. 155. nu. 2. Zacch. loc. cit. num. 7. in fine Rocch. loc cit. num. 3. cum duobus seqq.* & quod Collecta tan- 4 quàm imposita personæ pro rebus, cum persona non sit subiecta dominio colle- 5 ctantis nec ratione originis, nec domicilij, ex defectu iurisdictionis forensis non possit collectari docet *Bart. in dicta l. Libertus loc. cit. Gratian. disceptat. 29 num. 6. cum seq. Panimoll. vbi suprà Sperell. dec. 35 num. 27. Rot. in Canallicen. Collectarum coram Lancellotto impress. penès Gratian. loc. cit. & penès Cenc. de Cens. decis. 3.*

Verùm prædicta conclusio patitur plures limitationes, & præsertìm limitatur Primò ex generali consuetudine vigente 6 in tota Italia, cuius vigore etiàm forenses collectantur vbi bona possident, vt testantur *Bart. in l. vnic. num. 31. C. de Mulierib. & in quo loco &c. lib. 10. Alex. consil. 68. num. 10. volum. 2. Peregr. cons. 102. num. 12. volum. 2. Bursatt. cons. 16. num. 13. & 33. volum. 1. Possent. Singular. centur. 1. singular 24. num. 2. Cobell. ad Bull. boni Regim. cap. 35. num. 24. Mar. Antonin. dicta resolut. 56. num. 2. Zacch. loc. cit. num. 20. Rocchaloc. cit. num. 6. Magon. decis. Florentin. 66. num. 1. Rot. coram Ludouis. decis. 279. num 15.*

Quæ tamèn consuetudo tanquàm exorbitans à Iuris dispositione strictè intelligenda, & practicanda est, restringendo 7 eam ad collectas, & onera, quæ respiciunt commodum Principis, veluti tributa ipsi debita, vt declarat *Cardin. de Luca de Regalib. discurs. 77. num. 3.* Vèl ad collectas reales ex adductis in sequenti secunda limitatione; Vèl quandò tendunt ad commodum, & defensionem bonorum, vtpotè si imposita essent pro salario Custodum bonorum, vt declarat *Zach. dicta*

quæst.43. num.9. Griuell. decis. Dolan.11. num.36. Balmased.de Collect. quæst.62.n.5. & num.15. relato *Thesaur.de Collect.tit.5. num.3.* subdit, quod si sibi forensis collectas soluere recuset, poterit Iudex vbi bona sita sunt, fructus eorum sequestrare, aut vendere, non autèm extendenda ad collectas impositas pro salario Ludimagistri, Medici, Chirurgi, & aliorum similium Ministrorum, & Officialium Communitatis, quorum opera forensis non vtitur, sed eorum ministerium respicit tantummodò commoditatem, vel vtilitatem Incolarum, & seruitium locale, seù personale, vt firmat *Gardin.de Luc.vbi suprà* respondit *Senatus Pedemontanus penès Thesaur. decis.149.num.5 cum seqq.Conciol.allegat.28. num.21.* & de constructione, & reparatione Ecclesiæ Parochialis *Tondut. QQ. &*
8 *resolut.benefic.par.1.cap.38.num.6.vbi n.7.* firmat, quod forensis in territorio possidens non tenetur ad contributionem expensarum pro refectione, & conseruatione computorum.

Secundò limitatur in collectis merè realibus, quæ non minùs spectant ad Forenses, quàm ad Ciues, cum res in alieno ter-
9 ritorio possessa dicatur subdita, vt limitando firmant *Natt dicto cons.555.num.2. Panimoll. in annot.3. ad decis.13. num.15. Zacch. loc. cit. num.9. Rot. coram Ludouis. loc cit. num.16.* quod absque vlla controuersia procedit in Statu Ecclesiastico attento *decreto Sac. Congregationis Subleuaminum* confirmato *à Paulo V.* mediante eius Breui, de quo penès *Cobell.* materno sermone compositum *de Bullis Summorum Pontificum resolutionum, & decretorum concernentium interesse Communitatum pag.12.* & meminit in eius *Commentar. ad Bullam boni Regim. cap.35. sub num.30.* vbi registrata fuit Epistola circularis scripta ab eadem *Sac. Congregatione, Panimoll. in allegat. annot. 1. num. 6. ad decis.100.* Isto enim casu non potest allegari absurdum, quod illo duplici onere in diuersis locis grauetur, prout forenses regularitèr allegare solent.

Tertiò limitatur quotiès fauore Communitatis imponentis collectam vigeat
10 consuetudo, quæ tamen debet esse immemorabilis, & probata in loco, & casu speciali *Zacch.loc.cit.num.19.* vbi *numeris antecedentibus* adducit alias limitationes *Il-*
11 *lustrissimus Roccha dicto cap.81.num.8.cum duobus seqq.* vbi reprobat contrarium sentientes *Panimol.in d.annot.3.num.5.Rota in Auenionen.seù Cauallicen. Collectarum impress.penès Gratian.dicta discept.29. nu.13. cum tribus seqq.* sed videndus *Conciol.dicta allegat.28.num.18.cum seqq.* qui huiusmodi consuetudinem tanquàm irrationabilem impugnat.

Notandum, quod vigente Statuto, prout in Ciuitate Imolæ vigent Capitula col-
12 lectarum forensium, in quibus disponitur Ciuem originarium, qui alibi etiam eum tota familia se ad habitandum transtulerit, ibique per decem, viginti, aut triginta annos habitauerit, non teneri ad huiusmodi collectas per forenses soluen-
» das: Eccetto quando vna Donna origi-
» naria della Città, ò dasse in dote al Ma-
» rito alcuni beni stabili esistenti nella Cit-
» tà, ouero Distretto predetto, in tal caso
» rispetto à detti beni sia sottoposta alle
» Colte de Forastieri durante il Matrimonio,
» e detti beni, e frutti d'essi possino essere
» grauati, e presi per conto di dette Colte;
» & il simile s'intenda quanto à beni immo-
» bili non dati in dote &c. tùnc Mulier si non proprio marte, & electione se nupserit, sed fuerit collocata in Matrimonium à Patre, vel ab alijs coniunctis non tenebitur ad solutionem huiusmodi collectarum, vt de Statuto priuante successione,
13 vel hæreditate Mulierem nubentem forensi extrà Patriam, quod non habeat locum, quandò Mulier collocata fuit in Matrimonium per Patrem, Fratres, vel alios concordantibus relatis firmat *Ciriac. controuers.191. num.62.* quæ interpretatio, eò faciliùs est amplectenda, cum versemur in materia Collectarum, quæ est odiosa, & consequentèr strictè interpretanda *Crauett.cons.111.num.26.Becc.cons.73.in fine, & Rot.in recent.decis.52.num.1.par.5.* vbi de Gabella imposita forensibus, & ita pronunciatum fuit ab *Illustrissimo & Reuerendissimo Cauallerino* tùnc A.C.Locumtenente in *Imolen. Collecta de Anno 1673.* per acta Petrochij fauore DD. Nicolai Burgi, & Bernardinæ Caluæ eius Vxoris contrà D. Laurentium Mariam Magnanum, me pro eisdem Coniugibus scribente, & tali sententiæ pars acquieuit.

Quod

Quod nullus soluere teneatur collectam pro alio, nisi modis infrascriptis:

RVBRICA IX.

ITem Statuimus, & ordinamus, quod nullus in Ciuitate, Comitatu, & Districtu Fauentiæ teneatur; nec cogi possit per aliquem Officialem Ciuitatis, & Districtus prædicti ad solutionem alicuius collectæ, nisi tantummodo pro bonis ad eius æstimum descriptis. Hoc tamèn non habere locum decernimus in colonis, seù laboratoribus forensium, & in Scolarum Capitularijs, qui soluere collectas pro forensibus teneantur, proùt in proximo præcedenti Statuto ordinatum est. Statuentes etiàm, quod quilibet qui in domo alterius inhabitauerit, cui imposita sit aliqua collecta, seù onus, tàm reale, quàm personale, teneatur (Domino domus non soluente) collectam, seù onus impositum subire pro Domino vsquè ad quantitatem pensionis dictæ domus per eum debitæ, & non vltrà, quam solutionem (vt suprà) factam antedictus Dominus ratam habere teneatur, & compellatur.

SVMMARIVM.

1 *Obligatio Collectæ fundum sequitur non personas.*

2 *Declara procedere, quandò imposita est pro onere patrimoniali, vèl mixto.*

Collecta imponenda est per as. & libram, hoc est iuxtà vires patrimonij, qui est verus modus collectandi num.2.

3 *Collecta partienda est secundùm descriptionem bonorum factam in Catastro, & iuxtà qualitatem, & quantitatem patrimonij.*

4 *Bona accatastrata pro Collectis, & tributis sunt Fisco tacitè obligata, & tanquàm onus reale sequuntur bonorum possessorem.*

Collecta realis debetur à bonorum possessore non solùm pro tempore, quo possedit, sed etiàm pro anteriori; Secùs procedit in collecta personali, & per fumantes nu.4.

5 *Collecta non debetur pro rebus sterilibus.*

6 *Nec pro rebus modicum fructum producentibus.*

7 *Collecta imposita super bonis immobilibus an debeatur pro censu, & an sit soluenda potiùs ab Emptore, seù Creditore, quàm à venditore, & vbi solui debeat remissiuè.*

8 *Collecta & onera Cameralia soluenda sunt, vbi bona sunt sita.*

Collecta pro Censibus debetur vbi situs est fundus, super quo est impositus, non autèm vbi creditor habitat num.8.

9 *Census describuntur in Æstimo ad effectum solutionis Collectæ, constituendo debitorem Collectæ creditorem Census.*

10 *Collecta debita per creditorem census non potest mediantè pacto in impositione illius imponi debitori, sed tale pactum tanquàm illicitum reprobatur, firmo tamèn censu alioquin validè imposito. Limita num.11. & 12. Sublimita n.13. Vide num.20.21. & 22. vbi datur cautela.*

14 *Constitutio Pontificia emanata per viam legis generalis tollit etiàm actus iuratos. Vide num.19.*

Maximè si alioquin redderetur inutilis n.18

15 *Constitutio emanata per viam legis generalis cum amplissimis derogationibus, quamuis genericis, & non specialibus tollit, quacunque priuilegia continentia clausulas derogatorias cum derogatoriarum derogatorijs maximè emanata motu proprio num.16.*

16 *Clausula* cæterisque contrarijs non obstantibus, *quid importet.*

17 *Constitutio Pontificia emanata motu proprio, & per viam legis generalis comprehendit etiam obligationes iuratas.*

18 *Omnia instrumenta iuramento roborantur.*

19 Vrceol. consultat. forens. cap.35. num.12. *reprobatur.*

20 Bulla B. Pij V. *super creatione censuum non taxat fructus ad rationem decem.*

Rot. decil.93. penès Cenc. de Censib. *in quibus terminis loquatur.*

23 *Executionem paratam habet Collecta legitimè imposita, & procedi potest extrà ordi-*

ordinem de plano, & velo leuato, incipiendo à praeceptis executiuis, & de ratione num.24. Decl.num.25.

24 *Dilationem non admittit exactio Collectae tamquam destinata pro publicis necessitatibus. Decl.num.25.*

26 *Citatio non requiritur in exactione Collectae, Contrarium ibi, Amplia num.27.*

27 *Citatio requiritur in executione onerum Cameralium.*

28 *Debitores morosi in soluendo Collectas tàm in persona, quàm in rebus constringi possunt.*

29 *Exigi non possunt Collecta in maiori, vèl minori summa, quàm à Principe fuerit indicta.*

30 *Exactores Collectarum plùs debito exigentes puniuntur.*

31 *Exactores, seù Commissarij Collectarum ad aliquem locum se transferentes pro faciendis pluribus exactionibus non possunt exigere plures mercedes pro pluribus itineribus, sed vnam tantùm repartiendam inter omnes debitores pro rata. Secùs in Magistratibus togatis duplex officium exercentibus num.33.*

32 *Milites duas militias tenentes non possunt consequi duo stipendia.*

OBSERVATIO.

Obligatio Collectæ fundum sequitur
1 non personas, vt tradunt *Thomat. de Collect. §. Pauperes num.1. Kloch de Contribut. cap.17. num.42.* Quod procedere po-
test, quandò imposita est pro onere patri-
moniali, vel mixto, in quibus casibus im-
ponenda est per æs, & libram hoc est, iux-
2 ta vires patrimonij, & iste est verus mo-
dus collectandi subditos *Kloch loc.cit. n.56. cum seqq.* vbi latè de bonis, & facultati-
bus collectandis, & *Panimoll. in annot.1. ad decis.13. num.15.* Ac secundùm descri-
ptionem bonorum factam in Catastro iux-
3 ta qualitatem, & quantitatem patrimonij
partienda, vt tradit *Cobell. ad Bull. boni Regim. cap.35. num.5. iuncto num.23. & Panimoll. vbi suprà num. 13.* Et tunc bona
accatastrata pro Collectis, & tributis sunt
4 Fisco tacitè obligata, & tanquàm onus rea-
le sequuntur bonorum possessorem non
solùm pro tempore, quo possedit, sed etiàm
pro anteriori, vt firmat *Bolero. & Caxal de Decoct. debit. Fiscal. tit.5. quæst.13. num.4.*
Ad differentiam collectæ personalis, & per
fumantes, vt prosequitur *Panimoll. dicto num.15.*

Animaduertendo, quod pro rebus ste-
rilibus, quæ nullum fructum producunt,
5 non debentur Collectæ, vt pluribus con-
cordantibus relatis firmat *Kloch. de Contribut. cap.13. sect.2. num.59. cum duobus seqq. Panimoll. in Annot.1. ad decis.100. num.29. Rot. in recent. decis.72. & decis.274. par.16.*
vbi etiàm firmatur idem dicendum, si mo-
6 dici fructus percipiantur, cum isto casu
pro minimis habeantur.

An autèm imposita Collecta super bo-
nis immobilibus debeatur pro censu, &
7 an soluenda sit à venditore, an potiùs ab
emptore, ac vbi sit soluenda latè exami-
natur, iuxtà dispositionem Iuris commu-
nis à *Panimoll. in Annot.3. ad decis.13. & Annot.1. ad decis.100. Episcopus Roccha Disput. Iuris select. cap.132. num.1. cum seqq. vol.2. Cenc. de Censib. quæst.58. num.3. cum seqq.*

Verùm quià emanauit *Breue Pauli V*
mandans solui collectas, & onera Came
8 ralia vbi sita sunt bona, ideò inoleuit con-
suetudo collectandi census vbi situs sit
fundus, super quo impositus est, non au-
têm vbi creditor habitat, vt aduertit *Panimoll. dicta Annot.3. num.26. & Annot.1. ad decis.100. num.20.* Ac ibidem (prout in
nonnullis locis Status Ecclesiastici practi-
catur) in æstimum, seù Catastrum redi-
guntur census, describendo pro debitore
9 collectæ creditorem census, vt ponderauit
Roec. vbi suprà sub num.7. Marott. de Collect. cap.8. num.2.

Quotiès autèm onus collectarum incum-
10 bit creditori, seù emptori census, tùnc
nec mediante pacto transfundi valet in
venditorem, sed pactum tanquàm illicitum
reprobatur ex dispositione *Bulla Beat Pij V.* super forma creandi census, ibi: *Sicuti etiàm annullamus pacta continentia solutionem onerum ad eum spectare ad quem alias de iure, & ex natura contractus non spectarent,* vt tradunt *Cene. dicta quæst.58. num.1. & Leotard de Vsur quæst.64. nu.29.*
vbi relatis *Frideric. Martin. & Vinceler.*
meminit similis *Constitutionis* factæ à *Maximiliano Primo* in Comitijs Vormaciæ, &
Marott. de Collect. cap.10. num.12. cum seqq.

Remanet tamèn in suo robore contra-
ctus census, quotiescunque in eius con-
stitutione fuerunt seruata substantialia
præscripta in eadem *Bulla Piana*, vt firmat
Marott. loc.cit. num. finali, Leotard. de Vsur. quæst. 63. num. 21. cum seq. & num. 31.

subdit

subdit eo magis procedere, si in instrumento addita sit illa clausula, qua contrahentes protestantur velle contrahere iuxta dispositionem *Bullæ*, & si fortè aliquid additum sit, quod illi repugnet pro apposito non habeatur, & respondit *Rot. coram Cocin. decis. 824. per tot.*

Et quamuis limitetur in duobus casibus, nempè Primò quandò pactum iuramento
11 fuit roboratum, cum tùnc *dicta Constitutio Piana* mentionem non faciens de iuramento, non comprehendat pactum iuratum, etiamsi illicitum, vt firmat *Cenc. de Censi. quæst. 60. num. 19. cum seq.* iuncta *quæst. 106. num. 13.* & in indiuiduo respondit *D. Vrceol. Consultat. forens. cap. 35. num. 11. versic. his præmissis cum seq. ac num. 15.*

Secundò quandò fructus conuenti vnà cum onere collectæ non excedunt summam scutorum decem pro centenario taxato-
12 rum per eandem *Bullam Pianam*, vt declarat *Roccha vbi suprà num. 9. Marott. de Collect. cap. 10. num. 12. & Donat. Anton. de Marin Resolut. Iur. lib. 1. cap. 11. num. 16. & Vin. decis. 369. num. 24. par. 2.*

Nihilominùs crederem primam limita-
13 tionem non subsistere, cum de potestate illius *Summi Pontificis* comprehendendi etiàm pactum iuratum nefas sit dubitare, & de voluntate resultet ex prægnantissima clausula derogatoria, ibi: *Non obstantibus quibusuis Constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis Statutis, & consuetudinibus, nec non priuilegijs, & litteris etiàm per quoscunque Romanos Pontifices Prædecessores nostros, ac etiàm Nos sub quibuscunque tenoribus, & formis, ac cum quibusuis clausulis etiàm derogatoriarum derogatorijs, nec non irritantibus decretis ex quauis causa etiam per modum legis vniuersalis, aut alia quomodolibet editis, siuè in fauorem Vniuersitatum, Communitatum, Collegiorum, Congregationum, Ciuitatum, & locorum concessis, approbatis, & innouatis, quibus omnibus, & singulis illorum tenores præsentibus pro expressis habentes, quatenùs directè, vel indirectè præsenti nostræ Constitutioni in toto, vel in parte contrarientur specialitèr, & expressè derogamus, cæterisque contrarijs quibuscunque*, quæ clausula sic concepta est apta comprehendere omnia, quæ in contrarium possent apponi tàm in genere, quàm in specie *Marescott. Variar. resol. lib. 1. cap. 35. num. 4. Rot. coram Duran. discurs. seu decis. 285. num. 61.*

Maximè cum prædicta *Constitutio* emanauerit per viam legis generalis, quo ca-
14 su tollitur etiàm actus iuratus, vt de Constitutione reuocante Statuta per viam legis generalis, quod tollat etiàm Statuta iurata docet *Felin. in cap. constitutus nu. 5. vers. limita secundò de Rescript. Iason. in l. finali num. 5. in fine vers. primo nisi C. Si contr. ius, vel vtil. publ.* & quod Constitutio emanata per viam legis generalis, cum
15 amplissimis derogationibus, quamuis genericis, & non specialibus tollat quæcunque priuilegia continentiâ clausulas derogatorias, cũ derogatoriarũ derogatorijs, & alia, quę in contrariũ possunt obstare, firmant *Gonzal. ad Regul. 8. Cancell. gloss. 36. n. 31. Rot. cor. Burat. dec. 390. n. 5. coram s. m. Alexandro VIII. decis. 46. num. 4. cum seqq. coram Peutinger. decis. 161. num. 5.*

Ac motu proprio iuncta illa clausula, *cæterisque contrarijs, non obstantibus* ap-
16 posita post amplissimam derogationem Constitutionum Apostolicarum, Statutorum, consuetudinum, & priuilegiorum, quæ operatur, vt ille Summus Pontifex voluerit nihil obstare, quamuis ageretur de actu iurato, cuius notitia cum non retardasset ab huiusmodi motu proprio, vt notat *Felin. in dicto cap. constitutus sub n. 8. vers. sed Imola.*

Et quod Constitutio Pontificia emanata motu proprio, & per viam legis gene-
17 ralis comprehendat etiàm obligationes iuramento firmatas tradit *Seraphin. de Priuileg. iuram. priuileg. 22. num. 25. & 27.* & respondit *Rot. coram Caualer. decis. 612. num. 53.*

Eò certiùs, quia cum omnia instrumen-
18 ta roborentur iuramento, quod vtiquè innotescebat Summo Pontifici inuerisimile est, quod noluerit comprehendere etiàm pactum iuratum, dùm alioquin si huiusmodi Constitutio non comprehenderet instrumenta iurata, ea redderetur inutilis, & elusoria, vt in puncto aduertit *Merend. Controuers. Iur. lib. 11. cap. 32. num. 2. cum seq.*

Vndè adhærere non possum opinioni *D. mei Vrceoli alioquin doctissimi Iuris Consulti cap. 35. num. 12.* & eorum, quos ipse
19 allegat, cùm nimis repugnet ratio desumpta ex potestate, & verisimili voluntate Pontificis disponentis, & nonnullæ contrariæ auctoritates transeunt cum illa generali conclusione, quod contractus iure humano initus confirmatur iuramento, quæ

quæ nullatenùs applicatur; Aliæ verò possunt procedere, quandò in disponente deficit potestas comprehendendi iuramentum, & versemur in dubio circà eius voluntatem, quæ circumstantiæ cessant in casu præsenti.

Secunda limitatio patitèr non subsistit; nam ommisso, quod taxatio fructuum ad rationem decem pro centenario in *Bulla*
20 *Piana* impressa in meo Codice non legitur; Aduertendum est, quod ad dignoscendum, an pactum sit illicitum nec ne, ponderandum est, an quantitas fructuum promissa vnà cum obligatione assumpta per venditorem census soluendi collectas sit excessiua nec ne, quod vt determinetur, non solùm ponderandum est, ad quam summam communitèr in illa Prouincia, Ciuitate, & loco currant fructus census cum particularibus personis contracti, verùm etiàm in specie stipulati cum Communitate, nam diuersimodè taxantur, & currunt fructus secundùm diuersitatem Regionum, locorum, & contrahentium, vndè omnibus his particularitèr perpensis cognosceretur; an obligatio soluendi collectas excedat quantitatem fructuum verè debitam, & sit pactum irritum remaneat ex dispositione dictæ *Bullæ* an è conuerso, itàut potiùs per tacitam compensationem, seù per quandam imaginariam solutionem censeantur soluti creditori fructus in tota summa, etiàm comprehensa illa quantitate conuenta pro collecta, & statìm breui manu per ipsum soluta venditori census summa collectam tangente, & consequentèr eo casu onus assumptum per debitorem soluendi collectam censetur potiùs factum ad euitandos inanes actus, quàm ad effectum grauandi ipsum debitorem maiori onere, & isto casu non est prohibitum emptori emere censum immunem à collectis, & secundùm hunc sensum intelligenda
21 est *decis. 93. penès Cenc. de Censib.* vt declarat *Rocch. cit. cap. 132. num. 11.*; Vndè ad tollendas controuersias crederem sufficientèr consultum esse vtendo cautela,
22 nempè quod inter contrahentes determinetur quantitas fructuum census, & per subsequens pactum conueniatur, quod Communitas sibi retinere valeat pro collecta à creditore census debita totidem summam ex fructibus, vt docet *Menoch. de Præsumpt. lib. 3. præsumpt. 122. num. 59. Duard. de Censib. tom. 1. §. 4. quæst. 39. sub num. 9. vers. posset autem, & sub num. 12. vers. erunt tamèn licita, & sub num. 14. in fine, & quæst. 40. sub num. 4.* quos sequitur *D. Vrceol. dicto cap. 135. num. 16. in fine, cum seq.* Vel quod taxentur fructus census in minori summa, quàm communitèr currit cum expressa declaratione minuendi fructus, habito respectu ad onus collectarum susceptum per venditorem, vt tradit *Rocch. allegat. cap. 131. num. 9. versic. secùs asserendum.*

Cæterùm collecta legitimè imposita paratam executionem meretur, itaut pro illa
23 exigenda extrà ordinem de plano, & velo (vt aiunt) leuato regularitèr procedi, & à præceptis executiuis incipi potest *ad tex. in l. penult.* ibi *ommissa frustratione*, hoc est, *sine mora, vel tergiuersatione*, proùt exponit *Cuiac. C. de Côuen. Fisci deb. lib. 10. Bald. cons. 138. n. 3. cũ seq. Menoch. cõs. 75. n. 103. Coler. de Process. execut. p. 3 cap. 2. n. 37. cum seqq. Kloch. alios cumulans d. Contribut. cap. 18. num. 1. & 27. Osasch. dec. 86. num. 3. cum seq. Thesaur. dec. 164. num. 3. Griuell. decis. Dolan. 69. num. 9. Panimoll. in annot 4. num. 2. & 4. ad eius dec. 13.* Ea ratione, quia destinati sunt pro publicis necessita-
24 tibus, quæ dilationem non admittunt, proindè congruum est, vt secundùm definita tempora, diligentèr exigantur, vt ex mente *Iustiniani* prosequitur *Kloch dicto cap. 18. num. 2.* & *Panimoll. vbi supra n. 4. & 8.* Absquè eo, quod per exceptionem litis pendentis possit retardari, quandò ta-
25 mèn non concurrit exceptio legitima, secùs è conuerso, vt declarando respondit *Panimoll. loc. cit. n. 5. cum seqq.*

Adeoùt nec quidem citatio requiratur, vt
26 contrà *Surdum cons. 168. num. 56. cum seq.* tenet *Kloch d. cap. 18. num. 3.* Veriùs tamèn est requiri intimationem ex dispositione *tex. in l. 2. C. de Indict. lib. 10.* vt respondit *Cobell. ad Bull. bon. Regim. c. 12. num. 42. vers. respondetur, cum seq.* Quod
27 procedit etiam in exactionibus onerum Cameralium ex particulari *Constitutione Cardinalis Aldobrandini*, *Aldobrandina* nuncupata *infrà in Append. pag. 126. n. 1.* vt prosequitur *Cobell. vbi sup.*

Et debitores morosi tàm in persona,
28 quàm in rebus constringi possunt *Bart. in l. Nemo carcerem nu. 3. & in l. Missi. C. de Exactor. tribut. lib. 10. Coler. de Process. execut. d. cap. 2. n. 34.*

Non possunt tamèn exigi in maiori, vèl
29 minori summa, quàm à Principe fuit indicta, vt probat *text. in l. omnes. C. de Annon.*

non. & Tribut. l. 10. l. Placet C. de Excusat. muner. lib. 10. l. Vectigalia ff. de Public. & vectigal. Amaya in dicta l. Omnes num. 5. quos refert, & sequitur *Antunez Portugal. de Donat. Reg. tom. 2. lib. 3. cap. 1. num. 43.* Vndè exactores, qui plus debito
30 extorquent, puniuntur dupli pœna, & crimen committere dicuntur *l. unic. C. de Superexact. lib. 10. Sixtin. de Regal. lib. 2. cap. 14 num. 9.* & prosequitur *Antunez ubi suprà n. 44.*

Notandum etiàm, quod Executores, seù Commissarij ad aliquem locum se transferentes pro faciendis pluribus exe-
31 cutionibus non possunt exigere plures mercedes pro pluribus itineribus, sed vnam tantùm, & quidèm taxatam, quæ repartienda est intèr omnes debitores, pro rata executionem, vt disponitur in dicta *Aldobrandina* §. 4. & de simili ordinatione in legibus Hispaniarum relatis. *Azeued. & Auilas* doceat *Sanch. Consil. moral. l. 3. cap. vnic. dub. 23.* exemplo militum, qui dùm tenent duas militias non possunt cō-
32 sequi duo stipendia, *Capyc. Galeott. dissert. vnic. post primum librum Responsorum fiscal. à num. 71. vsque ad 91.* & fuit decisum penès *Reuerter. decis. 308. per totum par. 1. ibique Donat. Anton. de Marin. in Obseru. num. 1.* Contrarium tamèn tenen-
33 dum esse in Magistratibus rogatis duplex Officium exercentibus ratione duplicis oneris, & sollicitudinis concordantibus relatis firmat *D. meus Raynald. in eius Obseruat. crim. volum. 3. cap. 32. §. 4. num. 270.*

Cui, & quandò, quis emère, vel vendere cogatur.

R V B R I C A X.

STatuimus, & ordinamus, quòd quicumque iure proprio, liuellario, emphiteoticario, (A) aut alio quouis titulo habuerit petiam terræ tornaturarum vnius, vel infrà, per Iusdicentem cogatur iusto pretio, per duos ex vicinis declarando vendere alteri conuicino habenti petiam terræ tornaturarum duodecim, vel vltrà à duobus lateribus ad minùs sibi contiguam. Et similitèr habens dictas tornaturas duodecim, vel vltrà instante eo, qui vnam tantùm tornaturam, vel minùs habuerit emere cogatur. Excipimus tamèn vnam tantùm tornaturam, vel minùs habentem pro resedio, & propria habitatione, seù pro vsu viæ, quibus casibus inuitus ad venditionem non cogatur; Sed vendere (B) volens (vt suprà) vicinum priùs requirere, (C) ac eidem potiùs, quàm alteri cuicunque iusto pretio vendere cogatur. Quod, & seruari volumus in quolibet rem quamcumque communem (D) cum altero habente, & vendere volente, & alienatio (non præmissa tali requisitione) volente conuicino, vel consorte fit ipso iure nulla, & facto pretij soluti deposito, (E) & cautione indemnitatis emptori exposita, (F) vbi integra pretij solutio non interuenerit, talis res vendita à quouis emptore, & nouo possessore infrà sex menses à die scientiæ computandos recuperari possit, & valeat per ipsum conuicinum, vel consortem eodemmet pretio, & terminis, quibus empta fuerit per non vicinum, aut consortem. Et pluribus conuicinis, vel consortibus concurrentibus, is præferatur, qui maiorem rei communis partem, maioremve iugerum numerum habuerit. (G) Pari autèm in causa, prior in tempore, potior in iure habeatur. (H)

S V M M A R I V M.

1 *Retractus emphyteuta competit.*
2 *Retractus Locatori ad longum tempus competit.*
Locatio ad longum tempus dicitur quandò facta fuit ad decennium, vèl ad vitam Conductoris num. 2.
3 *Vtile dominium transit in conductorem ad longum tempus.*
4 *Retractus rei sub directo dominio Ecclesiæ existentis non competit vigore Statuti laicalis.*
5 *Retractus ex dispositione* Statuti Fauentiæ *pratèr quantitatem saltèm duodecim torna-*

tornaturarum requiritur in prædio retrahente contiguitas.

Contiguitas prædij retrahentis cum retrahendo requiritur ad effectum retractus num. 5.

6 *Via vicinalis non excludit contiguitatem ad effectum retractus, secùs publica.*

7 *Retractus fieri debet cum eo minori incommodo vicini, quo fieri potest.*

8 *Retrahere volens partim tenetur emere totum prædium, & num. 16. Ampl. num. 9. 10. & 11. Limita num. 12. & 17.*

10 *Res non affert tantam vtilitatem, & commoditatem respectu partis, quantam tota respectu totius.*

13 *Vna pars an censeatur membrum alterius partis prædij præcipuè attenditur necessitas, vel destinatio Patris Famil. quæ fieri potest etiam in ipso actu ad excludendum retractum num. 15.*

Destinatio Patris familias immutat naturam rei num. 13. & potest fieri.

14 *Vinea diuisa de mandato Principis ob viam nouitèr directam non desinit esse vnum corpus.*

15 *Permutatio facta ad euitandum retractum in solo casu venditionis concessum permissum valet.*

17 *Statutum excipiens vnum casum censetur voluisse cæteros alios comprehendere.*

18 *Consorti competit retractus ex dispositione Statuti Fauentiæ; secùs de iure communi & num. 36.*

Retractus prælatiuus competit ex dispositione Statuti Vrbis lib. 1. cap. 130. num. 18.

19 *Retractus prælatiuus competit consorti in venditione Castri iurisdictionalis. Vide num. 21. & seq.*

20 *Maximè quandò agitur de venditione iudiciali.*

22 Bald. in leg. 1. num. 8. circà fin. Cod. qui testam. fac. poss. *reprobatur.*

23 *Rixæ, & dissensiones sunt ineuitabiles intèr condominos Castri iurisdictionalis.*

24 *Diuiditur iurisdictio, seù illius exercitium intèr condominos alternis temporibus ad euitandas discordias.*

25 *Vel assignando vni totum Castrum cum iurisdictione, retribuendo alteri compensationem in tot bonis allodialibus, seù in pecunia.*

26 *Retractu competente vicino, vel consorti ex dispositione Statuti in casu alienationis non habet locum in casu permutationis. Decl. num. 27.*

28 *Statutum disponens vicinum vendere volentem rem immobilem requirere debere vicinum, valet.*

29 *Denunciatio rei vendendæ per vicinum facienda est personalitèr conuicino ad effectum retractus, & quarè. Vide numer. 30.*

Scientia vera, & certa inducitur ex citatione personali num. 29.

30 *Denunciatio domi, vel per edictum rei vendendæ, quandò vicino fieri possit.*

31 *Scientia præsumpta sufficit, quandò agitur de iure quærendo.*

Gratian. discept. 957. num. 12. *reprobatur num. 31.*

32 *Ius quæsitum vicino competenti prælationem per venditionem rei factam tertio non expirat etiàmsi contrahentes postea à contractu recesserint.*

33 *Denunciatio rei vendendæ per vicinum continere debet certam, & plenam scientiam tàm contractus perfecti, quàm pretij, nec sufficit scientia venditionis in genere.*

34 *Quid si habeat relationem ad acta, seù instrumentum.*

35 *Denunciatio, seù requisitio rei vendendæ facienda vicino per Statutum demandata non suppletur per scientiam aliundè habitam ab ipso vicino.*

37 *Vicinus, & consors retrahere, seù præferri volentes in venditione, tenentur deponere pretium integrum solutum. Ampl. num. 40.*

38 *Et si in minimo deficiat, non suffragatur.*

39 *Amplia procedere etiàm in summa confessata, quandò cessat suspicio fraudis.*

Forma à Statuto præscripta debet etiàm in minimo adimpleri num. 38.

Vtile per inutile vitiatur, si forma præscripta non adimpletur num. 38.

Retrahere volens tenetur subire omnes conditiones, cum quibus celebratus fuit contractus num. 39.

40 *Error probabilis allegatus à rustico, muliere, minore, & similibus suffragatur ad euitandam pœnam, non autèm ad effectum consequendi retractum.*

41 *Retrahere volens deponere tenetur pretium non obstante pendentia controuersiæ supèr retractu.*

42 *Oblatio præcedere debet depositum per retrahere volentem faciendum, etiàm si Statutum de ea non faciat mentionem.*

Oblatio præcedere debet depositum num. 42.

43 *Retrahere volens rem à vicino, vel consorte tene-*

teneatur praestare cautionem indemnitatis emptori pro parte pretij promissi.

44 *Retrahere volens rem à vicino, vel consorte an teneatur reficere emptori quidquid pro rei consecutione expendit siue in causam pretij, sinè ex alia causa, nempè proxeneta, gabella, laudemij, mercedis Notarij &c.*

45 *Vicinus ille praeferri debet in retractu, qui vicino super prelatione magis cohaeret, quandò lis vertit intèr duos.*

46 *Vicinus, & consors ille praefertur, qui maiorem quantitatem rei habet illi habenti minorem.*

47 *Praeferendus est qui praeuenit in retractu.*

48 *Consors praefertur vicino in retractu.*

OBSERVATIO.

Retractus etiàm Emphyteutae tanquàm vtile dominium habenti com-
1 petit vt firmat *Gratian. discept.* 460. *n.* 3. Aiunctо *num.* 31. *cum seq.* & resoluit *Supremum Tribunal Camerae in Romana Retractus sub die* 27. *Aprilis* 1678. *inter Andream Roncham Emphyteutam Ven. Domus Probationis Societatis Iesu, & Antonium Diamatum, proponente Eminentissimo de Iudice, tùnc Reu. Camerae Apostolicae Clerico*, à quo post aliam vniformem resolutionem *sub die* 20. *Iunij sequentis* lata fuit eodem anno sententia confirmatoria alterius *bo: me: Raggi* tunc *Viarum Praesidis*. Eademque ratione competere etiam debet
2 locatori ad longum tempus, qui talis dicitur, quandò res locatur ad decennium, vèl ad vitam Conductoris, vt firmat *Fusar. de Substit. quaest.* 525. *num.* 3. quem sequitur *Fulgin. de Iure Emphyt. tit. de alienat. q.* 1. *num.* 82. cum in ipsum etiam transeat vti-
3 le dominium, vt tenet *Mantic. de Tacit. lib.* 22. *tit.* 2. *num.* 4. *Fulgin. de Iure emphyt. in praelud. q.* 5. *num.* 10. & admisit *Rota coràm Seraphin. decis.* 286. *num.* 3. & 20. *in fine.*

Verùm si terra retrahenda sub dominio directo Ecclesiae sit, ex defectu potestatis
4 non competit retractus vigore nostri, vèl alterius Statuti laicalis, vt firmat *Conciol. ad Statut. Eugub. lib.* 1. *Rubr.* 55. *num.* 10. & *in allegat.* 14. *num.* 25. & *Rot. penès Salgad. Labyrint. credit. decis.* 35. *n.* 26.

Vt autèm competat retractus ex dispositione nostri Statuti praetèr quantitatem
5 saltèm in duodecim tornaturarum requiritur paritèr in praedio retrahente contiguitas, quae etiàm de Iure communi requiritur, vt ex *Marott. discept.* 35 *sub. n.* 31. & alijs firmauimus *suprà in Obseru. ad Rub.* 21. *num.* 22. *lib.* 5. Ea tamèn non excludi-
6 tur ob intermediam viam vicinalem, sed benè à via publica, cùm haec tollat cohaerentiam, vt in *d. obseru. loc. cit.*

Aduertendum posse contingere casum tornaturam terrae retrahendae esse partem praedij, vndè assumenda sit disputatio fieri tàm occasione retractus coactiui, quàm praelatiui; An scilicèt Vicinus obtinere possit retractum in illa tornatura tantùm sibi contigua absquè necessitate emendi totum praedium: In quo atticulo cum retractus fieri debeat cum eo minori
7 incommodo vicini, quo fieri potest ad tradita per *Imperatores Honorium, & Theodosium in l. Opus captum, C. de Oper. public. in Cod. Theodos.* & firmat *Gratian. disceptat.* 947. *sub num.* 18. *vers. vltimo non debet eum seq. Andreol. contr.* 132. *num.* 5. ac protestatus etiam fuit *sa: mem. Gregorius XIII. in eius Bulla la* 22. *in Bullar. nouo tom.* 2. *sub* §. 1. ibi, *quibus malis quod minimo Ciuium nostrorum, ac Curialium detrimento fieri possit mederi cupientes &c.* dicendum est, quod volens rettahere tene-
8 tur emere totum, vt respondit *Alciat responsf.* 13. *num.* 7. *cum seq. lib.* 2. *tom.* 1. *Mar. Muta in cap. Regn. Sicil. tom.* 3. *ad Reg. Messan. cap.* 20. *num.* 39. & *tom.* 4. *in cap. Rit.* 194. & *in Pragm. eiusdem Regni tom.* 1. *cap.* 71. *num.* 33. & *seqq. Thesaur. qq. forens.* 64. *num.* 11. *lib.* 1. *Placid. Costa in addit. ad Consil. Francisci Patris, vers. antè num.* 17. *Nauar. Prax. elect. for. q.* 21. *n.* 9. *Molphes. ad Consuetud. Neapol. tom.* 3. *par.* 12. *q.* 22. *num.* 17. *Vermigliol. cons.* 486. *n.* 4. *Christina. ad Leg. municipal. Melchinian. tit.* 11. *art.* 21. *num.* 2. *cum seq. doctissimus Hieronymus Palma allegat.* 8. *Gratian. discept.* 745. *num.* 65. *cum seq.* & *discept.* 947. *n.* 1. *Capon. controu.* 1. *n.* 44. *Sabell. Var. resol. cap.* 68. *nu.* 71. *Card de Luca de Seruit. in supplem. discurs.* 99. *praesertim n.* 6. *Castill. decis.* 89. *num.* 11. & ita resoluit *Supremum Tribunal Camerae sub die* 24. *Aprilis* 1679. *in Romana praetensi retractus*, respondendo constare de duobus conformibus, in quibus denegauit Innocentio Cybo retractum faenilis; &
9 remissae in Vico nuncupato *del Piombo*, ex quo fuit iudicatum esse membrum Palatij DD. de Aste positi in via Cursus coràm *Illustrissimo Astallio*, qui dùm etiàm

Commiſſariatum Generalem Armorum
in ætate iuuenili vniuerſali laude exerce-
bat, & de ſe magnam expectationem præ-
bebat, *à ſa:mem. Innocentio XI.* ad Cardi-
nalatum promotus fuit die 2. Septembris
1686. & à Summo Pontifice *Innocentio
XII.* Legatione Vrbini poſt hæc ſcripta,
decoratus, quam ſumma prudentia, & iu-
ſtitia exercet; Et de prædijs Ruſticis ex-
preſsè diſponitur in *dicta Bulla Grego-
rij XIII.* §. 14.

Dùm enim damnoſa reſultat ſeparatio
membri, ſeù acceſſorij à principali, cum eo
caſu res non afferat tantam vtilitatem, &
commoditatem reſpectu partis quantam
tota reſpectu totius *Gomez Variar. reſol.
tom. 2. cap. 2. ſub num. 49. propè finem*,
*Cenc. de Cenſ. quæſt. 66. num. 102. Duard.
eod. tract.* §. 14. *quæſt. 16. ſub num. 13.
Molpheſ. d. q. 22. ſub num. 13. Barz. de-
ciſ. 92. num 28. de Marin. ad Reuerter.
deciſ 278. ſub num. 1. in fine, Sanfelic. de-
ciſ. 171. num. 2. cum ſeqq. par. 2.* in cuius
caſu prætendebatur prælatio in Viridario
1 tantùm, non autèm in domo illi contigua,
& inſimùl cum ea vendito, & teſtatur em-
ptorem fuiſſe abſolutum, egregiè reſpon-
dit *Palma dicta allegat.* 8. *num. 15. verſ.
& ſi cum ſeq.* vbi contra prætendentem re-
trahere partem prædij, in qua aderant of-
ficinæ, reiecta alia, quæ interſecabatur
à via fuit reſolutum vt teſtatur ibi *in
fine*.

Quod tamèn non procederet, ſi agere-
tur de pluribus corporibus ſeparatis, quo-
12 rum vnum non penderet ab alio, adeout
ex diſmembratione vnius non diminuere-
tur vſus alteriùs partis; tùnc enìm intraret
retractus partis contiguæ tantùm, vt decla-
rant *Gratian. dicta diſceptat. 745. num. 65.
cum ſeqq. Muta ad Conſuetud. Panormit.
cap. 26. num. 138. cum ſeq.* vbi notat, quod
aliàs de facili Ius retractus anferreretur ex
facto contrahentium, diſtinguendo firmat
*De Marin. in Addit. ad Reuerter. dec. 27.
num. 1. Cenc. de Cenſ. q. 66. n. 102. cum
ſeqq.* vbi *n.* 109. loquendo de retractu præ-
latiuo declarat procedere non reclamante
emptore *Thor. in Supplement. Compend. de-
ciſ. in verbo Ius congrui in fine*, vbi teſtatur
ità à *Sac. Conſ.* fuiſſe deriſum, prout etiàm
teſtatur *Franch. dec. 17. n. 22. Sabell. Var.
reſol. cap. 68. n. 71. Andreol. d. controuerſ.
132. per tot.* & præſertìm *n. 16. Caſtill. de-
ciſ. 89. n. 8. cum ſeq.*

Ad dignoſcendum verò, an vna pars
cenſeatur membrum, & acceſſorium alte-
13 riùs partis, præcipuè attenditur neceſſitas,
vel deſtinatio Patrisfamil. quæ etiam im-
mutat naturam rei, vt reſpondit *Rot. Flo-
rentin. coràm Magon. deciſ. 29. n. 1. verſ.
contrarium. vſquè in fin. Gratian. dicta di-
ſceptat. 745. num. 64.* vbi quod vinea di-
uiſa de mandato Principis ob viam nouitèr
14 directam non deſinit eſſe vnum corpus,
*Caſtill. d. dec. 89. num. 11. D. Pacion. de
Locat. cap. 23. num. 63. cum ſeqq.* vbi latè
ex quibus probetur deſtinatio, concordan-
tes cumulat *Card. de Luca de Seru. diſc. 74.
num. 11. & in Supplem. paritèr de Seruit. d.
diſcurſ. 99. num. 6. & 9.* vbi quod moti-
uum diſtantiæ ſtabuli, & remiſſæ à Pala-
tio, ac intermedia via publica eſt contem-
ptibile, cum non attendatur ſeparatio ma-
terialis, *Palma vbi ſuprà num. 22. verſ. ſe-
cundò reſpondetur cum ſeq.* cenſuit *Rot. co-
ram* Bich. *dec. 506. & in dicta Romana
pratenſi Retractus 24. Aprilis 1679. coràm
Eminentiſſimo Aſtallio*; Et deſtinatio vide-
15 tur validè facta etiàm in ipſo actu animo
excludendi prælationem eo modo, quo ſu-
ſtinetur permutatio facta ad euitandum re-
tractum in ſolo caſu venditionis permiſ-
ſum, cum hæc cautela à lege ſit permiſſa,
& prudens conſilium iudicetur ad ſibi
principalitèr proſpiciendum, licèt per in-
directum lex ſuper retractu diſponens de-
fraudetur, vt animaduerterunt *Decian. re-
ſponſ. 23. n. 19. cum ſeq. vol. 2. Tiraquel.
de Retract. lignag. in præfat. nu. 78. cum
duobus ſeq.* ac cenſuit *Rot. in rec. dec. 413.
n. 2. p. 2.*

Eòque faciliùs ceſſat retractus partis,
cum aliàs emptor non eſſet veriſimilitèr
16 empturus, quàm ſi tota apud ſe remane-
ret, aut tota redimeretur, vt aduertit *Chri-
ſtinæus ad Leg. municipal. Melchinianen.
tit. 11. art. 21. n. 4. & 6.*

Huiuſmodi diſputatio ceſſare videtur
ex diſpoſitione noſtri *Statuti*; Nàm cùm
17 in eo excipiantur nonnulli caſus, ibi *exci-
pimus tamèn vnam tantùm tornaturam, vèl
minùs habentem pro reſedio, & propria ha-
bitatione, ſeù pro vſu viæ, quibus caſibus
inuitus ad venditionem non cogatur*, cen-
ſendum eſt cæteros alios caſus comprehen-
dere voluiſſe, vt in terminis retractus vi-
gore Statuti, animaduertit *Alex. conſ. 32.
n. 4. vol. 7.* quem ſequitur *Andreol. alleg.
controu. 132. n. 11.*

Ex diſpoſitione eiuſdem noſtri *Statuti*
competit quoque Conſorti retractus præ-
latiuus,

latiuus, proùt de consimili *Statuto Vrbis*
lib. 1. *cap.* 110. firmat *ibidem Fenzon.* &
generalitèr tradit *Nauarr. de Vsur. q.* 44.
18 *sub n.* 123. Alioquìn de Iure communi
non competijsset, attenta clara dispositio-
ne *tex. in l. Dudum C. de Contrahen. empt.*
vt discusso articulo respondit *Rot. coràm*
Cocein. decis. 229. *per tot.* & nouissimè *Ro-*
cha Episcopus Isclanus Disput. Iuris select.
cap. 160. *per tot. vol.* 2. Quod non procedit
19 in venditione Castri iurisdictionalis, cum
isto casu Consorti competat prælatio pro-
pter fauorem iurisdictionis, quæ de iure
publico introducta est, iuxtà opinionem
deductam *ex doctrina Bald. in l.* 1. *num.* 8.
circà finem C. Qui testam. fac. poss. quam
sequuntur relati per *Vermigliol. conf.* 490.
n. 2. *Mantic. de Tacit. lib.* 4. *tit.* 14. *n.* 43.
Merlin. de Pign. lib. 2. *tit.* 1. *q.* 37. *num.* 6.
& Gratian. discept. 546. *n.* 3. *& Rota in*
Romana Castri Porciliani 21. *April.* 1679.
coràm bo: me. Albergato §. *Praterà.* Quod
20 faciliùs admittendum videtur, quandò
agitur de venditione iudiciali, cum eo ca-
su non possit considerari aliquod præiudi-
cium resultare venditori ob priuationem
libertatis vendendi cui libuerit, supèr qua
fundatur dispositio *d. legis dudum*, nec dam-
num extraneo emptori, si emptio effectum
non habeat, secùs procedit in Condomino,
qui si excludatur, & in communione per-
maneat, eius portio, seù rata minùs vale-
bit, vt ponderauit *Rot. in mox allegata Ro-*
mana sub eodem §. *Præterea.*

Non omittimus tamèn ponderandum,
quod circà venditionem voluntariam,
21 *Baldus*, quem cæteri allegant, & se-
quuntur non firmat Consorti competere
prælationem, sed solùm quod vnus non
potest vendere iurisdictionem suam ad
æmulationem alterius, vt eo allegato tra-
dit *Sperell. dec.* 55. *num.* 23. Vltrà quod
22 opinio *Baldi* reprobatur *à Ias. in eadem*
l. 1. *sub n.* 29. *vers. sed puto*, & ab *Angel.*
ibidem, ac ab alijs relatis per *Vermigliol.*
d. conf. 490. *n.* 2. & secundùm opinionem
Iasonis fuisse decisum à *Senatu Burdega-*
lensi, testatur *Arnald. Ferron. in Commen-*
tar. ad Consuetud. Burdegal. lib. 1. *tit.* 1. *de*
retract. §. 2. *vers. quod attinet*, quem re-
latis eius verbis sequitur *Donat. Anton. de*
Marin. Resolut. lib. 2. *cap.* 117. *num.* 19. *cum*
seqq. de Luc. ad Franc. dec. 17. *n.* 2. *vers.*
imò si duo. Et si alitèr fuit decisum in Re-
gno Neapolitano, id euenit non quidèm
de Iure, sed ex quadam æquitate politica
politica pacificè viuendi in Rep. & ad
euitanda scandala, & dissensiones, vt ad-
uertit *Montan. controu.* 21. *n.* 16. *cum seq.*
Quod motiuum cessat, quando agitur de
parua iurisdictione. Et quatenùs timeri
possent scandala, & dissensiones, quæ se-
cundùm quotidianam experientiam sunt
23 ineuitabiles, vt ponderauit *Rot. in allega-*
ta Romana Castri Porciliani loc. cit. ac re-
sultaret damnum Vassallorum, non ob-
stante diuisione administrationis iurisdi-
ctionis, quæ alternis temporibus fieri so-
24 let inter Condominos ad euitandas dis-
cordias iuxtà quotidianam praxim, quam
alijs relatis docet *Tondut. de Prauent. p.* 2.
cap. 2. *num.* 5. tùnc succurrendum esset per
diuisionem assignando vni totum Castrum
25 cum iurisdictione, retribuendo alteri cō-
pensationem in tot bonis allodialibus, vèl
in pecunia, proùt practicatum fuit *à Sac.*
Consulta in casu, de quo per *Gratian. di-*
scept. 997.

Concedente *Statuto* prælationem vici-
no, vèl Consorti in casu alienationis non ha-
26 het locum in casu permutationis, vt præ-
B ter allegata supra *num.* 15. firmant innu-
meri allegati per *Roccham Episcopum Iscla-*
num Disput. Iur. select. tom. 2. *c.* 163. *num.* 10.
cum seqq. Rot. coràm Buratt, dec. f. 6. *n.* 12.
& Adden. ad eundem dec. 937. *n.* 22. *& in*
rec. dec. 322. *n.* 12 *par.* 4.

Quod procedit in casu veræ permuta-
27 rionis, secùs quando simulatè denomina-
ta fuit permutatio, sed verè contractus est
venditionis, vt latissimè respondit *Roccha*
loco mox cit. n. 16. *cum seq.*

Valet *Statutum* disponens vicinum ven-
dere volentem rem immobilem requirere
C debere vicinum, alioquin alienatio sit
28 nulla, vt firmat *Hippolyt. de Marsil. sin-*
gular. 64. *n.* 1. vbi concordantes; Et hu-
iusmodi denunciatio rei vendendæ facien-
29 da est personalitèr vicino, cùm vera, cer-
ta, & indubitata notitia, non autèm præ-
sumpta requiratur ad aliquem priuandum
iure suo, vt in terminis retractos alijs re-
latis docet *Cirocb. discept.* 29. *n.* 36. quæ
tùnc habita dicitur, quandò citatio perso-
nalis præcessit, vt comprobando firmat
Gratiof. Vbert. de Citat. c. 11. *n.* 256. *cum*
seqq. Quod etiàm expressè disponit *Bull.*
Gregorij XIII. super Iure congrui la 22.
§. 8. *in Bullar. nouo vol.* 2. vt respondit
Rot. coràm Royas dec. 246. *n.* 2. & ex dis-
positione eiusdem *Bullæ sub d.* §. 8. tùnc fie-
30 ri valet domi dimissa copia, quandò factis
dili-

diligentijs per duos Cursores reperiri commodè non potuit, proùt etiàm per Æditum, doctò summariè, & extraiudicialitèr quod citandus absit ab Vrbe.

Nec videtur sufficere scientia præsumpta, eò quià agatur de iure quærendo, quòad effectum prælationis, non de iure quæsito ammittendo, vt respondit *Gra-*
31 *tian.disceptat.957.num.12.* Etenim adeò est ius quæsitum vicino per venditionem factam per conuicinum tertio, vt non ex-
32 piret, nec cesset, quamuìs contrahentes à contractu posteà recesserint, vt respondit *Larrea decis.79.num.3. cum seqq. vsquè in finem.*

Ac eadem denunciatio continere debet certam, & plenam scientiam tàm contra-
33 ctus perfecti, quàm pretij, aliàs vti inualida non potest habere effectum excludendi vicinum à Iure congrui *Ciroch. vbi suprà num.76. Scacc. de iudic. lib. 2. cap. 3. num.35. Rot.coram Royas decis.229.num.5. & dicta decis.246.num.2.* cum non sufficiat scientia venditionis in genere, vt firmatur in *eadem decis.coràm Royas.*

Et quamuis *Scacc. dicto cap.3. num. 36.* tradat denunciationem relatiuam non suffragari; Nihilominùs si habet relationem
34 ad acta, & in actis constet de Instrumento venditionis, tùnc videtur sufficere, ad tradita per eundem *Scacc.de Appellat.quæst.4. num.32.& de Commerc.& Camb.§.1.quæst. 1.sub num.152.*

Adeò autèm pro forma ex dispositione nostri *Statuti* est necessaria requisitio, vt scientia aliundè habita per vicinum, seù
35 Consortem venditionis non suppleat desideratam requisitionem, vt singularitèr affirmat *Afflict. de Iure posthum. §.2. versic. sed pro decisione Neapol. Q. Q. forens. 82. lib.1. Ciroch. disceptat.29. num. 53. cum seq.* & *Illustrissimus Isclan. cit. cap. 164. num. 5. cum duobus seqq.* vbi concordantes.

Ex dispositione nostri *Statuti* definitum est competere retractum prælatiuum Con-
36 sorti, qui alioquin de Iure non compe-
D tere ex *allegatis suprà num.18.*

Quotiès integrum pretium per emptorem fuit solutum, tùnc vicinus, seù Consors retrahere, seù præferri volens tenetur
37 illud paritèr integrè deponere, vt de alio
E *Statuto* firmant *Ciroch. discept.29. num.60. cum seq.* & de dispositione *Bullæ Gregorianæ* dixit *Rot.coram Bichiò decis.551.nu.19.* Itàut si in minimo deficiat, non suffrage-
38 tur, cum forma à *Statuto* præscripta debeat etiàm in minimo adimpleri, eaquè propterea non adimpleta ratione indiuiduitatis vtile per inutile vitietur, vt in specie retractus respondit *Aldouin. penès Peregrin.consil.75.num.42. iuncto num.86.cum duobus seqq.* ibiquè idem *Peregr.num.104. cum seq.volum.4.Tiraquel.de Retractu conuent.§.4 gloss.6. num.31. Quesad.differt.3. num.59.*& respondit *Tribunal Cameræ in Romana pratensæ prælationis 28. Februarij 1684. coràm Eminentissimo Costaguto tùnc Cameræ Apostolicæ Clerico.* Et non solùm pecuniam numeratam, verùm etiàm confessatam præstare tenetur, quandò inspectis qualitate personarum, ac rerum,
39 & alijs circumstantijs, & coniecturis excluditur suspicio fraudis, vt docet *de Angelis de Confessionib.lib 2.quæst.36.num.1 cum tribus seqq.ac num.5.* subdit, quod retrahere volens tenetur subire easdem conditiones, quibus cum illo celebratus fuit contractus.

Nec excusat error probabilis etiàmsi
40 allegetur à rustico, muliere, minore, & similibus, cum ille suffragetur quidèm ad euitandam pœnam, non autèm ad effectum consequendi retractum, vt respondit *Aldouin. vbi suprà sub num.42. Tiraquell.loc allegat.num.30. Milanen.decis.18. num.34.lib.2.* quem sequitur *Cancer.Variar. resolut.par.3.cap.8.num.107.Giurb.decis.55 num.5.circà finem.*

Proùt etiàm non excusat à deposito pendentia controuersiæ super retractu, vt in
41 terminis *Constitutionis Gregorianæ* respondit pleniffimè *Spada consil.285. volum. 2. Adden. ad Buratt. decis 937. littera A. & Rot. coram Ludouis. decis.470. num. 3.* in quà causa scripsit *Spada vbi suprà.*

Aduertendo etiàm oblationem præce-
42 dere debere depositum, quamuìs *Statutum* illius non faciat mentionem, cum non censeatur remissa necessitas oblationis, quę de Iure præcedere debet depositum, vt in terminis retractus firmat *Roland.consil.63. num.29.cum seq.lib.1.* quem sequitur *Gratian.disceptat.541.num.16.& num.17.* vbi cum *Iason. consil.216. num.3. lib.2.* subdit, quod hoc casu tenetur soluens ire ad domum creditoris, quamuìs esset diuersi fori, cum per istam solutionem, & oblationem velit sibi aliquid acquirere.

Si verò integra pretij solutio facta non
F fuerit, eo casu pro parte pretij promissi præstanda erit per retrahere volentem cautio

43 tio indemnitatis fauore emptoris, iuxtà claram dispositionem *Statuti*; An autèm retrahens teneatur emptori reficere quidquid pro rei consecutione expendit siuè in
44 causam pretij, siuè ex alia causa nempè Proxenetæ, Gabellæ, Laudemij, mercedis Notarij &c. vide per *text. in l. Debet 27. ff. de Aedilis Edict. ibiquè gloss. in verbo erogatum, & Cepoll. num. 1. & 5.* & per *text. in l. Cum autem 23. vers. iubent Aediles ff. eodem, leg. In tantum 18. §. vltimo ff. de Liber. caus. Cagnol. in l. 2. num. 236. & seq C. de Pact. inter emptor. & vendit., Hermosill. ad Lopez gloss. 5. leg. 65. tit. 5. par. 5. num. 4. Carpan. ad Statut. Mediolan. cap. 417. nu 664. cum seqq. Christina. ad Leg. municipal. Melchlinien. tit. 11. artic. 22. num. 10. Guttierez Pract. qq. cap. 158. num. 4. versic. vndè sicut emptor lib. 2. Gratian. disceptat. 343. ibiquè de Luca, Mexia de Taxa panis conclus. 5. num. 116. versic. contrarium nu 118. cum seq.* plenè *Roccha Disputat. Iuris select. vol. 2. cap. 165. Koppen. decis. 52. nu. 24. & Christina. decis. Belgic. 281. num. 5. cum seqq.*

G Vertente controuersia inter duos vicinos quisnàm ex illis præferendus sit in re-
45 tractu, tùnc præferri debet, qui magis cohæret *Franciscus Palma consultat. 20. numer. 18. cum seqq. Giroch. discept. 29 num. 18. cum seqq. & Nouar. decis. 140.* Quod tamen non procedit secundùm dispositionem no-
46 stri *Statuti*, quod non attendit contiguitatem in pluribus partibus, sed maiorem portionem, seù quantitatem rei communis, vèl cohærentis.

H In pari verò causa præferendus est in retractu, qui præuenit, secùs in dispari, vt
47 alijs relatis distinguendo firmat *Giroch. loc. cit. num. 24. in fine cum seq.*

Concurrente autèm vicino cum Consorte, tùnc Vicino non competit retractus, quandò res vendita fuit Consorti, cum
48 ille maiorem identitatem habere dicatur in re communi, & multum intersit Consorti in ea non habere extraneum, vt firmat *Molin. Theolog. de Iust. & Iure disput. 371. Molphes. ad Consuetud. Neapol. tom. 3. par. 12. quæst. 21. num. 2. Vermigliol. consil. 434. num. 7. cum seq. Franch. decis. 550. ibiquè de Luca num. 6. & Rot. in recent. decis. 243. num. 7. cum seqq. ac decis. 378. num. 13. par. 5*

De Forensibus, quandò ad habitandum in Ciuitate, vel Territorio Fauentiæ venerint.

R V B R I C A XI.

Forenses, quandò in Ciuitate, vel Territorio Fauentiæ ad habitandum venerint, omnia, & quæcumque onera patiantur, & sustineant, quæ Ciues originarij Ciuitatis, vel Territorij Fauentiæ pati, & sustinere contigerit, & si immobilia acquisierint infrà mensem ad æstimum forensium describi facere teneantur. Et ad æstimum Ciuium describi non possint, nec vllo Ciuium priuilegio, & immunitate, exemptione, vel gratia potiantur, nisi per Consilium generale Ciues effecti, & Ciuium numero solemnitèr aggregati fuerint, vel nisi per annos quindecim continuos cum familia in Ciuitate habitauerint, ac Communi collectas integrè debitis temporibus tanto tempore persoluerint. Qui verò de factione, vel partialitate aliqua fuerint, nullo temporis cursu, nec etiàm Consilij generalis concessione, nisi Consiliariorum omnium, neminè reluctante concurrerint suffragia, ciuilitatis priuilegia consequantur. Sed semper in omnibus, & per omnia pro forensibus habeantur, & sint, declarantes stari debere iudicio, & declarationi Consilij generalis tantùm, quod sint, aut fuerint de factione, vel partialitate aliqua, & sit præcisum, & omnibus alijs Statutis derogatorium.

S V M M A R I V M.

1 *Ciuilitas acquiritur, vel origine, vel incolatu, vel allectione.*

2 *Ciuilitas originis præualet omnibus alijs.*

3 *Ciuilitas originis est immutabilis, & non amittitur etiàmsi quis alibi, & extrà domicilium originis per mille annos habitauerit: Ampl. num. 4.*

Naturalia sunt immutabilia num. 3.

Hone-

Honores, munera, & onera, quæ ex domicilio competant remissiuè num. 3.

Plures origines quis habere potest nempè propriam, Patris, & Aui num. 5.

5 Domicilium Originis proprium, an potiùs illud Aui, vel Patris, quis sequatur.

6 Domicilium originis Natiuitate casuali, an contrahatur.

7 Ciuilitas, quæ ex incolatu, seù habitatione contrahitur, vt acquiratur requiritur animus perpetuò permanendi.

8 Domicilium contrahitur statim, vt quis habitationem suam in aliquo loco fixit cum animo, & voluntate expressa in ea permanendi.

9 Habitatione etiàm longissimè temporis dùm animus non concurrit, domicilium non contrahitur.

Domicilium non contrahitur ex permanentia in aliquo loco occasione seruitij alicuius Principis numer. 9. Limita num. 10.

11 Domicilium momento contrahitur, quandò quis declarauit velle ibi permanere in aliquo loco, ibique se transtulerit habitatum.

12 Domicilium contractum fuisse arguitur ex coniecturis, & præsumptionibus, & præsertim ex habitatione per decennium.

13 Ciuilitas acquiritur ex allectione, seù adscriptione facta à Consilio generali Ciuitatis.

14 Ciuilitas concedi potest à Consilio generali Ciuitatis etiàm subdita.

15 Obseruantia Legis Municipalis, seù Statuti est attendenda.

16 Reip. interest numerum Ciuium augeri.

17 Ciuilitas Faentina non acquiritur absquè allectione facta per Consilium generale, vel non præcedente continua habitatione per annos quindecim.

18 Ciuilitatis acquisitio probatur ex attestatione Ciuitatis concedentis.

Ciuilitate concessa adscriptus gaudet omnibus priuilegijs, quibus gaudent cæteri Ciues num. 18. Limita num. 20. 21. & 22. Decl. num. 24.

19 Et verè, ac propriè dicitur Ciuis, præsertim ad effectum, vt benefi[?] Statutorum gaudeat.

22 Statuto mandante, quem non posse admitti ad Collegium nisi fuerit certi temporis habitauerit, vel educatus fuerit absquè præcedenti probatione continua habitationis non potest quis admitti ad Collegium.

23 Statuto requirente duas qualitates, si vna deficiat non suffragatur eius dispositio.

24 Ciuilitate concessa, vt adscriptus gaudeat priuilegijs Ciuitatis debet habitare, & sustinere onera Ciuitatis, aliàs quin illis non gaudet.

25 Ciuilitate concessa per Consilium generale Ciuitatis cum onere aliquid faciendi, si is, cui fuit concessa tale quid non fecerit non desinit esse Ciuis. Decl. num. 26. & 28. Vide num. 27.

OBSERVATIO.

Ciuilitas præ cæteris acquiritur vel origine, vel incolatu, vel allectione, 1 at pluribus concordantibus relatis docet Amaya in leg. Ciues 7. num. 4. de Incolis lib. 10.

Verùm illa ex origine proueniens præ2ualet omnibus alijs iuxtà gloss. communitèr receptam in l. Ciues verbo allectio ibi, Io. de Platea C. de Incol. lib. 10. Oter. de Rascuis, & Iure pascend. cap. 4. numer. 7. cum sit immutabilis, & non ammittatur etiàm si alibi, & extrà domicilium origi3nis per mille annos quis habitasset, quia est naturale, & naturalia sunt immutabilia, vt tradit Parisius l. Quæsitum ff de Legat. 3. Amaya loco cit. num. 72. & numeris seqq. refert honores munera, & onera ex domicilio originis competentia, & respectiuè debita Cephal. consil. 451. num. 104. cum seqq. & præsertim num. 146. Bertazzol. conf. ciuil. 56. num. 14. cum seqq. Peregr. conf. 126. num. 7. cum seqq. lib. 5. Surdi cons. 343. num. 30. cum seq. Costa Ticinens. cons. 191. num. 28. cum seqq. prosequitur Oter. loc. cit. num. 8. Sanchez de Matrim. lib. 3. disput. 23. num. 4. Carleual. de Iudic. lib. 1. tit. 1. disp. 2. quæst. 2. num. 124. Sanfelic. decis. 74. num 6. vers. contrarium, & per tot. latissimè Ganauer. dec. 48. num. 4. cum seqq. Rot. coràm Duran. decis. 31. num. 2. cum seqq. quamuis non solùm se in alium locum contulerit, sed de illo se nominare fecerit, cùm ex hoc 4 actu non censeatur voluisse deserere domicilium originis, benè Aretin. conf. 185. post prima. vers. dato ergò, Gauauer. loc. cit. num. 7. cum seqq. & optimè Rota in Perusina Bonorum 24. Nouembris 1593. coràm Cypsio.

An autèm natus sequatur domicilium originis propriæ, an potiùs sequatur illum 5 Aui, an Patris latissimè examinatur ab Amaya

Amaya loc. cit. num. 3. cum pluribus seqq. Petr. Barbos. in l. Heres absens §. proindè de foro ratione originis num. 9. cum seqq. ff. de Iudic. Altograd. cons. 28. num. 23. cum seqq. iunctò num. 51. cum seq. vol. 2. Carleual. de Iudic. lib. 1. tit. 1. disput. 2. quæst. 2. num. 85. cum seqq. Hieronymus Rosa Select. Iuris obseruat. cap. 55. num. 3. cum seqq. vbi firmat, quod quis potest habere plures origines, propriam videlicèt Paternam, & Auitam, non autèm vlteriorem Atauorum, & superiorum Ascendentium, alioquin oporteret quærere agrum Damascenum, in quo Adam primus humanæ naturæ parens natus est Rot. in Ariminen. Cappellaniæ 20. Martij 1676. coràm Reuerendissimo Bourlemont §. est namque, & §. certiùs.

Et an origo contrahatur mediante natiuitate casuali videlicèt ob natiuitatem se-
6 quutam in peregrinatione, an solum ex natiuitate Filij in loco, in quo Pater domicilium fixum habet plenè discutitur à Carleual. dicta quæst. 2. num. 87. cum pluribus seqq. & Amaya loc. cit. num. 43. cum seqq. Bonden. collectat. 44. Gratian discept. 75. & Rosa vbi suprà num. 11. cum seqq. qui tenet non contrahi ex fortuita, vèl casuali natiuitate.

Quòad Ciuilitatem, quæ ex incolatu, seù habitatione contrahitur, vt acquiratur, requiritur animus perpetuò permanendi,
7 & nunquàm recedendi per text. in l. Ciues Cod. de Incol. lib. 10. Gratian. discept. 569. num. 6.

Vndè statìm ac quis habitationem suam in aliquo loco fixit cum animo, & voluntate expressa in eo permanendi contrahi-
8 tur domicilium l. Eius qui 27. §. fin. ibi si vtrobique destinatio sit animo iuncta l. Domicilium 20. ff. ad Municip. Carleual. loc. cit. n. 98. Menoch. de Arbitrar. cas. 86. nu 2. Sanchez de Matrimon. lib. 3. disputat. 23. num. 2.

Quod adeò est verum, vt sola habitatio de per se etiàm si sit longissimi temporis
9 dùm animus non concurrit domicilium non constituit l. Nihil 23. ff. Captiu. ibi: Neque enim satis est corpore, quem domum rediisse, si mente alienus est. Amaya loc. cit. sub num. 99. Gratian. disceptat. 181. nu. 2. cum seq. & discept. 569. num. 6. Altograd. cons. 93. num. 24. vol. 1. vbi plures concordantes, & de eo, qui in aliquo loco permanserit ob causam seruitij alicuius Principis firmat Paris. cons. 53. num. 9. lib. 3. & Rot. in rec. decis. 312. num. 17. par. 9. tom. 1. Nisi tamèn ex coniecturis
10 & præsumptionibus eliciatur animus inibi contrahendi domicilium prout in casu supèr quo consuluit Altograd. cons. 27. volum. 2.

E' conuerso autèm si animus concurrit vtpotè quia quis declarauerit velle perpetuò manere in aliquo loco, ibiquè se tran-
11 stulerit, habitando in domo propria, vel conducta, aut gratis accepta statim, momento contrahitur domicilium, vt docet Amaya in dicta leg. Ciues num. 7. & 100. Cod. de Incolis lib. 10. cum alijs suprà allegatis.

Nec isto casu recurrendum est ad coniecturas, dùm concurrit expressa animi declaratio, vt respondit Rot. in rec. decis. 188. num. 3. par. 2.

Deficiente verò expressa declaratione animi, tùnc ille arguitur ex coniecturis,
12 & præsumptionibus, & præsertìm ex habitatione per decennium sequuta in aliquo loco, vt firmat Amaya loc. cit. num. 104. & ex alijs coniecturis, & præsumptionibus, de quibus per Peniam in eius Voto impress. penès Fenzon. ad Statut. Vrbis lib. 1. cap. 41. num. 14. cum seqq.

Mediante allectione, seù adscriptione etiàm acquiritur ciuilitas, & contrahitur incolatus, nempè quando quis petit à Consilio generali Ciuitatis repræsentante totum Populum, vt in Incolam recipiat, &
14 admittat, quod facere potest etiàm Ciuitas, seù Communitas subdita cum nō sit de specialitèr reseruatis Principi per tex. in l. 1. in princ. ibique Bartol. num. 16. ff. ad Municipal. Abb. consil. 61. num. 2. par. 2. Capiblanc. de Baron. lib. 2. cap. 62. num. 9. & cap. 84. num. 1. Thomat. decis. 7. num. 1. cum seqq. vol. 1. & decis. 238. num. 8. volum. 2. & in puncto de Ciuilitate Fauentiæ concessa firmauit Rot. coràm Priolo decis. 324. num. 1. cum duobus seqq. vbi etiàm admissa fuit ciuilitas concessa à Dominis Antianis, quia id egerunt ex præordinatione Eminentissimi Cardinalis Legati, & subsecuta fuit confirmatio Apostolica, vt ibi num. 5. & num. 19. Proùt practicatum fuit in hac Ciuitate, & practicatur, quæ obseruantia Legis Municipalis attenden-
15 da, seruanda, & sequenda est vt per tex. in l. Decuriones ff. de Alb. scrib. l. Non tantùm §. final. ff. de Decurion. Capiblanch. d. cap. 62. eodem nu. 9. prosequitur Thomat. cit. decis. 238. num. 8. in fine cum seq. maximè

ximè cum indè resultet vtilitas Ciuitatis,
nàm Reipublicæ valdè interest numerum
16 Ciuium augeri iuxtà *tex. in leg. final. vers.
sed, & diuus sibi ampliari Imperium homi-
num adiectione potiùs quàm pecuniarum co-
pia malim, ff. de Bon. damnat, Rimin. iun.
cons. 23. num. 119. Thomat. dicta decis. 7.
num. 21. & Rot. coràm Priol. vbi suprà
num. 15. cum duobus seqq.*

Alioquin absque allectione facta per no-
strum Consilium generale, vel non præce-
dente continua habitatione per annos quin-
decim cum familia, cum solutione colle-
17 ctarum, forensis non gaudet Priuilegijs, im-
munitatibus, exemptionibus Ciuibus con-
cessis, vt in puncto nostri *Statuti* respon-
dit *Soc. iun. cons.* 80. *sub num. 14. vers. de-
mum*, quæ habitatio debet esse continua,
exfirmatis per *Rot. in rec. decis. 695. num.
3. cum seqq par.* 18. *to.* 2. & dicitur continua
licèt ipse per aliquod tempus absfuerit,
quando habuit domùm cum familia in lo-
co, vt per *text. in l. Cum scimus §. final.
C. de Agricol. & Censit. lib.* 11. firmat *Oter.
de Pascuis cap. 4. num.* 25. iuncto *num.* 28.
& 29. *vbi n seq.* tradit quandò quis dicatur
habitare cum familia.

Concessa autèm ciuilitate, quod proba-
tur ex attestatione Ciuitatis concedentis,
18 vt firmat *Anell. decis. 12. num. 2. ibique
Thor. in Addit. num. 6. cum seq.* adscriptus
gaudet omnibus priuilegijs, quibus gau-
dent cæteri Ciues, vt alijs relatis firmat
*Thomat. decis. 7. num. 6. & Rot. coràm
Priolo allegat. decis. 324. nu. 13. cum seqq.*
Et quod verè, & propriè dicatur Ciuis
præsertim ad effectum, vt beneficio Sta-
19 tutorum gaudeat firmauit *Brun. de Statut.
exclus. fœmin. artic. 6. quæst. 1. num. 3. in
fine, Rot. in recent. decis. 292. num. 8. par. 6.*

Exceptis tamèn ijs Priuilegijs, quæ solis
Ciuibus originarijs competunt, cum tùnc
20 non consideretur qualitas Ciuis simplici-
tèr, sed insimul cum qualitate originis,
vndè hac qualitate in ijs non concurrente
considerantur tanquàm alienigenæ *gloss. in
cap. 1. §. 1. verbo alienigenas de Vsur. in 6.
Gail. Obseruat. lib. 2. obseru. 36. num. 9.* &
distinguendo firmat *Petr. Barbos. in l. Hæ-
res absens §. proindè de foro ratione orig. nu.*
58. *ff de Iudic.* cum Ciuis originarius di-
catur tantumodò ille, qui natus est in ea-
dem Ciuitate, seù loco iuxtà *text. in leg.
Qui ex vnico ff. ad Municipal. Amostazz. de
Caus. pijs lib. 4. cap. 7. num. 1. in fine cum
seqq.*

Potest nihilominùs quis per fictionem
fieri originarius, & in omnibus considerati
tanquàm originarius, nempè mediante Prin-
cipis Priuilegio, vt tradit *Barbos. vbi su-
prà num. 62. & Amostazz dicto num. 1. in
fine, Sess. decis. 90. num. 2. par. 1. Rot. in
recent. dicta decis. 292. numer. 6. cum seq.
par. 6. & penès Merlin. de legitim. dec. 24.
num. 11.*

Nec non exceptis illis prærogatiuis, quę
solis Nobilibus Ciuitatis competunt, nem-
21 pè interuenius in Consilijs, & electionis
tàm actiuæ, quàm passiuæ in Magistratum
ex traditis per *Carleual. de Iudic. lib. 1. tit.
1. disut. 2. quæst. 2. num. 79.*

Proùt etiàm si versaremur in casu parti-
cularis Statuti, seù Constitutionis mandan-
tis, quem non posse admitti ad Collegium
22 nisi spatio certi temporis habitauerit, ibi-
que educatus fuerit, quo casu absque pro-
batione præcedentis continuæ habitatio-
nis non admittitur, vt respondit *Rot. in
recent. decis. 695. num. 3. cum seqq. nu. 18.
tom. 2.*

Aduertendo in proposito, quod si per
Statutum requirantur duæ qualitates, si
23 vna deficiat, non suffragatur eius disposi-
tio, vt firmauit *Carolus Bardellon. in im-
press. per Gobb. consultat. 14. num. 7.*; Sed
si Statutum alternatiuè disponat, sufficit
quod altera pars alternatiuæ sufficientèr
adimpleatur, vt in puncto nostri *Statuti*
respondit *Rot. coràm Priolo dicta dec. 324.
sub num. 3. & 4.*

Extraneùs tamèn adscriptus gaudet Pri-
legijs Ciuitatis quatenùs ibi inhabitet, ita
24 vt cessante habitatione cesset etiàm vsus
talium Priuilegiorum, cum desinat esse
municeps, vt respondit *Rot penès Merlin.
de Legitim. decis. 24. num. 6. cum seq.* & *in
rec. decis. 177. num. finali par. 5. tom. 1.*
ac resoluit *Sacra Congregatio boni Regimi-
nis iuxtà decretum relatum per Merlin. in
Annot. ad d. decis. 24. in fine.*

Sustinere etiàm debet onera Ciuitatis
proùt cæteri sustinent, vt gaudeat Priui-
legijs, alioquin gaudere ijs non valeret,
nàm qui non sentit incommodum sentire
non debet commodum, vt firmauit *Rot. in
mox allegat. decis. 24. sub num. 8. cum seq.*
quàm sequuta est in *rec. d. decis. 177. eod.
num. finali.*

Notandum, quod si in allectione, seù
adscriptione iniunctum ei per Consilium
fuerit onus aliquid posteà faciendi, si ta-
le quid non fecerit, adhuc non desinit esse

25 Ci-

25 Ciuis, sed remedio compulsionis agendum est vt fiat cum adiectum sit per viam
modi, qui acquisitionem Ciuilitatis non suspendit, & receptio in Ciuem dicatur quidam contractus, vel quasi, qui ex ca-
26 pite implementi non secuti, non rescinditùr nisi vera mora accedente, secùs si per viam conditionis, vt plenissimè in terminis Statuti Parmæ mandantis, quod postquàm quis à Consilio generali factus fuerit Ciuis intrà certum tempus illi præfigendum ædificari faciat in Ciuitate domum, vel aliam emere respondit *Menoch. cons.* 131., quod subscripsit *Decian.* vt ibi in *cons.* 132. *repetit. inter consilia eiusdem Deciani cons.* 11. *vol.* 2. *Gratian.* alios referens *discept.* 44. *num.* 11. *cum seqq.* iuncta *discept.* 114. *num.* 10. *ac discept.* 803. *num.* 18. *cum seqq. Thomat. decis.* 1. *num.* 22. *cum seq.* vbi subdit, quod potest purgare moram onera in futurum sustinendo, *& Rot. coram Royas decis.* 332. *num.* 8. Et ad effectum illum priuandi ciuilitate requiritur interpellatio, ac declaratoria lu-
27 dicis, vt respondit *Decian. d. cons.* 11. *num.* 13. *cum seqq.*

Verùm animaduertendum est, quod qui onera non sustinuit, licèt non desinat esse Ciuis, tamèn non dicitur municeps ad effectum gaudendi Priuilegijs ciuibus competentibus, cum municipes propriè dicantur qui munera subeunt, vt docet *Roland. cons.* 79. *num.* 40. *lib.* 3. & respondit *Rot. penès Merlin. de Legitim. citat. decis.* 24. *num.* 6. *&* 11.

LIBER SEPTIMVS

Statutorum Ciuitatis Fauentiæ.

De Oblationibus.

RVBRICA PRIMA.

Vm semper diuinus Cultus habitus fuerit in honore apud maiores nostros, Volentes (vt tenemur) in hoc eorum vestigia sequi, vt diuino comitante auxilio, sanctorumque suorum suffragijs hæc nostra Ciuitas pacificè, quietè, ac iustè regatur, ac gubernetur. Statuimus, ordinamusque, ac hoc in perpetuum præsenti permansuro Statuto inuiolabili decernimus, quod singulis annis fiant per Dominos Antianos, & Consilium generale eiusdem Ciuitatis vnà cum Collegijs artium Ciuitatis infrascriptæ Oblationes, (A) videlicet die gloriosæ Assumptionis Virginis ad Ecclesiam Sanctæ Mariæ ab Angelo Oblatio expensis Communitatis vnius cerei magni, pretij librarum quinque bononenor. per dictos Dominos Antianos, Ciues, & Consilium. Et similitèr per quemlibet ordinem, & Consules, & Massarium ordinum artium offeratur alius cereus eiusdem pretij de manè in die festi prædicti, pœna cuilibet ordini librarum decem bonon. si defecerit à dicta Oblatione solemni fienda in debita hora Oblationis prædictæ, Communi Fauentiæ applicanda, ad quam soluendam compellantur Consules, & Massarij artium, & nihilominùs ad cereum tradendum ipsi Ecclesiæ cogantur effectualitèr per Dominum Potestatem Fauentiæ de facto.

Alia insupèr similis oblatio fiat, & fieri debeat Cathedrali Ecclesiæ Sanctorum Apostolorum Petri, & Pauli in die eorum solemnitatis de mane ad ipsam Ecclesiam offerenda, & asportanda, & puniantur, & cogantur, vt suprà Consules, & Massarij artium Collegiorum habentium matriculas artis approbatas à Communitate Fauentiæ, vt suprà.

Insuper etiam Statuimus, & ordinamus quod in quolibet die dictarum festiuitatum de introitibus gabellarum Communitatis Fauentiæ fieri possit vnum brauium (B) per officium Dominorum Antianorum pretij non excedentis librarum 25. bonon. pro quolibet brauio, quod debeat, & seu quæ debeant decurri per equos, & cursores, non tamèn equas, & barbaros, & quod omnes currere debentes in die festi post Vesperas, & post tertium sonum campanellæ Turris Communis pulsandæ ad currendum sint parati, eundo ad locum ordinatum, vbi cursus deputabitur per Dominos Antianos, & ad ipsum locum ordinentur per militem Domini Potestatis, cui in hoc parere debeant, vel si discordarent, loca sorte deputentur, & dato signo ad cursum currere debeant, & primo cursori venienti ad brauium assignetur, & detur brauium.

Itèm fiat alia oblatio per Dominos Antianos, & generale Consilium, & artium ordines, & Consules ipsarum artium omnium in die Incarnationis Domini Nostri Iesu Christi, & seu Annunciationis gloriosissimæ eius Genitricis Mariæ ad Ecclesiam Sanctæ Mariæ Seruorum honorificè cum cereis, & duplerijs valoris pro quolibet ordine artium solidorum decem, & octo bonon.

Itèm, & alia etiàm fiat oblatio Ecclesiæ Cathedrali in die Sancti Martini similis valoris

loris ſolidorum decem, & octo pro Communitate, & quolibet ordine, & Collegio artium etiam eiuſdem pretij.

Itèm fiant aliæ infraſcriptæ Oblationes cum cereis ſolidorum quinque bonon. pro qualibet Oblatione, & quolibet ordine in feſtis infraſcriptis, & ad eorum Eccleſias infraſcriptas, videlicet in feſto Sancti Sebaſtiani ad eius Eccleſiam, & ad Eccleſiam Sancti Ioannis Euangeliſtæ, die lunæ Pentecoſtes ad honorem Sanctiſſimæ Matris Mariæ de Miſericordia, & ad Eccleſiam Sancti Terentij in die eius feſtiuitatis, quæ oblationes pretii ſolidorum 18. & ſolidorum quinque fieri, & celebrari debeant in mane diei feſti, quando celebratur Miſſa maior in dictis Eccleſiis.

Statuimus itèm, & ordinamus quod ſingulo anno eligatur, & deputetur in principio anni vnus Cappellanus per Dominos Antianos pro tempore exiſtentes, & Dominos Adiunctos per eos conuocandos ad deſeruiendum in diuinis, & maximè Miſſas celebrandum ad Altare Sancti Martini Cathedralis Eccleſiæ iuxtà ritum dictæ Eccleſiæ, cum ſalario librarum ſeptem cum dimidio bonon. quolibet anno ſoluendarum de introitibus gabellarum dictæ Ciuitatis.

SVMMARIVM.

1 *Oblationes dicuntur illæ res, quæ intuitu Religionis immediatè Deo ab hominibus abſquè immolatione voluntariè exhibentur, vt in vſum Eccleſiæ, vel Miniſtrorum cedant.*

2 *Oblatio differt ab eleemoſyna, & quomodò.*

3 *Oblationum vſus antiquiſſimus eſt.*

4 *Oblationes voluntariè, & ſponte dantur, non ex præcepto debentur.*

5 *Ităus non inducant obligationem, nec poſſeſſionem, vel quaſi quamuis per multum temporis ſpatium continuentur, & maximè ſi actus ſint difformes num. 7.*

6 *Hoſpes quaſi poſſeſſionem hoſpitij in domo Amici non acquirit, non obſtante quouis temporis curſu.*

8 *Oblationes debentur, quandò concurrit conſuetudo vniformis per decennium, & vide ibi.*

9 *Itèm quandò concurrit pactum, vel conuentio.*

10 *Itèm ſi Parochus, & Miniſtri Eccleſiæ non habent aliundè, vndè viuant.*

11 *Itèm debentur ex voto, vel legato, ſeù diſpoſitione tàm intèr viuos, quàm in vltima voluntate.*

12 *Oblationes, quæ per Vniuerſitatem fiunt Religioſis Mendicantibus, in rationibus ſunt ponendæ.*

13 *Religioſi filij Spirituales Ciuitatis dicuntur, ac Milites Dei, qui pro nobis preces fundendo laborant.*

14 *Expenſa legitima reputantur illa, quæ erogantur in Feſtis Patronorum pro eleemoſynis, Sacrificijs, pro impetranda pluuia, fuganda peſte, fame &c.*

15 *Curſus Equorum in Feſto S. Petri Apoſtoli fit.*

16 *Equos curſuales olìm Populi, & priuati alebant, & emere tenebantur.*

17 *Equi ad curſum publicum flagellis, non lignis ſunt ſollicitandi.*

18 *Currere faciens equos, qui ſunt duri, & difficiles bucca, itaùt benè non poſſint regi, tenentur ex damno illato, ſi alius fortior eos retinuiſſet.*

19 *Idemquè procedit, ſi ſciebas naturam equi, licèt fortior non retinuiſſet.*

20 *Brauium, ſeù præmium nemini debetur, quandò duo in curſu plurium equorum peruenerint ad metam Decl. nu. 21.*

22 *Curſus Equorum quotiès reiterandus, ex quo duo ex multis peruenerunt ad metam; tùnc illi duo tantùm admittendi erunt excluſis alijs. Contrarium numer. 24. Vide num. 25.*

23 *Ludentibus pluribus ad taxillos, in quibus vincit plura puncta proijcient, ſi duo eadem puncta proiecerunt, ij ſolùm duo experiri debent.*

26 *Brauium non debetur illi, qui, ſi in curſu non fuiſſet impeditus, illud habuiſſet, ſed ſolùm ei competit actio contrà dolosè impedientem.*

27 *Impediens dolosè, vel cadere faciens pueros currentes ſupèr equis ad brauium punitur tamquàm Legis violator.*

28 *Statuto diſponente equo primo venienti deberi brauium, ſi puer equitans in curſu ceciderit, adhùc debetur brauium, ſi equus primò venerit, ſecùs ſi verba Statuti dirigantur ad equitantem. Subdeclara num. 29.*

30 *Equus*

30 *Equus currit velociùs, quandò concurrit æmulatio cum alijs secum currentibus.*

31 *Æmulatio in actionibus virtuosis est utilis, & laudabilis etiàm in animalibus irrationabilibus.*

OBSERVATIO.

OBlationes dicuntur res illæ, quæ intuitu Religionis immediatè *Deo* ab
1 hominibus absque immolatione voluntariè exhibentur, vt in vsum Ecclesiæ, vel Ministrorum cedant, vt tradunt *Gonzalez Tellez in cap. causa 13. num. 2. de Verbor. significat. Barbos. de Iure Eccles. vniuers. lib. 3. cap. 23. num. 2. Antonell. de Regim. Eccles. lib. 5. cap. 12. num. 3. Amostazz. de Causis pijs lib. 5. cap. 12. n. 23. & Pilaia decis. 7. n 3. par. 2.*

Hinc differt oblatio ab eleemosyna, præ-
2 cæteris, ex eo quià oblatio est res illa, quæ immediatè intuitu Religionis *Deo* ab hominibus absque immolatione exhibetur; eleemosyna verò non immediatè *Deo* offertur, sed mediatè, prout datur pauperi, seù loco sacro ob *Dei* amorem intuitu pietatis, & misericordiæ, vt docet *Amostazz. de Causis pijs lib. 7. cap. 1. n. 29.*

Illarum vsus est antiquissimus, siuè se-
3 cundùm aliquos incæperint tempore iusti *Abel*, qui obtulit *Deo* de primogenitis gregis sui, vt in *Genes. 4.* siuè secundùm alios tempore *Noe*, qui ædificato Altare *Domino* tollens de cunctis pecoribus, & volucribus mundis obtulit illa in holocaustum super Altare, vt in *Genes. 8.* vt docet *Barbos. loc. cit. num. 4. Ventrigl. Prax. rer. Eccles. annot. 17. §. vnic. num. primo, & Pilaia vbi suprà.*

Non tamèn debentur ex præcepto; sed
4 voluntariè, & spontè dantur secundùm veriorem opinionem præcipuè fundatam in *Concilio Cabilonensi sub Carolo Magno cap. 6.* ibi *Oblatio enim spontanea esse debet iuxtà id, quod dicit Scriptura: Voluntariè sacrificabo tibi, Psalm. 55. & illud Omnis Populus mente deuota obtulerunt donaria Domino,* & probatur ex *Exod. cap. 25.* ibi *Ab homine, qui offert vltroneur accipietis eas,* ac reiecta contraria opinione, quam firmant *Gonzalez Tellez vbi suprà sub d. n. 2. Amostazz. cit. cap. 12. n. 29. cum seqq. & Pilaia loco allegat. n. 4.*

Adeoquè huiusmodi oblationes ex actu voluntario, & libero procedunt, vt nullo
5 modo inducant obligationem, quamuis per multum temporis spatium continuentur, vt notarunt *Caietanus in Summa verbo Horæ Canonicæ §. 2. Soto de Iustit. lib. 2. qu. 7. art. 2.* Nec inducitur aliqua possessio; vel quasi vt cum *Ricc. in collectan. 1227. in fine, & Mantic. decis. 257. num. 2.* tradit *Amostazz. vbi suprà sub num. 31. cum duobus seqq.* eo modo, quo diuturnus hospes si ab aliquo amico in hospitio, seù domi
6 recipiatur nullo temporis cursu acquirit quasi possessionem hospitij, & domus, vt relatis alijs similibus casibus docet *Post. de Manut. obser. 53. n. 3. cum seqq. Castill. Controu. iur. lib. 6. cap 23. n. 3.*

Maximè quandò actus sunt difformes, cum ex difformitate actuum nulla resulta-
7 re valeat obligatio, vt relatis concordantibus firmat *Torre de Pact. futur. success. lib. 3. cap. 1. n. 372.*

Tùnc verò oblationes sunt obligatoriæ, & ad earum solutionem Fideles tenentur,
8 ac possunt compelli, quandò concurrit consuetudo vniformis per decennium aliquid offerrendi alicuius certæ quantitatis, aut speciei, cum eo casu præsumatur offerentes habuisse animum se obligandi *Gonzalez Tellez loc. cit. num. 2. vers. primus est, Surd. cons. 24. per tot. Borell. Sum. decis. par. prima tit. 18. num. 8. cum seqq. ac num. 19. Roman. cons. 344. num. 3. cum seqq.* & latè firmat *Amostazz. loco cit. n. 33. in fine cum seqq* & *num. 40* subdit quæ consuetudo obligationem inducat *Osasch. decis. 99. num. 17.*

Pariter Fideles ad oblationes tenentur,
9 quandò concurrit pactum, vèl conuentio tali die, vel certis diebus eas dandi tanquàm per modum census, vt firmant *Roman. Borell. Amostazz. & Osasch. loco cit.*

Proìt etiàm si Parochus, & Ministri Ecclesiæ non habent aliundè vndè viuant,
10 quo casu quià Parochiani tenentur proprium Parochum alere, cogi valent ad oblationes faciendas, vt prosequitur *Gonzalez Tellez vbi suprà*, & firmant *Roman. Borell. & Osasch. in locis allegatis, & Amostazz. dicto cap. 12. num. 51.* vbi concordantes.

Debentur quoquè ex voto, vèl legato, seù dispositione tàm inter viuos, quàm in
11 vltima voluntate, *cap. Clerici, c. qui oblationes 13. quæst. 2. Concil. Aurelian. 2. can. 16. & 22.* cuius verba registrantur per *Gonzal. dicto num. 2. vers. secundus est: Roman. & Borell. in loco allegat. & Amostazz. dicto cap. 12. num. 49.*

Hinc

Hinc non possunt controuerti oblatio-
nes, quæ demandantur in præsenti *Ru-*
12 *brica*, & cum ad Vniuersitatem principa-
litèr spectet curam habere eorum, quæ
conueniunt publicæ pietati, proindè mo-
deratæ expensæ, quæ fiunt Mendicantibus
Religiosis, & similibus in necessitatibus,
vèl ornamentis Ecclesiæ, in rationibus sunt
admittendæ, cum filij spirituales Ciuita-
13 tis dicantur, ac milites *Dei*, qui pro no-
bis preces fundendo laborant, vt relatis
*Felin. in cap. cum Ecclesia de Constit. Auen-
dan. de Exequen. mandat. cap.* 10. *nu* 18.
Surd. cons. 61. docet *Capiblanch. de Offic.
Baron. lib.* 2. *cap.* 100. *n.* 9. *vers. secundò eum
duobus seqq.*

Sicuti legitimæ reputantur expensæ, quæ
14 erogantur in festis Patronorum pro elee-
mosynis, sacrificijs, pro impetranda plu-
uia, fuganda peste, fame, & similibus, vt
cum *Mexia de Taxa panis conclus.* 4. *n.* 5.
Escobar. de Ratioc. cap. 25. prosequitur *Capi-
blanch. vbi suprà n.* 12.

Adhùc in Festo *Diui Petri Apostoli*, in
B cuius honorem dicata est Ecclesia Cathe-
dralis architectura famosissimi *Bramantis*
15 ędificata, fit cursus Equorum cũ nobilissi-
mo, ac pretioso brauio, vt meminit etiàm
*bo: me: Tondut. in Historia Fauentina par.
primæ pag.* 181. Quæ publica festiuitas vs-
què a b antiquo fuit practicata, nàm olìm
equos cursuales populi, & priuati ale-
16 bant, pabulaquè, & paleas, ac stabula
extruere, & reficere, ipsosque equos eme-
re tenebantur iuxtà *tex. in l. In omnibus l.
Comperimus, & l. Nullus C. de Cursu publi-
co lib.* 12 vbi *Amaya, ac cæteri Scribentes.*

Circà huiusmodi cursum publicum
equorum, qui flagellis tantummodò non
17 lignis sunt sollicitandi, vt ex *Narbona* ad-
uertit *Fontanell. decis.* 35. *num.* 9. *par.* 2,
variæ, & quotidianæ sunt controuersiæ,
vndè notandum est, quod qui faciunt cur-
rere equos, qui sunt duri, & difficiles
18 bucca, ità vt benè non possint regi, te-
nentur ex damno illato, si alius fortior eos
retinuisset, vt relat. *Angel.* tradit *Oinotom.
in §. impetu quoquè num.* 2. *Instit lib.* 4. *tit.* 3.
19 *de Lege Aquilia*, vbi subdit idem procedere
si sciebat naturam equi, licèt fortior non
retinuisset.

Notandum etiàm, quod quandò duo
in cursu plurium equorum peruenerunt ad
20 metam, præmium nemini debetur, vt pro-
bat *Rubeus de Testam. cap.* 67. *num.* 10. *cum
seqq. Cobell. ad Bullam boni Regim. cap.* 40.
num. 71. *& num.* 73. firmat non esse locum
gratificationi *Corsett. de Brauio*, & in simi-
li *Mandos. in Regul. Cancell.* 33. *de Signa-
tura per fiat quæst.* 14. *num.* 6. quod proce-
21 dit, quandò præmium est indiuisibile, vl-
terius si sit diuisibile inter eos diuidendum
erit æqualitèr, vt distinguendo dixit *Sa-
bell. in Summ. tract. litt. B. §. Breuium diuer-
sor., & Royas de Incompatibilitat. benefic.
par* 2. *cap.* 5. *n* 39. *verbo Brauium vers. quod
si præmium, & Rota coram Cerro dec.* 106.
num 48.

Quotiès verò reiterandus erit cursus,
tùnc illi duo tantummodò admittendi
22 erunt ratione maioris laboris, & meriti
ex parte sua interuenientis, exclusis alijs,
exemplo ludentium ad taxillos, in quibus
vincit plura puncta proijciens, si enim
23 duo eadem puncta proiecerint, ij solùm
duo experiri debent, & non alij, vt firmat
Royas loc. cit. & dixit *Rot. coram Cerro di-
cta decis.* 106. *num.* 47. *cum seq.* & quod
de consuetudine illi duo dumtaxàt admit-
tendi veniant ad nouũ cursum tradit *Niger
de Subhast par. prima cap.* 7. *§.* 9. *num.* 10.
& Rub in dicto cap. 67. *num.* 16. & admit-
tit *Sanct. memor. Alexander VIII. in eius
dec.* 37. *n.* 12.

Contrarium quod imò omnes iterùm
sint admittendi, quià cum nemo vicerit,
24 nemo victus est, iuxtà opinionum *Cyni*
contrà *Baldum* quam sequi videtur *Cobell.
in citat. cap.* 40. *sub num.* 26. & testatur ità
in Vrbe seruari, ac tradit *Annot. ad Sta-
tut. Parmæ sub tit. de Celebratione festiuita-*
25 *tis B. Mariæ*. Et quod dubia sit quæstio
patet ex *DD.* allegatis per *Sabell. loco cit.
d. verbo Brauium*.

Secundò notandum, quod brauium ha-
bere non debet is, qui, si non fuisset impe-
26 ditus, illud indubitantèr habuisset, sed
solùm ei competit actio contrà impedien-
tem, si dolosè impedimentum præstitetit,
vt tenet *Mantua Obseruat. legal. lib.* 8. *ob-
seruat.* 76.

Vlteriùs is, qui pueros existentes supèr
equis currentibus ad brauium dolosè im-
27 pediunt, faciendo ire ad alium locum, ex-
pauendo equum, vèl faciendo eum cadere,
vèl operando, nè equus cuttat, punitur tan-
quàm legis violator, vt notat *Bart. in l.
Nemo C. de Spectac. scenic. & Leonib.* quam
sequitur *Muta in Consuetud. Panormit.
cap.* 18. *num.* 26. *in fine*, & relato *Luca
de Penna* docet *Cobell. loco cit.* vbi etiàm
addit, quod quandoquè etiàm sine dolo
puniun-

puniuntur, si contrà formam Bannimentorum impediuerint cursum.

Tertiò notandum, quod *Statuto* disponente Equo primo venienti deberi brauium, tùnc etiamsi puer, qui eum equitabat in cursu cecidit, adhùc debetur brauium, si equus primo venerit, vt docet *Lucas de Penn. in l. prima num.* 3. *C. de Cursu public. lib.* 12. quem refert, & sequitur *Cobell. loco cit. num.* 77. vbi vlteriùs testatur talitèr Romæ seruari: Si verò *Statuti* verba dirigantur ad equitantem, vt si dixerit, quod debeatur brauium Domino equi, seù Equitatori primò venienti, isto casu si puer in cursu ceciderit in terra, licet equus sine eo primò venerit, non debebitur brauium, vt optimè distinguendo declarat *Bart. in l. prima* §. *quæsitum ff. de Aqua quotid. & æstiu.* Quod tamèn subdeclara procedere, si equitans ob eius imperitiam, & culpam cecidit; secùs si alterius culpa iuxtà distinctionem *Luc. de Penn. loc. cit.*

28

29

Et secundùm prædictam distinctionem consideranda sunt verba sponsionis, seù scommissæ factæ occasione cursus equorũ, an scilicet sint directa in equum primò venientem, an verò in equitatorem, vt aduertit *Muta d. cap.* 18. *num.* 26. vbi *in fine* eum *Iason.* subdit, quod si verba sint dubia, tùnc debentur equo primo venienti.

Demùm non est ommittendum, quod equus velociùs currit, quandò concurrit æmulatio cum alijs secùm currentibus, quorum vnus melior præcurrit, & alter debilior subsequitur, vt cecinit *Ouid.* ibi. *Tùnc benè fortis equus reserato carcere currit.*

30

Cùm quos prætereat, quosquè sequatur, habet, & hìnc resultat, quod æmulatio in actionibus virtuosis est vtilis, & laudabilis etiàm in animalibus irrationabilibus.

31

De Festiuis diebus colendis.

RVBRICA II.

VT debitus honor festiuis diebus in honorem Domini adhibeatur, Statuimus, & ordinamus, quod nulli Mercatori, seu Artifici cuiuscumque artis liceat aliquam apotecam apertam tenere, seu eius artem exercere aliquibus diebus festiuis in honorem Domini, ac illius Beatissimæ Genitricis, & aliorum Sanctorum, ac etiàm die Veneris Sancti, qui tamen dies sint de præcepto Sanctæ Matris Ecclesiæ, & soliti festati sub pœna solidorum decem bonon. pro quolibet, & qualibet vice qua contrafactum fuerit, liceat tamen dictis Mercatoribus, seu artificibus die Sabbati, si aliqua ex dictis festiuitatibus in ea euenerit, dictas eorum apotecas semiapertas impunè tenere, ac ipsorum merces vendere. Possint itèm tonsores dictis festiuis diebus, medendi causa, seu alterius cuiuscumque necessitatis gratia eorum artem exercere clausa parte ipsorum apotecæ; Aromatarii quoq; valeant, ac possint hostium, seu hostia eorum apotecarum ipsis diebus festiuis aperta tenere, ac medicinalia, & alia quæcunque ad eorum artem pertinentia vendere, quod si contingerit pro mortuis sepeliendis Mercatores pannum, & alia ad id necessaria vendere, possint impunè dictam eorum apotecam dictis diebus festiuis pro dictis necessitatibus aperire, & vendere vt suprà. Lanii verò, seu Becharij, aut Carnaroli possint, ac valeant quibuscunque diebus etiàm festiuis eorum bestias occidere, exceptis tamèn primis diebus Paschalibus, & Dominicis. Paschales autèm dies primi intelligantur, Natiuitas Domini, Epiphania, Resurrectio, Pentecostes, Assumptio gloriosæ Virginis Mariæ, ac omnium Sanctorum festiuitas. Carnes autèm vendere queant omnibus diebus etiàm festiuis, exceptis dictis primis diebus Paschalibus. Liceat tamèn à Kalendis mensis Maij vsquè ad Kalendas mensis Octobris inclusiuè macellatoribus animalia quæcunque mactare omnibus diebus etiam Dominicis, vt recentiores carnes habeantur in dicto tempore, & hoc propter immensum calorem. Possint itèm deferentes vuas tempore vindemiarum, ac etiàm

aquas

aquas pro dictis vindemiis, & vinis faciendis eas impunè deferre quocunque genere curruum, & bestiarum omnibus diebus festiuis durante vt supra, toto tempore vindemiarum, sicque permittatur impunè dictis diebus festiuis quoscunque fructus deferre quandocunque immineret periculum aliquod, seu probabilis suspicio eorum ammissionis, seu deteriorationis, & hoc locum habeat tàm in Ciuitate, quàm extrà,

SVMMARIVM.

1 *Festorum obseruatio consistit in exteriori* Dei *cultu, & in cessatione ab operibus seruilibus.*

2 *Obseruatio Festorum consistit in auscultatione Missæ, & in abstinendo ab operibus seruilibus.*

3 *Præceptum negatiuum obligat semper, & ad semper.*

4 *Aduocati, Procuratoris, Medici, & Concionatoris exercitium fieri potest diebus festiuis.*

5 *Mercatus festiuis diebus fieri non possunt; Contrarium num. 20. & seqq.*

Iuramentum in iudicio interponi non potest diebus festiuis num. 5.

6 *Mercatus appellatione tria venire possunt, nempè nundina, quasi nundina, & ipse actus mercandi num. 14. & 19.*

7 *Nundinarum origo remissiuè.*

8 *Nundinæ sunt publici mercatus, quorum libertas in eo cernitur, tùnc nè conueniantur Nundinatores pro debitis, vel contractibus aliundè, quàm in nundinis initis, & nè Vectigalibus onerentur.*

9 *Nundinæ differunt à mercatibus, & quomodò.*

Dies, & tempus nundinarum absquè licentia Principis mutari non potest nu. 10.

Nundinæ sunt annua solemnia Emporia *concessa per priuilegium alicui Ciuitati, vel Oppido, vel acquisita per tempus immemorabile num. 9. & 10.*

10 *Nundinarum concessio ad Regem, & Principem Supremum spectat, tanquàm de Regalibus.*

11 *Concessio nundinarum facienda non est in præiudicium vicinorum locorum, & Ciuitatum. Limita num. 12.*

Immemorabilis habet vim veri, & legitimi tituli, & priuilegij Apostolici, etiàm in reseruatis Principi num. 12. Amplia vt ibi.

Titulus melior de mundo potest allegari vigore immemorabilis num. 12.

Titulus onerosus potest allegari vigore immemorabilis num. 12.

13 *Mercatus sunt negociationes introducta certis diebus singula hebdomada in Ciuitate, vel loco.*

14 *Quasi nundinæ dicuntur mercatus, qui solent fieri semèl, vel bis in hebdomada.*

15 *Mercatus de Iure Gentium introducti sunt, vt homines simul in vno loco mercandi causa conueniant.*

16 *Mercatus permissi sunt omnibus etiàm absq; Principis licentia.*

17 Tex. in l. vnica Cod. de Nundinis *intellectus.*

18 *Mercatus necessarij sunt, & quare.*

Nundinæ necessariæ sunt, & quarè nu. 18.

20 *Nundinæ festiuis diebus fieri possunt ex consuetudine, dummodò Diuina non ammittantur, & quarè num. 21.*

21 *Obseruatio festorum quò ad electionem diei, & quò ad tempus viginti quatuor horarum est de iure positiuo, & legis humanæ Ecclesiastica non de iure naturali, & Diuino.*

22 *Dies Dominica est de iure humano Ecclesiastica.*

23 *Consuetudo permittendi nundinas, & mercatus est rationabilis, & quarè.*

24 *Episcopus nundinas, & mercatus fieri in die festiuo prohibere potest.*

25 *Episcopus prohibere non potest in die festo emptiones rerum ad victum illius diei spectantium, dummodò non emantur, & vendantur in hora ex iusta causa ab eo prohibita iuxtà resolutionem* Sacræ Congregationis, *de qua ibi & num. 26. Vide num. 28.*

Laboreria in diebus festiuis quanàm sint permittenda nu. 25. & 26.

Vindemiare an liceat die festo numer. 25. & 26.

Fœnum secare, & recolligere die festo an liceat nu. 25. & 26.

Frumentum, & alios fructus recolligere an liceat die festo un. 25. & 26.

26 *Agasonibus, & alijs iumentarum Vectoribus, seù mercium conductoribus, baiulis, & alijs huiusmodi seruientibus, ac ministris licet sarcinas, & onera nundinarum causa exonerare, & deponere in-*

captumque iter prosequi, non autèm iumenta onerare ad iter de nouo incipiendum nu. 25.

27 *Tabernarij exercere possunt diebus festiuis eorum artem num. 27.*

28 *Comessationes prohiberi an possint per Episcopum in diebus festiuis donèc Sac. Conciones fiunt, & facta sit eleuatio Sanctissimi Sacramenti in Missa maiori pœna excommunicationis.*

29 *Aromatarijs permissum est medicamenta quæcumque conficere diebus festiuis, dummodò tùnc præstanda sint infirmo.*

30 *Barbitonsores exercere possunt eorum artem diebus festiuis.*

31 *Pauperibus ex iusta causa necessitatis permissum est exercitium operum seruilium in diebus festiuis, recepta mercede. Vide ibi.*

32 *Operationes, quæ versantur circà cultum Diuinum, prout deferre Crucem, & Imaginem Sanctorum in Processionibus, Campanas, Organa, & alia instrumenta sonare, Ecclesiam mundare, & Paramentis ornare &c. sunt permissa diebus festiuis.*

33 *Agros Ecclesiæ colere in diebus festiuis non licet, lapides portare ad Ecclesiæ fabricam, eamque ædificare non licet diebus festiuis num. 33.*

34 *Actiones humanæ aliæ videntur bona, vt mala vnquàm esse possint, aliæ ità mala, vt nunquàm bona sint, aliæ verò media.*

35 *Virtutis actiones sempèr sunt laudabiles; è contrà vitiosæ facta sempèr damnanda.*

36 *Actiones ex circumstantijs aliquandò sunt moralitèr bona, aliquandò mala.*

37 *Chorea, Larua, & Saltationes, ac Comœdia ex eorum natura non sunt præcisè mala, sed potiùs vtiles, & quarè. Vide num. 40.*

38 *Comœdiæ, Choreæ, Larue, & Saltationes cum non sint opera seruilia non sunt in die festo prohibenda. Vide ibi, & numer. 40.*

39 *Comœdia sunt specula viua eorum, quæ in vita humana geruntur, & ideò non sunt illicita, nec sine vtilitate, & quarè. Vide ibi, & num. 40.*

40 *Comœdia quandò prohibenda sint.*

41 *Comœdia in Vrbe à* Sa. Memor, Innocentio XI. *cum difficultate fuerunt permissa, & quarè.*

42 *Comœdiarum permissio, vel denegatio remissiuè.*

43 *Festorum obseruantiam, celebrationem, originem, Ritus, Officia, Orationes, Hymnos, Commemorationes, Missa &c. remissiuè.*

OBSERVATIO.

FEstorum obseruatio consistit in exteriori *Dei* cultu, & in cessatione ab
1 operibus seruilibus, vt *Deo* mente intenti à cæteris prophanis curis vacui famulemur, cultumquè reddamus, quem ipsi debemus, vt docet *Gonzalez Tellez in cap. conquestus num 23. de Ferijs*; Vndè circa Festorum obseruantiam duo præcipuè præ-
2 cipiuntur; Vnum scilicèt positiuum, quod in agendo cōsistit, nempè auscultatio Missæ; Alterum negatiuum, quod in abstinendo versatur, vacatio scilicèt à nonnullis, quæ vèl sunt opera seruilia consistentia in operatione corporali, vt in *Leuit. omne opus seruile non facias in eo, cap. licèt, & cap. conquestus dicto tit. de Ferijs. Bulla B. Pij V. la 5. §. 7. in Bullar. nou. tom. 2. Vulp. Prax. for. Eccles. cap. 5. num. 2. Bonac. Oper. mor. in 3. Decal. pracept. disp. 5. q. vnic. punct. 2. n. 2. & 23. cum seq.* tradit *Daniel. de Nobilib. disp. 35. n. 1. cum seq. par. 1. Rota coram Dunezet. sen. decis. 33. num. 3.* Et cum sit per modum negatiui
3 præcepti obligat sempèr, & ad sempèr intrà illam diem, ita vt intrà eam non possit exerceri *Suarez de Relig. tom. 1. cap. 14. n. 11; Zacch. de Salar q. 25. n. 117.* Ad differentiam humanarum operum animi, quæ festiuis diebus exerceri possunt, recepta
4 mercede, vt in exercitio Aduocati, Procuratoris, Medici, & Concionatoris latè cumulatis concordantibus firmat *Zacch. dicta q. 25. n. 3. cum seq.*

Vèl non sunt seruilia, sed tamèn prohi-
5 bita in die Festo, vt mercatum, Iudicium ciuile, iusiurandum in iudicio interpositum, vt disponitur in prędicta *Bulla Beati Pij V.* & prosequitur *Daniel de Nobilibus loc. cit. n. 3.*

Sub nomine autèm *Mercatus*, de quo *in cap. 1. de Ferijs* tria possunt venire, nem-
6 pè Primò Nundinæ, quæ semèl, vèl bis in anno fiunt iuxtà consuetudinem diuersarum Regionum, & quarum originem
7 tradit *Giballin. de Negotiat. tom. 1. lib. 2. cap. 3.* Sunt publici mercatus, quorum li-
8 bertas in eo cernitur, tùnc nè conueniantur Nundinatores pro debitis, vèl contractibus aliundè, quàm in Nundinis initis, & nè

ne vectigalibus onerentur *l. vnic. C. de Nundin.* & *l. 1. C. de Veteran. lib. 12.* vt docet *Gonzal. Tellez in cap. nauiganti n. 1. de Vsur.* & *Barbos. in d. l. vnic. num. 3. cum seqq.*

Differunt à Mercatibus; Nàm Nundinæ propriè sunt annua solemnia Emporia
9 concessa per priuilegium alicui Ciuitati, vèl Oppido, vèl acquisita per tempus immemorabile centum annorum, & vltrà, in quibus Mercatores habent quasdam immunitates, & franchitias, vt tradunt *Fortia de Iure noua Vrbis condenda lib. 3. c. 8. n. 4. cum seqq.* & *Lagunez de Fructib. p. 1. cap. 23. n. 26. cum seqq.* & tanquàm de Regalibus ad solum Regem, & Principem su-
10 premum spectat earum concessio, vt firmant *Barbos. in d. l. vnica n. 8. C. de Nundin. Fortia,* & *Lagunez in locis mox allegatis,* & plenè *Antunez Portugal. de Donat. Reg. vol. 1. lib. 2. cap. 23. num. 6.* & *12. Camill. Borell. de Præstant. Reg. Catholicb. cap. 36. Thesaur. decis. 264. numer. 2.* & plenè concordantibus cumulatis *D. Aduocatus Agéta in Annot. ad decis. Moles p. 2. §. 9. de Iure Baiulat. q. 2. n. 20.* vbi *num. seq.* firmat, quod cum hoc Regale de concessibilibus sit, potest etiàm acquiri immemorabili possessione, & sub *num. 32.* firmat, quòd dies destinata Nundinarum, vèl tempus statutum earum absquè Principis licentia mutari non valet: Quæ tamèn concessio non debet per Principem fieri in præiudicium vicinorum locorum, & Ciui-
11 tatum, ex quo diminueretur antiquus concursus, & commercium, vt resoluit *Sixtin. de Regalib. lib. 1. cap. 6. num. 31. in fine, Tasson. in Pragmatic. de Antefato vers. 3. obseruat. 4. num. 259. cas. 17.* Præsertim in eodem, vèl eisdem diebus in Ciuitatibus, seù locis vicinis intrà decem milliaria, vt docet *Cobell. ad Bullam boni Regim. cap. 31. sub num. 25.* & *Thesaur. d. decis. 264. sub num. 4.* & *5.* Qui ambo etiàm firmant, quod si hoc in facti contingentia eueniat, quod intrà tale spatium introducatur Mercatus, seù Nundinæ, qui prior est in tempore poterit à Principe, seù Magistratu superiori obtinere, vt alteri inhibeatur. Nisi concessio facta locis vicinis
12 fuisset gratuita, & liberalis, vt concordantibus relatis tenet *Lagunez de Fructib. p. 1. cap. 23. num. 11. cum seqq. Borell. cit. cap. 36. n. 31.* & *Antunez Allegat. cap. 23. num. fin.* Quod dici non potest quandò concurrit immemorabilis, quæ habet vim veri, & legitimi tituli, ac priuilegij Apostolici, vt plenè firmat *Rocch. Disputat cap. 168. n. 2. vol. 1. Sperel. decis. 37. num. 5.* vbi quod habet vim iusti tituli, & priuilegij etiàm in reseruatis Principi, *Rota coràm Coccin. decis. 815. num. 7.* iuncta *decis. 864. numer. 7.* & *10. coràm Celso decis. 32. num. 5.* iuncta *decis. 110. num. 4.* potestque illius vigore allegari melior titulus de mundo *Rocch. loc. cit. num. 1.* vbi quamplures concordantes cumulat, & *cap. 84. n. 16.* & *19. vol. 2. Rota coràm Coccin. nu. 1321. num. 2. coràm Celso decis. 32. num. 6.* iuncta *decis. 118. nu. 11.* & *dec. 262. num. 12.* Ac etiam titulus onerosus, vt concordantibus allegatis firmat *Rocch. cit. cap. 84. sub num. 19. circà finem, vers. atque adeò.*

Mercatus verò sunt negotiationes introductæ certis diebus singulæ hebdomadæ
13 dæ in Ciuitate, vèl loco vbi homines, & mulieres ex vicinis Oppidis, & Villis simùl conueniunt in Ciuitate causa mutui commercij *Fortia vbi supra num. 5. vers. mercatus cum seq.* & *Lagunez loc. cit.*

Secundò venire possunt quasi Nundinæ,
14 quæ vulgò dicuntur *Mercatus,* qui solent fieri semèl, vèl bis in hebdomada, vt Romæ die Mercurij, & Fauentiæ die Sabbathi tanquàm de iure Gentium introducti, ad hoc vt homines simùl in vno loco mer-
15 candi causa conueniant *Lagunez d. cap. 23 n. 28. Thesaur. dec. 264. n. 4.* Sunt omnibus
16 permitti *Petra de Potest. Princip. cap. 10. n. 29.* & absquè Principis licentia fieri, & creari possunt *Fortia, vbi supra,* & *Lagunez loc. cit. n. 26.* vbi dicit, hanc opinionem veriorem, & communiorem non obstante,
17 *tex. in l. vn. C. de Nundin.* cum intelligi debeat de mercatibus gaudentibus immunitate gabellarum, vèl alia exemptione, & sic de mercatibus, & priuilegiatis à Principe, non de simplicibus, iuxtà doctrinam *Bald. in l. 1. num. 2. ff. de Nundin.* & declarat idem *Lagunez, vbi suprà num. 33.* & hac ratione reprobat *Borell. de Præstant. Reg. Catholic. cap. 36. à num. 20.* & *Antunez Portugal. de Donat. Reg. tom. 1. lib. 2. cap. 23. n. 9. cum seq.* Maximè quandò mercatus est quædam coadunatio hominum, & mulierum ducentium olera, fructus, gallinas, columbas, & alia comestibilia, vt declarat *D. Agete loc. cit. n. 27.* qui alioquin tenet contrà opinionem *Baldi* Et pro istis mercatibus, & nundinis inuigilandum est, vt docet *Fortia de Iure nou. Vrbis condenda*

dendæ lib.3. cap.8.n.2. cum nullus ferè locus inueniri possit, qui ità omnibus rebus ad v.tam humanam necessarijs abundet, vt exteris non indigeat, vndè confert, quod cecinit *Virgil. 1.Georg.*

India mittit Ebur, molles sua Thura Sabai,
At Chalybes nudi ferrum, virosaque Pontus
Castorea, & Eliadum palmas Epirus equarum.

Tertiò sub nomine mercatus venire po-
19 test ipse actus mercandi, sub quo comprehenduntur omnes contractus emptionis, venditionis, locationis, permutationis &c. vt tradit *Fermosin. in d. cap.*1. *q.* 1. *nu.*17. *de Ferijs, & Scoppa ad Gratian dec.*21.*n.*10. 15. & 18.

Et quamuis in eodem *cap.* 1. prohibeantur in die festo omnes Nundinæ primo modo sumptæ, attamèn eius dispositio ob
20 maiorem populi commoditatem mediante consuetudine legitimè præscripta est abrogata, vt animaduertit *Fermosin. vbi supra n.* 18. Quod fieri potest, dummodò Diuina non ommittantur *Fagnan. in cap. multa n.*55. *Ne Clerici, vèl Monaci*, & allegatis *Giballin. de Vniuers. negot. lib.* 2. *cap.*3.*n.*9. *Capon. discept at.*91.*art.vlt. per tot. Scapp. ad Gratian. dec.* 10, *n.* 10. *cum seq. & Manfrell. ad Capyc. latr. decis.* 191. *per tot.* docet *Ageta loc. cit. sub num.* 30.
21 Nam licet *de Iure Diuino*, & *naturali* sit, vt detur aliquod tempus pro cultu *Dei*, illiusque beneficiorum recordatione; Nihilominùs cum nulla certa dies festiua *Iure Diuino* in *Lege Gratiæ* instituta fuerit, sed omnes *humano Ecclesiastico Iure* institutos, proindè, quod hoc tempus sit dies Dominicus, & integer ab omnibus operibus seruilibus vacuus, & sic quò ad electionē diei, & quoad tempus viginti quatuor horarum sit de Iure positiuo, & lege humana Ecclesiastica, propterea illud per consuetudinem moderari, suspendi, ac etiam derogari valet, vt docet *Fermosin. in Rub. de Ferijs n.*26.*cum seq. & dicta quæst* 1. *n.*18. *& Scoppa vbi suprà n.* 12. & 13. & quod etiam Festiuitas, quies & dies Dominica sit de Iure humano Ecclesiastica examina-
22 to articulo tenet *Vbert. de Citat. cap.* 10. *n.*22. *vers. sed an Dominicus cum seqq.* & præsertim *n.* 26. & pleniùs *Dominus meus Raynaldus in eius Obseru. crimin.cap.*1.*§.*9. *n.*8. *cum duobus seq. iuncto n.* 67. *cum seqq.* vbi ad saturitatem *tom.* 1. *Vulp. d. cap.* 5.*n.* 7. & 10. *Castrop. Oper. moral. tom.* 2. *tract.* 9. *disp. vn. punct.* 1. præsertim *num.* 5.

Nèc talis consuetudo quòad permissionem tàm Nundinarum, quàm Mercatuum,
23 est irrationabilis, cùm non desint rationes eandem consuetudinem cohonestantes, & præsertim publica necessitas, seù vtilitas tàm in gratiam emptorum, dùm in alijs diebus non festiuis Rustici, & pauperes homines deferere non valeant laboreria, cum quibus sibi, & eorum familijs victum parant ad effectum se conferendi ad Ciuitatem, quàm in gratiam venditorum, qui alio die ex euenentium defectu vendere non possunt, vndè huiusmodi Nundinæ, & Mercatus aliquandò fiunt die festiuo, ex quo populorum multitudo tùnc illùc conuenire solet pietatis, seù deuotionis causa, & hac occasione sibi ipsis in Nundinis, & Mercatibus prouidere de necessarijs, absquè eo, quod cogantur redire alia die non festiua ad Ciuitatem, vt docet experientia, & aduertit *Scoppa ad Oratian. d. dec.* 21.*n.*14. & 17.

Verùm non obstante contraria consuetudine, adhùc Episcopus prohibere valet
24 quascunque Nundinas, & Mercatus fieri in die festiuo, & tali prohibitioni parendum est, cum ipse habeat intentionem fundatam in dispositione *cap.* 1. *de Ferijs, & Constitutionis prædicta* B. *Pij V. la* 5.§.7. & testatur *Suarez de Relig. lib.* 2. *cap.* 29. *sub n.*2. *De Ponte de Potest. Proreg tit.* 10. §. *de mercatis sub n.*10. quos refert, & sequitur *Ventrigl. Prax. rer Eccl. tom.*1. *annot.*16.§.2.*n* 19. vbi etiàm refert declarationes *Sac. Congregationis*, & plenè *Gratian. dec.* 21. *per tot.* præsertim *n.* 16. *vers. vltimo cum seq.*

Nequit tamèn Episcopus sub prætextu Mercatus prohibere, nè in die festo fiant emptiones rerum ad victum illius diei spe-
25 ctantium, dummodò non emantur, & vendantur in hora ex iusta causa ab eo prohibita *Bonac. Oper. mor. tom.*2. *disp.*5. *q. vn. punct.*2. *proposit.* 1. *num,* 10. *vers. item nomine*, quem sequitur *Ventrigl. vbi sup. n.*20 Circà quod sumenda est regula ex Epistola *Sac. Congr. Episcoporum, & Regular.* tenoris sequentis „ E stato più volte risoluto da questa Sacra Congregatione, che „ gl'Ordinarij de' Luoghi non deuono rendersi difficili in permettere ne' giorni festiui, che dopo vdita la Messa si possa comprare, e vendere pane, e vino à minuto, „ oua, frutti, fogliami, & altre cose come-

„ stibili

„ stibili dentro le Botteghe con la porta meza aperta, & anco lasciare, che i Molini macinino dopo la Messa, se sono fuori, e dopo i Vesperi, se saranno dentro le Città. Che i Mulattieri di viaggio, che hanno caricato altroue, passino liberamente con le loro some, e quanto alla licenza di portare grascie nella Città, vendemiare, tagliar fieni, mietere, seminare, raccogliere frutti, & altre cose di simile qualità, si gouernino secondo, che vedranno essere ne il bisogno, e che nel differire, ò in altro modo potesse risultare danno così al publico, come al priuato in denegarla. Con questo però che frà gl'istessi giorni di Festa s'habbia riguardo alli più, ò meno solenni, facendosi la differenza, che conuiene, è tali licenze si concedino gratis &c.

Vndè occasione Nundinarum licere debet in diebus festiuis Agasonibus, & alijs iumentorum vectoribus, seu mercium con-
26 ductoribus Baiulis, & alijs huiusmodi seruientibus, ac ministris sarcinas, & onera Nundinarum causa exonerare, & deponere, incæptumque iter, Missa tamen priùs audita, transeundo prosequi, & continuare, non autem debere sarcinas componere, & iumenta onerare ad iter de nouo incipiendum: Neque Mercatoribus, aùt alijs Ciuibus, aùt Viatoribus ijs diebus etiàm clausis apotecis merces vendere, emere, aut asportare licere, nisi tantùm ad victum necessaria, aut alia minuscula, & modici momenti opera iàm conflata, & elaborata pro transeuntium, hospitum, aduenarum, & exterorum vrgenti, & præsentanea necessitate, & opportunitate, & taliter Episcopi se gerere debent, vt in primis, Festi dies debita obseruantia colantur, & simulque populorum, confluentium necessitatibus, quantùm, sine Diuina offensione fieri potest, consulatur, vt admonet *Gratian. alleg. decis. 21, n. 20. & D. Pignatell. consult. 10. num. 27. tom. 8. Barbos. de Paroch. par. 1. cap. 16. num. 12. cum seqq.* Et ità præparantes, vel vendentes res victui quotidiano necessarias non debent prohiberi, seruatis prędictis circumstantijs, vt omnibus in specie recensitis admonet *D. meus Raynaldus loc. cit. num. 99.* Et quod possint vendi necessaria ad victum humanum etiàm antè Concionem, & Missæ Conuentualis celebrationem, firmat *Barbos. decis. Apostolic. collect. 355. n. vlt.* Et concurrente necessitate damni imminentis permissa sunt opera seruilia, nempè Agricolis opera ruralia, quæ dilationem non patiuntur, vt messes, vindemiæ, aliorumquè fructuum recollectio *l. Omnes Iudices C. de Ferijs, Gratios. Vbert. de Citat. cap. 10 num. 182. Scannarol. de Visit. carcerat. lib. 2. §. 4. cap. 2. num. 22. Muta in Consuetud. Panormit. cap. 70. n. 11. & 12. Carocc. de Locat. q. 4. n. 2. Zacch. de Salar. d. q. 25. n. 31. Barbos. de Offic. & Potest. Episc. p. 3. alleg. 105. n. 40.* vbi refert quæ fieri valent.

Hinc Tabellarij, & Macellarij exercere
27 possunt diebus festiuis eorum artem, vt relatis *Bonac. Nauar. Azor. & Pace Iordan.* docet *D. Raynald. in suis Obseruat. crim. tom. 1. cap. 1. §. 9. n. 99. & Rot. coràm Penia dec. 1583. nu. 42. secundùm impress.*
28 *Lugdun.* Potest tamen Episcopus facere constitutionem, qua mandetur quod in diebus festiuis donec Sacræ Conciones fiunt, & quousque fuerit in Missa maiori facta *Sanctissimi Sacramenti* eleuatio, abstineant à comessationibus. & à venditione victui necessariorum, & quidèm sub pœna pecuniaria, cum tendat ad augendum cultum Diuinum, cujus præcipua cura spectat ad Episcopum, vt tradit *Nouar. in Summa Bullar. commentar. 57. num. 16. Rot. coràm Vbald. dec. 293. n. 1. cum seqq. par. 1. repetita in rec. dec. 757. p. 2. & coràm Dunozet. sen. dec. 33. n. 1. cum seqq.* sed sub pœna excommunicationis non potest eis prohiberi exercitium, quamuis in *Constitutione Synodali* sub pœna pecuniaria fuerit prohibitum tanquàm illaqueans animas, vt respondit *Rota in d. dec. 1583. n. 5. cum seqq. & coràm Vbald. loc. cit. n. 7. & coràm Dunozett. vbi suprà paritèr n. 7.*

Proùt Pharmacopolis permissum est medicamenta quæcumque conficere, dummodò ipso die festiuo præstanda sint infir-
29 mo, vt cum *Soto de Iust. & Iur. lib. 2. q. 4. art. 4. ad 3.* tradit *Zacch. dicta quæst. 25. num. 29.*

Barbitonsores possunt etiàm exercere
30 eorum artem, vt tradunt *Muta in Consuetud. Panormit. cap. 70. num. 22.* cum saltèm de consuetudine excusentur, non autem ex causa necessitatis, aut lucri cessantis, nàm si non tonderent diebus festiuis, possent hoc facere in alijs diebus, vt optimè animaduertit *Zacch. de Salar. dicta q. 25 n. 35. cum seqq.*

Ratione paupertatis permittitur paritèr exercitium operum seruilium recepta
31 mercede *cap. licet,* vbi notat *Abb. de Ferijs* Be-

Benincas. de Paupert. q. 4. n. 18. Surd. de
Aliment. tit. 8. priuil. 2. num. 13. Zacch. d.
quæst. 25. num. finali, vbi aduertit, quod
non omnis paupertas ad hunc effectum
suffragatur, sed debet esse talis, quæ suffi-
ciens à Confessario iudicetur.

Eoque magis permissæ sunt operatio-
nes, quæ immediatè versantur circà cul-
32 tum Diuinum, prout sunt deferre Crucem,
& Imaginem Sanctorum in processioni-
bus, Campanas, Organa, & alia instru-
menta sonare, Ecclesiam mundare, & pa-
ramentis ornare, ac similia relata per *Bona-*
cin. Oper. moral. tom. 2. disp. 5. quæst. vnic.
punct. 3. num. 7. vers. ex quo. Vulp. in
Prax. cap. 5. n. 6. & alijs relatis per *Zacch.*
cit. quæst. 25. num. 18. cum duobus seq. &
num. 21. aduertit, quod colere agros Ec-
33 clesiæ, portare lapides ad illius fabricam,
eamquè ædificare non licebit in diebus fe-
stiuis, vtpotè quia immediatè non spectant
ad cultum Diuinum, & concordantes cu-
mulat, præsertim *Bonacin. vbi suprà, vers.*
ex dictis in die festo, Ventrigl. in Prax. rer.
Eccles. annot. 16. §. 1. n. 8. pariter *vers. ex*
dictis in die festo.

Ex humanis actionibus iuxtà earum na-
turam præcisè consideratam, aliæ ità vi-
34 dentur bonæ, vt malæ nunquàm esse pos-
sint; aliæ ita malæ, vt nunquam bonæ
sint; aliæ verò mediæ, quæ ex earum na-
tura indifferentes in vtramquè partem
conuertuntur; & contingit esse modò bo-
nas, modò malas. Virtutis enim actiones
semper sunt laudabiles, semperque pro-
35 bandæ, è contrà vitiosa facta semper dam-
nanda. Multa alia sunt, quæ pro animo,
36 affectioneque vtentium, pro conditione
hominum, locorum, temporum, & eiusmo-
di, aut pro modo, & ratione, quæ in eis
adhibetur, quandoque sunt moralitèr bo-
na, aliquando verò mala, quorum sæpè
praua hominum consuetudo ità corrum-
pit, vt meritò tanquàm perniciosa à popu-
lorum Pastoribus, Rectoribusuè damnan-
tur, pœnaque imposita prohibeantur. Id
in multis euenit, & præcipuè in his, quæ
ad vitæ iucunditatem, animorumque re-
creationem pertinent, in quibus honesti fi-
nes trãsire ad voluptatis illecebras huma-
no appetitui valdè accomodatas. Imò non
tàm difficile est eo progredi, vt pro honesta
iucunditate fiat perniciosissima corruptela.

Hinc cum choreæ, laruæ, & salta-
tiones, ac Comœdiæ ex se; & natura
37 sua non sint præcisè malæ, videantur-
què ad animarum recreationem, refectio-
nem spirituum, & virium instaurratio-
nem pertinere, ac frequenti vsu exer-
ceantur, nec sint opera seruilia, non sunt
38 in die Festo prohibenda, vt firmat *Regi-*
nald. in Prax. fori pœnitent. lib. 19. sub
num. 37. Suarez de Relig. tom. 1. lib. 2. cap. 27.
num. 4. cum seqq. Less. de Iustit. & Iure
lib. 4. dubit. 13. sub num. 98. vers. hoc tamen
non erit, Daniel de Nobilib. disputat. 36. n. 1.
cum seq. & per tot. part. 1. vbi *num. 11.*
& seqq. cum *Homobon. de Exam. Eccles.*
tract. 15. quæst. 28. in resolut. quæst. 5. tra-
dit, quod minus rigorosum esset, si Epi-
scopus mediante Edicto simplicitèr, & ab-
solutè choreas in die Festo prohiberet sub
pœna excommunicationis, secùs si restrin-
geret ad eas horas, in quibus Sacra in Ec-
clesijs celebrantur. Nàm cùm Comœdiæ
39 sint specula viua eorum, quæ in vita hu-
mana geruntur, in se non sunt illicitæ, nec
sine vtilitate, quia mores informant, & ad
honestam delectationem alliciunt, dummo-
dò absit lasciuia, & obscœnitas cum omni
scurrilitate, quæ Christianos non decet, vt
tenet *Martinus Naurath in Addit. ad Hip-*
polytum à Collibus Incrementa Vrbium, siuè
de Caussis magnitudinis Vrbium cap. 19.
Nihilominùs quia multotiès cum tanta li-
centia, morumquè corruptela fiunt, vt
40 nihil ferè vitiosæ hominum voluptati, li-
bidiniquè aptiùs inueniri possit; Idcircò
quotiès aliundè contrahunt malam quà-
litatem, & malitiam, putà si fiant cum ex-
cessu, scandalo, aliauè praua circumstan-
tia, & sic mediantibus lasciuis cantilenis,
vèl colloquijs obscœnis, factorum turpium
repræsentatione, aùt modo turpi in re-
præsentando adhibito, quæ omnia cum
magnam vim habeant ad venerem exci-
tandam, & sint Christianæ Religioni, pie-
tati, ac disciplinæ contraria, & incitamen-
ta ad impudicitiam, improbantur, & exe-
crantur à Sanctis Patribus, vt eos sequen-
do testatur *Boss. Moral. var. tom. 3. tit. de*
Choreis inter mares, & fœminas, & tit. seq.
de Obscænis, & turpibus Comœdijs vtrobiquè
in princ. & num. 2. Ideircò à Principibus,
& populorum Gubernatoribus, & Pastori-
bus sunt prohibendæ, vt latè admonet
Boss. d. tit. de Comed. per tot. & præsertim
num. 34. cum seqq. & alijs relatis *Daniel de*
Nobilib. loco cit. num. 7. vers. respondetur
cum seq. & quod tam à Principe Seculari,
quàm Ecclesiastico prohiberi possint di-
uersis pœnis comprobando tenet *Menoch.*
de

de Arbitrar. iudic. lib. 2. cas. 69. num. 31. centur. 1. Qua de causa *gloriosa memoria Sanctissimus Pontifex Innocentius XI.* difficilem se reddidit in permittendo Comędias in Vrbe, ea ratione quia in illa tan-
41 quam Christianitatis Metropoli, & Sede Vicarij Christi, & Sacri Collegij Cardinalium Apostolorum exemplo institutorum, debeat vndiquè refulgere deuotio, & Sanctitas, vt sit totius Mundi norma, & exemplum, & quotiès eas permisit, talem legem iniunxit, vt priùs per *Reuerendissimum Patrem Magistrum Sacri Palatij Apostolici* reuiderentur, & corrigerentur, nè verba obscæna, aliaquè inhonesta continerunt, quæ etsi tùnc tanquàm nimium rigorem, & austeritatem præseferentia à multis redarguerentur, attamèn etiàm ab eisdem postmodùm summis laudibus fuerunt commendata, proùt omnia, & quæcumque alia ab ipso solo zelo iustitiæ, charitatis, & maioris cultus Diuini gesta sunt; meum non est tanti Summi Pontificis singulas excelsas narrare virtutes, quamuis gratitudo me impelleret.

Qui maiora desiderat circà permissio-
42 nem, vel denegationem Comœdiarum adeat *Frag. de Regim. Reip. vol. 1. par. 1. lib. . disp. 1. num. 18 . cum seq. Amaya Obseruat. Iur. lib. 3. cap. 5. numer. 67. Cresp. Obseruat. par 1. num. 128. cum seqq. Roxas de Incompatibilit. benefic. Knipschild. de Iuribus, & priuil. Ciuit. Imperial. libr. 2. cap. 16. nu. 104. cum seqq. & lib. 5. cap. 26. num. 10. Lagunez de Fruct. par. 1. cap. 34. §. 1. num. 4. cum seq. & D. Pignatell. consultat. 153. par. 8.*

Et cętera circà obseruationem Festorum videri poterunt vltra *Bullam B. Pij V. in ordine la 5. & Vrbani VIII. la 291. Bulla-*
43 *rio nouo vol. 5. Fermosin. Fagnan. Gonzalez Tellez, ac alij in cap. conquestus de Ferijs Castropalao Oper. moral. tom 2. tract. 9. disput. vnic. de obseruat. Festorum, Tancred. de Religion. tract. 1. lib. 3. disput. 2. Sanchez consil. moral. Capon. discept. 208. & 212.* vbi examinat, an aliquid possit exigi pro licentia laborandi in die festo *Pac. Elucubrat. tom. 2. lib. 11. tit. 1. Nicol. lucubrat. par. 2. tit. de Ferijs, Ventrigl. Prax. rer. Eccl. t. 1. annot. 16. §. 1. cum seq. Guiet. de Festis, Tierr. de Diminut. Festor Daniel de Nobilib. disput. 34. cum seq. ac 44. cum seq. Barbos. de Offic. & Potest. Episcop. par. 3. allegat. 105. num. 36. cum seqq. & de Offic. Paroch. par. 1. cap. 16. num. 6. cum seqq. Ricciull. Lucubrat. Ecclesiast. lib. 6. cap. 15 cum seqq. Vbert. de Citat. tom. 2. cap 10. nu. 36. cum seqq.* Et de origine, Ritu, rationequè celebrandi quæcumque Festa propria, de Festo dedicationis Ecclesiæ, de Patrono, & titulo Ecclesiæ, & loci, de Festis Sanctorum, & proprijs, de Octauis Festorum propriorum, de die Natali, seù præcipuo Festo cuiuslibet Sancti, de Officio Hebdomadario, de constituendo die Festo secundario, seù minus principali Sanctorum, de constituendo die Festi *Christi Domini*, *Beata Maria* Angelorum, alijsquè votiuis, de multiplici ritu, nempè primæ, & secundæ Classis, simplici, & semiduplici, de obligatione celebrandi Festa propria, de Officijs proprijs, de Collecta, seù Oratione propria, Antiphonis, de Lectionibus proprijs, de Capitulis, Versiculis, & Responsorijs, de Psalmis proprijs, de Communi Sanctorum in genere, & in specie, de translatione Festorum, de Vigiliarum, & Octauarum translatione, de Officio *Beata Maria*, de Psalmis Gradualibus, & Pœnitentialibus, de Missis, & Orationibus votiuis, de Officio, & Missis Defunctorum vide plenissimè materiam tractantem *Patrem Carolum Guyetū in eius Herortologia.*

De Matriculis Artium approbandis.

RVBRICA III.

STatuimus, & ordinamus, cuiuslibet artis ordinem, & matriculam solùm per Consilium generale Ciuitatis Fauentiæ approbari posse, ipsarumque artium Consules, Massarii, & Ministri, seu Officiales quicunque approbationes, vt præfertur, obtentas obseruare teneantur, nec quicquam de nouo statuere, ordinare, aut obseruare sine expresso dicti generalis Consilij consensu, & decreto, sub pœna librarum vigintiquinque bonon. et nihilominùs talia eorum Statuta, ordinationes, vel obseruantiæ nullius sint roboris, vel momenti, nec vlla valeant præscriptione, vllove temporis cursu validari.

SVM.

SVMMARIVM.

1 *Imperiti, & idiota se admittantur ad exercendam artem, quàm ignorant, vel nondùm perfectè didicerunt, Reipub. praiudicatur.*

2 *Ad exercendam artem, seù opificium nemo admittendus, nisi ostendat se in eo peritum.*

3 *Statutum mandans neminem admitti ad exercendam artem priusquàm fuerit examinatus, est seruandum.*

4 *Lex humana, & naturalis prohibet, nè quis artem, quam ignorat, exerceat.*

5 *Artifex, & Opifex iudicari non debet, qui in matricula artis descriptus non est.*

6 *Describi, vt quis possit in matricula alicuius artis conditiones, & obligationes remissiuè.*

7 *Descriptus in matricula alicuius artis, si eam non exerceat, non gaudet illius priuilegio.*

8 *Nec virtute illius matricula potest declinare forum.*

9 *Artifex dici non valet ex vnico actu, cum assiduitas requiratur.*

10 *Exercens artem etiàmsi non sit descriptus in matricula, potest extrahi Officialis non obstante Constitutione, seù Statuto mandante non posse extrahi non descriptum in matricula.*

11 *Artificum, & Opificum plura notabilia remissiuè.*

12 *Artifices excellentes varijs encomijs fuerunt commendati, Mercatores verò nequaquàm, & quarè.*

OBSERVATIO.

PRæiudicium, & damnum Reipublicæ infertur, si idiotæ, & imperiti ad exer-
1 cendam artem, quam ignorant, vel nondùm perfectè didicerunt, admittantur, vndè multum interest, nè quis admittatur ad
2 opificium exercendum, nisi ostendat se esse in eo peritum, vt admonent *Mart. Stephan. de Iurisdict. libr. 2. part. 2. cap. 8. num. 54.* latè *Knipschild. de Iuribus & Priuileg. Ciuit. Imperial. lib. 5. cap. 2. num. 30. cum seq. Richter. decis. 80. num. 41. & Illustrissimus, & Reuerendissimus Dominus meus Seuerolus in eius doctissimo Voto impress. penès decis. Remboldi vot. 11. sub numero 13. cum duobus seqq.* vbi etiàm firmat, quod Statutum mandans neminem admitti ad exercitium alicuius artis, prius-
3 quàm fuerit examinatus est seruandum: Prohibet etiàm lex humana, & naturalis,
4 nè quis artem, quam ignorat, exerceat, vt relato *cap. non est sine culpa de Regul. Iur. in 6. & Nauarr. in cap. inter verba in prima consult. num. 17. circà finem 11. qu. 3.* docet *Lotter. de Re benefic. lib. 2. quæst. 5. num. 55.*

Et qui in matricula artis, seù opificij descriptus non reperitur, Artifex, & Opi-
5 fex diiudicari non debet *Fermosin. in cap. cum causam 13. quæst. 3. num. 31. cum seqq. de Probat. Benedictus Pereyra in Accadem. seù Rep. litterar. lib. 3. quæst. 4. aliàs numero 365. cum seqq. Roland. cons. 99. n. 33. vol. 2. Natta cons. 138. num. 5. Sess. decis. Aragonen. 142. num. 6. & per tot. par. 2. relat. in dicto voto 11. num. 9.* vbi etiàm refert obligationem, conditiones pro de-
6 scriptione requisitas, & effectus ex ea resultantes latè examinari à mox allegatis *DD.*

Si verò descriptus sit in matricula artis, sed illam non exercet, non gaudet eius
7 priuilegio iuxtà *doctrinam Bart. in l. Qui sub prætextu num. 2. C. de Sacrosanct. Eccles. Tondut. de Præuent. part. 1. capit. 28. sub num. 3. cum seq.* Nec virtute illius ma-
8 triculę tùnc potest declinare forum vt concordantibus relatis firmat *Rodoer. in Addit. ad Donat. Anton. de Marin. resolut. 202 n. 17. lib. 1.*

Sicùt etiàm Artifex dici non valet ex
9 vnico actu, cùm assiduitas requiratur, vt alijs relatis firmat *Conciol. ad Statut. Eugub. lib. 5. rub. 17. n. 3.*

E' conuersò autèm si quis exerceat ar-
10 tem, sed non sit descriptus in matricula, adhùc potest extrahi officialis non obstante Constitutione mandante non posse extrahi Officiales in aliqua arte, nisi sit descriptus, & matriculatus inter Artifices, vt sequendo *Angel. cons. 33. n. 4.* dixit *Rot. coram Dunozet. Iun. decis. 263. n. 2.*

Cùm Opifices, seù Artifices, de quibus
11 plura notabilia habentur apud *Lotter. de Re benefic. lib. 2. quæst. 5. num. 41. cum seqq.* sint magis vtiles, & necessarij Reipublicæ, quàm Mercatores, non est mirum, si multi ex illis ob eorum excellentiam va-
12 rijs encomijs fuerunt commendati, nequaquàm verò Mercatores, vt animaduertit *Ramirez de lege Regia §. 14. n. 4.*

De

De Artificum legalitate, & de Monopoliorum prohibitione.

R V B R I C A IV.

Statuimus quoque, et firmamus quod Artifices Ciuitatis, et Diſtrictus Fauentiæ teneantur nauare omnem operam, et diligentiam in eorum exercitiis operandis, ità quod in eis exercendis non committant fraudem, aut falſitatem aliquam, ſed ea gerendo, et exercendo legalitèr, et ſi contrafactum fuerit pœnam librarum decem bononorum pro qualibet vice incurrant, et Communi Fauentiæ applican. vltrà aliâ pœnas Statutorum, nec audeant Monopolium, aut conuenticulam aliquam prohibitam facere ſub pœna librarum vigintiquinque bononorum pro qualibet vice incurrenda, vltrà alias pœnas de iure, vel ex forma Statutorum Fauentiæ impoſitas, et intelligatur illicita conuentio, ſeu conuenticula quandocunquè cederet in præiudicium Communis Fauentiæ, ſeu ſingularium perſonarum dictæ Ciuitatis, et in prædictis procedatur, et procedi poſſit per Dominum Poteſtatem, et alios Iuſdicentes ſummariè, ſimplicitèr, ſine ſtrepitu, figura iudicij, ac ſola facti veritate inſpecta, et proùt magis expedire eis videbitur.

S V M M A R I V M.

1 *Artificum malitia maximè aucta.*

2 *Magiſtratus inuigilare debet, vt per Artifices opera, & artificia fiant ſine dolo, & fraude.*

3 *Artifices tenentur ad damnum, & intereſſe, ſi opera cum dolo, & fraude faciant.*

4 *Artifex ingerere, & ſe immiſcere, ac alterius artem exercere non debet.*

5 *Monopolia Reipubl. iniurioſa ſunt, rationem naturalem, & publicam vtilitatem offendunt.*

6 *Artifices monopolia committunt, vel paciſcendo, nè vllus eorum in illa arte inſtruat alios, vel ſi conueniant, nè alij ſe intromittant in opere, quod quis incepit, & poſteà reliquit, vel nè iniunctam alteri ſollicitudinem alter intercipiat.*

7 *Inuentor alicuius artis ſcientificus dicitur, non autèm Artifex.*

Inuentori alicuius artis concedi vales exercitium priuatiuè quò ad alios per aliquod tempus limitatum, ſi publico proficua iudicetur num. 7.

8 *Bibliopolis, & Impreſſoribus librorum concedi valet, & ſole, & priuilegium, nè per aliquod determinatum tempus ab alijs imprimantur.*

9 *Imprimens librum ab alio Bibliopola impreſſum cum priuilegio priuatiuo, ad hoc vt pœnam in priuilegio impoſitam incurriſſe dicatur, requiritur publicatio eiuſdem priuilegij, vel mediante impreſſione in principio eiuſdem libri, vel mediante intimatione, vel alio modo æquipollenti.*

10 *Facultate priuatiuè alicui conceſſa imprimendi certas res videlicèt Bullas Apoſtol. &c. non tamèn prohibitum cenſetur, quin per alium imprimi valeant acceſſoriè, & pro complemento alicuius operis.*

11 *Pœna, vt incurratur ab Impreſſore, & Bibliopola imprimendo opus priuilegiatum requiritur, quod imprimatur eo modo, ordine, & forma, quibus impreſſum fuit à priuilegiato, nàm ſi imprimatur augendo, aut diminuendo, aut acceſſoriè ad aliam materiam priuilegiatam, non violatur priuilegium, & num. 12.*

12 *Additio nouæ qualitatis præſertim ſubſtantialis nouam ſpeciem inducit.*

13 *Imprimens compendium, ſeù epitomen alicuius operis, vel libri, ſupèr quo alius Bibliopola habet priuilegium priuatiuè non poteſt dici violator priuilegij, & num. 14.*

14 *Priuilegia libraria, velut monopolia potiùs reſtringi, quàm ampliari debent.*

15 *Conceſſo Bibliopolæ priuilegio imprimi faciendi librum aliàs impreſſum, adhùc eo non obſtante, cæteri Bibliopolæ illum imprimi facere poſſunt, concurrente publica vtilitate.*

16 Statutum Mediolani cap. 28. & 31. *prohibet nullum Bibliopolam, nec alium obtinere poſſe priuilegium priuatiuè ad effectum imprimendi libros iam impreſſos extrà illam Ciuitatem, & obtentum nullius ſit roboris.*

17 *Ratio principalis concedendi Bibliopolis priuilegium priuatiuè imprimendi aliquod opus, qualis ſit.*

18 *Transmissa Sarcina librorum à Ciuitate Venetiarum ad Bibliopolam Vrbis, eaq; inuoluta reperta non censetur contrauentum priuilegio concesso Impressori, in quo prohibetur omnibus, nè imprimant libros, illosquè vendant, aut venditioni exponant absquè licentia eiusdem Impressoris.*

OBSERVATIO.

ABusus, & malitia, in quamplurimis Artificibus, seù Opificibus adeò
1 inoleuit, vt etiàm cautissimi Patrésfamil. ab ipsis circumueniantur; idcircò Magistratus inuigilare debet, vt opera, & artifi-
2 cia fiant sine dolo, & fraude, ac secundùm cuiuslibet artis leges solida, & firma, vt admonet *Knipschild. de Iurib. & priuil. Ciuit. Imperial. lib. 5. cap. 2. num* 80. Alioquin Artifex tenetur ad damnum, & interesse reficiendum *Conciol. ad Statut. Eugub.*
3 *lib. 5. rub. 14 n. 1. cum seq., Caualcan. dec. 26. n. 1. par. 1.*

Nec vnus se ingerat, aut immisceat, ac exerceat artem alterius, circà quam ma-
4 teriam egregiè scripsit *Illustrissimus, & Reuerendissimus Dominus meus Seuerolus in eius voto 11. impress. penès decisiones Remboldi, & Capon. discept. 261. vol. 4.*

Inuigilare quoquè debet, nè committantur monopolia, quæ rationem natura-
5 lem, & publicam vtilitatem offendunt, ac sunt iniuriosa Reipublicæ, & ad illius perniciem tendentia iuxtà *tex. in l. vnic. C. de Monopol.* docet concordantibus relatis *Dominus meus Raynald. in eius Obseruat. criminal. tom. 2. cap. 16. §. 20. num. 7.* cum alijs adductis suprà *in Obseru. ad Rubr. 30. n. 23. lib. 4.*

Illa enim committi valent ab Artificibus vel paciscendo, nè vllus eorum in illa
6 arte instruat alios nisi filios, vel Nepotes illorum, vel si Artifices conueniant, nè alij se intromittant in opere, quod quis incepit, licèt opus inceptum reliquerit, aut nè iniunctam alteri sollicitudinem alter intercipiat, vt relatis duodecim modis, quibus committitur monopolium tradit *Dominus meus Raynald. vbi suprà sub num. 6. vers. sextò, & vers. duodecimò*, & dixi in *d. Obseru. 30. n. 22.*

Inuentori tamèn alicuius artis, qui scientificus dicitur, non autèm Artifex,
7 cùm ante opus fuerit in eo ars, vt docet *Lotter. de Re beneficiar. lib. 2. quæst. 5. numero 56.* si publico proficua iudicetur, concedi valet exercitium priuatiuè quòad alios per aliquod limitatum tempus, vt tradit *D. meus Raynald. vbi suprà num. 28. cum seq.*

Idquè passim practicatur fauore Biblio-
8 polarum, & Impressorum librorum prohibendo alijs, nè illum librum per certum temporis spatium imprimant, vt notat idem *D. Raynald. vbi suprà n. 29. Scacc. de Commerc. §. 1. qu. 7. par. 3. n. 16.*

Circà quam materiam notandum est, quod ad hoc, vt alij contrauenisse dicantur ad effectum incurrendi pœnam in
9 huiusmodi priuilegio contrà imprimentes impositam, necesse est, quod tale priuilegium fuerit publicatum, vel mediante impressione (vt fieri solet) in principio libri, vel mediante intimatione, vel alio modo æquipollenti, alioquin pœna infligi non valet, vt plenissimè respondit *Gratian. discept. 631. per tot.* qui in fine testatur, post plures propositiones ità fuisse *in Camera* decisum, reuocando sententiam Iudicis à quo, & absoluendo Impressores ab omnibus contrà eos intentatis.

Notandum etiàm, quòd concessa alicui facultate priuatiuè quòad alios imprimen-
10 di certas res, videlicèt Bullas Apostol. &c. non exindè prohibitum censetur, quin per alium imprimi valeant accessoriè, & pro complemento alicuius operis, tamquàm casus mixtus, qui non continetur sub simplici, nèc priuilegium dici potest violatum, vt in terminis tenet *Pasqualig. QQ. moral. Canonic. centur. 3. quæst. 220. num. 3.*

Vt autèm quis incidat in pœnam, requiritur, vt imprimat opera priuilegiata
11 eo modo, ordine, & forma, quibus eos impressit Priuilegiatus; nàm si alio modo, ordine, & formula, vel diminuendo, vel augendo, & accessoriè ad aliam materiam priuilegiatam quis recudat, priuilegium non violat; cùm agatur de rei litterariæ, & Bibliopolarum præiudicio, quo casu strictissima capienda est interpretatio, nequè extensio facienda vltrà præcisam identitatem in modo; & forma operis priuilegiati, quæ excluditur à qualibet mutatione, & qualitate nouitèr adiecta, vt ratiocinatur *Pasqualig. d. qu. 220. num. 2. cum duobus seqq.* vbi testatur, ità iudicatum à *bo: me: R. P. D. Baranzono* eximio I. C. & omnium virtutum ornato, sed ab aduersa fortuna innocentèr vexato; Nàm additio nouæ qualitatis presertim substantialis nouam

12 uam speciem induxit, itaùt non dicatur
idem libellus, iuxtà notata per *DD. in l.
Ius Ciuile 6. ff. de Iust. & Iure*, & signan-
tèr *Bart. num. 3. Fulgos. num. 1. Alberic. n. 3.
& Bruneman. n. 4.*

Pari modo si quis imprimat compen-
dium, seù Epitomen alicuius Operis, vel
libri, supèr quo alius Bibliopola priuile-
13 gium de non imprimendo intrà certum
tempus obtinuit, nihilominùs vti Viola-
tor priuilegij puniri non potest, non solùm
quia Epitomen libri non est ipse liber.
Verùm etiàm quià priuilegia hæc libraria
14 velùt monopolia potiùs restringi, quàm
ampliari debent, vt egregiè docet *Ahasue-
rius Fritsbius in tractat. de Typograph. Bi-
bliop. Chartar. & Bibliopol. disertat. 2. de
Bibliopol. cap. 5. de priuileg. Princip. lib. non
imprim. concedi solitis §. 8. n. 22.*

Imò *Thorsin Compend. decis. par. 2. verb.
Priuilegium si fuerit concessum* latè com-
probando firmat, quod concesso alicui Bi-
15 bliopolæ priuilegio imprimi faciendi li-
brum aliàs impressum, adhùc eo non ob-
stante, cæteri Bibliopolæ illum imprimi
facere possunt, quotiescumquè concurrat
publica vtilitas.

Et *Tancred. n. consultat. 92.* in proposito
Statuti Bibliopolarum Mediolani cap. 28.
16 *& 31.* in quo prohibetur nullum Biblio-
polam, nec aliam quamcumque personam
obtinere posse priuilegium priuatiuè ad
effectum imprimendi libros iam impressos
extrà Ciuitatem Mediolani, & obtentum
nullius esse roboris, itaùt eo obtento adhùc
possint Bibliopolæ, & Impressores Medio-
lanenses imprimere eundem librum iam
alibi impressum, respondit, quòd non ob-
stante priuilegio obtento à Bibliopola im-
primendi priuatiuè quòad alios, *Quadra-
gesimale celeberrimi, & nunquàm satis à
laudatis Viris laudati Patris Segnari Ie-
suitæ*, iam impressum Florentiæ, Bono-
niæ, & Venetijs, nihilominùs poterat ab
alijs etiàm imprimi, animaduertendo, quòd
ratio principalis concedendi huiusmodi
17 priuilegium priuatiuè quòad alios est ma-
xima impensa, & dubietas futuri applau-
sus, & exitus apud viros doctos libri, scù
operis prima vice impressi, quod non mi-
litat in opere iam alibi impresso, prout im-
pressum fuerat *Quadragesimale Patris Se-
gnari*.

Farinac. paritèr *cons. 22. vol. 3.* exami-
nando priuilegium concessum Impressori à
18 in quo prohibetur omnibus, nè imprime-
rentur libri, illiquè venderentur absquè
licentia eiusdem Impressoris, respondit,
quòd per transmissionem vnius Sarcinæ li-
brorum à Ciuitate Venetiarum ad Biblio-
polam Vrbis non fuerat contrauentum
priuilegio, & incursa pœna, tùm quia
iidem libri ità ligati, & inuoluti reperti
fuerunt non in apoteca, in qua libri ven-
di solebant, sed alibi; Verùm etiàm quià
ad venditionem non deuenerat, nec illos
venditioni exposuerat.

De Præceptoribus Grammatices conducendis, & de libertate eis, & alijs Præceptoribus concessa in corrigendis Discipulis.

R V B R I C A V.

VT Ciuitas Viris doctis repleatur, & virtutibus abundet, Statuimus, & ordina-
mus, quod singulo anno de mense Decembris in die Sancti Thomæ, seu alio
die, prout videbitur ipsis Dominis Antianis tùnc residentibus fiat Consilium ge-
nerale, in quo liceat conducere vnum, aut duos Grammatices Præceptores cum
eo stipendio, quod Dominis ipsis Antianis, & Consilio videbitur expedire, qui
Præceptores sic conducti sint moribus, & scientia præditi, teneanturque passim
omnes Scholares admittere in eorum litterariis ludis, ac omnes æqua lance docere,
nilque ab originariis Ciuibus, nisi à spontè dare volentibus, exigere valeant.
Possintque eorum Discipulos impunè, moderatè tamen, corrigere, ac verberare,
nec de talibus castigationibus, seù verberibus possit Potestas, seu alius Iusdicens
cognoscere, & modo aliquo dictos Præceptores punire, seu contrà eos inquirere.
Idem decernimus obseruari in quibuscunque aliis Magistris docentibus aliquos
pueros aliquam artem in Ciuitate Fauentiæ approbatam, vt liceat eis, vt suprà,
impunè ipsos pueros, moderatè tamen verberibus afficere.

teneatur, & cogi valeat mittere filium ad studium, eique necessarias expensas sub-
13 ministrare, quam examinant ommissis alijs *Merlin. de Legitim. lib. 2. quaest.22.num.8. cum seqq. & Gail. de Credit. cap. 4. qu. 11. num. 1572. cum seqq.* qui tandèm conueniunt in eo, quod si Pater voluntariè misit ad studium primarum litterarum filium, quià dignoscatur perspicacis ingenij, & aptus ad discendas scientias, eo casu cogi poterit.

Ad rectam verò iuuentutis educationem praecipuè conducunt, ac sunt necessariae Scholae, quae sunt Reipublicae lumi-
14 na, & ornamenta, ac Religionis, & virtutis Nutrices *Cothman. vol 5. cons.43. nu.1. Antunez Portugal. de Donat. Reg. tom. 1. lib.2. cap.22. num 1.*

Post mollem enim educationem Matris in tenella aetate filiorum optimam, vtpotè
15 quià pueri indigent sedula opera, & blanditijs maternis, rigidiori opus est disciplina ad informandos mores, & vt deflectant à lubricae adolescentiae periculis, vt cum *Plutarch. de Educat. liberor.* animaduertit *Rot. coram Merlin. decis.812. sub num.12.* cùm omnis aetas ab adolescentia prona sit
16 ad malum, & à teneris assuefieri ad bonum magni fit operis, & effectus, iuxtà praecisa verba *Leonis X. in eius Bulla 7. §.32. Bullar. nou. vol.1.*

In Scholis enim magis proficentur pue-
17 ri, quàm si Parentes priuatim domi filijs Praeceptores praeficiant, tùm quià priuata institutio est mollior propter intemperantem Parentum amorem ergà eosdem liberos, quorum ingenia ideò languescunt; Tùm quià ibi non excitatur illa laudabilis, & virtuosa aemulatio, quae ingenia acuit, sed nimium quisque sibi tribuit, dùm se nemini comparat; Tùm etiàm quià mediante publica educatione pueri à teneris se assuescunt conuersari, vt notat *Quintilian. lib.1. Instit. cap.3.* Vndè in omnibus rebus publicis benè ordinatis praecipua cura fuit Scholarum publicarum insti-
18 tutio, vt in Republica Haebreorum, in qua erant Scholae Prophetarum, & Scribarum, latè *Hellerius de Ecclesiast. Hierarch. lib. 1. cap. penult.*, & apud Romanos, vt latè probat *Gonzalez Tellez in Commentar. ad cap. quià nonnullis 4. sub num.3. de Magistris &c.* Eadem vigilantia quoque fuit apud veteres Ecclesiae Patres in varijs Cõcilijs plenè relatis per *Gonzalez loc.cit.n.4. cum seq.* Praesertim verò demandata fuit in *Concilio Lateranensi*, in quo dispositum
19 fuit per *vnamquamque Cathedralem Ecclesiam Magistro, qui eiusdem Ecclesiae Clericos, aliosque Scholares pauperes gratis instrueret, aliquod competens Beneficium praeberetur, quo & docentis releuaretur necessitas, & via pateret discentibus ad doctrinam*, vt in *cap. quia nonnullis 4. de Magistr. &c. ibique Gonzalez in not. num. 1.* Et *Innocentius III.* vlteriùs statuit, *vt non solùm in qualibet Cathedrali Ecclesia, sed etiam in alijs, quarum sufficere poterunt facultates, constituatur Magister idoneus à Praelato cum Capitulo, seù maiori, & saniori parte Capituli, qui Clericos Ecclesiarum ipsarum gratis in Grammatica facultate, ac alios instruat iuxtà posse*, vt in *d. cap. quià nonnullis*. Ac per *Concil. Trident. sess.5. de Reformat. cap.1.* resolutum
20 fuit, quòd *Ecclesia, quarum annui prouentus tenues fuerint, & vbi tàm exigua est Cleri, & Populi multitudo, vt Theologiae lectio in eis commodè haberi non possit, saltèm Magistrum habeant ab Episcopo cum consilio Capituli eligendum, qui Clericos, aliosque Scholares pauperes Grammaticam gratis doceat, vt deinceps ad ipsa Sacra Scripturae studia, annuente Deo transire possint. Ideòque illi Magistro Grammaticae, vel alicuius simplicis Beneficij fructus, quos tandiù percipiat, quandiù in docendo perstiterit, assignentur, dum tamèn Beneficium ipsum suo debito non fraudetur obsequio, vel ex Capitulari, vel Episcopali mensa condigna aliqua merces persoluatur, vel aliàs Episcopus ipse aliquam rationem ineat sua Ecclesia, & Dioecesi accommodam, nè pia hac vtilis, atque fructuosa prouisio quouis quaesito colore negligatur &c* circà quã materiam videndus *Barbos. in cap. 1. & in d. cap. quia nonnullis de Magistr. &c. Francus de Ecclesf. Cathedral. sub cap.28. Pater Andreas Mendo de Iure Accademia, Fragos. de Regim. Reip. par.2. lib. 3. disput. 8. §. 2. num. 24.* & nouitèr *Claud. Ioly* in libello gallico sermone scripto, cui titulus *Traité Historique des Ecoles Episcopales, & Ecclesiastiques. Impress. Parisijs 1678. in 12.*

Quinimò erigendae sunt etiàm Scholae
21 separatae pro puellis, & pro earum regimine publico stipendio eligendae sunt honestae, graues, & idoneae praeceptrices, quae eas in moribus, virtutibus, & pietate informent, & instruant, vt admonet *Carpzou. in Iurisprudent. lib. 1. tit. 6. deffinit. finit. 74. num. 4. cum seqq. & Knipschild.* de

de Priuileg. Ciuit. Imperial. lib. 5. *cap.* 16. *num.* 13. prout mandante *fa: mem: Alexandro VII.* institutæ fuerunt triginta Scholæ
22 in totidem Regionibus Vrbis pro pauperibus puellis, quæ deindè à summa pietate *fa: mem: Innocentij XI.* auctæ fuerunt ad aliàs quadraginta sex in varijs Regionibus, constituto ex Ærario Pontificio pro eleemosynis destinato menstruo salario præceptricibus, ac certa quotidiana eleemosyna panis eisdem puellis vltrà subministrationem materiæ laborandi, & exindè mercedem consequendi, quod cum redundet in maximam vtilitatem tàm corporis, quàm Animarum huiusmodi pauperum puellarum, quarum maior pars eum scandalo, & periculo honestatis, alioquin vagabundæ ibant per Vrbem, desideranda, & speranda est in hoc pio opere eadem vigilantia in Successoribus.

Præcipuè autèm animaduertendum est, quod Præceptores, qui præficiuntur, sint idonei ratione grauitatis, integritatis,
23 modestiæ, pietatis, humanitatis, scientiæ, experientiæ, & dexteritatis, vt pueri nedùm litteras discant, sed etiàm in pietate, & alijs virtutibus proficiant ad *tex. in lege Magistros Cod. de Professorib.* & *Medicis lib.* 10. & docet *Carpzou. de Iurispruden. lib.* 1. *tit.* 6. *deffinit.* 73. *num.* 5. latissimè omnibus his virtutibus, & qualitatibus examinatis firmat *Knipschild. cit. cap.* 16. *num.* 14. *cum seqq.* & *Pignattell. consultat.* 5. *numer.* 4. & 6. *part.* 3. ac præscribitur quid eis incumbat in *Bulla Leonis X. in Bullar. nou. vol.* 1. *in ordine la* 7. §. 32. ibi: *Statuimus, & ordinamus, vt Magistri Scholarum, & Preceptores pueros suos, siuè adolescentes, nè dùm in Gramatica, & Rethorica, ac cæteris huiusmodi erudire, & instruere debeant; Verum etiàm docere teneantur, ea quæ ad Religionem pertinent, vt sunt præcepta Diuina, articuli fidei, Sacri Hymni, & Psalmi, ac Sanctorum vitæ, diebusque festiuis nihil aliud eos docere possint, quàm in rebus ad Religionem, & bonos mores pertinentibus, eosque in illis instruere, hortari, & cogere in quantùm possunt teneantur, vt nedùm ad Missas, sed etiàm ad Vesperas, Diuinaque Officia audienda ad Ecclesias accedant, & similitèr ad prædicationes, & sermones audiendos impellant, nihilquè contrà bonos mores, aut quod ad impietatem inducat, eis legere possint*. Et si detegantur imperiti, remouendi sunt proptèr præiudicium Reipublicæ, vt tradit *Amaya in Rub. Cod. de Professorib.* & *Medicis in fine lib.* 10.

Eorum electio, & deputatio spectare
24 videtur ad Episcopum cum Capitulo ad *tex. in dicto capit. quia nonnullis vers. verùm de Magistr.* sed verius est spectare ad
25 Decuriones Ciuitatis per *text. in dicta leg. Magistros ibique gloss. in verbo ordinis*, & primam opinionem in *Iure Canonico* fundatam procedere, quandò Magistri
26 recipiunt salarium ab Ecclesia; hanc verò procedere, quando soluitur per Communitatem, vt distinguit *Rebuff. in dicta leg. Magistros* quem refert, & sequitur *Tondut. QQ. & resolut. beneficial. par.* 1. *cap.* 17. *num.* 15. *vers. qua duo*, & *num.* 17. notat, quod hæc electio non est facienda per Decuriones vti singulos, sed collegialitèr tanquàm repræsentantes totum corpus.

Examen tamèn circà fidem Catholi-
27 cam, Doctrinam Christianam, & bonos mores spectat ad Episcopum, vt tradunt *Barbos. in Concil. Trid. sess.* 5. *cap.* 1. *num.* 44. *in Summa decis. Apostol collectan.* 460. *num.* 5. & respondit *Sac. Congregatio Concilij in Verulana sub die* 22. *Februarij* 1677. rescribendo, *Quò ad ludi Magistrum ex pia fundatione de Franchis retinendi, ius quidem competit Amplit. tua illum examinandi, sed in ijs tantùm, quæ spectant ad Fidem, doctrinam Christianam, & bonos mores, in quibus si idoneus compertus fuerit, permittendum est, vt suum munus exerceat: Illud ampliùs Episcopus efficere poterit, vt salarium à Fundatore præfinitum integrè, ac verè persoluatur, vt ita idoneus quantum fieri poterit, inueniatur*: Vlteriùs in manibus Episcopi, vel eius Vicarij Generalis tenentur LudiMagistri
28 emittere professionem fidei ex dispositione *Bullæ Pij IV. in Bullario nouo tom.* 2. *in ordine la* 88. vbi *in fine* legitur formula professionis fidei emmittendæ, & prosequitur *Barbos. dicta collect.* 460. *eodem num.* 5. *Pignatell. consult.* 5. *num* 2. *par.* 3. *Tondut. QQ. & resolut. benef. par.* 1. *cap.* 17. *num.* 18. in prædicta enim Causa *Verulana* agebatur de legato annuo scutorum centum viginti circitèr facto per *bon. mem. D. Antonium Francum* Collegiatæ Ecclesiæ Sancti Erasmi Canonicum, & cu-
29 ius tenor hic inserendum duxi, vt memoria illius faciliùs conseruetur pro maiori gloria istius nobilis Familiæ Verulanæ, quæ modo conseruatur per *DD. Philippum*, & *Capitaneum Paulum. Item dictus Dominus*

Anto-

Bonacaf. de Pauperi. q. 4. num. 8. Sord. de Aliment. tit. 8. priuil. 2. num. 13. Zacchi. d. quæst. 25. num. finali, vbi aduertit, quod non omnis paupertas ad hunc effectum suffragatur, sed debet esse talis, quæ sufficiens à Confessario iudicetur.

Eoque magis permissæ sunt operationes, quæ immediatè versantur circà cul-
32 tum Diuinum, prout sunt deferre Crucem, & Imaginem Sanctorum in processionibus, Campanas, Organa, & alia instrumenta sonare, Ecclesiam mundare, & paramentis ornare, ac similia relata per *Bonacin. Oper. moral. tom. 2. disp. 5. quæst. vnic. punct. 3. num. 7. vers. ex quo. Vulp. in Prax. cap. 5. n. 6.* & alijs relatis per *Zacch. cit. quæst. 25. num. 18. cum duobus seq. & num. 21.* aduertit, quod colere agros Ec-
33 clesiæ, portare lapides ad illius fabricam, eamquè ędificare non licebit in diebus festiuis, vtpotè quia immediatè non spectant ad cultum Diuinum, & concordantes cumulat, præsertim *Bonacin. vbi suprà, vers. ex dictis in die festo, Ventrigl. in Prax. rer. Eccles. annot. 16. §. 1. n. 8.* paritèr *vers. ex dictis in die festo*.

Ex humanis actionibus iuxtà earum naturam præcisè consideratam, aliæ ità vi-
39 deutur bonæ, vt malæ nunquàm esse possint; aliæ ita malæ, vt nunquam bonæ sint; aliæ verò mediæ, quæ ex earum natura indifferentes in vtramquè partem conuertuntur; & contingit esse modò bonas, modò malas. Virtutis enim actiones semper sunt laudabiles, semperque pro-
35 bandæ, è contrà vitiosa facta semper damnanda. Multa alia sunt, quæ pro animo,
36 affectioneque vtentium, pro conditione hominum, locorum, temporum, & eiusmodi, aut pro modo, & ratione, quæ in eis adhibetur, quandoque sunt moralitèr bona, aliquando verò mala, quorum sæpè praua hominum consuetudo ità corrumpit, vt meritò tanquàm perniciosa à populorum Pastoribus, Rectoribusuè damnantur, pœnaque imposita prohibeantur. Id in multis euenit, & præcipuè in his, quæ ad vitæ iucunditatem, animorumque recreationem pertinent, in quibus honesti fines trāsire ad voluptatis illecebras humano appetitui valdè accomodatas. Imò non tàm difficile est eo progredi, vt pro honesta iucunditate fiat perniciosissima corruptela.

Hinc cum choreæ, laruæ, & saltationes, ac Comœdiæ ex se; & natura
37 sua non sint præcisè malæ, videanturquè ad animarum recreationem, refectionem spirituum, & virium instaurationem pertinere, ac frequenti vsu exerceantur, nec sint operà seruilia, non sunt
38 in die Festo prohibendæ, vt firmat *Reginald. in Prax. fori pœnitent. lib. 19. sub num. 37. Suarez de Relig. tom. 1. lib. 2. cap. 27. num. 4. cum seqq. Less. de Iustit. & Iure lib. 4. dubit. 13. sub num. 98. vers. hoc tamen non erit, Daniel de Nobilib. disputat. 36. n. 1. cum seq. & per tot. part. 1.* vbi *num. 11. & seqq.* cum *Homobon. de Examin. Eccles. tract. 15. quæst. 28. in resolut. quæst. 5.* tradit, quod minus rigorosum esset, si Episcopus mediantè Edicto simplicitèr, & absolutè choreas in die Festo prohiberet sub pœna excommunicationis, secùs si restringeret ad eas horas, in quibus Sacra in Ecclesijs celebrantur. Nàm cùm Comœdiæ
39 sint specula viua eorum, quæ in vita humana geruntur, in se non sunt illicitæ, nec sine vtilitate, quia mores informant, & ad honestam delectationem alliciunt, dummodò absit lascivia, & obscœnitas cum omni scurrilitate, quæ Christianos non decet, vt tenet *Martinus Naurath in Addit. ad Hippolytum à Collibus Incrementa Vrbium, siuè de Causis magnitudinis Vrbium cap. 19.* Nihilominùs quia multotiès cum tanta licentia, moruūnquè corruptela fiunt, vt
40 nihil ferè vitiosæ hominum voluptati, libidiniquè aptiùs inueniri possit; Idcircò quotiès aliundè contrahunt malam qualitatem, & malitiam, putà si fiant cum excessu, scandalo, aliauè praua circumstantia, & sic mediantibus lasciuis cantilenis, vèl colloquijs obscœnis, factorum turpium repræsentatione, aùt modo turpi in repræsentando adhibito, quæ omnia cum magnam vim habeant ad venerem excitandam, & sint Christianæ Religioni, pietati, ac disciplinæ contraria, & incitamenta ad impudicitiam, improbantur, & execrantur à Sanctis Patribus, vt eos sequendo testatur *Boss. Moral. var. tom. 3. tit. de Choreis inter mares, & fœminas, & tit. seq. de Obscœnis, & turpibus Comœdijs* vtrobiquè *in princ. & num. 2.* Ideircò à Principibus, & populorum Gubernatoribus, & Pastoribus sunt prohibendæ, vt latè admonet *Boss. d. tit. de Comed. per tot.* & præsertim *num. 34. cum seqq.* & alijs relatis *Daniel de Nobilib. loco cit. num. 7. vers. respondetur cum seq.* & quod tàm à Principe Seculari, quàm Ecclesiastico prohiberi possint diuersis pœnis comprobando tenet *Menoch. de*

de Arbitrar. iudic. lib. 2. caſ. 69. num. 31. tentur. 1. Qua de cauſa *glorioſa memoria Sanctiſſimus Pontifex Innocentius XI.* difficilem ſe reddidit in permittendo Comœdias in Vrbe, ea ratione quia in illa tan-
41 quam Chriſtianitatis Metropoli, & Sede Vicarij Chriſti, & Sacri Collegij Cardinalium Apoſtolorum exemplo inſtitutorum, debeat vndiquè refulgere deuotio, & Sanctitas, vt ſit totius Mundi norma, & exemplum, & quotiès eas permiſit, talem legem iniunxit, vt priùs per *Reuerendiſſimum Patrem Magiſtrum Sacri Palatij Apoſtolici* reuiderentur, & corrigerentur, nè verba obſcœna, aliaquè inhoneſta continerunt, quæ etſi tùnc tanquàm nimium rigorem, & auſteritatem præſeferentia à multis redarguerentur, attamèn etiàm ab eiſdem poſtmodùm ſummis laudibus fuerunt commendata, prout omnia, & quæcumque alia ab ipſo ſolo zelo iuſtitiæ, charitatis, & maioris cultus Diuini geſta ſunt; meum non eſt tanti Summi Pontificis ſingulas excelſas narrare virtutes, quamuis gratitudo me impelleret.

Qui maiora deſiderat circà permiſſio-
42 nem, vel denegationem Comœdiarum, adeat *Frag ſ de Regim. Reip. vol. 1. par. 1. lib. 1. d ſp. 1. num. 18. cum ſeq. Amaya Obſeruat. Iur. l b. 3. cap. 5. numer. 67. Creſp. Obſeruat. par 1. num. 128. cum ſeqq. Roxas de Incompatibilit. benefic. Knipſchild. de Iuribus, & priuil. Ciuit. Imperial. libr. 2. cap. 16. nu. 104. cum ſeqq. & lib. 5. cap. 26. num. 10. Lagunez de Fruct. par. 1. cap. 34. §. 1. num. 4. cum ſeq. & D. Pignatell. conſultat. 153. par. 8.*

Et cętera circà obſeruationem Feſtorum videri poterunt vltra *Bullam B. Pij V. in ordine la 5. & Vrbani VIII. la 291. Bulla-*
43 *rio nouo vol. 5. Fermoſin. Fagnan. Gonzalez Tellez, ac alij in cap. conqueſtus de Ferijs Caſtropalao Oper. moral. tom 2. tract. 9. diſput. vnic. de obſeruat. Feſtorum, Tancred. de Religion. tract. 1. lib. 3. diſput. 2. Sanchez conſil. moral. Capon. diſcept. 208. & 212.* vbi examinat, an aliquid poſſit exigi pro licentia laborandi in die feſto *Pac. Elucubrat. tom. 2. lib. 11. tit. 1. Nicol. lucubrat. par. 2. tit. de Ferijs, Ventrigl. Prax. rer. Eccl. t. 1. annot. 16. §. 1. cum ſeq. Guiet. de Feſtis, Tierr. e Diminut. Feſtor Daniel de Nobilib. diſput. 34. cum ſeq. ac 44. cum ſeq. Barboſ. de Offic. & Poteſt. Episcop. par. 3. allegat. 105. num. 36. cum ſeqq. & de Offic. Paroch. par. 1. cap. 16. num. 6. cum ſeqq. Ricciull. Lucubrat. Eccleſiaſt. lib. 6. cap. 15 cum ſeqq. Vbert. de Citat. tom. 2. cap 10. nu. 36. cum ſeqq.* Et de origine, Ritu, rationequè celebrandi quæcumque Feſta propria, de Feſto dedicationis Eccleſiæ, de Patrono, & titulo Eccleſiæ, & loci, de Feſtis Sanctorum, & proprijs, de Octauis Feſtorum propriorum, de die Natali, ſeù præcipuo Feſto cuiuslibet Sancti, de Officio Hebdomadario, de conſtituendo die Feſto ſecundario, ſeù minus principali Sanctorum, de conſtituendo die Feſti *Chriſti Domini*, *Beatæ Mariæ* Angelorum, aliiſquè votiuis, de multiplici ritu, nempè primæ, & ſecundæ Claſſis, ſimplici, & ſemiduplici, de obligatione celebrandi Feſta propria, de Officijs proprijs, de Collecta, ſeù Oratione propria, Antiphonis, de Lectionibus proprijs, de Capitulis, Verſiculis, & Reſponſorijs, de Pſalmis proprijs, de Communi Sanctorum in genere, & in ſpecie, de translatione Feſtorum, de Vigiliarum, & Octauarum translatione, de Officio *Beatæ Mariæ*, de Pſalmis Gradualibus, & Pœnitentialibus, de Miſſis, & Orationibus votiuis, de Officio, & Miſſis Defunctorum vide pleniſſimè materiam tractantem *Patrem Carolum Guyetū in eius Herortologia.*

De Matriculis Artium approbandis.

RVBRICA III.

STatuimus, & ordinamus, cuiuslibet artis ordinem, & matriculam ſolùm per Conſilium generale Ciuitatis Fauentiæ approbari poſſe, ipſarumque artium Conſules, Maſſarii, & Miniſtri, ſeu Officiales quicunque approbationes, vt præfertur, obtentas obſeruare teneantur, nec quicquam de nouo ſtatuere, ordinare, aut obſeruare ſine expreſſo dicti generalis Conſilij conſenſu, & decreto, ſub pœna librarum vigintiquinque bonon. et nihilominùs talia eorum Statuta, ordinationes, vel obſeruantiæ nullius ſint roboris, vel momenti, nec vlla valeant præſcriptione, vllove temporis curſu validari.

SVM.

SVMMARIVM.

1 *Imperiti, & idiota si admittantur ad exercendam artem, quàm ignorant, vel nondùm perfectè didicerunt, Reipub. praiudicatur.*

2 *Ad exercendam artem, seu opificium nemo admittendus, nisi ostendat se in eo peritum.*

3 *Statutum mandans neminem admitti ad exercendam artem priusquàm fuerit examinatus, est seruandum.*

4 *Lex humana, & naturalis prohibet, nè quis artem, quam ignorat, exerceat.*

5 *Artifex, & Opifex iudicari non debet, qui in matricula artis descriptus non est.*

6 *Describi, vt quis possit in matricula alicuius artis conditiones, & obligationes remissiuè.*

7 *Descriptus in matricula alicuius artis, si eam non exerceat, non gaudet illius priuilegio.*

8 *Nec virtute illius matricula potest declinare forum.*

9 *Artifex dici non valet ex vnico actu, cum assiduitas requiratur.*

10 *Exercens artem etiamsi non sit descriptus in matricula, potest extrahi Officialis non obstante Constitutione, seu Statuto mandante non posse extrahi non descriptum in matricula.*

11 *Artificum, & Opificum plura notabilia remissiuè.*

12 *Artifices excellentes varijs encomijs fuerunt commendati, Mercatores verò nequaquàm, & quarè.*

OBSERVATIO.

PRæiudicium, & damnum Reipublicæ infertur, si idiotæ, & imperiti ad exer-
1 cendam artem, quam ignorant, vel nondùm perfectè didicerunt, admittantur, vndè multum interest, nè quis admittatur ad
2 opificium exercendum, nisi ostendat se esse in eo peritum, vt admonent *Mart. Stephan. de Iurisdict. libr. 2. part. 2. cap. 8. num. 54.* latè *Knipschild. de Iuribus & Priuileg. Ciuit. Imperial. lib. 5. cap. 2. num. 30. cum seq. Richter. decis. 80. num. 41. & Illustrissimus, & Reuerendissimus Dominus meus Seuerolus in eius doctissimo Voto impress. penès decis. Remboldi vot. 11. sub numero 13. cum duobus seqq.* vbi etiàm firmat, quod Statutum mandans neminem admitti ad exercitium alicuius artis, prius-
3 quàm fuerit examinatus est seruandum. Prohibet etiàm lex humana, & naturalis,
4 nè quis artem, quam ignorat, exerceat, vt relato *cap. non est sine culpa de Regul. Iur. in 6. & Nauar. in cap. inter verba in prima consilaf. num. 17. circà finem 11. qu. 3.* docet *Lotter. de Re benefic. lib. 2. quæst. 5. num. 55.*

Et qui in matricula artis, seù opificij descriptus non reperitur, Artifex, & Opi-
5 fex diiudicari non debet *Fermosin. in cap. cum causam 13. quæst. 3. num. 31. cum seqq. de Probat. Benedictus Pereyra in Accadem. seù Rep. litterar. libr. 3. quæst. 4. aliàs numero 365. cum seqq. Roland. cons. 99. n. 33. vol. 2. Natta cons. 138. num. 5. Sess. decis. Aragonen. 142. num. 6. & per tot. par. 2. relat. in dicto voto 11. num. 9.* vbi etiàm refert obligationem, conditiones pro de-
6 scriptione requisitas, & effectus ex ea resultantes latè examinari à mox allegatis *DD.*

Si verò descriptus sit in matricula artis, sed illam non exercet, non gaudet eius
7 priuilegio iuxtà *doctrinam Bart. in l. Qui sub prætextu num. 2. C. de Sacrosanct. Eccles. Tondut. de Præuent. part. 1. capit. 28. sub num. 3. cum seq.* Nec virtute illius ma-
8 triculę tùnc potest declinare forum vt concordantibus relatis firmat *Rodoer. in Addit. ad Donat. Anton. de Marin. resolut. 202 n. 17. lib. 1.*

Sicùt etiàm Artifex dici non valet ex
9 vnico actu, cùm assiduitas requiratur, vt alijs relatis firmat *Conciol. ad Statut. Eugub. lib. 5. rub. 17. n. 3.*

E' conuersò autèm si quis exerceat ar-
10 tem, sed non sit descriptus in matricula, adhùc potest extrahi officialis non obstante Constitutione mandante non posse extrahi Officiales in aliqua arte, nisi sit descriptus, & matriculatus inter Artifices, vt sequendo *Angel. cons. 33. n. 4.* dixit *Rot. coram Dunozet. Iun. decis. 263. n. 2.*

Cùm Opifices, seù Artifices, de quibus
11 plura notabilia habentur apud *Lotter. de Re benefic. lib. 2. quæst. 5. num. 41. cum seqq.* sint magis vtiles, & necessarij Reipublicæ, quàm Mercatores, non est mirum, si multi ex illis ob eorum excellentiam va-
12 rijs encomijs fuerunt commendati, nequaquàm verò Mercatores, vt animaduertit *Ramirez de lege Regia §. 14. n. 4.*

De

De Artificum legalitate, & de Monopoliorum prohibitione.

R V B R I C A IV.

STatuimus quoque, et firmamus quod Artifices Ciuitatis, et Districtus Fauentiæ teneantur nauare omnem operam, et diligentiam in eorum exercitiis operandis, ità quod in eis exercendis non committant fraudem, aut falsitatem aliquam, sed ea gerendo, et exercendo legalitèr, et si contrafactum fuerit pœnam librarum decem bononorum pro qualibet vice incurrant, et Communi Fauentiæ applican. vltrà alià pœnas Statutorum, nec audeant Monopolium, aut conuenticulam aliquam prohibitam facere sub pœna librarum vigintiquinque bononorum pro qualibet vice incurrenda, vltrà alias pœnas de iure, vel ex forma Statutorum Fauentiæ impositas, et intelligatur illicita conuentio, seu conuenticula quandocunquè cederet in præiudicium Communis Fauentiæ, seu singularium personarum dictæ Ciuitatis, et in prædictis procedatur, et procedi possit per Dominum Potestatem, et alios Iusdicentes summariè, simplicitèr, sine strepitu, figura iudicij, ac sola facti veritate inspecta, et proùt magis expedire eis videbitur.

S V M M A R I V M.

1 *Artificum malitia maximè aucta.*

2 *Magistratus inuigilare debet, vt per Artifices opera, & artificia fiant sine dolo, & frande.*

3 *Artifices tenentur ad damnum, & interesse, si opera cum dolo, & fraude faciant.*

4 *Artifex ingerere, & se immiscere, ac alterius artem exercere non debet.*

5 *Monopolia Reipubl. iniuriosa sunt, rationem naturalem, & publicam vtilitatem offendunt.*

6 *Artifices monopolia committunt, vel paciscendo, nè vllus eorum in illa arte instruat alios, vel si conueniant, nè alij se intromittant in opere, quod quis incepit, & postea reliquit, vel nè iniunctam alteri sollicitudinem alter intercipiat.*

7 *Inuentor alicuius artis scientificus dicitur, non autem Artifex.*

Inuentori alicuius artis concedi vales exercitium priuatiuè quò ad alios per aliquod tempus limitatum, si publico proficua iudicetur num. 7.

8 *Bibliopolis, & Impressoribus librorum concedi valet, & sole, & priuilegium, nè per aliquod determinatum tempus ab alijs imprimantur.*

9 *Imprimens librum ab alio Bibliopola impressum cum priuilegio priuatiuo, ad hoc vt pœnam in priuilegio impositam incurrisse dicatur, requiritur publicatio eiusdem priuilegij, vel mediante impressione in principio eiusdem libri, vel mediante intimatione, vel alio modo equipollenti.*

10 *Facultate priuatiuè alicui concessa imprimendi certas res videlicèt Bullas Apostol. &c. non tamen prohibitum censetur, quin per alium imprimi valeant accessoriè, & pro complemento alicuius operis.*

11 *Pœna, vt incurratur ab Impressore, & Bibliopola imprimendo opus priuilegiatum requiritur, quod imprimatur eo modo, ordine, & forma, quibus impressum fuit à priuilegiato, nam si imprimatur augendo, aut diminuendo, aut accessoriè ad aliam materiam priuilegiatam, non violatur priuilegium, & num. 12.*

12 *Additio noua qualitatis præsertim substantialis nouam speciem inducit.*

13 *Imprimens compendium, seu epitomen alicuius operis, vel libri, super quo alius Bibliopola habet priuilegium priuatiuè non potest dici violator priuilegij, & num. 14.*

14 *Priuilegia libraria, velut monopolia potiùs restringi, quàm ampliari debent.*

15 *Concesso Bibliopolæ priuilegio imprimi faciendi librum aliàs impressum, adhùc eo non obstante, cæteri Bibliopolæ illum imprimi facere possunt, concurrente publica vtilitate.*

16 Statutum Mediolani cap. 28. & 51. *prohibet nullum Bibliopolam, nec alium obtinere posse priuilegium priuatiuè ad effectum imprimendi libros tam impressos extrà illam Ciuitatem, & obtentum nullius sit roboris.*

17 *Ratio principalis concedendi Bibliopolis priuilegium priuatiuè imprimendi aliqu d opus, qualis sit.*

18 *Transmissa Sarcina librorum à Ciuitate Venetiarum ad Bibliopolam Vrbis, eaq; inuoluta reperta non censetur contrauentum priuilegio concesso Impressori, in quo prohibetur omnibus, nè imprimant libros, illosquè vendant, aut venditioni exponant absquè licentia eiusdem Impressoris.*

OBSERVATIO.

ABusus, & malitia, in quamplurimis Artificibus, seù Opificibus adeò
1 inoleuit, vt etiàm cautissimi Patresfamil. ab ipsis circumueniantur; idcireò Magistratùs inuigilare debet, vt opera, & artifi-
2 cia fiant sine dolo, & fraude, ac secundùm cuiuslibet artis leges solida, & firma, vt admonet *Knipschild. de Iurib. & priuil. Ciuit. Imperial. lib. 5. cap. 2. num* 80. Alioquin Artifex tenetur ad damnum, & interesse reficiendum *Concial. ad Statut. Eugub. lib. 5. rub. 14 n. 1. cum seq., Caualcan. dec. 16.*
3 *n. 1. par. 1.*

Nec vnus se ingerat, aut immisceat, ac exerceat artem alterius, circà quam ma-
4 teriam egregiè scripsit *Illustrissimus, & Reuerendissimus Dominus meus Seuerolus in eius voto 11. impress. penès decisiones Remboldi & Capon. discept. 261. vol. 4.*

Inuigilare quoquè debet, nè committantur monopolia, quæ rationem natura-
5 lem, & publicam vtilitatem offendunt; ac sunt iniuriosa Reipublicæ, & ad illius perniciem tendentia iuxtà *tex. in l. vnic. C. de Monopol.* docet concordantibus relatis *Dominus meus Raynald. in eius Obseruat. criminal. tom. 2. cap. 16. §. 20. num. 7.* cùm alijs adductis suprà *in Obseru. ad Rubr. 30. n. 23. lib. 4.*

Illa enim committi valent ab Artificibus vel paciscendo, nè vllus eorum in illa
6 a te instruat alios nisi filios, vel Nepotes illorum, vel si Artifices conueniant, nè alij se intromittant in opere, quod quis incæpit, licèt opus inceptum reliquerit, aut nè iniunctam alteri sollicitudinem alter intercipiat, vt relatis duodecim modis, quibus committitur monopolium tradit *Dominus meus Raynald. vbi suprà sub num. 6. vers. sextò, & vers. duodecimò*, & dixi in *d. Obseru. 30. n. 22.*

Inuentori tamèn alicuius artis, qui scientificus dicitur, non autèm Artifex,
7 cùm ante opus fuerit in eo ars, vt docet *Lotter. de Re beneficiar. lib. 2. quæst. 5. numero 56.* si publico proficua iudicetur, concedi valet exercitium priuatiuè quòad alios per aliquod limitatum tempus, vt tradit *D. meus Raynald. vbi suprà num. 28. cum seq.*

Idquè passim practicatur fauore Biblio-
8 polarum, & Impressorum librorum prohibendo alijs, nè illum librum per certum temporis spatium imprimant, vt notat idem *D. Raynald. vbi suprà n. 29. Stacc. de Commerc. §. 1. qu. 7. par. 3. n. 16.*

Circà quam materiam notandum est, quod ad hoc, vt alij contrauenisse dicantur ad effectum incurrendi pœnam in-
9 huiusmodi priuilegio contrà imprimentes impositam, necesse est, quod tale priuilegium fuerit publicatum, vel mediante impressione (vt fieri solet) in principio libri, vel mediante intimatione, vel alio modo æquipollenti, alioquin pœna infligi non valet, vt plenissimè respondit *Gratian. discept. 631. per tot.* qui in fine testatur, post plures propositiones ità fuisse in *Camera* decisum, reuocando sententiam Iudicis à quo, & absoluendo Impressores ab omnibus contrà eos intentatis.

Notandum etiàm, quod concessa alicui facultate priuatiuè quòad alios imprimen-
10 di certas res, videlicèt Bullas Apostol. &c. non exindè prohibitum censetur, quin per alium imprimi valeant accessoriè, & pro complemento alicuius operis, tamquàm casus mixtus, qui non continetur sub simplici, nèc priuilegium dici potest violatum, vt in terminis tenet *Pasqualig. QQ. moral. Canonic. centur. 3. quæst. 220. num. 3.*

Vt autèm quis incidat in pœnam, requiritur, vt imprimat opera priuilegiata
11 eo modo, ordine, & forma, quibus eos impressit Priuilegiatus; nàm si alio modo, ordine, & formula, vel diminuendo, vel augendo, & accessoriè ad aliam materiam priuilegiatam quis recudat, priuilegium non violat, cùm agatur de rei litterariæ, & Bibliopolarum præiudicio, quo casu strictissima capienda est interpretatio, nequè extensio facienda vltrà præcisam identitatem in modo; & forma operis priuilegiati, quæ excluditur à qualibet mutatione, & qualitate nouitèr adiecta, vt ratiocinatur *Pasqualig. d. qu. 220. num. 2. cum duobus seqq.* vbi testatur, ità iudicatum à *bo: me: R. P. D. Baranzono* eximio I. C. & omnium virtutum ornato, sed ab aduersa fortuna innocentèr vexato; Nàm additio nouæ qualitatis præsertim substantialis no-

uam

12 nam speciem inducit, itaùt non dicatur idem libellus, iuxtà notata per *DD. in l. Ius Ciuile 6. ff. de Iust. & Iure*, & signantèr *Bart. num. 3. Fulgos. num. 1. Albetic. n. 3. & Bruneman. n. 4.*

Pari modo si quis imprimat compendium, seù Epitomen alicuius Operis, vel libri, supèr quo alius Bibliopola priuile-
13 gium de non imprimendo intrà certum tempus obtinuit, nihilominùs vti Violator priuilegij puniri non potest, non solùm quia Epitomen libri non est ipse liber. Verùm etiàm quià priuilegia hæc libraria
14 velùt monopolia potiùs restringi, quàm ampliari debent, vt egregiè docet *Ahasuerus Fritsbius in tractat. de Typograph. Bibliop. Chartar. & Bibliopol. dissertat. 2. de Bibliopol. cap. 5. de priuileg. Princip. lib. non imprim. concedi solitis §. 8. n. 22.*

Imò *Thor. in Compend. decis. par. 2. verb. Priuilegium si fuerit concessum* latè comprobando firmat, quod concesso alicui Bi-
15 bliopolæ priuilegio imprimi faciendi librum aliàs impressum, adhùc eo non obstante, cæteri Bibliopolæ illum imprimi facere possunt, quotiescumquè concurrat publica vtilitas.

Et *Tancred. in. consultat. 92.* in proposito *Statuti Bibliopolarum Mediolani cap. 28.*
16 *& 31.* in quo prohibetur nullum Bibliopolam, nec aliam quamcumque personam obtinere posse priuilegium priuatiuè ad effectum imprimendi libros iam impressos extrà Ciuitatem Mediolani, & obtentum nullius esse roboris, itaùt eo obtento adhùc possint Bibliopolæ, & Impressores Mediolanenses imprimere eundem librum iam alibi impressum, respondit, quòd non obstante priuilegio obtento à Bibliopola imprimendi priuatiuè quòad alios, *Quadragesimale celeberrimi, & nunquàm satis à laudatis Viris laudati Patris Segnari Iesuitæ*, iam impressum Florentiæ, Bononiæ, & Venetijs, nihilominùs poterat ab alijs etiàm imprimi, animaduertendo, quòd ratio principalis concedendi huiusmodi
17 priuilegium priuatiuè quòad alios est maxima impensa, & dubietas futuri applausus, & exitus apud viros doctos libri, seù operis prima vice impressi, quod non militat in opere iam alibi impresso, prout impressum fuerat *Quadragesimale Patris Segnari*.

Farinac. paritèr *cons. 22. vol. 3.* examinando priuilegium concessum Impressori à
18 in quo prohibetur omnibus, nè imprimerentur libri, illiquè venderentur absquè licentia eiusdem Impressoris, respondit, quòd per transmissionem vnius Sarcinæ librorum à Ciuitate Venetiarum ad Bibliopolam Vrbis non fuerat contrauentum priuilegio, & incursa pœna, tùm quia iidem libri ità ligati, & inuoluti reperti fuerunt non in apoteca, in qua libri vendi solebant, sed alibi; Verùm etiàm quià ad venditionem non deuenerat, nec illos venditioni exposuerat.

De Præceptoribus Grammatices conducendis, & de libertate eis, & alijs Præceptoribus concessa in corrigendis Discipulis.

RVBRICA V.

VT Ciuitas Viris doctis repleatur, & virtutibus abundet, Statuimus, & ordinamus, quod singulo anno de mense Decembris in die Sancti Thomæ, seu alio die, prout videbitur ipsis Dominis Antianis tùnc residentibus fiat Consilium generale, in quo liceat conducere vnum, aut duos Grammatices Præceptores cum eo stipendio, quod Dominis ipsis Antianis, & Consilio videbitur expedire, qui Præceptores sic conducti sint moribus, & scientia præditi, teneanturque passim omnes Scholares admittere in eorum litterariis ludis, ac omnes æqua lance docere, nilque ab originariis Ciuibus, nisi à spontè dare volentibus, exigere valeant. Possintque eorum Discipulos impunè, moderatè tamen, corrigere, ac verberare, nec de talibus castigationibus, seù verberibus possit Potestas, seu alius Iusdicens cognoscere, & modo aliquo dictos Præceptores punire, seu contrà eos inquirere. Idem decernimus obseruari in quibuscunque aliis Magistris docentibus aliquos pueros aliquam artem in Ciuitate Fauentiæ approbatam, vt liceat eis, vt suprà, impunè ipsos pueros, moderatè tamen verberibus afficere.

SVMMARIVM.

1 *Educatio adolescentium est fundamentum totius Reipubl. tanquàm basis omnium virtutum, & à quo dependet totius residui vita expectatio.*

2 *Magistratus inuigilare debent, vt iuuentus instruatur.*

3 *Educatione, & instructione iuuentutis neglecta, resultaret graue damnum vniuersali Ecclesiæ, & quarè.*

4 *Leges frustrà promulgarentur, & in vanum imperaretur ijs, qui obedire non didicerunt; si iuuentus non instrueretur.*

5 *Homines malè educati leges quamuis iustissimas contemnunt.*

6 *Scientiarum communicatio damnatur tanquàm Reip. perniciosa. Contrarium nu. 8. Declara num. 12.*

7 *Scientiæ, & litteræ in Imperio Othomano sunt damnatæ.*

8 Cornelius Agrippa *omnes scientias damnauit.*

9 *Christianam Religionem abolere volentes à Scholis, & disciplinis iuuentutem arcerunt.*

Iulianus Apostata *vetuit, ne Christianorum filij ad publicas Scholas accederent num. 9.*

Scientiæ necessariæ sunt ad repellendas ignorantiæ tenebras.

Scientiarum effectus adducuntur num. 10.

11 *Sapientes vtiliores sunt Reip. quàm imperiti. Docti differunt ab indoctis sicut viui à mortuis num. 13.*

13 *Pater filium ad studium an mittere cogi valeat remissiuè.*

14 *Scholæ sunt Reip. lumina, & ornamenta, ac Religionis, & virtutis nutrices num. 17. & 18.*

15 *Matris educatio in pueris teneræ ætatis est necessaria.*

16 *Adolescentes proni sunt ad malum, sed opera, & virtute assuefieri possunt ad bonum.*

17 *Filij magis proficiunt in Scholis, quàm Domi.*

18 *Cura Scholarum institutio præcipuè habita fuit in omnibus rebus publicis benè ordinatis ibi recensitis.*

19 *Magister in qualibet Ecclesia Cathedrali requiritur pro instruendis Clericis, & alijs & num. 20.*

20 *Theologiæ lectio in Cathedrali requiritur ex dispositione* Sacri Concilij Tridentini.

21 *Scholæ pro puellis erigendæ sunt cum publico stipendio.*

22 *Scholæ pro puellis erectæ sunt in Vrbe* à Sa. Mem. Alexandro VII. & Innocentio XI. *vide ibi.*

23 *Magistri Scholarum quas virtutes possidere debeant, & in quibus scientijs, & virtutibus erudire debeant Scholares.*

24 *Magistri Scholæ electio, & deputatio spectat ad Episcopum cum Capitulo; Contrarium, quod spectet ad Decuriones collegialitèr nu. 25. Decl. nu. 26.*

27 *Examen Magistri Scholæ circà Fidem Catholicam, Doctrinam Christianam, & bonos mores spectat ad Episcopum.*

28 *Professionem fidei emittere debent Magistri Scholæ in manibus Episcopi.*

29 *Magistri Scholæ erectio, & dotatio in Ciuitate Verulana facta fuit à Canonico Antonio de Franchis cum reseruatione electionis eius Familiæ.*

30 *Legatum factum Magistro Scholæ pro erudiendis pueris est opus pium.*

31 *Et respicit honorem Ciuitatis, ac publicam vtilitatem,*

Vtilitatem publicam respicit habere homines eruditos num. 31.

Legatum pro anima censetur id, quod relinquitur pro bono publico num. 31.

32 *Electionem Præceptoris habens tenetur eligere meliorem.*

33 *Legatum pium si hæres, seù executor testamentarius integrè non soluat peccat mortalitèr, & tenetur ad restitutionem, ac incidit in excommunicationem ipso facto, & priuatur iure eligendi num. 34.*

34 *Ius eligendi Præceptorem habens pro Schola publica cum certa annua præstatione, si minùs idoneum eligat, & integram annuam præstationem non soluat priuatur iure eligendi.*

35 *Legatum ad certum vsum destinatum in alium conuerti non valet.*

Legatum ad certum pium vsum destinatum, debet integrè in illum conuerti absque eo quod Administratores valeant quidquàm erogare in vsum proprium numer. 35.

36 *Commutatio voluntatis Testatoris ad solum Romanum Pontificem spectat.*

37 *Scholæ publicæ Grammaticæ, Rethoricæ, Aritmeticæ, & Musicæ sunt in Ciuitate Fauentiæ.*

38 *Lectura institutionum ciuilium erecta fuit in*

in Ciuitate Fauentiæ cum capitulis, de quibus ibi.

39 *Lectura publica Philoſophiæ erecta fuit in Ciuitate Fauentiæ cum certis regulis, modis, conditionibus, & oneribus, de quibus ibi.*

40 *Verba* Dottore venuto di freſcho da ſtudio addottorato *verificari poſſunt in Doctore, qui iàm per triennium redierat Laureatus, & num.* 42.

41 *Incontinenti factum dicitur, quamuis interceſſerit internallum decem dierum, ac duorum menſium, imò etiàm vnius anni.*

43 *In interpretatione vltimarum voluntatum mens finis, & intentio teſtatoris, non autèm cortex verborum eſt attendenda.*

44 *Legatum factum inueni pro conſernatione agnationis eſt capax etiàm conſtitutus in ætate annorum quinquaginta.*

45 *Interpretanda eſt voluntas teſtatoris eo modo, quo ſi viueret, & interrogaretur, veriſimiliter reſponderet.*

46 *Obſeruantia attenditur in interpretanda diſpoſitione teſtatoris.*

47 *Lectura publica Theologiæ erecta fuit in Ciuitate Fauentiæ cum certis regulis, de quibus ibi.*

OBSERVATIO.

CVM fundamentum totius Reipublicæ ſit adoleſcentium educatio,
1 à qua tanquàm baſis omnium virtutum
totius reſidui vitæ expectatio dependet,
vt docet *Amaya in l. Medicos 6. C. de Profeſſor. & Medic. lib. 10. Bodin. de Rep. lib. 6. cap. 1. pag. mihi 968. in princ. Carpzou. de Iuriſprudent. lib. 1. tit. 6. deffinit. 73. num. 1.*
2 Ideò ad Magiſtratus curam pertinet inuigilare, vt Iuuentus rectè, & diligentèr inſtruatur *Erneſt Cothman. vol. 2. conſil. 64. num. 28. cum ſeqq. Carpzou. lib. 1. Iuriſprudent. Conſiſtor. tit. 1. deffinit. 9. num. 9. cum ſeq. & tit. 6. deffinit. 74. num. 1.* Alioquin
3 ea neglecta reſultaret graue damnum vniuerſali Eccleſiæ, cùm Chriſtianiſmus paulatìm degenerare poſſet in Paganiſmum, ſiuè Ethiciſmum *Carpzou. d. diffinit. 9. n. 3. Barboſ. Vot. deciſiu. lib. 3. vot. 78. dub. 2. ſub num. 28.*
4 Et fruſtrà promulgarentur leges, ac in vanum imperaretur eis, qui obedire non didicerunt *Ariſtotil. 5. Politic. Carpzou. d. tract. tit. 6. cit. diffinit. 74. num. 1.* Nàm homines malè educati leges, quamuis iu-
5 ſtiſſimas contemnere audent *Beſold. de Educat. cap. 2. num. 1.*

Nonnulli tamèn Politicorum damnant nimiam hodiè in Republica Chriſtiana
6 ſcientiarum omnibus communicationem, tanquàm illi perniciosam, nàm ſi omnes litterarum ſtudijs incumbant, deficient, qui agros colant, veſtes reſarciant, militiam exerceant, &c. iuxtà opinionem, quam tuetur *Io: Barclaius in Argenide*. Et quamuis hæc opinio comprobari videatur exemplo Otthomani Imperij, in quo, cùm
7 ſcientiæ, & litteræ damnatæ ſint, Subditi in militia adeò ſtrenui euaſerunt, vt quaſi toto Orbi terrorem incutiant: Nihilominùs id non minùs barbarum, quàm periculoſum eſt, & experientia compertum
8 eſt in plurimos errores impegiſſe Cornelium Agrippam, qui ſcientias damnauerat, ac videmus conſilium eorum, qui Chri-
9 ſtianam Religionem abolere conati ſunt eo tendiſſe, vt primum omnium à Scholis, & à diſciplinis eos arcerent; quapropter Iulianus Apoſtata, vt robur noſtræ Religionis infringeret, & neruos quodammodò Chriſtianæ diſciplinæ reſecarer, vetuit, nè Chriſtianorum filij ad publicas Scholas accederent, & acritèr conatus eſt vt commercium litterarum Fidelibus adimeret, prout teſtantur *Lozomenus Hiſtor. Eccleſ. lib. 5. cap. 18. litt. B. Theodoret.* & alij allegati *à P. Alexandro de Natale in ſuo Hiſt. Eccleſ. Secul. 4. cap. 1. pag. mihi 9.*

Vndè ſcientiæ neceſſariæ quidèm ſunt
10 ad expellendas ignorantiæ tenebras, nàm ex eis vita Subditorum informatur ad obediendum *Deo*, & Principibus, & per veros litteratos totus illuminatur Mundus, vt pluribus concordantibus *Barboſ. in auth. Habita num. 7. C. Nè filius pro Patre, vel Pater &c.* comprobat *Antunez Portugal. de Donat: Reg. vol. 1. lib. 2 cap. 22. n. 3. cum ſeq.* vbi etiam firmat, quod vtiliores
11 ſunt Reipub. Sapientes, quàm imperiti, & cum *Pereyr. & Laert.* ſubdit *Ariſtotilem* interrogatum, qua ratione differant Docti ab indoctis reſpondiſſe, *qua viui à mortuis Cobell. ad Bullam boni Regim. cap. 38. n. 7.*

Non tamèn omnibus communicandæ ſunt,
12 ſed media quædam via tenenda, & modus habendus videtur, ſiue quo Reſpublica rectè inſtitui, & diù conſeruari non poteſt ad inſtar humani corporis, in quo ſingula membra propria exercere officia neceſſe eſt, vt animaduertit *Amayden. de Stylo Datariæ lib. 1. cap. 15. §. 9. ſub num. 12. cum duobus ſeqq.*

Hic congruit illa diſputatio, An Pater te-

teneatur, & cogi valeat mittere filium ad
studium, eique necessarias expensas sub-
13 ministrare, quam examinant ommissis alijs
Merlin. de Legitim. lib 2. quæst.22.num.8.
cum seqq. & Gait. de Credit. cap. 4. qu. 11.
num.1572. cum seqq. qui tandèm conue-
niunt in eo, quod si Pater voluntariè mi-
sit ad studium primarum litterarum filium,
quià dignoscatur perspicacis ingenij, &
aptus ad discendas scientias, eo casu cogi
poterit.

Ad rectam verò iuuentutis educatio-
nem præcipuè conducunt, ac sunt neces-
sariæ Scholæ, quæ sunt Reipublicæ lumi-
14 na, & ornamenta, ac Religionis, & vir-
tis Nutrices Cothman. vol 5. cons.43. nu.1.
Antunez Portugal. de Donat. Reg. tom. 1.
lib.2. cap.22. num 1.

Post mollem enim educationem Matris
in tenella ætate filiorum optimam, vtpotè
15 quià pueri indigent sedula opera, & blan-
ditijs maternis, rigidiori opus est discipli-
na ad informandos mores, & vt deflectant
à lubricæ adolescentiæ periculis, vt cum
Plutarch. de Educat. liberor. animaduertit
Rot. coram Merlin. decis.812. sub num.12.
cùm omnis ætas ab adolescentia prona sit
16 ad malum, & à teneris assuefieri ad bonum
magni sit operis, & effectus, iuxtà præcisa
verba Leonis X. in eius Bulla 7. §.32. Bul-
lar. nou. vol.1.

In Scholis enim magis profitentur pue-
17 ri, quàm si Parentes priuatim domi filijs
Præceptores præficiant, tùm quià priuata
institutio est mollior propter intemperan-
tem Parentum amorem ergà eosdem libe-
ros, quorum ingenia ideò languescunt;
Tùm quià ibi non excitatur illa laudabi-
lis, & virtuosa æmulatio, quæ ingenia
acuit, sed nimium quisque sibi tribuit,
dùm se nemini comparat; Tùm etiàm quià
mediante publica educatione pueri à tene-
ris se assuescunt conuersari, vt notat Quin-
tilian. lib.1. Instit. cap.3. Vndè in omni-
bus rebus publicis benè ordinatis præci-
pua cura fuit Scholarum publicarum insti-
18 tutio, vt in Republica Hæbreorum, in
qua erant Scholæ Prophetarum, & Scriba-
rum, latè Hellerius de Ecclesiast. Hierarch.
lib.1. cap. penult., & apud Romanos, vt
latè probat Gonzalez Tellez in Commētar.
ad cap. quia nonnullis 4. sub num.3. de Ma-
gistris &c. Eadem vigilantia quoque fuit
apud veteres Ecclesiæ Patres in varijs Cō-
cilijs plenè relatis per Gonzalez loc.cit.n.4.
cum seq. Præsertim verò demandata fuit in
Concilio Lateranensi, in quo dispositum
19 fuit per vnamquamque Cathedralem Ec-
clesiam Magistro, qui eiusdem Ecclesiæ Cle-
ricos, aliosque Scholares pauperes gratis in-
strueret, aliquod competens Beneficium præ-
beretur, quo & docentis releuaretur neces-
sitas, & via pateret discentibus ad doctri-
nam, vt in cap. quia nonnullis 4. de Ma-
gistr. &c. ibique Gonzalez in not. num. 1.
Et Innocentius III. vlteriùs statuit, vt non
solùm in qualibet Cathedrali Ecclesia, sed
etiam in alijs, quarum sufficere poterunt
facultates, constituatur Magister idoneus
à Prælato cum Capitulo, seù maiori, & sa-
niori parte Capituli, qui Clericos Ecclesia-
rum ipsarum gratis in Grammatica facul-
tate, ac alios instruat iuxtà posse, vt in
d. cap. quia nonnullis. Ac per Concil. Tri-
dent. sess.5. de Reformat. cap.1. resolutum
20 fuit, quòd Ecclesiæ, quarum annui pro-
uentus tenues fuerint, & vbi tàm exigua
est Cleri, & Populi multitudo, vt Theolo-
giæ lectio in eis commodè haberi non possit,
saltèm Magistrum habeant ab Episcopo cum
consilio Capituli eligendum, qui Clericos
aliosque Scholares pauperes Grammaticam
gratis doceat, vt deinceps ad ipsa Sacræ
Scripturæ studia, annuente Deo transire
possint. Ideòque illi Magistro Grammatica,
vel alicuius simplicis Beneficij fructus, quos
tandiù percipiat, quandiù in docendo per-
stiterit, assignentur, dum tamèn Beneficium
ipsum suo debito non fraudetur obsequio, vel
ex Capitulari, vel Episcopali mensa condi-
gna aliqua merces persoluatur, vel aliàs
Episcopus ipse aliquam rationem ineat suæ
Ecclesiæ, & Diœcesi accommodam, nè pia
hæc vtilis, atque fructuosa prouisio quouis
quæsito colore negligatur &c. circà quā ma-
teriam videndus Barbos. in cap. 1. & in d.
cap. quia nonnullis de Magistr. &c. Fran-
cus de Eccles. Cathedral. sub cap.28. Pater
Andreas Mendò de Iure Accademia, Fra-
gos. de Regim. Reip. par.2. lib. 3. disput. 8.
§. 2. num. 24. & nouitèr Claud. Ioly in li-
bello gallico sermone scripto, cui titulus
Traitè Historique des Eccles Episcopales, &
Ecclesiastiques. Impress. Parisijs 1678. in 12.

Quinimò erigendæ sunt etiàm Scholæ
21 separatæ pro puellis, & pro earum regi-
mine publico stipendio eligendæ sunt ho-
nestæ, graues, & idoneæ præceptrices,
quæ eas in moribus, virtutibus, & pietate
informent, & instruant, vt admonet Car-
pzou. in Iurisprudent. lib. 1. tit. 6. deffinit.
finit. 74. num. 4. cum seqq. & Knipschild.
de

de Priuileg. Ciuit. Imperial. lib. 5. *cap.* 16. *num.* 13. probat mandante *fa: mem: Alexandro VII.* institutæ fuerunt triginta Scholæ
22 in totidem Regionibus Vrbis pro pauperibus puellis, quæ deindè à summa pietate *fa: mem: Innocentij XI.* auctæ fuerunt ad aliàs quadraginta sex in varijs Regionibus, constituto ex Ærario Pontificio pro eleemosynis destinato menstruo salario præceptricibus, ac certa quotidiana eleemosyna panis eisdem puellis vltrà subministrationem materiæ laborandi, & exindè mercedem consequendi, quod cum redundet in maximam vtilitatem tàm corporis, quàm Animarum huiusmodi pauperum puellarum, quarum maior pars cum scandalo, & periculo honestatis, alioquin vagabundæ ibant per Vrbem, desideranda, & speranda est in hoc pio opere eadem vigilantia in Successoribus.

Præcipuè autem animaduertendum est, quod Præceptores, qui præficiuntur, sint idonei ratione grauitatis, integritatis,
23 modestiæ, pietatis, humanitatis, scientiæ, experientiæ, & dexteritatis, vt pueri necdùm litteras discant, sed etiàm in pietate, & alijs virtutibus proficiant ad *tex. in lege Magistros Cod. de Professorib. & Medicis lib.* 10., & docet *Carpzou. de Iurispruden. lib.* 1. *tit.* 6. *deffinit.* 73. *num.* 5. latissimè omnibus his virtutibus, & qualitatibus examinatis firmat *Knipschild. cit. cap.* 16. *num.* 14. *cum seqq. & Pignatell. consultat.* 5. *numer.* 4. *&* 6. *part.* 3. ac præscribitur quid eis incumbat in *Bulla Leonis X. in Bullar. nou. vol.* 1. *in ordine la* 7. §. 32. ibi: *Statuimus, & ordinamus, vt Magistri Scholarum, & Præceptores pueros suos, siuè adolescentes, nè dùm in Gramatica, & Rethorica, ac cæteris huiusmodi erudire, & instruere debeant; Verum etiàm docere teneantur, ea quæ ad Religionem pertinent, vt sunt præcepta Diuina, articuli fidei, Sacri Hymni, & Psalmi, ac Sanctorum vitæ, diebusque festiuis nihil aliud eos docere possint, quàm in rebus ad Religionem, & bonos mores pertinentibus, eosque in illis instruere, hortari, & cogere in quantùm possunt teneantur, vt nedùm ad Missas, sed etiàm ad Vesperas, Diuinaque Officia audienda ad Ecclesias accedant, & similiter ad prædicationes, & sermones audiendos impellant, nihilquè contrà bonos mores, aut quod ad impietatem inducat, eis legere possint*. Et si detegantur imperiti, remouendi sunt proptèr præiudicium Reipublicæ, vt tradit *Amaya in Rub. Cod. de Professorib. & Medicis in fine lib.* 10.

Eorum electio, & deputatio spectare
24 videtur ad Episcopum cum Capitulo ad *tex. in dicto capit. quia nonnullis vers. verùm de Magistr.* sed verius est spectare ad
25 Decuriones Ciuitatis per *text. in dicta leg. Magistros ibique gloss. in verbo ordinis*, & primam opinionem in *Iure Canonico* fundatam procedere, quandò Magistri
26 recipiunt salarium ab Ecclesia; hanc verò procedere, quandò soluitur per Communitatem, vt distinguit *Rebuff. in dicta leg. Magistros* quem refert, & sequitur *Tondut. QQ. & resolut. beneficial. par.* 1. *cap.* 17. *num.* 15. *vers. quæ duo*, & *num.* 17. notat, quod hæc electio non est facienda per Decuriones vti singulos, sed collegialitèr tanquàm repræsentantes totum corpus.

Examen tamèn circà fidem Catholi-
27 cam, Doctrinam Christianam, & bonos mores spectat ad Episcopum, vt tradunt *Barbos. in Concil. Trid. sess.* 5. *cap.* 1. *num.* 44. *in Summa decis. Apostol collectan.* 460. *num.* 5. & respondit *Sac. Congregatio Concilij in Verulana sub die* 2.. *Februarij* 1677. rescribendo, *Quò ad ludi Magistrum ex pia fundatione de Franchis retinendi, ius quidem competit Amplit. tuæ illum examinandi, sed in ijs tantùm, quæ spectant ad Fidem, doctrinam Christianam, & bonos mores, in quibus si idoneus compertus fuerit, permittendum est, vt suum munus exerceat: Illud ampliùs Episcopus efficere poterit, vt salarium à Fundatore præfinitum integrè, ac verè persoluatur, vt ita idoneus quantum fieri poterit, inueniatur*: Vlteriùs in manibus Episcopi, vel eius Vicarij Generalis tenentur Ludi Magistri
28 emittere professionem fidei ex dispositione *Bullæ Pij IV. in Bullario nouo tom.* 2. *in ordine la* 88. vbi *in fine* legitur formula professionis fidei emmittendæ; & prosequitur Barbos. *dicta collect.* 460. *eodem num.* 5. *Pignatell. consult.* 5. *num* 2. *par.* 3. *Tondut. QQ. & resolut. benef. par.* 1. *cap.* 17. *num.* 18. in prædicta enim Causa *Verulana* agebatur de legato annuo scutorum centum viginti circitèr facto per *bon. mem. D. Antonium Francum* Collegiatæ Ecclesiæ Sancti Erasmi Canonicum, & cu-
29 ius tenor hic inserendum duxi, vt memoria illius facilius conseruetur pro maiori gloria istius nobilis Familiæ Verulanæ, quæ modo conseruatur per *DD. Philippum, & Capitaneum Paulum. Item dictus Damianus*

Anto-

Antonius Testator sciens, & scire se dixit eiusdem D. Petri Germani sui firmum, & communicatum propositum consulendi necessitatibus Verulanę Patriæ suæ, & Ciuium ipsius animaduertentis ad eiusdem Patriæ egestatem, & ob inopiam litterarum Iuris carere vnamquamq; Rempublicam litteratis, & sapientibus Viris illustrari, & sine ipsis gubernari non posse, de eiusdem Fratris sui voluntate, & conscientia sibi credita ad laudem Dei Omnipotentis, & salutem eorum Defunctorum, & Benefactorum suorum reliquit, quod in Ciuitate Verulana gymnasium constituatur, prout insimul ipsi, fratre suo viuente, oretenus firmitèr constituerant, & pro constituto firmitèr ipsum habuerunt, quod gymnasium francum vocari voluerunt sub cura Illustrissimi, & Reuerendissimi Domini Episcopi Verulani, vel sui Vicarij in eius absentiam, & magnifici D. Manilij, & filiorum hæredum, & Successorum suorum descendẽtium ex eius Vxore D. Elisabetha nepte ipsius Testatoris, eorum videlicet, qui peruenerint, ad gradum Doctoratus, quod alitèr à dicta cura remoueantur, duorum Canonicorum S. Andreę, duorum Canonicorum S. Erasmi, qui à Capitulis dictarum Ecclesiarum eligantur, Sindici, & duorum Officialium Ciuitatis Verularum, qui per Consilium eligantur, Guardiani Sancti Martini de Verulis, hac conditione apposita, quod si dictus D. Manilius in termino vnius mensis computandi à tempore, quo Conductor Ergasterij sui in Vrbe tenetur soluere salarium semestre non concordauerit, & conuenerit cum prædictis D. Canonicis, Sindico, Officialibus, & Guardiano ad instituendum, & exequendum dictum gymnasium, & eligendum, & prouidendum de idoneo Magistro, & Gramatico, non possit, neque debeat interuenire amplius sed ipsi DD. Episcopus, Canonici, Sindicus, Officiales, & Guardianus possint, valeant, & debeant omnia supradicta facere, & debitæ executioni demandare sine ipsius Domini Manilij interuentu, & pro eius dote reliquit totum Ergasterium suum cum omnibus positum in Vrbe in Regione Campi Martij in Contrada S. Luciæ della Tinta iuxtà rem hæredum Michaelis Casalis, & S. Io: vel S. Hieronymi, rem Ecclesiæ S. Luciæ iuxtà flumen à pede, & viam publicam, & alios fines. Item omnes possessiones suas positas in Territorio Anagniæ in Contrada, quę dicitur la Valle del Conte capacitatis octo rubrorum, vel circà iuxtà rem Antonij Scarpinelli, seù eius hęredum de Ferentino, rem hæredum Ioannis de Gauignano, rem Matthæi S. Angeli, rem D. Gentilij Io: rem Magistri Iacobi similitèr de Gauignano, & alios fines. Item possessiones in eodem Territorio sitas in Cõtrada Iabel iuxtà fossatum à latere, flumen à pede, viam publicam à capite cum possessione, siue prato supradictam viam, & dictas possessiones via mediante iuxtà rem hæredum Octauiani Vacarini, & alios fines. Item omnes alias possessiones in eodem Territorio videlicèt suas præter legatas à D. Petro Franco. Item reliquit, quod si Domina Elisabetha Neptis sua mori contigerit absque legitimis, & naturalibus filijs omnia bona, quæ habuit in dotem, & dotis nomine voluit deueniri ad dictum Gymnasium Francum, vt patet in Testamento Domini Petri de dote ei relicta, vt dicitur præter legata ab ipso D. Petro Franco. Item reliquit, quod Præceptor, siue Magister gratìs doceat Verulanos, & in die S. Michaelis Arcangeli, cum omnibus Scholaribus voluit interesse Diuinis in Cappella ab ipso fratre suo, & ipso Testatore erecta, & dotata in Ecclesia S. Erasmi. In omnibus alijs autèm suis bonis &c. instituit hæredem D. Elisabettam Neptem suam prædictam, vt ex Testamento rogato sub die 9. Iunij 1538 per Io: Martellum Notarium Verulanum.

In Codicillo verò posteà condito die 9. Iulij eiusdem anni per rogitum prædicti Notarij ademit ius eligendi Prçceptorem alijs pratèr quàm Manilio eiusquè filijs, & descendentibus masculis ibi: reliquit dictam curam de eligendo idoneo Præceptore Gramatico in dicto Gymnasio prædicto D. Manilio, & suis filijs hæredibus, & successoribus masculis descendentibus ex eo, & eius Vxore Domina Elisabetta etiàm in perpetuum; exclusis alijs Electoribus in Testamento contentis, cum hoc videlicèt quod præfatus D. Manilius, & alij Successores teneantur quolibet anno eligere in termino duorum mensium, quod aliter dicto electio, & cura deueniat eo modò, vt in Testamento continetur &c.

Aduertendum est, quod prædictum le-
30 gatum tanquàm factum à Testatore ex conscientia Petri fratris sibi credita ad laudem Dei Omnipotentis, & salutem eorum Defunctorum, & Benefactorum suorum dicitur pium §. si vnum de prædictis Auth. vt cum de Appellat. cognosc. Ciarlin. controu. forens. cap. 5. num. 9. Rub. Pract. resol. cap. 1. num. 8. Monet. de Commut. vltim. vol. cap. 4.

cap.4. num. 18. *Barbos. de Iure Eccles. vniuers. lib.* 3. *cap.* 27. *num.* 11. *& Amostazz. de Caus. pijs. lib.* 1. *cap.* 1. *num.* 6. *iuncto num.* 30. Vltrà quod cum factum fuerit
30 pro erudiendis pueris huius Ciuitatis Verulanæ, vbi non aderat, nec adest Gymnasium publicum respicit honorem Ci-
31 uitatis *l. Ciuitatibus vers. hoc ampliùs* 125. *ff. de Legat.* 1. Et vtilitatem publicam, ad quam pertinet habere homines eruditos, & litteratos ad *tex. in cap. final. de Magistr.*, & firmat *Cobell. ad Bull. boni Regim. cap.* 38. *num* 6. *cum duobus seqq.*, & quod causa studiorum respiciat publicam vtilitatem tradunt *Alex. ad Bart. in leg. vnic. §. itaùt vnicuique num.* 3. *Cod. de Stud. liberal. Vrb. lib.* 11. *Petrus Barbos. in leg.* 1. *par.* 7. *num.* 50. *ff. Solut. Matrim. Gratian. discept. forens. cap.* 186. *num.* 13. & comprobat *Antunez Portugal. de Donat. Reg. tom.* 1. *lib.* 2. *cap.* 22. *num.* 1. *cum seqq.* & huiusmodi legatum pro erudiendis pueris, & sic pro bono publico, censeatur pro anima relictum alijs relatis tradit *Barbos. d. cap.* 27. *num.* 21. & opus pium iudicatur, vt firmat *Dian. Oper. moral. par.* 6. *tract.* 8. *resolut.* 38. *num.* 2. Vndè eo magis in-
32 cumbit onus adhibendi omne studium pro electione eximij, ac omni virtute prędiri Præceptoris cum integra assignatione omnium fructuum bonorum, vt supra illi tanquàm dos Gymnasij assignatorum, alioquin si dimidiarentur (quod *Deus* auertat)
33 mortalitèr peccaretur non adimplendo mentem Testatoris, proùt ex institia hæres, & executor Testamentarius tenentur, vt relato *Nauarro* respondit *Sanchez Cons. moral. lib.* 4. *cap.* 1. *dub.* 47. *num.* 1. Ac præter peccatum mortale teneretur ad restitutionem, nàm tripliciter delinqueretur nempè contrà fidelitatem proprij muneris, contrà Iustitiam Magistri, & publici boni, in quorum gratiam factum est legatum, & contrà Religionem, cum sit opus pium, vt firmat *Lezan. Oper. moral. par.* 2. *in verbo Legatum num.* 3. Et vlterius tàm eligentes, quàm electus incurrerent, si intèr se colluderent, ipso facto in suspensionem, & excommunicationem respectiuè ex dispositione *Constitutionum Synodalium bo: me: Illustrissimi, & Reuerendissimi Angelucci Episcopi Verulani* ob eius egregias virtutes, & rerum in hac Ciuitate, & Diœcesi rerum gestarum nunquàm satis laudati in *tit. de Executoribus Testamentarijs:* Præterea si non adimpleretur prædicta di-

spositio censeretur Testator spretus, &
34 offensus ab Electoribus, quibus fidem suam commisit, qua propter tanquàm indigni iure eligendi Præceptorem, omne eorum ius ammitterent iuxtà *responsum Papiniani in l. Si Patroni filius §. qui fideicommissariam hæreditatem* ibi: *cur enim non videatur indignus, vt qui destituit supremas Defunctorum preces consequatur aliquid ex voluntate? ff. ad S. C. Trebell.* & tenent *Pragos. de Regim. Reip par.* 3. *lib.* 5. *disput.* 8. §. 16. *num.* 483. *& Dian. Oper. moral. par.* 6. *tract.* 6. *resol.* 3. *num.* 3.

Non ommittendo hac occasione addere, regulare esse, quod legatum ad certum vsum destinatum in alium conuerti
35 non valet, vt docet *Barbos. in Clementin. quia contigit num.* 11. *de Relig. domib.* Et quæ ad certum vsum pium sunt destinata, debent integrè in illum conuerti absquè eo quod Administratores valeant quidquàm in vsum proprium erogare, iuxtà legem sancitam à *Clemente V. in dicta Clementin. quia contingit* ibi: *prouentus eosdem in vsus suos damnabilitèr conuertentes, cum tamèn, & quæ ad certum vsum largitione sunt destinata fidelium, ad illum debeant, non ad alium vsum (salua quidem Sedis Apostolicæ auctoritate) conuerti.* Ipsi enim non possunt arbitrare, cum ad Ro-
36 manum Pontificem spectet pias Defunctorum voluntates commutare, vt firmatur in dicta *Clementin. quia contingit ibiq; Barbos. num.* 13. *& in tractat. de Offic. & Potest. Episcop par.* 3. *allegat.* 83. *num.* 1. *Antonell. de Regim. Eccles. lib.* 1. *cap.* 10. §. 9. *num.* 77. *& Rot. coràm Buratt. decis.* 560. *num.* 2. *ibique Adden. & alibi sæpè.*

Non omittam etiàm hìc adnotare, quod cum Iuuenes compatriotæ abundent Præceptoribus in omni scientia nullam eorum ignorantiæ excusationem allegare valebunt. Etenim in Ciuitate Fauentiæ præter Scholas publicas Gramaticæ, Rethoricæ, Aritmeticæ, & Musicæ in executio-
37 nem dispositionis testamentariæ *Horatiæ de Valiranis* eternæ memoriæ dignæ erecta fuit die prima Februarij 1606. Lectura
38 publica Institutionum Ciuilium à *cl. mem. Cardinali de Valentibus* Episcopo Fauentino consanguinitate coniuncto cum *Domino Io: Baptista* paritèr *de Valentibus* Militiæ in Vrbe Collaterali Amico carissimo, & nunquàm satis laudato ob singulares eius animi dotes, vt ex Breui erectionis, & Capitulis tenoris sequentis.

Erminius miseratione Diuina tit. Sanctæ Mariæ Transpontinæ S. R. E. Præsbyter Cardinalis de Valentibus nuncupatus Dei, & Apostolicæ Sedis gratia Episcopus Fauentinus Dilectis in Christo filijs nostræ Ciuitatis Fauentiæ Ciuibus salutem in Domino Sanè nostris mediantibus Viris DD. Andrea Bettisio, & Andrea Matthiolo I. V. DD. petitio continebat, quod aliàs dum erat in humanis honesta mulier D. Horatia de Valiranis suum condidit Testamentum anno Domini 1557. sub die 21. mensis Ianuarij ex rogitu Ser Petri Matthæi Marchini olim Notarij Fauen., in quo intèr cætera dispofuit, prout in dicto Testamento, ac precibus nobis desupèr porrectis, & in actis Curiæ, & Cancellarij nostri registratis, vndè nos studio Paternæ sollicitudinis intendentes, vt piæ Defunctorum voluntates executioni mandentur auctoritate nostra ordinaria, & qua in hac parte fungimur in dicta nostra Ciuitate Fauentina, quam Diuina bonitas tot Religiosorum Monasteriorum, Domorum, ac Piorum locorum insigniuit; Non immeritò etiàm vt scientiarum fiat fœcunda, & Viros producat consiliari maturitate conspicuos occasione desupèr præbente legatam perpetuam lecturam Institutionum habendam ab vno I. V. D. Fauentitino, ab Antianis, Conseruatoribus, Priore, Decanoquè Doctorum pro tempore, & sex probis Viris scientificis à generali Consilio deputandis, ijsque coràm Nobis congregandis per vota Secreta eligendo, ac per nos confirmando, cum Capitulis à Conseruatoribus eiusdem S. Montis conficiendis, & à Nobis approbandis his patentibus nostris litteris erigimus, & constituimus cum annua pensione scutorum quinquaginta sumendorum ex introitibus hæreditatis prædictæ non solùm &c. sed omni alio meliori modo &c. in quorum fidem, Testimonium præmissorum has manu nostra subscriptas &c. in prædictum Curiæ nostræ Episcopalis Notarium, & Scribam subscribi mandauimus, sigilliq; nostri, quo in talibus vtimur iussimus, & fecimus appensione muniri. Datum Fauentiæ in nostro Episcopati Palatio sub anno à Natiuitate D. N. Iesu Christi millesimo sexcentesimo sexto indictione quarta tempore Pontificatus SS in Christo Patris, & D. N. D. Pauli Diuina Prouidentia Papæ Quinti anno eius primo, die vero 1. mensis Februarij.

Erminius Cardinalis Episcopus.

Bernardinus Battalia Cur. Episc. Fauentiæ Not., & Cancell. de Mandato &c.

Capitula obseruanda à Legente Doctore, sunt sequentia.

„ Nel nome del Sig. Iddio correndo l'anno della sua Natiuità 1606., & del Pontificato di Papa Paolo Quinto l'anno primo, sotto il buon gouerno dell'Illustrissimo, e Reuerendissimo Sig. Cardinale Erminio Valente per la Dio gratia, e della Santa Sede Apostolica Vescouo di Faenza, li Signori Conseruatori del Sacro Monte della Pietà di detta Città Esecutori della pia mente, & virile dispositione dell'egregia Madonna Horatia Valirani per l'elettione del Dottore, e suo stipendio, e salario hanno stabiliti gl'infrascritti Capitoli, quali doueranno essere inuiolabilmente osseruati, approuati che saranno da Sua Signoria Illustrissima, e Reuerendissima.

„ Prima si supplica Sua Signoria Illustrissima, e Reuerendissima, che per sua bontà, e benignità di questa Lettura, acciò sia trattata, e mantenuta con quella riputatione, che conuiene.

„ Li Signori Antiani, li Conseruatori del S. Monte, il Priore, & il Decano del Collegio de' Dottori per li tempi con sei Gentilhuomini da nominarsi, & approuarsi canonicamente nel Conseglio generale di Faenza, li quali tutti alla presenza, e con il voto di sua Signoria Illustrissima, e Reuerendissima per suffragij secreti faranno l'elettione del Dottore che dourà leggere, remota da loro ogni passione mondana, & ogn' interesse humano, mà solo habbiano l'occhio al bene publico, & all'honore della Città con dare ciascuno il suo suffragio al più idoneo, e letterato in questa professione di leggere, & di buoni, & honesti costumi, e per li due terzi s'haurà per eletto, & in caso di parità nelli voti accaderà à quello, che più piacerà à Sua Signoria Illustrissima, e Reuerendissima, e la detta elettione sarà per trè anni, mà però che ogn'anno debba essere ballottato senza concorrenti, & non ottenendo per due delle trè parti, in tal caso si ammettano gl'altri concorrenti per altri trè anni, e così continui sempre.

„ Che non possa essere ammesso al concorso chi non sarà matricolato nel Collegio de' Dottori, e che non sia originario di detta Città, & essendoci Dottori, quali habbiano dieci anni di Dottorato, e più che vogliono concorrere non possano essere admessi altri inferiori di grado di detto de-

„ to decennio al concorso con essi, eccettuando però quelli, che hauessero dato segno di se con sostentare publicamente ò nella scola, ò altroue otto, o più conclusioni.

„ Leggerà nelle Scole la mattina doppo che sarà letta la lettione d'humanità, e e sonata la Campana per vn quarto d'hora il Testo con la glossa, & il giorno doppo pranso in Casa il Testo solo.

„ Vacherà trè mesi dell'anno, cioè Luglio, Agosto, e Settembre circa al leggere nelle Scole, mà leggerà in Casa alli Nouitij il Testo, & vna volta la settimana attenderà all'Accademia con i più prouetti.

„ Vn giorno della settimana di tutto l'anno, cioè il Giouedì haurà vacanza tutte le feste, & quelle ancora, che si osseruano nella Città, & otto giorni auanti il Natale di Nostro Signore, fino all'Epifania inclusiuè, quindici giorni auanti la Quadragesima, la settimana Santa, per tutta l'Ottaua di Pasqua, due giorni auanti la Pentecoste.

„ Il Salario per detta Lettura sarà di scudi cinquanta conforme al decreto sopra ciò fatto dall'Illustrissimo, & Reuerendissimo Signor Cardinale Vescouo, quali si douranno pagare di trè mesi in trè mesi anticipatamente.

„ Li Scolari douranno essere modesti, & sauij, e portare rispetto al Dottore loro Maestro, & anco trà loro, in modo che non facciano strepito, ne disturbino la lettione, ne trà loro vengano à rissa sotto pena d'esser discacciati come discoli, oltre l'altre pene da imponersi da sua Signoria Illustrissima, ò suo Vicario.

„ Li Signori Conseruatori per li tempi douranno attendere all'osseruanza delli sudetti Capitoli, & almeno ogni mese vna volta visitare le dette Scole, & trouandosi, che il Dottore manchi del debito suo siano con sua Signoria Illustrissima, ò suo successore per li tempi, & in assenza con il suo Vicario Generale per prouedere; & imponerli quella pena, che sarà da sua Signoria Illustrissima giudicata bene.

„ Si riserua sempre mai à sua Signoria Illustrissima, e Reuerendissima come Vescouo, & Ordinario la Sopraintendenza, & autorità in detta Lettura nel Dottore, e nelli Scolari d'alterare, e minuire li sopradetti Capitoli con le pene, & altre prouisioni secondo il suo arbitrio non solo nel modo predetto, mà in ogn'altro di ragione megliore, in fede delle cose sopradette &c. il dì 14. Febraro 1606.

Supradicta Capitula, Ordinationes, & Statuta tanquam iusta, & conuenientia approbamus, confirmamus, & obseruari mandamus sub pœnis etiàm arbitrio nostro imponendis, & moderandis, nec non Nobis, & Successoribus nostris reseruamus ordinariam, & delegatam auctoritatem, & Iurisdictionem in præmissis, & circà ea, ac personas in casibus &c. non solum &c. sed aliò meliori modo &c. Dat. Fauentiæ in Episcopali Palatio die 14. Februarij 1606.

Erminius Cardinalis Episcopus.

Bernardinus Battalia Curiæ Episcopalis Fauen. Cancellarius de mandato &c.

Die 29. Aprilis 1609.

Illustris D. Pindarus Celius Vicarius Illustrissimi, & Reuerendissimi DD. Cardinalis de Valentibus Episcopi Fauen. de ordine Illustrissimæ Dominationis suæ addidit infrascriptum Capitulum, quod inuiolabilitèr obseruari mandauit &c.

„ Che à tutti li sudetti Signori Votanti, sia dato il giuramento di dare il loro voto trà le persone, che pretenderanno d'essere eletti, e saranno posti à concorso per Lettore à quello, che in conscienza giudicheranno di Dottrina, di prattica, e d'attitudine nel leggere, e che sia per dare maggiore sodisfattione à gli Scolari, & al benefitio publico, & col solo risguardo, che per tale elettione se n'habbi à da sperare più certo frutto, & non per prattiche, parentele, amicitie, ò altro interesse particolare. Volendo sua Signoria Illustrissima, che il giuramento da darsi à quest'effetto si estenda che il voto non si dia con i sudetti interessi, & affetti, hauendosi ad hauere solo mira al bene publico, & al benefitio, e riuscita delli Scolari, è de Giouani.

Alexander Calderanus Secretarius, & Notarius rogatus &c.

Erecta etiàm fuit Lectura publica Phi-
39 losophiæ prout disposuerat *bo: mem. Ale-
xander de Cittadinis* Rector Parochialis
Ecclesiæ Sancti Marci in eius testamento
rogato sub die 27. Augusti 1630. per An-
dream Rondininum, in quo Antonio ex
Fratre Nepoti hæredi instituto substituit
Confraternitatem Sancti Gregorij vulgo
nuncupatam *de Vergognosi* iniuncto sequen-

„ ti onere: Che sia obligata di pagare ogn'. „ anno in perpetuo, e sino alla consumatio- „ ne del Mondo scudi cinquanta da lire quar- „ tro di bolognini l'vno dell'entrate dell'he- „ redirà del detto Testatore ad vn Dottore „ di Filosofia, il quale legga in publico, e „ priuato quì in Faenza la Filosofia, come „ si fà nella Città di Bologna, e Padoua, „ & altre Città, doue si legge publicamen- „ te tale scienza. Dichiarando, e volendo „ il detto Testatore, che l'elettione di tal „ Dottore s'aspetti, e s' appartenga alla „ detta Compagnia con scienza, e partici- „ pazione dell'Illustrissimo, e Reuerendis- „ simo Monsignor Vescouo pro tempore di „ detta Città, ò suo Vicario, ò chi terrà il „ suo luogo in quel tempo, e dell'Illustris- „ simi Signori Antiani pro tempore di detta „ Città. Dichiarando, e volendo il detto „ Testatore, che tal Dottore sia vn Prete, „ ò Secolare di detta Città di Faenza, il „ quale sia di fresco venuto da'Studio ad- „ dottorato, e quando non ve ne sia vno di „ questi, s'elegga vn Frate Teologo dell' „ Ordine di San Francesco pure della detta „ Città di Faenza, e quando non ve ne sia „ delli sudetti s'elegga vn Padre simile di „ San Domenico, e quando non ve ne sia „ dell'vno, e dell'altro Ordine, se n'elegga „ vno à beneplacito, e secondo la volontà „ delli sudetti Signori Elettori.

Occasione prædictæ dispositionis controuersum fuit per Confratres Dominis Antianis Votum in electione Lectoris, & facto compromisso in personam doctissimi *fel. recordat. Mercurialis Merlini* tùnc Locumtenentis Ciuilis Generalis Prouinciæ Romandiolæ, vt ex instrumento rogato sub die 29. Decembris 1650. per quondam Thomam Donellum Notarium, & Cancellarium Communitatis emanauit fauore DD. Antianorum Laudum, quod exhibitum fuit eidem Notario Donello sub die 2. Martij 1651., & fuit executioni demandatum.

Dederunt etiàm dicta verba, *che sia di fresco venuto da Studio addottorato* bis
40 ansam Patribus Sancti Francisci Substitutis impugnandi electionem Lectoris factam, prætendentibus purificationem ad eorum fauorem, sed sempèr succubuerunt, & vltima vice emanauit sententia in gradu appellationis sub die 12. Decembris 1682. ab Eminentissimo D. Cardinali Cursio tunc A. C. confirmatoria fauore Domini Antonij Vincentij Maioli, qui Laurea Doctorali insignitus redierat ad Patriam paulò vltrà trienium, quod spatium temporis non excludit, quin censeri posset *di fresco venuto*; Nam repositum est in arbitrio Iudicis id determinare inspectis circumstantijs rei, ministerij, & personarum, vt docet *Antonell. de Tempor. legal. lib. 1. cap. 4. sub num. 1.* vndè incontinenti etiàm aliquando dici valet aliquid factum, quàm-
41 uis intercesserit interuallum decem dierum, imò duorum mensium, ac etiàm vnius anni, vt firmat *Bellon. de Potest. eorum, quæ incontinenti fiunt lib. 1. cap. 119. nu. 1. cum seq.* & alijs relatis tradit *bo: mem. R. P. D. Antonell. dicto lib. 1. cap. 11. sub num 10.*

In casu autèm nostro verisimile est, quod prudens Testator eatenùs apposuerit illa
42 verba, *che sia di fresco venuto da Studio addottorato*, quatenùs iuxtà quotidianam experientiam existimauerit, quod cum agatur de Lectura scientiæ speculatiuæ, quæ sicuti magis virescit in eo, qui de recenti illam exercuit, & professus fuit in Scholis, seù Archigymnasio, ità regulaitèr solet senescere, ac euanescere in eo, qui per multum tempus eam non exercuit arguendo, & disputando. Verùm quotiès in Ciuitate concurrat aliquis, qui etsi de proximo non redierit è Studio, attamèn in Philosophia sit excellens, ac æquè benè suas partes adimplere valeat, adhùc admittendus videtur, exclusis Patribus substitutis, cum idem finis, & effectus à Testatore contemplatus sequatur, nam in interpretandis vltimis voluntatibus non de-
43 bet attendi simplex verborum cortex, sed substantia voluntatis ipsius disponentis, eiusdemque finis, ob quem motus fuit ad disponendum ad *text. in l. In conditionibus primum locum in princ., & l. Publicus Meuius circà finem versic. & verba ff. de Condit. & demonstrat. ibique Scribentes, Crauet. cons. 869. num. 5. Cardin. Mantic. de Coniectur. vltim. volunt. lib. 11. tit. 16. num. 3. ac lib. 3. cap. 3. num. 9.* latè ad plura inferens *Castill. Controuers. Iur. lib. 4. cap. 25. num. 36. cum seqq. Roccha disput. Iuris select. cap. 25. num. 28. volum. 1. & cap. 194. num. 137. volum. 2. Rota coram Rembold. decis. 266. nu. 3. & coram Dunozett. iun. decis. 427. num. 6. versic. non obstat cum seq.* vbi decisum fuit, constitutum in ætate annorum quin-
44 quaginta esse capacem legati facti iuueni, ex quo ipse quoquè poterat conseruare agnationem à Testatore vnicè contemplatam,

platam, cum iam haberet Vxorem, & filios.

Eòque magis capienda est talis interpretatio; quia si Testator viueret, & interrogaretur, verisimilitèr ita responde-
45 ret, vndè pro disposito, & expresso haberi debet, ac si expressè disposuisset ad *text. in l.Pactum* §.*final. vbi celebris gloss. ff de Pact. nupt. l.Titius* §. *Lucius ibique Bart.*, *& Iason. in primo notab. ff.de Liber. & Posthum. Menoch. cons.173.num.66. volum.1.Castill.dicto cap.25.num.39.*& latiùs *cap.12. num.1. cum seqq.* pluribus concordantibus cumulatis prosequitur *Roccha dicto cap.25.num.29. & cit.cap.194. nu.138. Surd. decis.37. num. 30. iuncta decis. 91. num 24. Rot. coram Pamphil. decis. 156. num.14.*

Idque comprobatum fuit ex obseruan-
46 tia subsecuta, dùm iam prædictam Lecturam exercuerunt bo:mem. *D.Franciscus Armeninus*, qui septennio, & bo: mem. *D.Petrus Franciscus Bertonius*, qui nouennio ante, lauream Doctoralem adepti erant, vt animaduertit *Gratian.discept.666. num. 28. vers. quibus cum seq. Illustriss. Roccha Disputat.Iur.select.cap.19.num.22. volum. 1. & Rot. coram Cerro decis. 174. num.11.*

Accessit quoque Lectura Theologiæ ex vltima dispositione *bo: mem. D.Octauiani*
47 *de Saluionibus* rogata sub die 18. Martij 1659. per quon. Blasium Pantaluppum Notarium Fauentinum exercenda per Patrem Religionis Seruorum prout ad præsens laudabilitèr exercetur à *Patre Magistro Thoma Maria Morellio* singulari prudentia, doctrina, & morum honestate ornato, iuxtà Regulas, & ordinationes factas perPatrem MagistrumPaulum Saluionum, quæ publicatæ fuerunt die 19. Nouembris 1671. tenoris sequentis.

» Item detto Signore Ottauiano Saluioni
» Testatore à laude, e gloria di Dio, & ad
» honore di questa sua Patria di Faenza, e
» per benefitio vniuersale vuole, ordina, e
» commanda, che sia instituita vna Lettura
» publica, e perpetua in detta Città di Faen-
» za di quella dottrina, ò scienza, che sarà
» dichiarata dal Molto Reuerendo Padre
» Maestro Paolo Saluioni dell'Ordine di San-
» ta Maria de Serui Fratello di detto Signor
» Testatore, & al presente Priore del Mona-
» stero de Serui di Faenza, al qual Maestro
» Paolo Saluioni detto Signor Testatore
» dà, e concede ogn'opportuna, e necessa-
» ria facoltà di far dichiarare, e terminare
» tutto quello parerà, e piacerà al detto Pa-
» dre Maestro Paolo, intorno all'institutio-
» ne della Lettura, e tante volte, quante
» occorreranno sì circa la Persona del Let-
» tore, come del luogo, stipendio da darsi à
» chi leggerà, & il tempo, & il termine, ò
» termini del pagamento di detto stipendio,
» e di doue si douerà cauare il denaro, e di-
» chiarare il tempo, che si dourà comincia-
» re à leggere, volendo, che quanto sarà
» fatto, e dichiarato dal detto Padre Mae-
» stro Paolo Saluioni sia per ben fatto sen-
» za alcuna contradittione, oppositione, e
» richiamo, intendendo, che il Lettore sia
» sempre vn Padre della Religione de Serui
» Faentino, ò vero figliuolo del Conuento
» di Faenza, & in caso di mancanza di sog-
» getto habile delli sudetti, vuole detto Si-
» gnore Testatore, che il detto Padre Mae-
» stro Paolo consideri, e dichiari, che cosa
» si debba fare, e quando debba leggere, e
» come, e con quali conditioni, & il sudet-
» to Padre Maestro Paolo dichiari l'elettio-
» ne, e la forma, il modo d'essa, e di che
» dourà leggere, & in somma si faccia tutto
» quello che ad esso Padre Maestro Paolo
» parerà, e piacerà intorno à questa Let-
» tura.

In Christi nomine Amen &c. die 6. Iunij 1670. Coram me Notario, & Testibus infrascriptis personalis constitutus Admodum Reuer.P.Magister Paulus Saluionus de Fauentia, & ad præsens Prior Vener. Conuentus Sanctæ Mariæ Seruorum Fauentiæ actualitèr exhibet, dat, & consignat mihi Notario infrascripto hoc præsens folium sigillatum sigillo Familiæ de Saluionis ad numerum nouem, prout cum effectu videtur, asserens intùs adesse alterum folium scriptum, & subscriptum ab eo, ac cum suo iuramento recognitum ex rogitu mei Notarij constituentem quandam suam dispositionem, quàm etiàm nùnc ratificauit, & approbauit, & cum reiterato iuramento tacto pectore &c. confirmauit sub obligatione bonorum &c. etiàm in forma Reuerendæ Cameræ Apostolicæ iubens non aperiri per me Notarium &c. nisi secuta morte ipsius Admodum Reuer. P.Magistri Pauli, quia sic sibi placuit &c. omni &c. super quibus &c. Tenor verò folij de quo superiùs fit mentio est, qui sequitur videlicet.

Die 5. Iunij 1670.

Ego Fr.Paulus Saluionus Fauentinus Sacræ

eræ Theologiæ Magister Ordinis Seruorum Beatæ Mariæ Virginis, ac Eminentissimi, & Reuerendissimi D. Cardinalis Cybo Theologus licet immeritus, auctoritate mihi à Fratre meo D. Octauiano Saluiono bo:mem. in ordine ad Lecturam ab ipso de anno 1659 institutum tradita, pròut ex Testamento ab eodem confecto, & per D. Blasium Pantaluppum Notarium publicum Fauentiæ rogato, intendo, & volo iustis de Causis animum meum mouentibus, quod Lector eligendus non legat, nisi post decem annos à die mei obitus. & si quid contrà factum fuerit pro non facto, & nullo prorsùs habeatur, & eadem auctoritate declaro, quod pecunia, quæ ex redditibus, & fructibus præsentium Censuum, & Terrarum hæreditatis dicti D. Octauiani per dd. decem annos percipientur, spectare, debeant ad D. Catherinam Saluionam meam Sororem, nec non ad procreatos ex illa, & in subsidium ad D. Coraleum de Benedictis eius Consortem.

Vt autèm pateant, quæ animum meum ad hæc peragenda impulerint sunt videlicèt multiplicia seruitia à dicta mea Sorore, & à D. Coraleo mihi occasione indigentiarum mei Conuentus præstita, atque largitiones factæ, præsertim scutorum centum quadraginta, quæ in vtilitatem Conuentus prædicti cesserunt, propter quę decerno, & volo in virtute supradictę facultatis, quod stipendium Lecturę esse intelligatur, & sic scutorum quadraginta monetę currentis iuliorum decem pro scuto, ceteris Fratris mei dispositionibus testamentarijs, nec non ijs, quę olim D. Hyppolito Berlando Notaro Fauentino circà declarationes, & obseruationes pro Lectura consignata fuere in suo robore firmitèr permansuris, derogans, & annullans alia, quę in subiecta materia aliàs per me fuerint stabilita, declarans, quod si vnquàm molestias circà præfata dicti mei, & Conuentus Benefactores, siuè filij, aut filię patientur, largitiones prędictę sint restitutioni subiectę cui tùnc temporis de Iure, & pro conscientię dictamine &c. volensque supradicta vim Instrumenti in forma Camerę eum omnibus solemnitatibus, & requisitis habere quemadmodum Notarius, qui assumetur, se rogabit &c. & hoc omni meliori modo &c. & non aliàs &c. mandans præsentem in folio alio includi, Copiam Domino Coraleo de præsentibus per Notarium tribui huiusmodi folium in altero reponi, ac cum sigillis propriæ Familiæ me &c. muniri &c. cassatis Scripturis, & receptis à partibus hucusque factis &c.

Ego Fr. Paulus Saluionus Seruita qui supra affirmo &c.

In Christi nomine Amen &c. Die 6. Iunij 1670. In mei &c. personaliter constitutus Admodum Reuer. P. Magister Paulus Saluionus Fauentinus Ordinis Seruorum, & ad præsens Prior Conuentus Sanctæ Mariæ Seruorum dictæ Ciuitatis recognoscendo supradictam Scripturam dixit, & medio eius iuramento pròut tacto pectore &c. iurauit &c prædictam Scripturam fuisse eius propria manu scriptam, & subscriptam, & omnia, & singula in ea contenta vera fuisse, & esse, illaque inuiolabilitèr obseruare, etiàm sub obligatione bonorum &c. etiàmque in ampliori forma Reu. Cam. Apostolicæ &c. & ita &c. omni &c. super quibus &c.

Actum Fauentiæ Domi Illustrissimi D. Iulij Cæsaris Maradij Nobil. Fauentinus iuxtà &c. Præsentibus eodem D. Iulio Cæsare, & Illustrissimo D. Valerio Maradio eius filio, ac Illustrissimo D. Comite Annibale Carolo Ferniano etiàm Nob. Fauentino testibus &c.

Ego Dominicus Montanarius Fauentinus publicus Apostolicę auctoritate Notarius de prędictis rogatus subscripsi, & signaui &c.

In nomine Domini Amen &c. Reperitur in Archiuio Instrumentorum Ciuitatis Fauentię in rogitibus Ser. Hyppoliti Berlandij olim Notarij publici dictæ Ciuitatis in Protocollo primi semestris anni 1664. sub folio 71. infrascripta declaratio, seù dispositio sigillata, & consignata supradicto Notario sub die decima tertia mensis Februarij dicti anni, & deindè aperta, & publicata sub die 19. Nouembris 1671. tenoris sequentis videlicet.

„ Ordinationi del Molto Reuer. P. Maestro Paolo Saluioni Faentino Seruita Teologo dell'Eminentissimo Signor Cardinal Cibo intorno alla Lettura instituita dalla bo:mem. del Signor Ottauiano suo Fratello, conforme al suo Testamento rogato per il Signor Biagio Pantaluppi sotto li 18. Marzo 1659.

In Christi nomine Amen. Anno ab eiusdem Natiuitate millesimo, sexcentesimo sexagesimo quarto Indictione secunda, die autem decima tertia mensis Februarij Pontificatus Sanctissimi in Christo Patris, & D. N. D. Alexandri Diuina prouidentia Papæ Septimi anno eius decimo.

Præ-

Præsens Scriptura Ordinationum Admodum Reuer. Patris Magistri Pauli Saluioni Ordinis Seruorum Beatæ Mariæ Virginis Theologi Eminentissimi, & Reuerendissimi Principis Cardinalis Cybo consignata fuit mihi infrascripto Notario coram infrascriptis Testibus ad effectum perpetuò consignandi in rogitibus mei, & de eo publicum conficiam Instrumentum, prout de dictis Ordinationibus rogatus fui, scripsi, & subscripsi omni modo meliori &c.

Actum Fauentiæ in Conuentu dd. RR. Fratrum Sanctæ Mariæ Seruorum in Camera Residentiæ eiusdem Patris Theologi à parte Superiori, iuxtà suos confines ibidem præsentibus Magnifico D. Francisco Maria Caldesio Ciue, & Notario Fauentino, & D. Ioseph Maria Gusano de Fauentia Test bus &c.

Ego Hyppolitus Berlandius Notarius rogatus subscripsi.

Adì 13. Febraro 1664.

„ Hauendo la bo: mem. del Signor Ottauiano Saluioni Fauentino instituito vna Lettura nella sua Patria ad honore di Dio, e benefitio vniuersale, con dare ampla facultà à me, Frà Paolo Saluioni Seruita suo Fratello di fare determinare, e dichiarare tutto quello, che da me sarà giudicato opportuno, e sarà di mio piacere, si per l'elettione del Lettore, si per qualsiuoglia altra cosa in ordine alla Lettura conforme al Testamento per mano del Signor Biagio Pantaluppi Notaro di Faenza sotto li 18. Marzo 1659. al che si habbia risguardo, e volendo Io di presente seruirui, e di fatto seruendomi della facoltà come sopra determino, e voglio.

„ Primieramente. Che il Lettore debba essere Mastro di Sacra Teologia, quale per trè anni habbia posseduto il Magisterio, con hauer fatto i corsi de Studij intieramente senza mancanza d'alcun tempo nella forma, che stabiliscono le sante Constitutioni del nostro Ordine, di che sia tenuto farne consapeuoli i Signori Elettori, con mostrare i requisiti à gl'Illustrissimi Antiani del Magistrato pro tempore, e questo habbia in obligo di leggere Teologia Scolastica conforme la materia, che si ordinarà di anno in anno da Noi dalli Signori Elettori da deputarsi dall'Eminentissimo, ò Illustrissimo Vescouo di Faenza, vno de quali deputati sia Ecclesiastico, e l'altro Antiano della Banca.

„ Secondariamente alla elettione del Lettore vengono con ogni riuerenza nominati l'Emiuentissimo, ò Illustrissimo Vescouo pro tempore della Città, in presenza di cui si farà l'elettione del Lettore, ò del suo Vicario Generale, quando il Vescouo sia assente, quale hauerà due voti, e questi potrà conferire in absenza al Vicario, come sopra; In oltre gl'Illustrissimi Antiani del Magistrato di Faenza, e Podestà pro tempore, il Padre Reuerendissimo Inquisitore di Faenza, li Signori Preposto, e Teologo della Catedrale, il Priore de Serui di Faenza, & il primo Maestro del Conuento, & in mancanza di Maestro, il più vecchio Sacerdote del Monastero, il più Antiano Teologo del Collegio de Signori Parochi, & in difetto di Teologo, possa interuenire il capo principale di esso Collegio, & il Signor Console de Dottori, quali habbino vn Voto per somigliante elettione, la quale sia approuata di trè, in trè anni, ò confirmata per voti, secondo la volontà, ò determinatione di chi eleggerà; Dichiarando, che l'Eminentissimo Signor Cardinale Carlo Rossetti Vescouo al presente di Faenza mio singolarissimo Padrone, e soggetto versatissimo specialmente nelle materie Teologiche, in occasione di mutatione, ò rinuncia di Vescouado habbia pure due Voti, e possa sostituire chi ballotti in sua vece & il giorno dell'elettione del Lettore si farà la Domenica seconda doppo la Resurettione di Nostro Signore, ò in vno de giorni della settimana di detta Domenica quando in questa sia impedimento da determinarsi dall'Eminentissimo, ò Illustrissimo Vescouo.

„ Terzo quelli, che bramaranno concorrere alla Lettura faranno capo al Padre Reuerendissimo Generale della nostra Religione, quale si compiacerà mandarne nota al Priore de Serui di Faenza per tempo, acciò detto Priore possa auisare li Signori Elettori ad effetto di determinarsi persona, che legga, quale dourà esser vinta dalla maggior parte de Votanti, & alla Lettura sudetta possino ammettersi forastieri dello stesso nostro Ordine.

„ Quarto il luogo doue si dourà leggere sarà (con buona grazia degl'Illustrissimi Antiani) quello doue leggono gl'altri Lettori publici, & il Lettore leggerà senza pretermissione, conforme l'vso degl'altri; Et in euento, che il Lettore vada à predicare

» care la Qudragesima, sia tenuto rimette-
» re quelle Lettioni che si doueuano nel
» tempo Quaresimale, e darne parte all'Illu-
» strissimo Magistrato, altrimenti sia obliga-
» to per la trasgressione si del leggere, come
» di far auuisati gl'Illustrissimi della Banca di
» detta rimessa, pagare dieci scudi di paoli
» d'applicarsi all'Altare del Beato Giacomo
» Filippo nostro (*qui est de Familia DD. de*
» *Bertonijs*) secondo la dispositione dell'Emi-
» nentissimo, ò Illustrissimo Vescouo, e non
» pagando sia forzato, ò le sia trattenuto lo
» stipendio, & escluso per sempre dalla Lettu-
» ra, che così determino Io Frà Paolo sudetto.
» Quinto, che lo stipendio, ò recogni-
» tione del Lettore sia di scudi cinquanta
» quattro l'anno, da darsi da quello, ò quel-
» li à quali toccherà per qualsiuoglia modo
» di hauere, godere, ò possedere in qua-
» lunque forma, i beni, ò parte de i beni
» del già mio Fratello Signor Ottauiano, ò
» siano obligati, quando fossero più perso-
» ne, che partecipassero de i beni sudetti
» concorrere pro rata alla somministratione,
» ò pagamento dello stipendio nominato;
» Intendendo, che si dia principio à legge-
» re doppo cinque anni, e mezzo della mia
» morte, nello spatio de quali cinque anni,
» e mezzo, potranno godere quelli, à i qua-
» li toccherà i beni sudetti senza altro fasti-
» dio di metter fuori denaro per la Lettu-
» ra, & in caso non si trouasse chi concor-
» resse per leggere doppo lo spatio sudet-
» to, il denaro de i cinquanta quattro scudi
» si ponga à moltiplico in vtile del Lettore,
» quando dopoi si trouarà concorrenti, ò se
» ne formi Censo, di che sono pregati ad
» incombere i Padri del Monastero; E quel-
» lo che leggerà sia obligato pagare trè scu-
» di per la Musica del nostro Beato Pellegri-
» no Auocato del già detto mio Fratello,
» nell'occasione della sua Festiuità, e nella
» mattina della Festa di detto Beato, paga-
» re vn'altro scudo per la pietanza de Pa-
» dri; Restando detto Lettore con cinquan-
» ta scudi de paoli di stipendio libero ogn'
» anno, e così il frutto del moltiplico su-
» detto, quando occorra mancanza di leg-
» gersi; Riseruandomi Io Frà Paolo sudet-
» to di potere aggiungere, e diminuire lo
» stipendio accennato, reuocare, & annul-
» lare, e fare tutto ciò sarà di mio volere
» per la facoltà sopradetta non hauendo al-
» tro scopo, che il decoro della mia Reli-
» gione, e Conuento di Faenza, e questo
» dico, determino, e voglio in ogni miglior
» modo, e forma &c. e la presente sarà sot-
» toscritta di mia propria mano, e corrobo-
» rata con il mio sigillo, e consegnata à pu-
» blico Notaro.

» Io Fra Paolo Saluioni Seruita.

» In caso che il Lettore s'infermi, ne pos-
» si sodisfare per vn'anno alla Carica, hab-
» bia dieci scudi, & il rimanente si ponghi
» à moltiplico, cauando quattro scudi per
» la Musica, e pietanza, come sopra, e se
» l'Infermità concederà che possa sodisfa-
» re in parte, sia pagato pro rata, cauando-
» si sempre i scudi quattro per la Musica, e
» pietanza accennata, & in euento, che la
» Lettura resti per dodici anni, ò continua-
» ti, ò interpellati doppo il moltiplico degl'
» anni dodici à fauore del Lettore, che leg-
» gerà, dopoi il denaro si applichi all'Al-
» tare del Beato Giacomo Filippo, confor-
» me la dispositione dell'Eminentissimo, ò
» Illustrissimo Vescouo, ne doppo lo spatio
» de i sudetti anni dodici si faccia altra mol-
» tiplicatione per la Lettura, ma l'applica-
» tione del denaro all'Altare come sopra
» duri per sempre portando il caso di non si
» leggere, come si è detto per lo spatio d'an-
» ni detti di sopra, e così dico, e determino,
» riseruandomi di diminuire, accrescere, an-
» nullare, e fare quanto sarà in mio piacere,
» & in virtù della facoltà, che mi è stata
» concessa dalla bo: mem. del sudetto mio
» Fratello.

» Io Frà Paolo Saluioni Seruita affer-
» mo &c.

» Negli euenti da mettersi à multiplico
» il denaro per la mancanza del Lettore, si
» caui sempre la rata delli quattro scudi da
» seruire, come si è detto per la Musica, e
» pietanza de Padri.

» Io Frà Paolo sudetto &c. riserbandomi
» di aggiungere, e fare tutto ciò mi parerà
» in vigore della facoltà sopranominata. In
» fede Io Frà Paolo sudetto &c.

In nomine Domini Amen &c. Et die 19. mensis Nouembris anni 1671. Illustrissimi DD. Antiani Ciuitatis Fauentiæ videlicet Illustrissimus D. Eques Franciscus Calderonus Prior, & Octauianus Scalettà I.V.D., Hyacinthus Felisius, & Ceninus de Amicis Antiani, ac Per Illustris, & Excellentissimus I.V.D. D. Sebastianus Zanellus dicti Illustrissimi Magistratus Aduocatus cum præsentia, etiàm consensu, & interuentu Admodum Reuer. Patris Petri Vincentij Manella de Fauentia moderni Prioris Conuentus Admodum RR. PP. B. Mariæ Virgi-

Virginis Seruorum de Fauentia vnanimitèr, & de communi eorum consensu ad effectum executioni demandandi contenta in retroscripta, & introclusa Scriptura, instante dicto D. Aduocato illam mandari aperiri, per me; legi, & publicari stante decreto super hoc facto à supradictis Illustrissimis DD. de Magistratu in Cameris illorum Residentiæ, & per D. Petrum Mariam Cauinam illorum Notarium, & Cancellarium rogato dictam Scripturam aperui, legi, & publicaui alta, & intelligibili voce ad præsentiam infrascriptorum Testium rogat. &c.

Actum Fauentiæ in Cameris Residentiæ dd. Illustrissimorum DD. Antianorum Præsentibus DD. Romualdo de Rubeis, & Iosepho de Auenalibus de Fauentia Testibus ad prædicta &c.

Ita est Ego Angelus Michael Riccius Fauentinus Not. & Archiuista dictæ Ciuitatis rogatus, & requisitus scripsi, & subscripsi.

Reminiscendo applicari Electoribus Præceptorum, & Lectorum prædictorum (seclusa excommunicatione dummodò non vigeat Fauentiæ vniformis Constitutio Synodalis) ea, quæ dicta fuerunt *supra n. 30. cum seqq.* circà obligationem, & pœnas habentium ius eligendi, quamuis talis monitio in Electoribus timoratæ conscientiæ iudicetur superflua.

De Mercatoribus Artis Lanæ.

R V B R I C A VI.

Quoniàm nullum est in Vrbe exercitium, quo magis ditetur, quàm artis Lanæ, quæ cuiuscunque qualitatis homines sustinet, atque fouet. Eapropter studio incumbendum esse censemus, vt ars ista augeatur, & conseruetur. Igitùr in primis ordinem, matriculam, ac omnia eorum ordinamenta appròbamus, & obseruari mandamus. Volumus tamèn quod singulo anno in Consilio generali Ciuitatis Fauentiæ eligantur saltèm duo Viri probi, qui sint experti in exercitio artis Lanæ tempore electionis dictam artem non exercentes, qui habeant facultatem appretiandi pannos secundùm qualitatem ipsorum prout, & sicut in eorum precibus, & capitulis conuenerunt, & promiserunt. Mandantes omnibus Mercatoribus, vt dictis Viris electis eorum pannos exhibere teneantur ad omnem eorum requisitionem, sub pœna librarum quinque bonon. pro qualibet vice, qua contradixerint, seu exhibere denegauerint, aut æstimationem non obseruauerint vendendo pannum plusquàm fuerit per eos apretiatum. Habeant etiàm prædicti electi curam, ne Mercatores fraudent pannos, & ne immisceant in eis pilos, seu borram, & contrafacientes pœna libr. vigintiquinque puniantur, quarum dimidia applicetur dictis electis, quarta pars Rectori eam exigenti, altera quarta pars Communi. Insuper expresè prohibemus quibustunq; etiam Officialibus sancti Montis ne Lanam, aut Telas laneas in pignus accipiant à quocunque Textore, seu laborante, siue forense, seu terrigena, & hoc ne Mercatores eis defraudentur, & si secùs factum fuerit eas veris Dominis restituere compellantur absquè mutuatæ quantitatis restitutione, quæ tamen mutuantis, & maximè Massarij Montis, damno cedat, & idem obseruari volumus sub pœna prædicta in ementibus dictas telas, & lanam à quibuscunque Textoribus, & Lanificibus, seu lanam laborantibus sub pena prædicta. Mensuratio autèm pannorum lanæ fieri debeat extenso panno super tabula non trahendo illum aliter, & mensura poni debeat in medio panni non in extremis, ità vt mensuratio iusta sit, & emptor in mensura non fraudetur, pœna contrafacienti librarum trium bonon. applicandarum vt suprà pro qualibet vice.

S V M M A R I V M.

1 *Homo nascitur inermis, nudoquè corpore, Folijs ficus consutis fiebant perizomata, quibus velabantur pudenda hominibus num. 1.*

Adam, & Heua velauerunt sibi pudenda in Pa-

Paradiso terrestri folijs ficus num. 1.

Tunica pellicea adhibita fuerant pro velandis pudendis hominum.

2 *Lanificij ars, quarè, & à quo inuenta fuerit.*

3 *Lanificium vtilitate, & honestate adeò precellens iudicatum fuit, vt à Matronis, & Regiæ stirpis exercitum fuerit.*

4 *Fœminarum, etiàm Matronarum munus conueniens est demi colum, lanam, telam, linum, fusumque in exercitio ponere.*

5 B. Maria Virgo *operi lanæ, & serici vacabat.*

6 Anna Vxor Tobiæ *textorium opus quotidiè frequentabat.*

7 *Puella diebus festiuis ad fugandum otium absque incursu peccati possunt exercitio lanæ incumbere.*

8 *Priuilegia plura concessa fuerunt Consulibus artis lanæ, illamque exercentibus in Vrbe, de quibus ibi.*

Consulibus artis lanæ in Vrbe concessa fuerunt varia priuilegia, de quibus ibi numer. 8.

Cardinalis Protectoris artis lanæ in Vrbe faraltates vide num. 8.

Assessoris artis lanæ in Vrbe facultates vide num. 8.

Magistratus artis lanæ in Vrbe iurisdictio, & facultates vide num. 8.

9 *Consulendi sunt Periti in illa arte, & materia, de qua disceptatur.*

Artis suæ quisque optimus est Author, & disceptator num. 9.

Rusticorum consilium exquirendum est in re Agraria num. 9.

10 *Iurisdictio priuatiuè quò ad omnes alias Romanæ Curiæ concessa censetur stante amplissime priuilegio munito clausula abdicatiua iurisdictionis ab alijs Iudicibus, iuncto decreto irritanti.*

Prorogari non potest iurisdictio alterius Iudicis in praiudicium eius, cui priuatiuè fuit concessa nu. 10. 12. & 13.

11 *Artifices, & Artium Collegia licet habeant proprios Iudices, tamèn possunt conueniri coràm Potestate.*

Potestas dicitur superior non solùm Artium, sed etiàm Artificum num. 11.

12 *Iudex reassumere potest causas, & inhibere alijs Iudicibus, dùm ei concessa fuit iurisdictio priuatiuè & num.* 13.

14 *Statuto disponente, quod Artifices Artis lanæ, vel serici gaudeant fori priuilegio si in matricula descripti sint, tunc priuilegium extenditur etiam in fauorem filiorum, & famulorum, quandiù sunt in actuali seruitio Patris, vel Magistri.*

15 *Lanæ appellatione venit etiàm filata, donèc in tela apponatur.*

16 *Lana tincta non venit appellatione lanæ. Limita num.* 17.

Colores quosdam lana semèl ducit, quosdam semèl macerata, & recocta non bibit numer. 16.

17 *Legata lana amplissimis verbis, vel adiecto aliquo signo vniuersali venit etiàm lana tincta. Vide ibi.*

18 *Tinctoria ars comprehenditur sub generalitate artis lanæ.*

Tinctores nō possunt se dismembrare ab arte lanæ, & nouam facere societatem numer. 18.

19 *Tinctor pro cautione dat sigillum Domino rei, remanente alia parte illius penès eundem Tinctorem.*

20 *Tinctor præfertur supèr re tincta pro expensis, eiusque mercede quibuscunque alijs creditoribus.*

21 *Tinctorum materiam remissiuè.*

22 *Artis lanæ materiam remissiuè.*

23 *Fori exercentium aliquam artem materiam remissiuè.*

24 *Ars lanæ est Reip. vtilissima.*

Ars lanæ introducenda est in Ciuitate Fauentiæ num. 24.

25 *Nobiles mercaturam exercere non debent dedignari.*

Mercatura, & Agricultura sunt cardines vitæ humanæ num. 25.

Mercatura necessaria est in Reipub. nedùm vtilis, & honesta, & quarè num. 25. *& num.* 31.

26 *Mercaturæ præstantia remissiuè.*

27 *Mercaturam promouere, & fauore prosequi debet, qui Reip. præest, & quarè.*

28 *Mercaturæ exercitium Nobilitati præiudicat. Decl. num.* 29. *Vide num.* 31.

30 *Magni Principes, & Magnates mercaturam exercuerunt.*

Mercaturam, & negotiationem Nobilitati non præiudicare decreuit Sa. Me. Clemente X. *num.* 31.

32 *Diues censetur Nobilis.*

Nobilitas nil aliud est, quàm diuitiæ inueterata num. 32.

Diuitias habens omnem rem habere dicitur num. 32.

Familię diuitijs conseruantur nu. 32.

Familiæ paupertate pereunt num. 32.

Nobilitas absque diuitijs sordescit num. 32.

Diui-

Diuitiæ acquiruntur mediante negotiatione, mercimonio nu. 32.

33 *Assessores Artium, & Vniuersitatum etiàm Medicorum fuerunt abrogati.*

Consulum Artium, & Vniuersitatum iurisdictio fuit abrogata nu. 33.

Consulum Agriculturæ iurisdictio non fuit abrogata, nec eorum Assessor nu. 34.

OBSERVATIO.

NAscente homine inermi, nudoquè
1 corpore, vt eius pudenda, saltèm
velarentur priùs folia ficus consuta fuerunt,
vt facerent sibi perizomata, proùt
practicatum fuisse ab *Adamo, & Heua* in
Paradiso terrestri legitur in *libro Genes.
cap. 3. num. 8.* ibi, *& aperti sunt oculi amborum,
cumque cognouissent se esse nudos,
consuerunt folia ficus, & fecerunt sibi perizomata*,
& deindè tunicæ pelliceæ adhibitæ
fuerunt, vt notat *Risicat. de Stat. homin.
tom. primo tit. de Statu futurorum litt. C.
cum seqq. pag. mihi* 176. Verùm quià corpus
humanum sufficientèr non defendebatur
ab iniurijs temporis, lanificij Ars in-
2 uenta fuit à *Noema*, vt testatur *Glossa ordinaria
in eadem Genes. cap. 4. num. 22.* ibi
*Noema reperit lanificium ad curiositatem
vestium, cùm priùs homines animalium pellicibus
vterentur*, qua mediante meliùs consulitur,
vt prosequitur *Risicat. vbi suprà
litt. A. pag.* 177.

Lanificium autèm vtilitate, & honestate
adeò præcellens iudicatum fuit, vt à
3 nobilissimis Matronis etiàm à Regia stirpe
procreatis exercitum fuisse refert *Alexander
ab Alexandro Dier. genial. lib. 4.
cap. 8. cum Annot. Tiraquell. pag. mihi* 481.
ibi. *Neque omnittendum quondàm Vxores
Viris, & Matres filijs tunicas, togasque
facere, easque acu, & licio, ac telis intexere
consueuisse: Summosque Imperatores,
ac Duces à necessarijs sæpè vestes contextas
induisse quare Alexander Macedo,
& Augustus Octauius domesticis tunicis ab
Vxore Matre, & Sorore, ac Nepte confectis
vsi sunt, quas veteri more in atrio domus
cum Clientibus Romanis intexebant. Greci
verò in saco, & proace: Quippè apud Matronas
quondam lanificium magnæ laudi
fuit, lanamque fecisse Mulierem pudicitiæ,
& probitatis signum erat, quod à Phrygibus
institutum ad Romanos fluxisse putarim,
quibus Attalus Rex primus aurum vestibus
intexere instituit*, & comprobatur ex Sacris
litteris, vt in *Prouerb. cap. 31. nu. 13.*
ibi *Quæsiuit lanam, & linum, & operata
est consilio manuum suarum*, & num 19. ibi
*manum suam misit ad fortia, & digiti eius
apprehenderunt fusum* iuncto num. 22. ibi.
stragulatam vestem fecit sibi.

Hine munus, & officium fæminarum,
ac pudicis, castisque Matronis conueniens
4 domi colum, lanam, telam, linum, fusumque
in exercitio ponere debent, vt referendo
varia exempla aduertit *Risicat. vbi
supra litt. I. & seqq. pag.* 177. proùt practicabatur
à *B. Virgine Maria* iuxtà verba
5 *Epiphanij* ibi *Operi lanæ, & serici vacabat*
relata per *Thomam Garzonum in eius opere
inscripto la Piazza Vniuersale cap.* 103. vbi
eruditè de Auctore huius artis, illiusque
prærogatiuis, & vtilitate &c.; ab *Anna
Vxore Tobiæ*, quæ maximam laudem sortita
est, eo quia textorium opus quotidiè
6 frequentabat, vt in *Tob. cap. 2. num. 19.*
ibi *Anna verò Vxor eius ibat ad opus textorium
quotidiè, & de labore manuum suarum
victum, quem consequi poterat deferebat*,
vt traditum fuit à *Diuo Hieronymo in
Institutionibus Demetriadi Virgini traditis*
ibi *Habeto lanam semper in manibus, vèl
staminis pollice fila deducito, vèl ad torquenda
subtegmina in alueolis fusi vertantur*,
& alibi *ad Letam de Instructione filiæ:
Discat & lanam facere, tenere colum, ponere
in gremio calathum, rotare fusum, stamina
pollice ducere*, quod permissum est
puellis etiàm in diebus festiuis absquè in-
7 cursu peccati ad fugandum otium, & nè
ad domus fenestras se conspiciendas exhibeant,
vt tenet *Homobon. de Bonis in Consultat.
casuum Conscient. vol. primo par. 2.
respons. 33. & Siluestr. in verbo Dominica
qu. 5. dict. 3.*

Cùm igitur antiqua, & nobilis Ars lanæ
non minùs vtilis, quàm necessaria sit
Reip. ad illius exercitium magìs promo-
8 uendum, & coadiuuandum in Vrbe concessa
fuerunt nonnulla priuilegia Consulibus
huiusmodi Artis per *Martinum V. in
eius Bulla la 6. in Bullar. nou. vol. primo*, vbi
de Iurisdictione Consulum Artis pannorum,
per *Sixtum V. in eius Bulla in Bullario
nouo tom. 2. la 14. §. 12*, vbi de auctoritate,
& iurisdictione Consulum Artis lanæ,
quæ priuilegia postmodùm præuia deputatione
Cardinalis Protectoris, & Magistratus
valdè ampliata fuerunt à *Clemente
IX.* mediante Chirographo tenoris sequentis.

Reuerendiss. Card. Giacomo Rospigliosi.

„ Inuigilando noi continuamente con ze-
„ lo, e cura Paterna all'Indennità de' nostri
„ Sudditi, e considerando di quanta vtilità
„ sia l'antica, e nobile Arte della lana nelli
„ stati, nelli quali fiorisce, e quanto sollie-
„ uo apporti tanto alla Nobiltà, quanto alla
„ Plebe, & hauendo veduto con quanto pro-
„ fitto, & vtile sia cresciuta in questa nostra
„ Città di Roma, e suo distretto mediante
„ l'opera, & ottima applicatione di Monsig.
„ Bonacorsi nostro Tesoriere Generale;
„ Volendo noi per quanto possiamo promo-
„ uere, e coadiuuare l'essercitio di detta Ar-
„ te, e conoscendo, che per bene proseguir-
„ la è molto espediente darli vn Cardinale
„ per Protettore, e deputarli vn Magistrato
„ d'Offitiali, li quali non distratti da altre
„ occupationi inuigilino, attendino, & opri-
„ no continuamente per la buona direttione
„ di essa. Però seguitando le lodeuoli, &
„ vtili resolutioni delli Pontefici nostri Pre-
„ decessori di nostro moto proprio, certa
„ scienza, e con la pienezza della nostra
„ Potestà Pontificia erigemo, e constituimo
„ vn Tribunale di quattro Presidenti, quali
„ vogliamo, che sempre siano Romani con
„ l'Assessore, quale sia Dottore dell'vna,
„ e l'altra legge, e trè Mercanti per Conso-
„ li, vn Sopraintendente, & vn Notaro,
„ e per questa prima volta eleggiamo, e de-
„ putiamo Voi Reuerendissimo Cardinale
„ Giacomo Rospigliosi per Protettore du-
„ rante il nostro Pontificato, e doppo il Car-
„ dinale, che sarà pro tempore Sopraintén-
„ dente Generale dello Stato Ecclesiastico,
„ e non vi essendo, per quel tempo, che non
„ vi sarà il Reuerendissimo Cardinale Deca-
„ no, e per Presidenti eleggiamo, e deputia-
„ mo Fabbio Celsi, Marco Accoramboni,
„ Luigi Greppi, e Vincenzo Baccelli, per
„ Assessore Francesco Galeotti, per Consoli
„ Gio: Ferrari, Flauio Valentino, & Antonio
„ Papi, per Sopraintendente Gio: Andreoli,
„ con facoltà à detti Presidenti, Consoli, &
„ Assessori di deputare vno, ò più Notari, e
„ quelli rimouere à loro arbitrio tante,
„ quante volte li piacerà, & in futuro li Pre-
„ sidenti, Assessore, Consoli, Sopraintendenti,
„ e Notaro si douranno elegere nelli modi,
„ ò tempi, che si stabiliranno nelli Statuti
„ da farsi col medesimo moto proprio, certa
„ scienza, e pienezza della nostra potestà
„ tutti, e singoli Capitoli, Ordinationi, Sta-
„ tuti, Priuilegij, Indulti, Immunità, Esen-
„ tioni, & tutte l'altre gratie delli Pontefici
„ nostri Predecessori in qualsiuoglia modo
„ commessi, approuati, & innouati à fauore
„ di detta nobile Arte, ancorche fossero
„ andati in dissuetudine, hauendo il loro te-
„ nore qui per espresso de verbo ad verbum
„ in quanto sono honesti, e non contrarij
„ alli Sacri Canoni, Costitutioni, e Sacro
„ Concilio di Trento, e col presente nostro
„ Chirografo, e Statuti da farsi approuiamo,
„ e quando sia di bisogno di nuouo conce-
„ diamo, & in ogni, e qualunque difetto
„ tanto de fatto, quanto di legge, che fosse,
„ ò fossero in essi interuenuti suppliamo, e
„ sententiamo in questo, & in ogni altro me-
„ glior modo, e di più concediamo à detti
„ Presidenti, e Magistrato facoltà di potere
„ con la nostra approuatione, & de' Cardi-
„ nali Protettori pro tempore riformare, e
„ rinouare in tutto, & in parte li detti Statu-
„ ti, & Ordini antichi, e di farne de' nuoui,
„ come anche di far bandi sotto pene corpo-
„ rali, e pecuniarie à loro arbitrio da appli-
„ carsi vn terzo, ò altra portione trà l'Esecu-
„ tori, & accusatore, & altri ad arbitrio del
„ detto Tribunale, & il restante à beneficio
„ dell'Arte sudetta, e gl'vni, e gl'altri poterli
„ stampare, e publicare sopra la fabrica, la-
„ uori, perfettione, peritia, e qualità delle
„ robbe, regole della medesima Arte, e Truf-
„ fe, e fraudi si faranno, e contrauentione
„ delli Statuti, Bandi, e prouisioni, secondo
„ che porterà la varietà, & opportunità de'
„ tempi, mutare, e riformare, e farne de' nuo-
„ ui, quante volte bisognerà, purchè non
„ siano contrarij alle cose disposte nel pre-
„ sente Chirografo, dando con il presente
„ facoltà, e licenza à detto Magistrato, e suoi
„ Presidenti, Consoli, & altri Offitiali di con-
„ gregarsi per detti effetti, e far le Congre-
„ gationi quante volte sarà necessario, e do-
„ ue li parerà senza licenza di altri sopra le
„ cose, e materie sopradette, & in tutte, e sin-
„ gole cause Ciuili, e Criminali, e miste con-
„ cernenti le sopradette materie, e l'osser-
„ uanza, e contrauentione di essi Statuti,
„ Bandi, & Editti attiue, e passiue, diamo, e
„ concediamo à detti Presidenti, Assessori,
„ e Magistrato piena, ampla, & omnimoda
„ giurisditione di poter ancorchè tutti non
„ fossero vniti assieme, purche non siano me-
„ no di due Presidenti, & vn Console con
„ l'Assessore procedere, e giudicare contro
„ ogni, e qualunque persona di qualsiuoglia
„ stato, e conditione, ancorche fossero Ve-
„ doue, e Pupilli, e si trattasse di obligo Ca-

me.

,, merale, e contro gl'hebrei eſecutiuamente ſummariè, & de plano, & ſola facti veritate inſpecta, concedendoli detta Giuriſditione nelle Cauſe, e materie ſopradette priuatamente alli Reuerendiſſimi Cardinali, Vicario, Camerlengo, e Gouernatore di Roma, Auditore della Camera, noſtro Teſoriere Generale, Chierici di Camera, Preſidente di Camera, e tutti, e qualſiuoglia altro Magiſtrato, e Giudici ordinarij, e Delegati tanto maggiori, e ſupremi, alli quali tutti prohibiamo d'ingerirſi in dette Cauſe, volendo, che ſpettino ſolamente à detto Magiſtraro, Aſſeſſore, e loro Tribunale ſenza che poſſa appellarſi, dimandarſi ricorſo, nè reſtitutione in integrum ad altro Tribunale, mà ſolamente ſi dia ricorſo à noi, & à Cardinali Protettori pro tempore, alli quali ſpetti di ammetterlo, ò di negarlo, e di ſoſpendere, ò non ſoſpendere l'eſecutione à loro arbitrio ſecondo la quantità del debito, la qualità de'caſi, e delle perſone con facoltà al medeſimo Magiſtraro, & Aſſeſſore di riaſſumere tutte le dette Cauſe da tutti, e qualſiuoglia de'ſopradetti Giudici, benche gl'vni, e gl'altri haueſſero priuileggi tanto particolari, quanto generali, & inſerti in corpore Iuris anche per le Cauſe, che ricercaſſero ſpeciale, & indiuidua mentione, e derogatorie di derogatorie, alle quali tutti hauendo li loro tenori de verbo ad verbum per eſpreſſi ſpecialmente per il ben publico deroghiamo, dichiarando, che la Segnatura di Giuſtitia non poſſa in modo alcuno, nè in alcun tempo ingerirſi nelle Cauſe ſudette, nè anche per dichiaratione à qual Tribunale ſpettino in caſo di controuerſia di Giuriſdittione, mà tali dichiarationi ſi debbano fare dal noſtro Auditore, e de'noſtri ſucceſſori pro tempore. In oltre volendo prouedere alle controuerſie, che poſſono naſcere col Magiſtrato dell'Arte della ſeta per cauſa di Giuriſdittione vogliamo, e dichiaramo, che in tutte le cauſe ſudette, concernenti l'intereſſi, e materie di detti Magiſtrati, & Arti, quando le materie ſono ſemplici cioè, ò tutta ſeta, ò tutta lana ſenza miſtura ogni Magiſtrato proceda nella ſua, e quando ſono miſte di ſeta, e di lana, ò di filo, e di altra materia proceda, e ſia giudice quel Magiſtrato hauerà preuenuto con la citatione eſeguita, concedendo à detto Magiſtrato, e ſuo Tribunale, e Giudice ampla, piena, & aſſoluta facoltà di ricauare, e far eſeguire qualſiuoglia mandato reale, e perſonale con ſoſpetto di fuga, & altri per aſſicuramento del Giuditio, e delle robbe, e perſone per le cauſe concernenti le materie ſudette di detta Arte, e quelli dirigere à qualſiuoglia eſecutore in qualſiuoglia Tribunale dentro il diſtretto di Roma, ordinando noi, e comandando, che neſſuna perſona in qualſiuoglia maniera direttamente, ò indirettamente ſi opponghi, e ritardi l'eſecutione di detti mandati, nè intimoriſca l'Eſecutori di quelli ſotto le pene impoſte dalle Bolle Apoſtoliche, e Bandi Generali, & altre prouiſioni emanate contro tutti quelli, che impediſcono la Corte nell'atto dell'eſecutione: E per dare à tutti maggior animo d'impiegare ſe, i loro denari, e facoltà in detta nobile Arte come ſopra à beneficio vniuerſale del Publico con probabil certezza di potere con facilità conſeguire i loro crediti, ordiniamo, e vogliamo, che tutti quelli, che haueranno impiegati denari, ò altro nelle materie di detta Arte, & anco nella Tintoria in qualſiuoglia concorſo con altri Creditori, anco Vniuerſale per cauſa di fallimenti di ſucceſſioni de'beni, & altre cauſe ſijno preferiti auanti qualſiuoglia Giudice etiam de Concorſi generali nelle dette robbe, e materie, nelle quali proueranno eſſer ſtati impiegati li loro denari à tutti, & à qualſiuoglia altri Creditori, e per cauſa di dote, e per qualſiſia altri crediti anteriori, potiori, e priuilegiati anche per priuilegij inſerti in corpore Iuris, e che ricercaſſero ſpeciale, & indiuidua mentione, e derogatione, alli quali tutti deroghiamo, e per il ſudetto effetto vogliamo, ordiniamo, e comandiamo, che non ſi poſſa fare eſecutione alcuna in vigor de mandari di altri Tribunali, e Giudici contro li Maeſtri Teſſitori, Maeſtri Filatori, e Maeſtri Tintori, che ſaranno matricolati, & haueranno li requiſiti in conformità delli Statuti di detta Arte, nè ſopra li ſtigli, mobili, & ordegni concernenti l'Edifitio di eſſa, nè ſopra le lane, che ſi trouano in opera nelli telari, & altri ordegni dell'Arte per debiti, che non ſiano per cauſa di eſſa, mà in tutti li detti mandati, dette perſone, robbe, ſtigli, & ordegni, e lane s'intendino ſempre preſeruati, e non compreſe nell'eſecutione di detti mandati come ſopra ſi debba dare dall'Aſſeſſore di detta Arte, e di più concediamo priuilegio, che li ſtigli, & ordegni ſopradetti, e tutte le robbe di detta Arte non cadino ſotto la confiſca-

„ ſcatione per qualſiuoglia capo, e delitto
„ ancorche atroce, & atrociſſimo. Volendo
„ che il preſente noſtro Chirografo ſia vali-
„ do, & habbia piena, & intiera eſecutione
„ con la ſola noſtra ſottoſcrittione, benche
„ non ſia ammeſſo in Camera, nè regiſtrato
„ ne'ſuoi libri, decretando, che tutti li Sta-
„ tuti, Bandi, & Editti, prohibitioni, com-
„ miſſioni, e prouiſioni ſudette, & altre che
„ ſi faranno, e pigliaranno ſopra le ſudette
„ coſe tanto giudirialmente, quanto eſtragiu-
„ ditialmente debbano eſſere eſeguite da
„ tutti, e ſingoli Giudici, Gouernatori, e Ma-
„ giſtrato, & altri Officiali, a' quali ſpetti, an-
„ che maggiori, e ſupremi, perche tale è la
„ mente, e volontà noſtra eſpreſſa, e così ſem
„ pre debba eſſer giudicato dal Reuerendiſs.
„ Card. Camerlengo dal noſtro Auditore
„ della Camera, Teſoriere Generale, Au-
„ ditori di Rota, Chierici di Camera, &
„ ogn'altro Giudice tanto ordinario, quan-
„ to Delegato, togliendo ad eſſi, & à cia-
„ ſcun di loro la facoltà di giudicare,
„ & interpretare altrimente, irritando addeſ-
„ ſo per allora preuentiuamente tutto ciò
„ che ſi giudicaſſe, interpretaſſe, e faceſ-
„ ſe incontrario non oſtante la Bolla di Pio
„ Quarto de Regiſtraudis, le Conſtitutioni,
„ & Ordinationi Apoſtoliche la Noſtra Re-
„ gola di Cancellaria de Iure quæſito non
„ tollendo, li Statuti di Roma, ſtili, vſi,
„ conſuetudini, & ogn'altra coſa, che faceſ-
„ ſe incontrario, alle quali tutte hauendo i
„ loro, tenori quì per ſufficientemente eſ-
„ preſſi, ancorche ricercaſſero ſpeciale, &
„ indiuidua mentione, pienamente deroghia-
„ mo. Dato dal Noſtro Palazzo Apoſtoli-
„ co Vaticano queſto dì 4. Aprile 1669.

Clemens Papa IX.

Mediante enim hoc Chirographo ere-
ctum fuit Tribunal, ſeù Magiſtratus cum
iuriſdictione priuatiuè quoad omnes alios
Iudices Romanæ Curiæ circà hanc Artem
lanæ, deputando intèr Iudices perſonas in
Arte peritos, & quidem ſumma ratione,
quia quotiès incidit aliqua dubitatio, eos
potiſſimùm conſulere debemus, qui re-
9 rum vſu ſpectati ſint, & maximè rei, de
qua agitur, ſint valdè intenti, cum quiſ-
que artis ſuæ optimus ſit Author, & diſce-
ptator, vt ſi de re agraria vigeat controuer-
ſia, Ruſticorum etiàm conſilium exquiren-
dum eſſe docet *Langlęus Semeſtr. lib.* 5.
cap. 3. *& cap. ſeq. pag. mihi* 235. *litera* B.

Nec iſto caſu poſſunt alij etiàm ſupremi
Magiſtratus Romanæ Curiæ circà hanc
materiam ſe ingerere, ac exercere iuriſdi-
ctionem, attento dicto ampliſſimo priuile-
10 gio munito clauſula abdicatiua iuriſdi-
ctionis ab alijs Iudicibus, ac decreto irri-
tanti, vt firmat *Carleual. de Iudic. lib.* 1.
tit. 1. *diſp.* 2. *q.* 8. *ſect.* 4. *n*, 1186. 1193.
& 1203. vbi firmat, quod etiam proroga-
tio eſt inhibita.

Prout alioquin poſſent, ſi tale ampliſſi-
mum priuilegium non concurreret; Ete-
nim licet Collegia Artium, & Artifices
habeant proprios Iudices nihilominùs poſ-
11 ſunt conueniri coràm Poteſtate, qui dici-
tur ſuperior non ſolum artium, ſed Artifi-
cum, & etiam Præpoſitorum ipſorum, vt
ſequendo *Bald. in l. final. num.* 4. *ibique*
Caſtr. num. 1. *C. de Iuriſdictione omn. Iu-
dic.* dixit *Rot. coràm Manzaned. dec.* 855.
n. 7. *& Marta de Iuriſd. p.* 4. *centur.* 2. *ca-
ſu* 147. *n.* 16.

Imò nec eſt permittendum Artifices,
alioſque ſubditos huic Magiſtratui proro-
12 gare poſſe aliorum Iudicum iuriſdictio-
nem in illius præiudicium, ne contra men-
tem Summi Pontificis rerum ordo confun-
deretur, vndè ſicut ipſe Magiſtratus poteſt
reaſſumere, & inhibere, ita poteſt inſtare,
vt ad eum cauſa remittatur, vt in ſpecie
docet *Carleual. de Iudic. lib.* 1. *tit.* 1. *diſp.* 2.
q. 8. *ſect.* 4. *n.* 1188. non obſtante tali pro-
rogatione *Rot. in rec. dec.* 164. *n* 28. *p.* 7.
cum iuriſdictio prorogari non valeat in
præiudicium eius, cui conceſſa eſt ad effe-
13 ctum impediendi, vt is, quandocumque
cauſam antè latam ſententiam auocare
non poſſit, vt declarando reſpondit *Card.
de Luca de Iuriſdict. diſcurſ.* 51. *num.* 7.
Scialoya de Foro compet. cap. 12 *nu.* 50. *&
Rot. penès Poſt. de Manut. deciſ.* 643 *n.* 11.
ſed ſolum in præiudicium proprium pro-
rogantis, vt firmauit *Rot. in rec. d. dec.* 164.
n. 28. *p.* 7.

Et nota, quod ſtante *Statuto*, quod Ar-
tifices artis lanæ, vel ſerici gaudeant fo-
14 ri priuilegio, ſi in matricula deſcriptus
ſit Pater, aut Dominus, ſeù Magiſter pri-
uilegium fori extenditur etiàm in fauorem
liberorum, & famulorum, quandiù ſunt
in actuali ſeruitio Patris, vel Magiſtri Ar-
tificis viuentis, vt reſolutum fuit *à Sacro
Conſilio Neapolitano penès Sanfelic. de-
ciſ.* 11.

In propoſito huius materiæ aduerten-
dum eſt, quod lanæ appellatione filata
etiàm venit, donèc in tela apponatur, quia
15 vſque ſempèr lana dicitur, licèt prima for-

ma

ma mutata *per tex. in l. Si cui lana 68. ff. de
Legat. 3. Barbos. de Appellat. verborum
in verbo Lana n. 1. Lagunez de Fructib. p. 2.
cap. 1. §. 3. nu. 51. & 75. Sess. decis. 391.
num. 8.*

Non tamèn venit lana tincta ob muta-
16 tionem formæ, iuxtà *tex. in d. l. Si cui lana*
tenet *Lagunez loc. cit. num. 71. & 73. Sess.
dec. 391. n. 8*, quoties verè accepit colo-
rem, cum lana quosdam colores semel du-
cat, & quosdam semèl macerata, & reco-
cta non bibat, vt notat *Gottofred. ad Senec.
in Politic. verb. Tinctor. pag. mihi 350. se-
cundùm impressionem Basilea anni 1590.*
quod non procedit, quandò lana legata
17 fuit amplis verbis, vel adiectum aliquod
signum vniuersale, cum tùnc etiàm lana
tincta veniat *Barbos. vbi suprà n. 3. & La-
gunez loc. cit. n. 74.* & *n. 76* subdit particula-
ritèr inspiciendam esse consuetudinem te-
statoris, de qua lana ipso viuente compre-
hendere assuesceret.

Licet tinctoriæ ars sub generalitate ar-
18 tis lanæ comprehendatur, non obstante
quod certo modo faciat corpus separatum
Capyc. latr. dec. 169 n. 41. non tamèn Artifices
Tinctoriæ possunt se dismembrare ab Ar-
te lanæ, quæ est eorum Caput, & nouam
facere societatem *Roman. cons. 37. & Ca-
pyc. vbi supra n. 40.*

Non ommittendo, quod quando Tin-
ctoribus ad colorandum pannum, vel seri-
19 cum traditur, tùnc pro securitate, & cau-
tione per Tinctorem datur sigillum, cuius
alia pars remanet penès eundem Tincto-
rem, vt docet *Io: Laurentius de Comparat.
litterarum cap. 11. de Affinib. sub* §. 16. &
in simili de talia Pistorum, vide infra ad
Rubr. 11.

Et postquam Tinctor ruuidam, seù vir-
ginem sericam, vel lanam colorauit pro
20 expensis, eiusque laboribus præfertur su-
per illos, quibuscunque alijs creditoribus,
vt respondit *Rodoer. cons. 42.*

Cętera de Tinctoribus vide penès *Rebuff.*
21 *in l. Qui aliquem C. de Murilegolis lib. 11.
ibìque Bart. & alij Scribentes, Petr. Greg. Syn-
tagm. lib. 24. cap. 7. Tomaso Garzoni nella
Piazza vniuersale cap. 41. & Risicat. de
Statu hom n. tom. 1. tit. de Statu Sutorum
littera I. cumseqq. pag. 178.*

Et alia de arte lanæ, vide penès *Solor-*
22 *zan. de Iure Indiar. lib. 1. cap. 10. tom. 2. &
Cherubin. in Bullar. ad Bullam B. Pij V. la
43. pag. 41 tom. 1.*

De foro exercentium aliquam artem,
vide *tex. in l. Per iniquum, C. de Iurisdict.
omn. Iudic. ibique Scribentes, Scialoya de*
23 *Foro compet. cap 23. & de Luca ad Franch.
dec. 679.*

Restat solùm suadendum, quod cùm ex
hac nobili Arti lanæ resultet maxima vti-
litas, proùt experientia comprobatur in
24 varijs Ciuitatibus, & locis tàm extrà,
quàm intrà Status Ecclesiastici, procuran-
da est quoque totis viribus illius introdu-
ctio in nostra Ciuitate, maximè cum ea
mediante præbeatur occasio ingenti nu-
mero pauperum sibi lucrandi victum, &
euitandi otium, quæ cordi præcipuè esse
debent.

Nec dedignari etiàm debent Nobiles
25 incumbere Mercaturæ, cum illa, & Agri-
cultura sint cardines vitæ humanæ, vt
notat *fel. rec. Cardinalis Sfortia Pallaui-
cinus in Histor. Conc. Trid. lib. 13. cap. 4. in
fine*, & quintum Elementum Reip. nuncu-
patur ab *Illustrissimo, & Reuerendissimo
Ansaldo in eius doctissimis discursibus de
Cōmerc. & Mercatura discurs. general. n. 4.*
post hæc scripta visus, qui dùm plausu Ad-
uocationem in Vrbe exercebat *à Sanctiss.
Domino Innocentio XII.* in eius Audito-
rem meritissimè prælectus, in quo mune-
re adeò laudabiliter se gerit, vt eminentio-
rem gradum eius eximiæ virtutes, & gesta
publicæ vtilitati, & majori gloriæ Sanctita-
tis Suæ directa illi promittant; Etenim ea
nedùm Reip. vtilis, & honesta, verùm
etiàm necessaria est ad *text in l. Si quis ff.
de Nundin,* & scribit *Bodin. de Rep. lib. 3.
cap. 8. pag. 561.* quem sequitur *Knipchild.
de Iurib. & priuil. Ciuit. Imperial. lib. 2.
cap. 16. num. 47. Scopp. in Addit. ad decis.
Gratian, obseru. 137. num. 4. cum seq.* iun-
cto *nu.* 25. Vltrà quod enim est medium,
per quod consequuntur ea, quibus egemus,
& illa, quibus abundamus vendere, & cum
alijs permutare possumus, & sic per eam
tanquàm humanæ inopiæ subsidium sub-
leuandum in Regione necessaria introdu-
cuntur, superflua exportantur, contrahitur
etiàm ea mediante familiaritas, & conjun-
ctio, nedùm cum exteris, verùm etiàm cum
vicinis populis, sociando eos fœderibus,
amicitia, ac quandoque etiàm Religione,
vt plenè firmat *Knipschild. d. cap. 16. n. 46.
& lib. 5. cap. 22. num. 1. cum seqq.* & docet
*Hippolytus à Collibus in eius tract. inscripto
Princeps cap. 30.* & de præstantia Mercatu-
26 ræ plura habentur penès *Marquard. de
Mercatura, & de Iure Mercatorum cap. 1. ct*
cum

cum seqq. Ripol. de Logia maris cap. 1. Pigant. ad Statut. Ferrariæ lib. 1. rubr. 14. n. 1. cum seqq. Gryphiandr. Œconomia legal. lib. 1. cap. 24.

Vndè, qui Reipub. præest mercaturam promouere, & fauore prosequi debet, quia
27 à Vectigalibus mercium euectarum, & innectarum ærarium augetur, populus ditescit, ac sine tędio tributa imposita soluit, vt animaduertit *Ahasuerus Frischius in eius Sylloge var. tract. cap. 14 n. 1.*

Et quamuis mediante exercitio mercaturæ nobilitati præiudicari videatur per
28 *tex. in l. Nobiliores C. de Commerc. & mercatur. ibique* Barbos. *n. 2. vbi concordantes*, & comprobat *Knipschild. de Iurib. & priuileg. Ciuit. Imperial. lib. 5. cap. 22. num. 9. cum seqq.*

Attamèn id procedit in mercatura tenui, & sordida, quæ minutatim exercetur,
29 distrahendo merces ad numerum, pondus, & mensuram, vèl quæ exercetur per ipsum Nobilem; secùs si per interpositam personam vti Seruos, & Institores, vt vtramque conclusionem firmat *Barbos. vbi sup. n. 6.* respondit *Rot. coràm Royas decis. 148. n. 4. & in rec. decis. 229. n. 8. cum seq. p. 16.* & plenè *Illustriss. Ansald. cit. disc. general. n. 71.* iuncto *num. 74.* Aut agatur in mercatura honesta, proùt est Nŭmularia, vulgò nuncupata *il Banco*, vt aduertit *Campan. ad Statut. Mediolan. tom. 1. cap. 415. num. 31. cum seq.* & prosequitur *Illustriss. Ansaldus loc. cit. nu. 73.* vbi *numer. seqq.* alias limitationes adducit; Vel quæ exercetur, mediante copiosa rerum affluentia, vt declarant *Kloch. de Ærar. lib. 2. cap. 25. num 56. & Knipschild. cit. cap 22. num. 13. & num. seq.* subdit, quod ideò magni Principes,
30 alijque Magnates copiosam tractarunt mercaturam, nempè *Salomon, Iosaphat, Vespasianus Imperator*, ac Reges Lusitaniæ, & Hispaniarum, & Authores id attestantes refert; In omnem casum sustulit quamcumque amaritudinem, & scropulum *fac. mem. Clemens X. in eius Constitutione in Bullario nouo tom. 5. la 38.* etenim paterno studio, etiàm quò ad temporalia subditorum commodis prouidere cupiens,
31 animaduertens, quod commerciis, & negotiationibus, honestarumque artiŭ exercitio Reipub. florent, industria viget, segne otium, ex quo plurima mali seges surgere solet, exterminatur, omniumque rerum ad vitam necessariorum copia paratur, horumque commodorum intuitu in plerisque Italiæ, aliisque florentissimi Christiani Orbis ditionibus lege cautum, siuè laudabili consuetudine introductum sit, vt nullum per commercia Nobilitati præiudicium inferatur, motu proprio pro omnibus, & singulis tàm Romanis, quàm Bononiensibus, Ferrariensibus, Aueniomensibus, Anconitanis, & Beneuentanis, cæterorumque Ciuitatum, Prouinciarum, Oppidorum, Terrarum, & locorum quorumcumque Sedi Apostolicæ tàm mediatè, quàm immediatè subiectorum Nobilibus, præsentibus, & futuris cuiuscunque status, gradus, præheminentiæ, & dignitatis existant, vt lanificij, & serici artes, ac argentariam, seù nummolariam, necnon mercaturas, negotiationes, & commercia quæcunque Terra, Mari, vèl flumine exercere, vectigalia Sedis Apostolicæ, & prædictarum Ciuitatum, Terrarum, & locorum conducere, omniaque, & singula in præmissis, & circa ea quomodolibet necessaria, & opportuna facere, & exequi liberè, & licitè possint; dummodò tamèn merces minutatim per se ipsos minimè vendant, itaùt propterea nullum omninò eorum Nobilitati, Dignitati, gradui, conditioni, titulis, præheminentiæque, & prærogatiuis præiudicium inferatur, ac illatum quoquo modo dici, censeri, prætendi, vèl intelligi vnquàm possit, sed ipsi omnes, & singuli, eorumque filij, posteri, & descendentes quicunque in eodem omninò Nobilitatis, & Dignitatis gradu sint, & remaneant etiàm ad effectum consequendi habitum, & crucem Fratrum Militum de iustitia Hospitalis Sancti Ioannis Hierosolymitani, ac Sancti Stephani, aliarumque Militiarum, & Ordinum militarium quorumcumque, etiàm specifica, & indiuidua mentione, & expressione dignorum, eorumque priuilegijs, prærogatiuis, præheminentijs, honoribus, iuribus, & gratijs fruendi & gaudendi, ac quo ad alia omnia, & singula tàm Ecclesiastica, quàm prophana siue secularia ad quæ Nobiles quomodolibet admitti, & recipi consueuerunt, seù possunt, & debent, non secùs, ac si nihil prædictorum vnquàm exercuissent, concessit, & indulsit, iuxtà præcisa verba eiusdem *Constitutionis* emanatæ suadente *Eminentissimo D. Cardinale Alterio S.R.E. Camerario*, & tùnc Status Ecclesiastici superintendente, cuius scientiam, integritatem, pietatem, constantiam, & singularem prudentiam in Repub. gubernanda om-

omnes cum admiratione conspexerunt, & conspiciunt.

Cæterùm diues censetur nobilis, cum
32 Nobilitas nil aliud sit, quàm diuitiæ inueteratæ, qui enim diuitias habet omnem rem habere dicitur, & familię diuitijs conseruantur, propter paupertatem verò pereunt, ac Nobilitas absque diuitijs sordescit, vt comprobando ratiocinatur Barbos. *inl. Nobiliores 3. C. de Commerc. & Mercator.* diuitiæ verò mediante negotiatione, & mercimonio acquiruntur.

Post hæc scripta superuenit *Constitutio Sanctissimi Domini Nostri Innocentij XII.* super suppressione Tribunalium, & Iudicum Vrbis ex priuilegio constitutorum, incipien. *Romanus Pontifex* emanata de mense Septembr. 1692. in qua circà Consulatus Artium disponitur: *Quò ad Consulatus Artium, & Vniuersitates etiàm Me-*
33 *dicorum, & Mercatorum, sublatis omnibus Assessoribus, & abrogata in iudicialibus quacunque Consulum, & Vniuersitatum iurisdictione, itaùt eorumdem, & earumdem iurisdictio ex nùnc etiàm quò ad causas instructas, & legitimè contestatas penitùs, & omninò cessare debeat, & cessasse intelligatur, succedant, & procedant competentes Iudices Ordinarij iuxtà eorum ordinarias facultates nulla vt supra habita ratione priuilegiorum, & antiquarum facultatum, inter quos sit locus præuentioni, adhibitis, quatenùs Iudicibus ipsis opus videatur, ijsdem Consulibus solummodò tamquàm Peritis in rebus, & negotijs eorum artem concernentibus. Excipimus tamèn, & sub præsenti nostra Constitutione comprehensos esse*
34 *nolumus tùm Consules Agriculturæ, illorumque Assessorem, tùm Notarios Curiæ Burgi, Mercatorum, & Aromatariorum pro eorum Officijs titulo oneroso acquisitis, seù administratis donèc alitèr prouideatur.*

De Aromatarijs.

RVBRICA VII.

Aromatarij teneantur, & debeant eorum artem benè, & legalitèr exercere, non faciendo aliquam misturam in eorum mercibus, & in pertinentibus ad eorum exercitium, quæ non sit permissa secundùm eorum ordinamenta, & eius artis laudabiles consuetudines, nec vendere vnam rem pro alia, seu illas quoquo modo vitiare, seu adulterare sub pœna librarum decem bonon. pro qualibet vice, qua contrafactum fuerit. Et vt liberius Aromatarij valeant credere eorum merces, Statuimus, & ordinamus vt pro summa librarum vigintiquinque bonon. eorum libris detur fides pro rebus spectantibus ad dictam artem quæ summa sit ad minus in quinque partitis. Delato tamen prius ipsi creditori si viuat in supplementum iuramento, alias soli libro credatur, si prouisiori, & consulibus dictæ artis videbitur, dummodo dicti Aromatarij habeant eorum libros, videlicet Giornale, vachettas, & librum magistrum bene regulatos bullatos signo mercatorum artis Lanæ, ac numero foliorum annotatos. Debitores autem eorum conueniri coram Prouisore, & Consulibus artis Lanæ valeant, qui Aromatarijs ius reddere debeant, prout & sicut reddunt Mercatoribus artis Lanæ, & vbi coram eis dubitari contingerit de aliqua re spectante ad exercitium Aromatariæ, tùnc dicti Prouisor, & Consules teneantur vocare Consulem, seu Consules Aromatariorum, & iuxtà eius, vel eorum relationem litem decidere. In medicinalibus verò tarram non minus solidorum quatuor bonon. pro qualibet libra facere teneantur. Possint autem Aromatarij omnibus diebus festiuis tenere vnam apotecam apertam die tota in foro, alteram verò extrà plateam. Post Vesperas autem dictis diebus liceat omnes medicinales apotecas aperire, vt Medici necessaria pro Infirmis ordinare valeant. Volumus insuper vt Aromatarij præfati alijs prærogatiuis potiantur quibus Mercatores artis Lanæ gaudent.

SVMMARIVM.

1 *Aromatarij periti in arte esse debent.*

2 *Iuramentum de arte in fidelitèr exercendo Aromatarij præstare tenentur.*

3 *Delicta, & errores aliquandò committuntur ab Aromatarijs, & quænam remissiuè.*

4 *Aromatarij medicinas scientèr, & dolosè falsas, seu corrupta aromata vendentes puniuntur pæna extraordinaria. Vide ibi.*

5 *Irregularis efficitur Aromatarius si infirmus obijt ex causa medicinæ rebus corruptis compositæ.*

6 *Pharmaca renouari debent quolibet anno per Aromatarios.*

7 *Exercitio priuandus est Aromatarius, qui res corruptas etiã modicæ quantitatis miscuit.*

8 *Remouendus est Aromatarius in arte imperitus.*

9 *Ceram antiquam cum noua si Aromatarius misceat, tùnc Officialis poterit illam frangere, & igni ad comburendum eam tradere, vel in pauperes distribuere.*

10 *Pæna contrà Aromatarios Fauentinos delinquentes, quænam sint.*

11 *Puniri an possint Aromatarij priuatiuè à Grasserijs, an cumulatiuè cum Gubernatore, ita ut sit locus præuentioni remissiuè.*

12 *Gubernator in puniendis Aromatarijs, an teneatur seruare dispositionem Capitulorum Grasciæ an potiùs Iuris communis, vel Bannimentorum Generalium remissiuè.*

13 *Ars Aromatariorum tendit ad conseruationem vitæ humanæ, & sic respicit publicam vtilitatem.*

14 *Hypotheca tacita cum prælatione alijs creditoribus competit Aromatarijs pro eorum creditis Ampl.nu.15. & 19. Decl. n.16.*

Saluianum intentare possunt Aromatarij pro eorum creditis etiàm contrà tertium possessorem n.14.

17 *Exercitium Aromatariorum, & Medicorum est publicum, ideòque inseruire tenentur Ægrotantibus.*

18 *Aromatarij creditores hæreditatis, & patrimonij sunt, non defuncti.*

19 *Aromatarij Vrbis pro summa quinquaginta scut. preferuntur pro eorum credito medelarum subministratarum ad quasuis infirmitates alijs creditoribus quibuscumque, quod priuilegium est locale.*

20 *Creditum Aromatariorum non probatur ex eorum libris; Limita nu. 21. 22.23.24.25.26.*

26 *Libri Aromatariorum Vrbis probant eorum creditum. Ampl.n.28.*

27 Genua de scriptur.priuat.lib.4.de libris Aromatariorum n.3.cum seq.*reprobatur.*

Nouar. in Summa Bullar. par. 1. commentar. 16. sub num. 2. *reprobatur num.27.*

Ricc. decis. Cur. Archiep. par. 1. decis. 106. n.1. vers. tum primo par. 1. *reprobatur n.27.*

29 *Libri Aromatariorum Vrbis vltrà tres annos non probant. Limita vt ibi, & num.31.*

30 *Quod tempus extensum fuit ad quinquennium, sed hoc non habet locum fauore aliorum Aromatariorum.*

32 *Præscriptio contrà Aromatarium completa non interrumpitur, si continuatum fuerit recipere pharmaca ab eodem Aromatario.*

33 *Testator si mandauit solui omnia eius debita non censetur hæres adstrictus ad solutionem debitorum Aromatario, quem exceptione præscriptionis poteſt repellere Contrarium nu. 34. Ampl. n.36. Decl.nu. 37. cum seq. Vid. n.39. & 40.*

35 *Præscriptione non tollitur obligatio naturalis.*

38 Statutum Vrbis lib.1. cap. 158. *inducit præsumptionem solutionis per lapsum sexdecim annorum, non autèm præscriptionem, & quæ sit differentia inter vtrumque.*

39 *Mala fides debitoris cessat, quandò Statutum præsumit solutionem per lapsum certi temporis.*

40 *Præsumptio solutionis elicita per lapsum certi temporis ex dispositione* Statuti Vrbis lib. 1. cap. 158. *tollitur contrarijs probationibus, seù præsumptionibus vehementioribus, quæ à creditore probari debet.*

41 *Consules Aromatariorum Vrbis procedunt summariè in causis exactionis crediti eorumdem Aromatariorum absque monitario, vel libello cum sufficiat qualis qualis petitio etiàm verbalis.*

42 *Com-*

42 *Computa Aromatariorum solidata & taxata à peritis exequi debent.*

43 *Taxa particularis attendenda est in taxandis computis Aromatariorum.*

Taxa rerum medicinalium Aromatariorum Vrbis, & Districtus facta fuit de anno 1674. n.43.

44 *Detrahenda est tertia pars in taxatione computorum Aromatariorum.*

45 *Viginti pro quolibet centenario detrahenda sunt in taxatione computorum Aromatariorum.*

46 *Maximè quandò Aromatarius tantumdèm defalcare solet alijs.*

47 *Religiosis prohibitum est artem Aromatariæ exercere.*

48 *Religiosis permissum est exercere artem Aromatariæ pro vsu proprio.*

Prothomedicus non potest visitare Religiosos exercentes artem Aromatariæ pro vsu proprio n.48.

49 *Religiosi vendere possunt medicinalia propriæ Aromatariæ renouandi gratia.*

50 *Regulares retinere possunt apotecam Aromatariæ pro eorum vtilitate, dummodò per Seculares vendantur, & emantur aliqua pro eisdem Regularibus necessaria.*

5 *Aromatarius locare non potest Aromatariam cum auiamento, pro certa pensione cum obligatione in fine locationis restituendi eadem vasa, & pharmaca pro eodem pretio à principio taxato. Contrarium n.46.*

2 *Aromataria vendita taxari, & conueniri possunt fructus recompensatiui pretij non soluti.*

OBSERVATIO.

Aromatarij, qui ad humani corporis infirmitates curandas pharmaca, &
1 alia medicamenta opportuna operosæ diligentia studia parant, debent esse in arte periti, & iuramentum de eorum arte fideliter exercenda præstare tenentur, vt de
2 tali iuramento tradit *Naurath. de Vita, & Morte hominis, theorem.* 15. & quod in manibus Prothomedici præstent huiusmodi iuramentum, testatur *Nouar. in Summa Bullar. par.1 comment. 16. num.2.* ad eui-
3 tandum errores, & delicta, quæ aliquando committuntur recensita per *Zacch. QQ. medicolegal. lib.6. tit.1. q.10.*

Vndè si scienter, & dolosè falsas medicinas, seù falsa, atque corrupta aromata vendunt, puniendi sunt pœna extraordi-
4 naria Iudici arbitraria, vt relatis *Menoch. de Arbitr. cas.* 382. *num.4. Caball. resolut. crim.* 80. *Farinac. de Falsit. qu.* 150. *n.57.* ac aliis firmat *Certiad. decis.* 88. *num.* 36. vbi etiàm testatur per *Regium criminale Cathaloniæ Consilium* condemnatum fuisse Thomam Tecer Pharmacopolam, qui de anno 1580. quo tempore Epidemiæ morbus grassabatur in Ciuitate Barcinonæ, falsa medicamenta scientèr, & dolosè vendiderat in euidens infirmorum damnum, & publicæ vtilitatis perniciem, & detrimentum, vt duceretur vestitus palàm, & priuaretur in perpetuum exercitio, & ad remigandum in Regijs triremibus per septennium.

Etsi infirmus obijt ex causa medicinæ ex rebus corruptis compositæ, Aromatarius
5 efficitur Irregularis, quia censetur dare causam periculosam homicidio, vt docet *Bonacin. Oper. moral. tit. de Irregularit. disp. 7. q. 4. punct.7. num.11.* Ad quod periculum euitandum, & occasionem tollendam, cum pharmaca, vt plurimùm diù ser-
6 uari non possint, quolibet anno debent renouari, vt admonet *Ganauer. dec. 5. n.4.*

Si autèm res corrupta, quæ miscetur, sit modicę quantitatis, adhùc exercitio pri-
7 uandus est, vt latè tuetur *Ioannes Botta cons. 74. num.13. cum seq.* quem refert, & sequitur *Guazzin. ad Defens. Reor. defensi 33. cap.9. sub n.5. in fine.* Proùt ab exercitio suspendi, & remoueri debet, si im-
8 peritus in arte detegatur, vt tradit *Amaya in Rubr. C. de Professorib. & Medic. in fine lib.10.*

Et si misceat ceram antiquam cum noua, poterit Officialis illam frangere, &
9 igni ad comburendum tradere, vèl in pauperes distribuere, vt docet *Put. de Syndic. in verbo Iudicis suprema potestas num.* 24. quem sequitur *Cobell. ad Bullam boni Regim. cap.21, n.41.*

In nostra Ciuitate contrà Aromatarios delinquentes tàm in retinendo res à Pro-
10 thomedico non approbatas, quàm in incorporandis res corruptas cum incorruptis, ac in alijs casibus, statutæ sunt pœnæ in *Capitulis Grasciam* concernentibus, de quibus *in Appendice pag.88. num. 86. cum seqq.*

An autèm soli Grasserij, seù Ædiles in istis causis priuatiuè procedere valeant, an
11 autèm cumulatiuè cum Illustrissimo, &

Reuerendissimo Gubernatore, itaùt sit lo-
cus præuentioni dictum fuit supra *in Ob-
seru. ad Rubr. 52. num. 9. lib. 4.* An verò
a procedente etiàm Gubernatore, ipse quo-
què teneatur in erogandis pœnis sequi dis-
positionem prædictorum *Capitulorum*, an
verò *Iuris Communis*, vel *Bannimentorum
generalium*, vide *D. meum Raynald. in eius
Obseru. crimin. tom. 2. cap. 18. §. 29. n. 49.
cum seqq.*

Cum hæc ars tendant ad conseruatio-
nem vitæ humanæ, & consequentèr respi-
13 ciat publicam vtilitatem, quæ facit cessare
priuatam, vt aliis relatis animaduertit *Post.
resol. 104. n. 31. cum seq.* meritò Aromata-
rijs pro eorum credito ex causa medica-
mentorum traditorum competit tacita hy-
potheca cum prçlatione alijs creditoribus,
14 vigore cuius intentare potest iudicium
Saluiani etiàm contrà tertium possesso-
rem, vt pleniſſimè firmant *Post. allegat. re-
sol. 104. n. 5. cum pluribus seq. Franc. de
Potest. in apparat. n. 123. Andreol. in Col-
lect. de Pign. & hypothec. in verb. Aroma-
tarius impress. post eius controu. p. 6. May-
nard. dec. 47. lib. 2. Caualcan. dec. 34. p. 2.*
Et quidèm non solùm creditoribus haben-
tibus hypothecam tacitam anteriorem, vt
15 respondit *Post. loc. cit. num. 23. cum seq. &
Rot. coràm Dunozet. iun. decis. 576. n. 23.
repetit. coràm Merlin. de Pign. dec. 33*

Verùm etiàm expressam; vt firmauit
*Post. vbi suprà num. 24. Bonden collect. 47.
n. 65.* adducti per *Adden. ad Reuerter. de-
cis. 486. n. 2.* & respondit *Rot. d. decis. 576.
eod. n. 23.* Imò quoque procedere respe-
ctu anteriorum creditorum ex causa dotis,
cum hæc ars respiciat publicam vtilitatem
primariò, dos verò secundariò, vndè maior
vtilitas publica vincit minorem *Bonden.
vbi suprà, Post. loc. cit. n. 26. & 33. Rot. d.
decis. 576. n. 23.*

Declara tamèn prædictam potioritatem,
& prælationem procedere pro credito
medelarum subministratarum in vltima in-
16 firmitate, ex qua debitor obijt, cum illæ
æquiparentur funeris impensis, vt post re-
latam contrariam opinionem, hanc vti ve-
riorem tenet *Merlin. de Legitim. lib. 2. tit. 1.
q. 15. n. 13.* latiſſimè comprobando respon-
dit *Post. loc. cit. num. 37. cum seq. Adden. ad
Reuerter. loc. cit.* discusso articulo, & repro-
bata *decis. 51. Franchi* firmat *Capyc. latr.
dec. 47. n. 19. cum seq. Maynard. d. dec. 47.*
Secùs verò quòad medelas, quæ inseruie-
runt pro illis infirmitatibus, ex quibus de-
bitor conualuit, vt declarat *Roland. cons. 14
n. 27. vol. 1. Gratian. discep. 94. n. 16. Ca-
pyc. latr. d. decis. 47. n. 20.* & ita iudicatum
fuisse à *Parlamento Tolos.* testatur *Maynar.
dec. 47. l. 2.* Et ratio est, quia Aromatariorũ,
proùt etiàm Medicorum exercitium est pu-
17 blicum, vndè cum inseruire, & subuenire
teneantur ægrotantibus, nec se excusare
valeant, & ad postulandam, & consequen-
dam obsequiorum suorum, & medelarum
solutionem non admittantur nisi post mor-
tem, vel sanitatem recuperatam, iustum
est, quod manuteneantur in eorum priuile-
gio prælationis pro opera, & medelis sub-
ministratis in vltima infirmitate, tamquàm
creditores necessarij, non voluntarij; Vltrà
quod pro cæteris creditoribus laborarunt,
diligenti opera nauata pro valetudine de-
bitoris recuperanda: Ac concurrit pietas,
nè homines in infirmitate derelinquantur,
sed alij ad eos curandos inuitentur. Et tan-
dèm, quia eorum creditum respicit hære-
ditatem, non defunctum, vnde Aromata-
18 rij non dicuntur creditores defuncti, sicut
cæteri, sed hæreditatis, & patrimonij, ac
non censetur debitum propriè causatum à
defuncto, sed hæredis, vel dicitur debitum
defuncti, & hæreditatis, & præferendum
est alijs, vt pleniſſimè cumulatis concor-
dantibus respondit *Post. resol. 104. n. 37.
cum plurib. seqq.* Secùs dicendum est quòad
creditorem pro expensis infirmitatis, ex
qua ægrotus conualuit, nàm sibi imputet
creditor, qui non exegit ipso viuente, vt di-
stinguendo docet *Capyc. latr. vbi sup. n. 19.
cum seq.*

Prædicta difficultas sublata fuit quòad
Aromatarios Vrbis, fauore quorum vsquè
19 ad summam scutorum quinquaginta *Cle-
mens Octauus in eius Constitutione la 47.
§. 10. Bullar. nou. tom. 3.* mandauit, *quod
pro quibusuis pharmacis, & rebus medicina-
libus, ac medelis per eos ad quasuis infirmi-
tatis subministratis præferantur omnibus, &
singulis alijs cuiusuis defuncti, vel decocti,
aut aliàs quantumuis priuilegiati non sol-
uentis creditoribus etiam quantùmuis potio-
ribus, & anterioribus, & quasuis obligatio-
nes etiàm Camerales, & publica instrumen-
ta etiàm iurata, quauis hypotheca vallata,
etiàm causa dotis, & quasuis alias clausu-
las, seù cautelas in se continentes habenti-
bus vsquè ad summam scut. quinquaginta
tantùm*, vt huius *Constitutionis* meminit
*Nicol. in Floscul. in verbo Aromatarius n. 2.
& in lib. 2. Instit. Ciuil. tit. 19. de Hæred.*

qua-

*qualit. n.*17. *& Thomat. dec.*173. *n.*32.*cum seq.* vbi firmat esse localem, scilicet pro Aromatarijs Vrbis tantùm.

Creditum verò Aromatariorum regularitèr non probatur ex eorum libris tam-
20 quàm scriptis à persona priuata, nec publicum officium habente, vt respondit *Antharan. cons.* 388. *n.* 11. *Gram. cons.* 82. *& Carpan. ad Statut. Mediol. cap.* 360. *n.* 18. vbi quot semoto Statuto, vel consuetudine non præstatur fides libris Aromatariorum,& *num.* 24. *cum seq.* subdit fidem esse præstandum vigore *Statuti Mediolani* pro
21 summa librarum 22. accedente iuramento Aromatarij quò ad rem descriptam.

Sed prædicta conclusio limitatur in pluribus casibus,& primò quandò ex consuetudine alitèr receptum est, quo casu illis
22 plena fides adhibetur, vt de consuetudine Regni Neapolis testatur *Camill. Borell. cons* 82. *per tot. Nouar. in Summa Bullar. par.* 1. *comment.* 16. *sub n.*2. *Genua de Scriptur. priuat. lib.*4. *de libris Aromatariorum num.*3. *cum seq. Ricc. Decis. Curiæ Archiep. p.*1. *dec.*106. *n* 1. *vers. tùm secundò, & n* 3. *vers. non obstat*.

Secundò quotiès in ipsis libris conti-
23 nentur verisimilia data, & reecepta, partitæ exiguæ summæ,quarum aliquæ sunt verificatæ, vt consuluit *Borell dicto cons.* 82. quem refert, & sequitur *Genua vbi suprà n.*22. *cum seq.* Proùt etiàm quandò exhibentur receptæ Medici, & concurrit præsumptio bonæ famæ Aromatarij,nàm tùnc libri probant medicamenta in eis descripta, vt firmat *Purpurat. cons.* 31. *vol.* 1. ad quem esse recurrendum admonet *Donat. Anton de Marin. lib.*2 *cap.*125.*n.*5.

Tertiò, quandò singulis annis libri recognoscuntur à Prothomedico, in cuius
24 manibus præstitum etiàm fuit iuramentum de fidelitèr,& benè exercendo artem, vt declarant *Nouar. loc. cit. & Ricc. d. decis.* 106. *n.* 2.

Quartò, fauore Aromatariorum Ciuitatis Fauentiæ, quorum libris adhibenda est, quotiès saltèm per annum conferu a-
25 uerint receptas Medicorum, & quotidiè per extensum adnotatæ fuerint res traditæ, vt ex *Capitulis Grassia sub titulo de Speciali n.*89.*pag.* 88. *Appendic.*

Quintò, fauore Aromatariorum Vrbis vigore *Motus proprij Iulij III. impress. in Bullario antiquo inter Constitutiones Iulij*
26 *la* 51. mandantis, plenam fidem adhiberi ipsorum libris more mercantili, & secundum vsum, & consuetudinèm dictæ Artis, qui *Motus proprius* confirmatus fuit à *Clemente VIII.* in allegata *Constitutione* 47. §.7. & tradit *Scacc. de Iudic. lib.* 2. *cap.* 11. *num.* 136.

Et quamuis *Genua loc. cit. nu.*8. *Nouar. d. comment.* 16. *& Ricc. d. decis.* 106. *n.* 1. *vers. tùm primò*, allegant dispositionem
27 prædicti *Motus proprij*, & *Bullæ Clementis VIII.* tanquàm indistinctè procedentem fauore omnium Aromatariorum etiàm extrà Vrbem, attamèn ex lectura apparet emanasse solùm fauore Aromatariorum Vrbis, vndè non suffragantur alijs non comprehensis, cum sit localis, vt in terminis dictæ *Constitutionis Clementis VIII.* respondit *Rot. Maceraten. penès fel. mem. Thomat. decis.* 173. *n.*32. *cum duobus seqq.* cuius scientia, integritas, cæteræque virtutes mirificè imitantur ab *Illustrissimo, & Reuerendissimo D. Ioanne Dominico Thomato* ex fratre Nepote Abbreuiatore Maioris Præsidentiæ, & A. C. Locumtenente, cum verba *Bullæ* sint elata dumtaxat fauore Aromatariorum Vrbis non potest admitti,nec obseruantia, nec consuetudo in contrarium aduersus alios, vt ibidem aduertit idem *Thomatus*.

Notandum quod libris Aromatariorum Vrbis mercantili more retentis creditur
28 contra illos, qui debitores in eis scripti reperiuntur, etiàmsi res vsui tertiæ personæ inseruierint, dùm in eisdem libris asseritur traditas illi tertio fuisse de ordine eiusdem debitoris descripti, vt ex dispositione *d. Bullæ* 47. §.7.*&* 8. *Clementis Octaui*, attentis illis verbis *inseruijsse dicerentur*,quæ excludunt necessitatem probationis, & verificantur de sola assertione, *Rebuff. in l. Si in itinere* 3. *§. eius, qui vers.*3. *hoc verbum ff de Verbor. signific. pag* 43. cum aliud sit dicere, aliud probare, vt respondit *Tribunal Cameræ in Romana pecuniaria die* 12. *Iunij* 1675. *inter Cæsarem Venerium,& Abbatem Sebastianum coràm bo: mem. Manfrono tùnc Cameræ Apostolicæ Clerico*,denegando appellationem etiàm in deuolutiuo, mediante rescripto *Non esse inhibendum*.

Eorum tamen libri vltrà tres annos fidem in iudicio non faciunt, nisi aut instru-
29 mentum publicum, aut syngrapha exhibeatur, quæ fidem faciat, aùt constet de diligentijs ab Aromatarijs infrà dictum tempus adhibitis aduersùs debitores iuxtà dispositionem *Bullæ Gregorij XIII. la* 29.

§. 17.

§. 17. *in Bullar. nuu. tom.* 2. Quod tempus
praescriptionis ad quinquennium exten-
sum fuit per *Clementem Octauum in dicta*
Constit. 47. §. 7. ad fauorem eorumdem
Aromatariorum Vrbis, de quibus loquitur
Constitutio, non autem Aromatariorum to-
tius Status Ecclesiastici, vt attentè dixit
Nicol. Lucubr. tom. 1. *in rubr. de Scriptu-*
ra priuata num. 10. *vers. libri tamen.* Ani-
maduertendo, quod si creditum aliundè,
quàm ex Aromatariorum libris probetur,
30 tunc non nisi post lapsum annorum sexde-
cim opponi valet praescriptio, vt disponi-
tur in eadem *Constitutione Clementis Octa-*
ui §. 9.

Et quamuis ex *Bulla Pauli V. super Re-*
formatione Tribunalium Vrbis la 71. §. 25.
de Prothomedico, & Aromatarijs num. 6.
videatur restrictum tempus praescriptionis
ad quinquennium in quocumque casu, vi-
delicèt etiamsi creditum aliundè quàm ex
libris probetur, dùm indistinctè loquitur
de pretio, ibi, *Pro pretio rerum Aromata-*
ria seruetur praescriptio quinquennalis, non
obstante quauis interruptione, etiàm per re-
ceptionem partis pecuniarum, aut per datio-
nem aliarum rerum Aromatariæ: Attamen
haec difficultas sublata fuit per subsequen-
tem declarationem factam ab eodem *Pau-*
lo V. impressam penès Ridolphin. Pract. in
fine pag. mihi 74. ibi, *Declaramus dictam*
dispositionem non intelligi, neque locum sibi
vindicare, vbi vel interruptio fuerit iudi-
cialis, vel alitèr, quàm per proprios ipsorum
libros Aromatarij suum creditum probaue-
rint, quibus casibus dispositionem Statuto-
rum Vrbis seruari volumus, & mandamus.

Et in proposito praescriptionis nota,
quod ea completa non interrumpitur, si
continuatum fuerit recipere pharmaca ab
32 Aromatario, vt emendando quod priùs
cum *Hieronymo de Laurent. decis.* 86. *n.* 10.
dixerat, tradit *Fontanell. de Pact. nuptial.*
claus. 5. *gloss.* 6. *p.* 1. *n.* 90. ea ratione quia per
continuationem in recipiendo pharmaca
continuò se debitorem recognoscit, vt ani-
maduertit *Cancer. Var. resol. par.* 1. *cap.* 15.
n. 8. *vers. dicta, & p* 3. *cap.* 3. *n.* 460. *vers.*
neque, circa finem.

Nota quoquè, si Testator in vltima sua
dispositione mandauit solui omnia eius
debita, non tamèn censetùr adstrictus ad
33 solutionem debiti cum Aromatario, quam
exceptione praescriptionis potest repelle-
re, si sequenda esset opinio *Cancer. Var.*
resol. par. 3. *cap.* 20. *num.* 334. *cum seqq.*

Verùm contraria opinio tanquàm verior,
34 & magis communis est amplectenda, nàm
Testator praesumitur intellexisse de qui-
buscunque debitis nedùm naturalem, &
ciuilem obligationem, sed etiàm natura-
lem tantùm habentibus, cum censeatur
principalitèr prospicere voluisse saluti
eius animae, propriamque conscientiam
exonerare, quae non minus obligassent ex
debito naturali tantùm, quàm ex naturali,
& ciuili simùl iuncto, vt docet *Bald. in*
l. Id quod pauperibus num. 22. *C. de Episc.*
& Cleric. Dec. in auth. Praeterea num. 11.
Cod. Vnde Vir, & Vxor vbi considerat,
quod debitum censetur efficax, & verè
debitum quoàd Testatorem volentem exo-
nerare conscientiam suam *Aretin. cons.* 93.
num. 3. *Natt. cons.* 402. *num.* 56. vbi ad-
uertit, quod Testator ità mandando vide-
tur disponere pro exoneratione conscien-
tiae respondit *Rot. in rec. decis.* 62. *num.* 2.
cum seqq. decis. 81. *num.* 1. *& decis.* 119.
num. 3. *cum seq.*, vbi dicit hanc opinio-
nem veriorem, & magis communem *par.*
7. *& decis.* 98. *num.* 12. *cum seq. par.* 11.
repetit penès Salgad. Labyrint credit. dec.
63. *eod. num.* 12. *cum seq.* Dum per prae-
scriptionem non tollitur obligatio natura-
35 lis, vt tradit *Bart. in l. final. num.* 9 *Cod.*
Quib. ex caus. maiores, & Petrus Barbos.
ad leg. Sicut num. 202. *C. de Praescription.*
30. *vel* 40. *ann.* Eoque magis si defunctus
erat in mala fide, vt distinguendo intèr bo-
36 nam, & malam fidem tradunt adducti per
per *Cancer. dicto cap.* 20. *eodem num.* 334.
vers. limitat.

Quod non procedit, quandò intèr viuos
quis mandat solui eius debita, nàm isto
37 casu cessat ratio cogitationis conscientiae
exonerandae, proùt in dispositione facta in
vltima voluntate, vt distinguendo firma-
uit *Rot. dicta decis.* 81. *num.* 4. *cum duobus*
seqq.

Non ommittendo etiàm addere, quod
Cancer. loc. cit. non loquitùr de praescri-
ptione, sed de *Constitutione Hispaniarum*
praesumète solutionem per lapsum biennij,
38 diuersum enim censeo esse, quod Statu-
tum per lapsum certi temporis inducat
praescriptionem crediti ob negligentiam
Creditoris, cum tùnc adhùc haeres remaneat
obligatio naturalis, per quàm haeres tene-
tur ad solutionem ex *suprà allegatis*; Et
aliud est, quod Statutum inducat praesum-
ptionem solutionis, proùt inducit *Statutum*
Vrbis lib. 1. *cap.* 158. ex *decisionib. mox*
alle-

allegan. & prædicta *Constitutio Hispaniarum* allegata à *Cancer. vbi supra*; nàm isto casu probatur solutio mediante lapsu temporis à *Statuto*, seù *Constitutione* præfixi, cum possit esse quod Testator soluerit, vndè non est verisimile, prohibere voluisse Testatorem suo hæredi huiusmodi defensionem, quæ ipsi bona fide competebat, prout in his terminis respondit *Cancer. cit. cap. 20. num. 335. cum quatuor seqq.* Etenim attenta huiusmodi præsumptione solutionis resultante ex lapsu temporis,

39 poris, cessat mala fides in debitore, vt dixit *Adden. ad Rot. in rec. decis. 6. num. 116. Rot. penès Fenzon. ad Statut. Vrb. decision. 146. in fine, & coràm Merlin. dec. 125. n. 15*

Verùm quia talis præsumptio elidi potest alijs vehementioribus, & fortioribus

40 præsumptionibus, & coniecturis, vt firmant *Adden. ad Rot. in recent. decis. 6. num. 62. par. 3. Gabriel. cons. 148. num. 10. cum seqq. lib. 2. Rot. in recent. decis. 407. num. 21. par. 13. & coràm Celso decis. 63. num. 13.* tùnc probato per Pharmacopolam Dedebitorem à principio conscium fuisse suæ obligationis, & debiti, ac sciuisse propriam obligationem durasse, nec mediante satisfactione fuisse extinctum, prout probare tenetur, vt dixit *Rot. coràm Merlin. loc. cit. num. 14. vers. verissima*, sicuti cessat præsumptio solutionis, ità cessat dispositio *Statuti*, vt prosequitur *Rot. coràm Merlin. vbi suprà num. 17.*

Pro validitate verò Iudicij intentati pro consequutione crediti Aromatariorum Vrbis antè *Constitutionem*, de qua in *Obseru. præcedenti num. 33.* coràm Consulibus Ar-

41 tis procedebatur summariè, sicut coràm omnibus alijs Consulibus ex dispositione *Statuti Vrbis lib. 1. cap. 90.* vndè iuxtà præcedens *cap. 89.* ad quod ibi habetur relatio, non requiritur monitorium, vel libellus, sed qualis qualis petitio etiàm verbalis sufficit, vt ibi notat *Fenzon. num. 1. cum seqq.* nec non ex dispositione *Statuti* eorumdem *Aromatariorum*, & ità resolutum fuit in *Tribunali Cameræ in Romana Pecuniaria 6. Aprilis 1685. coràm Ferdinando Raggio*, qui in officio Thesaurarij Generalis die 3. mensis Martij 1691. Sede Vacante animam suam *Deo* reddidit cum maxima animi mei, ac omnium, qui illum cognouerant, perturbatione, præsertìm cum fuerit ore suauissimus, vrbanissimus, officijs promptissimus, & amicitiæ fide incomparabilis.

Et quotiescumquè computa Aromatariorum solidata, seù taxata fuerint à per-

42 sonis in arte peritis exequi debent, vt respondit *Rot. coràm Celso decis. 310. num. 7.*

In taxatione autèm computorum Aromatariorum non est attendenda Taxa ge-

43 neralis, sed particularis, quando adest, vt respondit *Rot. in rec. decis. 252. num. 1. cum seq. par. 14.* prout pretia rerum medicinalium per Aromatarios tàm Vrbis, quàm Districtus traditarum stabilita, & taxata fuerunt à Prothomedico, Consiliarijs Collegij Medicorum, cum Consilio Pharmacopolarum *coràm Eminentissimo Cardinali Sacchetto tùnc Tribunalis Cameræ Apostolicæ Decano sub die 30. Augusti 1674.* vt ex Tabella eodem anno per Typographum Cameralem impressa.

Cæterùm in taxando computo Aromatarij detrahenda est tertia pars, cum sit

44 succus herbarum, vt tradit *Staiban. iun. resolut. 64. num. 16. cum seq.* & sequuta est *Rot. dicta decis. 252. num. 8. cum seq.* Et quod detrahantur viginti pro quolibet

45 centenario relata declaratione *Sac. Congregationis Episcoporum, & Regularium in Ariminen. sub die 25. Aprilis 1653.* tradit *Nicol. in Floscul. verb. Aromatarius nu. 6.* Maximè quandò Aromatarius consueuit

46 tantumdèm defalcare alijs, vt respondit *Rot. d. dec. 252. num 6. cum seqq.*

Occasione huius materiæ non inutile existimaui addere, Religiosis quibuscumq; prohibitum esse exercere artem Aromata-

47 riæ, vt tenèt *Choell. ad Bullam boni Regimin. cap. 21. sub num. 71. cum seqq* vbi etiàm ponit resolutionem à *Sac. Congregatione Visitationis Apostolicæ de anno 1637.* emanatam.

Et solùm permissum esse pro vsu proprio, quo casu visitari non possunt à Pro-

48 thomedico, vt tradit *Nicol. in Floscul. in verbo Aromatarius num. 4. del Bene de Immunit. Eccles. in addit. verbo Aromataria.*

Ac etiàm licitùm est Regularibus, & Monialibus præsertìm pauperibus vende-

49 re medicinalia propriæ Aromatariæ renouandi gratia, maximè pretijs moderatis, vt prosequitur *Nicol. vbi suprà nu. 5. & del Bene loc. cit. vbi* subdit id non procedere extrà Vrbem.

Nec non retinere apotecam Aromatariæ pro eorum vtilitate, dummodò per se-

50 culares vendantur, & emantur aliqua, quæ ipsis Regularibus necessaria sunt, &

ta-

ratione, quia finis, proptèr quem prohibita est lucratiua negotiatio Religiosis, est, ne retrahantur à Spiritualibus, aut nè impliceentur peccatis negotiantium, vel nè attendant ad lucrum temporale, quæ omnia cessant, quotiès per Seculares exerceatur secundùm opinionem *Lezan. Oper. moral. tom. 1. par. 9. sub num. 39. versic. Monasterijs autèm*.

Paritèr iudicaui subdere tamquàm quotidianum, quod quotiès Aromatarius ampliùs non vult, aùt non potest continuare
51 in exercitio, sed locat Aromatariam, & totam Apotecam cum vasis, medicamentis, & auiamento, cum pacto, vt conductor pro quolibet centenario pretij æstimati soluat decem annua scuta, vel aliàm certam summam, & in fine locationis restituat eadem vasa, atquè Pharmaca eiusdem pretij tamquàm vsurarius contractus, & illicitus non valet secundùm opinionem *Megala, & Card. de Lugo*, quos sequitur *Gibalin. de Vsur. cap. 8. art. 9. consectar. 6. vers. veriùs*. Contraria tamèn opinio
52 est sequenda, eamquè tenent *Dian. par. prima tract. 8. resolut. vltima, Valer. de Different. utriusquè fori verbo Vsura different. 3. num. 9.* & distinguendo respondit *Rot. in Viterbien. Transactionis 4. Iulij 1663. coràm Cardin. Taia impress. penès Torre de Pact. Futur. success. decis. 168. num. 9.*

Eademquè opinio tenenda est in venditione, in qua fructus recompensatiui lici-
53 tè possunt pacisci, & hanc esse magis communem, & receptam sententiam respondit *bo. mem. Argel. in eius voto impresso penès Rembold. in ordine il 2. num. 18. cum seqq.* ibi latè comprobat *Adden. num. 38. cum seqq.*

De Sutoribus Pannorum, & Calceorum.

RVBRICA VIII.

SVtorum tam Pannorum, quàm Calciamentorum iustam declarare mercedem cupientes, & vt immoderato Vestimentorum, & Calciamentorum ornatui occurratur, qui vt plurimum fit ex suasionibus hominum nimium lucrari etiàm cum maxima aliorum iactura querentium, ideò hac lege inperpetuum obseruanda Sancimus, volumus, & declaramus non licere huiusmodi artificibus exigere pro eorum mercede vltrà infrascriptas quantitates.

Inprimis pro veste muliebri sericea quouis modo ornata non possint Sutores pro eorum mercede habere, exigere, vel consequi vltrà aureum vnum, & non vltrà.

Pro veste verò muliebri Panni cuiusuis coloris, qualitatis, & pretii, aut etiàm cambelotti non possint pro eorum mercede consequi, aut exigere vltrà solidos 50. bonon.

Pro saia verò muliebri cuiusuis coloris, qualitatis, & quomodolibet ornata, & sub quouis artificio, arte, labore, vel ingenio non possint habere, nec exigere vltrà solidos quadraginta bonon. & pro qualibet sutana solidos vigintiquinque bonon. & pro gabano saiæ solidos quindecim, & non vltrà.

Pro veste autem virili sericea ad talos vsque tendente, eorum merces aureum vnum non excedat. Pro breuiori autem veste sericea librarum trium solutioni omninò acquiescat, & pro veste Panni cuiusuis coloris, seu cambelotti ad talos eunte condignam eorum mercedem solidorum quadraginta bonon. esse decernimus. Pro alia verò breuiore veste Panni, seu cambellotti solidi triginta bonon. tantummodo, & non vltrà eisdem sutoribus debeantur, exceptis paliis, & capinis Panni cuiusuis coloris, & pretii, pro quibus solum peti, & exigi volumus solidos quindecim bonon. pro eorum mercede, & excepta etiàm veste virili, saiono nuncupata Panni, seu cambellotti pro qua Sutoribus pro eorum mercede solidos vigintiquinque bonon. deberi, & non vltrà sancimus. Pro indumento verò senili panni, seù cambelotti solidi duodecim bonon. & non vltrà exigantur. Pro caligulis verò

iò virilibus cuiuſuis generis, & qualitatis, etiàm mirificè ornatis, & portari non prohibitis mercedem condignam eſſe decernimus ſolidorum decem bonon. Et pro caligis ſimplicibus virilibus vltrà ſolidos ſeptem dictis ſutoribus non deberi decernimus. Pro duploide verò ſericeo merces ſolidorum triginta bonon. & pro duploide cuiuſuis alterius qualitatis ſolidorum quindecim ſolutioni acquieſcat.

Calceamentorum verò ſutores, muliebres crepidas cuiuſuis qualitatis, conditionis, & pretij, etiam quauis arte factas, & ornatas non vendant, nec vendere valeant omnibus computatis vltrà ſolidos triginta bonon. & pro calceis muliebribus coreis, etiàm coreo computato eorum mercedem eſſe ſolidorum ſex tantùm declaramus. Pro crepidis verò virilibus pro eòrum mercede eis ſolidi quatuordecim debeantur, & pro calceis iuuenum ſimplicibus talibus artificibus ſolidorum decem bonon: merces ſoluatur, & pro aliis verò duplicibus cuiuſuis generis ſolidi quatuordecim exigantur. Pro ſolatura autem muliebri, vel viri ſolidos quinque conſtituimus.

Volentes, decernentes, & firmantes per dictos ſutores non poſſe quouis modo, aut prætextu, palam, vel occultè directè, aut indirectè peti, recipi, aut exigi etiàm prætextu cuiuſuis pacti, vel etiàm à ſponte ſoluere volentibus pro eorum mercede vltrà ſupraſcriptas quantitates ſuprà taxatas ſingula ſingulis congruè referendo, ſub pœna librarum vigintiquinque bonon. auferenda de facto, tam à dicto ſutore, quàm etiàm à parte ſic vltrà ſupraſcriptas taxatas quantitates ſoluente totiès quotiès in prædictis, ſeu aliquo prædictorum fuerit contrafactum applicanda, prout applicantur aliæ pœnæ ex forma Indultorum Apoſtolicorum Ciuitati Fauentiæ conceſſorum, & etiam ſub pœna quod talis ſutor ſic contrafaciens non poſſit eius exercitium per annum continuum publicè, vel occultè exercere in dicta Ciuitate Fauentiæ, aut in eius Comitatu, & Diſtrictu, & ſit præciſum.

SVMMARIVM.

1 *Taxatio mercedis facta Sutoribus, vt immoderato veſtimentorum ornatui occurreretur in diſſuetudinem abijt.*

2 *Luxum Mulierum, vt* Dionyſius Siracuſanus *extirparet remedium, de quo ibi adhibuit.*

Mulier portare non poteſt veſtimenta ſerica vetera, dùm Statutum prohibet Mulieribus portare veſtimenta ſerica num. 2.

3 *Sutorum plura remiſſiuè.*

4 *Sutor malè incidens veſtem tenetur ad intereſſe, & quarè.*

Artifex tenetur exercere artem, & officium ſuum rectè, alioquin dicitur negligens, & in dolo num. 4.

5 *Sutori aſſerenti ſibi traditam fuiſſe menſuram à Domino veſtis non creditur, cum ipſe debeat eam capere.*

6 *Sutor calceamenta faciens ex corruptis pellibus incidit in pœnam ſtellionatus.*

7 *Sutor ponens lanam in thoracibus loco bombacis, & ſimilia debet puniri pœna ſtellionatus.*

8 *Si puero parùm benefacienti forma calcei, tàm vehementèr Sutor ceruicem percuſſerit, vt ei oculus effunderetur, actio ex locato competit Patri.*

9 *Furatis veſtibus retentis in apoteca non tenebitur Sutor probata fractura Amplia num. 10.*

11 *Furatis veſtimentis à Sutore poliendis Dominus agere debet contrà furem ſumptibus Sutoris, vel contrà Sutorem in caſu, quo agere nequeat contrà furem.*

12 *Veſtimenta polienda ſi Sutor acceperit, eaque mures roſerint, ex locato tenetur.*

13 *Pallium alterius etiàm ignorantèr Sutor permutans, ex locato tenetur.*

14 *Emere à Sutoribus, vel ab eorum Iuuenibus fragmenta, quæ ſuperſunt ex veſtibus, quas conficiunt, an liceat remiſſiuè.*

A' Textoribus an liceat emere vnam, vel alteram ſerici gauſapini vlnam vendentibus remiſſiuè.

15 *Retentio competit Sutoribus ſupèr rebus, in quibus eorum operam impenderunt.*

Hypotheca cum prælatione competit Sutoribus ſupèr rebus, in quibus eorum operam impenderunt num. 15.

OBSERVATIO.

Taxatio mercedis Sutorum facta à nostris Statuentibus, vt immoderatè vestimentorum, & calceamentorum
1 ornatui occurreretur in desuetudinem abijt, & forsàn tamquàm remedium nimis suaue non peperit effectum excogitatum, proùt facilè peperit tirannicum remedium *Dionysij Siracusani*, qui mulierum luxum
2 extirpare volens, ijs malefactoribus, quos grauissimis supplicijs afficere solebat, ignoscebat, quotiès vestium, & lubricanrium ornamentorum fures essent, vt tradit *Freudembergh de Rescript. morator. tit.* 10. *conclus.* 68. *de modo contraben. paupert. num.* 20. *litt. Z.*

Aliqua circà excessiuum luxum, illius moderationem diximus suprà *Obseruat. ad Rubr.* 16. *lib. primo*, nèc hic existimamus quidquam addendum aliud, quàm quod Statuto disponente, Mulierem non portare vestimenta serica, nèc portare posse vetera, vt dixit *Rot. in rec. dec.* 404. *num.* 24.
3 *par.* 16. & generalitèr de Sutoribus videndus *Rificat. de Statu homin. tom. primo pag.* 176.

Solummodò circà Sutores notandum duximus sequentia, tamquàm secundùm quotidianam experientiam occurrentia,
4 nempè quod Sutor malè incidens vestem, tenetur ad interesse, cùm omnis Artifex teneatur exercere artem, & officium suum rectè, & si id ommittat, dicitur esse negligens, & in dolo, vt relatis *Ancarani. conf.* 158. *Crauet. conf.* 131. *num.* 4. *vol. primo*, & alijs docet *Muta ad Consuetud. Panormit. cap.* 77. *num.* 3. subdens, quod Sutori afferenti sibi traditam fuisse mensuram à
5 Domino vestis non creditur, cum ipse debeat eam capere.

Si ex corruptis pellibus calceamenta faciat, incidit in pœnam stellionatus secun-
6 dùm *Bart. in l.* 2. *C. de Murilegol. lib.* 10. quem refert, & sequitur *Fragos. de Regim. Reip. tom. primo libr.* 7. *disput.* 19. *n.* 30.

Paritèr si ponat lanam in thoracibus loco bombacis, & similia debet puniri tam-
7 quàm fraudator, ac contrà eum habet locum pœna stellionatus, vt docet *Caput. de Regim. Reip. cap.* 3. *§.* 14. *n.* 33.

Si puero parùm bene facienti forma cal-
8 cei tàm vehementèr ceruicem percusserit, vt ei oculus effunderetur, ex locato esse actionum Patri eius, respondit *Vulpian. in l. Item quaeritur §. si quis seruum ff. Locati, & conduct.*

Ad nihil verò tenebitur pro furto vestium &c. retentarum in apoteca, si pro-
9 betur eius fractura *Panimoll. in Annot. prima num.* 42. *ad decis.* 94. *& num.* 43. cum *Petro de Vbald.* subdit procedere, etiamsi non probetur fractura, si retinebat vestes,
10 sicut alij Sutores.

Si vestimenta à Sutore pulienda fuerint furto subtracta, tùnc Dominus agere de-
11 bet contrà furem sumptibus Sutoris, & si agere nequit contrà furem, aget contrà ipsum Sutorem, cessis ei actionibus contrà furem; vndè sempèr Sutor tenetur ad omnia damna, vt per *tex. in l. Cùm in plures* 62. *§. vestimenta ff. Locati* firmat *Pacion. de Locat. cap.* 31. *n. finali*.

Sed si Sutor vestimenta pulienda acce-
12 perit, eaquè mures roserint ex locato tenetur, quià debebat se praecauere iuxtà *text. in l. Itèm quaeritur §. si fullo ff. Locat.*

Et si pallium alterius etiàm ignorantèr
13 permutauerit, ex locato tenebitur iuxtà *text. in d. §. si Fullo*.

An liceat emere à Sutoribus, vèl ab eo-
14 rum iuuenibus fragmenta, quae supersunt ex vestibus, quas conficiunt, aùt etiàm à textoribus vnam, vel alteram serici gausapini vlnam vendentibus, examinat *Sanchez Consil. moral. lib. primo cap.* 7. *dub.* 3.

Fauore Sutorum subdo, quod ipsis competit retentio rerum, in quibus eorum
15 operam impenderunt, si debita merces eis denegetur, vt firmat *Zacch. de Salar. qu.* 96. *num.* 8. cum super illis habeant tacitam hypothecam cum prelatione, vt tradit *Merlin. de Pign. lib.* 3. *qu.* 5. *n.* 25.

De Figulis.

RVBRICA IX.

Quoniam in hac nostra Ciuitate ars Figulorum ità praecipua est vt cunctas Flaminiae Vrbes excellat, Eapropter conuenit vt eos aliquo fauore prosequamur. Igitur statuimus, & ordinamus quod nullus possit exercere dictam artem Figulorum nisi fuerit prius descriptus in matricula ipsorum, & ab eis approbatus fuerit, quam

quam matriculam, & quos ordines approbamus, & obseruari præcipimus, & mandamus. Volumus tamen quod præfati Figuli teneantur, & debeant facere vasa de bono luto, & non de limo, ad hoc vt vasa diutiùs duret, & igni resistere valeant, & ad omnem requisitionem Magnifici Domini Potestatis Ciuitatis Fauentiæ prædicta obseruare iurare compellantur, dummodò non plusquam semel in anno.

SVMMARIVM.

1 *Figuli sunt compositores luti.*
2 *Figuli vasa, seù opera ex creta, atquè argilla faciunt mediante circuitu rotæ, cuius inuentor fuit* Anacharsis.
3 *Moralitas deducitur ex compositione vasorum, quæ per figulos fit, vt ibi.*
4 *In Germania artificia Figulorum summoperè existimantur, & illorum protectio commissa fuit Familiæ de Offemburg.*
5 *Fauentiæ viget artificium figulorum vulgò nuncupatur* Maiolica *cum magna vtilitate, lucro, ac maxima laude Ciuitatis.*
6 *Artificij Figulorum materiam tractantes remissiuè.*
7 *Vicini periculum combustionis, & præiudiciam ob fornacem Figuli remissiuè.*
8 *Exerceri non potest ars figularia Fauentiæ, quàm per matriculatos.*
9 *Solutio debitorum contractorum à Socio pro seruitio artis figulariæ ad quem spectet remissiuè.*

OBSERVATIO.

1 COmpositores luti vocantur Figuli, vt in *Homilia* 23. quæ est *Lectio tertia Feriæ secundæ Paschatis Resurrectionis*, qui ex creta, atquè argilla opera, seù vasa
2 faciunt *Plin. lib. 32. cap. 12.* mediante circuitu rotæ, cuius inuentor fuit *Anacharsis*, vt tradit *Senec. Epistol. lib. 14. epistol. 91. post med.*

Ex compositione vasorum, quæ per Figulos fit, deducitur moralitas pro instru-
3 ctione Christifidelium, de qua in *libro Ieremiæ cap. 18. in princ.* ibi. *Verbum, quod factum est ad Ieremiam à Domino, dicens, surge, & descende in domum Figuli, & ibi audies verba mea. Et descendi in domum Figuli, & ecce ipse faciebat opus super rotam, & dissipatum est vas, quod ipse faciebat è luto manibus suis: Conuersusquè fecit illud vas alterum, sicut placuerat in oculis eius, vt faceret. Et factum est verbum Domini ad me dicens: Numquid sicut Figulus iste, non potero vobis facere domus Israel, ait Dominus? Ecce sicut lutum in manu Figuli, sic vos in manu mea, domus Israel.* Et in 3
libro Sapientiæ cap. 15. ibi. *Sed & Figulus mollem terram premens laboriosè fingit ad vsus nostros vnumquodquè vas, & de eodem luto fingit, quæ munda sunt in vsum vasa, & similitèr quæ his sunt contraria: Horum autèm vasorum quis sit vsus, Iudex est Figulus: Et cum labore vano Deum fingit de eodem luto ille, qui paulo antè de terra factus fuerat, & post pusillum reducit se, vndè acceptus est, repetitus animæ debitum, quem habebat.*

Figuli, eorumquè artificia in Germania summoperè existimantur, ibiquè illorum protectio commissa est familiæ nobilissimæ
4 *de Offemburgh*, vt testatur *Knipschild. de Iurib. & priuileg. Ciuit. Imperial. lib. 5. cap. 2 n. 6. in fine.*

Tale artificium viget etiàm in nostra Ciuitate non sine magna vtilitate, & lucro,
5 ac maxima laude Patriæ per longinquas, & varias Mundi partes, ideoquè huiusmodi opera, & vasa vulgò nuncupata *Maiolica*, audiui, quod in Gallià desumendo nomen à Patria cognominantur *Faianse*, & *Leander Albertus in descriptione Italiæ* loquens de Ciuitate Fauentiæ *pag. mihi* 159. subdit. *Sono in essa molti nobili Artefici di vasi di terra cotta, che tanto artificiosamente li formano, e pingono con diuersi colori, e figure, che tengono il primato sopra tutti gl' altri vasi di terra cotta d'Italia, e credo, che se Plinio viuesse li lodarebbe sopra tutti gl'altri etiamdio gl'Aretini. Di questi vasi ne cauano i Faentini conducendoli in quà, & in là per Italia; e massime à Bologna gran denari; Onde mi disse vno di essi Artefici, che solamente nella Vigilia dell'Ascensione della Madonna in Bologna ne trasse di essi vasi* 300. *ducati d'oro, & altri chi* 60. *chi* 40. *e chi più, e chi meno secondo l'eccellenza de' Vasi* [illegible] *Tondut. in Historia Fauentiæ in probem pag.* 49.
6 & generaliter de hoc artificio [illegible] *in sua Œconomia legali libr. primo cap.* 12. *num.* 19. *cum seq. & Romiguer. in Addit. ad Conciol. ad Statut. Eugub. lib. 5. rubr.* 8. *num.* 3. *cum duobus seqq.* [illegible]

Frignli quò ad præiudicium vicini ob peri-
7 culum ruinæ, & combustionis, & allegat *Giurb. obseru.*47. & *Marott.Discept.forens. cap.* 22.

Ad conseruandam autèm excellentiam huius artificij, & reparandum præiudicio, & damno, quod Resp. sentiret, si idiotæ, & imperiti admitterentur, Statuentes me-
8 ritò mandarunt non posse hanc artem exerceri per alios, quàm per Matriculatos ex adductis suprà in *Obseru. ad Rubr.* 3. *hoc libro* 7.

Occasione Societatis Figulariæ orta fuit controuersia inter socios circà solutionem
9 debitorum contractorum à consocio pro mercibus habitis pro seruitio eiusdem artis, & causa in *Rota* discussa emanarunt *coram Celso decis.* 2. & 11.

De Brentatoribus, & Asinarijs.

R V B R I C A X.

STatuimus, & ordinamus, quod omnes Brentatores, & Asinarij teneantur, & debeant se describi facere in vno libro existenti penès Officiales gabellæ, & iurare benè, ac diligenter artem suam exercere. Teneanturque statim adesse in loco in quo ignis rumor inuaserit cum eorum brentis, barilis, & asinis ad deferendum aquam ad ignem extinguendum necessariam, & teneantur se præsentare coram Capellano in cuius Capella erit ignis sub pœna viginti solidorum bonon. nisi iusto impedimento fuerint excusati, de quo sequenti die fidem facere teneantur, & sint immunes à custodijs. Possint tamen omnes tam Ciues, quàm Forenses tempore Vindemiarum officio Brentatorum, & Asinariorum vti, etiàm si descripti non fuerint in libro suprascripto, dummodo barilia, & brentæ sint bullatæ, & iustæ, & semel in anno teneantur omnes supradicti eorum vasa cum quibus vinum deferunt bullare sub pœna prædicta, & si bullari contingerit sine mensuratione, bullator eandem pœnam incurrat.

S V M M A R I V M.

1 *Brentatorum exercitium quale sit.*

2 *Brentatori attestanti se portasse vinum creditur.*

3 *Brentatorum exercitium est necessarium occasione incendij, & eo casu tenentur portare aquam.*

Immunes sunt Brentatores à custodijs, & quarè num. 3.

4 *Brentatores tenentur præstare eorum operam requirentibus.*

Artifices signum publicum habentibus tenentur præstare eorum operam requirentibus num. 4.

Asinarij sunt eiusdem exercitij Brentatorum, & ad eadem tenentur.

O B S E R V A T I O.

BRentatorum, de quibus nostrum Statutum, & *Carpan. ad Statut. Mediolan. tom.* 2. *cap.* 494. exercitium est men-
1 surare, & super humeros portare vinum, & mustum cum vasis ligneis *Brente* vulgaritèr nuncupatæ, vndè Brentatori attestanti, se portasse vinum ex domo alicuius cre-
2 ditur, cùm sit persona solita id exercere, & populari testimonio communitèr approbata, vt firmat *Guzman. de Euict. quæst.* 9. *num.* 25. & *Borgnin. Caualcan. decis.* 37. *num.* 42.

Eorum exercitium valdè necessarium est occasione alicuius incendij ad effectum
3 portandi aquam pro extinctione ignis, quod infortunium sæpè contingere solet in Ciuitate, proindè summa ratione à Statuentibus immunes à custodijs facti sunt attento onere illis iniuncto deferendi aquam in huiusmodi contingentia, & si in hoc respiciente, nedùm priuatam, sed etiàm publicam necessitatem sunt grauati, in alio fuerunt releuati; Nèc possunt conqueri, dùm per descriptionem, quam obtinuerunt fieri in libro, cum Vniuersitate contraxerunt
4 ad formam dispositionis *Statuti*, sicuti ex hac eadem ratione tenentur suas operas præstare indistinctè omnibus illas requirentibus per *text. in l. prima ff. de Furt.* & *Portàm §. præterea Instit. Quib. mod. re contrah.*

trah. obligat. notat *Zacch. de Salar. quaeſt.* 55. *num.* 2.

Quæ dicta ſunt de Brentatoribus, lo-3 cum habent etiam in Aſinarijs, qui pariter ſunt eiuſdem exercitij, mediantibus tamen aſinis cum cadis.

De Piſtoribus, Hoſpitibus, & Tabernarijs.

RVBRICA XI.

PIſtores (A) ſumma ope niti debent, vt panis benè, ac diligentèr cuſtodiatur, & ne in furno, aut extrà deuaſtetur per eos, aut eorum operarios, non tantùm panis, verùm eſculenta quæcunque, ſed ea omnia coquere, & cuſtodire ſine fraude, & ad domum Domini deferre cum ſuis pannis, & ſi prædicta non obſeruauerint, viginti ſolidorum pœna puniantur qualibet vice, & damnum emendare teneantur, nec recuſare valeant volentes ad eorum furnum coquere pœna prædicta: & vt fraudibus obuietur volumus quod Piſtores curent ne aliquis de eorum familia panem furetur, & vt indicare debeant alios, qui in eorum furno panem furarentur, alias ipſi teneantur ad omnem emendationem. Inſuper prohibemus ne ipſis liceat interdicere alijs Piſtoribus ne panem coquant eis, qui eſſent eorum debitores, & eis non ſatisfeciſſent de eorum labore, pœna contrafacienti ſolidorum 40. bonon. Liceat tamen ipſis Piſtoribus, & eorum famulis quocumque tempore ire noctis quacumque hora, etiàm ſine luminè quandò eunt cauſa eorum exercitij, & eredatur eorum iuramento, ſintque ab omnibus cuſtodijs immunes, præterquam in diebus feſtiuis in quibus cuſtodias tam nocturnas, quàm diurnas facere compellantur. Volumus inſuper vt Piſtores habeant Conſules, & ordinem, ac matriculam, ſicut alij Artifices huius noſtræ Almæ Ciuitatis Fauentiæ, vnà tamen cum Hoſpitibus, & Tabernarijs, (B) qui intelligantur eſſe, & ſint eiuſdem ordinis, cuius ſunt Piſtores, qui Hoſpites teneantur prouidere Rectoribus de maſſaritijs, & lectis oportunis, recepta competenti mercede æſtimanda per Dominos Antianos pro tempore exiſtentes, & ad hoc Conſules eorum cogi poſſint.

SVMMARIVM.

1 *Piſtores vilipenduntur, ſed nimis generaliter.*
Negotiatorum appellatione veniunt, non autem Mercatorum num. primo.
2 *Ars Piſtorum eſt antiquiſſima.*
Origo Piſtorum remiſſiuè num. 2.
Ars Piſtorum eſt neceſſariſſima ad vitæ communis vſum num. 2.
Cogi poſſunt Piſtores ad eorum artem exercendam num. 2. & 3.
3 *Famis tempore adſtringi poſſunt Piſtores ad panem fabricandum, & coquendum etiam in diebus feſtiuis.*
4 *Priuilegia varia conceſſa fuerunt Piſtoribus à Romanis Imperatoribus.*
Collegium habere poſſunt Piſtores n. 4.
5 *In Vrbe Piſtores habent duplicem Eccleſiam, & Vniuerſitatem, nempè vnam Italorum, & aliam Eluetiorum.*
Vniuerſitates Piſtorum in Vrbe exercent varia opera pietatis num. 5.
6 *Tutelæ onus ſuſcipere non tenentur Piſtores.*
7 *Conueniri non poſſunt Piſtores Vrbis coram alio Iudice, præterquàm coram Annonæ Præfecto tàm ſuper retractu furni, & domus, quàm ſuper illius euacuatione, & augumento penſionis.*
Annonæ Præfectus habet iuriſdictionem priuatiuè quòad omnes ſuper Piſtoribus Vrbis num. 7.
8 *Piſtores Vrbis præferuntur omnibus alijs creditoribus pro pretio panis, & aliarum rerum eorum artem concernentium.*
9 *Diſcretiuus modus loquendi in vno caſu demonſtrat contrariam voluntatem in alijs caſibus.*
10 *Piſtores Vrbis præferuntur ſuper frumento, & alijs fructibus recollectis quibuſcumque creditoribus etiam ex cauſa culturæ, & recollectionis eorum-*

eiusdem [illegible] quamuis non probetur perso. panis traditi. & num. seqq. Limita num. 19.

11 *Creditor duplex priuilegium habens præfertur alijs creditoribus vnicum tantùm priuilegium habentibus.*

12 *Priuilegium exorbitans à iure communi, & tertio præiudiciale, si potest verificari in vno casu, non est trahendum ad plures casus.*

13 *Statutum correctorium Iuris communis plures casus comprehendere volens ob vniuersalitatem verborum in vno tantùm casu illud correxisse interpretandum est.*

14 *Mutuans pecuniam pro cultura agrorum, vel pro recolligendis fructibus efficitur creditor potior super fructibus recollectis.*

16 *Pistores Vrbis præferuntur dsti, Dohanæ, & alijs quibuscumque.*

17 *Dos præfertur creditori alioquin potiori, qui tradidit pecuniam ad rem emendam, ædificandam, vel reparandam.*

18 *Regula, Si vinco vincentem te, multò magis vinco te, habet locum in omni materia.*

19 *Pistores Vrbis non præferuntur creditoribus habentibus reseruationem Dominij.*

20 *Verba priuilegij prægnantissima, & geminata non sunt restringenda, sed intelligenda secundùm propriam significationem.*

21 *Clausulæ vniuersales, & geminatæ demonstrant enixam voluntatem Principis concedentis.*

22 Card. de Luca de Dote discurs. 81. nu. 5. cum seq. & discurs. 166. num. 51. *iuncto* num. 60. *reprobatur.*

23 *Iudex iudicare debet secundùm dispositionem priuilegij, quamuis videatur iniquum, & irrationabile.*

24 *Principi reseruatum solummodò est iudicare de Legibus.*

25 *Pistores Vrbis, vel eorum hæredes creditores pro pretio panis, vel alterius rei ad artem spectantis non comprehenduntur sub discussione bonorum communis debitoris, nec illis obstat cessio bonorum, moratoria, quinquennalis,* cap. Odoardus, *seu alia dilatio, aut remedium.*

26 *Pistores Vrbis conuenire possunt eorum debitores pro credito panis, & rerum ad eorum artem spectantium coràm eorum Consulibus vsquè ad summam ducatorum triginta auri, & coràm Annonæ Præfecto pro quacumque summa.*

Consules Pistorum Vrbis pro credito eorumdem Pistorum habent facultatem procedendi summariè, simpliciter, de plano, sine strepitu, & figura iudicij manu regia, & sola facti veritate inspecta, num. 26.

Præfectus Annonæ pro credito Pistorum Vrbis habet facultatem procedendi summariè, simpliciter, de plano, sine strepitu, & figura iudicij, manu regia, & sola facti veritate inspecta, num. 26.

27 *Manu regia ad instantiam Pistorum Vrbis quandò procedatur.*

28 *Annona procedit manu regia contrà debitores Pistoris decocti eiusdem Annonæ debitoris iuxtà praxim, de qua ibi.*

Mandato manu regia expedito ad instantiam Annonæ, quandò soluantur emolumenta Notario, & Emptentissimo Camerario, vel non; n. 28.

29 *Instrumenta obligationum non solet confici inter Pistores, & eorum debitores, sed texeræ, num. 30.*

30 *Texeræ, seu taleæ, quæ conficiuntur ad probandum creditum Pistorum, & similium originem traxit à Gentilibus.*

31 *Vsus texerarum antiquitùs practicatus fuit occasione militiæ.*

32 *Texeræ militares distribuebantur à Romanis inter milites, & quandò.*

33 *Texeræ practicantur etiam inter rusticos, & idiotas, Caupones, & similes.*

34 *Texeræ Pistorum sunt probationes extraordinariæ;*

Texeræ Pistorum probant tamquam species instrumenti, num. 34.

35 *Texeræ Pistorum habent executionem paratam. Decl. num. 36.*

37 *Texeræ duæ fiunt à Pistoribus, nempè vna nuncupata* il ceppo, *quæ retinetur ab ipsis, & altera* il scontro, *quæ retinetur à debitore, & qualibet vice, qua traditur panis, notatur in illis mediante signo, seu signis quantitas [illegible]*

38 *Radens signa in texeris Pistorum facta, tamquàm fraudator punitur.*

39 *Exhibere tenetur texeram aduersarius, quan-*

quandò constat de illius confessione. Ampl.num.44.

40 Exhibere tenetur Pistor texeram, seu cippum, in quo se fundat.

41 Exhibita per Pistorem texera, seu cippo agitur contrà illius debitorem ad exhibendū scontrū, aliàs stari cippo.

42 Citatio ad recognoscendum texeram, & praxis.

43 Texera in contumaciam rei pronunciata pro recognita, si idem reus posteà medio iuramento eam negauit, tunc actor tenetur illam formiter recognosci facere.

44 Amissionis texeræ exceptio deducta per debitorem Pistoris citati ad illam exhibendam non suffragatur, dùm eam non probat. Ampl.nu.45. Subampl.num.46.

47 Pistor, cui tradita sunt tot rubra frumenti, vt reddat certam quantitatem panis, censetur depositarius. Decl.num.48.

49 Pistor recipiens frumentum, aut pecuniam, vt reddat tantumdem singulis diebus in pane cocto non liberatur restituendo frumentum, aut pecuniam, sed tenetur ad panem, vel ad interesse.

50 In obligationibus facti succedit obligatio ad interesse volente creditore, non autem debitore.

51 Aliud pro alio inuito creditori solui non potest.

52 Tabernarij, Locandarij, & similes non possunt vendere maiori pretio panem, quàm illo taxato ab Annonæ Præfecto, & emerunt à Pistoribus non obstante contraria conuentione inter eos.

53 Taxatio pretij panis traditi per Pistores particularibus absquè conuentione, quomodò sit facienda.

Solutio pretij panis traditi per Pistorem post completum partitum factum cum Agricultore, vel alio, vt à vulgo dicitur à grano ad rationem tot decinarum pro quolibet rubro an facienda sit in pecunia, an cum frumento ad eandem rationem antecedentis conuentionis, num.53.

54 Pacto inito cum Pistore de coquendo pane pro Titio, eiusque familia pro certa mercede, illud adimplere tenetur Pistor aucta familia. Decl. num.55.56.& 57.

56 Sed si filij habitent seorsìm à Patre, pro illis non tenetur coquere panem.

Familia dicitur, quæ simul habitat, num. 56.

58 Promissio facta per Pistorem coquendi panem pro Titio, & omnibus liberis suis pro certa mercede, an teneatur adimplere auctis liberis.

59 Pistores delinquentes ponendo in pane oleum, vel calcem, vel terram, vel aquam tufo infusam, vel manus aceto lauando puniuntur tamquam falsarij, & fures, & de praxi probandi delictum remissiuè.

60 Panem non esse bonæ pastæ, vel non coctum, quomodò probetur remissiuè.

61 Abundantiarij, & Gubernator Ciuitatis inuigilare tenentur ne fraudes committantur à Pistoribus.

62 Præuentioni locus est inter Gubernatorem, & Abundantiarios circà punitionem delictorum Pistorum ob fraudes commissas.

63 Gubernator punire potest Pistores fraudolentos pœna Bannimentorum, seu Iuris communis deficiente Statuto, non autem pœna conuenta inter Pistores, & Communitatem.

64 Tabernarij sunt, qui recipiunt comedentes, non qui hospitantur.

65 Caupones, Tabernarij, Hospites, & similes confunduntur, & pro synonymis habentur.

66 Tabernarij comendantur tanquàm hospitalitatem exercentes.

67 Tabernarij pessimum genus hominum, & personæ infames censentur.

68 Tabernarij Mercatorum nomine non veniunt. Decl.vt ibi.

69 Exercitium Tabernariorum est necessarium commercio humano.

Tabernarij compelli possunt ad continuationem eorum exercitij, num 69.

70 Limitari, & taxari possunt Tabernæ, seu Cauponæ, & Tabernarij.

71 Medicamēta varia vinis adhiberi solent per Tabernarios saluti perniciosa.

72 Tabernarij vendunt sæpè vnam speciem vini pro alia.

Tabernarij puniri possunt vendendo vnā speciem vini pro alia, num.72.

73 Pretium vendendi per Tabernarios taxatur ab Ædilibus, polizando dolia.

74 Pretia rerum vendendarum per Tabernarios taxanda sunt, & tabella taxæ apponi debet in loco visibili.

Ho-

Hospites, & Tabernarij rapaces, vt plurimùm sunt, & plus solent exigere à Peregrinis, quàm sit iustum, num.74.

75 *Macellarij, Tabernarij, & similes ad probandum eorum creditum solent conficere texeras, seù taleas cum debitis rincontris. Vide num.76.*

Tabernarij retinere possunt pignora, & personas propria auctoritate pro satisfactione eorum crediti num.75. Vide num.76.

Tabernarij retinere possunt vltimum epulantium, qui remansit in Taberna, quando recusatur solutio pretij vini ebibiti, vel cibi num.75. Vid. nu.76.

77 *Prohibito accessu ad Tabernas grauantur Vassalli.*

78 *Taberna dicitur illa domus, in qua panis, vinum, & carnes cocta venduntur.*

79 *Taberna est locus, & fomentum intemperantiæ.*

80 *Ciues Tabernam frequentantes voluptatis causa, & præter necessitatem, puniri possunt.*

81 *Vitium tabernas frequentantium est detestabile, & bono publico damnosum.*

82 *Tabernas frequentare Clericis est prohibitum.*

83 *Propinonet, & Tabernarij dicuntur tabernam frequentantes.*

84 *Et repelluntur à testificando, num.83.*

Coquorum origo, laudes, & prærogatiuæ remissiuè.

Coqui sunt instrumenta necessaria comessationibus, num.84.

Coqui excellentes in arte excitant crapulam, num.84.

Coqui conficiunt cibos vsquè ad luxuriam, & miraculum, num.84.

85 *Coqui diuiduntur in tres species, vt ibi, & num.seqq.*

86 *Coqui Papæ, Imperatoris, Principum, & Magnatum dicuntur habere dignitatem.*

87 *Coqui admitti solent ad honesta Officia.*

Coqui Artifices dicuntur num.87.

Propinarij vulgò Pasticcieri *publicè retinent carnes, & obsonia comestibilia num.87.*

88 *Et Reip. expedit illos habere, præsertim in magnis, & populatis Ciuitatibus, vt succurri valeat necessitati Incolarum, & Aduenarum; secùs si tantummodò vitium Ciuibus, & Oppidanis parant, quo casu sunt expellendi.*

89 *Gabella artem exercentibus imposita debebitur à Coquis locantibus eorum operam in cõmessationibus, & Conuiuijs Priuatorum tamquàm aliquam connexionem habentibus cum Pasticerijs.*

OBSERVATIO.

A PIstores, quos nimìs generalitèr vilipendit *Scayn. decis. Bononien.5. n.18.* negotiatorum appellatione veniunt non
1 autèm Mercatorum, vt tradit *Barbos. de Verbor. appellation appellat. 149. num. 5. Nouar. super Pragmatic. Regn. rub. de Mercatura Officialib. probibit. collectan.1. num.3. Surd. decis.313. sub num. 5.* Eorum
2 ars cùm sit nedùm antiquissima, vt probat *Thomas Garzonus in eius Opere inscripto la Piazza vniuersale discorso* 133. vbi de origine, sed necessarijssima ad vitæ communis vsum, possunt ijdem cogi ad illam exercendam *Lucas de Penn. in l. Mechanicas, C. de Execut.art. liber. lib. 10. Cassan. in Catalog. glor. mund. part. 11. considerat.32. per tot.* & præsertim in *vers. in bis enim*, quos sequitur *Fragos. de Regim Reip. tom.1. lib.7. disput. 19. §. 1. num. 29.* Nec non possunt adstringi tempore famis ad
3 panem fabricandum, & coquendum etiàm in diebus festiuis, vt tradit *Mastrill. de Magistrat. lib.3. cap.4. n.90.*

Qua ratione moti *Romani Imperatores*
4 varijs priuilegijs eos decorarunt, & præcipuè vt possint habere Collegium, vt per *tex. in l.1. §.1. ff. Quod cuiusque Vniuersit. Myler. in Metrologia cap.16. § 10. num.2.* Proùt habent in Vrbe duplicem Ecclesiam, & Vniuersitatem, nempè vnam Italorum,
5 & aliam Eluetiorum, ac ab vtraque exercentur varia opera pietatis, vt aduertit etiàm *Cobell. ad Bullam boni Regim. cap. 28. nu. 34. cum seq.* & scribit *Theodorus Amydenus in Opusculo, seù Libello de pietate Romana cap.3. de Hospitijs agrotorum communibus* ab eodem *Cobell.* allegatus.

Necnon quod sint immunes, & exempti
6 à suscipiendis tutelis, à quibus proindè excusantur iuxtà *text. in l. final. ff. de Excusat. Tut.* cum alijs priuilegijs *adductis* per *Antolin. in eius Annot. ad priuilegia Pistorum Vrbis n.7. cum seqq.*

Signantèr verò Pistores Vrbis ornati fuerunt varijs priuilegijs, videl. nè possint
7 conueniri coram alio Iudice, præterquàm coram Annonæ Præfecto, cui concessa fuit iu-

iurisdictio priuatiuè quò ad omnes alios Iudices, tàm super retractu furni,& domus inhabitatæ à vicino prætenso, quàm super euacuatione, ac augumento pensionis ad instantiam Domini, vt ex sequenti *Motu Proprio san. memor. Pauli V.* emanato sub *die 3. Nouembris 1615.*

Monsignor Biscia Chierico di Camera, e Prefetto dell' Annona; Essendoci stato riferito, che li Padroni delli forni, e Case habitate da fornari in Roma, ben spesso sotto pretesto di volerui fabricare, & in molti altri modi cercano, e tentano di cacciare li detti fornari dalli forni, e Case sudette, e per detto conto li conuengono, & agitano in diuersi Tribunali, & auanti diuersi Giudici, & il simile anco viene tentato, procurato, e fatto dalli Padroni delle Case contigue alli medemi, & habitationi di detti fornari sotto pretesto di volerle incorporare nelle loro fabriche, e sotto altri colori, e capi per indurli poi ad accrescere, & augumentare à gusto loro le pigioni, e fare li patti, e conuentioni, che vogliono in grandissimo pregiuditio, e danno così del ben publico come dell'istessi fornari, che per non perdere gli loro auuiamenti, e mutare tutto il giorno habitationi, e per fugire anco le liti, e sue spese condescendono à fare tutto quello, che li Padroni, & altri sudetti domandano, e desiderando Noi con ogni affetto di prouedere così al benefitio, & vtilità puplica, come alla quiete, & indennità di detti fornari nel miglior modo sia possibile habbiamo deliberato, che tutte le liti, e cause dell'euacuationi de' forni, e Case sudette, doue si esercitano forni, & augumenti de pigioni tanto mosse contro detti fornari, quanto, che si moueranno per l'auuenire per parte delli Padroni, e Vicini delle Case, e forni sudetti, ò altri, che hauessero ragione, e causa da loro si debbiano conoscere decidere, e terminare auanti di Voi, & altri Præfetti dell' Annona, che saranno pro tempore; Onde in conformità di detta nostra deliberatione con la presente di nostro motu proprio, certa scienza, e pienezza della potestà nostra, auocando à Noi tutte le liti, e Cause mosse, sin hora contro detti fornari per l'euacuatione di detti forni, e case come sopra, ò augumento delle pigioni di quelli qualsisia Giudice, ò Tribunale etiam quanto si voglia priuilegiati, e supremi, e tali, che di essi bisognasse farne espressa mentione nello stato, e termine, che hora si trouano con hauere il vero, e certo stato, e meriti di detti liti, e cause, e nomi, e cognomi de Giudici, e Collitiganti, e delli Padroni di detti forni, e Case, che litigano, & altri, che hauessero ragione, e causa da essi, etiam che fossero Basiliche, Chiese, Monasteri, Confraternità, Hospidali, e luoghi Pij, & anco Vedoue, Pupilli, e Minori, & altri etiam quanto sia priuilegiati per espresso, e dedotto in questa à sufficenza l'istesse liti, e Cause tanto mosse come sopra, quanto quelle, che si moueranno, & introduranno per l'auuenire per detto conto le commettiamo à Voi, & alli altri Prefetti dell' Annona, che saranno pro tempore priuatiuè ad ogni altro Giudice, Tribunale, e Magistrato dando à Voi, & alli detti Prefetti pro tempore piena, ampla, libera, & assoluta facoltà, autorità, e potestà di potere per Voi stessi, e li vostri Auditori, ò altri, che vi piacesse deputare priuatamente ad ogni altro Giudice, Magistrato, e Tribunale, etiam supremo, e tale che bisognasse esprimerlo, conoscere, decidere, e finire, e terminare tutte le dette liti, e Cause mosse, e da muouersi, come si è detto con tutti li loro incidenti, dependenti, emergenti, annessi, e connessi, & anco con la clausola quam, & quas &c. Ancorche contro detti fornari si trattasse, e procedesse per vigore d'oblighi Camerali fatti con giuramento, e con la renuntia espressa del presente indulto, e priuilegio, che gli facciamo, e che le Case, e forni habitati, e tenuti da loro siano, e spettino direttamente, ò indirettamente à qualsiuoglia persona, etiam quantosiuoglia priuilegiata, & anco à Basiliche, & à Chiese etiam Patriarchali, Cappelle, Religioni, Comende, Monasterij, Conuenti, Hospidali, Confraternità, & altri luoghi Pij etiam insigni, e similmente priuilegiati, & anco à Pupilli Minori, e Vedoue, & à qualunque altri, etiam che hauessero priuilegij amplissimi, e fossero degni di mentione particolare, e di procedere in esse cause, e liti, e ciascuna di quelle ogni giorno, & hora (non però feriato in honor di Dio) sommariamente, effectiuamente, semplicemente, e manu regia senza strepito, e figura alcuna di giuditio, mà conosciuta solamente la verità del fatto, & altrimente come à Voi, & alli detti Prefetti dell' Annona pro tempore,

& altri deputati sudetti più parerà, e piacerà, e giudicarete, che ricerchi il caso, e bisogno publico, e conforme vi detterà la prudenza vostra posposta ogni, e qualunque appellatione, prouocatione, e ricorso, con potestà anco d'auocare, e reassumere le dette liti, e Cause mosse, e che si moueranno da qualsiuoglia Giudice, e Tribunale, e Magistrati Ecclesiastici, e Secolari etiàm supremi, e priuilegiati, e tali, che bisognasse esprimerli, & inhibire à tutti li sudetti, & altri à chi bisognerà sotto le pene pecuniarie, e censure, che vi pareranno, e piaceranno, & intorno le dette cose fare ordinare, e concludere tutte le cose, che giudicarete espedienti, & à Voi, e detti Prefetti dell'Annona per beneficio publico più pareranno, e piaceranno, che così è mente, e volontà nostra espressa; Volendo Noi, e decretando, che contro la presente non si possa mai per alcun tempo opporre dire, ne dare de subreptione, obreptione, defetto della nostra volontà, & intentione, e non altrimente debba in ogni instanza tempo, e luogo esser giudicato, & interpretato, e diffinito da ogni, e qualunque Giudice ordinario, ò delegato, etiam dall'Auditori di Rota, e della nostra Camera, e della medema Camera, e suo Camerlengo, Vice Camerlengo, Tesoriero, Decano, e Chierici, & anco dal Reuerendissimo Cardinale nostro Vicario, e suoi Locotenenti, & Auditore, Senatore, Collaterali, Maestri di Strada, e loro assessori, & in ogni altro Giudice, e Tribunale, e Magistrato etiam con la clausola Sublata, & decreto irritante, non ostante tutte le cose predette, e che quelli dell'interesse, de' quali si tratta, o puol trattarsi in qualsiuoglia modo non siano stati chiamati, nè sentiti alle cose sudette, & à quelle espressamente repugnino, contradischino, & opponghino, ò siano per repugnare, e contradire, e qualsiuoglia pendenza di lite, & Instromenti fatti, e che si facessero per l'auuenire etiam con l'obligo in forma Cameræ, e giuramento, e con la renuntia del presente Indulto, e priuilegio, ò altra renuntia, e cautela, e qualsiuoglia priuilegio, e facoltà concesse alli Tribunali, e Magistrati di Roma, & alla detta Camera, e suo Camerlengo, e Chierici, etiam all'Auditore della Camera, & al detto nostro Vicario, Popolo Romano, e Maestri di strada, e loro assessori, & anco alle Basiliche, Chiese, Monasteri, e luoghi Pij sudetti, & ad ogni altro in genere, ò in specie etiam per titolo oneroso, & in qualunque altro modo, e sotto qualsisia forma di parole, e la Constitutione, ò Bolla della fel. mem. di Gregorio XIII. super Iure congrui, e qualsiuoglia altre Constitutioni, & ordinationi Apostoliche, regole etiam di Cancellaria, e specialmente la Regola de Iure quæsito non tollendo, Priuileggi, Statuti, Riforme, vsi, stili, etiam del nostro Palazzo, Decreti etiam Concistoriali, e Conuentioni, & altre cose tutte che facessero, ò disponessero, ò potessero fare, e disporre in qualsisia modo in contrario à quali tutte, ancorche hauessero Decreti, e clausole insolite, e derogatorie di derogatorie, e che fossero state più, e più volte etiam in Concistoro, e con giuramento, ò in altro modo confermate, & approuate, e per loro derogatione bisognose farne espressa mentione, hauendo niente dimeno il tenore di ciascheduna di essa per dedotto, & espresso in questo à sufficienza per l'effetto sudetto in tutto, e per tutto deroghiamo; Volendo, che la presente basti con la nostra semplice segnatura, e senz' altra Data, ò registratura, che alli sunti di essa si dia bona fede in giuditio, e fuori di giuditio, non ostante tutte le cose, che facessero, e disponessero in contrario. Dato nel nostro Palazzo di Monte Cauallo li 3. Nouembre 1615.

Paulus Papa Quintus.

Gaudent etiàm priuilegio potioritatis inter creditores communis debitoris pro
8 pretio panis, & aliarum rerum eorum artem concernentium tàm ex dispositione *Constitutionis san. mem. Sixti V. in Bullar. nouo in ordine la 36. §.7. vol.2.* ibi: *Quinimò ipsi Pistores pro consequenda debitorum huiusmodi satisfactione in omnibus eorum litibus, & causis, etiamsi priores, & potiores Creditores non sint, primum, & potiorem locum obligationibus etiàm in forma Cameræ Apostolicæ etiàm iuramento vallatis, ac priuilegijs, cæterisque in contrarium facientibus non obstantibus quibuscumque habere, & obseruare omninò debeant &c.* vigore cuius præferendi sunt omnibus alijs creditoribus nemine excepto, vt in specie respondit *Rota coram Coccin. decis. 1259. num.6.* quàm amplissimi *Motus proprij Vrbani VIII.* emanati sub *die 20. Decembris 1634.* ibi: *Prætereà, quod dicti Pistores, & eorum heredes, ac successores pro pretio panis,*

nis, & rerum ad artem ſpectantium præfe-rantur, ac præferri omninò debeant omnibus, & ſingulis alijs cuiuſuis defuncti, aut decocti, ſeù alterius cuiuſcumque debitoris, aut aliàs quantumuis potioribus, & anterioribus, etiàm reſeruationem dominij, aut manus iniectionem, vel hypothecam ſpecialem, ſeù quòdcumque creditum iuratum; & obligatione Camerali vallatum habentibus etiàm ex cauſa dotis, aut ex quacumque alia cauſa pia, neceſſaria; & priuilegiata, etiàm Dohanerijs Vrbis, & Status Eccleſiaſtici, & quibuſcumque priuilegij in corpore iuris clauſi, vèl non clauſi, etiàmſi de eis ſpecialis mentio facienda eſſet, & quaſcumque clauſulas, ſeù cautelas in ſe continentes habentibus &c. ex quibus prægnantiſſimis verbis clarè conſtat nullum alium creditorem quouis modo priuilegiatum, etiàm ex cauſa neceſſaria, & priuilegiata poſſe concurrere cum Piſtoribus Vrbis; vt plenè examinatis verbis firmat *bo. me. D. Aduocatus Antolin. in Annot. ad eumdem Motum proprium num.* 278. *cum ſeqq.* cuius fuit Alumnus, ac legalis ſcientiæ imitator *D. Deſiderius Bisletus I.V.D. & nobilis Verulanus*, & conſequentèr nullus Creditor poterit eis contendere prælationem abſquè eo, quòd probanda ſit verſio, cùm in dicto Motu proprio tantummodò requiratur, tùnc quandò in ſubſidium conueniuntur filij, vel Mulier pro pane tradito Viro, vel Patri, ibi: *Mulieres verò, aut filij Viris, vel Parentibus decoctis, vel mortuis, ſi hæreditas ſoluendo non ſit, teneantur ſoluere eam quantitatem panis, vel aliarum rerum dictæ artis, quæ pro ipſis Mulieribus, vel filijs, & eorum, ſeù eorum familia Marito, ſeù Patre viuentibus tradita, & conſumpta fuerint &c.* qui diſcretiuus modus loquendi apertè

9 demonſtrat contrariam voluntatem Pontificis in alijs caſibus *Rot. coram Coccin. deciſ.* 2121. *num.* 143. & alibi ſæpè.

Et quidèm optima ratione cùm ferè impoſſibilis redderetur probatio verſionis panis; qui minutatim varijs perſonis traditur, vt de ſe patet; Vndè pro credito panis traditi alicui Mercatori, ſeù Agricul-

10 tori, quamuis non probetur verſio in cauſam Agriculturæ, adhùc Piſtor præfertur ſuper fructibus recollectis alijs quibuſcumquè creditoribus etiam ex cauſa culturæ, & recollectionis eorumdem fructuum.

Nec obſtat, quod huiuſmodi priuilegium poſſit quidem ſuffragari ſuper bonis debitoris, non autèm ſuper re alteriùs, quemadmodum ſunt expenſæ factæ occaſione culturæ, & recollectionis frumenti, ac aliorum fructuum, cum fructus non dicantur niſi id, quod ſupereſt deductis expenſis, atque ideò Piſtores tunc ſolùm poſſunt prætendere prælationem, quandò pro credito panis traditi pro recolligendis fructibus, ſuper quorum pretio diſcuterentur, concurrerent cum alijs ex eadem cauſa creditoribus, quià cum vltrà priuilegium reſultans ex diſpoſitione *leg. Interdum, ff. Qui pot. in pign. hab.* competat etiam aliud reſultans ex dicto *Motu proprio*, vtique ratione duplicis pri-

11 uilegij, & vinculi præferendi ſunt alijs creditoribus vnicum tantùm priuilegium ex dicta *l. interdum* reſultans habentibus ad tradita per *Thomat. deciſ.* 186. *num.* 6. Quæ interpretatio eò faciliùs videtur admittenda, quia cùm prædictum priuile-

12 gium valdè exorbitet à iure communi, & tertio ſit præiudiciale, cenſetur tùnc ſufficientèr operari effectum ſuum, abſque eo quod trahatur ad alios caſus, nempè ad prælationem indirectè pro quocumque credito panis, vt in ſimili de Statuto correctorio Iuris communis, ſi plures caſus

13 comprehendere poſſit, in vno tantùm caſu illud correxiſſe interpretandum ſit, etiamſi verbis vniuerſalibus conceptum eſſet *Ciroce diſcept.* 36. *n.* 24. *Gratian. diſcept.* 546. *n.* 14. *Hieron. Palma alleg.* 20. *num.* 27. *allegat.* 21. *num.* 12. *allegat.* 68. *num.* 53. & *allegat.* 81. *num.* 4. *Rot. diuerſ. deciſ.* 745. *num.* 6. *par.* 1. & *in rec. deciſ.* 241. *n.* 7. *p.* 18. *tom.* 1. & in terminis reſpondit *Eminentiſſimus de Luca de Dote diſcurſ.* 81. *n.* 5. *cum ſeq.* & *diſcurſ.* 166. *n.* 51. *iuncto n.* 60.

Etenim licet verum ſit, quod diſponente Lege, Statuto, vèl Conſtitutione circà fructus, intelligendum ſit, deductis expenſis: Nihilominùs exindè inferri non valet, quod is, qui præſtitit operas, vel mutuauit pecuniam pro illis recolligendis, ſit condominus, itaùt per viam deductionis, ſeù diuiſionis, & ſeparationis priùs deducenda ſit eius portio, ſeù quota, quo caſu benè applicaretur id, quod dicitur de abſurdo reſultante ex eo, quod ſolutio fieret de re aliena, non debitoris, at quià præſtans operas, vel mutuans pecuniam pro cultu-

14 ra agrorum, vel pro recolligendis fructibus, efficitur creditor, & quidèm potior

super fructibus recollectis vigore dispositionis dictæ *l. Interdùm, ff. Qui pot. in pign. hab.* proindè comprehenduntur sub derogatione dicti *Motus propryj*, absquè eo, quod illud restringi valeat ad solum creditum panis traditi pro illa cultura, & recollecta, dùm in dicto §. *Prætereà* per necesse supponat concurrere alios creditores tàm
15 potiores, quod verificari non potest, nisi in illis, qui sint creditores vèl ratione mercedis, vèl mutui pro cultura, & recollectione fructuum, supèr quorum prælatione contenditur, & sic eis competeret potioritas ex allegata dispositione *leg. Interdùm*, quàm priuilegiatos ex quacumque causa, Pistores verò esse creditores ex alia diuersa causa, quàm prò pane tradito pro eadem cultura, vèl recollectione.

Idque clarè conuincitur ex lectura eiusdem priuilegij, tum quià Pistores præferuntur pluribus priuilegiatis ex causis penitùs diuersis, vt sunt creditores ex causa
16 dotis, Dohanæ, & aliorum inhibi vèl expressè, vel tacitè nominatorum, proindè non potest limitari ad certos casus, sed indefinitè est intelligendum *Rot. in rec. decis. 185. num. 5 par. 15.* Tùm etiàm, quià præferuntur alijs creditoribus potioribus ex causa etiam necessaria, & priuilegiata, quæ tantummodò adaptatur ijs, qui crediderunt in causam culturæ, & recollectionis fructuum, & similium.

Rursùs comprobatur ex eo, quia sicuti ex litterali dispositione dicti *Motus proprij Vrbani*, Pistores præferuntur doti, quæ
17 præfertur creditori alioquin potiori, qui tradidit pecuniam ad rem emendam, ædificandum, vel reparandum, vt innouando iura præcedentia, sancitum fuit per *Iustinianum Imperatorem in. §. His consequens Auth. de Æqualit. dot.* & firmat. *Petr. Barbos in sexta par. leg. prædictæ sub n. 8 vers. ponitur, iuncto n. 22 vers. ex illo igitur, ff. Solut. matr. Rosa consult. 3. num. 1. Rota coràm Vbald. decis. 73. n. 8. cum seq.* iuncta *decis. 176. in fine, & in rec. decis. 328. n. 23. cum seq. p. 5.* Ità præferendi sunt Mercenarijs, ac alijs, qui mutuarunt pro expensis necessarijs culturæ, & recollectionis, cum intret regula si vinco vincentem te, multò
18 magis vinco te; quæ locum sibi vindicat in omni materia *Castill. Controu. p. 3. cap. 25. num. 1. cum seq.* Et cessat omnis difficultas ex declaratione facta per eundem *Vrbanum VIII. in Signatura Gratiæ* super limitatione huius priuilegij quò ad habentes
reseruationem dominij tantùm, iuxta vul-
19 gatam traditionem antiquorum Curialium, ex qua resultat confirmatio cæterorum in eodem *Motu proprio* contentorum.

Hinc patet, priuilegium prædictum non posse restringi ad creditum panis traditi pro eadem causa, pro qua concurrunt etiàm alij creditores, dùm mens Pontifi-
20 cis concedentis repugnat, & eius prægnantissima, & geminata verba non patiuntur talem restrictionem, vndè intelligenda sunt secundùm propriam eorum significationem, & benè declarat *Dec. consil. 113. sub num. 7. vers. non obstat ergò, Natt. consil. 63. num. 17 iuncto num. 160. nu. 33. Surd. cons. 140. num. 65. volum. 1. Marescott. Var. resolut. lib. 2. cap. 85. num. 3. ad 7. Antolin. in Annot. ad dictum Motum proprium à num. 273. ad 280. & num. 288. ac num. 289. & num. 304 cum seqq.* vbi *num. 311. cum seqq.* animaduertit, quod tot clausulæ vniuersa-
21 les, & geminatæ demonstrant enixam voluntatem Principis concedendi plenissimam, ac super omnes alios creditores prælationem *Rot. in recent. decis. 299. num. 14. cum seq. par. 12.* & *Tribunal Cameræ* nulla habita ratione eorum, quæ adducuntur à *Cardin. de Luca in præallegat. discursib.*
22 decidit iuxtà litteralem dispositionem dicti *Motus proprij Vrbani in Romana Pecuniaria inter Reuerendissimum Capitulum Sancti Petri, & Cataldum Bellonum, ac Leonardum Iber Pistores diebus 4. & 11. Decembris 1675. proponente Illustrissimo, & Reuerendissimo Domino de Iudice nunc S. R. E. Cardinali Amplissimo*, qui ob eius ingenij perspicacitatem, & in rebus arduis agendis dexteritatem, & prudentiam sæpè visus est priùs egisse, quam agere.

Nec ex eo, quod tale priuilegium videatur iniquum, & irrationabile potest Iudex ommisso rigore sequi æquitatem, quia
23 adhuc illius dispositio est seruanda *§. oportet Auth. de Iudic l. fin C. de Municip. l. Prospexerit ff. Qui, & à quibus manumiss. Rot. in recent. decis. 362. num. 17. par. 17.* ac relatis verbis *S. Augustini in libro de Vera Religione*, ibi: *Cum leges fuerint institutæ, & firmatæ non licere Iudici de ipsis iudicare, sed secundùm ipsas*, firmauit in *decis. 378. num. 18. par. 18.* Etenim solo Principi reseruatum est iudicare de Legibus
24 iuxtà *text. in l. 1.* ibi: *inter æquitatem, & Ius scriptum interpositam interpretationem Nobis solis, & oportet, & licet inspicere*

C. de

C. de Legib. & prædictis rationibus, & auctoritatibus innixus ſemper iudicaui fauore Piſtorum Vrbis, dum per quinquennium munus Auditoris *clar. mem. Eminentiſſimi D. Cardinalis de Caualerÿs, tunc Annonæ Præfecti* exercui.

Vigore eiuſdem *Motus propriÿ Vrbani VIII.* Piſtores Vrbis, vèl eorum hæredes creditores pro pretio panis, vel alte-
25 rius rei ad artem ſpectantis non comprehenduntur ſub diſcuſſione bonorum communis debitoris, nec illis obſtat ceſſio bonorum, moratoria, quinquennalis, aut alia quæcumquè dilatio, aut *cap. Odoardus*, ſeù aliud quodcumque remedium à Iure communi, vel poſitiuo, ſeù ex ſpeciali gratia Principis introductum, ſeù introducendum.

Paritèr etiàm competit illis pro credito
26 panis, & rerum ad eorum artem ſpectantium, vt poſſint conuenire eorum debitores coràm Conſulibus vſquè ad ſummam ducatorum triginta auri de Camera, & *coràm Annonæ Præfecto* pro quacumquè ſumma, qui habent facultatem procedendi ſummariè, ſimpliciter, de plano, ac ſine ſtrepitu, & figura iudicij, manu Regia, ac ſola facti veritate inſpecta, & pròut in exactione pecuniarum pretij Grani eiſdem Piſtoribus ab Officialibus Annonæ pro tempore dati, vt diſponitur in allegato *Motu proprio Vrbani VIII.*

Quamuis vigeat prędictum priuilegium, nihilominùs regularitèr non proceditur
27 manu Regia, ſed ſeruatis ſeruandis ad euitandum damnum, quod ex expeditione manus Regiæ reſultaret notarijs Came-
28 ræ, & ſolùm ea practicatur, quandò aliquis Piſtor eſt decoctus, vèl eſt debitor Annonæ pro pretio frumenti, quo caſu ad inſtantiam eiuſdem Annonæ præuia intimatione domi dimiſſa copia ſequentis tenoris.

Illuſtriſſimo, & Reuerendiſſimò N.N. Prefetto dell'Annona.

» N.N. pagarete frà doi giorni l'infraſcrit-
» ta ſomma, che douete à N.N. Fornaro nel
» Banco di N.N. à credito di detto Fornaro
» debitore dell'Annona per tanto pane hauu-
» to dal ſuo Forno, altrimente ſi procederà
» mano Regia, & more Camerali ad iſtanza
» di detta Annona creditrice del medeſimo
» Fornaro, queſto dì 6. Ottobre 1684.

Aſtolfo Galeppi Notaro, e Segretario di Camera.

Tranſacto biduo expediri deberet manus Regia tenoris ſequentis.

» Eſequtori eſequirete realmente, e per-
» ſonalmente manu Regia, & more Came-
» rali per ſcudi 20. contro N. N. debitore di
» N.N. Fornaro debitore dell'Annona; Et ſolùmmodò ſubſcribi deberet ab *Illuſtriſſimo Annonæ Præfecto*, vèl *Conſulibus* reſpectiuè abſquè manu Notarij, & ſi eſſent plures conficiendæ eſſet liſta eorum, pròut aliàs practicabatur, cum ſola paritèr ſubſcriptione *Annonæ Præfecti*, vèl *Conſulum*, vigore cuius à Birruarijs facienda eſſet executio, pròut practicatur in debitis Cameralibus, & tùnc nullum debetur emolumentum Notario, nec *Eminentiſſimo Camerario*, cum illius non concurrat miniſterium, nec iſtius apponatur ſigillum, nèc fiat vlla mentio. Vndè ad hoc, vt vterquè conſequatur emolumentum, inoleuit praxis loco prædictæ formulæ manus Regiæ expediendi mandatum executiuum iuxtà ſolitam formulam mandati ſeruatis ſeruandis relaxati, additis ſolùm illis verbis *manu Regia, & more Camerali*, & iſto caſu apponuntur expenſæ mandati, quæ exiguntur à debitore, licèt non ſoluantur ab Annona, ad cuius inſtantiam expeditur mandatum.

Circà probationem verò illorum crediti aduertendum eſt, quod eorum fauore non ſolent confici inſtrumenta obligationum,
29 vt dixit *Rot. in recent. decif.* 221. *num.* 1. *par.* 19.

Sed fieri ſolent Texeræ, quarum vſus traxit originem à Gentilibus occaſione
30 hoſpitalitatis, vt tradit *Pacichell. de Iure hoſpitalit. vniuer.* & notat *Frederic. de Marſelçr. de Legato lib.* 2. *diſſert.* 6. Earumquè vſus antiquitùs practicatus etiàm fuit oc-
31 caſione militiæ, vt teſtatur *Polybius*, & ad eumdem *Iuſtus Lipſius de Militia Romana lib.* 5. *dialog.* 9. Romani enìm conſueuerunt inter milites ad vigilias deſtinatos diſtri-
32 buere aliquod ſignum, quo ſeſe ab hoſte noſcerent, quod texeram appellabant à tabella, cui inſcribebatur; Erat namquè texera militaris propriè tabella latiuſcula è ligno, cui inſcriptum erat ſignum nocturnum, aùt dictum, quod vellet *Imperator*. Solebat enìm Tribunus ſignum ex ore *Imperatoris* acceptum tabellæ inſcribere, & texeram dare, quam ipſe ad Centurionem ſuum deferebat. Centurio illo accepram proximi manipuli Centurion dabat, iſte iterùm proximo, donèc ad omnès

nes peruentum esset. Ipsi porrò Centuriones lectam militibus enunciabant, quorum vigilandi vices erant iuxtà præcisa verba *Fritsch. in Appendic. ad partem tertiam Exercitat. variar. exercit.* 5. *numer.* 81. vbi allegat *Lipsium*. Fiebant etiam texeræ frumentariæ, de quibus *Amaya in tit. Cod. de Collation. aris numer.* 87. *lib.* 10.

Texeræ, seù taleæ practicantur etiam
33 inter rusticos, & idiotas, qui nèc legere, nèc scribere sciunt, ac à Cauponis, vt aduertit *Balmased. de Collect. quæst.* 15 *num.* 4. *& Dominus meus Raynald. Obseruat. crim. cap.* 29. §. 4. *num.* 30. qui vsum texerarum valdè laudat *tom.* 3.

Huiusmodi texeræ Pistorum, licèt sint probationes extraordinariæ, tamèn de con-
34 suetudine quasi scripturæ, & tamquàm species instrumenti probant, vt firmant *Laurent. de Comparat. litterar. cap.* 11. *de affinib sub* §. 17. *Giurb. obseruat.* 81. *num.* 13. *Cost. de Remed. subsid. remed.* 70. *illat.* 3. *num.* 15. *Card. de Luca de Credit. discurs.* 73. *n.* 3. *Conciol. ad Statut. Eugub. lib.* 5. *rubr.* 14. *num.* 3. *Balmased. de Collect. loc. cit. Gargiar. decis. Bononien.* 6. *par.* 2. *Nouar. decis.* 76. *num.* 1. *cum seq. & Gratian. decis.* 68. *num. final.* & habet executionem paratam, vt re-
35 lato *Besold.* firmat *Laurent. vbi suprà.* Quotiescumquè tamèn constet de identitate,
36 sint integræ, & simul conueniant, vt aduertit *Cost. & Conciol. loc. cit.*

Ad euitandas autèm fraudes, & vt vtriquè parti sit consultum fieri solent duæ te-
37 xeræ, vna videlicet quæ appellatur *la Masculina*, & in Vrbe *il Ceppo*, & retinetur per Pistorem, altera verò *la Feminina*, & in Vrbe *il Scontro*, quæ remanet penès debitorem, & qualibet vice, qua traditur panis, notatur quantitas mediante signo, seù signis in vtraquè, vt tradit *Nouar. cit. decis.* 76. *in princ.* Et cum simùl iunctæ optimè correspondeant, nec creditor plùs in cippo incidere, nèc debitor incisa
38 ibi signa radere valet, alioquin de fraude constaret, vt notat *Laurent. loc. allegat.*

Constito texeras fuisse cōfectas, tùnc ad instantiam vnius ex partibus cogitur alte-
39 ra ad suam edendam, vt cum *Foller. & Viscont.* docet *Nouar. dicta decis.* 76. *num.* 3. Vndè praxis in Vrbe introducta est in Tri-
40 bunali Præfecti Annonæ, quod per Pistorem exhibita sua texera, seù cippo, pròut illam exhibere tenetur, cùm in illa se fundet *Rot. in recent. decis.* 384. *num.* 6. *par.* 16.
41 agitur contrà debitorem ad exhibendum Scontrum, aliàs videndum mandari stari Cippo: Nèc nō citatur ad recognoscendum texeram, vèl medio iuramento negandum,
42 aliàs pronunciari pro recognita, & quamuis in contumaciam partis Iudex illam pronunciauerit pro recognita, si antequàm in causa ad vlteriora procedatur, Reus po-
43 steà medio iuramento eam negauerit, adhùc Actor tenetur illam formitèr recognosci facere inter plures texeras mediantibus restium depositionibus iuxtà stylum eiusdem Tribunalis.

Nèc debitori ad se eximendum ab exhibitioni Scontri suffragatur allegare illius
44 ammissionem, dùm eam concludentèr non probat, cùm alioquin contrà eum oriatur præsumptio fraudolentæ occultationis *Giurb. dicta obseruat.* 81. *num.* 13. *vers. si illas affert cum seq. & Nouar. allegat. dec.* 76. *num.* 4.

Sicuti nèc ei suffragatur iuramentum su-
45 per ammissione, quotiès contrà illum concurrit aliqua suspicio, respondit *Giurb. vbi suprà num.* 15. *vers. respondetur, Nouar. dicta decis.* 76. *num.* 5. *vers. nam respondebam, & Rot. coram Caualer decis.* 82. *num.* 9. Secùs verò si esservir integer, & iustus, &
46 adducat verisimilia, vt declarat *Giurb. cit. obseruat.* 81. *num.* 15. *vers. secùs.*

Multotiès etiàm fiunt pacta, & conuentiones cum Pistoribus mediante scriptura publica, vèl priuata tradendo eis tot ru-
47 bra frumenti, ad hoc, vt reddant certam quantitatem panis, quæ conuentiones sunt seruandæ, & tùnc Pistor censetur depositarius, vt firmat *Escobar. de Ratioc. cap.* 35 *num.* 17. *vers. quinimò cum seqq.* & alij quos refert, & sequitur *Salgad. labyrint. credit. par.* 1. *cap.* 13. §. 1. *num.* 25. *cum seq.* Quod videtur verum, quandò panis conficiendus esset ex eodem frumento, ità vt in alium vsum, tamquàm depositum regu-
48 lare, non possit conuerti.

Nec Pistor, qui recepit frumentum, aut pecuniam, vt reddat tantumdèm singulis
49 diebus in pane cocto, liberatur restituendo frumentum, aut pecuniam, cum sit obligatio ob rem dari, vndè instante creditore tenetur panem præstare, vèl ad interesse, quià in obligationibus facti ex tacito consensu partium succedit obligatio ad in-
50 teresse, quæ notat præcedentem in fauorem creditoris, in cuius electione stat, quod si id, quod promissum est, non præstetur, possit petere id, quod interest, non autèm

in

in electione debitoris reportare liberatio-
nem ſoluendo intereſſe, cùm aliud pro
alio inuito creditore ſolui non valeat, vt
51 tenet *Emanuel Mendez de Caſtro in Rubr.*
de Annon. Ciuil. num. 11. iuncto num. 16.

Non ità ſeruanda erit conuentio inter
Piſtores, & Tabernarios, Locandarios,
52 ac ſimiles, ſi iſti vendant panem album
maiori pretio, quàm quod ſoluant Piſtori
ad formam Taxæ, expreſsè prohibente
ſanct. mem. Alexandro VII. in ſequenti eius
Chirographo emanato ſub die 13. Mar-
tij 1660.

Monſig. Pallauicino Prefetto dell' Annona. Eſſendoci ſtato eſpoſto il pregiuditio graue, che riceuono i Fornari decinanti dagli Oſti, Bettolieri, Locandieri, Magazzinieri, e ſimili, che vendono il Pan bianco à decina otto quatrini la pagnotta, & à i Fornari ſopradetti la pagano à minor prezzo, anzi con varie arti procurano ogni giorno di maggiormente diminuirlo in vtil proprio, e non del Popolo, mentre li Decinanti per ſodisfare la Camera, & i Mercanti ſi sforzano di accreſcere lo ſpaccio del Pane etiamdio à prezzo vile, e forſe non corriſpondente al prezzo del Grano che comprano; diſordine, che può facilmente ridurre i Fornari predetti in cattiuo ſtato, e rendergli inhabili à ſodisfar la Camera, e i Mercanti, e volendo Noi perciò applicarui opportuno rimedio. Ordiniamo à Voi, che taſſiate il prezzo del Pan bianco à Decina, che per l'auuenire i Fornari decinanti daranno à gli Hoſti, & altri ſopradetti al prezzo, che queſti lo riuendono, cioè quatrini otto la Pagnotta, e di baiocchi dicianoue, e vn quatrino la Decina, quando i Decinanti paghino il Grano alla Camera ſcudi noue il rubbio, & alterandoſi il prezzo del Grano predetto ſi debba anche alterare il prezzo del Pane à proportione, poiche non è douere, che gli Oſti faccino guadagno sù le fatiche de' Fornari, volendo Noi, che in queſto prezzo per l'auuenire inuiolabilmente ſi oſſerui da tutti gli Oſti, & altri predetti, non oſtante che tutti ò alcuno di loro haueſſero fatte co i Fornari conuentioni diuerſe, e à minor prezzo, alle quali vogliamo, che non ſi debba dare eſſecutione alcuna, ancorche ſiano giurate, e con obligo Camerale, aſſoluendo le parti, mentre ve ne ſia di biſogno dall'oſſeruanza di tal giuramento per eſſere dette Conuentioni pregiuditiali al ben publico, e parimente vi ordiniamo, che per l'auuenire alla ſudetta ragione ſempre anche taſſiate il Pan bianeo à Decina, che ſi darà à i particolari, quando non vi ſia conuentione, ò partito diuerſo, intendendo Noi, che le Conuentioni fatte, e da farſi trà i Decinanti, e particolari reſtino ſempre ſalue, & illeſe per la quantità conuenuta, & in conformità delle coſe ſudette darete gli ordini opportuni, publicarete Bandi, & Editti, e farete Inhibitioni ſotto pene pecuniarie, e corporali à voſtro arbitrio, con facoltà di eſſeguirle, che Noi d'adeſſo approuiamo, e confermiamo quanto ſarà da Voi in ciò fatto, & eſſeguito, che tale è mente, e volonta noſtra eſpreſſa. Decretando, che il preſente Chirografo vaglia, & habbia effetto, eſſecutione, e vigore, ancorche non s'ammetta, e regiſtri in Camera, e nelli ſuoi libri, e che non ſiano ſtati ſentiti, nè chiamati qualſiuoglia, che vi haueſſero, ò pretendeſſero hauere intereſſe, e vogliamo, che non poſſa mai darſi di ſurrettione, obrettione, ò difetto della noſtra Intentione. Non oſtante la Conſtitutione, ò Bolla di Pio IV. noſtro Predeceſſore de Regiſtrandis, e qualſiuoglia altre Conſtitutioni, & Ordinationi Apoſtoliche noſtre, e de' noſtri Predeceſſori, e qualſiuoglia Priuilegj, eſentioni, conceſſioni, e gratie conceſſe, e confermate dalla Sede, e Camera Apoſtolica, & anco da Noi, e qualſiuoglia Noſtri Predeceſſori, etiamdio che haueſſero clauſole inſolite, e derogatorie di derogatorie, e che per loro derogatione biſognaſſe farne eſpreſſa, e ſpecifica mentione, & anco la noſtra Regula de Iure quæſito non tollendo, e qualſiuoglia vſi, ſtili, conſuetudini, & altre coſe, che faceſſero in contrario, alle quali tutte, e ſingole hauendo il tenore di eſſe per eſpreſſo in queſto à ſoſſicienza per queſta volta ſolamente deroghiamo. Dat. &c. nel noſtro Palazzo Apoſtolico in Vaticano queſto dì 13. di Marzo 1660.

Alexander Papa VII.

In prædicto *Chirographo* etiàm diſponi-
tur, quomodò taxandum ſit pretium panis
53 per Piſtores traditi Particularibus, quo-
tiès nulla præceſſerit conuentio, ſed mul-
totiès contingit, quod Piſtor remanet cre-
ditor alicuius pro pretio panis traditi poſt
completum partitum iam factum de tra-
dendo tot decinas panis pro ſingulis rubris
frumenti traditi, & hinc inter eos oriri

ſolet

solet controuersia circà solutionem, prætendente debitore illum soluere in frumento ad rationem tot decinarum panis iuxtà formam præcedentis partiti,seù conuentionis, contendente verò Pistore illud recipere, ex quo ei debeatur pretium ad rationem obulorum decem, & nouem, ac vno quadrante pro qualibet decina panis iuxtà dispositionem dicti Chirographi *Alexandri VII*. Pro decisione huius controuersiæ, si debitor, qui agriculturam, seù mercaturam frumenti exercet, est solitus conuenire cum Pistore de soluendo debitum in frumento ad rationem tot decinarum pro rubro, tùnc videtur Pistorem teneri recipere solutionem in frumento ad eandem rationem pacti præcedentis, maximè quandò non fuerunt facta computa, nèc renouata texera, cum censeatur concurrere tacitum consensum vtriusquè partis eo modo, quo procedit in tacita reconductione, licèt postmodùm ex aliqua superuenienti mendicata causa Pistor mutauerit propositum, & ità audiui à *D. meo Amato Iacometto* nemini Romanæ Curiæ Aduocato secundo, & ab omnibus laudatis Viris laudato fuisse ipso tamquàm Auditore consulente iudicatum per bo. mem. *R. P. D. Manfronum* iàm *Cameræ Apostolicæ Clericum, & Annonæ Præfectum* fauore *Excellentissimi D. Principis Burghesij*, eiusquè sententiam approbatam à *Tribunali Cameræ*.

Occurrit etiàm aliquandò, quod initum fuerit pactum cum Pistore de coquendo
54 pane pro Titio, eiusquè familia pro certa mercede, quod idem Pistor adimplere tenetur pro mercede conuenta, quamuìs aucta familia fuerit, vt examinato articulo hanc opinionem tenet *Cepoll. de Seruitut. Vrban. præd.cap.*50.*nu.*5.*ad* 10. iuncto *nu.* 21. *verf. Ego autèm in ista quæstione ità concluderem cum seq.* tradit *Muta in Consuetud. Panormit. cap.* 82. *num.* 4. Quod
55 declara primò procedere, quando augumentum familiæ prouenit casu, vel natura: Secùs autèm si ex facto proprio Titij, vt potè quià Baro, vel miles euaserit; vel quià superuenit hæreditas opulenta, proptèr quàm incæpit tenere plures famulos, cum de isto casu non potuerit verisimiliter cogitare Pistor, vt distinguendo docent *Cepoll. vbi suprà num.* 22. *verf. & prædicta intelligo, & Io. Marcus Aquilinus in eius Allegat. impress. penès Donat. Anton. de Marin. allegat.* 18. *num.* 5.

56 Declara secundò teneri eo casu coquere panem pro filijs simùl habitantibus cum Patre; secùs si seorsìm, quia familia dicitur, quæ simùl habitat, vt declarat *Cepoll. vbi suprà sub d. num.* 21. *verf. & hoc intellige*.

57 Declara tertiò non procedere, quandò promisit coquere panem pro tota familia gratis, vel pro annua minima pensione, & deindè post aliquod tempus familia in immensum creuerit, reducitur res ad æquitatem, ità vt non teneatur nisi pro familia, quæ extabat tempore initæ conuentionis, vt docet *Thesaur. decis.* 226. *numer.* 2.

Si autèm facta fuerit promissio sub nomine generali videlicèt coquendi panē pro
58 Titio, & omnibus liberis suis, & tùnc aut promissio facta fuit ad certum tempus limitatum, & tenetur pro eodem pretio conuento pro omnibus liberis, qui pro tempore repeiiuntur, siuè crescant, siuè decrescant: sed si promissio facta est simplicitèr non expresso aliquo tempore, puta promisit Pistor coquere Titio, & liberis suis panem pro decem libris in anno, & eo casu paritèr siuè crescat, siuè decrescat familia in vno anno, non tamèn debet crescere, vel decrescere pretium, sed post annum non cogitur Pistor coquere pro eodem pretio, si creuit familia, sed Titius cogitur illud soluere si decreuit; Imò in fine cuiuslibet anni potest vnusquisque ex contrahentibus cōtractum dissoluere tamquàm ad annum: At si promissio facta est sub nomine indefinito, videlicèt promisit Pistor coquere panem Titio, & eius filijs, & tùnc tacitè videtur actum de filijs, qui reperiuntur tempore contractus, vt examinata materia egregiè distinguit *Cepoll. loco allegat. num.* 21. *verf. tertio casu cum sequent.*

Quoniàm non desunt Pistores, qui in eorum exercitio delinquunt ponendo oleum, vel calcem, vel terram in pane, vel aquam, in qua infusa fuerit terra vulgò nuncupata Tufo, vt crescat, & augeatur pondus, vt aduertit *Thomas Garzonus in princip. allegatus circà finem*, vel lauando manus cum aceto, vt panis exaltetur, & maior appareat, vt aduertit *Cobell. ad Bull. boni Regim. cap.* 21. *num.* 45. quem refert *D. meus Raynald. Obseruat. crim. tom.* 2. *cap.* 28. *§.* 29. *num.* 42. *Caputo de Regimin. Reip. cap.* 17. *§.* 14. *num.* 47. *Otter. de Official. par.* 2. *cap.* 7. *sub num.* 6. & sic alterando

rando pondus, & qualitatem panis, vt
dictum fuit ſuprà in *Obſeru. ad Rubr.* 41.
num. 231. *cum ſeq. lib.* 4. vbi regiſtrantur
verba præciſa *Bannimentorum Generalium*
circà pœnam illis infligendam. Iſti tan-
quàm falſarij, & fures ſunt puniendi, vt
tradit *Cobell. vbi ſuprà*, quem ſequitur *D.
meus Raynald. loc. mox allegat. num.* 40.
cum ſeqq. vbi nedùm allegat *DD.* deter-
minantes pœnam imponendam, verùm
etiàm docet praxìm ad effectum probandi
60 panem non eſſe bonæ paſtæ, vel non co-
ctum, vel vt vulgò dicitur *ben ſtaggionato.*
Et quidèm tàm ab Illuſtriſſimo Guberna-
61 tore, quàm ab Ædilibus, ſeù Abundan-
tiarijs Ciuitatis, quibus incumbit onus in-
uigilandi circà huiuſmodi fraudes ex *Ca-
put.* & *Oter. loc. allegat.* ac diſponitur in
Capitulis editis ſupèr Annona à *fel. recor.
D. Cardin. Raggio Prouinciæ Romandiolæ à
Latere Legato de anno* 1678. *impreſſ. in
appendice pag.* 112. *num.* 13. & eſt de iure,
itàut ſit locus præuentioni, vt concordan-
62 tibus cumulatis, reſpondit *D. meus Ray-
nald. vbi ſuprà num.* 49. qui *num. ſequent.*
tenet contrà *Ciriacum*, quod Gubernator
63 poſſit punire Piſtores fraudolentos pœna
Bannimentorum, ſeù Iuris communis de-
ficiente Statuto, non autèm pœna con-
uenta intèr ipſos, & Communitatem, ea
fortiſſima ratione, quia Magiſtratus infe-
rior non poteſt abrogare leges Principis.
Tabernarij propriè ſunt, qui recipiunt
B comedentes, non qui hoſpitantur ſecun-
64 dùm *Menoch. conſ.* 798. *num.* 33. & *Gra-
tian. diſcept.* 898. *num.* 2. Confunduntur
tamèn iſta nomina, & pro Synonymis ac-
cipiuntur Caupones, Tabernarij, Hoſpi-
65 tes, & ſimiles, vt cum *Rebuff. in tract. de
Hoſpitib.* docet *Carpan. ſupèr Conſuetudin.
Mediolan. cap.* 434. *num.* 37. quem refert,
& ſequitur *Gratian. vbi ſuprà nu.* 3. Sal-
uis bonis, & timoratæ conſcientiæ, qui
66 ſummoperè commendantur tanquàm
hoſpitalitatem exercentes à *Thoma Gar-
zono in eius opuſculo inſcripto Piazza vni-
uerſale diſcurſ.* 99. *in princip.* regularitèr
67 cœteri Tabernarij cenſentur peſſimum ge-
nus hominum, & perſonæ infames, vt pro-
ſequitur idèm *Garzon.* vbi latè, & egregiè
eorum fraudes deſcribit, & tradunt *Hon-
ded. conſ.* 93. *nu.* 49. *lib.* 2. *Almont. Giacc.
diſcept. crim.* 175. *Muta in Conſuetud. Pa-
normitan. cap.* 29. *num.* 15. *Fontanell. de-
ciſ.* 535. *num.* 27. ac viles, vt dicit *Fragoſ.
de Regim. Reip. par.* 1. *lib.* 7. *diſput.* 19. §.
1. *num.* 25. & de quibus plura vtilia ha-
bentur penès *Knipſchild. de Iurib. & pri-
uileg. Ciuit. Imperial. lib.* 5. *cap.* 26. *num.*
20. *cum ſeqq.* & *Fontanell. mox cit. num.*
21. *cum ſequent.* Nec veniunt ſub nomine
68 Mercatorum, quandò in eorum Hoſpi-
tijs Mulieres ſe proſtituunt, ſecùs in ho-
neſtis Hoſpitijs, vt declarat *Muta vbi ſu-
prà num.* 15. *cum ſeq.*
Eorum exercitium eſt neceſſarium com-
mercio humano, vndè ij, qui ſemèl hoſ-
69 pitium tenuerunt, poſſunt compelli ad
continuationem, vt notat *Bart. in leg.* 1.
§. 1. *Naut. Caupon. & Stabul. & in l. Lici-
tatio ff. de Public. Stracc. de Naut. par.* 1.
verſ. quæri poſſet num. 1. *Fontanell. vbi ſu-
prà num.* 25. Nec non poſſunt taxari, &
70 limitari Tabernæ, ſeù Cauponæ, & Ta-
bernarij cogi ad recipiendum hoſpites, vt
firmant *Fragoſ. de Regim. Reipubl. part.* 1.
lib. 7. *diſput.* 19. §. 1. *ſub num.* 29. *verſ.
Ideò.*
Varia medicamenta ſolent vinis adhi-
beri per Tabernarios in maximam ſalutis
71 humanæ perniciem, & præſertìm vt illa
citiùs clareſcant, proùt dicit *Cobell. ad Bull.
boni Regim. cap.* 21.
Ac multotiès vendunt vnam ſpeciem
vini pro alia, & ſic occultè alterando pre-
72 tium, qua ratione poſſunt puniri à Iudi-
ce, vt docet *Oter. de Officialib. par.* 2. *cap.*
7. *ſub num.* 6. Ideòquè taxatur pretium ab
Ædilibus, & polizantur dolia, proùt etiàm
73 ſeruatur in noſtra Ciuitate impoſitis cer-
tis pœnis contrauenientibus, vt in *Capitu-
lis graſciæ*, de quibus in *Appendice pagin.*
83. *num.* 44.
Et quandoquè alterant pretia victua-
lium, vndè ad tollendas querimonias, &
conqueſtiones itinerantium, & occurren-
dum malitijs Tabernariorum, qui vt plu-
rimùm ſunt rapaces, & plùs ſolent exige-
re à Peregrinis, quàm ſit iuſtum *Gratian.
74 diſceptat.* 898. *num.* 23. taxanda ſunt pre-
tia rerum, & Tabella taxę apponi debet
in loco, ità vt omnibus pateat, vt admo-
net *Fontanell. d. deciſ.* 535. *num.* 24.
Ad probandum eorum creditum, illud-
què conſequendum poſſunt ipſi, proùt
Macellarij, & ſimiles de conſuetudine vti
75 taleis, ſeù texeris, quas facere, & tenere
ſolent cum debitis rinconttis, retinere pi-
gnora, & perſonas propria auctoritate,
quandò recuſatur pretij vini ebibiti, vel
cibi ſolutio, vltimum epulantium, qui
remanſit in taberna pro omnibus retinere,

vt docent *Sabell. in Summa tractat. in verbo Caupones num.* 5. *Mausen. de Caus. execut. ampl.* 26. *num.* 28. quos refert, & sequitur *Romaguer. in addit. ad Conciol. ad Statut. Eugub. lib.* 5, *rubric.* 12. *num.* 10. Circà quàm materiam videndi sunt *Giurb.*
76 *obseruat.* 81. *num.* 12. *cum seq. Berlich. conclus.* 74. *num.* 33. *& Peck. de Iure sistendi cap.* 35. *num.* 2.

Notandum est, quod licèt Vassalli grauentur, si illis prohibeatur accessus ad ta-
77 bernas, vt aduertit *Nouar. de Grauamin. Vassall. tom.* 3. *grauam.* 2. attamèn quia Taberna, quæ dicitur illa domus, in qua panis, vinum, & carnes coctæ venduntur iuxtà *gloss. in Clement. cap.* 1. *verbo Tabernariorum de Vita, & honest. Cleric. ibiquè Barbos. num.* 5. tradit *Muta in Consuetud. Panormit. cap.* 29. *num.* 5. cum sit locus, & fomentum intemperantiæ, & inconti-
79 nentiæ, vt per *tex. in l. Quæ in adulterium in princ. ibiquè gloss. Cod. ad Leg. Iuliam de Adulter. l. Athletas* §. *ait prætor ff. de His, qui not. infam. l. Palam* §. *si quæ cauponam ff. de Ritu nupt,* notat *Barbos. de Offic. Paroch. par.* 1. *cap.* 6. *num.* 21.

Ciues tabernam frequentantes voluptatis causa, & præter necessitatem,
80 puniri possunt *Sabell. loc. citat. numer.* 2. *vers. non tamèn, Romaguer. vbi suprà nu.* 8. Nàm detestabile est huiusmodi vitium tabernas frequentantium, bonoquè publico
81 damnosum *Pegas ad Ordinat. Regn. Portugall. tom.* 3. *gloss.* 9 *ad* §. 7. *tit.* 21. *num.* 1. *Fragos. de Regim. Reip. par.* 1. *lib.* 7. *dicta disputat.* 19. § 1. *num.* 25. quos refert, & sequitur *Romaguer. loc. cit. num.* 9.
82 Eoquè magis in Clericis, vt dictum fuit suprà in *Obseruat. ad Rubr.* 30. *nu.* 20. *lib.* 4. vbi plurà de crapula, & ebrietate, quibus nisi longioris itineris causa ingredi non licet ad *tex. in cap. non oportet cum duob. seqq.* 44. *dist. gloss. in dicta Clement. de Vita, & honestat. Cleric. loc. cit.* docèt *Barbos. de Offic. & Potestat. Paroch par.* 1, *cap.* 6. *num.* 20. *Bellett. Disquisit Clerical. tit. de disciplin. Cleric.* §. 20. *num.* 1. *cum seq. & Graff. decis. par.* 2. *lib.* 3. *capit.* 8. *nu.* 8. *cum seq.*; Vndè continuò frequen-
83 tantes tabernam dicuntur Propinones, & Tabernarij, & repelluntur à testificando, vt censuit *Rot. in recent. decis.* 289. *num.* 5. *par.* 17.

Quia coqui, de quorum origine laudi-
84 bus, prerogatiuis &c. plurà habentur penès *Garzon. in dicto eius Opere inscripto la Piazza Vniuersale discurs.* 94. & *Boer. decis.* 222. *num.* 9. *cum seqq.*, & ad propositum valdè conferunt ea, quæ habentur in *lib.* 1. *Regum cap.* 9. *num.* 23. *cum seq.* sunt instrumenta omninò necessaria commessationibus, & illi, qui in arte sunt excellentes valdè excitant crapulam, maximè hodiernis temporibus, in quibus vsquè ad luxuriam, & miraculum varios conficiunt cibos, vt dixit *Heringh. de Molend. quæst.* 4. *num.* 27. non incongruum visum fuit de illis mentionem facere, eosquè in tres species, prout distinxit *Boer. cit. dec.* 222. *num.* 10. quem sequitur *Cobell. ad Bull. boni Regim. cap.* 47. *num.* 92. diuide-
85 re nempè alis coquunt cibos grossos, prout sunt coqui Scolarium, Fratrum, seù Regularium; Alij inseruiunt Principibus, & Magnatibus, vt Papæ, Imperatori, &
86 isti dicuntur habere dignitatem *Roman. singular.* 655. quem refert, & sequitur *Heringh. dicto tractat. quæst.* 1. *sub nu.* 20. *& num.* 23. firmat quod coqui ad honesta officia admitti debent, vndè isti non debent connumerari intèr Artifices, prout coquos appellat Artifices *Loter. de Re be-*
87 *nefic. lib.* 2. *quæst.* 5. *num.* 51. ; Et alij, qui locant operas suas in commessationibus, conuiuijs priuatorum, & isti habent aliquam similitudinem, seù connexionem cum Propinarijs vulgò *Pasticcieri*, qui publicè retinent carnes, & obsonia comestibilia, vt dixit *Pegner. decis.* 44 *nu.* 10. & quòad istos interest Reipublicæ illos
88 habere, præsertim in magnis, & populosis Ciuitatibus, vt ciborum copia in promptu ad necessitatem Incolarum, & Aduenarum adsit, vt relato *Kloeb de Ærar. lib.* 2. *cap.* 10. *num.* 5. tradit *Knipschild. de Iurib. & Priuil. Ciuit. Imperial. lib.* 5. *cap.* 26. *num.* 30. secùs si tantummodò vitium Ciuibus, & Oppidanis parant gulæ, & luxuriæ inquinamenta nutriendo, nàm isto casu potiùs sunt expellendi à Ciuitate, vt distinguendo declarat *Cobell. ad Bull. boni Regimin. d. cap.* 47. *nu.* 93.

Retenta hac diuisione Coquorum, si imposita fuerit gabella exercentibus ar-
89 tem, debebitur dumtaxàt à prædicta tertia specie Coquorum, vt tenet *Boer. dicta decis.* 222. *num.* 10. quem sequitur *Cobell. vbi supra eod. num.* 93.

De

De Mercedibus Artificum, & Laboratorum.

RVBRICA XII.

FAbri lignarij pro Magiſtris matriculati, & Muratores pro eorum diurna opera à Kalendis Martij vſque ad Kalendas Nouembris accipere poſſint ſolidos ſeptem bonon. Seruitores autem eorum, ſeù Famuli ſolidos quinque, alio autem tempore præfati Magiſtri, & Muratores ſolidos ſex, & famuli ſolidos quatuor, conducentes verò eos ſub dictis ſalarijs eiſdem Operarijs expenſas victus condecentes præſtare teneantur. Si verò conducerentur eorundem Operariorum expenſis, Magiſtri in artibus prædictis accipere poſſint ſolidos nouem à menſe Maij, vſque ad menſem Nouembris, Famuli verò ſolidos ſeptem, alio verò tempore Magiſtri ſolidos octo, Famuli verò ſolidos quinque, & non vltrà.

Cultoribus Vinearum, vel Lazariarum pro ligonizando quolibet tempore ſoluantur ſolidi quinque qualibet die.

Putatoribus verò pro opera eorum diurna ſoluantur ſolidi quatuor, nec aliud à conducente petere poſſint.

Rei ruſticæ operarij pro quolibet diurno tempore ſolidos quinque tantùm exigant, nec aliud petere poſſint, & hoc à menſe Martij vſquè ad menſem Nouembris, alio verò tempore ſolidos quatuor.

Meſſoribus, & trituratoribus pro qualibet opera ſoluantur ſolidi ſex bonon. cum expenſis victus condecentibus.

Salua ſemper in prædictis omnibus partium conuentione, quæ inuiolabiliter obſeruetur, executionique debitæ mandetur.

SVMMARIVM.

1 *Taxatio mercedis Operariorum, & Artiſtarum eſt valdè vtilis Reip.*
2 *Conſuetudo pro lege ſeruanda eſt.*
3 *Conducentes, & locantes operas cenſentur ſe conformare cum conſuetudine loci.*
4 *Conuentio in locatione operarum eſt inuiolabiliter obſeruanda. Declara num. 6.*
5 *Pacta habent vim legis.*
7 INNOCENTII XII. *exaltatio ad Pontificatum, & laudes.*

OBSERVATIO.

QVia poſt præſtitas operas quandoque defatigantur Operarij in ſolutione
1 eorum mercedis, vèl ſæpè ipſi eam exceſſiuè prætendunt, meritò Statuentes ad euitandas huiuſmodi controuerſias taxarunt illorum mercedem, prout taxandam eſſe admonet *de Ponte de Poteſt. Proreg. tit.* 10. §. 1, *num.* 11. Et quod ad refrenandam auiditatem, & auaritiam hominum taxanda ſit merces Artiſtarum, nempè Sutoris, Calceolarij, Magiſtri lignaminum, & ſimilium cum *Bald. Afflict. & Bouadil.* tradit *D. meus Raynald. Obſeru. crim. tom.* 3. *cap.* 29. §. 7. *num.* 62. *cum ſeq.*

Et diſpoſitio huius *Statuti* eſt attendenda, quotiès non probetur conſuetudo,
2 quæ pro lege ſeruanda eſt, vt in ſpecie firmant *Gratian. diſcepc.* 157. *num* 35. *cum ſeq.* & alijs relatis *Zacch. de Salar. q.* 102. *n* 18. *Rot. coram Coccin. deciſ.* 376. *n.* 4. *cum ſeq.* cum contrahentes in locatione, & conductione operarum præſumantur ſe conformare cum conſuetudine loci, vt cu-
3 cumulatis concordantibus proſequitur *Zacch. vbi ſuprà n* 19. *Giurb. deciſ.* 13. *n.* 2. *Rot. in recent. deciſ.* 10. *num.* 15. *par.* 6. & ſi probetur conſuetudo varia, & difformis quænàm attendenda vide *D. Aduocatum Pacionum de Locat. & conduct. cap.* 17. *n.* 15. *cum ſeq.* qui de more egregiè materiam examinat.

Paritèrque nō erit attendenda diſpoſitio *Statuti*, ſi inter partes fuerit diuerſimodè conuentum, nàm tunc conuentio eſt
4 inuiolabiliter attendenda per *text. in l. Ea lege* 53. *in princ. verſ. reſpondi ff. Locat.* cum
5 pacta habeant vim legis. *Pariſ. conſil.* 79. *num.* 18. *lib.* 3. *Beccius conſ.* 45. *num.* 25. *cum ſeqq. D. Pacion. dicto tract. cap.* 23. *nu.* 130.

vbi tamèn subdit procedere, quandò con-
6 uentio est licita, & honesta.

Dùm hæc scribebam, nunciatum fuit sub *die 12. Iulij currentis anni 1691.* post Sedem vacantem spatio quinque mensiū, & dierum vndecim in Summum Pontifi-
7 cem electum fuisse cum nomine *INNOCENTII XII. Eminentiss. D. Card. Pignatellum Patritium, & Archiepiscopum Neapolitanum*, qui post multa Gubernia in Statu Ecclesiastico laudabilitèr administrata, *à san: mem. Alexandro VII.* Quæstor in Insula Melitensi, deindè Nuncius Apostolicæ Sedis ad Magnum Hetruriæ Ducem, mox ad Regem Poloniæ, & posteà ad Cæsarem missus fuerat, in quibus Legationibus tali exemplaritate, constantia, dexteritate, & prudentia se gessit, vt Fidei Catholicæ venerationem, & eiusdem Sanctæ Sedis auctoritatem non solùm conseruauerit, sed etiàm auxerit; Romam post è Germania reuersus ad Liciensem Insulam admotus est, ad cuius regimen illicò euolauit: Euocato iterùm tanquàm Ministro apprimè necessario ad Regiam, *san. mem. Clemens X.* Sacræ Congregationis Episcoporum, & Regularium esse voluit à Secretis, & deindè Præfectum eius Cubiculi: Tantùm, & talem Virum omni virtutis laude cultum ac in Aula Romana, & extrà tot muneribus peractis approbatissimum *san. mem. Innocentius XI.* dum eius Cubiculi Præfecturam per sexennium exercuerat, in prima Cardinalium creatione mediante eius promotione Sac. Collegium ornauit, ab Episcopatu Liciensi, quod iàm dimiserat, ad Ecclesiam nostram Fauentinam transtulit, & mox Bononiæ Legationis gubernium ei adiunxit: In quibusuis muneribus nihil à sua Charitate, Prudentia, Iustitia, & Religione desiderari passus fuit, quod ad concrediti Gregis, & Subditorum curam, ac ad Diuini obsequij rationes pertineat, vniendo mediante eius summa Vigilantia, incomparabili Zelo, & Pietatis ardore Iustitiam cum Charitate. Et quia æquum est, vt modestissimi Principis pudori parcam, qui more magnorum ingeniorum maximæ laudis loco duxit, laudem non appetere, sed mereri; ideò vlteriùs non immoror, sed *Deum Optimum Maximum* in meis quotidianis Sacrificijs instantissimè precor, vt perfectam sanitatem ei impertiatur, incolumemque diù seruet ad maiorem *DEI* gloriam, & mei, ac omnium Christi fidelium consolationem.

De Ponderibus, & Mensuris.

RVBRICA XIII.

CVpientes neminem in pondere, vel mensura fraudari, Statuimus, & ordinamus, quod Officiales gabellarum, quandocunque eis videbitur expedire, expensis Communis teneantur, & debeant se certificare de iustis, & consuetis ponderibus, & mensuris Ciuitatis Bononiæ, & secundùm eas metiri, & regulare omnia, & singula pondera, & mensuras Ciuitatis Fauentiæ, & Districtus, ac talem ponderum, & mensurarum certitudinem in regulam in loco tuto conseruare tàm ad vsum Officialis ordinati, vel ordinandi, quàm cuiuscunque volentis pondera, vel mensuras comparare, adæquare, vel regulare. Pro communi etiàm omnium commodo, & vtilitate teneant præfati Officiales expensis Communis iusta pondera & mensuras cuiuslibet generis, quibus quilibet liberè vti possit, & valeat. Officialis quoq; per Dominos Antianos ordinatus, signum, & impressionem teneat, quo iusta, & legitima tantùm pondera, & mensuras signet, pro mercede denarios quatuor tantùm pro singula mensura, lance, libra, vel statera recepturus, qui possit, & debeat semel quolibet anno per publicum edictum Communis monere, vt pondera, & mensuras ad regulandum, & signandum perferant in tempus, sub pœna per Dominos Antianos declaranda. Nullus autem audeat, vel præsumat cum ponderibus, vel mensuris non iustis, non regulatis, & signatis per publicum Officialem vendere, & contrafaciens, mensuras, bilances, pondera, vel stateras qualibet vice, & pro qualibet mensura, vel pondere amittat, & nihilominus puniatur in solidis 20 bonon. pro tertia Officiali, & pro residuo Communi Fauentiæ applican.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *Author ponderum, & mensurarum quinam fuerit, & num.* 2.
2 *Pondera, & mensuræ principium duxerunt ab ipsa natura.*
3 *Ius statuendi mensuras, & pondera tanquàm de Regalibus spectat ad Principem.*
4 *Obseruantia ponderum, & mensurarum ad Vniuersitatem pertinet, postquàm à Principe fuerunt instituta.*
5 *Æneæ, vel lapideæ, vel alterius similis materiæ debent esse pondera, & mensuræ, nè corrumpi valeant.*
6 *Pondera, & mensuræ præuio signo publico signatæ collocandæ sunt in loco publico, & quarè.*
7 *Pondera, & mensuræ in vnoquoquè Principatu, vèl saltèm in singulis Prouincijs debent esse vniformes, & quarè.*
8 *Pondera, & mensuræ variæ sunt in Prouincia Romandiolæ, & quarè.*
9 *Officialis, cui incumbit onus sigillandi, seù bullandi pondera, & mensuras constituitur à Communitate.*
Mensurare, & ponderare volentes soluere solent certum quid Communitati, vel eius Officiali num. 9.
Prouentus, quod soluitur pro pondere, & mensura locari solet à Communitatibus num. 9.
Rubiatella in Vrbe locatur num. 9.
Gabella nuncupata della stadera grossa *in Vrbe locatur num.* 9.
Officium ponderum, & mensurarum à nullo alio potest exerceri, quàm ab eo, qui fuit electus num. 9.
10 *Cereales apud Romanos erant ij, qui cibariorum, & mensurarum habebant rationem, ius de mensura dicendo, & vasa minora frangendo.*
11 *Prætori, seù Præfecto cuiuslibet Ciuitatis incumbit prouidere, vt victus, & vtensilia moderatis, & iustis pretijs vendantur, & ne in ponderibus, & mensuris fraudes committantur.*
12 *Grasseriorum officium quale sit.*
13 *Officialis electus super ponderibus, & mensuris non potest alias mensuras, & pondera tradere populo, quàm eos quæ à supremo Principe fuerunt determinata.*
14 *Vigilantia super ponderibus, & mensuris confert ad augumentum, & conseruationem Reipub. sicut negligentia affert damnum.*
15 *Abominabilis est qui falsis ponderibus, ac mensuris vtitur ad fraudandum secum contrahentes.*
16 *Statera dolosa abominatio est apud Dominum.*
17 *Vtens falsis ponderibus, vel mensuris scienter, & dolosè grauitèr delinquit.*
18 *Et tenetur pœna falsi, & furti.*
19 *Vtens falsis ponderibus, vel mensuris dolosè condemnatur in duplum, & in Insulam relegatur, & ieiunium iniungitur.*
20 *Et quod pœna sit arbitraria tenent alij.*
21 *Nisi adsit dispositio particularis Statuti, vel Constitutionis.*
22 *Vtens ponderibus, vèl mensuris diminutis non bullatis, & non publicis absquè fraude, & dolo nullam pœnam incurrit.*
23 *Vtens falsis ponderibus, & mensuris ignorantèr, punitur per Iudicem Ciuilem, non Criminalem.*
24 *Delictum vtentis falsis ponderibus, & mensuris est mixti fori.*
25 *Limita si statera, vel mensura sint Ecclesiæ, vèl Clericorum, nàm tùnc spectant ad forum Ecclesiasticum.*
26 *Iudex Secularis visitari, & perquirere non potest molendina Ecclesiasticorum, & Ecclesiarum sub prætextu, quod in illis committantur fraudes cum mensuris vulgò nuncupatis Scudelle, etiamsi Molendinarij sint Laici.*
27 *Amplia etiamsi molendina locata fuerint laicis, qui correspondeant vel in quota, vèl in certa quantitate frumenti.*
28 *Contrahentes non possunt vti alijs mensuris, quàm publicis, quandò alioquìn mensuratio redundaret in præiudicium Appaltatoris.*
29 *Frumentum, aliæquè bladæ in Vrbe non possunt mensurari nisi cum mensura nuncupata Rubbiatella Appaltatoris.*
30 *Appaltator Rubiatellæ in Vrbe non potest cogere ad mensurationem frumenti, & bladarum, quæ extrà Vrbem mensuratæ introducuntur, & sic eò minùs ad solutionem mercedis.*
31 *Appaltus Rubiatellæ in Vrbe quomodò*

modò fuerit erectus, & quibus clausulis.

Appaltator Rubiatellæ habet priuatiuam mensurandi, & fuit subrogatus in omnibus, & per omnia Baiulis, qui iàm ad mensurandum conducebantur num. 31.

Subrogatus sapit naturam eius, in cuius locum subrogatur num. 31.

32 *Lex, Constitutio, seu statutum loquens de falsificante mensuras, non extenditur ad vtentes illis iàm falsificatis.*

Casus pœnalis non extenditur de casu ad casum num. 32.

33 *Clerici fraudem committentes vendendo eum falsis mensuris non possunt puniri à Iudice Seculari, sed tantùm à Iudice Ecclesiastico pœna arbitraria. Vide num. 34.*

35 *Ponderum, & mensurarum materiam tractantes recensentur.*

OBSERVATIO.

AVthor ponderum, & mensurarum quinam fuerit valdè est controuer-
1 sum, nàm alij volunt fuisse *Cainum*, alij *Palamedem*, alij *Pythagoram*, alij *Moysen*, alij *Phidonem*, & alij alios, vt videre est penès relatos per *Gonzalez Tellez in cap. & mensuræ num. 6. de Empt. & vendit. Giballin. de Vniuers. negotiat. lib. primo cap. 6. Nouar. de Grauam. Vassall. tom. 3. grauam. 72. num. 18.* quem refert *D. meus Raynald. Obseruat. crimin. tom. 2. cap. 18. §. 29. num. 3. Roccha Disput. Iuris select. tom. primo cap. 70. sub num. 3. Fragos. de Regimin. Reip. par. prima lib. 7. disput. 19. §. 2. num. 65. vers. porrò.* Et quod pondera, & mensuræ duxerint principium ab
2 ipsa natura iuxtà illud *Sapientiæ cap. 11.* vbi traditur, *Deum Optimum Maximum* omnia in pondere, numero, & mensura dispoiuisse, & secundùm *Prouerb. cap. 16.* ibi *pondus, & statera iudicia Domini sunt*; *Leuit. cap. 19. in fine* ibi *Statera iusta, & æqua sint pondera. Deutoren. cap. 25. n. 13. & duobus seqq.* ibi *Non habebis in sacculo diuersa pondera maius, & minus, nec erit in domo tua modius maior, & minor, pondus habebis iustum, & verum, & modius æqualis, & verus erit tibi* tenet *Diuus Thomas lib. 2. de Regim. Princip. cap. 14.* quem laudat *Fragos. vbi suprà*, & comprobatur ex *Concilio Mogunt.* vt in *d. cap. & mensuræ* ibi *Et mensuræ, & pondera iusta fiant, sicut in Diuinis Legibus sancitum est.*

Ius statuendi mensuras, & pondera, vt æqualitas in contractibus seruetur, tan-
quàm de Regalibus spectat ad solum Prin-
3 cipem habentem altum, & supremum dominium per *text. in l. Modios* ibi *iussimus collocari C. de Suscept. Præposit. & Arcar. lib. 10.* comprobat *Myler. in Metrolog. tit. de Iure statuen. mensur. & ponderib. cap. 2. §. 3. & cap. 3. §. 4. num. 4. D. meus Raynald. Obseruat. crim. vbi suprà num. 12. Rocch. loco cit. sub num. 3. cum seqq. Antunez. Portugal. de Donat. Reg. lib. 3. cap. 42. num. 95.* vbi subdit de hoc iure agere *Ripol. de Regal. cap. 20.* Postquàm verò mensuræ, & pondera à Principe sunt instituta, tùnc ad Vniuersitatem
4 pertinet illarum obseruantiam procurare *Khinken. de Iure Territor. cap. 4. num. 378. Rocch. loco allegat. n. 4. & 7.*

Nè pondera, & mensuræ corrumpi va-
5 leant, debent esse æneæ, vel lapideæ, vel ex alia simili materia incorruptibili composita *Bart. in d. l. Modios num. primo, Musa ad Consuetud. Panormit. cap. 61. n. 8. Myler. eodem tit. cap. 7. §. 2. num. primo, & Dominus Raynald. loc. citat. numer. 15. Roccha dicto capit. 70. numer. 3. Cyriac. controu. 131. num. 2. cum seqq. Guidopap. dec. 490. num. 1.*

Et vt cuicunquè pateant, & quisque ad sui libitum valeat ex illis formam su-
6 mere, & sibi in contractibus prospicere præuio signo publico signatæ collocandæ sunt in loco publico iuxtà *text. in d. l. Modios, Gonzalez loco cit. sub num. 6. Petr. Gregor. in Syntagm. Iur. vniu. lib. 36. cap. primo sub num. 9. Cyriac. vbi suprà num. 3. cum seq.* prosequitur *D. Raynald. num. 19. Fragos. loco cit. nu. 66. Cyriac. & Guidopap. loc. allegat.*

Ac valdè vtile esset commercio, ac euitaretur confusio, & periculum controuersiarum, quæ quandoquè succedere possunt inter contrahentes, vt de nonnullis casi-
7 bus discussis à *Fragos. vbi suprà num. 67. cum seqq.* si in vno quoque Principatu, vel saltèm in singulis Prouincijs pondera, & mensuræ essent vniformes, vt de simili lege Castellæ aduertit *Fragos. loco cit. nu. 66.* quod absurdum præcipuè viget in Prouincia Romandiolæ, in qua varia sunt ponde-
8 ra, & mensuræ, idquè facilè euenire potuit ex eo, quia quælibet Ciuitas circà hoc continuauit viuere sub dominio Sedis Apo-
sto-

stolicæ, proùt viuebat anteà sub diuersis Dominis, seu Tyrannis.

Constituitur etiàm in quamplurimis locis Officialis, vèl cui incumbit sigillare,
9 seù bullare pondera, & mensuras, proùt in nostra Ciuitate, vt dictum est suprà in *Obseru. ad Rubr. 16. num. 37. lib. primo*, vel cui incumbit ponderare, & mensurare, & quidem à Communitate, vt tradit *Rocch. loco cit. num. 9.* sed vt plurimum constituitur certa contributio bullare volentibus, qui prouentus locatur, proùt in varijs Ciuitatibus Status Ecclesiastici, & in Vrbe *Rubiatella*, & gabella nuncupata *della stadera grossa*, quo casu à nullo alio priuato potest istud officium exerceri, vt firmat *Rocch. loco cit. n. 7.*

Ne in mercibus, & ponderibus fraudes committerentur, erant ij apud Romanos à *IulioCæsare* olim creati, qui *Cereales* nuncu-
10 pati cibariorum, & mensurarum habebant rationem, ius de mensura dicendo, & vasa minora fraugendo &c. & licèt hodiernis temporibus regularitèr ad Prætorem, seù
11 Præfectum cuiuslibet Ciuitatis, vel loci spectet summo iure prouidere, vt victus, & vtensilia moderatis, & iustis pretijs vendantur, ac nè in ponderibus, & mensuris fraudes committantur ad *text. in l. prima §. de cura carnis ff. de Offic. Præfect. Vrb. Roland. à Vall. cons.* 80. *num. primo cum seq. vol. 2. Oter. de Officialib. par. 2. cap. 7. num. primo*, *Guidopap. decis.* 304. *&* 406. Attamèn in nostra Ciuitate eliguntur Gras-
12 sesij, vt diximus suprà in *Obseru. ad Rubr. 16. num. 23. lib. primo*, qui inuigilare tenentur, vt res cum debito pondere, & mensura vendantur, vt diximus suprà in *Obser. ad Rubr. 31. num. 38. lib. 4.* Ipse tamèn Officialis non potest alias mensuras, & pondera tradere populo, quàm ea, quæ à
13 Supremo Principe fuerint determinata, vt admonet *Fragos. de Regim. Reip. par. prima lib. 7. disp. 19. §. 2. sub num. 65. circà finem.*

Cùm hæc politica, ac diligentia plurimum confert ad augumentum, & conser-
14 uationem Reip., ea è conuerso neglecta magnum ei affert detrimentum, vt cum *Dambouder.* docet Knipschild. *de Iurib. & priuil. Ciuit. Imperial. lib. 5. cap. 23. nu. 15. vers. eorumque.*

Et cum abominabilis sit, qui falsis pon-
15 deribus, & mensuris vtitur ad fraudandum secum contrahentes, vt relatis varijs locis *Sacræ Scripturæ* tradit Kocben. *de Inre vicin. par. 2. cap. 4. num.* 14. & statera
16 dolosa abominatio sit apud *Dominum*, & pondus æquum voluntas eius iuxtà præcisa verba *Prouerb. cap. 11. num. primo*, proindè vtens falsis ponderibus, vel mensuris scientèr, & dolosè, vel adulterans eas, gra-
17 uitèr delinquit, vt aduertit *Cassiodor. lib. 11. Var. Epistol. 16.* ibi *quia graue scelus esse iudicamus, aùt mensuras modum excedere, aùt libram æquissimi ponderis iustitiam non habere. Infidelis, perditique hominis est fallere eum, qui læsus non fuisset, nisi credidisset. Gonzalez Tellez in d. cap. & mensura num. 7. de Empt. & vendit.* Et tenetur
18 pœna falsi, & furti, vt firmat *D. Raynald. Obseruat. crim. tom. 2. cap. 18. num. 21. Barbos. de Offic. & potest. Episcop. par. 3. allegat. 51. num* 46. pro qua ex dispositione *Legis Corneliæ* condemnantur in du-
19 plum, & in Insulam relegantur *l. Hodiè ff. ad L. Cornel. de Fals. Barbos. vbi suprà sub num. 48. vers. hi enim Episcopus Antonellus de Regim. Eccles. lib. 6. cap. 39. num.* 5. & secundùm *Canones* pœnitentia ieiunij triginta dierum in pane, & aqua eis iniungenda est, vt in *d. cap. & mensuræ*, ibiquè *Gonzalez Tellez, alijquè Scribentes*, vt prosequitur *Barbos. vbi suprà.*

Quod autèm pœna sit arbitraria docet *D. meus Raynald. loco cit sub num. 78. Menoch. de Arbitrar. cas* 317. *num. 2. Matth.*
20 *in Annot. ad Guidopap. dec.* 490.

Nisi adsit dispositio Statuti, vel particu-
21 laris Constitutionis, proùt in hac Ciuitate viget dispositio præsentis Rubricæ, & Capitula Officij Grasciæ, de quibus infrà in *Appendic. pag. 76. cum seqq.*

Secùs autem si sine dolo, fraude, & deceptione vsus fuerit, vtporè quia partes
22 inter se taliter conuenerunt de mensurando cum illa mensura, nàm tunc nulla pœna instat, quamuis mensura sit diminuta, & non publica, vt declarando firmat *D. meus Raynald. vbi suprà num. 22. cum duob. seq.* & quod falsis ponderibus, & mensuris ignoranter vtens puniatur per Iudicem
23 Ciuilem, non autèm per Criminalem, vt cum *Ricc. in Prax. remission. delinquent.* firmat *Scyaloia de Foro competent. cap. 37. num. 28.*

Notandum prædictum delictum esse mixti fori, quia ab vtroque *Iure* tam *Ca-*
24 *nonico*, quàm *Ciuili* punitur, vt tradit *Antonell. de Regim. Eccles. lib. 6. cap. 39. num. 1.*

Verùm si stateræ, vel mensuræ sint Ecclesiæ,

clesiæ, vel Clericorum tùnc causa huiusmodi ratione rerum ad Ecclesiasticum Fo-
25 rum priuatiuè spectat, vt declarat idem *Antonell. vbi sup. n. 2.*

Hinc non potest Iudex secularis visitare, & perquirere Molendina Ecclesiarum, & Ecclesiasticorum sub prætextu, quod in
26 illis committantur fraudes cum mensuris vulgò nuncupatis *Scudella*, etiam si Molendiuarij sint laici, iuxtà resolutiones *Sacra Congregationis Immunitatis*, registratas per *Episcopum Antonell. loc. cit. n. 2. & Panimoll. in annot. 4. n. 17. cum duobus seqq. ad eius dec. 26.*

Idque procedit, quamuis molendina locata fuerint laicis personis, qui tamen cor-
27 respondeant affictum, vel in quota, aut etiam in certa quantitate eiusdem frumenti, quod mediante eodem molendino acquiritur ad tradita per *Bellett. Disquisit. Cleric. tit. de exempt. Cleric. & eorum bon. à mun. publ. §. 8. sub n. 1. vers. si tamen pro fictu solueret conductor partem illorum fructuum*, & resoluit *Sac. Congr. Immunitatis in Verulana molendinorum die 2. Octob. 1691.* vt ex tenore sequentis resolutionis mihi directa.

Illustre, e molto Reuerendo Monsignor come Fratello.

» Nella controuersia, che verte trà il Clero della Collegiata di S. Paolo, e le Monache di cotesta Città da vna parte, & il Gouernatore della medesima dall'altra, per conto d'hauere questo fatto visitare li molini da grano, spettanti à sudetti Ecclesiastici con farne leuare le misure, e scudelle, col pretesto fossero alterate. Questi Eminentissimi miei Signori della Sacra Congregatione dell'Immunità Ecclesiastica dopo sentito dall'informatione di V. S. quel tanto è stato dedotto da ambedue le parti, sono venuti in questa risolutione, cioè, che si diano li Decreti nella conformità, che ella vedrà nel quì vnito documento (*quæ sunt eadem resolutiones emanata in Viterbien. 13. Augusti 1647. & in Veliterna 12. Ianuar. 1649. impressa penès Panimoll. d. annot. 4. num. 18; cum seq.*) che si abolischino gl'atti, che in occasione di visita delli sudetti molini saranno stati fatti, tanto dal presente Gouernatore, quanto dagl'altri suoi Predecessori in cotesto Gouerno, & in fine, che à lei si communichi, come per la presente lettera se le communica la facoltà d'assoluere il medesimo Gouernatore anco in forma priuata dalle Censure incorse. Sarà dunque cura di V.S. di far eseguire in conformità di tal risolutione, e Dio la prosperi.
» Roma 2. Ottobre 1691.
» Di V.S.

Come Fratello
Il Cardinal Carpegna.
N. Grimaldi Secret.

In executionem præfatæ resolutionis D. Gubernatorem sub die 17. eiusdem à censuris priuatim absolui, ac die 6. Decembris præuijs vrbanis, & extraiudicialibus monitionibus, quibus imprudenter abusus fuerat contrà eum relaxaui mandatum de granando donèc tradidisset omnia acta in suo Tribunali gesta, vel medio iuramento declarasset non extare, prout sub die 15. dicti Mensis declarationem iuratam super non existentia actorum tandèm exhibuit.

Notandum quoque, quod contrahentes tùnc non possent vti aliis mensuris, quam
28 publicis, quandò alioquin mensuratio redundaret in præiudicium Appaltatoris mensurarum, prout in Vrbe præiudicaret Ap-
29 paltatori Rubiatellæ, si cum alia mensura mensuraretur frumentum, & bladæ extrà Vrbem iàm mensuratæ, tùnc non possent
30 cogi contrahentes per Appaltatorem ad mensurationem, minùsque ad solutionem mercedis pro mensuratione alioquin debitæ, cum iste casus non comprehendatur in Chirographo erectionis huiusmodi Appaltus, in quo *fa. mem. Alexander VII.* expressè protestatus fuit nolle imponere aliquod pedagium, seù gabellam, sed tan-
31 tummodò concedere Appaltatori priuatiuam mensurandi, subrogando in omnibus, & per omnia cum Baiulis, qui ad mensurandum conducebantur: Vndè sicuti Baiuli neminem cogere poterant ad mensurandum, ità nec Appaltator in eorum locum subrogatus, nàm regularirer subrogatus sapit naturam eius, in cuius locum fuit subrogatus *ad text. in l. Si cum. §. qui iniuriarum, ff. Si quis caut.* cum aliis plenè adductis per *Barbos. axiomat. vsu freq. 213. num. primo*, & si alitèr practicaretur, esset extorsio animaduersione digna prætèr restitutionem faciendam, absquè eo quod Appaltator possit se excusare sub prætextu consuetudinis, & obseruantiæ iuxtà firmata supra *in Obseruat. ad Rubr. 18. num. 4. cum seqq. lib. 4. & ad Rubr. 9. lib. 6. n. 29.*

No-

Notandum etiàm, quod ſi Lex, Conſtitutio, vel Statutum loquatur tantùm de falſificante menſuras, non extenditur ad
32 vtentes illis iàm falſificatis, nàm cùm caſus ſit pœnalis, non extenditur ad alios caſus non expreſſos, vt aduertit *Barboſ. de Offic. Epiſcop. par. 3. allegat.* 51. *n.* 47.

Notandum tandèm, quod Clerici fraudem committentes in vendendo cum falſis menſuris non poſſunt puniri à Iudice ſeculari, ſed solùm à Iudice Eccleſiaſtico pœ-
33 na arbitraria, vt reprobata contraria opinione tenet *Mart. de Iuriſdict. par. 4. caſ. 3. num. 16. cum ſeqq.* quem ſequitur *Fragoſ. de Regim. Reip. d. par. prima lib. 7. diſp. 19. §. 2. num. 73. verſ. ſed omninò reſpondendum.* Iudex tantùm Eccleſiaſticus procedere po-
34 teſt contrà huiuſmodi falſarios, licet procedere non ſoleat, vt cum *Petr. Gregor. Syntag. Iuris vniu. lib. 15. cap. 12. nù. 37.* docet *Gonzalez Tellez loco cit. num. 8. verſ. & licet.*

Alia circà hanc materiam ponderum, & menſurarum deſiderans adeat *Cod. in*
35 *tit. de Ponderator. lib. 10. vbi Lucas de Penn. aliÿquè Scribentes. Ariſm. Tepat. Var. ſent. tit. 175. de Menſur. & ponder. Nouar. de Grauam. Vaſſall. tom. 3. grauam. 72. Cyriac. controu. 131. Giballin. de Vniuerſ. negotiat. tom. primo lib. primo cap. 7. art. 3. cum ſeqq. Nouar. ſuper Pragmat. Regn. tit. de Ponderib & menſur. Carpzou. Prax. crim. par. 2. quæſt. 93. num. 78. cum ſeq. Cobell. ad Bull. boni Regim. cap. 42. num. 93. Card. de Luca de Regal. diſcurſ. 130. Lagunez. de Fruct. par. prima cap. 16. num. 91. cum ſeqq. Myler. in Metrolog. cap. primo & ſeqq. tit. de Iure ſtatuendi de menſuris, ponderibus, & moletrinis. Biblioteca nummaria*, vbi recenſentur omnes *Authores* tractantes materiam de monetis, ponderibus, & menſuris penès *Salder. de Num. Bannimenta General. Status Eccleſ. cap. 16.* ibiquè *Bonfin. & D. Raynald. cit. cap. 18.*

De Porticibus, Vÿs, & locis publicis.

R V B R I C A XIV.

STatuimus, & ordinamus, quod omnes Viæ, (A) & Stratæ intus Ciuitatem, & Burgum Portæ Pontis debeant lapidibus ſterni, ſeu aſilicari per omnes habentes domos, vel muros ab vtraque parte earum, propriis eorum expenſis pro latitudine domorum, vel murorum eorum, pro modo, qualitate, & quantitate quæ videbitur Dominis Antianis, & ipſas aſilicatas manùtenere, & conſeruare, & ſimiliter Porticus ante eorum domos, vel muros eorum expenſis fieri facere, (B) & aſilicari debeant pro altitudine, & qualitate, quæ ipſis Dominis Antianis videbitur, & de nouo etiàm fieri facere, & aſilicari, & manutenere pro communi omnium vſu, vt commodè, & decentèr iri poſſit per eos in Ciuitate abſque impedimento, vel immunditia aliqua & hoc intelligatur de Porticibus diſcoopertis. Nulli etiàm liceat Porticum de nouo ſuper columnis ligneis, vel lapideis conſtruere, vel erigere in Ciuitate, & eius Suburbiis, niſi cum licentia Conſilii generalis Ciuitatis Fauentiæ obtenta ad partitum fabarum. Nullus etiam poſſit Pontem (C) ſuper Vias publicas facere, aut fieri facere, etiamſi domos ab vtraque Viæ parte haberet, pœna libiarum quinquaginta bonon. Communi Fauentiæ applican. & de facto exigenda, & nihilominus Porticus, & Pons penitus deſtruantur, & auferantur.

S V M M A R I V M.

1 *Strata differt à via.*
Strata dicitur, quæ lapidibus ſternitur, n. 1. Vide num. 2.
Via dicitur, quæ aperitur in terra abſquè lapidibus, num. 1.
2 *Strata appellatur via Regalis, ſeù Conſularis, ſiuè terra opere manufacto quis eam ſtrauerit.*
3 *Stratores appellabantur, qui Caſtra præibant, vt loca accomodatiora ad traducendum Exercitum pararent.*
4 *Statuto diſponente, quod committens delictum in ſtrata pœna dupli puniatur, non intrat duplicatio pœna, quotiès Accuſa-*

tor dixit maleficium commissum fuisse in via.

5 *Omnia cum tempore conteruntur.*

6 *Refectio, restauratio, & reparatio viarum spectat ad quemlibet Dominum, iuxtà latitudinem domus propria.*

7 *Conductor coactus facere expensas reparationis via, poterit eas compensare cum pensione.*

8 *Reparatio via publica antè domum emphyteuticam, spectat ad Emphyteutam.*

9 *Clerici, Ecclesia, & Ecclesiastici non sunt exempti à reparatione viarum publicarum.*

10 *Vicini tenentur contribuere ad reparationem via, si Dominus domus vicina non sit soluendo.*

11 *Si posteà efficiatur soluendo, vel detegatur aliquid eiusdem Domini domus, tùnc vicini, qui expensam fecerunt, praferuntur pro rata eos tangente omnibus alijs quamuis anterioribus, & potioribus.*

12 *Dominus tenetur purgare viam publicam antè propriam domum ab immunditijs.*

13 *Nec satisfacit auferendo lutum de medio, illudque projiciendo in partibus lateralibus via.*

14 *Refectio, reparatio, & expurgatio viarum publicarum requirit celerem expeditionem.*

A decreto, seù sententia super refectione, expurgatione, & reparatione viarum non datur appellatio suspensiua n. 14.

15 *Quòd maximè procedit in Vijs Vrbis ex dispositione Chirographi Pontificij, de quo ibi.*

16 *Et si Iudex admitteret appellationem suspensiuam, & inhiberet, nulliter procederet, tanquam contra casum legis, & inhibitio non esset attendenda, ac si non emanasset, & n. 17.*

Sententia lata contra casum legis est nulla, num. 16.

18 *Clausula* Sublata, & decretum irritans *operantur, quod si Iudices secus iudicauerint eorum iudicium, & sententia sint ipso iure nulla.*

19 *Via, & Strata publica sunt de Regalibus.*

Pons super via publica de vna ad aliam domum fieri non potest num. 19. Ampl. num. 21. & num. 22.

20 *Et illum fabricans punitur pœna sacrilegij, vel saltem pecuniaria.*

23 *Porticus domus deprimi non valet, & quare.*

OBSERVATIO.

A Stratæ differunt à vijs; nàm strata dicitur, quæ lapidibus sternitur; Via
1 verò, quæ aperitur in terra absquè lapidibus, vt probat *text. in l. 1. ibiquè gloss. in verbo de strata ff de Via publica, vt in l. absit §. igitur* ibiquè *Ioan. de Platea & Bart. C. de Priuileg. dom. August. lib. 11. Peregrin. consil. 103. num. 7. volum. 1.* vbi aduertit, quod quamuis strata propriè sit via facta
2 lapide manu strato, tamèn de communi vsu appellatur via Regalis, seù Consularis, siuè terra opere manufacto quis eam strauerit, vndè Stratores appellabatur,
3 qui Castra præibant, vt loca accommodatiora ad traducendum exercitum pararent, aggeres, & tumulos æquando, pontes struendo, & similia agendo *Cobell. ad Bullboni Regim. cap. 28. sub num. 53. Antunez Portugal. de Donat. Reg. tom. 2 par. 3. cap. 3. num. 8. D. Pacichell de Distant. cap. 6 memb. 10. sub num. 1.* & comprobatur ex inscriptione iussu *sanct. mem. Alexandri VII.* apposita in muro Monasterij Sanctæ Catherinæ de Senis Vrbis, ibi: *Arduo lenito Cliuo facilior strata ad Quirinalem viam &c.*

Huius distinctionis notitia, quam habebant etiàm nostri Statuentes, vt patet ex *Rubr. 1. circà finem lib. 2.* vbi fit mentio de via, & strata, omninò est necessaria, nàm, si Statutum disponat, quod committens
4 delictum in Strata pœna dupli puniatur, non intrat duplicatio pœnæ, quotiès accusator dixit, maleficium commissum fuisse in via, vt notat *Bart. loc. cit.* quem refert, & sequitur *Antunez. Portugal. vbi suprà.*

B Nihil vèl natura, vèl arte conditum, tàm solidum esse, quin continuò, & nunquàm interrupto vsu non conteretur, ex-
5 perientia comprobatur, & quia inter ea connumerari possunt viæ intrà Ciuitatem, quarum refectio, restauratio, & reparatio spectat ad quemlibet Dominum iuxtà lati-
6 tudinem domus propriæ *l. Ædiles §. construat*, ibi: *construat autem vias publicas vnusquisquè secundùm propriam domum ff. de Via publ.* distinguendo docet *Bart. in l. Per Bythiniam num. 3. C. de Immunit. nemin. conced. l. 10. Mastrill. de Magistrat. lib. 3. cap. 10. num. 179. & num. 181.* subdit, quod si conductor coactus fuerit expensas reap-
7 tationis facere, poterit eas compensare

cum

cum penſione, idemque firmat *Antunez Portugal. loc. cit. num.* 59. *Scyaloia de Foro compet. cap.* 26. *num.* 120. vbi etiàm ſubdit quod hoc onus ſpectat ad Emphyteutam,
8 ſi domus ſit emphyteutica *Kochen de Iure viciniæ par* 2. *cap.* 2. *num.* 26. *cum ſeq. Brugiott. in Epitom. viarum cap.* 4. *num.* 11. *cum ſeqq. Pigant. ad Statut. Ferrar. lib.* 6. *rubr.* 9. *num.* 18. *tom.* 2. *Cancer. Variar. reſolut par.* 3. *cap.* 4. *num.* 273.

Nec ab iſto onerè ſunt exempti Cleri-
9 ci, Eccleſia, & Eccleſiaſtici, vt firmant *Barboſ. in l. Ad inſtructionem num.* 2. *C. de Sacroſanct. Eccleſ. & de Iure Eccleſ. vniuerſ. lib.* 2. *cap.* 39. *num.* 45. *Gutierez Pract. qq. lib.* 1. *quæſt.* 3. *& allegat.* 10. *num.* 2. *Antunez vbi ſuprà num.* 55. *Kochen. loco cit.*

Et ſi contingat, quod Dominus domus non ſit ſoluendo, tunc cæteri vicini tenen-
10 tur contribuere, vt firmat *Kochen. vbi ſuprà. Viu. deciſ.* 488. *num.* 16. *cum ſeq. lib.* 3.

Aduertendo, quod ſi poſteà efficiatur ſoluendo, & detegatur aliquid illius, qui reaptationem facere tenebatur, tùnc vi-
11 cini, qui expenſam fecerunt, præferuntur pro rata eos tangente omnibus alijs, quibuſuis anterioribus, & potioribus propter publicum fauorem commercij, negotiationis, & ſalubritatis aeris, vt proſequitur *Pigant. loc. cit. num.* 19. vbi teſtatur ità decifum fuiſſe de anno 1649. ab *Eminentiſſimo D. Cardinali Odeſcalcho* tùnc Ferrariæ Legato à Latere, & poſteà *Summo Pontifice cum nomine Innocentij XI.*

Tenetur etiàm vnuſquiſque purgare viam publicam antè propriam domum ab
12 immunditijs iuxtà diſpoſitionem *text. in l.* 1. *ff. de Via public. Conciol. ad Statut. Eugub. lib.* 5. *rubr.* 24. *num* 1. *cum ſeq. Antunez Purtugal. dicto cap.* 3. *num.* 59. *cum ſeq.*

Nec ſatisfacit auferendo lutum de me-
13 dio, illudque proijciendo in partibus lateralibus viæ ad *text. in dicta l.* 1. *§ purgare ff. de Via public.* & proſequitur *Antunez vbi ſuprà num.* 60. *& Conciol. dicto num.* 2.

Cæterùm cum agatur de materia requirente celerem expeditionem, & in qua damnum, & periculum eſt in mora, à ſententia, ſeù decreto ſuper refectione, re-
14 ſtauratione, & expurgatione viæ non datur appellatio ſuſpenſiua, vt firmat *Ioannes Baptiſta Coſt. de Portione rata quæſt.* 15. quem refert, & ſequitur *Cancer. Variar. reſolut. par.* 3. *cap.* 4. *num.* 273. & pro ſolutione taxæ pro vijs Vrbis conuenit expreſſa diſpoſitio ampliſſimi *Motus proprij ſanct. mem. Alexandri VII.* emanati *de anno* 1661. & regiſtrati à *Brugiott in eius*
15 *epitom. viar. cap.* 4. *num.* 147 & confirmati mediante alio ſimili Chirographo à *ſanct. mem. Clemente X.* qui habet vim legis inuiolabilis, ibi: Quale vogliamo, che habbia forza di legge perpetua, & inuiolabile &c. Et tollit: alla Camera, & ad ogn' altro Giudice la facoltà, e giuriſditione d'ammettere l'appellatione, ò ricorſo all' effetto ſoſpenſiuo &c. dichiarando, e decretando, che la cognitione delle ſopradette cauſe, e loro anneſſi, incidenri, &c. emergenti, quanto all'effetto ſoſpenſiuo non ſpetti in modo alcuno alla noſtra Camera, nè ad altro Tribunale; riſeruando però alla detta Camera facoltà, e giuriſditione d'ammettere, e conoſcere l'appellationi, e ricorſi quanto all'effetto deuolutiuo ſolamente, e non in altro modo, con conditione prima d'ammettere la detta appellatione, ò ricorſo in deuolutiuo, li debba conſtare legitimamente che il ricorrente, ò appellante habbia effettiuamente pagata tutta quella ſomma, alla quale ſarà ſtato condannato &c. dichiarando, e decretando nullo, & inualido tutto ciò, che da qualſiuoglia perſona ſi faceſſe, ò attentaſſe contro la forma del preſente noſtro Moto proprio, e leuando la facoltà, e giuriſditione alla Camera, & ad ogn'altro Giudice di dichiarare, & interpretare, ò giudicare altrimente. Quæ verba cum ſint vndèquaque clara, & prægnantiſſima, nullam admittunt ambiguitatem, & interpretationem, & ſi contra diſpoſitionem prædicti Motus proprij admit-
16 teretur appellatio ſuſpenſiua, ſeù inhiberetur, Iudex procederet vti priuatus abſquè vlla iuriſdictione, & proindè eius inhibitio, ſeù admiſſio appellationis tanquàm contrà expreſſum caſum legis eſſet nulla, iuxtà clarum *text. in l. Si expreſſim* 19. *ff. de Appellat. Scacc. de Sentent. & re iudic. gloſſ.* 14. *quæſt* 24. *num.* 11. *& quæſt.* 30. *num.* 8. *Capyc. latr conſultat.* 6. *num.* 54. *cum ſeq.* reſpondit *Rot. in recent. deciſ.* 130. *n.* 16. *par.* 16. *& deciſ.* 52. *num.* 13. *par.* 19. & ſuperin-
17 dè ac ſi non emanaſſet per *text. in l. Si cum* 2. *C. Quando prouoc. non eſt neceſſ.* & proſequitur *Rot. dicta deciſ.* 130. *num.* 47. *cum ſeq.* Eoquè magis cum dictus Chyrographus munitus ſit clauſula Sublata, &
18 decreto irritanti operantibus, quod ſi ſecùs Iudices iudicauerint, eorum iudicia, & ſen-

& sententiæ sint irritæ, & nullæ ipso iure, vt in terminis similis Constitutionis censuit *Rot. in allegat. decis. 52. num. 14. cum seq.* vbi subdit, quod ideò vti notoriè nulla, & iniusta non indiget reuocatione, & *coràm Buratt. decis. 337. num. 8.* Post hæc scripta emanauit *Constitutio Summi Pontificis Innocentij XII.* impressa supra in *Obseruat. 33. lib. 5. hoc eodem to. num. 23. cum seq.* paritèr prohibens appellationem suspensiuam.

Viæ, & Stratæ publicæ cum sint de Re-
C galibus, vt firmatum fuit suprà in *Obseruat. ad Rubr. 35. lib. 5. num. 1.* non potest super illis de vna ad aliam domum fieri
19 pons *Surd. cons. 137. num. 1. cum seq. volum. 1. Mastrill. de Magistrat. lib. 3. cap. 10. num. 275.* vbi *num. seq.* subdit, quod aliàs punitur pœna sacrilegij, vel saltèm pecu-
20 niaria *Gratian. disceptat. 84 num. 24. cum seq.* vbi ampliat procedere etiàm si nemini
21 noceat *Thesaur. Q. Q. forens. lib. 2. quæst. 89. num 4. Tondut. Q. Q. & resolut. ciuil. par. 2. cap. 133. num. 23. Antunez Portugal. dicto cap. 3. num. 47. Surd. decis. 42. num. 9.* & cum alijs adductis in *Obseruat. ad Rubr. 33. nu. 3. lib. 5.*

Maximè si ex eo claritas viæ offuscare-
22 tur, & deformior redderetur, vt firmat *Siluan. consil. 60. num. 8.* quem refert *Ciriac. controuers. 28. num. 25.*

Eademque ratione non potest deprimi porticus domus, nam quandò est altior, Ciuitas redditur speciosior, & via vtilior,
23 ac pulchrior, è conuerso autèm ex illius depressione deformatur Ciuitas, & damnificatur via propter offuscationem luminis, ac etiàm quia non licèt ità commodè sub ea transire equitando, vt respondet *Ciriac. dicta controuers. 28. numer. 26.*

De Pontibus non faciendis super Canali, & Vijs publicis sine licentia.

RVBRICA XV.

NVlli de cætero liceat facere aliquem Pontem (A) super Viis, seu Canali Communis Fauentiæ, licet haberet domos ab vtraq; parte Viæ, & quamuis haberet domum propè Canale, & Viam ab alio latere Canalis, nisi priùs habita licentia à Magnificis Dominis Antianis cum adiunctis, videlicet quatuor pro qualibet porta qui sint de numero quatraginta octo Antianorum, pœna librarum vigintiquinque bonon. cuiuscunquè qui secùs facere præsumpserit, qui Pons eius sit, & esse debeat latitudinis, altitudinisue, quæ præfatis Dominis Antianis, ac adiunctis videbitur. Liceat tamen Tinctoribus, & Caligarijs tenere banchas (B) in, & supra Canale publico pro eorum vsu & artis, dummodò cursus aquæ non impediatur, quas ad omne libitum Antianorum remouere teneantur, quilibet etiàm Canale à latere suo purgare, & effodere debeat arbitrio Antianorum, sub pœna per ipsos declaranda.

SVMMARIVM.

1 *Pons suprà viam publicam à nemine auctoritate priuata fieri valet.*
2 *Via publica est de Regalibus.*
Vsus viæ publicæ est communis n. 2.
3 *Balla, merces, sbarra, & similia non possunt poni in via publica, per quam impediatur liber transitus. Lim. vt ibi.*
4 *Inhiberi solet per Iudices, nè ab Artificibus, ac alijs ponantur tabulata, bancha, balla, & res similes in via publica. Ampl. num. 5.*
6 *Et pro huiusmodi inhibitione potest instare quilibet de populo etiàm non habens interesse tanquàm actio popularis.*
7 *Fabri lignarij possunt retinere in via publica lignamina pro eorum exercitio, dummodò illius vsus non impediatur.*

OBSERVATIO.

A POns supra viam publicam à nemine auctoritate priuata fieri valet, vt
1 firmatum fuit in *Obseruat. antecedenti.*

Via publica cùm sit de Regalibus, &
B illius vsus sit communis, vt dictum fuit
2 suprà in *Obseruat. ad Rubr. 35. num. 1. lib. 5.* non possunt in ea poni ballæ, mer-
3 ces, seù sbarræ, & similes, ex quibus impediatur liber transitus iuxtà dispositionem *text. in l. Prætor ait 2. §. Si quis nemine*

ne versie. Prætor, ibi: *in via publica, itinereuè publica facere, immittereuè quid, quo ea via, iteruè deterius sit veto ff. Nè quid in loc. public.* firmat *Gratian. disceptat.* 84. *num.* 27. vbi limitat in vijs Villarum, *Surd. decis.* 42. *sub num* 9. *cum seq.* Vndè passim inhibetur per Iudices, nè
4 Artifices, aut alij ponant tabulata, Bancha, Ballas, autres similes, quæ impediant vsum priuatum vicinorum, quatenùs prætenditur iuxtà eorum domos, seù prædia, vt firmat *Gratian. disceptat.* 658. *num.* 14. *& nu.* 15. subdit procedere, quam-
5 uìs nemini sit nociua, ac *num.* 16. firmat pro istis impedimentis amouendis licitum esse cuilibet de populo, etiàm non
6 habenti interesse agere, & inhibitiones obtinere, cum hæc actio sit popularis, & cuilibet de populo competat, ac concordantes adducit. Possunt tamèn Fabri lignarij retinere in via publica lignamina
7 pro eorum exercitio, dummodò illius vsus non impediatur, vt disponitur in *Rubr.* 10. *hoc eodem Libro*.

De Cloacis.

RVBRICA XVI.

INsuper quàm sit necessarium Ciuitatem per publicas Cloacas, & discursus aquarum benè, & decenter discurrere ab aquis pluuialibus, cum ob hoc plurima, & enormia damna, & domorum ruinæ euenerunt. Ordinamus quod per præfatos Dominos Antianos omnis debita prouisio, & cura adhibeatur vt debeant eas facere teneri purgatas cum cursibus suis aquarum ad illas, vt aquæ statim possint labi, & currere extrà Ciuitatem absque aliquo publico, vel priuato detrimento. Possint etiam præfati Domini Antiani de nouo alias Cloacas Pontes cursus aquarum, tam in Ciuitate, quàm Comitatu, & Districtu fieri facere ordinare, & labi facere pro vt eis videbitur expedire etiàm per terrenum priuatorum, contradictione eorum aliqua non obstante pro bono, & vtilitate publica. Nemini verò liceat in Ciuitate, vel extrà Cloacam aliquam facere in Via publica, vel etiàm in suo, vel abruptionem aquarum aduersus conuicinos, vel alios vlterius bona habentes, nisi cum licentia obtenta à Dominis Antianis, quàm concedere possint cum eis videret ur conueniens fore pro vtilitate tam publica, quàm etiàm priuatorum. Liceat etiam in Ciuitate, & Burgis cuilibet pluuiales aquas, ac puteorum aquas, quæ pro vsu domorum pro pannis lauandis, & vegetum purgatione hauriuntur per Cloacas vsquè in Viam publicam deducere absquè vlla prohibitione, aut aliqua ordinatione in contrarium faciente, quæ si aliqua reperiretur, cassa, & irrita ex nunc habeatur. Non possit tamen aliquis aliquas fętentes aquas, vel imunditias aliquas, aut aquas lauaturarum vtensilium coquinæ modo aliquo per dictas Cloacas deducere sub pœna solidorum viginti bonon. pro qualibet vice, qua contrafactum fuerit Communi Fauentiæ applicanda. Teneantur etiàm omnes Cloacas habentes, & discurrentes in vias publicas, tenere illas benè purgatas apud Vias, ità & taliter quod non fiat ibi aliqua putredo, fœtor, vel immunditia, sub dicta pœna solidorum viginti pro qualibet vice, vt suprà applicanda.

SVMMARIVM.

1 *Cloaca est locus cauus, per quem colluuies quædam fluat.*
2 *Cloacarum vsus inuentus est ad mundas Vrbes conseruandas.*
3 *Cloacarum diligens cura habenda est.*
4 *Cloacæ publicæ, & priuatæ in locis necessarijs fieri debent, aliàs rarò excitatur pestis.*
5 *Aer sæpè redditur pestifer ex impuro cloacarum habitu, & vaporibus angiportuum fœtidis.*
6 *Cloacæ expurgandæ sunt, & expurgata seruanda.*
Fœtida proijci in cloacis prohiberi debet mediante adicto pænali, de quo n. 6.
7 *Vicinus cogi potest ad expurgandam Cloacam, nè malus odor Conuicino noceat.*

OBSER-

OBSERUATIO.

CLoaca est locus cauus per quem colluuies quædam fluuat, vt docet *Vulp. in l. 1. § cloaca ff. de Cloac. ibiquè Bartol.*
1 *cæteriquè Scribentes, Conciol. ad Statut. Engub. lib. 5. rubr. 25. num.* 1. earum vsus inuentus est ad mundas Vrbes conseruandas,
2 *dicto §. cloaca, Cardin. Gastald. de Auerten.*
3 *& profligan. pest. cap. 258. num. 23. vbi num.* 24. subdit, quod dùm Vrbs il-
4 lis diligenti cura vsa est, sanum fuit, ac salubre ibi habitare secundùm *gloss. in capit. qualitèr 7. quæst. 1. Cepoll. de Seruit. Vrb. præd. tit. de cloacis.* vndè *Franciscus Ripa* suis Auenionensibus consulit, vt in locis necessarijs cloacas publicas, & priuatas fieri curent, aliàs rarò eos sine peste futuros.

Ex impuro namquè cloacarum habitu, & vaporibus angiportuum fœtidis aer sæ-
5 pè redditur pestifer, vt ait *Vulp. in dicta l. 1. Prauidell. de Peste sub tit. de cæter. ad salubr. pertinent §. sciendum num. 3. Marchin. de Peste cap. 1. num. 9. Card. Gastald. d. tract. cap. 249. num. 50.*

Propterea ad euitandam insalubritatem aeris expurgandæ sunt Cloacæ, & expur-
6 gatæ seruandæ prohibendo ad huiusmodi effectum, ne fœtida inibi proijciantur, vt præter allegatos in *Obseru. ad Rubric. 62. num. 2. cum seqq. lib. 4.* docet *Cardin. Gastald. allegat. tract. cap. 3. num. 12.* iuncto *cap. 45.* vbi registratum legitur Edictum pęnale circa hanc materiam. Et prędicta comprobantur ex firmatis per *Zacch. QQ. medicolegal. lib. 5. tit. 4. quæst. 7. per tot. & Carpan. ad Statut. Mediolanen. tom. 2. cap. 256.* apud quos alia de hac materia.

Vicinus etiàm cogi valet ad expurgandam Cloacam, nè malus odor conuicino
7 noceat, iuxtà *tex. in l. Si quando 17. §. final. ff. Si seru. vend.* & firmat *Conciol. ad dictam rubr. 25. num. 3.*

De Custodijs Ciuitatis, & Suburbij.

RVBRICA XVII.

ITem ad euitandas fraudes, Statuimus, & ordinamus, quod de cætero Officiales custodiæ dictæ Ciuitatis Fauentiæ habere, & tenere debeant vnum librum, in quo scripti sint omnes fumantes, & Cappellani dictæ Ciuitatis, & Suburbii, ac Comitatus eiusdem, summaque diligentia curent, vt in dicto libro omnes idonei ad custodiam describantur, videlicet omnes maiores decem, & octo annorum, & qui non excesserint annum sexagesimum, & cum dictis Officialibus iniunctum fuerit per Magnificum Dominum Gubernatorem, & Dominos Antianos vt custodias præcipiant, tunc debeant sono tubæ præmisso omnes Capellanos, & Capitularios Scolarum ad se vocare, & eis sub pœna librarum quinque bonon. imponere, vt tot custodias ordinare velint, quos ipsi Officiales expedire cognouerint, & Notarius dictorum Officialium eas in libro alio super hoc deputato seriatìm describere teneatur distinguendo quarteria, & Capellas, & insuper curare debeant ne aliqui plus grauentur, quàm cæteri, & quod Capellæ maiores numero, plures custodias dent quàm minores, & non venientes ad custodiam præfati Officiales punire valeant in solidis quinque pro quolibet, & tamen sequenti nocte custodiam facere compellantur. Capellani autem non ordinantes suas custodias debitis temporibus, proùt eis congruis temporibus iniunctum fuerit in solidis viginti bonon. puniantur, & dicti Officiales custodiæ teneantur singula nocte, qua fiunt custodiæ ire, aut mittere Notarium ad videndum an custodiæ sint ad eorum loca designata, & omnes custodias recensere, & non inuentas vt suprà punire, & si eis expedire videbitur de nouo alias loco deficientium ponere, & idem in diurnis Custodiis obseruari volumus. Declarantes insuper quod dictis minoribus decem & octo annorum, & septuagenariis, & infirmis, aliisque miserabilibus personis, & viduis nullo modo

aliquod

aliquod onus custodiæ imponatur, etiàm si contigerit super hoc ex causa custodiæ aliqua collecta imponi, siue in Communi, siue in Capellis, aut Scolis, cum ab ijs oneribus tales immunes esse deceat. Volumus etiàm quod copia dicti libri, in quo descripti sunt omnes idonei ad custodias stare debeat penès Scribam maiorem dictorum Dominorum Antianorum ne contingat aliquem de eo deleri sine ipsorum licentia.

SVMMARIVM.

1 *Custodia Ciuitatis hodiernis temporibus fiunt solùm tempore belli, aut pestis.*
2 *Custodia portis Ciuitatis tempore pestis quomodo fiant.*
3 *Deputati Portis Ciuitatis occasione pestis eligi debent ex Patritijs, & Nobilioribus.*
4 *Aduenæ, & Peregrini tempore pestis non habentes syngrapham sanitatis, arcendi sunt.*
5 *Etsi illam habeant non sunt excipiendi si ab infectis locis veniant.*
6 *Rauenna Ciuitas vt custodita remaneat Custos Turris hora tertia noctis illam ascendit, & exclamat curiosa formula, vt ibi.*

OBSERVATIO.

CVstodię Ciuitatis hodiernis temporibus non fiunt, nisi tempore belli,
1 aut pestis; Tempore enim contagii constructis cancellis, ac ædiculis ligneis singulis Portis pro Militibus, & Assistenti-
2 bus, seù Commissarijs, vel Deputatis, qui ab exteris, & peregrinis excipiant, & recognoscant sanitatis syngraphas, vt docet *Card. Gastald. de Auerten. & proflig. pest. cap. 260. num. 11. cum seq.* Et tales Deputati eligi debent ex Patritijs, & No-
3 bilioribus Ciuitatis, qui non sordido questui, sed solis gloriæ stimulis, & amori Patriæ intenti sint *Marchin. de Bello Diuin. par. 7. cap. 4. num. 12. & prosequitur Card. Gastald. vbi suprà num. 13.*

Aduenæ, & Peregrini autèm non habentes syngrapham sanitatis arcendi sunt,
4 cum per illam probetur sanitas *Rip. de Pest. rubr. de remed. ad conseru. vbert. nu. 268. Mascard. de Probat. conclus. 248. num. 1. & conclus. 1295. num. 7.* Quinimò etsi habeant sanitatis syngrapham, adhùc non
5 sunt excipiendi, si ab infectis locis venerint *Rip. loc. cit. num. 273. Intrigliol. singul. 44. num. 42. Mascard. dicta conclus. 248. num. 2. cum seq.* & vtramquè conclusionem firmat *Card. Gastald. loco allegat. numer. 14. cum seq.*

Occasione custodiæ Ciuitatis existimauimus tanquàm testis de proprio auditu hic pro curiosis adnotare, quod practicatur in antiquissima, & celeberrima Ciuitate *Rauennæ*; Ibi enim tertia hora noctis Custos Turris illam ascendit, & prima vice versus Portam Iuliam vulgò nuncupatam *Porta ferrata* alta voce exclamat *guarda ben Porta Giulia*; secunda vice versus Portam Adrianam exclamat *guarda ben Porta Adriana, e la Torre Romana*, tertia vice versus Portum exclamat *guarda ben'il Porto, sopra Porto*; quarta vice versus plateam exclamat *guarda ben la Piazza, sotto Piazza*, & cuilibet exclamationi subdit *at vegh at vegh*; Idq; secundùm communiorem opinionem post iam depopulatam Ciuitatem introductum iudicatur ad Præsidium, seù Vigilias vigilantiores reddendas.

Quod Fabri lignarij retinere possint ligna in vijs publicis impunè.

RVBRICA XVIII.

CArpentarij, & Artifices lignaminis, & volentes ædificare, & alij conducentes lignamina pro vsu suo, & familiæ in Ciuitate, vel Burgis, possint ipsa lignamina impunè retinere in viis publicis, dummodò non impediatur vsus viarum tam personarum, quàm curruum, & si impedirent cursum viæ, personarum, vel curruum incidant in pœnam solidorum decem pro qualibet vice, & nihilominus lignamen aptare debeant ne cursus impediatur: Insuper omnes prædicti teneantur

dicta

dicta lignamina de viis in partem, vel in totum remouere, & exportare quandò videretur Rectori, aut Dominis Antianis, vel Prætori ex suo arbitrio pro aliqua rationabili causa, sub pœna qua commissum, vel mandatum fuerit.

SVMMARIVM.

1 *Via publica occupari, vel impediri à nemine potest.*

2 *Lapides, & rudera in via publica, vt retineantur temporalitèr ab Ædificante licentia concedenda est, vel ipse tolerandus est.*

3 *Dummodò id fiat sine alterius iniuria.*

4 *Licentia Artificibus tenendi antè propriam apotecam res ad vsum eorum exercitij, ac pergulas amouibiles positas ad se defendendum à vento, Sole, & pluuijs, concedenda est.*

OBSERVATIO.

1 LIcèt via publica à nemine possit occupari, vel impediri, vt notat *Caluin. de Æquit. lib. 1. capit. 25. num. 7. Cyriac. controu. 667. num. 31. Afflict. de Iure prothomis. §. 9. num. 9. cum seq.* cum alijs allegatis per *Conciol. ad Statut Eugubin. lib. 6. rubr. 17. n. 3*

Attamèn ædificare volens debet tolerari, vel ei concedi licentia, si temporalitèr

2 reponat in via publica lapides, & rudera, vt ex *Auendan. & Rouit.* tradit *Caput. de Regim. Reip. cap. 7. §. 16. num. 13. vbi nu. 16.* declarat dummodò ibi fiat sine alteriùs

3 iniuria, & *num. seq.*

Paritèrquè danda licentia Artificibus, alijsquè similibus tenendi antè propriam

4 apoteceam res ad vsum proprij exercitij, necnon pergulas amouibiles positas ad se defendendum à vento, sole, & pluuijs, quæ de manè eriguntur, & in Vesperis tolluntur ad *text. in l. Ædiles 3. circà finem vers. studeant autèm, ibiquè gloss. & Scribentes ff. de Via public.* tradit *Scyaloia de Foro compet. cap. 26. num. 125. & Caput. citat. §. 16. num. 13. vers. debet cum seq.*

De Muro diuisorio, seù Clausura inter conuicinos construenda.

RVBRICA XIX.

STatuimus, & ordinamus, quod quicumque habuerit domum, cortile, hortum, aream, seu aliquod discoopertum domibus contiguum in Ciuitate Fauentiæ, Suburbijs, Comitatu, seu Districtu eiusdem, in confinibus cum suo conuicino, quæ ex parte, vel latere aliquo sit aperta, & non totalitèr clausa, teneatur communibus expensis ipsius, ac conuicini facere parietem, seu murum diuisorium, arbitrio tamen boni viri, si fuerit domus, seu cortile, si verò fuerit hortus, area, vel aliud discoopertum, si ibi alius fuerit murus, tunc clausura fieri debeat de muro inter ipsos conuicinos simili modo expensis communibus eorumdem. Si verò aliàs non fuerit ibi paries, tunc sepè ex conuenienti materia clausura fieri debeat, etiam communibus expensis ipsorum. Si verò alter eorum conuicinorum renueret parietem, & clausuram vt suprà facere, seu fieri facere, tunc alter desiderans clausuram fieri, possit, & valeat vt suprà claudere, seù claudi facere expensis proprijs in confinibus ipsorum conuicinorum capiendo de terreno cuiuslibet ipsorum pro dimidia, & tunc talis clausura cuiuscunque conditionis fuerit, sit & esse intelligatur communis inter ipsos vicinos quantumcunque expensis alterius tantùm facta fuerit. Liceat ei tamen, qui talem clausuram fecerit proprijs expensis, alterum vicinum iuris remedijs sine aliqua iuris solemnitate compellere, & compelli facere ad huiusmodi clausuram construendam, vel factam conuicino eidem pro dimidia expensæ satisfacere. Et teneatur Dominus Potestas, & alius quilibet Iusdicens, qui aditus fuerit, alterum vt suprà de facto compellere, & hoc Statutum sit præcisum.

OBSER-

SVMMARIVM.

1 *Murus diuisorius censetur, quandò constructus fuit cum merlis, seù corona in superiori parte illius, vel paries factus sit in superiori superficie ad dorsum asini.*

2 *Vel si sit ità tenuis, & debilis, vt commodam superædificationem non accipiat.*

3 *Vel si tectum habeat superimpositum.*

4 *Murus diuisorius non censetur, si habeat vasta, & profunda fundamenta, & magnam altitudinem, & deficiant signa, de quibus num. 1. 2. & 3.*

5 *Murus diuisorius, seù destinatus pro clausura non dicitur destinatus ad fabricandum.*

Consocio prohiberi potest, nè superædificet super muro diuisorio num. 5.

6 *Consocio, & Vicino prohiberi potest, nè suis sumptibus propè parietē communem ædificet, vt illam stabiliorem reddat, ad hoc vt possit super ea ædificare.*

7 *Eleuatio muri diuisorij impediri potest vicino, quandò ædificanti nulla resultat vtilitas, & è conuerso concurrit damnum notabile vicini.*

8 *Vites, & pergulæ sine Sole remanent infructifera.*

9 *Fauentiæ viget consuetudo prohibens eleuationem muri diuisorij vltrà sex pedes, dummodò vicinus nolit illum cooperire, & lodiam, seù mansiones ędificare.*

10 *Expensæ voluptuariæ factæ in ædificando super re communi à consocio non repetuntur, secùs si necessariæ.*

Statutum Fauentiæ Rubr. 19. lib. 7 *strictè est intelligendum n. 10.*

11 *Consocius contribuere non tenetur pro expensis refectionis, seù reparationis non necessariæ rei communis.*

12 *Consocius reficere rem communem recusans, priuari potest commodo eiusdem rei, aut agi contrà eum pro expensis, & interesse.*

13 *Consocius reparationi rei communis reparatione indigentis recusans contribuere partem impensæ, alter socius, cuius expensis facta fuit reparatio, non solùm potest repetere impensam pro rata vnà cum interesse à consocio, sed acquiret etiàm dominium partis eiusdem Socij, nisi intrà quatuor menses satisfecerit.*

OBSERUATIO.

MVrus diuisorius censetur, quandò constructus fuit cum merlis, seù
1 corona in superiori parte illius, vel paries
factus sit in superiori superficie ad dorsum
Asini, quæ sunt signa communia diuisorij
parietis, vt docet *Thesaur. decis.* 41. *sub
num.* 24. *Rot. in recent. decis.* 50. *num.* 13.
vers. & tamèn cum seq. par. 19. *Votum bo:
me. Matthæi Præsidis viarum impress. in
rec. dec.* 252. *num* 12. *par.* 7.

Proùt si murus sit ità tenuis, & debilis,
vt commodam ędificationem non recipiat,
2 vt cum *Gabriel. cons.* 149. *lib.* 1. *& Buratt.
cons.* 57. prosequitur *Thesaur. vbi suprà*.
Vel si tectum habeat superimpositum, vt
3 dicit *Corn. cons.* 74. relat. per eumdem
Thesaur. loc. cit.

Nàm deficientibus prædictis signis, &
stantibus vastis, & profundis fundamentis muri, ac illius magna latitudine suprà
4 terram non censetur diuisorius, vt aduertit *Gratian. discept.* 572. *num.* 47. quem
sequuta fuit *Rot. d. dec.* 50. *num.* 15.

Quotiescumquè verò murus est diuisorius, seù destinatus pro clausura non dici-
5 tur destinatus ad fabricandum, & consequentèr prohiberi potest consocio, nè superædificet, vt per *Bursatt. cons.* 57. *per
tot. & cons. seq. num.* 2. *vol.* 1. *de Luca in
eius Animaduersion. ad Gratian. cit. discept.*
572. *num.* 9. *vers oppositum puto*, qui cum
Molphes. contrà *Gratianum* tenet, quod
potest prohiberi vicino, nè suis sumptibus
6 propè parietem communem ædificet, vt
illum stabiliorem reddat, ad hoc vt possit
supèr eo ædificare, cum non possit in alium
vsum, prætèr destinatum conuerti *Francis.
Marc. decis.* 498. *num.* 17. *Magon decis.
Florentin.* 46. *num* 6. *Sperel. decis.* 54.
num. 30. *& num final. in fine*, vbi agebatur de muro diuidente Cortile à mansione
depressa. Maximè quando clausura horti
non indigeat maiori eleuatione, quo casu
7 cessante ædificantis vtilitate, concurrente
notabili damno vicini, intrat præsumptio
æmulationis, qua stante prohiberi potest
muri eleuatio, vt respondit *Rot. in recent.
decis.* 61. *num.* 18. *cum seq. par.* 17. vbi
impediebatur prospectus vicini, & pergula Solis beneficio priuabatur, sine quo vi-
8 tes, & pergulæ remaneant infructiferæ *ex
ibi allegatis*.

Aduertendum in nostra Ciuitate vigere
consuetudinem prohibentem eleuationem
9 muri diuisorij vltrà sex pedes, dummodò vicinus nolit illum cooperire, & lodiam, seù
mansiones ædificare.

In proposito præsentis *Rubricæ* aduer-

tendum est illius dispositionem videri contrà *text. in leg. Ex duobus 28. ff. de Negot. gest.* In quo deciditur, quod expensæ voluptuariæ factæ in ædificijs supèr re com-
10 muni à consocio non repetantur, secùs autèm necessariæ, vt firmat *Michalor. de Fratrib. par. 3. cap. 36. num. 28.*; Ideoq; strictè esse intelligendam *Cepoll. de Seruit. Vrb. præd. cap. 40. num. 27. vers. aut ille, qui prius ædificauit.*

Et comprobatur ex eo, quod consocius non tenetur contribuere prò expensis refectionis, seù reparationis non necessariæ,
11 vt distinguendo firmat *Sperell. decis. 56. num. 31. & 33.* sed si renueret rem communem reficere, tùnc priuari potest commodo rei, aut agi contrà eum pro expen-
12 sis, & interesse, vt docet idem *Sperell. vbi suprà num. 33.* & quod si duo habeant rem communem, nempè domum reparatione indigentem, & vnus eorum velit reparare, altèr verò nolit contribuere par-
13 tem suam impensæ, socius, cuius sumptibus facta fuit reparatio, non solùm potest repetere impensum pro rata vnà cum interesse à consocio, sed acquiret etiàm dominium partis eiusdem socij, nisi intrà quatuor menses satisfecerit, vt alijs allegatis firmat *Fenzon. ad Stat. Vrb. lib. 1. cap. 108.*

De Pariete, seù Muro communi.

RVBRICA XX.

QVicunque habuerit Parietem, seu Murum communem (A) cum aliquo vicino suo, vel cum aliqua Vniuersitate, Collegio, seu etiàm cum Communi Ciuitatis Fauentiæ possit, & valeat in tali Pariete, & Muro ædificare, & eleuare, & in eo tigna imponere ad voluntatem suam, & quotiès ei videbitur non obstante vicini contradictione, & si talem Parietem eleuauerit tale superædificatum efficiatur commune inter ipsos conuicinos, quantumcumque expensis alterius tantùm, tale superædificatum factum fuerit, ita tamèn quod non liceat alteri conuicino in tali superædificato aliquid ædificare, facere, vel rursùm eleuare, nisi priùs satisfecerit alteri vicino dimidiam expensæ, quam fecerit in superædificato huiusmodi, quo satisfacto possit in eo ædificare, & rursum talem Murum eleuare sub eisdem conditionibus quotiès ei videbitur. In Muro tamèn communi non liceat scapham, latrinam, seu cloacam, aut clauicam habere, nisi priùs ibi esse consueuerit, vel nisi de voluntate expressa vicini id fiat. Nullo tamen modo liceat vicino fornacem (B) aliquam, seu furnum construere, seù quoquomodo habere, nisi habita priùs expressa licentia conuicini, vel nisi idoneam cautionem de damno infecto vicino præstiterit, nulla præscriptione etiàm longissima obstante.

SVMMARIVM.

1 *Communio muri ex quibus probetur remissiuè.*

2 *Communio muri probatur ex vestigio coronidis apparentis in inferiori illius parte, & ex antiquis foraminibus in forma angulari existentibus. Ampl. n. 3.*

4 *Communio muri probatur pro indiuiso, ex quo ab vtraque parte apparent immissæ trabes vltra dimidium muri penetrantes.*

5 *Communio muri pro diuiso, & quandò pro indiuiso dicatur remissiuè.*

6 *Communio muri probatur, si illo existat in confinio vtriusque domus, vtramque domum claudat, & coniungat.*

7 *Communione muri probata in extremitatibus, censetur etiàm communis in medio.*

8 *Consocius trabem, seù lignum in muro communi immittere potest etiàm inuito altero socio, & ibi ædificare, si murus ad ædificandum est destinatus, secùs è conuerso, & n. 9.*

9 *Maximè si ædificat iure communionis, & prætendit superædificatum effici commune.*

10 *Ædificans supèr muro communi facit murum de recenti eleuatum communem.*

11 *Socius vti potest muro communi, etiam ad vsum non destinatum, animo tamèn vt efficiatur commune id, quod in re communi*

muni additur, quandò socio prohibenti non interest.

12 *Socio ædificare licet in muro communi ad ædificandum destinato inuito consocio, si ei non noceat, secùs è conuerso, & quare. Decl. n. 14.*

13 *Contrarium quod imò liceat ædificare etiamsi consocio præiudicet, dummodo non ædificet ad æmulationem, & quare. Decl. num. 14.*

15 *Damnum graue quandò dicatur, & quandò leue, remittitur arbitrio Iudicis.*

16 *Socius superædificare non potest super muro communi à consocio eleuato, nisi priùs soluerit medietatem impensæ ab eodem consocio factæ.*

17 *Et quid si consocius non vult extollere murum, nisi pro vna tantùm parte.*

18 *Caminum in muro communi, non est permissum socio facere, quia debilitatur. Decl. n. 19.*

Latrina in muro communi à socio fieri non potest, & facta debet tolli n. 19.

20 *Fenestra in muro communi an fieri possit remissiuè.*

21 *Porta aperiri an possit in muro communi remissiuè.*

22 *Fornax fieri non potest absquè licentia conuicini.*

Furnus fieri non potest absque licentia conuicini n. 22.

23 *Fornax constitui an possit tàm in muro communi, quàm proprio remissiuè.*

OBSERVATIO.

COmmunio muri probatur ex varijs signis, de quibus *Altograd cons.*
A 100. *vol.* 1. *Manzius de Seruitut. præd*
1 *Vrban. & rustic. in appendic. de muro communi* prætèr adductos per *Andreol. in addit. ad Cepoll. de Seruit. vers. murus an sit communis impress. penès eius Controuers.* preceteris autèm ex vestigio coronidis apparentis in inferiori parte muri, & ex antiquis foraminibus in forma angulari exi-
2 stentibus, vt in specie firmant *Cepoll. de Seruitut. Vrb. præd. cap.* 40. *nu.* 14. *vers. itèm cognoscitur per fenestrellas. Surd cons.* 126. *num* 28. vbi etiàm si foramina huius-
3 modi totum murum non penetrent *Roccha Disput. Iuris selectt. cap.* 163. *num.* 49. *volum.* 2.

Nec non ex eo, quod ab vtraque parte apparent immissæ trabes vltrà dimidium
4 muri penetrantis, nàm exindè probatur, parietem esse communem, & quidèm pro indiuiso *l. In communis parietis ff de Damn. infect. Surd. dicto consil.* 126. *num.* 9. *Castr. cons.* 334. *sub num.* 32. *lib.* 2. *Altograd. dicto cons.* 100. *num.* 35. *Roccha loc. cit. num.* 51. *& Sperell. decis.* 54. *num* 1. *& num.* 9. adducit
5 *DD.* tractantes materiam quandò murus dicatur communis pro diuiso, & quandò pro indiuiso.

Pròut si murus existat in confinio vtriusquè domus, vtramque domum claudat,
6 & coniungat *l. Parietem ff. de Seruit. Vrb. præd. Soc. sen. cons.* 44. *num.* 2. *lib.* 1. *Surd. vbi suprà num.* 6. *Rocch. loc. cit. num.* 52. *& Rot. coram Duran. decis.* 450. *num.* 4.

Et si probetur communio muri in extremitatibus, censetur etiàm communis in me-
7 dio *Gratian. disceptat.* 263 *num* 3.

Probata verò communione, permissum est socio etiàm inuito consocio trabem, seù lignum immittere secundum dispositionem nostri *Statuti*, quod est conforme
8 dispositioni Iuris communis secundum *Fenzon. ad Statut. Vrbis* idem disponens *lib.* 1. *cap.* 107. *num.* 2. Sed est intelligendum iuxtà declarationes *Cepollæ de Seruit. Vrb. præd cap.* 30. *quæst.* 4. vt subdit ibidem *Fenzon num.* 3. Et ædificare in muro communi ad ædificandum destinato, vt respondit *Rot. in recent. decis.* 50. *num.* 6 *iuncto num.* 16 *par.* 19.

Maximè quandò ædificat iure communionis, & prætendit superædificatum ef-
9 fici commune, vt cumulatis concordantibus distinguendo inter ædificium ad vsum destinatum, & non destinatum firmat *Sperell. decis.* 54. *numm* 11. *& decis.* 56. *num.* 20. Vlteriùs stantibus signis communionem arguentibus in parte inferiori parietis is, qui super muro communi
10 ædificat, facit murum de recenti eleuatum communem, vt ex *Thesaur. decis.* 23. *num.* 2. tradit *Rocch. loco cit. numer.* 56.

Imò socius potest vti muro communi etiàm ad vsum non destinatum, animo ta-
11 mèn vt efficiatur commune id, quod in re communi additur, quandò socio prohibenti non interest, vt firmat *Sperell. decis.* 56. *num.* 37.

Quod autèm permissum sit ædificare in muro communi ad ædificandum destinato inuito socio procedit secundùm vnam opi-
12 nionem, si consocio non noceat; Secùs è conuersò; nàm si vni prodest, & alteri nocet, melior est conditio prohibentis *l. Sa-*

l.Sabinus ff.de Damn.infect. respondit *Sperell.decif.54.num.18.cum seqq.* vbi per eleuationem muri luminibus domus consocij officiebatur, & *decis. 56. nu.7.* vbi de aperitione fenestræ, per quam debilitabatur murus, ac mutabatur facies parietis; Secundùm verò aliam opinionem proce-
13 dit, etiàmsi consocio præiudicet, dummodò non ædificet ad æmulationem, ex quo solùm attendatur vtilitas facientis, vt tenet *Thesaur.decis.41.* quem sequitur *Votum Viarum Præsidis impress. in recent decis.252.num.70.par.7. & Rot. in recent decis 113.num.6.cum seq.par.19.*

Sed prædictæ contrariæ opiniones videntur conciliandæ, nempè admittendo primam procedere in casu grauis; secun-
14 dam verò in casu leuis damni, vt declarat *Rocch. vbi suprà num.46. & Sperell.cit. decis.54.num.4.* vbi *num.seq* subdit remitti
15 Iudicis arbitrio, quandò damnum dicatur graue, & quandò leue.

Non licet tamèn in tali superædificato proprijs sumptibus à consocio aliquid al-
16 teri socio facere, & superædificare, nisi priùs soluerit medietatem impensæ à consocio factæ, ea ratione, quia quandò consocius vult superædificare agnoscit ædificium fuisse vtilitèr factum à socio, cui proindè competit actio negotiorum gestorum, vt de consuetudine Veronæ nostro *Statuto* vniformi docet *Cepoll. de Seruit. Vrb. præd. cap.40. num.29. in fine cum seq.* qui testatur ibidem ità iuxtà huiusmodi consuetudinem seruari vidisse, & *num.31.* examinat, quid dicendum, si socius non vult extollere murum, nisi pro vna tantùm par-
17 te, & de alia simili consuetudine vigente in Ciuitate Taurini, secundùm quam fuisse pluriès iudicatum, testatur *Thesaur.decis.41.num.7.vers. sed huic.*

Paritèr socio non est permissum facere
18 caminum in muro communi, quia debilitatur *Soccin.sen. cons.44. post num.3.lib.4. Gabriel.cons.150.per tot. lib.1. Sperell. decis. 53.* qui docet contrariam opinionem *Cepollæ de Seruit.Vrb.præd. cap.64.* proce-
19 dere in pariete debili, secus in valido: Minùsque latrinam, & facta debet tolli *Petrus Antonius Anguisciol.cons.29. lib.3.* si damnum vicino inferatur *Cepoll. de Seruit. Vrb.præd.cap.65.num.2.cum seq.*

Quid dicendum de fenestra in muro communi an fieri possit vide *Cepoll. de Seruit.Vrb.præd cap.61. num.3.Surd.con-*
20 *sil.233.& 387. Altograd.cons.100.nu.45. cum seqq. Bursat. consil. 57.cum seq. Laurent.de Pinu.consil.164. Costa de Ration.rat. quæst.50.num.1. Thomat. decis.119. Thesaur.decis.219.* & quid de aperitione portæ
21 in muro communi vide *Altograd. dicto cons.100.*

B Fornacem, seù furnum fieri absquè li-
22 centia conuicini vetitum est à Statuto, & ex tali prohibitione sublata est quæstio, an fornax possit construi, tam in muro communi, quàm proprio examinata per
23 *Cepoll. de Seruit. Vrb.præd. cap.51.* & amvolens facere fornacem, possit prohiberi à vicinis propter periculum ignis, super quo articulo videndi sunt *Marcabrun. consil.57.per tot.& Rimin.iun. consil.828.*

Quod nullus possit domum propriam destruere.

RVBRICA XXI.

NE Vrbs ruinis deformetur, Statuimus, & ordinamus, quod nulla singularis persona cuiusuis conditionis extiterit, vel etiam Vniuersitas possit, aut valeat domum propriam funditus destruere, aut destrui facere in Ciuitate Fauentiæ, aut eius Suburbijs, nisi eam reficere, seu reædificare voluerit sub pœna librarum quinquaginta bonon. ipso facto incurrenda, & nihilominus eam reædificare cogatur, & præsumatur non habere animum reædificandi si infrà sex menses tunc proximè futuros eam non cœperit reædificare, & infrà alium annum eam non cooperuerit, & quilibet possit accusare, & habeat tertiam partem pœnæ prædictæ.

SVMMARIVM.

1 *Ædificia conseruari, & non destrui publicè expedit ad Vrbium decus.*
2 *Demolitione ædificiorum Vrbs deformatur.*
3 *Ædificium vetus quis reformare non potest, quandò Ciuitas deformatur, vel via publica deterior redderetur.*
4 *Magistratus compellere debet ad refectionem ædificij, ex cuius demolitione Ciuitas deformatur.*

5 De-

5 *Dominus reficere non valens domum ob eius paupertatem, potest cogi ad eam vendendam alteri, qui eam reedificare valeat, & si iustum pretium vendere nequiuerit, poterit à Republ. petere quantum sufficiat ad reparationem, quod tamen est difficile practicari.*

6 *Domus demoliri potest ob crimen læsæ Maiestatis, de qua materia remissiuè.*

7 *Domus communis omnibus fratribus an tota demoliri valeat ob crimen læsæ Maiestatis vnius remissiuè.*

8 *Domus, seù tugurium, seù capanna in Territorio* Fauentiæ *ædificari non possunt etiàm pro vsu propriæ familiæ super petia Terræ minore tornaturarum decem.*

OBSERVATIO.

1 Publicè expedit ædificia conseruari ad Vrbium decus *l. Prætor ait §. hoc interdictum prohibitorium ff. de Oper. noui nunciat. Surd. decis. 168. num. 9.* & non destrui, ne ex eorum demolitione Vrbs deformatur *l. Negotiandi C. de Ædific. priuat. Gratian. Disceptat. forens. cap. 32. nu. 19. Ciriac. controuers. 160. num. 10. Antunez Portugal. dè Donat. Reg. lib 3. cap. 39. num. 3. & 8. Surd. loc. cit.* & statutum fuit ab *Eminentissimo Cybo in Capitulis Officij Grasseriorum, de quibus in Appendic. pag. 92. cap. 129. cum seq.* Vndè nec vetus ædificium quis reformare potest, quandò Ciuitas deformare-
3 tur, vel via publica deterior redderetur *Crauet. consil. 94. num. 1.* quem refert, & sequitur *Ciriac. controuers. 28. num. 25.*

Et cum ratio non deformandi Ciuitatem sit iuris publici, proindè Magistratus Dominos causa cognita compellere debet
4 ad refectionem, detrectantemque competenti remedio compellere *l. Singularem 8. C. de Ædific. priuat.* & prosequitur *Antunez Portugal. loco cit. num. 4.* ac demandatum legitur in dd. *Capitulis Officij Grasseriorum loco cit.*

Sed quià quandòque Dominus ob paupertatem nequit domum reficere, tùnc cogi potest ad illam vendendam alteri,
5 qui eam reficere valeat, & si iusto pretio vendere nequiuerit, poterit à Republica petere, quantum sufficiat ad reparationem, vt originalitèr docet *Specul. in tit. de Satisdat. §. hoc quoque*, quod singulare aureum appellat *Cepoll. de Seruit. Vrb. præd. cap. 59.* & sequitur *Roman. cons. 336.* licet id difficile practicari notet *Marsil. singular. 470.*

Ad demolitionem tamèn deuenitur ob crimen læsæ Maiestatis, circà quam mate-
6 riam vide *Farinacc. de Crim. læs. Maiest. quæst. 116. num. 28. cum seq. & Massin. de Confiscat. bonor. quæst. 4. num. 69.* Eo casu contingere potest disputatio, an vno ex fratribus tale delictum committente, per quod destruenda sit domus, demolienda
7 sit tota, etiàm in præiudicium aliorum fratrum, cum quibus viget communio omnium bonorum, qui articulus latè examinatur à *Michalor. de Fratrib. par. 3. cap. 36. num. 31 cum seqq.*

Aliquando etiàm ob bonum publicum prohibentur noua ædificia, prout sub die 15. *Nouembris* 1577. à publico *Consilio* re-
8 solutum fuit, quod nullus in Territorio *Fauentiæ* possit ædificare domum, seù tugurium etiàm pro vsu propriæ familiæ super aliqua petia terræ minore tornaturarum decem, ex quo experientia comprobatum fuerat similes domus, & tuguria vulgo nuncupata *Capanne* grauia pluribus intulisse damna, quæ resolutio eadem die approbata, & confirmata fuit à *bo: mem. Francisco Sangiorgio Prouinciæ Præside*, & per *Aedictum sub die 8. Ianuarij* 1578. publicata, & iterùm sub die 17. *Aprilis* 1583. mediante rescripto confirmata à *bo: mem. Annibale de, Grassis Episcopo Fauentiæ, & Vice Legato Romandiolæ*, & deindè sub die 22. *eiusdem mensis* publicata mediante alio *Aedicto.*

De Proclamationibus.

RVBRICA XXII.

Vt certa sint loca vbi Proclamationes, (A) & bannimenta fieri debeant, Statuimus, & declaramus, proclamationes illas, quæ fiunt, & fieri debent, pro citando aliquem, seu aliquo ex forma Statutorum nostrorum, seu ad alium effectum in ipsis Statutis expressum, fieri debere in illis locis, & eo modo, & forma in quibus, & prout in dictis Statutis disponitur. Aliæ autem proclamationes, & bannimen-

ta

ta maximè pœnalia vt omnibus innotescat quotiescunque fiunt, & fieri continget. Fiant primo loco in Platea magna Ciuitatis Fauentiæ, deinde in strata publica Portæ Pontis apud Ecclesiam Sanctæ Mariæ Seruorum de Fauentia, & in strata publica antè Cœmeterium Ecclesiæ Sancti Francisci, & etiàm in strata publica Portæ Imolensis antè domum Hospitalis Domus Dei, (B) & in via publica Portæ Montanariæ ante, & propè Cœmeterium Ecclesiæ Sancti Ioannis Euangelistæ de Fauentia. Quæ Proclamationes, & bannimenta sic facta, & facta in omnibus prædictis locis habeantur pro legitimè factis, & præsumantur verisimilitèr ad omnium notitiam, & proclamationes, & bannimenta alitèr factæ, & emissa nullius sint roboris, vel momenti.

SVMMARIVM.

1 *Citatio contra multitudinem, & personas incertas facienda est per Prætorem Notario dictante, vel per solùm Præconem.*
Banni, & Ædicti publicatio vbi, & quomodò facienda sit, & de eius relatione num. 1.

2 *Citatio personæ certæ, sed absentis per proclama quomodò sit facienda.*

3 *Hospitalitatem exercere pijssimum opus est.*
Hospitalitatem exercere iniunctum est omnibus, & præcipuè Presbyteris, & Ecclesiasticis num. 3.

4 *Hospitalis, & hospitalitatis materiam tractantes remissiuè.*
Texera dimidiata occasione hospitalitatis tradebatur num. 4.

5 *Hospitalis* Domus Dei Fauentiæ *fundatio remissiuè.*
Hospitale, in quo Expositi aluntur, est opus à Christo Domino Nostro *commendatum num. 5.*

6 *Hospitale, in quo aluntur Infantes, præsertim expositi, appellatur* Bethotrophium.

7 *Hospitalitas infantium expositorum exercebatur ab Ethnicis, & Romanis.*
Romani in Foro Olitario lactteariam portam habebant, vbi infantes exponebantur, & petita ab omnibus eleemosyna nutriebantur num. 7.

8 Traianus *Imperator celebrem domum ædificauit in Monte Cælio, & quamplurimis prædijs ditauit, vt expositi nutrirentur.*

9 *Alere infantes expositos, ad quos spectet, an ad Principem, an ad Ecclesiam, an ad* Communitatem, *& quandò sit imponenda collecta remissiuè.*

10 *Hospitale an, & quando possit à Patre facultatibus idoneo repetere alimenta tradita eius filio exposito, vide ibi.*

11 *Parentes exponendo, & abijciendo proprios filios impietatem committunt, & euadunt feris peiores.*

12 *Et puniendi sunt Iudicis arbitrio, quod extendi valet vsquè ad mortem, quandò ex expositione sequuta est mors infantis, & num. 13.*

14 *Limita si ex necessitate, vel ob timorem infamiæ, vel mortis exposuerunt. Vide ibi.*

15 *Pater exponens filium priuatur patria potestate, & iure filiationis. Decl. n. 16. & 18.*

17 *Patrem filius expositus occidens parricidij reus non est. Decl. n. 18.*

19 *Expositi, Ciues Illius Ciuitatis, & loci, vbi expositi sunt, censentur.*
Expositi legitimi, ac successionum, Ordinum, & Dignitatum capaces esse censentur, & quare.

OBSERVATIO.

A QVandò citanda est multitudo, & personæ incertæ, vel publicandum
1 Bannum, vel Edictum, tùnc publicatio citationis, Banni, vel Edicti fit per solum Præconem, vel per ipsum Præconem Notario dictante, seu legente *Specul. de Citat. S. sequitur num. 4. & 12.* qui Præco debet alta, & intelligibili voce proferre, & clamare ad hoc, vt quilibet ex adstantibus possit audire, & in relatione debet referre præconizasse, & publicasse in locis solitis, & consuetis, vt docet *Gratios. Vbert de Citat. cap. 12. num. 346. cum seq.* vbi subdit, quod quotiès citatur persona certa,
2 debet proclama publicari antè domum, & in vico, seù in loco, vbi habitare consueuit, & in loco indicij, & ità referre publicasse.

Hospitalitatem exercere pijssimum est opus,

B opus, vt tradit *Franciſcus Amoſtaz de Cau-*
3 *ſis pijs lib.4. cap.* 11. *lib.* 1. quod eſt omni-
bus iniunctum, & præcipuè Presbyteris
cap. Presbyter 91. *diſt. cap.* 1. *de Celebrat.*
Miſſar. ac Eccleſiaſticis Beneficia Eccle-
ſiaſtica poſſidentibus *cap. volumus.* 89. *di-*
ſtinct. & ſancitum fuit à *Sac. Concil. Trid.*
*ſeſſ.*25. *cap.*8. *de Reformat.* & tradit *Amo-*
*ſtaz d. cap.*11. *ſub num.* 1. Qui de Hoſpita-
li, & hoſpitalitate plura deſiderat, adeat
4 *Gratian. diſcept.* 898. *num.* 20. qui refert
materiam tractantes, & *num.* 23. notat,
quod ſecundùm morem antiquum daba-
tur texera dimidiata, vt poſſent agnoſci,
& *Deus* Hoſpitalis erat *Iuppiter*, & tale ius
erat honorarium, & ſicut erat neceſſitudo
hoſpitij, ità violari non poterat *Mattheù*
*de Regim. Regn. Valent. cap.*4. §.3. *n.* 125.
cum ſeqq. Conciol. Allegat. ciuil. & crimin.
35. *& Amoſtaz allegat. cap.* 11. cùm no-
ſtrum non ſit hìc de hac materia tractare,
ſed ſolum occaſione mentionis factæ in
præſenti *Rubrica* noſtri Hoſpitalis *Domus*
5 *Dei* nuncupati, cuius fundationis meminit
Tondut. in eius Hiſtoria Fauentina in pro-
hem. & in quo aluntur infantes expoſiti,
quod eſt opus à *Chriſto Domino Noſtro*
commendatum, vt in *Matth. cap.* 18. ibi:
Qui ſuſceperit vnum paruulum in nomine
meo, me ſuſcepit, quæ verba intelligenda
ſunt, nedùm domi excipiendo, verùm
etiàm alijs modis beneficando, vt alijs re-
latis firmat *Amoſtaz cit. cap* 11. *num.* 50.
*Lara de Anniuerſar. lib.*1. *cap.*21. *num.*67.
cum ſeq. & Balmaſed. *de Collect. quæſt.*57.
num. 1. quicquid dicat *Pater Llamas in*
ſua Methodo par. 3. tenens mediantibus
his Hoſpitalibus cauſam, & licentiam pec-
candi & exponendi ſubminiſtrari, quem
reprobat *D. Aduocatus Ageta in Annot. ad*
deciſ. Moles §. 8. *de Ciuitate Neapol. acq.*
*quæſt.*5. *num.*16. vbi etiàm optimas ratio-
nes adducit *par.* 2. Et huiuſmodi Hoſpita-
le, in quo aluntur infantes, præſertìm ex-
6 poſiti appellatur *Bethotrophium* vt in *l.*
Illud, quod 17. *& in l. Sancimus* 19. *Cod. de*
Sacroſanct. Eccleſ. Knipſchild. de Iurib.
& priuil. Ciuit. Imperial. libr. 5. *capit.* 24.
numero 19. *& Amoſtaz dicto capit.* 11.
num. 3.

Pijſſima hæc cauſa nedùm à Chriſtia-
nis, verùm etiàm ab Ethnicis exercita
7 fuit; Nàm Romani in Foro Olitorio La-
ctecariam portam habuere, vbi infantes
exponebantur, & petita ab omnibus elee-
moſyna nutriebantur *textus lib.* 1. *Alex.*
ab Alex. Dier. genial. lib. 1. *cap.* 18. & *Traia-*
nus Imperator poſtmodùm celebrem do-
8 mum quoquè ædificauit in Monte Cœlio,
& quamplurimis prædijs ditauit, vt expo-
ſiti alerentur, vt tradunt *Eſcobar. de*
Ratioc. cap. 25. *num.* 46. *Gratian. diſcept.*
267. *num.*9. *Amoſtaz vbi ſuprà num.*51. *&*
*Cobell. ad Bull. boni Regim. cap.*39. *nu.* 13.
cum ſeq. & de antiquiſſimo exponendi in-
fantes more, ac huiuſmodi Bethotro-
phiorum vetuſtiſſima inſtitutione plenè,
ac eruditè à *D. Aduocato Ageta loco cit. n.* 1.
cum pluribus ſeqq.

Attenta exiſtentia dicti Hoſpitalis in
noſtra Ciuitate ceſſat occaſio diſcutiendi
illam controuerſam quæſtionem, cuinam
9 incumbat onus alendi infantes expoſitos,
nempè an ad Principem, an ad Eccleſiam,
an ad Communitatem, & quandò ſit im-
ponenda collecta, quam latiſſimè exami-
nat *Amoſtaz d. cap.*11. *num.*50. *cum pluri-*
bus ſeqq. Munoz Eſcobar. de Ratioc. dicto
cap. 25. *num.* 44. *cum ſeqq. Capiblanch. de*
*Baron. lib.*2. *cap.*100 *num.* 13. *Fragoſ. de*
*Regim. Reip. par.*3. *lib.*1. *diſp.*2. §.3. *n.* 129.
& 131. *Sanchez Conſil. moral. lib.* 1. *cap.* 6.
*dub.*8. *num.* 14. *Zacch de Salar. quæſt.* 80.
*la prima num.*14. *cum ſeqq. Antonell. de*
*Reg. Eccl. lib.*6. *cap.* 38. qui fuit digniſſimus
Epiſcopus Ferentini *Vulp. Prax. cap* 47.
num. 33. *Barboſ. de Offic. & poteſt. Epiſcop.*
*par.*3. *allegat.* 53. *num.* 143. *cum ſeqq. Co-*
bell. ad Bullam bon. Regim. cap 39. *Carpzou.*
Prax. crim. par. 1. *quæſt.* 10. *Balmaſed. cit.*
*quæſt.*57. *Knipſchild. de Iurib. & priuil. Ci-*
*uit. Imper. cap.*44. *numer.* 9. *Theſaur. de-*
*ciſ.*118. *ibiquè Adden. Phœbus deciſion.* 34.
*num.*12.

Reſtat ſolùm diſcutiendum, an Hoſpi-
tale poſſit à Patre facultatibus idoneo re-
10 petere alimenta tradita eius filio expoſi-
to, circà quem articulum variæ ſunt opi-
niones recenſitæ per *Azor. Inſtit. moral.*
*par.*2. *lib.*2. *cap.* 5. *quæſt.* 7. *Dian. part.* 3.
*tract.*6. *reſol.*40. *Boſſ. de Aliment. cap.*9. §. 2.
*num.*606. *Leoncill. de Priuil. pauper. par.* 2.
*quæſt.*3. *num.*67. *Carp. de Executor. teſtam.*
*lib.*3. *cap.*12. *numer.* 31. *& Amoſtaz dicto*
*cap.*11. *num.*66. *cum ſeqq.* Sed pro deciſio-
ne præcipuè inſpicienda eſt mens fundato-
ris Hoſpitalis; Etenim ſi ſimpliciter illud
fundauerit abſquè aliqua declaratione,
tùnc alimenta poſſunt repeti, quià præſu-
mitur fundaſſe dumtaxàr ad ſubleuandos
parentes pauperes, vt cum *Molina de Iuſt.*
*& Iur. tract.*3. *diſput.* 103. *num.* 4. tenet
Amo-

Amostaz. d. cap. 11. num. 70. Proùt si fundator dixerit pro pauperibus fundare, vt relato *Less. de Iust. libr. 2. cap. 19. dub. 2. num. 69.* tradit *Amostaz. loc. cit. num. 71.* Si verò ex verbis, vel ex coniecturis constat, quod Fundator voluerit redditus liberalitèr expendi in alendis pauperibus expositis, inspecta tantummodò eorum præsenti necessitate absquè aliqua consideratione ad Parentes, & isto casu non competit repetitio à Patre quamuis diuite, quia alimenta censentur liberalitèr donata expositis, vt docet *Villalobos in Summa par. 2. tract. 41. diff. 7. num. 10.* quem sequitur *Amostaz. vbi suprà numer. 70. vers. verùm.*

Non omittendum magnam videri Parentum impietatem & crudele scelus ex-
11 ponere, & abijcere proprios filios à se progenitos, feris peiores euadentes, dùm illos exponendo necare dicuntur iuxtà *tex. in l. Necare, ff. de Liber. agnosc. Nouar. de Elect. for. sect. 2. quæst. 10. num 4. Barbos. de Offic & potest. Episcop part. 3. allegat. 51. num. 143.* & pluribus exornat *Card. Paleott. de Noth. & Spur. capit. 63.* quem refert, & sequitur *Cobell. ad Bullam boni Regim d. cap. 39 nu. 12.* & plenè comprobat *Ageta loc. cit. num. 6.* Vndè sunt pu-
12 niendi arbitrio Iudicis *Gloss. in l. 2. C. de Infant. exposit. Oter. diu. QQ. par. 3. qu. 11. num 3. Velasch. de Priuileg. pauper. par. 2. quæst. 65. §. 2. numer. 184. Barbos. loc. cit. num. 144.* Quæ pœna aliquandò poterit
13 extendi vsquè ad mortem, scilicèt quandò ex expositione sequuta est mors infantis *Decian. tractat. crim. lib. 9. cap. 8. nu. 9. Velasch. d. quæst. 65. §. 2. num. 1. & Amostaz. d. cap. 11. num. 77.* Pœna tamèn non
14 intrat, quotiès vel ex necessitate, vel ob timorem infamiæ, vel mortis exposuerit, nàm in istis casibus excusabitur, vt explicat *Velasch. d. §. 2. num. 205. Boss. cit. cap. 9. § 4. per tot.* quos refert, & sequitur *Amostaz. loc. allegat. sub num. 78.* cum alijs allegatis ab *Ageta vbi suprà num. 7.* licet ipse *num. 8.* cum *Caranza de Partu cap. 4. n. 97. cum seqq.* teneat quod in totum non liberetur à pœna, sed mitius puniatur.

Hinc licèt regularitèr Pater filium exponens priuetur patria potestate, & iure
15 filiationis, *cap. 1. de Infant. exposit. d. l. 2. C. eodem tit. Nouar. loc. cit.* cùm non conueniat, vt qui crudelitèr se gessit cum filio, habeat in eo iura *Azor. Instit. moral. par. 2. lib. 2. cap. 26. quæst. 1. Menoch. de Arbitr. lib. 2. centur. 4. cas. 396. numero 11. Gratian. discept. 276. num. 1. cum seq.* iuncto *num. 35. cum seq.* vbi subdit procedere
16 quidèm circà sibi vtilia, non autèm damnosa, seù onerosa, proùt onus dotandi, &c. eum sequitur *Barbos. de Offic. & potest. Episcop. par. 3. allegat. 51. num. 145. cum seq.* Itaùt si filius Patrem occidat, parricidij
17 Reus non sit, vt tradit *Menoch. loc. cit. num. 14.* quem sequitur *Cobell. cit. cap. 39. num. 11.* Nihilominùs id procedit, quandò Pater exponens habet vndè partum alere
18 possit, nec damnum loco pio resarcit, ideòque prædictæ pœnæ non subijcitur Peter inops, vt optimè declarat *Barbos. loc. allegat num. 147.* & sequitur *Amostaz. dicto cap. 11. n. 78.*

Cęterùm huiusmodi expositi censentur Ciues illius Ciuitatis, & loci, vbi expo-
19 nuntur, cùm nullam aliam originem habere videantur, vt docet *Knipschild. de Iurib. & Priuil. Ciuit. Imperial. lib. 2. cap. 29. num. 100. Amostaz. d. cap. 11. num. 76. in fine, Capon. discept. 55. num. 27. & Hurtad. tom. 2. resol. moral. tract 8. cap. 6. resol. 51. num. 147.* Necnon censentur legitimi, ac
20 successionum, Ordinum, & Dignitatum capaces, quia in dubio sumenda est coniectura, quæ delicti præsumptionem excludat, quod sanè necessariò supponunt, qui filios naturales, aut spurios iudicant, vt relatis pluribus concordantibus hanc opinionem tamquàm magis communem tenet *Barbos. loc. cit. num. 150.*

De Represaglijs.

RVBRICA XXIII.

STatuimus, & ordinamus, quod si aliqua Communitas, seu Vniuersitas, vel singularis persona cuiuscunque gradus, vel qualitatis, etiàm si esset Ecclesiastica, detineret aliquas personas, terras, possessiones, bona, seu iura Communis Fauentiæ, seu alicuius Ciuis, Comitatini, vel Districtualis, aut eius debitor esset, vel reperiretur in futurum ex aliqua causa, Potestas, seu Rector Fauentiæ teneatur ad peti-

petitionem eius, vel habentis intereſſe, & etiàm ex eius mero officio quandocunque ſibi denunciatum fuerit moneri, ſeu requiri facere huiuſmodi detentores, ſeu debitores, Vniuerſitatem, homines, & Commune talium detentorum, ſeu debitorum ad reſtituendum, & ſoluendum eidem Communi, Ciui, Comitatino, ſeu Diſtrictuali Fauentiæ, perſonas, terras, poſſeſſiones, ſeu pecunias, res, bona, vel iura ad eum ſpectantes, ſeu ſpectantia, ſeu ei quoquomodo debitas infrà certum terminum competentem arbitrio prædicti Poteſtatis, ſeu Rectoris præfigendum habita conſideratione rei, cauſæ, & perſonarum de quibus agitur, quod ſi tales ſic moniti, ſeu requiſiti prædicta non obſeruauerint, & cum effectu non adimpleuerint infrà dictum terminum, vel vbi terminus præfixus non eſſet, infrà vnum menſem, à die monitionis, ſeu requiſitionis huiuſmodi, Poteſtas, ſeu Rector prædictus teneatur facere poni infrà octo dies tunc proximè ſequentes tales detentores, ſeu debitores, Vniuerſitatem, Commune, & homines, ac perſonas ſingulares loci, ſeu locorum dictorum detentorum, ſeu debitorum in banno Communis Fauentiæ pro Commune, Ciuibus, Comitatinis, ſeu Diſtrictualibus Fauentiæ ex cauſis huiuſmodi, & etiam pro damnis expenſis, & intereſſe per eos propterea paſſis, ſeu patiendis. Et inſuper quod Poteſtas, ſeu Rector antedictus ſeruatis prædictis, & habita fide de præmiſſis, & maximè de tali detentione, ſeu credito ſaltèm per vnum teſtem fidedignum cum iuramento conquerentis, ſeu creditoris teneatur dare licentiam, & fortiam, ſiue brachium tali Communi, Ciui, Comitatino, ſeu Diſtrictuali recuperandi, vel aprehendendi, & ſequeſtrandi de bonis Communis, ſeu Vniuerſitatis, ac ſingularium perſonarum loci, & locorum præfatorum detentorum, ſeu debitorum, & etiam detineri faciendi res, ac perſonas ſingulares huiuſmodi, & illas, ac illa ſequeſtratas, & ſequeſtrata, ac detentas vt ſuprà retinendi vſque ad integram ſatisfactionem talis Communis, Ciuis, Comitatini, ſeu Diſtrictualis Fauentiæ, dum tamen talis aprehenſio, ſequeſtratio, ſeu detentio fiat per aliquem ex Militibus, Officialibus, ſeu Executoribus Poteſtatis, ſeu Rectoris prædicti, & dum tamen aprehenſio, ſequeſtratio, vel detentio huiuſmodi non fiat contrà Eccleſias, vel Eccleſiaſticas perſonas, niſi ipſis detinentibus res, ſeu bona, vel iura illius, cui data eſſet talis licentia, vel ei debentibus, & tunc etiàm interueniente auctoritate, & conſenſu Reuerendiſſimi Domini Epiſcopi Fauentini, ſeu eius Vicarij in ſpiritualibus.

Declarantes quod vbi talis retentio, ſeu ſequeſtratio de mandato Poteſtatis, ſeu Rectoris Fauentiæ pro credito Communis, ſeu alicuius Ciuis, Comitatini, ſeu Diſtrictualis Fauentiæ, quod tunc præſtita pro parte talis detenti, ſeu cuius perſona, vel res aliqua ſequeſtrata eſſet, idonea ſatiſdatione in dicta Ciuitate Fauentiæ pro debito talis creditoris, & loco eius de iudicio ſiſti, & iudicatum ſoluendo coràm dicto Poteſtate, ſeu Rectore, relaxetur perſona detenta, & ſimiliter res ſequeſtrata, & præſtita ſatiſdatione prædicta, Poteſtas, ſeu Rector antedictus de, & ſuper allegato credito, ſeu debito huiuſmodi ſit, & intelligatur Iudex competens, & cognoſcat, ac decidat condemnando, vel abſoluendo iuſtitia mediante, aliqua exceptione fori, ſeu incompetentiæ ipſius Poteſtatis, ſeu Rectoris non obſtante.

Inſuper decernimus quod ſi aliqua Vniuerſitas, ſeu Communitas alicuius Terræ, ſeu loci, vel quæcunque alia ſingularis perſona abſtulerit, vel auferri fecerit, aut damnum dederit, vel moleſtauerit, ſeu quoquis modo detinuerit, ſeù occupauerit, turbauerit, ſeù inquietauerit res, ſeu perſonas, aut bona, vel iura Communis, aut alicuius Ciuis, ſeù Comitatini, vel Diſtrictualis Fauentiæ, Poteſtas, ſeu Rector Fauen-

tiæ teneatur desuper denunciatos, seù requisitos ab eo cuius interesit, vel cuius nomine per nuncium, seu litteras quoties opus fuerit, monere, & requirere Vniuersitates, seu Communitates, & personas huiusmodi infrà octo dies à die requisitionis de, & super restitutione, & dimissione, sic ablatorum, vel detentorum, & ad cessandum, ac desistendum ab huiusmodi turbatione, detentione, seu molestia, & si infrà dictum terminum post requisitionem huiusmodi prædicta non fecerit, & exequutioni demandauerit, tùnc idem Potestas teneatur dare licentiam, & facultatem Communi, Ciui, seu Comitatino, aut Districtuali dictæ Ciuitatis Fauentiæ perquirendi de bonis, vel rebus illius Terræ, seu loci, vel personarum singularium, eiusdem desupèr requisitorum, seu requisitarum, & dare, ac concedere eisdem Communi, Ciui, Comitatino, seu Districtuali Fauentiæ fortiam, & auxilium ad recuperandum, & sibi satisfaciendum, & prouidendum de oportuno iuris remedio de, & super præmissis, & tam in dicta Ciuitate Fauentiæ, & eius Comitatu, seu Districtu quàm extrà, & vbi oportunum fuerit pro suo esse, accedente tamen ad hoc voluntate Consilii generalis dictæ Ciuitatis, & Potestas, seu Rector antedictus teneatur dare, & consignare de rebus, & bonis Terræ, seu loci, vel personarum singularium illius superinde, vt præfertur, requisitarum, & non satisfacientium, vt suprà, infrà dictum terminum eis præfixum in tantum quod Communi, Ciui, seu Comitatino, & Districtuali Fauentiæ, seu eius Districtu reperiantur, alioquin contrà Vniuersitates, seu Communitates, & singulares personas Terrarum, seu locorum prædictorum, & contrà eorum, ac earum res bona, & iura ab banni dationem, & ad represaglias concedendas damnum, seu iniuriam passis, & eis quorum interest procedatur per ipsum Potestatem, seu Rectorem, & Commune Fauentiæ. Decernentes etiam quod Forenses habentes continuam habitationem cum sua familia in dicta Ciuitate Fauentiæ, seu eius Comitatu, vel Districtu, si ibi habuerint, & habeant, ac possideant possessiones, seu bona immobilia per eos acquisitas, & acquisita non possint, nec debeant molestari, vel quouis modo inquietari in eorum personis, seu bonis, causa, vel occasione aliquarum represaliarum contrà quoscunque Forenses concessarum.

Volumus etiàm, & ordinamus, quod si aliunde concessæ fuerint represaliæ contrà Commune Fauentiæ, siue contrà aliquas singulares personas dictæ Ciuitatis, Quarum represaliarum causa, seu prætextu dictum Commune Fauentiæ, vel eius quæcunque singularis persona, in persona, vel rebus damnum, læsionem, seu iacturam quomodolibet passum, seu passa fuisset, teneatur Potestas, seu Rector, & etiam Commune dictæ Ciuitatis si dictæ represaliæ concessæ fuerint ex causa, facto, culpa, seu defectu dictæ Communitatis Fauentiæ, seù singularium personarum eiusdem, dummodò constet de vera, & iusta causa, causa concessionis dictarum represaliarum quò ad merita negotii de quo allegetur, etiàm si ritè non fuisset processum in decernendo dictas represalias, facere, & curare cum effectu eius. seu earum sumptibus, & expensis, & de eius, ac earum rebus, & bonis, etiàm per retentionem personarum, damnum, seu læsionem, vel iacturam quomodolibet, vt suprà passo satisfieri summariè, sine figura iudicii, sola facti veritate inspecta, & absque aliquo iuris ordine, seu quauis solemnitate ad omnem petitionem talis damnum, læsionem, seu iacturam passo, vel suorum hæredum. Si verò absquè iusta causa tales represaliæ, quod præsumatur in dubio, alio non docto, quo ad rectitudinem, & iustam causam concessæ fuerint idem Potestas, seu Rector, & Commune Fauentiæ simili modo, & nullo iuris ordine seruato, & omni solemnitate

præ-

prætermissa ad petitionem talis damnum, seu læsionem passi, vel eius hæredum teneatur ei satisfieri facere de rebus illius Communis, seu Vniuersitatis, & etiam singularium personarum vndè dictæ represaliæ emanauerint vsquè ad integram satisfactionem Communis, & personarum singularium Ciuitatis Fauentiæ, seu eius Comitatus, & Districtus, & quorumcunque damnorum, expensarum, & interesse illius, seu illarum. Ità tamen quod Forenses vt suprà in dicta Ciuitate Fauentiæ, seu eius Comitatu, vel Districtu habitationem habentes, & ibi vt præfertur possidentes ex causa repræsaliarum huiusmodi nō molestentur, vel inquietentur vt suprà. Declarantes etiàm quod in nullo casuum prædictorum, vel quocunque alio possit dari, vel concedi aliqua repræsalia contrà aliquam Communitatem, seu Vniuersitatem, vel locum, aut quemcunque alium per Potestatem, seu Rectorem, vel quemlibet Officialem Communis Fauentiæ sine prouisione, & consensu Dominorum Antianorum, & Consilij generalis Communis Fauentiæ. Et quia difficilè est aliquandò citare, seu monere, & requirere solemnitèr, & proùt à iure requiritur, Communitates, seu Vniuersitates Terrarum, & locorum forensium, & similiter personas singulares Terrarum, & locorum huiusmodi, Statuimus, & ordinamus, quod in casibus præmissis, & quolibet eorum, & ad finem, & effectum præmissorum omnium, & singulorum dumtaxàt sufficiat vna citatio, monitio, seu requisitio facta de dictis Communitatibus, seu Vniuersitatibus, & singularibus personis, si facta fuerit per litteras Potestatis, seu Rectoris Fauentiæ subscriptas per aliquem ex eius Notariis, seu Scribis, sub impressione sigilli dicti Potestatis, seu Rectoris per quemlibet ex Nunciis Communis Fauentiæ insolidum præsentatas, seu dimissas, seu Potestati, seu Officiali Iurisdictionem ordinariam habenti in eo loco, seù Terra vbi citatio, seu requisitio fieri debuerit cum intimatione in scriptis, seu oretenùs per eundem Nuncium eidem Potestati, seu Officiali facienda per dictas litteras sic præsentatas, seù dimissas Communitati, seù Vniuersitati illius Terræ, seù loci, vel eius Sindico, seu Agentibus, ac Præsidentibus, siue singularibus personis, cui, vel quibus diriguntur, dari, & denunciari faciat. Ita tamèn quod si ipse Nuncius quò ad singulares personas (vt suprà) citandas, vel requirendas commodè, & absquè metu personæ ipsius Nuncii eas citare potuerit, teneatur illas citare personalitèr, vel ad domos suarum habitationum, & quod idem Nuncius commodè, & absquè metu potuerit, vel non, easdem singulares personas sic citare, soli relationi eiusdem Nuncii absquè alia fide, & testimonio credatur cum eius iuramento, & quod vnica citatio, seu requisitio de singularibus personis personalitèr, vel ad dictas domos, vt suprà facta tùnc similitèr sufficiat. Addentes etiàm quod vbi tutus additus Nuncio citare, seù requirere debenti non pateret ad Terras, seù loca de quibus supra, super quo similitèr Nuncio referenti sub eius Sacramento credatur absque alia probatione, sufficiat vnica tantùm citatio, seù requisitio de talibus Communitatibus, seù Vniuersitatibus, & earum singularibus personis facta in aliqua Terra, seu loco ex propinquioribus Terris, seu locis vbi facienda esset talis citatio, seu requisitio, dummodò fiat per dictum Nuncium cum affixione, & dimissione litterarum citatoriarum vt suprà subscriptarum, & sigillatarum ad valuas Ecclesiæ maioris, seù Palatii, vel Domus solitæ Residentiæ Prætoris, seu Officialis ordinarii, seu Terræ, seu loci huiusmodi ex propinquioribus, vt suprà. Et prædicta omnia, & singula, quæ in hoc Statuto continentur, & in quolibet Capitulo ipsius præcisè, & inuiolabilitèr obseruentur, non obstante quocunque Statuto, seu Reformatione forsàn in contrarium, vel alitèr disponente, & sit præcisum in qualibet sui parte.

SVMMARIVM.

1 *Represaliarum vsus vigente Romano Imperio ignotus erat.*
2 *Romano Imperio collapso, represaliæ introductæ fuerunt, & quare. Vide num.4.*
3 *Androlepsia Græcorum erat ius quoddam pignorandorum hominum, quandò occisor à Ciuitate, in quam refugerat non tradebatur ijs, ad quos commissi sceleris punitio spectabat, nam tunc licebat ex eius Ciuitatis Ciuibus tres capere, & retinere quousque Reum traderent.*
Numa Pompilius *secundus Rex Romanorum constituit Collegium Fecialium.*
5 *Fecialium Officium erat custodire nè alicui confœderatæ Vrbi bellum à Romanis iniustum inferretur, & si fortè ab alijs fœdera violarentur repetere res, & si non redderentur bellum decernere.*
6 *Vsus repræsaliarum initium sumpsit à vetustissimis Romanorum legibus.*
7 *Romani vsi sunt represalijs.*
8 *Illyrici infestarunt nauigantes, qui Romanæ ditionis erant, num. 8.*
9 *Antiqui represalias appellabant* Clarigationes. *Contrarium, num. 10. & 11.*
11 *Clarigatio quid significet, & an conueniat cum represalijs.*
12 *Pignorationes appellantur de iure ciuili, & Canonico represaliæ.*
In Gallia represaliæ vocantur droict de marque.
Represaliæ, & pignorationes valdè differunt inter se, num.14.
Represaliæ odiosæ, & exorbitantes sunt à iure communi, & ideò strictè intelligendæ num.16.
15 *Prohibitæ sunt represaliæ tàm de iure Diuino, quàm Canonico, & Ciuili. Contrarium num. 17. & 18. Decl. num.26.*
18 *Ciuitas, Prouincia, & Regnum punitur pro delicto Administratorum, & Gubernatorum.*
19 *De consuetudine represaliæ sunt permissæ.*
20 *Regum delictum subditis imputatur. Ex communione politica represaliæ sunt permissæ num.20.*
21 *De iure Diuino, & in foro Conscientiæ represaliæ sunt permissæ, & nu.23. Declara num.24.*
Seruus captiuus apud Turcas, qui subditus est Principis Christiani pacem, & confœderationem habentis cum Turca, possit compensationem damnorum à quocumque subdito Principis infidelis occultè accipere, quamuis ab isto nullum passus sit damnum, num.22.
23 *Conceduntur represaliæ à Principe in satisfactionem damni.*
Represaliæ relaxari non possunt contra eum, qui originem trahit ab illa Natione, contrà quam iuxtè possunt relaxari, sed aliundè domicilium contraxit, num. 23.
Innocentes tanquam partes Reip. possunt cogi ad satisfactionem damni illati, num.23. Vide ibi.
Bona innocentium pertinent ad Remp. quæ in illis habet altum dominium, num.23.
25 *Naturali æquitati Represaliæ non repugnant.*
Represaliæ sunt species iusti belli n.25.
27 *Princeps solus potest concedere represalias.*
Bellum, & pacem facere ad solum Principem spectat, num.27.
28 *Causa iusta, & necessaria requiritur ad concessionem represaliarum.*
29 *Plura requiruntur ad validitatem represaliarum, de quibus ibi remissiuè.*
30 *Interpellatio cum comminatione facienda est Iudici, vel Superiori, qui iustam præbet represaliandi causam.*
31 *Contrarium de consuetudine seruatur, sed sufficit simplex requisitis.*
32 *Causa concedendi represalias potest esse publica, & priuata.*
33 *Conceduntur represaliæ ob publicam causam contra alium Principem, quandò iniustè occupata fuissent bona, loca, & Castra ipsius Principis.*
Vel pro redimēda vexatione proprijs subditis illicitè, num.34.
35 *Princeps est Pater, Tutor, & Conseruator subditorum suorum.*
36 *Princeps defendere tenetur suos subditos.*
37 *Vel quandò latrones, Piratæ, aut quicunque similes alij homicidia, & alia scelera perpetrauerint, & Principes, quibus scelerum Authores subijciuntur in iustitia ministranda negligentes fuerint.*

38 Vel

38 *Vel quandò inter Principes, & Reges viget bellum publicum, & iustum.*
39 *Ex causa priuata represaliæ conceduntur, quandò creditor, vel spoliatus, vel alio quouis modo læsus, iniuriatus, & vexatus impetrata à Superioribus potestate captæ sunt res, aut homines eius loci, vel territorij, in quo ipsi fuit iniuria facta, protracta, neglecta, aut denegata iustitia. Limita num. 40.*
41 *Exequi possunt represaliæ tàm contrà res mobiles, & immobiles, quàm contrà homines liberos. Vide num. 63.*
42 *Ac etiam contra innocentes, & singulos illius Communitatis, & Ciuitatis, quæ damnum, vexationem, & iniustitiam intulit, & quare, num. 43.*
43 *Bellum indici potest contra totam Ciuitatem, & subditos illius Principis, qui iustitiam denegauit.*
Subditi Domini causam sequuntur, num. 47.
44 *Contra personas Ecclesiasticas, earumque bona non possunt concedi represaliæ, & num. 65.*
Extendi non possunt represaliæ ad personas Ecclesiasticas, earumque bona num. 44.
45 *Exempti quinam sint à represalijs remissiue.*
46 *Concessis represalijs contrà personas Ecclesiasticas, earumque bona, si intrà mensem non reuocentur si concedentes erunt personæ singulares, erunt excommunicatæ, si Vniuersitates erunt interdictæ. Limita n. 47.*
48 *Concessis represalijs contra subditos alicuius Regis, vel Principis non censentur comprehensi illi, qui in Regno, & Principatu concedentis incolatum, & domicilium contraxerunt, nec onera Regis, & Principis, contrà cuius subditos fuerunt concessæ non subsliment, licet essent origine eius subditi.*
49 *Bona pro represalijs capta non fiunt capientium, sed prævio inuentario consignari debent Superiori, qui eas concessit, vt easdem res diligenter custodiri faciat, donec damnum emendetur, vel vendantur, & ex illarum pretio satisfiat creditoribus, & damnum passis. Decl. num. 60.*
50 *Personæ pro represalijs captæ tradendæ sunt Iudici, seu Superiori, qui mandat in publicam custodiam poni, Decl. num. 51.*
Naues, & bona Pyratarum, Turcarum, aliorumque hostium Christiani nominis capi possunt, & fiunt capientium, num. 51.
52 *Passus represalias pro alio potest repetere tàm solutum, quàm refectionem damni ab eo, qui illis causam dedit. Decl. num. 53. Vide num. 54.*
55 *Iniustè, & indebitè obtinens represalias tenetur ad refectionem totius damni, & interesse parti læsæ.*
56 *Contrà Ciues relaxari possunt, & relaxantur represaliæ pro gabellis, & alijs oneribus Cameralibus, ac debitis Communitatum Status Ecclesiastici, & num. 60. Vide ibi.*
57 *Amplia etiamsi non sint de Consilio. Vide ibi.*
58 *Populo Romano competit iurisdictio concedendi represalias.*
59 *Grasciam deferentes ad Vrbem non possunt vigore represaliarum molestari. Vide ibi.*
60 *Cardinalis Camerarius, & Clerici Cameræ non possunt etiam pro debitis fiscalibus concedere represalias, nisi de expresso mandato Papæ.*
Contrà Communitates Status ecclesiastici à quibus concedantur, & quæ requirantur, num. 60.
60 *In Prouincia Romandiolæ non relaxantur à Thesaurarijs, seu Appaltatoribus contrà Communitates absque consensu* Eminentissimi Cardinalis Legati.
Intimatio, seu interpellatio per decem, vel quindecim dies præcedere debet relaxationem represaliarum, n. 60.
61 *Ciues, qui in obligatione se submiserunt represalijs possunt singuli pro debito Communitatis represaliari.*
62 *Communitates Status Ecclesiastici possunt sub represalijs obligare earum Ciues tàm pro solutione onerum Cameralium, quàm pro debitis cum priuatis personis.*
63 *Boues aratorij, plaustra, & instrumenta fundi instructi, aut Agricultores non possunt pro represalijs capi.*
Vestes, iocalia, & mobilia ad vsum muliebre non possunt capi pro represalijs, num. 63.
Extra Ciuitatē Fauentiæ in territorio non possunt exequi represaliæ, n. 63.

Magistro

64 *Magistratus, & Officiales durante eorum Officio non possunt vigore represaliarum molestari.*
Milites non possunt vigore represaliarum molestari, num.64.
Non sustinens onera Ciuitatis, & qui alibi moratur non potest vigore represaliarum molestari num.64.
Super vestibus iocalibus, & alijs mobilibus ad vsum muliebre non possunt exequi represaliæ, num.63.
Mulieres non possunt vigore represaliarum molestari, num.63.
Legati, seu Oratores non possunt vigore represaliarum molestari, num. 64.
66 *Officiales Episcopi non possunt vigore represaliarum molestari.*
67 *Ciues, qui passi sunt represalias pro debito Communitatis releuandi sunt ab omni damno vnà cum interesse ab ipsa Communitate, & de publico, & num.70. Decl.num.71.*
68 *Vel ab eo, qui fuit causa represaliæ exigendo etiam quadruplum eius, quod soluit.*
69 *Et si Communitas non erat in mora soluendi, tunc Thesaurarij, & Exactores tenentur releuare eum, qui passus est represalias.*
70 *Soluens in vim represaliarum repetere potest à debitore nedùm sortem, sed etiam omnia damna. Decl. num.71.*
72 *Solutio facta vigore represaliarum non constituit in quasi possessione exigendi.*
73 *Represaliarum materiam tractantes remissiuè.*

OBSERVATIO.

INtèr alios casus, inter quos quis pro alio condemnatur, recensetur ille Repræsaliarum, quarum vsus, etsi vigente
1 Romano Imperio ignotus, cum ad ipsum tanquàm ad vniuersalem Monarcham in casum Iniustitiæ, vel violentiæ haberetur recursus, nihilominùs posteà prostrato, ac collapso eodem Romano Imperio, & à varijs, & diuersis occupatis Regnis, Prin-
2 cipatibus, & Ciuitatibus, præsertim in Italia, adeòut de facto in temporalibus Dominum non agnoscerent, & sic de iniustitijs ad Superiorem non posset haberi recursus, proindè represaliæ introductæ fuerunt, vt docet *Bart.in eius tractat. de Represal.num.* 1. quem sequuntur *Gobb. Consult. decis.* 104. *num.* 10. *vers. scisse* [illegible] *seq. Marta de Iurisdict. par.* 4. *centur.* 1. *cas.* 41. *num.* 19.

Ad instàr Androlepsiæ Græcorum, quæ erat ius quoddam pignorandorum homi-
3 num quando occisor à Ciuitate, in quam refugerat non tradebatur iis, ad quos commissi sceleris punitio spectabat; Tùnc enim licebat ex eius CiuitatisCiuibus tres capere, & retinere quousquè Reum traderent, vtex *Demosthene, & Julio Polluce lib.*8. *cap.* 1. docent *Petr. Gregor. Syntagm. lib.* 38. *cap.* 8. *nu.* 1. *Amaya in l. Prouidendum sub num.* 37. *vers. huiusmodi genus Cod. de Decurion. lib.* 10. *Ayala de Bello lib.* 1. *cap.* 4. *num.* 1. *Arias de Mesa lib.* 2. *capit.* 22. *num.* 4. *Gobb consult.* 104. *num.* 9. *versic. & adinuentæ, & num. seq. Tiraquell. in l. Si Vnquàm in verbo suscepit liberos num.* 147. *vers. Alexandrum C. de Reuoc.donat. Ahasuerius Fritschius Exercitat. var. Iuris publici par.* 2. *exercit.* 13. *membr.* 5. *in princ.* vb tamèn tenet differre à Represalijs *Hurtad. Resolut. moral. par.* 1. *tractat.* 8. *cap.* 4. *resolut.*36. *num.* 438. *Peguer. decis.* 11. *numer.* 3. *Pilaia Decis. lib.* 1. *decis.* 12 *num.* 129.

Sed *Zas.in l.Necessarium* 2. §. 1. *nu.* 17. *vers. fuere cum duobus seqq. ff. de Origin. Iur.*impugnando *Bartolum* tenet *Numam*
4 *Pompilium* secundum Regem Romanorum & sic valdè antè Imperium Romanum constitujsse Collegium Fecialium, cuius Officium erat custodire, ne alicui confœderatæ Vrbi bellum à Romanis iniustum infer-
5 retur, quod si fortè ab alijs fœdera violarentur repetere res, & si non redderentur, bellum decernere, & hinc emersisse vsum represaliarum, initium sumendo à vetustissimis Romanorum legibus atque
6 exemplis, & opinionem *Zasij* sequuntur *Bursatt.. cons.* 138. *num.* 61. *vol.*1. *Antunez Portugal. de Donat Reg. lib.* 1. *par.* 2. *cap.* 27. *num.* 3. *Gothofredus de Peschwitz de Represalijs cap.* 1. *num.* 49. vbi plures concordantes cumulat *Gobb. dicta consult.* 104. *num.* 9. qui videtur in hoc intèr se contrarius, & alios refert *Episcopus Roccha* post hæc scripta impress. *disput select. vol.* 2. *cap.* 180. *num.* 4. *cum seq.*

Et quod Represalijs vsi fuerint Romani
7 comprobatur ex eo, quod cum cum Illyrici
8 infestarent nauigantes, qui Romanæ ditionis erant, priùsquàm Romani aduersus eos arma mouerent Theucham Reginam per Legatos interpellarunt, vt dictis naui-

nauigantibus emendare iuberet illatum damnum, quod cum id facere contempsisset, bellum contrà ipsos Illyricos susceperunt, vt tradit *Polybius in lib. 2. Histor.* quem referunt *Petr. Gregor. Syntagm. lib. 38. cap. 8. num. 8. & Menoch. de Arbitr. iudic. lib. 2. centur. 6. cas. 527. numer. 3. vers. represalijs*.

Apud antiquos Represaliæ appellabantur *clarigationes*, vt docet *Barbos. in auth. Sed omninò num. 4. Cod. Ne Vxor. pro ma-*
9 *rito*, & si præstanda est fides *Alciato in l. Prouinciales ff. de Verb. signif.* quem sequuntur *Ramirez de Lege Regia §. 26. nu. 64. in fine, Castill. de Tertÿs cap. 41. num. 94. Gail. de Pignor. obseru. 2. num. 8. Antuncz Portugal. dicto cap. 27. num. 3. vers. & antiquitus, Hurtad. dicta resolution. 36. num. 438.*

Nàm alirèr sentiunt *Petrus Crinitus de*
10 *Honcsta disciplina lib. 7. cap. 4. Tiraquell. in l. Si vnquàm in verbo susceperit liberos sub num. 147. Cod. de Reuoc. donat. Schilter de Iure Obsidum capit. 2. numer. 15.* dùm *clarigatio* quid diuersum significat, nempè denunciationem, quæ solemnitate magis, quàm violentia consta-
11 bat, immisso in hostium fines telo, vel hasta, verbis conceptis à Legatis Romanis, & Fecialibus, vt docet *Amaya in dicta l. Prouidendum 15. sub num. 35. vers. sed clarigatio*: licèr intèr se in aliquo conueniant, vt concludir *Fritschius in suis Exercitat. var. Iuris publici par. 2. exercit. 13. membr. 5. circà med.*

De *Iure* verò *Ciuili* Represaliæ appellantur *pignorationes*, vt in *Auth. Vt non fiant pignorationes §. 1. & in auth. Sed omninò Cod. Ne vxor pro marito vbi* Barbos. *n. 3.* vbi tradit, quod latinè dicuntur pignorationes rerum, & personarum ad iniurias vlciscièdas,
13 quàdò vnus pro re alterius apprehenditur, & in Gallia vocantur, *droict de marque*, *Bartol. de Represal. quæst. 1. num. 2. D. Sonator Gobbius consult. decisiu. 104. num. 6.* alios cumulat *Marotta Discept. forcns. capit. 8. num. 4. Pater Vericell. de Missionib. Apostolic. tit. 5. quest. 100. num. 5.* cui adhæret *Ius Canonicum*, vt in *cap. 1. de Iniurijs in 6.* ibi, *& si pignorationes, quas vulgaris alloquutio represalias nominat, in quibus alius pro alio prægrauatur*.

Quamuis Represaliæ, & pignorationes
14 multum interse differant, cum Represaliæ ob denegatam iustitiam antiquitùs publica auctoritate, & Principis superioris consensu concederentur; Pignorationes verò ob turbatam iurisdictionem, vel possessionem fiant, idquè priuato arbitrio, vt alijs relatis docet *Marotta dicto cap. 8. sub num. 4. Schilter. de Iure obsidum cap. 2. num. 16.*

Represaliæ omni *Iure*, tàm *Diuino*, quàm
15 *Canonico*, & *Ciuili*, sunt prohibitæ, vt in *dicto cap. de Iniur. in 6. & auth. Sed omninò Cod. Ne Vxor. pro marito, & Auth. Vt non fiant pignorationes §. primo*, & tradunt *Amaya in allegat. l. Prouidendum num 35. Cod. de Decurion. lib. 10. Rocch. respons. 96. num. 2. lib. 1.* plenissimè tenet *Marta de Iurisdict. par. 4. centur. 1. cas. 41.* vbi probat Represalias, quæ exercentur ex causa priuata valdè differre à bello, & respondit Reuerendissimus *Roceba loc. citat. num. 8. cum seqq.* vbi *num. 12.* firmat, quod
16 tanquàm odiosæ, & subsidiariæ, ac exorbitantes strictè sunt intelligendæ, & priùs dixerat *Marott. Discept. forens. cap. 8. nu. 12. iuncto num. 18.*

Contrarium verò, quod sint licitæ, & permissæ ità exigentibus humanis necessi-
17 tatibus ad conseruandam societatem ciuilem, eo modo, quo permissa sunt bella iusta tàm de *Iure Gentium*, vt tradit *Barbos. in auth. Sed omninò sub num. 8. versic. naturali Cod. Ne Vxor pro marito, Bartol. de Represal. quæst. 1. num. 5.* latè *Cothman respons. 33. num. 180. cum seqq. volum 3. Fritschius in eius Exercitat. Iuris publ. par. 2. exercitat. 13. membr. 6. Peschwitz de Represal. cap. 2. num. 53. cum seqq* iuncto *num. 95, cum seqq.* Etiàmsi habet *aliquid ex iniquo omne magnum exemplum, quod contrà singulos vtilitate publica rependitur* secundùm *Tacit. lib. 14. Ann. cap. 44.* quem in proposito allegat. *Peschwitz dicto cap. 2. sub numer. 97. & de Iure Ciuili* tenent *Bartol. de Represal quæst. 1. num. 4. & 6.* ac *num. 7.* & testatur hanc esse opinionem communem *Iacobus de Canibus eodem tractat. par. 1. nu. 16. Fritschius dicto memb. 6. Cothman. vbi suprà*: Et de *Iure Canonico* affirmat Barbos. *in dicta auth. Sed omninò sub num. 8. vers. canonico Cod Ne Vxor pro marito, Iacobus de Canib. citat. par. 1, num. 16. vers. sic quartò similitèr* subdens rationem, eo quià lex ipsa Pontificia permittit, quod ob delictum Administrato-
18 rum, & Gubernatorum puniatur tota Prouincia, Ciuitas, & Regnum *cap. non est de Sponsalib. & cap. si sententia de Sent. excommunic. Cothman. dicto consil.*

33. num.

33. *num.* 153. sequitur *Menoch. de Arbitr. iudic. lib.* 2. *centur.* 6. *cas.* 527. *num.* 5. ac de *Iure non scripto, & consuetudinario*, vt firmat *Barbos. loc. citat. sub eodem num.* 8. *vers. consuetudine*, *Cotbman dicto cons.* 33. *num.* 154. *Fritschius in suis Exercit. Iuris*
19 *publici par.* 2. *exercitat.* 13. *membr.* 6. *post med. vers. quinto demonstrandum erit*, *Gobb. consultat. decis.* 104. *sub num.* 12.: & ex communione politica, ratione cuius delictum Regum Subditis eorum imputatur,
20 quia totum Regnum res quædam vnica, ac quasi, Truncus, & Compages censetur, cuius caput Rex, & Magistratus est, quod autèm facit caput in Corpore politico toto corpori adscribitur, vt optimè comprobat *Peschwitz de Represal. cap.* 2. *num.* 71. Verùm etiàm de *Iure Diuino*, hoc est in foro conscientię, vt per *tex. in*
21 *can. Dominus noster Caus.* 23. *quæst.* 2. tenet *Barbos. loc. cit. num.* 8. *Cotbman. dicto cons.* 33. *nu.* 151. & 175. comprobat *Bartol. dicta quæst.* 1. *num.* 5. *Diana Resolut. moral. quæst.* 4. *tractat.* 4. *resol.* 71. *vers. verùm*, *Gobb. dicta consultat.* 104. *num.* 12. *Fitschius sub dicto memb.* 6. *post princ. vers. habemus exempla in Sacro Codice pag. mihi* 599. *Peschwitz de Represal. dicto cap.* 2 *nu.* 107. vbi pariter refert auctoritatem *Sacræ Scripturæ in varijs locis*, *Hurtad. Resolut. moral. par.* 1. *tract.* 8. *cap.* 4. *resolut.* 36. *num.* 439. *Vericell. de Mission. Apostolic. quæst.* 100. *num.* 5. in qua *quæstione* examinat an seruus captiuus apud Turcas, qui
22 subditus est Principis Christiani pacem, & confæderationem habentis cum Turca, possit compensationem damnorum à quocumque Subdito Principis infidelis occultè accipere, quamuis nullum ab isto passus sit damnum *Guidopap decis.* 32. *num.* 1.

Et ea est ratio, quia huiusmodi Represaliæ conceduntur à Principe in satisfactionem damni, ad quam possunt cogi inno-
23 centes, quatenùs sunt partes Reipublicæ inferentis damnum, nam bona innocentium etiàm pertinent ad Rempublicam, quę in illa habet dominium altum; vndè possunt capi in satisfactionem tam res, quàm personæ, si alitèr reparatio, ac refectio haberi non valeat, vt docet *Hurtad. dicta resolut.* 36. *num.* 439. *vers. ratio*, & firmat *Illustrissimus Ansald. de Commerc. & Mercatur. discurs.* 11. *num.* 29. *vers. Mà anco cum seq.* in quo discursu egregiè firmauit, quod Represaliæ, quæ practicari licitè valent contrà certam Nationem, non possunt relaxari contrà eum, qui originem quidèm traxit ex illa Natione, sed aliundè domicilium contraxit. Quotiès vltrà legitimam auctoritatem, & causam in concedente, interuenit eius, qui habet represalias sit iusta,
24 & recta, vt puta quia animus illius non sit iniquus, & sic non concurrat nocendi cupiditas, nec vlciscendi crudelitas, nec affectus debellandi, nec libido domandi, nec animus implacabilis, vt sequendo *Diuum Thomam* 2. 2. *quæst.* 40. *cap.* 2. docet *Salycet in auth. Sed omninò in fine C. Ne Vxor pro Marito*, *Paserin. in cap. vnic. nu.* 4. *de Iniur. & damno dato in* 6. vbi sex conditiones à *Diana Resolut. moral. par.* 4. *tract.* 4. *resolut.* 72. requisitas ad prædictas tres reducit, nempè primò quod à legitimo Superiore sint concessæ, secundò ex iusta causa, & tertiò quod intentio eius, cui conceduntur sit iusta, ac remota à vindicta, & affectu vlciscendi *Cotbman. cit. responsf.* 33. *num.* 175. *cum seq. vol.* 3. *Gobb. loc. cit. num.* 13. *cum seq. Fritschius sub dicto membr.* 6.

Nec Represaliæ naturali æquitati vllo
25 modo repugnant, cum is, qui in eis grauatur ratione Reipublicæ cuius est pars, cuique bona sua deuincta sunt huic grauamini sit obnoxius, & sic earum concessio est species iusti belli, vt ratiocinando respondit *Diana dicta resolut.* 72. quem sequitur *Marotta Disceptat. forens. cap.* 8. *num.* 11. & *nu.* 8. *cum seqq.* firmat quod Represaliæ in foro poli, ac Iure Gentium, Naturali, & Diuino validæ sunt, & *Fritschius sub dicta membr.* 6.

Prædicta tamen iura inter se pugnantia possunt ad concordiam reduci animaduertendo, primam opinionem procedere,
26 quandò deficit auctoritas Supremi Principis, & iusta causa, secundam verò quandò vtrumque concurrit, vt sequendo *Bald. in dicta auth. Sed omninò in tertia oppositione*, vbi etiàm *Salyc. num.* 2. *vers. in contrarium videtur* declarat *Menoch. de Arbitr. iudic. lib.* 2. *centur.* 6. *num.* 6. *Fritschius cit. membr.* 6. & *membr.* 7. *cum seq.* tradit qualis debeat esse auctoritas Superioris, & causa.

Eatenùs autèm sunt permissæ, quatenùs auctoritate publica Principis Supremi fiant, nam sicut ad solam supremam Maie-
27 statem pertinet bellum facere, & pacem, ita, & Represalias concedere *Bart. de Represal. quæst.* 1. *num.* 4. *Scanarol. de Visitat. Carcerat. lib.* 3. *cap.* 14. *num.* 8. concordantibus

bus relatis firmat *Peschwitz. de Represal. cap. 5. num. 1. vbi num. 19. & 20.* tradit idem censendum de Ducibus Sabaudiæ, Mantuæ, Parmæ, Mutinæ, & de Ciuitatibus omninò liberis, quales sunt Venetiæ, Ianua, & Lucca *Arias de Mesa Variar. resolut. lib. 2. cap. 22. num. 1. cum seqq.* vbi etiàm extendit ad Proreges Regni Neapolis *Peguer. decis. 11. num. 6. cum seqq. Guidopap. decis. 32. sub num. 1. Roccha loc. cit. n. 15. cum seqq.*

Nec non copulatiuè concurrit iusta, & necessaria causa, vt docent *Amaya in dicta*
28 *l. Prouidendum num. 39. Bart. de Represal. num. 4. Peschwitz de Represal. cap. 3. num. 1. Peguer. decis. 11. num. 6 cum seqq. Guidopap. dicta decis. 32. sub num. 1. Episcopus Rocch. vbi suprà.*

Et quamuis plura alia desiderari ad validitatem, & iustitiam Represaliarum tra-
29 dant *Menoch. cit. cas. 527. num. 8. cum seqq. Arias de Mesa Variar. resolut. lib. 2. cap. 24.* præsertim quod Iudici, vel Superiori, qui iustam præbet represaliandi causam, fiat interpellatio cum comminatione, quod
30 aliàs deuenietur ad represalias *Bursatt. cons. 345. sub num. 53. vers. imò secundùm aliquos, Menoch. dicto cas. 527. num. 14. Roccb. respons. 95. sub num. 5. volum. 1. Peguer. decis. 11. num. 7.* Nihilominùs tales præmonitiones cum huiusmodi comminatione de consuetudine non obseruantur
31 cum sufficiat simplex requisitio, vt tenet *Gobb. dicta consultat. 104 num. 16. vers. ista cum seq.* Imò quod nec requiratur aliqua monitio Principis hostis firmat *Arias de Mesa dicto cap. 24. num. 9 cum seqq.*

Causa autèm concedendi represalias potest esse duplex, nempè publica, & pri-
32 uata, vt declarat *Antunez Portugal. de Donat. reg. tom 1. par. 2. cap 27. num 4. in fine vers. Represalia.*

Conceduntur enim à Principe ob publicam causam contrà alium Principem,
33 & suos subditos, quandò iniustè occupata fuissent bona, loca, & Castra ipsius Principis *Arias de Mesa Variar. resolut. lib. 2. cap. 23. num. 1.* Vel pro redimenda vexatio-
34 ne proprijs subditis illata *Bart. in tract. de Represal quæst. 1. num. 6. Kloch. de Contribut cap. 3. num. 205. Tranchedin in consultat. 5. num. 56. & Gobb. loc. cit. num. 27.* cum Princeps sit Pater, Tutor, & Conseruator
35 Subditorum suorum *Crauet. cons. 9. nu. 37. & cons. 241. num. 8. Salgad. de Reg. protect. par. 1. cap. 1. prælud. 2. nu. 76. cum seq. Tranchedin. loc. cit. num. 52. cum duobus seqq. & Gobb. vbi suprà num. 24. vers. cum ergò.* Eiusque peculiare Officium in illorum de-
36 fensione versetur *cap. Regum officium Caus. 23. quæst. 5. Marta cons. 1. num. 58. Tranchedin. loc. cit. num. 55. & Gobb. vbi suprà num. 26.* Vel quandò latrones, Piratæ, aut quicunque similes alij homicidia, & alia scelera perpetrauerint, & Principes, qui-
37 bus scelerum Auctores subijciuntur in iustitia ministranda negligentes fuerint, poterit indici bellum, & motu proprio concedi Represaliæ, quæ tùnc continent vindictam publicam, & quandam speciem punitionis criminum, vt cum *Diuo Augustino quæst. 10. super Iosuè relato in can. Dominus noster 23. quæst. 2.* tenet *Arias de Mesa Variar. resolut. lib. 2. cap. 23 num. 19.* & docet *Antunez Portugal. dicto cap 27. num. 5. vers. vel quandò cum seq.* Vel quandò inter Principes, & Reges vigeat bellum publi-
38 cum, & iustum *Caball. Resol. crim cas. 291. num. 24. Antunez Portugal. dicto cap. 27 num. 8. Cardin. de Luca in eius Conflictu legis, & rationis impress. in Supplement. lib. 16 par. 3. obseruat. 17. pag. mihi 18.* & ita quotidiè practicatur, vt referendo casus testatur *Amaya in l. Prouidendum in fine C. de Decurion. lib. 10. Antunez loc. cit. sub eodem num. 8. Peschwitz de Represal. cap. 3 num. 5.* & talis consuetudo est attendenda, vt obseruat *Cardin. de Luca in loc. mox allegat.*

Ex causa verò priuata iustè conceduntur, quandò creditor, vel spoliatus, aut alio quouis modo læsus, iniuriatus, & ve-
39 xatus impetrat à Superioribus potestate, captæ sunt res, aut homines eius loci, vel Territorij, in quo ipsi fuit iniuria facta, protracta, neglecta, aut denegata iustitia, non obstante, quod ipsi cum spoliato, aut cum creditore nihil contraxerint vel contrà eum non deliquerint, sed vt læsus, quod ordinarijs remedijs consequi non poterat, tandèm hoc extraordinario consequatur, vt plenissimè discusso articulo respondit *Cothman respons. 33. n. 15 cum pluribus seqq.* vbi etiàm confutantur omnia in contrarium facientia *volum. 3.* vt firmat *Bursatt. cons. 345. num. 49. volum. 4 Vermigliol. cons. 367. nu. 1. cum seq. Roman. cons. 169. num. 2. Corn. cons. 160 num. 5. Siluan. cons. 34. num. 30. Bart. dicta quæst. 1. num. 4. cum seq. Schrader. de Feud. par. 10. sect. 4. num. 165. cum seq. Cresp. de Valdaur. obseruat. 75. num. 3. Ciriac. controuers. 318. num. 53.*

num.53.Scanarol.de Visitat.Carcerat.lib.3.
cap.14.num.9. & 10. Mysinger.obseruat.1.
in princ. centur.6. plenè Fristchius Exerci-
tat.variar.Iuris publici par.2.exercitat.13.
memb.2. circà princ. membr. 8. aduertit,
40 quod si eo tempore, quo fuit requisitus
Magistratus à creditore debitor non erat
soluendo, tùnc non competunt Represa-
liæ Gobb.cit.consultat 104.num.19. iuncto
num.26. vers. hinc cum seq.Peschwitz de
Represal. cap.3. num.2. Guidopap.decis.32.
num.2. Roccha post hæc scripta impress.Di-
sputat.select.volum.2.cap.180 num.13. Pe-
guer.decis.11.num.2.cum seq.
Huiusmodi Represaliæ exequi possunt
nedùm contrà res mobiles, & immobiles
41 existentes in Territorio Principis, à quo
conceduntur, sed etiàm contrà homines
liberos, vt firmant Bart.dicto tract.quæst.9.
num. 1. cum seq. Costa de Remed.subsid. re-
med.7.sub num.10. Vermigliol. consil.367.
num.1. cum seq. Gobb. dicta consultat.104.
num.27.versic.& huiusmodi cum seq.& Pe-
guer.decis.11. num.9. Ac etiàm contrà in-
nocentes, & singulos illius Communita-
tis, & Ciuitatis, quæ damnum, vexatio-
42 nem, & iniustitiam intulit Bart. de Re-
presal. quæst.6. num.6. cum seq. ac num. 9.
Bald.in auth.Sed omninò num.6.cum seq.ibi-
què Salycet. sub num.2. versic.sed attende
C. Ne Vxor pro Marito, Cresp. de Valdaur.
obseruat.75. num.6. cum seq. Dian Resolut.
moral. par.4. tract.4. resolut.72. versic. his
ergò, Gobb.loc. cit. num.29. Arias de Mesa
Variar.resolut.lib.2.cap.23. num.11. cum
seqq.
Nam quotiès Princeps Iustitiam dene-
gauerit, & iniutiam intulerit, sicuti po-
test indici bellum contrà totam Ciuitatem,
43 & Subditos illius Principis tanquàm ho-
stis, ita omnes etiàm eius subditi, Domini
causam sequuntur, vel vnum corpus cum
èo constituentes, & pro hostibus habiti,
cum vniuersalis culpa deriuetur in omnes,
qui non possunt à corpore separari, vt re-
spondit Arias de Mesa dicto cap.23.nu.11.
vers.quæ sententia.
Non tamèn concedi possunt contrà per-
sonas Ecclesiasticas, ac eorum bona, &
concessæ ad eas non possunt extendi, vt
44 deffinitum fuit à Gregorio X. in Concilio
Lugdunensi, vt in cap.vnic.de Iniur.& dam-
no dato in 6.vbi Ancaran. Barbos.Passerin.
cæterique Scribentes, Fritschius Exercit.iuris
publici par.2. exercit.13. membr. 12. vbi
etiàm agit de alijs exemptis à Represalijs
45 Antunez Portugal. de Donat. Reg. tom. 1.
par.2.lib.1.cap.27.num.16.& 19. Marta
de Iurisdictione par.4.centur.1.cas.41.n.26
cum seqq.Roccha loc.cit.num.23.
Et si fuerint concessæ, si intrà mensem
concedens illas non reuocauerit, si sunt
46 personæ singulares erunt excommunica-
tæ, si Vniuersitates erunt interdictæ, vt
tradunt Ancaran.Barbos.Passerin.& Mar-
ta loc.cit. Cobell ad Bullam boni Regim.cap.
12.num.76.vbi num.seq.adducit duas limi-
47 tationes, & alias sequitur Guidopap. de-
cis.34.
Paritèr si Represaliæ concessæ fuerunt
v. g. à Rege Hispaniarum contrà Subditos
48 Regis Galliarum, vel Reipublicæ Ianuen-
sis, & similium non censentur comprehen-
si illi, qui in Regnis Hispaniarum incola-
tum, & domicilium contraxerunt, nec one-
ra Regis Galliarum, seù Reipublicæ Ia-
nuensis sustinent, cum illi non dicantur
propriè Galli, aut Ianuenses, sed Subdi-
ti, Ciues, & Incolæ Regni Regis Catho-
lici, qui sicut tenetur ab alienis iniurijs
eos defendere, ità multò minùs censetur
voluisse ipsos grauare, vt respondit Ne-
gusant. in Sylua respons.quæst.20. num.4.&
quæst.60. num.26. Hurtad.Resolut. moral.
par.1. tract.8. cap 4. resolut.36. num.440.
vers.sed quamuis cum seqq. Fritschius cit.
exercit.13.membr. 12. post princ.Gothofre-
dus de Peschwitz de Represal.cap.8. num.2.
cum seqq.Dexart.decis.85.per tot.
Animaduertendo, quod pro Represalijs
bona capta non fiunt capientium, sed præ-
uio inuentario consignari debent Superio-
49 ri, qui eas concessit, vt easdem res dili-
gentèr custodiri faciat, donèc damnum
emendetur, vel vendant, & ex illarum
pretio satisfiat creditoribus, & damnum
passis Menoch. de Arbitr. iudic. lib.2. cen-
tur.6.cas.527.num.23.quem sequitur Gobb.
dicta consultat.104. num.34.vers cæterum
Marta de Iurisdictione par.4. centur.1.cas.
41.nu.10.Antunez Portugal.de Donat.Reg.
cit.cap.27.num.24.
Sicutì personæ captæ tradendæ sunt Iu-
dici, seù Superiori, qui mandat in publi-
50 cam custodiam poni Bart. de Represal.
quæst.9. num.2. Fritschius Exercitat. Iuris
public.par.2.exercit.13.membr.13.post med.
vers.de personis pag.mihi 662.
Prædicta tamèn procedunt in Represa-
lijs, quæ fiunt inter priuatos ad instantiam
alicuius ob damnum illatum, vel specia-
51 lem iniutiam ad priuatum commodum, &
satisfa-

satisfactionem; Si autèm concessæ fuerint à Principe ad vindictam publicam, & vt fiant capientium, isto casu ad eos spectant, vt declarando firmat *Antunez Portugal.cit. cap.27. num.25.* Prout occupare licèt bona, & naues Piratarum, Turcarum, aliorumque Christiani nominis hostium, & occupanti conceduntur *auth. Nauigia post med. C. de Furt. Castill. de Tertijs cap.41. num.94. Rot. in Romana Pecuniaria, seù Mercium 10. Martij 1664. §.final.coràm R.P.D.Ottalora, & Episcopus Roccha loc.cit. num 22.*

Qui autèm passus est Represalias pro alio potest repetere tam solutum, quàm re-
52 fectionem damni ab eo, qui illis causam dedit *Alberic.in auth.Sed omnino num.3.C. Ne Vxor pro Marito Costa de Remed subsid. remed.17.num.15.cum seq.* vbi quod reperitur à Communitate *Menoch. consil. 244. num.58. cum pluribus seqq. Surd.consil.12. num.41 Gobb.dicta consultat.104.num.30. Fritschius Exercitat. Iuris publici par.2. exercit.13.membr.14.circa med.* vbi admonet primò quod passus Represalias antequàm soluat, petat vt sibi cedantur iura contrà principalem debitorem, exemplo correi & fideiussoris; & secundò quod, & de facto se non subleuet, sed mediante via iudiciaria, & auctoritate Superioris *Chartar de Pœnis innocent.artic.1.num.80.Mastrill decis.164 num.9.Rot.coràm Seraphin. decis.453. num.1. cum seq. Rocch. loc. cit. num.27.*

Quod procedit, quotiescunque Represaliæ fuerunt iustæ, alioquin si iniustè, & indebitè concessæ fuissent non repeteret;
53 cum tùnc adscribendæ essent soli casui fortuito *Vermigliol. cons.468. num.13. Chartar.de Pœn innocent.artic.1.num.80. Gobb. loc.cit. num.30. vers.quod aliqui declarant Rot.coràm Seraphin.dicta decis.453.num.3.*

Quotiès tamèn nulla penitùs negligentia commissa est ab eo, cuius causa con-
54 cessæ fuerunt Represaliæ, vtpotè quia adhibuerit omnem diligentiam, ne concederentur, vt declarando respondit *Menoch. cons.244 num.68. Chartar. dicto tract.artic.5.num 10.*

Quemadmodùm è conuerso is, ad cuius instantiam iniustè, & indebitè concessæ fue-
55 runt Represaliæ tenetur ad refectionem totius damni, & interesse parti læsæ ad quadrupium, vt respondit *Menoch dicto consil.244. num.72. cum seqq Gobb.cit.consultat.104.num.32.*

Quę dicta sunt suprà de Represalijs concessis tam ad vindictam publicam, quàm ad refectionem damni priuati, applicari
56 etiàm possunt illis, quæ conceduntur contrà singulos Ciues Communitatis pro Gabellis, & alijs oneribus Cameralibus eiusdem Vniuersitatis, nàm cum pro tali debito singuli teneantur vnusquisque potest detineri, vt tradit *Fritschius Exercitat. Iuris public.par.2 exercitat.13. membr.6. post med. vers.è contrario pag. mihi 606.* & de Represalijs, quæ conceduntur contrà Communitates Status Ecclesiastici tenet *Cobell.ad Bullam boni Regim.cap.12.nu.44. cum seqq. vbi num.67.* testatur, quod ca-
57 piuntur etiàm illi Ciues, qui non sunt de Consilio, nec vllam rerum publicarum notitiam habent licet *Scanarol.de Visitat.Carcerat. lib.3. cap.14. num.13.* tradat, quod isto casu eatenùs fiunt legitimè Represaliæ, si carcerentur Syndici, & Administratores rerum Communitatis, qui interpellati ad imponendam, & exigendam collectam intrà certum tempus, facere neglexerint.

Quod comprobatur ex iurisdictione concedendi Represalias competente Po-
58 pulo Romano ex dispositione *Bullæ Pauli IV. in Bullario veteri la 15.* ibi: *Nec non Represalia à præfato Paulo prædecessore sublata iuxtà formam Statutorum dictæ Vrbis relaxari, & exequi debeant, dum tamèn facta priùs notificatione Communitatibus, contrà quas represaliæ prædictæ pro tempore erunt decernendæ, & quod propter antedictas represalias pro tempore decer-
59 nendas nullo modo impediantur afferentes Grasciam cuiuscunque generis ad Vrbem,* & testatur *Scanarol.de Visitat.Carcerat.lib.3.cap.14.num.16.* qui tamèn num.18 subdit, quod quandoque etiàm contrà portantes Grasciam ad Vrbem fuit executio. Ac ex quotidiano stylo concedendi Appaltatoribus, & Thesaurarijs Prouinciarum mediante particulari Capitulo Appaltus à Summo Pontifice cum eius Chirographo confirmato facultatem relaxandi Represalias contrà Communitates Status
60 Ecclesiastici. In Prouincia tamèn Romandiolæ non relaxantur à Thesaurarijs, seù Appaltatoribus absquè consensu *Eminentissimi Legati* tam ex dispositione *Constitutionis Aegidianæ*, quàm particularis Breuis Legationis, vt testatur *D. meus Aduocatus Peregrinus Maserius de Auenion.Aemil. & Legat. à Later. lib.1.cap.57. num.3.*

num.3.cum seq. post hæc scripta impressus. Vndè non obstat dispositio *Bullæ Pij IV. la 55.§.10.* prohibentis Eminentissimo Camerario, & Clericis Cameræ, etiàm pro debitis Fiscalibus concedere Represalias, nisi de expresso mandato Pontificis, vt firmat *Cobell. in dicto cap 12.num.68.*

Antequàm autem relaxentur præcedere debet intimatio Communitatibus per decem, vel quindecim dies, vt prosequitur *Cobell. vbi suprà sub num. 44.* & aduertit quoque *Rocch.loc.cit.num.14.* ac etiàm disponit in *Ordinationibus recol.mem. Cardinalis Petri Aldobrandini S.R.E.Camerarij Aldobrandina* vulgaritèr nũcupata, *impressa in Appendice pag.124.* & innouata per bo: me: Bonaeursium Thesaurarium Generalem postcà Cardinalem in *Append. d. pag. 124.* Aduertendo, quod prædicta intimatio fieri nequit antequàm dies solutionis venerit, vt ex sequenti resolutione *Sac.Consulta* scripta Illustrissimi Gubernatori Campaniæ, & Maritimæ: Essendosi rappresentato à N.S,
„ le doglianze, che fanno le Communità del
„ Stato Ecclesiastico, che da Tesorieri Ca-
„ merali si faccia l'intimatione ordinata nell'
„ Aldobrandina per trasmettere i Commis-
„ sarij Caualcanti prima che sia venuto il
„ giorno del pagamento, hà la Santità Sua
„ ordinato che si rinouino le Lettere scritte
„ dalla Sac. Congregatione de Sgrauij il di
„ 23. Nouembre 1658. nelle quali si dice,
„ che l'intimatione da farsi alle Communità,
„ e loro Ministri dalli Tesorieri, & altri Esat-
„ tori de Pesi Camerali per quindici giorni
„ auanti di transmettere il Caualcante per
„ esigere i sudetti Pesi à tenore della Consti-
„ tutione Aldobrandina, si deuono presen-
„ tare doppo maturato il debito in modo ta-
„ le, che arriuato che sia il giorno del paga-
„ mento le Communità godino di più quin-
„ dici giorni di dilatione prima di soggiace-
„ re al Caualcante; Onde V.S. in esecutione
„ de Santi voleri di Sua Beatitudine darà gl'
„ ordini opportuni, perche le dette Lettere
„ siano onninamente osseruate, e perche non
„ si possa mai da alcuno sopra di ciò allega-
„ re ignoranza, farà, che le copie di questa
„ Lettera si tenghino affisse nelle Cancellarie
„ de'luoghi subordinati al suo Gouerno con
„ ingiungere pene à suo arbitrio à Cancellie-
„ ri, che contrauerranno à quest'ordine, e Dio
„ la prosperi. Roma 14. Giugno 1670.
„ Come fratello.
„ Il Cardinal Altieri.
„ *Francesco Falconieri Segretario.*

Eòque certiùs contrà singulos iustè possunt relaxari Represaliæ, quandò in obli-
61 gatione illis se submiserunt, vt firmat *Cothman. respon.31. num.154. & seqq. volum. 1.*

Pròut Ciuitates, seù Communitates Status Ecclesiastici possunt sub Represalijs obligare earum Ciues, tam pro solutione
62 onerum Cameralium, pro quibus cum sit radicata obligatio in singulis Ciuibus, licet Communitates ratione facilioris exactionis se se obligauerint fauore Cameræ, possunt isto casu censeri concessæ represaliæ ex ipsa obligatione Ciuium, vt firmat *Cobell. dicto cap.12.num.36.cum seqq.*

Quam etiàm pro debitis cum priuatis contractis per Communitatem ex causa publicæ, & extremæ indigentiæ, ac necessitatis, vt tenet *Cobell. vbi suprà nu.51. cum seqq.* vbi testatur de quotidiano vsu, & experientia.

Non tamèn possunt exerceri Represaliæ in bobus aratorijs, plaustris, & instrumen-
63 tis fundi instructi, vt per *text. in l. Agricultores C. de Re pign. obligat. poss.* tenet *Cobell. cit. cap.12.num.90 cum seq.* & disponitur in dicta *Aldobrandina.* Ac contrà Agricultores, & extrà Ciuitatem Fauentiæ, vt ad tollendas extorsiones mandauit *Eminentissimus Cardinalis Cybus à Latere Legatus Prouinciæ Romandiolæ de anno 1650.* vt in *Appendice pag.74 num 20.* & de Agricultoribus in prædicta *Aldobrandina* vbi etiàm prohibetur fieri executiones super vestibus, iocalibus, & alijs mobilibus ad vsum muliebre, & de ijs, qui sunt in actu arandi loquitur *Scanarol. de Visitat. Carcerat. lib.3. cap. 14. num 25.*

Pròut etiàm nec contrà Magistratum, & Officiales durante eorum officio, vt ex resolutione *Sacræ Consultæ* in *Anagnina*, cuius executio iniuncta fuit Illustrissimo Gubernatori Campaniæ, & Maritimæ:
„ Affinche li presenti Conseruatori d'Ana-
„ gni possino attendere all'aggiustamento
„ dell'interessi della Communità, & à procu-
„ rare l'esigenze in seruitio della Reuerenda
„ Camera, V.S. non permetta che s'eseguiscano contro di loro le rapresaglie, dicendo
„ essi prouedere di liberare tutto il Popolo
„ con l'assistenza di lei, mà se essi non fanno il
„ debito loro, ne dia auuiso, e Dio la conser-
„ ui, Roma 11. Nouembre 1662.
„ Come fratello
„ Il Cardinal Flauio Chigi.
„ *Mario Fani Segretario.*

Sicuti

Sicuti nec contrà Milites, Mulieres Ora-
64 tores, seù Legatos, vt latè de prædictis firmat *Cobell. allegat. cap. 12. num. 78. cum seqq. Fritschius Exercitat. Iuris public. par. 2 exercit. 13. memb. 12.* Nec contrà eum, qui non sustinet onera Ciuitatis, sed alibi moratur, vt tenet *Marott. Discept. forens. cap. 8. num. 13. cum seqq.*

Nec contrà Clericos, eorumque bona, vt præter *citatos suprà num. 53.* tradit *Pi-*
65 *gnatell. Consultat. Canonic. par. 1. consultat. 449.* vbi etiàm refert resolutionem *Sac. Congregationis Immunitatis.*

Ac nec contrà Officiales Episcopi, vt relata resolutione *Sac. Congregationis Im-*
66 *munitatis* tradit *Pignatell. dicta par. 1. consultat. 452.*

Qui autèm passus est Represaliam pro debito Communitatis releuandus est ab omni damno vnà cum interesse ab ipsa
67 Communitate, & de publico, vt tradit *Costa de Remed. subsid. remed. 17. num. 15. cum seq Scanarol. de Visitat. Carcerat. lib. 3. cap. 14. num. 32. Fritschius Exercitat. Iuris publici par. 2. exercit. 13. membr. 6. post med. vers. è contrario pag. mihi 606.*

Vel ab eo, qui fuit causa Represaliæ, exigendo etiàm quadruplum eius, quod
68 soluit, vt per *text. in §. 1. Auth. Vt non fiant pignorat. Barbos. in auth. Sed omninò num. 1. C. Ne Vxor pro Marito* vbi quod qui pro debito vnius sua auctoritate grauat alium, punitur in quadruplum, & cadit à iure suo, *Surd. cons. 12. num. 41. Bursatt. cons. 138. num. 64. & cons. 345. num 56.* tradit *Cobell. dicto cap. 12. num 48. & num. 49.* firmat quod si Communitas non fuit in
69 mora soluendi, & sic contrà ipsam non potuerint relaxari Represaliæ, tùnc tenentur Thesaurarij, & Exactores Prouinciatum, & quod concessis Represalijs soluens repetere possit à debitore nedùm sortem,
70 sed etiàm omnia damna firmant *Mastrill. decis. 164. num. 9. & Rot. coràm Seraphin decis. 453. num. 2.* vbi *num. 3.* declarat procedere, quandò iustè fuit illatum damnum;
71 Secùs si iniustè; & eandem distinctionem tenent *Vermigl. cons. 367. n. 5. ac cons. 468. n. 13. & Gobb. consult. 104. n. 30. in fine cum seq.*

Solutiones tamèn extortæ per vim compulsiuam mediantibus represalijs spretis inhibitionibus non constituunt in quasi
72 possessione exigendi collectas, aliaque onera ad *text. in l. Cura 4. ff. de Muner. & honor.* ibi: *Nec si per vim extortum munus fuerit, excusationem, quam habet ab alijs muneribus aufert,* & concordantibus relatis respondit *Episcopus Roccha Disput. Iur. select. cap. 86. num. 19. volum. 1.*

53 Alia de Represalijs vide penès *Scanarol. de Visitat. Carcerat. lib. 3. cap. 14. præter suprà allegatos.*

Quod Vxor indotata, Viro non succedat, nisi vt infrà.

RVBRICA XXIV.

STatuimus insuper, & sancimus, nulli Mulieri etiàm inopi, & indotatæ, vel forsàn paruam dotem ad eius alimenta non idoneam habenti, & etiàm non habenti vndè, & à quo possit ali, ius, aut actionem aliquam de cætero ex Iuris communis censura acquiri, aut competere in bonis, seù hereditate eius Mariti diuitis prædefuncti, aut contrà ipsius Mariti hæredes quouis suos, vel extraneos, nec partem aliquam in, & de bonis, & hæreditate huiusmodi possit, aut valeat modo aliquo habere, consequi, retinere, vel petere, sed ab eis, & ea penitùs, & omninò sit virtute præsentis Statuti exclusa, solumque dicto casu ius dictæ Mulieri competat petendi, & consequendi ab hæredibus dicti sui Mariti vsumfructum eius portionis, quæ sibi aliàs de Iure debeatur pro toto tempore eius vitæ vidualis castæ, & honestæ, & non vltrà, interimquè quamdiù dicta Mulier dictum vsumfructum voluerit per dictam eius paruam dotem, si eam idem Maritus habuisset, petere, aut exigere non possit à dictis heredibus. Quod Statutum inuiolabilitèr obseruari volumus, & mandamus in singulis eius partibus, dicti Iuris communis censura, & dispositione non obstante.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *Vxor in matrimonio esse dicitur, dùm in viduitate manet.*
Vxor Vidua corruscat radijs Mariti, & in suo seruitio manere censetur, illiusque priuilegijs potitur num. 1.

2 *Vxor mortuo viro si matrimonium absquè dote contractū fuerit consequitur quartam partem bonorum Viri predefuncti, si filij tres, vel pauciores sint, si verò plures in virilem portionem vnà cum filijs succedat, reseruata proprietate filijs si adsint, sin minùs acquirat etiam dominium.*

3 *Ex dispositione verò* Statuti Fauentiæ, *restricta est ad vsumfructum. Vide ibi, & n.* 4. *&* 5.

4 *Statutum restringere potest dispositionem*, auth. Præterea C. Vnde Vir, & Vxor.

5 *Legitima Vxori in bonis Mariti non datur.*

6 Auth. Præterea C. Vnde Vir, & Vxor, *quamuis loquatur de Muliere indotata, attamen eius beneficium extensum fuit ad Mulierem, quæ cum parua dote se nupsit, & quare.*

7 Auth. Præterea C. Vnde Vir, & Vxor *dispositio habet locum, quamuis dos de tempore Matrimonij fuisset congrua, si de tempore obitus Viri fuerat consumpta.*

8 *Pars parua, quam mulier habet imputatur in quartam ei debitam vigore* auth. Præterea C. Vnde Vir, & Vxor.

9 *Legatum factum Vxori per Maritum imputatur in quartam ei debitam vigore,* auth. Præterea C. Vnde Vir, & Vxor.

10 *Remedium* auth. Præterea C. Vnde Vir, & Vxor. *cessat, quando Coniux habet alimenta sufficientia, ex quibus necessitati naturæ valeat subuenire, licet non sint condecentia ad statum personæ. Vide ibi.*

11 *Mulier humilis conditionis si nupsit cum dote congrua paris conditionis Viro, quo defuncto valdè auctis constante matrimonio facultatibus non potest consequi quartam vigore* auth. Præterea C. Vnde Vir, & Vxor.

12 *Remedium* auth. Præterea C. Vnde Vir, & Vxor *tanquàm odiosum, exorbitans, & contrà ius conceditur solùm in subsidium.*

13 *Paupertas non probatur ex testibus non coarctantibus negatiuam.*

14 *Mulier habens tantam dotem, cum qua possit ad secundas Nuptias conuolare non gaudet beneficio* auth. Præterea C. Vnde Vir, & Vxor.

15 *Mulier, qua postquàm consecuta fuit quartam vigore* auth. Præterea C. Vnde Vir, & Vxor, *illam non ammittit ex superuenientibus diuitijs, & facultatibus.*

16 *Marito inopia laboranti debetur quarta vigore* auth. Præterea C. Vnde Vir, & Vxor *in bonis Vxoris diuitis pradefunctæ. Limita n.* 17.

17 Statutum Fauentiæ *nihil disponit circa quartam debitam Viro inopi in bonis Vxoris pradefunctæ, vndè remanet sub dispositione Iuris communis, & sic ei debetur.*
*Casus ommissus à Statuto, remanet sub dispositione Iuris communis n.*17.

18 Auth. Præterea C. Vnde Vir, & Vxor *materiam tractantes remissiuè.*

19 *Fœmina à masculis exclusa, si incongruè dotata fuerint petere possunt ex dispositione* Statuti Fauentiæ lib. 2. Rubr. 27. *congrua dotis supplementum solùm vsquè ad quantitatem legitimæ de Iure debitæ.*

20 Statutum Fauentiæ lib. 3. Rubr. 28. *disponit, quod fæminæ dotata à Patre, Auo, vel ab alijs Ascendentibus adeò contenta esse debeant dote constituta, vt quidquam aliud petere non valeant.*

21 *Dos ex dispositione* Statuti Fauentiæ *succedit loco legitimæ, & n.* 28.

22 *Dona parapherna lia, seu Acconcium esse intelliguntur, & sunt quinta pars dotis data, promissæ, vel legata iuxtà dispositionem* Statuti Fauentię lib. 3. Rubrica 24.

23 *Et cum dote adeò sunt connexa etiam quando à Patre vnà cum dote sunt titulo institutionis Filia relicta, vt de vtroque idem sit iudicium, & pro eis sicut pro dote debentur fructus à die mortis Patris tàm constante, quàm soluto matrimonio non tanquàm vsura dotalis, sed vti fructus legitimæ, & n.* 24. *&* 26.

25 *Fructus pro parapherno non debentur. Limita num.* 26.

27 *Fructus debentur ex dote, quæ filiæ relicta fuit titulo institutionis.*

28 *Fructus debentur ex dote, quæ ex dispositione Statuti succedit loco legitimæ.*

OBSERVATIO.

IMperator consulere volens Vxori indotatæ, nè ob prædecessum Mariti mendicare

dicare cogatur, quod in dedecus, & contemptum eiusdem Viri etiam redundaret,
1 dùm ipsa dicitur esse in Matrimonio, quotiès in viduitate permanet, & adhùc coruscat radijs Mariti, ac in suo seruitio manere censetur, illiusquè priuilegijs potiri, vt latè comprobat *Merlin. de Pign. lib. 2. quæst. 23. num. primo cum seqq.* decreuit,
2 quod Vxor mortuo Marito, si Matrimonium absquè dote contractum fuerit consequatur quartam partem bonorum Viri prędefuncti, si liberi sint tres, vel pauciores, siuè ex communi, siuè etiàm alterius matrimonij; Si verò plures, in virilem portionem succedat vnà cum filijs, ità tamèn, vt eiusdem Matrimonij liberis proprietatem seruet, si extiterint, his autèm non extantibus, vel si nullos habuerit, potiatur etiàm dominium, vt in *Auth. de Exhiben. & introducen. reis &c. §. quoniam verò collat. 5. & in Auth. Vt liceat Matri, & Auiæ §. quià verò il 2. collat. 8.* à quibus desumpta est vulgata *auth. Prætereà C. Vndè Vir, & Vxor*, vt præter antiquiores docent *Berlich. conclus. 26. num. 12. par. 3. Amostazz. de Causis pijs lib. 4. cap. 10. num. primo cum duobus seqq.* plenè dixit *Rot. coram Coccin. decis.* 1564. *num. primo, & in Viterbien. Legati 28. Martij* 1664. *coram Card. Taya impress. penès Zuff. de Legitim. process. decis.* 103. *num.* 15. sed ex dispositione præsentis *Rubricæ* restricta fuit indistinctè ad solum vsumfructum illius
3 portionis, quæ de Iure eidem Mulieri debetur, & quidèm pro tòto tempore eius vitæ vidualis, castæ, & honestæ, & non vltrà, interdicta interim ei exactione, seù restitutione paruæ dotis, si illam Maritus habuisset, quod Statuentes determinare
4 potuerunt restringendo dispositionem prędictæ. *auth. Prætereà* maximè cum eius dispositio exorbitet à Iure communi à quo
5 non datur legitima Mulieri in bonis Mariti, vt relatis *Roland. cons.* 14. *circà princ. & Rot. coram Cæsar. de Grassis decis. prima num.* 12. *de Success. ab intestat.* animaduertit *Rota coram Coccin. dicta decis.* 1564. *num.* 20.

Et quamuis prędicta *Authentica* loquantur de Muliere indotata, cuihuiusmodi be-
6 neficium impertitur, proùt ad litteram, & rigorosè fuerunt sempèr intellectæ, & practicatæ antè tempora *Baldi*: Attamèn deindè extensæ etiàm fuerunt ad Vxorem, quæ cum parua dote se nupsit, quià parum pro nihilo reputatur, & hanc opinionem communitèr sequuntur *DD.* vt plenè tradunt *Fontanell. de Pact. nupt. claus. 5. gloss. 8. par. 9. num. 3. Merlin. de Pign. loc. cit. n.* 21. *Rot. penès Pacific. de Saluian. decis.* 174. *num. primo cum seqq.* Potissima enim ratio, & causa finalis tribuendi Vxori quartam prædictam non fuit deficientia dotis, sed insufficientia alimentorum, & nè cum dedecore mendicare cogatur, quæ ratio ęquè benè militat etiàm fauore Mulieris nuptæ cum parua dote insufficienti pro subministratione necessariorum alimentorum, vt respondit *Rot. d. decis.* 174. *num.* 6. & dixit *cor. Coccin. vbi suprà num.* 2. *vers. nàm posset responderi cum duobus seqq.*

Eadem ratione si de tempore Matrimonij dos erat congrua, sed de tempore obi-
7 tus Viri fuisset consumpta, adhùc ob superuenientem inopiam impellitur ad talem pietatem exercendam, vt reiecta contraria opinione, hanc vti æquiorem tenet *Amostazz. loc. cit. num.* 10. *cum duobus seqq.* Proùt si existeret illa parua dos de tempore obitus, sed esset insufficiens ad alimenta ex pluribus *DD.* cumulatis per *Rot. cor. Coccin. loc. cit. n.* 5.

Benè verum est, quod illa parua dos in
8 quartam imputatur *Honded. cons.* 93. *in fine lib. primo Gabriel. cons.* 142. *num.* 33. *lib.* 2. *Amostazz. loc. cit. num.* 3. *Rot. coram Coccin. vbi suprà num.* 6. *cum seq.*

Sicùt imputatur legatum illi per Mari-
9 tum factum, vt expressè disponitur in d. *§. quoniam Auth. de Exhiben. & auth. Prætereà*, & firmauit *Rot. in rec. decis.* 123. *num.* 4. *par.* 10.

Dùm autèm Coniux habet alimenta sufficientia, ex quibus necessati naturæ sub-
10 uenire possit, licèt non sint condecentia ad statum personæ tamquàm inducta proptèr pietatem, cessat prædictum remedium, vt alijs relatis respondit *Rot. coram Cels. decis.* 115. *num.* 9. *cum seq. & num.* 4. refert *Bellapert.* dicentem sufficere, quod habeat panem, & aquam.

Grauitèr agitatur disputatio, quæ contingere solet, quandò Mulier humilis con-
11 ditionis nupsit cum dote congrua paris conditionis viro, quo defuncto valdè auctis constante Matrimonio facultatibus, illa petit quartam, super quo articulo discusso occasione litis vertentis intèr Catharinam de Lucatellis Bononiensem, & hæredes sui Viri Pistoris post responsa insigniorum Italiæ Iuris Consultorum emanauit *Decisio Rotæ Bononiensis* luculentèr materiam

teriam

teriam *auth. prætereà* explicans, cuius meminit *De Luca ad Gratian. animaduerf.* 120. *num. primo*, & in simili causa emanauit *d. decisio* 1564. *coram Coccino*, in qua *Rota num.* 11. *cum seqq.* resoluit contrà Mulierem, quià cùm Coniuges essent humillimę conditionis, & laborarent egestate, ac Mulier congruè dotata fuisset, quamuis Maritus de tempore obitus sine filijs satis opulentam hæreditatem reliquisset, nihilominùs ei denegata fuit quarta, quoniàm Mulier non dicebatur constituta in magna inopia, dùm poterat ex suarum manuum industria ali, & victum sibi quærere, quemadmodùm coniuge superstite facere consueuerat absquè eo quod mendicare cogeretur in dedecus Viri, & tradit *Hodiern. ad Surd. decis.* 61. *num.* 3. & latè *Barz. decis.* 129. cùm prædictum remedium tanquàm
12 odiosum exorbitans, & contrà ius in subsidium tantum concedatur, vt concordantibus relatis vtramque conclusionem firmet *Rot. coram Celso decis.* 115. *num.* 2. & 3. vbi *num.* 5. etiàm censuit, quod ex testi-
13 bus non censetur probata paupertas, dùm non coarctant negatiuam, nec concludunt non posse habere alia bona, quìn ipsi scirent.

Proùt etiàm excluditur ab huiusmodi beneficio, si Vxor habeat talem dotem, cum qua possit ad secundas nuptias con-
14 uolare, vt firmant *Fontanell. de Pact. nupt. claus.* 5. *gloss.* 8. *par.* 9. *n.* 28.

Postquàm verò Mulier consecuta fuerit quartam, illam non ammittet ex superue-
15 nientibus diuitijs, & facultatibus, vt tenent *Salgad. Labyrint. credit. par.* 3. *cap.* 4. *n.* 30. & *Amostazz. loc allegat. n.* 15.

Marito quoquè summa paupertate, & inopia laboranti debetur quarta in bonis Vxoris diuitis, cùm non debeant ad impa-
16 ria iudicari, dùm militat eadem ratio in vtroque, & tanquàm corelatiuis, vt commun tèt tradunt *DD.* in eadem *auth. prætereà*, & tenent *Hodiern. ad Surd. decis.* 61. *num.* 4. *Fontanell. de Pact. nupt. claus.* 5. *gloss.* 8. *par.* 12. *num.* 38 *cum seqq.* qui reprobat *S cotum* contrarium sentientem, & respondit *Rot. coram Celso decis.* 115. *num.* 1.

Sed limitatur quotiescumquè ex Vxore præmortua habeat filios, qui Matri suc-
17 cedunt, & ipsi vsumfructus debatur, vel habeat aliquod officium, seù exercitium, ex quo sibi victum quærere valeat, vt declarant *Fontanell. loc. cit.* & *Hodiern. vbi suprà n.* 5. & 6.

Cùm autèm nostrum *Statutum* in præsenti *Rubrica* nihil disponet circà Maritum
17 Vxore prædefuncta, remanet quò ad eum sub dispositione Iuris communis tanquàm casus ommissus ad *text. in l. Commodissimè* 10. *ff. de Liber. & posthum. Carpan. ad Statut. Mediolan. in prælud. num.* 351. iuncto *num.* 483. & dixit *Rot cor. Coccin. dec.* 1641. *num.* 4. *coram Cerro decis.* 352. *num.* 22. & alibi passim.

Et magis censendum est, Statuentes noluisse in hoc præiudicare Vito, cuius multa facta fuit mentio, cùm Statuentes fauore prosecuti fuerint magis viros, quàm fęminas, vt in *Rubrica* 25. *lib.* 3. *de Lucro* dotis disponente; vna enim pars Statuti aliam declarat, & recipit interpretationem, vt cumulatis concordantibus firmat *Conciol. ad Statut. Eugub. in prælud. nu.* 16. *Rota in recent. decis.* 499. *num.* 23. *par.* 18. *tom.* 2.

Cæterùm circà hanc materiam *auth. prætereà* contingere valent varię controuersiæ, & disputationes, quæ videri pote-
18 runt penès *DD. ad eandem auth. Cephal. consil.* 78. *volum* 5. *Hodiern. in tract. leg. Hac edictali Cod. de Secund. nupt. quæst. vltim. Gratian. discept.* 120. *ibiquè de Luca, Fontanell. de Pact. nupt. claus.* 5. *gloss* 8. *par.* 8. *cum seqq. Merlin. de Legitim. lib.* 2. *quæst.* 23. *Merlin. Pignatell. Controuers. cap* 47. *to.* 2. *Fachin. controu. lib.* 10. *cap.* 72. *Ripa Selectar. obseruat.* 385. *num* 4. *cum seqq. Castill. de Vsufruct. cap.* 45. *nu.* 23. *Solor zan. de Iure Indiar. tom.* 2. *lib.* 2. *cap.* 21. *num.* 11. & 44. *Farinac. Repert. vltim. volunt. quæst.* 73. *Vericell. QQ. moral. tom.* 1. *tract. pr. quæst.* 13. *Amostazz. loc. cit. Decis. Bonon.* 4. *cum seqq. Rot. coràm Coccin. dicta decis.* 1564. *penès Pacific. de Saluian. decis.* 174. *coràm Cæsar. de Graff. decis.* 1. *per tot. de success. ab intestat. coràm Celso decis.* 115. & *in recent. decis.* 347. *par.* 18. *tom.* 1.

Post impressum primùm volumen, habita notitia infrà recensendarum resolutionum Sacræ Rotæ emanatarum in causa Fauentina, & sumpta illius occasione necessarium existimaui addere, quod quotiès masculi excludentes fęminas, spreta dis-
19 positione nostri *Statuti lib.* 3. *Rubr.* 27., mandantis eas congruè dotari, habito respectu ad facultates, ad eorum, & Agnatorum dignitatem, ac ad commudem obseruautiam, & consuetudinem, illas incongruè dotauerint, eo casu petere possint con-

congruæ dotis supplementum solùm vsq; ad quantitatem legitimę eis dè Iure debitæ, vt ibi disponitur; Dotatæ verò à Patre, Auo, vel ab alijs Ascendentibus adeò contentæ esse debeant dote constituta, vt
20 quidquàm aliud petere non valeant, proùt in *Rubrica seq. eiusdem lib. 3.* disponitur, cum hac distinctione intelligenda esse quæ diximus suprà in *Obseruat. ad dicta Rubr. 27. num. 41. cum seq.*

Et cum dos iuxta dispositionem Nostri
21 *Statuti* succedat loco legitimæ, & dona-
22 paraphernalia, seù Acconcium esse intelligantur, & sint quinta pars dotis datæ, promissæ, vel legatæ, vt disponitur in eodem *Statuto lib. 3. rubr. 24.*, ac cum ipsa dote sint connexa, sicuti pro dote debentur fru-
23 ctus à die mortis Patris, tàm constante, quàm soluto matrimonio per mortem viri, aut mulieris non tanquàm vsuræ dotales, sed vti fructus legitimæ, vt respondit *Rot. in Fauentina Dotis 3. Aprilis 1693. coràm Reuerendissimo Manuel*, vt in sequenti particula.

Mandata iàm diù relaxata, ac in parte executa pro satisfactione dotis à Patre Anna de Naldis decreuerunt hodiè DD. coràm me suffecto in locum bo: mem: Verospij exequenda etiàm esse pro summa residuali librarum 5424., & aliud de nouo relaxandum pro illius fructibus &c.

Atquè hinc exclusa residualis huius ratæ dotis solutione visum est DD. relaxandum esse nouum mandatum pro illius fructibus, nàm cum ista tàm ex Testamento Patris, qui illam Annæ filię reliquit honorabili titulo institutionis, quàm ex di-
24 *spositione* Patrij Statuti, *de quo in specie testatur* Paris.conf. 36. num. 19. lib. 3. *successerit loco legitimæ, vtiquè illius fructus debentur à die mortis Patris, non tanquàm vsura dotales, sed vti fructus legitimæ, idq; siuè constante, siuè dissoluto matrimonio per mortem Viri, aut mulieris, vt relatis concordantibus firmat*, Card. de Luca de Dote discurs. 161. sub num. 62. vers. Patre verò & §. seq. Leotard. de Vsur. quæst. 30. nu. 31. Rot. decis. 68. num. 2. post Torr. de Pact. futur. success.

Nullatenùs suffragante, quod hic non agatur de residuo dotis, sed de parapherno,
25 *pro quo fructus non debentur ex adductis per* Rot. decis. 94. nu. 8. penès Merlin. de Pign.; *Cum enim ex lectura testamenti pa-*
teat, dotem vnà cum parapherno coniunctim
16 *fuisse relictam, hoc casu idem iudicium sit de dote, ac de parapherno, quicquid dicendum foret vb diuisim fuisset promissum, vt benè distinguendo firmat* Rot. decis. 177. nu. 3. cum seqq. par. 18. recent. Quæ decisio confirmata fuit *die 6. Februarij 1694. coràm eodem* tenoris sequentis.

Reproposita causa supèr resolutis coràm me sub die 3. Aprilis anni proximè elapsi, Rota perstitit in decisis &c.

Exclusa ex his crediti satisfactione dubitatum non fuit, quin nouum relaxandum veniat mandatum pro fructibus capitalis consistentis in libris 671. 10. ad rationem quatuor pro centenario; Cùm enim dos, à qua illud prouenit successerit in hoc casu loco
27 *legitimæ tàm ex dispositione Patris illam in Testamento filię relinquentis honorabili titulo institutionis, quàm ex præscripto* Sta-
28 tuti Fauentiæ, *procùl dubio ex ea fructus debentur ad tradita per* Leotard. de Vsur quæst. 30. num. 31. & Rot. apud Torr. de Pact. futur. success. decis. 68. num. 2. *siuè istud residuũ sumatur ex capitali libr 16.m. siuè ex parapherno, quod cum in præsenti*
29 *non sit quid distinctum ab ipsa dote, sed cum ea omninò connexum tùm ex dispositione* Statuti *supradicti, quod mandat, vt bona, dona paraphernalia intelligantur esse, & sint quinta pars, dotis datæ, promissę, vèl legatæ, tùm ex dispositione testatoris, qui coniunctim dotem legauit, & paraphernum, nec illud taxauit ad aliquam quantitatem, sed implicitè se referendo ad Statutum legauit per verba coninnctiua ibi*: nec non eius dona, & bona paraphernalia spectantia ad dd. libras 16. mil. *intrat propterea conclusio firmata in prima decisione* §. Nullatenùs refragante, *quod idem sit iudicium de dote, ac de parapherno.*

Non refragante responsione, quod ad hunc effectum debeat priùs per Actorem probari bona hæreditaria debitoris reddere tot fructus ad d. rationem quatuor pro centenario; quoniam facilis fuit replicatio, quod cum supèr debito fructuũ, eorumq; taxa adsit res iudicata, in qua prçuia disputatione dubij particularis coràm bo. me. Verospio ad eam condemnatus fuit Ioseph Naldus, sempèr vrget eius iustitia, donec in gradu restitutionis in integrum contrarium per debitorem probetur ex allegatis per Rot. coràm Card. Cerro dec. 316. num. 1. & 2.

De Contractibus, & Obligationibus Mulierum.

RVBRICA XXV.

CVm ſæpiſſimè Mulieres decipi (A) variis modis conſueuerint proût experientia docuit; Statuimus, & ordinamus, ne Mulieres indotatæ (B) remaneant, quod de cætero nulla Mulier poſſit, ſeu modo aliquo, aut quouis prætextu, titulo, ſeu cauſa ſe obligare alicui, ſeu contractum, renunciationem, aut obligationem aliquam facere de, & ſuper eius dote in bonis, vel in pecunia conſiſtente, aut ſuper hypotheca ſibi pro dicta dote competenti, vel competitura in bonis eius Mariti, ex qua obligatione renunciatione, & contractu poſſet remanere indotata, etiàm accedente aſſenſu eius Mariti, niſi in huiuſmodi obligatione, contractu, & renunciatione interueniat conſenſus expreſſus, & auctoritas duorum agnatorum ex propinquioribus dictæ Mulieris bonæ conditionis, & poſſidentium immobilia in Ciuitate, ſeu Comitatu Fauentiæ, etiàm iurantium id expedire, (C) aut neceſſarium eſſe dictæ Mulieri, & niſi interueniat Iudicis competens decretum cum legitima cauſæ cognitione interpoſitum, & agnatis huiuſmodi non exiſtentibus, id fiat cum aſſenſu, & auctoritate duorum propinquorum ex latere Matris dictæ Mulieris, ſi extant, bonæ tamen conditionis, & ſimiliter poſſidentium, & iurantium vt ſuprà, & eis non extantibus duorum vicinorum immobilia vt ſuprà poſſidentium, & dicto modo iurantium, & bonæ conditionis, famæ, dicto Iudicis decreto ſemper interueniente, & non aliter. Et omnis obligatio, renunciatio, & contractus alitèr facta, & initus etiàm iurata, & iuratus præſumatur meticuloſa, & meticuloſus, doloque vi, & metu extorta, & extortus, & in aliquo non opituletur illi ad cuius fauorem talis obligatio, contractus, & renunciatio emanauerit, & in contrarium probatio non admittatur, & admiſſa non profit, nec valeat, nec teneat. Liceat tamen dictis mulieribus ſine tali ſolemnitate dotem (D) pro eius filia, ſeu alia quauis Muliere promittere, & pro ea ſe obligare, & quemlibet contractum, & renunciationem facere.

SVMMARIVM.

1 *Mulierum obligatio, contractus, & renunciatio ad hoc vt valeat, qua requirantur.*
2 *Mulierum obligatio, contractus, & renunciatio non ſeruatis ſolemnitatibus Statuti non ſuſtinetur.*
3 *Nec vlla obligatio ciuilis, aut naturalis oritur.*
4 *Statutum diſponens, quod in Contractibus, & obligationibus Mulierum maiorum ſeruentur certa ſolemnitates exorbitat à Iure Communi.*
Mulieres maiores annorum vigintiquinque poſſunt contrahere, donare, vendere, conducere, mutuò accipere, & ſe obligare abſquè vlla ſolemnitate, & cauſa num. 4.
5 *Mulier fideiubere non poteſt. Limita n. 11. Sublim. n. 12. & 14.*
6 *Amplia etiamſi pro filio mutuam pecuniam acciperet.*
7 *Vxor non poteſt fideiubere pro Marito.*
8 *Vxor iocalia, & veſtes tradens Executoribus ad hoc, vt Maritum ad carceres ducentes relaxent, ac illa in pignus retineant iuuatur Velleiano.*
9 *Vxor fideiubere poteſt pro liberando Marito à Carceribus, & ab imminenti carceratione.*
10 *Mulier fideiubere poteſt pro excarcerando filio.*
13 *Statutum laicale contractus iuratos non comprahendit. Limita n. 14. & 17.*
15 *Facilitate illa, qua quis fuit inductus ad contrahendum; eadem facilitate cenſetur inductus ad iurandum.*
16 *Contractus, & obligatio Mulieris non ſeruatis ſolemnitatibus Statutarijs, quandò ſit ipſo iure nulla.*
17 *Contractus, & obligatio etiam iurata Mulieris non ſuſtinetur, quandò non fuerunt ſeruata ſolemnitates præſcripta à Statuto ob publicam vtilitatem.*

18 Statutum laicale adimens fidem instrumento, in quo non fuerunt seruatæ solemnitates præscriptæ in contractibus, & obligationibus Mulierum, tunc super iuramento præstito nullum potest fieri fundamentum.

19 Si tamen aliundè constaret de iuramento, contractus, & obligatio sustineretur.

20 Limita quandò præsumptio metus, vis, & doli est Iuris, & de Iure, ac per Statutum adempta fuit facultas contrarium probandi.

21 Statutum fauorabile est, dùm præscribit certas solemnitates seruandas in contractibus Mulierum.

22 Confirmatio Statuti Laicalis in forma communi, vt suffragetur sufficit, quod non sit odiosum odio irrationabili, sed habeat motiuum rationis.

23 Mulier indotata ne remaneat multa contra Iuris rigorem admittuntur, & quare.

24 Indotata dùm mulier remanet, tractatur de obligatione contrà publicam vtilitatem.

25 Publicè expedit, Mulierem non remanere indotatam.

Obligatio, seù fideiussio Mulieris, per quam in totum, vel vltrà dimidium dotis remanet læsa est nulla in totum num. 27.

Contrarium quod in parte excedente medietatem tantum sit nulla, in alia verò parte sustineatur num. 27. Limita n. 28.

26 Amplia etiamsi obligatio, & fideiussio munita sit iuramento.

29 Obligationes plures contractæ à Muliere diuersis temporibus, quarum qualibet de per se eam non reddit indotatam in totum, nec vltrà dimidiam, sed solùm omnes simùl coaceruatæ, tùnc omnes obligationes sunt inualidæ.

30 Contrarium, quod solùm posteriores sint inualidæ excedentes dotis dimidiam.

31 Mulier, eiusque hæredes possunt agere, & excipere aduersùs obligationem, per quam remansit in totum, vel in maiori parte dotis læsa.

Transmissibilis est ad hæredes actio dicendi de nullitate obligationis Mulieris, per quam in totum, vel vltrà medietatem dotis remansit læsa n. 31.

32 Iuramentum expressè præstandum est vltrà consensum ab Agnatis, seù Cognatis, vel Vicinis in Contractu, & obligatione Mulieris super necessitate, & congruitate causæ.

33 Non præsumitur ex interpositione decreti Iudicis. Vide ibi.

34 Statutum si disponat, quod proximiores in contractu, & obligatione mulieris debeant iurare nullum habere interesse, illumque expedire, vel esse vtilem, si ex instrumento apparet primum fuisse præstitum, ac in scriptis redactum, nequaquàm verò secundum cessat præsumptio iuramenti circà necessitatem, congruitatem, vel vtilitatem.

35 Causa in contractu, & obligatione mulieris debet esse expediens, aut necessaria, & super ea iurari à duobus Agnatis, vel Cognatis, vel Vicinis.

36 Causa in contractu, obligatione, & renunciatione mulieris debet exprimi.

Decretum Iudicis, & causa copulatiuè requiruntur in contractu, & obligatione mulieris n. 36.

37 Causa in contractu, & obligatione mulieris debet esse sufficiens, & vera.

38 Causa in contractu, & obligatione mulieris apposita cognoscenda, & examinanda est à Iudice.

39 Cognitio causæ facienda est iuris ordine seruato à Iudice antè interpositionem decreti in contractu. Vide ibi, & n. 40.

40 Iudex præsumitur plenè informatus à proximioribus causæ narratæ in contractu, & obligatione mulieris.

41 Causa indiuidualis exprimi debet in contractu, & obligatione mulieris, & minoris,

Causa falsa, aut vaga, aut inepta expressa in contractu, & obligatione mulieris, vel minoris, tùnc actus impugnari valet num. 41.

42 Amplia procedere quamuis ex alia causa non expressa posset substineri.

43 Decretum Iudicis in contractu, & obligatione mulieris interpositum in dubio facit præsumere causam sufficientem; secùs quando expressè apparet inepta, & inefficax.

44 Decretum Iudicis interpositum seruatis solemnitatibus à Statuto requisitis adeò facit præsumere veritatem, & sufficientiam causæ expressæ, vt transferat onus probandi contrarium in allegante.

45 Causa partìm vera, & partìm falsa in contractu expressa, ratione indiuiduitatis decreti Iudicis, totus contractus remanet nullus. Limita n. 46.

47 Causa plures cumulatiuè expressa in contractu, si vna de per se est sufficiens, & vera sustinetur obligatio, licet aliæ sint falsæ.

48 *Contrarium quandò plures causæ copulativè fuerunt expressæ.*

49 *Mulier pro dote alterius mulieris obligare se potest. Ampl. n. 50. & 51. Subampl. num. 53. Decl. num. 53. & 54. Limita num. 55.*

50 *Amplia procedere non obstante Statuto requirente in contractibus mulierum certas solemnitates, quibus non servatis adhuc obligatio pro dote sustinetur.*

51 *Amplia procedere etiam pro antephato, & augmento dotis. Declara n. 52.*

OBSERVATIO.

PRovidi Statuentes ad occurrendum malitijs, & fraudibus, quibus mulieres ob eorum imbecillitatem subiacent, &
1 ne indotatæ remaneant, certas præscripserunt solemnitates in illarum contractibus, obligationibus, & renunciationibus servandas, etiàm relatas à *Bero cons.* 37. *in princ. & num.* 22. *vol.* 1. quibus non
2 servatis, contractus non sustinetur, vt in puncto respondit *Bero. dicto num.*22. *cum seqq.* nec vlla obligatio ciuilis, aut natura-
3 lis oritur, vt firmat *Andreol. contr.* 377. *num.* 10. & ad saturitatem cumulatis concordantibus respondit *Adden. ad Rot. in rec. decis.* 81. *num.* 26. *cum seqq. par.* 8.

Hæc dispositio Statutaria respicit publicam vtilitatem, quamuis exorbitet à Iure communi quò ad mulieres maiores an-
4 norum viginti quinque, quæ possunt contrahere, & se obligare absquè vlla solemnitate, & causa sed sola voluntate per *text. in leg. Frustra* 2. *C. ad S.C. Velleian.* firmauit *Rot. coràm Coccin. decis.* 1975. *num.* 7. *& in rec. dec.* 338. *num.* 22. *par.* 17. *& decis.* 732. *num.* 4. *par.* 18. *tom.* 2. etiàm donando prout de donatione à muliere facta disponit *tex. in l. Velles Cod. de Renoc. donat.* & respondit *Rot. coràm Dunozet. iun. decis.* 608. *num.* 7. de venditione suorum prædiorum est *tex. in l. Senatus Consultum* 4. *C. ad S.C. Velleian.* de conductione paritèr est *text. in l. Si aduersarius in eodem tit.* de mutuo quamuis in vsum mariti conuerso *in l. Si fœnebris eod. tit.*

Excepta tamèn fideiussione, aduersus quàm mulier iuuatur beneficio *Senatus Consulti Velleian.* cum fideiubere non va-
5 leat per *text. in leg.* 1. *& tot tit. C. ad S.C. Velleian.* concordantibus cumulat *Post. resol.* 89. *num.* 1.

Etiàmsi pro filio mutuam pecuniam ac-
6 cipiente fideiusserit iuxtà *tex. in l. Si cum ipse* 3. *C. Ad S.C. Velleian.*

Idemquè procedit in fideiussione facta pro marito ex dispositione *tex. in auth.*
7 *Si qua mulier C. ad S.C. Velleian. ibiq; Barbos. num.* 1, *&* 4. *Post. dicta resolution.* 89. *num.* 2. *Thesaur. decis.* 223. *num.* 1. *Rot. coràm Ludouis. dec.* 333. *num.*3. Imò iuuatur Velleiano etiàm quandò propria iocalia, & vestes tradidit Executoribus ad hoc
8 vt maritum ad carceres ducentes relaxarent, ac illa in pignus retinerent, cum non minùs iuuetur *Velleiano* mulier, quæ pro aliena obligatione pignus dat, quàm quæ fideiubet, vt docet *Lucas Pet. Prax. fori Capitol. lib.* 8. *de Execut. rei iudic. in ordin. num.* 25. vbi etiàm testatur ità vidisse practicari.

Verùm si agatur de obligatione, seù fideiussione non omninò voluntaria nempè facta pro liberando Viro à carceratione,
9 ac etiàm ab imminenti carceratione, tùnc sustinetur, non obstante *Velleiano*, quia mulier tunc exercet officium pietatis, & sint duo in carne vna, tenetur illi in necessitate posito subuenire, & eundem releuare secundùm receptiorem sententiam DD. quos refert, & sequitur *Andreol. controu.* 376. *num.* 1. plenè respondit *Surd. consil.* 367. *Staiban. iun. resol. forens.* 4. *à num. pr. ad* 24. *Post. resolut.* 89. *num.* 25. *cum seqq. De Luca ad Gratian. discept.* 108. *nu.* 1.

Idemquè procedit in obligatione facta pro excarcerando filio secundùm veriorem opinionem, quam reprobata contraria,
10 & cumulatis concordantibus tenet *Andreol. cit. contr.* 376. *num.*8. *Merlin. de Pign. lib.* 2. *quæst.* 20. *num.*3.

Valet etiàm obligatio si concurrat iuramentum mulieris, nàm tùnc illius virtute,
11 quod sustinetur fideiussio *auth. Sacramenta puberum C. Si aduers. vendit.* plenè *Consiol. allegat. forens.* 48. *num.* 15. *cum seq.* vbi testatur de communissima opinione, etiàmsi obligatio sit ipso iure nulla *Rot. in recent. decis.* 619. *num.*3. *par.*2. *& dec.* 86. *num.* 8. *par.* 16. quotiescunquè tamèn iu-
12 ramentum non sit nutritiuum peccati, & sic non vergat in dispendium salutis æternæ, vt declarando contrarium tenentes docet *Torre de Pact. futur. success. lib.* 1. *cap.* 5. *num.* 24. *vers. & dato etiàm.*

Nec Statutum Laicorum præscribens certas solemnitates in contractibus mulierum seruandas comprehendat contractus
13 iuratos ex defectu potestatis ex latè cumulatis

latis per *Conciol. dicta allegat.* 48. *num.* 23. *cum ſeq. Adden. ad Buratt. deciſ.* 422. *nu.* 16. *Rot. in recent. dec* 179. *num.* 24. *cum ſeqq. par.* 9. *in Imolen. Dotis* 16. *Martij* 1665. *coràm bo. me. Veroſpio impreſſ. penès Torre: de Pact. futur. ſucceſſion. deciſ.* 182. *n.* 7. *& in Antonitana Dotis* 8. *Aprilis* 1669. *coràm Eminentiſſimo V. Comite penès eund. dec.* 197. *num.* 4.

Verùm quandò Statutum, prout nostrum, præſumit renunciationem, obligationem, & contractum etiàm iuratam, in
14 quo ſeruatę non fuerunt ſolemnitates prę-
ſcriptæ, metu, vi, & dolo extortum, & in aliquo non opituletur illi, ad cuius fauorem talis obligatio, contractus, & renunciatio emanauerit, tùnc iuramentum non ſuffragatur ad effectum validandi actū, vt ſequendo *doctrinam Bart. in leg. Omnes populi num.* 25. *ff. de Iuſt.*, *& iure* tradunt communitèr *DD.* & præ ceteris *Roman. conſ.* 12. *num.* 1. *Tob. Non. conſ.* 108. *nu.* 22. *verſ. nec eſſet, Cirocb. diſcept.* 73. *nu.* 27. *cum ſeq. Scraph. de Priuil. iuram. priuil.* 73. *num.* 55. *Thomat. dec.* 162. *nu.* 12. *Rot. cor. Duran. dec.* 18 *nu.* 5. *iuncta dec.* 155. *n.* 10. *coràm Buratt. dec.* 612 *nu.* 8. *ibiq; Adden. num.* 20. *in recent. deciſ.* 98. *nu.* 5 *par.* 11. *& dec.* 3. *num.* 8. *cum ſeq. par.* 19. pleniſſimè cumulatis concordantibus reſpondit in *Rauennaten. Donationis* 20. *Iunij* 1678. *coràm Eminentiſſimo V. Comite* §. *Quia placuit. & penès Salgad. Labyrint. credit. dec.* 22. *num.* 34.

Nam eadem facilitate, qua quis fuit in-
15 ductus ad contrahendum, & ſe obligandum, eadem facilitate cenſetur inductus ad iurandum, vt aduertit *Rot. dicta dec.* 3. *loc. cit.*, & priùs *dec.* 42. *num.* 7. *cum ſeq. par.* 18. *tom.* 2.

Maximè cùm contractus, renunciatio, & obligatio ſint ipſo iure nullæ, attentis illis verbis Statuti ibi *in aliquo non opitu-*
16 *letur illi, ad cuius fauorem talis obligatio, contractus, & renunciatio emanauerit*, quę tanquàm latæ ſententię nullitatem ipſo iure important, vt de ſimilibus verbis latè comprobando reſpondit *Sperell. deciſ.* 47. *num.* 25. *cum ſeqq.* quo caſu nullitas etiàm à tertio allegari valet *Gratian. diſcep* 691. *num.* 2. *cum ſeqq. Rot. in rec. dec.* 130. *num.* 12. *cum ſeqq. p.* 16. *& coràm Dunoz. iun. dec.* 595. *num.* 4.

Eo magis cum Statutum emanauerit ad fraudes euitandas, & in odium contrahentium cum mulieribus, & ſic ad publicam
17 vtilitatem, quo caſu contractus, & obligatio per iuramentum non validatur, vt docet *Pigant. ad Statut. Ferrar. lib.* 1. *rubrica* 90. *num.* 37. *verſ. tu autem* reſpondit latè *Cancer. Var. reſol. lib.* 1. *cap.* 8. *nu.* 61. *cum ſeq. Cirocb. loc. cit. num.* 30. *Thomat. dec.* 162. *num.* 13. *cum ſeq. Sperell. dicta deciſ.* 47. *num.* 8. *cum ſeq.* reſpondit *Rot. coràm Duran. dec.* 18. repetita in *rec. dec.* 1. *num.* 3. *cum ſeqq. par.* 5. *& in dicta Rauennaten.* 20. *Iunij* 1678. §. *Præcipuè confirmata* 23. *Iunij* 1679. *&* 13. *Iunij* 1681. *coràm eodem.*

Cæterum ſi Statutum ſolùm adimeret fidem inſtrumento, quod facere poſſunt Statuentes quotiès ſolemnitates præſcriptæ
18 non fuerunt ſeruatę, tùnc ſupèr iuramen-
to nullum fieri poteſt fundamentum, non quidèm ex eo quod laici poſſint directè, aut indirectè lędere religionem Iuſiurandi ſupèr ea expreſsè diſponendo, ſed quia adempta fide inſtrumenti, non conſtar iuramentum fuiſſe adhibitum, & ſic tota vis Statuti verſaretur circà probationem, quæ tanquàm iuris poſitiui ſubijcitur iuriſdictioni Statuentium, vt cumulatis concordantibus limitat *Adden. ad Buratt. dicta deciſ.* 422. *num.* 18. *Cancer. Var. reſol. lib. pr. cap.* 8. *num.* 63. *in fine* reſpondit *Rot. coràm Dunozet. iun. dec.* 81. *num.* 7. *cum ſeq.*

Si tamèn aliundè nempè per teſtes, per confeſſionem partis, vel alitèr conſtaret de veritate contractus, & præſtatione iuramenti, ſuſtineretur obligatio, & ſuum conſequerentur effectū etiàm non ſeruatis
19 ſolemnitatibus Statutarijs, vt proſequi-
tur *Adden. ad Buratt. vbi ſuprà num.* 19. *Cirocb. dicta diſcept.* 73. *num.* 29. *verſic. nec eſt verùm, Rot. coràm Dunozett. iun.* vbi *ſuprà num.* 8. *in fine.*

Sed hoc non procedit, quandò præſumptio metus, vis, & doli eſt iuris, & de iure non admittentes probationem in con-
20 trarium, prout pręſumit noſtrum *Statu-*
tum, quod etiàm vlteriùs expreſsè ademit facultatem contrarium probandi. Etenim licèt in eo facta fuerit enunciatiuè mentio iuramenti, attamèn cum diſpoſitio tantummodò cadat ſuper ſcriptura, & contractu, qui à Statuto vnà cum iuramento præſumitur doloſus, & fraudulentus intrat proptereà diſpoſitio *Iuris Canonici* non permittentis iuramentum quidquam operari, ne ſit vinculum iniquitatis, vt firmarunt *Gabriel. conſ.* 13. *ſub num.* 8. *lib.* 1. *& Sot.*

iun.

iun. conf. 3. *num.* 38. *lib.* 2. respondit *Rot.*
in rec. decis. 293. *num.* 5. *cum seqq. par.* 4.
tom. 2. *decis.* 262. *num.* 9. *vers. quia cum*
Statuta cum seqq. iuncto *num.* 26. *cum duo-*
bus seqq par. 9. vbi de simili *Statuto Ra-*
uenna, & reiecta contraria opinione, &
sequendo hanc vti communionem, & in
Tribunalibus magis receptam plenè in al-
legata *Rauennaten. Donationis* 20. *Iunij*
1678. §. *Nec releuat, confirmata* 23. *Iunij*
1679. *&* 13. *Iunij* 1681. *coràm eodem Emi-*
nentissimo V. Comite.

Quamuis, vt dictum est suprà, nostrum
Statutum exorbitet à Iure communi, atta-
mèn est fauorabile, cum respiciat bonum
21 publicum, vti tendens ad obuiandum frau-
dibus, vt ex lijs adductis plenè firmat *Con-*
ciol. ad Statut. Eugub. lib. 2. *rubr.* 45. *num.*
3. *& rubr.* 56. *ac rubr.* 57. *vtrobique nu.*
1., ideoque valet, & si in forma communi
tantummodò sit confirmatum, vt respondit
Rot. coràm Pamphill. decis. 32. *num.* 8. *co-*
ràm Duran. decis. 36. *numer.* 42. *in recent.*
decis 438. *num.* 47. *par.* 4. *tom.* 2. *& dec.*
169. *num.* 11. *cum seq. par.* 11.

Addendo, quod ad hoc, vt confirma-
tio Statuti in forma communi suffragetur
sufficit, quod non sit odiosum odio irratio-
22 nabili, sed habeat motiuum rationis, vt
respondit *Rota coràm Merlin. decis.* 853.
num. 9. *vers. & confirmatio*; *& in rec. de-*
cis. 428. *num.* 18. *par.* 13.

Ne Mulier remaneat indotata, multa
B contrà iuris rigorem admittuntur ad eui-
23 tandum periculum, ne soluto matrimonio,
illa non habens dotem, cum qua nubat,
incidat in tentationem, vt cum *Cardin. &*
Monter. aduertit *Fontanell. de Pact. nup-*
tial. claus. 7. *gloss.* 2. *par.* 6. *num.* 8. Vltrà
quod quandò Mulier remanet indotata,
tractatur de obligatione contrà publicam
24 vtilitatem, vt prosequitur *Fontanell. vbi*
suprà num. 10. *vers. considerat, & Rota*
penès Pacific. de Saluian. dec. 115. *num.* 2.

Cum igitur publicè expediat Mulie-
rem non remanere indotatam, ideò si ex
25 contractu, & obligatione, ac fideiussione
per ipsam facta læsa remanere in tota do-
te, vel vltrà dimidiam illius, vt potè quia
non sit salua saltèm dotis medietas, seù
non habeat releuatorem, nec indè tuta sit
pro eius dote, vel pro dimidia, tùnc illius
obligatio, & fideiussio in totum est nulla
ratione indiuiduitatis, & doli tanquàm
enormissimè læsiua, vt communitèr tenent
DD. & ommissis alijs *Pic. ad Statut. Vrb.*
gloss. 7. *num.* 286. *cum seq. Gait. de Credit.*
cap. 4. *quæst.* 7. *num.* 961. *cum duobus seq.*
Gratian discept. 763. *num.* 7. *vers. idem*
dicendum, iuncto *num.* 11. *cum seqq.* exami-
nato articulo, & reprobata contraria opi-
nione, plenè *Fontanell. de Pact. Nuptial.*
claus. 7. *gloss.* 2. *par.* 6. *num.* 7. *cum seqq.*
iuncto *num.* 30. *cum seqq. Post resolut.* 89.
num. 37. *cum seqq. Hodiern. ad Surd. dec.*
86. *num.* 16. *cum seqq. Bottilier. de Suc-*
cess. theorem. 88. *sub num.* 20. *Noguerol.*
allegat. 29. *num.* 183. *Bonden collectat.* 6.
nu. 9. *cum seqq. Torre de Pact. futur suc-*
cess. lib. 3. *cap.* 5. *num.* 99. *vers. & sicuti.*
Etiamsi obligatio, & fideiussio munita sit
26 iuramento; *Adden. ad Ludouis. decis.* 321
num. 12. *Post. loc. cit. num.* 45. *Hodiern.*
vbi suprà num. 18. *cum seq. Rot. in recent.*
dec. 97. *num.* 10. *par.* 15.

Verùm quod obligatiò in parte tantùm
27 excedente medietatem sit nulla, in alia
verò parte sustineatur, ea præsertìm ratio-
ne, quia cum ex æquitate contrà iuris ri-
gorem introductum sit subuenire Mulieri-
bus ne remaneant indotatæ, talis æquitas
non debet tàm magnam iniquitatem ope-
rari, vt contractus in totum rescindatur in
graue creditoris præiudicium, vt tenent
Merlin. de Pign. lib. 2. *quæst.* 18. *num.* 71.
& sub num. 73. *Tondut. QQ. & resolut.*
ciuil. cap. 45. *num.* 22. *lib.* 1. *Thesaur. iun.*
qq forens. 65. *num.* 4. *lib.* 2. *& Thesaur.*
sen. decis. 223. & hæc opinio passim in
Tribunalibus Vrbis amplectitur relaxan-
do mandata, & procedendo ad executio-
nem fauore creditorum, salua medietatis
dotis.

Sed si dos sit modica, ità vt non suffi-
ciat ad alimenta, & onera Matrimonij,
28 tùnc enim nec pro medietate valere di-
cunt *Ciriac. controu.* 216. *num.* 20. *Nogue-*
rol. allegat. 30. *num.* 16. quem refert *An-*
dreol. controu. 376. *num.* 6. quam opinio-
nem sequitur *Card. de Luca de Dote dis-*
curs. 95. *num.* 8. *& D. Carolus Antonius*
de Luca ad Gratian. discept. 108. *num.* 5.
contrà Merlin. de Pign.

Sæpè etiàm contingit quod Mulier plu-
res contraxit obligationes diuersis tempo-
ribus, quarum quælibet de per se eam
29 non reddit indotatam in totum, nec vltrà
medietatem dotis, sed solùm omnes simùl
iunctæ, adhùc isto casu omnes obligatio-
nes sunt inualidæ secundùm opinionem
Noguerol. allegat. 29. *num.* 107. *cum plu-*
ribus seqq.

Sed

Sed secundùm aliam opinionem æquiorem, & communiorem non omnes obligationes sunt annullandæ, sed dumtaxàt po-
30 steriores excedentes dotis dimidiam, vt tenent *Gaspar Anton. Thesaur in Addit. ad decis. Antonij Patris decis.* 223. *& lib.* 2. *QQ. forens.* 65. *num.* 4. *Fontanell. de Pact. nupt. claus.* 7. *gloss.* 2. *par.* 6. *numer.* 37. *cum seqq. Andreol. d. controu.* 376. *nu.* 4. *Salgad. Labyrint credit. par.* 2. *cap.* 4. *nu* 68. *cum seqq.*, vbi etiàm *Noguerolum* reprehendit *Terre de Pact. futur. success. lib.* 3. *cap.* 5. *num.* 98.

Notandum, quod non solùm Mulier potest conqueri aduersus contractus, &
31 obligationes, ex quibus in totum, vel in maiori parte dotis remansit læsa, & indotata, quæ actio, & exceptio intentata potest continuari ab eius hæredibus; verùm etiàm istud ius est transmissibile ad hæredes quoscumque, ità vt ipsi quoque possint petere rescissionem, & opponere nullitatem obligationis; nàm cum ea tàm notabilitèr remanserit læsa, tùnc lex præsumit contractum, & obligationem meticulosam, & rescisio illius peti valet actione, quod metus causa, quæ exerceri potest etiàm ab hærede metum passi, sicut posset si ipse viueret, vt reiecta contraria opinione constantèr tenet *Fontanell. de Pact. nupt. claus.* 7. *gloss.* 2. *par.* 6. *numer.* 44. *iuncto num.* 48. *cum seqq.*

Circà consensum ab Agnatis; Cogna-
C tis, & vicinis respectiuè præstandum in contractibus Mulierum videnda erunt *adducta suprà in Obseruat. ad Rubr.* 17. *num.* 18. *cum seqq. lib.* 3. Et cum consensu co-
32 pulatiuè iurare debent id expedire, aut necessarium esse Mulieri, quod iuramentum expressè præstandum est, vt dictum fuit suprà in *d. Obseruat.* 17. *nu.* 34. & eo deficiente contractus, & obligatio non valet, vt dixit *Rot. coràm Pamphilio decis.* 455. *num.* 6. Nec præsumitur ex interposi-
33 tione decreti Iudicis, vt respondit *Rota coràm Buratt. dec.* 924. *nu.* 13. vbi etiàm aduertit, quod ad hoc vt huiusmodi præsumptio intret, saltèm requiritur enunciatio talis iuramenti in Instrumento: Et si Statutum disponeret, quod proximiores deberent iurare nullum habere interesse
34 in contractu, illumque expedire, vel tendere in vtilitatem Mulieris, si ex instrumento constet primum fuisse dumtaxàt præstitum, & in scriptis redactum, nequaquàm verò secundùm, cessat præsumptio præstationis iuramenti circà necessitatem, congruitatem, vel vtilitatem contractus, & obligationis; nàm sicuti vnum, quod fuit præstitum in scriptis redactum fuit, ità verisimilitèr idem obseruatum fuisset, quò ad aliud iuramentum, si præstitum fuisset, vt respondit *Rota coràm Buratt. d. dec.* 924. *nu.* 24. *& coràm Pamphil. dec.* 955. *num.* 8. *cum seq.*

Circà verò causam videnda sunt adducta supèr *in Obseru. ad Rubr.* 17. *num.* 35. *cum seqq. lib.* 3.

Addendo hic solùm, quod cum ex dispositione *Statuti* in contractu, obligatione, & renunciatione Mulieris requiratur
35 causa expediens, vel necessaria, circà quam cum iurare debeant duo Agnati, vel Cognati, vel vicini, & subindè legitimè illa cognita, à Iudice interponi decretum,
36 pernecesse exprimenda est causa, ad hoc vt supèr illa prædictis Agnatis, vel Cognatis, vel vicinis deferri valeat iuramentum, & sic copulatiuè requiritur decretum Iudicis cum expressione causæ, & quidèm sufficientis, ità vt solum decretum absque causa non suffragetur, vt censuit *Rota coràm Dunozett. iun. dec.* 805. *num.* 6. quæ causa cum debeat esse vera, aliàs decretum nullum remaneat, & contractus non
37 sustineatur *leg. Et si Præses Cod. de Præd. min. ibique Barbos. num.* 1. *cum seqq.* vbi concordantes *Fenzon. ad Statut. Vrb. lib.* 1. *cap.* 113. *num.* 24. *Rot. coram Ludouis. decis.* 496. *num.* 10. *cum seq. & decis.* 624. *num.* 4 *par.* 1. *diuers.* consequentèr cognoscenda, discutienda, & examinanda erit per Iudicem antè interpositionem decreti,
38 alioquìn illud remaneret nullum, vt cumulatis concordantibus firmat *Gratios. Vbert. de Citat. cap.* 10. *num.* 149. *Rota dec.* 458. *n.* 2. *p.* 1. *diu.* quæ quidèm cognitio causæ debet legitimè fieri, videlicèt iuris ordine seruato, attentis illis verbis Statuti
39 *Cum legitima causa cognitione interpositum* exfirmatis per *Barbos. de Dictionib. dict.* 288. *num.* 1 *cum seqq. & Rot. coràm Seraphin. dec.* 290. *num.* 2. Quod fieri nequiret absquè quo causa, nedùm in Instrumento exprimatur, sed etiàm probaretur, ac excuteretur in scriptura separata, vt cum *text. in l. Minorum Cod de Præd. min. & Menoch. de Recuper. remed.* 15. *num.* 148. dixit *Gratian. discept.* 409. *num.* 30., nisi per consuetudinem introductum esset, quod circà veritatem, & sufficientiam
40 causæ narratæ Iudex præsumatur plenè infor-

informatus ab Agnatis, seù Cognatis, aùt vicinis, de quorum consilio, ac præuio eorum iuramento circà congruitatem, aùt necessitatem initus fuit contractus, etiamsi informatio supèr veritate, & sufficientia causæ in scriptis ab ipsis non fuerit redacta, per quam consuetudinem tollitur ius positiuum, seù Statutum contrarium disponens, vt in puncto respondit *Gratian. d. discept.* 409. *num.* 30. *vers. Tamèn de consuetudine cum duobus seqq.* & priùs *discept.* 153. *num.* 11. *cum seqq.* vbi *num.* 22. tradit procedere, quandò stylus, seù talis consuetudo est præscripta, idemque firmat *Surd. decis.* 334. *num.* 5. *vers. quamuis autèm cum pluribus seqq. Rot. cit. dec.* 458. *num.* 2. *par.* 1. *diuers.* & isto casu sufficit quod cognitio causæ enunciata fuerit, vt aduertit *Gratian. cit. discept.* 153. *nu* 16. *cum seqq.*

Eoque magis conuincitur necessitas expressionis causæ in obligatione, contractu, seù renunciatione Mulierum, & quidèm
41 indiuidualis, & particularis ad hoc vt si falsa, vel inefficax, ac inepta detegatur, actus impugnari valeat, vt dictum fuit suprà in *Obseruat. ad Rubr.* 17. *num.* 44. *lib.* 3. & respondit *Rota coràm Cels. decis.* 233. *num.* 5. *cum sequen.* Nàm sicuti si illa esset vaga, vel inepta non suffragaret, dùm non posset fieri illius discussio, nec Iudex cognoscere, an esset expediens, aut necessaria pro interpositione decreti, & clausa remaneret via impugnandi contractum, & obligationem, vt censuit *Rot. coràm Priolo dec.* 224. *num.* 5. *coràm Celso vbi suprà, in Rauennaten. Releuationis Indemnitatis* 1. *Iunij* 1661. *coràm bo. mem. Ninot.* §. *Est autèm cum seqq. intèr eius impress. decis.* 3. *& in rec. decis.* 167. *num.* 19. *par.* 17. Ità multo magis, si nullo modo exprimeretur causa; Imò si falsa, aut insufficiens expressa fuisset, contractus, & obligatio non sub-
42 stineretur, quamuis ex alia causa non expressa substineri potuisset, cùm certum sit ex ea tamquàm ignota Iudicis animum ad interpositionem decreti elici non potuisset, dùm attendendum sit quod Iudici expressum fuit, non quid intèr contrahentes actum fuit, vt respondit *Rota in recent. decis.* 331. *numer.* 19. *cum sequent. par.* 17.

Nulla habita ratione decreti à Iudice interpositi supèr causa vaga, vel inepta; Nàm præsumptio ex eo resultans habet locum tantùm in dubio, secùs quandò expressè patet inepta, & inefficax causa,
43 cum illa præsumptio cedere debeat veritati, vt cum *Alciat. de Præsumpt. regul.* 3. *præsumpt.* 10. *nu.* 11. prosequitur *Rota d. dec.* 805. *num.* 3. *in fine cum duobus seq. & in rec. dec.* 172. *num.* 9. *par.* 11. Benè verum est, quod decretum Iudicis interpositum seruatis cęteris solemnitatibus à
44 Statuto requisitis, adeò facit præsumere veritatem, & sufficientiam causæ in instrumento expressæ, vt transferatur onus probandi contrarium, & quidèm plenè, & concludentèr in allegante nullitatem obligationis, vt firmauit *Rot. coram Vbald. dec.* 342. *num.* 2. *cum seq. coram Caualer. decis.* 479. *num.* 2. *in recent. decis.* 345. *num.* 1. *vers. ità vt in contrarium part.* 4. *tom.* 1. *decis.* 23. *num.* 4. *par.* 4. *tom.* 2.

Et si causa in contractu expressa partim est vera, & partim falsa, tùnc ratione indiuiduitatis decreti, totus contractus re-
45 manet nullus, vt tradit *Adden. ad Rot. in rec. dec.* 81. *nu.* 21. *par.* 8. respondit *Rota in rec. decis.* 97. *num.* 7. *par.* 15. *& in Romana Locorum Montium* 1. *Februarij* 1664. §. *Sed clarior coràm bo. mem. Ninot. intèr eius impress. decis.* 59. *in rec. decis.* 63. *nu.* 5. *& 6: par.* 12. *& decis.* 163. *nu.* 15. *cum seq. par.* 14. si tamèn constat, quod pars pecuniæ versa est in extinctionem debito-
46 rum, pro quibus Mulier premebatur, vel ad quæ tenebatur, eo casu cum æquitas non patiatur, quod locupletetur cum alterius iactura, tenetur pro illa rata, saltem actione in rem verso ad restitutionem pecuniarum, vt respondit *Rota in recent. d. decis.* 163. *num.* 16. *cum duobus sequent. par.* 14.

Quandò autèm plures causæ fuerunt cumulatiuè expressæ, tùnc si vna de per se
47 est sufficiens, & vera, sustinetur obligatio, licèt aliæ sint falsæ, vt declarat *Adden. ad Rot. in rec. dec.* 81. *num.* 108. *par.* 8. cum alijs adductis per *Rot. in rec. dec.* 221. *nu.* 3. *par.* 14. secùs verò quandò plures causę
48 copulatiuè expressæ fuerunt, adeò vt Mulier ex omnibus causis simùl mota fuerit ad se obligandum, etenìm eo casu nedùm ratione indiuiduitatis decreti, sed etiàm quia ex omnibus causis Mulier inducta est ad se obligandum, cessante eius voluntate ob defectum alicuius ex causis expressio, obligatio non sustinetur, vt cumulatis concordantibus distinguendo respondit, *Rot. in rec. dec.* 171. *num.* 10. *par.* 11.

Sicuti ex peculiari priuilegio dotis susti-

netur

netur illius permissio, & obligatio facta à
49 Muliere, etiamsi de Iure illi interdictum sit à S. C. *Valleiano* pro alio se obligare per *tex. in l. finali* ibi *vel spoponderit pro qualibet Muliere cum qua Matrimonium licitum est omninò compellatur suam obligationem adimplere C. ad S. C. Valleian. & in l. Promittendo ff. de Iure dotium.*

Ità non obstante Statuto disponente,
50 quod in contractibus Mulierum requirantur certæ solemnitates ad supplendam earum imbecillitatem, pro dote efficacitèr obligantur etiàm non seruatis solemnitatibus Statuti, vt tenent *Petrus Barbos. in par. 1. leg. 1. num. 26. vers. sed his non obstantibus ff. Solut. Matrim.* latissimè discusso articulo, & reprobatis contrarijs respondit, & ità decisum fuisse testatur *Altograd. cons. 34. num. 8. cum seqq.* qui etiàm *num. 48. vers. & licèt cum seqq. vol. 1.* & post cum *Cirocb. discept. 35. num. 24. cum seqq.* examinat, quid dicendum quandò Mulier se ipsam dotat *Conciol. allegat. 48. num. 51. cum seqq. Adden. ad Buratt. dec. 924. num. 17. Rot. diuers. decis. 264. num. 5. par. 4. post Pic. ad Statut. Vrb. dec. 13. coràm Dunozet. iun. dec. 561. num. 3. & dec. 919. num. 1. coram Royas dec. 450. num. 4. coram Coccin. decis. 433. num. 1. in rec. dec. 240. num. 1. cum seqq. part. 7. & decis. 13. num. 7. cum seqq. par. 15. & dec. 306. num. 7. par. 17.* & procedit non solùm pro dote, sed etiàm pro illius antephato *Barbos. in allegat. l. final. numer. 4.*
51 *C. ad S. C. Velleian.* Et augumento *Rota coram Coccin. d. dec. 433. num. 2. & d. dec. 919. num 4.* vbi *num. seq.* limitat, quandò augumentum fuit assignatum post con-
52 tractum mandatum, & sic quasi ad defraudandum Statutum.

Quæ principalis conclusio procedit quidèm in Muliere maiori, quæ potest obli-
53 gari pro dote; non autèm in minore tàm masculo, quàm fœmina, cum dos isto casu non reperiatur priuilegiata, sed Statutum indistinctè loquens circà solemnitates seruandas in contractibus minorum comprehendit etiàm causam dotis, vt declarando firmant *Barbos. in d. l. final. num. 4. cum seq. Adden. ad Rot. in rec. decis. 460. num. 228. par. 4. tom. 2. Conciol. loc. cit. Rot. diuers. vbi suprà num. 5. in rec. d. dec. 240. num. 8. cum seqq. par. 7. d. decis. 13. num. 9. par. 15. coràm Royas d. dec. 450. num. 3. vers. nàm obiectum, coràm Dunozet. cit. decis. 561. num. 4.* penès *Torre de Pact. futur. success. dec. 117. nu. 3. cum seqq.* Iuxtà tamèn sublimitationem addu-
54 ctam suprà in *Obseruat. ad lib. 3. Rubr. 17. num. 62.*

Sicuti quoque non sustinetur obligatio Mulieris pro dote, sed rescinditur, quan-
55 dò remanet penitùs indotata, non obstantibus solemnitatibus statutarijs, & iuramento, vt tenent *Ciriac. controu. 41. nu. 9. in fine iuncta controu. 295. nu. 39. cum seq. Pic. ad Statut. Vrb. gloss. 7. num. 240. Bonden.* alios cumulans *collect. 6. nu. 27. ac 29.*, & aduertit *Altograd. cons. 34. num. finali, vol. 1.* qui loquitur de Muliere, quæ totam suam dotem pro alia dotanda obligauit, seù alienauit: Quod intelligendum est cum modificatione præseruationis medietatis dotis iuxtà opinionem adductam *suprà num. 27.*

Hinc licèt ex dispositione nostri *Statuti* expresse permissum sit Mulieribus se obligare posse tàm pro dote filiæ, quàm cuiusuis Mulieris; attamèn non sustineretur obligatio, nisi salua medietate dotis, si ipsa Mulier alioquin remaneret penitùs indotata.

De Bonorum communium diuisione.

R V B R I C A XXVI.

AD remouendas difficultates, discordias, (A) nec non rixas, quæ euenire solent causa, & occasione diuisionis bonorum communium, vtque diuisio ipsa faciliùs, quietius, ac expeditius fieri valeat. Statuimus, quod ad instantiam cuiuslibet volentis diuidere, aut diuidi bona sua sibi communia quoquo modo, aut pro quacunque parte cum aliquibus coniunctis, siue non, & quæ de iure diuidenda essent, per Iusdicentem statuatur terminus octo dierum cuilibet ex consortibus prædictis, infrà quem conuenire debeant inter se omnes ad partes cuique eorum contingentes faciendas, & assignandas, aut in modo faciendæ diuisionis, aut per se ipsos, aut vnum, vel plures ex eis, aut per alium, vel alios eligendum, vel eligendos ad hoc

infrà terminum inter eos statutum, vel statuendum, quod si non conuenerint vt suprà in eo termino, vel ab eis electi siue vnus, siue plures dictas partes non fecerint in eo termino vt suprà statuto, tùnc ad instantiam cuiuscunque ex his diuisionem fieri volentis consortes ipsi omnes detineantur in Palatio ipsius Iusdicentis, ità quod ex eo loco nullus exire queat sine licentia Iudicis ipsius donèc statuerint diuisionem, & partes esse faciendas per vnum ex eis, quem maior pars saltèm, omnibus tamèn vocatis, elegerit pro magis idoneo ad hunc effectum, vel ratione maioris ætatis, aut maioris intelligentiæ, seu experientiæ, aut quauis alia ratione, quo non electo infrà octo dies à die eorum detentionis prędictæ, aut partes non faciente postquàm electus fuisset infrà terminum quindecim dierum tùnc immediatè sequentium, tùnc partes faciat, & facere teneatur, & cogatur omni iuris remedio ille, quem sors ad faciendum elegerit, seu deputauerit, quod si etiàm sortitus ipse infrà alios quindecim dies partes ipsas non fecerit, qui prius ad diuisionem prouocauerit, vel voluerit bona diuidi, partes ipsas facere teneatur, ac cogatur, vt suprà, & quando plures concurrerent æquè, vel aliter esset dubium, aut altercatio, qui priùs prouocaucrit, vel voluerit bona diuidi, si ex eis non sit qui velit partes facere, tùnc forte dirimatur quis ex his parres faciat, & quem sors declarauerit, partes ipsas facere reneatur, & cogatur vt suprà, hoc tamen semper prædictis addito, & declarato, videlicet quod minores vigintiquinque annis non teneantur, nec eorum agentes partes facere, nec ad id cogi valeant. Inter duos autèm tantùm consortes volumus debere, & cogi facere partes prouocantes ad diuisionem, nisi aliter prouocatus vellet partes ipsas facere, & ipsis pariter prouocantibus, vel existentibus in controuersia, non existente in promptu quis primò prouocauerit, sorte vt suprà dirimatur, & declaretur quis partes facere debeat, & cogatur vt suprà, minoribus vt suprà non cogendis ad partes faciendas, & quod in omnibus casibus prædictis diuisio fieri debeat, siuè partes ipsæ fieri debeant bona fide, & non ad iniuriam, & beneficium vnius potiùs quàm alterius, & consideratis circumstantijs, quæ considerari solent, & debent de iure ad partes faciendas æqualiter, etiàm in diuidendo res pro rata quandò commodè diuidi possunt, (B) vel assignando rem integram pro re, & è contrà, & supplendo in pecunia quandò, & prout æquum esset, & aliter disponendo, & faciendo proùt videtur melius sinceritati boni diuisoris, colloquio, & consilio etiàm peritorum adhibito, vbi diuidens, & partes faciens non haberet sufficientem cognitionem, & præstito per eum diuidentem iuramento solemniter de obseruandis, & considerandis prædictis, cuius iuramento etiam stari debeat se bona fide, & secundùm conscienriam suam, & secundùm consideranda vt suprà vsum fuisse. Factis insuper partibus in omnibus, & singulis casibus prædictis sorte dirimatur quis primò, & qui successiuè optare habeat vnus post alium vsquè ad vltimum inclusiuè, & habeantur pro vno consorte etiam quò ad omnes effectus plures hæredes, vel successores in iure primi consortis, qui habuisset vt suprà diuidere, vel in diuisione esse, si ius tempore diuisionis penès eundem durasset, et prædicta diuisio mittatur executioni tradita etiàm vnicuiq; possessione, vel quasi partis suæ, aut sibi acquisita, quam etiàm propria auctoritate, volumus vnumquemque sibi acquirere posse, remota in prædictis omni appellatione (C) etiàm legitima, quo ad effectum suspendendi executionem prædictam, nec non saluis infrascriptis, omni querela, ac recursu, aut reclamatione remotis, donec dicta diuisio sortita fuerit effectum vt suprà, recepta portione sua per quemcunque volentem dictæ diuisioni, et dictis partibus factis acquiescere. Declaranres tamen, ac volumus quod non ob-

obſtante quod aliquis acquieuerit, quiſquis fuerit, dictæ diuiſioni, et partibus vt ſuprà, liceat ipſi, et vnicuique ex prædictis conſortibus querelare, et de nullitate, ac iniuſtitia dictæ diuiſionis, dictarumque portionum factarum proponere, et etiam in iudicio agere coram Iudice competenti, aut ſi voluerit, vel coram Arbitris, et Arbitraroribus eligendis, et qui eligi debeant modo, et forma, de quibus, et proùt in Statuto de compromiſſis inter coniunctos eligendos infrà biennium à die factæ dictæ diuiſionis, et partium prædictarum numerandum pro quacunque læſione, (D) etiàm modica, quæ tamèn excedat valorem, aut æſtimationem decem pro centenario, pro eo maximè, quod non fuerit facta æqualitèr, aut non ſeruatis prædictis, aut alijs de iure conſiderandis, et ex quibus conſideratis æquior diuiſio fieri potuiſſet, quod tamèn biennium non currat minoribus durante eorum minori ætate, hoc tamen ſemper declarato quod partes factæ ſtare debeant, nec alterari etiàm docto, aut oſtenſo de læſione allegata, et tunc, et eo caſu, illi et cuicunque, qui minus haberet, et qui læderet, vt ſuprà, reficiatur per alium, vel alios pro rata, quatenùs plus vnus haberet, quàm alius in pecunia, vel rebus prout magis voluerit reficere legitimè, vbi autèm querelans, vel de læſione dicens fateretur aliquam portionem non habere læſionem, et illa ſibi officere cum effectu permutanda cum ſua, tunc omninò ſit excluſus à dicta querela, et læſione proponenda. Per prædicta tamèn non intelligimus eſſe derogatum quìn dici poſſit de læſione ſecundùm terminos Iuris communis conſiderabili infrà tempora præſcriptionum à Iure communi, vel alitèr quàm à præſenti Statuto inductorum. Et quia de modo ſortiendi poſſet etiàm eſſe diſcordia dicimus, et volumus in caſibus prædictis modum eſſe debere, quem maior pars voluerit, aut in defectum maioris partis, quem Iudex declarauerit, et hoc Statutum de nouo additum, ſit præciſum, et ſeruari debeat inuiolabilitèr.

S V M M A R I V M.

1 *Diuiſio bonorum inter fratres ſplendorem, & decus familiæ deſtruit, & eſt ad inſtar diuiſionis membrorum corporis humani, & n. 2.*

Membra corporis diuiſa deformitatem inducunt, & debitas functiones non faciunt num. 1.

2 *Diuiſio facienda inter quos ſit, vel non.*

3 *Diuiſio inter fratres quandò ſit neceſſaria.*

4 *Diuiſione inter fratres promota varia controuerſia deindè ſolent euenire circà modum diuidendi.*

5 *Statutum in diuiſione facienda eſt ſeruandum.*

Conſuetudo in diuiſione facienda eſt ſeruanda num. 5.

6 *Diuiſio de bono, & æquo facienda eſt.*

Bona fides in diuiſione exuberare debet, num. 6.

Sine ſtrepitu, & figura iudicij proceditur in diuiſione inter fratres n. 6.

Iuramento ſuper communione bonorum inter fratres ſtatur n. 6.

7 *Socius habens fundum proprium contiguum alteri diuidendo, tùnc illi debet aſſignari ſua portio ex illa parte contigua, & num. 20.*

8 *Diuiſio per ſaltus ſingulos agros diuidendo non eſt facienda.*

9 *Maior in diuiſione facienda debet facere partes, & minor eligere ſecundùm Canoniſtas.*

10 *Intellige de maiori, qui diù adminiſtrauit non de maiore natu.*

11 *Secundùm Legiſtas nulla competit prærogatiua maiori in diuidendo, nec minori in eligendo, ſed quomodò ſit facienda diuiſio controuertitur.*

12 *Diuiſio facienda eſt per aſſignationem arbitrio Iudicis præuia æſtimatione.*

13 *Sorte, mediantibus bollectinis dirimitur controuerſia, quæ ſupèr electione in diuiſione emergit poſt factas partes æquales.*

14 *Vel Iudex aſſignat.*

15 *Sortis iudicio ſæpè fiunt diuiſiones.*

Diuiſio inter fratres ruſticos, qui ſuſceperunt prædia ad laborerium quomodo ſit facienda remiſſiuè n. 15.

16 *Commoditas in diuiſionibus etiàm ſpectanda eſt.*

17 *Permittenda non est diuisio, quandò rei substantiam corrumpit.*
18 *Impossibilis diuisio iudicatur, si res diuideretur, longè minùs valeret.*
Rei indiuiduæ facienda est diuisio per partitum, assignando vni rem, & alteri pretium, vel per alium modum congruentem n. 18.
Habenti domum, vel fundum vicinum assignanda est in diuisione res vicino n. 20.
19 *Præferendus est in re, qui habet maiorem partem in eadem re diuidenda.*
21 *Licitatio in diuisione admittitur, quandò consortes in re indiuisibili habent aequalem partem.*
22 *Officij Notarij Capitolini diuisio si facienda sit, vni debet adiudicari, & consocio æstimatio soluenda est.*
23 *Libri, & scripturæ communes, apud quem ex hæredibus conseruari debeant remissiuè.*
24 *Appellatio suspensiua ad effectum impediendi diuisionis executionem tum admittitur per statutum, sed solùm in deuolutiuo post datam illi executionem nu. 25. Vide ibi.*
26 *Contractus bonæ fidei est diuisio.*
Æqualitas est seruanda in diuisione n. 26.
27 *Læsio qualibet sufficit in diuisione.*
28 *Læsio in sexta parte sufficit, quandò diuisio facta fuit ab arbitris, vel iudicialiter.*
Læsio vltrà dimidium sufficit ad rescindendam venditionem factam à partibus, n. 28. Vide ibi.
29 *Scientèr acceptans in diuisione bona feudalia, emphyteutica, vel fideicommissaria, dum consocio obuenerunt bona libera, non potest prætextu læsionis eam impugnare.*
30 *Diuisio per errorem facta debet retractari.*
31 *Diuisio dolo, aut fraude facta debet retractari.*
32 *Diuisio per sortem facta, læsionis causa retractari non potest.*
33 *Nec per appellationem impediri.*
34 *Potest tamen implorari officium Iudicis ratione enormis læsionis. Declara n. 35.*
36 *Solemnitates statutariæ circa contractus minorum requiruntur etiàm in diuisione, quamuis sit actus necessarius.*

OBSERVATIO.

1 Diuisio bonorum intèr fratres splendorem, & decus familiæ destruit, vt animaduertit *Gizz. in Addit. ad Capyc. latr. decis.* 28. *num.* 10. *cum seq.* & est quasi ad instar diuisionis, & separationis membrorum Corporis humani, quæ vnita constituunt, & componunt vnum Corpus integrale, & perfectum, diuisum verò, vel carens aliquo membro deformitatem inducit, nec æquè benè suas functiones proùt anteà operetur. Vndè *Diu. Bernardus in Epistola*, quam scripsit *Raymundo de Diuisione intèr fratres fienda supèr hæreditate*
2 ità respondit *si sunt Nobiles; melior quandoquè aliorum filiorum dispersio, quàm hæreditatis diuisio; si sunt laborantes faciant, vt velint; si sunt Mercatores, tutior est diuisio, quàm communio, nè vnius infortunium alteri imputetur*, vt refert *Fab. de Giocchis in auth. Nouissima in fine C. de Inoffic. testam.* Verùm quià genia, & temperamenta etiàm intèr fratres, & sanguine coniunctas quandoquè sunt adeò varia,
3 & antipatica, vt in inimicitias capitales conuertantur, & aliquandò ob communionem ad arma deueniatur, vt prætèr quotidianam experientiam comprobat *Gizz. vbi suprà num. primo cum seq.* proindè ad euitandum maius malum, diuisio tùnc est necessaria, & medicinale remedium etiàm à prudentibus Viris iudicetur, vt admonet *Capyc. latr. decis.* 168. *num.* 10. *in fine.*

Parùm etiàm esset si circa resolutione deueniendi ad diuisionem, ad eam concorditèr, & animo sedato, & composito ad eam deueniretur, sed discordias discordijs addendo, vt plurimum suscitantur va-
4 riæ disputationes tàm circà res, & bona, quæ sub diuisione contineri debeant, quàm circà modum eam faciendi, & vt status domus, eò magis omnibus patefiat, non erubescunt ad iudicium contentiosum prouocare, & acerrimè disputare.

Ommissa discussione eorum, quæ sint diuidenda, ac occasione diuisionis conferenda, cùm determinatio regulanda sit secundùm qualitatem, patrimonium, & contingentiam casuum, quorum multi videri poterunt penès *Michalor. de Fratrib. & Merlin. de Legitim. Zacchia de Salar. qu.* 31. *num.* 7. *cum seqq.* tantummodò ad normam præsentis *Rubricæ*, quę quò ad sequestrationem in Palatio non seruatur, subnectam aliqua circà modum diuidendi; præmittendo pro constanti, quod quandò viget
5 Statutum, illud est seruandum, vt firmat *Capyc. latr. decis.* 28. *num.* 21. *ibiquè Adden. num.* 15. proùt paritèr seruanda est consuetudo, si adsit, vt docent *Capyc. latr.*

& Adden. vbi suprà, & Michalor. de Fratrib. par. 3. cap. 38. num. 17.

Præmittendo etiàm quod diuisio facien-
6 da est de bono, & æquo S. *quædam vers. in quibus Instit. de Action. l. Maioribus Cod. Commun. vtriusque Iudic.* nàm in diuisione bona fides exuberare debet, vt vtramquè conclusionem firmat *Michalor. vbi suprà num. 18. Gratian. disceptat. 160. sub n. 18.* Et quandò agitur intèr fratres ad diuisionem proceditur summariè, & sine strepitu, & figura iudicij, cùm etiàm stetur iuramento super communione bonorum, vt relato *Muta super Consuetud. Panorm. cap. 56. num. 33.* notat *Gratian. vbi suprà num 19.*

Præmittendum vlteriùs, quod in diuisione considerari debet Loci contigui-
7 tas, ità vt si vnus habeat fundum proprium propè fundum diuidendum, ipsi ex illa parte porrio assignari debet ad *text. in l. Quicumque la 2. C. de Omn. agr. desens. lib. 11.* & aduertit *Michalor. dicto cap. 38. num. 15.*

Præmittendum denique, quod non de-
8 bet fieri diuisio per saltus, singulos agros diuidendo, sed partes debent assignari separatæ, vni nempè in vna parte, & alteri in alia parte, *Michalor. vbi suprà num. 26. Fontanell. de Pact. nupt. clausf. 4. gloss. 9 par. 2. num. 47. Barz. decis. 100.*

Hinc etiàm non est facienda diuisio rei, quæ commodam non patitur diuisionem, vt dicam infrà.

Variæ sunt opiniones quò ad modum seruandum in diuisione facienda: Nàm
9 secundùm *Canonistas* maior debet facere partes, & minor eligere, quæ opinio desumpta est ex *cap. primo de Paroch.* & verior iudicatur ea *Ias. in S. quædam num. 65, cum duobus seqq. Instit. de Action. Michalor. de Fratrib. par. 3. cap. 38. num. 10. Ciroch. discept. 67. num. 86. Fontanell. de Pact. nuptial. clausf. 4. gloss. 9. par. 2. n. 35. cum seqq.* iuncto *num. 45.* vbi approbat hunc modum diuidendi *Muta in Consuetud. Panorm. cap. 56. num. 12. cum seqq. & decis. 53. num. 15.* plenissimè cumulatis concordantibus *Capyc. latr. cit. decis. 38 num. primo* iuncto *num. 21.* vbi post relatas omnes opiniones concludit, quod in Terris Ecclesiæ seruanda est hæc opinio cum alijs relatis per *Rot. coram Vbald. decis. 850, n. 6, cum seq.* Quod consonat cum auctoritate *Diui Ambrosij lib primo de Abraham cap. 3.* bii *Firmior diuidat, infirmior eligat, nè habeat quod conqueratur, electionis enim sua partem non poterit calumniari.*

Intelligendo de maiori, non quidèm natu, sed de maiori, qui diù administrauit,
10 eo quià verisimile sit ipsum de valore rerum communium esse meliùs informatum, vt docet *Abb. in dicto cap. primo n. 4. Menoch. de Arbitrar. lib. 2. centur. 2. cas. 124. num. 4. cum duobus seqq.* qui tamèn *num. 6. in fine* reponit in Iudicis arbitrio quis dicatur maior *Ciroch. loc. cit. num. 76. in fine*, alios refert *Rot coram Vbald. d. decis. 850. num. 7.*

Secundùm verò *Legistas* nulla competit prærogatiua maiori in diuidendo, & mino-
11 ri in eligendo, vt cumulatis *DD.* dixit *Rot. coram Vbald. d. decis. 850. num. 8.* & hanc opinionem *Legistarum* seruandam esse in Terris iurisdictioni seculari subiectis, tradit *Gizz. loc. cit. n. 17.*

Sed quomodò sit expedienda diuisio ijdem *Legistæ* non conueniunt inter se, vt videre est penès *Vbaldum d. dec. 850. n. 9. cum seqq.* vbi reprobat opinionem tenentium, quod qui habet maiorem partem, habeat electionem, prout etiàm reprobat aliam opinionem, quod res sit expedienda per sortem, quandò alitèr fieri potest diuisio.

Verior tamèn, & receptior opinio est, quod diuisio facienda sit per assignationem
12 arbitrio Iudicis iuxtà *DD.* cumulatos per *Michalor. d. cap. 38. num. 15. cum seq.* vt concordantibus relatis respondit *Rot. coram Vbaldo allegat. decis. 850. num. 18. & decis. 879. num. finali* præuia tamèn æstimatione, vel ab ipso Iudice, vel facienda iudicio Peritorum à partibus, vel ex officio eligendorum, vt latè firmat *Sanz. de Diuision. bonor. lib. primo cap. 4. num. primo cum pluribus seqq. & lib. 2. cap. 10. num. 3,* & hunc modum tanquàm magis iustum, & æquum, ac satisfactioni partium, & propriæ conscientiæ accomodatum comendat *Fontanell. de Pact. nuptial. clausf. 4. gloss. 9. par. 2. num. 46.* vbi docet praxim *Rot. in dd. decis. 850. num. 19. & 879. num. final.* vbi mandauit assignationem faciendam arbitrio Iudicis, præuia æstimatione Peritorum.

Constitutis verò æqualibus partibus, vel per Iudicem, vel per Peritos commu-
13 nitèr, vel ex officio electos, si quæstio super electione inter partes emergat, tùnc controuersia per sortem mediantibus bullectinis, seù cartulis est dirimenda ità *Bart. in l. 2. num. 6. C. Quandò, & quib. quarta*

pars

pars lib. 10. & prosequitur *Menoch. dicto cas.123. num.3. in fine,& Fontanell.loc.cit. sub eodem n.46.*

Nàm ad minorem non spectat electio, quandò partes factæ fuerunt ab Arbitris,
14 vel à Iudice, cùm tùnc sorte eligatur, vel Iudex assignet, vt declarando docet *Gratian. discept.160. n. 11. Rota cor. Crescent. decis.3. de Arbitr.*

Diuisiones siquidèm sæpè fiunt iudicio sortium, vt probatur ex *l. 2. vbi gloss. in*
15 *verbo sortium C. Quandò, & quib. quar. pars deb. lib. 10. & l. Si duobus in princ. C. Commun. de Legat. ibiquè Bald. num. 3.* & tradit *Fenzon. ad Statut.Vrb lib.1.cap.101. num.14.*

Quomodò verò facienda sit diuisio inter fratres rusticos, qui susceperunt prædia ad laborerium,& quorum aliqui habent filios, alij verò non, vel pauciores vide *Cost. de Rata rata quæst.48. Michalor. de Fratrib. par. 2. quæst. 35.* qui reprobat *Borgnin. decis.11. par.2.*

Quia in diuisionibus etiàm commoditas
B spectanda est *l.Non ampliùs §.eum bonorum*
16 *iuxtà gloss. ff. de Legat. primo*, & aduertit *Michalor. de Fratrib. par. 3. cap. 38. n.22.* Et quandò diuisio rei substantiam corrum-
17 pit, non est permittenda *Bald. in l. Sabinus §. si de vestibulo ff. Commun.diuid. Michalor. loc. cit. num. 28. & Fontanell. de Pact. nupt. claus.4. gloss.9. par.2. num. 72.* Et eo casu iudicatur impossibilis diuisio, quandò si res diuideretur longè minùs va-
18 leret, vt prosequitur *Michalor. num.29. Fontanell.loc. cit. num. 76.* Et tùnc vnus ex socijs debet habere rem, alter verò pretium, vt docet *Michalor. loc. cit. n.30.* cum in re indiuidua facienda sit diuisio per partitum, seù æstimationem, vel iuxtà alium modum congruentẽ *l. Ad officium 3. C. Commun. diuid.* alijs relatis docet *Gratian. discept. 160. num. 26. vers. dummodò cum seq.Conciol.ad Stat.Eugub.lib.2.cap.67. n.16. cum seq.*

Aduertendo, quod vertente controuersia inter Consortes, quis nempè ex eis de-
19 beat habere rem, & quis pretium præferendus est qui in re partem maiorem habet *Fontanell.loc. alleg. num. 81. cum seqq. Michalor. dicto cap. 38. num. 24. iuncto num. 31. & Barz. decis.100. num. 10. cum seq. & Conciol. loc. mox. citat. num. 17.*
20 vbi d.nu. 17. firmat, quod habenti domum, vel fundum contiguum assignanda est pars rei diuidendæ illi adhærens.

Et si fuerint pares admittitur licitatio,
21 vt firmant *Michalor. ibidem num. 32. & Fontanell. num. 85. cum seq.* si verò licitatione non vtantur, relinquitur arbitrio Iudicis, qui sortes eligere debet *Michalor. d. n.32. & Fontanell.n.86.*

Hinc si facienda esset diuisio Officij Notariatus Capitolini, qui penès vnum dum-
22 taxàt remanere debet, præuia æstimatione adiudicari deberet vni refuso pretio alteri, vt respondit *Rot.cor.Vbald. dec.879. n.16. vers.circà secundum.*

Apud quem autèm ex hæredibus conseruari debeant libri, et scripturæ commu-
23 nes, sequuta diuisione inter eos vide *Andreol. Controu. 152. & Gizz. in Addit. ad Capyc. latr. decis.128. num.18. cum seqq.*

Appellatio suspensiua ad effectum im-
C pediendi executionem diuisionis legitur
24 expressè prohibita à nostro *Statuto*, cuius dispositio cum non possit tergiuersari, est seruanda *Pigant. ad Statut. Ferrar. lib. 1. rubr.71. n.8.*

Postquàm verò diuisio mediante execu-
D tione sortita fuerit effectum, tùnc per *Statutum* admittitur impugnatio illius tàm ex
25 capite nullitatis, quàm iniustitiæ, & læsionis etiàm modicæ dummodò excedat valorem decem pro centenario; Vndè sublata est controuersia, quæ fit inter *DD.* circà læsionem requisitam pro rescissione diuisionis, quæ cum sit contractus bonæ
26 fidei, in quo æqualitas est seruanda *l.Vndè si Nerua ff. pro Socio Bart. in l. Societatem §. arbitrorum num.25. ff. eod.* & de bono, & æquo procedendum ex *allegatis suprà num. 6.* cùm diuidens non habeat animum vendendi, vel permutandi, sed diuidendi, & æqualem portionem pro iure suo in eisdem bonis consequendi, proindè
27 quælibet læsio de Iure communi sufficit,vt tradit *doctissimus, & diligentissimus D.Carolus Antonius de Luca in Animaduers. ad Gratian. discept. forens. cap. 788. num. 4.* & quod si sit facta ab Arbitris, vel iudicia-
28 litèr, sufficiat læsio in sexta parte, vt voluit *Cyriac. controu. 325. num. 28.* si verò facta fuerit à partibus, tùnc rescinditur quandò adest læsio, vltrà dimidiam, vt distinguendo firmat *Conciol. ad Statut. Eugub. lib. 2. rubr. 67. num. 13. cum seq.* & diuisio non fecerit transitum in iudicatum, ex eo enim quod appellari potuit, & non fuit appellatum in melius reformari non debet, vt docet *Michalor. dicto cap. 38. num. 21.* Nisi scientèr talitèr facta fuerit diuisio, nàm si,

scien-

scientèr acceptando, vni obuenerint bona
29 feudalia, & emphyteutica, vel fideicommissaria, alteri verò bona allodialia, & libera non poterit retractari diuisio prætextu læsionis, aut deceptionis, quoniàm sciens, non decipitur, nec læditur, vt tradit *Costa in tractatu, Aùt sciebat, aùt ignorabat distinct. 32. n. 1. cum duobus seqq. & Marta conf. 158.*

Paritèr etiàm quælibet læsio suffragatur quotiès diuisio facta fuit per errorem, iuxta
30 tà *tex. in l. Post. diuisionem C. de Iuris, & fact. ignorant. D. de Luca loc. cit. eod. nu. 4. vers. præterea, Conciol. loc allegat. num. 15.*
31 Vel per dolum, aut fraudem per *tex. in l. Maioribus* ibi, *& quod inæqualitèr gestum esse constiterit in meliùs reformabitur, maximè si aliquid perperam in ea factum inueniatur C. Commun. vtriusque iudic.* & prosequitur *de Luca vbi supra num 4. vers. ad hæc, & num. 5.* vbi subdit sufficere læsionem ascendentem ad sextam partem *Michalor. cit. cap. 38. num. 19.* & respondit *Rota coram Cels. dec. 286. per tot.*

Notandum, quod diuisio bonorum per sortem facta læsionis causa retractari non
32 potest, vt declarat *Caldas ad l. Si Curatorem verbo, vel aduersarij dolo num. 13. C. de In integr. restit.* quem sequitur *Fenzon. ad Statut. Vrbis lib. primo cap. 101. n. 15.*
33 Nec per appellationem impediri valet, quià non datur appellatio à sententia lata per sortem, cum fortuna non habeat superiorem in hoc mundo, vt relato *Bald.* & *Franch.* firmat *Fenzon. loc cit. num 16 cum seq.* Poterit tamen Iudicis officium implo-
34 rari ratione enormis læsionis, vt tenet *Franch. in Rubr. de Appellat. num. 10. & 11. Odd. de Restit. in integr. quæst. 66. sub n. 25. vers. sublimitant DD. & Barbos. Vot. decisiu. 62. num. 7. lib. 2.* & ità fuisse resolutum à *Sac. Consilio Neapolis* mandante *Magna Curia Vicaria* fieri apprétium bonorum ad vnumquem, ue ex fratribus iudicio sortis peruentorum, & si constaret de enormi læsione procederetur ad ità ratam diuisionem, vt testatur *De Luca loc. allegat. num. 5. vers. de Resciss̃ione.* Quod declara
35 procedere, quandò diuisio facta fuit per sortem Iudicis auctoritate, nec à diuisione appellatum fuerit, itaùt in iudicatum transiuerit, vt declarat *Fenzon. vbi suprà num. 19.*

Notandum etiàm quod licet diuisio sit actus necessarius, attamèn cum in ea con-
36 tingere possit læsio, proindè in diuisione facienda cum minore seruari debent solemnitates requisitæ à Statuto in contractibus minorum, in quibus lædi valent, vt respondit *Rot. coram Ludouis. decis. 496. num. 6 cum seqq.*

De Sumptibus Funerum.

R V B R I C A XXVII.

QVoniàm multotiès dubitari contingit quanta esse debeat expensa Funeris, quæ detrahi debeat ex dotibus, seu in consignatione legitimarum, aut in restitutione hæreditatum, seu fideicommissorum, & in quibuscunque casibus, in quibus dicta funeris impensa de iure deducenda venit. Eapropter præsenti lege Sancimus ne alicui in prædictis casibus, seu aliquo eorum, vel simili pro expensa Funeris petere, vel retinere, aut computare possit vltrà quinque pro centenario, quando dos, seu bona, de quibus petitur restitutio in parte, vel in totum non excederet summam librarum quingentarum bonon. Abindè verò suprà vsque ad mille libras quatuor pro centenario, à mille verò libris suprà vsquè ad duo milia, tres libras tantùm pro centenario. Abindè verò suprà vsq; in infinitum libras duas bonon.

S V M M A R I V M.

1 *Animæ Defunctorum quatuor modis soluuntur, de quibus ibi.*

2 *Curatio funeris, conditio sepulturæ, & pompa exequiarum magis sunt viuorum solatia, quàm subsidia mortuorum.*

3 *Episcopus permittere non debet superbos, & scandalosos sumptus funerum.*

4 *Statutum Laicorum circà reductionem luxus, & expensarum funerum valet. Decl. n. 5. Vide ibi.*

Pompa funebris an tendat in suffragium animæ defuncti remissiuè n. 5. in fine.

Expne6 -

6 *Expensarum funerum quantitas taxanda est arbitrio Iudicis habita ratione vt ibi.*

7 *Expensa funerum, & exequiarum facienda est iuxtà qualitatem, & facultates defuncti, adeoùt iuxtà has circumstantias debeantur emolumenta Parocho, non obstante quod ipse mandasset humili modo funerari.*

8 *Quantitas dotis mulieris defunctæ quanam detrahenda, & retinenda sit pro expensis funeris.*

9 *Funeris expensarum appellatione qua veniant n. 10. & 14.*

10 *Expensa vltima infirmitatis funeri æquiparantur, & habent eandem prioritatem alijs creditoribus. Decl. n. 12.*

11 *Actio quanam competat pro expensis vltima infirmitatis.*

13 *Vestes lugubres seruorum, & familiæ veniunt appellatione expensarum funeris. Decl. num. 14.*

15 *Expensa funeris præfertur omnibus creditoribus etiàm anterioribus, expressam hypotecam habentibus ac doti. Ampl. n. 16.*

17 *Ex Dote Vxoris prædefunctæ detrahenda est impensa funeris.*

18 *Maritus mortua Vxore non tenetur subire onera matrimonij.*

19 *Maritus tenetur pro rata lucri dotis concurrere ad expensas funeris Vxoris. Decl. vt ibi.*

20 *Repeti, an, & quando possint expensæ funeris factæ ab habente affectionem, sanguinisque coniunctionem, absque protestatione repetendi remissiuè.*

21 *Funerum, & eorum expensarum materiam tractantes adducuntur.*

22 *Vidua debetur Rheda, qua vtebatur viuente viro.*

OBSERVATIO.

Animæ Defunctorum quatuor modis soluuntur; Aut oblationibus Sacer-
1 dotum, aut precibus Sanctorum, aut ieiunio cognatorum, aut charorum eleemosynis; Curatio verò funeris, conditio sepulturæ, & pompæ exequiarum magìs
2 sunt viuorum solatia, quàm subsidia mortuorum, vt scripsit *Sanctissimus Pontifex Gregorius VII.* Bonifacio Archiepiscopo in *canon. Anima 13. quæst. 2.*

Vndè Diœcesanus nullatenùs permittere debet graues, superbos, & scandalosos
3 sumptus ad ostentationem potiùs superbiæ, & inanis gloriæ, quàm ad exequias factos, vt aduertit *Murga Disquisit. moral. tom. 1. tract. 9. sect. 1. §. 2.*

Imò etiàm Laici statuere possunt circà reductionem luxus, & expensarum, quæ sunt ad pompam viuorum videlicet, quod multi non induantur vestibus lugubribus, ne pannis nigris apparentur cubicula, & de alijs similibus. Secùs verò circà expensas respicientes suffragium Animæ defun-
5 cti, quales sunt impensæ, quæ fiunt circà Clericos ad associandum Cadauera, & orandum pro anima, vel circà spiritualia, vel Sacra, vel Cereos, & Cruces, & alia respicientia Sacros ritus, vel vtilitatem Ecclesiæ, & Ecclesiasticorum, vt distinguendo firmant *Marta de Iurisdict. par. 4. centur. 1. cas. 54. Bellett. Disquisit. Cleric. par. 1. de Exempt. Cleric. à Statut. sæcular. §. 3. num. 17. Murga disquisit. moral. tom. 1. tractat. 9. sect. 1. §. 2. Graff. de Effect. Cleric. effect. 2. nu. 467. cum duobus seqq. Amostazz. de Caus. pijs lib. 6. cap. 4. num. 24. cum seqq. Diana in Summa in verbo Statutum laicale num. 9. Thomas del Bene de Immunit. Eccles. cap. 8. dub. 4. num. 1. & 6.* vbi de Cereis, candelis, culcitris, & post relatam contrariam opinionem non negat in praxi consulendum, quod circà hæc non possunt statuere Laici, quià non solùm ad honorem temporalem defuncti, sed etiàm ad eleemosynam Ecclesiæ, Clericorum, & Religiosorum tendunt *Lauor. Elucubrat. tit. 2. cap. 16. num. 23.* tenet, quod Statutum Laicorum disponens, quod in Sepulturis non impendatur, nisi certa quantitas non valeat, tanquàm de annexis spiritualibus *Conciol. ad Statutum Eagubij* disponens, quod consanguinei primi gradus non comitentur cadauera ad Ecclesias, ne ibi cum eorum fletibus Diuina Officia perturbent in *lib. 5. rubr. 38. num. 1. cum seq.*, & respondit *Rot. coràm Cerro decis. 542. num. 12.* iuncta *decis. 773. num. 9. in recent. decis. 252. num. 12. par. 16. & decis. 377. num. 22. vers. minùs cam seq. par. 17.*

Hanc materiam, An scilicet pompa funebris in transportando cadauer ad Ecclesiam, & in conficiendo catafalchum tendat in suffragium Animæ defuncti latè tractat *Naurath de Vita, & morte hominis.*

Circà quantitatem expensarum in funeribus erogandam regulariter taxanda est
6 arbitrio Iudicis, habita ratione ad facultates, ad conditionem personæ, ad tempus, & consuetudinem loci, iuxtà *text. in l. Si quis sepulchrum §. sumptus, & l. Et si quis impendat §. æquum ff. de Religios. & sumpt. funer. Hodiern. ad Surd. decis. 112. num.*

num.20.cum duobus ſeqq.Rot.coràm Coccin.
deciſ. 1903. *num.* 17. *& coràm Priolo de-*
*ciſ.*416. *num.*9. *& in recent.deciſ.*3. *num.*3.
*cum ſeq.par.*11. & quod cultus funerum,
& exequiarum fieri debeat iuxtà qualita-
7 tem, & facultates defunctorum, adeòut
iuxtà has circumſtantias debeantur emo-
lumenta funeraria Parochis, non obſtan-
te, quod defunctus habitu Religioſo indu-
tus, ſeù quouis alio modo humili, iuxtà
ipſius diſpoſitionem funeretur pleniſſimè
defendendo Parochos conſocios reſpon-
dit *celeberrimus Canoniſta D. Iacobus Pi-*
*gnatellus conſult.*225.*tom.*4. *Statutum* no-
ſtrum nihil diſponit, benè quidèm ad tol-
lendas controuerſias, quæ contingere poſ-
ſunt in detractione huiuſmodi expenſarum
occaſione reſtitutionis dotis, aut bonorum,
ex quibus illæ deducendæ ſunt, decreuit
8 quantitatem ex eiſdem bonis, ſeù dote re-
tinendam, ſeù detrahendam: Alioquin
appellatione expenſarum funeris veniſſent,
9 & continerentur omnes, quæ cadauere
præſente in luminaribus, Cuſtodibus ve-
ſtibuſque ipſius, ac illæ, quæ fiunt in de-
ferendo mortuos ad Sepulturam, in pul-
ſatione campanæ, apertura ſepulturæ, in
Cera, pane, qui diſtribuitur pauperibus,
in Miſſis, & ſacris Cæremonijs peragen-
dis, in oblationibus, alijſque obſequijs
pro Animæ commendatione, vt tradide-
runt *Gutierez Pract.qq lib.* 2. *quæſt.* 72.
*Hodiern.ad Surd.deciſ.*112.*num*9.*Merlin.*
*de Legit.lib.*2.*tit.*1.*quæſt.*15.*num.*8.*Viu.de-*
*ciſ.*307. *lib.*2. *Surd.deciſ.*255. *ſub num.*26.
cum ſeq. & Rot. coràm Coccin. deciſ. 2103.
num. 6. vbi cum *Gerio Spin. & Rodriquez*
ſubdit inter iſtas expenſas computari illas
pro Anniuerſario factas.

Computantur etiàm expenſæ vltimæ in-
10 firmitatis, quæ funeri æquiparantur, &
habent eandem potioritatem, & præla-
tionem alijs creditoribus, cum non minùs
Reipublicæ interſit viuentes homines con-
ſeruari, quàm mortuos ſepelliri ſecun-
dùm veram opinionem, vt reſpondit *Ro-*
*land.conſ.*14.*num.*25.*cum ſeqq.lib.*1. *Mer-*
*lin loc.cit.num.*13. *Surd.deciſ.*255.*num.*25.
cum ſeq. vbi aduertit, quod licèt non de-
tur pro iſtis actio funeraria, quia illa com-
11 petit ſolùm pro ijs, quæ circà defuncti ca-
dauer erogata ſunt; tamèn datur petitio
non minùs fauorabilis, quàm ſit cauſa fu-
neri *Cancer.Variar. reſolut. par.*1. *cap.* 9.
*num.*9. vbi declarat procedere in expenſis
12 meræ neceſſitatis, non autem factis ex pro-
digalitate, & firmauit *Rot.coràm Coccin.vbi*
*ſuprà num.*7.

Connumerantur etiàm veſtes lugubres,
maximè ſeruorum, & familiæ, vt reſpon-
13 dit *Rot. coràm Coccin. deciſ.*2193. *num.*1.
quotiès viget conſuetudo, vt reſpondit
*Surd cit.deciſ.*255.*ſub num.*27.*cum ſeq.* vbi
quod admittitur, quandò viget conſuetu-
do, quod familia tota ſequatur funus, &
14 interſit Miſſis; Vel poteſt procedere,
quandò verſatur in perſonis, in quibus
non decet prætermittere, vt tenet *Ho-*
*diern.ad Surd.deciſ.*112.*num.*11.*Fontanell.*
*de Pact.nupt.clauſ.*6 *gloſſ.*2.*par.*5. *num.*33.
*& num.*31. conſuluit, quod non confidat
quis in probatione expenſarum, ſed vlte-
riùs procedat ad probandum, quod de-
bebant fieri ſecundùm qualitatem perſo-
narum, & loci.

Contrarium nihilominùs iudicauit ve-
riùs *De Luca in Obſeruatione ad Franch.*
*deciſ.*403.*ex Bertrand.conſ.*304.*lib.*1.*Gu-*
*tierez. quæſt.*30. *num.*5. *& Rouit. conſil.*92.
num. 12. *lib.* 1. ea ratione, quia expen-
ſa funeris dicitur illa, quæ tangit cada-
uer.

Et creditum pro expenſa funeris præ-
fertur omnibus creditoribus etiàm ante-
15 rioribus expreſſam hypothecam habenti-
bus, ac doti iuxtà opinionem æquiorem,
& magis receptam, vt reprobata contra-
ria opinione, quàm ſecutus fuerat *Franch.*
*deciſ.*51. tenent *Poſth. reſolut.*104. *num.*9.
*Fontanell.de Pact.nupt.clauſ.*6.*gloſſ.*2.*par.*5
*num.*26.*cum ſeqq.* vbi teſtatur in cauſa pro-
pria ſuccubuiſſe *Carleual.de Iudic. tom.*2.
*lib.*1.*tit.*3.*diſputat.*29 *num.*7 *Quexada di-*
*ſertat.*24. *num.*4. cumulatis concordanti-
bus *Murga diſquiſit.moral.tract.*9. *ſect.*1.
§.3. *num.* 1. plenè examinato articulo fir-
mauit *Capyc. latr. deciſ.*47. *ibiquè Adden.*
*Surd deciſ.*255. *num.*28. & reſpondit *Rot.*
*coràm Ludouiſ. deciſ.*421. *num.* 1. *cum ſeq.*
*coràm Peutinger.deciſ.*125.*num.*3.*& coràm*
*Dunozet.iun.deciſ.*576.*num.*20.*cum duobus*
ſeq. vbi etiàm affirmat procedere ſiuè ex-
16 penſæ factæ fuerint ab ipſo hærede de-
functi; ſiuè ab alio extraneo; Et quidèm
præter alias rationes, quià iſtud non eſt
debitum defuncti, vt cætera, ſed illius hæ-
reditatis, vt præcæteris animaduertit *Fon-*
*tanell.vbi ſuprà num.*27.

Detrahenda verò eſt impenſa funeris
Vxoris prædefunctæ ex dote, cum Mulie-
res ex dotibus ſuis ſint funerandæ, ac
17 huiuſmodi onus ſpectat ad eum, ad quem

dos pertinet *text. in l. In eum vbi gloss. in verbo conferre. & l. seq. & in l. Celsus cum seqq ff de Religios. & sumpt. funer. Fontanell. de Pact. nupt. loco cit. num. 20.* & pluribus concordantibus adductis firmauit *Rot. in recent. decis. 3. num. 2. par. 11.*

Non autem spectat ad Maritum, qui postquam Vxor est mortua non tenetur, subire onera Matrimonij, vt aduertit
18 *Fontanell. loc. cit. num. 19. cum seq.* & solum tenetur concurrere pro rata lucri dotis,
19 quod consecutus est, vt dixit *Rot. coràm Ludouis. decis. 573. num. 9.* Vndè eidem Marito competit retentio dotis pro expensis funeris Vxoris, vt respondit *Rodoer. consil. 39. num. 2. cum seq.* vbi declarat procedere pro expensis necessarijs ad honestam cadaueris humationem, non autem pro immoderatis.

An autem impensæ funeris erogatæ per
20 eos, in quibus consideratur affectio, sanguinisque coniunctio absque protestatione repetendi, possint repeti, vide *D. Carolum Antonium de Luca loc. cit. num. 2. cum seq.* vbi *DD.* hinc indè adducit.

Qui alia desiderant circà materiam funerum, expensarum adeat *Afin. in l. Si quis sepulcrum §. sumptus ff. de Religios. & sumpt. funer. Dulph. de Sepultur. & c. cap. 92 & 10. Carpan. ad Statut. Mediolan. tom. 2. cap. 449. cum seq. iuncto cap. 454. 455. cum seq. & cap. 465. cum seqq. Frtudembergh. de Rescript. morator. tit. 10. conclus. 68. de modo contrahen. pauper. num. 17. cum seqq. Knipschild. de Iurib. & priuil. Ciuit. Imperial. lib. 5. cap. 13. cum seq. Francis. de Eccles. Cathedral. cap. 17. num. 150. & 197. Lauor. Lucubrat. variar. tit. 2. de Prisco, & recent. funerandi more. Amostazz. de Causis pijs lib. 6. cap. 4. cum duobus seqq. Murg. Disquisit. moral. tom. 1. tract. 9. sect. 1. & sect. 2.* vbi de expensis funerum in particulari, nempè Summi Pontificis, Cardinalis Legati, Cardinalis non Legati, Nuncij Apostolici, Visitatoris Apostolici, Collectoris Apostolici, Patriarchæ, Primatis, Archiepiscopi, Episcopi, Prælati inferioris, Præpositi Collegiatæ, Canonici Cathedralis, & Collegiatæ, Parochi, Beneficiati, Coadiutoris, Cappellani, Commendatarij, Religiosi, Nouitij, Filij, Patris, Vxoris, Pauperis, & Serui *Nouar. decis. 84.* qui
22 respondit pro Vidua, vt ei debeatur Rheda, qua vtebatur viuente viro prætendentes lugubres.

De Custodibus Portarum.

RVBRICA XXVIII.

Statuimus, & ordinamus, quod Custodes Portarum non audeant, vel præsumant accipere aliquam rem, videlicet fœnum, aut ligna, & similia ab aliqua persona conducente ligna, fœnum, aut similia in Ciuitatem Fauentiæ, seu suburbia, etiàm à spontè dare volentibus, sub pœna librarum trium bonon. pro qualibet vice, qua contrafactum fuerit, & quilibet possit accusare, & habeat medietatem pœnæ prædictæ, & credatur Sacramento accusatoris.

SVMMARIVM.

1 *Porta Ciuitatis sunt partes murorum.*
2 *Porta Ciuitatis sancta, & quodammodo Diuini Iuris dicuntur.*
3 *Portarum Ciuitatis non minùs quàm murorum est habenda ratio tempore pacis, & belli.*
4 *In portis Ciuitatis non potest aliquid moliri, neque habitari absque Principis permissu.*
5 *Custodia portarum Ciuitatis est antiquissima.*
6 *Conseruari debent porta Ciuitatis ab eo, qui habet maius interesse.*
7 *Claues portarum Ciuitatis custodire est officium Dignitatis, & habet aliquam iurisdictionem.*
8 *Custodes portarum Ciuitatis possunt itinerantes, & transeuntes perquirere, an habeant aliquid prohibitum. Vide ibi.*
9 *Gabellarij, seu eorum Officiales molesti, & difficiles se reddere solent præsertim cum Clericis, & Ecclesiasticis in ijs locis, in quibus sunt exempti itans iurgijs, & contentionibus introductionem, vel extractionem eorum rerum impediant, aut retardent, quod non est permittendum.*
10 *Clerici, & Ecclesiastici exempti in ingressu, vel egressu Ciuitatis sufficit, quod ostendant*

dant res, quas introducere, vel extrahere intendunt Officiali Gabellarij, & super earum pertinentia, & quod non sint destinata negotiationi statur eorũ iuramento.

11 *Iudex Ecclesiasticus cognoscere debet omnes controuersias inter Ecclesiasticos, & Gabellarios, eorumque Officiales.*

12 *Portarum Ciuitatis materiam tractantes.*

13 *Merces in Commissum, an, & quando incidat ob vectigal non solutum, vel quia non fuit petitum à Gabellario, vel non denunciatum, vel ob ignorantiam transeuntis cum mercibus.*

OBSERVATIO.

1 Portæ Ciuitatis, quæ sunt murorum partes *Petr. Gregor. Tholosan. de Rep. lib. 2. cap. 13. num. 10.* Sanctæ, & quodammo-
2 dò Diuini Iuris dicuntur *§. Sancta vbi Harprecht. Institut. de Rer. diuis.* & illarum
3 non minùs quàm murorum habenda est cura *Knipfskild. de Iurib. & priuil. Ciuit. Imperial. lib. 5. cap. 16. num. 40.* siuè belli, siuè pacis tempore agatur, vt admonet *Aristotil. lib. 6. Politic.* ibi: *oportet in pace, & in bello portarum, & murorum vacare Custodiæ*, & docet *Gothofred. à Ballo in tract. Reatuum quæst. 7. num. 81.* nec in eis aliquid moliri; Imò neque habitari absquè Prin-
4 cipis permissu potest *l. Neq; 3. ff. Ne quid in loco sacro, Sprenger de Iure adific. tit. de porta in princ.* & *Galganet. de Iure public. lib. 4. tit. 318. num. 8.*

Aduertendum, quod antiquissima est portarum Ciuitatis custodia, vt legitur
5 in *Hierem. cap. 37.* ibi: *cumque peruenisset ad portam Beniamin erat ibi Custos portæ per vices nomine Ierias.*

Aduertendum etiàm, quod portæ Ciuitatis debent conseruari ab eo, qui habet
6 maius interesse, vt docet *Marta decis. Pisan. 62. num. 13. cum seqq.* Et claues committi solent custodiæ dignioris *Ciriac. controuers. 201. num. 68.* nam Claues portarum custodire est Officium dignitatis, & ha-
7 bet aliquem Iurisdictionem, vt tradit *Ciriac. vbi suprà num. 66. cum seqq.*

Notandum pariter, quod Custodes portarum Ciuitatis possunt itinerantes, &
8 transeuntes perquirere, & visitare, ac eorum bagalia, valisias, capsas &c. perscrutari, vt sciant, & videant vtrum quidquam prohibitum transferre intẽdant, vel in Ciuitatem, seu Prouinciam, & Regnum aliquid contrà sanctiones immittant, vt in proposito tradunt *Bart. & Platea in l. Præsidibus cum seq. & in l. Si quis C. de Cursu public. lib. 12. & in l. 2. C. Quand. & quibus quarta pars debeat. lib. 12.* cum alijs relatis per *Oter. loc. cit. num. 29. & num. 30.* subdit quod tamen non debent.

Quandòque huiusmodi Officiales ex insita quadam eorum muneris asperitate se
9 reddere solent difficiles, atque molesti, vt habetur in *l. Quanta ff. de Publican.* præsertim cum Clericis, & Ecclesiasticis personis, vbi sunt exempti, vt refertur in *cap. Laicos, & in cap. Laici 2. quæst. 7. & in cap. Clericis ibiquè gloss. de Immunit. Eccles. in 6.* ità vt longiori interposita mora, vel iurgijs, ac contentionibus excitatis introductionem, & extractionem impediunt, vel retardant, eosque diù defatigatos dimittunt, quod non est permittendum, vt aduertit *Rot. in recent. decis. 412. num. 22. cum seq. par. 9. tom. 2.* Nam satis est, quod Ecclesiastici in ingressu, vel egressu Ciuita-
10 tis bona, quæ per se, vel eorum famulos, ac Ministros inducere, aut extrahere intendunt, ostendant Officiali ibi residenti, vt dixit *Rot. vbi suprà sub num. 23. cum seq.* & si oriatur inter eos contentio super pertinentia rei, vel prætendatur esse negotiationi parata standum est iuramento eiusdem Ecclesiastici præstando coram Iudice Ecclesiastico, iuxtà *gloss. in Clement. Præsenti in verbo non negotiandi vers. si autem de Cens.* ibiq; Scribentes, & firmauit *Rot. coram Coccin. decis. 2196. num. 11. cum seqq. & in dicta decis. 412. num. 24. cum seqq.* in quibus etiàm relatis pluribus concordan-
11 tibus firmatur, quod quælibet controuersia tam super Clericatu, quàm super alio articulo discutienda erit coram Iudice Ecclesiastico. Qualitèr verò, & quandò merces incidat in Commissum ob vectigal non solutum, quia non fuit petitum, vel denunciatum, vel ob ignorantiam transeun-
12 tis vide plenè *D. Aduocatum Nicolaum Caietanum Agetam ad decis. Moles par. 1. §. 6. de Iure dohana quæst. 1.*

Cætera de portis, & muris Ciuitatis
13 vide penès *Ricc. Vindiciar. Iuris cap. 7.* & *Fortia de Iure noua Vrbis condenda cap. 12.*

De Campanarijs.

RVBRICA XXIX.

CAmpanarij Turris Communis Fauentiæ sint duo eligendi, et deputandi per Dominos Antianos, & adiunctos, si et cum opus fuerit cum eo salario, et prouisione sibi statuenda per generale Consilium dictæ Ciuitatis, quorum vnus semper permorari debeat die, noctuque ad custodiam dictæ Turris, et ad ipsam inuigilare pro emergentibus dictæ Ciuitatis, vt si casus aliquis accideret, mox debeat Campanas Turris pulsare proùt oportunum fuerit. Et si domus quæpiam igne cremari contigerit statim septem ictibus pro qualibet vice (vt moris est) Campanam, nuncupatam *la raffanella*, pulsare teneatur, ac debeat, vt populus ad ignem extinguendum excitetur, et currat. Et si rumor fieret, vel aliquod maleficium committeretur in Ciuitate, vel Suburbiis, ipsam Campanellam cum pulsibus, aut ictibus quinque pulsare teneatur, et debeat in signum quod Custodes Portarum claudere debeant Portas ipsius Ciuitatis, et Suburbii, vt malefactores extrà Ciuitatem, et Suburbia exire nequeant. Teneantur item dicti Campanarii ipsam Campanellam, seù raffanellam omni die pulsare hora vigesima tertia, vt moris est, et hora noctis secunda qualibet nocte, et antè dictam horam, vel post si sibi à Rectore, vel Dominis Antianis imponeretur, vt post dictum sonum nemo sine lumine per Vrbem vadat, et tantum in pulsando dictam Campanellam perdurare debeant, quod verisimilitèr quis possit ire ab vna parte dictæ Ciuitatis ad aliam. Debeant etiam horas diei, et noctis mox resonare post horas horologij cum maiori Campana sub pœna solidorum quinque bonon. qualibet vice qua contrafecerint. Quam item pulsare debeant pro conuocando, ac congregando officio Dominorum Antianorum, et pro Congregatione generalis Consilij dictæ Ciuitatis tribus vicibus. Debeant rursus dicti Campanarij dicta Campana nuncupata *la raffanella*, sonare diebus iuridicis ad iura reddenda coràm Domino Potestate Fauentiæ de mane tribus vicibus ex interuallo. Non possint tamèn modo aliquo dictam raffanellam pulsare ad excitandum populum ad arma capienda sub pœna manus sibi amputandæ nisi commissum fuerit sibi ipsis, aut alteri eorum à Rectore, vel Dominis Antianis expresiè. Et in prædictis omnibus aliis semper teneantur parere Rectoribus, et Dominis Antianis dictæ Ciuitatis pro tempore proùt eis commissum fuerit, pœna eis, et cuilibet eorum in prædictis, et sibi committendis solidorum quadraginta bonon. qualibet vice, et priuationis officij.

SVMMARIVM.

1 *Campanarum origo, & Inuentor remissiuè.*
2 *Campanarum vsus est antiquissimus.*
3 *Campanæ vtillima sunt, & quare, ac ad quid inseruiant.*
4 *Campanarum materiam tractantes remissiuè.*
5 *Horologijs hora distinguuntur.*
6 *Horologiorum origo.*
7 *Horologiorum Inuentores remissiuè.*
8 *Horologijs nihil iocundiùs.*
9 *Magistratus horologij curam habere debet, illique præficere virum peritum.*
Actiones omnes ad horologium publicum componuntur n. 9.
Confusio magna oritur si horologium publicum non benè gubernetur n. 9.
10 *Horologium inordinatè procedens non est attendendum, quandò agitur de probando certo præciso tempore.*
11 *Plura horologia si adsint in Ciuitate, quodnam est attendendum, vel quænam sint attendenda, dùm agitur de probanda certa hora.*
12 *Habitatores Ciuitatis, vel Oppidi, & Incolæ, qui in finibus Territorij agros possident, ibique habitant, tenentur ad contributionem*

tionem expensarum pro custodia, & gubernio horologij publici.

13 *Rustici horologium in ventre habent.*

14 *Horologiorum materiam tractantes remissiuè.*

OBSERVATIO.

1 Circà Campanarum originem, & Inuentorem inter Scriptores est magna controuersia, vt videre est penès *Barbos. Vot. decisiu. & consultat. lib. 3. vot. 102. nu. 3. cum seqq. Kloch de Contribut. cap. 9. num. 98. cum seq.* cum alijs infrà allegandis.

2 Incontrouertibile tamèn est, vsum illarum esse antiquissimum, vt omnes fatentur, & præ cæteris *Hadrianus Iunius lib. 3. Animaduers. cap. 11.* vtilissimæ sunt Campanæ, cum inseruiant ad conuocandum po-
3 pulum, audiendam Missam, & Diuina Officia, & ad funeranda cadauera Christi fidelium, vt audientes excitentur ad orandum pro Anima defuncti, Canonicos ad horas Canonicas, & ad Capitulum, ad fugandos Dæmones, ad conuocandam Vniuersitatem pro rebus publicis pertractandis, in fulminatione excommunicationis, ad conuocandum populum pro extinguendo igne, pro euitando tumultu populi, pro capiendis malefactoribus, aliaque periculo publico propulsando, vt cecinit ille Poeta in sequentibus versibus.

Laudo Deum verum, plebem voco, congrego Clerum
Defunctos ploro, nimbum fugo, festaque honoro.

Quæ & omnia alia concernentia materiam campanarum videre poterunt penès *Bertazzol consil. crim. 46. num 10. volum 1. Pa-*
4 *ris. cons. 92 num. 4. cum seq lib. 4. Hieronym. Palma cons. 81. Frater Angelus Roccha de Campanis, Galganet. de Iure public. in libro 3. Danza in Pugna DD. in to. 1. & in tom. 2. tit. de Armatione cap. 8. num 10. cum seq. Barbos. in Summa decis. Apostolic. collectan. 82. & de Offic. & potest. Episcop. par. 2. allegat. 27. nu. 46. cum seq. & par. 3. allegat. 50. num. 55. & cit. voto 102. Gauant. Manual. Episcop. verbo Campana, Pontificale Romanum in tit. de Benedictione Campan. Carpan. ad Statut. Mediolan cap. 82. tom. 2. Garzon. in eius Opere inscripto la Piazza Vniuersale cap 70 S. mà intorno a' Campanari. Tondut. Q. Q. & resolut. Benefic. lib. 1. cap. 25. nu. 14. cap. 58. num. 8. cap. 53. num. 1. cum seq. Narbon. Horograph. in Antelog. num. 138. cum seqq. Francesc. de Eccles. Cathedral. Kloch. de Contribut. cap. 9. Rouit. in Pragmat. de persequend. malefactor. nu. 29. Baron. de Citat. tom. 1. quæst. 10. & in Addit. ibidem, D. Pacichell. de Distant. cap. 6. memb. 6. sub num. 15. Nouar. Practic. qq. par. 2. quæst. 1.* qui scripsit contrà *Marantam, & quæst. 112. Actolin. resolut 43. num. 69. cum seqq. ac num. 82. cum seqq. Knipschild. de Iuribus, & priuil. Ciuit. Imperial. lib. 5. cap. 20. nu. 54. & cap. 26. num. 62. Cohell. ad Bullam boni Regim. cap. 31. num. 138. cum seqq. Sabell. Pract. vniuersal sub verbo Campana, & §. Armi num. 43 & §. Derobati num. 1. §. Seruidori num. 26. §. Hore num. 3. Gratios Vbert. de Citat. cap. 7. num. 359. cum seqq. & cap. 12 num. 250. cum seqq Dian. oper. moral. par. 6. tract. 7. resolut. 37. Nicol. Floscul. in verbo Campana, Marant. Respons tom. 2. controuers. 11. & 22. Capon. disceptat. 33. nu. 25. D. Raynald. Obseruat crim. volum. 3. cap. 33. §. 13. num. 21. cum seqq. Bordon. decis. Miscellan. 258. Vico decis. 307. num. 3. Rot. coram Seraphin. decis. 223. & decis. 1095. coram Ninot. decis. 68. coram Bich. decis. 566. num. 6. in recent. decis. 56. num. 27. & decis. 196. num. 30. par. 19.*

Inuentis campanis introductus quoquè
5 fuit horologiorum vsus, quibus horæ distinguuntur, vt cum *Polidor. Virgil. Hieronym. Mag Guid. Panzirol. & Angelo Roccha* tradit *Barbos. allegat. Vot. 102. num. 39.* Eorum vsum ex Clepsydris, quæ ex aquæ
6 commensuratione aliquandò componebantur priùs cæpisse notat *Henricus Salmuth. in notis ad Guid. Panzirol. Rer. memorab. lib. 2. tit. 10. pag 400.* quem sequitur *Kloch. de Contribut. cap. 9. num. 80.*

Quinam autèm fuerint Inuentores ho-
7 rologiorum omnes commemorat *Geuar. in Horolog. Princip. in præfat. ad finem, & Garzon. nella Piazza vniuersale cap. 80.* & quod primùm Aegypti, deindè Græci horologia composuerint tradit *Salmuth. loc. cit. pag. 749.*

Nihil iucundius reperire potuisse horo-
8 logiis aduertit *Polidor. Virgil. de Recinuentor. lib. 3. cap. 18.*

Horologij publici tanquàm ad Publicum spectantis curam habere debet Magi-
9 stratus, illique præficere Virum peritum, qui eum gubernet, & custodiat, quoniàm omnes actiones hominum in Republica ad horologium publicum componuntur, ideóque nisi benè gubernetur, magna indè oritur confusio rerum, vt admonet *Knipschild.*

de Iurib. & priuil.Ciuit.Imperial. lib.5.cap. 26. num.61. Inordinarè enim horologium
10 procedens non est attendendum, quandò agitur de probando certo, & præciso tempore, prout ad effectum collationis Beneficij dixit *Rot.coram Cels. decis. 19. num. 8.* & si in Ciuitate adessent plura horologia,
11 eo casu si agatur de materia fauorabili statur horologio, quod propitium fuerit causæ fauore dignæ, in causa verò odiosa contrarium sequendum iuxtà doctrinam *Bobadill. in sua Politica lib.5. cap.2. num.25.* quam declarat procedere, quotiès duo tantùm horologia adsunt *Parlador.Rer.quotid. lib.3.quæst.9.num.10.* Verùm si in Ciuitate adsint plura horologia, tùnc paritèr ad effectum collationis Beneficij circà horam, qua obijt Beneficiatus standum est numero pluribus, prout seruatur in testibus, vt tenet *Barbos de Offic.& potest.Episcop.par 3 allegat.57.num.186.vers.ac si multa,& Castropal.Oper.moral to.2. tract.13.disput.2. punct.22.§.2.sub num.1.* & respondit *Rot. coram Cels loc.cit.num.7.*, sed ad effectum ieiunij, & ad hoc, vt sequenti die quis communicare valeat, potest eligere horologium, quod vltimo loco sonauerit, nam est veluti, ac si essent diuersæ opiniones probabiles, quo casu licet veram illarum amplecti, vt reprobata contraria opinione,& adductis concordantibus firmat *Barbos vbi suprà num.186. vers. si horologia diuersa sint,*

Cæterùm cum horologia commoditate, & vtilitate publica, imò propter necessitatem introducta fuerint, vt notat *Geuara loc. cit. ad finem.* Ideò non solùm omnes
12 habitatores Ciuitatis, vel Oppid., verùm etiàm Incolas, qui in finibus Territorij agros possident, ibique sedem, & habitationem constituerint ad contributionem expensarum occasione horologij pro rata æqualitèr obligari, vt respondit *Peregrin. cons.102. lib.1.* quem sequitur *Kloch de Contribut. cap.9. num.76. vers. ex eadem cum seqq. ac num.81.* quamuis Rustici ho-
13 rologium in ventre habeant, quod illis infallibilitèr horam iaculandi, prandendi, anteccænium sumendi, & cænandi, vt ait *Garzon cit. cap.80. in fine*, ea ratione, quià horologia vtilitatem, & necessitatem publicam respiciant.

Alia de horologio videri poterunt pe-
14 nès *Fortiam de Iure noua Vrbis condenda cap 9.lib.2.& Kloch.de Contribut.cap.9.num. 79.iuncto num.80.cum seqq.*

De Vsuris, & Iudæis.

R V B R I C A XXX.

VSurarum voraginem, quæ animas deuorat, et facultates exhaurit, compescere cupientes, quæ etiàm vtraque pagina testamenti condemnatur, necnon à sacris Canonibus reprobatur, etenim quo minor fœneratoribus aderit fœnerandi commoditas, eo magis adimetur fœnus exercendi libertas. Ideò hac præsenti lege, Statuto, et decreto in perpetuum valituro, et duraturo decernimus, Statuimus, et ordinamus, quod nulli liceat, tam Christiano, quàm Hæbreo, seu Iudæo cuiuscunque conditionis, et gradus extiterit, fœnerari, seù sub vsuris quoquo modo mutuare in Ciuitate Fauentiæ, ac Suburbiis, eiusque Territorio, et Districtu, ac ibi aliquo modo pignorare, aut pignora recipere per se, vel alium, seu alios, directè, vel indirectè, palam, vel occultè, sub quouis quæsito colore, vel prætextu, nec aliqua pignora de dicta Ciuitate, eiusque Comitatu, Territorio, et Districtu ab aliquo accipere pro deferendo illa ad aliquem alium locum causa ea pignorandi, nec cum aliquo esse participem in pignorando, aut pignorari faciendo, sub pœna 200. ducatorum auri pro singulo, et quolibet contrafaciente, et totiès quotiès contrafactum fuerit in quolibet casuum prædictorum, et sub pœna perditionis veræ sortis, pignorum, et vsuræ, et quod accusatori, seu referenti, et denuncianti detur, et applicetur tertia pars pœnæ prædictæ, et alia duo tertia dictæ pœnæ applicentur Communitati Fauentiæ, et restituantur pignora eis, à quibus dicta pi-

gnora

gnora receperint abſq; vera ſorte, et vſura in caſu contrafactionis, nec contrà hoc Statutum aliquid ſtatui poſſit etiam per Conſilium generale.

Statuentes, volentes, ac mandantes item quod omnes, et ſinguli Hæbrei debeant, ac teneantur vigore præſentis Statuti, ac Decreti tam in Ciuitate Fauentiæ, quàm eius Comitatu, et Diſtrictu deferre biretum coloris crocei diſcoopertum, vt à Chriſtianis, (ſicuti decens eſt) ac ſacri Canones ſanxerunt, dignoſcantur, ſub pœna ducatorum decem auri pro quolibet contrafaciente qualibet vice Communi Fauentiæ applican.

Prohibentes expreſsè per præſens Statutum quod nulli liceat Hæbreo, ſeu Iudæo in Ciuitate Fauentiæ, eiuſque Comitatu, et diſtrictu modo aliquo apotecam aliquam habere, et tenere ad vendendum pannos cuiuſcunque ſortis, et tam nouos, quàm tritos prohibitos, nec aliqua pignorum genera ſub aliquo quæſito colore, et pena ducatorum 200. auri pro quolibet contrafaciente qualibet vice, niſi obtentum fuerit per Conſilium generale Ciuitatis Fauentiæ legitimè congregatum, et partito poſito, et obtento ad fabas, quod obtineri debeat per tres partes ex quatuor dicti Conſilij, vt ſuprà legitimè congregati.

Statuimus poſtremò, vt de cætero nullus Hæbreus, ſeu Iudæus cuiuſcunque conditionis, et gradus fuerit poſſit, et valeat modo aliquo venire ad habitandum in Ciuitate, aut Suburbijs, Comitatu, ſeu Diſtrictu Ciuitatis Fauentiæ ſub aliquo prætextu, ſeu quæſito colore, ſub pœna ducatorum centum auri. Et nihilominus diſcedere teneatur ſub eademmet pœna, quæ pœna toties committatur, quoties per quemlibet ex Iusdicentibus in Ciuitate Fauentiæ, et ſeu per officium Dominorum Antianorum, vel per alios Agentes nomine Communitatis prædictæ ei indicta, ſeu nota facta fuerit diſpoſitio præſentis Statuti, et Decreti, niſi per Conſilium generale prædictum ſimili modo obtentum fuerit partitum per tres partes ex quatuor Conſiliariorum tunc legitimè congregatorum, nec partitum aliquod ſuper prædictis obtineri poſſit aliter, nec alio modo, et aliter obtentum non valeat, nec ſit alicuius roboris, vel momenti. Hoc Statutum ſit præciſum in qualibet ſui parte, & capitulo.

SVMMARIVM.

1 *Vſuræ prohibitæ ſunt de iure naturali, Diuino, & humano.*
Mutuantibus, & pignorantibus ſub vſuris pænæ num. 1.
2 *Pænæ vſurarijs impoſitæ remiſſiuè.*
3 *Vſurarij manifeſti priuantur factione Teſtamenti, & ſi illud condiderunt, non valet, niſi reſtituerint vſuras, vel præſtiterint cautionem de illis reſtituendis num. 3. Amplia num. 4. & 18. Limita num. 5. 6. 7. 9. 11. 13. & 14. Vide num. 8. 10. & 12.*
15 *Teſtamentum Vſurarij manifeſti ne valeat, duo ſunt probanda nempè factum ipſum vſurarium, & qualitas facti, videlicet illum eſſe manifeſtum. Vide num. 16.*
17 *Vſurarius manifeſtus quis dicatur remiſſiuè.*
19 *Pontifex conualidare poteſt teſtamentum vſurarij manifeſti.*
20 *Iudæorum mores à noſtris diſcordant, & eorum conuerſatio cum ſimplicibus Chriſti fidelibus eſt periculoſa.*
21 *Iudæi an iuſti recipiantur à Chriſtianis remiſſiuè.*
22 *Iudæi in Ciuitate Fauentiæ habitare nequeunt.*
23 *Iudæis iniunctum fuit diſcedere a Statu Eccleſiaſtico, exceptis Ciuitatibus Vrbis Auenionis, & Anchonæ.*
24 *Iudæi eijciendi aliquando ſunt à Regno, & Principatu, prout expulſi fuerunt ab Hiſpania, & Francia, & nu. 25. Princeps ſæcularis poteſt expellere Iudæos à ſuo Principatu num. 24.*
26 *Iudæi habitum diſtinctum, vel ſignum geſtare debent, vt a Chriſti fidelibus diſtinguantur.*

Iudæi

Iudæi vsuras exercentes cogendi sunt ad restitutionem, & criminalitèr puniri possunt num.27.

28 *Vsuræ Iudæorum Vrbis redactæ sunt ad rationem duodecim, & posteà in totum prohibitæ tàm in Vrbe, quàm toto Statu Ecclesiastico.*

29 *Iudæi indumenta ex noua materia in Vrbe conficere valent.*

Iudæi artem del Regatiere *in Vrbe exercere valent num.29.*

Iudæi artem Stracciariæ, & cenciariæ in Vrbe exercere solummodò valent num. 29.

OBSERVATIO.

VSuræ tanquàm animas deuoratrices,
& facultates exhaurientes de *Iure*
1 *naturali, Diuino, & Humano* prohibitæ
sunt, & nostri Statuentes tale scelus ab-
horrentes sub vsuris mutuantibus, aut pi-
gnorantibus pœnam imposuerunt, & quia
vsurarum materia est valdè ampla, & à
DD. plenissimè tractata, ideò in casuum
contingentia adiri poterunt *Scribentes in*
2 *tit. de Vsur. Leotard. de Vsur. Giballin. cod.*
tract. Bonacin. aliique Morales de Con-
tract. Guttierrez Prax. crim. q.78. cum
pluribus seqq Mattheù de Re crimin. con-
trou. 40. D. meum Raynald. in eius Obser-
uat. crimin tom.2. cap.16.§.1. Sabell. Sum-
ma diuers. tract. §. Vsura, Panimoll. de-
cis. 44.

Pratèr aliàs pœnas Vsurarijs impositas,
de quibus *Guttierrez Prax. crim. q. 78.*
3 *cum pluribus seqq. Carpzou. Prax.crim.p.2.*
q 92. Leotard. de Vsur. q 100. Peguer. de-
cis. 31. Sperell. decis. 116. Vsurarij mani-
festi præ cæteris priuantur factione testa-
menti, & si illud condiderunt, non valet,
nisi præstiterint cautionem de illis resti-
tuendis, iuxtà *tex. in cap. quamquàm de*
Vsur. in 6. ibique Barbos. Passerin. cæteri-
que Scribentes, & docent *Murg. Disquisit.*
moral. & canonic. tom. 3. disquisit. 14.
dub. 1. n. 16. Antunez Portugal. de Donat.
Reg. p. 3. cap. 15. n. 70. cum seqq. vbi sub-
4 dit, quod nec ad pias causas valet, & *n.71.*
aduertit quod cautio præstanda, debet esse
pignoratitia, vel fideiussoria, cum non
sufficiat iuratoria, & cumulat concordan-
tes *tom. 2.*

Limita primo, quandò Vsurarius in eo-
dem Testamento aliquid pro restitutione
5 ablatorum legauit, tùnc enim sustinetur,
vt traditur à *Maia obseruat. 12. n. 285.*

Limita 2. quando post mortem Testa-
toris præstita fuit cautio de restituendo
6 vsuras, nàm tùnc Testamentum aliàs nul-
lum mediante hac cautione conualidatur,
Maia loc. cit. n. 274.

Limita 3. quandò ex probationibus fa-
ctis post mortem Testatoris vsurarius ma-
7 nifestus fuit detectus, cum huiusmodi pro-
bationes non retrotrahantur ad effectum
annullandi Testamentum iam conditum ex
DD. cumulatis per *Leotar. de Vsur. q.100.*
num.70. vers. contrarium sentiunt.

Contrà hanc Limitationem, quod nem-
pè probationes ex post facto factæ non in-
8 ducant ex nùnc qualitatem vsurarij mani-
festi, sed deregant illam, quæ aderat de
tempore conditi Testamenti est verior
opinio, quam tenet *Federic. de Sen. cons. 8.*
num.1. in fine, vers. nec dicat aliquis Ta-
Zabarell. in Clement. Eos sub n. 23. versus
finem de Sepult. & cons. 81. sub num. 3.
vers. ad dubium autem. Abb. in cap. Diœcesi
sub num. 6. de Vsur. & in cons. 22. lib. 1. &
cons. 81. per tot. lib. 2. Io: Calderin. cons. 15.
sub n. 2. de Vsur. Anton. de Butr. cons. 28.
§. in quantum dixi, Curt. iun. cons. 337.
sub num. 77. vers ad quartum verò, &
num. 78. vbi contrarium refutat *Petr. Gre-*
gor. de Vsur. lib. 3. cap. 14. num. 3. & 10.
Molphes. de Contract. cap. 23. num. 162.
Rot. coràm Seraphin, decis. 293. num. 4. &
tenent adducti per *Leotard. d. quæst. 100.*
num. 70.

Limita 4. quandò conditum fuit Testa-
mentum fauore piæ causæ, & Testator de-
cessit cum signis contritionis, & pœnitentiæ,
9 ac cum Sacramentis Ecclesiæ, vt respondit
Ancharan. cons. 429. per tot. Duard. de
Camb. §. 3. q. 2. num. 24. in fine, Couar.
Var. resol. lib. 3. cap. 3. in fine, vbi dicit
hanc opinionem æquiorem, quem alijs re-
latis sequitur *Peguer. dec. 31. n. 9. vers.*
sed Couar.

Contrà hanc Limitationem tanquàm
de directo contrariam dispositionem, *text.*
10 *in cap. quamquàm de Vsur. in 6.* tenent
Butr. cons. 25. num. 6. & cons. 28. §. non
obstat cum duobus seq. Tusch. conclus. 342.
num. 90. cum seqq. litt. V, Diana Resolut.
moral. q. 7. tract. 6. de Testam. priuil.
resolut. 11. cum aliis pluribus cumulatis
per *Boss. Oper. moral. tom. 2. tit. de Te-*
stam. ad pias caus. num. 194. Giballin. de
Vsur. lib. 1. cap. 11. art. 2. n. 6. & Antu-
nez Portugal. de Donat. Reg. p. 3. cap. 15.
n. 71. tom. 2.

Li-

Limita 5. quandò Testator satisfecit de Vsuris, vel de satisfaciendo dedit cautio-
11 nem idoneam, vt aduertit *Coccin. in annot. decisiu. 26. num. 4. & decis. 1769. num. 15.*

Quæ Limitatio habet locum, quamuis cautio præstita fuerit post conditum Testamentum cum tùnc secundùm æquiorem, &
12 communiorem opinionem conualidet Testamentum priùs conditum, vt tenet *Coccin. dicta annot. 26. sub num. 4.* & post relatos contrariû sentientes hanc vti æquiorem tenet *Murga Disquisit. moral. & Canonic. tom. 2. disquisit. 14. dub. 1. num. 17. Antunez Portugal. de Donat. Reg. p. 3. c. 15. num. 73. tom. 2.* qui *num. 72.* aduertit, quod si post conditum Testamentum denuò vsuras exercuit, adhùc non valebit, non obstante cautione præstita.

Limita 6. quandò Testator constituit Procuratorem ad restituendas vsuras post
13 eius obitum, quo casu cautio etiam post conditum Testamentum potest prestari per Procuratorem, vt dixit *Rot. coràm Coccin. cit. dec. 1769. n. 15.*

Limita 7. quandò quis pecuniam fœnori dedit, vsuras tamèn non exegit, vèl si
14 vsuras exegit, nondùm tamèn sortem recæpit, vt declarat *Giballin. de Vsur. lib. 1. cap. 11. art. 2. sub num. 6. post med.*

Aduertendum, quod ad hoc vt Testamentum Vsurarij non valeat, duo copulatiuè
15 requiruntur, & sunt probanda, nempè factum ipsum vsurarium, & qualitas facti, hoc est illum esse manifestum, vt disponit *text. in cap. quamquam de Vsur. in 6.* & firmat *Bald. cons. 459. num. 9. vers. secundò non est lib. 4. Ias. cons. 78. num. 7. lib. 3.*

Et illa qualitas manifest., & notorij talis requiritur, vt ipsa crim.nis euidentia nulla tergiuersatione celari possit, vt alijs ommissis tenet *doctissimus Couar. Var. resol. lib. 3. cap. 3. num. 5. §. at si tractetur. Bald. in l. 1. num. 25. C. de Sacrosanct. Eccles. & cons. 447. lib. 5. ac in cap. in præsentia num. 8. in fine, ibique Felin. num. 13. de Probat. Io: Andr. in cap. quia in omnibus de Vsur. Angel. cons. 10. num. 1. cum seqq. Ias. cons. 78. n. 21. Bonac. de Contract. disp. 3. q. 3. punct. vlt. n. 2.*

Quis autèm dicatur Vsurarius manifestus, vide *Leotard. de Vsur. quæst. 100.*
17 *Giballin. eod. tractat. lib. 1. cap. 11. art. 1. Fragas. de Regim. Reip. par. 1. lib. 1. disp. 4. nu. 290. cum seqq. & Bonacin. loco allegato.*

Aduertendum etiàm quod pœna intestabilitatis inflicta Vsurarijs manifestis ha-
18 bet locum, non solùm quandò commisit vsuras formales prouenientes ex mutuo vero, verùm etiàm in virtualibus, & implicitis prouenientibus ex alijs contractibus vsurariam prauitatem redolentibus, & in quibus adsit mutuum palliatum secundùm communiorem opinionem, quàm sequuntur *Ias. in l. Eius, qui in Prouincia sub num. 1. ff. Si cert. pet. Couar. cit. cap. 3. sub num. 6. vers. octauò, Duard. de Camb. §. 3. quæst. 3. num. 5. Abb. in cap. ad nostrarum num. 3. de Empt. & vendit. & in cons. 22. per tot. lib. 1. Nauar. in Manual. cap. 17. num. 180. Molin. de Contract. disputat. 333. sub num. 2. vers. neque item est necesse, Salas de Vsur. dub. 46. sub nu. 1. Vgolin. eodem tractat. cap. 24. §. 8. Azor. Institut. moral. par. 3. lib. 5. cap. 19. sub §. quæro in hac, Card. de Lugo disputat. 25. num. 237.* & latè *Boss. Oper. moral. tom. 2. tit. de testam. ad pias caus. num. 182.*

Notandum paritèr quod Pontifex potest conualidare testamentum nullum Vsu-
19 rarij manifesti, vt docet *Vasquez de Success. lib. 3. limitat. 31. num. 107.*

Vt Fides Catholica, quam Populus Fauentinus firmissimè sempèr professus est, illibata conseruatur, & vsuræ omni Iure prohibitæ arceantur, nostri Statuentes vtrique consulendo, mutuantibus, aut pignorantibus pœnam meritò imposuerunt; eo quia perfidorum Iudæorum mores pe-
20 nitùs à nostris discordant, & ipsi ob continuam conuersationem, & assiduam familiaritatem ad eorum superstitionem, & perfidiam simplicium animos inclinarent, vt aduertit *Alexander III. in cap. ad hæc 8. de Iudæis, ac Saracen.* proindè licèt *D. Pignatel. consult. 14. num. 1. cum quamplurimis seqq. tom. 5.* doctissimè, & erudi-
21 ditissimè examinet, an iustè Iudæi à Christianis recipiantur, & *num. 70 cum seqq.* teneat illos recipi posse, nihilominùs à nostris Statuentibus cautiùs agendo præsenti *Statuto* sapientissimè mandatunt, ne Iudæi
22 in Ciuitate Fauentiæ habitent, vt de simili Constitutione vigente Mediolani laudat *Garon. in Constitut. Mediolan. lib. 1. tit. 2. in princip.* & consonat cum *Constitutionibus B. Pij V. in Bullar. nouo in ordine la 80. §. 1. cum seqq. volum. 2. & Clementis Octaui la 19. §. 6. volum. 3.* mandantibus
23 quod omnes Iudæi discedere debeant ab omnibus locis Ditionis Ecclesiasticæ, exceptis

ceptis Ciuitatibus Vrbis, Auenionis, Anconæ, & dixit *Rot. in rec. dec.* 225. *nu.* 13. *in fine par.* 14.

Et conuenit quod aliquandò eiiciantur
24 à Regno, & Principatu, ac Prouincia, ne eorum perfidia Catholicis noceat, & scandalum afferat, vt bènè probat *Simonac. de Cathol. Instit. cap.* 35. *num.* 6. *cum seqq. Paschal. de Iurib. patr. potest. cap.* 5. *n.* 15. *& Fragos. de Regim. Reip. par.* 1. *lib.* 1. *disput.* 2. *num.* 195. *cum pluribus seqq.* vbi respondit Principes Fideles posse expellere à proprio Principatu Iudæos. Prout expulsi fuerunt ab Hispania quadraginta
25 millia Iudęi, ne totum Regnum inficerent, & vsuris expoliarent, vt latè defendendo huiusmodi expulsionem testatur *Paschal. vbi suprà, & Camillus Borell. de Catholic. Regim. præstant. cap.* 69. *à num.* 31. *vsquè ad finem*, & de alia simili expulsione à Regno Franciæ refert *Guglielm. de Benedict. in repetit. cap. Raynutius in verbo duas habens filias nu.* 92. *de Testament.* & vtrumque comprobat *Fragos. vbi suprà num.* 197.

In ijs verò Ciuitatibus, & locis, in quibus morantur habitum distinctum, vel si-
26 gnum gestare tenentur, vt à Christi Fidelibus distinguantur ad euitandam periculosam commixtionem intèr eos, vt sancitum fuit per *Alexandrum III. in cap. in nonnullis* 15. *de Iudęis, & Saracen. Paulum IV. in eius Constitutione* 3. *§.* 3. *Bullar. nou. vol* 1. *& per B. Pium V. in eius Constitutione la* 6. & docent *Mieres supèr Constit. Cathaloniæ, par.* 1. *collect.* 4. *cap.* 13. *n.* 2. *Gonzalez Tellez. in dicto cap. in nonnullis num.* 2. *Scanarol. de Visit. Carcerat. lib.* 3. *cap.* 6. *num.* 4. & illis certæ leges præscribendæ sunt, iuxtà quas viuere debent prout sancitum fuit in *primo Concilio Mediolani sub Sancto Carolo Boromeo*, vt latè recensentur per *D. Pignatell. cit. consult.* 14. *nu.* 119. *cum pluribus seqq.* nec non à *Sac. Congregatione S. Inquisitionis*, vt prosequitur idem *D. Pignatell. à num.* 149. *cum seqq. vsque ad nu.* 235. *& num.* 235. *cum seqq.* registrari curauit *Edictum Eminentissimi Vicarij Vrbis supèr Hebreis*.

Nec vsuras tanquàm de *iure naturali*, & *Diuino* prohibitas à Christianis exigere
27 valent, & si exegerint cogendi sunt ad restitutionem *cap. post miserabilem ibiq;* latè *Gonzalez Tellez de Vsur. Bald. cons.* 449. *num.* 12. *lib.* 4. *& Leotard. de Vsur. quæst.* 100. *num.* 32. *iuncto num.* 53. vbi firmat, Iudęos quoquè fœnus exigentes criminalitèr puniri posse, & latè comprobando firmauit *Rot. coram Merlin. decis.* 409. *numer.* 31. *cum pluribus seqq.* absquè eo quod possint allegare consuetudinem mutuandi sub fœnore Christianis, nàm tamquàm abusus, & corruptela peccati nutritiua reiicienda est, vt cumulatis concordantibus firmauit *Rot. coràm Merlin. loco citat. num.* 22. *cum seqq.* imo nec allegare possunt priuilegium obtentum à *Summo Pontifice* cum nec Infideli causa peccandi sit danda, vt sancitum fuit per *Alexandrum Tertium in cap. supèr eo* 4. *& in dicto cap. post miserabile ibiq; Gonzalez Telez num.* 2. *post medium vers. qua solutio*.

Cum à s. m. Clemente IX. deputata fuisset congregatio particularis supèr discussione articuli vsurarum Hæbreorum Vrbis in lucē edidit *Illustris.*, & *Reuerendiss. D. meus Seuerolus doctissimum responsum impressum penès Passerin. in cap. quanquam* 2. *sub nu.* 84. *de Vsur. in* 6. & reassumpto examine eiusdem controuersiæ in Pontificatu *sa: me: Clementis X.* ob valida fundamenta in dicto, *Responso* comprobata de anno 1670. emanauit resolutio pro reductione vsurarum 28 ad rationem duodecim, vt testatur *Passarin loc. cit. & Pilaia ad Franc. de Protestat. considerat.* 50. *num.* 14. & postmodùm præuia resolutione habita in Congregatione particulari deputata sub die 22. Octobris 1682. in totum prohibitæ fuerunt illis vsuræ, & pignorationes cum vsuris, & de ordine *sa. me. Innocentij XI.* ab Eminentissimo Domino Cardinali Camerario desupèr publicatum fuit Edictum; Et quia prædicta *die* 22. *Octobris* reseruarum fuit examinandum, an idem statuendum esset quoàd Hæbreos habitantes in Legationibus Ferrariæ, & Vrbini, ac in Ciuitate Anconæ, sub *die* 3. *Augusti* 1683. discusso articulo resolutū fuit contrà Hæbreos pro abolitione Vsurarum, & resolutio sub *sub die eiusdem mensis* approbata fuit à *Summo Pontifice*, qui etiàm mandauit desupèr expediri chirographum referente *Dminentissimo D. de Angelis* tùnc V. Gerente, ac eiusdem Congregationis Secretario, & posteà in præmium eius meritorum Sacra Purpura ornato, vt ipse testatur in eius celeberima *Synodo Nonantulana Appendic.* 3. *pag.* 57.

Possunt benè Hæbrei in Vrbe commorantes conficere indumenta ex noua mate-
29 ria, & artem vulgò nuncupatam *del Regatiere*

tiere exercere, licèt in *Constitutione Pauli Quarti in Bullario noua la 3. §. 9. volum. 1.* disponatur sola arte stracciariæ, seù ?cencariæ contentos esse debere, vt discusso articulo respondit *Rot. in recent. dec. 192. per tot. par. 4. tom. 2.*

ADDITIONES.

QVoniam non est nouum, imò laudabile esse comprobatur, etiam apud Auctores Iuris, quæ additione, seu declaratione, aut castigatione digna esse videntur, ea suppleri, aut in melius reformari debere. Idcircò repetito examine in recognitione iam scriptorum Statutorum, considerantes maturius, infrascripta addenda, ac ponenda esse decernimus, quæ tanquàm vltimo, ac meliùs excogitata inuiolabilitèr volumus obseruari, ac præualere cæteris quibuscunque etiàm aliis Statutis facientibus in contrarium.

Inprimis namq; aduertentes ad Statutum in *tertio libro* voluminis ipsorum Statutorum positum sub *Rubrica VII. de Modo, & forma procedendi in causis excedentibus summam librarum decem bonon.* dum in ea disponitur super instantia causarum Ciuilium, statuendum esse duximus, quod nullo modo deseratur instantia in præiudicium Actoris, sed imò stet in suspenso vbi pro eius parte debita facta fuerit prosecutio in causa, & fuerint in terminis congruis acta præsentata, quibus ipse Actor vti voluerit Iudici præsenti, & intelligenti, siue in Iudicio, aut extrà cum instantia repetita, & quæ sufficiat facta, & repetita eodem etiam instanti, & in eadem Scriptura adhibitis Testibus per Actuarium roganda, & scribenda vnà cum protestatione ipsi Iudici præsenti, & intelligenti simul facienda, quod causam expedire debeat ipse Iudex, & de pœna Statuti si expedire neglexerit. Quę omnia etiàm in præteritis præsentibus, & futuris volumus locum habere, atque decernimus.

Item considerantes ad aliud Statutum in *eodem libro* scriptum sub *Rubrica XXIX. De Bonis Maternis*, quo disponitur filios, & descendentes ab eis non succedere ab intestato Mulieri habenti filium, vel nepotem, aut pronepotem descendentem ex linea masculina, reseruata tamen ipsis vt suprà exclusis, ab vniuersali successione legitima, prout latiùs in eo Statuto disponitur, addendum esse duximus quod vltrà legitimam ipsam liceat tamèn Mulieribus, vel fœminis ità exclusis vt suprà petere, ac consequi ex eisdem bonis, quatenus habita solùm legitima sibi deficeret ad congruam dotem, nec aliunde haberent vnde dotari possent decenter, quo casu volumus vsq; ad portionem integram sibi suppleri, quandò dicta tota portio sibi de Iure communi debita dictam congruam omnibus coaceruatis bonis non excederet.

SVMMARIVM.

1 *Corrigere in melius qua priùs statuta, & deliberata fuerant Sapientis est, exemplo* Omnipotentis Dei, & Iustiniani Imperatoris.

2 Statutum Fauentiæ Rubr. VII. Lib III. *circà præfixionem temporis iniuncti Iudici ad causas deffiniendas moderatum postea fuit per Statuentes.*

3 *Dos Fæmina exclusa à successione bonorum Maternorum ex dispositioue* Statuti Fauentiæ Rubr. XXIX. Lib. III. *non potest esse minor legitima, sed benè maior, & quidèm congrua.*

4 *Statuto disponente, quod dos fœminæ exclusa debeat esse congrua, ità poterit esse minor, quotiès sit congrua.*

OBSERVATIO.

NOstri Statuentes imitantes *Omnipotentem Deum*, qui nonnulla quæ statuerat in veteri testamento mutauit in nouo,

1 nouo, vt aduertit *Innocentius III. in cap. non debet de Consanguinit. & Affinit. vbi Gonzalez Telez num. 2.* varia ad propositum adducit, & *Iustinianum Imperatorem*, qui paritèr non erubuit ea, quæ priùs sanciuerat in melius posteà corrigere, vt ipse testatur in *Auth. de Nupt. §. nos autem, vers. non enim erubescimus &c.* ponderarunt nimis rigorosè decreuisse suprà in *Rubr. VII. Lib. III.* circà tempus Iudici præfixum ad causas deffiniendas, propterea modetando inibi disposita, decreuerunt,
2 instantiam fauore Actoris censeri stare in suspenso, donec vsq; ipse causam prosequi voluerit, & præuia repetita protestatione institerit coràm Iudice pro expeditione, quod consonat cum ijs, quæ diximus suprà in *Obseruat. ad eandem Rubr. VII. nu. 14. cum seq.* circà quotidianam praxim appellandi à denegata iustitia præuijs tribus instantijs.

Paritèr taxationem dotis fœminæ exclusæ quàm in *Rubr. XXIX. Lib. III.* firmauerant in quantitate legitimæ reuocarunt mandantes, quod si legitima non suf-
3 ficiat pro congrua dote, nec aliundè habeat vndè condecenter dotari valeat, tùnc ex eisdem bonis, ex quibus exclusa remanet, supplendum sit vsque ad congruitatem dotis; Vndè dicendum videtur, quod attentis illis verbis *addendum esse duximus quod vltrà legitimam &c.* dos non possit esse minor, sed quidem maior legitima ad tradita per *Dec. cons. 26. num. 4. vers. sed contingenter, Merlin. de Legitim. lib. 3. tit. 1. quæst. 13. num. 22. De Luca de Success. ab intest. disc. 9. nu. 18. & de Legit. disc. 8. nu. 2. in fine, Rota decis. 131. nu. 13. par. 4. diuers. & cor. Roias decis. 375. nu. 4.* secùs autem esse in filiabus Magnatum, firmat *idem De Luca* locis proximè allegatis, & in *tit. de Dote disc. 144. num 44.* Verùm si non constaret de mente Statuentium, quod dos non posset esse minor le-
gitima, tunc mandante *Statuto*, quod dos constituenda fœminæ exclusæ à successione sit congrua, sicuti excedere posset legitimam, quotiès ea non ascenderet ad congruitatē dotis, vt firmant *Dec. eod. cons. 26. num. 4. vers. sed contingenter, De Luca de Dote dicto disc. 144. num. 41. vers. contrarium, Rota coram Merlin decis. 293. nu. 9. & coram Roias d. decis. 375. num. 5.* ità æquum esset, vt ea è contrà minor etiàm legitima posset constitui, quandò fœmina virum sibi parem cum tali dote inuenire posset, vt oppositum in opposito idem operetur quod propositum in proposito, sicuti animaduertit *Dec. dicto cons. 26. num. 4. vers. si verò, & vers. nam sicut, Merlin. tit. quæst. 13. nu. 12. vers. quartò, Rota coram Roias d. dec. 375. num. 5. & De Luca dicto disc. 144. nu. 41. eod. vers. contrarium, qui tamen sub eod. num. 41. vers. ea verò* dicit hoc procedere quandò dos non succederet loco legitimæ.

Finem impono ad honorem, & gloriam *Dei Omnipotentis, Beatissimæ Virginis Mariæ, ac Sanctorum Mariæ Iacob, Andreæ Apostoli, Antonij de Padua, Caroli, & Philippi Nerij* meorum Protectorum, cum expressa declaratione, quod si fortè lapsu linguæ, & calami in Obseruationibus aliquid scriptum sit, quod *Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Sanctionibus, & decretis* repugnet, id pro non dicto, aut scripto volo, eiusque censuræ, & Superiorum Iudicio me, & quidquid suprascriptum est subijcio. Verulis hac die Festo *Sanctissimæ Conceptionis* 8. Decembris 1692.

F I N I S.

INDEX

INDEX GENERALIS MATERIARVM, ET CONCLVSIONVM.

Primus numerus Tomum, Secundus paginam, & tertius numerum marginalem significat.

Tt den-

ADVI.

ARCHIEPISCOPVS.

ARCHITECTI.

ARCHIVIATIO.

ARCHIVISTA.

ARCHIVIVM.

ARGENTVM.

ARMA.

AROMATARII.

AS-

Lo-

B

BANCVM.

BANNIMENTA.

BANNITVS.

BANNITOS RECEPTANTES.

BIRRVARII.

BIRRVARIIS.

BLASPHEMIA.

BOMBICES.

BONA.

BOVES.

ARA-

CLARIGATIO.

CLAVES.

CLAVSVLA

CON-

CLAVSVLÆ

CLERICI CAMERÆ

CLERICI. CLERICVS

Malè

COLVMBARIA.

COLVMBI.

COLVM.

COLVM NIVARIVM.

FIERI

CONCESSIO.

CONCILIVM.

CONCIONATOR.

CONCVBINA.

CONCVBINARIVS.

CONCVBINATVS.

CONDICTIO SINE CAVSA.

CONDVCTOR.

 tinere

CONSILIVM CIVITATIS.

CONSILIVM.

CONSILIVM SAPIENTIS.

Con-

CONTVMAX.

DARDANARII.

DATIO IN SOLVTVM.

DEBITOR.

DOMVS.

DONA.

DONATIO.

DONATIONES.

DOS.

NVPTIÆ

Mulier

Tenen-

EPISCOPVS.

EPISTOLA.

ÆQVITAS.

EQVVS.

EQVI EQVORVM.

ERROR.

ESCVLENTA.

ÆSTIMATORES.

ÆSTIMATORIS.

EX-

SCHO-

FESTINA.

FESTIVI DIES.

FESTORVM.

FIDEICOMMISSARIVS.

FIDEICOMMISSVM.

FIDEIVBERE.

FIDEIVSSIO.

EXI-

VTE-

FRVMENTVM.

Fru-

FVNERIS EXPENSÆ.

G

GABELLA.

GABELLARII.

H.

HABITANTES. HABITATORES.

HASTA.

HEBRÆI.

HÆRES.

HYPOTHECA.

HOMICIDIVM.

HOMINES.

HOMO.

In

IVDICES.

IVDICIS.

Intrat

Diſpo-

LVDI

M

MACELLARII.

MAN-

EST

Exclu-

MONETA.

MONETAM.

MONETARVM.

MONETAE.

FE-

quo

NOTARIIS.

NOTARIO.

NOTARIORVM.

NOTARIVS.

Ftren-

VO-

Ordi-

Man-

CIVI-

POSI-

POTE-

PRÆTOR.

PRÆVARICATIO. PRÆVARICATOR.

PRÆVENTIO.

REO

PRO

FVN-

RELIGIOSI.

REMEDIA.

RENVNCIATIO.

REPETITIO INDEBITI.

REPRESALIÆ.

REPRESALIARVM.

REPRESALIAS.

REPRESALIIS.

RESISTENTIA.

RES IVDICATA.

RES LITIGIOSA.

RESOLVTIONES.

RESPVBLICA.

RESTITVTIO.

RESTITVTIO IN INTEGRVM.

VI-

SODO-

CON-

FRA-

V

F I N I S.

Errata.

Tom. I.

Errata	Corrige
pag. 8. num. 32. maximè	maximæ
pag. 8. n. 35. Petrus	Petro
pag. 10. n. 48. Glarie.	Glorie
pag. 18. n. 53. Xamarm.	Xamar.
pag. 19. n 67. ad hue vt	ad hoe vt
pag. 23. n. 10. Domini	domui
pag. 23. n. 10. à Callibus	à Collibus
pag. 23. n. 13. siuè facultatibus	sine facultatibus
pag. 24. n. 16. Mislerius	Mylerius
pag. 24. n. 21. Quæ autem	Qui autem
pag. 27. n. 54. aliquis	aliqno
pag. 36. n. 17. interferantur	interfecantur
pag. 41. n. 69. Innocentij IX.	Innocentij XI.
pag. 47. n. 24. annaea	annales
p. 47. n. 24. ver. & si &c. & magis	eo magis
pag. 48. n. 41. Scrutia	ferutatis
pag. 50. n 59. Confirmare	Confirmari
pag. 56. n. 13. in fine Collegi	Collegio
pag. 63. n. 3. statu	sensu
pag. 64. num. 18. à Camerario	à Camerario, & Magistratu Viarum
pag. 65. n. 25. Tragua	Tragos.
pag. 76. n. 8. Vtantur	vtuntur
pag 78. n. 3. vt Immunitatem	& Immunitatem
pag. 79. n. 13. in fine vrbani	vrbaniter
pag. 84. n. 2. Agriculturæ suis	Agriculturæ ius
pag. 84. n. 2. ædicum	ædium
pag. 84. n. 3. verbo	verba
pag. 91. n. 12. farinas	farina
pag. 93. n. 44. Ideoque	Idque
pag. 94. n. 47. Sacell.	Sacra
pag. 94. n. 51. viribus Officijs	virilibus Officijs
pag. 98. n. 77. discooperbo	discooperto
pag. 99. n. 81. aliasque	aliaque
pag. 10. n. 10. requirit	requiritur
pag. 112. n. 1. Bailini.	Baiuliui
pag. 112. n. 8. habentur	habeantur
pag. 117. n. 21. quam	quando
pag. 117. n. 27. Conelusionis	Concussionia
pag. 120. n. 6. quæ ad alios	quàm ad alios
pag. 138. n. 7. vers. Ex premissis &c. vale	valdè
pag. 140. n. 28. Depositaria	Depositario
pag. 143. n. 2. post verbum periculi supple	Considerabilia merces assignatur qua ratione
pag. 150. n. 5. exercuerint	exercuerit
pag. 150. n. 5. peritiores	peritior
pag. 182. n. 24. post verbum Incensis supple	lib. 1. cap. 121. respondit Rota Lucensis vt
pag. 185 n. 4. in fine moratur	in mora
pag. 193. n. 17. teneatur	teneatur
pag. 210. n. 8. in fine interpellati	interpellatim
pag. 212. n. 28. Ni Notarius	Nisi Notarius
pag. 216. n. 6. fuisset	fuisse
pag. 221. n. 10. in fine Vgo	Ego
pag. 223. n. 10. percunstantiarum	Circunstantiarum
pag. 223. n. 10. ciobationes	probationes
pag. 231. n. 12. debetur	debent
pag. 232. n. 12. in fine non potest	& potest
pag. 233. n. 18. facilè vixta	facilè innixa
pag. 239. n. 16. ne boni	dè bonis
pag. 244. n. 60. ad causam	ad causas
pag. 249. n. 3. pax incerta supple	pax quam victoria
pag. 282. n. 65. vlterius	alterius
pag. 288. n. 11. in fine	suple cum §. Æquior tamen cum seq.
pag. 294. n. 23. Neapold	Neapod
pag. 312. n. 47. Statutarum	Statutorum
pag. 315. n. 6. tamen non potest	tamen potest
pag. 320. n. 13. Æmotiorum	remotiorum
pag. 320. n. 15. Posio	Pasio
pag. 324. n. 12. Iudicio Sixti	Iudicio Sisti
pag. 333. n. 8. Buth.	Auth.
pag. 334. n. 16. tùm fideinsur	tunc fideiussor
pag. 334. n. 12. vers. Pariter &c. excusso	excussio
pag. 339. n. 23. relictis Patri vt ei non	relictis vt ei non
pag. 353. n. 27. vltra duas dictas	vltra duas dictas
p. 357. n. 20. in fine vide in text.	vide text.
pag. 357. n. 2. valent	valeant
pag. 361. n. 14. prosequitu	prosequitur
pag. 366. n. 10. vallata	vallata fit
pag. 367. n. 21. In fine gessi	gessissem
pag. 369. n. 33. Dorins	Doringh.
pag 280. n. 4. Sabauda	Sabaudia
pag. 385. n. 3. docena	doceat
pag. 392. n. 1. ribrorum	librorum
pag. 401. n. 12. Mascabrun	Marcabrun,
pag. 411. n. 12. Pbulo	Paulo
pag. 437. n. 17. incentibus	innocentibus
pag. 439. n. 39. dependet	pendet
pag. 447. n. 29. quod illis	quod in illis
pag. 458. n. 1. fauore	furore
pag. 461. n. 14. locum	forum
pag 472. n. 2. Amisden	Amyden
pag. 472. n. 6. Amisden	Amyden
pag. 473. n. 11. quas reffert	quos refert
pag. 515. n. 41. Mascabrun	Marcabrum
p. 519. n. 68. secundum primam	secundum eam
pag. 521. n. 96. prax. forens.	prax fori
pag 521. n. 97. Secratores	Sectatores relatos
pag. 543 n. 32. polnerunt extinguere	voluerunt extinguere
pag. 544. n. 44. Galetius	Galesius
pag. 544. n. 45. contrauenienram	contrauenientem
pag. 545. n. 46. concedati nubent	Concedat, nubenti
pag. 555. n. 4. autam	autèm
pag. 565. n 14. notabilibus	Nobilibus
pag. 567. n. 8. & tenere	& tenua
pag. 575. n. 47. prtendatur	prætendatur
pag. 588. n. 13. ilauium	struuium
pag. 589. n 15. prorsùs	quosuis
pag. 589. n. 17. destruere	destrueretur
pag. 590. n. 22. bo: me: R.P.D.	delenda bo: me:
pag. 596. n. 73. facienda sit	facienda est cum
pag. 600. n. 102. Bannimeotis	Bannimenti
pag. 616. n. 248. Bulla Vrbani VIII. la 28.	Bulla Vrbani VIII. la 30.
pag. 617. n. 249. ègenti	egenti
pag. 629. n. 5. Reipublicæ	Respublica
pag 629. n. 6 quia èis	quia ex eis
pag. 630. n. 8. Ciriaci	Cuiac.
pag. 633. n. 41. alterior	alacrior
pag. 633. n. 43. proicerit	proijceret
pag. 633. n. 43. minis	nimis
pag. 651. n. 18. Ciuitatem	Ciuitatum
pag. 653. n. 36. eo actioni	exactioni
pag. 676. n. 71. in fine mulieris	mulieres
pag. 676. n. 74. cum hac	cum in hac
pag. 677. n. 84. prostibulo	postribulo
pag. 678. n. 98. quemlibet	quamlibet
pag. 686. n. 158. estentionis	extentiouia
pag. 690. n. 7. cum ex loco	cum non ex loco
pag. 706. n 6. vel consequi	nil consequi
pag. 712. n. 30. pensionum Eclesiarum	pensionum Ecclesiasticarum
pag. 713. n. 7. ex singulari	cum singulari
pag. 715. n. 6. affixas seù	affixas, & baraccas, seù
pag. 716. num. 3. à fundo	à fando

Errata

Tom. 2.

Errata	Corrige
pag.3.n.1.omnibus emolumenta	omnia emolumenta
p.3. n.1. circa finem de Tatano	de Tarano
pag.8. ſub n.12. cum priuata	cum priuatam
pag.16. ſub n.7. vorba	verba
pag.24. n.36. ierita	ſerica
pag.24. n.37. tarain	tamen
pag.24. n.41. & nd	& non
pag.31. n.2. faciendi	faciendo
pag.32. n.15. Campaniæ	Campaneæ
pag.36. n.38. quolibet bellua	qualibet bellua
pag.38. n.49. in fine triruranno	triturarauno
pag.45. n.103. Aldrurand.	Aldrouand.
p.54. n.13. circa fioem temporis	tempore
pag.57. n.2. arborem	arborum
pag.74. n.52. Annot.	obſeruat.
pag.75. n.59. quibus liquidata	quibus liquidatis
pag.75. n.59. fuerint liquidatum	fuerit liquidatus
pag.82. n.11. egens	ægens
pag.83. n.24. tituratione	trituratione
pag.89. n.31. in fine locam	locum
pag.92. n.5. conualeſit	conualeſcit
pag.114. n.18. Vrbanorem	Vrbanorum
pag.115. n.27. appellatio	appellata
pag.115. n.27. digitorunt vt	digitorumue
pag.117. n.52. in via	inuia
pag.119. n.1. Cirelam	Cirelam
pag.125. n.27. refectis munitis	refectis, & munitis
pag.126. n.28. in fine intrant	intrat
pag.128. n.46. inſtitutione	inſtructione
pag.140. n.23. aliaſque	aliaque
pag.150. n.3. comectibiles	comeſtibiles
pag.150. n.7. leg.13. cap.	leg.12. tabul.
pag.156. n.22. illas	illa
pag.163. n.32. Agrimenſorem	Agrimenſorum
pag.171. n.10. practicare	practicari
pag.175. n.31. volniſſe	noluiſſe
pag.176. n.41. adictum	adiectum
p.178. n.1. in fine amplectētibus	amplectendo
pag.180. n.3. emanatæ	emanata
pag.188. n.8. computorum	campanarum
pag.193. n.30. Executores	Exactores
pag.193. n.31. executionem	executionum
pag.195. n.6. fieri	fieri ſolita
pag.197. n.26. habet	habet
pag.197. n.29. retractos	retractus
pag.200. n.1. at	vt
pag.239. n.20. illos	illis
pag.239. n.23. arti	arte
pag.240. n.29. Campant	Carpan.'
pag.240. n.30. ſcropulum	ſcrupulum
pag.243. n.1. diligeotia ſtudia	diligentiæ ſtudio
pag.245. n.23. recupta	recepta
pag.245. n.25. adhibenda eſt	adhibenda eſt fides
pag.250. n.8. actionum	actionem,
pag.260. n.16. inhibi	inibi
pag.266. n.82. lidet	licet
pag.266. n.83. tapernam	tabernam
pag.266. n.85. alis	alij
pag.271. n.11. vondantus	vendantur;
pag.281. n.2. Buratt.	Burſatt.
pag.299. n.57. carcerentur	carceretur
pag.299. n.59. fuit	fit
pag.303. n.6. loquantur	loquatur
pag.303. n.6. nos	non
pag.303. n.7. .noopiam	inopiam
pag.303. n.10. neceſſitati	neceſſitati
pag.304. n.19. commudem	comunem]
pag.308. n.9. & ſint	& cum ſint
pag.308. n.11. virtute quod ſuſtinetur	virtute ſuſtinetur
pag.309. n.14. iuratam	iuratum
pag.310. n.27. in fine medietatis	medietate]
pag.319. n.34. ad ita ratam	ad iteratam
pag.320. n.3. factus	factas
pag.322. n.22. prætendentes	præter veſtes
pag.325. n.3. aliaque	alioque
pag.326. n.13. cenandi vt	cenandi indicat
pag.330. n.27. in fine reſolutio ſub ſub	reſolutio ſub die 5.

INDEX
MATERIARVM
Quæ in Appendice continentur.

APPENDIX
CONTINENS
PRIVILEGIA,
REFORMATIONES,
DECRETA &c.

Tàm Ciuitatem Fauentiæ, quàm Prouinciam Romandiolæ

CONCERNENTIA.

Preces nomine Ciuitatis Fauentiæ DD.Cardinali Alidosio Episcopo Papien. Romandiolæ de Latere Legato, ac Antonio Archiepiscopo Sypontino Cameræ Apostolicæ Auditori Generali, & Commissario Apostolico porrectæ vnà cum rescriptis, & concessionibus fauorabilibus.

IN nomine Sanctæ, & Indiuiduæ Trinitatis Patris, & Filij, & Spiritus Sancti, & ad ipsius laudem, & honorem, eiusque Almæ Genitricis Gloriosæ Virginis Mariæ, ac Beatorum Apostolorum Petri, & Pauli,ac Beatorum Confessorum Sancti Apollinaris, & Terentij Patronorum Magnificæ Ciuitatis, & Communitatis Fauentiæ, ac omnium Sanctorum Cœlestis Curiæ Triumphantis; & ad gloriam, & honorem, & pacificum, & tranquillum Statum S. R. E. & Maximi impræsentiarum Pontificis ipsius Romanæ Ecclesiæ Iulij Secundi;quem dignetur Omnipotens Deus suos dirigere gressus fæliciter ad salutem Animarum, & ad pacem, & quietem omnium Locorum, & Terrarum, & Subditorum ipsius Sanctæ Sedis, & Romano Pontifici, sub cuius Pontificatu Fauentina Ciuitas restituta est Imperio præfati Summi Pontificis, & in gremium S. R. E. reditam; necnon ad pacem, gaudium, & exultationem ipsius Ciuitatis Fauentiæ, & ad perpetuam quietem ipsius, & suorum Incolarum, eiusq; Comitatus, & Districtus. Amen.

IN primis. Quod præfatus Summus Pontifex dignetur amplecti in visceribus Christi, & præcipuæ dilectionis ipsam Ciuitatem Fauentinam Sanctæ Sedi fidelissimam, & deuotissimam tamquam præfatæ Sedi peculiarem Ciuitatem,eam cum toto Populo,& Clero, & omnibus Locis Ecclesiasticis largiter absoluendo, & liberando ab omnibus interdictis, excommunicationibus, & alijs censuris Ecclesiasticis à præfata Sede, aut eius Legatis, aut Commissarijs quacumque ratione, vel causa in præterito emanatis contra eamdem Ciuitatem, Populum, Clerum, & Loca prædicta, & liberaliter remittendo omnem, & quamcumque iniuriam, vel offensam, aut indignationem, quibus præfata Ciuitas, Populus, aut aliqua particularis persona incurrissent aduersus ipsam Sedem quacumque ratione.

Concedimus exceptis illis, qui postquam Ciuitas redijt ad deuotionem Apostolicæ Sedis defecerunt, aut mandatis Apostolicis non paruerunt.

2. Item quod cum quoddam Monasterium dictæ Ciuitatis nuncupatum Sanctę Mariæ foris Portam semper fuit in summa deuotione ipsius Ciuitatis, & Populi, fuitque à pluribus annis in commendatione collatum, & Ciuitas ipsa summopere optauerit,& optet reduci ad Obseruantiam Monasticam, supplicatur quatenùs Summus Pontifex dignetur. Quandocunque dicti Monasterij per mortem, vel renuntiam vacatio contigerit,conferri debeat alicui Religioni Monasticæ obseruatione Regulæ degenti, aut Regularibus Canonicis de Obseruantia.

Concedimus quod reformetur ad Ordinem S. Benedicti de Obseruantia.

3. Item cum Templum, & Cathedralis Ecclesia sub vocabulo Principum Apostolorum Petri, & Pauli sit imperfectum ex fabrica à pluribus annis inchoata, & Ciuitas ipsa ipsius perfectionem ad honorem Dei, & Sanctissimorum Apostolorum, & ipsius Ciuitatis desideret, supplicatur quod Summus Pontifex concedere dignetur præfatæ Ecclesię Plenariam Indulgentiam, cum potestate absoluendi à casibus etiam reseruatis Apostolicæ Sedi pro tribus singulis annis proximè futuris, inchoando in Dominica Palmarum, & præseruando vsque per totam tertiam diem Dominicæ Resurrectionis.

Concedimus vt petitur.

4. Item quod Summus Pontifex dignetur concedere quod in ipsa Ciuitate habeatur Monasterium Monialium Obseruantiæ sub regimine Fratrum Minorum Obseruantiæ, quod à multo iam tempore fuit desideratum ab ipsa Ciuitate.

Concedimus sine præiudicio aliorum Monasteriorum.

5. Item quod concedatur Hospitali Magno nuncupato la Casa di Dio vna ex possessionibus quondam Dominorum de Manfredis, videlicet illa, quam laborat Franciscus Malandra in subsidium pauperum infirmorum, & infantium expositorum.

Concedimus sine præiudicio tertij.

6. Item quod bona quædam immobilia quondam D. Astoris de Manfredis applicata Sacro Monti Pietatis Fauentiæ, sint eiusdem Montis, eorumque concessio, & acquisitio confirmetur.

Concedimus,& confirmamus vt petitur.

7. Item quod Beneficia Ecclesiastica in Episcopatu Fauentino existentia in dicta Ciuitate, eiusque Comitatu, & Districtu conferantur Hominibus originarijs dictæ Communitatis cum decreto irritante, quod alijs conferri non possint, præsertim non excedentia valorem 60. ducat.

Concedimus reseruata potestate Pontificis.

8. Item quod omnia Statuta, Reformationes, Constitutiones, Decreta, & Ordinamenta dictæ Ciuitatis inserta in volumine Statutorum dictę Ciuitatis confirmentur, & inuiolabiliter obseruentur, dummodò libertati Ecclesiasticæ non contraueniant.

Concedimus, & confirmamus.

9. Item quod Reformatio quædam, & seù Prouisio, vel Statutum factum super Parentelis de non offendendo insimul de iniurijs, & offensis de anno 1501. sub die 21. Martij, & rogatum per Ser Bartholomæum Taurellum Tabellionem Fauentinum,& Cancellarium dictæ Communitatis insertum in dicto volumine sit confirmata, & in perpetuum inuiolabiliter obseruata, & executioni mandata.

Concedimus,& confirmamus vt petitur.

10. Item quod Officium Magnificorum Antianorum dictæ Ciuitatis, & Generale Consilium eiusdem cum omnibus suis iuribus, prærogatiuis, & honorantijs, & cum Palatio Potestatis, & Populi cum suis apothecis, & omnibus alijs bonis dictæ Communitatis remaneant salua, & illæsa ipsi Communitati, ac conseruentur omnimodè, reseruata tamen habitatione Gubernatoris, siue Locumtenentis in ea parte Palatij, quæ sibi magis placuerit, & in locum decedentium de officio Antianatus, & Generalis Consilij, vel quomodolibet vacantium, successores in Antianatu,& Concilio nominentur,& eligentur per dictum Generale Consilium congregandum de consensu, & auctoritate Gubernatoris, vel Locumtenentis pro tempore, qui in omnibus eorum Consilijs interuenire debeat,& aliter Decreta nullius sint roboris,vel momenti, ac irrita sint penitus, & inania, ita tamen, quod eo requisito, & nolente interesse gesta per Consilium teneant, & valeant. Et quod officium Antianorum habeat dignitates, & præeminentias, quas habent alij Antiani aliarum Ciuitatum libertatis Ecclesiasticæ; Et ipsa Ciuitas fruatur, & potiatur libertate Ecclesiastica prout aliæ Ciuitates S. R. E.

Concedimus vt petit. reseruata proprietate Palatij Apostol. Sedi.

11. Item quod cognitio, & terminatio viarum,& aquarum ductus,& Fluminum spectet ad Antianos, à quibus ad Consil. prouocetur, sed à Sententia Consilij appellari non possit. *Concedimus, vt petitur.*

Con-

12. Item quod Mag. Antiani cum dicto Generali Consilio absque alia confirmatione Sedis Apostolicæ possint, & valeant noua statuta, Reformationes, & Decreta condere, dummodo non sint contra Statum S.R.E. Et quod Gubernatores, & Rectores pro Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Fauentiæ pro tempore existentes teneantur pro eorum obseruatione præstare partes suas. *Concedimus vt petitur.*

13. Item quod dicta Ciuitas cum suo Comitatu, & Districtu, & omnibus eorundem sint perpetuo exẽpti, & immunes ab omnibus, & singulis Gabellis, Datijs, & Grauaminibus realibus, & personalibus, in quibus, & ad quas, & quæ in temporibus præteritis quomodolibet fuissent subiecti, & obligati.

Concedimus ad decennium.

14. Item quod omnia Molendina dictæ Ciuitatis, & quæ fuerunt quond. Dom. de Manfredis, & Gualcheria, & omnes Possessiones, & omnia Immobilia bona, quæ fuerunt dictorum Dominorum quondam de Manfredis, & per eos tenebantur vna cum Silua nominata Caldirana existente in Territorio Russij, & omnibus alijs Stabilibus bonis, & Molendinis, & Pratis Solaroli, & vbilibet existentibus in Territorio Solaroli concedantur dictæ Communitati pro beneficio, & commodo dictæ Communitatis, vt cum iubilatione, & summo gaudio recordari possit cum posteris suis fœlicis acquisitionis, ditionis, restitutionis, & regressionis ad S. Sedem Apostolicam, eiusque Rom. Pont.

Concedimus Molendina, & Gualcheriam, ita tamen quod habentes alia duo concurrant in expensis Clusæ, & Canalis, medietatemque bonorum, & Possessionum existentium in loco Madrara; Fossuli, & Prata ad electionem ipsorum; Concedimus etiam immobilia existentia intra Fauentiam, Russium, & Granarolum, & vsum fructuum Silua Calderanæ, ita tamen quod ex eius fructibus prouideatur expensis Palatij, & Legatorum.

15. Item quod omnes Census, Pensiones, Affictus, & Liuelli Apothecarum, quæ vt dicitur, pertinebant ad Cameram Fiscalem dictæ Ciuitatis, concedantur dictæ Communitati pro substentatione onerum eis incumbentium.

Concedimus vt petitur.

16 Item quod dictæ Communitati concedatur Datium Salis, Communitatesque Vallis Hamonis, Russi, & Aureoli teneanrur accipere Sal pro ipsis Communitatibus ex Salaria Fauentiæ, prout consueuit fieri temporibus Dominorum de Manfredis, & quod non possit vendi Sal in dicta Ciuitate nisi tribus denarijs dumtaxat pro libra, vt hactenus ab annis viginti, & vltra fieri consueuit, & quod Communitas teneatur pro ipso Salis Datio, & alijs bonis, & concessionibus, quæ habet ab Apostolica Sede in recognitione veri dominij soluere. Florenos mille de Camera, Apostolicæ Sedi pro Censu.

Concedimus, & Censum solui mandamus singulis tribus mensibus pro rata, incipiendo à die Data præsentium Capitulorum.

17. Item quod introitus Gabellarum pro transitu, & conducta, & extracta consueta forensium, & de bonis, & mercationibus dictorum forensium cuiuscumque conditionis concedatur dictæ Communitati.

Concedimus vt petitur.

18. Item quod Ciuitas Fauentina non teneatur ad satisfaciendum salarium Gubernatoris, & Castellani, sed ei debeat satisfieri de dicto Censu mille Ducatorum, & si quid eis solutis supererit detur Barigello pro parte suæ prouisionis.

Concedimus vt petitur.

19. Item quod omnia officia dictæ Ciuitatis, eiusque Comitatus, & Districtus vnà cum Capitaneatu Vallis Hamonis, & Vicariatibus Russij, Solaroli, Aureoli, & Granaroli, & Comestabilibus Portarum, & Castellanarijs dictorum Locorum excepta Arce Fauentina, concedantur hominibus originarijs dictæ Ciuitatis modo, & forma, prout ordinatum fuit per Consilium Generale dictæ Ciuitatis, sorte, aut partito fabarum, aut imborsatione vt ordinabitur, & cum Salarijs, Emolumentisque deputandis, & quod qui sunt impræsentiarum in aliquibus ex dictis officijs habeant finire eorum tempus, cõfirmatio autẽ dictorum officiorum fiat per Gubernatores pro tribus Iulijs tantum.

Concedimus exceptis Comestabilibus Portarum Ciuitatis, Capitaneatu Vallis Hamonis, & Castellania Brisighellæ, de quibus prouideatur per Legatum de Fauentinis, Castellani verò, & Vicarii, Russii, Aureoli, & Granaroli de Fauentinis eligantur per Consilium.

20. Item quod nominatio, & electio Potestatis Fauentiæ spectet ad Generalem Consilium iuxta Statuta, confirmatio autem ad Sedem Apostolicam. Deputatio etiam Custodiæ Carcerum spectet liberè ad officium Antianatus, prout hactenus consuetum extitit.

Concedimus vt petitur.

21. Item quod omnes Scolæ Comitatus dictæ Ciuitatis Fauentiæ sint subiectæ, & obedientes Communitati iuxta Statuta, &

Scolæ Granaroli, & S. Andreæ Comitatus dictæ Ciuitatis habeant in omnibus obedire Communitati, & respondere in omnibus grauaminibus realibus, & personalibus prout aliæ Scolæ dicti Comitatus absque vlla contradictione. *Concedimus vt petitur.*

22. Item quod Castrum Aureoli cum eius toto Comitatu vniatur, & incorporetur, & concedatur Communitati Fauentiæ, & respondere habeat, ac obedire in omnibus, prout, & sicut tenetur Scola, Fortilitium Granaroli. *Concedimus, & mandamus restitui ad possessionem, in qua erant Vicarii d. Ciuitatis.*

23. Item quod omnes veri Creditores quond. D. Astorgij de Manfredis, & Ducis Valentini, & Sancti Marci sint satisfacti in omnibus, & secundum rectam iustitiam.

Concedimus vt petitur.

24. Item quod omnes donationes, & contractus celebrati cuiuscumque conditionis per quond. Domin. de Manfredis, & per Domin. Franciscum olim Dom. Galeotti de Manfredis, seu Agentes pro eis, ac etiam omnes venditiones, & contractus celebrati per Rectores Venetorum per totum mensem Aprilis præsentis anni 1509. remaneant salux, & firmæ, & inuiolabiliter obseruentur.

Concedimus quo ad Dominos de Manfredis, & Ducem Valentinum.

25. Item quod omnes Consignationes debitorum factę per Rectores Venetorum pro Salarijs quorumcunque Salariatorum pro eorum officijs, & pro debitis contractis per dict. Rectores ratæ maneatur, & obseruentur.

Concedimus prout iuris fuerit.

26. Item quod Summus Pontifex, seu Sedes Apostolica, Gubernatores, Officiales, & Rectores pro S. R. E. & Romano Pontifice quoquomodo, aut aliqua causa, vel ratione non possint imponere Communitati, Comitatui, & Districtui eiusdem, aut particularibus personis onera, grauamina, realia, vel personalia, aut mixta, nisi primo in generali Consilio dictæ Communitatis fuerit partito fabarum obtentum.

Concedimus nisi ex aliqua magna, & rationabili causa Pontifici aliter visum fuerit.

27. Item quod omnes Condemnati, & qui in futuro condemnabuntur propter homicidium non possint vllo vnquam tempore gratiam consequi, aut saluum conductum impetrare, vel habere perpetuum, vel temporalem personæ, ac bonorum.

Concedimus salua auctoritate Pontificis.

28. Item quod omnes Condemnationes pecuniariæ Criminales, ac bonorum confiscationes quorumcunque condemnandorum pro quocunque maleficio, seu, delatione armorum prohibita, aut fraudibus, & contrabandis applicentur Communitati absque vlla diminutione, aut quarti detractione expendendæ in ornamentum, commodum, & vtilitatem dictæ Communitatis arbitrio, & dispositione generalis Consilij dictæ Ciuitatis.

Concedimus de duobus tertijs, de quibus gratia fieri non possit absque consensu Gubernatoris, tertia vero sit Cameræ Apostolicæ, & quod quarta pars dictarum condemnationum exigendarum detur executori, seu Barigello pro ipsius mercede postquam exactæ fuerint.

29. Item quod Capitanei, & Custodes Portarum dictæ Ciuitatis, & alij Offitiales ad Gabellinas deputandi, & officiales Pensæ non possint ab intrantibus, vel exeuntibus quicquā accipere etiam sponte dare volentibus à prædictis intrantibus, aut maciniare volentibus, pœna contrafacientibus priuationis officij, & salarij vnius mensis applicañ pro duobus tertijs Communitati, vna exactori, & reliqua parte accusatori, & restitutionis receptorum dantibus, vel qui dederint eisdem.

Concedimus vt petitur.

30. Item quod omnia bona Emphiteotica, aut liuellaria quibuscunque Ecclesijs, aut etiam dictæ Cameræ non possint cadere in Commissum, aut quomodolibet à possidentibus auferri propter non solutum Canonem, vel lineam agnationis finitam, sed solum possidentes bona ipsa teneantur, & ad id cogi possint ad solutionem Census, & Canonis soliti. Et si in præterito aliqua bona prædicta cecidissent in Commissum debeant renouari possidentes ea soluto Canone.

Concedimus quoad præteritum, dummodò soluantur Census hactenus debitos infra sex menses à die requisitionis, in futurum autē stetur dispositioni Iuris Communis.

31. Item quod omnes homines de dicta Ciuitate, Comitatu, & districtu habentes bona in quibuscunque Terris, & locis subiectis S. E. pro dictis eorum Bonis habeant dumtaxat eadem Grauamina, & Collectas ordinarias soluere teneantur, prout, & sicut habent alij Incolę dictorū locorū pro bonis eorum in dictis locis existentibus, & ad nil vltra grauare possint, aut cogi. Et quod prædicti de Ciuitate Fauentiæ Comitatu, & Districtu cum illis, qui de alijs locis venerunt ad habitandum in Ciuitate Fauentię possint fructus bonorum prædictorum existentium in præfatis locis Sanctæ Matris Ecclesiæ exinde extrahere, & Fauentiam conducere absque vlla solu-

A

solutione Datij Transitus, & exstractæ,

Concedimus vt petitur.

32. Item quod Matriculæ, & statuta, & ordinamenta Mercatorum Lanæ Gentilis ob summum beneficium publicum Hominum dictæ Ciuitatis confirmentur, & obseruentur, & similiter omnes aliæ Matriculæ aliarum artium obseruentur. *Concedimus vt petitur.*

33. Item quod nullus forensis, & qui nō habitauerit continuè in dicta Ciuitate quoquo titulo acquirere possit aliqua immobilia bona in dicta Ciuitate, Comitatu, & Districtū, nisi prius impetrata, & obtenta licentia à Generali Consilio dictæ Ciuitatis, pœna contrafacientibus tertiæ partis valoris bonorum acquisitorum Communitati applicanda, & nihilominus omnis acquisitio, & contractus ipsi ipso facto, & Iure sint irriti, & nulli.

Concedimus salua auctoritate Legati, aut Gubernatoris pro tempore.

34. Item quod Causę Ciuiles primę hominum dictæ Ciuitatis, Comitatus, & Districtus primò cognoscantur, & terminentur per Iudices ordinarios Locorum, & quod primæ appellationes interponendæ à dictis Ordinarijs Locorum dictæ Ciuitatis Fauentiæ, Valle Hamonis, Russio, Granarolo, Solarolo, & Aureolo deuoluantur, cognoscantur, & terminentur per solum Iudicem Appellationum dictæ Ciuitatis. Et qui Iudex Appellationū sit, & esse debeat vnus ex Doctoribus Fauētinis originarijs Doctoratus saltem in Iure Ciuili; qui Iudex sit, & esse intelligatur legitimus, & competens dictarum primarum appellationum, & qui Iudex non possit ab aliquibus de Ciuitate, & Comitatu accipere aliquas Sportulas pro cognoscendo, vel iudicando, sed à Forensibus, & Locis supra nominatis accipere possit denarios sex pro qualibet libra quantitatis petitæ, vel extimationis rei à qualibet parte dumtaxat, & non vltra prò iudicando tantum diffinitiuè. Et habere debeat de publico Salarium consuetum, nullum aliud lucrum, vel emolumentum percipere possit de dicto officio. Et eidem per omnia seruari debeat in causis contrabannorum, & decreti occurrentibus casibus.

Concedimus vt petitur.

35. Item quod Acta, Processus, & Sententiæ factæ per Rectores Venetorum tempore detentionis dictæ Ciuitatis ratione Iurisdictionis, & defectus Dominij non possint dici nullæ. *Concedimus vt petitur.*

36. Item quod secundæ appellationes interponendæ à præfato Iudice appellationū deuoluantur ad Gubernatorem, qui debeat dictas causas prout Iuris fuerit terminare, vel alijs delegare, vt sibi videbitur, audiendas, cognoscendas, & terminandas Iure medio in dicta Ciuitate, & si in quarta Instantia veneri cognoscenda aliqua Causa committatur alicui ex Doctoribus dictæ Ciuitatis, & qui D. Gubernator, aut ipsius Auditor de causis Ciuitatis, vel Comitatus non possit capere aliquas Sportulas, sed sint contenti Salario suo. *Concedimus vt petitur.*

37. Item quod omnes Criminales Causę cognosci, terminari, & decidi debeant per Mag Potestatem Fauentin. eiusque Iudices, & Curiam modo, & forma dispositis à forma Statutorum, & ordinamentorum Fauentiæ nec aliter procedi, aut iudicari possit, nisi prout in dictis Statutis, nec possit aliquis torqueri, nisi sit seruata forma Statutorum de materia loquentium.

Concedimus salua auctoritate Gubernatoris in casu Lesæ Maiestatis, vel simili, vnde Scandalum oriri posset.

38. Item Fauentini tanquam Fidelifs. & Deuotifs. S. R. E. admittantur gratiosè ad omnia, & Magistratus in omnibus Terris, & Locis subditis R.E. prout, alij R.E.

Concedimus vt petitur libentissimè.

39. Item quod omnes Artifices Fauentini possint Laboreria eorum artium conducere ad omnia Loca, & Terras S. E. ad vendendū, & per dictas Terras; & Loca transire solutis Fauen. debitis datijs Locorum.

Concedimus vt petitur.

40. Item quod omnes Fauentini possint liberè extrahere de omnibus Terris, & Locis Rom. Eccl. subiectis omnes, & quascumque Merces, Grassias, & bona de partibus Orientis, & alijs Locis, & per vias rectas conducere, & per Mare Rauennæ absq; vlla solutione datij Terræ & Maris. *Concedimus vt petitur.*

41. Item quod si aliqua persona de Ciuitate Fauentiæ reperiretur condemnata pecuniali condemnatione, aut bannita quacunque ratione in Terris, & Locis S. E. intelligatur, & intelligantur absoluta, & absolutæ à prædictis condemnationibus, & bannimentis ac si non fuissent condemnati, & banniti.

Concedimus vt petitur.

42. Item quod Exercitus Rom. Pontificis in totum, vel in partem non habeat accedere in agrum Fauentinum, nec damnum aliquod inferatur Communitati, & eius hominibus, & bonis. *Concedimus vt petitur.*

43. Item quod conferantur Eleemosynæ consuetæ Religiosis Locis de publicis introitibus Ciuitatis, & præsertim Librarum 136.

Fra-

Fratribus S. Francisci de Obseruantia iuxta anticam consuetudinem.

Concedimus, & in tempore solui mandamus.

44. Item quod Communitas Fauentina cum suo Districtu, & Commitatu non sit obligata ad præstandum Stipendiarijs quibuscunque Roman. Eccl. aliqua Alloggiamenta ante taxas, aut aliquas Massaritias pro eorum vsu in Sripendiarijs, aut transeuntibus, sed Alloggiamenta habere debeant tantum prout per Officium Dominorum Antianorum ordinatum fuerit.

Concedimus reseruatis taxis Centum sexaginta Equorũ, quas soluere teneantur Commitatiui dictæ Ciuitatis, more aliarum Ciuitatum Romandiolæ, concurrentibus Comitatu, & Districtu iuxta consuetudinem.

45. Item quod Gubernatores, vel Locumtenentes ad regimen dictæ Ciuitatis deputati, & alij Rectores ibidem principali residere teneantur, & non possint concedere licentiam aliquibuscunque personis cuiuscunque conditionis extrahendi Frumentum, vel alia Blada de Ciuitate, & Districtu Fauentiæ nisi cum consensu, & voluntate Dominorum Antianorum. *Concedimus vt petitur.*

46. Item quod homines Castri, & Districtus Russi teneantur soluere denarios sex bon: pro singulo sextario Grani, quod macinabunt Agentibus pro Communi Fauentiæ, & possint exigere datium extractæ, & transitu quarumcunque rerum, bonorum, & mercantiarum à Forensibus extrahentibus extra, & per dictum Territorrium Russij, excepto à Fauentinis, & Districtualibus Ciuitatis Fauentiæ, à quibus nihil ex causis prædictis exigere possint, & hoc pro satisfactione Castellani, Vicarij, & Comestabilis dicti Castri.

Concedimus vt petitur.

47. Item quod Communitas Ciuitatis Fauentiæ teneatur eius sumptibus, vel redditibus ei concessis Palatium, & alia Loca virtute præsentium Capitulorum ei condonata, & assignata, reparare, & manutenere, ac omnia alia onera ei incumben. subire, facere, & sustentare. *Ita mandamus.*

48. Ita quod omnes Terræ, & Loca cuiuscunque conditionis acquirenda, & recuperanda per Eccl. Romanam, quæ fuerunt quon. Ditionis Fauen. applicentur dictæ Communitati Fauentiæ. *Concedimus vt petitur.*

Concedimus suprascripta Capitula d. Ciuitati Fauentiæ nomine, & de mandato SS. D. N. Papæ, ac ex nostra Legationis Officio iuxta eorum Signaturas, & ita seruari mandamus.

F. Card. Papiensis Legatus manu propria.

Concedimus vt supra per Reu. D. Legatum concessum est.

Antonius Archiepiscopus Sypont. Auditor, Cameræ Apostolicæ Commissarius Apostolicus manu propria.

Datum Romæ in Palatio Apostolico die 10. Maij 1510. Pont. Sanctiss. D. N. Iulij Papæ Secundi Anno Septimo.

Ascanius de mandato.

Vide confirmationem concessionis possessionum in Villa Madiariæ factam à Iulio II. impressam pœnès Tondutium in Historia Fauentiæ part. 3. fol. 586.

Priuilegia, Indulta, & Concessiones facta per Leonem X. Ciuitati Fauentiæ.

LEO PAPA X.

Dilecti filij salutem, & Apostolicam benedictionem. Promeretur inconcussæ fidei, & deuotionis sinceritas, quam ad Nos, & hanc Sanctam Sedem Apostolicam fidem geritis, vt à Nobis paterno affectu concedatur, quæ commodis vestris fore conspicimus opportuna, & per quæ ad fidei, & deuotionis huiusmodi perseuerantiam in dies magis, ac magis incitemini; Quare omnia, & singula Statuta,
1 Reformationes, * Constitutiones, Decreta, & Ordinamenta vestra, nec non quascumque Concessiones vobis per bo. mem. F. Card. Papien. olim Ciuitatis nostræ Bononiæ, & Prouinciæ Romandiolæ Legatum, & dilectum filium Antonium tit. S. Vitalis Presbyterum Cardinalem, tunc Archiepiscopum Sypontinum, in istis partibus Apostolicæ Sedis Nuncium, Apostolica Vobis auctoritate factas, prout iusta, & rationabilia sunt, ac contra Ecclesiasticam libertatem non tendant, per præsentes approbamus, & confirmamus, prout hactenus laudabiliter obseruata fuerunt. Insuper auditis petitionibus vestris in quibusdam Capitulis super Concessionibus prædictis per dilectos filios Oratores vestros, quos libenter vidimus, & audiuimus exhibitis contentis, eas vobis gratiosè concessimus, prout infra, videlicet. In primis concedimus Hospitali magno ve-
2 stro nuncupato *la Casa di Dio* * vnam ex possessionibus olim DD. de Manfredis, videlicet illam, quam colit Franciscus Melandra pro subsidio pauperum, Infirmorum, & Infantium Expositorum, sine tamen præiudicio Tertij, & quod omnia Bene-

neficia Ecclesiastica in Ciuitate, & Dioecesi Fauentina, eiusque Comitatu, & Districtu existentia, praesertim non excedentia valorem annuum sexaginta ducatorum
3 auri de Camera non possint conferri *, nisi Clericis Originarijs suae Ciuitatis, & Communitatis, reseruata tamen potestate Pontificis. Ac quòd quaedam Reformatio, seu Prouisio, vel Statutum aliàs factum super parentelis de non offendendo inter se, inuiolabiliter obseruetur, quòdque officium Antianorum Ciuitatis, & Generale Consilium cum omnibus suis Iuribus, Praerogatiuis, & Honorantijs, & cum Palatio Potestatis, & Populi cum suis Apothecis, & omnibus alijs bonis dictae Communitatis remaneant, & conseruentur salua, & illaesa ipsi Communitati, reseruata tamen habitatione Gubernatoris, siue Locumtenentis in ea parte Palatij, quae sibi magis placuerit, reseruata etiam proprietate Palatij Apostolicae Sedi. Et in locum decedentium de officio Antianatus, & generalis Consilij,
4 vel quomodolibet vacaret, * successores nominentur, & eligantur per generale Consilium de consensu, & auctoritate Gubernatoris, vel Locumtenentis pro tempore, qui in omnibus Consilijs interuenire debeat, & aliter decreta sint nullius roboris, vel momenti, ita tamen, quòd eo requisito, & nolente interesse, gesta per Consilium nihilominus valeant, & quòd officium Antianorum habeat dignitates, & praeminentias, quas habent Antiani aliarum Ciuitatum Ecclesiae, qua etiam vestra Ciuitas vtatur, & gaudeat, nec non cognitio, & terminatio Viarum, Aquaeductuum,
5 & Fluminum spectet ad Antianos *, à quibus ad Consilium generale prouocetur, sed à sententia Consilij appellari non possit, & quòd Antiani cum dicto Consilio generali absque alia confirmatione Sedis Apostolicae possint noua Statuta, Reformationes, & Decreta condere, dummodo non sint contra Statum S. R. E. & quòd Gubernatores dictae Ciuitatis teneantur pro eorum obseruatione praestare partes suas. Ac quòd Ciuitas cum Comitatu, & Districtu vestro, & Hominibus eorumdem sit exempta, &
6 immunis ab omnibus Gabellis *, Datijs, & Grauaminibus realibus, & personalibus, in quibus temporibus praeteritis quomodolibet erat obligata pro tempore restante de decennio super hoc per dictum Iulium, seu Cardinalem Papiensem Legatum concesso. Concedimus etiam Vobis Molendina, & Gualcheriam, quae olim erat DD. de Manfredis, ita tamen, quòd habentes alia duo concurrant in expensis Clusae, & Canalis, medietatem quoque bonorum, & possessionum existentium in loco Madracae, Fossulae, & Pratae ad electionem vestram, & etiam immobilia existentia intrà Fauentiam, Russium, & Granarolum, & vsumfructum Syluae Calderanae, ita quòd ex eius fructibus prouideatur vsui Palatij, & Legatorum. Nec non concedimus Vobis omnes Census, Pensiones,
7 Affictus, & Liuella apothecarum, * quae (vt dicitur) ad Cameram Fiscalem huius Ciuitatis pertinent, pro supportatione onerum vestrorum, ac etiam Datium Salis, & quod Communitates Vallis Amonis, Hisij, Aureoli, teneantur accipere sal ex Salina Fauentina, prout consueuit fieri tempore DD. de Manfredis, & quòd non possit vendi libra salis in dicta Ciuitate, nisi tribus denarijs (vt consuetum fuit à viginti annis citra) & quòd Vos teneamini pro ipso salis Datio, & alijs bonis, & Concessionibus, quae habetis ab ipsa Sede, in recognitionem veri Dominij soluere florenos mille de Camera Apostolicae Sedi pro censu, quem singulis tribus mensibus pro rata solui mandamus. Concedimus etiam Vobis introitus Gabellarum istius Ciuita-
8 tis *, quòdque non teneamini ad soluendum Salarium nostro Gubernatori, & Castellano, sed illis satisfiat de dicto Censu mille ducatorum, & de eo, quod supererit, soluatur Baroncello pro parte suae pensionis, de Comestibilibus quoque Hortorum Ciuitatis, & Capitaneatu Vallis Amo-
9 nis *, Castellaniae Brisighellae * prouideatur per Legatum de Fauentinis, Castellani etiam, & Vicarij Russij, Aureoli, & Granaroli, eligatur de vestris Ciuibus Originarijs per Consilium vestrum, excepta tamen Arce Fauentina, & quòd electio Potestatis Fauentini spectet ad d. Consilium
10 vestrum, * confirmatio autem ad Sedem Apostolicam, & deputatio Custodis Carcerum spectet ad officium Antianorum, vt est consuetum, & quòd omnes Scolae Comitatus Ciuitatis vestrae subiectae, sint obedientes Communitati vestrae, & Scolae Granaroli, & Sancti Andreae dicti Comitatus etiam obediant vestrae Communitati, & respondere debeant in omnibus grauaminibus, prout aliae Scolae ipsius Ciuitatis faciunt. Quò autem ad Castrum Grana-
11 roli, quod * cum eius Comitatu Communitati

nitati vestræ concedi, & incorporati petitis, & illos Vobis patere, & respondere concedimus, & mandamus restitui Vos ad possessionem, in qua erant olim Vicarij ipsius Ciuitatis, & quòd omnes donationes, & contractus celebrati cuiuscumque conditionis per DD. de Manfredis, & Ducem Valentinum sint firmi, & inuiolabiliter obseruentur, nec non quòd nisi ex aliqua magna, & rationabili causa Pontifici aliter visum fuerit, Summi Pontifices, seu Sedis Apostolicæ Gubernatores, & Officiales non possint imponere Communitati, & Districtui vestris, aut particularibus personis onera, mera, realia, vel personalia, aut mixta, nisi primò in generali Consilio istius Ciuitatis fuerit per suffragia fabarum obtentum, & quòd omnes condemnati, & qui in futurum condemnabuntur propter homicidia, non possint vllo vnquam tempore gratiam obtinere, nec saluum conductum perpetuum, vel ad tempus personæ, & bonorum impetrare, salua tamen auctoritate Pontificis. Concedimus etiam Vobis duas tertias partes omnium
12 condemnationum * pecuniarum, & bonorum confiscatorum quorumcumque condemnandorum, de quibus gratia fieri non possit absque consensu Gubernatoris, tertia verò pars dictarum condemnationum exigendarum detur exactori, seu Baroncello pro ipsius mercede, postquam exactæ fuerint eorum industria, & opera; Et quòd Capitanei, & Custodes portarum istius Ciuitatis, & alij Officiales ad Gabellas deputandi, etiam Officiales non possint ab introeuntibus, vel exeuntibus quicquam accipere, etiam à sponte dante, & macinare volentibus sub pęna amissionis salarij vnius mensis, applicanda pro duabus partibus Communitati, altera executori, & reliqua accusatori, & restitutionis acceptorum. Et quia bona emphiteutica, aut liuellaria quibuscumque Ecclesijs, aut dictæ Cameræ Canonem soluentia ob non solutum Ca-
13 nonem *, vel lineam Agnationis finitam, quoad præteritum, dummodo infra sex menses à die requisitionis soluant Census, seu Canonem hactenus debitos, non cadant in Commissum, nec possint à possidentibus auferri: in futurum autem stetur dispositioni Iuris communis, & quòd primæ causæ Ciuiles hominum huius Ciuitatis, Comitatus, & Districtus cognoscentur, & terminentur per Iudices Ordinarios Locorum, & quòd primæ appellationes interponendæ à dictis Ordinarijs Locorum à Valle Amonis, Nirio, Granarolo, Solarolo, & Aureolo, deuoluantur, & cognoscantur, ac terminentur per solitum Iudicem appellationum istius Ciuitatis, qui Iudex sit, &
14 esse intelligatur * legitimus, & competens dictarum primarum appellationum, & quòd Iudex non possit ab aliquo de Ciuitate, & Comitatu accipere aliquas sportulas pro cognoscendo, vel iudicando, sed à forensibus, & à locis supranominatis accipere possint denarios sex pro qualibet libra quantitatis petitæ, vel æstimationis rei à qualibet parte pro iudicando tantùm definitiuè, & habere debeant de publico salarium consuetum, & nullum aliud lucrum percipere possint, & idem per omnia seruari debeat in Causis Contrabandorum, & alijs occurrentibus casibus. Ac quòd Acta, Processus, & Sententiæ factæ, & latæ per Rectores Venetorum tempore detentionis istius Ciuitatis ratione Iurisdictionis, & Dominij, non possint censeri nullæ, quòdque secundæ appellationes interponendæ à prædicto Iudice appellationum deuol-
15 uantur ad Gubernatorem *, qui debeat dictas causas, prout iuris fuerit, terminare, vel si videbitur alijs delegare audiendas, cognoscendas, & terminandas, & si aliqua causa venerit ad quartam instantiam committatur alicui ex Doctoribus istius Ciuitatis; Nec ipse Gubernator, aut ipsius Auditor de causis Ciuitatis, vel Comitatus possit accipere aliquas sportulas, & quòd omnes causæ Criminales cognosci, & terminari debeant per Potestatem istius Ciuitatis, eiusque Iudices, & Curiam modo, & forma dispositis à Statutis, & Ordinamentis vestris, nec possit aliquis torque-
16 ri, nisi seruata forma dictorum * Statutorum, salua tamen auctoritate Gubernatoris in casu læsæ Maiestatis, vel simili, vnde scandalum oriri possit. Ac vos cum vestro Districtu, & Comitatu obligati non sitis ad statim recipiendum Stipendiarios S. R. E. aut eius taxas, vel aliqua vtensilia pro eorum vsu tradere, sed Stipendiarij transeuntes solas mansiones à Vobis habere debeant, prout per Officium Antianorum ordinatum fuerit, seruatis taxis centum quin-
17 quaginta Equorum *, quas soluere teneantur Comitatui istius Ciuitatis more aliarum Ciuitatum Romandiolæ concurrentibus Comitatu, & Districtu iuxta consuetudinem. Et quòd Gubernator, & Locumtenens istius Ciuitatis teneatur isthic personaliter

sonaliter residere, & non possit concedere licentiam aliquibus personis extrahendi frumentum, vel aliam bladam de Ciuita-
18 te, & Districtu, nisi de consensu, & voluntate vestrorum Antianorum. Postremò quòd omnes Terræ, vel Loca acquirenda, & recuperanda per S. R. E. quæ olim fuerunt Ditionis Fauentinorum, applicentur Communitati vestræ, quæ omnia, & singula exigentibus eiusdem fidei vestræ meritis Vobis, & Communitati vestræ, prout supra continetur, Apostolica auctoritate tenore præsentium de speciali gratia concedimus: Et vlterius concessionem, restitutionem, & donationem per fel. rec. Iulij Papæ secundi Prædecessoris nostri de omni-
19 bus, & singulis Oppidis, quæ olim DD. de Manfredis Vicarij istius Ciuitatis tenebant, & possidebant, cum potestate exercendi in illis omnem Iurisdictionem, quam ipsi de Manfredis in eisdem habebant, & exercebant, habereque, & exercere quomodolibet poterant, nec non de omnibus Prouenientibus eiusdem Ciuitatis Vicariorum, omnibusque Prædijs, & Molendinis, tam in dicta Ciuitate, quàm in alijs eius Comitatu, & Oppidis antedictis, & in eius pertinentijs sitis Vobis factas, prout per D. Iulium Prædecessorem factæ, & concessæ apparebunt, etiam approbamus, & confirmamus; in contrarium facientibus non obstantibus quibuscumque. Datum Romæ apud S. Petrum sub annulo Piscatoris die 15. Maij 1513. Pontificatus nostri anno primo.

Priuilegia, Indulta, & Concessiones factæ per Paulum III. Ciuitati Fauentiæ.

Dilectis filijs Antianis, & Comunitati Ciuitatis nostræ Fauentiæ.

PAVLVS PAPA III.

Dilecti filij salutem, & Apostolicam Benedictionem. Promeretur inconcussę fidei, & deuotionis sinceritas, quam ad Nos, & hanc Sanctam Apostolicam Sedem geritis, vt ea Vobis paterno concedamus affectu, quæ commodis vestris fore conspicimus opportuna, & per quæ ad fidei, & deuotionis huiusmodi perseuerantiam in dies magis, ac magis inuitemini. Quare vestris in hac parte supplicationibus inclinati omnia, & singula Statuta, Reformationes, Decreta, & Ordinamenta vestra
1 superioribus annis reformata, seu edita, dummodo non sint contra libertatem Ecclesiasticam, vel bonos mores, nec non quascunque Concessiones, Indulta, Priuilegia, Capitula, Exemptiones, Libertates, & Gratias Vobis per bon. mem. Franciscum Cardinalem Papiensem, olim Ciuitatis nostræ Bononiæ, ac Prouinciæ Romandiolæ Legatum, & per Antonium tit. S. Vitalis. olim Presbyterum Cardinalem, tunc Archiepiscopum Sipontinum, Cameræ Apostolicæ etiam Auditorem, & Apostolicæ Sedis Nuntium, Apostolica auctoritate Vobis factas, concessas, & datas ex certa nostra scientia, prout ante tempora fel. rec. Clementis VII. Prædecessoris nostri in vsu fuerunt, eadem auctoritate per præsentes approbamus, & confirmamus, ac obseruari volumus, & mandamus. Insuper auditis alijs petitionibus vestris per Dilectos filios Oratores vestros, quos libenter vidimus, & audiuimus, Nobis exhibitis, eas Vobis gratiosè concedimus, prout infra, videlicet.

In primis namque venditiones omnes, & quasuis alias alienationes de quibuscunq; bonis immobilibus ad Vos, & Communitatem istam spectantibus, quibusuis personis eiusdem Ciuitatis quouis modo hacte-
2 nus factas, & de quibus in Instrumentis, & alijs scripturis desuper confectis, latè fit mentio, eorundem instrumentorum, & scripturarum tenores, ac si de verbo ad verbum præsentibus insererentur, pro expressis habentes, ac inde sequuta quęcunq; Apostolica auctoritate tenore præsentium approbamus, & confirmamus, suosque debitos effectus sortiri, ac ab omnibus inuiolabiliter obseruari debere decernimus, supplentes omnes, & singulos Iuris, & Facti defectus, si qui in venditionibus, & alienationibus huiusmodi quomodolibet inter-
3 uenerint. Et quòd de cætero Monachi, seu Fratres, vel quicunque alij quorumcunq; Ordinum Religiosi, præterquam ad curam animarum, vel corporum Monialium Monasteriorum dictæ Ciuitatis Deputati, quocunque nomine nuncupentur in dicta Ciuitate ad quæuis Monasteria Monialium, seu quarumcunque aliarum Religiosarum, sinè licentia Superiorum suorum eis in scriptis danda accedere non præsumant. Quòdq; Moniales, seu illarum Monasteria, nec non Hospitalia, quorum redditus, & prouen-
4 tus per singulas Moniales, & pauperes diuisus, valorem septem ducatorum auri pro quolibet non excedit ad solutionem decimarum, & aliarum compositionum, & grauaminum; grauari non possint vltra il-

larum possibilitatem. Ac quòd Vos,& ve-
strum quilibet frumenta vestra extra terras
ditionis Apostolicæ Sedis pro tempore por-
tare volentes, pro tracta frumento rum hu-
5 iusmodi quoad interesse Cameræ Aposto-
licæ soluere teneamini, quòd per Nos ta-
xatum, & concessum fuit alijs Ciuitatibus
dictæ Prouinciæ nostræ Romandiolæ. Et
quòd homines Ciuitatis, Districtus,& Co-
mitatus Fauentiæ bona in quibuscumque
Ciuitatibus, Terris, & Locis S.R. Eccle-
siæ subiectis possidentes grauari non pos-
6 sint, nec teneantur vltra consuetum mo-
dum ad maiores collectas, nec ad maiora
grauamina, quàm ordinariè, seu extraor-
dinariè teneantur homines dictarum Ciui-
tatum, Terrarum, & Locorum. Et quòd
pro quolibet sacco salis, quod vsui vestro
7 pro tempore necessarium fuerit, prout
Vobis à dicta Sede concessum, & obserua-
tum fuit, vsque in præsentem diem soluere
teneamini, & Agentes pro Camera huius-
modi Vos ad pluris solutionem occasione
præmissorum quoquomodo faciendam
cogere, aut compellere, nullatenus pos-
sint. Et quòd omnes, & singulæ pœnæ pe-
cuniariæ, siue mulctæ, vel arbitrariæ à con-
8 demnatis pro quocunque maleficio, ex
quo non sit imponenda pœna corporis af-
flictiua, & pro contrabannis exigendæ tam
in Ciuitate Fauentiæ, quàm in eius Distri-
ctu, pro vna tertia ad dictam Cameram, &
pro reliquis duabus tertijs partibus ad
Vos,& Comunitatem huiusmodi pertinere
volumus. Confiscationes quoque quorum-
cunque bonorum fiendas in eadem Ciuita-
te, & Districtu pro quibusuis criminibus ad
9 eandem Cameram pro tertia, & ad Vos,
& Communitatem prædictam pro alijs
duabus partibus spectare iuxta tenorem
concessionum per Romanos Pontifices Præ-
decessores nostros decernimus, mandamus,
& declaramus. Et quòd pœnæ conuentio-
10 nales super tregua, & pace applicentur,
vel Cameræ Apostolicæ, vel dictæ Com-
munitati, prout inter partes conuentum
fuerit. Ac etiam quòd Gubernatores, Po-
testates, Baricelli, Notarij, & cæteri Offi-
ciales eiusdem Ciuitatis Forenses pro tem-
11 pore existentes in fine eorum Officiorum
sindicari debeant, ac se Sindicatui submit-
tant, & illi stare teneantur, auctoritate præ-
dicta statuimus, & ordinamus. Præterea
ob temporum proximè decursorum mali-
gnitatem, & ex alijs legitimis causis Vobis
paterna caritate compatientes, omnibus,
qui bona emphiteotica, aut aliàs liuellaria
Ecclesiarum, seu Monasteriorum, vel alia-
12 rum Ecclesiarum sæcularium, vel quo-
rumuis Ordinum Regularium, seu piorum
locorum, etiam Hospitalium ob non solu-
tionem illorum annui census, seu Canonis,
etiam si in illa vltra triennium cessatum sit,
dummodo requisiti legitimè ipsum censum
soluere non recusauerint, & infra tres
menses post dictam requisitionem, ipsum
censum, & id quod pro laudemijs consue-
tum est solui, quando ipsa bona fuerunt
hactenus deuoluta, soluant ad Ecclesias,
seu Monasteria, vel alia loca, & Hospita-
lia prædicta, ad quæ bona ipsa ratione di-
recti dominij pertinent, nullo modo deuo-
luta censeantur, vel saltèm directi, Domi-
ni Ecclesiastici teneantur soluto solito Lau-
demio illis, quibus priùs locauerant, vel
eorum hæredibus, & successoribus reloca-
13 re. Et quòd Baricellus eiusdem Ciuitatis,
& Generalis Prouinciæ Romandiolæ, &
cæteri, seu Exequutores exequutionem
Ciuilem in dicta Ciuitate, vel eius Comi-
tatu, seu Districtu pro tempore facientes,
vltra duplum eius, quod militi Potestatis
ipsius Ciuitatis ex forma Statutorum dictæ
Ciuitatis debetur, & solui consueuit, ca-
pere, vel exigere non possint pro eorum
mercede. *Et quòd electio, & deputatio*
14 Notariorum pro causis Ciuilibus dum-
taxat Curiæ dicti Gubernatoris pro tem-
pore existentis ipsius Ciuitatis, ad Vos
pleno iure pertineat, & spectet. Et quòd
stipendium Guardiæ solui solitum pro
15 Guardia Præsidis Romandiolæ, seu dictæ
Prouinciæ soluatur,& solui debeat per ma-
nus Thesaurarij, seu Depositarij Commu-
nitatis prædictæ Thesaurario Generali Pro-
uinciæ iuxta Ordinationem nostram per
Breue declaratam, & non aliàs, & quòd
solui solùm debeat dicta Guardia existen-
tibus Militibus in Prouincia, & non aliàs.
Declaramus etiam, quòd si gratia per Nos
alijs Ciuitatibus Prouinciæ Romandiolæ
super diminutione stipendij eiusdem Guar-
diæ fiat, eandemmet gratiam habeat, &
habere debeat ipsa Ciuitas Fauentina pro-
portionabiliter iuxta Ordinationem no-
stram. Et quòd liceat hominibus eiusdem
16 Ciuitatis in Comitatu, seu Districtu di-
ctæ Ciuitatis, vel extra pro eorum nego-
cijs iter facientibus pro sui tutela ensem
deferre impune. Et si Præses, vel Guber-
nator aliquo bono respectu non permiserit
absque eius speciali licentia, teneatur hu-
iusmodi

iusmodi licentiam omninò gratis concedere. Et quod Comitatioi Comitatus, & districtus Fauentiæ non possint grauari ad
17 solutionem taxarum, oisi pro Equis viuis, & cum effectu, & realiter commorantibus, prout aliàs per Prędecessores nostros concessum fuit, & præter quam taxam Equorum impositam per fel. record. Papam Clementem, & per Nos reductam, quæ ad præsens persoluitur. Et quod pro rata dd. Equorum Vallis Branconis d. Comitatiui grauari non possint, nec debeant, vltra quod de præsenti grauati sint. Sed homines d. Vallis ad talem solutionem cogantur similitèr prout hactenùs coacti fuerunt. Nec de cætero dicti Comitatiui teneantur,
18 seu cogi possint soluere Taxettam, seu taxam aliquam Nobilibus pænès Præsidem Prouinciæ pro tempore existentibus, seu ligna, vel paleam. Nec non donationē per præfatum Clementem prædecessorem Nobis de summa mille, & ducentorum scutorum auri pro restauratione Murorum d. Ciuitatis factam, & pecuniarum exactiones hactenùs factas, ratas, & gratas habentes, summa quæ adhuc soluenda superest, retineri per vos possit ex quantitate pro censu Cameræ Apostolicæ per vos debito, seu debeodo, dummodò in reparationem dictorum Murorum, & non in alium vsum conuertatur, iuxtà tamen tenorem litterarum nostrārum alias vobis super huiusmodi gratia concessarum, & non aliàs. Quo circa dilectis Filijs Ciuitatis nostræ Bononień. Vicelegato, ac Venerabilis Fratris Episcopi Faueotiæ in spiritualibus Vicario Generali per hæc scripta mandamus, quateoùs ipsi, aut vnus eorum per se, vel alium seu alios præsentes litteras, & in eis contenta quæcumque, vbi, & quando opus fuerit, ac quoties pro parte vestra, seu alicuius vestrum desuper fuerint requisiti, solemnitèr publicantes, ac vobis in præmissis efficacis deffensionis præsidio assistentes faciaot auctoritate nostra litteras, & in eis contenta huiusmodi firmitèr obseruari, ac singulos, quos litteræ ipsæ concernunt, illis pacificè gaudere, non permittentes vos desupèr per quoscumque contra præsentium tenorem quomodolibet molestari, impediri, vel perturbari Contradictores quoslibet, & rebelles per censūras Ecclesiasticas, ac etiam pecuniarias pœnas eorum arbitrio moderandas, & applicaodas, appellatione postposita compescendo, ac legitimis super his habendis, seruatis processibus, censuras, & pœnas ipsis iteratis vicibus aggrauantes, inuocato etiam ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachij sæcularis. Nonobstantibus Constitutionibus, & Ordinationibus Apostolicis, ac dictæ Cameræ Apostolicæ confirmationibus, Apostolica, vel quauis alia firmitate roboratis statutis, consuetudinibus, nec non priuilegijs, indultis, & litteris Apostolicis eidem Cameræ, ac pro ea Agentibus, nec non quibusuis alijs persoois, sub quibuscumque tenoribus, & formis, ac cum, & sub quibusuis clausulis, & verbis etiam derogatorijs, & derogatoriatum derogatorijs; alijsque efficacioribus, & insolitis clausulis irritantibus, quàm etiam alijs per Prædecessores nostros, & Sedem prædictam, ac per Nos quomodolibet concessis, approbatis, & innouatis, quibus omnibus etiam si de illis, illorumque totis tenoribus, specialis, expressa, & indiuidua mentio habenda foret, illorum tenores, ac si de verbo ad verbum insererentur præsentibus pro sufficientèr expressis, & insertis habentes, illis aliàs in suo robore permansuris, hac vice dumtaxat specialitèr, & expressè derogamus, cæterisque contrarijs quibuscumque. Datum Romæ apud S. Petrum sub annulo Piscatoris Die XVIII. Octobris M. D. XXXV. Pontificatus nostri Anno primo.

Confirmatio Statutorum, Priuilegiorum, Decretorum, Reformationum, Taxarum, &c. facta per Innocentium XI.

INNOCENTIVS PP. XI.

Dilecti Filij Salutem, & Apostolicam benedictionem. Constantis vestræ Fidei, & deuotionis ergà Nos, & Apostolicam Sedem meritis inducimur, vt votis vestris benignè annuamus, ac vos fauoribus, & gratijs prosequamur opportunis supplicationibus igitur vestro nomine Nobis super hoc humiliter porrectis inclinati, omnia, & singola priuilegia, indulta, gratias, concessiones, immunitates, & facultates quascumque, ac Litteras Apostolicas etiam in forma Breuis super his per quoscumque Romanos Pontifices prædecessores nostros, ac Sedem Apostolicam, eorumque Legatos, Vicelegatos, Præsides, & alios Ministros auctoritate Apostolica Vobis concessa, nec non Statuta, Constitutiones, Decreta, Reformationes, Taxas, ac Rescripta eiusdem vestræ Communitatis, quatenùs tamen in vsu, ac iusta, & rationabi-

lia sint, nec sint reuocata, aut sub aliquibus reuocationibus comprehensa, atque contrà libertatem Ecclesiasticam non tendant, minusque Sacris Canonibus, aut Concilij Tridentini Decretis aduersentur, ac debitæ Nobis & S. R. E. obedientiæ, & fidelitati non repugnent, auctoritate Apostolica tenore præsentium perpetuò approbamus, & confirmamus, illisque inuiolabili Apostolicæ firmitatis robur adijcimus, ac omnes, & singulos tàm Iuris, quàm Facti defectus, si qui desuper quomodolibet interuenerint supplemus. Non obstantibus Constitutionibus, & Ordinatione Apostolicis, nec non omnibus illis, quæ nostri Prædecessores in eorum litteris præfatis voluerunt non obstare, cæterisque contrarijs quibuscumque. Datum Romæ apud S. Mariam Maiorem sub Annulo Piscatoris die 24 Septembris 1677. Pontificatus nostri Anno primo. I. G. Slusius.

Decretum Cardinalis Sfortiæ circà numerum Priorum, & Consiliariorum, ac illorum extractionem.

Die 7. Aprilis 1570.

IN Christi Nomine. Amen. &c. Cùm optimi Principis sit prouidere, quod loca eius Iurisdictione subiecta, eorumque Magistratus per idoneos, probosque Viros regantur, & gubernentur; Hinc est, quod Illustriss. ac Reuerendiss. D. Alexander Card. Sfortia Ciuitatis Bononiæ, ac Prouinciæ Romandiolæ, & Exarcatus Rauennæ de latere Legatus, existens in Palatio ciuitatis Fauentiæ, & in Camera eius solitæ residentiæ, habita priùs diligenti informatione, ac matura deliberatione infrascriptorum, iustis, ac rationabilibus de causis animum suum mouentibus, &c.

Voluit, mandauit, atque declarauit in futurum esse in Ciuitate Fauentiæ duodecim Priores, ex quibus sint sex Doctores Legum, vel Artis Medicinæ, tres Equites, & tres Capitanei, ex quibus extrahatur per duos menses vnus Doctor, & modò Eques, seu Capitaneus, & ita vicissim, & successiuis temporibus extrahatur modò Doctor, modò Eques, vel Capitaneus, & si morte vel aliqua causa Doctor aliquis defuerit ex dictis Prioribus eligatur alius Doctor: si verò defuerit Eques, eligatur alius Eques; & si autem defuerit Capitaneus, similiter eligatur Capitaneus, dummodo tamen fiat de Consilio & deficiente in supplementum istius numeri aliquo Doctore, Equite, vel Capitaneo, remaneat locus vacans, donec admittatur in Consilium aliquis, qui sit euidens conditionis, cuius erat defunctus. Et quoniam in præsentiarum sunt descripti in Prioratu septem Legum Doctores, seu Artis Medicinæ, inter quos est Magnif. D. Hercules Seuerolus Sanctiss. D. N. Papæ Procurator Fiscalis, ita quod propterea non potest personaliter exercere huiusmodi Prioratus Officium, idcircò prædict. Illustriss. Cardinalis pro hac vice tantùm durante ipsius D. Herculis vita, & non aliter, tolerauit numerum XIII. Priorum dictæ ciuitatis Fauentiæ.

Insuper D. S. Illustriss. iussit, statuit, & ordinauit, quod ex suprascriptis de Consilio diuidatur, & sit numerus 25. pro quolibet quarterio, facta tamen determinatione, quales sint vocati de dictis quarteriis, hac tamen conditione, quod vno decedente, vel pluribus per mortem, seu quauis alia causa, apponatur, & subrogetur in eius locum vnus de quarterio, in quo in præsentiarū erit descriptus, & ita dixit, decreuit, mandauit, & in perpetuum seruari iussit, ac declarauit omni meliori modo.

Acta fuerunt hæc in Ciuitate Fauentiæ præsentibus in Palatio Communit. in Consilio publico, D. Philippo Caccianemico, & D. Hieronymo Beccaluua Cancellarijs d. Communitatis Fauentiæ testibus &c.

Et ego Petrus Baptista Vagnus de S. Arcangelo pub. Apost. auctoritate Notarius, & in præsentiarum Illustriss. & Reuerendiss. D. Cardinalis Sfortiæ, &c. rogatus, &c. vt ex libro primo litterarum in Secretaria Ciuitatis pag. 170.

Decretum Illustriss. ac Reuerendiss. Glorierij Visitatoris Apostolici circà Stipendium DD. Antianorum.

IN Christi Nomine. Amen. Anno ab eiusdem Natiuitate 1594. Indict. 7. tempore Pontificatus Sanctiss. in Christo Patris, & D. N. D. Clementis Diuina Prouidentia Papæ VIII die verò 14. mensis Maij.

Illustriss. ac Reuerendiss. D. Alexander Glorierius vtriusque Sanctiss. N. N. Signaturæ Referendarius R. Cam. Clericus, & in Prouincia Romandiolæ Commissarius, & Visitator Apostolicus existens in Ciuitate Fauen. in Palatio Communis Populi, & in Camera eius solitæ Residentiæ viso, & intellecto quod Domini Antiani Ciuitatis Fauentiæ pro laboribus, & sedula seruitute, quibus in negotijs Mag. Communitatis,

tis, & in regimine eiusdem Ciuitatis vtuntur, nullam habent prouisionem, volensque eius Illustriss. & Reuerendiss. Dominatio aliquo modo ad maiorem diligentiam, & animi dispositionem eos ad huiusmodi seruitutem allectare, ex quo nil melius, quam aliquam honestam prouisionem constituere iudicauit; propterea deputauit, & destinauit introitus, & prouentus extrahendi ex notariatibus DD. Gubernatoris, & Pretoris Fauentiæ inter eos pro tempore de bimestre in bimestre æqualiter distribuendos, cùm hoc tamen quod portio Domini Prioris superare debeat in scutis duobus portionem DD. Antianorum, hac etiam conditione, quod in casu defectus alicuius Antiani absque legitimo impedimento in debito seruitio Antianatus, debeat de sua portione detrahi ad rationem dierum, quibus defecerit, applicando alijs DD. Priori, & Antianis seruientibus, & prædicta omni &c. fine tamen præiudicio locationis factæ Ser Cæsari Cittadino, & alijs eius socijs:

Alexander Glorierius Visitator Apost.

CAPITVLA, ORDINATIONES, & Priuilegia Magistratus Centum Hominum Pacificorum.

Alessandro Card. Sforza di Bologna, Romagna, & essarcato di Rauenna, de Latere Legato.

APpartenendosi all' Vfficio nostro d'ordinare tutte quelle cose, le quali sono necessarie per conseruare la giustitia, e la pace nelle Città, & in tutti i Luoghi sottoposti alla nostra Legatione, e conseguentemente amare, e fauorire tutti coloro, i quali per questi duoi buoni effetti s'affaticano, & adoprano il dì, e la notte: Volendo Noi, come si conuiene, inalzare, e premiare i degni, e benemeriti, & abbassare, e punire i tristi, e delinquenti, & hauendo Noi trà gl'altri Magistrati della Prouincia di Romagna ritrouato nella Città di Faenza il Numero de i Cento, eletto, e confirmato dà molti nostri Predecessori per la pace, e quiete d'essa, & hauendo inteso, e conosciuto, che ne' tempi passati questo Numero hà prodotto buonissimi frutti, & è stato di grandissima vtilità non solamente ad'essa Città di Faenza, mà etiandio à tutta la Prouincia di Romagna, habbiamo pensato di rinouarlo, e di riformarlo, si come hanno fatti gl'altri nostri Predecessori in fine d'ogni sei Anni, trouandosi, che per la lunghezza del tempo tutti i buoni ordini si raffreddano, e vengono in abuso: Et acciòche il d. Numero possa con maggior arditezza, e prontezza far l'Vfficio suo, e mantenere la pace di d. Città ad' honore, e gloria del sommo Iddio di Nostro Signore Papa Pio V. Noi per la presente tutti i Priuilegi, Gratie, & Immunità, altre volte concesse al detto Numero dà i nostri Predecessori, confirmiamo, ampliamo, & augumentiamo nel modo infrascritto, inuocato prima il nome, e l'aiuto di Dio.

Del modo d'elegersi i Cento, & i loro Capi.

CAP. I.

E Prima quanto à l'ordine non mutando quello, che s'è osseruato per l'adietro, lodiamo il modo, che si è tenuto nel Conseglio Generale di detta Città d'eleggere i dd. Cento Huomini, purche siano neutrali, quieti, e pacifici, d'imborsarli, di cauarli, di far celebrare la Messa dello Spirito Santo, di dar loro il giuramento con le nostre mani d'esser fedeli, & obedienti alla Santa Madre Chiesa, & à Noi, e specificando solamente le cose, che sono di maggiore importanza.

Dichiaramo, che di tutto il Numero de i Cento si debba fare vna borsa, dalla quale ogni mese si cauino dieci, i quali siano Capi de i Cento, e per questo si chiamino Centurioni, e di questi sia principale, e capo vn Dottore, ò vn Caualiero, ò vn Capitano, & à questi Centurioni vogliamo, che siano aggiunti altri dieci; i quali la prima volta, che si eleggerà il d. Numero, si cavino dà vn'altra borsa; mà poi successiuamente i Dieci ch'vsciranno di Mese in Mese, seruano per aggiunti vn'altro Mese, e siano questi come Conseglieri, e però si chiamano Conseglieri de' Centurioni, à i quali douranno ricordare tutto quello, che farà bisogno, come più informati delle cose, & esser loro assistenti, & insieme con loro operare tutte le cose, che saranno necessarie per beneficio publico, e di questi doi numeri, cioè de' Centurioni, e de' Conseglieri vogliamo, che sia composto il consiglio minore, e secreto di d. Magistrato, nel qual si trattino le cose più secrete, e quelle, che non hauranno bisogno del consenso di tutto il numero. Ma Capo maggiore de' Centurioni, de' Conseglieri, e di tutto il Numero

mero vogliamo, che sia il Gouernatore della Città, alla cui vbidienza s'habbino tutti à sottomettere in nostra absentia: dal qual Gouernatore, quando però fosse ad essi Cento commandata cosa alcuna, la quale non paresse lor giusta, e ragioneuole, vogliamo che habbino ricorso à Noi.

Dell' Vfficio de i Cento.

CAP. II.

L'Vfficio, e la cura principale di d. Numero sarà di conseruare con ogni modo possibile la pace, e la quiete della Città, e perciòche così richieggono i tempi d'hoggi, e di qui nasce ogn'altro buon frutto: ordiniamo, che questo Numero, e generalmente, e particolarmente habbia special cura, e protettione della Santa Inquisitione del Padre Inquisitore, e degl'altri suoi Ministri, e con ogn'industria, e vigilanza, acciòche il d. Sant' Vfficio non patisca, ò riceua alcun detrimento.

E perciò essendo questo Numero ordinato à così buon fine, e destinato à cosa di tanta importanza, douranno i Centurioni, & i Consiglieri ridursi al suo solito luogo del Palazzo almeno due volte la Settimana, e quiui trà loro raggionare, discorrere, e vedere, s'e bisogna fare alcuna prouisione per conseruatione di detta pace, e poi far congregare tutto il Numero, quando lor parerà necessario, e quiui in presenza del Gouernatore proporre quello, sopra che s'haurà à deliberare, e vogliamo, che tanto nel Conseglio secreto, ò minore Congregatione, quanto nella maggiore ciascuno possa dire quello gli pare per beneficio publico, e scoprire s'egl'hauesse inteso, ò conoscesse alcuno di cattiuo humore, ò di sospetto nella Città, che volesse turbar la pace, e quiete d'essa, acciòche quiui si trouino i rimedi opportuni, i quali vogliamo, che siano messi in essecutione di consenso del Gouernatore. E quando esso Gouernatore fosse ritenuto da qualche rispetto, e mancasse di prouisione, e di giustitia, onde ne potesse, come in alcuna altra Città di Romagna è intrauenuto, nascer la rouina, e discordia della Città nostra di Faenza, ordiniamo in questo caso (quando però il pericolo tanto soprastasse, che non ci fosse tempo di ricorrere à Noi, ò à nostri Successori) che à beneficio di Santa Madre Chiesa, e della pace della Città possi il d. Numero con ogni facoltà del suo Vfficio prouedere, e rimediare con tutti i modi più opportuni, & necessarij al male, e pericolo, purche sia raggioneuole, e fatta à buon fine, nè possa essere da Noi, nè da nostri Vfficiali, e Ministri alcuno di d. Numero molestato, grauato, ò condannato; volendo Noi, che gl'Huomini di tal Numero habbiano à trattar paci, compor discordie, rimuouere tutti gl'inconuenienti, e scandali, che fossero nati, & impedire quelli, che potessero nascere, inuestigando, & auuertendo diligentemente, che non si faccino Conuenticole, e che niuno si meni dietro quadriglia, ò faccia armata in Casa. Volendo appresso, che li detti Huomini guardino il Palazzo, le Porte, e le Mura, quando sarà di bisogno, & habbino l'occhio à tutti coloro, che essi giudicassero seditiosi, ò scandalosi nella Città, e di questi tali ne diano notitia à Noi, & al Gouernatore, acciòche si possano mandar' in essilio, ò in altri modi raffrenare; Et in somma ordiniamo, ch' il d. Numero faccia tutti i buoni Vfficij, che si appartengono à sinceri, & ammoreuoli Cittadini per la pace, sicurezza, quiete, & vtilità della lor Patria. Mà in caso, che i disordini richiedessero i rimedi dell' armi, vogliamo, che tutti raunati à suono di Campana al Palazzo del Gouernatore, vadano insieme con lui armati à prouedere in tutti i modi al tumulto, & allo scandolo, che fosse nato. Quando però il tumulto fosse tanto subito, che non vi fosse tempo di sonar Campana, ò tanto pensato, che fosse impedito il sonarla, vogliamo che in questo caso essi possono raunarsi senza suon di Campana e non potendo ridursi al Palazzo, non essendo tempo di ridursi quiui al luogo lor solito, possano correre d'improuiso, doue sarà il tumulto, & à beneficio della Città trasmettersi, cōbattere, seguitare, far pigliare, & in tutti li modi addoprarsi, per rimediare allo scādalo. Tutto questo possano fare in d. caso etiandio senza licenza del Gouernatore. E quando pur in simil caso alcun malfattore facesse loro resistenza, ò contra essi si mouesse con impeto, e nel diffendersi fosse dà alcuno del d. Numero ferito, & ancora veciso, non vogliamo, che, chi del d. Numero l'hauerà ferito, ò veciso, incorra in alcuna pena; ne dà Noi, ne dà nostri Vfficiali possa in alcun modo essere molestato; mà che in questo caso sia libero, & essente in tutti da ogni pena, nella quale potesse incorrere.

Del

Del Priuilegio di portar l'Arme.

CAP. III.

ET acciòche detti Cento siano più pronti, e sicuri ad'ouuiare à risse, e scandali, che potessero occorrere, vogliamo, che habbino questo special Priuilegio di poter portar' Armi diffensiue, & offensiue di cōtinouo, dalle prohibite in fuora; cioè per la Città di Romagna, Spada, e Pugnale, e caualcando per la Prouincia armi in hasta, & Archibugi etiam à ruota di misura, à fine, che bisognando in vn subito riparare à gl'improuisi scandali, non si perdesse tempo di cercar l'arme, e quando in vn subito bisognasse, ò cercare, ò pigliare qualcuno, e non hauessero tempo di raunarsi, possino i Centurioni dà se medesimi far chiudere le Porte della Città, e mandar subito la guardia, doue gli parerà, acciòche li delinquenti non fugghino, & in quel mezo far' intendere al Gouernatore il caso successo, per sapere quello s'haura da fare, e s'accadesse, che il delinquente, ò delinquenti fossero gli vsciti dalla Porta della Città, possino commandar al Bargello, che gli vadi dietro, e gli pigli, e faccia tutto quello sarà necessario, per hauerli nelle mani, e non vbbidendo, egli sarà casso dall' Vfficio senza eccettione alcuna: & ancora possano commandare al Bargello le Catture, ò Cerche nell'occorrenze d'importanza col consenso del Gouernatore lor Capo. E doue bisognasse più numero d'armati, possa ciascun Cento menar seco vn' altro compagno, ò seruitore, il qual' in quel caso, & essendo insieme con loro, habbi licenza di poter portar l'armi, e fare le medesime fattioni, e goder' i medesimi Priuilegi de i Cento.

Del non vsar male l'autorità, e la licenza dell'Armi.

CAP. IV.

E Perche l'intento nostro è di priuiligiare questo Magistrato solamente per quiete della Città, e per correttione degli scandalosi; vogliamo, che s'alcuno di loro vsasse male l'autorità sua, e la licenza dell'armi, incorra nella pena del doppio più, che non incorrono ordinariamente, e siano puniti nel doppio di quel, che determinarà per li nostri Bandi generali, contra quelli, che fanno raunare qualunque si sia de i Cento, e ne' tumulti della Città corressero à casa di particolar persona, ò altroue ch' al Palazzo.

Della riformatione, e rinouatione de i Cento.

CAP. V.

ET accioche la lunga autorità non corrompa questo Magistrato, ordiniamo, che il detto Numero sia rinouato, e riformato in fine d'ogni sei Anni, se così parerà à Noi, ò à nostri successori per il Conseglio generale nel modo, detto di sopra, ò in altro modo, che à Noi, o à Nostri successori paresse migliore; e questo vogliamo, accioche quelli, i quali, ò per negligenza, ò per malignità non faranno il debito loro siano rimossi, & in lor luogo sostituiti altri migliori, auuertendo però, che tutti quelli, che da tal Magistrato saranno rimossi, vogliamo siano per ogni tempo talmente sicuri, che tutte le volte, che fossero offesi da qualsiuoglia persona per cagion dell' Vfficio, prima fatto da loro, s'intendano essere offesi, come se fossero in Vfficio, e che i loro offendenti incorrano nelle medesime pene, nelle quali incorrono coloro, che offendono alcuno di detto Magistrato. Mà occorrendo, che ò per morte, ò per altra causa manchi alcuno del detto Numero, accioche questo sempre rimanga perfetto, vogliamo, che il luogo suo sia da tutto il Magistrato, ò dal Conseglio maggiore d'esso, eletto vn'altro, auuertendo, che non si possano eleggere più di due per parentado, e che coloro, i quali saranno eletti, siano originarij della detta Città di Faenza, e d'età perfetta, cioè almeno di anni venticinque, e non vogliamo, che si possi elegger' alcuno, il quale sia posto in inimicitia, onde siano nate ferite, ò morte d'Huomini, & se per qualche accidente ordinario, e straordinario fosse nominato, eletto, & approuato vno, ò più di questi tali, posti in inimicitia, non vogliamo, che sia valida cotale elettione, mà s'intenda per nulla, e non fatta; dichiarando appresso, che quando si farà di qualcuno elettione in luogo d'vn'altro, possano solamēte i Cēturioni, cioè i Dieci capi dei Cēto nominare secretamēte al Cācelliere, vno per ciascuno di loro, e non più, e tutti nominati si debbano ballottare ad vno, ad vno, e chi haurà più voti, pur che ecceda la metà de' voti, s'intenda esser' eletto, il qual però vogliamo, che sia in arbitrio nostro, ò de' nostri Successori di confirmarlo, e non sia scritto nel detto Numero, nè goda i suoi priuilegi, se prima da Noi non

sarà

sarà confirmato. Auuertendo ancora, che quando si daranno i voti, e le faue tanto in questa elettione, quanto in ciascun'altra cosa, che sarà proposta, e messa à partito nel detto Numero, ciascun debba stare al luogo suo, e dare la faua sua da se stesso, e coperta, & ordiniamo appresso, che quando nel detto Magistrato si dourà eleggere alcuno in luogo d'vn'altro, che manchi, ò per morte, ò per altra causa, debba il Cancelliere legger prima il presente Capitolo, doue parla di simil'elettione; accioche ogn'vno sappia come deue gouernarsi, e mancando il Cancelliere di far questo, vogliamo, che perda la prima volta la metà del Salario, e la seconda il Salario, e l'Vfficio.

Dell' eletione del Cancelliere.

CAP. VI.

Vogliamo ancora, che i Cento habbiano Cancelliere idoneo, & approuato, il qual sia eletto da loro, e non esserciti in dett' Vfficio più di quattro Mesi, e così ogni quattro Mesi ne sia da loro tratto, ouero eletto vn'altro attendendo ch'il detto Cancelliere sia nella commune Matricola di Faenza constetitto secondo gli ordini della Città.

Del non offendere i Cento.

CAP. VII.

E Per tener quest'Vfficio vnito, e sicuro dalla superchieria di quelli, che non hanno animo di ben viuere, vogliamo, che come questi Cento sono d'vn collegio, e d'vna lega, così s'intendano, come d'vna parentela, e si diffendano l'vn l'altro, e quando ne venga offeso vno, s'intendano offesi tutti, e quelli, che li offenderanno, ò faranno offendere, con armi però, & effusione di sangue, incorrano nella pena del capo, e confiscatione de' beni, e nella medesima pena di quelli, che offendono la Corte dell'Vfficiali della Città, della quale pena non possano mai essere gratiati, ancora che hauessero la pace dall'offeso, ò suoi heredi, ò patenti.

Del non riuelare le cose del Magistrato.

CAP. VIII.

ET acciòche si conserui tal Magistrato vnanime, e conforme ad euitar' ogn'odio, che forse si potesse indurre nelli Cento, per proporre alcuna cosa per ben publico nelle loro Congregationi, e consulte per reuelatione di parlamenti, & acciòche i loro Decreti designati non siano impediti, e retardati, & à causa, che l'opere della pace, e giustitia non siano oppresse; dichiaramo, che ciascun d'essi Cento, chi riuelarà parole, lettere, segni, ò altri mouimenti, ò alcuna cosa sotto silentio communicata, consultata ò proposta, ipso facto s'intenda priuato del d. Numero, & Vfficio, e notato di perpetua infamia, oltre le pene già ordinate, e per approuatione del reuelatore non apparendo legitimi inditij, sia ballottato da tutti i Cento, da ottenersi per li trè quarti alla presenza del Gouernatore.

Di non far fauorir' alcuna persona con Armi.

CAP. IX.

ALcuno d'essi non vada con Armi massime di notte à fauorire vna persona più, che vn'altra, qual sia fuori del Magistrato.

Del non intrattenersi nelle Consulte del Conseglio generale.

CAP. X.

CHe delle deliberationi, ò consulte del Conseglio generale non s'impaccino in nome del suo numero, ne vi intromettano per modo alcuno l'autorità, ò intercessione loro, ò del suo Vfficio, se non quando saranno ricercati, ò commandati dal Rettore della Prouincia, ò della Città; tutta via sempre à buon zelo, e l'attioni, e consulte loro siano distinte, essendo gl'ordini, & vffici loro distinti, sotto la pena del nostro arbitrio, à chi contrafarà nelli sopradetti casi.

Delle pene, in che incorrono i Cento à non comparire, quando sono chiamati.

CAP. XI.

ITem ordiniamo, che quando saranno chiamati quelli del Numero per occasione d'euitar scandali per il loro solito suono della Campana, ò per Messo publico; non comparendo con l'armi al Palazzo, ò doue si trouerà il Numero, per la prima volta gli sia prohibito il portar l'Armi per vn Mese, e non goda alcun priuilegio per tempo; la seconda volta, che mancherà, per doi Mesi; la terza s'intenda esser casso, e leuato dal Numero, quando le mancanze fossero trè volte continuate, e non hauesse giustificato inanzi al Gouernatore, e Dieci, esser stato impedito da legitime cause, e se saranno chiamati per consultare nel modo di sopra, e non compariranno al luogo solito à tempo debito, e non si hauesse il numero à bastanza, per

poter

poter risoluere li negotij; che li Dieci debbano far vedere, chi manca, e gli facciano pagare venti Bolognini per ciascuno, mandando subito à fare l'essecutione in torli vn pegno per la valuta, da dispensarsi detti denari à Luoghi Pij, eccettuando quelli, che per absentia, ò infermità fossero impediti, e per ciascuna altra legitima causa, da giudicarsi per il Gouernatore.

Che le Liti dei Cento si debbano conoscere sommariamente.

CAP. XII.

E Perche sappiamo, che molte volte dalli litigi nascono, e nascere ponno disordini, e discordie; per tanto acciòche quelli, che con l'armi deuono esser'intenti, e pronti alla quiete, non siano disturbati, & impediti per lunghezza, e trauaglio delle Liti; s'ordina, che le cause Ciuili delli detto Cento così de gl'Attori, come de'Rei dauanti qualsiuoglia Giudice, ò Tribunale si mouessero, ò fossero mosse, si debbano sommariamente, e con la man regia conoscere, e decidere, e similmente di quelle, che trà detti Centi nascessero, ò fossero nate (attento che si giudicano, come di sopra d'vna medesima parentela) si compromettono in due persone di detto Numero, quali siano tenute cotal Lite conoscere, e terminare, si come l'equità, e giustitia richiede attesa la verità del fatto, & il Gouernatore constringa essi Cento litiganti insieme à compromettere, e gl'arbitri à sententiare con quelli rimedi, che ad essi parerà opportuni.

Che non si possino far Conuenticole, nè tener genti in Casa.

CAP. XIII.

ANcora perche si rimona ogni cagione di mali, e de' suspetti vogliamo, ch' ogni persona di qual grado, ò conditione si sia non possa per alcun modo fare Conuenticole in alcun luogo, tanto nella Città di Faenza, quanto nel suo distretto, sè non per cagione dà approuarsi dal Gouernatore, e non senza sua licenza, e che non possa tenere in Casa oltre la sua famiglia se non quattro, i quali però non siano forestieri, e che non ardisca tener sorte alcuna d'Artegliaria, & Archibugi, & altre sorte d'armi, se non quanto possono armare la sua fameglia, sotto pena di perder l'armi, e dell'arbitrio del Superiore, dà estenderfi ancora alla pena corporale inclusiuè. E questo s'intenda solamente per tutti quelli, che sono compresi nel numero delli Cento, & il detto Gouernatore insieme con li detti Cento debbano col Bargello fare di questo debita diligenza, ò cerca.

Della Pace, che deuono hauere gl'Homicidi.

CAP. XIV.

E Per leuar l'occasione dell' Homicidi, che potessero occorrere nella Città di Faenza, vogliamo, se accaderà, che siano commessi Homicidi pensati, che all'Homicida non habbi à suffragare, nè valere per modo alcuno la pace delli propinqui dell'offeso, & intendasi non hauere pace, se non l'hauerà dalla maggior parte, cioè dalli duoi terzi del Conseglio generale, e del Collegio delli Cento.

Delle pene contro coloro, che ingiuriassero i Cento.

CAP. XV.

E Perche siamo di fermo proposito, che li Cento siano riguardati, come la loro facoltà merita dalla malignità di quelli, che non hanno voglia di ben viuere, ordiniamo, che persona alcuna non ardisca, ò presuma ingiutiare alcuno di loro con parole, scherni, con vrti, ouer'altri fatti temerarij, & inconuenienti, si come altre volte habbiamo inteso esser occorso, ò per se stessi, ò per instigation de' maligni, sotto pena di lire cento, de bol. d'applicarsi alla Reuerenda Camera Apostolica per la metà, e l'altra metà al Collegio d'essi Cento, e di più ad'arbitrio del Gouernatore, quando l'offendente sia altramente scandaloso, e vogliamo, che se ne faccia diligente inquisitione ad'ogni semplice querela dell'offeso, e sia in arbitrio del Gouernatore, regolato dalla dispositione giutidica, di dar fede alla depositione col giuramento d'esso offeso, quando non si possa hauere altra testimonianza, considerata la qualità del querelante, e querelato; oltre di ciò quando occorresse, ch'alla importuna molestia dell' offendente fosse dall' offeso dato vna pensata risposta di parole, ò fatti per rilleuare l'honore dell'Vfficio; sopportiamo, che la pena, che ne seguirebbe, dal Gouernatore della Città sia rimessa al Rettore della Prouincia pro tempore, inteso prima il parere del Consiglio generale di detta Città.

Che il Gouernatore, & i Cento possino far nuoui Ordini, e Capitoli dà approuarsi dal Rettore della Prouincia.

CAP. XVI.

MA perche variandosi i tempi, e gl'accidenti, si variano ancora l'attioni de gl'Huomini, ordiamo, che il Gouernatore, & i Cento possano secondo le nuoue occorrenze in absenza nostra, e de' nostri successori fare nuoui Ordini, e nuoui Capitoli, come essi giudicaranno à proposito per quiete, e concordia, della Città, e sicurezza de' suoi Pacifici, e buoni Cittadini, li quali Capitoli, & Ordini subito s'habbino à mandare al Rettore della Prouincia per la confirmatione d'essi.

Del modo di procedere contro quelli dei Cento, accusati di maleficio.

CAP. XVII.

INoltre per riparare alla bontà dell'Vfficio delli Cento dalla coperta fallacia de' maligni, li quali non possano tal'Vfficio tollerare; se accadesse, come altre volte è accaduto, che vno, ò più dei Cento fosse di maleficio accusato, vogliamo, che all'essame di tal maleficio siano presēti due eletti dai Cento di detto Numero, & ancor il lor Cancelliere, & in euento, che li accusatori, ò testimoni fossero trouati falsi siano puniti seuerissimamente, secondo l'arbitrio del Gouernatore, oltre le pene ordinarie della ragion commune, Constitutioni prouinciali, Bandi, e Statuti; ordinando ancora, che quando alcuno di detto Numero sarà, come di sopra, imputato, e ritenuto, debba essere rilasciato senza spesa, e sigurtà, quando però gl'inditij non siano gagliardi contro di lui, e vogliamo, che i Centurioni possano procacciarlo questo, e farlo liberare, à loro sia data copia de gl'indici dal Gouernatore, e dall'altri nostri Vfficiali.

Che li Cento habbino assegnamento d'entrate per far le spese necessarie.

CAP. XVIII.

ANcora attendendo Noi l'incomparabile fedeltà quale sempre esso Magistrato dei Cento, etiandio sin dalla sua antica origine è stata vsata, e le molte fatiche loro di dì, e di notte, & in qualunque staggione, aggiungendoui ancora alcune spese, ch' habbiamo inteso tal'hora, occorrendo il bisogno, essere dalle loro borse proprie vscite, e solamente à beneficio dello Stato di Santa Madre Chiesa, e conseruatione della Città, & honore de' suoi Cittadini, e nostri Vfficiali; desideraressimo, perche continouamente, e quasi ogni giorno accade ad essi Cento di mandar lettere, ò ambasciate al Rettore della Prouincia, e far altre spese; che tal Collegio hauesse qualche poco di neruo; per tanto vogliamo, & ordiniamo, che di tutte le condannationi pecuniarie fatte, e da farsi in detta Città, Contado, e Distretto, habbia da hauere detto Collegio due bolognini per lira da pagarsi di più da' condannati à ragion della compositione, ò pena, che con effetto sarà pagata. Et in oltre acciòche detto Collegio sappia, donde al sicuro habbi à cauare denari per il bisogno di detto Magistrato, quali sono il neruo delle buone prouisioni; ordiniamo, e commetteremo alla Communità, e generoso Conseglio d'essa Città, che dell'entrate publiche, ò per qualche altro modo faccia à i detti Cento vn'assegnamento di continouo con più vantaggio d'essa Communità, e suo Popolo, attenio che detti Cento sono anco ordinati per manutentione delle cose della Communità, e così vogliamo, che siano tenuti à diffenderla da qualunque volesse l'entrate di essa vsurpare, e da qualunque altra vessatione gli fosse data da qualsiuoglia persona, e sopra ciò spendere detto assegnamunto, se sarà necessario.

Che li Cento caualcando possino menar seco Huomini con Arme con licenza però del Gouernatore.

CAP. XIX.

ET se accadesse ad vno d'essi Cento, ò più di loro di caualcare per la Prouincia; ò in altro luogo per sue occorrenze, ò della Communità, ò del Collegio, e non gli paresse poter' andar sicuro; possano in tal caso menare quel numero più d'Huomini in lor compagnia, che parrà al Gouernatore, pigliando da esso licenza in scripris, e specificando i nomi d'essi compagni, qual licenza non habbia da suffragare, se non per quella volta se gli concederà; & essendo il luogo timoto dal Gouernatore, e distante dalla Città, se non gli paresse essere sicuri, per andare, e star sicuri possano in quel caso chiamar quattro Huomini in lor compagnia senza domandar licenza al detto Gouernatore per la detta distanza, e se accadesse, che ad'essi Cento, & à lor compagni difendendosi fossero date ferite, ò morte ad alcuno offendente, e che cercassero d'offenderli, non siano tenuti à pena essi Cento, e detti loro compagni, ancor che in difendersi eccedessero il modo, pur che la difensione sua

sia

sia veramente à difesa d'ingiuria personale, e verbale.

Che non si venghi à fauore de' Delinquenti.

CAP. XX.

E Per impedire il seguito delli Delinquenti ordiniamo, che non sia forastiero alcuno, ò del distretto della Prouincia di Romagna, che ardisca venire da sè, ò con armata in fauore d'alcuni Delinquenti, nè prouedergli di alcuna sorte d'armi, Artegliaria, ò monitione, ò vettouaglie sotto pena del capo, e confiscatione di tutti i suoi beni, che possiede in detta Prouincia, quali s'intendano subito caduti alla Reuerenda Camera Apostolica.

Che non si portino Piume, ò Medaglie sopra le Berette, e Capelli.

CAP. XXI.

E Perche sempre è stato ab antiquo, che il portare delle Piume, e Medaglie sopra le Berette, e Capelli, dimostri fattioni, & ancor che nella detta Città non sia tal sospetto; mà perche non solo basta guardarsi da male, mà bisogna guardarsi da ogni suspicione di male, però per euitare, che tal pessimo morbo per tal segni non si generi nella detta Città di Faenza, commandiamo, e strettamente commettiamo, che non sia lecito à persona alcuna di qual grado si sia, includendo anco il numero delli Cento, non ardisca, nè presuma per modo alcuno portare alcuna sorte d'insegne sopra la Beretta, e Capelli, come sono Piume, Medaglie, Puntali, & altri segni notabili sotto pena dell'arbitrio del Superiore.

Che non si possino portare Armi per la Città di Faenza.

CAP. XXII.

A Ncora vogliamo, che non sia lecito à persona alcuna tanto terriera, quanto forastiera poter portar armi alcune nella Città di Faenza sotto qualsiuoglia Priuilegio alla pena del Rettore della Prouincia, e suo arbitrio.

Del non offendere quelli della parentela dei Cento per conto dell'Vfficio d'essi.

CAP. XXIII.

A Ncora vogliamo, che quando fosse offeso alcuno della parentela delli detti dei Cento insino al quarto grado, e per conto dell'Vfficio d'essi Cento, incorra l'offendente la medesima, contenuta nel Capitolo settimo soprascritto.

Dell' autorità di menar seco vno con Armi caualcando senza licenza.

CAP. XXIV.

E T ancora vogliamo, che occorrendo ad alcuno del Numero predetto dei Cento caualcar fuori della Città, ò della Prouincia possa etiam senza licenza del Gouernatore, ò altro Vfficiale menar seco per detta Prouincia vn compagno con Arme in haste, & Archibugi di misura impune, e lecitamente.

Che li Cento non si possino obligare, nè far sigurtà in Cause Criminali.

CAP. XXV.

E T ancora acciòche li Cento non habbino ad interessarsi con alcuno, nè rispettarsi nel detto loro Vfficio non vogliamo, che alcuno di loro possa obligarsi, nè essere accettato per alcuna sigurtà in alcune Cause Criminali, ò miste sotto pena di scudi ducento d'oro dà incorrersi tanto per esso obligante, quanto per il Notario, che si rogasse, ò Fiscale, ò altro Vfficiale vi consentisse, da applicarsi al detto Numero, & in oltre, che dette sigurtadi siano nulle, e di nessun valore, eccetto quanto alla pena contenuta in esse, la qual vogliamo, che sia applicata al Collegio d'esso Numero, e che insieme con la sudetta altra pena di ducento scudi per vigore del presente Capitolo, e detto instromento, si come fosse valido, si possa essigere de facto, & à semplice ostensione di esso instromento, e questo Capitolo al quale etiam con giuramenti, & altri modi vogliamo, che non si possa rinuntiare sotto le medesime pene.

Del conseruar la pace in detto Numero.

CAP. XXVI.

E Perche questo Magistrato, essendo ordinato per conseruatione della pace deue essere à gli altri di buonissimo essempio, non potendo regolare altri, chi non sà regolar sè stesso, & acciò ch'in esso si mantenga la pace, e la concordia; ordiniamo, che di sei mesi in sei mesi dal Conseglio maggiore d'esso siano eletti doi, i quali habbino questa cura di conseruare la Pace in detto Numero, & vsino ogni diligenza di sedare, e comporre ogni differenza, e discordia, la quale nascesse trà doi, ò più del Magistrato, & occorrendo, ch'essi trouassero

alcuno ostinato, il quale negasse di pacificarsi, ordiniamo, e commandiamo, che passati venti giorni dapoi, che essi haueranno trattata la pace, e questa non sia seguita; i detti Deputati riferiscano il tutto à i Centurioni, & al Gouernatore, al quale ordiniamo, che intesa la causa, e la resistenza fatta, debba priuare del Numero colui, che haurà ricusato di far la pace, il quale nondimeno poi che sarà stato priuato, se frà lo spatio di sei mesi prossimi si disporrà à far la pace, & in effetto la farà, vogliamo che sia rimesso al luogo suo senza essere ballottato, e messo à partito; mà passato i sei mesi se non haurà fatta la pace, s'intenda escluso perpetuamente, & à questa medesima pena ordiniamo, che sia sottoposto ciascun' altro del Numero, il quale tenesse inimicitia, & odio contra alcun'altro, che non fosse del detto Magistrato, imperciòche poi che i detti Deputati hauranno fatto l'vfficio loro col persuaderlo à pacificarsi, vogliamo, che questo tale stando ostinato, come persona sediciosa, e nemica della pace, sia priuato, & escluso nel modo detto di sopra.

Del confessarsi, e communicarsi due volte l'Anno vnitamente.

CAP. XXVII.

ET acciòche questo Magistrato si conosca dagl'altri segni esteriori amatore della pace, e del honore, e gloria d'Iddio, & habbia maggiormente in tutte le occorrenze ad hauer propitia, e fauoreuole Sua Diuina Maestà; ordiniamo, che tutti quelli, i quali saranno del detto Numero, debbano confessarsi, e poi vnitamente communicarsi almeno due volte l'Anno: cioè il giorno di Pasqua di Resurrettione, e del Natale di Nostro Signore nella Chiesa Catedrale insieme col Gouernatore, e che il lor Cancelliere sotto pena di perdere il salario di quattro mesi, e l'vfficio, come persona negligente, debba tener conto di tutti, & vsar in ciò grandissima diligenza, e di tutti quelli, che saranno mancati ad vn tanto Sacramento, darne notitia à i Dieci, quali sederanno pro tempore à i quali commandiamo che ammoniscano, & essortino questi tali à communicarsi come si conuiene à buoni, e fedeli Christiani, e stando questi tali ostinati, passati questi giorni, vogliamo, che si proceda irremissibilmente contra loro nel medesimo modo, che habbiamo ordinato si debba procedere contra coloro, i quali non vogliano far pace, e di più aggiungiamo, che possano questi tali essere puniti di maggior pena, se così parerà à Noi, & à nostri successori.

Che non possano li Cento esser sforzati à testificare contra alcuno, se vi saranno altri Testimonij.

CAP. XXVIII.

ET acciòche possano gl'Huomini di questo Numero far liberamente l'Vfficio loro, e non habbiano in alcun modo à diuentare tepidi nel ben operare, ordiniamo, che quando alcuni di loro si trouaranno presenti à questione, ò rissa per euitare scandali non possano esser sforzati ad essaminarsi dal Gouernatore, ò da altro Vfficiale di detta Città, ò della Prouincia, se vi saranno altri Testimonij; mà quando mancaranno altre testimonianze, vogliamo, che in questo caso essi debbano col mezo del lor giuramento testificare la verità dinanzi al Gouernatore di detta Città, e non in altro luogo, non volendo che i detti del Numero siano sforzati ad andare in altro luogo della Prouincia, e patiscano trauaglio, e spesa per simil causa.

Che debbano portare la Spada per la Città.

CAP. XXIX.

EPoiche questo Magistrato è ordinato per occorrere, & impedire le questioni, e gli scandali, che possono accadere di giorno in giorno, commandiamo, che ciascuno del detto Numero debba portar la Spada, acciò che bisognando possa fare l'vfficio suo, e la prima volta, che sarà trouato senza Spada, vogliamo, che incorri nella pena di venti bolognini, la seconda di mezo scudo, e la terza di due scudi d'oro, se egli però sarà trouato senza Spada trè volte continuate, dal qual obligo nondimeno vogliamo siano eccettuati coloro, i quali, ò per l'età d'anni sessanta, ò per lo grado del Dottorato non sono soliti di portarla. Ordinando, che il Messo di detto Numero sia tenuto ad hauere diligente cura di tutti gl'altri, che à ciò contrafaranno, e debba farli grauare, e torre loro vn pegno secondo che saranno incorsi nella pena per non portare la Spada, e non facendo il detto Messo tal'essecutione, vogliamo, che perda la mercede di quattro mesi del suo salario, e che i danari, i quali di sì fatte pene si riscuoteranno, la metà ne sia del Numero, e l'altra del Messo predetto. E sicome vogliamo per le ragioni dette di sopra, che ciascuno di questo Magistrato porti la Spada per la Città, così all'incontro ordiniamo, che alcun altro, ò terriero, ò forastiero, il qual habiti in

detta

detta Città di Faenza, non ardisca di portar la Spada per detta Città, per vigore, ò priuilegio di qualsiuoglia altro Numero della Prouincia di Romagna, ò sotto colore d'esser descritto in alcun' altro Numero di Città, Terra, ò Castello di detta Prouincia.

Del sedere, e parlare in detto Numero.

CAP. XXX.

ET accioche quando si congregarà il detto Numero per deliberare le cose necessarie, si proceda col debito ordine, commandiamo, che ciascuno seda al luogo suo, e parli ordinatamente, & in ciò s'osserui quel medesimo ordine, che si tiene nel Conseglio generale di detta Città, e quando auuenisse, che si douesse parlare, e trattare d'alcuna cosa, nella quale fosse interressato alcuno del detto Numero, vogliamo, che questo tale, accioche ciascuno possa dire liberamente il parer suo, sia mandato fuori dalla Camera del Gouernatore, e dia luogo, finche egli sarà chiamato dentro, e quando fosse dispare trà coloro, che haueranno arrengato sopra le cose proposte, vogliamo che i Dieci siano obligati à porre il partito secondo il parere della maggior parte dell' arrenghe fatte.

Del tener secreto le cose deliberate dal Numero.

CAP. XXXI.

E Perche molto importa il tener secreto le cose, che si trattano in detto Numero, accioche niuno possa scusarsi, vogliamo che ogni volta che sarà raunato il Numero, ò Conseglio maggiore per deliberare sopra qualche cosa importante, debba il Cancelliere prima, che si venghi à trattare cosa alcuna leggere ad alta voce il Capitolo ottauo posto di sopra, & altri acciò se così parerà à i Dieci per maggior sicurezza, & auuertimento faccino, che il detto Cancelliere commandi à ciascuno, che sotto la pena contenuta in detto Capitolo ottauo debba tener secreto, quanto sarà all'hora trattato, & deliberato dal Numero.

Dell'osseruatione di detti Capitoli.

CAP. XXXII.

FInalmente perche è cosa vana, e souerchia il fare i buoni Ordini, se poi non sono osseruati, commandiamo à i Centurioni, ò Dieci, i quali sederanno pro tempore, che debbano vsare ogni cura, e diligenza per far'osseruare i detti Capitoli, e quando le loro forze in questa parte mancassero, commandiamo loro, che in pieno Numero debbano dire il tutto, e mostrare la causa per la quale non si osseruino detti Capitoli, acciòche quiui dal Conseglio maggiore, e dal Gouernatore si possa fare sopra ciò la debita prouisione. Et à quei Centurioni, ò Dieci, quali mancaranno del debito, & vfficio loro in far'osseruare i detti Capitoli, vogliamo, che la volta seguente, ch'essi saranno estratti per risiedere, si cauino, & estragghino altri in luogo loro, e quando per la mutatione delle Borse contra à tutti Dieci ciò non si potesse fare, vogliamo almeno, che questo s'osserui, e si esequisca contro il Capo di detti Centurioni, il quale sia obligato à tenere di questo diligente cura, e farla sapere al Numero raunato di quei Dieci, e specialmente al loro Capo, che saranno stati negligenti in fare l'vfficio loro, & osseruare i presenti Capitoli, i quali ordiniamo ancora che siano custoditi, e conseruati in luogo sicuro, e conueniente dal detto Cancelliere, e mancando egli del debito suo, e contrafacendo à quanto è stato ordinato in quest'vltimo Capitolo, ordiniamo, che egli perda il Salario di quattro Mesi, e sia priuo dell'vfficio con nota di dapocagine, ò di malitia.

E per li presenti Capitoli, e Concessioni non intendiamo pregiudicare à gl'antichi, quali tutti rinouamo, e confirmamo, non essendo però contrarij alli presenti.

P. Grill. Secr. de mand.

Alex. Card. Sfortia Legatus.
Loco ✝ Sigilli.
V. B. Aud.

Paulus Grilleuzonus Secret.

Nota, ò vero Indicatione delle Conferme, & Approuationi de' sudetti Capitoli, Ordini, e Priuilegi, fatte sin'hora da' Sommi Pontefici, da' Eminentiss. Cardinali Legati, & Illustriss. Presidenti, e V. Legati della Prouincia di Romagna, i cui originali si conseruano nell'Archiuio del medesimo Magistrato delli Cento Huomini Pacifici di Faenza.

Supradicta Capitula confirmarunt, & approbarunt.

Hieronym. Card. S. Georgij Leg. 11. Ian. 1546.
Paulus Papa III. 3. Martij 1547.
Iulius Papa III. 29. Martij 1550.
Paulus Papa IV. 1. Iulij 1555.
Montes de Valentibus Præses 20. Febr. 1567.
I. Ghisl. Præses vltima Febr. 1578.

G. Card.

G. Card. Leg. 10. Martij 1582.
Chr. Ar. Præses 18. Octobris 1583.
D. Card. Leg. 29. Septembris 1586.
Ioannes Pelicanus Præses 1. Octobris 1587.
Valerius Corbarius Præses 20. Aprilis 1589.
Antonius Maria Gallus Card. Per. Leg. 7. Feb. 1590.
Franc. Card. Sfortia Leg. 1. Decemb. 1591.
Fantinus Petrignanus Archiepiscopus Consentinus Præses 2. Martij 1594.
Octauius Card. Bandinus Leg. 22. Iunij 1597.
Franc. Card. S. Georgij Leg. 2. Febr. 1599.
Baptista Volta V. Leg. 23. Maij 1602.
Paulus Papa V. 2. Septembris 1605.
Ioannes Gallus Nichius V. Præses 27. Augusti 1605.
Matthæus de Honofrijs V. Præses 21. Nouembris 1605.
Gregorius Papa XV. 22. Maij 1621.
Hieronymus Vidonus Præses 3. Decembris 1623.
Ioannes Beninus Præses 23. Aprilis 1625.
Octauius Corsinus Præses 8. Augusti 1625.
Octauius Corsinus Præses 13. Ian. 1628.
M. Antonius Card. Franciottus Leg. 19. Iulij 1640.
Carolus Robertus V. Leg. 31. Decembris 1642.
Io. Baptista Spada Patr. Constantinop. Præses 23. Decembris 1644.
Alderanus Card. Cybo Leg. 19. Augusti 1648.
Io. Stephanus Card. Donghus Leg. 19. Septembris 1651.
Octauius Card. de Aquauiua Leg. 17. Septembris 1654.
Gibertus Card. Borromeus Legat. 13. Iunij 1657.
Volumnius Card. Bandinellus Leg. 23. Iunij 1660.
Nec non ab Eminentifs. Cardinalibus Legatis Successoribus Robetto, Gabriele, Raggio, & Cursio sub diebus 28 Decembris 1687. & 8. Maij 1690.

Capitula, & Concessiones facta per Communitatem Fauentiæ Communitati Castri Russi.

IN Prima, gli Huomini del Castello di Rus-
si espressamente rinunciano ogni ragio-
ne, e promettono, e si obligano rilasciar
liberi alla Mag. Communità di Faenza il
1 Bosco della Calderana con tutte le sue
ragioni, & pertinenze, insieme col datio
del Transito di Russi, caneua dal Sale, non
ostante la concessione fatta per la Santità
di N. Sig. Papa Giulio II. alli prefati Huo-
mini di Russi, e dell'entrate di detto Da-
tio la prefata Communità di Faenza sia
obligata pagare il Podestà, Castellano, e
Contestabile della Porta di detto Luogo,
& acadendo in *futurum* pagare Censo, ò
altre Grauezze per il detto Castello alla
Santità di N. Sig. essa Mag. Communità
di Faenza sia obligata rispondere à tal co-
sa. *Admittimus, & offerimus soluere Cen-
sum pro dicto Castro debitum tamen, & Of-
ficiales, videlicet Castellanum, Vicarium,
& Contestabilem.*

Item. Li prefati Huomini di Russi di-
mandano, che le SS.VV. in ricompensa di
tanti eccessiui danni riceuuti, e patici per
2 il sacco fè li Francesi, si vogliano degna-
re dare, e concedere per Anni dieci Du-
cati cinquanta per ciaschedun'anno, da
conuertirsi in vtilità d'essa Communità di
Russi, *secundùm tenorem Breuis D. N. Leo-
nis X. Concedimus iuxta tenorem Breuis.*

Item. Domandano alle SS.VV. si voglino
degnare di concederli l'esentione per An-
ni *vndecim, & plus, & minus, prout DD.*
3 *VV. videbitur*; cioè, che detti Huomini
di Russi non siano obligati ad alloggiare
Soldati, ne Ordinarij, ne Straordinarij, ne
rispondere à Tasse di quelli, ne *etiam* alli
Caualli del Bargello Generale, ne d'al-
cun'altro. *Curabimus pro posse penès Su-
periores, & quo ad Baricellum, promitti-
mus defendere de Iure.*

Item. Domandano, che tutti quelli fanno
hostaria, ò vero vendono Vino à spina nel
4 detto Castello, ò vero ne suoi Borghi,
non siano obligati pagar Datio alcuno per
detta causa, e questo habbi luogo nel tem-
po futuro, e preterito, &c. *Durante præ-
senti Locatione Datij hoc fieri non potest, fi-
nita verò, Concedimus, dummodo non mi-
nuatur quantitas præsentis Locationis.*

Item. Domandano, che nessuno di d. Ca-
stello di Russi, ò vero suo Contà possa es-
5 ser preso per contratto celebrato nella
Città di Faenza, non hauendo deteriorata
la sua conditione dal contratto celebrato,
mà primà siano citati, e seruati li termini
della ragione, come egli fosse huomo da
Faenza, eccetto che nell'obligatione non
fosse per publico Instrumento. *Concedimus.*

Item. Che tutti li Cittadini, Artesani, Con-
tadini di Faenza, & ogni altro Forastiero
di qualunche dignità, habbino possessioni,
6 campi, Terre, Vigne, e Prati nel Terri-
torio di Russi, siano obligati pagare le sue

colte

colte imposte, e che in *futurum* s'imporranno per il Consilio di Russi. *Concedimus, accedente consensu, & præsentia Potestatis Russii, dummodo æqualiter Fauentinis, sicut Russianis, & non aliter.*

Item. Acadendo menare à gl'Huomini di Russi, Legna, Legnami, Bestie, ò altre sue cose, alla Città di Faenza, non siano obli-
7 gati pagar cosa alcuna, similmente se detti Huomini di Russi comprasseroGrano, Farina, Lino, ò altre cose nella Città, e Contà di Faenza per vso suo, le possino estrarre, e portare senza impedimento alcuno, e senza pagar cosa alcuna, e nel macinare, & ogn'altra cosa non le sia innouato à detti Huomini, mà siano trattati amoreuolmente. *Concedimus, dummodo habeant bullettam durante exemptione nobis concessa.*

Item. Che dd. Huomini di Russi possano portare li suoi Formenti, Biade, e Legumi, & ogn'altra cosa fuori del Territorio di
8 Russi, doue le piacerà senza impedimento alcuno, e senza pagar Datio, ò vero Gabella alcuna, eccetto vn quattrino per staro di Grano, e di Faua. *Concedimus iuxta signaturam aliàs factam.*

Item. Che la cognitione, e decisione delle prime cause del Castello, ò vero Contà del Castello di Russi, si Ciuile, come Crimi-
9 nale siano di qualunque sorte, e conditione, si aspetti, & aspettare debba al Podestà di Russi *vsque ad Sententiam inclusiuè*, e che alcuno altro Giudice, ò vero Rettore non si possa impacciare, e facendo senza processo, ò atto alcuno in dette prime cause, *ipso facto* siano nulle per altro Giudice, che per il Podestà di Russi, quale sia obligato finito il tempo del suo officio, stare à Sindicato per giorni trè, da essere giudicato per il suo Successore, per duoi Huomini di Russi, da essere eletti per il Conseglio, e dalla sentenza di tali Giudici non si possi appellare, mà habbiano à star taciti, non ostante alcuna Legge, Constitutione, ò vero Statuto. *Concedimus, dummodo non irrogetur pœna sanguinis.*

Item. Domandano, che attento le Mura del Castello diRussi siano ruinate, & in parte guaste, che le Sig. Vostre si voglino de-
10 gnare concedere la metà delle Condennationi Criminali, quali si faranno per il Podestà di Russi in reparatione di dette Mura. *Concedimus quo ad effectum præfatum.*

Item. Essendo stati alcuni anni qualche controuersia frà questa Communità Mag. di Faenza, e li Huomini di Russi delli confini, e per tal causa quelli, che hanno ter-
11 re non pagano Colte, & altre grauezze, ne à Faenza, ne à Russi, però si prega le Sig. Vostre si voglino degnare confinare. *Concedimus ad effectum collectarum tantùm saluis iuribus partium in reliquis, &c.*

... *Datum Fauentiæ inPalatio Populi Ciuit. Fauentiæ Anno D. 1514. Indictione Secunda, Tempore Pontificatus Sanctiss. in Christo Patris, & D. N. D. Leonis Diuina prouidentia Papæ Decimi, die vero 19. Mens. Iunij, sub impressione soliti Sigilli Communitatis Fauentiæ.*

Camillus Cittadinus Cancellarius manu prop. subscripsit.

In Christi Nomine, Amen. Hæc sunt quædam Capitula, & Concessiones nouiter facta, & factæ, concessa, & concessæ pro parte Communitatis Fauentiæ, Homini-
12 bus, & Communitati Castri Russi, tempore, & loco dequibus infra. Et quæ primò fuerunt porrecta, & porrectæ pro parte præfatorum prædictorum Hominum, & Communitatis Russij prædictæ Communitati Fauentiæ, & eius Generali Consilio, & quæ examinatæ per Homines de Consilio Ciuitatis Fauentiæ, ac per alios, quibus ab ipso concessum in effectum de benignitate, & humanitate exhibita per præfatos Homines, & alios Deputatos ipsi Communitati, & Hominibus de Russio fuerunt signatæ, & signata, concessæ, & concessa summa cum benignitate in omnibus, & per omnia, prout infra patet, mandantes præfati Homines de Consilio Ciuitatis Fauentiæ dicta Capitula vt supra signata, & concessa obseruari per Communitatem Fauentiæ, & omnes alios, ad quos, &c.

Primo notand. Che il primo Capitolo non è concesso come è proposto dal Consiglio
13 di Russi, si conteneua quello, *quod petimus concedi, pro vt petitur per nos. Concedimus pro vt in prima signatura, & non aliàs, &c.*

Item. Domandano alle VV. SS. che li nostri Ducati 50. li quali le Vostre Sig. si sono obligati ogn'anno, sia concesso dalli nostri Datieri, ò vero Salinari, e che il pagamento sia ogni trè mesi. *Concedimus, & ita mandamus solui dictos quinquaginta Ducatos de quadrimestre in quadrimestre per Depositarium Nostrum de introitibus dicti Castri iuxta tenorem dicti Breuis.*

Item. Domandano alle VV. SS. si voglino de-

degnare di diffenderli dalle Tasse del Bar-
14 gello, cioè di non pagare al detto ne Tasse, ne Stipendio alcuno, e delli Soldati *ordinarij respondere solùm* à Caualli num..... cioè à quelli darli stanza, paglia, e legna secondo il solito numero, e consueto, alloggiando però la Città di Faenza Caualli ordinarij, e straordinarij. *Nulla concedimus, vt in prima Signatura, & non aliàs, &c.*

Item. Domandano alle VV.SS. del Datio dell'Hosteria, ò vero quelli vendono vini
15 à spina del Castello di Russi, ò vero suo Contà, sia tal Datio della Communità di Russi. *Concedimus vt in prima signatura, & non alias, &c.*

Item. Che tutti li Cittadini, Artisani, Contadini di Faenza, & ogn'altro Forastiero di qualunche dignità habbia Possessioni, Cam-
16 pi, Vigne, e Prati nel Territorio di Russi; siano obligati pagare le sue Colte poste, e che in futuro s'imporranno per il Consiglio di Russi. *Concedimus vt in prima signatura, & non alias, &c.*

Item. Domandano alle VV.SS. che le cognitioni, e decisioni delle prime cause del
17 Castello, e Distretto di Russi, sì Ciuili, come Criminali siano di qualunque sorte, e conditione, si aspetti, & aspettar si debba al Podestà di Russi *vsque ad sententiam inclusiuè*, e che alcun altro Giudice, ò vero Pretore, non se ne possa impacciare, e facendo Sentenza, Processo, ò Atto in dette prime Cause *ipso Iure* siano nulle per altro Giudice, che per il Podestà di Russi, e detto Podestà di Russi finito il tempo del suo officio sia obligato stare al Sindicato trè giorni, e da esser Sindicato per il suo Successore, e per duoi Huomini di Russi da essere eletti dal Consiglio di Russi, e dalla Sentenza di tal Sindico niuno si possa appellare, mà habbino da star taciti, e contenti, nonostante alcuna Legge, Constitutione, ò vero Statuto, e *casu quo*, che dette cause criminali rogasse, e volesse la pena del Sangue, s'habbia à conoscere, & essequire per detto Podestà di Russi, insieme con vn'altro Assessore, da esser dato, & agionto in tal cognitione à quello, & essecutione per le Vostre Signorie *Quo ad Sindicatum concedimus quòd fiat ibi, dummodo cum Potestate de Hominibus Russij, & quatenus non essent concordes, Potestas Fauen. vel eius Vicarius sit Tertius.*

Item. Che il Podestà di Russi non habbi à tor Sportule da persona alcuna, ne Terriera, ne Forastiera, quando sia per la Sentenza,
18 sì in causa ciuile, come criminale, sij di che somma, ò vero quantità, e conditione si sia, *nisi* di lire cinque per fino à lire dieci, habbi d'hauer soldi dieci, da lire 25. à 50. soldi 15. da lire 50. à 100. soldi 20. per dette Sportule, *ab inde supra in infinitum libr. 2. & hoc capitulum intelligatur in re tantundem valente. Concedimus à tribus libris infra nihil soluitur pro Sportulis in iudicando à tribus vsque ad decem, quod soluantur ad rationem sex denar. pro singula libra, à decem vero vsque ad 25. soluantur solid. 10. a 25. vero vsque a 50. & a 50. vsque a 100. soluantur prout in Capitulo, a centum vero supra in infinitum ad rationem solid. 10. bon. pro singulo centenario.*

Item. Che tutti gl'Huomini di Russi, e suo Territorio li quali maritano, e maritaran-
19 no le sue Donne à Forastieri, & à Terrieri, non siano obligati à pagar Datio alcuno, ne essi, ne i Forastieri. *Reseruamus cætera, & Concedimus finita præsenti locatione Datij Rusii.*

Item. Che tutti li Lauoratori de Forastieri habbino à pagar le Tasse, ò vero risponde-
20 re à dette Tasse di Soldati, come fanno, ò vero faranno li nostri Estimi. *Concedimus quo ad rationem fumantium, prout Laboratores Rusiensium, & quo ad extraordinaria tantum, cum communicatione tamen, & approbatione Potestatis Rusii pro tempore, & non alias.*

Item. Che l'Officio del Notariato del ban-
21 co del Podestà di Russi s'aspetti à darsi, e conferirsi per il Consiglio di Russi, e non per altra Persona, Officiale, & Vniuersità alcuna. *Concedimus nominationem trium, vel plurium de Rusio fieri posse per Consilium Rusii, ex quibus eligatur, & confirmetur vnus per DD. Antianos Fauen. ad placet præfatorum Antianorum Fauentiæ.*

Item. Che nessuno possa essere Podestà del Castello di Russi, *nisi sit Iure Peritus. Concedimus post præsentem imborsationem.*

Item. Che essendo stato guasto per il Sacconano fecero li Francesi del nostro Estimo di possessioni, e fondi di detto Territorio
22 di Russi, che ogni persona habbia à stare tanto à detto Estimo, & Assaggio, e *casu quo*, che alcuno pretendesse detto Assaggio fosse mal fatto, ci offeremo di fare assaggiare à spese del perdente. *Concedimus, dummodo d. nouum Extimum videatur, moderetur, & approbetur per Potestatem Rusii.*

Item.

Item Domandano, che d. Communità di Faenza, *casu quo*, vogli affittare, e locare
23 dette entrate di Russi, come la Selua detta la Calderana, Datio del transito di Russi, e Possessioni, e Caneua del Sale sia obligata ad affittarle, e locarle à d. Communità di Russi, e non ad altra persona con giusta pensione, ouero affitto &c. *Reseruetur in tempore venditionum fien.*

Datum Fauentiæ in Camera viridi Palatij Populi dictæ Ciuitatis Anno Dom. 1518. Indict. 6. Pontificatus Sanctiss. in Christo Patris, & D. N. D. Leonis Diuina Prouidentia Papæ X. die vero vltima Aprilis sub impressione soliti Sigilli Communitatis Fauen. Loco † Sigilli.

Petrus Pritellus Cancell. mandato scripsit.

In Christi Nomine Amen. Anno à Natiuitate eiusdem 1525. Indictione 13. Tempore Pontific. Sanctiss. in Christo Patris, & D. N. D. Clementis Diuina Prouidentia Papæ VII. die verò 7. Mensis Maij.

CVM pro parte Hominum Communitatis, & Consilij Castri Russij Districtus Fauentiæ fuerint porrectæ quàm plures petitiones Magificis Dominis Antianis Præsid. Regiminis Ciuitatis Fauentiæ,
24 & Consilio eiusdem, & super dictis petitionibus, & conceffionibus super eis fien. hincindè ab vtraque Communitate fuerit super eis aliquatenùs discussum, & in effectum pro maiori stabilitate, & concordia fien. à partibus super prædictis, Agentes pro vtraque Communitate tandem conuenerunt ad præsentiam Illustris. D. Francisci Guicciardini Prouinciæ Romandiolæ Præsidis Dignis. & auditis hincindè petitis præfatus Illustris D. Præses volens tanquam iustus mediator partes ad bonam concordiam deducere, & ità easdem petitiones, & omnia hincinde allegata benè, & diligenter cognita dictas partes ad infrascriptas conuentiones, & concessiones deduxit cum omni beneuolentia dictarum Communitatum, & propterea pro expeditione omnium prædictorum congregati, & coadunati Mag. DD. Antiani Præsidentes Regimini Ciuitatis Fauentiæ pro S. R. E. & pro Sanctiss. D. N. coram præfato Illustri D. Præside, quorum DD. Antianorum nomina sunt infrascripta: videlicet Eximius Legum Doctor D. Petrus Gentilis Laderchias Prior, D. Paulus Antonius Milcetta, Carolus Tredotius, Petrus Antonius Spiccus, D. Lucas Tampauli absen. de ipsorum numero D. Ludouico Tamagnino, D. Iacobo Cittadino, & Io: Antonio Morro eorum Colleghis, & Egregi Viri Iudices, & Priores Communitatis, & Consilij Castri Russij, videlicet D. Ioannes Clarettus, D. Iacobus Pellizarius, D. Thomas à Puteo, Beneuentus Pasolinus, absentibus de eorum numero D. Laurentio Brunetto eorum quinto Collega, omnes de dicto Castro Russij habentes plenum Mandatum à dicto Collegio, & Communitate Russij scriptum, & rogatum manu D. Dominici de Brunettis Not. Pub. dicti Castri sub die 3. præsentis Mensis Maij à nobis Notar. & Cancell. infrascriptis visum, &
25 lectum, agentes pro dicta Communitate virtute d. Mandati, & ita ad infrascriptas conuentiones deuentum est ex moderatione, & iustificatione prædicti Illustris Præsidis modo, & auctoritate Illustr. D. concessa, & attributa à Consilio Generali d. Ciuitatis Fauentiæ, quia præfati DD. Antiani vice, & nomine dictæ Communitatis Fauentiæ de voluntate, & consensu supradicti Illustris D. Præsidis conuenerunt, & promiserunt prædictis Sindicis stipulantibus prædictæ Communitatis Russij soluere pro prædicto Castro, & eius Commitatu Censum debitum Cam. Apostolicæ singulis annis, & temporibus congrue &c. Item, & soluere Salaria infrà prædictorum officiorum d. Castri videlicet Potestatis, Castellani, & Contestabilis Portæ dicti Castri. Item promiserunt dicti D.D. Antiani dictis Sindicis vt supra non grauare, & facere, & curare quod non grauabitur d. Communitas Russij pro aliquibus *grauaminibus, quæ imponerentur per dictam Communitatem Fauentiæ pro extraordinarijs expensis grauaminibus occurrrntibus d. Communitatis Fauentiæ*, quando verò extraordinaria grauamina veniret imponen. Communitati Fauentiæ per Summum Pontificem, aut alios Superiores, tunc d. Communitas Russij teneatur concurrere pro rata conuenienti habito respectu pro rata prædicta dictæ Communitatis Russij tangen. ad ratam Equorum ipsi Communitati Russij concessam pro taxis dictorum Equorum, & quod partimentum, seu diuisio In præmissis fiat cum scientia vnius eligendi pro parte dictæ Communitatis Russij degen. in dicta Ciuitate Fauentiæ quatenùs ille tunc electus reperiatur vt suprà, & quæ Commuuitas Russij teneatur tantummodò soluere taxas pro 16. Equis pro rata Equorũ

150. ordinariorum, & quando augeretur, & minueretur numerus dictorum 150. tunc dicta Communitas Russij teneatur ad aliquam solutionem Baricelli Generalis. Item quantum ad soluendum collectas per Homines Ciuitatis, & Comitatus Fauentiæ habentes possessiones, & terras in Territoris Russij, quod per Homines dictæ Ciuitatis, & Commitat. soluan. collectæ d. Communitati Russij ad rationem solid. X. pro qualibet libra eorum iuxta tenorem conuentionis factæ inter dictos Homines de Fauentia, & Homines dicti Castri Russij durante tempore d. conuentionis, & quod in futurum si aliqui de Ciuitate, & Commitatu Fauentiæ emerent possessiones, & bona in dicto Territorio, quod pro extimo, quod habuerint ipsa bona, quæ emerentur, teneantur emptores, & eorum successores pro rata extimi, quod habebunt dicta bona soluere collectas pro dicto extimo Communitatis Russij, prout soluent ipsi Homines de Russio. Item concesserunt dictæ Communitati Russij præfati DD. Antiani, quod Homines dicti Castri possint liberè tenere Pannos, & apothecas Pannorum Lanæ Gentilis cuiuscunque sortis, & qualitatis, & eos conduci à quocunque loco, & vendere, ac emere volentibus, dūmodo quod nullus forensis possit ibi Pannos Lanæ Gentilis vendere, nec vendi facere in dicto Castro, nec eius Comitatu, nec ipsi de Russio quoquomodo possint habere Societatem aliquam cum aliquibus forensibus circà prædictam venditionem Pannorum in dicto loco, nec pro aliquo forense eos vendere, nec vendi facere. Item concesserunt præfati D D. Antiani dictis Sindicis dicto nomine *circa emptiones, & venditiones bonorum, & extractiones bonorum, ac etiam in macinando frumentum ad Molendina Communitatis Fauentiæ tractare Homines dicti Castri: prout, & sicut tractantur Homines ciuitatis Fauentiæ, & eius Commitatus.* Item quod non possit aliquid innouari dictis Hominibus Russij per dict. Communitatem Fauentiæ præter solitum. Item concesserunt præfati D D. Antiani nomine Communitatis Fauentiæ dictis Sindicis pro d. Communitate Russij stipulantibus, & recipientibus Ducat. 25. auri soluendos per Datiarios Datij Russij nomine Communitatis Fauentiæ Agentibus pro dict. Communitate Russij singulis annis durante tantùm exemptione concessa, seu impostetùm concedenda ab Apostolica Sede Commun. Fauentiæ, & quod fiat mandatum Datiarijs dicti Castri, quod soluent dictam quantitatem singulis tribus mensibus ad computum Datij Communitatis Fauentiæ debiti. Item quod singulis annis Commun. Fauentiæ eligat, & transmittat ad dictum Castrum vnum Prætorem de Ciuibus Fauentiæ, qui sit Doctor in Iure Ciuili, vel saltem Iuris Peritus, quod si contingeret non transmitti Doctorem, aut Iuris Peritum, & alius non Doctor, vel Iuris non Peritus in Prætorem eligeretur d. Castri à Communitate Fauentiæ, tunc talis Electus transmitti non debeat ad dict. Prætoriam sine consensu Consilij Communitatis Russij, vel maioris partis eorum, qui Prætor in quocunque casu semper finito officio debeat stare ad Sindicatum coram Successore suo, & vno de Castro Russij eligen. per Consilium d. Castri, & in casu discordiæ superior sit tertius. Item concesserunt præfati DD. Antiani, quod de omnibus condemnationibus criminalibus, quæ fient per Potestatem Russij, Communitas d. Castri habeat earum dimidiam expenden. effectualiter pro reparatione Murorum dicti Castri, de quibus nulla fieri possit gratia per dict. Consilium Russij, alia verò medietas applicetur Communitati Fauentiæ, Potestas verò dicti Castri non possit accipere Sportulas ex *Criminalibus* causis, nisi prout concessum fuit, & est in alio Capitulo de anno 1518. ad quod habetur relatio. Item quod prædicta omnia, & singula ex parte dictæ Communitatis Fauentiæ vt præfertur, concessa, promissa locum habeant, & effectum quamdiù dicti Homines Castri Russij erunt obedientes, & fideles Communitati Fauentiæ, & non aliàs, nec alio modo, præfati verò Sindici, & Prætores dicti Castri Russij vigore dicti sui Mandati, & commissionis sibi factæ à d. Consilio reuocauerunt, & annullauerunt omnia, & quæcunque mandata quomodocunque, & qualitercunque facta per dictum Consilium, & Commune Russij cuicunque personæ, cuiuscunque conditionis, & præminentiæ factæ pro, & super dicto Castro, & pro quibuscunq; rationibus, & causis, quæ dici, & excogitari possent, quæ fient modo aliquo supradicta Communit. Fauent. & contra dictam Communitatem, nec in futurum modo aliquo aliquod aliud mandatum facere, vel celebrare directè, vel indirectè in præiudicium, ac contra dict. Communitatem Fauentiæ vt supra circa dictum

Castrum

Castrum, & eius Iura obseruan. d. Communit. Fauentiæ principalia pro eius parte dictis Hominibus Russij, & eos veluti bonos Subditos tractan. & præfatas omnes concessiones, conuentiones, promissiones, & omnia, & singula supradicta in præsenti Instrumento contenta promiserunt præfati DD. Antiani vice, & nomine Communit. Fauentiæ præfatis Sindicis vt suprà stipulantibus, ac recipientibus pro dicta Communitate Fauentiæ perpetuò firma, rata, & grata renere, habere, & obseruare modis, & formis, quibus supra, & non contrafacere, nec contrauenire in aliquo, aliqua ratione, causa, ingenio de Iure, vel de facto, sub pœna hincindè à partibus connenta, & solemni stipulatione promissa, videlicet annullationis, ac reuocationis omnium, & singulorum præmissorum, vt suprà conuentorum, & concessorum, & in casu contrauentionis in præmissis acceptantes, & consentientes d. partes omnibus, & singulis promissis, & eas obseruare promittentes, vt supra, sub obligatione omnium bonorum vtriusque Communitatis Rogantes dictæ partes Nos Notarios, & Cancellarios infrascriptos, vt de præd. omnibus, & singulis vnum, vel plura, publicum, vel publica conficere Instrumentum, & Instrumenta. Actum Fauentiæ in Camera, quæ vocatur S. Petri Damiani Palatij solitæ residentiæ dicti Illustris D. Præsidis sit in Capella S. Stephani iuxta Camerum Rosarum dicti Palatij, & alios suos notos cofines. Præsentibus ibidem Mag. D. Federico Bentiuolio de Saxoferrato Gubernatore ad præsens Ciuitat. Fauentiæ, Eximio Iuris vtriusque Doctore . . . . . olim Marci de . . . . Ciue Parmen. dictæ Ciuitatis Fauentiæ Prætore. D . . . Mariscalco Ciue, & Patritio Bonon. & D. Siluio Placa de Corinaldo Testibus ad prædicta omnia, & singula vocatis, habitis, & rogatis. Et ego Petrus quond. Baldi de Pritellis Ciuis, & Notar. Publicus Fauentinus Iudex Ordinarius, & nunc vnus ex Cancellarijs Mag. Communitatis Fauentiæ prædictis omnibus, & singulis vna, & in solidum cum D. Bartholomæo Taurello Ciue, & Notario Publico Fauentino, & principali Cancellario dictæ Communitatis scribere, scripsi, & subscripsi, publicaui, & legi, ac in publicam formam redegi. In quorum fidem me subscripsi, Signumque consuetum apposui. Et ego Bartholomæus Taurellus Ciuis, & Notarius Publicus Fauentiæ præmissis omnibus interfui, & rogatus, imò cum subscripto D. Petro de Pritellis, & Cancellario Communitatis Fauentiæ cum eodem D. Petro scripsi, & subscripsi, & publicaui, ac signum mei Tabellionatus apposui consuetum. Super quibus omnibus, & singulis præfatis tamquam rite, rectè factis, ac legitimè gestis auctoritatem nostram, & Curiæ nostræ pariter, & decretum interponendum duximus, & interposuimus omni meliori modo. etc. In quorum omnium, et singulorum fidem præsentes fieri, ac Notarium nostrum infrascriptum subscribi, Sigillique nostri, quo in talibus vtimur, fecimus appositione muniri. Dat. Romæ ex ædib. nostris sub Anno à Natiu. Domini 1610 Indict. VIII. die verò 28. Mensis Aprilis Pontific. SS. D. N. D. Pauli Papæ V. Anno V. Ego Paulus Blancus Rom. Curiæ Cauf. Cancell. Apost. Not. de præmissis rogatus præsens Instrumentũ subscripsi, publicaui requisitus &c.

In Nomine Sanctiss. & Indiuiduæ Trinitatis Patris, & Filij, & Spiritus Sancti Amen. Noueritis vniuersi, & singuli hoc præsens Nostrum Transumptum visuri, lecturi, pariter, & audituri, quod Nos Petrus Paulus Crescentius Auditor, & Iudex præfatus ad instantiam, & requisitionem præfatæ Communitatis, & Hominum Terræ Russij omnes, & singulos sua communiter, vel diuisim interesse putantes, & eorum Prætores, si qui tunc erant in Romana Curia ad dicendum, & excipiendum quidquid verbo, vel in scriptis, contra quædam iura producta, & repetita dicere, vel excipere volebant per eandem audientiam Litterarum Contradictarum, & ad diem, & horas infrascriptas citari fecimus, & mandauimus, quibus aduenientibus comparuit coram nobis antedictus Illust. D. Camillus Pompilius eiusdem Communitatis, & Hominum Procurator, & facto quasdam Litteras alias productas in forma Breuis legitimò expeditas realiter, & in scriptis repetijt, exibuit, ostendidit, & præsentauit, quas Litteras ad manus nostras recepimus, vidimus, & diligenter inspeximus, & quia sanas, integras, & illæsas. Ideò illas per eundem nostrum infrascript. Notarium transumi, exemplari, & in hanc publicam formam redigi mandauimus, & fecimus, volentes propterea, quod huic nostro transumpto publico cum dictis litteris diligenter auscultato, collationato, & concordato

de cætero eadem fides adhibeatur, quæ optimis Litteris adhiberetur, ac daretur, si in medium exhibitæ, ac ostensæ forent, quarum Litterarum tenor talis est, vt sequitur: videlicet, A Tergo Dilectis Filijs Vniuersitati, et Hominibus Terrarum Russij. Intùs verò LEO PAPA X. Dilecti Filij salutem, & Apostolicam benedictionem. Promeretur vestra fides, sinceraque deuotio, quam erga S. R. E. Statum superiore præsertim anno Nobis in minoribus constitutis, & Cardinalatus honore, Bononienque, ac totius Romandiolæ Legationis munere fungientibus, quādo eiusdē Ecclesiæ, Gallorumque exercitus in omnis agebat agris ostendistis, necnon damna grauia quædam, quæ estis perpessi, quorum memores nos esse decet, vt post hac in nostra, & eiusdem Ecclesiæ deuotione feruētius perseuerare possitis, ea vobis benignè concedimus, quæ commodis vestris forè conspicimus opportuna, & per quæ damnorum per vos, vt præfertur perpessorum æqua habita videretur ratio. Itaque Oratorum vestrorū, quos pro Nostra ad Summum Apostolatus apicem assumptione gratulatum Nobis misistis, ac vestris supplicationibus annuentes omnes, & singulos fructus, redditus, & prouentus istius Terræ cuiuscunque rei ad Nos, & Cam. Apostolicam pertinentes, quos vulgus introitus appellat: *dummodò superportatis pro Custodia Arcis Comestabilis Portæ, & cæteris oneribus consuetis vltra quinquaginta ducatos introitus huiusmodi onera non excedant.* Circa expensam damnorum per vos, vt præfertur, per passorum ad decennium 50. ducatos huiusmodi in vsus vestros cōuertendos vobis liberaliter concedimus, & condonamus, ac commodis vestris quātum cum Deo possumus, consulere volentes. Vobis concedimus, quod omnes Homines dicti Castri, eiusque Commitatus, & Districtus, ac Forenses etiam cuiuscunque gradus, conditionis existant, habentes Prędia, vel Possessiones in Territorio, & Districtu vestro teneantur soluere Collectas, aliaque onera ratione Prędiorum, vel Possessionum huiusmodi, tàm impositas, quàm imponendas per Consilium Consiliariorum Virorum pro tempore iuxta antiquam, & super his actenus obseruatam consuetudinem, nonobstante quauis exemptione cuiusuis in contrarium concessa, seu imposterum concedenda, prętereà ne Incolæ istius Terræ vestræ indebitè grauentur à Iusreddentibus, volumus, atque decernimus, quod Causæ tàm ciuiles, quàm criminales, tàm Incolarum, quàm Forensium per Potestatem vestrum vsque ad definitiuam Sententiam inclusiuè omni appellatione cessante, cognosci, decidique debeant, quodque appellationes ad Gubernatorem Ciuitatis nostræ Fauentiæ à tali sententia, prout consueuit, deuoluantur. Volentes quod dimidia pars pecuniarum prouenientium ex maleficijs in reparationem Murorum istius Terræ, & subleuationem aliorū onerum Virorum, & non alios vsus conuertenda per vos percipi possit, & debeat. Concedimus insuper vobis, vt pro anno vno à data pręsentium computan. Frumenta, Blada, & alia bona mobilia absque alicuius Gabellæ Datij, aut alterius inducti, vel inducendi oneris solutione, liberè extrahere, per loca quæcunque nostra, & Ecclesiæ antedictæ comportare possitis. Inhibentes demum Fauentinis, ne præter solitum, & consuetum contra vos, resque vestras, pręsertim circa Macinaturam Molendinorum aliquid innouare audeant, vel pręsumant in contrarium facientibus nonobstantibus quibuscunque. Vos igitur erga Nos, & Ecclesiam pręfatam veram Dominam, & Matrem vestra itaque studebitis, vt vberioribus gratijs, Nos, Ecclesiaque pręfata prosequi Vos valeamus. Datum Romæ apud S. Petrum sub Annulo Piscatoris die 22. Aprilis 1513. Pontificatus Nostri Anno primo. Balthasar Seuerolus. Super quibus omnibus, & singulis permissis tanquam ritè, rectè, ac legitimè gestis, & factis auctoritatem nostram, dictæque Curiæ nostræ pariter, & decretum interponendum fore, & esse duximus, & interposuimus, prout interponimus per pręsentes. In quorum omnium, & singulorum permissorum fidem pręsentes fieri, & per Notarium Curiæ nostrę infrascriptum subscribi, Sigillique nostri soliti, & quo in talibus vtimur, iussimus, & fecimus impositione muniri. Datum Romæ ex Ædibus nostris sub Anno Domini 1610. Indict. VIII. die dicta 28. Aprilis Pontificatus Sanctiss. in Christo Patris, & Domini Nostri Domini Pauli Diuinæ Prouid. Papæ V. Anno V. pręsentibus ibidem D. D. Hieronymo Fabro de Treuio Spoletanæ Diœcesis, & Petro Antonio Catalono Romano I.V.D. Connotarijs Testibus vocatis habitis specaliter, atque rogatis.

Matthęus Burattus Locumtenens.

Ego

Ego Paulus Blancus Romanæ Curię Causar. Camerę Apostolicę Notarius de pręmissis rogatus publicaui, & subscripsi requisitus, &c.

Constitutio Reuerendiss. D. Gregorij Magaloti Episc. Clus. Prou. Romand. & Exarcatus Rauennæ Præsidis super Salarijs Officiorum Prouinciæ, & eorum Officiis à S.D.N. Sixto Quinto confirmata.

SVMMARIVM MATERIARVM MAGALOTÆ.

Breue Sanctissimi D. N. Sixti Papæ Quinti ad perpetuam rei memoriam.

IN omnibus rebus humanis nihil tàm perfectè institui, nihil vllis legibus, sanctionibusq; tàm diligenter muniri potest; quin id praua quorundam intelligentia peruertere, seu in alienum sensum, atque sancitum est, contorquere moliatur. Vnde Nos, ad huius præcelsæ dignitatis fastigium euecti, decet, & expedit prouidere, vt prauo sensu huiusmodi eliminatio illa, prout facta sunt, intelligantur, & obseruentur, & quæ ad publicam vtilitatem ordinata, & reformata fuerunt, approbare, & confirmare. Cum itaquè, sicut accepimus, nonnulli abusus, praui intellectus, & corruptelæ, aduersus germanam intelligentiam cuiusdam Constitutionis, ac præter, & extrà eam quam alias quodam Gregorius Magalottus Præses Prouinciæ nostræ Ro-
1 mandiolæ edidit, & promulgauit, etiam postmodum per diuersos Romanos Pontifices prædecessores nostros forsan confirmata fuit, & quæ in viridi obseruantia fuit, & est, versentur, & pluries coram diuersis dictæ Prouinciæ Legatis, Præsidentibus, & seu alijs Apostolicæ Sedis Ministris fuerit tractatum, & maturè discussum pro extirpādis, & penitus abolēdis huiusmodi abusibus, & corruptelis, & tandem dilecti filij Communitates, & homines Ciuitatum, Terrarum, Castrorum, & locorum dictæ Prouinciæ coram dilecto filio nostro tituli S. Eusebij Presbyt. Card. Canano nuncupato, ac nostro, & d. Sedis, tunc temporis de Latere Legato, ad hunc, & eundem effectum conuenerunt, ac negotio huiusmodi diù, & maturè inter ipsos discusso, quasdam ordinationes, & declarationes, ac reformationes ediderint, illeque per dictum Iulium Cardinalem approbata, & ad nos pro maiori illarum robore, & subsistentia muniendæ, transmissæ fuerint. Nosque attendentes multa in Communitates, & homines prædictos commoda ex noua huiusmodi ordinationum, declarationum, & reformationum approbatione esse profectura, dilecto filio nostro, Prospero tituli Sancti

cti Clementis Presb. Card. de Sancta Cruce nuncupato mandauimus, & conuocato dilecto filio Magistro Iofredo Lomellino Cameræ Apostolicæ generali Commissario, dictas ordinationes, declarationes, & reformationes diligenter excuterent, & examinarent, & quæ viderentur, corrigerent, & delerent atque emendarent, ipsique sepiùs congregati, illis diligenter visis, & singulatim examinatis, maturequè discussis, parùm, aut nihil immutauerint. Denique ipsi Prosper Cardinalis, & Iofredus omni studio, & diligentia, ab ipsis de mandato nostro adhibita, postremam illis manum imposuerint. Nos, quibus Prosper Cardinalis prædictus præmissa sæpiùs retulit, Volentes, quæ tanto labore, impensis, ac maturitate ad publicam vtilitatem digesta sunt, inuiolabiliter obseruari, ac tenorem Constitutionis Magalotæ præsentibus pro sufficienter expresso habentes. Motu proprio, non ad dictorum Communitatum, & hominum, aut aliorum pro eis Nobis desuper oblatæ petitionis instantiam, sed ex certa Nostra scientia, ac de Apostolicæ potestatis plenitudine, omnes, & quascunque intelligentias, consuetudines, & longissimos vsus, stylos, ac declarationes, etiam iuramentis, litteris, confirmationibus, & approbationibus Apostolicis, vel quibusuis alijs firmitatibus roboratas, & dictis Constitutionibus Magaloti, ac huiusmodi declarationibus, ordinationibus, & reformationibus in aliquo aduersantes, Apostolica auctoritate tenore præsentium perpetuo abrogamus, tollimus, & penitùs abolemus, neminemque ad illas deinceps obligari volumus. Præcipientes in virtute sanctæ obedientiæ, ac sub Excommunicationis sententia per contrafacientes eo ipso incurrenda, ne in posterum aliquis Prouinciæ præfatæ Rector, Iudex, seu Notarius, aut Procurator, vel Aduocatus audeat quoquomodo introducere, vel se subscribere, & testari de aliquo stylo, consuetudine, vsu, & intelligentia, quæ sit, vel esse videatur contra d. Constitutionis Magalotę, ac huiusmodi declarationū, & reformationum ordinationū continentiā, & tenorem, & si quid in contrarium factum, aut in iudicium tractum fuerit, id omne nullum, & inualidum nulliusque roboris, vel momenti existat, & esse censeatur perpetuò. Nouissimas verò ordinationes, declarationes, & reformationes prædictas, quas presentibus de verbo ad verbum annotari fecimus, dicta auctoritate earundem tenore præsentium etiam perpetuò approbamus, & confirmamus, ac præsentis scripti patrocinio communiuimus, supplētes omnes, & singulos deffectus, si qui interuenerint in eisdem, & vt approbatio huiusmodi amplius innotescat, decreuimus, vt de cętero, post quatuor dies à publicatione præsentium in dicta Prouincia facienda, nulli alij intellectus, styli, consuetudines, & vsus etiam inueterati per longissimum temporis spatium, qui dictis Constitutionibus Magalotti, & huiusmodi ordinationibus, declarationibus, & reformationibus aduersentur, ad pendentium indecisarum, & futurarum causarum decisionem, ac negotiorum expeditionem allegari posset, nec quisquàm illas allegans audiri debeat, sed tantum secundum præfatas Magaloti Constitutiones, & huiusmodi ordinationes, declarationes, & reformationes à Nobis, vt præfertur, approbatas, & confirmatas in dicta Prouincia, & singulis illius Ciuitatibus, Castris, Terris, Villis, & locis, quauis alia tanquam sinistra, odiosa, vel captiosa interpretatione sublata, inuiolabiliter, & perpetuo, prout iacent, obseruentur, ac iuxta ipsas causas, & negotia omnia in futurum per quoscunque Iudices, tàm seculares, quàm Ecclesiasticos, delegatos, & Commissarios quauis auctoritate fungentes, etiam causarum Palatij Apostolici Auditores, ac Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales, sublata eis, & eorum cuiliber quauis aliter iudicandi, & interpretandi facultate, & auctoritate vbique Iudicari, & deffiniri debeant, sitque irritum, & inane, quicquid secus his à quoquam quauis auctoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari. Quocircà Venerabili Fratri Archiepiscopo Rauennateñ, ac dilectis filijs Rectori dictæ nostræ Prouinciæ pro tempore existenti, ac Collegio Doctorum Ciuitatum, & locorum eiusdem Prouincię per Apostolica scripta mandamus, quatenus ipsi, vel duo, aut vnus eorum, per se, vel alium, seu alios vbi, & quando expedierint præsentes literas, & in eis contenta quæcunque publicent, & publicari, seu etiam imprimi faciant, ac inuiolabiliter, & perpetuo obseruari; contradictores quoslibet, & rebelles, & præmissis non parentes, per sententias, censuras, & pęnas Ecclesiasticas, aliaq; opportuna iuris, & facti remedia appellatione postposita, compe-

scen-

scendo, inuocato etiam ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachij secularis. Non obstan. fœl. record. Pij Papæ Quarti Prædecessoris nostri de Gratijs, interesse Cameræ præfatæ concernentibus infrà certum tunc expressum tempus registrandis, ac alijs Constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, necnon statutis, stylis, vsibus, & consuetudinibus, priuilegijs quoque indultis, & literis Apostolicis sub quibuscunque tenoribus, & formis, ac cum quibusuis etiam derogatoriarū derogatorijsq; alijsq; efficaciotibus, & insolitis clausulis, irritātibusque, & alijs decretis sub quibuscunq; tenoribus, & formis, ac cū quibusuis clausulis, & decretis in genere, vel in specie, etiam motu scientia, & potestate similibus, ac alias in contrarium quomodolibet etiam Officialibus, Ministris, & alijs personis in dictis Constitutionibus, & reformationibus expressis, & nominatis, & in erectione officiorum per Nos, seù alios Romanos Pontifices concessis, ac forsan pluries, & iteratis vicibus approbatis, & confirmatis; necnon quacunque litis pendentia coram quibuscumque Iudicibus, & dictis Auditoribus super prætensionibus, quæ dictis Constitutionibus & reformationibus aduersātur tàm in possessorio, quàm in peritorio forsan existente, & ad cuiusuis instantiam introducta, necnon litis status, & dicto statutorum, & aliorum præmissorum tenores præsentibus haberi volumus pro sufficienter, & plenè expræssis, illas in suo robore permansuris hac vice duntaxat specialiter, & expresè derogamus, contrarijs quibuscunque. Aut si aliquibus communiter, vel diuisim ab eadem sit sede indultum, quòd interdici, suspendi, vel excommunicari non possint per literas Apostolicas non facientes plenam, & expressam, ac de verbo ad verbum de indulto huiusmodi mentionem. Dat. Romæ apud Sanctum Marcum sub Annulo Piscatoris die 29. Septembris 1587. Pontificatus Nostri Anno Tertio.

Loco ✝ Sigilli.

Tho. Thom. Gualterutius.

A. R. Vlossius.

Gregorius Magalotus Episcopus Clus. Prouinciæ Romandiolæ, & Exarcatus Rauennæ Præfet.

NOlentes: sicut Nobis commissi officij cura inquirit, Auditores, Gubernatores, & alios Prouinciæ Romandiolæ, & Exarcatus Rauennæ Officiales immundas, & rapaces manus habere, & Sanctæ Romanæ Ecclesiæ fideles, & deuotos subditos ab his, vt hactenus non sine eorum magno incommodo factum est, indebitis so-
2 lutionibus grauari. De mandato S. D. N. Pauli III. viuæ vocis oraculo, de super Nobis facto habita matura, & diligenti informatione, ifrascriptam salariorum, & mercedum Officialium reformationē iuxta antiquam, & laudabilem consuetudinem describi, ac publicari mandauimus. Cui si quis auaritia ductus, & salutis suæ immemor, contrafecerit, sciat se indignationis præfati S. D. N. ac officij nostri seueritatis pœnam absque spe veniæ subiturum.

REFORMATIO.

QVoniam experientia rerum magistra edocuit, vel Procuratorum, vel Not., vel Cancellariorum, vel Aduocatorum, aut Iudicij auaritia nonnullos in hac Romandiola Prouinciæ, introductos fuisse errores in taxandis prædictorum, & aliorum Curiæ Generalis commodis deseruientium mercedibus. Ideo Nos Gregorij Magaloti orditiones, & mentem penitus à quibuscunque, & singulis prædictorum dictæ Prouinciæ obseruari desiderantes, prætereà adhibito etiā consilio eorum, qui quotidie in foro, & subselijs versantur amputantes, & tollentes supradictos errores, abusus, & corruptelas infrascripta ordināda pro vtilitate, & commodo subditorum, & Prouincialium, sit Prouincia exigente omni studio, & diligentia esse censuimus.

De Officio Præsidis.

PRæses Prouinciæ, cum debeat pro suorū Prouincialiū trāquillitate, & iustitia om-
3 nem curam, ✝ & sollicitudinē, gratis, & paterno affectu impendere, pro quibuscunque sententijs, decretis, causarum cognitionibus, tàm in Ciuilibus, quàm in Criminalibus nihil penitus accipiat: sed ab eo, veluti Patre in vtilitatem filiorum, omnia, quæ ad eius officium spectant, sine pretio, ac mercede concedantur.

REFORMATIO.

SAnctè admodum Gregorius Magalotus ordinauit Præsidem Prouinciæ pro suorum Prouincialium tranquillitate, & iustitia omnem curam, & sollicitudinem gratis, & paterno affectu sanctà ab eo expedienda impendere debere abusus tamen, & corruptela

tela inoleuit, Cubicularios sub colore sigilli aliquando extorsisse sportulas eum in publica visitatione Carcerum mandasset Præses aliquem relaxari. Nunc tamen errorem penitus tollentes volumus nihil tali casu pro mandatis executiuis Cubicularios posse accipere, sicut & gratis impartitur Præses auctoritatem suam & illud mandatum gratis pariter tradere debere decernimus.

De officio Auditoris Curiæ Generalis, & eius mercede in causis Ciuilibus.

IN executiuis sententijs vbi non interuenit rei contradictio, nec aliqua causæ cognitio, habeat Auditor denarios quatuor pro libra valoris, & æstimationis rei petitę
4 vsq; ad quamcunque summam, si mandatum traditum fuerit, dummodo sportulę non excedant quantitatem trium scutorum, aliàs si mandatum non fuerit traditum, quamuis decretum, nihil accipiat. Et mandatum non detur creditori, nisi die sequenti, quo decretum fuit, & si interim debitor comparuerit audiatur. Et Auditor non habeat in eodem negotio, si opportuerit in contradictorio causam cognoscere, nisi semel sportulas secundum præsentem reformationem.

In executiuis verò, vbi interuenit rei contradictio, & aliqua causæ cognitio, si mandatum executiuum traditum fuerit. Pro qualibet libra valoris, & æstimationis rei petitæ habeat denarios sex vsque ad quamcunque summam, dummodo sportulæ non excedant quantitatem sex scutorum.

Si verò mandatum traditum non fuerit, quia debitor terminum ad soluendum petierit, vel aliter concordatum fuerit, nihil accipiat, nisi parte instante pronunciatum fuerit, quo casu habeat ad rationem supradictam.

In ordinariis, vel commissarijs non executiuis, vbi, interuenit causæ cognitio, & rei contradictio, habeat in totum solidum vnum pro qualibet libra (vt supra) vsque ad quamcunq; summam, dummodo sportulæ non excedant quantitatem duodecim scutorum.

In sententijs interlocutorijs, vim diffinitiuæ habentibus, quæ post se aliam sententiam non expectent, & per eam totum negotium, de quo agitur, terminetur, habeat Auditor medietatem eius, quod in ordinarijs haberet, si diffinitiuam sententiam tulisset.

Si verò post se aliam sententiam expectarent, à quinquaginta scutis supra cuiuscunque valoris, vel quantitatis sit causa principalis habeat scutum vnum à quinquaginta infra medietatem vnius scuti, nec vltra petere possit, sed in interlocutorijs non habentibus vim diffinitiuæ nihil accipere possit.

Et si contigerit postquam causa est instructa vsq; ad sententiam exclusiuè partes deuenire ad concordiam, habeat Auditor pro sportulis medietatem eius, quod haberet si pronunciatum fuisset, nisi sportulæ fuissent per litigantes depositæ, quas eo casu restituere non teneatur. Et Auditor si fuerint sportulæ pro sententia solutæ nihil possit petere pro commissione executionis sententiæ, nisi nonus processus fieret super executione petita rei iudicatæ, & tunc habeat prout de sententijs interlocutorijs dictum est. Pro primo, & secundo decreto in contumaciam rei nihil habeat. Auditor, nisi causæ cognitio interuenerit, & tunc accipiat, prout in causis executiuis dictum est.

Cęterum si in vno eodemque negotio, ac sententia plures quantitates ad diuersas personas spectantes, quantumcunque separatim compræhenderentur, Auditor non possit habere mercedem, nisi ad rationem prædictam, ac si esset vna quantitas, vel persona coniunctim, quæ merces soluatur ęquali portione, & pro rata summæ debitæ ab habentibus interesse.

Sed si in aliqua causa ciuili alicuius magnæ importàtiæ Auditorē opportuisset multum laborare, ac studere, itaque maiori mercede dignus videretur, Præses Prouinciæ qualitate causæ labore, ac studio Auditoris consideratis arbitrio suo mercedem augeat, & arbitretur.

Aduocati, & Procuratores sub pœna infamię, & suspensionis ab officio, ac partes litigantes non possint sub pœna centum ducat. aliquid vltra pro sportulis dare, vel offerri facere; Nec Auditor sub eisdem pœnis accipere possit.

REFORMATIO.

QVia compertum iam esse reperitur in generali Curia ab Auditore quandoque in executiuis, vbi nec rei contradictio, nec causæ cognitio interuenit pro mercede receptos fuisse denarios sex pro libra valoris, & extimationis rei petitæ vsque ad quamcunque summam, dummodo sportulæ non excedant

scuta

scuta tria, si verò mandatum traditum non esset, licet Decretum usque ad quamcunque summam aliquando sportulas extorsisse; propterea amputantes, & remouentes præfatum errorem; volumus, & mandamus non excedi quatuor denarios pro libra, ubi nec rei contradictio, nec causæ cognitio interuenit valoris, & æstimationis rei petitæ usque ad quamcumque summam, dummodo sportulæ non excedant scuta tria, si verò mandatum non fuerit traditum, licet Decretum nihil percipiat Auditor, sicut Magalotus expressè decreuit. Pariter, & quia intelleximus aliquando in contumaciam Reorum ab Auditore receptas fuisse sportulas, & si refectis expensis petierit reus aliquis reaudiri, voluisse eundem denuò, & iterum alias sportulas, mandamus, si contigerit huiusmodi casus, nisi semel prædictum Auditorem posse sportulas accipere, nisi diuersum fuerit negotium, sed si fuerit eadem causa, nisi semel illas percipere posse mandamus. Ab aliquibus fuisse etiam contra mentem Magaloti accepimus, in executiuis, ubi interuenit rei contradictio, & aliqua causæ cognitio, & mandatum traditum fuerit duplicatas, casu quò quis voluerit ad se defendendum admitti, fuisse receptas sportulas, & si mandatum non fuerit traditum, vel quia reus petijt terminum ad soluendum, vel aliter fuerit cum aduersario concordatum, salarium ab eo fuisse exactum, decernimus primo casu nisi semel tantum sportulas ab eo recepi posse; altero verò casu nihil Auditorem habere posse mandamus nisi per sententiam pronunciatum fuerit, & semel tantum in utroque casu seruetur in hoc dispositio Magaloti loquentis circa exactionem sportularum in executiuis, ubi rei contradictio, & aliqua causa cognitio interuenit. Quia compertum est interlocutorijs vim diffinitiuæ habentibus, & quæ post se aliam non expectant sententiam, & per quam totum negotium de quo agitur terminatur, aliquando voluisse Auditorem sportulas commensurari, sicuti in ordinarijs, propterea attendentes, & insequentes Magaloti intentionem mandamus, & volumus tantumodo medietatem illum posse consequi, quòd in ordinarijs accepisset, si diffinitiuam tulisset sententiam, si verò aliquam post se expectaret sententiam volumus à quinquaginta scutis supra scutum unum illum posse duntaxat percipere, causa sit cuiuscunque quantitatis, infrà verò, nisi dimidium scuti. In interlocutorijs verò, quæ vim diffinitiuæ non habent, non volumus illum quidquam accipere posse, sicut expressè decreuit Magalotus. Et quoniam aliquando scimus per Auditorem Curiæ Generalis fuisse, si partes ad concordiam peruenerint salaria, & quidem indebitè exacta. Ideò volentes eiusdem cupiditati occurrere, subditis oportunè prouidere eorumque indemnitati consulere, ac penitus hunc extirpare errorem, mandamus, ac sancimus si inter partes fuerit concordatum nihil Auditorem percipere posse, nisi quãdo causa esset instructa usque ad sententiam exclusiuè; tunc enim permittimus ex quo sæpè, ac sæpiùs fuerit aditus, & forsan interlocutus pro sportulis medietatem illum capere posse eius, quod si pronunciasset, sed si depositatæ fuerint sportulæ, & sententia in cedula habita fuerit, aut terminus proseruato habitus fuerit, tunc totum recipiat salarium, si verò tantum fuerint depositatæ, & tunc habeat prout in interlocutorijs, sicut, & ex Magaloto decretum fuit. Errore pariter fuisse introductum aduertimus, Auditorem voluisse, & exegisse sportulas ad rationem sex denariorum pro libra, si sententia petebatur respectu expensarum taxa producta executio, cum tamen expræsè disposuit Magalotus nihil nisi pro sententia eum recipere posse, nisi nouus fieret processus; propterea abijcientes, & penitus remouentes hunc abusum, & corruptelam mandamus sicuti, & Magalotus præcepit, Auditorem nisi pro sententia tantummodò sportulas habere posse, pro executione verò illius sententiæ nihil eum consequi audere, nisi fieret nouus processus. Et ut hominum malitijs obuietur declaramus illũ nouum intelligi processum, quando coram Iudice competenti contingit litem, vel causam, aut controuersiam cognosci, licet etiam coram alio incompetenti fuisset cæpta, vel quando noua instantia incipit currere, aut in forma iudicij fit nouus processus super executione petita rei iudicatæ. Hoc enim casu permittimus ob laborem, quem sustinet Auditor in cognoscendo illum sportulas habere posse, prout de interlocutorijs dictum est. Grauiter etiam accipimus non semel Auditorem voluisse, si agebatur super nullitate alicuius sententiæ, & contigisset pronunciare, licet sententia de cuius nullitate agebatur esset super negotio executiuo, voluisse inquam sportulas, prout in ordinarijs soluitur, & tamen nemo est, qui non videat grauissimum hunc esse abusum. Vnde omninò subditorum querelis prospicere cupientes mandamus, & ordinamus tantummodo prout in executiuis illum posse sportulas accipere. Absurdum enim

E

enim arbitramur plus debere solui ob cognitionem nullitatis oppositæ, quàm fiat super principali negotio, aut pro prima sententia. Non minùs resecandum est, quod est quod fiebat in materia appellationum. Nam inuenimus obseruatum fuisse dicentem appellationem esse desertam, vel illam non deuoluere, si super prædictis pronunciaretur, solutas fuisse sportulas, ac si sententia diffinitiua fuisset lata, & tamen omnibus compertum est Magalotum voluisse, quod interlocutorijs vim diffinitiuæ habentibus, & in his, quæ post se aliam non expectant sententiam solueretur pro medietate illius salarij, quod in ordinarijs solui debere ordinatum est, & quoniam cauillationibus aliquando vsque ad nauseam altercatum est, an supradicta, & si quæ prædictis similia reperiantur, dicantur interlocutoriæ habentes vim diffinitiuæ pro bono communi volumus, & mandamus prædicta haberi pro interlocutorijs vim diffinitiuæ habentibus omnibus cauillationibus, & hominum malitijs penitus resecatis. Abusu quoque receptum fuisse accepimus Auditorem pro tempore voluisse pro primo, vel secundo Decreto in contumaciam veluti pro Decreto de immittendo in possessionem absq; causæ cognitione, licet nihil laboris egerit, salarium, ac si diffinitiuam tulisset sententiam. Propterea Magaloti mentem, & intentionem insequentes mandamus pro primo, & secundo Decreto Auditorem aliquod non posse salarium percipere, nisi tantum vbi causæ cognitio interuenit, quo etiam in casu cum modicus et labor est futurus illum prout in executiuis volumus sportulas accipere posse. Pariter accepimus, si vno, eodemque negotio plures extiterint personæ, vel quantitates petitæ, Auditorem voluisse multiplicare vsque ad triplicationem sportulas. Ideò resecantes, & penitus amputantes abusum hunc prauum, & totæ Prouinciæ damnosum errorem, & illum omninò tollentes, mandamus, & decernimus, siue causæ fuerint vniuersitatum, Communitatum, Corporum, Collegiorum, Societatum, aut aliorum, & tandem in nullo casu, ex quo vna tantum prædictorum est causæ cognitio, & maior non est Iudicis labor non nisi vnicam simplicem mercedem, omni, & qualibet multiplicatione reiecta deberi antedicto Auditori dispartiendam, & soluendam secundum proportionem, & ratam personarum, rerum, & quantitatum petitarum. Et quia posset dubitari, an omnia supradicta vendicent sibi locum respectu Notariorum, vel Cancellariorum declaramus, & mandamus respectiuè illa omnia, etiam intuitu ipsorum accomodari debere, & in illis locum habere, ac si de verbo ad verbum specificè, & expressè fuissent repetita, & nominatim in illis enunciata singula singulis, tamen congruè refferentes, cum secundum prædictorum salaria, regulentur, & illa Not. Cancell. Et quia omnium habere memoriam potiùs diuinitùs est, quam humanitùs, propterea noleates aliquos ob enumerationem prædictorum extimasse cæteros alios, si qui erãt, & sunt praui abusus nos vel dissimulasse, vel in obseruantia reliquisse; Ideò declaramus si quod vltra prædictos errores, abusus, & prauas corruptelas supra expositos, seù expositas reperietur, quod directè, vel indirectè contra expressam, vel tacitam mentem Magaloti fuerit, etiam consuetudine, vel vsu, & tacito hominum consensu introductum, vel confirmatum in officio supradicti Auditoris ciuilis, & eius Notarij, vel Cancellarij intelligatur, & sit per hanc nostram declarationem, determinationem pænitus, & omninò sublatum, & extinctum, & ne contingat amplius super hoc dubitari; & de cætero minime huiusmodi, aut alij introducantur errores, vel abusus, arbitrio Præsidis volumus esse tributum, vt determinet, & declaret, quis sit, aut fuerit abusus, error, corruptela, vel aliquid contra mentem Magaloti, cuius determinationi omnes teneantur acquiescere sub pœna arbitrio Præsidis imponenda.

IN CAVSIS CRIMINALIBVS;
Et primò de sententijs absolutorijs.

IN sententijs absolutorijs à pœna capitali, in quam Reus fuit in contumaciam, vel aliter condemnatus, & vt doceat de innocentia constituit se in carcere, vel aliàs fuit captus, pro sportulis habeat Auditor scutos decem.

In similibus sententijs, & casibus, à pœna amputationis membri, vel sanguinis citra mortem, habeat scutos sex: In absolutorijs à pœna quacunque corporali, vel corporis afflictiua citra sanguinem scutos tres, nisi pœna corporalis pro aliquo leui delicto per bannimenta, vel aliter imposita, sit, quo casu pro absolutoria habeat dimidiũ eius, quod proximè dictum est.

In sententijs absolutorijs à pœna capitali, vel corporis afflictiua Rei nondum condemnati, si Reus adeò vrgentibus inditijs, & argumentis laborat, vt de iure torqueri potuisset, idem quod in Reo condemnato seruetur.

Si verò non potuisset de iure torqueri, sed ad inquirendum inditia extabant, pro absolutoria nihil habeat Auditor, nisi (Reo instante, & petente) sententia absolutoria lata fuerit, & tunc Auditor habeat medietatem eius, quod haberet si Reus potuisset de iure torqueri. Sin autem inditia non extarent, vel saltem ad inquirendum sufficientia, Auditor teneatur gratis Reum etiã petentem, & instantem absoluere.

In absolutorijs à pœnis pecuniarijs, seruata semper suprascripta distinctione de inditijs, habeat solidum vnum pro qualibet libra pro quacunque summa, dummodò quantitatem non excedat decem scutorũ.

Sed si aliquis fuisset absolutus à pœna capitali, vel corporis afflictiua, & in eadem sententia condemnatus in pœnam pecuniariam, habeat Auditor sportulas pro absolutione, vel ratam pœnæ pecuniariæ secundùm ordinationem supradictam arbitrio suo, ita quòd non habeat nisi vnam mercedem pro absolutione, & condemnatione respectiuè facta.

In absolutorijs sententijs, si in vna eademque sententia plures personæ absoluerentur in casibus in quibus sportulæ soluerentur, si absoluti excesserint numerum trium, Auditor, & Notarius maleficiorum habeat ad rationem prædictam à dictis absolutis, ac si vltra tres in absolutoria non comprehenderentur, quod æquali portione debeat per absolutos solui.

REFORMATIO.

EX mente Magaloti etiam alias fuisse obseruatum accepimus, si in vna, eademque sententia plures personæ vltra numerum trium absoluerentur, Auditorem Criminalem Curiæ generalis, eiusque Notarium, seu Cancellarium aliquando consueuisse sportulas accipere ad rationem Reorum, & numerum absolutorum, qui erant inquisiti. Verum quia contra Magaloti mentem contingebat, & nimium esse cognoscitur, cum eueniebat plures, ac plures etiam de vno, eodemque delicto esse accusatos, vel inquisitos etiam ad rationem prædictam excessiuas fuisse aliquãdo exactas sportulas, & in tali; & simili casu volumus, & mandamus Auditorem Criminalem non nisi pro tribus absolutis tantum, & non vltra sint, quot quot fuerint Rei delinquentes accusati, & inquisiti de vno, aut pluribus delictis simul. à prædictis factis, aut commissis sportulas accipere. Contingebat aliquando Reum vnum de pluribus delictis esse inquisitum, & processatum, & cognita illius innocentia liberari. Ideò quia intelleximus non semel aliquando Auditorem pro sportulis voluisse multitudine delictorum inspecta, salaria duplicata, & quandoque triplicata: propterea licet hæc expræssè non determinet Magalota, mandamus hoc casu vnicam tantum mercedem non duplicatam, nec triplicatam, sed simplicem illum exigere posse. Similiter, & relatum est Auditorem Criminalem Curiæ Generalis in absolutorijs à pœnis pecuniarijs voluisse excessiuas sportulas ad rationem pœnarum à Bannimentis Prouinciæ impositarum, non habito respectu Constitutionum Marchiæ, vel Statutorum Ciuitatum, vel locorum Prouinciæ, quæ vigebant tempore Magaloti, quorum pœnæ non erant ità graues sicuti ex Bannimentis imposita esse dignoscuntur. Propterea ad honestam mercedem huiusmodi salaria reducentes in prædictis absolutorijs mandamus supradictum non posse pro mercede sua excedere scuta decem, ne contingat maiorem fieri solutionem pro pœna pecuniaria, quàm pro pœna capitali, & confiscatione bonorum. Quia experientia ostendit ex mulctis auctoritatem, & Iurisdictiones Iudicium conseruari, & extimore mulctarum fieri, quod delinquentes puniantur, & castigentur. Ideò in vsu sunt frequentes, & videntur fieri, vt tandem tædio affecti mulctati compareant; propterea nè ad alium trahantur finem, volumus quod pro prædictis mulctis impositis Auditor nihil recipere possit, quod hactenus malè obseruatum est; cum pro prædictis fuerint multoties sportulæ, etiam indebitè exactæ; idem etiam volumus obseruari, si vel comparuerit, vel captus fuerit reus. Nam declaramus ipso iure esse mulctam nullam, & facto cassam, & irritam.

DE SENTENTIIS CONDEMNATORIIS.

IN condemnatorijs pecuniarijs habeat secundùm consuetudinem decimas, non condemnationis, sed eius summæ in quam Reus cum Camera se composuit moderan-
6 das arbitrio Domini Præsidis secundùm contingentiam casuum, & quantitatem pœnarum, & personarum qualitatem, sed summam quinquaginta scutorum excedere non possint, quantuncunque magna sit quantitas in quam Reus condemnatur, vel componitur.

In condemnatorijs capitalibus, vel corporis afflictiuis nihil petere possit, nisi pœna capita-

pitalis, vel corporalis fuerit in pecuniariam commutata, vel bona fuerint confiscata, & Fisco incorporata, & tunc habeat ad rationem prædictam, sed decimæ quantitatem suprascriptam non excedant.

Pro præsentatione, & visione cuiuslibet gratiæ, & absolutionis, aliàs præsentatæ, & visæ nihil accipiat. Si verò non fuit ampliùs præsentata, & visa, habeat Auditor scutum vnum pro eius labore.

Auditor coram eo litigantes, ac eorum Aduocatos, vel Procuratores, libenter audiat, ac requisitus teneatur dubia causarum coram eo vertentium partibus dare. Studeat quantùm potest causarum breuitati. Procuratorum, & Aduocatorum cauillationes, subterfugia, & non necessarias dilationes reijciat. Pauperum, & miserabilium personarum, ac viduarum, pupillorum, & Mercedum, Mercatorum causas, ac in summis quibuscunque à vigintiquinque libris infra sine peritione, summariè, extraiudicialiter, & sola veritate inspecta, sine scriptis, si qualitas causæ patitur audiat, & expediat. Appellationes friuolas non admittat, sed illis reiectis sententias per ipsum latas exequatur. Procuretque omni qua potest sollicitudine venientes ad Curiam non expensis grauentur, celeriùs quo fieri poterit expedire, ferijs quibuscunque ex qualibet causa introductis non obstantibus, præterquam in solemnibus festiuitatibus in Dei honorem ex præcepto vniuersalis Ecclesiæ introductis.

Et Auditor contra aliquem inquirere non possit sine inditijs ad inquirendum sufficientibus, nisi ex aliqua vrgenti causa, & tunc de mandato Præsidis, aliàs inquisitio, & quicquid inde sequitur sit nullum, & vitio nullitatis subiectum.

In Causis Criminalibus vbi vrgentia sunt inditia, antequam ad quæstionem procedat, si pro parte Rei dare copiam inditiorum fuerit requisitus, nunquam sub pœna arbitrij Præsidis aliquem torqueat, nisi inditijs cum termino ad purgandum datis, & illis discussis, & Reo ad largam posito, vt potestatem habeat Procuratores, & Aduocatos de suis deffensionibus informare. Et neminem quæstioni subijciat, nisi pro crimine capitali, & nisi pœna corporalis, vel grauis pecuniaria imponi deberet. Pro leuibus autem delictis, à tortura abstineat, ne maior sit inuestigatio, quam delicti pœna.

Et si aliquis fuerit captus pro quacunque pœna pecuniaria, si Auditor non habuerit inditia ad quæstionem sufficientia, sub fideiussore captum relaxet donec Processum expedierit.

In quibuscunque causis in sententiando, & declarando seruet statuta, ordinationes, consuetudines loci illius, cuius sunt coram eo litigantes, si allegata fuerint, & probata.

Litigantes coram eo, nisi eorum Causæ Ciuiles sint per Præsidem eidem specialiter commissæ, ad Iudices suos remittat, nisi litigantes sint eiusdem loci, in quo Auditor conrigerit cum Curia morari, nec aliquas causas à Iudicibus ordinarijs ad se aduocare possit, nec præfatis Iudicibus sine speciali commissione Præsidis inhibere, & causas inceptas coram eo in loco in quo moratur, & non finitas ante discessum remittat ordinarium eiusdem loci, in his in quibus reperiuntur terminis, nisi sint instructæ, siue monitio facta ad sententiam, vel eidem per Præsidem commissæ.

Item Auditor non possit alicuius bona describi mandare, nisi in casibus in quibus de iure veniret confiscatio bonorum, vel vbi timeretur de eorum asportatione, vel dilapidatione, ad quam descriptionem, nisi necessarium fuerit non procedat.

Et ad suspiciones euitandas, & finem litibus imponendum, si in aliqua Causa Ciuili, vel Criminali Auditor per aliquem ex partibus suspectus allegatus fuerit, vel aliter adiunctus petitus, eo casu Auditor præfatus in dicta causa ad vlteriora procedere non possit, neque illam terminare, nisi cum interuentu, & consilio Gubernatoris, vel Auditoris, si Iuris Peritus fuerit illius Ciuitatis, in qua cum Curia moram trahit, qui in præsentem reformationem in adiunctum in casu prædicto eidem Auditori ex tunc datus esse intelligatur, qui vnà cum Auditore debeat dictam causam cognoscere, & terminare. Quod locum non habeat in causis executiuis liquidorum instrumentorum, nec in causis Pupillorum, Viduarum, & miserabilium personarum, nisi per dictas personas Auditor suspectus allegatus fuerit, vel adiunctus petitus.

REFORMATIO.

IN pecuniarijs condematorijs statuit Magalotus præfatum Auditorem Criminalem Curiæ secundum consuetudinem decimas habere posse, non condemnationis, sed eius summæ, in quam Reus se cum Cam. composuerit mode-

moderandas arbitrio dicti Præsidis, secundum contingentiam casuum, & quantitatem pœnarum, & personarum qualitatem, quam summam statuit excedere non posse scuta quinquaginta, quantumcumque quantitas magna sit, in quam Reus condemnatur, vel componitur, & tamen hominum subtilitate accepta est vltima particula illa vel, *vt stet disiunctiuè, non autem copulatiuè, & ob id magna difficultas exorta est cum verè sensus esse videatur, vt coniunctiuè, & copulatiuè accipi debeat, ne absurdum sequatur plus illum posse consequi, quam sit eius, quod ingrediatur Cameram. Ideò arbitramur, tollentes altercationes, & iurgia, quæ super huiusmodi casu audiebatur, maximè cum aliquando peruersè fuerit à quibusdam id hactenus acceptum, declarandum esse coniunctiuè, & copulatiuè dictionem illam* vel *assumendam esse, vel loco dictionis* et *accipiendam esse, sicuti ex præcedentibus ostenditur etiam Magalotum eam dictionem* vel *assumpsisse. Malè à quibusdam fuisse acceptum non iuramus, quod clarissimè statuit Magalotus circa præsentationem, & visionem cuiuslibet gratiæ, & absolutionis alias præsentatæ, & visæ. Nam mandauit pro prima nihil accipere debere Auditorem, & pro illa, quæ non fuit amplius præsentata, & visa scutum vnum pro eius labore posse recipere, & tamen intellectum est pro primo capite illum voluisse extorquere aureum vnum, cum expressè nihil accipere posse tali casu decreuerit, altero verò casu tot scuta voluisse, quot essent nominati in dicta præsentatione, & visione gratiæ, & absolutionis, cum vnum tantum ex mente Magaloti scutum eum posse recipere compertum est. Vnde mandamus supradictos abusus tollentes; primo casu nihil illum habere posse, sicuti Magalotus decreuit; altero verò casu non nisi scutum, licet plures in illa fuerint præsentatione, & visione gratiæ, & absolutionis nominati prout expressè disponit Magalotus. Pariter, & alterum circa prædictos casus extare errorem intelleximus; scilicet prædictum Auditorem non solum pro præsentatione, & visione supplicationis cuiuslibet scutum vnum, sed pro præsentatione literarum, & etiam præsentis casibus prædictum scutum vnum accepisse, quando habet decimas. Ideò, cum manifestè constet esse contra Magaloti mentem, mandamus prædictum scutum illum pro præsentatione literarum, nec quando decimas percipit, quicquam pro prædictis consequi valeat. Compertum est aliquando vbi Auditor Curiæ Criminalis mandauit bona describi pluries voluisse mercedem, non simplicem, sed multiplicasse illam tàm pro se, quàm pro Baricello. Ideò tollendo hunc expressum errorem, mandamus Auditorem prædictum pro confectione descriptionis bonorum vniuscuiusque casus, in quo de iure venirent bona confiscanda, non nisi vnicam, & simplicem mercedem tàm pro se, quàm pro Notario, & Barigello accipere posse, mandantes etiam in Inuentario, non nisi necessaria describi debere, & pro non necessarijs in nihilo pro mercede teneatur illis. Notarios Criminales Curiæ, seù eiusdem pro tempore Cancellarios coegisse à multis annis citra, & hodie pariter cogere singulos Reos accusatos, & inquisitos pro vno, eodemque delicto, & pro copijs simplicibus, & pro authenticis actibus, seù scripturis veluti indiciorum, constitutorum, inquisitionum, testium, & aliorum etiam productorum actuum multiplicasse vsque ad triplicationem mercedem suam, & singulos prædictorum Reorũ, & vnumquemq; triplicare supradictam mercedem, quod nedùm irrationale, & iniquum est, sed, & inhumanum vnum pro tribus soluere debere, cum nisi vnicum sustineat Cancellarius laborem. Ideo tollentes hunc prauum, & toti Prouinciæ damnosum, & eijciendum errorem, abusum, stilum, aut irrationabilem consuetudinem, mandamus omni multiplicatione reiecta huiusmodi, & similibus casibus prædictos Cancellarios, seù Notarios non posse, nec cogere, nec recipere etiam à sponte offerente sub pœna arbitrij dicti Præsidis imponenda, mercedem triplicatam pro supradictis, vel copijs, vel authenticis, siuè vnus sit, siuè plures fuerint de eodem delicto accusatus, vel accusati inquisitus, vel inquisiti, siue sit Communitas, siue Vniuersitas, Corpus, Collegium, vel Societas aliqua. Nam volumus, si pro vno, eodemque delicto fuerint accusati, inquisiti, aut aliter denunciati prædictos Notarios, aut Cancellarios non posse eorum mercedem in aliquo casu prædictorum multiplicari, sed permittimus tantum, & duntaxat simplicem puram, & vnicam mercedem. Non minori ratione tollendum est, quod Auditores, & Notarij, seù Cancellarij eiusdem Curiæ Criminalis agere consueuerunt; siquidem supradictos pro capiendis informationibus contra Reos inquisitos contingebat equitare, prauo quodam abusu, si contra duos, vel tres, aut plures solitos fuisse duplicare, & triplicare mercedem viatici, etiam si esset pro vno, eodemque delicto; Ideò ampu-*

amputantes huneparuum errorem, & abusum, & mentem Magaloti attendentes, qui nunquam de duplicatione, aut triplicatione in similibus casibus locutus est, volumus simplicem, & non multiplicatam prædictum Auditorem, & Cancellarios posse accipere mercedem. Quæ de Auditore Curiæ Criminalis hactenus, ut supra tollendo abusus, & huius Prouinciæ prauos errores disposita sunt mandamus, quod de Notarijs, & Cancellarijs eiusdem Curiæ Criminalis, quatenus adaptari possint, intelligantur, & sint etiam respectu prædictorum decreta, & deffinita; sicuti etiam volumus omnes alios si qui erãt, aut sunt, vel errores, vel abusus contra expressam mentem, aut tacitam, ac Curiæ per hanc nostram intelligantur, & sint sublati, & in hoc seruetur quod supra diximus in officio Auditoris Ciuilis pro extirpandis, & tollendis erroribus, & corruptelis, & ad iudicantem circa prædictos, & prædicta. Hoc enim præcipuum muneris volumus esse Præsidis prò tempore, aut Rectoris futuri huius Prouinciæ.

De officio Secretarij Curiæ Generalis, & eius mercede.

IN primis pro qualibet patente facta Gubernatori cuiuslibet Ciuitatis Pro-
7 uinciæ habeat scutos tres, & Iulios tres.

Item pro qualibet patente facta Cancellariis Gubernatorum scutum vnum, & iulium vnum.

Item pro qualibet patente facta Baricello generali Prouinciæ scutos quatuor, & iulios quatuor.

Item pro qualibet patente facta aliis Baricellis Prouinciæ priuatis scutos tres, & iulios tres.

Item pro qualibet confirmatione Potestariæ cuiuslibet Ciuitatis, pro primo semestri tantùm scutos duos, & iulios duos, pro confirmatione reliquorum semestrium, scutum vnum, & iulium vnum. Et hoc de Potestatibus Ciuitatum.

Pro confirmatione verò Potestatum aliorum locorum soluatur medietas eius quod supradictum est.

Item pro qualibet litera cum sigillo iulium vnum.

Item pro quibuslibet literis, patentibus, familiaritatis, vel testimonialibus, siue similium rerum cum sigillo iulios duos.

Item pro expeditione cuiuslibet supplicationis commissionis causæ ciuilis, & cum aduocatione cum litera sigillata iulios duos. In criminalibus verò duplum.

Item pro expeditione cuiuslibet supplicationis, vt supra sinè litera, in ciuilibus iulium vnum cum dimidio; in criminalibus iulios tres. Quod locum habeat in locis vbi Curia moratur, vbi litera non est necessaria.

Item pro qualibet litera in fauorem Communitatis, Collegii, vel Vniuersitatis, iulium vnum cum dimidio.

Item pro quolibet saluoconductu de pœna capitali ad beneplacitum, vel ad longum tempus scutos duos, & iulios duos.

Item pro quolibet saluoconductu de eadem causa ad breue tempus scutum vnum, & iulium vnum; quod intelligatur si fiat per duos menses.

Item pro saluoconductu pro pœna amputationis membri, vel sanguinis citra mortem ad longum tempus scutum vnum, & iulium vnum. Si ad breue tempus, medium scutum, & iulium vnum. Sed pro saluo conductu ex causa criminali pecuniaria, vel corporis afflictiua citra sanguinem per quodcunque tempus medietatem vnius scuti, & iulium vnum. Et si comprehensi in dictis saluisconductibus essent vltra tres, habeat Secretarius pro quolibet excedenti numerum trium, medietatem eius quod ab vno habuisset, vt supra dictum est; dummodo non excedat numerum septem personarum, & tunc ab excedentibus nihil Secretarius accipiat, sed solutio, quæ dicta est, in vtroque casu soluatur à comprehensis in saluoconductu æquali portione.

Item pro qualibet moratoria concessa ad quodcunque tempus iulios duos.

Item pro qualibet moratoria quinquennali, vel cessione bonorum medietatem vnius scuti, & iulium vnum.

Item pro qualibet licentia delationis armorum, vel eundi ad venandum, vel de nocte sine lumine, vel simili iulium vnum. Sed Ciuitatibus, quæ ex priuilegio Apostolico nihil pro licentia armorum soluere debent, gratis talis licentia concedatur.

Item pro qualibet confirmatione priuilegiorum, statutorum, decretorum alicuius Communitatis, Collegii, vel Vniuersitatis, siue particularium personarum, vel rerum similium scutum vnum, & iulium vnum, nisi confirmatio esset magnæ importantiæ, & tunc stetur arbitrio Præsidis.

Item pro qualibet supplicatione compositionis pecuniariæ scutos quinque pro quolibet centenario partis pœnæ, de qua cum effectu facta fuit gratia. Et habeat Secretarius

tarius iulium vnum pro qualibet supplicatione cuiuscunque fuerit quantitatis pro sua scriptura, reseruato arbitrio Præsidis moderandi, & defalcandi dictam mercedem in summis excessiuis.

Sed si contingeret per Secretarium ante sententiam expediri per supplicationem aliquam compositionem pecuniariam, & non appareret de aliqua gratia, de qua fuisset facta compositio, habeat Secretarius ad rationem trium scutorum pro centenario pœnæ, de qua fuit facta compositio, & iulium vnum pro supplicatione cuiuscunque sit summæ.

Item pro expeditione supplicationis gratiæ capitis, & confiscationis bonorum scutos decem, & iulios decem.

Item pro expeditione cuiuslibet gratiæ pro abscisione manus, & cuiuslibet membri, pro effossione oculorum, vel pro pœna sanguinis scutos tres, & iulios tres.

Item pro supplicatione gratiæ à pœna quacunque corporis afflictiua, citra sanguinem, scutos duos, & iulios duos.

Item si alicui fuerit gratiosè remissum exilium, si erat relegatus ad longum tempus, habeat Secretarius scutos duos, & iulios duos: si ad breue tempus, scutum vnum, & iulium vnum: si perpetuò erat deportatus scutos tres, & iulios tres.

Item si alicui per supplicationem fuerit gratiosè remissa pœna funis, habeat Secretarius pro supplicatione gratiæ scutum vnum, & iulium vnum. Si verò condemnatus redemerit pœnam capitis, sanguinis, vel corporis afflictiuam, siue exilium, vel pœnam funis, & cum Camera se composuit, habeat Secretarius pro supplicatione redemptionis medietatem eius, quod dictum est de gratia mera. Et si in eadem gratia à pœnis capitalibus, vel corporis afflictiuis, plures quàm tres comprehenderentur, habeat Secretarius ad rationem prædictam à dictis gratiatis, ac si in gratia vltra tres non comprehenderentur, quòd æquali portione debeat per dictos gratiatos solui.

In reliquis verò, quæ in præsenti reformatione non sunt descripta, procedatur secundùm capitulum magis simile supra positum, in cuius defectum Præses mercedem arbitretur.

Et ne pro negotijs Secretariæ venientes ad Curiam in hospitijs detineantur, debeat Secretarius sub pœna arbitrij Præsidis infra eundem diem, quo fuit sibi commissum negotium per Secretariam, eos expedire, nisi qualitas negotij longius tempus postulauerit.

REFORMATIO.

Simpliciter determinauit Magalottus Secretarium Curiæ Generalis pro qualibet litera cum sigillo pro eius mercede posse iulium vnum habere, vsus tamen introduxit, quòd si litera plura capita contineat, habeat tot iulios Secretarius, quod certè remouendum est, vnde volumus illum tantùm recipere posse pro qualibet litera iulium vnum, etiam si plura contineat capita, vel personas. Fuit quoque receptum vsu, & consuetudine pro litera commissionem continente, Secretarium percipere vltra iulium, & perinde ac si esset simplex causæ commissio. Ideo mandamus pro tali litera nisi vnum iulium posse, illum habere. Quod dictum est de decima in Auditore Criminali, hic referatur, & determinatum esse intelligatur. Et quia pariter intelleximus Secretarium voluisse, vbi contingit ante sententiæ per supplicationem aliquam expediri compositionem pecuniariam, & non appareret de aliqua gratia, de qua fuit facta compositio quinque pro centenario, non eius, quod ingreditur Cameram, sed eius de quo facta fuit gratia; & si fiat compositio post sententiam voluisse prædictum Secretarium quinque pro centenario, non eius quod Cameram ingreditur, sed eius de quo facta fuit gratia. Ideo quia absurdum est illum plus habere posse, quàm par sit; propterea mandamus primò, illum tantummodo tria scuta pro quolibet centenario habere, ac consequi posse eius, quod Cameram ingreditur, nulla habita ratione eius de quo facta est gratia, & hoc ne contingat illum plus recipere, quàm Cameram, altero verò casu pariter volumus illum dumtaxat posse accipere quinque pro centenario eius, quod Cameram ingreditur, non eius ad quod fuit condemnatus. Quia solebat etiam prædictus Secretarius pro litera continente gratiam tot iulios accipere, quot essent nominati, mandamus si gratia fuerit pro vno, eodemque delicto, non posse illum nisi duos iulios habere, nisi diuersa delicta fuerint, & diuersæ personæ, aut causa. Hoc enim casu tot permittimus accipere iulios, quot sunt, aut erunt personæ. In causis verò mixtis, quia variè solutio fiebat Secretario, ideo rem ipsam ad honestum reducentes, mandamus prædictum Secretarium vnum tantùm solutionem debere consequi, & illam

Iam arbitrio dicti Secretarij, siue ille corporalem, siue ciuilem attendere voluerit pœnam Reo inflictam.

De Officio Notarij Curiæ Generalis ad causas Criminales, & eius mercede.

IN primis pro responsione fienda inquisitioni cum fideiussione solidos octo.

Item pro productione cuiuscunq; scripturæ, solidos duos cum dimidio.

Item pro copia data parti, pro quolibet folio tam indiciorum, quàm aliarum scripturarum, dimidium carleni in quibuscunque causis, præter capitalibus, in quibus habeat dimidium iulij.

Item pro copijs auctenticis pro quolibet folio habente lineas viginti pro qualibet facie solidos quatuor, præterquam in capitalibus, in quibus accipiat solidos quinque. Et non possit Notarius cogere partes ad accipiendum copias authenticas, nec authenticas scripturas productas in copijs authenticis inserere, nisi de voluntate partium.

Item pro qualibet comparitione, & actu solidos duos.

Item pro examine cuiuslibet testis, tam pro Notario, quàm pro Iudice solidos decem, tam in delictis pecuniarijs, quàm corporis afflictiuis.

Item in causa capitali, carlenos tres pro quolibet teste examinato, etiam si domi alicuius factum sit examen, dummodo non extra locum, vbi generalis Curia moratur. Sed si materiæ, super quibus examinari deberent, essent excessiuæ, salarium prædictum augeatur arbitrio Præsidis, sed pro examine testium pro informatione Curiæ, vel aliàs ad Fisci instantiam facto, Notarius nihil habeat.

Item pro rogatione cuiuslibet fideiussionis de præsentando, & cuiuscunque alterius tenoris iulium vnum.

Item pro cassatione cuiuslibet fideiussionis iulium vnum.

Item pro quolibet mandato de relaxando aliquem detentum pro pœna pecuniaria iulium vnum; pro pœna verò corporis afflictiua iulios duos: Pro pœna capitali iulios tres. Et hoc in casibus in quibus nihil accipit Notarius pro rogitu sententiæ, vel ante sententiam per Auditorem relatio commissa fuerit.

Item pro rogatione sententiæ etiam authenticæ, & eius executione, siue mandato, in absolutorijs habeat Notarius dimidiam partem eius, quod accipit Auditor pro sportulis, seruata supradicta distinctione de Auditore, & sine alia mercede processum circundare teneatur, & sententiam authenticam dare. Et in casu in quo nihil Auditor accipit pro sententiis absolutoriis, nihil habeat Notarius, nisi pro eius scriptura (vt supra dictum est) de mandato de relaxando. Et neminem ad accipiendum processum authenticum cogere possit. Et si sententia non fuit lata, & processum circundari opotteret, habeat Notarius, si de pœna capitali tractatur, carlenos quinque, si de corporis afflictiua tres, si de pecuniaria, duos. Et idem seruetur in abolitione processus in casibus in quibus per præsentem reformationem, vel aliter abolitio conceditur.

Item in condemnatoriis habeat similiter dimidiam partem eius, quod Auditor accipit secundùm ordinationem, & declarationem supra factam de Auditore. Et eo casu pro mandato de relaxando, & circundatione processus nihil accipiat, & stare debeat moderationi, & defalcationi, quam secundùm quantitatem pœnarum per Præsidem fieri contigerit. Et si aliquis principaliter non habens interesse voluerit alicuius condemnati sententiam, si est pecuniaria, soluat pro copia authentica iulios tres. Si corporis afflictiua, iulios quinque. Si capitalis scutum vnum, pro processu accipiat ad rationem copiarum, teneaturque sententiam, vel processum, tam coniunctim, quèm diuisim, arbitrio petentis, dare. Et si in vno, eodemque negotio plures personæ cauerent, vel inquisitioni responderent, si numerum decem personarum excesserint, habeat Notarius à quolibet excedente medietatem eius, quod æqualibus partibus ab omnibus solui debeat. Et si contigerit fieri aliquam bonorum descriptionem, habeat Notarius id, quod inferiùs de Baricellis Ciuitatum dictum est. Et similiter si oporteret Notarium equitare ad aliquem locum pro aliqua informatione recipienda, vel testibus examinandis, habeat expensas victus pro se, equo, & famulo, & medietatem vnius scuti singulo die ab illo, ad cuius instantiam mitti contigerit.

REFORMATIO.

QVia solent Notarij ad Criminalia in conficiendis copijs, & authenticis præstandis partibus admodum paucis lineis, & distinctionibus,

tinctionibus ; folia exhibere ; propterea mandamus pro quolibet folio non minùs, quam viginti lineas esse in eo debere decem dictiones continentes, prout Magalotus, & Marchia Constitutio decreuit, & merces sit prout à Magaloto fuit taxata, nec in illis edendis, & partibus tradendis alicuius multiplicationis ratio haberi possit, siue sit Communitas, Vniuersitas, Collegium, Corpus, Societas, aut aliud si quod ex prædictis simile plures referens personas. Resecandum pariter est in officio Notarij Curiæ Generalis ad causas ciuiles, quod aliquando obseruatum pro citatione in forma, nam copulatiuè mandauit Magalotus pro Citatione in forma cum insertione commissionis, & inhibitionis cum sigillo Cancellarium pro mercede posse viginti quinque solidos percipere, & hunc Cancellarium voluisse eandem mercedem, etiamsi non affuerit commissio causæ, licèt adfuerit citatio cum inhibitione tantùm, propterea tollentes hunc abusum, volumus illum tantùm posse consequi pro mercede sua, quod est à Magaloto determinatum pro simplici citatione cum sigillo. Pro copijs cuiuslibet scripturæ Notarios Curiæ Ciuilis solitos fuisse paucissimas lineas, & dictionibus duabus, aut tribus denotatus partibus tribuisse, propterea in hoc mandamus obseruari, quod in Cancellario, aut Notario Curiæ Criminalis emendatum, & deffinitum est; inhibentes quamcunque multiplicationem, & vt supra dictum est. Quia consueuerunt Notarij ad causas Ciuiles si contigisset in partibus examinari testes vigore literarum remissorialium, decretarum à Iudicibus Curiæ Generalis, velle mercedem inserendo illas in processu authentico. Ideo cognoscentes hoc esse irrationabile, & non esse conueniens, si semel pro illis habendis fuerit competens merces soluta, mandamus pro prædictis nihil supradictos Notarios posse habere, sed gratis illas accommodare debere partibus, necnon etiam volumus prædictas in processu, nisi de consensu partis Notarium reponere, aut inserere posse. Quo casu permittimus, & concedimus, etiam sicuti si contigerit fieri earum attestationum, vel aliarum scripturarum in partibus factarum, & productarum copias posse competentem recipere mercedem, sicut supra deffinitum est. Pariter excessiuam voluisse Notarium mercedem, si pro executione literarum citatorialium, & inhibitorialium ab Vrbe emanatarum, vel ab alio loco vnà cum relatione authentica auditum est. Ideo ad condignam mercedem id reducentes, volumus illum præter vnum iulium nihil consequi audere. Et quia contingit multos velle processus suos authenticari, & pro mercede etiam excessiuam voluisse Notarium mercedem. Ideo determinamus Notarium nisi quatuor Bonon. computata mercede, quam habuit pro copijs, illum posse consequi, quod nedum in Curia Ciuili volumus, & mandamus obseruari, sed etiam in Curia Criminali à Cancellario, seu Notario illius Curiæ Criminalis.

De Officio Notarii Curiæ Generalis ad causas Ciuiles, & eius mercede.

IN primis pro præcepto cum sigillo Carolenum vnum.

Item pro qualibet citatione sigillata Carlenum vnum; si citatio sit sinè sigillo solidos duos.

9

Item pro citatione in forma cum insertione commissionis, & inhibitione cum sigillo solidos duos.

Item pro citatione in forma cum insertione commissionis, & inhibitione cum sigillo solidos vigintiquinque.

Item pro productione cuiuslibet instrumenti solidos duos.

Item pro productione petitionis, & libelli solidos duos.

Item si scribatur petitio aliqua penès acta solidos duos.

Item pro productione cuiuslibet scripturæ, exceptionum, & aliarum scripturarum solidos duos.

Item pro copia cuiuslibet scripturæ, pro qualibet carta continente lineas viginti pro facie solidos duos cum dimidio.

Item pro processu authentico, pro quolibet folio continente lineas viginti pro qualibet facie (vt supra dictum est) solidos quatuor.

Et non possit Notarius inserere scripturas authenticas, nisi de consensu partis, quas in fine litis teneatur gratis restituere parti producenti.

Item pro quolibet termino inconfessum, & ad probandum incumbentia solidos duos.

Item pro examine cuiuslibet testis, tam pro parte Examinatoris, quàm Iudicis iulium vnum, nisi materiæ essent multùm excessiuæ, & tunc possit petere vsque ad solidos decem, & an materiæ sint excessiuæ, stetur arbitrio Præsidis.

Item pro qualibet comparitione, seu scriptura facta penès acta solidos duos.

Item pro qualibet replicatione contra comparitionem solidum vnum.

Item pro qualibet protestatione in scriptis solidos quatuor; si facta fuerit penès acta solidum vnum cum dimidio.

Itèm pro rogitu sententiæ authenticæ, & eius mandato executiuo habeat Notarius dimidiam partem eius, quod habet Auditor pro sportulis, & idem habeat pro sententia interlocutoria vim diffinitiuæ habente, & teneatur sententiam authenticam parti sinè alia mercede concedere.

Item pro rogatione cuiuslibet fideiussionis solidos tres.

Item pro quolibet sequestro cum sigillo Catlenum vnum.

Item pro responsione fienda cuilibet positioni denarios quatuor, soluendos à partibus secundùm consuetudinem loci.

Item pro rogatione cuiuslibet præcepti solidos tres.

Item pro authentico cuiuslibet scripturæ pro quolibet folio continente lineas viginti pro qualibet facie solidos quatuor.

Item pro qualibet litera cum sigillo solidos quinque.

Item pro pronutia facta penès acta, quæ non habeat vim sententiæ solidum vnum.

De Officio Baricelli Curiæ Generalis, & eius mercede, & primò in Ciuilibus

IN executionibus tam realibus ciuilibus,
quàm personalibus, habeat Baricellus
pro qualibet libra, si executionem fecerit
in loco, in quo cum Curia morari conti-
10 gerit, denarios sex pro quacunque, dum-
modo non excedat quantitatem sex scuto-
rum. Si verò pro executionibus faciendis
equitare contigerit, habeat solidum vnum
pro qualibet libra vsque ad quamcunque
summam; dummodo non excedat quanti-
tatem duodecim scutorum.

Et idem seruetur in executionibus faciendis pro Camera, etiam vigore represaliarum, nisi ex causa visum sit Thesaurario, vt minus accipiat, & tunc Baricellus teneatur stare ordinationi Thesaurarij Prouinciæ.

In Criminalibus.

SI Baricellus præfatus pro delicto capitali
aliquem ceperit condemnatum, vel con-
demnandum: si vltimo supplicio tradatur,
11 habeat de spolijs, vel bonis illius scutos
decem: si verò nihil habuerit, nihil pete-
re possit.

Si verò ceperit Reum condemnatum, vel condemnandum in pœnam amputationis membri, vel sanguinis, si fuerit membrum abscissum, & pœna sanguinis executa, habeat similiter de spolijs, & bonis Rei scutos quinque, cum distinctione supradicta.

Si ceperit Reum condemnatum, vel condemnandum in pœnam corporis afflictiuam, videlicet fustigationis, aut torturæ, vel similis (si fuerit fustigatus, vel tortus) habeat similiter scutos duos cum dimidio, cum distinctione supradicta.

Si autem Baricellus ceperit aliquem pro verbis iniuriosis, pro insultu, & rixa sinè armis, pro suspicione de non offendendo, pro eundo de nocte sine lumine, pro ludo illicito, vel pro similibus leuibus delictis, habeat idem, quod de Baricellis Ciuitatum dictum est infra.

Et idem seruetur de relaxato pendente processu ante expeditionem causæ.

Si autem ex prædictis condemnatis, vel condemnandis sua diligentia, industria, & arte ceperit aliquem, & pœna vltimi supplicij, mutilationis, vel personalis fuerit in pecuniariam commutata, vel accipiat ad rationem supra taxati salarij arbitrio suo, vel habeat pro executione pœnæ pecuniariæ ad rationem solidorum duorum pro libra: dummodo non excedat quantitatem triginta scutorum, si verò non ex sua industria, sed ex commissione, verbo, vel in scriptis habita, habeat ad rationem vnius solidi cum dimidio pro qualibet libra, si equitauerit; Si executio facta foret in Ciuitate, in qua cum Curia moratur, solidum vnum pro libra; dummodo non excedat quantitatem viginti scutorum, & hoc intelligatur ad rationem quantitatis, in quam Reus, vt se redimeret, cum Camera composuit, & non eius summæ in quam Reus fuit condemnatus. Si Reo in casibus prædictis per Principem, vel aliter gratiosè pœna fuerit remissa, habeat Baricellus salarium supra taxatum, ac si pœna missa foret executioni, vel aliàs arbitrio Præsidis.

De pœnis pecuniarijs.

SI Baricellus ceperit aliquem condemna-
tum, vel condemnandum in pœnam pe-
cuniariam, si suâ industria, & arte, habeat
pro eius executione ad rationem solido-
12 rum duorum pro qualibet libra; dum-
modo (vt supra dictum est) non excedat
quanticatem triginta scutorum; Si de com-
missione, & mandato solidum vnum cum
dimidio, si equitauerit; Si verò in loco
vbi moratur Curia solidum vnum pro li-
bra; habita ratione ad summam, quæ in-

trat in Camera (vt supra dictum est) & similiter non excedat eius executio quantitatem viginti scutorum. Si Reus fuit condemnatus, vel condemnandus in pœnam pecuniariam, & corporis afflictiuam, habeat executionem pœnæ pecuniariæ ad rationem prædictam; De executione pœnæ corporalis nihil petere possit.

De absoluendis.

SI Baricellus sine mandato in scriptis, vel verbis habito, aliquem ceperit; S fuerit absolutus, vel innocens repertus, nihil pro sua executione accipiat; Si cum man-
13 dato aliquem pro pœna capitali ceperit; Si Reus vrgentibus indicijs laboret, vt possit de iure torqueri, si equitauerit scutos quinque, si verò executio facta foret in loco, vbi cum Curia moram trahit, habeat scutos tres. Si pro pœna amputationis membri, vel sanguinis, si equitauerit scutos tres, si non equitauerit scutos duos.

Si autem aliquem ceperit pro quacunque pœna corporis afflictiua, in casu absolutionis, si similiter vrgentia sint indicia scutos duos, si equitauerit, sin autem scutum vnum.

Sed si aliquem ceperit pro pœna quacunque pecuniaria, si equitauerit, in casu absolutionis habeat à centum libris supra scutos duos.

Si autem in Ciuitate vbi moratur facta fuerit executio scutum vnum.

A centum libris infra in casibus prædictis medietatem dicti salarij seruata semper supradicta distinctione de indicijs.

An indicia fuerint sufficientia stare debeat dicto Præsidis, vel eius Auditoris.

Quando verò indicia non sunt ad quæstionem sufficientia, vel Reus sponte in carcere se constituerit, nihil petere possit.

Sed si aliquem ceperit condemnatum, qui fuerat absolutus, siue gratiam obtinuerat, vel pœnam soluerat, sed de libro non fuerat cancellatus, vel gratiam Iudici non præsentauerit, quia culpa non facientis, sed de libro Cancellarij facta est executio, habeat Baricellus, si pœna erat corporalis, vel corporis afflictiua, scutum vnum, si capitalis, scutos duos, si pecuniaria à decem scutis infra carlenos quinque à decem scutis supra carlenos decem.

Si verò captus cancellatus erat de libro, vel fidem de absolutione fecerat, siue gratiam præsentauerat, nihil penitus habeat.

Et si aliquis ex mandato Auditoris fuerit detentus in Palatio pro executione, Baricellus nihil habeat, si verò de eius mandato detentum in Palatio carcerare contigerit, habeat pro executione medietatem eius, quod supra, tam in Ciuilibus, quàm in Criminalibus est dispositum.

Et semper præmissis intelligatur esse reseruatum arbitrium Præsidis taxandi, & moderandi mercedes prædictas, considerata personarum qualitate, labore executoris, & pœnæ quantitate, & similiter augendi, & alterandi, si Baricellus Generalis, vel particulares Baricelli Ciuitatum, de quibus infra dicetur, his consideratis, maiori mercede digni esse viderentur, vel executio facta foret in Forensem, & Iurisdictioni Romandiolæ non subiectum.

In Ciuilibus Baricellus prædictus nullam executionem faciat, realem, vel personalem, nisi cum mandato Iudicis, quod requisitus teneatur ostendere, aliàs nullam habeat executionem, & nihil possit accipere, nisi executione realiter, & cum effectu facta, sub pœna duplicis quod acceperit, & arbitrij Præsidis.

Teneaturq; infra sex dies, nisi ex aliqua iusta causa fuerit impeditus, executionem commissionis sibi factæ executioni mandasse.

Et non possit habere nisi vnam executionem, etiam si pluries fuisset idem mandatum executus, nisi culpa, vel facto creditoris, vel debitoris, prima vice executus legitimè non fuerit, quo casu non possit habere, nisi duplicem executionem, & si infra dictum tempus fuerit prohibitus à creditore ne mandatum exequatur, illud exequi non possit, aliàs nullam habeat executionem.

Et non possit Baricellus pignora capta alteri pignorare, nisi priùs creditor fuerit concordatus. Et ad tollendum prauos vsus, Baricellus si ceperit aliqua animalia ex quauis causa, si oportuerit illa in aliquo hospitio deponere, nihil possit petere, nec exigere ab hospite sub pœna priuationis officij, & arbitrij Præsidis, & sub eiusdem arbitrij pœna, hospes nihil debeat dare, vel promittere. Et non possit habere pro mercede stalatici, nisi solidos quattuor pro qualibet bestia maiori, & pro minori medietatem.

In Criminalibus non possit aliquem capere, nisi cum mandato, verbo, vel in scriptis habito, nisi repertos in fragranti crimine, vel condemnatos, vel aliqua iudiciali, vel extraiudiciali informatione præcedente, quæ verisimiliter ad capturam sufficiat,

 alias

aliàs teneatur ad damna, & intereſſe capto, ſi captus innocens fuiſſet repertus.

Et infra biduum, niſi ex aliqua iuſta cauſa fuerit impeditus, teneatur, tam in Ciuilibus, quàm in Criminalibus captum, ſiue eius executionem Præſidi, vel eius Auditori, vel creditori conſignare, & cauſam capturæ, & executioni docere, ac omnia bona penès captum reperta infra dictum tempus Notario Præſidis conſignare ſub pœna arbitrij præfati Præſidis.

Et teneatur pignora, quæ ſibi per debitorem offeruntur, dummodo idonea ſint, accipere.

Caueat Baricellus prædictus, & eius familia ſub pœna furcarum, ne de domibus, vel alijs locis, quæ ad aliquam executionem faciendam ingrediuntur, aliquid vltra commiſſionem eis factam accipere, & ex aliqua cauſa acceptum vltra mandatum Notario præfato incontinenti debeat conſignare; Et excuſatio aliqua ipſos à pœna furti, & furcarum non excuſabit, niſi ſtatim conſignatio facta foret; Et ſi vltra prędictas mercedes, vt permittitur, taxatas accepit, ſine ſpe veniæ officio priuetur, & duplum reſtituat.

Et quoniam ex praua quadam conſuetudine conſueuerunt equites Baricelli ſumptibus Comitatinorum in omnibus viuere, vnde damna, & iacturæ magnæ illis inferebantur, volentes quantum poſſibile eſt Comitatinorum indemnitati conſulere, donec melius fuerit prouiſum, mandamus, quòd dicti equites, iuxta ſolitum, à Comitatinis, in locis in quibus ipſos contigerit hoſpitari, non habeant niſi ſtramen, ligna, habitationem, panem, & vinum, & nihil aliud. Reliqua verò ad eorum, & equorum victum neceſſaria proprijs ſumptibus emant. Nec in vno, eodemque hoſpitio poſſint vltra duas perſonas, neque vltra triduum hoſpitari, & non habentes panem, vinum, ligna, & ſtramen ad emendum cogere non poſſint, nec pretio aliquo ab iſtis oneribus ſe redimere, ſed ſimilia ab habentibus petere, vel ſuis ſumptibus emere debeant.

Teneanturque panem, & vinum accipere, quod Dominus habet pro vſu ſuo, nec ad aliud emendum cogatur. Neque vltra prędicta à Dominis quicquam extorqueant, & in receſſu panem, & vinum, vel aliquid aliud non aſportent; ſed moderatè, ac parcè, pro eorum vſu tantùm, præmiſſis vtantur, conſiderantes id potius ex benignitate Comitatinorum, quàm ex debito præſtari, & ſi quis præſenti ordinationi contrafecerit, pro prima vice tribus ictibus funis puniatur, pro ſecunda vice, tamquam fur incorrigibilis fuſtigetur, & ſualiſetur, & à Prouincia bandiatur. Et Comitatini debeant iuſtis pretijs reliqua ad victum dictorum equitum neceſſaria vendere, ſi illa in eorum domibus habuerint, aliàs equites prædicti ab habentibus emant. Et ſub eadem pœna caueat Baricellus, & eius familia, ne aliquem ſine licentia Præſidis, vel eius Auditoris pro aliquo delicto componat, nec aliquid ſub quocunque prætextu extorqueat, vel ab aliquo delinquente, vero, vel aſſerto aliquid pro executione, & pro mercede, pro quauis alia cauſa accipiat, niſi realis, vel perſonalis executio facta fuerit, & Auditori (vt dictum eſt) intimata.

REFORMATIO.

QVoniam reprimenda eſt audacia Baricelli Curiæ Generalis, Ideo quia contingit illam facere duplicem executionum ſpeciem; altera eſt, quæ pro executionibus fiendis eorum, quæ occurrunt in Prouincia, altera eſt eorum, quæ fieri debent vigore literarum executorialium ab Vrbe, vel ab alio loco emanatarum, vnde immodicas in hac vltima ſpecie volebat mercedes. Nos autem attendentes id quod iuri, & æquitati conuenit, volumus ambas commenſurari æqualiter, & quod in primo capite ex taxatione Magalotæ ſoluitur, illud idem prædictum habere, nec aliquem in plus cogere poſſe ſub pœna arbitrio Præſidis, vel Rectoris Prouinciæ imponenda.

De Officio Gubernatorum Ciuitatum, & eorum mercede.

GVbernatores Ciuitatum in omnibus, & per omnia, tàm in ciuilibus, quàm in
14 criminalibus idem ſeruent, quod de Auditore Generali diſpoſitum eſt, teneanturque in omnibus cauſis ciuilibus, Statuta, & Ordinationes Ciuitatum ſeruare, tàm in ſententiando, quàm in procedendo, præterquam in caſibus exceptis, & ſummarijs, in quibus circà proceſſum ſeruent breuitatẽ, non ordinem Statutorum. In criminalibus pœnas imponant ſecundùm Bannimenta, & vbi per Bannimenta non eſt prouiſum, ſeruent pœnam Statutorum, aliàs ius commune, niſi ex aliqua iuſta, & rationabili cauſa viſum ſit arbitrio vti, & arbitrariam pœnam imponere, quo caſu arbitrio non vtan-

vtantur, nisi in casu vrgenti, & necessario, & consulto Preside Prouinciæ,& idem seruent in commutatione pœnæ personalis in pœnam pecuniariam, quam commutare non possint, nisi ex causa, & cum licentia Præsidis. Et quando præfati Gubernatores inquirunt de aliquo maleficio, non possint à præceptis incipere; vbi remedio ordinario inquisitionis vti possunt, nisi de licentia Præsidis. Et similiter aliquem ad cauẽdum de beneuiuendo cogere non possint, nisi de eadem licentia,in quibus casibus licentia,vel consilium Præsidis saltem per literas apparere debeat. Et priuilegia, ac Indulta à Sede Apostolica Ciuitatibus concessa, tàm circà applicationem pœnarum, & condemnationum, quàm aliorum rerum ordinationem, diligenter custodire, & seruare in omnibus teneantur.

In causis criminalibus, vbi aliquis fuit absolutus, vel innocens repertus, accusatores, vel instigatores manifestos, si qui fuerint, cogant ad omnes expensas, & damna per absolutum, vel innocentem passa, nisi ex indicijs,& informationibus datis Iudici cõstiterit non animo calumniandi, sed quia eum Reum verisimiliter putabant,ad accusationem, & instigationem processerint, & Gubernatores præfati non possint aliquem capi facere sine indicijs ad capturam sufficientibus, & nisi pro crimine,pro quo veniret pœna corporis afflictiua imponenda,vel grauis pecuniaria,nisi persona capienda sit de fuga suspecta, vel eis aliter ex aliqua iusta, & rationabili causa visum fuerit. Ad quam capturam personalem nunquam procedant, si per aliam viam debito iustitiæ satisfacere possunt, quibus casibus Gubernatorum conscientias oneramus.

Et idem Auditor Generalis seruare teneatur.

In causis Communitatum, & commune interesse concernẽtibus, pro sportulis nihil accipere possint, nisi ab eis pro eorum laboribus aliquid sponte fuerit datum. Et nihil possint à Notarijs causarum ciuilium de emolumentis eorum officiorum petere, nec accipere.

Et si contigerit, quod Gubernatorer personaliter partibus instantibus accederẽt ad aliquem locum differentiæ, si in Ciuitate,vel Suburbijs habeant scutum vnum, si extrà Ciuitatem scutos duos,nisi pernoctare cõtigerit, & tunc quolibet die, vltrà primum habeant vnum scutum cum expensis ab vtraque parte. Et idem Auditor Generalis securare teneatur; Quod solui debeat ab ambabus partibus, si consenserunt alias à parte instante,restituendum à succumbentibus in fine litis.

Et si Gubernatores ad querelam, vel denuntiam partis, aut ex officio contra aliquem pro rixa, & insultu sine armis, pro verbis iniuriosis, pro possessione sine armis, & aperta violentia turbata, vel pro similibus leuibus delictis processerit,quandocunque ante sententiam offendens in gratiam offensi redierit, & ab ambobus abolitio processus petita fuit, teneantur sine mercede processum absoluere, & aboleri facere, & inquisitus pro abolitione soluat Cancellario (vt infrà dictum est de eo) & idem seruet Auditor Generalis. Et ad euitandas suspiciones, & fraudem, præfati Gubernatores non possint aliquod maleficium in pecuniam componere,nisi cum scientia Agentium pro Camera, nec aliquam pecuniam ad Fiscum spectantem sibi appropriare sub infamiæ pœna, & restitutionis dupli, & circa interesse Cameræ seruare debeant in omnibus priuilegia, & ordinationes dictæ Cameræ pro Fisci interesse per Romanos Pontifices, & Sanctiss. D. N. Paulum III. concessas, & factas, & neminem capi facere possint, tanquam suspectũ de fuga, nisi creditor extraiudicialiter per vnum testem docuerit de eius credito, & debitorem post contractum, conditionem suam deteriorem fecisse, aliàs excusatio sit nulla,& gratis captus relaxetur.

Et Gubernatores debeant causas carceratorum, summariè, & sola veritate inspecta,& manu regia, si opus est expedire, nec pati illos diutius stare in carcere in Criminalibus. Vltra tres dies non possint illos, nisi ex causa vrgenti, in secretis carceribus tenere, infra quos debeant examen, & alia necessaria expedire, & eos in publicis carceribus ponere, & eorum causas infra viginti per sententiam, vel alias terminare, aliàs ad Curiam Generalem intelligantur esse deuolutæ.

In Ciuilibus neminem carcerati patiantur, si bona habet debitor, vnde satisfacere possit, vel illis cedere in fauorem creditorum voluerit, nisi aliter Gubernatoribus ex causa facere visum fuerit. Et si pauper est carceratus, & vnde se alat, non habeat, Gubernatores, monito creditore,ad cuius instantiam fuit captus, vt alimenta necessaria præbeat, si neglexerit creditor sine dilatione illum præstita iuratoria cautione in forma, gratis relaxari faciant, ne eum fame mori

mori contingat. Ac sub onere conscientię debeant Gubernatores sępè carceratos visitare, eorumque necessitates, & indigentias intelligere, illisque opportunè prouidere, & curare ne acerbè, & iniquè à Custodibus carcerũ tractẽtur, & quod victus necessarius quantũ possibile est, illis nõ desit.

Etsi contigerit in aliqua causa Criminali, vel Ciuili, vel mixta per aliquem ex partibus Gubernatorem, vel eius Auditorem suspectum allagari, vel adiunctum peti, eo casu, Gubernator, vel eius Auditor in dicta causa procedere ad vlteriora, nec eam terminare possit, nisi cum interuentu, & consilio Potestatis illius Ciuitatis, si Iurisperitus fuerit, qui in tali casu, in Adiunctum eidem Gubernatori, vel eius Auditori, absque alia commissione ex nunc per pręsentem reformationem datus esse intelligatur. Quod locum non habeat in causis, & personis in Rubrica de Auditore Generali nominatis, & exceptis, nisi vt ibidem dictum est. Et similiter, si recursus ad Pręsidem Prouincię pro aliquo prætenso grauamine petitus fuerit, debeant Gubernatores, & alij Iudices Prouincię, quicumq; fuerint, recursum cum termino competenti ad recurrendum, & reportandum voluntatem Pręsidis, concedere, aliàs si denegatus fuerit, vel infra terminum ad vlteriora processum, quicquid factum fuerit, & inde secutum sit nullum, & inualidum nullitatis, & inualiditatis vitio subiectum.

REFORMATIO.

Gubernatores Ciuitatum Prouinciæ voluisse accepimus, si contingebat eos personaliter partibus instantibus ad aliquem locum differentiæ in Ciuitate, & Suburbijs, vel extra, multiplicare viaticum prout in Auditore Generali Curiæ Ciuili diximus, & Criminali. Ideo mandamus prædictos Gubernatores tantummodo percipere posse viaticum prout supra in Auditoribus supradict. dictum est, & definitum. Et quoniam intelleximus Gubernatores voluisse pro decreto dehabilitando aliquem à carceribus in Palatio, vel domi pro non cassanda fideiussione, & alijs similibus mercedem exigisse, cùm tamen Magalotus pro prædictis nihil eis tribuat. Ideo sequentes Magaloti mentem, mandamus, & prædicta à d. Gubernatoribus gratis fieri debere, nec aliquid prætextu alicuius abusus, aut prauæ consuetudinis posse eos accipere; sicuti nec volumus quicquam eis pro subscriptione etiam mandati de relaxando solui debere. Quia contingit quandoque, vel propter mutationem Gubernatorum, aut Iudicum, vel partium negligentiam non fieri executionem mandati executiui obtenti, ideo pro subscriptione, si requiratur, & fuerit necessaria, mandamus prædictos Gubernatores successores, vel si fiant in subsidium Iuris, nihil eos percipere posse, nisi Iulium vnum, quod intelligatur etiam de mandato relaxato per prædecessorem. Et idem seruare debeat Auditor Curiæ Generalis. Addendum omnino arbitramur, quod cum maximo damno Prouincialium vsu prauo introductum est, siquidem continebat pro quocumque delicto aliquem per viam decreti relaxari, voluisse Gubernatores ex huiusmodi decreto mercedem, ideo illud tollentes, mandamus præfatum nihil pro decreto huiusmodi habere posse. Quod in Auditore Criminali Curiæ dispositum esse iubemus. In causis Communitatum licet Magalotus determinasset sportulas Gubernatoris accipere non posse, iniqua consuetudine fuit introductum Gubernatorum sportulas exigere posse. Propterea cùm sit contra expressam Magaloti ordinationem, Mandamus in hoc eos nihil posse accipere, si causæ fuerint Communitatum, siue de earum interesse fuerint, sicut verbis claris Magalotus decreuit. Et vt tollatur dubium, an ista debeant intelligi etiam de Cancellarijs suis, declaramus respectiuè ad easdem referi debere, perinde, ac si specificè, & expressè, & nominatim in illis fuissent statuta, ordinata, & diffinita pariter volumus omnia, & quæcunque ordinata, & deffinita sunt, & in Cancellariis Curiæ Generalis Criminalis vendicent sibi locum, prout adaptari poterunt omni praua consuetudine, stylo, aut abusu non obstante in prædictorum Gubernatorum Notariis, seu Cancellariis, & ad Criminalia in quarta parte eius, qui accipere potest Gubernator.

De Officio Notarii Gubernatorum Ciuitatum in causis Ciuilibus, & eius mercede.

Notarij causarum Ciuilium singularium Ciuitatum teneantur Statuta, & Ordinationes de eorum mercedibus, & salarijs loquentes, in omnibus etiam in causis 15 commissarijs seruare. Et si in aliquo casu per Statuta, vel laudabilem consuetudinem prouisum non fuisset, seruetur in dictis casibus ordinario facta de Notario ciuili in Curia Generali, nec possint sub pœna priuationis officij, durante eorum officio Notariatus, esse Procuratores in aliqua

qua causa, nec procurationis officio fungi, & per substitutum seruire non possint, nisi de licentia Communitatis, à qua officium habuit.

De Officio Cancellarij Gubernatorum Ciuitatum ad causas Criminales, & eius mercede.

PRo littera cum sigillo solidos quinque, pro responsione inquisitionis cum fide-
16 iussione, & promissione indemnitatis in totum solidos septem. Si responsio fuerit facta sine fideiussione habeat dictus Cancellarius medietatem suprad. mercedis.

Item pro rogitu mandati procuræ solidos duos.

Pro productione cuiuslibet scripturæ solidos duos.

Pro copia data parti pro quolibet folio linearum viginti pro facie solidos tres.

Et non possit Cancellarius cogere partes ad accipiendum scripturas authenticas.

Nec possit in authenticis copijs inserere scripturas authenticas, nisi de consensu petentis.

Item pro qualibet comparitione, & actu solidum vnum cum dimidio.

Pro qualibet comparitione, & actu Fisci nihil petere possit à Reo.

Pro examine cuiuslibet Testis ad instantiam partis, tàm pro Notario, quàm Iudice in pœna pecuniaria solidos quinque. In pœna afflictiua solidos septem.

In causa verò capitali solidos decem. Pro examine Testium pro informatione Curiæ, vel ad Fisci instantiam nihil Cancellarius habeat.

Pro rogatione cuiuslibet fideiussionis de se repræsentando & cuiuslibet alterius generis solidos quinque.

Pro cassatione cuiuslibet fideiussionis solidos quatuor.

Pro mandato de relaxando detentum pro pœna pecuniaria cum sigillo solidos quinque.

Pro mandato de relaxando detentum pro pœna corporis afflictiua cum sigillo solidos septem.

Pro mandato de relaxando detentum pro pœna capitali solidos decem, quod locũ habeat quando Cancellarius pro sententia nihil habet.

Pro rogitu sententiæ in authenticam formam datæ cum eius mandato de relaxando, habeat Cancellarius quartam partem eius, quod habet Gubernator pro sportulis.

Et in casu, quo Gubernator nihil habet, Cancellarius similiter nihil accipere possit, nisi (vt suprà dictum est) pro eius scriptura.

Pro rogitu sententiæ condemnatoriæ pecuniariæ, vel vbi pœna capitis, & corporis afflictiua in pecuniariam fuit commutata, cum circundatione processus, si Reus compositionem fecerit, vel pœnam soluerit, habeat Cancellarius vsquead summam scutorum viginti quinque iulios tres, vsque ad quinquaginta iulios quinque, vsquead centum, & abinde supra, quæcunque fuerit summa scutum vnum.

In alijs verò condemnatorijs sententijs, vbi pœna corporalis in pecuniariam non est commutata, nihil habeat, nisi pro circundatione, vel abolitione processus, si fuit pœna in capitalibus carlenos tres; In pœna corporis afflictiua duos.

Et hoc locum habeat quando sententia non fuit lata; Si verò fuit lata, habeat vt supra dictum fuit.

Et si aliquis principaliter non habens interesse voluerit alicuius condemnatoriam sententiam, si est pecuniaria, soluat pro copia authentica iulios tres: Si corporis afflictiua iulios quinque: Si capitalis scutum vnum.

Pro processu verò accipiat ad rationem copiarum.

Teneaturque Cancellarius processum, vel sententiam, tàm coniunctim, quàm diuisim, arbitrio petentis dare. Et si contigerit fieri aliquam bonorum descriptionem, habeat Cancellarius id, quod inferiùs de Baricellis Ciuitatum dictum est.

Et si contigerit Cancellarium, ad instantiam alicuius accedere ad aliquem locum inspiciendum, & Gubernatori referendum, vel aliquid aliud simile faciendum, si in Ciuitate, habeat ab illo, ad cuius instantiam fuit missus carlenos tres; si in comitatu, sex cum expensis victus pro se, & equo tantùm.

Et Cancellarius prædictus in causis Communitatis publicum interesse concernentibus, gratis seruire teneatur, & ab illa nihil accipere, nisi à sponte soluente.

In reliquis casibus, in quibus per præsentem nostram reformationem non est prouisum, Cancellarius prędictus seruet Statuta Ciuitatum, & vbi per Statutum non esset prouisum, laudabilem consuetudinem sequatur.

Et neminem possit in carcerem mittere, vel in palatio sub præcepto arrestare, nisi de Gubernatoris licentia, ac omnes Cancel-

larij

-larij debent in fine corũ officiorum, omnes scripturas,& libros maleficiorum,qui quomodocumque in eorum manibus reperientur. Prioribus siue Antianis, & Procuratori Fiscali illius Ciuitatis consignare, qui illas in Archiuium dictæ Ciuitatis reponere debeant, vt de his quandocumque opus fuerit, nouo Cancellario, & Agentibus pro Camera, & habentibus interesse, copia fiat; Et Gubernatores Ciuitatum debeant omni diligentia curare dictorum librorum,& scripturarum consignationem, aliàs ipsi in sindicatu pro cancellarijs teneantur.

De Officio Baricellorum Ciuitatum, & eorum mercede.

Baricelli Ciuitatum pro executione reali, vel personali, collectarum, & publicarum impositionum, & similium rerum,

17 non possint accipere pro quacumq; summa vltra medietatem vnius carleni pro qualibet executione, si in Ciuitate, vel Suburbijs facta fuerit: si in comitatu carlenum vnum pro qualibet executione cuiuscumque sit summæ.

In reliquis executionibus ciuilibus, si in ciuitate executionem fecerint realem, vel personalem, habeant vsque ad summam viginti quinque librarum denarios sex pro libra, ab inde supra, vsque ad quamcumque summam denarios quatuor pro qualibet libra, dummodo executio non excedat quantitatem trium scutorum. Si executio facta fuerit extra Ciuitatem, & Suburbia, merces prædicta duplicetur, dummodo non excedat summam sex scutorum. Sed si aliquem tanquam suspectum de fuga in Ciuitate capi contigerit à quinquaginta libris infra, habeant Baricelli carlenos tres à quinquaginta supra vsquead quamcumque summam carlenos quinque; si autem equitare contigerit, vel captus sit forensis, duplum habeant, & nihil vltrà petere possint.

Item si Baricellus Ciuitatum aliquem ceperit condemnatum, vel condemnandum in penam mortis, vel amputationis membri, vel corporis afflictiuam, si Reus fuit in corpore, & pœna corporalis fuerit executioni missa, vel gratiam à Principe habuerit, idem seruet quod de Bariccllo Generali in dictis casibus ordinatum est. Si verò pœna mortis, vel corporis afflictiua fuerit in pecuniariam commutata, si sua industria,& arte fuerit facta captura, habeant ad rationem vnius solidi cum dimidio pro qualibet libra pœnæ vsquead quemcumque summam, dummodo non excedat quãtitatem viginti scutorum. Si captura facta fuerit cum commissione, habeant solidum vnum pro qualibet libra, si executio facta fuit in Ciuitate, vel Suburbijs, dummodo non excedat summam decem scutorum. Et si longiùs equitare opportuerit, habeant solidum vnum cum dimidio pro qualibet libra pro quacumque summa, dummodo non excedat eorum executio scutos quindecim. Et idem in omnibus seruetur, si Baricelli ceperint aliquem condemnatum, vel condemnandum in pœnam pecuniariam.

Item de captis absoluendis Baricelli Ciuitatum seruent ordinationem supradictam de Baricello Generali, nec vltra accipere possint.

Et si visum fuerit Gubernatori aliquem capi facere pro verbis iniuriosis, pro insultu, & rixa sine armis, pro suspicione de non offendendo, pro eundo de nocte sine lumine, pro ludo illicito, vel similibus leuibus delictis, si Gubernator gratis sine solutione, vel cum fideiussionibus, vel captum relaxari mandauerit, si executio facta fuit in Ciuitate, vel Suburbijs, habeant Baricelli carolenos tres, si in Comitatu carolenos sex, nisi captus soluerit aliquam pœnam, & tunc habeant *Baricelli ratam dictæ* pœnæ secundùm ordinationem prędictam, & executio, quam habuerint, in beneficium soluentis compensetur.

Et si contigerit aliquem captum pendente processu ante expeditionem causæ volentem se defendere, vel alia causa relaxari, habeant Baricelli suprascriptam mercedẽ de leuibus delictis taxatam, & non vltra, & expectent iudicij euentum. Si Reus fuerit condemnatus, habeant ad rationem prædictam,& prouideat Gubernator, ne in tali casu Baricelli defraudentur mercede sua. Si fuerit absolutus, nihil vltra petere possit, nisi vt supra dictum est. Et si ceperint aliquem, qui post capturam docuit de solutione pœnæ, vel de absolutione, vel gratia, vel se aliàs Cameram concordasse, idem seruare teneantur, quod de Baricello Generali supra dispositum est.

Et si contigerit, quod de mandato Baricelli facerent aliquam bonorum descriptionem in causis criminalibus, habeant in Ciuitate medietatem vnius scuti. Si in Comitatu, scutum vnum,& idem teneatur seruare Baricellus Generalis. Et Baricelli non possint ali-

aliquem captum carcerare, nisi hoc in mādatis habuerint, sed illum teneantur ad præsentiam Gubernatoris ducere, & de eo disponant, vt Gubernatori visum fuerit, & si contra fecerint, nullam habeant excusationem.

In reliquis Baricelli præfati teneantur leges, & decreta supra descripta de Baricello Generali, sub eisdem pœnis, & formis, in omnibus, & per omnia seruare.

Et si contigerit eos pro aliqua executione facienda in Comitatu hospitari, habeant solum hospitium, stramen, & ligna pro suo, & equorum vsu.

Reliqua verò suis proprijs sumptibus sibi emant, vt de equitibus Baricelli Generalis ordinatum est, nec possint vltra vnam noctem in vna, eademque villa hospitari.

Et si in dictis locis, in quibus contigerit eos morari, sint hospitia publica, eo casu, nil à Comitatiuis habeant, & non possint in Comitatu ire, nisi ad expedienda negotia ipsis per Gubernatores Ciuitatum, vel Tesaurariorum, siue Communitates commissa.

Et si pro delicto alicuius in Comitatum equitauerint, hospitentur in domum delinquētis, vel proximorum.

De Officio, & Mercede aliorum Officialium.

POtestates Ciuitatum, & eorum Executores, & Plazatij Ciuitatum, teneantur, tàm in casis ordinarijs, quàm delegatis eiusdem Ciuitatis circa eorum Officia, & Mercedes seruare Statuta Ciuitatum, ordinationes, capitula, & laudabiles consuetu-
18 dines.

Verùm Potestates in causis Pupillorum, Viduarum, & miserabilium personarum, mercedum, & alijs per Statuta locorum exceptis procedent summariè, remisso, vel abbreuiato ordine statutario, & iudiciorum, sola veritate inspecta, illasque ex bono, & æquo terminare debeant.

Et si eorum sententiæ secundùm ius partium, & veritatem negotij latæ fuerint per quodcumque nullitatis vitium, præter citationis, & mandati defectum, impugnari, & reuocari non posint.

Et idem Iudices appellationum Ciuitatum seruare in omnibus debeant.

Et quia plerumq; Plazarij cùm illeterati sint ineptas citationes faciunt, & litigantes ignorantes ad quid citantur sæpè numero læduntur, per præsentem reformationem statuitur, quod in causis ordinarijs & quæ ordinario modo tractantur, Plazarij prædicti, siue Procuratores causæ, omnes citationes ad respondendum libello, ad videndum iurare, & examinari testes, ad sentētiam, & ad quemlibet actum diffinitiuum in scriptis citato pręsentare, & facere debeant, aliàs citatio sit nulla, & in aliquo non præiudicet.

Gubernatores, & Officiales Ciuitatis Ceruiæ, Terræ Brisighellæ, Vallis Hamonis, Terræ S. Archangeli, & aliorum locorum Prouinciæ teneantur seruare Statuta, ordinationes, & laudabiles consuetudines dictorum locorum, prout hactenùs seruatum est: Nisi ad instar abusus, & prauæ consuetudinis aliarum Ciuitatum, in omnibus, vel in parte immoderata mercedes, & solutiones accipere consueuerunt. Quo casu ad excessum tantùm, & non aliter supradictā reformatiunem seruare teneantur.

De Sindicatu Officialium.

AC omnes Gubernatores, & Baricelli Ciuitatum pro seipsis, & eorum familia teneantur iuxta Ordinationes Sanctiss. D.
19 N. Pauli III. in fine eorum officiorum ad sindicatum stare, & eorum administrationis & regiminis rationem reddere iuxtà morē Ciuitatis, in qua officium exercuerunt.

Et sindicatores ad sindicandum Gubernatores Ciuitatum, quicumque electi fuerint, debeant infra aliquod breue tempus informationes, & probationes accipere: Et antequam aliquam sententiam ferant, teneātur consulere Præsidem Prouinciæ, & de eius consilio causam sindicatus expedire, & terminare, ac de bono, & æquo secundùm veritatem sententiam ferre.

De Officio Aduocatorum, & Procuratorum, & eorum mercede.

ET Aduocati aduocationis officio fungētes non posint sub pœna suspensionis ab officio exercere officium procuratoris, nec procuratores sub eadem pœna, aliquo
20 modo se intromittere in his, quæ ad officium Aduocatorum spectant, nisi in causis pauperum, viduarum, pupillorum, & miserabilium personarum, in quibus posint Aduocati, & Procuratoris vtroque officio fungi, & in omnibus alijs causis idem facere posint, dummodò sola tantùm mercede procurationis contenti esse voluerint, ac teneantur earum personarum causas gratis defendere, & requisiti illarum defensionem suscipere recusauerint, tanquam impij, & inhumani ab officio Præsidis arbitrio suspen-

legatus à Præside, vel ab Vrbe, & qui non dependet à Curia generali, salaria possint, & debeant taxari secundùm statuta locorum, & vt tollatur dispitandi circa hæc facultas; declaramus istud procedere; etiam si causa fuerint inter vnum forensem, & alterum Reuennatensem, nec non etiam habere locum in alijs locis, Terris, Castris; & Ciuitatibus Prouinciæ Romandiolæ subiectis.

Eosdem etiam Prouinciæ Aduocatos voluisse sibi taxari salaria, & solui, etiã si in aliqua causa non fuerint nisi à Procuratore nominati, & nihil egerint, intelleximus; Ideo tollentes hanc corruptelam, & prauum abusum, decernimus, prædictos Aduocatos non posse aliqua salaria percipere, nisi cum effectu constiterit eorum scripturis manu propria subscriptis fuisse Aduocatos non solum in initio causa, sed etiam vsque in finem, nisi ad ratam, quando contigerit fieri Aduocati mutationem à partibus ipsis, eo vel ignorante, vel etiam de eius consensu, secundum tamen ratam temporis, quo inseruierunt.

Quia contingit aliquando Curiam generalem esse modo in vna Ciuitate, modo in alia, & tunc in vno loco, modo alio: Ideo relatum est Aduocatos quandoque adire Curiam, & à Clientulis suis, etiam si vel suo proprio intertesse proficiscantur, vel aliorum voluisse viatica, quod certè iniquum est.

Propterea decernimus prædictos Aduocatos nõ posse à prædictis suis Clientulis sub vllo prætexta aliqaod ratione viatici consequi, nisi expressè constiterit de voluntate eorum realiter, & cum effectu illos Curiam adijsse sub pœna arbitrio dicti Præsidis taxanda, & imponenda illis, secus verò ei de voluntate prædictorum adierint Curiam, & pro illis, aut vno eorum tractauerint, locuti fuerint, vel causa disputauerint; tunc enim permittimus illos tali casu congrua, & honesta viatia secundum ordinationem Magaloti habere posse.

Aduocatos, & Procuratores consueuisse salaria recipere, si debitor citabatur, & ante petitionem soluebat creditori suo accepimus; cum tamen nihil laboris egerint, iniquum est velle salaria hoc casu.

Ideo resecantes hunc abusum mandamus prædicto casu nihil eo pro salario habere posse, cum non constet in aliquo laborasse; quod volumus etiam obseruari porrecta petitione, si mandatum non fuisset releuatum, quia tunc permittimus patrocinia illis deberi, aliàs minimè volumus illos quicquam habere posse.

Quia nec Iudicibus Magalota concedit aliqua salaria in executiuis, si mandatum traditum non fuerit, ita pariter prohibemus prædictis Aduocatis, & Procuratoribus posse in executiuis vbi mandatum traditum non fuit, aliquid prætextu salarij, vel patrocinij habere, reiecta consuetudine praua, quæ fuit contra mentem Magaloti, qui nec Iudicibus, nec Notarijs tali casu aliquid tribuit.

Prohibendum pariter est Adoocatis, necnon Procuratoribus, sub pœna infamiæ, posse retinere sportulas à Clientulis causa deponendi pro sententia ferenda.

Nam relatum est eos quandoque ab illis recipere sub prædicto colore, & sententia posita, prout in cedula, vel habito termino proseruato, non curare, vltra causam expediri, cum graui iactura principalium.

Ideo determinamus illas statim, atque habuerint sportulas illas, deponere sub pœna prædicta

Quia etiam intelleximus, si partes ad concordiam venerint, antequàm sententia proferatur, eosdem Aduocatos, & Procuratores voluisse patrocinia, ac si lata fuisset sententia; Ideo huic prauo abusui occurrentes, determinamus in hoc seruandum esse, quod diximus supra in Auditore, & Notario, seù Cancellario Curiæ Ciuilis. Pariter tollendum est, quod à multis auditum est, scilicet eosdem Aduocatos, & Procuratores voluisse salaria, si summariè, & sine processu, & absque tela iudiciaria aliqua causa expediebatur per maiorem Superiorem.

Ideo quia modicus eis sit labor, mandamus illos, nisi prout in executiuis dictum est supra de Auditore, & Notario ciuili consequi posse.

De officio Notariorum, & eorum mercede.

NOtarij verò teneantur Instrumenta, de quibus sunt rogati in publicam, & au-
21 thenticam formam partibus dare, & pro tali publicatione quorumcumque testamentorum, codicillorum, donationum, causa mortis, vel aliarum vltimarum voluntatum, siuè donationis inter viuos celebratæ habeant vsque ad summam, vel valorem quinquaginta librarum denarios decem pro qualibet libra, vsque ad centumdenarios octo; vsque ad ducentas denarios sex.

Sed ab inde supra vsque ad quamcunque summam denarios quatuor pro qualibet libra.

Eorum autem salarium, siuè merces excedere non possit, quantacumque magna sit quantitas, siuè valor, de quo agitur, summam decem scutorum: quod locum habeat in suis hæredibus, & his qui ad successionem ab intestato veniebant, & consanguineis, & affinibus vsque ad quartum gradum.

In extraneis verò, & qui ab intestato non succedunt, habeant Notarij tertiam partem eius, quod supradictum est.

In publicatione autem instrumentorum seruent statuta, & consuetudines locorum, dummodo eorum merces quātitatem octo scutorum non excedat.

Sed si peritia, & labor Notarij, & qualitas rei, de qua agitur maiori digna mercede esse videretur, Præses Prouinciæ omnibus consideratis salarium arbitretur.

In reliquis Notarij præfati Statuta locorum seruare in omnibus teneantur.

De officio Custodis Carcerum, & eius mercede.

AC omnes Custodes Carcerum teneantur sub pœna priuationis officij, & arbitrij Præsidis qualibet hebdomada Gu-
22 bernatori Ciuitatis dare in scriptis nomina Carceratorum, & eorum indigentias, & necessitates exponere. Et similiter Præsidi denunciare debeant, quando ipsum contingit in aliquam Ciuitatem visitationis gratia venire. Carceratosque cum charitate, & pietate tractare. Carceres immunditijs expurgare, vel per quos spectat expurgari facere.

In carceribus aliquam palearum quantitatem pro lectis carceratorum habere.

Eos quotidie visitare, & de his, quæ spectant ad eius officium, benignè prouidere, nec possint captos in secretis, & obscuris carceribus ponere, nisi de expresso mandato Gubernatorum sub pœna priuationis officij, & mercedis neque custos carceris possit accipere pro carcerato, pro pœna capitali vltra carlenos quatuor: pro pœna corporis afflictiua carlenos tres: pro pœna pecuniaria carlenos duos.

Pro debito Ciuili, à quinque libris infra solidos tres: à quinque supra pro quacumq; summa carlenum vnum, & nihil aliud accipere possit à carcerato, etiam si per annum, & vltra stetisset in carceribus publicis, vel secretis.

Et si carceratus expensis custodis vixerit, habeat custos singulo die carlenum vnum pro expensis, & teneatur eidem dare panem, vinum, & carnem, & si caro non comeditur, caseum, vel oua. Et si voluerit lautius viuere, habeat custos iulium vnum singulo die pro expensis, & carcerato expensas non faciat, nisi ab eo fuerit requisitus, & à pauperibus nihil petere possit. Sed eos gratis, quando relaxatio est commissa à Gubernatore, dimittere debeat.

Et quod dictum est de mercedibus custodis carcerum, locum habeat in Ciuitatibus, in quibus maiores, & immoderatæ solutiones fiunt.

In alijs verò, in quibus minus soluitur, seruetur consuetudo Ciuitatis, cui per præsentem reformationem non intelligatur esse derogatum, vt infra dicetur.

De officio Castellani, & eius mercede.

ET si contigerit aliquem de mandato Gubernatorum in aliqua ex fortellitijs Prouinciæ detineri, habeat Castellanus
23 pro qualibet persona pro ingressu, & exitu scutos duos, & singulo die quartam partem vnius scuti, si expensas victus fecerit carcerato: Et si detentus suis sumptibus se aluerit, Castellanus non habeat nisi dictos duos scutos, nisi oporteret Castellanum multum in custodiendo detentum laborare, & tunc Præses, omnibus circunstantijs consideratis, mercedem arbitretur: Et idem seruetur, si contigerit detentum vltimo supplicio tradi, quando de bonis detenti potest Castellano satisfieri: aliàs si de suo oporruerit Cameram soluere, habeat Castellanus, si expensas fecerit detento, carlenos duos singulo die, & nihil aliud.

De officio Sapientis electi, & eius mercede.

IN locis, in quibus consilium peti, & concedi consueuit, ne contingat de eius mercede dubitari, per præsentem reformationem statuitur, quod Sapiens electus in
24 causis quantitatis, vel æstimationis à centum scutis infra habeat pro eius labore scutum vnum, à centum vsque ad ducentos similiter scutos duos, à quingentis vsque ad quamcumque summam scutos quatuor: Si verò fuit Collegium deputatum in casibus prædictis, salarium supra taxatum duplicetur.

Et non possit sub pœna restitutionis tripli vltra accipere, quod solui debeat à parte consilium Sapientis petente eidem restituen-

tuendum, si obtinuerit à succumbente in fine litis, nisi partes in Sapientem consenserint, quo casu, quilibet soluat ratam suã restituendam (vt dictum est) à succumbente: ceterum in causis valoris, & æstimationis à centum libris infra, ac in causis pupillorum, viduarum, & miserabilium personarum, consilium Sapientis peti, nec concedi possit, nisi ab ipsis pupillis, viduis, & miserabilibus personis petitum fuerit.

DE PAVPERIBVS.

ET quoniam pauperum, & miserabilium personarum misereri oportet, ne ob inopiam effectus iustitiæ retardetur. Au-
16 ditor Generalis Gubernatores Ciuitarum, Cancellarij, Notarij, Baricelli, & alij Officiales, quicunque à pauperibus, & miserabilibus personis, pro eorum laboribus, scripturis, executionibus, vel alijs quibuscumque negotiis, nihil penitus accipiant, sed omnia, quę ad eorum officium spectant gratis concedere debeant, ac illos omni, qua possunt charitate, & benignitate expediant, eisque quantum sine iustitiæ lesione fieri potest fauere teneantur.

Et quoniàm per præsentem reformationẽ intendimus immoderatas, & graues Officialium solutiones resecare, & ad debitũ modum reducere, & non honestas, & competentes mercedes augere, & alterare: ideo per præsentem declaratur, quod si in aliqua Ciuitate secundum hodiernum stilum, & consuetudinem, vigore Statutorum, Priuilegiorum, vel aliter in aliquo casu minus per Officiales accipiatur, quàm in præsenti reformatione contentum sit, quod in illo casu non intelligatur per præsentem reformationem esse stylo, & probatę consuetudini dictę Ciuitatis derogatum, sed tantùm reformationem præsentem locum habere in his, quæ supra taxatas mercedes excedere videntur; & in tali casu Officialis sit contentus ea mercede, quam hactenus accipere consueuit.

Et si aliqua quæstio inter Prouinciales, & Officiales, super interpræratione præsentis reformationis oriri contigerit, Præses Prouinciæ consulatur.

Confirmatio Concordiæ initæ super collatione Canonicatuum, Beneficiorum, & Cappellaniarum competente Reuerendissimo Capitulo Ciuitatis Fauentiæ.

CLEMENS PAPA VIII.

AD perpetuam rei memoriam. Ad pacem, & concordiam intèr quaslibet personas, præsertim verò Ecclesiasticas stabilienda officij Nostri partes libentèr interponimus, & his quæ propterea prouidè, ac prudentèr ordinata fuisse dicuntur, vt antiquarum litium anfractibus, & incommodis è medio sublatis perpetuo firma, atque illibata subsistant Apostolici muniminis adijcimus firmitatem. Cùm itaquè aliàs de Anno 1548. lis, & causa intèr bon. mem. Rodulphum Cardinalem Carpeñ tunc Ecclesiæ Fauentinæ ex concessione Sedis Apostolicæ Præsulem, seù perpetuum Administratorem ex vna, & dilectos filios Capitulum, & Canonicos
1 eiusdem Ecclesiæ ex altera partibus de, ac super collatione Canonicatuum, & Præbendarum ipsius Ecclesiæ, ac nonnullarum Ecclesiarum, & Capellaniarum Altarium nuncupat. in diuersis Ecclesijs consisteñ, necnon institutione, & prouisione certorum aliorum Beneficiorum, ac alijs rebus in actis causæ, & causarum huiusmodi latiùs deductis, ad quæ relatiò, quatenùs opus sit in omnibus habeatur, & illorum occasione exorta, & cùm causa & causæ huius bon. mem. Fabio Accorambono tunc Rotæ Auditori commissæ fuissent, & sententia per d. Fabium Accorambonum causæ huiusmodi Iudicem lata fuisset prout in sententia, ac processu causæ, & causarum huiusmodi latiùs continetur, ad quos etiam relatio habeatur. Demùm verò partes prædictæ ad certam intèr se deuenerint concordiam, cuius tenor ac si de verbo ad verbum præsentibus insereretur pro expresso, & incerto haberi volumus, & habemus; & nihilominus eodem Rodulpho Cardinale, ac bo. me. Theodoro Episcopo Faueñ eiusdem Rodulphi Cardinalis fratre vita functis, eadem lis denuò intèr bo. me. Annibalem de Grassis Episcopum Fauentinum ex vna, & Capitulum, & Canonicos prædictos ex altera parribus excitata, & primum quidem Veñ fratri nostro Gaspari Archiepiscopo Mediolaneñ tunc Causarũ Palatij nostri Apostolici Auditori demùm commissa, posteà verò in Nos dùm d. Palatij Auditoris munere fungeremur, ac dilectum filium Seraphinum Oliuarium ipsius Palatij Auditorem compromissa, & ad aliquas in ea decisiones deuentum fuisset;

Cùm-

Cùmq; eausa ipsa demū ab eodē Rotę Auditorio per fel. rec. Sixtum Papam Quintum Prædecessorem nostrum anuocata, & bo. me. Petro Donato Cæsio, ac Antonio Caraffæ insimul, eodem Petro Donato vita functo, Philippo Spinulæ tunc in humanis agentibus Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus, in qua causa cùm ob varias causas, & dd. Cardinalium occupationes nihil factum fuisset; Nos cupientes tandem huiusmodi liti finem imponere, dilectis filijs nostris Dominico S. Grisogoni Pinello, & Hieronymo S. Pancratij titulorum Matthęio nuncupatis Cardinalibus mandauimus vt causam, & causas huiusmodi audirent, & ad expeditionem illarum deuenirent, vèl etiam aliàs partes ipsas ad concordiam inducere curarent: Qui Dominicus, & Hieronymus Cardinales, nostris parendo mandatis, ac partibus etiam in contradictorio sæpius auditis, omnibusque diligenter visis, & consideratis, & Nobis causam etiàm pluries relatam, easdem partes ad infrascriptam concordiam de communi illarum consensu induxerunt. Quæ quidèm cōcordia talis est videlicet; Quod collatio Canonicatuum, & Præbendarum
2 Cathedralis Ecclesiæ Fauentinæ in mensibus Martij, & Iunij ad Episcopum, in mensibus verò Septembris, & Decembris ad Capitulum, pariterque quod institutio Capellaniarum Altarium nuncupat. in ipsa Cathedrali existentium, quæ de Iure Patronatus Laicorum existunt in quibuscunque mensibus ad Capitulum tantum: Collatio verò Capellaniarum existentium in eadem Cathedrali, quæ non sunt de Iure
3 Patronatus, sed liberę dispositionis in mensibus Martij, & Iunij ad Episcopum, in mensibus verò Septembris, & Decembris pro tempore vacaī ad Capitulum. Insupèr quod Collatio, & institutio respectiuè quinque finè cura Ecclesiarum in alsa concordia de Anno 1339 inita specifica-
4 tarum videlicet S. Christophori, ac Sancti Seueri de Quartulo Fauen̄ Diœc; ac S. Georgij extra muros Fauen̄, & S. Iacobi de Pradello, necnō S. Marię de Nugareto in mensibus Martij, Iunij, Septembris, & Decembris vacan̄ ad Capitulum. Insupèr quod infrascriptorum Altarium videlicet vnius sub Sanctorum Iacobi, & Philippi in B. Marię de Salarolo, & altarius sub Sancti Blasij inde Barignano, ac reliquę sub S. Bartholomęi Inuocationibus inde Mozzapę Ecclesijs d. Fauen̄ Diœc. perpetuarum Capellaniarum Altarium etiam nuncupat. quatenùs sint de Iure Patronatus Laicorum existentium institutio ad Capitulum tantùm in quibuscunque anni mensibus spectet, & pertineat, Ius autèm instituendi prçsentandos ad Beneficium S. Bartholomęi de Mozzapę spectet ad Capitulum quatenùs pro parte ipsius probatum fuerit in reseruatione Iuris Patronatus Ius instituendi fuisse ipsis reseruatum, sin minus spectat ad eum, qui hodie reperitur in quasi possessione instituendi. Prętereà Collatio Parochialium Ecclesiarum in eadem concordia aliàs facta specificatarum,
5 nimirum S. Stephani, ac S. Vitalis, Sancti Antonij, & S. Sauini Ciuitatis Fauentiī, nec non S. Petri in Lacuna Plebis nuncupat. S. Seuerij de Cunio, S. Margaritę de Castro Cunij, S. Marię de Salarolo, S. Laurentij de Mozanigo, S. Lucę de Cassanigo, S. Laurentij de Granatolo, S. Marię de Merlaschio, S. Martini de Flisio, S. Marię de Casanaula, S. Michealis de Galiano, Sanctorum Nicolai, & Ioannis de Siluio, S. Laurentij de Filipago de Saldino, S. Martini de Villa noua de Formelino, S. Mariæ de Mezzeno, S. Siluestri de Cortezoso, S. Apollinaris de Castro Rainerio, S. Laurentij de Marcelliano, ac S. Mariæ de Erano Fauen̄ Diœc. in supradictis quattuor mensibus Martij, Iunij, Septembris, & Decembris vacantium ad Capitulum pleno Iure pertineat, exceptis reliquis in d. Concordia expressis, videlicet Sancti Andreæ Plebis nuncupat., ac S. Io. Euangêlistæ in Granarolo, & Beatæ Mariæ Virginis de Cassanigo, nec non S. Margheritæ de Ronco d. Fauen̄ Diœcesis, quarum collatio in dd. quatuor mensibus Martij, Iunij, Septembris, & Decembris ad Episcopum spectat; Quarè nos volentes litium huiusmodi anfractus, & incommoda tandem penitùs submouere, & ea, quæ à dd. Cardinalibus prouidè, & prudentèr gesta, subindèque à partibus approbata fuere ne de illis, eorumque viribus hæsitari nunquam contingat, Apostolicæ confirmationis robore communire eiusdem litis, & causæ status, & merita, nominaque, & cognomina, ac Iura, & prætensiones partium prçsentibus pro sufficientèr expressis habentes, motu simili, non ad Episcopi, & Capituli prędictorum, vel alicuius alterius sub hoc oblatæ petitionis Instantiam, sed ex certa scientia nostra, ac de Apostolicę potestatis plenitudine de omnibus ple-

plene, & sufficienter informati, præsentem concordiam, ac prout illam concernunt omnia, & singula auctoritate Apostolica tenore præsentium perpetuò cõfirmamus, & approbamus, illisque perpetuę, & inuiolabilis firmitatis Apostolicę robur adijcimus, necnon omnes, & singulos tã Iuris, quam facti, & quoscunque alios defectus, si qui quomodolibet interuenerint in eisdem supplemus. Decernentes præsentem concordiam vt suprà enuarratam, & firmatam per prędictos Dominicum, & Hieronymum Cardinales nunc, & in perpetuum per dictas partes, & earum successores prout ad eos spectat, & pro tempore spectabit inuiolabilitèr, & inconcussè obseruari, & adimpleri, neque eos inde resilire posse; Sicque per quoscunq; Iudices etiam causarum d. Palatij Apostolici Auditores, & eiusdem Romanę Ecclesię Cardinales sublata eis, & eorum cuilibet quauis alitèr iudicandi, & interpretandi facultate, & auctoritate iudicari, & deffiniri debere, ac irritum, & inane quicquid secùs super his à quoquam quauis auctoritate scientèr, vel ignorantèr contigerit attentari. Et nihilominus causam, & causas prędictas ad Nos harum serie auocamus, illasque ac litem quamcumque perpetuò extinguimus, & vtrique partium, & alijs quorum interest, vel pro tempore intererit perpetuum silentium desuper imponimus; mandantes, & volentes, quod omnia, & singula suprà expressa tanquam æqua, iusta, & rationabilia, & ab ambabus partibus acceptata perpetuò obseruentur; non obstantibus præmissis, ac constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, nec non statutis, legibus, & consuetudinibus etiam immemorabilibus, ac priuilegijs, & indultis in contrarium forsàn quomodolibet concessis confirmatis, & innouatis. Quibus omnibus latissimè hac vice derogamus; Cęterisque contrarijs quibuscunque. Datum Romæ apud S. Petrum sub annulo Piscatoris die 25. Iunij 1594. Pontificatus nostri Anno Tertio.

M. Vestrius Barbianus.

Capitula Nundinarum Fauentiæ.

In nome dell'Altissimo Dio, e della Gloriosissima sua Madre Vergine Maria, e del Santissimo S.N. PP. Sisto Quinto.

Ordini, e Capitoli fatti, e publicati nel Conseglio Generale della Magnifica Città di Faenza sopra la Fiera.

IN prima per mantenere, & accrescere la Fiera solita di farsi nella nostra Città di Faenza per honore, riputatione, & vtile
1 di essa, & acciò li Mercanti, & ogn'altra persona possa liberamente venire à essa Fiera, s'ordina, statuisce, e commanda, che detta Fiera habbia à cominciare alli 15. del Mese d'Ottobre, & à durare fino alli 15. del seguente Mese di Nouembre inclusiuamente, e che durante detto tempo sia, e s'intenda essere libera franca, e senza alcuna grauezza di Datio, e Gabelle, cosi nel venire, come nel partire de Mercanti, che veniranno à detta Fiera. *Placet quoad Datia Ciuitatis tantum sine præiudicio iurium Cameræ Apostolicæ. F. Episcopus Aquensis Præses.*

2 Dichiarandosi li confini di essa Fiera essere per l'infrascritti; In prima comminciando dalla Chiesa di SantaMaria dall'Angelo inclusiuè, e finendo, e terminando alla Chiesa di S. Antonio da Padoua, e sue pertinentie per il dritto inclusiuè fino al cantone di essa Casa di S.Antonio, e per trauerso dalla Croce coperta fino al cantone della Casa de Mengolini da vn canto all'altro delle due vie per gli Mercanti, e per le Bestie il luogo del Fiume dessignato dal Ponte di esso Fiume di Lamone per fino al solito. *Placet F. Episcopus A.P.*

3 Et acciòche li Mercanti, che haueranno fatto, e tenuta Bottega in essa Fiera habbino commodità di sgombrare le loro robbe, e Mercantie senza pericolo d'hauere à pagare la Gabella, s'ordina, che passato li quindici di Nouembre i Mercanti habbino trè giorni coutinui da sgombrare di detta Fiera, e che in detto tempo debbano hauer portato via, e sgombrate tutte le robbe, e Mercantiæ. *Placet F. Episcopus A. P.*

4 E per leuare gl'inconuenienti, che sono stati per gli tempi passati, e perche d. Fiera habbia nome, e fatti di libera, e franca, s'ordina, statuisce, e commanda, che li Signori, che per l'auenire pro tẽpore saranno eletti, & estratti secondo gl'ordini del Conseglio generale sopra detta Fiera, ne alcuno de loro Officiali, ò Trombetta, & qualsiuoglia altra persona, non possino in modo alcuno, ò sotto qualsiuoglia pretesto, ò colore domandare, ò riscuotere cosa alcuna, cioè danari, ò robbe da qualsiuoglia

uoglia Mercante,ò altre persone,che porteranno robbe per vendere in detta Fiera, e che in tutto, e per tutto s'intenda, e sia con effetto leuato l'vso già osseruato dalli Signori, & altri suoi Officiali de tempi passati di domandare, e riscuotere la mancia nell'vltimo della Fiera. *Placet F. Episcopus A. P.*

Ancorche la Fiera sia libera, e frãca come di sopra,nondimeno per giuste cause,e
5 degni rispetti, s'ordina, e statuisce, che durante detta Fiera tutti li Forastieri, che in essa compraranno robbe, ò Mercantia di qualsiuoglia sorte habbino à pigliar la bolletta all'Vffizio delli Signori, e siano tenuti à pagare per detta bolletta due quattrini per bolletta d'ogni quantità di robbe, purche ecceda la somma di lire trè di bolognini, e che da lire trè in giù non siano tenuti à pigliare bolletta. *Placet F. Episcopus A. P.*

E per ouuiare,alle fraudi di molte perso-
6 ne, che portano fuor di Fiera le loro robbe,e merci comprate sotto vna bolletta,s'ordina, che prouandosi che più persone sotto vna sol bolletta leuino le robbe d'essi comprate di essa Fiera, s'intendano, e siano caduti in Contrabando, e nella pena d'esso, come nel suo Capitolo si dispone. *Placet F. Episcopus A. P.*

S'ordina ancora, e statuisce, che ogni
7 Mercante,& altra persona che hauerà fatto Bottega in detta Fiera,al tẽpo che sarà per sgombrare, & estrahere le sue robbe di detta Fiera, & hauendo venduto ogni cosa innanzi la sua partita habbia à pagare soldi trè, di modo che per ogni Bottega si riscuotano trè soldi della nostra moneta, e si paghino in mano de Signori della Fiera, ò deputati da essi. *Placet F. Episcopus A. P.*

Trouandosi fuor di detta Fiera, e suoi
8 confini persona alcuna, che senza bolletta contra la forma di questi ordini, e Capitoli portar robbe di qualsiuoglia sorte comprate in Fiera, s'ordina ch'egli s'intenda hauer fatto Contrabando, e per tal causa sia caduto in pena di soldi venti d'applicarsi per la metà alli Signori della Fiera, e per l'altra alli suoi Vfficiali,e Sparaguaiti, alle quali pene procedano li sudetti Signori. *Placet F. Episcopus A. P.*

E perche chi serue, e s'affatica è degno
9 di premio,e mercede, perciò s'ordina,che li Signori della Fiera, che saranno pro tempore habbino l'emolumento delle bollette, che saranno durante detta Fiera, similmente detti Contrabandi, e detti soldi trè per il sgombrar d'ogni Bottega, come di sopra, e questo sia il loro salario, ne possino in modo alcuno pretendere, ò domandar altro. *Placet F. Episcopus A. P.*

E che Mercãte alcuno come di sopra nõ
10 habbia ardire vendere, ne contrattare alcuna sorte di Mercantia, e massimamente di panno, dando vna sorte per vn'altra, & asserendola di vn luogo per vn'altro sotto pena per ciascuno, e ciascuna volta sarà contrafatto di falsità, & altre pene contenute nelle Constitutioni, Statuti, e Bandi, & etiam secondo le leggi communi. *Placet F. Episcopus A. P.*

E più si fà intẽdere,e notificare,che du-
11 rante detta Fiera il Mercato delle Bestie qual si fà nel Fiume nel luogo solito sarà in tutto libero, e franco da ogni Datio, e Gabella,e potrà ciascuno venir liberamente, & estrahere le sue Bestie senza pagamento di Datio,ò Gabella, come di sopra, pigliando però la bolletta all'Vffizio de sopradetti Signori della Fiera. *Placet sine præiudicio Gabellæ quattrini, & quod iuxtà formam Capitulorum Appalti accipiatur bolletta Commissarij. F. Episcopus A. P.*

E più si notifica à qualunque Mercãte,
12 che porterà in detta Fiera robbe di qualũque sorte,sia tenuto à pigliar la bolletta d'esse alla Porta della Città, e quella presentare alli detti Signori inanzi,che discarichi dette robbe, sotto pena per qualunque Carro di Mercantia di scudi dieci, e scudi due per soma d'applicarsi come di sopra. *Placet F. Episcopus A. P.*

E più si notifica, che nõ sia persona alcu-
13 na di qual grado,ò stato si sia,che ardisca, ò presuma in modo alcuno sù detta Fiera, ò in luogo d'essa,ò vero contiguo,ò molto vicino à quella bestemiare il *Gloriosissimo Nome di Dio*, e della sua *Gloriosa Madre*, tener barattarie, e giocare, ò far giocare à carte, ne à dadi, ò altro gioco prohibito,ne commettere alcun'altro eccesso di ragione punibile sotto la pena contenuta nelle Leggi, e Statuti della Città di Faenza da esser puniti dalli prefati Signori irremisibilmente. *Placet sine præiudicio Iurisdictionis ordinariæ D. Gubernatoris, & quod Præfecti nundinarum non se intromittant, vbi ingerit pœna sanguinis, & pœne delictorum applicentur Cameræ Apostolicæ. F. Episcopus A. P.*

E più si bandisce,e cõmanda,che nessun

Cin-

14 Cingaro, Barro, ò Mariolo ardisca, ò presuma, ne di giorno, ne di notte andare, ò stare in detta Fiera sotto pena d'esser frustato subito, che sarà ritrouato contrafare. *Placet. F. Episcopus A. P.*

15 E più vogliono, che non sia lecito ad alcuno tener Meretrici in detta Fiera sotto pena alle Meretrici d'esser frustate, & à chi le terrà, e condurrà di scudi 25. d'Oro d'applicarsi, vt infra. *Placet F. Episcopus A. P.*

16 E più si prohibisce, e comanda à ciascheduna persona di che stato, grado, ò conditione voglia essere ò sia, che non ardisca, ò presuma andare, ò stare in detta Fiera sonata che sarà la Campanella delle due hore; eccetto però li Mercanti habitanti in essa, alli quali per loro commodo, e facende da tutti i tempi sia lecito, e concesso andare per detta Fiera con vn lume apparente in mano per ciascuno sotto pena di scudi due d'oro per ciascuno, e ciascuna volta che sarà trouato contrafare d'applicarsi per vn terzo all'inuentore, e per li due terzi alli Presidenti, e Signori della Fiera. *Placet saluo arbitrio D. Gubernatoris. F. Episcopus A. P.*

17 E perche persona alcuna non ardisca, ò presuma andare, venire, ò mandare con Mulo, Cauallo, ò Sommato, Carro, ò Barozzo alcuno sopra detta Fiera senza licenza de sopradetti Signori sotto pena di scudi 20. di Bolognini per ciascuna volta, e ciascuna persona, che sarà trouata contrafare. *Placet F. Episcopus A. P.*

18 E più che ciascun Mercante, e Bottegaro debba tenere tutta la notte vn lume acceso nella sua Bottega sotto pena di soldi 20. per ciascuno, e ciascuna volta sarà trouato contrafare da pagare irremissibilmente. *Placet F. Episcopus A. P.*

19 E più prohibiscano, e comandano, che nessun Mercante, ò Orefice, ò qualsiuoglia persona ardisca, ò presuma in modo alcuno, ò sotto alcun quesito colore, pesare, ò far pesare, misurare, ò vendere sorte alcuna di merci, ò robbe se non con passi, e misure bollate all'Vfficio de detti Signori della Fiera, nè tenere altre misure, passi, ò pesi, ò stadera in bottega, che bollate non siano come di sopra, nè anco misurare, ò pesare sue robbe con misure, ò passi d'altri sotto pena, & alla pena di soldi 20. per ciascuno, e ciascuna volta sarà trouato contrafare. e perdere la robba. *Placet sine praeiuditio Gabellae, siuè appaltus bulli, ponderis, & mensurarum. F. Episcopus A. P.*

20 E più che persona alcuna di che grado voglia essere, ò sia non ardisca, ò in modo alcuno presuma pesare, ò far pesare per se, ò per altri quantità alcuna di robbe di qualunque sorte esistente in detta Fiera, ò che gli saranno state, & in quella contrattate, e che eccedano la quantità di lire 25. di peso, nè in altro luogo nè con altra stadera, che delli detti Signori, siano obligati à pagare per cento soldi vno di quattro per ciascun centinaro, cioè di otto il Compratore, & altro tanto il Venditore, sotto pena di scudi due d'Oro qualunque volta saranno ritrouati contrafare in ciascheduno delli detti Casi da pagarsi irremissibilmente. *Placet vt supra in proxima praecedenti signatura. F. Episcopus A. P.*

21 E più, che non sia Mercante, ò bottegaro alcuno, che ardisca, ò presuma durante detta Fiera, e sua Franchizia, & esentione tenere, ò far tener botteghe di sorte alcuna aperte fuora di detta Fiera, eccetto però quelli, che haueranno Botteghe sufficienti all'esser suo in detta Fiera sotto pena di scudi vno d'Oro per ciascuna volta saranno ritronati contrafare da essigersi irremissibilmente. *Placet F. Episcopus A. P.*

22 E più che in detta Fieta li Mercanti non possano tener aperte le sue botteghe in giorno di Festa, sotto pena di vn scudo d'Oro, nè vendere cos' alcuna sin tanto non saranno celebrate le Messe grandi, e chi sarà trouato contrafare alla presente prohibitione sarà punito tante volte quante contrafarà irremissibilmente, la qual pena s'applica all'Vfficio de detti Signori della Fiera. *Placet salua auctoritate Reuerendissimi Ordinarij. F. Episcopus A. P.*

23 E più si notifica, e comanda, che nessun Mercante, ò altra persona tanto terriera, quanto forastiera ardisca, ne presuma in modo alcuno per se, ò per altri leuare, ò far leuare, e portar via fuora della Fiera balla alcuna, ò grossa quantità di robbe di sorte alcuna già portata in essa Fiera senza licenza de sudetti Signori della Fiera sotto pena, & alla pena di scudi 10. d'oro, ouero di Contrabando ad elettione di chi sarà Contrabando d'applicarsi vt supra. *Placet F. Episcopus A. P.*

24 E più ad euitare ogni fraude, che potesse na scere, & occorrere circa il vendere, e comptar robbe tanto in grosso, quanto in minuto in detta Fiera occultamente. Però

S. S. hauendo considerato il danno publico, prohibiscono, e comandano, che nessun Mercante possa vendere, ne far vendere sotto alcun quesito colore se non nella Bottega aperta, e di giorno, e non altrimenti sotto pena di scudi dieci d'oro, e di più l'arbitrio de' Signori tante volte, quante volte saranno trouati contrafare, e si procederà ipso facto senza rispetto contro l'innobedienti, e transgressori d'applicarsi come di sopra. *Placet F. Episcopus A.P.*

25 E più si notifica à ciaschedun Mercante in Fiera di qual grado voglia essere, ò sia che non ardisca, ò presuma in modo alcuno, ne sotto alcun quesito colore vendere, ne far vendere in detta Fiera panno di sorte alcuna, che non sia bagnato, e cimaro sotto pena di scudi dieci d'oro, ouer di contrabando ad arbitrio del contrafaciente d'applicarsi come di sopra. *Placet F. Episcopus A. P.*

26 Notificando, che si procederà rigorosamēte sēza rispetto alcuno cōtro di ciascheduno delinquente in modo alcuno di ragion punibile in alcun luogo di detta Fiera, ò contiguo ad essa secondo la forma della ragione, e che di tutte le pene à esser'esatte la terza parte vien'applicata all' Inuentore, e gl'altri due terzi all'Vfficio de' detti Signori Soprastanti, e dette pene si riscuoteranno senza grazia, e remissione alcuna à fine, & effetto che in detta Fiera s'habbia, e debba da ciascuna persona contrattare, practicare, e negoziare christianamente, legitimamente, e giustamente a laude, e gloria del *Signore Dio, e del Sig. N. Papa Sisto V.* il cui nome viua per mare, e per terra. *Placet de applicatione pœnarum in materia contrauentionum spectantium ad nundinas, prò alijs verò delictis pœna applicantur Cameræ Apostolicæ. F. Episcop. A.P.*

27 In oltre si supplica, e prega Monsig. Presidente per parte delli Sig. Antiani, e General Conseglio della Città di Faenza, attento che li sudetti Capitoli, & Ordinationi sono giusti, & honesti, e ragioneuolmente compilati voglia si degni non solamente confirmarli, & approbarli ma commandare, e commettere, che siano inuiolabilmente osseruati con dare, e concedere piena, & onnimoda autorità, e facoltà alli sudetti Signori Soprastanti deputati di poter trattare, conoscere, e terminare tutte, e singule Cause, che occorreranno nella detta Fiera tanto Ciuili, quanto Criminali, e Miste, e punire, e castigare tutti, e singuli delitti, che saranno commessi in luogo di detta Fiera, e suoi confini secondo la dispositione di detti Capitoli, e non possino durante la franchizia esser'impediti, ne molestati nel loro Officio da qualsiuoglia Giudice di detta Città di Faenza, non ostante cosa in contrario.

Supradicta Capitula iuxtà Signaturam appositam confirmamus, & obseruari mandamus authoritatem dantes Præfectis Nundinarum cognoscendi Causas Ciuiles ad Nundinas ipsas spectantes tantùm, quo vero ad Causas Criminales super delictis leuibus inter personas viles, vel ipsos Mercatores, vbi non agitur de delicto, pro quo veniat imponenda pœna sanguinis, pœnæ autem ipsorum delictorum applicentur Cameræ Apostolicæ, & in omnibus cum reseruatione arbitrij Nostri. In quorum fidem Datum Fauentiæ die 15. Septembris 1593. Franciscus Episc. Aquensis Præses. Mercurio Sebastiari Secr.

Aggiunta alli Capitoli della Fiera di Faenza.

ANcorche con molta raggione fosse, e sia prescritto, e statuito solamente termine d'vn Mese per la Fiera di Faenza da 28 principiare alli 15. d'Ottobre, e finire per tutto li 15. di Nouembre, tuttauia perche molte volte per varij accidenti, e caggioni, non solo è bene, & vtile, mà ancora necessario prorogarla; Però ordinano, e statuiscono, che in tal caso li Signori Antiani della Città possino prorogar detta Fiera libera, e franca d'ogni grauezza di Datio, e Gabella per tutto li 25. del sudetto Mese di Nouembre solamente, e non più oltre, comprendendo anco in detto tempo li tre di, che si concede alli Mercadanti per commodità di sgombrare le robbe, e Mercantie di detta Fiera. *Placet ità tamen quod prorogatio non fiat nisi ex vrgenti causa.*

E più ordinano, che prorogandosi detta Fiera alcun Mercante, Marzaro, ò altro Bot-29 tegaro della Città non ardisca partirsi, e sgombrare le sue robbe, e mercantie di Fiera durante il termine della sudetta proroga, nè meno di tenere, nè far tenere aperta bottega, nè vscio, fenestra, ò sportello di quella in altro luogo fuori di detta Fiera, sotto pena di dieci scudi à chi si partirà, e d'vn scudo per ciascun dì, e ciascuna volta à chi sarà trouato come di sopra con bottega aperta, d'applicarsi vn

terzo

terzo all'Inuentore, e gl'altri due terzi all'vfficio delli Signori Soprastanti. *Placet cum hoc quod nõ censeatur exclusa legitima excusatio eorum, quibus discedendi à Nundinis dignus aliquis casus superuenerit.*

30 Commandiamo similmente, che tutti li Mercadanti di qualsiuoglia sorte di Mercantie, Marzari, Fusari, Berertari, Capellari, Bambasari, Linaroli, Orefici, Librari, Pellizzari, Calzolari, Maiolicari, Pignattari, Magnani, Battirami, Tricoli, e Reuendiroli di Veli, Tele, e Panni, & altri simili della Città debbano per tutto li 20. d'Ottobre con effetto hauer fatto, e stabilito le loro botteghe, e banchi in Fiera, & in quelli hauere portato robbe, & mercantie conueniente all'essere, e conditione di ciascuno di loro. *Placet praecedentibus tamen proclamationibus.*

31 E che nõ ardiscano, nè presumano in alcunmodo, e sotto alcũ quesito colore durante detta Fiera, ò sua proroga di tenere, ò far tenere aperte botteghe fuori di detta Fiera per vendere, e contrattare qualsiuoglia sorte di robbe, non ostante il Capitolo 21. sopradetto, che con il presente si reuoca, & annulla in quelle parti, che concede di tener aperte botteghe in luogo fuori della Fiera, poiche per esperienza si è conosciuto, che causa gran disordini in pregiuditio della Fiera sudetta; auuertendo, che ad alcuno de' sopradetti nõ si prohibiscono di tenere aperte le botteghe per lauorare, e far lauorare secondo la loro arte, & essercitio, che fanno nella Città, purche fabricare le robbe subito le portino sù la Fiera, e non le vendino in altro luogo sotto pena d'vn scudo per ciascuno, e ciascuna volta, che sarà trouato contrafare, d'applicarsi come di sopra. *Placet.*

32 Item ordinano, e statuiscono, che li Sig. Soprastanti alla Fiera non possino in modo alcuno concedere licenza ad alcun Sogetto all'andare in Fiera di tenere, ò far tenere fuori di essa la bottega aperta in tutto, ò in parte, anzi debbano con ogni diligenza, e vigilanza prouedere, che stiano serrate, e mancando in ciò possino, & debbano li Signori Antiani procedere all'osseruationi delle pene contro li Mercanti, & altri trasgressori, d'applicarsi in tal caso alli detti Signori Antiani. *Placet praeterquàm quoad applicationem poenae ipsismet DD. Antianis, abnegamus enim eis talem potentiam nisi facto verbo cum D. Gubernatore.*

33 E perche di tẽpo in tempo si sono da patroni, & altri cresciute, & augumentate le pigioni, di modo che li Mercadanti sono stati sforzati reclamare, e mostrarsi ritrosi all'andare in Fiera; però per prouedere à questo disordine statuiscono, che dalla Croce coperta fino alla strada della Monaldina inclusiuè dall'vna, e l'altra banda della strada si debba pagare, & paghi d'affitto soldi 30. per ciascun piede di terreno di strada, e dalla detta strada fino al Portico di S. Rocco soldi 20. dal Portico della sudetta Croce fino alla Portazza del Caualiere Pompeo dal Pane da tutte due le bande della strada soldi 30. dalla detta porta fino alla Chiesa di S. Antonio da Padoua, e sue pertinenze per il dritto inclusiuè soldi 20. e negl'altri luoghi di Fiera sol. 10. e per ciascuno Arco volto in tutto sold. 40. prohibendo espressamente ad ogni persona di pigliare, ò patteggiare direttamente, ò indirettamente maggior salario, & affitto, sotto pena della perdita d'esso, d'applicarsi vn terzo all'Inuentore, & il resto alli Signori della Fiera. *Placet reseruato tamen recursu si quis senserit se laesum, vel inaequaliter tractatum in supradicta limitatione.*

34 Dichiarãdo nondimeno, che li due terzi del sudetto salario tassato, & affitto s'aspetti alli Padroni delle Case, e l'altro al numero di Cento Huomini Pacifici della Città per la solita portione, che se li deue, e paga ogn'Anno. *Placet vt supra.*

35 Et in caso, che li Padroni, ò altri à chi s'aspetta per la sudetta riforma, e tassa di mercede, ò qualsiuoglia altra causa, colorita, & imaginata ricusassero d'affittare i portici, e luoghi soliti affittarsi per seruitio della Fiera, vogliono, e statuiscono, che li Signori Soprastanti possino affittare detti portici, e luoghi lasciando libera l'entrata a' patroni, & habitatori nelle case, e che tutto l'emolumento, che si cauarà sia del sudetto numero de Pacifici in tal caso. *Non placet nisi causa cognita, id etiam D. Gubernator statuat.*

36 Prohibiscono ancora sotto la medesima pena, che li Patroni non possino in modo alcuno domandare, ò patteggiare, che li sia stato da' Mercanti, ò da altri più lire otto di Bolognini per l'affitto della Camera, che sogliono concedere à Mercadanti per seruitio delle loro mercantie. *Placet.*

37 E perche è necessario, e solito per sicurezza della fiera fare in tempo di notte le guardie, & ogn'anno si sentono molti contrasti, e disordini; però determinano, e comandano, che ogni notte fin tanto, che durarà detta fiera, ò sua proroga si faccino le guardie, ò si faccino fare da quelli, che haueranno affittato, nè si possa astringere, ò grauare à far guardie quelli, che non hauranno affittato, ancorche siano trà li confini della fiera, non ostante che si sia osseruato il contrario; poiche non pare honesto, che chi non sente vtilità, senta incommodo, & aggrauio. *Placet in hoc seruare solitum, quia tendit ad omnium vtilitatem.*

38 Et li Signori della fiera possino far commandar ogni notte tutte quelle guardie, che à loro parerà secondo il bisogno per guardar detta fiera, nel che douranno auertire, che vno non sia più grauato dell'altro, mà ogn'vno indifferentemente sopporti il peso conforme alla qualità, e quãtità de' luoghi affittati, & vtilità, che sentiranno dell'affitto. *Placet vt supra.*

39 Quelli, che saranno commandati, & obligati à far le guardie si debbano alle 24. hore presentare all'Vfficio de' sudetti Signori, e debbano essere approuati da loro, e suoi Vfficiali per atti, & idonei à far dette guardie, e poi andare, e ritrouarsi all'hora della Campanella dalle due hore di notte al loco che li sarà destinato, & iui stare tutta la notte fino al leuar del Sole del dì seguente, e con ogni vigilanza guardare detta fiera senza partirli mai di quella sotto pena di soldi 20. per ciascuno, e ciascuna volta che sarà contrafatto d'applicarsi come di sopra, per le quali pene si possano grauare li Patroni, e locatori, ouero li Mercadanti, ò bottegari da farseli poi buone nella pigione, & affitti da chi si deue, dichiarando in oltre che non si debba ammettere minore di 20. anni, nè alcuno che sia di mala vita, ò fama, e sospetto di ladro, e perche l'esperienza hà mostrato ancora gl'inconuenienti, che nascono dal volere li Sbirri della Città passare, e trattenersi in tempo di notte per la fiera solamente per passatempo, e per disturbare le guardie, e contendere con loro, e con gli Essecutori, & altri, & altri Vfficiali della fiera; Però ordinano, e commandano, che detti Sbirri non possano, nè debbano in detto tempo di notte passare, nè stare, nè in qualsiuoglia modo si trattenersi per detta fiera sotto pena di tre tratti di Corda per ciascuno, & ciascuna volta da darseli in publico senza remissione alcuna. *Placet, praterquàm quoad restrictionem facultatis birruariorum, quam reijcimus, imponentes tamen eis pœnam prædictam trium ictuum funis vbi memoratos abusus, & excessus commiserint.*

40 Occorrendo nondimeno à detti Sbirri d'andare in fiera d'ordine del Signor Gouernatore della Città per seruitio della Giustitia debbano hauere il mandato in scritto da lui, ò dal Signore Luogotenente, e quello mostrare alle guardie della fiera senza alcuna contradittione, & esseguito quanto haueranno hauuto in commissione subito partirsi, sgombrare di detta fiera senza tumulto, e contrasto sotto la medesima pena. *Non placet nisi prout supra.*

41 Ordinano ancora per maggior quiete, & altri degni rispetti, * che nel Corpo di detta fiera non si possa fare, ò far fare hosteria, nè bettola, nè baccano di sorte alcuna. *Placet.*

42 Li Signori Soprastanti alla fiera, Notari, & altri Vfficiali debbano essercitare l'officio loro per se medesimi, e non lo possino fare per Sustituti, e debbano detti Notari ogni dì continuamente stare in detta fiera, e con diligenza espedire quanto s'appartiene à detto officio, e li Signori sudetti ogni Lunedì, Mercordì, e Sabbato di almeno per spazio di vn'hora intiera, e nel luogo solito, & deputato ascoltare, conoscere, finire, e terminare secondo la facoltà concessali tutte le liti, Cause, & controuersie, che occorreranno, dando fermo rimedio, & ordine à quanto sarà di bisogno, e mancando, ò contrauenẽdo non possino participare, nè hauere de i soliti emolumenti; mà quelli siano in tutto di chi seruirà, ò delli Signori Antiani della Città, caso che tutti mancassero, ò contrauenissero. *Placet.*

43 Protogandosi ancora come di sopra la fiera, e sua franchia vogliono, e determinano, che li Signori Notari, & altri Vfficiali della fiera, li Patroni, e locatori di Botteghe, banche, Camare, esse, e qualsiuoglia altra cosa data, & affittata per seruitio della fiera siano obligati durante il tempo di detta proroga fare, & adempire tutto quello si è detto di sopra, e sono obligati nel primo termine della fiera, nè possa-

possano per tal causa per affitto, ò qualsiuoglia altro pretesto, ò colore pretendere, domandare, e riceuere salario, e mercede alcuna. *Placet ita tamen quod integra sit facultas à principio paciscendi de maiori affictú in casu prorogationis nundinarum.*

44 Et finita la fiera li Signori sopradetti, & Notari debbano consignare tutti li libri, atti, sentenze, & ogni altra scrittura fatta per occasione della fiera alli Signori Antiani da conseruarsi nell'Archiuio della Communità per seruitio di chi ne hauerà di bisogno, & occorrerà valersene à qualche tempo &c.

Supradicta Capitula iuxtà Signaturam confirmamus, & obseruari mandamus, auctoritatem dantes Praefectis nundinarum cognoscendi causas Ciuiles ad nundinas ipsas spectantes tantum; Quo verò ad Causas Criminales super delictis leuibus inter personas viles, vel ipsos Mercatores, vbi non agitur de delicto, pro quo veniat imponenda poena sanguinis, poenae autem ipsorum delictorum applicentur Camerae Apostolicae, & in omnibus cum reseruatione arbitrij Nostri. In quorum fidem &c. Datum Rauennae die 18. mensis Octobris 1601.

M. Vescouo di Vigeuano P. Legato.

Alberto Tizzone pro Segretario.

Ordinationes, & Capitula obseruanda ab Officialibus Massariae.

IN prima, che ogn'anno i Signori Antiani insieme con gl'aggiunti del Conseglio
1 Generale debbano eleggere vn huomo da bene per Massarolo, ò confermare il già eletto, il quale habbia da osseruare insieme con altri Vfficiali della Massaria in ogni parte i presenti Capitoli, & Ordini sotto pena della priuatione à ciascuna, che mancarà del suo debito Officio da Sig. Antiani, che saranno pro tempore con gl'aggiunti.

2 Item, sia obligato d. Massarolo innanzi che entri, e pigli l'Vfficio di dare idonea sigurtà, che però non sia del numero del Conseglio, di fare, & essercitare l'Vfficio suo fedelmente, e d'osseruare li presenti Capitoli, e per la custodia de' Pegni venderli, pagare, & restituire, come ne i presenti Capitoli si contiene.

3 Item, che il detto Massarolo non possa accettare pegni di sorte alcuna da qualsiuoglia Essecutore, & Officiale, se prima non li sarà mostrata la commissione segnata da alcun Giudice, ouero Vfficiale, eccettuàdo quei pegni, che sono posti di commun consenso delle parti, e quelli che vi fossero posti d'ordine de' Sig. Abbondantieri, e Sig. Grassieri; Auertendo però che il Massarolo tanto in questi, quelli del Taglione, e Colte, quanto in ogni altra sorte di pegno si debba fare dichiarare la quantità del debito per lo quale vien posta alla Massaria con obligo all' istesso di notarlo in pena della trasgressione de' presenti Capitoli.

4 Item, che il d. Massarolo sia obligato d'accettare tutti li pegni di qualsiuoglia sorte, che li saranno dati dagl' Essecutori, & Vfficiali, & li debba custodire, e tenere in luogo sicuro à sue spese, danno, & interesse, porre in essi la polizza, e bollettino notati col nome del Patrone di esso pegno.

5 Item, che il d. Massarolo debba hauer vn libro bollato, & ordinato con legalità delli Signori Antiani; nel quale debba notare, e scriuere li detti pegni à quelli che se ne farà, e tutte le partite communemente, al quale libro si crederà, e darà piena fede in giuditio, e fuori.

6 Item, che il Massarolo habbia per sua mercede, denari sei per ciaschedun pegno de'beni mobili, e semouenti soldi due per ciaschedun pegno de beni stabili, e per ciascheduno deposito fatto presso di lui di denari soldi quattro, intendendosi vn pegno solo, ancora che fossero più robbe tolte per vn credito solo, e portandole in Piazza à vendere, ò almeno fatta l'estima legitimamente conforme alla dispositione de' presenti Capitoli, oltre la detta mercede habbia denari due per libra del valore di detto pegno fino alla somma di scudi dui, e non più per pegno, & eccedendo il pegno di valore il credito non possa hauere se non secondo la somma del detto credito, & il Trombetta sei denari per vendita di ciascuno pegno, il quale essendo in più di due pezzi habbia due denari per ciascuno pezzo; & il Notaro, che sarà deputato assistente à tal venditione, e farà l'vffitio suo habbia la medesima mercede, come il detto Trombetta; & occorrendo à vendersi bestie, vino, grano, ò altre granelle, habbiano per ciascuno soldi vno, e den. 4. per ciascuna volta, che dette robbe si subhastaranno, siano di che somma, ò quantità si voglia.

7 Item sia obligato ciascun pegno assignatoli per qualunque essecutore conseruare, e cu-

e custodire à tutte sue fatiche, e spese per vn mese dal dì, che si saranno consegnati, e poi frà il termine di trè giorni vendergli ad istanza del creditore, e per obligo dell'vfficio, senza che li sia fatto precetto da alcun Superiore, facendone però detto creditore istanza; & in caso, che si douesse in virtù di precetto di alcun Superiore estimare, e vendere alcun pegno di beni stabili, che attualmente non fosse in mano del Massarolo, ma fosse solamente scritto all'Vfficio suo, il Massarolo, Notaro, Estimatori, e Trombetta non siano obligati, nè astretti di fare l'vfficio, se prima non saranno prouisti, e sodisfatti della debita mercede dall'Istante, ò almeno assicurati à loro sodisfattione di quella da consegnarsegli effettualmente à suo debito tempo, senza alcuna essecutione.

8 Item si prohibisce al detto Massarolo, che non possa vendere pegno di sorte alcuna, se prima non sarà stato estimato da gli Estimatori, che saranno eletti dal Conseglio generale, la quale stima si douerà fare da tutti due i sudetti Estimatori, purche non vi sia legitimo impedimento dell'vno di essi, e con la presenza, e rogito del Notaro, altrimenti detta estima fatta sia nulla, & il Massarolo sia obligato del suo proprio alle spese. E la mercede delli detti Estimatori trà tutti dui sia vn quattrino per libra del valore della cosa estimata, fino à qualsiuoglia somma, purche non ecceda la somma di scudi due per pegno, & altrettanto habbia il Notaro, i quali Estimatori, e Notaro habbiano ad hauere detta mercede fatta la sudetta estima, quale però non si debba, nè possa fare da loro, se non finito il detto tempo di vn mese, & ad istanza del creditore, e come si è detto di sopra intorno alla vendita de' pegni; e se l'estima eccedesse la somma del credito, per la quale fosse stato tolto il pegno, non possano hauere, se non secondo il valore, e somma del credito; e caso che per diffetto del pegno, che fosse stato tolto, ò non vendibile, ò non sufficiente per l'intiera sodisfattione del creditore bisognasse essequire di nuouo, e fare altro pegno in luogo del primo, ò accumularlo à quello non possano gli Vfficiali per nuoua estima pretendere, se non vna sola mercede tassata nel modo di sopra. Dichiarando ancora, che ogni volta, che non sia fatta l'estima di tutto il pegno tolto, ma lasciatone parte necessaria inestimato, la quale si debba stimare da' successori nuoui, non possano i vecchi Vfficiali pretendere mercede alcuna, quando non fossero stati impediti per ordine di qualche Superiore, ò altra legitima causa, da giudicarsi da' Signori Antiani; ma se fossero, come di sopra impediti, la mercede dell'estima si diuida egualmente da' vecchi, e nuoui Vfficiali, ancorche la parte del pegno estimata, ò quella d'estimarsi fosse di maggior valore, e portasse maggior fatica.

9 Item, che nel vendere detti pegni sia obligato il Massarolo portargli in piazza, e non in altro luogo ad hora debita, cioè, che vi sia ridotta la moltitudine, e maggior frequenza del popolo, e con la presenza del Notaro deputato farli subhastare per il Trombetta, e dargli à chi più offerirà, e facendo altrimente, detta vendita sia nulla, & il Massarolo sia obligato alle spese del suo proprio; e del prezzo di detti pegni si habbia prima di cauare, e pagare la mercede di detto Massarolo, Notaro Estimatori, e Trombetta, & essi, &c. & il resto poi detto Massarolo l'habbia à dare al creditore, fino al compimento del suo credito, & auanzando denari sia obligato di conseruarli per il patrone di detto pegno, obligando il Compratore di essi alla restitutione di detti pegni; e così sempre s'intendano obligati per vigore de' presenti Capitoli alla detta restitutione frà il termine di dieci giorni al patrone di essi ogni volta, che in detto tempo ne siano ricercati, restituendo quel tanto, che sarà stato venduto.

10 Item in euento, che fosse sequestrato per alcun Giudice, ouero confirmato alcun pegno, essistente appresso al detto Massarolo, in quel caso esso Massarolo possa ritenere la sua mercede, e dell'essecutione; e vendendosi si osserui quanto di sopra.

11 Item, occorrendo, che li fosse data alcuna bestia grossa per pegno non possa pigliare più di sei bolognini per ciascheduno dandogli paglia, ò strame; e dandogli erba, ouero fieno soldi otto; per ciascheduna bestia minuta soldi vno, gouernandole bene, come di sopra, intendendosi per vno stallatico il giorno con la notte, tenendogli continuamente robba innanzi, e con obligo al detto Massarolo di dare vn poco di salario del suo proprio ad

ad vn Fachino, ouero ad altra persona, come più le parerà, e piaccia, che sia huomo da qualche discrettione, che habbia cura di gouernarle bene. Dichiarando ancora, che sia lecito al debitore, che li saranno state tolte le dette bestie fargli le spese esso del suo, pagando la metà di quello, che si è detto di sopra.

12 Item, che tutte le Bestie, che saranno tolte per pegno nella Città, ò nel Contà di Faenza si debbano mettere al Massarolo, e non in altro luogo, prohibendo à gl' Hosti, & à qualunque altro, che tenesse stallatico d'accettare da gl'Essecutori dette Bestie leuate per pegni, & contrauenendo non possino pretendere stallatico, ò mercede di sorte alcuna per detta causa, & incorrano ipso facto in pena d'vn paolo per Bestia ogni giorno, che la tenessero d'applicarsi al Massarolo.

13 Item, che le dette Bestie si possano tenere solo per cinque giorni, i quali passati debbano vendere frà trè giorni, come di sopra, con obligo del Compratore sia tenuto restituire le Bestie si à termine di dieci giorni doppo la compra di esse, restituendoseli però il prezzo, e la spesa per il Patrone di esse.

14 Item, che essendosi introdotto vn'abuso di pagare di regaglie à gli Essecutori bol. due per ciascheduna Bestia grossa, e bol. vno per Bestia minuta si prohibisce in tutto, e per tutto al detto Massarolo il poter dare dette regaglie, e dandole non le possa ripetere, nè ritenere sopra detto pegno, mà s'intendano dare del suo proprio.

15 Item, che li pegni, che saranno tolti per gli Essecutori per mercede d'Inuentarij, ò d'altra mercede per lo sussidio di Nostro Signore, ò altre grauezze, e Datij del Commune tanto per la Città, quanto per lo Contado, ò ad Instanza delli Saltari, ò d'altri per conto del danno dato si possano, e debbano vẽdere frà termine di cinque giorni nel modo, e forma come di sopra.

16 Item, che detto Massarolo sia obligato ogn'Anno al principio del mese di Decembre far publicare Bando al luogo solito, che ciascuna che habbia ad hauere da lui per conto della Massaria, pegno, ò resti di pegni, ò danari comparisca, che sarà sodisfatto come dourà essere, e mostrare d'hauer fatto in effetto, e mancando caschi in pena di lire 10. di Bolognini da applicarsi alli Signori Antiani, che saranno pro tempore.

17 Item, in difetto delli presenti Capitoli s'osseruano li Statuti, che parlano in questa materia, & in difetto delli detti Statuti si debba stare in tutto, e per tutto alla terminatione, che faranno li Signori Antiani, che saranno pro tempore, dalla quale non si possa in modo alcuno appellare, ò reclamare, ò dare di nullità, nè il Massarolo, Notaro, Estimatori, ò altri Vfficiali possino pretendere, nè allegare vso in contrario, nè pigliare altre mercedi se non come si è detto di sopra sotto pena della priuatione dell'Vfficio.

18 Item, il Massarolo vecchio sia obligato di consegnare per Inuentario al Massarolo nuouo tutte le robbe, e pegni, resti, & ogn'altra cosa spettante all'Vfficio della Massaria frà termine di cinque giorni sotto pena di perdere tutti i commodi, & emolumenti, che se li potessero appartenere per ragione di detto Vfficio, quali in tal caso s'intendano deuoluti, & applicati al Successore, & il Massarolo nuouo sia obligato in detto tempo di riceuere le sudette cose, e pagare al vecchio le sue mercedi, e catture, & ogn'altra cosa spettanti à lui per detto officio sotto pena di esser priuo dell'Vfficio, della quale consegnatione per Inuentario ne debba apparire rogito publico de'Cancellieri della Communità, al quale per il sudetto Inuentario, e rogito si tassa vn scudo per mercede da pagarseli la metà per ciascheduno, & ità obseruari mandauerunt supradicti Illustrissimi DD. Antiani prout in eorum decreto sub die 27. anni 1611. vt apparet in libro Decretorum fol. 136.

Ego Alexander Calderonus Secretarius rogatus &c.

Capitula obseruanda à Conductore Gabellæ Ciuitatis.

1 IN prima s'ordina, che il Conduttore, e suoi Agenti, Ministri debbano essercitare l'vfficio della Gabella in luogo solito, e consueto con li presenti Capitoli, nè possa mai far promulgare Bandi diuersi, e contrarij à detti Capitoli, e facendolo siano nulli, nè sortiscano effetto alcuno di ragione, e debba il detto Conduttore dare idonea sigurtà d'approuarsi nel Conseglio Generale d'essercitare il detto vfficio diligentemente, e fedelmente per se, e suoi Agenti, e Ministri, e di risponde e alla Communità, ò suoi legitimi Agenti delle paghe

ghe debite à suoi debiti tempi.

Item, non possa il Conduttore predetto far pagare per le robbe soggette à detta
2 Gabbella più delli prezzi dichiarati nelli presenti Capitoli, e tassati, ne possa essiggere, nè far essiggere più, e riscuotendone più caschi in pena per ciascuna volta di scudi venticinque d'Oro d'applicarsi per vn quarto alla Reuerenda Camera Apostolica, vn quarto alla Communità, vn quarto al Giudice essecutore, e l'altro all' accusatore, qual sarà tenuto secreto, oltre alla restitutione di quello di più, che hauerà fatto pagare. Et non possa in modo alcuno tenere altra copia di Capitoli che quelli stessi, che li saranno dati dalla Communità, & il Sabbato dourà tenere fuori in luogo, che da ogn'vno possa essere veduta la Tauoletta di detti Capitoli sotto pena di soldi 40. per ciascuna volta d'applicarsi à Signori Antiani pro tempore per la rata, come sopra.

Ancora ordiniamo, che esso Condutrore habbi, e debba pagare in buona, e legal
3 moneta corrente, ò Camerale, secondo si conuerrà secco di mese in mese alla Communità, ò suoi legitimi Agenti senza tardanza, & eccettione alcuna, e patendo essa Communità danno, spesa, ò represaglia alcuna per hauere il detto Conduttore differito il pagamento sodetto sia obligato in tal caso rifare à detta Communità ogni danno, che hauesse patito, e fosse per patire, nè possa allegare compensatione alcuna, nè retentione.

Item ordiniamo, che il Conduttore della Gabella, che sarà pro tempore sia tenuto,
4 & obligato tenere continuamente à sue spese i Gabellini alle Porte della Città, i quali habbino à interrogare, e ricercare quelli, che passaranno, se hauessero robbe sottoposte alla Gabella, come si costuma nelle buone Città, e negando quei tali, ò Mercanti, ò altri hauer robbe da Gabella s'intenda essere Contrabando, & incorsi nella pena delli presenti Capitoli.

Item ordiniamo, che se mai per tempo alcuno nascesse lite, causa, differenza, ò con-
5 trouersia * alcuna trà il Condurtore, e Contrabandieri, Viandanti, & altre persone per qualsiuoglia sorte di robbe soggette alla Gabella, ò sopra l'osseruanza, ò dichiaratione delli presenti Capitoli, la cognitione in tutto spetti al Magistrato de Signori Antiani di detta Città, il quale frà termine di dodici giorni sia tenuto gratis espedire la Causa, e caso che spirasse detto termine, possa il Conduttore andare ad altri Tribunali à suo arbitrio; mà auanti, ò pendente detto termine ricorresse ad altro Giudice, caschi in pena di scudi 25. d'applicarsi la metà alla Reuerenda Camera, e l'altra metà alla Communità.

Item perche è difficil cosa, e quasi impossibile hauere alla memoria ogni cosa, & il
6 considerare ogni caso; ordiniamo, che se li presenti Capitoli non esprimessero, ò in quelli non fosse descritta, e limitata alcuna cosa, s'habbi da ricorrere alla più consimile, e s'habbi à fare i pagamenti di quelle alle quali è più simile. Et il medesimo diciamo delle pene, che doue non fosse essequita pena, s'habbia da ricorrere ad vn più simil caso, ò robba, doue sia posta la pena, e li Contrafacienti habbino à pagare la pena, che à quella sarà, e caso, che sopra questo, ò altro particolare nascesse contrauentione alcuna, sempre s'intenda essere rimessa alla determinatione del sudetto Magistrato.

Item che per Parere di sorte alcuna, della Sede, ò Camera Apostolica, ò Legato, V. Legato, Presidente della Prouincia, ò al-
7 tri Superiori, Breui, ò lettere non possa il detto Condutrore domandare, ne pretendere dalla Communità restauro, ò remissione alcuna si per le robbe, che saranno condotte, ò passaranno per transito per la Città, ò estratte da essa da Caualiere alcuno, ò priuilegiato fatto, ò da farsi dalla Sede Apostolica mediatè, vel imediatè, ne meno possa domandare danno, o interesse alcuno, ne protestare à detta Communità, la quale per modo alcuno non sia tenuta à danno, ne interesse alcuno di detto Conduttore, ma sia lecito à esso Conduttore vsare le sue raggioni contro à chi condurrà, passerà per transito, ò estraherà. Et similmente s'intenda, che non possa domandar cosa alcuna per le robbe de Studenti, e di persone, che andassero, ò ritornassero da vfficio, cioè per libri legati, ò slegati, panni di dosso fatti, & altre simili robbe fatte. Et di più che detti Studenti possano per ciascuno estrahere stara sei di grano per il vitto loro senza pagamento alcuno di Gabella.

Item in euento, che dal Conseglio Generale della Città, Magistrato, Abondàzieri, ò soprastanti alla Grascia, ò vero da Signori
8 Superiori per qualsiuoglia tempo fosse ordinato, ò prohibito, che non si cauasse,

ne

nè poteſſe cauare, nè eſtrahere fuori d'eſſa Città, e ſuo diſtretto pane, farina, ſcauezzature, ſemola, legne, canne, e beſtie tanto da vita, quanto da mazza, & ogni ſorte di Graſcia, il detto Conduttore non poſſa perciò domandare à detta Communità intereſſe, reſtauro, ne remiſſione alcuna, & in detti Caſi non poſſa, nè debba in modo alcuno detto Conduttore fare, nè ſegnare bolletta alcuna delle ſudette robbe ſenza licenza de Graſſieri ottenuta prima da loro in ſcriptis, e facendo altrimente caſchi in pena d'vno ſcudo per ciaſcheduna volta d'applicarſi per la metà all'Inuentore, e l'altra metà à gl'Eſſecutori, Non intendendoſi però per il preſente Capitolo à pregiudicio del terzo terminare, ò decidere, che le Canne, e la prohibitione dell'eſtratta di quelle ſiano delle pertinenze dell'Vffitio della Graſcia, ſe non in quanto ſia di ragione, circonſcritto il preſente Capitolo.

Item, che alcuno della Città, Borgo, ò Contà, e diſtretto di Faẽza non poſſa ſotto
9 alcun queſito colore condurne, nè far condurre mercantie, ò altre robbe de foraſtieri, come robbe ſue nella detta Città, ſuo Borgo, ò Contà, nè aſſerirle ſue, ſcaricandole, ò facendole ſcaricare, nè defraudare la Gabella in modo alcuno ſotto pena di Contrabando per il foraſtiero, & per il terrieto di lire venticinque de' bologniui per ciaſcuna volta, e ſimilmẽte non poſſa vendere, nè eſtrahere à foraſtieri robbe, ò mercantie d'alcuna ſorte, nè meno alcuna quantità di grano, biade, ò Graſcia di ſorte alcuna con la bolletta in mano in pregiudicio della Gabella; mà che in detti Caſi detti Compratori foraſtieri debbano pagar la Gabella ſecondo la forma delli preſẽti Capitoli ſotto pena di Cõtrabãdo.

Item, che nõ ſia lecito ad alcun foraſtiero condurre, e mandare robbe, e mercantie
10 dentro la detta Città, ſuo Borgo, e Contà ſotto preteſto di condurle, & mandarle in nome di terriero; mà debbano, e ſiano tenuti tali foraſtieri per dette robbe, e mercantie di qualunque ſorte ſi ſiano, che da eſſi ſi condurranno, ò mandaranno dentro la detta Città ſuo Borgo, e Contà pagare la Gabella, come è ſolito pagarſi per gli altri foraſtieri, e non ſi vaglia dire, & allegare di mandarle, ò condurle in nome di terriero ſotto pena di Contrabando.

Item, ſe alcune Dõne della Città, Borgo,
11 Contà, e diſtretto di Faenza ſi maritaſſero per l'auuenire fuori ad alcun foraſtiero, non poſſa, nè debba detto Conduttore grauare dette Donne, nè ſuoi mariti per le loro Doti, fornimenti, vtenſili, e maſſaritie, nè farli pagare Gabella alcuna.

Item ſia obligato il detto Cõduttore far la bolletta gratis à tutti li foraſtieri, che vorranno eſtrahere da detta Città alcuna
12 quantità di robbe comprate da loro del Santo Monte della Pietà della Città, quali foraſtieri debbano pigliare la bolletta dal detto Gabelliero ſenza pagamento alcuno. Et il ſimile s'intenda del formento dell'Hoſpitale della Caſa di Dio, che ſi dà per pagamento alle Nutrici, ò Balie delle Creature d'eſſo Hoſpitale.

Item ogni perſona di qualſiuoglia ſtato,
13 grado, ò conditione, che eſtraherà robba ſogetta alla Gabella ſenza la bolletta, e non l'hauerà denunciata al Gabelliere, ò ſuoi Agenti, ò al Gabellino della Porta, di doue ſarà vſcito fuori, & hauerà paſſato il ponte di detta Porta s'intenda eſſere incorſo nel Contrabando di perdere la predetta robba portata, ò eſtratta. Et il ſimile s'intenda delle robbe, che paſſaranno per il Contado per tranſito ſenza licenza, ò bolletta del Gabelliero, ò ſuoi Agenti, che tali Contrafacienti caſchino in detta pena. Dichiarando in tutti i predetti Caſi, che s'intenda anco la perdita delle Carrà, Boui, Muli, Caualli, & ogni altra ſorte di Beſtie, & inſtromenti, con quali foſſe condotta, ò eſtratta, ò portata per tranſito la robba ſodetta, e che le dette pene, e Contrabandi s'aſpettino per vn quarto alla Reuerenda Camera, vn quarto all'Inuentore, ò Accuſatore, e vn quarto al Gabelliero, e l'altro quarto al Giudice eſſecutore.

Item dichiarãdo, che i Gabellini habbino à ſtare alle Porte della Città, e domandare
14 ſempre à chi paſſarà ſe hà robbe da Gabella, & in caſo che alcuno, che ſia obligato pagare Gabella, entraſſe nella Città con robba da Gabella, & non eſſendo il Gabellino alla Porta, e preſentandoſi ſubito alla Gabella per via dritta, non s'intenda eſſer incorſo in pena alcuna, nè in Contrabando; E così chi hauerà dimandato la bolletta alla Gabella, & alla porta entrando, e non gli hauendo fatta il Gabelliero, ò ſuoi Agenti, ouero il Gabellino della Porta per doue ſarà entrato, non s'intenda incorſo in Contrabando, nè in pena alcuna.

Item, ordiniamo per leuare ogni fraude, che potesse commettere il Gabelliero, ò
15 suoi Agenti, che colui, che vorrà estrahere robba da Gabella dalla Città, suo Borgo, ò Contà, ouero chi vorrà passare per transito, e dimandarà la bolletta, & detto Gabelliero, ò suoi Agenti non gli l'haueranno fatta, constando manifestamente tal dimanda, & denuncia fatta alla detta Gabella, non s'intenda cadere in contrabando, ne in pena alcuna.

Item ordiniamo ancora, che occorrendo, che alcuno passasse per trāsito cō robba da
16 Gabella sul Territorio, ò Contà di Faenza, e fosse in via per venire à Faenza, e doppo si parta, & esca di quella, onde si comprenda quel tale non voler venire più alla Città con detta robba, mà fare altro camino, quel tale non hauendo altra bolletta del Conduttore della Gabella s'intenda essere incorso nella pena di Contrabando.

Item s'ordina, che ciascuna persona forastiera, che passasse per detta Città cō robbe
17 fatte per vso della sua persona, cioè vesti, sagli, calci, & simil sorte di robba, collane, anella, come è detto per vso della sua persona, non sia tenuto pagare Datio alcuno, nè anco pigliare la bolletta dal Gabelliero; hauuto però rispetto, e considerata la qualità della persona, e delle robbe, & essendo Mercante di dette robbe, in tal caso sia tenuto pagar la Gabella secondo la forma de' presenti Capitoli.

Item occorrēdo, che alcun'hoste terriero,
18 e forastiero facesse hosteria nella Città, suo Borgo, ò Contà non habbia à pagare cosa alcuna à detto Gabelliero per le robbe, che cōprasse per vso di detta hosteria.

Item si dichiara, che in ciascū caso, doue interuerrà Accusatore di ciascuno delin-
19 quente, e di chi frauderà detta Gabella, ò sia Vfficiale inuentore del delinquente, ò altra persona, si creda al giuramento dell'Accusatore con vn Testimonio di buona vita, conditione, e fama, che non sia interessato; Mà se alcun'Vfficiale accusasse alcuno, che non fosse stato Inuentore del delinquente, si creda al detto Accusatore con due Testimonij, che faccino piena depositione del delitto contro l'accusato, ancorche non fossero contesti, e questo Capitolo sia preciso.

Item si dichiara, che se occorresse, che persona alcuna fosse obligata pagare alcuna quantità di denari per causa del presen-
20 te Datio della Gabella non pagato, ò per causa d'alcuna pena commessa per ciascuna causa, e dolo, il Conduttore di detta Gabella doppo il fine della sua Condotta non possa riscuotere da alcuno alcuna quantità di denari, che esso Conduttore dicesse douerseli per occasione delle predette cose, nè per tal'occasione inquietare, ò molestare alcuno, anzi che tutti, e singoli del detto tempo innanzi s'intendano essere liberi, & assoluti. E questo però non habbi luogo, quando il prefato Conduttore doppo il fine della sua Condotta frà vn mese hauerà mossa lite, e giudicio contro li debitori sodisfatti, perche in tal caso ordiniamo, che esso Conduttore possa essiggere il debito dalli predetti debitori à suo beneplacito.

Item tutti li forastieri, che condurranno bestie di qualunque sorte à vendere nella
21 Città sul Mercato il giorno di Sabbato, principiando il Venerdì all'hora di Vespero per tutto il dì di Sabbato, non sia tenuto pagare cosa alcuna per vendita di dette bestie, ò altro Contratto, che faranno di dette bestie in detto tempo, qual forastiero ancor non vendendo, e tornando à dietro per la medesima via non habbia à pagare Datio, nè ancor sia astretto à pigliare bolletta della Gabella. Reseruato però al detto Gabelliere il pagamento dell'estratta di dette bestie, se contrauerranno, secondo la nota, & *ordine infrascritto*.

Itē, che tutti li forastieri, che locarāno sue bestie à Giouatico ad alcuna persona habitante nel Contado, e distretto di Faenza,
22 non siano obligati pagare cos'alcuna al Gabelliero per il Contratto, nè ancora finita la locatione per estratta di quelle; mà quando alcuno forastiero locarà alcuna sua bestia bouina à Collatico nella Città di Faenza, suo Borgo, e Contà ad altri farastieri, all'hora detti forastieri Conduttori siano obligati pagare l'estratta di tali bestie al Conduttore della Gabella, secondo è tassato di sotto nella Tassa. E se alcuno della Citta, suo Borgo, e Contà locarà sue bestie à Collatico ad alcun forastiere, in tal caso non sia obligato pigliare la bolletta per l'estratta, nè pagare Datio.

Item, che tutti li forastieri, che cōdurāno,
23 ò faranno condurre nella Città, Borgo, ò Contà di Faenza à tingere panno di lana di qualunque sorte, siano tenuti à pagare la Gabella secondo il consueto, cioè soldi quattro per ciascuna pezza di panno alto, & il basso soldi due.

Item,

Item che tutti li foraſtieri, che vengono à gualcare in detta Città biſello di qualſi-
24 uoglia ſorte non ſiano tenuti pigliar la bolletta, ſe non nell'vſcire di eſſa Città, pagando ſolamente denari quattro per ciaſcuna bolletta.

Item, che ſimilmẽte i foraſtieri, che vengono à macinare formẽto, ò altra robba alli
25 Molini della Communità, etiam che ſiano locati ad altri, non habbino à pigliar bolletta di ſorte alcuna, ſe non nell'vſcire della Città, ò nel ritornare à dietro, pagando denari quattro per ciaſcuna bolletta. Et andando ad altri Molini paghino ſecondo il ſolito, cioè denari ſei per Corbe.

Item, che tutti li foraſtieri tanto habitãti, quanto non habitanti nella detta Città,
26 ſuo Borgo, e diſtretto, i quali non ſiano eſſenti dal Conſiglio Generale, nè per la forma delli ſtatuti di eſſa Città, ſiano tenuti, & obligati pagare la gabella delle loro mercantie, robbe, & eſſercitij ſecondo la forma, e Taſſa contenuta nelli preſenti Capitoli, e di tutte le loro robbe, e mercantie d'ogni ſorte, che portaranno, ò condurranno per vendere in detta Città, ſuo Borgo, ò Contà, delle quali non s'era taſſato, e ſpecificato quanto debbano pagare per la vendita pagheranno ſoldo vno per lira di valore, ò prezzo di tutta quella quãtità, che haueranno venduta, ò contrattata; eſſendogli lecito riportare in dietro per la medeſima via quella quantità, che non haueranno venduta ſenza pagamento di Datio, ò Gabella. E di tutti gli altri Contratti di qualunque robba, e Mercantia, che faranno, e contrattaranno nella detta Città, ſuo Borgo, e Contà. E quando le dette robbe, e Mercantie non foſſero in Faenza, ſuo Borgo, Contà, e diſtretto, pagaranno denari ſei per lira del valore. E ſimilmente di tutti li beni ſtabili, che compraranno, venderanno, contrattaranno; pagaranno denari ſei per lira del valore, ò prezzo, e ſaranno tenuti in termine di trè giorni, ſe li Contratti ſaranno fatti in Faẽza denunciaragli al Conduttore della Gabella, e ſe nel Contado, habbiano tempo otto giorni ſotto pena di ſcudi dieci, e di pagare doppio Datio d'applicarſi al detto Conduttore, & il detto pagamento ſi debba fare, ſe bene tali Contratti foſſero fatti fuori della Città, Borgo, ò Contà, e diſtretto Si dichiara, che li foraſtieri al preſente habitanti, e che per l'auuenire habitaranno nella detta Città, Borgo, ò Contà non ſiano tenuti pagar la Gabella delle robbe, che ſiano neceſſarie per il loro viuere, ancorche le conduceſſero, ò portaſſero d'altro Territorio; Mà in tal caſo ſiano tenuti pigliare la bolletta alla Porta, portandole, ò conducendole dentro, e preſentarla alli Gabellieri ſotto pena di ſoldi venti.

Item ſi dichiara, che nella Condotta, ò locatione di detta Gabella non s'intenda
27 eſſere, nè venire compreſo il trãſito del Sale de' foraſtieri, il quale la Communità ſi riſerua.

Item ſi riſerua per il Conduttore della Gabella il paſſo chiamato della Fiumara
28 poſto nella Scola di Tebano, quale s'intende eſſere compreſo, & anneſſo con la condotta di detta Gabella.

Item, che ſe mai per tempo alcuno la Communità condurrà, ò farà condurre pa-
29 ne, grano, faua, & altre ſorti di biade, e legumi per vſo, e biſogno della Piazza della Città, ouero Abbondanza, il Conduttore non poſſa farli pagare cos'alcuna, etiam per l'eſtrattione d'eſſa robba, nè poſſa domandare danno, nè proteſtarli d'vſarli retentione; mà che la Communità non li ſia tenuta in cos'alcuna per modo alcuno.

Item ordiniamo, che tutti li Contrabandi, e pene di quelli ſiano applicate per vn quarto alla Reuerenda Camera Apoſtoli-
30 ca, * vn quarto all'Accuſatore, ò Inuentore, e la metà al detto Conduttore della Gabella; Intendendoſi ſempre, che ſe in alcun altro Capitolo foſſe altramente diſpoſto ſopra l'applicatione delle pene, e parte dei Contrabandi, che ne foſſe fatta applicatione alla detta Communità s'intendono eſſere, e ſpettare al detto Conduttore, non pregiudicando però alla decima del Giudice, la quale s'habbia à cauare di tutta la maſſa. Et in oltre ſia licito al predetto Conduttore comporſi, & accommodarſi con li Contrafacienti alli preſenti Capitoli, purche il valore del Contrabando non eceeda la quantità, e ſomma di lire venticinque de' bolognini ſenz'altro Giudice, e ſenza fare parte alcuna ad alcuno; eccettuando le pene contenute nelli precedenti Capitoli; mà il preſente Capitolo habbi luogo nelli ſeguenti Capitoli.

Item non poſſa detto Gabelliero pigliare, nè riceuere danno alcuno per pagamẽto della Gabella dal Stampatore condotto
31 dalla Communità, e da condurſi in aueni-

uenire per conto della Condotta, ò estratta de' libri, e di qualsiuoglia robba à vso del suo essercitio, e Bottega di libraria, nè per questo domandare, nè pretendere contro la Communità cos'alcuna; poiche intendiamo, che l'essentione data dal Publico al detto Stampatore, stia ferma, e permanente.

Item ordiniamo, che sia lecito alli Cittadini, & habitanti nella Città, e suo di-
32 stretto condurre, & estrahere pietre, coppi, tauelle, calcina, gesso, legnami, & ogni altra sorte di robba necessaria per suoi edificij, senza pagamento di Gabella, nè debba perciò detto Conduttore fargli pagar cos'alcuna.

Item, che detto Gabelliero non possa far pagare à quelli di Russi, e d'Oriolo per
33 le robbe sottoposte alla Gabella più di quello, che siano tenuti à pagare i Contadini vniti alla Città. Et similmente non possa far pagare alli Contadini, che sgombrano di distretto in Contado smembrato per conto delle Massaritie, e suppellettili più di soldi cinque per Carro di Massaritie predette, & à ragione di Carro.

Item, che il Conduttore di essa Gabella non possa far pagare cos' alcuna ad alcuna
34 persona, che portarà dentro la Città di Faenza per ciascun tempo pane, grano, farina, riso, e legumi, ma siano liberamente essenti dal pagamento di detta Gabella, quando però dette robbe siano per vso, e seruitio dell'Abbondanza, ò della Communità, ò della Piazza.

Item ordiniamo, che li Contadini, & Vfficiali, quando andaranno in Contado
35 vniti alla Città per habitare, ouero in Vfficio respettiuamente per il formento, che conduranno in detto Contado per vso delle fameglie loro, non habbino à pagare Gabella alcuna.

Item che il detto Gabbelliero non possa far pagare la Gabella à quelli del Conta-
36 do d'essa Città per l'estratta del formento, e biade, che cauaranno della Città per vso di seminarle ogni volta, che quelli stessi del Condado giustificaranno hauerlo condotto alla Città, mà non essendo stato condotto, e siano stati comprati da essi Cittadini, li facino pagare la Gabella come alli Capitoli. Dichiarandosi, che li Contadini del Contado vnito alla Città estrahendo delle robbe sudette, & conducendole alle Case loro sùl Contado vnito per suo vso, non possa il Conduttore farli pagare per conto del Datio, & Gabella, se non soldo vno per Carro.

Item si dichiara, che ogni persona sì della Città, come suo Contado, e distret-
37 to, e qualsiuoglia altra persona forastiera, che condurrà in detta Città robba di qualsiuoglia sorte, si per vso delle loro Botteghe, e Trafichi, come per riuenderle, e farne mercantia, conducendo, estrahendo, e passando per transito, sia obligato pagar la Gabella al Conduttore d'essa, per causa di detta robba nel modo, e secondo la Tassa infrascritta, che si dirà qui abasso.

Item, si ordina, che per ciascun Carro carico, che passarà per transito per la Cit-
38 tà, e suo distretto debba pagare bolognini tre, per Barozza quattrini noue, per soma da Cauallo, quattrini sei per soma d'Asini denari sei, e questo per li Timoni, oltre il Datio pagato per robbe, che saranno sopra li Carri, e Barozze, e bestie sopradette.

In executione litterarum Eminentissimi Cardinalis Francisci Barberini, & Sacræ Congregationis Boni Regiminis subdatis. Romæ die 26. Maij 1629. & 3. Augusti 1630. suprascripta Capitula adinstar Capitulorum Imolæ in parte, & partibus iuxtà tenorem dd. litterarum à D. Angelo de Pichis nostro in Ciuilibus Locumtenente reuisa confirmamus, & prout in eis obseruari mandamus non obstante &c.

Ottauio Corsini Presidente.

Rauenna à 14. Gennaro 1631.

Gio. Battista Baruzzi per il Sig. Segretario.

Illustre, e molto Reu. Sig. come fratello. Già che la Communità di Faenza non hà potuto concordare col Tesoriere della Prouincia per l'impositione del quattrino della Carne, che le fù concesso, acciò pagasse l'augumento del sussidio, la Santità di Nostro Signore si è compiaciuta di concederle, che per tal'effetto possa aggiustare le sue Gabelle conforme à quelle d'Imola, e che possa far pagare soldi cinque per ogni soma d'Vua, che sarà introdotta nella Città, e soldi dieci per soma di Vino, & insieme soldi 10. per l'estrattione d'ogni soma di funicelli, e soldi sette per ogni funella; seruendosi, non bastando questi assegnamenti, come pur si crede, che deuono bastare, dell'augumento posto sopra il pane bianco, tanto potrà V.S. notificarlo, & io me le offero. Roma di V.S. 27. Maggio 1629.

come fratello F. Card. Barberini.

Gio. Battista Spada Segretario.

Ra-

Rauenna Presidente di Romagna Faenza.

Molt'Illustre, e molto Reu. Sig. come fratello. Poiche V.S. auuisa, che il puntuale aggiustamento delle Gabelle di Faenza con quelle d'Imola non apportarebbe l'vtile, che si presuppone, quando à quella Città fù concessa tal gratia, si contenta la Sacra Congregatione, che l'aggiustamento si facci solo in quella parte, per la quale s'accrescono le Gabelle, & alla Città viene à riceuere maggior vtile, lasciando nel suo essere quei Capitoli, per l'aggiustamento de' quali non sia per seguir alcun augumento alla Communità, e tanto si compiaccia di far essequire, & io per fine di cuore me le raccomando. Roma li 3. Agosto 1630. Come fratello Affettionatiss.

F. Card Barberini.

Monsig. Presidente di Romagna.

Fulgentio Benigni Segretario.

Capitula Medici Chirurgi.

ESsendo solito della Città di Faenza tenere continuamente vn buono, & Eccellente Chirurgo stipendiato dal Publico per seruitio, & commodo de Cittadini, Artegiani, & Poueri di essa, il quale sia Dottore dell'Arte, e Filosofia, e nella Chirurgia particolarmente essercitato, & sufficiente ad effetto, che sotto certo ordine, & regola possa diligentemente il Dottore, e Chirurgo da condursi essercitare la sua carica con beneficio di Cittadini, Artegiani, e Poueri, & lode sua, & della Città, si è fatta la presente Capitulatione, la quale dourà essere osseruata dalla persona da condursi, mentre starà al seruigio di questo Publico.

E prima la Condotta del Chirurgo Dottore dell'Arte, e Filosofia come di sopra debba cominciare, e finire per tutto quel tempo, che sarà determinato dall'Illustrissimo Conseglio generale, e con quello assignamento di prouigione, che parerà all'istesso da pagarseli dal Depositario per l'entrate dell'Illustrissima Communità.

Che detto Medico sia obligato medicare tutti li Cittadini, Artegiani, Poueri della nostra Città, & habitante in essa, e suo Borgo infermi d'infermità di sua Professione senza pagamento alcuno con quella carità, e diligenza, che si ricerca all'officio degl'infermi, & honor suo.

Sia obligato andare alle Case di detti Infermi ogni giorno due, ò più volte à visitare, & curare gl'Infermi, secondo che conoscerà esser beneficio, & vtile ad essi.

E quando occorreranno casi di ferite, ò altri accidenti, che si ricerchi l'opera sua, sia obligato subito, che sarà ricercato, se ben fosse di notte, & egli in letto andare senza dimora à fare quanto à lui s'aspetta, doue sarà necessario ne luoghi sudetti.

Et accadendo, che all'Infermo di male spettante alla Chirurgia fosse bisogno per facilitare il male, & guarirlo di farli qualche purga inanzi, ò in processo del sudetto male per febre, ò altro accidente, che li sopragiungesse dare al languente bocconi, siroppi, ò medicine, ò fare altra prouisione, e funtione, etiamdio spettante al Fisico, sia obligato senz'altro pagamento gratis di darli, e fare quanto bisogna per leuare li sudetti accidenti, & rimediare al male.

Che ogni volta, che gli occorrerà d'andare fuori della Città, per starui di notte, sia obligato pigliare licenza da gl'Illustrissimi Signori Antiani pro tempore, sollecitando poi il ritornare frà il termine, che da loro Signorie li sarà stato constituito nella licenza.

Che sia obligato seruire per tutto il tempo della sua Condotta, il quale durante esso non possa pigliare altra Condotta, ò lasciare di seruire sotto pena della perdita della prouisione, & occorrendo; (che Dio ne guardi) che detto Medico per alcun' accidente tanto d'Infermità di tempo notabile, quanto d'altro non potesse seruire per tutto il tempo della sua Condotta, ne compire il tempo assignato, in tal caso il Publico non sia tenuto à riconoscerlo, & pagarlo del salario, se non per quello, che haurà seruito.

Che sia obligato seruire come gl'altri della Città tutti i Conuenti de Frati, Monaci, e Suore, & Hospitali d'essa, eccetto l'Hospitale di S. Antonio, & quello della Misericordia, da quali possa pigliare la recognitione, che sono soliti dare.

Che non sia obligato seruire se non come di sopra quelli, che continuamente habitano nella Città, e suo Borgo, ne quali se alcuno Forastiero, ò Contadino si facesse portare, ò venisse per farsi medicare sia obligato seruirlo, mà con quel salario, ò recognitione, che saranno d'accordo, ò meritarà la cura, che egli haurà fatto.

Nel resto si esorta à seruire à tutti indifferentemente secondo comporta la carità Chri-

stia-

ftiana, e ricerca il debito, & honore, ſicuro di riceuere oltre al ſtipendio, premio più ſtabile da Dio.

Che volendo alcun Giouane imparare di cauar ſangue, conoſcere le vene, metter ventoſe, & far'altra attione da Barbiere per beneficio degl'ammalati ſia obligato caritateuolmente inſegnarli.

Die 29. Decembris 1612. lect. &c. & confirmat. &c.

Taxa Mercedis Plazariorum, ſeù Nunciorum facta de ordine Conſilij Generalis iniuncto die 20. Auguſti 1638.

PEr Citatione di Roma per ciaſcuna perſona à chi la darà —— bolog. 2
Per Inhibitione, ò Monitorio di Roma dentro la Città —— bolog. 2
Per qualſiuoglia ordine di Roma, purche ſia eſſequito dentro la Città —— bolog. 2
Per eſſecutione di Citatione della Corte generale dentro la Città —— bolog. 2
Per qualſiuoglia Ordine dell'iſteſſa Corte dentro la Città —— bolog. 2
Mà fuori della Città due bolognini per miglio.
Per Poſſeſſo dell'iſteſſa Corte in virtù di Mandato de immittendo, ò altri ſimili, dentro la Città —— bolog. 20
Fuori della Città, purche non paſſi diſtanza due miglia —— bolog. 30
Et paſſando due miglia, purche ſia ſul Territorio di Faenza —— bolog. 40
Paſſando il Territorio di detta Città poſſa concordarſi con la parte.
Per l'interuento, & aſſiſtenza d'Inuentario fatto dalli Miniſtri della Corte Generale in Ciuile della Città —— bolog. 10
Fuori della Città —— bolog. 15
Per aſſiſtenza dell' Inuentarij Criminali di detta Corte nella Città —— bolog. 15
Fuori della Città —— bolog. 25
Mà ſe ſarà trà Poueri habbiano ſolo la metà della ſudetta Taſſa dell'Inuentarij, tanto Ciuili, quanto Criminali.

Per l'Eſſecutioni fatte dentro la Città di Faenza alli Tribunali Ciuili di eſſa debbano hauere prout infra.

Per Citatione, Sequeſtro, Precetto di qualſiuoglia ſorte, Intimatione, ò Proteſta con l'inſerta della Citatione, ò non inſerta, Oblatione di copia di petitione, d'Inſtrumenti, Proceſſi, ò di qualſiuoglia altra ſorte di ſcrittura dentro la Città in ogni, & ciaſcuna delle ſudette Oblationi, ò Eſſecutioni, e per ciaſcuna perſona —— bolog. 1
Per Oblatione, ò impoſitione di Beretta verde —— bolog. 5
Per affiſione d'Editti, Bandi, Scommuniche, e di qualſiuoglia altra ſorte di Scrittura alle Colonne, alle Porte, ò in qualſiuoglia altro luogo per ciaſcuna copia, che s'affigerà ad inſtanza de particolari —— bolog. 1
Se ſi affigeranno fuori della Città due bolognini per miglio.
Per Poſſeſſo in virtù di Mandati de immittendo, & manutenendo d'ordine di qualſiuoglia Giudice della Città di Faenza mentre ſia dentro la Città bolog. 15
Fuori della Città non diſtante più di due miglia —— bolog. 25
Paſſando due miglia per tutto il Territorio —— bolog. 30
Fuori del Territorio poſſino concordare con la parte.
Per Citatione da eſſequirſi fuori della Città, ſi come ogni altra Eſſecutione, come di Sequeſtro, Precetto, Intimatione, Copie, ò Proteſte di qualſiuoglia ſorte, due bolognini per miglio.
Se ſarà per tempi cattiui poſſino hauere il terzo di più.
Per ſigillare Granari, ò altro nella Città di Faenza, ò ſuo Borgo —— bolog. 5
Per Viſita di Canale, ò Strade, mentre ſia intereſſe della Communita, non poſſino pretendere, nè di queſto, nè d'altro coſa alcuna, quando li ſarà commandato da Patroni.
Ma ſe ſarà di particolari non poſſino pretendere ſolo —— bolog. 5
Et ſe ſaranno fuori della Città in qualſiuoglia luogo —— bolog. 10

Per Eſſecutione fatta dentro la Città per ordine Criminale, ò de Commiſſarij ſpediti prout infrà.

Per Citatione contro Teſtimoni ad informandum pro prima, & ſecunda, nihil; Nè poſſino pretendere coſa alcuna dalli citati ſotto le pene &c.
Per Citatione ad reſpondendum inquiſitioni contro li Rei dentro la Città bolog. 2
Fuori della Città, ò Cerchia —— bolog. 10
Dentro la Cerchia —— bolog. 3
Per Citatione ad fideiubendum, & repræſentandum fuori della Città per il Territorio —— bolog. 10
Den-

Dentro la Cerchia ———————— bolog. 3
Dentro la Città ———————— bolog. 2
Per Precetto di qualsiuoglia sorte mentre sia fatto à Testimonij nihil;
Se è fatto à particolari, come di sopra, nel Territorio ———————— bolog. 10
Dentro la Cerchia ———————— bolog. 3
Dentro la Città ———————— bolog. 2
Per affissione d'Editti, ò Bandi, che non s'affigono ad instanza di particolari nihil,
Per Possesso, ò assistenza, & interuento d' Inuentarij fuori della Città fino per tutto il Territorio, mentre siano in compagnia della Corte ———————— bolog. 30
Dentro la Città ———————— bolog. 15
Per sigillare Vsci, Granari, Casse, ò altro dentro la Città ———————— bolog. 5
Fuori della Città fino per tutto il Territorio ———————— bolog. 10
Per visite di Cadaueri in compagnia della Corte nel Territorio di Faenza bolog. 20
Dichiarando, che quando si dice della Città, vi s'intende anco compreso il Borgo, e le Case, e luoghi dentro la Cerchia, ne easi non espressi nominatamente rispetto à detta Cerchia,

---

Ordinationes, & Decreta Eminentissimi, & Reuerendiss. D. D. Alderani Card. Cybi de Latere Legati.

SVMMARIVM.

De Mandatis, & Listis expensarum subscribendis per D. Priorē, & duos Antianos n. 1.

De electione facienda quatuor Deputatorum pro subscriptione, & solidatione Computorum Depositarij, & aliorum Officialium Communitatis, vel Annonæ num. 2.

De mercede Depositarij onerum Cameralium, & Deputatione Commissarij pro faciliori eorum exactione num. 3.

Quod nullus Consiliarius, qui cupiat eligi in Priorem, vel Prætorem Rusij, vel litem habeat, vel aliud interesse cum Communitate, vel Annona, non possit esse præsens in Consilio, in quo de prædictis contigerit tractari, & quomodo debeant in prædictis Partitis vota recipi num. 6.

Quod omnes, & singuli nominati ad aliquod Officium publicum, vel administrationem bonorum alicuius Hospitalis debeant distinctim proponi, & eligi, non autem coniunctim num. 9.

Quod omnes extracti in Priorem, vel Antianum debeant inseruire sub pœna priuationis vocis in Consilio solito fieri in die S. Thomæ quolibet Anno num. 10.

De forma extractionis Magistratuum n. 11.

De numero sufficienti ad legitimè congregandū Consilium Generale num. 12.

De resseruatione, vel electione Filiorum, vel aliorum attinentium in Consiliarium in locum Patris, vel alterius attinentis præmortui num. 13.

De Donationibus denuntiandis, & registrandis in Libro pœnes Cancellarium Communitatis existente num. 14.

Quod Cancellarij non possint mittere Substitutos, vel Commissarios ad Villas, Castra, aut loca Ciuitatis, vel Districtus ad faciendam Perquisitionem contra Rusticos, vel alias Personas occasione Bannimētorum super Annona absque licentia expressa Eminentiæ Suæ num. 16.

De Birruarijs Curiæ Generalis non hospitandis in Villis, vel Domibus Territorij Fauentiæ, vel Districtus, & de modo, & forma eos denunciandi num. 17.

De Cancellarijs, vel eorum Substitutis, vel Birruarijs non admittendis ad simile Officium, nisi Forenses sint, vel saltem distent per quindecim milliaria num. 19.

De Repræsalijs non exequendis extrà Ciuitatem num. 20.

Quod Præfecti Annonæ non possint emere Frumenta vltra Calmerium publicum nisi Partitum fuerit propositum, & obtentum in Consilio Generali, & cum licentia Dominorum Rectorum Prouinciæ num. 21.

De Ludo probibito in Quarterio Militum Corsicorum num. 22.

De facultate imponendi Colectam tàm super Bonis Laycorum, quàm Ecclesiasticorum prouenientium à Laycis pro soluendis oneribus Cameralibus, ac debitis per Communitatem, contractis occasione prædicta n. 23. & seqq.

Confirmatio Congregationis super sumptibus Belli, & de modo illam congregandi n. 26.

De modo, & forma recipiendi, ac soluendi Ecclesiasticis tàm Secularibus, quàm Regularibus Frumenta ab eis vendenda Annonæ, & quomodo possit eis probiberi, vel permitti aperitio Furnorum num. 27. & seqq.

Sententia ad fauorem Communitatis contra Ecclesiasticos circa solutionem Quarti adiūcti Subsidio Triennali num. 33.

Eminentissimus, & Reuerendiss. D. Alderanus S. R. E. Card. Cybo, Prouinciæ Romandiolæ, & Exarcatus Rauennæ de Latere Legatus in Palatio publico Ciuitatis Fauentiæ existens occasione Visitationis de dicta Ciuitate

per

per Eminentiam Suam facta, pro bono publico, ac alijs iustis, & rationabilibus de causis animum E. S. mouentibus, Decreuit, & mandauit, vt infra videlicet,

QVod mandata, & listæ expensarum tàm ordinariarum, quàm
1 extraordinariarum per Communitatem dictæ Ciuitatis Fauentiæ, non bonificentur Depositarijs, nisi sint munitæ solito sigillo, & subscriptionibus Prioris, ac duorum ex Antianis cuiuslibet Mutæ, vltrà approbationem D. Gubernatoris.

Eligantur in primo generali Consilio
2 conuocando quatuor Deputati pro reuisione computorũ cuiuslibet Officialis tàm Communitatis, quàm Annonæ, qui cum Computistis vtriusque in solidatione computorum approbare, & subscribere debeat computa illorum, & repartimenta Collectarum tàm impositarum, quàm imponendarum, etiam super Artistis, quoad ratam subsidij ad ipsos spectantis, & absque tali subscriptione, & approbatione Magistratus pro tempore quouis prætextu dictos Officiales, & Depositarios quietare minimè possit sub pœna nullitatis; Et quorum deputatorum officium duret per tres Annos à die electionis, & finito triennio alij debeant eligi pro futuris, & successiuis Triennijs.

Mercedem Depositarij onerum Came-
3 ralium in futurum exigendorum taxauit, & reduxit ad summam scutorum tercentorum paulorum decem pro quolibet tantummodò, quam sub quouis prætextu prohibuit posse alterari absq; scientia, & consensu Em. Suæ sub pœna de proprio alterantium. Et ad effectum, vt dicta exactio integrè sequatur, & cum illa Communitas debitis temporibus respondere faciliùs possit de dictis oneribus DD. Thesaurarijs nunc pro tunc deputauit Locumtenentem
4 D. Gubernatoris in Commissarium cum prouisione quatuor pro quolibet centenario illius summæ, quàm ipsius cura Communitas exegerit, contra debitores morosos de Bimestre in Bimestre anticipate significandos, & notificandos dicto Locumtenenti per dictum Depositarium ad effectum prædictum, & non aliàs &c. Qui Depositarius eligatur cum onere, inter alia,
5 reddendi computa tàm de exactis, quàm de non exactis, & vt dicitur *à fuoco, e fiamma*, iuxtà Bullam Boni Regiminis. Et superfluum, quod remanebit à Salario librarum 3599. Bonenorum, pro quibus de præsenti Anno fuit Appaltata huiusmodi Depositaria, applicandum duxit, prout applicauit in futurum reparationi murorum Ciuitatis dirutorum.

Quotiescunque in Consilio generali contigerit tractari de electione alicuius Con-
6 siliarij in Priorem, vel Prætorem Russij, vel de aliquo negocio, in quo aliquis Consiliarius habeat interesse causa, & occasione alicuius fideiussionis, seù obligationis quomodolibet factæ ad fauorem Communitatis, vel Annonæ, vel præmissorum occasione aliquam controuersiam, vel litem cum Communitate habeat, non possit interuenire, neque cum alijs DD. Consiliarijs ballottare in dicto Consilio; immò se debeat absentare sub pœna nullitatis Partiti ad fauorem dicti interessati forsan in dicto Consilio obtinendi, & alijs pœnis arbitrio D. Gubernatoris. Prout etiam occasione prædicta, & ad effectum, vt vota sint libera, & secreta, & vnusquisque possit iuxtà eius conscientiam, & liberam voluntatem Votum suum conferre, prout
7 maluerit, mandauit in casibus prædictis Vota per singulos Consiliarios manu propria poni, & immitti in Bussulo existente in Tabula Antianorum ante, & coram D. Gubernatore. In reliquis autem Partitis proponendis in dicto generali Consilio seruetur solitum. Non liceat tamen sub quouis prætextu alicui ex Consiliarijs re-
8 cedere à suo loco, & sede pro colligendis votis ab alijs; sed debeant omnes Consiliarij stare vniti in vna, & eadem Camera, vbi erit congregatum Consilium, nec possit quis ab ea discedere, nisi finito Consilio sub pœna arbitrio D. Gubernatoris.

Quoties etiam occurrerit nominari plures concurrentes ad aliquod Officium pu-
9 blicum tàm Communitatis, quam Locorum Piorum, cuius munus requirat exercitium, seù ministerium plurium personarum, non possint omnes nominati in vno, & eodem partito eligi, sed quilibet ipsorum de per se debeat subiacere Scrutinio secreto sub pœna nullitatis electionis.

Ad effectum, vt DD. Antianorum Magistratus, & Mutæ sint numerosæ, & faciliùs per eos expediantur negocia publica ad ipsos spectantia; Mandauit, & decreuit,
10 vt tàm Priores, quàm Antiani, qui in futurum extrahentur ad Magistratum gerendum, debeant omninò inseruire, nec excusentur, nisi ratione infirmitatis, absentiæ, ætatis

ætatis ſeptuagenariæ, vel alterius legitimæ cauſæ per D. Gubernatorem declarandæ, etiam extraiudicialiter; aliàs qui ſine aliqua ex dictis cauſis deficient, non poſſint, nec debeant imbuſſolari, nec extrahi pro officijs publicis in extractione ſolita fieri quolibet anno in die S. Thomæ Apoſtoli, ſeù ſi alia die fieret. Et ſi fuerint imbuſſolati, & extracti, non poſſint habere, & retinere officia, quæ ſibi obuenirent, nec minus alios ad ea nominare.

Extractio autem Magiſtratuum tàm quoad Priores, quàm quoad Antianos fiat
11 quolibet bimeſtre per quindecim dies ante, prout aliàs fuit ſolitum, finita tamen, & durante generali extractione iam facta.

Nè publicorum negociorum expeditio retardetur ob difficultatem congregandi
12 Conſilium generale in ſufficienti numero; Eminentia Sua conceſſit, vt Conſilium generale intelligatur congregatum in ſufficienti numero quotieſcunque in eo extiterint quadraginta Conſiliarij, comprehenſis Priore, & Antianis, Contrarijs quibuſcunque non obſtantibus.

Quotieſcunque contigerit reſeruari filijs, aut alijs loca Conſiliariorum mortuo-
13 rum, donec peruenerint ad ætatem viginti annorum; ex hac reſeruatione non intelligantur electi in Conſiliarios, ſed cùm peruenerint ad dictam ætatem viginti annorum, debeant poni ad ſcrutinium fabarum albarum, & nigrarum de more pro electione facienda, omni &c.

A. Card. Cybò Leg.

Di Faenza li 9. Maggio 1650.

Matteo Morigi per il Sig. Segret.

Nos Alderanus S. R. E. Card. Cybò Prouinciæ Romandiolæ, & Exarcat. Rauennæ de Lat. Legatus.

Sæpè eueniſſe compertum eſt, factas fuiſſe, & in dies fieri Donationes inter viuos tàm coniunctis, quàm extraneis, & poſt-
14 modum per Donatores varios contractus, & obligationes fieri, & celebrari cum alijs donationum huiuſmodi inſcijs; Vndè euenit, Donatoribus mortuis, & bonis eorum per donatarios occupatis, creditores, & alios, qui contraxerunt cum donatoribus, eorum creditis, & iuribus defraudari. Huic malo Nos remedium opportunum adhibere volentes, Magiſtratus, & Officialium Communitatis Fauentiæ precibus Nobis humiliter oblatis inclinati, & ex debito Noſtræ Legationis, ac zelo vtilitatis Subditorum adducti; Hac Noſtra perpetuò valitura Conſtitutione ſtatuimus, & mandamus, vt quotieſcunque contigerit per aliquem Ciuem, aut Incolam Fauentiæ, eiuſque Territorij, & Diſtrictus, aut poſſidentem ſtabilia, vel annuos Cenſus in dicta Ciuitate, Territorio, & Diſtrictu fieri aliquam donationem inter viuos, Donator teneatur illam denunciare vni ex Cancellarijs dictæ Communitatis, & curare talem denunciationem deſcribi in infradicendo Libro cum die, menſe, & anno Donationis, & nomine Notarij, ſi facta fuerit per publicum inſtrumentum; Si verò alias cum dicti præciſi temporis expreſſione, & ſi in Ciuitate, Territorio, vel Diſtrictu facta fuerit, infrà ſpatium decem dierum; ſi verò extrà, infra ſpatium viginti dierum denuncietur, & deſcribatur, vt ſupra, aliàs non afficiat aliquem, ad cuius fauorem donans contraxerit aliquam obligationem, ſiue fuerit creditor hypothecarius, ſiue non, aut quiuis alius habens ad ſui fauorem obligationem cuiuſcunque generis, & qualitatis à donatore, nec contra tales operetur aliquem iuris effectum. Pro
15 recipiendis verò, & deſcribendis huiuſmodi donationibus habeatur Liber foliatus, & bullatus ſigillo dictæ Communitatis, qui tutè, & diligenter ſeruetur per dictos Cancellarios, in quo denunciationes deſcribantur vna poſt aliam immediatè, & abſque dimiſſione alicuius ſpatij cartæ; & vlteriùs habeatur alter Liber alphabeticus, qui deſeruiat pro indice primò dicti Libri, in quo ſtatim per eundem Cancellarium per ordinem alphabeti annotetur nomen Donatoris, tempus Donationis, & nomen Notarij; huncque Librum alphabeticum Cancellarij teneantur oſtendere cuilibet volenti, recepta aliqua mercede per Magiſtratum eiſdem taxanda; Notarijque omnes viuentes dictæ Ciuitatis, & Diſtrictus teneantur infra menſem denunciare, & deſcribi facere, vt ſupra, Donationes, de quibus Inſtrumenta confecerũt; Cæteras verò, de quibus in futurum tàm viuentes, quàm futuri, rogitus fecerint, infra decem dies ſub pæna ſcutorum ducentorum, ac alijs arbitrio noſtro, & Superiorum pro tempore, tàm Prouinciæ, quàm Ciuitatis infligendis. Et ita ſtatuimus, & ſeruari mandamus. Non obſtantibus &c.

A. Card. Cybò Leg.

Di Rauenna li 9. Maggio 1650.

Camillo Soprani per il Sig. Segr.

Eminentiss. & Reuerendiss. D. D. Alderanus S.R.E. Card. Cybò, Prouinciæ Romandiolæ, & Exarcatus Rauennæ de Latere Legat. in Palatio Publico Ciuitatis Fauentiæ existens &c.

Quia sæpè Cancellarij, & alij Officiales Criminales sumpta occasione Bannimentorum super Annona Frumentaria inquietant Subditos, & præsertim Rusticos super varijs capitibus dictorum Bannimentorum
16 in illorum graue damnum; Propterea Eminentia Sua mandauit, & prohibuit, ne de cœtero Cancellarij Commissarij, aut alij Officiales Criminales accedant ad Villas, Castra, & loca Ciuitatis, & Districtus Fauentiæ ad faciendum aliquam perquisitionem, vel diligentiam occasione dictorum Bannimentorum, nec præcepta transmittant, inquisitiones, & processus forment contra aliquam Personam tàm Ciuitatis, quàm Territorij, & Districtus prædicti absque expressa, & speciﬁca licentia Eminentiæ Suæ, sub pœnis etiam corporalibus arbitrio Emin. Suæ, vltra restitutionem dupli, si quid dicta occasione impensum per aliquem fuerit.

Edictum aliàs publicatum sub die 4. Au-
17 gusti 1634. Rauennæ super hospitatione Birruariorum Curiæ generalis, ac alijs de quibus in eo per tunc Præsidem huius Prouinciæ de ordine Sacræ Consultæ inuiolabiliter obseruari mandauit; Et ad effectum, vt contrauentiones faciliùs ad notitiam Eminentiæ Suæ, & aliorum Officialium deueniant; Mandauit per Capitularios Scolarum, & Villarum dicti Territorij & Districtus Fauentiæ singula hebdomada denunciari in actis Curiæ Criminalis D. Gubernatoris, ac etiam in actis Cancellariorum Magistratus dictæ Ciuitatis denunciari medio iuramento Birruarios dictæ Curiæ generalis, qui comederint, aut hospitati fuerint in domibus particularium Personarum dicti Territorij, & Districtus cum specificatione numeri, & personarū, necnon & Domorum, ac Habitantium in eis, in quibus Birruarij comederint, aut hospitati fuerint; illi verò in quorum habitationibus hæc euenire contigerit, teneantur ad eandem denuntiationem faciendam cum specificatione rerum, & cibariorum per dictos Birruarios habitorum, vel per eos ablatorum sub pæna Capitularibus trium ictuum funis publicè infligendorum, à qua si contigerit ex aliqua causa absolui, id gratis omninò fiat. Quò verò
18 ad Birruarios Ciuitatis, & Districtus, mandauit seruari Constitutionem Magalottam sub pænis, de quibus in ea, ac alijs arbitrio Eminentiæ Suæ. Birruarijs autem tam Curiæ generalis, quàm Ciuitatis, & Districtus non suffragetur assertio Rusticorum, & aliorum de pretio rerum eis soluto per Birruarios; sed solutio huiusmodi omninò fieri debeat per manus Capitularij cum præsentia vnius Testis.

Decreta aliàs facta, in quibus prohibetur, ne in dicta Ciuitate Fauentiæ possint
19 inseruire pro Cancellarijs Criminalibus, vel eorum Substitutis, ac pro Birruarijs, qui non sint forenses, & ex locis distantibus saltem per quindecim milliaria à Ciuitate, Territorio, & Districtu Fauentiæ innouauit, & seruari mandauit sub pænis de quibus in dictis Decretis, ac alijs arbitrio Eminentiæ Suæ.

Et prædicta omnia imprimi mandauit, & affixa teneri in Cancellaria Criminali D. Gubernatoris sub pæna arbitrio Eminentiæ Suæ &c.

A. Card. Cybò Leg.

Di Faenza li 9. Maggio 1650.

Matteo Morigi per il Sig. Segr.

Ex alijs concessionibus, & gratijs per Eminentissimum D. Card. Cybò Legatum factis Illustriss. Communitatis Fauentiæ sub datum Fauentiæ die 10. Maij 1650. per Eminentiam Suam subscriptis, & sigillo ipsius munitis, & subscriptione pro Secretarijs.

Che le Ripresaglie, le quali di tempo in tempo si relassano da' Signori Tesorieri
20 non si esequiscano fuori della Città per euitare l'estorsioni grande, che vengono fatte da' Sbirri a' poueri Contadini. *Placet, aliàs pro nullis habeantur quoad DD. Thesaurarios, & sub pæna trium ictuum funis quoad Executores.*

Che li Abbondantieri di Faenza pro
21 tempore non possano comprar Grano di sorte alcuna, nè da qualsiuoglia persona priuilegiata per seruitio dell' Abbondanza à prezzo più alterato del Calmiero, senza che il partito sia passato prima in Consiglio à scrutinio segreto, & di quello poi riportarne anco licenza dall'Eminentissimo Legato, ò da altro Illustriss. Rettore della Prouincia; altrimente ogni compra sia nulla, e gl'Abbondantieri siano tenuti del proprio. *Placet, aliàs pro nullis habeantur, & de proprio Præfecti Annonæ teneantur.*

Che essendo il Giuoco delle Carte la
22 radice, e fonte di ogni male, e specialmente de poueri Contadini, e Plebei, i quali in varie maniere sono tirati, e condotti alla publica biscaccia tenuta da Corsi medemi nel loro quartiero, Vostra Eminenza si degni prohibire espressamente, che non possano tenere Giuoco di Carte, se non trà loro Soldati, nè in quartiero, nè fuori, per euitare tanti mali, e tante rouine. *Placet, & puniantur inobedientes à D. Gubernatore, non obstantibus licentijs.*

Eminentiss. & Reuerendiss. D. D. Alderanus S.R.E. Card. Cybò Prouinciæ Romandiolæ, & Exarcatus Rauennæ de Latere Legatus in Palatio Publico Ciuitatis Fauentiæ existens &c. Auditis Deputatis Cleri, ac Officialibus Communitatis dictæ Ciuitatis Fauentiæ super negocijs, & prætensionibus hinc inde coram Emin. Sua deductis, & de quibus in infrascriptis capitibus præsentis Decreti, statuit, declarauit, decreuit, & ex equi mandauit, vt infra, videlicet.

Ad effectum soluendi fructus scutorum sex millium paulorum decem pro scuto ac-
23 ceptorum ad censum per Communitatem, & solurorum pro oneribus Cameralibus DD. Thesaurarijs, & pro extinguenda sorte, mandauit procedi ad executionem collectæ impositæ ad effectum prædictum in execurione decreti per Emin. Suã facti sub die 28. Ianuarij 1650. saluo &c. quod seruari omninò mandauit; Et ad effectum supplendi in futurum deficientiam assignamenrorum, videlicet; Paleæ, & Lignorum,
24 census Sanctissimi D. N. Papæ, Custodię eiusdem Sanctissimi Militiarum, Taxæ Baroncelli Ciuitatis, ratæ taxarum equorum mortuorum, taxæ Secretarij, vtensilium Militum Corsi nuncupatorum, augumenti Portus Anconæ, ac salarij Depositarij pro soluendis oneribus Cameralibus debitis à prima die Decembris proximè præteriti 1649. Mandauit etiam in vim litterarum
25 Eminentiss. D. Cardinalis Barberini de ordine Sanctissimi sub datum Romæ 29. Ianuarij 1642. addi bonenis viginti tribus, & denarijs decem, qui de præsenti soluuntur pro Subsidio Triennali, Quarto adiuncto, Triremibus, Porcina, & Portu Anconitano, attento valore hodierno iulij, qui est ad rationem quatrenorum sexaginta quatuor pro quolibet, addi inquam alios bononenos duodecim pro qualibet libra æstimi tàm bonorum Laicorum, quàm Ecclesiasticorum, Secularium, & Regulariũ, & Locorum Piorum per eos acquisitorum à Laicis post transactionem de anno 1547. saluo &c. distribuendos, & exigendos eo modo, quo Subsidium Triennale, & ob id per totum mensem Augusti proximè futuri imponi, & exigi aliam collectam huiusmodi solidorum duodecim addirorum pro anno, vt supra incæpto prima die Decembris 1649. sed pro annis futuris vniri eosdem solidos duodecim cum dictis solidis viginti tribus, & denarijs decem, & vnitim exigi.

Congregationem super sumptibus belli
26 mandauit coadunari semel in mense in aliqua Camera Palatij publici per Magistratum ad id assignanda, & conuocatio fiat per digniorem Ecclesiasticorum Deputatorum pro Clero, & per digniorem Laicorum pro Communitate Deputatorum concorditer per ambos; Et quia desunt per mortem duo ex Deputatis pro Communitate, mandauit in primo Consilio generali alios duos subrogari loco defunctorum deficientium.

Frumenta Ecclesiasticorum Secularium,
27 & Regularium, si ea voluerint dare publicæ Annonæ, debeant illa transmitrere ad horrea publica singulo anno per totum mensem Octobris, aliàs Annona non teneatur illa recipere, nec ipsi Ecclesiastici possint ex eis quoquo modo conficere, & vendere panem; & ne vltrà id, quod æquũ est, grauetur Annona, mandauit seruari litteras D. Card: Barberini, sub datum Romæ die 14. Nouembris 1640. & defalcata etiam rata, quam Trigesimam vocant, re-
28 gulandàm, & soluendam iuxtà solitum. Et in solutione pretij dictorum frumentorum mandauit seruari prærogatiuam prioritatis temporis, quo frumentum fuerit transmis-
29 sum ad dicta horrea. Et de retractu frumenti explanandi pro publica Platea in pane, solui debeat dictis Ecclesiasticis rata ad ipsos spectans, habito respectu ad totam quantitatem frumenti, quod pro tempore reperietur in dictis horreis, ita vt si Ecclesiastici posuerint in eis quintam partem totius massæ frumenti, habeant quintam partem de dicto retractu; sin autem minorem, vel maiorem habuerint portionem, minorem etiam, seù maiorem habeãt pecuniarum quantitatem. Et ad effectum, vt possit constare de dicta rata eorum, fieri debeant computa de mense in mensem in
30 fine, tam explanationis frumenti, quàm illius existentis in horreis.

Si euenerit casus, quòd Præfecti Annonæ recusent frumentum Ecclesiasticorum,
31 tunc eis liceat aperire furnos pro faciendo pane, vendendo tantùm in publica Platea in loco solito iuxtà pretium Calmerij tunc currentis,& non vltrà; data priùs per quemlibet ipsorum in manibus D. Gubernatoris notula frumenti, & per eum taxata quantitate per eos in pane venali eroganda, defalcatis defalcandis, videlicet quantitate frumenti necessaria pro eorum victu, & familiæ, seminibus, ac debita
32 portione Trigesimæ. Nec Panis possit exponi venalis nisi eo præsentato Recipitori panis publicæ Annonę ad effectum annotandi illius quantitatem, cuius Libro in hoc credatur. Panem autem album tunc tantùm liceat Ecclesiasticis conficere ad vendendum, vt supra, quoties super dicto pane albo nullum erit onus datij, aut augumenti; liceat autem D. Gubernatori visitare panem, & furnos, ac Pistores Ecclesiasticorum, fraudibus occurrere, delinquentes pœnis debitis mulctare, & alia exequi opportuna, & necessaria in prædictis &c.

A. Card. Cybò Leg.

Di Faenza li 9. Maggio 1650.

Camillo Soprani per il Sig. Segr.

Sententia fel. rec. D. Mercurialis Merlini super solutione Quarti adiuncti Subsidij Triennalis facienda per Ecclesiasticos.

In Christi Nomine Amen.

Christi Nomine repetito. Dicimus, & sententiamus ab omnibus, & quibuscun-
33 que Ecclesiasticis tam Secularibus, quàm Regularibus, & alijs Locis Pijs quomodolibet Priuilegiatis pro omnibus bonis per eos acquisitis à Laicis post transactionem, vt dicitur sequutam inter Clerum Ciuitatis Fauentiæ, & Communitatem de anno 1546. seù alio veriori tempore, & in futurum acquirendis &c. exigi per dictam Communitatem Fauentiæ, & illius Depositarium per æs, & libram Quartum adiunctum Subsidio Triennali per fan.me. Vrbanum VIII. de anno 1628. seù &c. & ipsos Ecclesiasticos, vt supra concurrere debere æqualiter cum Laicis prædictis; Et hanc exactionem esse fiendam modis, terminis, & temporibus, quibus ab alijs Laicis exigitur, ac ad formam chirographi dictæ impositionis Quarti adiuncti, & mandata quæcunque desuper necessaria ad dictum effectum relaxamus; ambasque partes ab expensis absoluimus, præterquã ab honorario nostro, & Notarij in quibus ambas partes condemnamus. Et ita &c. singula singulis &c. non tantùm &c. sed & omni &c.

Ita pronunciani Ego Mercurialis Merlinus Locumtenens Generalis &c.

Die 17. Iunij 1650. lata, data &c. præsentibus DD. Andrea, & Gabriele Pasculo Testibus &c.

Antonius Rodellus Not. Substit. rogat. &c.

Capitula Officij Grassiæ, & Grasseriorum.

SVMMARIVM.

Delli Giudici, e loro autorità nelli presenti Capitoli.

CHe il Magistrato de' Signori Antiani pro tempore sia Giudice Cap. 1.

Che li Grassieri insieme con il detto Magistrato habbino l'arbitrio Cap. 2.

De Grassieri, e loro autorità.

I Grassieri habbino autorità conforme alli Capitoli della Grassia Cap. 3.

Possino fare quanto à loro parerà necessario, per ben publico Cap. 4.

Siano rispettati Cap. 5.

Si presti fede alla loro relatione Cap. 6.

Non possino pretendere li Grassieri con Sparagualti più della metà delle condanne Cap. 7.

Li Grassieri durante l'officio non possino essere molestati nella persona per qualsiuoglia Mãdato ciuile Cap. 8.

Delli Notari della Grassa, e loro mercede

Li Cancellieri della Città siano i Notari della Grassa, con facoltà di fare conforme à i Capitoli Cap. 9.

Per loro mercede d'ogni mandato essecutiuo bolognini quattro Cap. 10.

Per ogni carta di Processo di righe vinti per carta, e non meno bolognini due Cap. 11.

Per l'autentico del Processo bol. 10. Cap. 12.

Tutti li Cittadini, & Artigiani d'ogni qualità senza eccetione alcuna siano sottoposti alli presenti Capitoli Cap. 13.

Delli Beccari, e Carnaioli.

Chè li Macellari non amazzino Bestie, se non nel Macello, & che prima siano vedute, & stimate da' Signori Grassieri Cap. 14.

Che debbano dire il peso della carne, e darlo giusto Cap. 15.

Sopra

Sopra vna medesima banca non tenghino carne di varij prezzi Cap.16.

Non recusino dar la carne doue piace al compratore, mentre è sù la banca sotto qualsiuoglia pretesto, ne asconderla Cap.17.

Beccari non vendino à Tauernieri carne senza licenza de'Signori Graffieri Cap.18.

Carne, Pesce, & altro comestibili, non possino comprarsi dagli Hosti, e Bettoglieri, mentre sia affissa la Stendardella Cap. 19. & 80.

Agnelli, e Capretti non possino comprarsi da Beccari, ne meno accostarseli, mentre stà affissa la Stendardella Cap.20. & 80.

Beccari si diano in nota due giorni dopò la publicatione de'Capitoli al Cancegliere della Communità, & perdita della carne, nè possino stare più di quattro ad vna medesima banca Cap.21.

Beccari non lascino mancare la carne Cap.22.

Ogni Giouedì sera spazzino la Beccaria C.23.

Morendo Bestie li Padroni le debbaro denunciare, & li Beccari non possino scorticarle senza licenza Cap.24.

Li Beccari stiano nella Beccaria grande, & li Carnaioli nella picciola Cap.25.

§. 1. *Diano sigurtà di mantener tutto l'anno la Carne.*

§. 2. *Non possino comprare Bestie ferite.*

§. 3. *Non possino leuare le teste dalle Pecore finche non sono vendute.*

Li Marchioni stiano con li testicoli Cap.26.

Non tenghino Animali morti, amazzati da altri Cap.27.

Macellari non possino far Salcizza, ne Salami Cap.28.

Non si possa vendere carne morta da se stessa, etiam sotto pretesto di venderla per li gatti Cap.29.

Delli Pescatori.

Non possino aprire le ceste finche non siano vedute da'Signori Graffieri Cap.30.

Che diano il giusto peso Cap.31. & 38.

§. 1. *Che li Venditori del Pesce siano dati alli Pescatori da'Signori Graffieri.*

Nissuno procuri, che non venga Pesce nella Città, ouero di farlo incarire Cap.32.

Che il Daciaro del Pesce non possa far pesare il Pesce, se prima non è stato veduto da'Signori Graffieri Cap.33.

Che quelli, che portano il Pesce à questa Città per vendere, debbano andare à dirittura in Pescaria, senza fermarsi per venderne ad alcuno Cap.34.

Deputati dell'Abbondanza notino il Pesce alle Porte Cap.35.

Non possino leuare il Pesce di Pescaria prima dell'hora di Nona, & Aue Maria senza licenza de'Signori Graffieri Cap.36.

Che nissuno debba entrare dentro il Rastello Cap.37.

Delli Pesciuendoli.

Diano il giusto peso Cap.38.

Non ascondino Pesce sotto qualsiuoglia pretesto, ne faccino eletta Cap.39.

Pesciuendoli non possino comprar Pesce per riuenderlo Cap.40.

Come anco forastieri per riuenderlo Cap.41.

Nissuno metta le mani nelle ceste Cap.42.

Non ricusino vendere il Pesce per il prezzo stimato Cap.43.

Degli Hosti.

Non vendano Vino, che prima non sia estimato da'Signori Graffieri, ò loro Officiali Cap.44.

§. 1. *E siano tenuti gli Hosti, & portatori, che conduranno Vino forastiero darlo subito in nota à gli Officiali della Graffia.*

Hauuta l'estima sigillare le Botti, doue, e come Cap.45.

§. 1. *Non tenghino Botti di Vini diuersi aperte con Cauella, ò Spinelli.*

§. 2. *Habbino sopra le Botti il Bollettino affisso con la dichiaratione del prezzo, e sottoscrittione da due Graffieri.*

Non vendino Vino diffettoso Cap.46.

§. 1. *Siano obligati tanto gli Hosti, quanto i Facchini, che portano il Vino notificarlo alli Soprastanti alla Graffa.*

Delli Tricoli.

Tricoli non vadino comprando per la Piazza, mentre stà affissa la Stendardella Cap.47. & 80.

§. 1. *Ne alcuno vada per lo Contado à comprar robba pertinente alla Graffa per riuenderla.*

Triccoli non debbano partirsi da luoghi assignatili da'Signori Graffieri, per andare per lo Mercato innanzi à mezo giorno, ò prima, che sia leuata la Stendardella C.48. & 80.

Ma se fossero trouati prima dell'hora sudetta comprare per se medesimi, ò per altri. Cap.49. & 80.

Nissuno vada ad incontrare quelli, che vengono al Mercato per comprare Cap. 50.

Triccoli non vadino per la Città vendendo robba da mangiare Cap. 51.

Non vsino fraude, ò mangagna nel comprare Salcizza, ò Salami, come anco nel vendere Polli, & Vcelli morti da loro Cap.52.

Non

Che

Alderano della S.R.C. Cardinal Cybo della Prouincia di Romagna, & Essarcato di Rauenna de Latere Legato &c.

Essendo Noi intenti al buon gouerno della Città di Faenza, & in particolare, che la medesima Città sia ben regolata delle cose pertinenti alla Grassia, & all'Vfficio de' Grassieri, habbiamo ordinato li seguenti Capitoli.

Del Giudice delli presenti Capitoli, e sua autorità.

1 Statuiamo, & ordiniamo, che il Magistrato de' Sig. Antiani Giudice ordinario dell'Officio della Grassia debba essercitare la sua giurisdittione nel luogo, & hora della solita residenza, sommariamente, e semplicemente, *de plano*, senza strepiio, ò figura di Giudice, *& sola faveritate inspecta*, & quando il Magistrato *pro tempore* non haura per Capo vn Dottore di legge, dourà prouedersi di vn'Assessore, che sia Dottore, & Auocato, & con il di lui consiglio diffinire, e determinare le cause, assoluendo gl' innocenti accusati, e condannando i Rei delinquenti, conforme alla Giustitia delle nostre prouisioni.

2 E finalmente intendiamo, che il Magistrato, e Grassieri habbiano l'arbitrio in in tutte cose concernenti all' Vfficio della Grassia, da regolarsi però conforme al giusto, & honesto, prohibendosi espressamente il concedere licenze, e fare determinationi contro la forma de' presenti Capitoli, ordini, e prouisioni, sotto la pena di nullità.

De' Grassieri, e loro autorità.

3 SI eleggeranno in Conseglio Generale trè Grassieri di Conseglio per sei mesi, conforme al solito della Città, con quelli pesi, autorità, facoltà solite, conforme ai Capitoli della Grassia.

4 Essercitaranno li Grassieri con diligenza la loro carica, in propria persona, con oggetto del ben Publico, più tosto, che del proprio interesse. L'Vfficio de' quali sarà, di vigilare, che le vettouaglie, & ogni altra cosa non siano vendute putride, corrotte, ò guaste, mà di buona qualità, e conditione, e che la Città sia espurgata da ogn'immonditia. Sarà parimente loro cura di stimare il Pesce nella Pescaria, e non à Casa, nè in altro luogo, in modo, che non se ne sentino richiami, come anco di stimar Carne, oglio, candelle, frutti, & altre cose spettanti alla Grassia nella Piazza publica, e le vettouaglie in caso, che li Fruttaroli, Tricoli, Pizicaroli, & simili persone vendessero le cose loro à prezzo troppo rigoroso, & ingiusto, & li sarà lecito cercare à tutte l'hore, & di notte tempo dentro della Città, e nelle Case, Botteghe, Magazini per ritrouare le fraudi, che si commettono in qualsiuoglia arte, & essercitio, con fare almeno vna volta il mese vna generale, e diligente inquisitione di qualunque difetto di bilancie, staterc, pesi, e misure, & in fine vseranno ogni diligenza possibile (col braccio anco della Corte in caso di bisogno) di trouare ogni contrauentione à nostri ordini, e trouata, sequestrarla per disporne conforme alle pene contenute ne' Capitoli secondo i casi.

5 S'ordina che li Signori Grassieri, e suoi ministri siano rispettati come ministri publici, e di più obbediti dagli Artefici di di qualsiuoglia essercitio, e professione, in modo tale, che richiesti douranno aprire le Casse, Botteghe, e Magazini senza veruna contraditione, e s'alcuno ardirà impedire alli Grassieri l'ingresso nelle Case, Botteghe Magazini, ò ricusarà aprire le casse, barili, vasi, ò in altro modo, se gli opporrà nell'atto del suo essercitio, s'intenda incorso nella pena di dieci scudi, & altre pene ad arbitrio del Magistrato, e considerata la qualità del fatto.

6 Si crederà alla semplice relatione d'vno de' Signori Grassieri, tanto per ogni inuentione, che faranno, quanto sopra ogni renitenza, che gli verrà fatta, & à Sparagualti, ò Accusatori col loro giuramento, & ad vn testimonio degno di fede, parimente si crederà in ogni contrauentione, per procedere alle pene contro gli accusati, mentre non

non prouaranno cosa rileuante in cõtrario.

7 Non si faranno lecito li Grassieri,ò Sparagualti di riceuere, pretendere, ò d'accettare cosa alcuna di piu della metà delle condanne, che si faranno contro a' trasgressori.

8 Et accioche li Grassieri possino essercitare la lor carica senza verun sospetto di mãdato essecutiuo, vogliamo, & espressamente commandiamo, che durante il loro officio non possino, ne debbino esser molestati da chi si sia nella propria persona per debito ciuile, benche giurato in forma della Reuerenda Camera.

Dell'Officio de' Notari, e loro mercede.

9 SIano, & s'intendino i Cancellieri del Magistrato Notarij attuarij dell' officio della Grassia, con Autorità insolido di scriuere le querele, e gli atti, essaminare li testimoni, notare decreti, publicare le sentenze, dare li mandati essecutiui, registrare le licenze, e fare ogn' altra cosa concernente al bisogno di detto officio. Non ardiranno però dar fuori mandato alcuno, che non sia sottoscritto dal Priore del Magistrato, e Signori Grassieri, e segnato col sigillo.

10 Hauranno per loro mercede d'ogni mãdato essecutiuo quattro bolognini, da pagarsi da'cõdannati, così per registro d'ogni licenza, che daranno li Signori Grassieri, quale dourà essere sottoscritta almeno da doi di essi, e d'estrahere robba fuori della Città bolognini quattro.

11 Per la copia del processo quando si sarà addimandata, due bolognini per carta, che dourà essere almeno di vinti righe per carta.

12 Per l'autentico del Processo dieci bolognini, & oltre questa tassa non sarà loro lecito accettare altra mercede.

13 Statuuiamo, & ordiniamo, che tutti li Cittadini, & Artegiani d'ogni qualità, e conditione, senza eccettione alcuna, siano, e s'intendano sottoposti al Magistrato de' Signori Antiani, & alli Signori Grassieri, & all'obbedienza de' presenti Capitoli, e riforme.

Delli Beccari, e Carnaioli.

14 ORdiniamo dunque, & espressamente commandiamo, che i Beccari, e Carnaioli non ardiscano, nè presumino sotto qualsiuoglia pretesto, ò colore ammazzare, ò far ammazzare, ò scorticare bestia di sorte alcuna in altro luogo della Città, che nel Macello publico à ciò deputato, nè ammazzare, nè fare ammazzare prima che sia stata vista dalli Sig. Grassieri, ò suoi Ministri d'ordine loro, nè dopo che l'haurà ammazzata squartarla, ò venderla, ò tutta, ò parte di essa, se prima non sarà dichiarato dalli sudetti, ò Ministri di commissione loro, quanto si debba vendere per libra ciascheduna delle bestie, che saranno state ammazzate sotto penna in ciascheduno di detti casi, ò per ciascuna volta di due scudi d'oro, d'applicarsi per la metà à gli Vfficiali di detti Signori Grassieri, riuocando ogni licenza, che sin quì fosse stata data.

15 In oltre ogni volta, che da detti Vfficiali fosse trouato alcuno de' Beccari non hauer dato il giusto peso, e sua ragione nel pesare carne à chi n'hauesse comprato; tal Beccaro incorra, e s'intenda essere incorso nella pena di vn scudo d'Oro per ciascuna volta, che sarà trouato non hauer dato il giusto peso. Commandiamo ancora, che detti Beccari, ò suoi Ministri nel consignare la carne venduta à compratori debbano dirli il peso inanzi, che tirino li denari da detti compratori sotto pena di vn scudo d'Oro d'applicarsi ad arbitrio.

16 E perche li Beccari ammazzano bestie diuerse di bellezza, e bontà, e perciò hanno diuersi prezzi, acciò che con tenerle sopra vna medesima banca, & mescolate insieme non habbino commodità di vendere le cattiue per buone, & vsare nelli prezzi fraude, & inganno; Espressamente prohibiamo à detti Beccari, e Carnaioli, che non possano in modo alcuno tenere sopra vna medesima banca carne di varij prezzi sotto peua di due scudi d'Oro d'applicarsi come di sopra. E per leuare le fraudi si ordina, che le giunte, che danno con le carni, ò buone, ò cattiue, che siano, non possino leuarle, nè gettarle via, acciò pesando la carne, e non trouandoui il peso incorrano in pena di lire dieci di bolognini.

17 Et essendo l'arte della Beccaria essercitio, che serue al publico, onde sono obbligati li Beccari, e Carnaioli vendere la carne à chi ne vuole comprare, senza fare distintione di persone; ordiniamo, e parimente comandiamo, che siano tenuti vendere di qualsiuoglia sorte di carne, che hauranno sù la banca à tutti quelli, che ne adomandaranno, e ne vorranno comprare, e nel taglio, e nella parte della bestia, che vorrà il compratore, e non possano scusarsi

li

li Beccari sotto qualsiuoglia pretesto, ò colore, nè etiamdio con allegare, che sia venduta ad altri, purche sia sopra la banca, nè manco possino ascondere la carne nelli Cassoni delle loro banche, ouero in altro luogo, nè dar giunta oue sij ordinario, che non s'habbia à dare, sotto pena di vn scudo d'Oro d'applicarsi come di sopra. Auuertẽdo, che nel negare, ouero ascõdere la carne sarà creduto à gli Vfficiali, se saranno presenti, altrimenti à quelli, à quali sarà stata negata la carne, quando giurino cosi essere la verità. Prohibiamo ancora, che non si possa vendere sorte alcuna di carne macellata, etiam di bestia più minuta, come di Agnello, ò Capretto se non à peso, e non à vista, ò altrimenti sotto pena di trè tratti di corda da darseli con consenso, e participatione di Monsig. Gouernatore.

18 Et accioche li Bettoglieri, e Tauernieri col pagare di più la carne per essere seruiti non faccino danno a i Cittadini, & à gli altri della Città, ordiniamo, & espressamente commandiamo, che non sia Beccaro alcuno, che ardisca di vendere, nè per se, nè per mezo d'altri carne alcuna à Bettoglieri, ò Tauernieri senza licenza de' Sig. Grassieri, ò suoi Vfficiali, sotto pena per ciascuna volta di vn scudo d'Oro d'applicarsi ad arbitrio de' Soprastanti.

19 E per prouedere alle fraudi, che in ciò da gli Hosti si potrebbono vsare intorno al comprar carne, pesce, polli, agnelli, & altre cose da mangiare, & à finche intorno à dette cose essi non faccino danno a' Cittadini, & altre persone della Città, mà che la Città stia abbondante, si prohibisce come di sopra à detti Hosti, Bettoglieri, e Tauernieri di poter comprare sorte alcuna di robbe sudette senza licenza de' Signori Grassieri, ò suoi Vfficiali, sotto pena di vn scudo d'Oro d'applicarsi come di sopra, finche non sia stata leuata la Stendardella solita.

20 Et à finche li Beccari non leuino à Cittadini, & ad altri della Città la commodità di comprare Agnelli, e Capretti, espressamente commandiamo, che non sij persona alcuna, che eserciti Beccaria, che ardisca, ò da se stesso, ò per mezo d'altri comprare Agnelli, ò Capretti, nè meno accostarsi a quelli, che li vendono in Piazza, nè fuori di Piazza, finche non sia leuata la Stendardella solita sotto pena di vn scudo d'Oro per ciascuno, che contrafarà, e per ciascuna volta come di sopra.

21 E perche si sappia il nome, e numero de' Beccari, ordiniamo, e commandiamo, che tutti quelli, che vogliano essercitare l'arte della Beccaria, ò grossa, ò minuta, che frà termine di due giorni dopo la publicatione del presente Bando debbano farsi scriuere dalli Cancellieri degl'Illustrissimi Signori Antiani, auuertendo, che quelli, che non si faranno scriuere, non potranno far carne di sorte alcuna, e facendone caderanno in pena di vn scudo d'Oro, e della perdita della carne; mà quelli, che saranno scritti, non vogliamo, che possino fare compagnia insieme più di quattro persone per ciascuna banca, e però prohibiamo in vna compagnia tutti gli altri maggiori numeri sotto pena di due scudi d'Oro per ciascuno della compagnia, d'applicarsi vn terzo à luoghi pij, vn terzo all'essecutore, l'altro terzo all'accusatore, ouero officiale.

22 Di più, acciò la Beccaria stia abbondante da tutti li tempi di carne per commodo della Città; ordiniamo, & espressamente commandiamo a tutti li Beccari, e Carnaioli, che non lascino in modo alcuno mancare carne nella Beccaria, ò in altro luogo, doue si venda nella Città, sotto pena di cinque scudi d'oro d'applicarsi come di sopra, e di trè tratti di corda, da darsi con licenza di Monsig. Gouernatore.

23 Et accioche il luogo, doue si bancheza si conserui con più pulitezza, e sanità della Città, netto da ogni bruttura; commandiamo, che li Beccari siano tenuti farlo nettare, e spazzare ogni Gioueđì della settimana sotto pena di vn scudo d'Oro, d'applicarsi ad arbitrio delli Grassieri, & in caso di contrauentione s'intenda, che li Consoli di detti Beccari siano incorsi nella detta pena, & habbino da essere grauati ipso facto à pagarla, e chi ardisse portare brutture di sorte alcuna in detto luogo incorra parimente nella pena di vn scudo d'Oro.

24 Che morendo alcuna bestia in campagna, ò in altri luoghi, li Patroni auanti di far la scorticare, la debbano denonciare a' Signori Soprastanti alla Grassia, nè li Macellari la possino scorticare senza licenza, e la carne si debba sepelire in vna buca, per rimediare alle fraudi sotto pena di cinque scudi, e di pene afflittiue, da darsi con participatione di Monsignore Gouernatore.

25 Che tutti li Macellari stiano nella Beccaria grande, e si leuino dalli quartieri, e li Carnaioli stiano nella Beccaria picciola, e

detti Beccari debbano dare sicurtà idonee di far carni buone, e mantenere tutto l'anno la Beccaria al prezzo, che faranno li Sig. Grassieri. Si prohibisse a detti Beccari comprare per macellare, e vendere Scroffe, Verri, Animali feriti, spallati, azoppati, infermi, ò in altro modo infetti sotto pena della perdita delli animali, e di lire venti, e di pene afflittiue, secondo i casi, con participatione di Monsig. Gouernatore. Nè potranno leuare le teste dalle Pecore, Castrati, Capre, e simili animali, finche non saranno intieramente venduti, nè tenerle nascoste sotto qualsiuoglia pretesto, acciò da tutti siano viste, & acciò non sia ingannato alcuno sotto pena di lire dodici di bolognini.

26 E perche meglio possa essere da tutti conosciuto il Marchione dal Castrato à ferro, & ogn'altra sorte di carne, vogliamo, che detti Beccari, e venditori siano obbligati tenere li Marchioni con li testicoli al suo luogo, come anco richiesti da compratori, di qual sorte, ò di che animale sia la carne dichi la verità sotto pena a' contrauenienti in ciascheduno caso di lire dieci di bolognini.

27 Prohibiamo espressamente a' Beccari il tenere, ò riceuere nelle Beccarie, Botteghe, nè altri luoghi animali da sè morti, ouero da altri ammazzati, feriti, astropiati, ò allupati, infermi, ò in altro modo infetti sotto pena di dieci scudi, e della perdita degli animali, & altre pene, etiam afflittiue, secondo i casi, con participatione di Monsig. Gouernatore, come sopra.

28 Che nessun Macellaro possa fare salcizza, nè salami di sorte alcuna sotto pena di scudi venticinque d'Oro, e di trè tratti di corda con partecipatione di Monsig. Gouernatore, come sopra.

29 Si prohibisce che in modo alcuno non si possa introdur dentro la Città, e suo Borgo, nè vendere etiam per vso di dare alle Gatte, e Cani, carni di bestie morte, per leuar le fraudi, che si possano commettere sotto pena di dieci scudi, & altre afflittiue, secondo i casi, e con participatione di Monsig. Gouernatore, come sopra.

Delli Pescatori.

30 E Perche li Pescatori habbino ancor'essi a viuere ragioneuolmente nelli loro essercitij, ordiniamo, e commandiamo, che li Pescatori così terrieri, come forastieri non ardischino sotto qualsiuoglia pretesto, ò colore aprire in modo alcuno le ceste del pesce, che portaranno à vendere, nè venderne parte alcuna di esse, se prima non sarà veduto il pesce, & apprezzato dalli Signori Grassieri, ò loro Vfficiali di sua commissione, nè li Pescatori possano vendere la libra più di quello, che sarà statuito dalli sudetti Signori Grassieri sotto pena in ciascun caso di vn scudo d'Oro d'applicarsi ad arbitrio de' Signori Grassieri.

31 Et affinche ogn'vno habbia la sua ragione, nè sia ingannato nel peso, commandiamo, che li sudetti Pescatori debbano dare, e dire il suo giusto peso ad ogn'vno sotto pena à chi contrafarà di vn scudo d'Oro, d'applicarsi come sopra. Vogliamo, e commettiamo similmente, che li Pescatori vendano essi il loro pesce, e se pure piacesse a loro, che altri lo vendessero, possino farlo ogni volta, che il venditore sia dato dalli Signori Grassieri, mà se non sarà dato da loro, chi venderà cascherà in pena di vn scudo d'Oro d'applicarsi come sopra. Auuertendo, che ai Pescatori forastieri, che portaranno pesce per vendere sarà loro fatto carezze, e ne riportaranno guadagno da potersi contentare.

32 E per prouedere agl'inconuenienti, che causano coloro, li quali anteponendo al bene publico ogni minimo loro vtile, e particolarmente ardiscono di persuadere alli Pescatori Forastieri, che non portino pesce alla Città di Faenza. Espressamente commandiamo, che persona alcuna non ardisca, nè in parole, nè in qualsiuoglia modo, fare vn così inhonesto officio sotto pena à chi farà altrimenti di venticinque scudi, e di trè tratti di corda da ordinarsi con participatione di Monsig. Gouernatore, come sopra d'applicarsi alla Reuerenda Camera Apostolica, vn quarto all'accusatore, il quale sarà tenuto secreto, e se li crederà con suo giuramento, e come vn testimonio degno di fede, e nelle sudette pene incorreranno ancora li Terrieri, li quali per vie indirette faranno conuenticole, ò amottinamenti, ò monopoli per vendere più caro il pesce, & ogni altra sorte di robba pertinente alla Grassia, per indurre carestia.

33 Che il Datiero del pesce non lo possa pesare auanti siano arriuati li Sig. Grassieri, per rimediare alle fraudi.

34 Che li Pescatori, ò Vetturali, ò altri, che portaranno pesce fresco, salato, carpionato, ò affumato, ò d'altra sorte per venderlo

lo nella Città di Faenza debbano portarlo, ò mandarlo direttamente nella Pescaria, senza fermarsi per istrada, in altri luoghi per venderlo fuori della Pescaria, a chi si sia, etiam in poca quantità, per proprio vso sotto pena, tanto al comprarore, quanto al venditore di scudi trè, & di più al compratore della perdita del pesce.

35 E perche li Pescatori nòn possino far fraude, ò occultare il Pesce, che hanno condotto nella Città, sarà cura de' Deputati dell'Abbondanza alle Porte, di pigliar nota del pesce, che entrerà, e delle persone, che lo condurranno, accioche occorrendo alli Signori Grassieri, ne possino hauer il conto, e vedere se con effetto sarà stato portato alla Pescaria.

36 E portato, che haueranno il pesce nella Pescaria, sì di mattina, come di sera, non sarà lor lecito leuarlo dalla detta Piazza sotto qualsiuoglia pretesto, se non sonata l'hora di nona, e dell'Aue Maria, e non prima senza licenza delli Signori Grassieri sotto pena di lire dieci, e perdita del pesce.

37 Che nissuna persona possa entrar dentro al rastello, ò sbarre, doue si venderà il pesce sotto le pene contenute nel Bando dell'Eminentissimo, e Reuerendissimo Sig. Card. Cybo publicato sotto li 9. Ottobre 1648. che si dourà vedere nel fine de' Capitoli.

Delli Pesciuendoli.

38 LI Pesciuendoli douranno vendere ogni sorte di pesce nella Pescaria à ciascuno indifferentemente, à peso, e non ad occhio, con statere, e bilanze bollate, e giuste, al prezzo, che sarà stimato dalli Signori Grassieri, e non in altro luogo, altrimenti in caso di contrauentione s'intendino incorsi in ciascuno de Capi sudetti, nella pena di scudi trè, e perdita del pesce, e se saranno trouati hauer vsato fraude, malitia, & inganno nel peso, ò altro, siano castigati nella sudetta pena.

39 Douranno li venditori da pesce tener' esposto à publica vista il pesce, che loro sarà consegnato da vendere senza occultarne, e tenerne nascosta qualsiuoglia minima parte, in case, magazzini, ò in altri luoghi, e stimato che sarà, non ne possino fare cernita, ò cappata di sorte alcuna, etiam sotto pretesto di saluarlo per se, ò per altri, ò d'hauerlo venduto, o promesso, ò altro quesito colore, che niente loro suffragarà, per non essere castigati nella pena di lire dieci di bologniini, e perdita del pesce.

40 Prohibiamo à pesciuendoli, che non possino in verun modo comprar pesce, nè per se, nè per mezo d'altri per riuenderlo nell'istessa pescaria à quel prezzo, che sarà stimato da Signori Grassieri sotto pena di trè scudi, e perdita del pesce.

41 Come anco vietamo vendere pesce à forastieri, & altri, che volessero comprarne per riuenderlo, se prima non saranno prouisti i compratori ordinarij, e passate l'hore accennate nel precedente Capitolo sotto pena tanto à compratori, quanto a' venditori, di scudi trè, e di più à compratori della perdita del pasce.

42 Non sarà lecito ad alcuno, sia di che conditione si voglia, tanto nel condurre del pesce alla Pescaria, quanto dopo arriuato, mettere le mani nelle casse, e paniere, nè in qualunque modo pigliar pesce da se medesimo, mà chiederlo, e riceuerlo da' venditori, con pagar loro il prezzo stabilito sotto pena di pagare il pesce al doppio, che sarà stato stimato, e di due scudi di più.

43 Mà se accaderà, che i pescatori, ò pesciuendoli recusassero vendere il pesce per la stima che sarà fatta dalli Signori Grassieri, caschino in pena di lire venticinque ogni volta, che contrafaranno, d'applicarsi parte alla Reuerenda Camera, parte all'Accusatore, e della perdita del pesce, & di trè tratti di corda da darsi in publico, con participatione di Monsig Gouernatore.

Degli Hosti, e Tauernieri.

44 E Perche gli Hosti, e Tauernieri habbiano à vendere il vino à giusto prezzo, ordiniamo, e commandiamo, che Hoste alcuno, ò Tauerniero, ò Bettogliere, & altri non possino vendere, ò far vendere sorte alcuna di vino, se prima non sarà stimato dalli soprastanti alla Grassia, ò loro Vfficiali, di loro commissione sotto pena per ciascuna volta, e per ciascheduno che contrafarà di vn scudo d'Oro, e della pedita del vino, d'applicarsi secondo la volontà de' Signori Grassieri, e siano tenuti li detti Hosti, e portatori, che condurranno vino forastiero di darlo subito in nota à gli Vfficiali della Grassia sotto pena della perdita del vino, e di trè tratti di corda, con participatione di Monsig. Gouern.

45 Si dourà doppo hauer dato la stima del vino, tanto bianco, quanto rosso hauer si-

L 2 gilla-

gillato nella botte di sopraiuia dal coccone con cera di Spagna imprõtata cõ il bollo della Communità, in modo, che non vi si possa aggiungere vino sotto pena à contrauenienti di scudi trè, e bollate come di sopra à spese degli hosti, e se alcuno di loro sarà trouato hauer altre botti con la canella, ò spinello, ouero serrate, ò chiuse con cera, bombace, s'intenda incorso in pena di lire dieci di bolognini, e nelle botti sia affisso il suo bellettino con il prezzo, e sottoscritto da due delli Signori Graffieri almeno.

46 Se parimente sarà trouato alcun'Hoste, Bettogliere vendere vino acquato, suanito, cotto, contio, musso, ò in altro modo diffettoso, caschi in pena di lire venti, e se sarà guasto nella pena del doppio, e nell' vno, e nell'altro caso anco della perdita del vino, d'applicarsi parte alla Reuerenda Camera, parte all'accusatore. In oltre, che siano tenuti tanto gli hosti, quanto i fachini, che portaranno vino, notificarli à Signori Soprastanti alla Grassia, per vietare le fraudi, sotto pena à contrauenienti di quattro scudi d'applicarsi come sopra.

Delli Tricoli.

47 ET affinche i Tricoli non faccino carestia nelle cose, che si vendono giornalmente nella Piazza, ordiniamo, & espressamente commandiamo, che Tricolo alcuno, ò Tricola, ò sua famiglia, non ardisca per tempo alcuno, nè per se stesso, nè per mezzo d'altri andare per la Piazza per comprare, ò per se, ò per altri robbe di sorte alcuna pertinenti alla Grassia, finche non sarà leuato dal suo luogo la Stendardella sotto pena di vn scudo d'Oro, e della perdita della robba; e perche si trouano alcuni tanto ingordi al proprio guadagno, i quali senza riguardo del Publico mettono la carestia, con occupare ogni cosa rigorosamente, commandiamo, che non sia persona alcuna, la quala vada per lo Contà di Faenza à comprare robbe pertinenti alla Grassia, per riuenderla sotto pena di due scudi d'Oro, e della perdita delle robbe, d'applicarsi come sopra.

48 Se alcuno Tricolo sarà trouato fuori del luogo assignatogli da' Signori Graffieri per lo mercato inanzi à mezo giorno, ò prima, che sia leuato il solito segno della Bandirola, ancorche non comprasse cosa veruna, s'intenda incorso in pena di lire dieci di bolognini.

49 Mà se saranno trouati per lo mercato à comprare, ò per se, ò per altri robbe di qualsiuoglia genere, e spetie in poca, ò assai quantità prima dell'hora sudetta del mezo giorno, ò prima, che sia leuato il sudetto segno della Bandirola, cada in pena di trè scudi, & perdita della robba d'applicarsi come sopra.

50 Non ardira persona alcuna; come sopra, andare ad incontrare per istrada dentro, ò fuori della Città le genti, che vengono al mercato in qualsiuoglia giorno, per comprare, ò incaparare da quelli oua, casio, pollami, frutti, ò altra cosa, che fosse portata al mercato sotto pena di lire venticinque di bolognini, e perdita della robba d'applicarsi come sopra.

51 Di più prohibiamo à Tricoli l'andare in volta per la Città, à vendere maroni cotti, ò crudi, & altri simili robbe mangiatiue sotto pena di lire dieci, e perdita della robba d'applicarsi come sopra.

52 Si guardaranno ancora d'vsar fraude, ò magagna nel comprare salcizze, salammi, mortadelle, così del vendere polli, ò vccelli morti, per infirmità, percossi da altri, ò altre cose difettose, sotto pena in ciascuno delli capi sudetti di lire venticinque di bolognini d'applicarsi come sopra, e perdita della robba d'abbrugiarsi nella Piazza à loro spese.

53 Non sarà lecito à detti *Picicaroli, Lardaroli*, ò altre persone tenere secreto, ò palese carne, pesce, vino, ò oglio, & altre cose di qualsiuoglia sorte nelle loro Bottegbe, magazini, & in casa d'altri, che siano putride, corrotte, guaste, ouero falsificate, sotto pena di scudi cinque d'applicarsi come sopra, e della perdita della robba d'abbruggiarsi nella Piazza à spese loro.

54 Non sarà mai lecito à persona di che qualità, ò conditione, ch'ella si sia, d'vsare astutia, ò fraude in fare che il compratore non habbia veramente il suo giusto peso, ò misura sotto pena di lire dodici di bolognini, e della perdita della robba, oltre la restitutione del danno, etiam in minima quantità, e se la fraude sarà considerabile, ad arbitrio de' Sig. Graffieri, e si dupplichi la pena d'applicarsi come sopra.

55 E se alcuno per se, ò per mezo d'altri direttamente, e indirettamente tentarà corrompere detti Vfficiali, ò suoi dipendenti, acciò non facino il debito loro, ancorche l'effetto non segua, caschi in pena di dieci scudi d'applicarsi come sopra.

56 Che

56 Che le scudelle, che adoprano per vendere, e misurare legumi, e biada debbano essere di rame con il manico di ferro, e bollate giusto, acciò li compratori habbino il loro douere sotto pena à chi contrafarà di lire cinque di bolognini.

57 Che non sia lecito à qualsiuoglia persona di far salcizza, salami, e cose simili, che non sia di carne porcina schietta sotto pena di scudi venticinque d'Oro d'applicarsi come sopra, e di trè tratti di corda, con participatione di Monsig. Gouernatore.

58 E perche si conserui abbondante la Città, quanto sia più possibile, ordiniamo, & espressamente commandiamo, che persona alcuna di qualsiuoglia sorte, grado, ò conditione, non ardisca estrahere dalla Città di Faenza, e suo Territorio Bestie, tanto d'ammazzare, quanto da vita, nè d'altra sorte di Grassia senza licenza de' Sig. Grassieri, sotto pena della perdita delle bestie, e di due scudi d'Oro, d'applicarsi la metà alla Reuerenda Camera Apostolica, vn quarto all'accusatore, il quale sarà tenuto secreto, l'altro quarto ad arbitrio de' Sig. Grassieri, senza però innouatione, e pregiuditio dell'altre pene, alle quali sono sottoposti quelli, che estrahuno bestie, & altre cose pertinenti alla Grassia, conforme alla dispositione de' Capitoli, e Bandi di Nostro Sig. e di Monsig. Tesoriere della R. C. A. e non s'intendino esclusi gli Ortolani, mà portando essi, ò facendo portare fuori della Citta di Faenza, ò suo Territorio robba alcuna del loro essercitio per vendere senza licenza in scritto delli Sig. Grassieri, caschino in pena, come sopra, d'applicarsi ad arbitrio di detti Signori. Il simile s'intenda di legna, vino, pesce, oua, casio, butiro, pollami, pizzoni, oche, anatre, pere, mele, noci, salleri, cardi, carchioffi, & ogni altra cosa spettante al vitto, & vso humano in qualsiuoglia modo, sotto pena à chi contrafarà di lire venticinque di bolognini, e della perdita della robba, e de gli animali, sopra de' quali fosse caricata, ò sù Carri, ò Barozzi.

59 Prohibiamo il far incetta, ò radunanza d'oua, formagio, pollami, e cose simili, com' anco de' frutti, herbagi di qualsiuoglia sorte, genere, e spetie nella Città, Borghi, & altri luoghi fuori della Città sotto pena di lire dieci di bolognini, e perdita della robba.

60 Ordiniamo parimente, che non sia persona alcuna di qualsiuoglia grado, ò conditione, la quale ardisca comprare in modo alcuno, ò far comprar robbe pertinenti alla Grassia, per farle giocare senza licenza in scritto delli Sig. Grassieri sotto pena di vn scudo d'Oro ogni volta, che contrafarà da dispensare come sopra.

61 Et accioche nessuno sia ingannato nelle misure, e pesi ordiniaiamo, e commãdiamo, che tutti quelli, che vendono robbe pertinenti alla Grassia debbano tenere misure, statere, pesi, e bilanze giuste, e bollate sotto pena di vn scudo d'Oro, e li pesi siano d'ottone almeno do vna libra in giù, e non di piombo, sotto la medesima pena, e non si vsi fraude nel misurare, e pesare qualunque cosa à persona alcuna, e s'intendino ancora li mezini, & altre misure, per qualsiuoglia altra sorte di persone, come ancora Mercanti, Orefici, Speciali, Artesiei, Hosti, Beccari, Fornari, Pescatori, Tricoli, & altri di qualsiuoglia essercitio.

62 Si dourà fare vna Tassa al Bollatore, e Misuratore, acciò ogn'vno sappia quanto dourà pagare.

63 E perche è cosa honesta, che non sia alla discretione de' particolari vendere ad arbitrio loro le mercantie appartenenti alla Grassia, senza che nõ sappino cosa alcuna gli Officiali, che sono per la parte del publico. Commandiamo espressamente, che non sia alcuno, che per l'auuenire, sia di qualsiuoglia essercitio, e conditione, il quale ardisca crescere mercantia, ò robba di sorte alcuna, che egli venda, ò faccia vendere, senza espressa licenza de' Signori Grassieri sotto pena di dieci scudi, d'applicarsi la metà alla Reuerenda Camera vn quarto all'Accusatore, e l'altro quarto all'Essecutore.

64 Et affinche li Ministri, & Officiali de' Signori Grassieri possano senza impedimento alcuno liberamente, come si conuiene essercitare l'officio loro; intendiamo, che non sia persona alcuna, sia di qualsiuoglia grado, ò conditione, la quale ardisca di ragionare in parole, ò in fatti, ò in alcun altro modo contro detti Officiali, e Ministri sotto pena, oltre le pene contenute nelli Bandi, & ordini della Prouincia di dieci scudi, d'applicarsi la metà alla R.C. A. vn quarto all'Essecutore, l'altro all'Accusatore, & di trè tratti di corda, con participatione di Monsig. Gouernatore; Auuertendo, che in tal caso sarà creduto all'Officiale ingiuriato con suo giuramento, e con il detto di qualsiuoglia testimonio,

nio, e sia di qual conditione si voglia, ò fama.

65 Alli quali Officiali, e Ministri ordiniamo, e commandiamo, che ogni giorno vadino à vedere auanti, che li Beccari cominciano à vendere le carni nelle banche, & in tutti i luoghi, se hauessero carni ascoste, ò tenessero carne di varij prezzi mescolate insieme, e trouandone subito lo debbano riferire a' Signori Grassieri sotto pena di trè tratti di corda ogni volta, che si contrafarà, con licenza di Monsignor Gouernatore.

66 Vogliamo ancora, e commandiamo, che li Ministri vsino ogni possibile diligenza in prouedere di scoprire tutte le fraudi, & inganni, che vengano alle volte vsati da' venditori nelli pesi, nelle misure, e nelle robbe, che vendono, & riferirlo a' Signori Grassieri senza interuallo di tempo, nè possa in modo alcuno ò chi vende, ò chi compra impedirli, che non pesino, ò misurino, & scandaglino qualsiuoglia robba, doue habbino suspicione di fraude sotto pena ad essi, se non vsaranno la debita diligenza, d'essere subito cassi, e priuati dell' officio, & chi volesse impedirli, di due scudi d'oro, d'applicarsi, come di sopra; alli quali Ministri si prohibisce in tutto, e per tutto di poter comprare per alcuno cosa alcuna pertinente alla Grassia sotto pena d'vn scudo d'oro applicarsi come sopra.

67 Et si prohibisce espressamente à detti Ministri, che non possino concordarsi con Beccari, nè con essercitio alcuno pertinente alla Grassia, nè prima, che habbiano trouato in falli, & errori, nè dopo, nè mentre, che gli haueranno ritrouati, nè in tempo alcuno, nè manco possino dare licenza di sorte alcuna da se stessi; & se volessero fingere di non sapere, che alcuno hauesse errato; purche con proue legitime, & con scritture sufficienti consti, come n'habbiano hauuto notitia, incorrano in questo, & in tutti li casi sudetti nella pena di trè tratti di corda, da darsegli con participatione di Monsignor Gouernatore, & la priuatione dell'officio.

68 Item ordiniamo, e commandiamo, che li Lardaroli non possano vendere sorte alcuna di candele, ò più belle, ò men belle, prima, che siano viste, & apprezzate da' Signori Deputati alla Grassia sotto pena di due scudi d'oro per la prima volta, & di scudi cinque per la seconda volta, & la terza volta di dieci scudi d'oro, d'applicarsi alli Accusatori, ò inuentori, à luoghi pij, come sopra, nella qual pena anco incorreranno detti Lardaroli ogni volta, che saranno trouati hauer dato più di libre quattro senza licenza delli Soprastanti, che siano state portate fuori della Città, ò Contà.

69 Di più s'ordina, e commanda à tutti li Tricoli, Pizzicaroli, e Reuenderoli, che non possino stare à vendere le loro robbe, se non nelli luoghi, che saranno loro assegnati dalli Signori Soprastanti alla Grassia ouero dalli suoi Officiali, e non possino vendere sorte alcuna di robbe senza essere apprezzate dalli Soprastanti sotto pena d'vn scudo d'oro per ciascuna volta, & perdita della robba ad arbitrio de' sudetti Soprastanti.

70 Item ordiniamo, & espressamente commandiamo à tutti li Vasari, & Orcellari, come Pignattari, & altri simili, che non possino stare à vendere in piazza il lauoro, ouero robba loro, se non in quelli luoghi, che li saranno assegnati dalli Soprastanti, ò Officiali della Grassia sotto pena d'vn scudo d'oro per ciascuna volta, che saranno trouati d'hauer contrafatto, d'applicarsi ad arbitrio de' Signori Grassieri.

71 Item, che si creda al Grassiero, quando ritroua qualcuno in fraude, che renghi, come per essempio, oglio, carne, candele diffettose, e simili cose, che siano putride, ouero si creda alla parte, che si lamenti hauer comprato simili cose diffettose, le quali però siano viste, e ben considerate dagli Officiali della Grassia, cioè Sparagualti, ouero da vno de' Grassieri, nè si ricerchi, ò desideri altra proua, e si possi venire alla condannatione contro chi venderà tal robba, e per la prima volta due scudi, e per la seconda cinque, e perdita della robba, & priuo di poter vendere per l'auuenire simil robba.

72 Che li Grassieri pro tempore habbino autorità di far carcerare simili delinquenti, come anco li Beccari, che vendono carne putride, e diffettose, e gli Hosti, che vendono vini cattiui, & altre cose simili, acciòche la carceratione induca maggior timore, e più facilmente li Beccari, & Hosti s'induchino à vendere cose buone, e non differrose.

73 Che quelli, che vogliono vendere l'oglio nelle loro botteghe, e fondachi lo debbano dare in nota alli Grassieri pro tempore, alli quali s'habbino da obligare di mantenere

nere

nere la loro bottega, e fondaco per vn certo spatio di tempo ad arbitrio de' Signori Grassieri.

74 Item, che per l'auuenire non si possino far pietre, nè calcina, nè coppi, nè altre simili materie, se prima li modelli, sopra li quali esse pietre, e simili cose si douranno fare non saranno stati approuati dalli Signori Antiani, con l'interuento de' Grassieri, e la copia delli quali debba restare in Palazzo in mano delli Signori Antiani, conforme alla data copia, ò mostra, si debbano fare le pietre, coppi, tauelle, quadretti, & altre simili materie, e la calcina si debba vendere con vn staro di ferro bollato, alla misura vecchia, che si osseruaua auanti la Sforzesca, non derogando però alle scapezzature, perche così s'vsaua auanti la misura Sforzesca, sotto pena à chi non osseruarà per la prima volta di due scudi, & per centinaro di pietre, ò simili, ò di corbe di calcina, per la seconda dieci, & della priuatione dell'essercitio di simile materia, da incorrersi ipso facto, & d'applicarsi secondo il solito dell'officio della Grassia.

75 Che le pietre, coppi, tauelle, quadrelli, & altre simili materie si debbano fare conforme alli modelli del publico, che sono sotto il voltone, doue si dà la corda, sotto le pene contenute nel Capitolo, che tratta di tal materia.

76 Che il giorno del Sabbato, per tutto il corso dell'anno, perche ordinariamente suole occorrere, come anco in altri giorni della settimana, non si possino da qualunque persona comprare legnami, come asse, traui, trauicelli, filaroli, & altri simili, nè anco arelle da chi tēghi bottega di legnami fino à tanto, che starà affissa al luogo solito la Stēdardella della Grassia, la quale per il presente capitolo s'estende po, e prohibisce alli Falegnami, che non possino comprare simil materia, e questo perche à beneficio publico s'estende d'ordinare, che ogn'vno possi comprare traui, trauicelli, dugorenti, asse, arelli, atelloni, e simili, come li piacerà, nè possino essere riposti ne' magazzini per riuenderli à più caro prezzo, la quale insegna non si possa leuare senza ordine di doi delli Grassieri pro tempore sotto pena di dieci scudi per volta à chi la leuasse, e di trè tratti di corda da darsegli in publico ipso facto, con participatione, e licenza di Monsignor Gouernatore.

77 Che tutti quelli, che vendano nella publica Piazza, ò altri luoghi della Città, con qualsiuoglia misura, statera, ò peso, debbano frà il termine di sei giorni hauerle fatto di nuouo aggiustare, & ridurle alla vera misura, e compassi, altrimente siano priui di poter vendere sotto pena di due scudi per la prima volta, e la seconda dieci, d'applicarsi conforme alli bandi, e priuatione di poter vendere per l'auuenire.

78 Chi vende robbe d'hotro, come insalate, petrosemoli, radici, herbe da torta, & simili à chi ne vuole, & domandano, ne debbino dare anco per vn quattrino, nè lo possino ricusare, altrimenti siano priui di vendere gli hortami nella Piazza, e nella Città, per la prima volta di pagare vn scudo, & la seconda due, con la priuatione di non potere per l'auuenire essere ammessi à vendere hortami.

79 Che le Canne non si possino vendere nella Piazza, Città, Contà, & Distretto alli forastieri, e non possino essere estratte fuori del Territorio sotto pena à chi contrafarà della perdita delle canne, e di dieci scudi per ciascuna volta, conforme alli Bandi generali.

80 Che li Hosti, e forastieri non possino comprare nè da loro stessi, nè per mezzo d'altri (il che s'intenda anco per Tricoli, e Picicaroli) oua, formaggio, pollami, & ogn'altra cosa sottoposta alla Grassia, finche non sarà leuata la Stendardella dal luogo doue vien posta ogni giorno d'ordine delli Signori Grassieri, fino passato ancora mezzo giorno sotto pena della perdita della robba, e di lire sedice di bolini.

81 Prohibiamo à tutti, e singoli Mercanti, Tricoli, e Picicaroli, e simili persone il comprare, ò far comprare per riuendere robbe, e mercantie, come oglio, sapone, così mandole, fichi, casio, cauiale, arenghe, sardelle, sarache, naranci, limoni, cedri, lino, carta, tauole, chiodi, & altre cose simili, che fossero da Mercanti forastieri condotti per mare, ò per terra nella Città di Faenza, e suo Borgo, e Territorio, se prima non saranno viste, & approuare per buone, legali, e mercantili dalli Signori Grassieri, e comprate con la licenza domandata, & ottenuta dalli Officiali sudetti, e vogliamo, e commandiamo, che li Mercanti, Tricoli, Picicaroli, & simili siano tenuti, & con effetto obligati dare subito la nota giusta della qualità, quantità, e costo

e costo delle mercantie nella Piazza publica, per vendere à minuto à ciascheduno indifferentemente per trè giorni continui, per il medesimo prezzo, e costo, che l'haueranno comprate, con tenere sopra dette robbe da vendersi, come sopra, vna Tabella con li prezzi scritta per mano d'vno de' Cancellieri, e sottoscritta dalli Grassieri, in modo, che possa essere vista, e letta da tutti, altrimenti, chi non osseruarà il modo da comprare, e vendere, come sopra, s'intenda incorso in pena di dieci scudi d'oro, & perdita della robba, d'applicarsi vna parte alla Reuerenda Camera Apostolica, e l'altra parte all'Accusatore, non ostante qualsiuoglia decreto solito, e consueto, che si potesse allegare in contrario, a'quali per questo nostro editto deroghiamo.

De' Mercanti, e Marzari.

82 LI Mercanti, e Marzari adopraranno le braccia, e passi di ferro giusti, e bollati nel misurare le loro robbe, e mercanzie, e si guarderanno di non commettere inganno nel misurare, come nel vendere vna cosa per vn'altra sotto pena di lire dieci de bolini, e della perdita della robba, oltre la restitutione del danno, etiam in minima quantità, e se la fraude sarà considerabile, ad arbitrio del Magistrato si dupplichi la pena.

83 E per rimediare alle fraudi vogliamo, & ordiniamo, che li Mercanti, e Marzari debbano misurare le rasse, saie, & panni di lana in tauola, e non in aria, con tal modo, & ordine, cioè che il panno, rasse, saie siano dispiegate senza tirarle sopra vna tauola, banca, ouero altro luogo commodo, e che poi vi si ponga il passo in mezzo del panno, saia, ò rassa, che sia spiegato sopra la tauola, in maniera che nessuno possa essere ingannato. Prohibendo il vendere, e comprare in altro modo sotto pena al venditore della perdita del prezzo della robba venduta, & al compratore della perdita della cosa comprata.

84 Hauranno i Mercanti, e Marzari, e ciascheduno di loro vn libro di bottega fogliato, e cartolato, con la legalità della Communità, nel quale formaranno di propria mano le partite delle cose che vendano à tempo, à credenza, con li nomi, e cognomi de'compratori, qualità, e quantità, col prezzo della robba, con la data del dì, mese, & anno, con notarui anco la cagione del debito, & all'incontro della partita porui quel tanto, che di mano in mano andarà pagando il debitore, col dì, mese, & anno, e mancando al libro vno de'detti requisiti, non se li prestarà fede, come suspetto di falso.

85 E perche ben spesso occorre, che le partite hanno dell'eccessiuo, è nella nostra mente, che siano tassate da'Periti dell'Arte, conforme alli prezzi delle robbe, che corrono, e non altrimenti, nè il altro modo, hauendo però il Tassatore riguardo all'interesse del Mercante per il pagamento del prezzo differitogli.

De' Speciali.

86 LI Speciali, che sono Artefici di grandissimo guadagno, per le varie cose, che vendono dentro le loro botteghe, si guardaranno di tener robba in bottega, che non sia approuata dal Protomedico, per non essere condannati nella pena di dieci scudi, e della perdita della robba, d'abbrugiarsi nella publica Piazza à loro spese.

87 Come anco d'incorporare le cose corrotte con le incorrotte, le vecchie con le nuoue, ò fare altra mistura in fraude dell'arte loro sotto la medesima pena di scudi dieci, e della perdita della robba.

88 Comporranno li Speciali di propria mano le medicine, conforme alle ricette de' Medici senza aggiungerui, ò diminuirui cosa alcuna, ouero le faranno comporre à persone esperte nel mestiere, con hauer l'occhio, che non piglino errore, e se alcuno, come sopra, sarà tanto ardito d'accrescere, ò diminuire nè pur vna dramma al medicamento, ouero porui vna cosa per vn'altra; ancorche hauesse la medesima virtù, cada nella pena di dieci scudi, e della suspensione d'essercitare la sua professione, ad arbitrio del Magistrato.

89 Conseruaranno le ricette de' Medici in vna filza, almeno per vn'anno, affinche se alcuno fosse grauato, possa confrontare le partite con le ricette originali, altrimente ordiniamo, che non sia data fede a'loro libri, come sospetti di falsità, e che tutte le robbe, che dispensaranno medicinali siano notate à partite distese giornalmente, e non con segni, altrimenti non sia creduto al libro in quella parte oue staranno semplicemente i segni, ò altro.

90 Che in tutte le compositioni, che si fanno approuate da'Signori Medici, di elettuarij, pillole, specie, poluere, gl'ingredienti

dienti delle dette compositioni debbano esser poste in mortaio, ò altro instrumento rriturate, e confuse alla presenza dell' istesso Sig. Medico, che hauerà approuata la compositione, che ne faccia fede nell' approuatione.

91 Che l'acque distillate medicinali non possino essere stillate se non in vasi di terra, ò di vetro, prohibendo onninamente, che questi non si faccino in vasi di piombo.

92 Non intendendo col presente Capitolo leuare la facoltà al Protomedico; mà se gl'intenda riseruata la facoltà di qualsiuoglia priuilegio, che il Medico habbia in tal materia.

Degli Orefici.

93 FAranno gli Orefici i loro lauori tutti d'oro, e di tutto argento puri, semplici, e di buona lega, e senza alcuna mistione, e chiunque sarà trouato hauer mischiato rame nell'oro, & argento, & altre indegne misture, facendo alchimie sufistiche, che nè à carati, nè al paragone riesce di vera, e real perfettione, s'intenda esser incorso nella pena di venticinque scudi, d'applicarsi vna parte alla R. C. e l'altra all'essecutore, con perdita della robba, e priuatione di non essercitare l'arte per dieci anni.

94 In oltre, se Orefice alcuno sarà trouato vendere, ò si trouarà hauer venduto artificiosamente le cose vili, e di poca stima per le cose di valore, come pietre, gemme false in luogo di vere, ò in altro modo hauer commesso fraude in vendere, ò comprare sia castigato nella pena di dieci scudi, perdita della robba, e restitutione del prezzo della cosa venduta.

95 Prohibiamo ancora agli Orefici il comprare da persone suspette robbe pretiose di Chiese, come calici, candelieri, lampade d'oro, e d'argento, & altri ori, & argenti filati di Pianete, ò Piuiali, nè altre cose, anco profane da simili persone, sotto pena di scudi dieci, e restitutione della robba compraта.

Di quelli, che vengano al Mercato.

96 QVelli, che vengono al mercato di Faenza, ò siano terrieri, ò forastieri, non si fermaranno per strada, nè in altro luogo fuori della publica Piazza, per vendere à chi si sia oua, casio, butiro, pollami, agnelli, pere, maroni, castagne, oliue, gesso, sapone, ò altre cose di qualsiuoglia genere, e specie, mà se ne verranno à dirittura alla Piazza, & iui giunti faranno publica mostra, & approuata, che sarà di buona conditione dalli Grassieri, la spacciaranno à chiunque ne vorrà comprare indifferentemente, fuorche à Tricoli, Riuendaroli, & altri, che ne volessero far incetta, se non passato mezzo di, sotto pena à chi non osseruarà di lire 10. e perdita della robba.

97 E se alcuno studiosamente porrà nella sommità delle ceste, e panieri robba buona, e bella, perche sia approuata dalli Officiali, e Grassieri, & al di sotto d'altra sorte, e d'inferiore conditione, s'intenda incorso in pena di mezzo scudo per cesta, e perdita della robba.

98 Prohibiamo di più a' Contadini, & alle Contadine del nostro Territorio, & ad ogn'altra persona il portare al mercato agreste, faua, fagiuoli, noci, pere, mele, & altri frutti acerbi, e prima del tempo della sua raccolta sotto pena della perdita di detti frutti, d'applicarsi alli Grassieri, e suoi Sparagualti, sicome adesso per allora gli applichiamo all'inuentione in tutto, e per tutto senza altra forma, ò figura di giustitia.

99 Similmente vogliamo, & ordiniamo, che ogni persona sì terriera, come forastiera, che condurrà nella Città à vendere vino, legna, fieno, strame, non possa, nè debba vendere, nè contrattare detto vino, legna, fieno, ò strame in altro luogo, che nella Piazza sotto pena à chi contrafarà di lire dieci di bolini.

De' Molinari.

100 I Molinari hauranno particolare cura delle biade, e de' grani, che saranno portati al Molino per macinare, & vsaranno buona diligenza di metterli in buona farina, altrimenti se alcuno sarà rubato nel molino, ò mal seruito di macinatura, ò in altro modo danneggiato ne' frumenti, biade, ò farine, siano immediatamente costretti i Molinari alla restitutione del danno.

101 Macinaranno à chi prima arriuarà, nè sarà loro lecito leuare le vicende ad alcuno per darle ad altri, ancorche fossero i proprij Padroni de' Molini, sotto pena d'vn scudo d'oro d'applicarsi all'accusatore, al quale sarà creduto con suo giuramento.

102 Et accioche la farina non voli via, terranno coperti, & serrati i Molini con tele

à guisa di padiglioni, sotto pena per gl'inobedienti di trè scudi.

103 Haueranno li Molinari le coppole giuste, e bollate, e segnate col bollo della Communità per gl'Officiali sopra ciò deputati, nè in altro modo possano tenerle, con le quali scoppellaranno i grani, e biade, pigliandone semplicemente la douuta mercede sopra il sacco; e se alcuno ardirà per se, ò per mezzo d'altri di torre, ò d'accettare da chi si sia farina, benche in poca quantità, denari, ò altra cosa di più della coppola sudetta, etiam con titolo di donatiuo, regalia, solito, ò altro quesito colore, cascħi in pena di dieci scudi d'oro, d'applicarsi ad arbitrio del Magistrato.

104 Si prohibisce ancora à Molinari il tenere cassette, o repostigli, per far cadere, le farine in altrui danno sotto le pene contenute nel Bando dell' Eminentissimo Signor Cardinal Cybo nel fine delle presenti Capitolationi.

Degli Artefici in vniuersale.

105 Douranno gli Artefici di ciascun' arte hauere vn Console, da eleggersi trà di loro, che sia persona da bene, perita nell'arte, e d'età almeno di quarant' anni, l'officio del quale sarà di difinire, e concordare le differenze, che accaderanno tra suoi professori, per l'occasione dell'arte, come di riscuotere le collette imposte sopra il loro mestiere, e richiesti comparire inanzi al Magistrato de' Signori Antiani à riceuere, e sodisfare à commandamenti, che loro saranno fatti per beneficio del publico sotto pena à contumaci della priuatione dell'officio, & essercitio.

106 Staranno prouisti li Artefici di tutti quelli instromenti, che sono necessarij al loro essercitio, accioche non guastino i lauori, che pigliano a fare, mà riduchino a perfettione con disegno, e giudicio, conforme alla perità, che professano, per non esser condannati all' emendatione del danno.

107 Quando occorreranno incendij nella Città, sì di giorno, come di notte, saranno tenuti, & obligati li Muratori, Marangoni, Fachini, e Manuali, a tocco di Campana à martello correre a smorzare il fuoco, & a saluarе le robbe, che non s'abbrugino, con vsare tutti quei mezzi, che loro pareranno più opportuni, e necessarij, perche segua manco male, che sia possibile sotto pena a contumaci, & disubidienti di scudi dieci, & priuatione del loro mestiere per due anni.

Del rifare, e purgare le strade.

108 Volendo noi prouedere, che le Strade della Città di Faenza si conseruino nell'auuenire lastricate, e purgate dall'immonditie, per godere aere più salubre, e rendere la Città più praticabile, staruiamo, & ordiniamo, che ogni persona di che stato, o conditione si sia, debba a sue spese selicare, e raconciare le strade auanti le loro case, & botteghe di sassi, e li portici di pietre cotte a proprie spese, & mancando di ciò fare, sarà dalli Grassieri, & Acquarolo sopra le strade, e scolo della Città per l'officio prouisto a quanto vogliamo, & ordiniamo a spese come di sopra.

109 Dourà parimente ogni persona come di sopra in termine di quindici giorni prossimi dopò la publicatione del presente Decreto, hauer purgate le vie publiche, & vicoli da letame, & immonditie, dalle porte d'auanti, & dalle porte di dietro, & a canto alle case della sua habitatione, & tali sporcitie hauerle portate fuori della Città, talmente, che la Città resti perfettamente netta, & spazzata, sotto pena a gl' inobedienti di trè scudi, & possino, e debbino i Grassieri, & Acquaroli, & Officiali mandare ad essecutione quanto si è ordinato di sopra.

110 Commandiamo in oltre a ciascuna persona, che debba ogni settimana nel giorno di Sabbato spazzare le strade dalla poluere, paglie, sterchi, & altre sporcitie d'auanti alle loro Case, & Botteghe, & tale spazzature portarle in luoghi remoti, così nel tempo d'inuerno tener netti, e spazzati li Portici delle strade dalle malte, e neui, come i solcini d'essi, per li quali scorrono l'acque piouane sotto pena a negligenti in ogni caso di lire cinque di bolini sopra ciò sia osseruato puntualmēte.

111 Et in conseguenza non ardirà alcuno di qualsiuoglia sesso, qualità, e conditione gettare per le vie publiche, e vicoli, sterco, piscio, o spazzature di casa, ne mandar fuora per le strade acqua, tanno, lauature di scodelle, o vino guasto, ne tampoco porre sù le medesime strade, ò vicoli lettami, animali morti, pelle d'animali, vinaccia, letti di bigatti di seta, ne altra cosa, che possa essere stomacheuole a Cit-

a Cittadini, e forastieri, sotto pena a contrauenienti in alcuno de' capi sudetti di lire dieci di bolognini.

112 Non ardirà parimente alcuno come sopra abruggiare di giorno, & vn hora doppo, & vn hora inanzi giorno pollina, colombina, letti de'bigatti da seta, ne fare, ne tenere nelle proprie habitationi altra cosa, che possa essere di tedio, & fastidio à vicini sotto pena d'vn scudo d'oro.

113 E se alcuno sarà trouato portare, o si prouarà hauer portato rusco, paglia, letame, sporchezza, & animali morti di qualsiuoglia genere d'auanti all'altrui case sia condannato in pena di trè scudi, se sarà di giorno, se di notte tempo si duplichi la sudetta pena.

Che le Strade siano nette dal fango.

114 VEdendosi per isperienza, che gli ordini di questo publico in materia di tenere purgata la Città da fanghi non sono osseruati, ne esseguiti, e che per ciò lo scolo dell'acque trattenute dal luto rende non solo le strade impratticabili, mà esala vapori grossi fetidi, che communicati all'aere ponno far' vna infettatione notabile, & causare effetti nociui, & indurre infermità pestifere. Vogliamo, & ordiniamo, che nell'auenire sia carica de' Signori Graffieri, & Acquaroli sopra lo scolo della Città, di fare nettare le strade, e stradelle, da farsi ogni volta, che sia di bisogno, & in particolare la Pasqua di Resurrettione, del Corpus Domini, & del Natale, dourà essere purgata la Città, e totalmente sgombrata, e spazzata da fanghi, & immonditie.

Che le strade non siano occuapte, ne impedite.

115 DOuendosi ancora prouedere, che le strade della Città non siano vsurpate, ne impedite, ma si conseruino libere, & ispedite per commodità de gli huomini, ordiniamo, & espressamente commandiamo, che persona alcuna non ardisca, sotto verun pretesto, o quesito colore d'occupare con fabriche le vie, e viette, che guidano in qualsiuoglia luogo della Città, ne ferrarle con muri, ne fare in esse cosa che possa essere di danno, ò pregiuditio al publico sotto pena à contrauenienti di dieci scudi, e di rimettere l'occupato nello stato, & essere di prima à loro spese.

116 Non ardisca parimente persona alcuna tenere nelle strade, e portici di quelle sassi, mattoni, colonne, terreni, banche, banchetti, scanni, scaranne, e legnami, ne sarà lecito a gli Artefici star fuori delle Botteghe a lauorare, ne meno a Contadini porre i loro Carri sù li Portici, ne legare i loro Boui alle fenestre delle Case, ne in altro modo impedire il caminare, andare, e tornare per le strade a piedi, a cauallo, o in carrozza sotto pena a trasgressori di due scudi, e perdita delle legne, & banche sudette.

117 Si eccettuano li fabricatori, a quali sarà permesso tenere nelle strade le cose necessarie per fabricare; ma finita la fabrica douranno in termine di tre giorni hauer leuata ogni materia, talmente, che la via resti affatto netta, e spazzata sotto pena all'inobedienti di lire dieci di bolognini.

Che la Piazza, e Logge non siano occupate.

118 ACcioche le Loggie della Piazza si possino liberamente pratticare, e passeggiare da Cittadini, prohibiamo a Panuendoli, Tricoli, Hortolani, Zapattini, Contadini, e simili persone il tenere sotto le Loggie banche, banchette, scaranne, mastelle, ceste, panieri, & altri ostacoli, & impedimenti, ne loro sarà lecito starui a lauorare, vendere, o far mercato sotto pena a contrauenienti di due scudi, & perdita delle banche, & ostacoli di sopra accennati.

119 Vietamo similmente à ciascuna persona, si terriera, come forastiera, l'andare, stare, passare per la Piazza publica in giorno di mercato con carra, barozzi, Boui, & altri animali sotto pena di lire dieci de bolognini.

120 Si eccettuano li montanari, e forastieri, che vengano al mercato con some di frutti a' quali sarà lecito passare, e scaricare li animali, e quelli del gesso, quali saranno tollerati stare con loro barozzi, & Asini.

121 Votaranno ogni giorno i Reuendaroli ne'tempi estiui la Piazza da Meloni, e Cocomeri sonate, che saranno le diciotto hore, altrimenti caschino in pena d'vn scudo, e perdita de'frutti.

122 In oltre commandiamo a tutti quelli, che hanno bottega posta in Piazza, che siano tenuti ogni giorno nettare, spazzare la poluere, fanghi, & immonditie, auanti le loro botteghe, sotto pena a trasgressori d'vn scudo.

M 2 Sia

123 Sia parimente tenuto il spazza piazza scopare, e nettare la piazza ogni Sabbato, doppo che sarà finito il Mercato, e la spazzatura portarla via con le cariole conforme al solito.

Che li Porci non vadino per la Città.

124 Essendo i Porci animali immondi, & dannosi, & da alleuarsi più tosto nelle Selue, che nella Città, ordiniamo, & espressamente commandiamo, che nissuno per l'auuenire possa tenere Porci vagabondi per la Città, ne legati per le strade publiche, e vicoli frequentati; mà serrari ne'porcili, che siano distanti dalle vie publiche, in modo tale, che l' odore cattiuo non sia sentito da viandanti sotto pena à trasgressori di due scudi per ogni Porco, che sarà trouato legato, come di sopra, ma se errante per la Città s'habbia il Porco per perso, & applicato à chi se lo pigli, sicome per il nostro decreto gli applichiamo senza altra forma, e figura di giudirio, e querelandosi il Padrone sia astretto il darlo à chi hauerà detto animale ferito, ò amazzato.

Delle Scaffe, e Cessi da non tenersi sopra le strade.

125 Perche le Scaffe, e Cessi apportano odore cattiuo, e pur troppo ben spesso mandano fuori acque, e sporcitie, massimamente ne' tempi humidi, e piouosi; prohibiamo a ciascuna persona il fabricare Scaffe, e Cessi sopra le strade publiche sotto pena di cinque scudi.

126 Non s'apriranno ne votaranno Cessi in tempo di giorno, ma di notte, nel qual tempo le cose putride, e fetenti non esalano così facilmente per il freddo della notte, ne ponno dar noia à vicini, che stanno rinchiusi nelle loro habitationi sotto pena di tre scudi, da pagarsi tanto da padroni de'Cessi, quanto da cauacessi in caso di contrauentione.

127 Portaranno li Cauacessi le sporchezze dentro a i mastelli fuori della Città ne' luoghi remoti, accioche non siano di fastidio ad alcuno sotto pena a chi contrafarà di tre scudi.

Che le strade siano visitate ogni otto giorni.

128 E Perche le precedenti nostre prouisioni sopra le strade, & Piazza siano maggiormente osseruate, & eseguite, ordiniamo, & espressamente commandiamo alli Signori Grassieri, & Acquaroli, che ogni settimana siano tenuti, & debbano visitare le strade, & Piazza col Barigello del Signor Podestà, e trouandole contrarie à gli ordini sudetti, possino de facto senza altra solennità di processo, e sentenza (sicome in virtù del presente nostro Capitolo, & Statuto se li concede ampla autorità) d'esseguire contro gl' inobedienti, e trasgressori.

Che le Case non siano demolite.

129 Perche è interesse publico, che si conseruino gli edifici in ornamento della Città, prohibiamo à ciascuna persona, e sia chi si voglia, che nell' auenire non ardisca, ne presuma in modo alcuno spiantare, ne atterrare le proprie case situate nella Città, e suo Borgo, e Castello di Granarolo sotto pena di dieci scudi, & di più sia astretto con opportuni rimedij à reedificare l'habitatione nello stato di prima in tempo, e termine di sei mesi, il qual termine passato, e non adempito s'intenda il suolo delle case demolite ipso iure applicato à vicini colaterali, sicome con il presente nostro Decreto adesso per all' hora glie lo applichiamo, con obligo di rimettere le sudette habitationi nel suo primiero stato, e riunirle con le case loro.

130 Mà se le Case rouinassero per gl'incendij, & altri accidenti inopinati, assigniamo à Padroni di quelle tempo, e termine d'vn' anno à rimetterle nello stato, che prima si trouauano, e passato detto tempo, e non eseguito quanto commandiamo, siano sforzati li Padroni a vendere le Case ruuinate à vicini colaterali, e li vicini astretti à comprarle per la stima da farsi da'periti col defalco solito, e consueto, quando i vicini però hauessero il modo di comprarle.

Che li luoghi publichi non siano occupati.

131 Perche non hà del ragioneuole, che i luoghi publichi siano occupati, & vsurpati da' priuati, prohibiamo strettamente ad ogni persona, di che conditione, ò qualità, che ella si sia, che non possa, ne debba sotto qualsiuoglia pretesto, ò quesito colore, fabricare case, e capanni, ne fare altre occupationi dentro alle fosse, e sopra li terrapieni della Città, ne altri luoghi, e ragioni della Communità sotto pena di vinticinque scudi, & di rimettere, e restituire l' occupato, & vsurpa-

pato nell'essere di prima senz' altra forma, o figura di Giuditio.

Che le pene siano applicate al Magistrato.

132 Dichiaramo le pene contenute ne' presenti Capitoli, & articoli, & non destinate ad altri essere applicate al Magistrato de'Signori Antiani per la metà, & altra metà all'Accusatore, eccetto le perdite del pane, quali vogliamo, che siano distribuite à luoghi pij, detratto però vna tal portione, secondo l'arbitrio del Magistrato per li Sparagualri, che haueranno fatto l'inuentione.

Dell' intelligenza de' Capitoli.

133 Acciochе ogn' vno chiaramente, e con ogni certezza sia auertito della nostra volontà, & intentione, & per leuare tutte le ambiguità, e dubi, che potriansi fare per la diuersità delle opinioni, & d'altre diuersità per l'inanzi fatte, vogliamo, che li presenti Capitoli, & articoli siano interpretati, come che contengano materie fauoreuoli, e non odiose, e separatamente, & alternatiuamente, e non congiuntamente, e copulatamente, e che tante volte s'intendino incorsi li trasgressori di quelli, e le pene contro di loro cominare, quante volte saranno trouati contrauenienti derogando à tutti gli altri precedenti Capitoli, Editti, e Statuti fatti in tal materia, che potriano essere in contrario alle presenti riforme, & ordini.

Bando sopra la Pescarìa di Faenza.

134 L'Eminentiss. e Reuerendiss. Signor Cardinal Cybo della Prouincia di Romagna, & Esarcato di Rauenna de Latere Legato, che con ogni applicatione procura rimediare alli disordini, & abusi introdotti da tempi passati, hauendo particolare premura, che la Città di Faenza goda abbondantemente di quelli doni, che la Maestà Diuina, e la natura li concede, e particolarmente del Pesce, hà risoluto fare l'infrascritte prouisioni, quali vole, e commanda sotto le pene contenute in esse siano puntualmente osseruate.

135 E prima rinouando, e confirmando tutti li Bandi in simile materia publicati da'suoi Antecessori, mentre non fusse contrario à questo. Ordina, & espressamente commanda, che tutti li Pescatori, & ogn' altra persona, che hauerà pesce da vendere, debba portarlo, e condurlo direttamente in questa Pescaria della Città di Faenza, al solito luogo, & iui consegnarlo alli Deputati d'essa, quali saranno obligati venderlo al prezzo, che li sarà stimato dalli Signori Grassieri, sotto pena della perdita del Pesce, e di trè tratti di corda, e di scudi vinticinque, d'applicarsi per la metà alla R.C.A. vn quarto all'Essecutore, e l'altro quarto all'Accusatore, quali venditori, e deputati douranno hauere per loro recognitione da pescatori cinque' per cento di tutto il pesce, che venderanno.

136 Che li Deputati, ò venditori di pesce, non possano pesarlo, ne con starere, e bilanze proprie; mà con li bilanzoni della Città bene agiustati sotto le medesime pene, nelle quali incorreranno parimente quelli, che lo compraranno pesato altrimenti, che con li bilanzoni sudetti.

137 Che li Signori Grassieri non possino sotto l'istesse pene sustituire nè Sparagualti, nè altre persone à stimare il pesce, mà debbano essi medesimi stimarlo al prezzo honesto, & se sopra di ciò alcuno si ritrouarà grauato ricorra à Sua Eminenza, che rimediarà puntualissimamente.

138 Che li Pescatori, ò altri, che hauessero altro pesce da vendere, non possino venderlo per strada fuori della Città, nè meno dentro ad essa in luogo alcuno, nè portarlo alle case loro, nè à Monasterij, ò Conuenti, nè in altro luogo, etiam sotto pretesto di donarlo, ò portarlo tutto direttiuamente à detto luogo deputato sotto pena di scudi cinquanta d'applicarsi come sopra, e di trè tratti di corda, nelle quali pene s'intenderanno anco incorsi quelli, che compraranno pesce nella Pescarìa.

139 Che li detti deputati à vendere pesce debbano riceuere tutto il pesce, che li sarà portato, & tenere nota distinta di quello, che quotidianamente ciascuno pescatore portarà, ò mandarà; e stimato, che sarà dalli Signori Grassieri, tenerlo scoperto à vista di tutti, e venderlo à libra, e non altrimenti, indifferentemente à tutti quelli, che lo domandaranno, nè possino tenerlo coperto, ò nascosto quantità alcuna, nè meno portarlo via dalla pescaria, per diuiderlo frà essi, e per darlo à chi si sia, senza licenza in scriptis de'Signori Grassieri, quali douranno auertire di non concederla, se non dopo il mezo giorno, e concedendola altrimenti sarà nulla.

140 E perche benspesso sotto coperta di riserbare il pesce per Sua Eminenza, & altri Officiali della Corte si commettono molte fraudi; si dichiara à chi contrauerà, non suf-

suffragarà simile scusa; mà soggiacerà all' istessa pena.

141 E sotto le medesime pene nissuno possi comprare pesce per riuenderlo à parte, ò in altro modo, etiamdio dalli Grassieri, ò altri, quali tutti siano tenuti venderlo, come di sopra, e non in altra maniera.

142 Che nissuna persona di che conditione esser si voglia, etiam priuilegiata, sotto le medesime pene debba fare violenza alli Pescatori, per farsi vendere pesce, nè per strada, nè per altro luogo, & occorrendo il caso, che si trouasse persona, che tanto ardisse, vuole, e commanda Sua Eminenza, che li Pescatori, a' quali sarà fatto violenza debbano subito denuntiarlo.

143 Si prohibisce tanto maggiormente ad ogni persona, etiam priuilegiata l'estrahere ò far estrarre pesce di qualsiuoglia sorte, e di qualunque quantità dalla Città, ò Territorio di Faenza sotto pena oltre la perdita del pesce, de gli animali, ò carra, sopra de' quali fosse carricato sotto pena di scudi vinticinque per volta, e per persona, d'applicarsi come sopra, & anco di trè tratti di corda ad arbitrio di Sua Eminenza.

144 Si prohibisce ancora sotto le pene sudette à Vetturali, Friggitori, ò qualsiuoglia altra persona il poter comprare, ò fare incetta di pesce di qualunque sorte per se, ò col mezo d'altro per cuocere, e friggere in questa Città di Faenza, sue acque, e Distretto, etiam sotto pretesto di pesce forastiero, nelli giorni, e notte di Venerdì, e Sabbato, cominciando il Giouedì dopo mezo giorno, e nelli giorni delle vigilie commandate, compreso il mezo giorno dell'antiuigilia, con le Notti seguenti, senza licenza, da darsi di volta in volta dal Magistrato de' Signori Antiani, e sottoscritta almeno da' quattro di essi Signori, e da vno delli Grasseri, col Sigillo della Communità, e sottoscrittione d'vno de' sudetti Cancellieri, con espressione della qualità, e quantità del pesce, da tenersi registrato da' Cancellieri sudetti in libro appartato, perche si possa in ogni occorenza trouare le fraudi, che si commettessero da' friggitori, e vetturali, e da qualunque persona, come sopra, e le licenze di simile robba non si deuano dare, se prima non sia seruita la Città à sufficienza, & in modo, che non se ne sentino richiami.

145 Nel tempo di Quadragesima non si potrà friggere altro Pesce, che minuto, cioè acquadella, e Lattarine, e Sardoni, Zanchetti, e simili pesci minuti, mà sempre con licenza de' Signori Antiani, e Grassieri, e non altrimenti prouista la Città per il suo bisogno.

146 Che li Friggitori, Vetturali, Pescatori, e simili debbano ad ogni richiesta delli Grassieri, e loro Sostituti, etiam di notte introdurli nelle loro case, e botteghe per vedere, e trouare il pesce crudo, ò cotto d'ogni sorte, volendo, che tutti debbino aprire case, magazzini, botte, barili, e repostiglij, con mostrarli tutto il pesce, che haueranno, senza veruna contradittione sotto le sudette pene, a' quali Signori Grassieri si crederà col giuramento proprio, per ogni inquisitione, che facessero, come sopra l'oppositione, che li venisse fatta, ò di non volerli aprire, ò introdurli nelle loro case, e magazzini, ò d'aprire vasi di pesce cotto, e d'ogn'altra simile rinitenza, & a' loro Sostituti con giuramento, e d'vn testimonio degno di fede.

147 E li Deputati à Gabellini delle Porte debbano pigliare nota distinta di tutto il pesce, che sarà portato dentro la Città quotidianamente, col nome de' Pescatori, che lo portaranno, ò mandaranno sotto le pene dette di sopra. Volendo, che chì porterà il pesce, sotto l'istesse pene sia tenuto denunciarlo alla Porta.

148 Che il Fattore, ò Ministro delli Datieri siano *obligati* ad ogni richiesta de' Signori Grassieri, ò d'altri, che si deputasse mostrare il libro reale delli conti delli Datieri, e Pescatori sotto pena della frusta, e di vinticinque scudi.

149 Che quelli, a' quali saranno concesse licenze di comprare, e d'estrahere pesce, non possino andare, ne caminare fuori delle strade maestre, per doue saranno inuiati, altrimenti s'intendino incorsi nel contrabando, e pene d'esse.

150 E perche poco giouarebbono le prouisioni fatte per li Pescatori, e Vetturali, e Venditori di pesce, se non si rimediasse ancora alle confusioni, che ben spesso per l'insolenza di molti succede nella Pescaria. Ordina perciò, e commanda, che non sia persona, etiam priuilegiata, la quale tanto nel condurre del pesce alla Pescaria, quanto doppo arriuato si faccia lecito mettere le mani nelle ceste del pesce, ne in qualunque modo pigliarlo da sè medesimo, nè oprare in ciò cosa alcuna de facto, ò di propria autorità sotto pena di scudi cento d'applicarsi come sopra, e di

trè

trè tratti di corda, perche ogn'vno dourà chiederlo, e riceuerlo da'venditori, con pagare il prezzo stabilito.

151 Il presente Bando dourà da'venditori tenersi del continuo affisso in più d'vn luogo à vista di tutti, e publicato vna sol volta alla Ringhiera del Palazzo, obligarà ogn'vno all'osseruanza, come se à ciascuno fosse personalmente notificato, e con li trasgressori si procederà rigorosamente, & in ogn' altro miglior modo, &c. in quorum &c.

Bando, che li Graffieri, e Datieri non possino stare nella Pescaria.

152 ANcorche sia stato prohibito da Noi con Bando particolare publicato sotto li 9. che nissuna persona possa entrare dentro la Pescaria di questa Città di Faenza à comprare pesce di qualsiuoglia sorte, nondimeno intendendo Noi essere stato posto in abuso, col presente Editto rinouiamo, e confirmiamo il sudetto Bando in ogni sua parte, e prohibiamo, & espressamente commandiamo à qualsiuoglia persona di che stato, grado, ò conditione, che ella si sia, etiam priuilegiata, Ecclesiastica, e Regolare, ò sia Soldato non ardisca, e presuma sotto qualsiuoglia pretesto, e quesito colore entrar'à comprare pesce, eccettuati li Grasfieri, Pescatori, Deputati, ò venditori di pesce, e Datieri, li quali douranno subito che hauranno pesato il pesce vscire da detta Pescaria, senza comprare, nè pigliar pesce per se medesimi, nè per altri, ò in poca, ò assai quantità, mà debbino dimandarlo fuori della Pescaria alli Venditori, e Pescatori sotto le pene contenute nel medesimo Bando, & altre maggiori à nostro arbitrio, secondo la qualità delle persone. Auerta però ogn'vno di obedire, perche con li trasgressori si procederà all' essecutione delle pene sudette senza remissione alcuna; Volendo, che il presente Bando publicato vna sol volta a'luoghi soliti leghi ogn'vno la puntuale osseruanza del contenuto d'esso, come se personalmente le fusse stato intimato. In fede &c.

Bando, che si tenghino nette le Strade, e Vicoli.

153 VOlendo l'Eminentissimo, e Reuerendissimo Signor Cardinal Cybò della Prouincia di Romagna, & Esarcato di Rauenna de Latere Legato prouedere, che questa Città di Faenza sia netta, & espurgata da'fanghi, lettami, immonditie, & altre sporchitie, ordina, & espressamente commanda a qualsiuoglia persona di che stato, grado, ò condirione ch'ella sia, nel termine di trè giorni dopo la publicatione del presente, ciascuno debba con effetto hauer radunato, ò fatto radunare, per quanto tiene il sito delle case loro sù le Strade ogni, e qualunque quantità di fango, immonditie, ò altro, che renda sporchezza per dette Strade, mà quelle ben nette, e scopate ad effetto di poterle fare portar via da Barozzi sotto pena di scudi cinque per ciascuno, e ciascuna volta che contrauerranno, d'applicarsi secondo la mente di S. Eminenza, & per tal fatto saranno ipso facto per la detta somma pignorati.

154 Nella qual pena incorreranno anco tutti quelli, che ogn'otto giorni non faranno auanti le case delle loro habitationi tal nettamento, & à chi occorresse di fabricare, se porranno detta materia cauata sopra le strade, la debbano nel termine di otto giorni hauerla fatta leuar via. Però auuerta ogn'vno di obedire, altrimenti si procederà con ogni rigore all' essecutione delle pene sudette &c. In quorum fid. &c.

Attentis narratis, & citra praeiudicium Ordinariae iurisdictionis D. Gubernatoris supradicta Capitula approbamus, ac confirmamus, & illa obseruari mandamus, non obstante &c.

A. Card. Cybò Leg.

Loco † sigilli.

Di Faenza li 10. Maggio 1650.

Marco Morgi per il Sig. Segr.

In nomine Domini Amen; die decimaquarta, & vigesima prima mensis Maij 1650. publicata fuerunt supradicta Capitula ad Arengheriam Palatij publici Ciuitatis Fauentiae per Christophorum Mirabinum publicum Praeconem dictae Ciuitatis, sono duarum Tubarum, praemissa alta, & intelligibili voce me à latere ipsius legente, dum magna populi multitudo in Platea publica ad audiendum adstaret. In quorum fidem &c.

Ego Thomas Donelius Notarius, & Cancellarius &c.

Aedictum super mutatione, & valore Monetarum Prouinciae Romandiolae.

Giberto della S.R.C. Prete Cardinal Borromeo della Prouincia di Romagna, & Essarcato di Rauenna de Latere Legato.

HAuendo la Santità di N.Sig. Papa Alessandro VII. con la sua infinita pruden-

za,

zà, & applicatione al publico beneficio di questa Prouincia oltre à tante gratie compartitegli, considerato di quanto pregiuditio gli sia l'ingiusto accrescimento del valore estrinseco delle Monete, col quale vengono i suoi Popoli à riceuere per le loro Biade, e Frutti della solita bontà il prezzo in monete calculate à più di quello, che intrinsecamenre vagliono, & hauendo considerato, che le prouisioni prese sopra ciò da molti de'suoi Antecessori, non solo non hanno portato quel buon' effetto, che si desideraua, mà fatto vedere con la successiua alteratione, che sempre più si possono temere maggiori disordini, e dependendo questi in gran parte dall'esser le monete calcolate in Lire, che non sono effetiue, mà vna moneta imaginaria, che con troppa facilità viene dall'auaritia, e dall' industria, & artificij d'alcuni Mercanti alterata, essendosi esaminata con vna lunga, & esatta discussione la materia, e sentiti i suoi Vfficiali, e prattici Mercanti, & altri, che vi possono hauer'interesse, hà risoluto porui remedio con gl'infrascritti ordini, e prouisioni, che di comandamento della Santità Sua al presente si publicano, e si haueranno inuiolabilmente da osseruare sotto le pene in essi contenute.

1 Prima si ordina, e comanda espressamente, che resti totalmente abolito il nome di Lira, e Bolognini, e che tutti i debiti, e pagamenti, tanto in Capitale, quanto in Frutti, etiandio Liuelli, Canoni, Censi, Legati pij, Gabelle, etiam Camerali, Mercedi, Porti di lettere, e di qualsiuoglia Contratto, che ricerchi speciale, & indiuiduale mentione fatto in qualsiuoglia tempo trà qualsiuoglia persona, tanto Laicale d'ogni maggior dignità, etiam Regale, Ducale, & Imperiale, quanto Ecclesiastica, Secolare, e Regolare di qualsiuoglia preeminenza, etiam de'Cardinali, e della Camera Apostolica; che cantano, ò sono donuti in moneta di Lire, s'intendano conuertiti in Giulij, e Baiocchi à ragione d'ogni cinque Lire, e mezza cento Baiocchi Papali, che costituiscono dieci Giulij, e di ogni vndici Bolognini dieci Baiocchi, che fanno vn Giulio, e per ogni baiocco quattrini sei del peso, e bontà di quelli di Bologna, & vn quattrino due danari, facendosi conto, che secondo il presente valore di scudi di Paoli col medemo numero di Giulij, che si pagarebbe adesso il debito costituito in Lire, viene à constituite il nuouo debito in moneta di Giulij, & in questa forma dourà da Debitori pagarsi, e da Creditori riscuotersi sotto pene arbitrarie, etiam Corporali ad arbitrio di Sua Eminenza.

E perche in Rimini, e Sant'Arcangelo il Giulio è valutato hora meno, che altroue, si dichiara, che nella Città di Rimini, e Terra di Sant'Arcangelo, e ne'loro Gouerni la detta riduttione si faccia à ragione di ogni cinque Lire Bolognini sei, quattrini quattro in vno scudo di Giulij dieci; e per ogni Bolognini dieci quattrini quattro in vn Giulio.

2 Che da hora auanti nissuno ardisca di far Contratto di qualsinoglia sorte in Moneta di Lire, e Bolognini, mà ò nelle monete d'oro, & argento effettiuo, ò in scudi, e Baiocchi Papali sotto pena à ciascuno de'Contraenti della perdita della somma, e robba Contrattata, oltre la nullità del Contttato.

3 Che tutte le Monete correnti non si possino calcolare, se non à Moneta di Giulij, e Baiocchi Papali secondo la loro bonrà intrinseca, e valore di ciascuna, che sarà dichiarata nel presente Editto, e non si possino alterare, ne spendere di vantaggio, dandole, e riceuendole alla medema valuta, e con gl'istessi pesi, proibendo qualsiuoglia altra Moneta, che non sarà nominata nel presente Editto, ò che essendo nominata nel presente Editto, non sarà della bontà, e Lega giusta in maniera, che non si possa introdurre, ne contrattare, ne ritenere sotto pena della perdita del danaro, del quadruplo, e Corporali, etiam di Galera perpetua ad arbitrio secondo le qualità, e circostanze de'casi, dichiarando però, che le proibite, che si trouassero qui nel tempo del presente Editto si possino solo ritenere per due mesi, che se gli dà tempo di farne esito fuori della Legatione.

4 Che tutti li Banchieri, Bancherotti, Mercanti, Gabellieri stiano auuertiti, e particolarmente nelle Monete di Lega, & altre tollerate, che non siano alterate, e ritrouandosi tali ne diano subito notitia al Gouernator del Luogo, perche possa far fare le diligenze necessarie sotto pena della perdita della Moneta, scudi ducento, & altre corporali arbitrarie, etiam della Galera.

5 Che ogni Banchiero, Mercante, Speciale, Beccaro, Fornaro, Lardarolo, & Hoste tenga questo Bando affisso ne i loro Banchi, e Botteghe sotto pena di scudi cinquanta.

Che

6. Che sotto pena ad arbitrio di Sua Eminenza anco corporali tutti li prezzi di robbe, così comestibili, come Pane, Carne, Olio, & altro, come non comestibili, che sono adesso tariffate in moneta di Lire, e Bolognini, si conuertano in Moneta di Giulij, e Baiocchi, e quatrini con la sudetta proportione, che quello, che si pagaua vndeci Bolognini, che faceuano vn Giulio, si paghi dieci Baiocchi Papali, che è la valuta del medemo Giulio; Onde doue prima si dauano trenta oncie di Pane per quattro Bolognini, adesso per quattro Baiocchi se ne daranno trentatre, e nella medema conformità si farà nelle altre robbe secondo la nuoua Tariffa, che in Giulij, e Baiocchi si daranno da per tutto da i Gouernatori, & Vfficiali nel medemo tempo della publicatione del presente Editto.

Dichiarandosi, che nelli Gouerni di Rimini, e S. Arcangelo le Tariffe si aggiustino con la proportione posta nel Capitolo primo cioè à ragione d'vn Giulio per ogni Bolognini dieci, e quattrini quattro.

E quanto à i prezzi delle Robbe, e Mercantie, che non hanno Tariffa, douranno i Mercanti vsare la medema proportione, e non pigliar'occasione di alterarli sotto pene etiam Corporali ad arbitrio di S. E.

Si notifica ad ognuno, che alle dette pene saranno tenute le persone così Secolari, come Ecclesiastiche, e Regolari di qualsiuoglia Priuilegio, Dignità, e Preeminenza, che ricerchi speciale, & indiuidua mentione, e si procederà per inquisitione, & in ogn'altro miglior modo. E questo Editto publicato in Rauenna nel luogo solito lighera ognuno in questa Prouincia dopo cinque giorni, come se fosse personalmente intimato.

Tariffa delle monete d'argento, e d'oro.

ROMA.

	Giuli.	Baioc.	Quat.
Scudo, ò sia Ducatone.	G. 10.	o.	o.
Testoni	G. 3.	6.	o.
Giulio.	G. o.	10.	o.
Mezzo giulio.	G. o.	5.	o.
Quarto di giulio.	G. o.	2.	3.
Testoni, giulij, e mezzi giulij, e quarti battuti nello Stato Ecclesiastico l'istesso.			

SPAGNA.

	Giuli.	Baioc.	Quat.
Pezze d'otto Reali della buona Stampa.	G. 8.	o.	o.

Mezzi quarti, & ottaui alla rata.

VENETIA.

	Giuli.	Baioc.	Quat.
Ducatone.	G. 10.	2.	o.
Mezzo Ducatone.	G. 5.	1.	o.
Quarti, & ottaui alla rata.			
Gazzetta,	G. o.	1.	mez.
Grossetto.	G. o.	2.	1.
Da due Grossetti.	G. o.	4.	2.
Da tre Grossetti.	G. o.	6.	3.
Soldo Venetiano.	G. o.	o.	3.

GENOVA.

	Giuli.	Baioc.	Quat.
Genouina detta mezza dobla d'argento.	G. 12.	4.	o.
Mezza Genouina.	G. 6.	2.	o.
Quarto, & ottauo alla rata.			

MILANO.

	Giuli.	Baioc.	Quat.
Ducatone Coronato.	G. 10.	2.	o.
Filippini.	G. 10.	o.	o.
Mezzi, e quarti alla rata.			

VRBINO.

	Giuli.	Baioc.	Quat.
Moneta d'Vrbino, che valeua quatrini 44.	G. o.	6.	3.
Detta, che valeua quatrini 22.	G. o.	3.	1.

FIORENZA.

	Giuli.	Baioc.	Quat.
Ducatone.	G. 10.	5.	o.
Mezzo Ducatone.	G. 5.	2.	3.
Quarto alla rata.			
Testone.	G. 3.	o.	o.
Mezzo Testone.	G. 1.	5.	o.
Giulio.	G. o.	10.	o.
Mezzo, e quarto di giulio alla rata.			
Cratie.	G. o.	1.	1.

LVCCA.

	Giuli.	Baioc.	Quat.
Ducatone.	G. 10.	o.	o.
Terzi di Ducatoni,	G. 3.	3.	1.
Quinto di Ducatone, ò sia S. Martino.	G. 2.	o.	o.

MANTOVA.

	Giuli.	Baioc.	Quat.
Ducatone, eccetuato quello del Cane.	G. 10.	o.	o.

Mezzo Ducatone.	G. 5.	0.	0.
Quarto, & ottauo alla rata.			
Moneta con S. Barbara da due Salmini.	G. 2.	2.	0.
Salmini semplici.	G. 1.	1.	0.
Barbarina.	G. 0.	3.	4.
Moneta con Tabernacolo detta Bussulotto.	G. 0.	5.	3.
Moneta di Mantua, che valeua quatrini 24. purche sia delle vecchie.	G. 0.	3.	2.
Altra Moneta simile, che valeua quatrini 20.	G. 0.	2.	5.
Altra Moneta di Mantoua, che valeua quatrini 21.	G. 0.	3,	mez.
Monete di Mantoua da quatrini 17.	G. 0.	2,	2.
Altra Moneta di Mantoua detta Grossetto.	G. 0.	2.	1.
Beati Luigi.	G. 3.	7.	0.

SAVOIA.

	Giuli.	Baioc.	Quat.
Ducatone.	G.10.	0.	0.
Mezzo Ducatone	G. 5.	0.	0.
Quarto di Ducatone.	G. 2.	5.	0.

PARMA, E PIACENZA.

	Giuli.	Baioc.	Quat.
Ducatone.	G.10.	0.	0.
Mezzo Ducatone.	G. 5.	0.	0.
Quarto, & ottaue di Ducatone alla rata.			
Incoronata doppia segnata num.40.	G. 2.	5.	0.
Incoronata scempia.	G. 1.	2.	3.
Moneta di Parma, che valeua quattrini 21.	G. 0.	3.	1.
Altra Moneta di Piacenza, che valeua quattrini 22.	G. 0.	3.	2.

FERRARA.

	Giuli.	Baioc.	Quat.
Ducatone.	G.10.	0.	0.
Mezzo Ducatone.	G. 5.	0.	0.
Quarto di Ducatone.	G. 2.	5.	0.
Testoni.	G. 3.	0.	0.
Giulio, e mezzo giulio alla rata.			

Giorgini.	G. 0.	4.	2.
Cauallotti.	G. 0.	3.	4.
Diamantini.	G. 0.	5.	3.

BOLOGNA.

	Giuli.	Baioc.	Quat.
Testoni.	G. 3.	0.	0.
Felsina con S.Petronio.	G. 2.	4.	0.
Lira effettina.	G. 2.	0.	0.
Mezza Lira effettiua.	G. 0.	10.	0.
Terza di Lira.	G. 0.	6.	4.
Bianchi.	G. 1.	2.	0.
Carlini.	G. 0.	6.	0.
Mezzi Carlini.	G. 0.	3.	0.
Muragliola.	G. 0.	2.	0.
S. Paolo di Guastalla.	G. 0.	9.	1.
S. Pietro di Bozzolo.	G. 0.	9.	1.

	Giuli.	Baioc.
Doble delle cinque stampe, Spagna, Genoua, Venetia, Fiorenza, e Papali del peso nuouo.	G.30.	4.
Doble Papali del peso vecchio, d'Auignone, Vrbino, e Bologna.	G.30.	0.
Altre Doble d'Italia delle Zecche approuate si tollerano per	G.30.	0.
Doble di Francia noue dette Luigi,	G.30.	4.
Zecchini di Venetia.	G.18.	0.
Vngari delle Zecche approuate.	G.17.	0.
Sultanini.	G.17.	0.
Mezze Doble delle cinque Stampe, e di Francia come sopra.	G.15.	2.
Mezze Doble d'Italia,	G.15.	0.

Quatrini si ammettono solo quelli della bontà, e peso della Zeccha di Bologna, e gl'altri delle Zecche dello Stato Ecclesiastico, eccetuati quelli di Ferrara, e di Romagna, insinche si batteranno di bontà tale, che sei faccino vn baiocco.

Si dichiara, che le Monete di Mistura, che sono poste nella presente Tariffa, si tollerano fino ad altro ordine, mentre non siano alterate della douuta bontà, e peso, Dato in Rauenna il primo Luglio 1659.

Gib. Card. Borromeo Leg.

Federico Calissi Segret.

Re-

Regola con la quale s'insegna il modo di ridurre breuemente ogni sorte di moneta vecchia alla nuoua reformata, & vn modo facilissimo di ridurre qualunque somma di scudi vecchi da 84. e le lire in tanti scudi di giulij correnti senza alcuna sorte di rotti.

Composto da Stefano Cimati l'Anno 1676.

Bolognini vecchi.		Baiocchi	Denari
2	Fanno	1	10
3		2	9
4		3	8
5		4	7
6		5	5
7		6	4
8		7	3
9		8	2
10		9	1
11		10	0
12		10	11
13		11	10
14		12	9
15		13	8
16		14	7
17		15	6
18		16	4
19		17	3
20		18	2

Volendo per vn'altra Regola ridurre qualunque somma di scudi da 84. senza rotti in tanti scudi di paoli correnti. Si deue multiplicare sempre li sudetti da 84. per 42. & il prodotto partirlo per 55. e quello, che ne verrà fuori saranno tanti scudi di paoli. E se vi auanzaranno numeri doppo, che si è partito, bisogna aggiungerui due zeri, e di nouo partire per 55. e quelli, che ne verrà fuori saranno tutti Baiocchi. E se parimente nel partire vi auanzarã-no altri numeri, bisogna multiplicarli per 12. & il prodotto partirlo per 55. e quello, che ne verrà fuori saranno denari, e così hauerete Scudi, Baiocchi, e Denari.

E volendo delle lire farne scudi correnti. Si deue radoppiare le lire, & à queste agiontare due zeri, e poi partire per 11. e del cotiente taliare le prime due figure à man sinistra, che il resto saranno tutti scudi, e le figure tagliate baiocchi.

Lire vecchie.		Scudi di Paoli.	Baiocchi	Denari
2	Fanno	0	36	4
3		0	45	7
4		0	72	9
5		0	90	11
6		1	9	1
7		1	27	3
8		1	46	5
9		1	63	8
10		1	81	10
11		2	0	0
12		2	18	2
13		2	36	4
14		2	54	7
15		2	72	9
16		2	90	11
17		3	9	1
18		3	27	3
19		3	45	5
20		3	63	8
21		3	81	10
22		4	0	0
23		4	18	2
24		4	36	4
25		4	54	7
30		5	45	5
35		6	36	4
40		7	27	3
45		8	18	2
50		9	9	1
55		10	0	0
60		10	90	11
65		11	81	10
70		12	72	9
75		13	63	8
80		14	54	7
85		15	45	5
90		16	36	4
95		17	27	3
100		18	18	2
200		36	36	4
300		54	54	7
400		72	72	9
500		90	90	11
600		109	9	1
700		127	27	3
800		145	45	5
900		163	63	8
1000		181	81	10

Scudi da 84.		Scudi di Paoli.	Baiocchi	Denari
mez.	Fanno	0	38	2
1		0	76	4
2		1	52	9
3		2	29	1
4		3	5	5
5		3	81	10
6		4	58	2
7		5	34	7
8		6	10	11
9		6	87	3
10		7	63	8
11		8	40	0
12		9	16	4
13		9	92	9
14		10	69	1
15		11	45	5
16		12	21	10
17		12	98	2
18		13	74	7
19		14	50	11
20		15	27	3
21		16	3	8
22		16	80	0
23		17	56	4
24		18	32	9
25		19	9	1
30		22	90	11
35		26	72	9
40		30	54	7
45		34	36	4
50		38	18	2
55		42	0	0
60		45	81	10
65		49	63	8
70		53	45	5
75		57	27	3
80		61	9	1
90		68	72	9
100		76	36	4
200		152	72	9
300		229	9	1
400		305	45	5
500		381	81	10
600		458	18	2
700		534	54	7
800		610	90	11
900		687	27	3
1000		763	63	8

Auertite, ò Signori Lettori, che quando è stato più di mezzo denaro si è posto per vno benche non ariui all'intiero.

Tariffa per ridurre à scudi di paoli dieci l'uno, la moneta vecchia, cioè le lire di bolognini 20.
Auertendo, che la seguente lettera L. *significa lire, e le seguenti* sc. *significa*

	Moneta vecchia				Moneta noua		
	Lire	Bolognini	Denari		Scudi	Balocchi	Denari
l.	—	—	2.	sc.	—	—	1 9/11
	—	—	4.		—	—	3 7/11
	—	—	6.		—	—	5 5/11
	—	—	8.		—	—	7 3/11
	—	—	10.		—	—	9 1/11
	—	1.	—		—	—	10 10/11
	—	2.	—		—	1.	9 9/11
	—	3.	—		—	2.	8 8/11
	—	4.	—		—	3.	7 7/11
	—	5.	—		—	4.	6 6/11
	—	6.	—		—	5.	5 5/11
	—	7.	—		—	6.	4 4/11
	—	8.	—		—	7.	3 3/11
	—	9.	—		—	8.	2 2/11
	—	10.	—		—	9.	1 1/11
	—	11.	—		—	10.	—
	—	12.	—		—	10.	10 10/11
	—	13.	—		—	11.	9 9/11
	—	14.	—		—	12.	8 8/11
	—	15.	—		—	13.	7 7/11
	—	16.	—		—	14.	6 6/11
	—	17.	—		—	15.	5 5/11
	—	18.	—		—	16.	4 4/11
	—	19.	—		—	17.	3 3/11
l.	1.	—	—		—	18.	2 2/11
	2.	—	—		—	36.	4 4/11
	3.	—	—		—	54.	6 6/11
	4.	—	—		—	72.	8 8/11
	5.	—	—		—	90.	10 10/11
	6.	—	—	sc.	1.	9.	1 1/11
	7.	—	—		1.	27.	3 3/11
	8.	—	—		1.	45.	5 5/11
	9.	—	—		1.	63.	7 7/11
	10.	—	—		1.	81.	9 9/11
	20.	—	—		3.	63.	7 7/11
	30.	—	—		5.	45.	5 5/11
	40.	—	—		7.	27.	3 3/11
	50.	—	—		9.	9.	1 1/11
	60.	—	—		10.	90.	10 10/11
	70.	—	—		12.	72.	8 8/11
	80.	—	—		14.	54.	6 6/11
	90.	—	—		16.	36.	4 4/11
	100.	—	—		18.	18.	2 2/11
	200.	—	—		36.	36.	4 4/11
	300.	—	—		54.	54.	6 6/11
	400.	—	—		72.	72.	8 8/11
	500.	—	—		90.	90.	10 10/11
	600.	—	—		109.	9.	1 1/11
	700.	—	—		127.	27.	3 3/11
	800.	—	—		145.	45.	5 5/11
	900.	—	—		163.	63.	7 7/11
	1000.	—	—		181.	81.	9 9/11

	Moneta vecchia				Moneta noua		
	Lire	Bolognini	Denari		Scudi	Balocchi	Denari
l.	1000.	—	—	sc.	181.	81.	9 9/11
	2000.	—	—		363.	63.	7 7/11
	3000.	—	—		545.	45.	5 5/11
	4000.	—	—		727.	27.	3 3/11
	5000.	—	—		909.	9.	1 1/11
	6000.	—	—		1090.	90.	10 10/11
	7000.	—	—		1272.	72.	8 8/11
	8000.	—	—		1454.	54.	6 6/11
	9000.	—	—		1636.	36.	4 4/11
	10000.	—	—		1818.	18.	2 2/11
	11000.	—	—		2000.	—	—
	15000.	—	—		2727.	27.	3 3/11
	20000.	—	—		3636.	36.	4 4/11
	30000.	—	—		5454.	54.	6 6/11
	40000.	—	—		7272.	72.	8 8/11
	50000.	—	—		9090.	90.	10 10/11
	60000.	—	—		10909.	9.	1 1/11
	70000.	—	—		12727.	27.	3 3/11
	80000.	—	—		14545.	45.	5 5/11
	90000.	—	—		16363.	63.	7 7/11
	100000.	—	—		18181.	81.	9 9/11
	110000.	—	—		20000.	—	

l'vna li scudi da lire 4. e quelli da lire 4. 4. vsitati in diuersi luoghi di Romagna; scudi. Composta dal Sig. Pietro Maria Cauina Faentino.

Scudi da l.4.	Scudi di paoli — Scudi	Balocchi	Denari
sc. 1.	sc. —	72.	$8\frac{8}{11}$
2.	1.	45.	$5\frac{5}{11}$
3.	2.	18.	$2\frac{2}{11}$
4.	2.	90.	$10\frac{10}{11}$
5.	3.	63.	$7\frac{7}{11}$
6.	4.	36.	$4\frac{4}{11}$
7.	5.	9.	$1\frac{1}{11}$
8.	5.	81.	$9\frac{9}{11}$
9.	6.	54.	$6\frac{6}{11}$
10.	7.	27.	$3\frac{3}{11}$
20.	14.	54.	$6\frac{6}{11}$
30.	21.	81.	$9\frac{9}{11}$
40.	29.	9.	$1\frac{1}{11}$
50.	36.	36.	$4\frac{4}{11}$
60.	43.	63.	$7\frac{7}{11}$
70.	50.	90.	$10\frac{10}{11}$
80.	58.	18.	$2\frac{2}{11}$
90.	65.	45.	$5\frac{5}{11}$
100.	72.	72.	$8\frac{8}{11}$
200.	145.	45.	$5\frac{5}{11}$
300.	218.	18.	$2\frac{2}{11}$
400.	290.	90.	$10\frac{10}{11}$
500.	363.	63.	$7\frac{7}{11}$
600.	436.	36.	$4\frac{4}{11}$
700.	509.	9.	$1\frac{1}{11}$
800.	581.	81.	$9\frac{9}{11}$
900.	654.	54.	$6\frac{6}{11}$
1000.	727.	27.	$3\frac{3}{11}$
2000.	1454.	54.	$6\frac{6}{11}$
3000.	2181.	81.	$9\frac{9}{11}$
4000.	2909.	9.	$1\frac{1}{11}$
5000.	3636.	36.	$4\frac{4}{11}$
6000.	4363.	63.	$7\frac{7}{11}$
7000.	5090.	90.	$10\frac{10}{11}$
8000.	5818.	18.	$2\frac{2}{11}$
9000.	6545.	45.	$5\frac{5}{11}$
10000.	7272.	72.	$8\frac{8}{11}$
20000.	14545.	45.	$5\frac{5}{11}$
30000.	21818.	18.	$2\frac{2}{11}$
40000.	29090.	90.	$10\frac{10}{11}$
50000.	36363.	63.	$7\frac{7}{11}$

Scudi da l.4. 4.	Scudi di paoli 10. — Scudi	Balocchi	Denari
sc. 1.	sc. —	76.	$4\frac{4}{11}$
2.	1.	52.	$8\frac{8}{11}$
3.	2.	29.	$1\frac{1}{11}$
4.	3.	5.	$5\frac{5}{11}$
5.	3.	81.	$9\frac{9}{11}$
6.	4.	58.	$2\frac{2}{11}$
7.	5.	34.	$6\frac{6}{11}$
8.	6.	10.	$10\frac{10}{11}$
9.	6.	87.	$3\frac{3}{11}$
10.	7.	63.	$7\frac{7}{11}$
20.	15.	27.	$3\frac{3}{11}$
30.	22.	90.	$10\frac{10}{11}$
40.	30.	54.	$6\frac{6}{11}$
50.	38.	18.	$2\frac{2}{11}$
60.	45.	81.	$9\frac{9}{11}$
70.	53.	43.	$7\frac{7}{11}$
80.	61.	9.	$1\frac{1}{11}$
90.	68.	72.	$8\frac{8}{11}$
100.	76.	36.	$4\frac{4}{11}$
200.	152.	72.	$8\frac{8}{11}$
300.	229.	9.	$1\frac{1}{11}$
400.	305.	45.	$5\frac{5}{11}$
500.	381.	81.	$9\frac{9}{11}$
600.	458.	18.	$2\frac{2}{11}$
700.	534.	54.	$6\frac{6}{11}$
800.	610.	90.	$10\frac{10}{11}$
900.	687.	27.	$3\frac{3}{11}$
1000.	763.	63.	$7\frac{7}{11}$
2000.	1527.	27.	$3\frac{3}{11}$
3000.	2290.	90.	$10\frac{10}{11}$
4000.	3054.	54.	$6\frac{6}{11}$
5000.	3818.	18.	$2\frac{2}{11}$
6000.	4581.	81.	$9\frac{9}{11}$
7000.	5345.	45.	$5\frac{5}{11}$
8000.	6109.	9.	$1\frac{1}{11}$
9000.	6872.	72.	$8\frac{8}{11}$
10000.	7636.	36.	$4\frac{4}{11}$
20000.	15272.	72.	$8\frac{8}{11}$
30000.	22909.	9.	$1\frac{1}{11}$
40000.	30545.	45.	$5\frac{5}{11}$
50000.	38181.	81.	$9\frac{9}{11}$

Ordinationes, & Constitutiones perpetuæ Eminentiss. & Reuerendiss. D. D. Card. Borromei Legati.

Noi Gilberto della S. R. C. Prete Cardinal Borromeo della Prouincia di Romagna, & Esarcato di Rauenna de latere Legato.

VOlendo mostrare alla Città di Faenza il zelo particolare, ch'habbiamo del buon gouerno di essa, e della publica vtilità, con affetto paterno ci siamo indotti à visitarla in persona, & à ridurle à memoria il modo di regolarsi opportunamente in qualsiuoglia occorrenza à beneficio commune del Publico, e de' Priuati; E per farle cosa più gioueuole, e più grata, gli esponiamo la nostra mente con le seguenti perpetue Constitutioni, inherendo à quelle fatte da gli Eminentiss. Signori Cardinali Legati nostri Antecessori, & ampliandole in alcuna parte, non intendendo di riuocarle in quei capi, de' quali quì non si fà mentione.

Decreti fatti nella Visita della Città di Faenza dall'Eminentiss. e Reuerendiss. Sig. Card. Borromeo della Prouintia di Romagna, & Esarcato di Rauenna de latere Legato.

1 I Depositarii de' Pesi Camerali, Entrate della Communità, & Abbondanza, passato il termine del loro Vffitio, siano tenuti esibire, e rendere i loro conti alli Deputati, e dentro il termine di due mesi hauerli saldati, e consegnato quello, in che saranno riportati debitori à chi sarà di ragione, senza speranza d'altra dilatione, e perseueranza nell'Vffitio, benche non hauessero compita tutta l'esattione, perche così, &c. Ne possa alcuno protogarli detto termine sotto pena à trasgressori di pagare il doppio del proprio, & al Magistrato di quel tempo della perdita dell'emolomento, se non haurà fatte le sue diligenze per forzarli all'istessa redditione de conti dentro il sudetto termine; dando però facoltà à Monsig. Gouernatore di prorogarlo per altri due mesi.

2. Nella subhastatione di qualsiuoglia Gabella, entrata, ò altro simil Vffitio, niuno per l'auuenire, che per due Condotte seguite successiuamente n'habbia hauuto l'Appalto, possa nella Condotta immediatamente seguente per se, ò per mezo d'altri, in parte, ò in tutto esser'ammesso; altrimenti l'oblatione sia nulla, e sotto pena di scudi ducento a' trasgressori.

3. Nel fare spese straordinarie s'osserui, per quanto si può, la quantità tassata nella Tabella, & in caso d'alteratione per qualche vrgente bisogno della Communità, il Magistrato, e Consiglieri si guardino d'impiegare diuersamente gli effetti assegnati per pagamento de' frutti, & estintione de' Censi, ò simili, come la dote di scudi settantadue, e baiocchi settantadue per il risarcimento della Fontana sotto pena di pagare il doppio del proprio; ma per il supplemento delle sudette spese s'imponghi vna Colletta fino alla quantità necessaria per æs, & libram, conform'al solito.

4. La Congregatione de' dieci Consiglieri sopra i Censi già eretta dall'Eminentiss. Sig. Cardinale Acquauiua nostro Antecessore debba non solo inuigilare, che gli assegnamenti per i frutti, & estintione de Censi inuiolabilmente in ciò siano impiegati; mà anche in caso di mancanza, supplire à' medesimi assegnamenti, e far' ogn'altro ispediente con l'autorità necessarie, dandosi ad essa Congregatione la facoltà d'ordinare i mandati al Depositario per lo sborso di detti assegnamenti da segnarsi conforme al solito dal Magistrato: altrimenti non le sia fatto buono ne' suoi conti: mà l'istesso Depositario sia tenuto del proprio, & il Magistrato, e Sindicatori incorrino la pena della priuatione dell'Vffitio, e di pagare anch'essi del proprio.

5. Nel primo Conseglio s'eleghino trè Deputati, ò si confermino trè de' quattro già eletti, caso, che non fosse finito il tempo del loro Vffitio, per la reuisione de' conti di qualsiuoglia Vffitiale tanto della Communità, quanto dell'Abbondanza: vno de' quali si debba mutare ogn'anno successiuamente, e due almeno di essi trè con li Computisti dell'vna, e dell'altra (riferita prima à Monsign. Gouernatore la diligenza vsata nella medesima reuisione de' conti) debbano approuarli, e sottoscriuerli: come anche li ripartimenti delle Collette imposte, e da imponersi, etiam sopra gli Artisti, quanto alla rata del sussidio, che spetta loro: nè senza tal'approuatione, e sottoscrittione il Magistrato pro tempore possa per qualsiuoglia pretesto far quietanza à' sudetti Vffitiali sotto pena di nullità.

6. Nelle Tabelle, che si mandano à Roma, siano descritte tutte l'entrate di qualsiuoglia sorte, & anche i fuali: E prima che si trasmettino, siano riuedute, & approuate da' sudetti Deputati per la reuisione de' conti, e da Monsignore Gouernatore.

7. Debba per l'auuenire il Computista della Communità far tutti li mandati di qual-

qualsiuoglia spesa, e tenerne vn libro di registro à parte, accioche sia più sicura, e chiara la redditione de' conti.

8. Gli vtensili, che si pagano à Soldati Corsi Aquartierati in questa Città, si debbano pagare per l'auuenire dal Depositario de' pesi Camerali solamente, e pagandosi da altri, non si debbano menare buoni; sotto pena à Reuisori di pagare il doppio à fauore della Communità, al qual Depositario dourà il Magistrato consegnare il mandato, che per lo rimborso à fauore d'essa spedisse Monsig. Segretario della Consulta ogn'anno, diretto al Sig. Tesoriere della Romagna, ad effetto, che si vegga sempre ne' libri del detto Depositario all'entrata questo rimborso, & all'vscita la detta spesa.

9. Per ouuiare ad ogni fraude, che possa commettersi nel farsi donationi di qualsiuoglia sorte, il donatore sia tenuto denuntiarla ad vno de' Cancellieri della Communità, e procurare, che tal denuntia si descriua nel libro, che si dirà appresso, co'l giorno, mese, & anno della donatione, e nome del Notaro, che sarà fatta per publico Instrumento, mà se altrimenti, con esprimere il tempo preciso; E se sarà fatta nella Città, Territorio, e Distretto, frà il termine di dieci giorni, e se fuori frà il termine di venti giorni se ne faccia la denuntia, e descrittione, come sopra; altrimenti sia nulla. Per le quali descrittioni, e denuntie il Cancelliere della Communità debba tener' vn libro cartolato, e bollato co'l Sigillo di essa, e quelle vi si descriuino vna doppo l'altra immediatamente, senza lasciarui in bianco alcun spatio di carta; Et vn'altro libro, che serua per Repertorio del primo, nel quale l'istesso Cancelliere per ordine d'Alfabeto debba notare il nome del donatore, il tempo della donatione, e nome del Notaro; e sia tenuto mostrarlo à chi ne farà istanza: facendosi però dare quella mercede, che dal Magistrato sarà tassata per questo effetto: E li Notari viuenti di questa Città, e Distretto siano tenuti frà vn mese denuntiare, e far descriuere, come sopra le donationi instrumentate da essi, e quelle, delle quali in auuenire si rogaranno, denuntiarle frà dieci giorni, come sopra sotto pena di scudi ducento, & altre pene ad arbitrio nostro, e de' Superiori pro tempore, tanto della Prouintia, quanto di questa Città.

10. E perche nè il Magistrato, e Consiglieri, ò qualsiuoglia persona per l'inosseruanza di questi nostri Decreti, possa dedurre per sua discolpa l'ignoranza, vogliamo, & espressamente ordiniamo, che per publico Bando si notifichino; e debba il Cancelliere della Communità all'ingresso di ciaschedun Magistrato leggerli, e notificarli li presenti nostri Ordini sotto pena della priuatione dell'Vffitio, e scudi cinquanta. Dato nel Palazzo publico della Città di Faenza questo di 11. Ottobre 1659.

Gib. Card. Borromeo Leg.

Girolamo Biancoli per il Sig. Segret.

In Nomine Domini Amen, &c. Die secunda Nouembris 1659.

Publicata fuerunt retroscripta Decreta ad Arrengheriam superiorem Palatij Publici Fauentiæ per Christophorum Mirabinum publicum Præconem dictæ Ciuitatis sono trium tubarum præmisso, alta, & intelligibili voce, me, &c. à latere ipsius legente, dum magna Populi multitudo in Platea publica ad audiendum adstaret. In quorum fidem, &c.

Ego Thomas Donellius Notarius, & Canc. rog. &c.

Ordinationes, & Decreta Eminentiss. & Reuerendiss. D. D. Card. de Aquauiua, & Aragonia de latere Legati.

SVMMARIVM.

Proœmium, in quo Decreta Eminentiss. Cybò confirmantur.

De Depositario, in vno redacto, & eius onere num. 1.

De Termino dicto Depositario assignato pro computis solidandis, & continuatione in Officio num. 2.

De pluribus Officijs Communitatis non exercendis num. 3.

De non exercendo Appaltu, seu Officio Communitatis vltra Annum, etiam cum prohibitione confirmationis, & ad aliud promouendi num. 4.

De non exercendo Officio Communitatis à Filiofamilias sub patria potestate constituto num. 5.

De non oblatione facienda per se, vel per alios Appaltui, seu Gabellæ ab eo, qui eam actu tunc exercet num. 6.

De Collecta pro supplemento extraordinarij in Tabella taxati imponenda, casibus necessarijs, cum probibitione vtendi effectibus, ad alia assignatis, & præsertim pro Pontis manutentione num. 7.

De Congregatione Obligatorum ad fauorem Communitatis in Censibus, & eius facultate num. 8.

De

Eminentiss. & Reuerendiss. D. Octauius S.R.E. Presbyt. Card. de Aquauiua, & Aragonia Prouinciæ Romandiolæ, & Exarcatus Rauennæ de Latere Legatus &c.

VT feruentissimę suę in subditos propensionis, paternæque in sibi creditam Prouinciam munificentiæ, & amoris prodiret pignus; Feruentiori anni tempore ad aliena lustrandos, sanandosque languores hilari fronte Visitationis laboriosum opus subiuit, proprijsque posthabitis commodis, publicæ expositus commoditati in Fauentinæ Ciuitatis Palatio residens, auditis, tùm publicè, tùm priuatim, fide dignorum informationibus, consulendo Reipublicæ meliori bono, perfectoque dictæ Ciuitatis regimini, quantùm E.S. vigilantia, & authoritate eniti potest; motu proprio, & ex certa scientia Ordinationes, & Decreta infrascripta perpetuò valitura, fecit, constituit, & exequutioni demandari iussit, firmis interea, & in suo robore remanentibus Decretis Visitationis maxima cùm elucubratione æditis ab Eminentissimo Domino Card. Cybò, illisque inuiolabiliter inhærendo, & non aliàs aliter, vel alio modo; videlicet.

1 QVòd imposterùm vnus tantùm constituatur, & sit Depositarius onerum Cameralium, introitus Communitatis, & Annonæ, cum onere reddendi Computa, tàm de Exactis, quàm non Exactis, vt vulgò dicitur à fuoco, & à fiamma, qui teneatur, & debeat in distinctis Codicibus sibi à Communitate tradendis, benè Sigillatis, cartulatis, & legalizzatis, data, & recepta cuiuslibet negotij de per se adnotare, & singulis hebdomadis Listas partitarum vniuscuiusque Viris Congregationis exhibere sub pœna grauaminis, alijsque arbitrio D. Gubernatoris, cuius conscientiam ad id onerauit.

2 Transacto termino sui Officij, idem Depositarius, in fine primi bimestris ad summum, teneatur, & debeat sua computa exibuisse, & cum effectu reddidisse Deputatis Syndicatoribus, necnon infra eumdem terminum solidasse, & reliquatum cui de iure reddisse absque spe vlterioris dilationis, & perseuerantiæ in dicto Officio, etiamsi illius exactionem non compleuisset, quia sic &c. reseruato dumtaxat E.S. arbitrio huiusmodi dilationem prorogandi priuatiuè quoad omnes alios sub pœna dupli soluendi de proprio à transgressoribus.

3 Quòd nemo cuiuscumque gradus, conditionis, & qualitatis possit, & valeat deinceps per se, vel per alios exercere plura, quantumuis compatibilia Officia Communitatis; sed vnusquisque debeat esse contentus vnius simplicis muneris, & Officij sub pœna illius incapacitatis, etiam in perpetuum, & de nullitate agendorum.

4 Quòd quilibet Appaltator, seù Officialis Communitatis non possit vltrà Annum sui Appaltus, & Officij exercitium protrahere, minusque valeat in eo à Generali Consilio confirmari, seù ad aliud Officium eiusdem Communitatis promoueri, nisi priùs realiter, & cum effectu ipse munus deposuerit, & rationem suæ antecedentis administrationis ad vnguem reddiderit, & reliquatum soluerit, vel absolutionem reportauerit, iuxtà formam Bullæ Boni Regiminis sub pœna nullitatis, & quoad Magistratum, & Consiliarios soluendi de proprio.

5 Filij familias non emancipati, patriæque potestati obnoxij, qui in communione cum suis Parentibus viuunt, incapaces habeantur, & sint omnium prouentuum, & Officiorum Communitatis, etiamsi idoneas exhibuerint præstare fideiussiones; idque ad tollendos abusus, quibus, non rarò Pater succedendo in Officio Filij, & è contra, effectibus vnius cooperiuntur deficientiæ alterius cùm iactura Communitatis, & aliter factos contractus E.S. nullos declarauit, & Consiliarios ad omnia damna, & expensas condemnauit.

6 Quòd, in faciendis Incantis alicuius Gabellæ, prouentus, vel alterius similis Officij, nullus imposterum, qui actu dictum Appaltum, seù Gabellam, de cuius deliberatione agitur, retineat; oblationem aliquam per se, vel per alios, vel in parte, vel in totum facere amplius permittatur, & aliter admissa nullius sit roboris,

tis, & momenti, & tanquam talis reijci omninò valeat, & debeat, sub pœna scutorum ducentorum transgressoribus irroganda.

7 Quòd in erogandis expensis extraordinarijs, pro viribus obseruetur Taxata quantitas in Tabella, quam si præteriri contigerit ob aliquam vrgentem Communitatis indigentiam; caueant Magistratus, & Consiliarij destinatos effectus, pro solutione, & extinctione Censuum, vel similium, veluti dotem scutorum centum pro reparatione Fontanæ constitutam, in alienos vsus diuertere sub pœna soluendi duplum de proprio, sed in supplementum prædictorum sumptuum necessariorum, imponatur, imponique voluit, & mandauit Collectam super æs, & lib. more solito, & consueto. Quòd si verò vrgentiæ sit huiusmodi, vt nullam patiatur temporis dilationem, vt putà in seruitium ædificij la Chiusa nuncupati, tunc, & eo casu, Census constituatur in quantitate necessaria; immediatè posteà Collectæ, vt supra, imponendæ exactione in forte, & fructibus extinguendus cùm beneplacito E.S. ex voto, & deliberatione Congregationis implorando.

8 Ne autem adeò salutaris Decreti negligatur obseruantia, ad similitudinem Congregationis super sumptibus Belli, E.S. aliam Congregationem instituendam, & erigendam decreuit, prout erexit, & instituit Virorum Decem super assignamentis prædictis de Numero Ciuium obligatorum in Instrumentis Censuum, infra octo dies currentes à DD. Gubernatore, & Magistratu deputandorum. Quorum munus erit, non modo inuigilandi, vt assignamenta prædicta, in solutionem, & extinctionem Censuum, in quibus ipsi sint obligati, inuiolabiliter erogentur, sed in casu deficientiæ, eadem assignamenta supplendi, aliaque necessaria, & opportuna faciendi, cùm authoritate E.S. quæ eidem Congregationi priuatiuè quoad omnes alios, facultatem tribuit, & reseruauit decernendi mandata Depositario super solutione dictorum assignamentorum, signanda tamen, vt moris est, per Magistratum; ità vt aliter facta per Depositarium solutio, in redditione computorum, non suffragetur, sed de proprio ipse teneatur; quò verò ad Magistratum, & Syndicatores sub pœna priuationis Officij, & soluendi, etiam de proprio.

9 Cum autem, sub imaginario nomine Abbundantiæ, inspirante Deo, constiterit E.S. Annonam ipsam, adeò Ciuium saluti necessariam, bonis omnibus dilapidatam, plusquam Septuaginta septem millibus libris bonenorum seneratitio onere, pœnè collapsam; Corbarumque 8000. frumenti residui super crescenti Mole, aggrauatam, timensque imposterùm magis, ac magis frumentariam rem in detrimentum Pauperum lædi; Abbundantiæ corruptelam prædictam pœnitùs, atque pœnitùs aboleuit, atque suppressit, liberamque emendi frumentum, & conficiendi panem Pistoribus Ciuitatis tribuit, atque concessit ad rationem Calmerij de mense Augusti per Communitatem faciendi, cùm capitulis, & conuentionibus seorsim exprimendis.

10 Quoniam verò solutioni æris alieni, occasione prædicta, iàm contracti, vsque ad totalem Censuum creatorum extinctionem, summopere expedit prouidere; E.S. voluit, & mandauit, dictas Corbas frumenti 8000. omni cùm diligentia, per Præfectos Annonæ vendi, & pretium illius pro concurrenti quantitate in extinctionem capitalis prædictorum Censuum applicari, sine præiudicio iurium Annonæ contra quos de iure in casu iacturæ. Et successiuè pro solutione eorum fructuum fieri iussit scandalium Panis Venalis, tàm albi, quàm bruni, ea proportione, vt ex illius venditione superlucretur Annona interesse dictorum fructuum Census, vnà cùm libris 2200. applicari olim solitis pro stipendijs Ministrorum, quæ post hac in extinctionem residui Capitalis eorumdem Censuum destinauit, & pro destinatis haberi voluit, & mandauit.

11 Ad hoc autem ne huiusmodi libertate commercij præsertim Frumentorum Ecclesiasticorum, deteriorentur augumenta Panis Venalis, vt supra destinata, mandauit E.S. de consensu eorumdem Ecclesiasticorum, ipsos Pistores, semper, & quandocumque teneri, & obligatos esse recipere eorum Frumenta, recollecta tamen in bonis Ecclesiasticis tantum, ad rationem pretij currentis naturalis; vel eadem frumenta explanare eo modo, & forma, quibus explanatur pro Annona, itaut illius augumentum cedat, & cedere debeat in vtilitatem ipsius Annonæ, & non alias aliter, nec alio modo, firmis in cœteris, & præsertim, quoad traditionem notularum frumen-

mentorum, per ipsos Ecclesiasticos, faciendam, Decretis, & Constitutionibus Eminentissimorum DD. Antecessorum, remanentibus.

12 Pro maiori autèm securitate ipsius Annonæ, voluit vlteriùs, & mandauit E.S. illius Præfectos, per totum mensem Septembris teneri, & obligatos esse ad inceptandum Corbas 5000. frumenti, tàm ratione trigesimæ, quàm vt aiunt, dispensationis, ad effectum illas asseruandi, & explanari faciendi de mensibus Maij, Iunij, & Iulij, ad effugiendum verò onus pensionis horreorum, & Salaria Ministrorum, teneantur ipsimet Domini frumentorum, illa retinere in suis domibus ad requisitionem dictorum Præfectorum ad effectum prædictum, & non alias; Cum onere dictis Pistoribus dictam quantitatem explanandi, nè in damnum Annonæ in fine dicti anni, remaneat inutilis.

13 Verùm quia, quæ salubri prouidentia, in publicam vtilitatem, ædita sunt, vt firma perpetuò, & inconcussa permaneant; Operæ pretium est pro omnium, & singulorum præmissorum, firmiori exequutione, obseruantia, meliorique regimine Communitatis, & ad omnem alium meliorem finem, & effectum, placuit E. S. Congregationem Egregiorum Virorum Decem, & octo instituere, erigere, & ordinare, prout instituit, erexit, & ordinauit, in qua, DD. pro tempore Prior, & & Antiani, alijque Decem Egregij, prudentioresque Ciues, ab E. S. pro hac vice tantum interius eligendi; Deinceps verò publici Generalis Consilij suffragijs, de semestre, in semestre, eligendi, ità tamen, vt semper quinque ad aliorum instructionem, in dicta Congregatione remaneant, personaliter intersint, & quinto decimo quoque ab ipsis statuendo die, in vnum Congregentur, omninò ad minus in numero duodecim, si cæteri legitimè impediti non comparuerint sub pœna absentibus pro Prima vice scutorum decem, & viginti pro Secunda, Locis Pijs arbitrio Gubernatoris applicandorum; priuationis verò graduum, & honorum quorumcumque ipso iure pro Tertia vice irremissibiliter incurrendæ, & sic Egregij Viri prædicti, in Domino Congregati, de statu Communitatis restituendo, augendoque de exigendis, & persoluendis debitis; de Conseruatione Annonæ, & Grasciæ; rebusque omnibus quibuscumque publicæ, priuatæque vtilitati conducentibus, cum interuentu etiàm super ipsa Annona, & Grascia Præfectorum, aliorumque Deputatorum, inuicem conferant, tractent, & diligenter perpendant, quodque ab eis, seù maiori eorum parte, matura deliberatione præhabita, fuerit resolutum, publico Consilio referant, vt quid pro vniuersali vtilitate, & commodo statuendum sit, constantius prouideatur. Prohibens vlterius E. S. quòd in posterùm pro tempore residentes Magistratus, nec litteras Superioribus scribere, exceptis tamen inopinatæ vrgentiæ casibus; nec pecuniarum mandata signare; nec aliam facere valeant functionem ad interesse Communitatis spectantem; vel aliter in publico Consilio propositionem cuiuscumque causę facere, absque beneplacito, & Voto Congregationis prædictæ, in forma publici Decreti, & per suffragia Secreta faciendi, & à Cancellario, seù Secretario in publicis monumentis registrandi. Idque in omnibus negotijs, & materijs in publico Generali Consilio, vel extrà per tractandis, omninò seruari voluit, & mandauit. Aliter autèm gestà, nunc pro tunc E.S. irrita, & nulla declarauit, Magistratumque pro tempore residentem, & Consiliarios ad pœnam priuationis Officiorum, aliasque arbitrio teneri voluit, & mandauit &c. & ità &c. omni &c. In quorum fidem &c.

Dat. Fauentiæ die 16. Iulij 1655.

Card. de Aquauiua Legatus.

Dominicus Hæredus Not. rog.

Nomina DD. Consiliariorum, pro prima vice, ab Eminentiss. & Reuerendiss. D. Cardinali Legato de Aquauiua electorum in complementum Congregationis super Bono Regimine Ciuitatis Fauentiæ ab E.S. erectę.

D. Comes Rodulphus Spada.
D. Hieronymus Calderonius.
D. Cap. Bellus Rondininus.
D. Andreas Gulmanellius.
D. Cap. Hercules Seuerolius.
D. Eques Io: Antonius Pasius.
D. Iulius Cęsar Marradius.
D. Hieronymus Salius Diuersius.
D. Eques Paulus Fenzonius.
D. Carolus Andreas Rondininus.

TAXA

Taxa mercedis Notariorum.

Illustrissimi, & Reuerendissimi D. Gubernatoris, & D. Potestatis.

PER ciascun Precetto con clausula, Sequestro, ò Citatione con la copia, & relatione baiocchi 3.

Per la Citatione in forma con la Commissione, & Inibitione inserta con la copia, & relatione baioc. 15.

Per la reuocation del Precetto fatto de facto, ouero Sequestro nihil.

Per ciascuna dimanda, ouero instanza, fatta nelli Atti, purche non passi vna facciata d'vna carta baioc. 1.

Mà se passerà baioc. 2.

Per prodotta di ciascuna scrittura baioc. 1.

Per la prodotta d'vn Processo intiero, ancorche grande baioc. 5.

Per il Mandato di sospetto di fuga, con l'essame de' Testimoni, ò prodotta di ragioni, vn quattrino per libra, purche non passi in tutto baiocchi venticinque baioc. 25.

Per la rafferma nelle Prigioni si paghi il medesimo.

Per il Mandato del rilasso per vigor di sentenza, per la quale haurà hauuto le sportule nihil.

Et per altro Mandato di rilasso baioc. 2.

Per ciascuna figurtà di stare à ragione, ouero altra obligatione nell'Officio baioc. 5.

Per il rogo di procura appresso gl'atti bai. 3.

Per ciascun Mandato in contumacia vn mezzo quatrino per libra, purche non passi baiocchi cinquanta baioc. 50.

E per le minime Essecutioni baioc. 2.

Per la reuocatione del Mandato in contumacia, insieme con la figurtà baioc. 5.

Per l'essame de' Testimoni sommariamente senza capitoli, & interrogatorij baioc. 4.

E se con capitoli senza interrogatorij bai. 5.

Mà se con capitoli, & interrogatorij bai. 7.

Se però le materie fussero eccessiue molto, si stia all'arbitrio del Signor Auuocato della Illustrissima Communità di quel tempo, che mercede s'habbia à pagare baioc.

Per la tassa delle spese baioc. 4.

Per ciascun calculo baioc. 4.

Per la copia de' Testimoni, & altre scritture per ciascuna carta, che contenghi venti linee per ciascuna facciata, ne manco di dieci ditioni, ò sillabe per linea baioc. 5.

Et sia nell'elettione di chi vuole le copie cõtrate più presto le linee alla ragion sudetta, che le carte.

Per l'andata su'l luogo della differenza nella Città baioc. 20.

Fuori della Città non più di due miglia baioc. 30.

Se oltre le due miglia vn paolo per ciascun miglio oltre la detta somma: Si che però non passi otto paoli, e debba con la detta mercede registrare nell'Atti la detta andata.

Per l'autentico di ciascuna scrittura, ouero Processo, oltre la mercede delle copie di sopra tassate baioc. 5.

Per la recognitione d'vn scritto, poliza, ouero altra scrittura priuata baioc. 3.

Per ciascuna protesta in scritto con la copia baioc. 4.

Per la risposta di ciascuna posta, ò positione da farsi, vn quattrino per ciascuna dal producente solo, e niente altro da chi risponde.

Et se accaderà, ch'il Notaro si mandi per hauer le risposte, ouero per altro essame per suo viaggio nella Città habbia baioc. 7.

Fuori della Città, quanto si è detto di sopra dell'andate, da pagarsi da Condottieri.

Per pigliar termine in Iudicio à pagare bai. 3.

Per ciascun Mandato per vigore di termine preso in Iudicio vn quattrino per libra, pur che non passi baiocchi venticinque, quando il termine sia preso immediatamente doppo la prima Instanza, e quando sarà dato il termine ad excipiendum, vel ad probandum si paghi nelle cause essecutiue fino alla somma di scudo vno, e baiocchi quindici, e nelle cause ordinarie il doppio sc. 1. 15.

Per ciascun partito preso, che decida la lite, insieme con il giuramento dato baioc. 3.

Per il non sia grauato, ouero Mandato di non esser molestato in forma baioc. 5.

Per ciascuna lettera baioc. 5.

Nelle cause delle Vniuersità, ò più persone non pigli altro se non per vna causa, & vna persona.

Per rogo della sentenza, & il suo Mandato essecutiuo habbia la metà di quello, che hà hauuto il Giudice per le Sportule, tanto nell'ordinarie, quanto nell'essecutiue.

Per l'intimatione della sentenza insertoui il tenore della detta sentenza con la copia baioc. 10.

Per l'eleuatione della sentenza in autentica forma habbia il Notaro il terzo di quello, che hà hauuto per il rogo.

Per ogni semplice Inuentario, ò descritione de' beni nella Città baioc. 20.

Fuori poi della Città baioc. 40.

Per l'Inuentario solennemente fatto di heredità presa, ò d'altri beni di ricca heredità, ouero valore de' beni, che passano mille scudi baioc. 80.

Se di mediocre valore baioc. 40.

Per rogo di ciascuna subastarione spedita vn quattrino per libra del valore della robba subastata, purche non passi baiocchi quaranta baioc. 40.

Per rogo di stima fatta d'ordine del Giudice baioc. 5.

Per ciascun Bando baioc. 5.

Per rogo di assegna, ò dato in soluto ad alcuna Donna delle sue doti nelli beni del suo Marito, ò d'altri vn quattrino per libra, purche non passi baiocchi quaranta bai. 40.

Per ciascun Decreto, ò Interlocutoria, che habbia forza diffinitiua, fino à scudi dieci baioc. 5.

Da dieci à venti baioc. 10.

Da venti à ciascuna somma baioc. 20.

Per ciascuna Pronuncia, che non habbia forza diffinitiua nihil.

Per rogo d'Instromento di possesso dato dall' istesso Notaro nella Città baioc. 30.

Fuori della Città baioc. 60.

Ne possi il detto Notaro forzare alcuna à pigliare il detto possesso da lui, mà sia in arbirrio della parte.

Quando si producono assai Scritture, debba il Notaro lasciare leggerle dalla patte, contro la quale son prodotte senza alcun pagamento, ad effetto di vedere di quali Scritture vogli la copia, e se vorrà le copie, le dia di quelle Scritture solamente, pagata la mercede, come di sopra delle copie.

Per ciascuna relatione di gente eletta da notarsi nelli atti baioc. 5.

Per la copia de' Testimoni, esaminati in virtù di lettere missiue fuori della Città debba il Notaro accomodarne la parte, che le produce il Processo prodotto, ouero pigli per ciascuna carta vn baiocco solamente baioc. 1.

Per cause della Illustrissima Communità nihil.

Dalle pouere, e miserabili persone. niente. Et si debba stare alla dichiaratione del Signor Auuocato del Commune, chi sia pouero, e miserabile.

Se si agita de' beni, ò altre robbe, e non di quantità de' denari, si stia all'arbitrio del Signor Auuocato sudetto, che tassa si debba pagare.

Per gl'atti della publica Visita, & mandati di rilasso nihil.

Et sia tenuto il Notaro nella fine della causa restituire le Scritture autentiche alla parte, che le produce.

Per ciascun deposito nelli atti baioc. 5.

Per rogo di sentenza di cessione de' beni habbia à ragione d'vn quattrino per libra, per la quale il Cedente sia admesso, pur che non passi baiocchi quaranta.

Sia obligato il Notaro tenere vn libro per notare le Sportule tanto del Sig. Giudice, quanto del Notaro.

Et debba il Notaro tenere vna filza separata delle poste, alle quali ancor non sia stato risposto, e de scritti per ancora non riconosciuti, in loco acciò non possino esser veduti senza la presenza di lui.

Debba il Notaro osseruare la Tassa predetta sotto pena di scudi cinquanta d'applicarsi la metà all'Inuentore, e l'altra metà alla detta Communità oltre la restitutione del tolto indebitamente.

Et sotto le pene predette ogni giorno di ragione debba tener la detta Tassa presso il Banco affissa, acciò che da tutti possi vedersi.

In fede di che &c. Data in Faenza li 27. Giugno 1675.

Pietro Maria Cauina Not. & Cancell.

Taxa Mercedis Tubatorum.

Subastando Beni mobili cioè Massaritie, & altre suppellettili di Casa, ò Biancarie habbino per ogni 20. baioc. trè quattrini, ne possano pretendere altra mercede sotto pena della priuatione dell'officio, restando ferma la Tassa prescritta li vendendosi robbe poste alla Massaria.

Che cittando alcuno alla Renghiera, ò publicando Bandi per Persone particolari per Bandire, Prati, Selue, ò altri Terreni non possino pretendere più di Baiocchi cinque in ciascuno di detti casi.

Che debba vno di loro sempre assistere e seruire al Magistrato nella maniera e forma che fanno li Dongelli conforme alla ressolutione del Conseglio generale sotto la pena detta di sopra.

Taxa Mercedis Proxenetarum.

Per far vendere Beni Stabili fino alla somma di sc. 200. habbino vno per 100. da

da 100. fino à qualsiuoglia somma mezo per cento, pur che non passi la somma di scudi dieci da pagarsi la metà dal Compratore, e l'altra dal Venditore.

Per pigioni, ò affitti per qualsiuoglia tempo habbino tre quattrini ogni due paoli della somma del primo anno da pagarsi solo dal locatore.

Per far vendereMobili habbino fino alla somma di 100. scudi di valore trè quattrini ogni due paoli, e dalli 100.fino à qualsiuoglia somma vn quattrino e mezzo ogni due paoli, purche come sopra non passi la somma di scudi dieci.

Per ritrouare denari à censo habbino trè quattrini per scudo fino alla somma di 500.scudi da pagarsi la metà da ciascheduna delle parti, & vn quattrino, e mezo dalli 500.fino à qualsiuoglia somma, purche come sopra non ecceda scudi 10.

Taxa circa Officium Massariæ facta de anno 1669.

IL massarolo per sua mercede debba hauere trè quattrini per ciascun'pegno de beni mobili, e semouenti, baiochi due per ciascun'pegno de beni stabili, e per ciascun'deposito fatto presso di lui di denari baiocchi quattro, intendendosi vn pegno solo ancora, che fossero più robbe tolte per vn credito solo.

Portando li pegni in Piazza, ò almeno facendo fare legitimamente la stima, oltre la detta mercede debba hauere vn quattrino ogni due paoli del valore di detto pegno fino alla somma di scudi due, & eccedendo il pegno di valore il credito non possa hauere se non secondo la somma del detto credito.

Il Trombetta trè quattrini per la vendita di ciascun pegno, & essendo in più di due pezzi habbia vn quattrino per ciascun pezzo.

Il Notaro assistente alla Vendita habbia la mercede conforme detto Trombetta.

Vendendosi bestie, vino, grano, ò altre granelle habbia per ciasched'vna di dette robbe otto quattrini per ciascuna volta, che si subastaranno siano di che somma, e quantità si voglia.

Alli estimatori vn quattrino ogni due paoli del valore della cosa stimata fino alla somma di scudi due per pegno, & altretanto il Notaro,e debbano hauere detta mercede subito doppo la stima, intendendosi che li stimatori non possino pretendere altro frà tutti due.

Il Massarolo occorendo,che li fosse data alcuna bestia grossa per pegno non possa prendere per stallatico più di baiochi sei per ciascheduna,e dandoli herba,ò fieno baiocchi otto.

Per bestia minuta baiochi vno intendendosi per vno stallatico il giorno con la notte tenendoli continuamente robba inanzi.

Sia obligato del suo proprio dare vn puoco di mercede ad vn fachino ò persona discreta, che habbia cura di gouernarle bene.

Volendo il Patrone di esse bestie farli le spese del suo,possa farle con pagare però la metà di quello si è detto.

Non essendo poste le bestie all'officio della Massaria non possa pretendersi da Osti, ò altri, che alloggiano, stallatico veruno.

Passato il termine d'otto giorni debbano vendersi,& il compratore sia tenuto restituirle fra termine di dieci giorni.

Non possa pretendere altra mercede, che la prescrittali di sopra ancorche douesse esporre Instromento, ò dar possesso alli Compratori de beni stabili sotto pena della priuatione dell'officio.

Si leui l'abuso introdotto sotto nome di regalie alli Sbirri di pagare due baiocchi per bestia grossa, & vno per minuta.

Li pegni tolti per mercede d'Inuentarij, ò per qualsiuoglia grauezza Camerale, Communitatiua, del Contado, e saltari si debbano vendere nel termine sudetto.

Osseruando nel resto il capitolato di detta massaria approuato dal Consiglio Generale sotto le pene &c.

Constitutiones Eminentissimi, & Reuerendissimi D. Card. Gabriellij Prouinciæ Romandiolæ de Latere Legati.

Iulius S.R.E.Cardinalis Gabriellius Episcopus Sabinensis, Prouinciæ Romandiolæ, & Exarcatus Rauennæ de Latere Legatus.

DEcet singularem affectum nostrum erga Ciuitatem Fauentinam, cuius Visitationem nunc agimus, vt ea præ cæteris præstare studeamus, quæ euidenter in publicam, priuatamque contingunt vtilitatem. Quocirca dilectorum Nobis *Scipionis Riciardelli Prioris,*

Ca-

Cæsaris Nonij I.V.D.
Cap. Vincentij Mingolini Salij,
Hieronymi Pasij,
Pauli Antonij Milcetti, } *Antianorum*
Sebastiani Orioli,
Antonij Gabelotti, &
Francisci Barbauarij,

Necnon

Sebastiani Zanelli, Communit. Aduoc.
Poli Suptij, } in eadem Ciuitate
Lactantij Viarani, Aduocatorum

Octauiani Scaletti I. V. D. & eiusdem Communitatis Syndici, vti Quatuor Virorum ex Generali Consilio in hac parte deputatorum ad congregationem litium, & per eosdem Antianos consultorum petitionibus inclinati, & expeditam Iustitiæ in causis, & litibus administrationem citra temporis, pecuniæque iacturam, quoad fieri potest, præ oculis habentes has salubres, & perpetuò valituras Constitutiones maturo consilio excogitatas, & deliberatas, promulgamus, sancimus, & in Tribunalibus Faucntiæ obseruari volumus, & mandamus, & aliàs si quæ in futurum gesta, & acta fuerint, irritamus, & annullamus, & nullitatis vitio semper subiacere decernimus, & per Iudices nostro Legationis officio subordinatos ità iudicari, & obseruari mandamus in quocumque Iudicio, non obstantibus, &c.

1 In causis non excedentibus valorem scutorum octo paulorum, Iudex, denegata copia, procedat summariè, sola facti veritate inspecta, & sola exhibitio petitionum, & iurium in Actis cum effectu facta sufficiat, cum termino ad inspiciendum apud acta ad primam diem.

2 Citationes, Sequestra, Monitoria, & alia quæcunque forensibus, siuè habitatoribus extra Ciuitatem, & Territorium omninò dari prohibemus, nisi priùs in actis constituerint Procuratorem certum, & reperibilem in Ciuitate commorantem, qui mandatum acceptauerit, vel impetrantes elegerint in Ciuitate domicilium, vbi citari velint, vt si ad illarum, seu illorum moderationem, seù reuocationem sit procedendum, possit pars incontinenti scire, quis sit citandus, citationemque vnius ex prædictis sufficere volumus ad obtinendam reuocationem, moderationem, seù aliud quodcunque decretum necessarium, & opportunum, salua in reliquis dispositione *Lib. 3. Rub. 3. Statuti Fauentiæ*.

3 Sequestra, aliaque, quæ vocant arresta omninò dari prohibemus, nisi per creditorem priùs doctum fuerit de credito per Instrumentum, seù Apocam legitimam, vel libros fide dignos, aut aliam quamlibet extraiudicialem probationem, vel saltem dato sufficienti fumo arbitrio Iudicis, aliàs sequestra, & alia huiusmodi quomodolibet data, & concessa, nullius roboris, & validitatis fore decernimus, & ità declarari mandamus, in reliquis seruari formam eiusdem Statuti *Lib. 3. Rub. 46.*

4 Nullus Procurator Actoris, & in Iudicium prouocantis admittatur ad aliquam petitionem, instantiam, seù comparitionem in voce, seù in scriptis iudicialiter dandam, & respectiuè faciendam, etiamsi secum habuerit principalem, nisi priùs, vel apud Acta constitutus fuerit Procurator, vel docuerit de mandato Procuræ per publicum Instrumentum pænes Acta Notarij causæ relaxatum, vel aliud, quod legitimet eius personam in actis habuerit, & si secus aliquis admissus fuerit, acta quæcunque ità irritamus, & annullamus, irritaque, & nulla esse declaramus, vt per subsequentem Mandati exhibitionem, vel indicationem conualidari non possint.

5 Quo verò ad Procuratores pro Reis, vel alio quouis modo Reos conuentos defendentes, cùm ipsi Rei vt plurimùm ex improuiso ad Iudicium vocentur, indulgemus, vt Procuratores, vel aliæ personæ cognitæ in Ciuitate habitantes pro prima vice possint audiri, & petere copiam quatenùs danda sit copia, licèt non doceant de mandato cum termino tamen si eius principalis commoratur in Ciuitate ad docendum de legitimo Instrumento ad primam diem, extra Ciuitatem in Territorio cum termino trium dierum, & si longiùs absint cum termino ad arbitrium Iudicis statuendo, quibus elapsis, etiam si intermedia alia acta intercesserint, quæ omninò nulla, & inualida declaramus, si comparens non docuerit de legitimo mandato, liceat Actori contra Reum Aduersarium, vti contra contumacem, procedere, vt moris est, vel per affixionem ad columnas Palatij, alijsque seruatis ad formam Statuti prædicti *sub Lib. 3. Rub. 3.* seruandis contra forenses, vel aliàs prout hactenus fieri consueuit contra absentes indigenas.

6 Productiones Instrumentorum, ac aliorum quorumcunque Iurium fieri per relationem ad folium prohibemus, & si qui abu-

abusus hac in re irrepserint, eos omninò tollimus, & abrogamus; volentes imposterum, vt omnis fraus euitetur, & identitas Iurium productorum ex actu productionis appareat, quod productiones quæcunque fiant in libris actorum clarè, & specificè, ità vt contineant verum diem, mensem, & annum, & Notarium rogatum, & si producatur processus, exprimatur nomen personarum, inter quas Iudicium agitur, coram quibus, & numerus cartarum, & si productio fiat librorum, describatur initium intitulationis primæ partitæ, & initium, ac finis vltimæ, quod si secùs factum fuerit, productiones illas nullas, & inualidas declarari mandamus.

7 Cùm productiones scripturarum, & Iurium fiant interpolarim ad protrahendum terminum, qui datur ad probandum, Nos huic fraudi, & malo salubriter occurrere volentes mandamus dictum terminum currere prout assignatur, & nullo pacto per productiones interpolatas prorogari posse, vel aliquo modo suspendi, verùm elapso absque aliqua interruptione tempore in dicto termino assignato terminum quoque expirasse declaramus, siuè vna, siuè plures interpolatæ productiones intrà illud tempus factæ fuerint, & si quæ productiones factæ fuerint elapsis dictis diebus, nullo alio dato termino ad probandum, illas nullas, & inualidas esse volumus, & non afficere declaramus.

8 Ad tollenda iurgia, quæ quandoque occurrunt in ferendis sententijs partibus præsentibus, volumus licere Iudicibus Ciuitatis Fauentiæ habere *terminum pro seruato*, vel pronunciare *prout in cedula*, modis, & formis de iure, & consuetudine seruari solitis.

9 Iura per quamlibet partium in termino probatorio producta dimittantur cum effectu in actis ad primam diem, aliàs tempus currat, & quo citiùs, minorique dispendio ad litium finem procedatur, volumus, quod Iurium quorumcunque productorũ copia denegari possit, sed sufficiat arbitrio Iudicis assignandus terminus ad inspiciendum apud acta.

Et vt prædicta suum legitimè sortiantur effectum, volumus quod harum Nostrarum Constitutionum copia manu Cancellarij Communitatis transcripta, & singulis Iudicibus supradictis exhibenda, per eos, & singulos eorum promulgetur in eorum prima post harum receptionem publica Audientia ad Curialium intelligentiam, & deinde typis mandetur, & perpetuis futuris temporibus obseruentur, & obseruari incipiant in singulis ex dictis Tribunalibus à die promulgationis imposterum in omnibus Iudicijs, & Causis, tam imposterum incipiendis, quàm inceptis.

I. Card. Gabriellius Leg.

Datum Fauentiæ tempore Visitationis hac die 29. Iunii 1672.

Matteus Morigius Prosec.

Lectæ, & publicatæ fuerunt suprascriptæ Constitutiones coram Illustrissimo, & Reuerendissimo Domino Gubernatore in publica Audientia per me Notarium infrascriptum hac die 21. Iulij 1672. prout ita fidem facio.

Ego Sanctes Cortellinus Fauentinus Notarius Actuarius, &c.

Lectæ, & publicatæ fuerunt suprascriptæ Sanctiones coram Perillustri, & Excellentissimo Domino Prætore Fauentiæ in publica Audientia per me Notarium infrascriptum hac die 21. Iulij 1672. prout ita attestor.

Ego Petrus Puteus Fauentinus dicti Perill. D. Prætoris Not. Act.

Capitula Annonæ Fauentiæ, reformata, & confirmata ab Eminentiss. & Reuerendiss. DD. Cardinale Raggio Legato Romandiolæ.

1 GLi Abondanzieri douranno essere eletti ogn'anno il mese di Giugno nel Conseglio Generale, cioè trè Gentil'huomini del medesimo Conseglio di conosciuta Bontà, & esperienza, l'Offitio de'quali duri per tutto Luglio auuenire, benche quest' Anno 1678. Si comminci dall'Abondanza à fare il Pane solo alli 23. Ottobre, cioè doppo il fine dell'Appalto corrente. *Placet*.

Debbano hauere vna Stanza à Palazzo, nella quale si radunino à discorrere del
2 Gouerno dell'Abbondanza, à dar gli Ordini, à sentire li Ministri, e doue si conseruino le Scritture, & altre cose della medesima Abondanza. *Placet*.

Finito il tempo del loro Vfficio debbano in termine di due mesi prossimi hauere essibito alla Congregatione del Buon Go-
3 uerno di detta Città vn foglio, e registro di tutte le sue attioni, & amministrationi; acciò approuato, che sia, e riconosciuto per ragioneuole, ne riportino la loro quietanza. Ne possino essere eletti à tal Vffi-

cio

cio se non trè anni doppo, che saranno
vsciti di Vfficio, & hauranno anche ripor-
tato tal fine, e quietanza. *Placet.*

Che possano comprare, & incettare
grani in quella quantità, che sarà neces-
saria per lo Spiano del Pan Venale, & à
prezzi correnti con l'approuatione della
4 Congregatione del Buon Gouerno di det-
ta Città, e che debba il grano comprato
spianarsi à proportione del prezzo, deffal-
cate le spese giustificate, e discusse nell'
accennata Congregatione. E che ogni
due mesi debbano mandare all'Eminentis-
simo Signor Cardinale Legato la nota del-
li grani incettati, e comprati, & i prezzi,
e non mandandola s'intenda sospesa la
licenza d'incettare, e comprare. *Placet.*

Per pagamento de grani sia lecito à gli
Abondanzieri prendere denari à censo, ò
ad altro interesse più vantaggioso, che sia
5 possibile, con la licenza però sempre dell'
Eminentissimo Signor Cardinale Legato,
e senza, che resti la Communità, ò Abon-
danza in modo alcuno obligata, mà li me-
desimi Abondanzieri vti singuli. *Placet.*

Nel Conseglio generale di detta Città
si debbano eleggere il Depositario, il
Computista, Magaginiere dell'Abondan-
6 za per vn'Anno, cioè quanto durano gli
Abondanzieri medesimi; Gli altri Vfficia-
li poi debbano essere eletti, e dipendano
dagli Abondanzieri tutti con li Salarij, che
si dirà à basso, con facoltà à gli Abondan-
zieri di eleggere anche altri Vfficiali secon-
do la necessità. *Placet.*

Non si possa essigere la trigesima senza
espressa licenza del Signor Cardinale Le-
gato, & essigendosi, il prezzo di essa auan-
7 ti di publicarsi, debba essere noto, & ap-
prouato da Sua Eminenza. *Placet.*

Lo Spiano del grano si dourà fare al
prezzo, al quale sarà stato comprato, e
però si farà lo scandaglio, & imporranno
gli augumenti sopra lo spiano generale,
8 per pagare, Frutti, Salarij, affitti di Ma-
gazeni, e spese straordinarie con interuen-
to, e participatione di Monsignore Go-
uernatore, e Congregatione sudetta.
Placet.

Possano appaltare la Vendita della Fa-
rina in Piazza, & altri luoghi soliti della
9 Città, e de Bracciatelli, e Ciambelle, &
il retratto serua per sgrauio delle spese su-
dette. *Placet.*

In caso di raccolta copiosa possano te-
nere il pane alle Porte della Città, & al-
tri luoghi à loro arbitrio; Mà in caso di
10 carestia (che Dio non voglia) lo debbano
restringere alla Piazza, e prattieare le di-
ligenze possibili, che non venga estratto;
& in tal caso tutto il grano così de' Molini
della Communità, come de' Particolari
che si trouano nella Città, e Territorio di
Faenza, benche Ecclesiastici, sia obligato
al seruitio della Piazza, ne possa distrarsi
senza participatione degli Abondanzieri,
che pereiò ne debbano hauere vna chiaue
di ciascheduno Cassone. *Placet.*

A gli Abondanzieri spetti l'ellettione
de Fornari, che douranno seruire per
l'Abondanza, come anco de Venditori
11 del Pane, a' quali tutti possano, e debba-
no far Capitoli, & Ordini anche penali per
buon gouerno, e regola del regiro dell'
Abondanza, e da tutti quelli deuano rice-
uere Sigurtà idonea da approuarsi in detta
Congregatione, altrimenti siano tenuti del
proprio. *Placet.*

Per calcolare, e riseuotere gli augumen-
ti, che saranno imposti sopra il Pane, si
debbano elleggere vno, ò due Bollatori,
che bollino, e tenghino nota distinta di
12 tutto il Pane à Fornaro, per Fornaro, &
à giorno, per giorno, registrandolo sopra
Vacchette da consegnarseli à tal'effetto le-
galizate, e bollate, e nondimeno sia tenu-
to il Bollatore dare ogni settimana à gli
Abondanzieri la nota del Pane, & anche
più spesso, se essi la vorrano. *Placet.*

Possano, e debbano gli Abondanzieri
sopraintendere, inuigilare, e conoscere
tutte le fraudi, che si potessero commette-
re da detti Fornari, Panuendoli, & altri
13 Vfficiali dell'Abondanza, e quelli con-
dennare, & assoluere secondo portarà il
caso; e Monsignore Gouernatore, e Ma-
gistrato debbano assisterli, e darli ogni
aiuto. Mà perche tutti li Ordini, e Bandi
sono inutili, se non vengano eseguiti; Si
ordina à gli Sbirri, Essecutori, e Straor-
dinarij, che vbidiscano à gli Abondanzie-
ri, e trouando fraudi debbano riportarle
alli medesimi all'Vfficio dell'Abondanza, e
non in altro luogo, acciò li sudetti Abon-
danzieri habbino l'intiera notitia di ciò,
che si commette in danno dell'Abondan-
za, e possano prendere le rissolutioni op-
portune. *Placet, sine praeiudicio auctoritatis Gubernatoris.*

Li Ministri stipendiati dell'Abondanza
debbano dipendere solo da gli Abondan-
zieri, & à quelli immediatamente vbidire,
e que-

e questo, perchè gli Abondanzieri nella
14 loro redditione de' Conti douranno essere
tenuti non solo per le proprie attioni, mà
anche per quelle de' medesimi Ministri, e
stipendiati. *Placet, sine præiudicio aucto-
ritatis Gubernatoris.*

Alla Congregatione sudetta del Buon
Gouerno douranno gli Abondanzieri dar
parte di tutte le cose rileuanti, le quali
poi eseguite, che siano nel modo, che sa-
rà risoluto dalla medesima Congregatio-
15 ne, li sudetti Abondanzieri restino in si-
curo, e non debbano hauere ne biasmo,
nè danno; e soprauanzando grani vecchij
incettati, ò raccolti per trigesima, e dispo-
sti con partecipatione di detta Congrega-
tione, si debbano riceuere da nuoui Abon-
danzieri Successori al prezzo, che si troue-
rà essere costati, acciò gli Abondanzieri
antecedenti possano con il prezzo estin-
guere li loro censi. *Placet.*

Mà perche la Città di Faenza richiede
particolar vigilanza, acciò non venga
estratto grano, ò pane in quantità tale, che
16 renda la medesima Città in necessità di
comprarli puoi fuori à prezzi rigorosi, co-
me è seguito quest'anno, si douranno te-
nere continuamente alle Porte della Città
gli Vfficiali dell'Abondanza detti Gabelli-
ni, che notino non solo tutti li raccolti,
che vengono introdotti, mà in libri à par-
te tutti li grani, marzatelli, e farine, che
escono, così per vitto de' Contadini, co-
me per moliture, sementi, e tratte con
scriuere il ritorno delle farine incontro al-
la partita de' grani vsciti per molitura, e
notare con che tratta, e facoltà siano por-
tate conforme al Cap. 16. del Bando ge-
nerale de' Raccolti. *Placet sub auctoritate
etiam Gubernatoris.*

E per hauer maggior sicurezza, che li
grani, che escono fuori della Città per an-
dare a' Molini di fuori tornino poi in fari-
na, essendo la maggior parte de' Molini del
17 Territorio in luogo sospetto, si obligano
li Molinari, ò altri, che andaranno con
grani à detti Molini à dar la nota alli Ga-
bellini delle Porte, per le quali vsciranno,
e farsi attergare la Bolletta, come anche à
prendersi cura di far notare il ritorno della
farina, seruata la forma de' Bandi del Rac-
colto, e degli altri publicati, e da publicarsi
d'Ordine dall'Eminentissimo Signor Car-
dinale Legato. *Placet.*

18 Il Borgo di Faenza (benche cinto di mu-
ra) è talmente aperto, da tutti li lati, e la
Porta più non si serra, nè anche la notte in
modo, che si stima bene non sia permesso
il ritenerui grani senza espressa licenza
dell'Eminentiss. Sig. Card. Legato. *Placet,
prouideatur etiam à Gubernatore.*

Per buona regola dell'Abondanza futu-
ra non sia lecito all'Appaltatore incettare
grani, se non quanto ricerca il suo bisogno
19 sino a' 22. Ottobre, e tutto con scienza de-
gli Abondanzieri, a' quali dourà dare nota
distinta di tutto il grano comprato di setti-
mana in settimana con il giorno della
compra, e nome del Venditore. *Placet.*

Gli Abondanzieri habbiamo per hono-
rario delle loro fatiche la solita, & antica
recognitione di scudi diciedotto di paoli
per ciascheduno; Il Depositario, Compu-
20 tista, Magaginiere, Riceuitore, Notaro,
& altri Vfficiali minori li Salarij, che saran-
no determinati, de' quali Vfficiali, e Sala-
rij, se ne debba far nota da approuarsi, e
sottoscriuersi dall' Eminentissimo Signor
Cardinale Legato. E non potranno gli
Abondanzieri essere rapresagliati per de-
biti publici durante il loro Vfficio, & essi,
e tutti li sudetti Vfficiali, e Ministri pos-
sano portare tutte le Armi non prohibite,
seruata la forma de' Bandi, e data la nota
de' Nomi alla Cancellaria Criminale di
Rauenna.

Confirmamus, & approbamus supradicta Capitula, adimpletis conditionibus in eisdem expressis, ac sine præiudicio Iurisdictionis, & auctoritatis D. Gubernatoris in omnibus, & per omnia.

L. Raggius Legatus.

Arimini hac die 29. Iunij 1678.

Seuerinus Mariottus pro Seg.

Furono letti, e publicati nel Conseglio generale di Faenza radunatosi sotto li 3. Luglio 1678. e per essecutione de' medesimi furono eletti Abondanzieri.

GL'ILLVSTRISSIMI SIGNORI.

Caualiere Giacomo Pasi.
Sebastiano Orioli.
Gio: Paolo Liuerani.

V F F I C I A L I.

Sig.
- *Pietro Maria Cauina Segretario.*
- *Gio: Battista Benedetti Notaro.*
- *Giuseppe Maria Scardoui Computista.*
- *Antonio Gessi Depositario.*
- *Giacinto Casali Riceuitore.*
- *Giacomo Frassoni Sotto Riceuitore.*
- *Sante Liuerani Magaginiere.*

Epistola Eminentissimi D. Cardinalis Antonij Barberini scripta Eminentiss. D. Cardinali Franciotto de latere Legato super venditione frumenti Ecclesiasticorum.

Eminentiss. e Reuerendiss. Signore.

LA Santità di nostro Signore, per ouuiare à gl' inconuenienti, che nascono ogn' anno in Faenza per occasione de' forni, che si aprono da quelli Ecclesiastici così Regolari, come Secolari, commanda, che volendo la Communità comprare i grani loro, essi glie li vendino al prezzo corrente, e serrino i forni, che sogliono aprire per ispianarli, onde V. E. si compiacerà farli sapere il commandamento della Santità sua, con forzarli ad obedirui in euento, che mostrassero ripugnanza, E perche nella consegna de' grani potrebbonsi commettere delli fraudi, l'E. V. si contentarà fare vsar diligenza, che col grano delli Ecclesiastici non passi anche quello de' Parenti, & Amici loro, e se ne detragga quello, che consumano, così per se stessi, e loro famiglia, come per le sementi. E quanto al pagamento dal prezzo, perche la Communità non può hauere il denaro pronto per isborsarlo subito, piacerà all' E. V. distribuirlo in più pagh e secondo l' arbitrio suo, e le bagio per fine humilmente le mani. Roma li 14. Nouemb. 1640.

Di V. Em. Reuerendiss.

Humiliss. & Affettionatiss. Seruitore.
Antonio Card. Barberini.
Giulio Donati Segretario

Eminentiss. e Reuerendiss. Sig. e Patrone Colen.

TVtti li Bargelli di questa Città in vigore degl' ordini della Sac. Conf. e degl' Eminentiss. SS. Cardinali Leg. di questa Prouincia nel dare la sigurtà di stare à sindicato, s'obligano per l'osseruanza della Magalotta, & altre Constitutioni de' Sigg. Superiori. Questa dispone trà gl'altri capitoli, come V. E. si degnatà di vedere nel accluso autentico foglio, che per vna essecutione reale, ò personale per conto del Sussidio, & altri pesi Camerali per qualunque somma si sia fatta nella Città, ò Borgo non possono hauere più d'vn quarto di paolo, e fuori in campagna mezzo paolo, e non più. Però il Bargello presente fondato sopra vn' abuso, che suppone introdotto da suoi Antecessori, si fà pagare vn paolo, e se occorre di pignorare, ò di catturare per il debito di 2. ò 3. anni vuole duplicata, e triplicamente la cattura. Sapendo però Noi non essere mente della E. V. che prendano possesso tali perniciosi abusi, con i quali si succhia indebitamente il sangue a Sudditi, siamo a supplicare la somma benignità sua à degnarsi d'inuiarne à questo Illustriss. Monsign. nostro Gouernatore gl' ordini necessarij che tutto sarà riceuuto per singolarissima gratia dalla pietà infinita di V. E. alla quale facciamo profondissimo inchino.

Faenza 14. Nouembre 1669.

Di V. E.

Humiliss. Deuotiss. & Obligatiss. Seruitore.
Francesco Calderoni Priore;
Sebastiano Zanelli Antiano.
Giulio Torelli Antiano.

TAXA MERCEDIS EXECVTORVM. Circa li Taglioni, Collette, e publiche Impositioni.

Al Molto Illust. e Molto Reu. Sig. come Fr. Monsig. Gouernatore di Faenza.

Molto Illustre, e molto Reu. Sig. come Fratello. Per parte di cotesto Magistrato mi è stata presentata l' acclusa Lettera, che rimetto à V. S. accioche essendo vero l'esposto in essa si compiaccia di ordinare espressamente al Bargello la puntuale osseruanza della Magalotta, non essendo mia mente, che s'introducano abusi in pregiudizio de' Popoli, e Dio la prosperi.

Rauenna li 15. Nouembre 1669.

Di V. S. *Come Fr. aff. per seruirla*
C. Card. Rob. Vitt.

Tenor vero dd. Lit. est seq. vid.

Circa li Taglioni Vecchi.

Al Molto Ill. e Molto Reu. Sig. come Frat. Monsig. Gouer. di Faenza.

Molto Illustre, e Molto Reu. Sig. come Fratello. Il Bargello di costì deue anche seruare la Magalotta nell' esigenza de' Taglioni vecchi, ne egli può allegare abuso introdotto in contrario, perche ciò lo prohibisce la Constitutione di Sisto V. nell' approuatione di detta Constitutione, tanto più che esso Bargello non hà il medesimo officio titulo oneroso. Così dunque V. S. si compiacerà d'ordinare, che sia esequito e N. S. la feliciti.

Rauenna 1. Decembre 1669.

Di V. S. *Come Fr. aff. per seruirla*
C. Card. Roberti Vittorij.

Decre-

Decretum super Taxis Baroncellorum in ciuilibus.

EMinentissimus, & Reuerendissimus D. Cardinalis Raggius Prouinciæ Romandiolæ, & Exarcatus Rauennæ de latere Legatus existens in publica audientia in contradictorio Procuratorum, ac etiam Procuratoris Baroncelli Curiæ Generalis, & visa dispositione Magalottæ sub Rub. de Officio Baroncelli Curiæ Generalis, & eius mercede in Ciuilibus, visisque Bannimentis tam fel. recor. D. Cardinalis Sfortiæ olim Legati, quam bon. mem. Illustrissimi D. Francisci S. Georgij olim Præsidis editis anno 1591. 8. Iunij, & respectiuè anno 1593. 28. Februarij, visisque etiam Capitulis Massaroli Rauennæ anni 1653. reformatis à fel. recor. D. Cardinali Donghio Legato super moderatione taxarum Baroncellorum in ciuilibus; auditisque quàm pluries Procuratoribus prædictis, ac Prouincialium clamoribus &c. alijsque consideratis, &c decreuit, quod omnes Baroncelli Prouinciæ ac etiam Curiæ generalis pro capturis, & executionibus ciuilibus quorumcumque mandatorum exigere non possint, nec habere debeant nisi septem quadrantes cum dimidio pro quolibet scuto paulorum decem, quoties executio fieri contigerit in Ciuitatibus, seu Suburbijs, cum hoc tamen, quod pro qualibet executione etiam ingentis summę solummodo exigantur scuta dua. bonon. viginti nouem, & denarius vnus, mercedem tamen prædictam voluit duplicari, quoties executio facta erit extra Ciuitatẽ, & Suburbia, & ita iussit, ac inuiolabiliter obseruari mandauit, &c.

L. Raggius Card. Leg.

Die 26. Nouembris 1678. Publicatum fuit supradictum Decretum in publica Audientia Eminentiæ Suæ Reuerendissimæ.

Præsentibus Perillustribus DD. Pollidoro Montanario, & Ruggerio Betio Testibus, &c.

SOSPETTI DI FUGA.

Foris. *All' Eminentiss. e Reuerendiss. Sig. il Sig. Card. Raggi Legato di Romagna. Per gl' Antiani di Faenza.*

Intus verò. *Eminentiss. e Reuerendiss. Sig.*

GL'Antiani della Città di Faenza humilissimi Oratori dell' E. V. hauendo hauuta notizia del saluteuole Decreto fatto da V. E. sotto il dì 26. Nouembre 1678. e stampato in Rauenna sopra la moderatione dell'eccessiue tasse de' Bargelli, sì della Prouincia, che della Città, e luoghi sottoposti alla Legatione dell'E. V. nelle essecutioni de'Mandati ciuili, mà perche resta ancora il disordine della pretẽsione, che hanno li medemi Bargelli di farsi pagare sei paoli di cattura per essecutione di qualsiuoglia sospetto di Fuga, benche di minima somma, contro la dispositione della Magalotta, che dispone; *Si aliquem tamquam suspectum de fuga in Ciuitate capi contigerit à quinquaginta libris infra habeant Baroncelli Carlenos tres; à quinquaginta supra vsque ad quamcumque summam carlenos quinque, si autem equitare contigerit, vel captus sit forensis duplum habeant, & nihil vltra petere possint.* Ricorrono perciò humilmente gl'Oratori alla somma giustitia, e prouidenza dell' E. V. supplicandola humilmente à degnarsi di rinouare anche in questa parte la dispositione della Magalotta, & ordinare l'osseruanza acciò gl'Oratori possano poi publicare tutta l'intiera prouisione alle Stampe, e conseguire il frutto della pietà di V.E. Che tutto &c.

Attentis narratis mandamus seruari dispositionem Magalottæ non obstan. &c.

L. Card. Raggius Legatus.

Humiliss. Deuotiss. & Obligatiss. Seruitori.
Gabriele Calderoni Priore.
Vincenzo Ronchi Antiano:
Francesco Gucci Antiano.

Rauennæ die 6. Iunij 1679.

Antonius Bubanus pro Sec.

Prouisione per l' essecutioni del Bargello per più partite de' Taglioni, Collette, ò altre impositioni.

Foris. *All'Eminentiss. e Reuerendiss. Sig. il Sig. Card. Raggi Legato di Romagna. Per gli Antiani di Faenza.*

Intus vero. *Emin. e Reuerendiss. Sig.*

GL'Antiani di Faenza humiliss. Oratori dell' E. V. riuerentemente ricorrono, esponendo essere da Barigelli della Città introdotto vn'abuso di volersi far pagare tante catture de' taglioni, quanti sono gl'anni, e partite diuerse per minime, che siano, e benche il debitore sia l' istesso come l'istesso creditore, cioè la Communità, ò suo Depositario, & il più delle volte senza consumare l'essecutione, e far peguo di sorte alcuna; e perche questo riesce troppo graue al Popolo, e massime à poueri Contadini; Supplicano la pietà

 dell'

dell' E.V. ad abolire tale abuso, & ordinare, che in simili casi non possano gl' Essecutori riceuere se nõ vna sola cattura, e per mano del Massarolo, e non già da debitori sotto le pene, che parerà all' E. V. che tutto &c. Quam Deus &c.

Attentis narratis mandamus seruari, vt petitur non obstan. &c.

L. Card. Raggius Legatus.

Humiliss. Deuotiss. & Obligatiss. Seruitori.

Gabriele Calderoni Priore.
Vincenzo Ronchi Antiano.
Francesco Gucci Antiano.

Rauennæ die 13. Iunij 1679.

Franciscus Lega pro Sec.

Capitula super damno dato confirmata à Sacra Congregatione Boni Regiminis.

Foris. Alla Sacra Congregatione del Buon Gouerno per la Città di Faenza.

Intus *Eminentissimi, e Reuerendiss. Sig.*

LA Communità di Faenza humilmente espone all' EE. VV. chè oltre hauere l'Oratrice comprato l'Officio del danno dato, come per Istromento rogato da Taddeo de' Marchijs Notaro di Camera sotto
1 li 23. Giugno 1589. risponde ancora ogni anno in Camera sc. cẽto dicinoue, e b.69. per detto danno dato; e perche per poca diligenza degli Officiali è restato quasi annichilato, perciò nel General Consiglio fù risoluto, che si rinouassero li Capitoli, si come sono stati riordinati, e formati, come negli acclusi fogli, per tanto supplica l'EE. VV. dell'approuatione, e bisognãdo commettere la reuisione à Monsign. Visitatore Apostolico. Che &c. Quam Deus &c.

Capitoli del Danno dato della Città di Faenza nuouamente riformati.

PRIMO.

L'Vffitio del danno dato d'antichissima Institutione non solo in questa Città, mà nell'altre circonuicine ancora, come apparisce de nuoui, & antichi Statuti di esse, viene con cura particolare incaricato, e lasciato alli Magistrati Municipali dalla *l. cum res*, e dalla *l. dies* 4. §. 2. *vers. duas ergo res ff. de damn. infect.*, e dal *Zaneb.* nel trattato *de Iure, & Iurisdictione Municipiorum cap.* 8. *num.* 2. con singolare negligenza vsata non solo adesso, mà da grã tempo in quà, come si raccoglie dal nostro *Statuto libro quinto Rubr.* 2. *in fine*, necessitò il Pontefice *Sisto Quinto fel. mem.* à prouedere con suo moto proprio all' indennità della Reuerenda Camera, e far sì, che con pene adequate restassero castigati li delinquenti de' danni dati, spogliandone la Communità, e vendendo l'Vffitio ad
2 vn Appaltatore generale, quale riscuotendo rigorosamente le pene, non lasciaua impuniti i delitti, e rendeua la campagna ben custodita, & esente da danni.

Mà cresciuta intollerabilmente l'ingordigia di tale Appaltatore, le Communità ottennero, che la Reuerenda Camera loro vendesse l'Vfficio con le facoltà di farlo essercitare, e di applicare à se stesse le pene di tali delitti. Così la Communità di Faẽza comprò il suo cõ li Notariati Ciuili del
3 Gouernatore, e Podestà per prezzo di scudi 1650. come per Instromento di Girolamo da Tarano Notaro della Reuerenda Camera rogato li 20. Nouembre 1565. Qual compra non ostante fù poi dell'anno 1603. tassata la medesima Communità à corrispondere annuamente in Camera la somma di scudi 119 : 69. per la medesima causa de danni dati in virtù di vna Bolla di Clemente Ottauo fel. mem. che con tal titolo oneroso concesse alla Communità l'essigenza, e priuilegj sudetti, e per tal somma ancora si corrisponde, restãdo perciò la Communità come Compratrice di detti danni dati surrogata ne' priuilegj, e ragioni del fisco, e del Prencipe secondo il parere del *Gratiano tom. 5. discep. 970. n. 25.*

E perche per poca diligenza degli Vffitiali annui de danni dati è restato tal Vfficio poco meno, che estinto con danno grãde non solo della Campagna, mà della Communità medesima, che pagando annuamente non riscuote però le pene ad essa applicate, e competenti, e li delinquenti restano impuniti; Perciò l'Illustrissimo Conseglio Generale di questa Città per suo partito 23. Ottobre 1673. e de 26. Decembre susseguente prese risolutione, che il Giudice solito estraherfi à sorte venga eletto più maturamente per Voti, e che li Capitoli in quella parte doue bisognaua fossero riformati dalli *Signori Dottori Sebastiano Zanelli, Dottor Lattantio Viarani, Dottor Tomaso Nicoluzzi, e Dottor Fabbio Bettisi,* à ciò eletti con particolare, e sufficiente facoltà, il che fù da loro con la possibile maturità esseguito nel modo, che segue.

Del Giudice.

CAP. I.

1 IL Giudice conforme al detto partito de 23. Ottobre 1673. dourà essere an-

nuo, e si dourà eleggere ogn'anno per scrutinio di voti secreti il giorno di S. Tomaso, ò altro prossimo.

2 In virtù de' presenti Capitoli haurà tutte le facoltà, autorità, honori, e giurisditioni concessali dallo Statuto in tutti li luoghi doue parla del detto Vfficio, e specialmente nel *lib. 5. Rubr. 1.* e competenti alla Communità sudetta in virtù delle dispositione del Ius Ciuile, e come surrogata in loco de' Commissarij, & Appaltatori Generali, e risultanti a di lei fauore dalla dispositione della Bolla di Sisto Quinto fel. mem., e dichiarationi sopra ciò fatte, e registrate dopo detta Bolla nella raccolta vulgare del *Cobelli pag. 45.* che al §. 4. vuole, che al detto Vfficio del danno dato, e sue pene siano sottoposte tutte, e singole persone di qualsiuoglia stato, grado, e conditione tanto secolare, come Ecclesiastica &c. quali dichiarationi si registraranno in fine.

3 Giurarà (prima d'essercitare l'vfficio) d'essercitarlo con diligenza, rettitudine, e fedeltà, e di non negligerlo in pregiudicio della Communità; della giustitia, e della Campagna medesima, e senza pretensione di salario alcuno dalla Communità, mà con il solo emolumento, & vtile delle pene, che a lui vengono applicate, come si dirà a suo luogo.

4 Tutti li Saltari, Cauedolari, Piazzari, e gli essecutori destinati al seruitio del Sig. Podestà di Faenza, benche vnito a quelli di Monsign. Gouernatore per partito del Conseglio generale de 23. Giugno 1613. debbano vbbidire al Giudice in tutto quello appartiene al seruitio di detto Vfficio sotto la pena della priuatione de' loro Vfficij, & d'altre ad arbitrio de' Signori Superiori compresi anche li Saltari, e Cauedolari d'Oriolo, Granarolo, e S. Andrea in vigore della sogettione, che deuono al Publico di Faenza per antichissime raggioni, & in virtù delli Capitoli 21. e 22. delle cōcessioni, & accordati trà la Sede Apostolica, e la Communità di Faenza del 1510. e non ostante li statuti particolari d'Oriolo concessali dal Publico del 1517. e li Capitoli del danno dato di Granarolo concessali del 1579. per non esser più questi *in vsu, & viridi obseruantia*, e perche così si stima bene per vtile vniuersale del Territorio.

Il Giudice dourà conoscere, e terminare

5 re tutte le Cause dell'Vfficio, cioè tutte le querele, & accuse, che saranno descritte alli libri per mano d'vno de' Notarij dell' Vfficio, e che contengono il giorno, mese, & anno il nome dell'Accusatore, e dell'accusato, la qualità del danno, & il luogo dentro al Territorio sudetto, compresoui detto distretto d'Oriolo, e Scole di Granarolo, e S. Andrea, procedendo in tutto, e per tutto semplicemente, sommariamente, de plano senza strepito, e figura di giudicio, mà vista la sola verità del fatto contro qualsiuoglia persona, e bestie sottoposte alla giurisditione secolare conforme alla dichiaratione vscita dalla Sacra Congregatione sopra le controuersie giurisditionali, riportata dal *Barbosa nelle decisioni Apostoliche collect. 238.* per adesso senza pregiudicio delle ragioni della Communità contro gli Ecclesiastici.

6 Quanto alle Vigne de' Vignali il Giudice s'intenda surrogato nel luogo, & autorità, che haueuano li Signori Giudici delle Vigne con la riserua del ricorso a' Signori Antiani in seconda sostanza, secondo il cap. 22. delle Vigne.

De' Notari.

CAP II.

LI Notari saranno due, non più da estrahersi à sorte conforme all'antico stile, e *Statuto lib. 1. Rubr. 15.* detti li

1 Notari *ad Tribunal Regis, & seù damnorū datorum*, mà da eleggersi dal Sig. Giudice, e da confirmarsi dal Magistrato secondo è stato risoluto nel detto Conseglio Generale de 26. Decembre passato.

2 Douranno seruire al Giudice in tutto ciò, che occorrerà per occasione dell'Vfficio con scriuere le cause, condanne assolutorie, mandati, ordini, atti, essami, & altro necessario, facendosi pagare conforme le Tasse, che si faranno.

3 Il loro Vfficio sarà annuo, e finirà con quello del Giudice, e finito il tempo dell' vfficio douranno mostrare al Depositario dell'Illustrissima Communità, & esibirli li libri delle cause, perche egli faccia terminare le cause neglette con riscuoterne le pene, & applicarle alla Communità medesima come dispone lo *Statuto lib. 5. Rubr. 2.*, e mancando d'esibire detti libri subito che ne saranno ricercati possano essere forzati a ciò fare da Signori Antiani, e siano incapaci d'ogni altro vfficio della Communità gratioso fin tāto che hauranno adempito, e questi libri debbano poi

con-

conseruarsi nella Cancellaria della medesima Communità.

De' Saltari.

CAP. III.

LI Saltari come quelli, che deuono operare il più di quello conforme l'Vfficio del danno daro douranno eleggersi da' Signori Antiani in principio di
1 ogn'anno conforme all'vso, e stile antico, che adesso ancora è in vso secondo il Capitolato vecchio del danno dato cap.33. douendosene fare vno per ogni Scola del Contado, come si costuma, da approuarsi come sopra secondo il partito del Conseglio Generale de 22. Marzo 1603.

2 Passato il mese di Gennaro, e non essendo stata fatta l'elettione possa il Giudice forzare le Scole morose con li rimedij di ragione, anche per via di rappresaglia.

3 Douranno li Saltari, eletti che saranno, confirmati da' Signori Antiani giurare in mano del Sig. Giudice di osseruare li presenti Capitoli.

4 Siano tenuti andar fuori il giorno con le guardie da darseli per le scole secondo il solito, e non possino pigliare dette guardie solo per vn giorno, e non possino permutarle, e se per qualche impedimento occorresse à quelli, che hanno d'andare per guardia, che non potessero andarui, in quel caso sia lecito a detta guardia impedita pigliar vn'altro di detta Scola à seruigio del Saltaro, e non trouādosi in detta Scola in tal caso pigliar vn'altro fuori di essa, purche non habiti dentro la Città, ò suo Borgo, e questo con licenza del Giudice sotto pena a chi contrafarà di baiocchi dieci da applicarsi alli Giudici, intendendosi anche le Cause altrimenti fatte siano nulle, conforme al Capitolato vecchio.

5 Due Saltari insieme potranno accusare dal tramontare fino al leuare del Sole senza guardia, e l'accusa sarà valida, e sarà creduto a detti Saltari, essendo le Cause verisimili conforme alla Capitolatione vecchia cap. 27.

6 Li Saltari non possono licentiare, nè accordare guardie, che hauessero ad andare con essi sotto pena di baiocchi 20. d'applicarsi la metà al Giudice, e la metà alli Notarij secondo la Capitolatione vecchia cap.47.

7 Trouata che haueranno la sua guardia in Piazza, ò altroue per strada debbono andar fuori, e non trattenerli dentro la Città, ò Borgo, nè condurli all'hosteria, bertola, ò Casa a beuere, e mangiare sotto la medesima pena per il sospetto, che s'haurebbe, che detta guardia fosse corrotta, e circa di questo s'habbia a credere alla guardia col suo giuramento conforme alla Capitolatione vecchia cap. 48.

8 Per ciascheduna accusa legitima, che faranno li Saltari debbano conseguire la pena contenuta ne' Capitoli infrascritti respettiuamente da pagarsi per chi darà danno, mà non possano accordare accuse doue interuenga la parte del Giudice senza di lui licenza sotto pena del doppio cōforme alla Capitolatione vecchia cap. 49.

9 Non sia lecito ad alcun Saltaro, ne ad altri Vfficiali far compositione con alcuna persona sì di dentro, come di fuori innanzi al danno dato di potere andare loro, e sue bestie, doue le piaccia a dar danno, e questo sotto pena di scudi venticinque a chi contrafarà da pagarsi in tempo di otto giorni, e d'applicarsi per vn scudo a' Sign. Antiani pro tempore, vn'altro al Giudice, & il resto alla Reuerenda Camera, e non pagando il Saltaro in detto tempo, s'intenda incorso in pena di esser posto alla Catena conforme alla Capitolatione vecchia cap. 22. e Riforma cap. 1.

10 Dourà il Saltaro accusare ogni persona trouata dar danno, sij di che stato, grado, e conditione esser si voglia: e non l'accusando caschi nella pena detta di sopra d'applicarsi alli medesimi, e caso che il Saltaro trouasse alcuno dar danno con persona, ò Bestie, & il Saltaro non accusasse li danni fatti, e non li mettesse al libro, caschi nella medesima pena, e sopra ciò sia creduto alla guardia col suo giuramēto conforme alla Capitolatione vecchia cap. 23.

11 Se il Saltaro, ò sua famiglia sarà trouata dar danno, caschi in pena del doppio in ciaschedun Caso, e sia lecito ad ogni persona con vn testimonio mediante il giuramento, accusarli, e la pena vada alli Signori Antiani per la metà, e per l'altra metà al Giudice, conforme alla Capitolatione vecchia cap.24.

12 Siano tenuti li Saltari hauere vn libro per ciascheduno cartolato per mano de' Notari del danno dato da tener conto di tutte le accuse, che daranno, ò Campositioni, che faranno da registrarsi di mano de' Notari da tenersi appresso di loro conforme alla Capitolatione vecchia cap. 30. sotto pena di baiocchi venti da applicarsi al Giudice.

13 Li

13 Li Saltari habbiano autorità di poter entrare nelle Case, & Are di quelli, che gli hauranno sospetto, e cercare per legnami rubati con autorità, trouandone di poterlo far condurre in altro luogo senza poter essere impediti sotto pena a chi gl' impedisse di scudi due d'applicarsi la metà al Giudice, e l'altra metà alli Saltari conforme alla Capitolatione vecchia cap. 44.

14 Nessun Saltaro possa pigliare, o dimandare la guardia per altri giorni, che per li giorni à lui assegnati sotto pena d'vn scudo d'oro da applicarsi la metà al Giudice, l'altra metà all' accusatore conforme alla riforma de' Saltari, Cap. 2.

15 Ogni settimana siano estratte à sorte le Scole, doue hanno ad andare li Saltari facendo in maniera, che vn Saltaro non torni più in quella Scola, doue sarà stato vna volta, mà habbia a girare per tutte l'altre Scole ad vna per vna successiuamente conforme à detta reforma Cap. 5.

16 Trouandosi di notte bestia grossa, o minuta à danno, li Saltari debbano pigliarle, condurle, e consegnarle ad vna Casa vicina, altrimenti l' accusa sia nulla conforme alla riforma de' Signori Antiani 16. Febbraro 1594.

17 Essendo trouati li Saltari in fraude, e falsi nell'accuse, sopra del che il Giudice dourà operare con giuditio, e prudenza, incorrono nella pena di scudi cinque di paoli d'applicarsi alla Communità irremissibilmente per il pagamento, della quale debbano farsi carcerare, e tenersi in tanto che hauranno intieramente pagato, e non pagando in termine di dieci giorni, il Giudice li possa, e debba far frustare per la Piazza, oltre la priuatione dell' vfficio conforme allo *Statuto lib. 5. rub. 2.*

De Cauedolari.

CAP. IV.

I Cauedolari, Cappellani, ouero in difetto di questi li quattro delle Scole del Territorio, e Cappelle, che hanno le

1 Case fuori della Città, e Borgo douranno ad ogn'ordine del Signor Giudice seruirlo in quello concerne la buona custodia della Campagna prouederanno di guardie conforme le forme solite, quando le verrà ordinato dal Giudice, senza vsare partialità nel commandare, dando in mano del Notaro la lista delle guardie commandate per quattro giorni auanti.

2 Nel commandare le Guardie debbano pigliarle da luoghi vicini à quelle scuole doue deue andare il Saltaro, perche conoscano le persone dannificanti, e loro bestie conforme alla riforma Cap. 6.

3 Debbano almeno ogni quindici giorni comparire il Sabbato auanti il Sig. Giudice à riceuere gl'ordini sotto pena d'vn scudo d'applicarsi alla Communità.

Delle Guardie.

CAP. V.

Le guardie siano d'età almeno d'anni 21. e vengano alla leuata del Sole conforme all'antico stile, e mancando dette Guardie debbano pagare baiocchi 20. per guar-

1 dia d'applicarsi la metà al Giudice, e l'altra metà alli Saltari secondo il solito, e capitolatione vecchia Cap. 2.

2 Comparsa, che sarà la Guardia all' Vfficio, se non sarà spedita col Saltaro à hora di pranso, sij in sua libertà, e possa partirsi, & andare doue li piace senza incorso di pena alcuna conforme alla Reforma Cap. 3.

3 Siano obligate le guardie comparire personalmente auanti il Giudice, ò suoi Notarij fra il termine di cinque giorni seguenti, ò per approuare le accuse, & inuentioni, che hauranno fatte, ò per deporre secondo saranno interrogati, ancorche non fosse stata fatta inuentione alcuna, e non venendo caschino in pena di baiocchi 20. d'applicarsi come sopra, seruandosi però quest' ordine, che venendo dette guardie in detto termine sì per consentire à dette accuse, e relationi, come per riferire di non hauerne fatte, e trouando li Notari occupati ò impediti siano esenti da detta pena, mà siano obligati tornare vn' altro giorno prossimo, e confirmare le cause, che fossero state fatte, e sopra di ciò dourà il Giudice seruirsi sì dell' arbitrio, sì anche della prudenza in condannare anco la Guardia negligente, e contumace oltre li baiocchi 20. nella pena incorsa dall'accusato, e data che si sarà da Saltari la nota delle Guardie contumaci à comparire, e passato detto termine si debbano citare à comparire frà altri dieci giorni, e condannare passato detto tempo in termine d' altri dieci giorni, quali passati, e non seguita la condanna (purche non vi fosse frapositione delle Ferie di Natale, ò Pasqua) la Guardia s'habbia per libera, & assoluta conforme alla capitolatione vecchia cap. 3. e 46.

Le

4 Le Guardie, che hauranno approuate le accuse con giuramento in mano del Notaro dell'Vfficio, se reuocassero il suo primo detto, debbano incorrere, e pagare la pena di tutte le accuse reuocate, e pagare altri baiocchi dieci al Giudice di più, conforme alla capitolatione vecchia Cap. 37.

5 Tutti quelli, che verranno alla Città per Guardia non possino esser grauati per debiti per quel giorno, perche l'vffizio non patisca, e venendo carcerati il Giudice debba, e possa farli scarcerare ipso facto, conforme alla capitolatione vecchia, Cap. 38.

Ordini, e pene contro quelli, che danneggiano li beni altrui, così con persone, come con Animali.

CAP. VI.

1 Li Saltari douranno accusare tutti quelli, che trouaranno in atto di danneggiare altrui con persona, con bestie ò con ordegni osseruando gl'ordini già detti nel trattato de' Saltari.

2 Non s'accusino minori d'anni sette conforme alla Capitolatione vecchia Cap. 16. e quando accusaranno alcun minore d'anni 18. debbano ò notificarlo al Capo della famiglia, ouero à Casa, & altrimenti facendo le cause siano nulle, e dette notificationi s'habbino à fare il giorno medemo con la Guardia, che haurà fatta l'inuentione, e se per impedimento legitimo non si potesse fare quel medemo giorno siano detti Saltari tenuti farlo in termine di trè giorni seguenti con la guardia.

3 Li Saltari possano accusare ciascuno, che li gridarà, vrlarà, sonarà corno, ò farà strepito dietro per qualunque modo con la pena di baiocchi cinquanta per volta conforme al Cap. 9.

4 Se sarà trouata alcuna bestia dar danno alli Prati da mezzo Marzo intanto, che saranno segati incorra nella pena di baiocchi 20. per ciascuna bestia, e se saranno Caualli, ò Asini baiocchi 30. per ciascuno, se Pecore baiocchi vno per ciascuna, se Porci baiocchi 15. per ciascuno; e per qualunque tempo, & di notte la pena si dupplichi d'applicarsi per vn terzo al Giudice pro tempore, conforme alla Capitolatione vecchia, Cap. 18.

5 Li Saltari possano accusare le bestie, che troueranno pascolare nelle lignuole, non essendo da ogni banda del Padrone, & essendo seminato dalla banda, che non è del Padrone con pena di baiocchi 5. per bestia conforme alla Capitolatione vecchia Cap. 19.

6 Le bestie da quattro mesi in giù non debbano, ne possano accusarsi conforme al Capitolo 20.

7 Nelle Selue di due anni si possano accusare bestie Bouine, Caualline, Asinine, Caprine, e Pecorine, che daranno danno con pena di baiocchi vno per pecora, e baiocchi 5. per bestia Bouina, Asinina, e Cauallina, e baiocchi 20. per Capra, e se saranno nouellette, la pena si radoppi conforme al Capitolo 29.

8 Se sarà trouata alcuna bestia Bouina dar danno nelle seminate, incorra nella pena di baiocchi 10. per bestia, se Asini, ò Caualli baiocchi 25. per ciascuno, quanto alle Pecore vna sola trouata incorra nella pena di baiocchi trè, due la pena di baiocchi 2. l'vna, se trè fino à noue la pena di baiocchi vno per pecora, da noue in sù di denari sei l'vna conforme al Capitolo 35.

9 Tutte le bestie trouate à danno di notte incorrano la pena doppia conforme al Capitolo 36.

10 Non sia persona, che ardisca andare à tagliare in Brilleta, ò Rosta, ò Saletto alcuna sorte di legname sotto pena di baiocchi 25. per ciascuno, e ciascuna volta, e la perdita del legname conforme al Capitolo 39.

11 Nessuno ardisca tagliare, ò leuare alcuna sorte, ò quantità di legname posto in chiusa sotto pena di vn scudo per volta conforme al Cap. 40.

12 Le bestie trouate pascolare in Saletti, brillete, e roste se saranno grosse incorrano la pena di baiocchi dieci per ciascuna, se minute in pena di quatrini 9. e la pena si dupplichi in tutte le bestie sudette trouate senza guardia conforme al Capitolo 41.

13 Ogni bestia grossa trouata danneggiare qualche chiusa nel Contà di Faenza, ò spalla di essa caschi in pena di baiocchi 20. per ciascuno, le minute in pena di baiocchi 5. l'vna canforme al Capitolo 42.

14 Ogni persona, che sia trouata tagliar brocche, ò legnami nelle Selue di trè anni, caschi in pena di baiocchi 20. se sarà la Selua di due anni di baiocchi 25. e se sarà nouelletta di baiocchi 30. oltre la perdita dell'armi, e se la persona sarà vile,

le, e non habbia il modo da pagare la pena, sia posta alla Catena conforme al Capitolo 43.

15 Chi sarà trouato hauer legname, ò mede di fascine nelle sue Are, ò Case, le quali hauesse rubbate, ò comprate scientemente da chi l'hauesse rubbate incorra nella pena d'vn scudo d'applicarsi la metà al Giudice, e l'altra al Saltaro, ò accusatore, oltre la perdita delle fascine, e legnami, & essendo persona vile, e non hauendo da pagare la pena sudetta, sia posto alla Catena conforme al Cap. 44.

16 Nelle Selue, se alcuno sarà trouato cauare zocchi, ò guastare le Selue incorra nella pena di baiocchi 40. e nella perdita dell'armi d'applicarsi come sopra, & essendo persona vile sia posto alla Catena, ò Berlina, come anco chi condurrà legne, e fascine come sopra rubbate con Carro, ò Barozzo incorra nella medesima pena conforme al detto Capitolo 44.

17 Chi sarà trouato cauare, ò rubbare insete, ò inesti di qualsiuoglia frutti, ò portarle à vendere incorra in pena di baiocchi sessanta d'applicarsi vt supra, & d'esser posto alla Catena conforme al cap. 45.

18 Oltre tutte le pene sudette siano tenuti li dannificanti reintegrare li Padroni di tutto il danno, che haueranno patito, venendo quelli à querelarij secondo sarà sententiato dal Giudice pro tempore, e questo s'intenda tanto per l'accuse date à particolari, quanto per le accuse date dalli Cittadini alle Scole conforme al Capitolo 50. *e lo Statuto lib. 5. rubr. 22.*

19 Se sarà trouata alcuna persona tagliare, ò hauer tagliato serragli, ò siepi di spine intorno à Giardini, Vigne, Are, ò Casamento incorra nella pena d'vn scudo d'applicarsi come sopra, oltre la refattione del danno à Padroni conforme al Capitolo 50. e 52.

20 Ma tagliando spini intorno à fossi, e legnuole di qualsiuoglia tempo incorra nella pena di baiocchi 10. d'applicarsi come sopra, e della refettione del danno secondo sarà ricercato dal Padrone, & arbitrato dal Giudice conforme al Cap. 53.

21 Non si possano fare Instrumenti di conuentioni di non potere essere accusati frà parenti, eccetto, che frà Fratelli, e Cugini, li quali Instrumenti, e conuentioni s'habbiano à presentare all'Vfficio, e produrli ogn'anno al Natale altrimenti non li vagliano se non da poi, che saranno prodotti conforme al Capitolo 25.

22 Li Cittadini, ò altre persone, che dassero licenza d'andare à pascolare sul suo, debbano darla in scritti, e non sapendo scriuere farle scriuere à loro nome con far sottoscriuere vn'altro per testimonio, e questo per leuare ogni dubbio, e fraude, e queste licenze s'habbiano à produrre all'Vfficio, e farli mettere l'esibita anno per anno, altrimenti non suffraghino conforme al Cap. 26.

23 Li Contadini delle Militie, ò bande possino essere accusati d'ogni tempo dando danno conforme al Cap. 28.

24 Quanto alli danni dati da persone ignote s'osseruaranno *le rubriche* 3. 5. 8. *e* 23. *del libro quinto* da registrarsi &c.

Ordini particolari per le Vigne.

CAP. VII.

1 Non si trascorra, ò s'entri nelle Vigne sotto pena d'vn scudo d'oro, & in tempo dell'vua di doi.

2 Chi cauarà pali ancorche non li portasse fuori baiocchi 10. per palo, e non possano gl'operatij in tempo, che si lauorano, portare se non trè pali vecchij, & vna fascina con licenza de' Padroni in scritto sotto pena di baiocchi 20. per palo, e per fascina, ne sia lecito anco à Padroni portar viti se non nelli Carri con licenza de' Signori Antiani sotto pena di mezzo scudo per vite, & oltre trè vite d'vno scudo per vite.

3 Et chi tagliarà viti in Vigna altrui caschi in pena di mezzo scudo per vite.

4 Se bestia alcuna sarà trouata in Vigna, Vicolo, Strada, Fosso, ò Campo frà le Vigne, il Padrone di esse, ò Sozzio, ò Custode incorra in pena d'vno scudo per bestia etiamdio senza dar danno, e per bestia grossa s'intenderà il Porco, e li Padroni, che hauranno Campi confinanti cascheranno nelle dette pene, se non hauranno licenza da Signori Antiani, e si duplicarà la pena in tempo dell'Vua, cioè dalla festa di S. Maria Maddalena fino alla vendemmia.

5 Non possano li Padroni anco con licenza portare più di tre grappi d'vua sotto pena di soldi dieci per grappo. Chi non sarà Padrone, e non haurà licenza pagarà scudi doi fino à trè grappi; & oltre à trè grappi haurà tre tratti di corda. Da dieci grappi in sù la pena è di trè tratti di corda, ò berlina, e scudi dieci, e nelle mede-

fine, pene incorrerà chi hauerà Vua in Casa.

6 Ogni Contadino dourà tener al collo de' Cani l'vncino longo due sommessi di vncino sotto pena di baiocchi 20.

7 Non è lecito à Contadini tenere, ò hauere viti verdi, ò secche, sarmenti, pali, fogliami, raspoli, ò vinaccia d'Vua, d'Agresta da Santa Maria Maddalena fino sarà vendemmiato sotto pena di soldi dieci per vite secca, e per ciascuna di dette cose, e di mezzo scudo per vite verde, soldi dieci per fascina, e per palo vno scudo.

8 Non sia lecito portare à vendere vua durante il tempo dell'Vua à persona alcuna anco forastiera, eccetto Moscatello, Luiatica, Maiolo, Vua Romanina, Pergola, Gibibbo, & altre simili sotto pena della perdita dell'Vua, e di vno scudo.

9 Andando alle Vigne anco con licenza, non si porti canna, pertica, ò chiouella, ò bacchetta coll'vncino atti à pigliar Vua sotto pena di vn scudo d'Oro.

10 Le pene s'intendano duplicate, se il delitto sarà fatto di notte.

11 Nessuno ardisca cauar Vigna ancorche propria senza licenza del Consiglio generale sotto pena di scudi cinque d'Oro, & il terreno non sia posto ad altro vso, e questo in conformità de' Capitoli 1.2.3. 6.8. 9.11. 22. 26. 29. delle medesime Vigne.

12 In oltre si douranno anco far osseruare tutti li bandi, ordini, e prouisioni, che si fanno, e publicano d'ordine dell'Illustrissimo Magistrato sopra le Vigne, con la riserua sempre delle facoltà de' Signori Antiani circa le medesime Vigne, e danni dati come si è detto altre volte.

Dell'Ordine di procedere.

CAP. VIII.

1 NElle cause de' danni dati si dourà procedere sommariamente come si è detto, mà però si dourà osseruare la *Rubrica 1. lib. 5. Statut.*

2 Il luogo della Residenza sarà nell'Vfficio della Guardia de' Notari al Banco proprio del danno dato.

3 Di dieci in dieci giorni consegnerà alli Saltari le commissioni segnate contro gli accusati conforme al cap.7. & 11.

4 Non si douranno fare essecutioni in bestie, mà in pegni morti, che si douranno porre al Massatolo conforme al cap.6. doue douranno stare per venti giorni.

5 Il Giudice possa prorogare il tempo dell'essecutioni per altri cinque giorni oltre li primi dieci, quando non si sij potuto essequire per impedimento degli Essecutori, ò del Saltaro conforme al cap.8. anco possa seruirsi de' Cauedolari, e Capellani per fare essequire realmente.

6 Spirato il tempo delle difese conforme allo Statuto possano li Sign. Antiani prorogarlo per qualche giorno conforme al cap. 10.

7 Il Giudice non possa cancellare accuse se non in scritto, e li Saltari presenti, ò citati quando vi habbino parte nella pena, e la Cancellatura altrimente fatta sia nulla, e questo perche li Saltari possano querelarsi appresso li Signori Antiani dell'ingiustitia conforme al cap. 21.

8 Quelli, contra de' quali saranno rilasciate l'essecutioni, ò commissioni per mano del Notaro, e sottoscritte dal Giudice non possano esser vdiri senza la remissione delli Signori Antiani ottenuta in scritti, eccettuando quelli, che fossero stati contumaci, à quali possa il Giudice per vna volta concedere vna dilatione à diffendersi conforme al cap.34.

9 Chi facesse resistenza al Saltaro, che fosse mandato dal Giudice à fare alcuna essecutione con impedirlo che non li leui il pegno, caschi in pena di trè scudi d'applicarsi la metà alla Reuerenda Camera, la quarta parte al Giudice, e l'altra quarta agli Essecutori, che si manderanno dal medesimo Giudice à riscuoterla subito intesa la relatione giurata del Saltaro con vn Testimonio degno di fede &c.

Tassa delle mercedi de' Notari deputati al Tribunale del danno dato.

CAP. IX.

1 IN prima habbia da' hauere per ciascheduna Cancellatura d'accuse date per gli Saltari à ciascuna persona da' detti accusari ——— baiochi 2 —

Item in tempo dell'Vua per ciascheduna Cancellatura —— baiocchi 1 —

Item per ciascuna accusa, e querela data contro alle Scole —— baiocchi 4 —

Item per ciascuna risposta fatta alle dette accuse, & instanza — baiocchi 1 —

Item per ciascheduna altra Instanza fatta nelle dette accuse — baiocchi 1 —

Item per Instanza, e giuramento de' testimonij, e pronuncia —— baiocchi 2 —

Item per l'esame di ciascun testimonio, e pro-

e prodotte d'ammissorie — baiocchi 4 —
Item per la relatione de' Signori Giudici, ò altri Stimatori, i quali andaranno à vedere li danni dati, e pronuncia computata l'Instanza baioc. 7 —
Item per ciascuna Instanza alla sentenza ———— baiocchi 2 —
Item per il rogo delle Sentenze debba hauere la terza parte di quello hauranno li Signori Giudici, e non più ———— baiocchi ——
Item per l'Intimatione di esse Sentenze ———— baiocchi 2 —
Item per rogo d'appellatione - baioc. 4 —
Item per l'eleuatione delle Sentenze tanto quanto importa il rogo ————
Item per l'eleuatione del Processo per foglio ———— baiocchi 3 —
Item che le bestie grosse trouate nelle stoppie, e cacciate da dette Vigne conforme li Capitoli paghino per bestia per ciascuna volta che sarà trouata ———— baiocchi 2 d.6
E le pecore per ciascuna — deneri 4 —
I Sign. Giudici habbino quattrini trè per libra delle Sentenze assolutorie, purche non eccedano scudi due di Paoli ————
Al Notaro il terzo come sopra ————
Per l'accesso d'alcuno de' Sig. Giudici al luogo della differenza habbia ———— baiochi 60 —
Il Notaro ———— baiocchi 40 —

Intus *Illustrissimo, e Reuerendiss. Sig. mio, e Padrone Osseruandiss.*

Foris *Illustrissimo, e Reuerendiss. Sig. mio, e Padrone Osseruandiss. Monsign. Barni Vicelegato di Romagna, e Visitatore Apostolico.*

IN virtù della lettera di V. Sig. Illustrissima fattasi esatta ponderatione sopra li nuoui Capitoli del Danno dato, & essendosi trouati ragioneuoli, e pieni d'equità possono senza difficoltà essere approuati dalla S. Congregatione del B. Gouerno la Giurisdittione del Giudice, & applicatione delle pene alla Communità, è fondata sopra le Costitutioni Pontificie di Sisto Quinto, e Clemente Ottauo, e sopra la surrogatione delle Communità à titolo oneroso in luogo de' Commissarij Camerali. La dispositione delle pene, & ordini di procedere sono cauate dallo Statuto, & antiche Capitolationi di questa Città. Le Tasse de Notari sono alquanto mutate, mà in sì poca quantità, che riescono irrileuanti. Restano alcuni casi compresi nelli sopradetti Capitoli, de' qual viene disposto dalli Bandi Generali, e vi procedono li Signori Gouernatori, onde crederei, che si douesse omninamente riseruare la loro autorità, e Giurisditione. Che è quanto mi accade di significare à V. S. Illustrissima, alla quale col ritorno de' medesimi Capitoli rassegnando la mia immutabile diuotione bacio per fine riuerentemente le mani. Faenza 9. Settembre 1683.

Di V.S. Illustrissima, e Reuerendiss.

Deuotiss. & Obligatiss. Seru.
Gio: Batt'sta Anguisciola.

Foris *Eminentiss. e Reuerendiss. Sig. Padrone Colendissimo Il Sig. Card. Cybo Prefeto della S. C. del Buon Gouerno.*

Intus *Eminentissimo, e Reuerendiss. Sig. e Padron Colendissimo.*

ESsendo stati diligentemente considerati da Monsignor Gouernatore di Faenza i Capitoli del Danno dato rinouati dal Cõseglio generale di quella Città, concorre à crederli ragioneuoli, e pieni d'equità, onde possa l' E. V. degnarsi d'approuarli con riserua della giurisdittione de' Gouernatori pro tempore come potrà seruirsi riconoscere dalla stessa lettera originale di quel Prelato, che vnita al Memoriale, e Capitoli dati per parte di quel Publico trasmetto all'E.V. alla quale faccio diuotissima riuerenza. Rauenna 18. Settembre 1683. Di V.E. Vmil. Diuot. & Obl. Ser.

Girgio Barni.

Proposita sub die 15. Maij 1684. in S. Congregatione Boni Regiminis emanauit sequens resolutio. *Iuxta votum Visitatoris Apostolici, & Gubernatoris olim Ciuitatis Fauentiæ*, vigore cuius scripta fuit prædicto Illustrissimo, & Reuerendissimo D. Barnio Visitatori Apostolico Prouinciæ Romandiolæ Epistola ten. sequen.

Inherendo la S. Congregatione al parere di V. S; & à quello di Monsig. Anguisciola già Gouernatore di Faenza intorno all'istanza fatta da quella Communità per l'approuatione dei Capitoli de' danni dati, è benignamente condescesa d' ordinare l'osseruanza di quelli, onde V.S. farà così seguire, e Dio la prosperi. Roma 15. Maggio 1684. Di V.S. Come Fratello.

Alderano Card. Cybo.
Antonio Lorenzo Ratta Segretario.

Resolutio Sac. Congregationis Immunitatis Ecclesiasticæ fauore Eminentiss. Episcopi Fauentini circa exercitium eius iurisdictionis ordinariæ in omnibus Terris, & locis suæ Diœcesis in Ducatu Ferrariæ positis.

Eminentiss. e Reuerendiss. Sig. mio Osser.

ESsendo stato riferito alla Santità di N.S. la differenza nata trà la Corte di V.E., e gl'Huomini dell'Vniuersità di Bagnacauallo in cotesta sua Diocesi, che per essere dentro lo Stato della Legazione di Ferrara, pretendeuano di non poter'esser forzati à comparire nella sua Corte Ecclesiastica di cotesta Città, nè essere trasportati in cotesie Carceri Ecclesiastiche fuori di quella Legazione sotto pretesto di Priuilegij concessi alla Città, e Stato di Ferrara in vn Breue della fa:me:di Clemente VIII. *de causis non audiendis ad Vrbis Tribunalia à Ciuitate Ferrariæ, & toto Ducatu* sotto la data delli 14. Ottobre 1600. La Santità Sua inteso lo Stato della causa, che fù proposta in questa Sac. Congregatione dell'Immunità Ecclesiastica à 5. Aprile prossimo passato, hà commandato, che si notifichi à V.E. che il medesimo Breue non impedisce à lei d'esercitare liberamente la sua Giurisdizione ordinaria ne'luoghi sottoposti alla sua Diocesi con tirare anco le Cause, e Persone di quel Ducato à cotesta sua Corte Ecclesiastica di Faenza, ò in altro luogo della Diocesi, benche fuori de' limiti del detto Ducato, e bacio à V. E. vmilmente le mani. Roma 16. Luglio 1661.

Humiliss. & Affettionatiss. Seruitore.
M. Cardinal Ginetti.
B. Rocci Segretario della S. C.

ORDINATIONES

Obseruandæ à Commissarijs Caualcantibus in exactione operum Cameralium contra Communitates Status Ecclesiastici.

Buonaccorso Buonaccorso Tesoriere Generale di N.S. e sua Reuer. Camera Apostolica.

Alli Gouernatori, & altri Offitiali dello Stato Ecclesiastico.

VEdendosi per esperienza, che dall'inosseruanza de' Bandi, e buoni ordini altre volte publicati sopra il modo, che deuono tenere li Commissarij Caualcanti con le Communità dello Stato Ecclesiastico nell'esattioni Camerali nascono ben spesso inconuenienti. Però io per dar prontamente quei rimedij, che dependono dalla mia mano, seguendo li clementissimi sentimenti di N. Sig. secondati anco dalla S. Congregatione deputata sopra il sollieuo delle Communità, hò stimato esser bene di prouedere, che si osseruino gli ordini dati in questa materia dal già Card. Pietro Aldobrandini Camerlengo di S. Chiesa, con Editti sotto li 12. Decembre 1605. & 27. Agosto 1606. e con lettera dell'vltimo Agosto 1596. & dal Cardinal Borghese 28. Ottobre 1606. & à quest'effetto communico alli sudetti Gouernatori, & altri Offitiali de luoghi le mie facoltà, acciò che come deputati da me faccino osseruare li medesimi ordini, con farli à cautela nuouamente publicare insieme con l'intiero tenore della presente lettera, e sentano li ricorsi di quelli, che pretendano di esser grauati dalli detti Commissarij, & anco dagli Appaltatori, & altri Ministri Camerali per qualsiuoglia causa, che habbia bisogno di presentaneo rimedio, e che dalla decisione di quella non s'inferisca alla Camera, & Appaltatori danno irreparabile, con prendere quelle prouisioni, che alla loro prudenza pareranno più opportune, assicurando però sempre con idonee cautioni l'interessi della Reu. Camera, e suoi Appaltatori. Doueranno bene hauer riguardo, che non resti impedito il corso degli assegnamenti Camerali, e quando si trattarà di somma eccedente scudi cinquãta, sentite le parti, mi participeranno quãto da esse sarà stato dedotto, per poter dirle quel, che mi occorrerà, secondo la qualità de casi. Sappino in oltre, che S.B. comanda, che ogni cosa nel suo Tribunale si spedisca gratis, eccettuato la scrittura dell'Attuario da tassarsi al loro arbitrio, habita ratione laboris, e doueranno hauere particolar cura, che anco in questo non vi sia eccesso. Roma li 12. Gennaro 1668.

B. Buonaccorsi Tes. Gen.

E D I T T O

Concernente l'ordine, che si hà da tenere circa li pagamenti da farsi dalle Communità alli Tesorieri, & altri Esattori, & Offitiali Camerali.

Pietro del Titolo de' SS. Giouanni, e Paolo Prete Cardinale Aldobrandino della S.R.C. Camerlengo.

PEr rimediare agl'inconuenienti, e disordini, che nascono dalla confusione de' con-

conti, che gli Esattori, Camerlenghi, & Depositarij della Communità dello Stato Ecclesiastico tengono de pagamenti, che fanno per dette Communità alli Tesorieri delle Prouincie, ò altri Esattori dell' impositioni Camerali, e de frutti, & assegnamenti de monti per ordine espresso di Nostro Signore datoci à bocca, e per l'autorità del nostro offitio di Camerlengato, e per resolutione fatta in Congregatione delli sgrauij. Per tenore del presente publico Editto ordiniamo, & espressamente comandiamo à tutti, e singoli Tesorieri, & altri Esattori Camerali, che nel riceuere per l'auuenire qualsiuoglia somma di denari per dette Communità in conto della Camera Apostolica, ò de Monti debbano fare le riceuute chiare, e distinte, se per resto, ò à buon conto resti la Communità debitrice, & all'incontro ordiniamo, & espressamente comandiamo come di sopra à tutti i Camerlenghi, Thesorieri, Depositarij di dette Communità, che paghino à suoi tempi l'intiera somma, che deue la sua Communità per ciascheduna impositione, e che almeno vna volta l'anno saldino con il Tesoriero, ò Esattore della Prouincia, riportandone final quietanza per consegnarla al Magistrato in presenza del Gouernatore, ò Potestà del luogo, il qual saldo per maggior commodità loro vogliamo, che si facci il mese di Maggio, ò di Settembre, sotto pena à chi contrauerrà oltre il rifar di proprio tutto il danno, ò interesse, che le Communità ne patissero, anco di trecento scudi per ciascuna persona, che mancassero di essequire alcuna delle sopradette ordinationi, d' applicarsi vn terzo alla Camera Apostolica, vn terzo alla Communità del luogo, e dell'altro terzo la metà al Giudice, e l'altra al Fiscale, che esseguiranno, e faranno esseguire respettiuamente le sopradette pene, & altre à nostro arbitrio, & anco corporali secondo la qualità de' casi, e delle persone.

Et accioche nessuno possa pretendere ignoranza della presente ordinatione vogliamo, che li medemi Tesorieri delle Prouincie, a' quali sarà indrizzato questo Bando con nostre lettere si piglino cura di farlo intimare alle Communità di ciascun luogo, & alli loro Depositarij, Camerlenghi, & altri come di sopra, e che pigliando fede della presentatione, la rimandino in mano nostra per conseruarli appresso l'atti dell'infrascritto Notaro, e che questa intimatione habbia forza, & vigore come se à ciascuna fosse personalmente intimata. Volendo in oltre, che li Tesorieri, & Esattori Camerali sopradetti debbano tenere affissa nella loro Depositaria in pupblico copia stampata del presente Editto acciò chi và per far detti pagamenti sappia in qual forma debba farseli la quietanza, e ciascuna Communità nel creare il loro Camerlengo, Tesoriero, ò Depositario sia tenuta di consegnarla per rogito di Notaro vna copia simile con la nota di tutte l'impositioni Camerali, e de tempi, nelli quali maturano, à fine che per la mutatione di detti Offitiali non si possa pretender' ignoranza della presente ordinatione, e prouisione sotto pena al Cancelliero della Communità, che sarà in ciò negligente della priuatione dell'essercitio di Notariato, di cinquanta scudi d'applicarsi proportionabilmente come sopra, e se per negligenza di detti Camerlenghi, ò Depositarij delle Communità non si facessero in tempo le paghe, che si deuono alla Camera Apostolica, e che perciò fosse necessario di mandar caualcanti, ò commettersi represaglia, vogliamo, che in ciò si osserui il Bando altre volte publicato sopra di ciò, quale à quest'effetto rinouiamo, e vogliamo, che quì s'habbia per espresso, & inserto, e che detti Caualcanti non possino riceuere sotto pretesto de viatici, ò d'altro mercede alcuna se non portano seco, ò non mostrano detto Bando, perche il pagamento, che riceuono si facci del tutto conforme al tenore di esso, dando in questo licenza alli Gouernatori, & Offitiali di ciascun luogo di procedere contro chi trasgredisse la detta forma, & dichiarando, che eccedendo in alcuna parte incorrino in pena di trè strappate di corda, e priuatione dell'Offitio.

E se alcuno di detti Tesorieri, Esattori, & altri Ministri Camerali habitassero in Roma di maniera, che li pagamenti s'hauessero da fare in Roma, vogliamo, che il presente Editto publicato, stampato, & affisso, che sarà in Campo di Fiore, & altri luoghi soliti di Roma, astringa questi tali, come se li fosse personalmente intimato, come di sopra. Dato in Roma in Camera Apostolica li 12. di Decembre 1605.

P. Card. Aldobrand. Cam.

H. Vaccarius Auditor.

Hie. Scanardus.

Die

Die 14. Decembris 1605. supradictum Edictum affixum, & publicatum in acie Campi Floræ, & alijs locis solitis Vrbis per me Christophorum Fundatum Apostolicum Cursorem.

P. Aloysius Peregrinus Mag.

ORDINATIONI

Da osseruarsi con le Communità immediatamente soggette alla Sede Apostolica dalli Commissarij sopra l'essationi Camerali.

Pietro del Titolo de SS. Gio: & Paulo Prete Card. Aldobrandino della Santa Romana Chiesa Camerlengo.

Vedendosi, che l'ordinationi stabilite altre volte per prouedere, che li Popoli dello Stato Ecclesiastico non siano dall'indescrittione de'Commissarij indebitamente grauati, sono da molti poco osseruate, di commissione di Nostro Signore datoci à bocca, & per l'autorità del nostro offitio di Camerlengato comandiamo, che per fin tanto, che si proueda di migliore, e più perfetto modo, si osseruino inuiolabilmente con le Communità immediatamente soggette alla Sede Apostolica gl'infrascritti Capitoli, già firmati altre volte, & hora in molti capi ampliati.

1 Che li Tesorieri prima di mandar Commissarij, ò altri à grauar le Communità di viatico, debbano farle intimare, che paghino per quindici giorni auanti, con vn messo à piedi, il quale non possa pigliare più di vn giulio per ciascheduna Communità, & alla sua relatione si creda, come anco si creda al Tesoriero se in cambio di mandare persona à posta, hauerà per lettere fatto la medesima diligenza con li Officiali de'luoghi, e passato detto termine, e non prima possano mandare vn solo Commissario caualcante, ò Essecutore con la spesa, e modo, che si dirà à basso.

2 Che subito arriuati detti Commissarij, Caualcante, Sostituti, Esattori, & Essecutori debbano presentarsi al Gouernatore, Podestà, ò altri Officiali del luogo, con il conto distinto di tutto quello, che deue quella Communità fino à quel dì, sottoscritto dal Tesoriero, ò Esattore principale, affinche astringano li Depositarij Camerlenghi, Essattori, ò Affittuarij conforme agli oblighi loro à pagare, & anco li Sindici, & Officiali del luogo in caso, che bisogni, e finche non si presenteranno nel modo sudetto, ò che non potendosi hauere la presenza di detti Officiali non affigeranno alle porte della loro residenza vn' intimatione dell'ariuo loro con due testimonij, non cominci à correrli viatico, ne la Communità sia tenuta à spesa alcuna.

3 Che detti Commissarij non debbano andare con maggior spesa di vn cauallo, e di due parsone al più, computata la loro persona, se però il solito non sarà che si facci minor spesa, che in quelle Prouincie, e luoghi che vi sarà il solito sudetto, vogliamo, che si osserui.

4 Che il salario de' Commissarij, e loro Essattore à cauallo sia di giulij cinque, de'Commissarij à piedi di giulij dui il giorno, oltre la spesa del viuere, doue però non sia solito pagarsi meno, etiam che andassero per diuerse essattioni, ò commissioni, della spesa del viuere si habbino da contentare secondo la qualità loro, e del luogo modestamente, come se andassero per loro facende, e spendessero della borsa propria, dandosi auttorità alli Gouernatori, & Officiali maggiori, che non riconoscono Superiori in Prouincia d'interporsi, e sopraintendere, che le Communità supplischino al semplice bisogno, e non siano grauate in niente più, e gli altri Officiali minori d'interporsi con detti Commissarij, ò loro Ministri, perche si contentino dell' honesto, e non potendo accordargli, di pigliare informatione degli eccessi, che fanno, per mandarla à noi.

5 Che il giorno s'intenda 24. hora da computarsi dall'hora, che arriueranno in quella Terra, è luogo, e che si presenteranno come sopra al Gouernatore, ò Officiale del medesimo luogo, di modo che giungendo il Commissario vn giorno, e partendo l'altro fra le 24. hore, non habbia hauere se non vn viatico, ma se il Commissario per la sua diligenza si spedisse di riscuorere per la Camera in manco tempo di vn giorno in vna Terra, ò luogo, si debba pagare il suo viatico da quella Communità intieramente, come vi si fosse trattenuto tutto vn dì.

6 Che li Commissarij, Caualcanti, Essattori, & Essecutori siano tenuti portare con loro vn foglio, ò conto sottoscritto dal Tesoriero della Prouincia, ò Essattore principale, nel qual sia annotato distintamente tutto quello, che per ciascheduna impositione separatamente douerà pagare quel-

la Communità dal dì del pagamento antecedente fino al giorno, che vanno à riscuotere, affinche il Cancelliero, ò altri per la Communità ne pigli copia, e sotto di essa debbano fare riceuuta, e quietanza delle somme, che riceueranno chiaramente, e distintamente, con specificare in caso, che non fossero intieramente sodisfatti conforme al foglio, in quale conto, per quale impositione, e per quanta somma resti debitrice la Communità, ò suo Depositario, e Tesoriero, à finche possa sempre vedersi per fino à che tempo, e per quale impositione si sarà pagato, e non si pigli in confuso à buon conto, si come s'è fatto per l'addietro in danno de' Popoli, e le quietanze, che si faranno da detti Commissarij, Esattori, e Caualcanti siano poi ammesse alle Communità, come se fussero fatte da medemi Appaltatori, e Tesorieri principali, e non portãdo li Commissarij il detto conto, e non facendo la quietanza come sopra, non li corra il salario, ne la Communità sia obligata à cosa alcuna, ma s'intendino stare in tutto, & per tutto à loro spese.

7 Che li medesimi Commissarij, & altri Esattori non possino andare, nè mandare à riscuotere per il secondo anno alcuna sorte d'impositione, se prima non haueranno finito di riscuotere intieramente quelle dell'anno antecedente, e non haueranno fatto quietanza, e riceuuta finale, volendosi che non si confondino l'essattioni, e li pagamenti di vn'anno con quelli dell'altro, ma che d'anno in anno si saldi, e facendosi altrimenti non siano le Communità tenute nè à spesa, nè à viatico veruno come sopra.

8 Che nessun Commissario possa pigliar viatico, ò altro salario, se non riscuoterà il principal debito, ò buona parte di esso nelli modi sudetti, nè possino concedere dilatione veruna alla Communità per premio, ò pagamento alcuno, ma si bene senza premio, quando lo meritassero, e che da essi Commissarij patesse honesto il concederla,

9 Et non possino riscuotere viatici da quei luoghi doue non si conferiranno personalmente, eccetto i luoghi piccoli, cioè di cento fuochi à basso, quali per minor spesa loro sia lecito alli Commissarij chiamarli à vna Terra loro vicina, e più commoda, e farsi sodisfare del suo viatico, delle Terre chiamate per rata, come se fossero vna Terra sola, dandosi auttorità all'Offitiale di quel luogo, di vedere, che il Commissario non facci fraude, e che nessun luogo non sia grauato, se non per la sua portione, quanto alli viatici: ma se fossero Terre, ò luoghi sospetti possino farli pagare da ciascheduna interamente, come se vi fossero andati personalmente.

10 Non possino i Commissarij procedere à far represaglia, se prima non haueranno vsato ogni diligenza in riscuotere, e se non saranno stati personalmente à quel luogo per questo effetto nelli modi sudetti, ouero non haueranno intimato, caso che fosse de' luoghi piccoli come di sopra, ò sospetti, e se non saranno passati giorni quindici prima, che gli faccino altra spesa di represaglia, altrimenti non habbia effetto veruno la represaglia.

11 Che li Commissarij nelli luoghi immediatamente soggetti alla Sede Apostolica, non faccino represaglia, se prima non la notificaranno, ò non ricercaranno li Gouernatori, Offitiali de' luoghi, non osseruando le cose dette nel Capitolo precedente, la represaglia non habbia effetto veruno, dandosi facoltà alli Gouernatori, & Offitiali maggiori, che non riconoscano Superioti in Prouincia d'interporsi prima, e non gli riceuendo d'accordo di far restituire li beni, & rilassar le persone, e bestie represegliate contro la forma di questi Capitoli, & agli altri Offitiali minori d'interporsi, e di prenderne informatione in caso, che non restituiscano d'accordo, & in tal caso li Commissarij siano tenuti à tutti i danni, spese, & interesse, che essi seguiranno.

12 Che gli Essatori, Essecutori, e Sbirri per tal represaglia, non possino per lor mercede pigliare se non mezzo scudo da cinquanta scudi in giù, e dalli cinquanta alli cento, e da cento à cento cinquanta vn scudo e da lì in sù à qualsiuoglia somma due scudi, e non più; ordinando, che doue sarà solito, che si paghi meno, che si osserui il solito sudetto.

13 Che non possino li detti Commissarij, Essattori, & Essecutori fare essecutione, e represaglia in boui aratorij, in huomini che attendino all'Agricoltura, nè altra cosa spettante alla medesima Agricoltura, nè meno in vesti, gioie, & altri mobili di donne, concernenti la loro persona, altrimenti l'essecutione, e represaglia sia nulla, e di niun valore, & l'Offitiale del luogo debba subito far restituire il tutto, e far rilasciare li carcerati, volendo in ogni modo

do che essi sian tenuti à quelli danni, ò spese, come sopra.

14 Che li giorni di Festa di precetto non possa farsi represaglia, ò essecutione, e che nessuno possa carcerarsi in Chiesa, ò luoghi sacri, se bene, Dio lodato, non bisogna ricordarlo, dandosi auttorità ad ogni Offitiale di far scarcerar subito quelli, che fussero carcerati, e restituire tutto quello, che si fosse leuato per essecutione contro la forma del presente Capitolo.

15 Che li beni, che si piglieranno in essecutione, ò per represaglia legitimamente, si debbano vendere nel medesimo luogo doue saranno fatte l'essecutioni, se però vi sarà Depositaria publica, e commodità di oblatori pronti, altrimente passato vn giorno intiero senza potersi vendere, possano trasportarsi al capo della Prouincia, e facendosi l'essecutione in campagna, sia in arbitrio dell' Essatore di ridurle dentro il luogo, nel territorio del quale è fatta l'essecutione, ò in altro luogo piu vicino; purche in ciascuno di detti luoghi si facci la diligenza sudetta di vendere li beni represagliati prima di trasportarli altroue.

16 Che ne i beni represagliati, ò pigliati in essecutione detti Commissarij, Essatori, & Essecutori non possino ingerirsi, nè comprarli per se, nè per supposta persona, nè ritenerli appresso di se, nè seruirsene in modo alcuno, dandosi facoltà alli Offitiali de' luoghi in caso, che si contrauenga di far restituire subito alli Padroni il tutto, e volendo ancora, che li medesimi Officiali debbano darne conto alli Superiori di Roma, acciò si possa dare il debito castigo à chi contrauerrà.

17 Che gli animali, che si pigliaranno per represaglia, ò per essecutione debbano mettersi nello stallatico del luogo se vi è, e non tenerli per l'hosteria, e non trouandosi à vendere nel termine detto di sopra, possano condursi al capo della Prouincia, doue dandosi sicurtà in forma depositi per la somma, per la quale si sarà fatta la represaglia, si rilassino subito.

18 Che vno, che habbia più essationi, e commissioni, non possa andare, nè mandare se non vn'Essatore per tutte, e quando arriua nelli luoghi, che debba notificarle alli Gouernatori, Offitiali, Priori & altri delle Communità, & operare li siano pagate tutte, anzi, che vn Commissario habbia da riscuotere, e mandare per le sue essattioni tutti, ò ridurre i Commissarij à minor numero, che sia possibile per non dare spesa di tanti Commissarij alle Communità.

19 E detti Commissarij, ò loro Essattori, debbano scriuer giornalmente, e tener conto in vn libretto presso di loro à posta tutto quello che pigliaranno anco per loro stessi di ciascheduna Communità, e conseruarlo per poterne dar conto, caso che alcune si querelassero contro di essi, di estorsioni, come anco debbano farne riceuta distinta, giornata per giornata, tanto de viatici, e d'altre spese in viuere, & in altro alla medesima Communità, e ricusandosi di farlo, non sia astretta à darli niente.

20 Che detti Commissarij siano tenuti render conto per tutti li Ministri loro, contro li quali pretendendosi cosa alcuna criminalmente per occasione del suo officio, essi Commissarij siano tenuti d'ogni diligenza, à presentarli, e sempre restino obligati i detti Commissarij ad ogn' interesse ciuile, di chi hauerà patito danno, ò estorsioni da essi Sostituti, e Ministri.

21 E non facendo i Commissarij, ò loro Essattori il loro debito, come si è detto, ouero contrauenendo, possino li Gouernatori, & Officiali de' luoghi prouedere secondo le facoltà dateli sopra, nel resto debbano li Gouernatori delle Prouincie pigliar di ciò informatione, e darne auiso alli Superiori di Roma.

22 Sia tenuto ogni Commissario, Essattore, Caualcante, nell'andar riscuotendo per li luoghi soggetti alla sua essattione portare sempre le presenti Ordinationi stampate, e mostrarle agli Offitiali, alle Communità, e particolari interessati, che faranno instanza di vederle, e non portandole, ò ricusando di mostrarle, l'essecutione sia nulla, & ogni spesa vada à conto suo, dandosi facoltà alli Gouernatori, & altri Offitiali de' luoghi di prohibirli l'esigenza, e fare che le Communità, nè altri siano astretti pagare viatico, nè altro.

E facendo altrimente di quanto s'è detto di sopra, saranno castigati irremissibilmente, & acciò che nessuno possa pretendere ignoranza commandiamo, che le presenti Ordinationi si publichino, & affighino in Roma alle porte della Camera Apostolica, in Campo di Fiore, & altri luoghi soliti di Roma, & astringhino ogn'vno trà quindici giorni, come se gli fossero stati personalmen-

nalmente intimati. Dato in Roma nella Camera Apostolica il dì 27. Agosto 1606.

Fro Illustriss. D. meo Cam. C. Card. S. Georgij.

Hercules Vaccarius Aud.

I. Monterentius Commiss. Gen.

Hie. Scanardus.

Die 28. Augusti 1606. Supradictum Edictum affixum publicatum fuit in valuis Cam. Apost. & alijs locis solitis Vrbis per me Christophorum Fundatum Curs.

P. Matthaus Lucarutius Curs. pro D. Mag. Curs.

Lettera del già Card. Aldobrandino.

Illustre Signore, nella Congregatione, che fù tenuta vltimamente auanti N.S. fù resoluto, che li Gouernatori, & altri Officiali de luoghi possino per via di ricorso, come delegati da Monsignor Camerlengo intender gli aggrauij, che li popoli pretendano di riceuer da qualsisia Ministro Camerale fino alla somma di scudi venti, senza che le parti siano necessitate venire à richiamarsene in Camera: Per essecutione del quale scrissi à V S. vna mia li 30. Luglio passato. E perche Monsignor Tesoriere mi fà sapere, che questa mia lettera s'interpreta diuersamente da quello, ch'è stata l'intentione di sua Santità di concedere, e mia de scriuere, pretendendosi di poter prohibire per virtù di essa alli Tesorieri, & altri Ministri Camerali di valersi delle facoltà loro di procedere, e rilassare per qualsiuoglia somma, ancorche minore di 20. scudi contro li debitori Camerali, & altri; Vengo con questa mia à dirle, che li Tesorieri, Appaltatori, e Ministri della Camera, non ostante detta mia lettera, possono, come prima proceder per qualsiuoglia somma etiam minore di 20. scudi, senza che li Gouernatori, & altri Officiali de' luoghi gl' impediscono; mà doppo, che detti Ministri Camerali haueranno fatto quello, che per virtù delli loro capitoli, e facoltà pretendano le sia permesso: In tal caso vuole N.S. che sia lecito à quelli che si pretenderanno grauati, in vece di ricorrere come prima in Camera ricorrano hora alli Gouernatori de' luoghi nelle cause fino alla somma di 20. scudi, e questo ricorso habbi, & operi il medemo effetto, come se fossero veramente ricorsi in Camera, procedendo con quelle stesse facoltà che la Camera procede. In questo modo dunque dourà V.S. intendere l'ordine già dato da me, & eseguirlo, e N. Sig. la conserui. In Roma l'vltimo d'Agosto 1596.

Di V. S.

Come Fratello

Il Card. Aldobrandino

Lettera del già Card. Borghese.

E Stato discorso molte volte in questa Congregatione de' sgrauij, e de Bono-Regimine per ordine di N. Sig. del modo d' esigersi l' impositioni Camerali senza grauar di maggior spese le Communità, rispetto all' essecutioni, e represaglie, e finche sua Santità possa applicarui rimedio più opportuno, come sommamente desidera: si è ordinato, che li Tesorieri, & Esattori, osseruino la forma, che si contieue nell' inchiuso Editto, che si è fatto stampare a posta: e perche anche dalla banda della Communità, o suoi Officiali si faciliti l' essequutione di questo pensiero, e si prouegga col pagare a suoi tempi le spese, che pure è stato necessario di permettegli, quando non possono riscuotere nel termine, che gli si prefige. Si è risoluto, che ciascuna Communità procuri vna nota di tutte l'impositioni, e del tempo, che maturano, e che si tenghi affissa in Cancellaria, e nel luogo della residenza del Magistrato, perche li Priori, che sono peritempi procurino, e faccino con effetto Che li Depositarij, Camerlenghi, ò Esattori, a chi tocca, non solo paghino in tempo, ma che mostrino, e riportino in Cancellaria la riceuuta di detto pagamento; altrimente finito il loro Magistrato, nel qual tempo deuono esser sindicati dell' altre attioni loro, non mostrando d' hauer fatte tutte le loro diligenze contro detti Depositarij, ò loro sigurtà, debbano esser astretti à pagar del proprio alle Communità, quanto importa la rata di dette impositioni. Volendo, che con tuttociò siano astretti li Depositarij conforme agli oblighi loro, e nella medema pena vuole, che incorrano ancora li Gouernatori, Podestà, Commissarij, & Officiali, che ricercati da Priori, non faranno ogni possibile diligenza d'astringere detti Esattori, ò Depositarij, a mostrare il pagamento nel termine, che matura, ò che nè sindicati de' Magistrati, non procurando l' effettual essecutione di quest' ordine, di che doueranno anco essi render conto nelli sindicati loro, & essere astretti al pagamento. Sarà però contenta V. S. d'ordinare, che si notifichi

R per

per tutta la sua legatione questa resolutione, e che lettasi in publico Conseglio s'inserisca nel libro de' Statuti, e nell'ingresso d'ogni Magistrato si giuri specialmente l'osseruanza di essa, e che per questa prima volta si mandi quà fede publica di essa, e dell'affissione di detta nota de' pagamenti, & á V. S. Illustriss. bagio le mani. In Roma li 28. Ottobre 1606.

Di V.S. Illustriss. e Reueredis.

Humiliss. Seruit ore

Il Cardinal Borh gese.

Erectio Montis Frumentarij facta in Ciuitate Reatis opera Patris Andreæ de Fauentia Min. Obseru.

IESVS CHRISTVS, MARIA VIRGO.

Capitula Montis gratiæ B. Mariæ Virginis confirmata in Camera Generali mensis Septembris die 6. anni 1489. nulla ballota in contrarium.

AL Nome di Dio Nostro Signore, e della sua Benedetta Madre sempre Verg. Maria, e della gloriosa S. Barbara Auuocata, e Prottetrice di questa nostra Magnifica Cittá di Rieti, e di altri nostri gloriosi Protettori nelli anni del Signore 1489. nel mese d'Agosto adì 25. del detto mese, cioe nel dì glorioso dell'Assuntione della Benedetta Madre Vergine Maria, á cui reuerentia, laude, & honore si ordina questo Santo Monte del grano, regnante il N. S. Clementissimo Papa Innocentio Ottauo.

Qui di sotto si fatá mentione, ordinatione, e Capitolo nella prouisione, quale ad honor di Dio, e di tutta la Corte Celeste trionfante per la predicatione, e dottrina del *Venerabil Padre Andrea de Fauentia Ord. Min. de Obseruantia* per souentione, aiuto, e soccorso de' poueri famelici, e bisognosi si ordinano con interuenro, presentia, & assenso della Reuerendissima Signoria del nostro benemerente Gouernatore, e suo Locotenente, e delli Magnifici Signori Confaloniero, & priori della Magnifica Cittá di Rieti, e del predetto *Frat' Andrea*, con li quattro Presidenti, & Soprastanti del Monte della Pietá, e degli altri Spettabili Cittadini del Conseglio generale deputati anco con la presentia del R. P. Vicario Generale del Reuerendiss. in Christo Patre, e Signore Nostro Cardinal Colonna Vescouo Reatino, e del Guardiano di S. Antonio di Padoua extra muros Reat. li quali ordini, e Capitoli quì sotto si scriueranno specialmente circa detta prouisione, e Monte del grano della Benedetta Madre Vergine MARIA.

Quomodo, & per quos Mons grani fuit ordinatus.

In primis si ordina, che il predetto Monte sia chiamato, e denominato il Monte della Pietá del grano della Vergine Maria, il qual Monte sia, & esser debba in dominio, e proprietà, e possessione della Magnifica Città di Rieti, e Republica di quella, e sotto gouerno, prottetione, & amministratione delli quattro Presidenti del Monte della Pecunia. Al qual Monte della Pietá di denari s'intenda questo essere annesso, e connesso, & per il presente connettemo per souentione de' poueri della detta Città, suo Contado, forza, e distretto, & habitanti in essa. Qual Monte di grano prefato dicemo, dichiaramo, & ordinamo, che ne per li Magnifichi Signori Priori, quali per tempo fossero, e saranno ne per dodici del Regimento, nè per Conseglio generale, ne per alcun Gouernatore, & Officiale, ne per alcun quesito colore si debba ne possa diuertire, conuertere ne in tutto, nè in parte, in altro luogo, & nè in altro vso, & in altra forma, che per gl'infrascritti Capitoli si ordinarà. Et qualunque Cittadino, Contadino, ò habitante in essa in publico, ouero priuato di tal cosa à diuersione, e distruttione del detto Monte hauesse audacia parlare, che *ex nunc prout ex tunc* s'intenda essere incorso in pena di ducento ducati d'applicarsi per vna quarta alla Camera Apostolica, l'altra alla Camera Reat. l'altra all'Officiale farà l'esecutione, e l'altra al Monte della Pietá della pecunia *de facto, & sine processu*, mà che volemo, & ordinamo, che di detta diuersione di Monte, conuersion di grano in altro vso, quantunque publico, ò priuato non si debba, ne possa parlare, mà quello sempre mantenerlo, e conseruarlo secondo la forma delli sottoscritti Capitoli.

1 *Creatio Officialis*,

Item volemo, & ordinamo, che l'Officiale, Conseruatore, e Dispensatore sopra il detto Monte del grano della Vergine Maria, quale amministrarà, e dispẽsarà esso grano per le pouere persone bisognose si debba creare per quel modo, e forma, che ordinarà il Conseglio generale di Rieti, ouero per

per coloro, che il detto general Conseglio ordinarà, e per tanto duri suo officio, quãto per li presenti sarà ordinato; Il qual Officiale, e Dispensatore sia obligato in tutto, e per tutto secondo la forma dell'obligatione del Cassiere, e Conseruatore dela pecunia facendo libro autentico vno, ò più secondo l'esigentia, e sia obligato mese per mese reponere, & assegnar conto secondo detto Cassiero di denari è obligato, & possasi eleggere il Coadiutore, e Compagno, quando sia bisogno.

Fundicus Grani.

Item si ordina, e prouede per il presente Capitolo, che tutto il grano, quale entrarà al detto Monte del grano debba tutto entrare, e venire in poter delli quattro Presidenti del Monte nel Fondico sopra di ciò deputato, e specialmente ordinato doue si debba tutto misurare, e misurato descriuere in vn libro autentico. Nel qual fundico si ordina, che vi siano quattro chiaui varie, & ogni vna di esse star debba in poter di detti quattro vna per vno, & in quel luogo, e Fondico di quattro chiaui solo si debba tutto il detto grano conseruare, del quale grano, & entrate del grano detti quattro Presidenti debbano ritener buon conto, e ben conseruarlo, e siano obligati riponerne fedelmente ragione, e calculo, e secondo sono obligati, e tenuti li officiali del Monte della Pecunia, così s'intendono tenuti, & obligati detti Presidenti del Monte del grano à gouernare, e render conto, e ragione, come è detto di sopra, & in detti Capitoli si contiene.

Forma dispensandi granum.

Item, che dd. quattro Presidenti del Monte del grano, Conseruatore del Fundico di quattro chiaui debbano, e siano obligati cominciando in Kal. Ottobre à dare, e mandare al secondo Fundico, doue starà l'Officiale dispensatore del grano, cioè la quinta, ò vero sesta parte di tutto il grano infundicato à misura. La qual quinta, e sesta parte detto Dispensatore del grano debba reponere nel suo Fundico, e quello debba alli poueri bisognosi per la sementa imprestare, e riceuer pegni sufficienti, come di sotto si dichiarerà, e finita la sementa se li auanzasse grano, quello conseruare fin à Kal. Gennaro, & in Kal. di Gennaro li sopradetti Presidenti debbano mese per mese dare, e mandare al detto Fundico, e Dispensatore del grano, tanto del detto grano infundicato nel fundo di quattro chiaui, quanto sia la rata, che tocca ad ogni mese, che basta da Gennaro per fino à Giugno, cioè ogni mese tanto che per fino à Giugno tutto grano infundicato sia (se bisogna) imprestato a pouere, e bisognose persone per loro vso, con pegno sufficiente, eccetto che à panettieri, & altre persone, che fanno pane per vendere, alli quali non si possa imprestare senza licenza di tutti li Presidenti del Monte della pecunia.

Modus reuidendi computa Officialibus

Item, che detto Dispensatore del grano mese per mese sia tenuto, & obligato à reponer ragione, e conto alli detti quattro Presidenti, tanto delli grani imprestati, quanto delli pegni riceuuti, al qual conto, e ragione per più sicurezza, e chiarezza del popolo si debba ordinare, & ogni Domenica prima di ciascun mese, che s'imprestarà per ogni Castello di Rieti, si debba mandare vna persona discreta, e literata à veder detta ragione, e quello che mancarà, che sarà commandato, e deputato, e detta Domenica non si trouarà caschi in pena d'vn Carlino per ogn'vno, e ciascuna volta da applicarsi ipso facto al Monte della pecunia, la qual prima Domenica del mese sia quella che al detto Dispensatore del grano si debba riueder ragione, e quando per negligenza del Dispensatore mancasse, caschi in pena di mezzo ducato, e l'altra Domenica sia obligato, e similmente caschino in pena li quattro Presidenti d'vn carlino per ciascuno, & ogni volta d'applicarsi come di sopra.

Quantum grani mutuari possit.

Item si ordina, e dichiara, che al presente, che il Monte del grano è pouero che non si possa prestare più d'vn quarto di grano per persona, eccetto crescendo il Monte, cresca il prestito, secondo il parere, e giuditio del R. P. Vicario del Reuerendiss. Sig. Cardinal Colonna Vescouo nostro, e del detto Guardiano del Monte, e detti quattro Presidenti.

Pignora sint sufficientia.

Item si ordina, che il Dispensatore, & Administratore del detto grano debba riceuere pegni da persona à chi s'imprestarà detto grano sufficienti, che vagliano il terzo più del prezzo corrente del prezzo del grano, che vale al tempo, che lo pigliaranno, il qual pegno non valendo la detta somma, il

detto Dispensatore sia tenuto resarcire, e rifare al detto Monte, e sia tenuto detti pegni conseruare, come è tenuto il Conseruator di pegni di denari.

Quomodo, & quando restitui debeat granum.

Item si ordina, che tutto il grano, quale sarà dispensato, e prestato, si debba restituire, e rendere al detto Monte per tutto il mese d'Agosto seguente alli detti prestiti, e di qualunque mese fusse fatto detto prestito, e debbasi render grano æquè bono in quella qualità, e bontà fù prestato, e quando acciò facilmente si possa rihauer detto grano, & æquè bono riprestare, e quello, che non haueranno restituito il prestato grano nel detto termine per tutto Agosto, che li pegni per loro dati si debbano vendere, dopò trè Bandi precedenti à chi più offerirà, secondo la forma delli Capitoli del Monte della pecunia, e venduti detti pegni, si debba ricomprar tanto grano, quanto fù prestato sopra il pegno venduto, e quelli denari, che auanzaranno al pegno venduto, dopò che sará comprato il grano al prezzo, che vale, quanto si vende il pegno, quello più tosto si debba restituire al Padrone del pegno, senza ritenerne vn caualluccio, saluo tanto grano, quanto fù prestato sopra il pegno, e se per caso occorresse, che detti pegni non si potessero vendere, e non fusse chi comprarli, in questo caso siano obligati, e costretti li Patroni recogliersi detti pegni, e restituire il grano, e non più.

De expensis, quæ fient.

Item si ordina, che accadendo farsi spesa per misurare detti grani per piggione di Fundichi, salario di Dispensatori, e per libri, & altre occorrenti spese, che in questo santo Monte della Vergine pietosa Maria occorreranno, che di dette spese non ne sentiranno pouere persone á chi si prestarà il grano del Monte. Má grano si prestará á tanto quanto se ne presta, tanto si restituirá, e non più, ma dette occurrenti spese si cauaranno di qualche elemosina, che al detto Monte di grano si farà secondo l'ordinatione, dispensa, & arbitrio del predetto Monsignor Vicario, e Guardiano del Monte presente, e futuro.

De volentibus vltra sortem principalem grani aliquid plus dare pro eleemosyna.

Item che il detto Dispensatore, Amministratore del grano debbia, ne possa riceuer più grano á misura, che sia stato il grano prestato, e se quello, che rende il prestito volesse per sua liberalitá donare al Monte qualche quantitá di grano più di quello, che hebbe in prestanza, in questo caso il detto Dispensatore non lo possa per niente riceuere, ne più, ne meno di quello, che prestò; Mà egli debba consigliare, che se vuol far qualche dono, ò vero elimosina, che lo porti al Fundico delli quattro Presidenti di quattro chiaui.

De diligentia Præsidentium in eleemosynam conquirendam.

Item si ordina, che li quattro President del Monte debbano annuatim il tempo delle raccolte del grano, e del vino mandare vno, ò più per posta, secondo meglio á loro parerá per elimosina del detto Monte per la Cittá, e Contado, e debbano sempre cercare durante loro offitio aumentare, & accrescer detto Monte, & il vino, che si raccoglierá, debbano ordinare si venda, e del prezzo di esso ne debba comprar grano, & infundicare, come è detto di sopra.

Eadem forma seruetur in vtroque Monte grani, & pecuniarum.

Item, si ordina, che attento il Monte predetto del grano dependa, e sia annesso al Monte della pietá di denari, però volemo, e dichiaramo, che tutti Ordini, e Capitoli fatti sopra al detto Monte della pietá habbiano, & hauer debbano loro effetto, e repetiti, & ordinati s'intendano nel detto Monte della pietá del grano, e massime quelli, che sopra di ciò si ponno tirare, & applicare, & in quello habbiamo luogo in tutto, e per tutto.

Vicarius, Guardianus, & Præsidentes possunt nouas condere leges.

Item, si ordina, che il predetto R. Vicario del Reuerendiss. Card. Colonna, e predetto Guardiano del Monte insieme con li predetti dodici Presidenti del Monte della pecunia debbano, e possino da tempo in tempo ordinare, e far nuoui Statuti, e Capitoli, secondo l'esigentia, & opportunitá del fatto, che occorresse in augumento, & opportunitá del detto Monte circa quanto non fosse proueduto, e quello per loro si ordinarà sia solido, e fermo, & autentico, come qualunque altro Capitulo precedente, e come fatto fosse da tutto il Popolo Reatino, & á laude di Dio, e della gloriosa Vergine Maria, &c.

Ca-

Capitula circa Erectionem Montis frumentarij pro beneficio pauperum.

NEl Nome di Dio, e della SS. Trinità, e delli SS. Gio. Battista, & Euangelista Protettori di detta Terra.

1 S'ordina, e commanda, che sottoscritti, & approuati l'infrascritti Capitoli, che saranno dalli Signori Superiori, debbano hauer forza, e vigore, quanto qualsiuoglia lege, e come il sopradetto Monte d'Abbondanza è stato stabilito in publico, e generale Conseglio, dourà in tutte le sua rescossioni, & esigenze, etiam per la reddittione de conti de suoi Depositarij, & altro, che prouenga da obligo Camerale, hauere l'esecutione parata con la mano Regia, come si costuma nell'altri crediti di detta Communità.

2 Che la Communità, e suo Magistrato ogn'anno per li 15. di Giugno debbano hauer Sindicati gl'Abbondanzieri, e Depositarij di detto Monte, e se saranno restati debitori, hauerli fatti sodisfare sotto la pena di scudi dieci da applicarsi per doi terzi à detto Monte, & vn terzo all'Esecutore, e debbano nulladimeno stringere li sudetti Depositarij a pagare irremissibilmente de facto, manu Regia, e senza strepito, e figura di Giudicio.

3 Che subito fatta la Sindicatione de Depositarij del sudetto Monte, si debba conuocare il Conseglio Publico, al quale dal Magistrato si dourà proporre quattro Abbondanzieri, ò Depositarij, doi delli quali, ch'hauranno hauuto più voti dal medesimo Conseglio, doueranno esercitare per l'Anno futuro, e si debbano nulladimeno approuare dal medesimo per voti secreti, e siano tenuti a dar idonea sigurtà, & in caso di succumbenza, tanto li medesimi Priori, quanto tutto il Conseglio, siano tenuti a danni, spese, & interessi, che detto Monte potesse patire sotto la manu Regia, e senza figura di giuditio.

4 Che il Magistrato debba ogn'anno imprestare gratis il grano di detto Monte a tempi, che più a proposito giudicarà esser di bisogno in vna, ò più volte, secondo, che li parerà, con imprestarlo a persone sicure, e con bona sicurtà, ò a persone, che habbiano seminato, ò che possino hipothecare al sudetto Monte li loro seminati, ò con pegno equiualente da ritrarne il denaro, altrimente siano tenuti del proprio, & in oltre a tutti i danni, & interessi, maggiormente se il pegno non sarà vendibile, e da ritrarsi il denaro contanti.

5 Che debba imprestare detto Grano gratis, come si è detto di sopra per Bollettini da spedirsi dal sudetto Magistrato pro tempore, quali douranno i Depositarij subito obedire con riportarne riceuta in piè del medesimo Bolettino sotto la pena detta di sopra.

6 Che ogn'anno il Magistrato debba far l'Instromento publico del Grano, che si consegnarà all'Abondanzieri, nel quale dourà specificare la quantità del Grano, che si consegna, & anco vn libretto sigillato col sigillo della Communità, nel quale saranno annotate le partite, che s'haueranno da riscuotere con la comminatione di far eseguire manu Regia.

7 Che l'Abbondanzieri siano tenuti, & obligati trapallare, e ben custodire il Grano di detto Monte, e quello non possano in alcun modo vendere, ne seminare per vso proprio sotto pena di scudi venticinque da applicarsi per due terzi al Monte, & vno all'Esecutore, e da incorrersi tante volte quante contrauerrà, etiam per la quantità anco minima, nella qual pena dourà anco incorrere il Magistrato, se ardisce per vso proprio di vender detti Grani è farne altro distratto, quando che nel tempo, che si distribuirà all'altri non hauerà fatto obligo di restituirlo à detto Monte come gl'altri.

8 Che l'Abbondanzieri non possano riceuer Grano dalli Debitori di detto Monte, se non sarà girato, e cascato, asciutto, buono, e recipiente netto di cama, e paglia, e mercantile sotto le pene dette di sopra.

9 Che tutto il Grano, che haueranno in consegna di detto Monte debbano ben custodirlo, e trapallarlo à loro risico, e pericolo, e siano tenuti de dolo di lata, & leui culpa.

10 Che tanto il Magistrato, quanto gl'Abbondanzieri s'intendino incorsi nelle sopradette pene, se del sudetto Grano s'imprestarà à Forastieri.

11 Che tutti quelli, che pigliaranno Grano in prestito da detto Monte alla misura rasa, non possino esser sforzati à restituirlo à misura colma, anco in riguardo de granari, paleggiatura, prouisione di Depositario, & altre spese, che occorreranno far per detto Monte, ma solo si possa riceuere à mero titolo d'Elemosina.

Che

12 Che il detto Monte per qualsivoglia danno & intereſſe, che poteſſe patire per conto della Communità, la medeſima ſia tenuta, & obligata rilevarlo indenne, e liberarlo d'ogni moleſtia.

13 Che il Depoſitario ſia tenuto, & obligato di far bono al Monte ſuderto, rubbia ſei di creſcimonia, che darà ogn'anno, ogni centinaro di rubbia di Grano, oltre al creſcimento, che darà la miſura colma, quando ſi dia per Elemoſina in occaſione di reſtituirlo.

14 Che per il pericolo, che alle volte corre nelli Grani, ſia prohibito al Magiſtrato, & Abbondanzieri, tener detto Grano in foſſe, ò pozzi, ò in luoghi, che non ſi poſſino giornalmente vedere ſotto le pene dette di ſopra di ſcudi venticinque.

15 Che ſia in arbitrio del Magiſtrato di tener vna, ò più chiaui, anche appreſſo di loro de i Granari di detto Monte per cautela, & indennità publica ſecondo, che giudicarà.

16 E perche tanto il Magiſtrato, quanto l'Abbondanzieri, non poſſino mai allegare in alcun tempo ignoranza delli ſudetti Capitoli, ſia obligato il Cancelliere della Communità leggerli da capo fino in fine ad ogni Magiſtrato, & Abbondanzieri, che ſi mutaranno, e di più ſia obligato regiſtrarli in ogni Libro de Conſegli, che ſi ſcriuerà di nouo, & anco tenerne vna copia affiſſa nella Cancellaria della Communità ſotto le medeſime pene, ordinando à Magiſtrati, e Conſiglieri, che non poſſino mai in tempo alcuno ſotto le pene dette di ſopra riconfermare Abbondanzieri, e Depoſitarij, vn'anno per l'altro ſe prima non li haueranno fatto render conto dell'amminiſtratione antecedente nella quale, ſe ſarà debitore, ancor in minima quantità, ſia totalmente prohibito, come ſi ſà prattieare la Sacra Congregatione de Bono Regimine con l'Amminiſtratori dell'intereſſi, & entrate della Communità.

FINIS.

